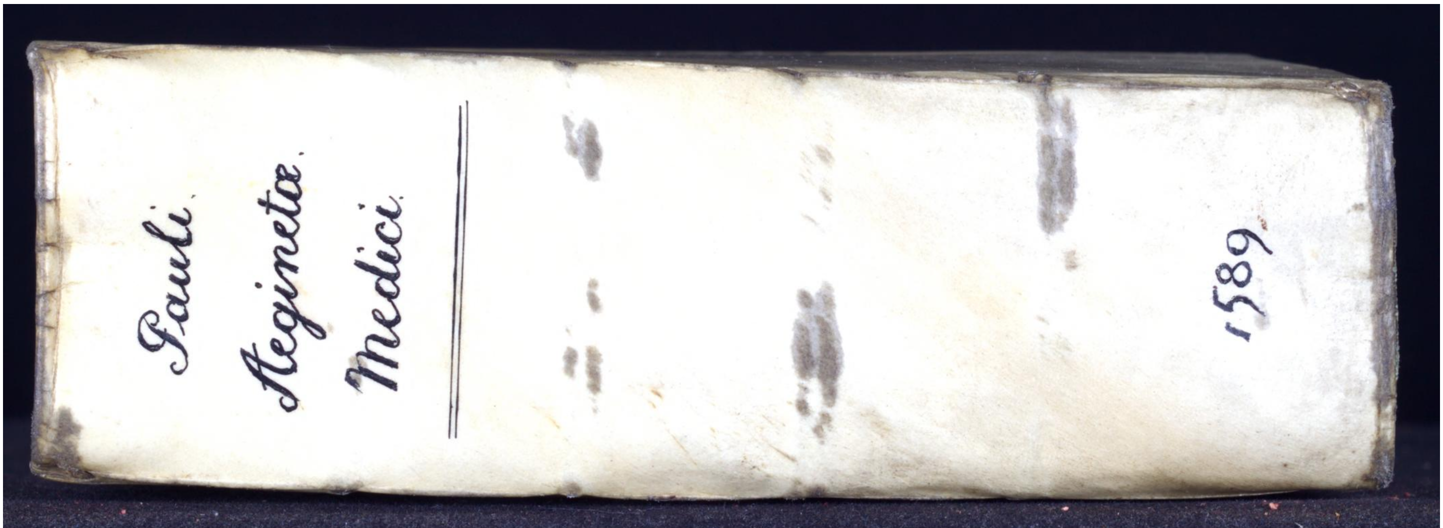
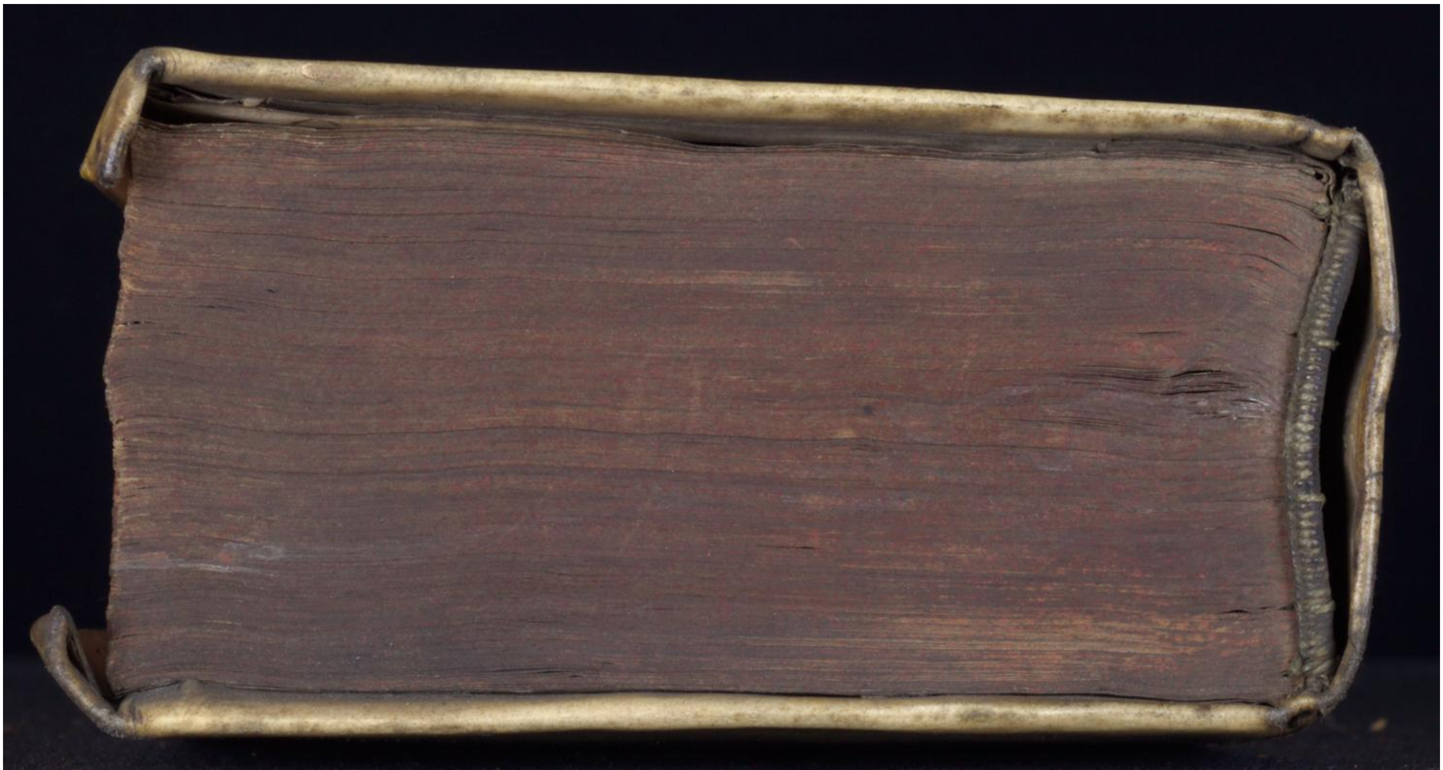
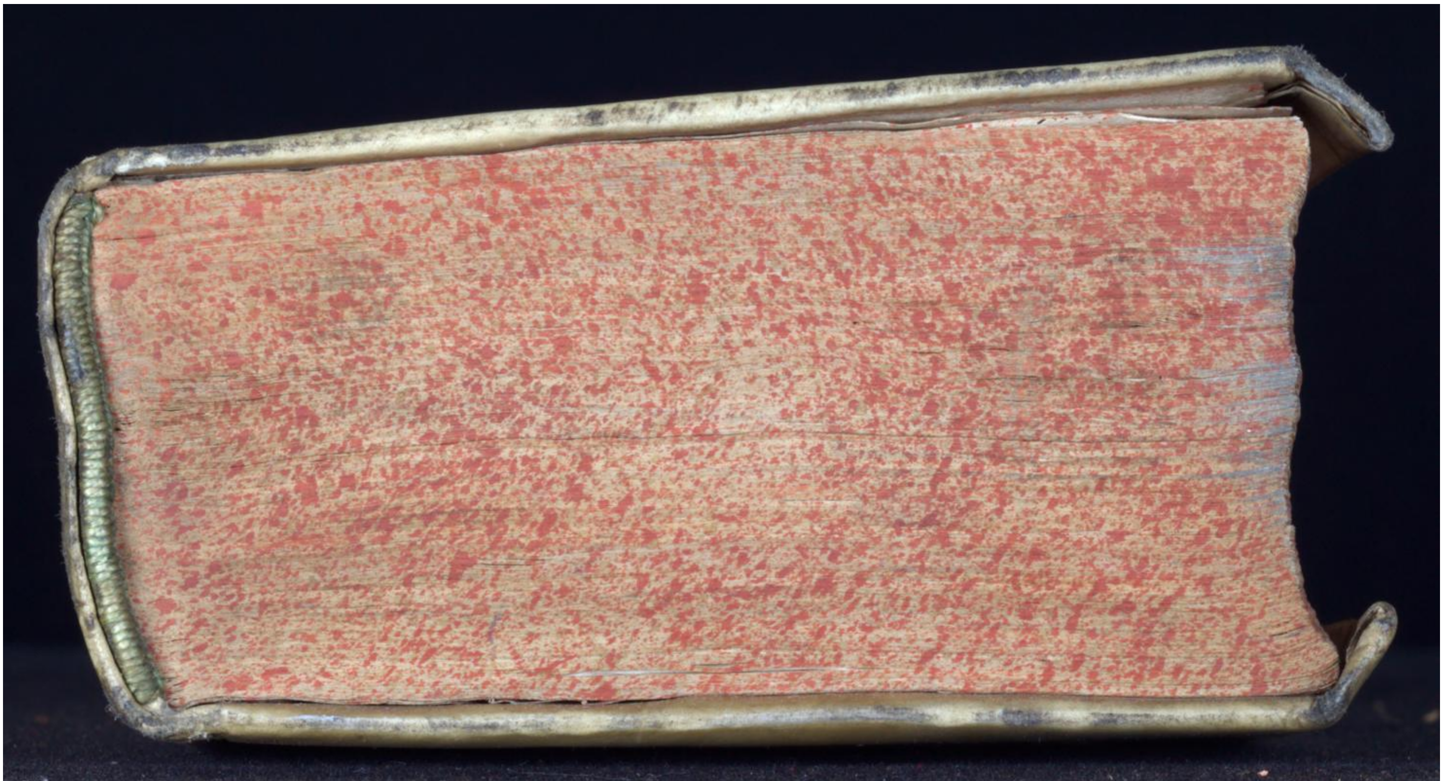

Pauli
Aeginetæ
Medici
1589

PAVLI AEGINETÆ MEDICI OPERA,

IOANNE GVINTERIO ANDERnaco Medico peritiſsimo Interprete.

EIVSDEM
Guinterij, & Iani Cornarij Annotationes:

ITEM,
Iacobi Goupyli, & Iacobi Dalechampij Scholia in eadem opera.

Cum Indice copioſiſsimo, ac locupletiſsimo.

IN VIRTVTE,

ET FORTVNA.

LVGDVNI,
APVD GVLIELMVM ROVILLIVM.
SVB SCVTO VENETO.
M. D. LXXXIX.

IOANNES MOLINÆVS MEDICVS LECTORI.

PAulus medicus eximius, Aegina ortus, quem Honorij Imperatoris tempore, floruisse in Chronico legimus, Medicinæ compendium tam scitè concinnauit, vt quæ in quaq; huius sciẽtiæ parte cognitu necessaria sunt, superuacaneis resectis, ordinatè distribuerit, atque dilucidè explicarit. Id quod quàm verum sit, quamq; vtilia sint cùm cæterarũ artium, tũ maximè medicinæ compendia artificiosè cõtexta, ex præfatione huius operis ab ipso authore conscripta facilè intelliges. Sed quod omnibus

ferè bonis scriptoribus, præsertim Græcis accidit, vt vix elapsi ex acerbitate superiorum tēporum corrupti diuulsiq; ad nos peruenerint, id his Pauli libris euenerat: erant enim Græci eius codices tot modis deprauati, & tam turpibus maculis inquinati, vt horum librorum fructu carendum nobis fuisset, nisi aliquot viri cordati doctiq; Medici in eo corrigendo authore multum operæ studiiq; posuissent. In quibus est Io. Guinterius Andernacus, qui & Paulum latinè & luculenter expressit, & in eum commentarios scripsit, quibus multa emendauit, multa ab aliis inscitè posita correxit, multa explicauit. Ianus Cornarius Medicus ante annos triginta quinque librorum Pauli è Græco cō uersionem, eamq; septem dolabellarū libris dedolatam ac læuigatam, vt ipse ait, instituit: sed serius edidit quàm cæteri. Is verò mihi præter conuersionē suam etiam permulta in Græcis Pauli exemplaribus scabra

bra asperaq́ non solùm edolasse, sed etiam perpoliuisse videtur. His successit Iacobus Goupylus, qui ex veteri codice multos huius autoris locos peruersos & conturbatos restituit atque declarauit. Postremus Iacobus Dalechāpius huic operi manus admouit, medicus peritißimus, & in vetustorum scriptorum locis dif ciliorībus ponderandis synceri iudicij, & in maculis quæ eorum libris inhæserint etiam abstrusißimis eluendis ingenij fœlicißimi. Is cum aliorum librorum, tum sexti huius operis libri, qui de chirurgia est, locos plurimos tanta dexteritate ac fœlicitate partim interpretatus est, partim exposuit, partim emendauit, vt omnes qui in hunc authorem operam suam contulerunt, superasse diligens & eruditus lector facilè sit perspecturus. Cum igitur Guliel. Rouillium Pauli opera ex Guinterij conuersione antea à se edita denuo typis excudere velle scirem, ne sine ijs ornamētis, quæ post

priorem editionem illi accesserant, in publicum prodiret efficere volui. At si ad illam quam modò dixi editionem, quæ Guinterij commentarios & Goupyli annotationes cõtinet, Cornarij translationem totas eius dolabellas, atque Dalechampij scholia adiunxissem, in quantam molem opus hoc excreuisset? Lectoribus sanè facta fuisset iniuria, si authorem qui de industria compendiosè scripsit, vt velut enchiridion quocunque circumferri posset, aliis commentarij, aliis exercitationis vice, tam prolixum, & illi Oribasij Hebdomecontabiblo mole ferè parẽ reddidissemus. Quare sic Paulum adornare visum est. E Guinterij commentariis quædam minus necessaria, multas item Galeni & Hipp. sententias citatas primùm Græcè, deinde Latinè ab eodẽ traductas, nisi si alicubi necessariæ sunt, deleuimus, authoribus duntaxat nominatis, & eorum locis indicatis. Hos commentarios in angustius adductos, deinde

Corna

Cornarij annotationes ex eiusdem dolabellis in epitomen redactis, singulis capitibus subiecimus, ne Lector longiùs quærendo tempus tereret, sed ei in promptu esset, quod scire vellet, hac distinctione adhibita, vt annotationibus Andernaci verbum eius loci contextus in quem annotatio scribitur præponatur: annotationibus Cornarij literulæ iisdem literulis in contextu positis respondentes. Præterea Cornarij annotationibus non solum eius dolabellas, sed etiam locos multos ex eius conuersione aut aliter quàm à Guinterio, aut fœliciùs, aut dilucidiùs expressos complexi sumus. Goupyli annotationes, quas etiam contraximus, margini adscripsimus, citato semper autore. Dalechampij doctißima scholia in margine etiam posita his notis ( ) conclusimus. Hac ratione arbitramur nos præstitisse, & vt liber hic iustam magnitudinem non excederet, & vt limatior ac illustrior quàm vlla alia, hæc eius sit editio,

eruditorum Medicorum, quos suprà nominaui, industria locis aliis multò meliùs conuersis, aliis qui hactenus obscuri fuerant, patefactis, aliis in quibus hæsitabatur, liquidò confirmatis, aliis enucleatiùs enarratis, qui non solum ad hunc authorem, sed & ad multos alios Græcorum Medicorum locos intelligendos conferunt. Quamobrem authorem hunc, Medicinæ studiosi, qui Græcos omnes Galeno posteriores breuitate & doctrina superat, semper in manibus habete, ac diligentiùs voluite, reiectis barbaris illis ac putidis Practicarum, vt vocant, scriptoribus: hi enim imperitè omnia atque indisertè confundunt, neque quid dicant aut doceant ipsimet intelligunt: ille valetudinem tueri, morbis tum pharmaco, tum manu mederi breuiter, perspicuè, eleganter docet.

AD

AD HONORATISSIMVM VIRVM IOANNEM BELLAIVM CARdinalem & Episcopum Parisiensem,

IOANNIS GVINTERII Andernaci Medici in Paulum Aeginetam præfatio.

QVAM olim Pauli Æginetæ interpretationem Latinam tibi dicaui, vir honorate, & omni dignitate princeps, eam rursus maiore nunc cura, & fide ad vetusta exemplaria, ipsiusque artis rationem exactam recognitamque, ac breuibus quibusdam commentariis illustratam offero: non dubitans, quin illam eo sis animo excepturus, quo olim veluti rudimenta, & prima operum nostrorum exercitia solebas. Hoc autem nomine potissimùm offero: vt egregiis tuis in me beneficiis, literata quadam remuneratione, ac debita beneuolentiæ memoria gratiam reponam. Tu sit

quidem iuuentutis noſtræ ſtudiis ad optimas quaſque artes celebrandas, recolendáſque fauere nunquam deſtitiſti: per te labores noſtri, qualeſcunque in Græcis medicinæ autoribus ſuſcepti, clariſsimo Francorum Regi Franciſco innotuerunt. Vnde mihi non vulgaria præmia, & data ſunt, & propoſita, ſiue ad opes, ſiue ad gratiam. Ergo quicquid à me vnquam exactius eruditiúſque prouenerit, id omne iure tibi optimo debere me libenter agnoſcam. Cui enim potius aliquis otij ſui fructum acceptum referre poterit, quàm Mecœnati ſuo, & patrono, eíque eruditione, prudentia, & pietate excellentiſsimo? ſub cuius etiam nominis celebritate, & patrocinio tutior, à maleuolis, & vitilitigatoribus eſſe poſsit. Nam hodie ita cōparatum eſt, vt ſtatim vbi quis ingenij ſui fœturas magno partas ſudore in publicum ediderit, nonnulli maleferiati homines, acutius atque acrius vitia quàm recta videant, autori potius, quàm codicum deprauationi aſcribentes: quāquam nullus hactenus fuerit philoſophiæ, aut medicinæ interpres, quem non ſæpius aberraſſe demonſtrare poſſem. Nullus autem labor in diſciplinis veteribus inſtaurandis, magis quidem negotij, & moleſtiæ plenus, minus autem autori glorioſus ſuſcipi queat, quàm qui in autoribus conuertendis inſumitur. Id quod ego annis iam ſat multis experior, dum communibus hominum ſtudiis & publicæ vtilitati prodeſſe cogito. Cùm enim olim Lutetiæ medicinam publicè docerem, non paucos obiter Græcorum libros ſcholæ noſtræ quaſi Latinitate donaui,

ac in hoc præſertim excudendos permiſi, primùm vt amicis aliquot gratificarer: deinde vt haberem ex veteribus medicis, quos ſtudioſis prælegerem. Eos tamen libros ex tempore, ſic potius quàm cura tranſlatos, interim per interualla reuiſere, ac recognoſcere decreueram, maius aliquando otium, & meliorum codicum exemplaria nactus, ſine quibus nihil poſſe quemlibet ingenioſum puto. Inter cæteros Paulum quoque Aeginetam, excellentem Medicinæ ſcriptorem, annis mille deſideratum, primus integrum Latinum facere ſum aggreſſus: ea ſanè cauſa & ratione, vt poſt ampla illa Galeni theoremata, compendioſum aliquem authorem ſcholæ noſtræ haberent, ex quo medendi rationem, quam practicem vocant, fideliter condiſcerent. Paulus ſiquidem omnes recentiores à Galeno, citra controuerſiam, compendio, ordine, artificio, perſpicuitate, & doctrina ſuperat. Adde quòd multa eruditè tractet, aliis aut intacta, aut etiam incognita. Quid de parte chirurgica dicam? quam ita fœliciter & dilucidè perſequitur, vt Auicenna ille Arabicæ familiæ princeps non pauca in ſuum librum mutuare ſit dignatus. Porrò quod ad partes meas attinet, in hiſce ſeptem Pauli libris plurimum laboris mihi ſubeundum fuit, tum exemplarium vitio, quamuis tria contigerint diuerſa, tum quòd in Chirurgica vel inſtrumentorum nomine difficillima, nulli ferè Latini autores habeantur, quos tutò queas imitari. Quippe is ſemper mihi in vertendis Græcorum monumentis fuit animus, vt præter fidem, purè omnia

Latinè

Latinè & planè quoad eius fieri potuit, exprimerem. Quamquam hodie multos agrestes hircosósque philosophos, si diis placet, videre liceat, quos impolita, & rudia magis delectant. Ex horum numero nonnulli grauiores disciplinas exponere aggressi, vocabulis sordidis, & à politiore humanitate alienis fœdarunt, contaminarúntque. Vnde fit, vt qui paulò humanius educati, institutíque sint, non reformident illas adeò, sed fugiant, oderint, & despiciant: cum magis referret egregias mentes, præclaráque ingenia, sermonis venustate, & elegantia, ad seueriores illas, vt ita dicam, matronas allicere. Quod an nos in hoc opere præstiterimus, aliorũ esto iudicium: certè sedulò conati sumus.

Vale vir clarissime, apud Mediomatrices.

* * *

CAPITA PRIMI LIBRI.

Quomodo

Profici

De lacte

CAPITA SECVNDI LIBRI.

De pul

CAPITA TERTII LIBRI.

De

De

CAPITA QVARTI LIBRI.

Quæ

CAPITA QVINTI LIBRI.

De

Quomo

De thy

De clauis

De genu

CAPITA SEPTIMI LIBRI.

De acopis

Errata inter imprimendum admiſſa. Primus numerus paginam, ſecundus lineam denotat.

Pag.21.lin.13.l.maximæ reſp. ibid.lin.16. l.ἐναργὲς. & ſic in marg.lin.24. recreatoria. 28.16.*l.*ἤθροισται. 29.17.*l.*ὑγραινόντων. 30.3.*l.* ἰσχάδων. 4. νοσῶδες. 31.14.*l.*ἀμῦναι.25.*l.*ῥυμμάτων. 32.4. *l.*ἐνφρο. 33.14.*l.* κατίεναι. 16.*l.* γίνεται.& μετὰ ἢ ταῦτα. 38 *l.*ἐναντίους. 34.1.*l.*ἀργὴν. 38.8.*l.*ἐπιγιγνόμεναι. 40. 11. *l.pro* λύγου. 41.8.*l.*ὑγροτέραν.*in marg.l.*ἀποσίτῳ ἢ. 24.*l.alia mediæ.* 26.*l.* τρόφιμον.*l.*ἅπερ ἄρα. 47.25.*l.*γλυκύνους.& ξεστάς. κ. 26 ξεστάς. ς. 49.12.*l.*ἰμμένων.13 *l.*περὶ τὴν. 50.34. *l.calore dico.* 52.32.*l.*τοιαῦτα. 53.1.*l.* σεσηπίων. 54.22.*l.*καὶ γυναικὶ. 57.38.*l. vſtionem ſunt, &c.* 60.31. *l. mala cotonea.* 64. 18.*l.*πυκνὸν καὶ σκληρὸν ἐργάζεσθαι.& 20.*l.*πυκνὸν καὶ σκληρόν. & 28.*l.*φόβους. 65.15. *l.*φαρμάκῳ χρῆσθαι. 70.28. *l.calefaciunt.* 74.31.*l.contrarium.* 77. 24.*l.*πανθ' ἴσα. 84.32.*l.*ἀποῤῥύπτειν. 88.3.*l.luteo.* 100.27.*l.relatas.* 32.*l.iubas.* 104.35. *l.malacoſtraca.* 116.*lin.vlt.l.in facie. pag.*117.*lin.vlt.viſoriæ.* 132.21.*l.hoc pulſuum genus ſextum comm.* 147. 1. *l.arteriæ partem.* 149.13. *l.*μορίων. 151.17.*l.concoctionem.* 153.1.*l.etiam is in.* 37.*l.*δειμύ τι. 39.*l.* δειμύ. *pag.*156.*lin.penul. l.*οὔτε λύσαις. 158.37.*l* καὶ οἴνων. 161. 36. *l.etiamſi vtraque.* 163.16.*l.qui ægrè excalefieri poteſt, ſine febri excitat. pag.*169.*lin.* 5.*l. Quapropter cum. pag.*176.*lin.*14. *l.Nulli talium.* 178.25.*l.*αὐτοῖς. 183. *lin.penult.l.*τοῦ κώλου. 185.7. *dele* ψυχρὸς. 186. 31. *l. hæſitabundus.* 35. *l.*τότε καὶ. 187. *annotationi cap.* 44. *adde Goupy.* 195. 35. *l.maturationem. pag.* 198. *lin.* 36. *l.commentario* 20. *pag.*200.*lin.*5.*l.* ὑψηλοτάτου. 214.6.*l.* μὴ.α.15. *l.*ῥυσίων. 216. *l.in marg.* καὶ τὰς τρίχας. 217.27 *l.*κονία ἄσβεστος. 29.*l.pilearij.* 218.9.*l.*ξέστην. 221.29.*l.molybdænam contritam oblinito.* 222.8.*l.exulceret.* 33.*l.*ἰχῶρ ἢ. 233.*in margine.l.ſotu adhibita.* 244. 37. *l.victu moderatiore. pag.* 253. *l. in marg. Iucubo nocturna.* 259. 4.*l. vmbilico. ibid.* 11.*l.cientia.* 262.*lin.vlt.l.*ἐπιδέσεις. 268.11.*l.Phœnigmon.* 276.*l.in marg. Staphyloma.* 282.6.*l. conuulſoria.* 284 3. *l.Ectropium.* 286.23. *l.pro* κόλλα. 289. 6.*l.*[c] *Cardamomi.* 292.21. *l.*προπυριουμένη. 300.11.*l.* χοίνικος. *ibid.*22.*l.lentiſcinum.* 304. 9. *l.ſcirrhum.* 307. *l.in marg.* σὺν ἀφεῖ. 322. *in margine l.* μετὰ τινὸς. 336.38.*l.lemnia ſphragide.* 337. 23.*l.agreſtam.* 355. *in marg.l.* πλήθους. 360.17.*l.*[i] *De vrinæ.* 361.31.*l.Potus enim.* 438.31. *l.* ἤδυσματα. 441.*in marg. l.*τινὰ λοιπὸν. 450.30.*l.vitiliginis.* 504.*l.in marg. Ononis ſicca.* 511.*l.in marg.* κοῖλοι. 521.15.*l.* σῖειν. 528. 11.*l.penem ipſum.* 563.27.*l.* ὑφ' ἓν. 570.29.*l.De Ectropio.* 618.16.*l.deliganda.* 629.1.*l.Cercoſis.* 630. 20 *l.*δι' ἔμφραξιν. 644.6.*l.interiore cauſa.* 646.19.*l.*παραψαύσεις. 657.*l.in marg.*προσήκει. 798.4.*l.*τῶν ἄλλων. 881.4.*l. Annotat. Andernaci.*

PAVLI AEGINETAE IN SVVM DE RE MEDICA OPVS,

*

PRAEFATIO.

Pauli laborem nosce me, qui plurimas
Inuisit orbis terras, Aegina satus.

NON equidem opus hoc, quasi veteres aliqua arti necessaria prætermiserint, componere sum aggressus, sed totam vt disciplinam in cõpendium redigerem. E contrario enim illi rectè quidem omnia & integrè elaborauerunt: recentiores autem prę terquàm quòd illos ne legere quidem curant, etiam loquacitatis adhuc coarguunt. Qua ratione impulsus volumen istud elucubraui, quod illis sanè qui ipsum, vt verisimile est, habere velint, eorum quæ legerunt commentarius: mihi verò, exercitij loco erit. Absurdum nanque fuerit, rhetoras quidem compendiosis vti libellis iudicialibus, & ad circunferendum accommodis, in quibus legum capita continentur, vt dùm vsus postulat, in promptu habeant: nos verò nullam eorum habere rationem. quùm illis non pauco tantùm, sed iam longo etiam tempore, legibus inspiciũdis immorari, ac differre iudicium liceat: nobis neũtiquàm, aut certè rarò, ea facultas concedatur. Etenim necessitas in quibusdam morbis frequenter nullam ferens dilationem, subitam concertationem opémque postulat. ob quod rectè Hippocrates occasionem dixit præcipitem. Illos prætereà in solis ferè vrbibus rerum vtilitas incitat, & vbi libri nequaquàm desiderantur: medicis autem non tantùm in vrbibus, aut agris, aut etiã locis desertis, verùm iam quoque per mare frequenter in ipsis nauibus subita morborum

Veteres à recentioribus damnati.

Dilationis periculum. necessitas ingruit, in quibus dilatio mortem, aut omnino extremum adfert discrimen. Quoniam igitur vniuersas medendi rationes, aut particularem omnem materiam memoria tenere vel difficillimè, vel nequaquàm aliquis possit, compendium hoc ex veteribus collegi. Nulla enim de meo inserui, nisi paucula quædam in artis operibus mihi & visa & comperta. Nam in pluribus egregiis authoribus, magísque in Oribasio versatus [a], qui & ipse librum totum, quo vniuersam de tuenda valetudine rationem comprehendit, aliunde collegit: vtpotè Galeno posterior, adeóque recentior adhuc, optima quæque ex ipsis selegi, nullum, quatenus licuit, ex morbis prætergressus. Etenim Oribasij ipsius volumen, à septuaginta libris, quos continet Hebdomecontabiblon appellatum, quòd totam in se artis materiam complectitur [b], non omnes, quod grandius sit, comparare sibi possunt. In huius autem Epitome ad Eustathium scripta, præterquàm quod plerique morbi non attingantur, etiam imperfectam reliquorum præceptionem videas, partim causarum, partim signorum, nonnunquàm & curatio integra desideratur [c], ceu alia in memoriam venerint.

Oribasius.

PRAESENS autem commentarius notas, causas, & curationem omnium morborum continet, similarium, instrumentariorum, & eorum quæ ad vnitatis diuortium pertinent: ídque non summatim, sed quatenus licet amplè & diffusè. Ante hæc autem omnem victus rationem quæ sanitati tuendæ facit, exposuimus. Postremum autem librum de simplicibus compositísque medicamentis conscripsimus.

Quid singuli septem totius operis libri, nam totidem habentur, contineant.

PRIMVS omnem sanitatis tuendæ rationem tradit. item quomodò morbi peculiares ætatibus, anni temporibus, temperaturis, aliísque nonnullis, caueantur, emendentúrque. Præterea ciborum omnium vires & vsus habet, vt in capitibus comprehensum est.

SECVNDVS febreis vniuersas enumerat, ita vt præponantur ipsis, quæ eò conferunt, exempli gratia, notæ ex recrementis, diebus decretoriis, & id genus aliæ. Subiunguntur autem casus, qui febribus superueniunt.

TERT

TERTIVS affectus declarat, qui singulis corporis partibus obueniunt: sic, vt à summo capite ad imos pedes, adeóque vngueis descendat.

QVARTVS agit de exterioribus, & veluti in aperto contractis vitiis, quorum non certæ sedes assignari possunt, sed plureis particulas infestant. In quo, & de tineis & dracunculis tractatur.

QVINTVS de animalibus, ictu, morsúve venenum relinquentibus disserit, vbi & de rabiosi canis morsu, & metu aquæ, adhæc de non rabidi canis morsu hominísque agitur. Inibi de venenis eorúmque remediis disputatur.

SEXTVS chirurgicam omnem exponit, tùm quæ carnis vitia curat, vbi & teli extrahendi ratio comprehenditur, tùm quæ ossium fracturas, luxationésque artuum complectitur.

SEPTIMVS omnium medicamenrorum vireis continet, primùm quidem simplicium, déinde & compositorum, eorúmque potius quæ in sex aliorum librorum discursu commemini, præsertim maiorum & nominatarum compositionum. Scio enim illic non omneis diffusè explicari, ne disciplina tædium afferat: tùm, vt quærens aliquis vnam, aut etiam plureis nobileis confecturas, facilè inueniat. In fine adduntur nonnulla ad medicamentorum compositiones vtilia. Item de alternantibus inuicem remediis agitur, vt totus liber in disciplinam de ponderibus & mensuris desinat. Incipiemus itaque primum volumen.

PRIMVS totius operis hic liber est, in quo omnia sanitatis tuendæ præcepta tradidimus, quemadmodùm iam in præfatione dictum est. dicentúrque iterùm capita, vbi tantum hoc prælibauerimus, quòd in primo, & secundo volumine plurima ex Oribasio mutuati sumus. Non enim peculiarem voluimus constituere opinionem, sed ex omnibus vtilitatem indipisci. In reliquis quinque libris, paucissima tantùm ex illius commentariis huc transtuli.

ANNOTATIONES CORNARII.

a *Qui & ipse totum librum, in quo omnem tuendæ sanitatis rationem tradidit, instar florum aliunde decerpsit: nam post Gal. & adhuc iuniores fuit. Græca lectio sic habere debet:* καὶ αὐτῷ πᾶσαν ἀπανθίσαντι βίβλον, ἐν ᾗ πᾶσαν τὴν ὑγιεινὴν διῆλθεν ὑποτύπωσιν.

b *Non facilè parabile est tantæ molis opus, ad multos adeo versus extentum.*] ὀυκ ἐυπόριστος ἅπασιν ἡ πραγματεία πολύστιχος. *Veteres versuum multitudine librorum magnitudinem æstimabant. Scribebant autem libros certis chartarum cancellis ac veluti carceribus inclusi, vt ad margines non excederent, atque hinc non difficile erat colligere, quanta versuum multitudo, ad quantam libri magnitudinem deuentura esset, & ex eo tum* πολύστιχοι, *tum* ὀλιγόστιχοι *libri vocabantur.*

c *Itémque alia quæ mentionem sui fieri postulant.*] ὥσπερ οὖν ἑτέρων εἰς μνήμην ἐληλυθότων.

PAVLI

PAVLI AEGINETAE LIBER PRIMVS, IOANNE GVINTERIO ANDERNACO MEDICO INTERPRETE.

Quæ grauidis superueniant, & quæ victus ratio eis conducat. *Cap. I.*

QVANDOQVIDEM inter ea quæ grauidis superueniũt, hæc potissimũ infestare solẽt[d], stomachi exundatio, continuæ vomitiones, sputa crebra, * oris ventriculi rosio, & cibi fastidium: non alienum fuit remedia quibus ab eis vindicentur, pręscribere. Prosunt itaque obambulationes, cibi nõ nimium dulces, vina fulua, odora, maximè quinquennia, & moderata potio. Hæc enim omnia[e], ne mulier stomachi exundationem experiatur vomatque, impediunt. At medicamenti nomine, vincit polygonium herbam aqua elixam bibere. item anethum & ponticam radicem, quæ indigeti vocabulo rha nuncupatur. hæc tum ante, tum post cibum licet assumere.† Extrinsecus præcordia adiuuari debent cataplasmate ex œnanthe, balaustio, * cytisi smyrniique coma, & fœniculi semine, siue per se, siue quomodocunque voles miscere, cùm palmulis & vino veteri.

* *aliàs stomachi erosio.*

† *Melius fortasse stomachus, aut os ventriculi cum Aetio, qui eandem planè sententiam habet lib. 16. cap. 10. Extrinsecus autẽ adhibita languido stomacho conferunt hæc, œnanthe, balaustium, rosæ, cytini &c.*

* *aliàs cytini. Quæ lectio magis probatur, quòd sit accommodatior huic medicamento, quàm cytisus. Goup.*

Aduersus stomachi rosiones confert, calidã aquam bibere, quietè inambulare, præcordia contegere lana molli. At eas quæ cibum fastidiunt, variis & ad voluptatem quæsitis cibis amylóque sicco solicitabis. magis autem hoc obtuleris iis, quæ terram edere concupiscunt, vt in Malacia, quod vicium Græcis Citta dicitur, accidere consueuit. id tertio à

Malacia affectio.

conceptu mense potissimùm cõtrahitur. Nam tunc id quod in vtero est, quicquid ratione alimenti ad ipsum fertur, tanquàm imbecillius, nequit consumere: vndè fit, vt quum varia ex eo recrementa in stomacho grauidæ redundent, varia & naturæ aliena appetat, exempli gratia, carbones extinctos, cretam Cimoliam, aliáque complura. Hanc enim ob causam appellationem huiusmodi affectus accepit, vel à picæ auis varietate, vel quòd eadem subindè hoc malo corripiatnr. Iam labor, & longior peregrinatio etiam stomachum ad cibos excitat. Quæ verò mulier citra labores agere consueuit, ea si vterum gerat, haud commodè repentinas subibit motiones. Verùm acria quandóque gustare, præsertímque sinapi, cibum fastidienti non fue-

Pedum tumor.

rit alienum. Cæterùm eximios pedum tumores, quos œdemata Græci dicunt, anthyllis, quæ in aceto maduerit, foliáque brassicæ in latum super deligata discutiunt. Item Cimolia creta ex aceto illita: similiter alumen cum

Mala medica citria.

aceto proficit. Rectè etiam pedes malorum medicorum, quæ Citria aliâs dicuntur, in aqua decoctorum iure lauantur.

ANNOTATIONES CORNARII.

d *Humorum crudorum redũdantia.*] *Græcè legitur* τὸ περισσαίνειν, *sed falsò, legendum enim* τὸ περιοσεύειν, *id est, superfluis humoribus abundare, qui non perfectè sunt concocti: ita enim Gal. lib. 9. Anatomicarum aggress. exponit:* τὰ μὴ κατεργασθέντα *inquit,* τελέως τῆς τροφῆς, ἃ καλοῦσιν ἰδίως περιττώματα.

c *Humorum crudorum redundantiæ, & vomitus remedia sunt.*

f *Foris autem œnanthen, & balaustium, & mali punici florem, &c.*] *Res ipsa indicat legendũ esse* καὶ κυτίνου, *non* καὶ κυτίσου. *Est autem* κύτινος *mali punici satiui flos, sicut balaustium syluestris. Habent autem vim siccantem ac adstringentem, quæ hîc nimirum requiritur.*

ANNOT

ANNOTATIONES ANDERNACI.

Quandoquidem grauidis. *Primum hoc caput Pauli ad verbum ex quinto Oribasij sumptum est: in quo grauidis multa superuenire legimus: inter cætera, stomachi redundationem, vt Pliniano more loquar, quam Paulus verbo τῷ περιασαίνειν significat. Id si Hesychio & Suidæ credimus, à canibus caudam mouentibus: aut potius quod hîc etiam magis congruit, à fluctuum agitatione tralatum est. In grauida enim sanguis menstruus, qui ante conceptum stato tempore expurgari solebat, copiosior in vtero collectus quàm pro fœtu adhuc exiguo ad stomachum regurgitat, ibique exundans, nauseam excitat. In prima nostra versione erat, Nausea, sicuti etiam Aristoteles lib. 7. de historia animalium ponit. ἔτι δὲ ναυτίαι, inquiens, καὶ ἔμετοι λαμβάνουσι τὰς πλείστας. id est, prætereà nauseæ & vomitus plurimas infestant. Aetius πλάδον στομάχου ait, quod est nimia humiditas stomachum debilitans, non sola imbecillitas. Nam Galenus Commentario secundo in primum de morbis vulgaribus ait, τὴν περιττὴν ὑγρότητα πλάδον εἴωθεν ὀνομάζειν, hoc est superfluam humiditatem, pladō appellare cōsueuit, de Hippocrate dicens. Idem Commentario secundo de ratione victus in morbis acutis ἐφ' ὧν καὶ προσέθηκεν, ὡς ὁ μὲν ὑδαρὴς οἶνος πλάδον ἐν τῇ ἄνω κοιλίᾳ, τουτέστιν ὑγρότητα καὶ ἀτονίαν ἐμποιήσει. hoc est, in quibus etiam adiecit, vinum aquosum, Pladon, id est, humiditatem & imbecillitatem in superiore ventre excitaturum.*

Stomachi redūdatio. περιασαίνεσις.

ναυτία.

πλάδος.

Sputa crebra. *Quia stomachus ex humiditate languet, eoq; os ipsum tenui sputo aßiduè plenum existit: Græca dictio est πτυελίζειν: quam Galenus in priore prædictionum interpretatur, πτύειν πολλάκις, hoc est spuere frequenter.*

πτυελίζειν.

Stomachi erosio. *Quando ab acrioribus humoribus irritatur, mordeturq;, vomitus futuri signum non exiguum habetur, Græcè dicitur καρδιωγμὸς, quasi dicas cordis morsus. Veteres autem olim os ventriculi cor appellauerunt, nimirùm ex situs vicinitate, quia cor prope os ventriculi situm est, vt ait Galenus, & ipsa rei euidentia docet. eundem affectum. Galenus etiam καρδιαλγίαν vocat libro secundo de placitis Hippocratis & Platonis.*

καρδιωγμὸς

καρδιαλγία

Cibi fastidium. *Nimirùm ex vitiosis humoribus stomachum infestantibus, si Galeno credimus, Græca dictio est ἀσιτεῖν, quæ significat cibo abstinere, & inedia vti, sicut Grammatici nobiles interpretantur. Galenus etiam libro primo περὶ ἐπιδημιῶν differentiam inter ἀσίτους & ἀποσίτους ponit. Ibidem ἀπόσιτοι πάντων γευμάτων ἄσιτοι διετέλεον, quasi dicat, omniū ciborū fastidio laborabant. Erit*

Cibi fastidium. ἀσιτεῖν.

itaq; ἀσιτία abstinentia à cibo in totum: ἀποσιτία, fastidium quidē, sed vt aliquid tamen assumatur, quod Galenus ostendit libro primo de causis symptomatum, grauidarum accidentia enumerans in hæc verba, βραχέα σιτ8 μὲν8 τ̃ ἀνθρώπ8 διὰ τὴν ἀποσιτίαν. Hoc est quòd mulier pauca comederet ob fastidium. Hippocr. in Aphorism. commentario 4. ἀπυρέτῳ ἐόντι ἀποσιτίη. Galen. interpretatur ἡ μὲν ἀποσιτία τὸ αὐτὸ δηλοῖ τῇ ἀνορεξίᾳ. Rursus in libello de victu priuatorum: ὁκόσοισι δὲ ὀδύναι γίγνονται ἐκ τ̃ σπλάγχνων, ἢ ἐκ γυμνασίας, ἢ δι᾽ ἄλλης τινὸς ὁδοιπορίας, τ8τέοισι συμφέρει ἀναπαύεσθαι ἀσίτ8ς. Hoc est: quibus dolores viscerū oboriuntur aut ab exercitio, aut alia quadam obambulatione, his conuenit in abstinentia conquiescere. His omnibus animaduersis, legendum videtur ἀποσιτεῖν pro ἀσιτεῖν, id quod ex sequenti oratione cuiuis mediocriter sagaci licet deprehendere. Nam Paulus singulorum accidentium remedia tradens, ἀποσίτ8ς δὲ, inquit, non ἀσίτ8ς. Quanquàm non ignarus sim aliquando authores, alterum pro altero vsurpare: vt è cap. 35. Verùm cùm vtraque hîc ponantur, ἀπόσιτοι, & ἄσιτοι exactè intelligenda sunt.

[margin: ἀσιτία. ἀποσιτία. Fastidiū. Abstinentia. ἄσιτος.]

Vina fulua. Vtpotè frigidioribus naturis accommodata: tùm ad concoctionem, tùm ad succi bonitatem procreandam, vt ex Galeno didicimus lib. 12. Methodi, cap. 4.

[margin: Vina fulua]

Color hic fuluus, qui Græcis κιῤῥὸς dicitur, proximus est flauo, quasi dicas in pellucido flauum: hinc etiam flauus color & fuluus eidem sæpè rei accommodantur. Id quod ex Galeno licet condiscere, lib. 5. de Sanitate tuenda, cap. 5. Idem alibi τὸ κιῤῥὸν χρῶμα δύναιο ἂν λέγειν πυῤῥὸν ὠχρόν. Hoc est, fuluum colorem possis rufum pallēs dicere. Sunt qui hunc colorem latinè Giluum nuncupent: ego malim ex Galeni interpretatione, fuluum conuertere: Plinium secutus, qui hūnc colorem inter alios vino attribuit, non giluum. Siue autem dicas gilua, flaua, aut fulua, nihil interest, modò obserues plerunq; vina ex vetustate hunc colorem induere.

[margin: Color fuluus κιῤῥός. Flauus. πυῤῥός. ὠχρός.]

At medicamenti nomine. Superius commemorata ad cibum referuntur: sequentia ceu medicamenta adhibentur, quæ stomachum ex nimia humiditate imbecillem corroborēt, exiccentq;. ὡς φάρμακον δὲ. id est, vt medicamentum verò habet textus, ego nomine medicamenti verti.

Radix Pontica. Hoc est, rhaponticum, vim habet corroborandi stomachum imbecillem. vide Dioscoridem.

Extrinsecus præcordia. Hoc est, qua parte ventriculi os habetur. Abusus est Paulus dictione περικάρδιον, quæ apud Galen. propriè

[margin: περικάρδιον.]

propriè significat membranam, seu tuniculam, cor ambientem, aut si mauis, cordis inuolucrum. Quia verò os ventriculi olim cor appellabatur, excusari potest, vt pericardion pro regione externa, sub qua illud delitescit, accipiatur. Plinius lib. naturalis historiæ 11. membranas septi transuersi, præcordia appellauit, quòd cordi prætendantur. Gal. autem, & Hippocr. ὑποχόνδριον *totam illam regionem appellant, quæ à mucronata cartilagine, vtraque in parte ad vmbilicum vsque porrigitur. Celsus autem latinæ linguæ in Medicina princeps, præcordia nominat. Cæterùm ex hoc Pauli loco constat, vbi os ventriculi affectum est, antè non ad dorsum applicanda remedia.*

Præcordia.

Precordia apud Plin.

ὑποχόνδριον. *Subcartilagineum.*

Pręcordia cōtegere. *Hoc loco vsus est dictione,* ὑποχόνδριον: *cū hîc eundem locum quem superius in vomitu voluerit, intelligat.*

Medicamenta in affectu stomachi vbi applicāda.

At eas quæ cibum fastidiunt. *Græcè est* τὰς δὲ ἀποσίτους. *Remedium fastidientium ponit, quāquàm superius* ἄσιτον *scriptū erat.*

Oenanthe. *Hoc est, vua syluestris vitis, vt ait Dioscorides: ad verbum hæc ex Oribasij quinto transcripta sunt.*

Citta. *malacia non pica. Gale. originem huius mali tradit lib. 1. de symptomatum causis in istum modum.* μοχθηρῶν δὲ ποιοτήτων ἐπιθυμοῦσιν ὅσοις ἂν εἰς τοὺς τῆς κοιλίας χιτῶνας ἀναποθῇ τι περίττωμα μοχθηρόν. εἴωθε δὲ τοῦτο γίγνεσθαι μάλιστα ταῖς κακοχύμοις γυναιξὶν, ἐπειδὰν κυήσωσι. καὶ καλεῖται κίττα τὸ πάθος. *Hoc est: prauas autem qualitates appetunt ij, quibus vitiosum aliquod recrementum in ventriculi tunicas est insinuatum, id quod mulieribus, præsertim succis prauis obnoxiis, vbi in vtero habere cœperint, accidere consueuit, ac vicium appellatur* κίττα. *& Plin. lib. 28. cap. 7. malaciam stomachi appellat.*

κίττα. *Malacia.*

Id tertio à conceptu mense. *Gal. lib. citato,* καὶ τοῦτο πάσχουσιν αἱ πλείους αὐτῶν ἄχρι τοῦ δευτέρου, καὶ τρίτου μηνός. ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ παύονται. *id est, Ac cōplures ipsarū hoc affectu vsque ad secundum & tertium mensem laborant: quarto autem infestari desinunt.*

Id quod in vtero est. *Sic interpretatus sum* κύημα, *quasi dicas conceptum: nondum enim fœtus dici potest, si Galenum, ex quo ferè omnia hæc sunt deriuata, his verbis loquentem intelligamus:* κατὰ μὲν τοὺς πρώτους δύο μῆνας, ὀλίγον ἐπισπᾶται τοῦ αἵματος εἰς ἑαυτὸ τὸ ἔμβρυον· ὡς ἂν ἔτι μικρότατον ὑπάρχον, ὅταν μηδ' ἔμβρυον ἤδη πω καλῆται, κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ἀλλ' ἔτι κύημα, *id est, in primis sanè duobus mensibus fœtus pauxillum sanguinis ad se attrahit, vt qui minimus adhuc existat, quando ne fœtus quidem tunc appellari debet, sed potius conceptum. Et reliqua verba Pauli in Galeno ordine inuenies.*

κύημα *Conceptū.*

Remedia malaciæ stomachi. Iam labor & longior. *Remedium est fastidij, & malaciæ stomachi, quæ prauos cibos & alienos à natura appetit, verum malaciæ magis. Græcè est in omnibus exemplaribus cùm impreßis, tum manu scriptis quotquot mihi videre contigit,* ἐυσιτοι ἢ καὶ ἐι πόνοι *&c.* ἐυσιτοι. *Hoc est ad verbum, bene commeſſe faciunt & labores. quod perinde est ac si dicas bonorum ciborum appetentiam faciunt: vt qui superfluitatem ac redundantiam humorum discutiant, vnde prauorum excitatur appetitus. Sed parum refert, an* ἐυθετοι *legas.*

ἀταλαιπώρως. Quæ verò mulier citra labores. *Græcè est* ἀταλαιπώρως, *id est, sine exercitio aut labore. Nam* ταλαιπωρία *laborem & negocia vitæ apud Hippocratem significat.* ταλαιπωρία.

Acria. Verùm acria. *Vt piper, gingiber, nasturcium, aliáque id genus quæ calore suo stomachi superflua consumant.*

Oedemata. *Tumores ex pituitoso humore collecti, qui digitis prementibus cedunt: variis etiam morbis superueniunt. Vide Galenum de Tumoribus præter naturam.*

Lauantur. *Græcus codex impreſſus pro* καταντλεῖν καταντλεῖν *habet. Superfundere etiam significat.*

De Nutrice. *Cap.* II.

DEligi nutrix debet, nulli morbo obnoxia, ætate nec vetula nimiùm, nec adoleſcens, ita vt iunior quinq; & viginti annos compleuerit, grandior quinque & triginta non excedat: pectore sit amplo, mammis magnis, papillis neque conniuentibus neq; auersis: reliquo corpore nec admodum obeso, nec nimiùm gracili. Prætereà magnum est infanti cõmodum, si nutrix non multò antè pepererit, maiusq;, si masculum. Vitanda ei sunt admodùm siccantia, salsa, acria, acerba, acida, amara, & valdè calefacientia. Item odores tum fœdi, tum suaues præter modum, condimenta, aliaq; acria nocent. Ad hæc venere nutrix abstineat, manus humerosq; molendo texendoq; exerceat: puerum vlnis gestet, treis iam menses quatuórve natum.

ANNOTATIONES ANDERNACI.

Ætate nec nimiùm. *Ex hac clausula Græca* μήτε δὲ νεωτέρα, *reddidi: nec nimiùm adoleſcens, hoc est, quæ sit in ipso vigore ætatis: quo nimirùm corpus absolutum iam est, & copioso abundat sanguine. Sin infrà viginti quinque sit annos, nempe adoleſcens, corpus adhuc increſcit, & alimentum minùs habet perfectum. Eóque* νεωτέρα *verti adoleſcens. Nam ab anno quartodecimo*

vsque vigesimum quintum, ætas vocatur adolescentia. Ab anno trigesimo quinto, multis solent menses cessare, aut omnino pauci fluere, eóque alimento minus ad fœtum alendum abundant.

Nutrix non multò ante. *Quia sanguis tunc vbertim ad mammas confluit. vnde lac copiosius etiam suppeditatur.*

Masculum. *Hippocraticum est. propterea quòd laborato magis, probóque nutrimento ex sanguine pollet, & minus excremento.*

Condimenta. *Sic dicuntur quæ liquoribus quibusdam vt aceto & sapæ, aliísque condiendis induntur aromata, siue semina odorata, quod genus sunt cuminum, anisum, fœniculum: Græcis dicuntur* ἀρτύσεις *&* ἀρτύματα. *Lege in textu* τὰς ἐπισήμους εὐωδίας καὶ ἀρτύσεις, *pro* τὰς ἐπισίμους.

ἀρτύματα. ἀρτύσεις. Condimenta.

Venere nutrix. *Galeni præceptum ex primo de sanitate tuenda: quia ex hac menses prouocantur, & lac odoris gratiam in deterius mutat.*

Manus humeróſque. *Exercitationem nutrici idoneam præscribit: qua videlicet partes superiores agitatæ sanguinem copiosum lacti generando suggerunt. Dicit enim Galenus sanguinem optimum gigni exercitatione moderata, cibis tum boni succi, tum iusto tempore modóque assumptis. Præterea potione tempestiua, modicéque sumpta. Græcè est,* ἀλήτω, *id est, molat.*

De lacte nutricis. *Cap.* XXI.

Laudatissimum lac est, moderatum spissitudine, copia, colore, odore, & gustu. Commendatur & quod in vnguem pollicis instillatum, eo inclinato ad lucem, neq; subitò, neque tardè videtur defluere. Iam verò in hunc modum probari potest: infuso lacti in vas vitreum coaguli exiguum admiscetur, digitísque agitatur, in quo postquam concreuerit, inspicietur, num casei portio minor quàm serum fuerit. hoc enim lac inutile est: contrarium huic, concoctu contumax: probatissimum quod vtraque habet mediocria.

Lactis boni notæ.

ANNOTATIONES CORNARII.

g *Græca sic legantur.* χρήσιμον δ' ἐστὶ καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ ὄνυχος ἐπισταζόμενον τοῦ μεγάλου δακτύλου, ὑπὸ τὴν αὐγὴν θεωρούμενον, ὅταν ἐν τῷ κάμπτειν τὸν ὄνυχα μήτε ταχέως, μήτε βραδέως ἀπορρέῃ. χρήσιμον δ' δοκιμάζειν καὶ οὕτως. Horum verborum sententiam Dioscorides ita expressit: ἔστι δὲ καλὸν γάλα τὸ ὁμαλὸν τῇ παχύτητι, καὶ συστρεφόμενον ὅταν ἐπισταγῇ ὄνυχι, hoc est, quod in orbem obuoluitur, vbi vngui instillatum fuerit.

Laudatiſsimum. *Gale. lib.* 1. *de Sanitate tuenda ad verbum omnia comprehendit. De vngui autem, ex Dioſcoride lib.* ij. *ſumptum eſt. Quod autem ad lucem debeat inclinari, de ſuo Paulus adiecit: quemadmodùm etiam de probatione.*

Quomodo lac vitiatum corrigatur.

CAP. IIII.

LAc vitiatum hoc modo corrigi debet: ſi craſsius fuerit, pituita vomitu elicietur, qui optimè oxymelite epoto citatur: laboribus etiam cibum præcedentibus eadem extenuabitur. Tunc nimirùm in cibo conducunt, origanum, hyſſopum, ſatureia, ſcandix & thymus, item raphani momentum, vetusq́ue ſalſamentum cum oxymelite. At ſi acrius, tenuiusq́ue lac euaſerit, multis quidem tunc laboribus nutricem leuare, ſorbitionibus autem & carnibus ſuillis, ſapæq́ue & vini dulcis potu reficere conuenit. Si lac fuerit imminutum, ſorbitionibus & pleniori modo ſuſtentanda eſt, vinum dulce potui dabitur: pectus & mamillas perfricare oportet. Iiſdem cucurbitula quoque defixa abundè præſtitit. Medicamenta verò etſi lacti generando proficere quidem aliquid ſciam, non tamen frequenter ipſis vti præceperim[h], vt quæ violentius conſumant. eſt autem fœniculi radix, & ſemen, ptiſanæ incocta: item cytiſi folia ex vino nigro aut ptiſana: melanthium in paſſo & anethum, paſtinacæ radix atque ſemē, quæ calida priùs irroratis admouenda ſunt. Omni verò lacte vitioſo, ſiue craſſum, ſiue acre fuerit & fœtidum, prius emulcto, puer mamillis admouendus eſt. Lac autem acre nunquam ieiuno adhiberi debet, fœtorem eius vinum odoratum & cibi dulces emendare poſſunt. Porro de caſeato lacte tertio volumine in capite de mamillis tractabimus.

Lac generantia noxia.

ANNOTATIONES CORNARII.

h *Violentius enim colliquant.*

ANNOTATIONES ANDERNACI.

Lac viciatum. *Ex quinto Oribaſij tranſcripta ſunt remedia, nimirùm lactis viciati: quæ tum corporis totius purgatione, tum victus ratione conſtant.*

Oxymelite. *Hic vomitus facillimus eſt, aliquando additur radicula, quæ raphanus dicitur, minutim conciſa horis duabus in oxymelite madeſcit. Deinde ea proiecta, oxymeli aſſumitur. Vel radi-*

culam

culam esse oportet, deinde aquam tepidam bibere. Valentiores vomitus ciendi modi septimo libro traduntur.

Laboribus. *Nam exercitatio calorem prouocat: qui frigidum, viscosumq; humorem calefacit, extenuátque.*

Cibum præcedentibus. *Alioqui plus noxæ quàm commodi afferrent: imò plus pituitæ generarent, dum videlicet cibum prius quàm esset concoctus, in membra digererent.*

Salsamentum. *Græcè* τάριχος *est, quod conditam thymni carnem significat. Cuius generis & Cybia sunt: quo nomine Plinius Pelamidem concisam appellat. Pelamidem verò Thymnum, qui nondum attigerit annum. Idem à recenti partu Cordyla dicitur.*

τάριχος.

Carnibus suillis. *Ad obtundendam nimirùm humoris biliosi acrimoniam. Nam humida & crassi succi, his qui concoquere possunt, vtilissima. Habet autem viscosi aliquid, quò iecur & renes obstruat: cætera ex omnium animantium genere quæ pedibus fidunt, vt ait Galenus, saluberrima. Porrò indistinctè dixit Paulus carnibus suillis, cuius putà ætatis esse velit omittens. Nam floridæ ætatis hominibus ac sese exercentibus iusta magnitudine adulti: inclinantibus, qui adhuc increscunt, porculi conueniunt. Minimorum caro excrementis generandis est: vetulorum siccitate, & duritia displicet.*

Esus porcorũ pro sumentis ætate variatur.

Sapæq; & vini dulcis. *Galenus libro* περὶ εὐχυμίας καὶ κακοχυμίας, *contrarium ferè scribit, docens biliosis, quibus lac acrius tenuiúsque esse solet vinum dulce nequaquam conuenire. Quid igitur hîc dicemus? ratione alimenti exhiberi. Nam anteà dixerat* ἡ τροφὴ δ' ἐξ ἁπάντων ἐστὶν αὐτῶν ἀνάλογος τῷ πάχει. *Hoc est: Alimentum verò ex omnibus ipsis crassitie respondet: putà qualem substantiæ crassitiem obtinent, tale etiam nutrimentum, nempe crassi succi producunt. Sic igitur iis quibus lac tenue est, conuenit. Quanquam muliebris etiam sexus, respectu masculini, frigidior existat: deinde sanguis tenuis, & serosus esse potest, acris, non etiam statim biliosus, ac calidus.*

Cucurbitula etiam. *Vt videlicet sanguinem ad partes eas ex aliis attrahat. Cautè verò ad mamillas desigenda est. Caro enim mollis cùm sit, facilè intumescit, cucurbituláque repleta difficilè auellitur. Quod si hoc acciderit, spongia calida illi superponi debet: sic enim laxatur. Sin minus, pertundetur.*

Melanthium. *Dioscorides hoc docet lac extrahere. In Græco exemplari legendum quidem Orosao assentior pro* γλυκὺ, γλυκεῖ. *Melanthium verò apud nullos autores papauer nigrum signat.*

Melanthiũ quod gith dicitur.

Calida prius. *Græcè est θερμῷ προσαιονήσαντες legendum: non προσσιωνήσαντος. Dicitur etiam καταιονήσαντες à verbo καταιονᾶν, quod significat καταντλᾶν, & καταχεῖν Galenus in primo ad Glauconem eodem modo accipit.*

προσαιονᾶν. καταιονᾶν.

Prius emulcto. *προαμέλξασαι passiuè positum est: cùm medium alioqui sit.*

Ieiuno. *Hîc propriè positum est ἀσίτῳ, vt facilè intelligas in initio primi capitis pro ἀσίτου legendum ἀποσίτου.*

Educatio pueri. Cap. V.

Mel primus infantis cibus.

PRimùm infans recèns natus melle nutriri debet: mox lacte, idque bis die, aut plurimum ter: cùm autem promptè & alacriter puer assumit, ac spes est eum posse quod oblatum est concoquere, tunc iam & cibus solidior rectè datur, qui non ipsum repleat. Ac si fortè imprudentibus nobis puer repletus fuerit, somniculosior autem statim & torpidus magis euadat, venter intumescat, inflетúrque, & vrinæ aquosiores reddantur, quæ repletionis notæ sunt, nihil exhibere oportet, donec cibos prius ingestos consumpserit. Abundè autem fuerit, duobus annis lacte puerum enutrire, inde ad cibos solidiores transgredi.

ANNOTATIONES ANDERNACI.

Cibus solidior. *Galenus primo de sanitate tuenda puerum vult nutriri lacte, quoad primores dentes emiserit. Deinde cibo solidiore, vtpote pane, leguminibus, carne, similibúsque, sed omnibus prius commansis. Græce tantum est σιτίον, quod per se cibum simpliciter signat, verùm lactis ratione solidior intelligendus venit.*

σιτίον.

Si autem imprudentibus. *Græcè est, εἰ δὲ λαθόντα πληρωθείη, id est: Si autem latentes repleti fuerint. Sed verbum λανθάνω in eiusmodi locutione rectè conuertitur, imprudentibus nobis, aut nescijs, id quod etiam Budæus annotauit.*

De pustulis puero obortis, quæ Exanthemata dicuntur. Cap. VI.

PVstulis, quæ quòd puero per cutem veluti efflorescunt, Græci ἐξανθήματα nominant, primùm sanè nullum facessere negotium oportet: vbi verò probè ad summa eruperint, tunc iam curare tentabimus, balneis, quibus iniiciantur myrtum aut lentiscum, aut rosa. deinde rosaceo aut lentiscino vtendum: ceratóque cum cerussa, ad hæc nitro abstergere leuius expedit, nam valentiora non sustinebit. Optimum

verò

verò eſt nutricem dulciori victu vti. Laudatur autem maximè ſi puer etiam ipſe neque pleniore, neque nimis tenui cibo alatur. At ſi venter ipſius non reſpondeat, tunc cibo infuſum ſimul coquere oportet: ſi ne ſic quidem deſcenderit, therebinthinæ inſtar ciceris iniicies. [i] Humectata aluo, milium potiſſimùm offerre conducit.

Aluo pueri ſoluendæ.

ANNOTATIONES CORNARII.

i *At ſi liquidior fuerit aluus.*

ANNOTATIONES ANDERNACI.

Puſtulis, quæ quod puero. *Poſt educationem infantuli morbos enumerat, quibus in ea ætatula conflictari ſolet: vocatque Græcè ἐξανθήματα à verbo ἐξανθεῖν, quod eſt efloreſcere.*

Exanthemata.

Ad ſumma eruperint. *ὅταν δὲ ἐπανθήσῃ, quod eſt in extima eruperint. Vt ἐξανθεῖν ſit ſimpliciter ſe in altum promere: ἐπανθεῖν verò iuſta magnitudine & figura per ſumma apparere.*

ἐπανθεῖν.

De tuſsi & grauedine pueri. Cap. VII.

QVod ſi quandoque tuſſicula aut grauedo puerum affligat, melitiſmi dicti adhiberi debent. Conuenit igitur puero liberaliore aqua calida loto, caput ipſius melle copioſo calido illinere, deinde digito linguam leniter premere: multum enim hoc pacto pituitæ vomitu egeret.

ANNOTATIONES ANDERNACI.

Grauedo. *Græcè eſt κόρυζα. Sic enim Celſus lib. 4. interpretatur: qua nimirum pituita ex capite defluens, nares claudit, vocem obtundit, tuſsim mouet.*

κόρυζα.

Melitiſmi. *Ita dicuntur, ſicut ſinapiſmi, cum melle pars oblinitur, melitiſmus, cum ſinapi, ſinapiſmi.*

μελιτισμός.

Copioſo calido. *In Græco deerat θερμῷ quod eſt calido. Sic enim magis aperit & diſcutit ſi quæ ſunt ſuperflua.*

De gingiuarum pruritu. Cap. VIII.

PRurientibus [k] gingiuis fomento vtendum eſt, & liberali vnctione ex oleo diſcocto, in quo ceræ momentum eliquatum ſit.

** Odaxeſmus eſt ſuperuacua quædam caro adnata gingiuis ſimilis dentibus. Goup. annotat ex margine cuiuſdam exemplaris.*

ANNOTATIONES CORNARII.

k *Si quis pruritus puerum infeſtarit.] Videtur ὀδαξισμὸν de totius corporis pruritu vſurpare, non de eo qui gingiuis contingit, vbi dentes producere pueri propemodum incipiũt, velut Hipp. 3. Aphor. 25. dicit, & ὄνλων ὀδαξισμὸν appellat, qui velut Galen. ait, pruritus*

quidam

quidam est, cum breui quadam offensa. At hoc loco ὀδαξισμὸς sine adiectione οὔλων de totius corporis pruritu dici videtur. Quomodo Gale. vsurpauit lib. 5. de sanitate tuenda, de pueris pruritum sentientibus loquens. Ad quem pruritum Pau. hic oleum coctum illinendum præscribit ἄπεφθον, quod τῷ ἀνέφθῳ opponitur. Ad gingiuarum autem pruritum seq. cap. salsamenti veteris carnem probat.

ANNOTATIONES ANDERNACI.

ἄπεφθον. Discocto. *Hoc est, probè cocto: quod Græci dicunt* ἄπεφθον.

De dentium ortu. *Cap.* IX.

DEntiunt septimo quidem mense pueri: experiuntur autem tunc inflammationes gingiuarum, maxillarum, & tendinum, aliquando etiam conuulsiones. Tunc igitur puero nihil dandum, quod mandi postulet. digito autem in lauacro gingiuæ continenter contrectari, & gallinaceo adipe vel leporis cerebello emolliri debent. Vbi iam dentes prodierint, ceruix, caput, & maxillæ delicatis lanis puris contegentur, oleoque dulci & calido fouebuntur: idemque meatibus auditoriis instillabitur. Cæterùm plenius infantē tunc alere, & calida lauare oportet:* & si alui profluuium experiatur, tentabimus eam epithematis, quæ præcipuè sistunt contrahere, inspergendo lanæ cuminum, aut anethum, aut apium.* Salutare est etiam semen rosarum admiscere, & summatim * calidè desiccare. At si venter nihil reddit, melle in glandis figurā coacto inferius leniter irritabitur, aut* nepita detrita cum melle illinetur. Porrò conuulsionibus puerorum optimè videtur auxiliari * heliotropium in aqua elixum,* si puer in hac lauetur. confert & irino aut cyprino, & sicyonio perungere, & vniuersum calefacere. Cùm autem exortis dētibus digitos mordet vulneratque, bene faciet radicem iridis derasam, nec admodùm siccam, ore continere. Hoc remedium vlceribus quoque opitulatur: buryrumque cum melle illitum adiuuat. Gingiuarum autem pruritus, veteris salsamenti caro lenit.

**Alui profluuij in pueris curatio: duplex lectio, prior calefacere & siccare. posterior, calido desiccare. Goup. Latini solarem vocant. Gingiuarū pruritus.*

ANNOTATIONES ANDERNACI.

Tendines. Tendinum. *Quos hîc vocat tendines, consideratò, an musculorum buccam mouentium, an neruos à cerebro dentium radicibus adhærentes, vnde sensus ipsis communicatur: an tendines alios malis.*

Anisum. *Impreßi codices habent ἄνηθον, hoc est anethum, quod ipsum quoque aluum sistit. Sed Oribasius habet anisum.*

Calidè

Calidè. *Non calidis potentia, ſed calidè actu aluus ſiſti debet. Græcè θερμῶς non θερμοῖς legendum.*

De oris vlceribus quæ Aphthæ dicuntur. Cap. X.

OBoritur puero etiam vlcus, quod Aphtha vocatur, nũc ſubalbidum, nunc ſubrubrum, aliàs cruſtæ modò nigreſcens, quod omnium periculoſiſſimum & lethale eſt. Remedio erit, iris cum melle, & ſicca inſpirata. Item roſarum folia contuſa, earumq́ue flos, crocum, myrrhæ exiguũ, galla, lacryma thuris & cortex eiuſdem, & ſimul & priuatim ſingula melle tincta: ad hæc mulſa, & mali punici dulcis ſuccus proficit.

Aphthæ puerorum.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Aphthæ. *Celſus libro 2. cap. 1. Proximum eſt vt infantes adhuc pueros ſerpentia vlcera oris, quæ Græci ἄφθας nominant, exerceant. Variis interim coloribus apparent, pro humorum ea gignentium natura.*

ἄφθαι.

Ad femorum intertrigines. Cap. XI.

FEmorum intertrigines myrtus arida † iuncus angulo-ſus, & roſæ inſperſæ iuuant.

† alij, cyperus.

Ad aures humentes. Cap. XII.

AVrium humiditates lana ex alumine impoſita, aut mulſum, aut vinum vetus inſtillatum, aut crocum ex vino detritum, deſiccant.

De Siriaſi. Cap. XIII.

SIriaſis, eſt inflammatio partium circa cerebrum, eiuſq́ue membranas: concauum in ea fit ſinciput, concaui itidem cum pallore oculi, accedit & corporis totius ſiccitas. Succurrit huic malo vitellus oui ſincipiti cum roſaceo, tomenti modo impoſitus: ſic tamen, vt continuè renouetur.

Aliud ad Siriaſim.

Oportet eidem loco imponere folia [1] herbæ quam Græci heliotropion, † latini ſolarem nuncupãt, cucurbitæ ramẽta, cucumeris, quem peponem dicunt, cutem carni adiacẽtem, aut hortenſis ſolani ſuccum cum roſaceo.

† quod ſcorpiuron vel ſcorpioeides dicitur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Tomenti modo. *Græcè eſt ἐν τρόπῳ πλύγματος. Significat autem idem πλῦγμα quod πίλημα, στρόφιον ἐρίου, σύστρεμμα ἐρίων, hoc eſt. hapſus lanæ, vt Celſus ait, vel circulus.*

Goup. πλῦγμα.

Heliotropion. *Celſo herba ſolaris dicitur. Ab herbariis vulgaribus nouo indito nomine, vocatur herba cancri, cum ſcorpioides*

potius appellaretur. Sed quia scorpio incognitus magis est, à cancro appellationem traxerunt.

Pepones, Melopepones.

Cucumeris. *Cucumis statim in Pepones, & Melopepones degenerat. figura tantum & quantitate inter se dißidentes: cum magnitudine excessere, pepones vocantur, cùm verò rotundi, formam & effigiem mali referunt; facta ex pepone, & malo appellatione.*

CORNARII.

l Græcè habetur ἡλιοτροπίου τοῦ καλουμένου φύλλα. *Vbi deest vox* σκορπιούρου. *quod indicat Græcæ orationis ratio, & cõfirmat Dioscor. qui heliotropium maius, scorpiurum appellari scribit, & folia ipsius* σιριῶσι παιδίοις ὠφελίμως ἐπιπλάττεσθαι *testatur. Aetius item libro 4. cap. 13. expreßis verbis habet.*

Ratio victus infantium, atq; reliquarum deinceps ætatum, ad vsque declinantes. Cap. XIIII.

Animi remißionis vtilitas.

Aetatum victus.

Posteaquàm lacte nutriri infantes desierint, liberiore eis modo & suo ingenio hilariter viuere permittemus: exercitia autem & alimenta leuiora. Ab anno sexto & septimo, tum pueri, tum puellæ, literatoribus blandis humanisque tradentur, tales enim cum animi remissione & gratia docẽt. Animi autem relaxatio ad probam corporis educationẽ plurimum adfert momenti. Duodecimum annum egressi, ad grammaticos iam & geometras mittendi sunt, corpusq; eorum exercere oportet. A quartodecimo vsque ad primum & vigesimum, mathematicis disciplinis & sapientiæ studio incumbent: exercitiis pluribus propter corporis robur credentur, vt & animo & corpore laborantes, à libidinis impetu coërceantur: his etiam vinum circuncidendum est. Ætate florentibus educatio absoluta tum animi tum corporis congruit. eoque exercitiis omnibus, præsertim quibus quisque assueuit vtendum, cibo pleniore & valenti. Declinantibus autem remissa competit & animi & corporis educatio. Exercitia enim qualiacunque fuerint pro horum ratione imminuere oportet: alimento detrahendũ, vt quorum habitus iam frigescere incipiat.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Iam victus rationem præscribit ab infantia vsque ad ætatem declinantem, quæ non tam ex Medicina, quàm Philosophia petita est: qui mos est etiam Galeno, vt non solùm corpus, sed animum quoque curet.

Liberiore.

Liberiore. *Græcè est* ἐν ἀνέσει, *hoc est, cum animi remißione, à verbo* ἀνίημι, *quod est, licentia permitto, aut solutè indulgeo.*

Leuiora. *Græcè quidem* τροφὰς αὐτοῖς προσφέρειν ἐλαφρῶς, *hoc* ἐλαφρῶς *est, alimenta ipsis leniter præbere, reddidi ego leuiora: vtrum malis accipe.*

De frictione præparatoria, quæ Parasceuastice dicitur.

CAP. XV.

ANte exercitationem corpus mediocriter calefacere oportet frictione linteis adhibita, deinde nudis manibus oleo intinctis perfricare, vsque dum bene incalescat emolliaturque, colore viuido rubescat, & in tumorem attollatur.

De exercitatione. Cap. XVI.

EXercitatio motus est vehemens: vehementiæ autem finis est, respiratio crebra. Id verò commodi præstat, quòd parteis instrumentarias morbis non opportunas efficit, & functionibus obeundis validas: prætereà vt alimenta fortius attrahant, promptius immutent, & liberaliùs reficiantur, caloris beneficio quem illa excitauit. adde quòd meatus expurget, recrementa, propter validam spiritus motionem, expellat. Quoniam igitur alimentorum per corpus membratim digestionẽ adiuuat, nõ debet crudi incoctique, siue cibi † siue humoris copia, in ventre, aut vasis contineri. periculum enim est, ne priusquàm probè fuerint concocti, in vniuersas animantis particulas distrahantur. Vnde manifestò liquet exercitationẽ cibum præcedere oportere. Notæ autem quę opportunitatem laboris subeundi ostendant, ex vrinarum colore petuntur: etenim aquosa nondum coctum humorem qui ex vẽtre distributus est, significat: rufa autem & biliosa, iampridem elaboratum esse notat: mediocriter pallida, concoctionem modò factam indicat. Tunc igitur ad exercitia veniendum est depositis prius recrementis: tùm quæ in vesica, tùm quæ in aluo continentur.

† siue excrementi, vt in quibusdã exẽ. pluribus legitur. Goup.

Excercitatio ante cibum.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Exercitatio. *Totum hoc caput ex secundo Galeni de sanitate tuenda transcriptum est: ex quinto verò Oribasij. in eodem verò hæc clausula aliter legitur. Græcus codex Pauli impressus habet:* Δεῖ μήτε πλῆθος ὠμῶν, καὶ ἀπέπτων, μήτε σιτίων, μήτε χυμῶν, ἢ κατὰ τὴν κοιλίαν ἢ ἐν τοῖς ἐντέροις, *hoc est: Non debet crudi, incoctique siue cibi, siue humoris copia aut in ventre, aut in intestinis contineri:*

pro ἐν τοῖς ἐντέροις Galen. habet ἐν τοῖς ἀγγείοις, quod est in vasis: cui lectioni ego assentior. Intestina siquidem concoctioni propriè dicata non sunt: deinde ventris dictione etiam ipsa comprehenduntur. Verùm vt concoctio altera in ventre, altera in vasis administratur: ita distributio ex intestinis prima: altera ex vasis obitur.

Vnde manifestò liquet. *Galenus libro de Sanitate tuenda, iam citato & lib. περὶ εὐχυμίας καὶ κακοχυμίας simillimam habet sententiam.*

Modò factam. *Galenus addit, secundam, vt sit mediocriter pallida concoctionem secundam (nempe quæ in venis fit) modò factam significat. Omisit Paulus secundam, quia ex vrina iudicium non nisi de secunda concoctione sumitur.*

De exercitationum generibus. *Cap.* XVII.

Exercitationes variæ.

OMnis exercitationis commune est, quod animali ex ipso caloris augmentum excitat. Singulæ autem exercitationes proprium habent officium, valida sanè, hoc est, violēta, musculis & neruis robur præstat. [m] cuius generis est quùm quis fodit, & maximo onere sublato aut eodem loco manet, aut paululum procedit: item accliuis ambulatio huius quoque generis existit: prætereà per funem manibus apprehensum scandere, aliáque plurima consimilia. Celeris autem exercitatio citra robur violentiamq́ue peragitur: id genus sunt, cursus, vmbratilis armorū meditatio, aut quùm duo summis manibus concertant, tùm quæ per corycum & paruam pilam fit exercitatio. Composita autem ex valida & celeri, quando quas validas diximus, iis omnibus vt vehementibus vti licet, motus modo celeritatem adiicias. Prætereà per alias exercitationes lumbi magis quàm brachia cruráve laborant: per alias spina tota, aut thorax tantum, aut pulmo. Exerceri verò oportet quousque corpus in tumorem attollatur & rubescat[n], motus promptè æquabiliter & concinnè ædat. Inter hæc autem sudorem cum calido vapore mixtum cernes. Pausandum verò ab exercitatione tūc primum est, quùm aliquod horum fuerit immutatum, nempe si contractior corporis moles videbitur, ilico desistendū est: similiter quùm coloris gratia deperit, cessare oportet. Quinetiam quùm motus remittere quippiam cernitur, protinus desinere conueniet. Itidem si in sudore vlla qualitatis eius, aut quantitatis mutatio accidat: quum enim is aut minor,

nor, aut frigidior factus intelligitur, tunc desistendū scias. oleo mox corpori superfuso, Apotherapia vti deinceps oportebit, inde frictionem apotherapeuticam adhibere, vt pædotribæ factitare solent.

Apothera pia.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Accliuis deambulatio. *Codex impressus vitiatus est, habet enim* καὶ οἷον ἄνϛις λύναϛο *pro* καὶ οἱ ἀναντες περιπατοι *ex Galeno instauratum, vnde hæc omnia transcripsit. Est autem accliuis ambulatio, cùm quis contra montem, aut loca æditiora inambulat.*

Præterea per alias ex. *Quippè itatio, cursúsque crurum exercitationes sunt: acrochirismi, & sciomachiæ, brachiorum, ac manuum propria. Lumborum autem, aßiduè se inclinare, & rursus reuocare. alteres, spinæ, thoracis autem & pulmonis, maxime respirationes propriæ exercitationes sunt.*

Exercitationes singularū partium.

Donec rubescat. *Hoc est dum sanguis in extimam cutem fuerit euocatus. Id signat* ὅταν ἐνανθὲς ὑπάρχῃ. *Hoc est cùm floridus, viuidúsque & ruber apparuerit.*

ἐνανθές.

Concinnæ. *Malè in Græco ῥαθυμοὶ, pro* εὔρυθμοι *legitur. Vide Oribasium & Galenum.*

Calido vapore. *In codice Græco impresso* θερμὸν *ad sudorem videtur referri. Galenus lib. 2. de sanitate tuenda legit* θερμῷ, *vt referatur ad vaporem, sicut nos conuertimus.*

Apotherapia. *Exercitationis omnis pars vltima est apotherapia, ceu dicas recreatorie: nam corpus expurgat, & laßitudinem arcet.*

CORNARII.

m Talia autem sunt fodere, & maximo onere sublato, aut in eodem loco manere, aut paululum progredi, ac veluti deambulare. Græca igitur sic restituito. ἢ μένειν κατὰ χώραν, ἢ προβαίνειν μικρὸν καὶ οἷον περιπατεῖν. *Sequitur mox, Huius generis sunt, & per funem manibus ac pedibus nitendo ascendere: vt accliuis ambulationis mentio nulla fiat. Et paulò pòst lege.* καὶ τὸ διὰ κωρύκου, μεγάλης τε καὶ τῆς μικρᾶς σφαίρας γυμνάσιον. *Et per follem, & per magnam ac paruam pilam exercitium. Sic enim Galenus lib. 2. de sanit. tuen. vnde hæc desumpta. Est autem corycus follis, id est pellis inflata, aëre ac vento incluso turgida. Martialis:*

> *Ite procul iuuenes, mollis mihi conuenit ætas:*
> *Folle decet pueros ludere, folle senes.*

n Et quàm diu motus prompti & æquales ac concinni fiunt. Legendum enim, καὶ ἂν κινήσεις ἕτοιμοι, καὶ ὁμαλοὶ, καὶ εὔρυθμοι γίνονται.

De generibus frictionum. Cap. XVIII.

Frictiones variæ.

INter frictiones, dura ligare corpus poteſt: mollis, ſoluere. quapropter quæ ſupra modum reſoluta ſunt, duriter perfricare oportet: quæ autem aſtricta, molliter. At ſi mediocri quis corpore præditus ſit, neque molliter, neque duriter fricandum id eſſe conſtat, ſed quatenus licet vterque exceſſus vitari debet. Siquidem multa & dura frictio, corporis molem deprimit: modica verò & mollis, è contrario implet. Porrò tres quantitatis frictionum differentias, ſi tribus quæ à qualitate ducuntur, iunxeris, nouem coniugationes effeceris, vt ſubiectum eſt. Etenim vna iuxta quantitatem, nempe multa, ſi tribus quæ à qualitate ſumũtur, duræ dico, molli & mediocri, adiungatur, treis ſecundum duritiem differentias efficit: modica rurſus ſi eiſdem tribus addatur, treis alias procreat. At mediocris qualitate eiſdem tribus iuncta, alias treis progignit, vt in formula ſubiecta videre licet.

QVANTITAS		QVALITAS
Multa Multa Multa	&	Dura Mollis Mediocris
Pauca Pauca Pauca	&	Dura Mollis Mediocris
Mediocris Mediocris Mediocris	&	Dura Mollis Mediocris

ANNOTAT. ANDERNACI.

Inter frictiones. *Paulus hoc ex ſecundo Galeni iam dicto libro ad verbum mutuatus eſt. Galenus autem ex commentario Hippocratis, qui inſcribitur,* κατ' ἰατρεῖον, *in hunc modum:* ἀνάτριψις δύναται λῦσαι, δῆσαι, σαρκῶσαι, μινυθῆσαι. ἡ σκληρὴ δῆσαι, ἡ μαλακὴ λῦσαι. ἡ πολλὴ μινυθῆσαι, ἡ μετρίη παχῦναι. *Hoc eſt, frictio poteſt ſoluere, ligare, replere, minuere. Dura ligare, mollis ſoluere, multa minuere.*

ἀνάτριψις.

De vocis exercitatione. Cap. XIX.

Vocis grauis ſonus vtilis.

INter vocis exercitationes [o] ſuauis leniſque modulatio nihil ad ſanitatem tuendam proficit: [p] grauioris autem vocis ſonus vtilis habetur, eoque exercere eum oportet. Ita enim aër copioſiſſimus inſpiratu in corpus attractus, thora-

ccm,

cem, ventrem, & meatus totius corporis diducit, dilatat, aperitque. Quapropter ipsa lectione humiditates, quæ redundant, excernit. fortiùs[q] igitur legentibus, magis & per sudores: leniùs autem, per latentem totius corporis perspiratum. Accidit enim propter extenuationem multa recrementa, nempè sputa, mucos & pituitam, per screatum excerni consumíque. Iis verò qui propter frigiditatem excalfieri desiderant, quodnam aliud præsentius remedium esse potuerit, quàm functio quæ respiratione peragitur? Consilium igitur est, hos frequenter legere, vt toto corpore relaxato, fusáque carne, [r]arteriam & alios spiritus transitus studiosè rarefacientes, per grauiores vocis actiones modulentur. Vti autem oportet vocis officio neque temerè, neque inconsideratè: sed quùm nec vitiosis corruptísque humoribus repleti sunt, neque magnæ & euidentes stomachi cruditates apparent, ad vocis exercitationem accedendum est, ne [s]corrupti vapores per corpus largiùs distribuantur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Inter vocis exer. *Hoc est ex quinto Oribasij transcriptum. Galenus huius exercitationis ferè non meminit. Est autem dictio Græca ἀναφώνησις, quæ signat exclamationem vociferationemq́;: qualis in cantu editur, & lectione clara, orationeq́;. Verbum ἀναφωνεῖν pro voce contendere interpretari potes.*

ἀναφώνησις.

CORNARII.

o *iucunda ac concinna modulatio. pro ἡ μὲν ἐυμέλεια χρηστοφωνία, legendum ἡ μὲν ἐμμέλεια καὶ χρηστοφωνία.*

p *pro ὁ δὲ τῶν βαρυτέρων ἤχων φθόγγος, legendum βαρυτέρων φθόγγων ἦχος.*

q *Legito Græcè τοῖς μὲν συντονώτερον ἀναγινώσκουσι pro τοῖς μὲν οὖν τονώτερον.*

r *ita vt de industria arteriam, ac reliquos spiritus transitus, ad raritatem disparemus, & grauiores voces sonemus. Græcè sic legas. καὶ τὰς βαρυτέρας φθέγγεσθαι φωνάς. χρηστέον δὲ ταῖς διὰ τῆς φωνῆς ἐνεργείαις.*

s *ne maior distributio corruptorum humorum ac vaporum in corpus fiat. Integra dictio χυμῶν deest. Sic enim legendum ὅπως ἂν μὴ πλείων ἀνάδοσις τῶν διεφθαρμένων χυμῶν ἢ ἀτμῶν, &c.*

De laßitudinibus ob exercitationem. Cap. XX.

Laßitudinis species quatuor.

VLcerosa lassitudo ab excrementorũ tenuium simul & acrium copia contrahitur. Tensoria nullum quidem

excrementum, cuius ratio aliqua sit habenda, in corpore contineri indicat, sed in musculis neruisque affectus quidam quo tendi videntur, residet. Ea verò quæ inflammationis speciem præ se fert, in qua nimirum ceu contusas, aut inflammatione obsessas parteis sentimus, tunc solet incidere, quum [t] musculi impendiò excalfacti, aliquid ex circumfusis sibi recrementis attraxerunt. Est & alia quædam præter has quarta affectio, quæ oritur, quum musculi supra quàm par est, siccãtur, ita vt vestibus exutis squalens corpus contractúmque appareat, atque ad motus pigrum. Remedium vlcerosæ lassitudinis est, si quæ redundant, euapores frictione multa molliq; cum oleo copiosiore, quod omnis astrictionis sit expers. Altera lassitudo in qua tensio sentitur, hoc pro curatione desiderat, vt relaxetur. sanè relaxatur quod distentum est, pauca & molli frictione, eaque ex oleo dulci atq; egelido: item intermissione omnino, quiete, balneis temperatis, atque in calida, mora longiori: adeò si bis térue ipsum laues, plus profeceris. Tertiæ lassitudinis inflammatoriæ curationis consilium, ad tria dirigitur, nempe, superuacanei euacuationem, extenti remissionem & inflammationis refrigerium: itaq; & oleum copiosum tepidumq;, & frictiones mollissimæ, & lenta in temperatis aquis mora, eiusmodi lassitudines persanant. pari modo & multa quies, vnctiones assiduæ. Quarta affectio [u] nihil sanè à priori consuetudine immutari postulat, nisi calidiorẽ aquam quæ sensim [x] contrahat: altero die, apotherapiæ exercitationẽ [y] protinus autem in lauacra frigidi solij exiliant. † omnes autem qui lassitudinibus laborant, cibo boni succi refici debent.

† Melior hæc lectio, quàm veteris cuiusdã codicis, quæ sic habet. Simul atque balneo excesserint, cibo indigẽt. Goup.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Vlcerosa. *Exercitationum genera persecutus, nunc ea quæ illis superuenire solent, enumerat. Sunt itaque laßitudinis tres numero differentiæ, vlcerosa, tensoria, & inflammatoria, seu vt Græcè dicam, φλεγμονώδης. in tertio Galeni de sanitate tuenda ad verbum explicat.*

Laßitudines.

Quo tendi videntur. *Græcè impreßi codices, τήκεσθαι, quod est liquari, consumique habent, pro τείνεσθαι. In eodem capite χαλᾶται δὲ συντεταγμένον pro χαλᾶται δὲ συντεταμένον, quod est, sanè laxatur, quod distentum est.*

Oleo dulci atque egelido. *Hoc est: Ex maturis oliuis quarum*

baccæ

baccæ iam nigreſcere inceperint, druppas appellant, confecto. Egelido, hoc eſt tepido, vt ſoli expoſitum fieri ſolet. Id Græca dictio videtur innuere εἱληθερὲς *ſi Grammaticis credimus, qui exponunt* ὑπ' ἡλίου θερμανθέντος. *id eſt à ſole excalfacto. Quid ſi hyems, aut frigidum alioqui tempus ſit: quo ſol non ſolet, aut certè parum nos excalfacere, tunc ne etiam ſoli erit exponendum vt incaleſcat. Neque enim pro tepido tantùm ponitur, vt quidam volunt. Celſus egelidum in eodem ſenſu quo ego multis in locis vſurpat: vt lib. 4. cap. 11. Neque ea ipſa frigida, ſed potius egelida dāda eſt. Quomodo etiam Linacer eundem locum in Galenum ante me vertit, qui antea corrigendus erat. Scio quidem apud veteres in vſu fuiſſe poſt laßitudinem vnctionem, vel in ſole, vel ad ignem, ſi hoc pacto velit quis intelligere* εἱληθερὲς, *verùm hoc omni tempore non eſt perpetuum.*

Druppæ.

εἱλητρόβές.

Tepidum.

Egelidum.

Vnctio. *Non eſt in Græcis codicibus impreßis: aliquot autem ſcripti manu habent, & ſenſus exigit. Quid enim eſt, ſi referatur hæc dictio, continua, ad quietem. Multa quidem eſſe debet: non tamen perpetua, quod* συνεχὴς *ſignificat. Iam Galenus ipſe & Oribaſius habent,* ἀλειφὴ συνεχὴς, *hoc eſt, vnctio continua. Legendum itaque in Paulo pro* μάλιστα συνεχὴς. *quod eſt maximè continua,* ἀλείμματα συνεχῆ, *vnctiones aßiduæ.*

Apotherapiæ exercitationem. *Quæ tum in motu, tum in frictione, & pauca, & mollis, & tarda ſit: præterea ſolium ſimiliter calidum. Protinus autem in lauacra frigida exiliant, vt nimirum ipſis robur, in cute vnà cum calore conſtet, quemadmodum ait Galenus libro tertio de ſanitate tuenda. Lege in codice Græco,* ἐν τοῖς λουτροῖς ἐκ τῆς, *&c.*

Boni ſucci. *In codicibus impreßis perperam habetur* εὐθὺς *pro* εὐχύμου.

CORNARII.

t pro ἐνθερμανθέντες ἱκανῶς, *lege* ἐνθερμανθέντες οἱ μῦες.

v in prima quidem die nihil, &c.

x vt leuiter cutem conſtringat. *Vbi enim legitur* ὡς συνάγειν ἀτρέμα, *deeſt vox* τὸ δέρμα, *quæ omnino adſcribenda eſt.*

y exiliant autem ſtatim in balneis in frigida aquæ ſolia. *Omnes porrò laſſati boni ſucci cibo opus habent. Legendum enim Græcè,* ἐκπηδάτωσαν δὲ εὐθέως ἐν τοῖς λουτροῖς εἰς τὰς ψυχρὰς δεξαμενὰς εὐχύμου δὲ ἅπαντες οἱ κεκοπωμένοι δέονται τροφῆς. *Vide Galen. libro 3. de ſanit. tuen.*

De cute astricta. *Cap.* XXI.

Stegnosis

AStrictio (quam Græci Stegnosin vocant) accidit, aut obstructis, aut densatis meatibus. obstructio quidem, ex copiosis crassisque humoribus crudis cõcoctionémque non expertis, oritur: densatio autem, ab iis quæ refrigerant, aut astringunt, aut desiccant. Ac deprehenditur sanè iam dictus affectus, statim vbi se exuerint, ex colore albo, & cutis tum duritie, tum densitate: tum quòd in ipsa exercitatione vix incalescant. Succurrit huic affectioni calefactio, quæ valentiore exercitio, balneísque calidioribus petenda est. Mora verò in frigido solio diuturna non sit: imò nec ipsa aqua nimium sit frigida. Vbi vesteis sunt induturi, vngentur aliquo, quod mediocriter calfaciat, oleo, dulci ac tenui. Cutis autem densitatem abundè etiam sanat oleũ anethinum, præsertim si viride fuerit anethum, oleúmque ex populo nigra confectum.

ANNOTAT. ANDERNACI.

στέγνωσις quid.

Astrictio. *Galenus lib. 3. de sanitate tuenda inquit, Voco ita meatuum cutis vitium, quo superuacua transmittere prohibetur. στέγνωσις Græcis appellatur.*

Acopum ex populo nigra.

Oleúmque ex. *Hoc Oribasio debet. Is enim lib. 5. ad verbum ex Galeno prius mutuatus erat. Verùm in hoc dissentiunt, Paulus habet αἰγείρινον ἔλαιον, hoc est, oleum ex populo nigra confectum, Oribasius ἄκοπον αἰγείρινον. Galenus acopon ex abietis semine, τὸ διὰ τοῦ σπέρματος τῆς ἐλάτης ἄκοπον. Habes apud Paulum lib. 7. acopon ex abiete, acopon ex populo nigra, & oleum ex eadem populo, omnia eiusdem facultatis. Nam loco fructus abietis, nigræ populi fructus æqua portio, apud eundem autorem ponitur.*

De spontaneis lassitudinibus. *Cap.* XXII.

Spontaneæ laßitudines

QVoniam vlcerosa lassitudo ex acrium recrementorum vitio contrahitur, siquidem paucus omnino vitiosus humor fuerit, apotherapiæ exercitatio suffecerit: si copiosior, & altius in corpore redundarit, eiusmodi malo obnoxiis, nec exercitationem, nec vllum omnino motum iniũgemus, sed quiete, somnóq; recreatos abstinere cibo totũ diẽ cogemus, deinde vesperi pinguiter vnctis, temperatóq; balneo lauatis, cibum boni succi & sorbilem modicũ dabimus, non tamen à vino eos arcentes. Hoc enim semicrudos humores, si aliquid aliud, concoquit. Si ergo his peractis symptoma conquieuerit, ad consueta munia paulatim reducem

Vini concoctrix vis.

cendi ſunt: ſin in poſterum etiam diem remaneat, de valentiore iam remedio conſiderandũ eſt. Si enim vires conſtent, duorum alterum, aut ſanguis mittendus eſt, aut purgatio exhibenda, ſed ita vt diſcernamus, vtrum magis expediat. Quòd ſi vires inualidę ſint, ſanguinem dimittere haud quaquàm oportet, ſed deiectionem mediocrem tentare. At ſi crudi humores omnino fuerint, neque ſanguinis detractio, neque purgatio, neque exercitium ex vſu eſt, imò ne mouere quidem in totũ, aut lauare expedit. Tales igitur in quiete omni ſeruandi ſunt, cibis, potionibúſque, & medicamẽtis quæ extenuent, incidántq; ſine manifeſto calore, reficiendi. Pro cibo igitur oxymel, modicum ptiſanæ, nonnunquàm, & mulſæ exhibebitur. Quoniam verò præcordia eiuſmodi omnibus turgida, inflatáque ſunt, ac facilè quicquid aſſumpſerint in flatus conuertitur, ſatius fuerit cũ cibo piperis aliquid offerre. Vtilius autem erit, & medicamento quod dioſpolites dicitur, vti: item diatrion pepereon ſimplici: vtiliſſimúmq; ipſis eſt oxymel. Potui ſument apomel, præſertim vbi coacuit, vináq; leuiter aceſcentia. Cibi erunt qui ſine calore attenuent, cuiuſmodi eſt capparis ſi ex oxymelite, aut oxelæo aſſumatur. Porrò tenſionis laſsitudo quæ ſine exercitiis oboritur, copiam innuit ſolidas corporis parteis diſtendentem. Conſtat autem omnibus, optimum eſſe præſidium quùm ſanguinis copia ſubeſt, aut venam incidere, aut malleolos ſcarificatu ſauciare. Quæ verò inflammationem repræſentat laſſitudo ſpontanea, ea ne paucis quidem horis, nedum duobus, tribúſve diebus eodem tenore conſiſtit, ſed protinus febrem accendit vehementiſsimam, niſi ſanguinis detractione malo priùs occurreris. Præſtiterit autem, ſi fieri queat, bis eodem die ſanguinem detrahere: ac primum quidem ita mittere conuenit, ne animi defectu homo periclitetur: ſecundò autem, ne defectio quidem ipſa formidari debet. At qui ſic affecti ſanguinem non dimiſerint, hi vt periculum euadant ſeruentúrque, bonæ fortunæ beneficio opus habent.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Hoc *capite de laſsitudinibus agit, quæ citra exercitationem aut motum corporis ſua ſponte, nempe ex humorum ſuperfluorum copia accedunt. Galenus eas lib. 4. de ſanitate tuenda perſequitur ampliſſimè.*

Si his peractis. *Hoc est: Si omnibus commemoratis præsidiis malum cesserit, ad consueta munia paulatim transeundum est. In Paulo deprauata est lectio Græca, habetur enim πρὸς τὰ συνήθη κατὰ λόγον pro πρὸς τὰ συνήθη κατὰ ὀλίγον. Linacer rursus, conuertit.*

Quando mittendus sanguis.

Si enim vires constent. *Quod est, cum sanguinis plus, succi vero mali minùs in corpore redundat. nam in sanguine vires naturales deprehenduntur. Si igitur paululum vel citra sanguinem restitutum vel vltra processum est, audacter mittendus est. Si plurimum, nequaquàm.*

At si crudi humores. *Hi enim in iecore, & ventre manentes, temporis spacio paulatim concoquuntur efficiuntúrque benigni. eóque seruari debent, qui tales humores collegerunt, in omni quiete, præcordiis probè fomentorum præsidio munitis, non autem sanguis debet eis detrahi, quoniam virium robur his non adest, vt Galenus ait in θεραπευτικῷ περὶ φλεβοτομίας in hanc sententiam, οὐ γὰρ ὁπότε πλῆθος ὠμῶν χυμῶν ἤθροισται τοιοῦτον, ὡς κελεύεσθαι φλεβοτομεῖν ὁ λόγος ἐλέγχεται. ῥώμη γὰρ τούτοις δυνάμεως οὐ πάρεστι. Præterea purgatio his dari non debet, quia concocta, non cruda medicamentis solicitare oportet.*

Oxymelitis facultas

Oxymel. *Intellige simplex. Id enim cùm ætatibus, tùm naturis vniuersis, vt ait Galenus, & præcipuè pituitosis ad sanitatis securitatem seruit vtilissimè, dum omnes meatus arctos aperit, vt nusquàm crassus, vel glutinosus humor adhærescat.*

Apomeli. *Fit hoc melle à fauis expresso, & aqua fontana. Verùm non simpliciter ex melle & aqua, vide Galenum lib. 4. de sanitate tuenda, & Paulum lib. 7.*

Victus senum ratio. *Cap.* XXIII.

SEnectus quum sicca, frigidáque existat, per calefacientia, humectantiáque [z] corrigi debet. Frictio itaq; adhibenda est, citra lassitudinem: imbecilliores ter die cibo refici debent: ad tertiam quidem horam, panis exiguo cum melle attico: septima verò hora vbi frictionem, exercitationésque ipsis cõgruas, & balneum fuerint experti, primùm sanè quæ aluum emolliunt, assument, deindè pisces, aut auiculas, hinc in cœna ea quæ optimi succi sunt, & ægrè corrumpuntur. Non prohibeo item vinis ex melle præparatis vti, præcipuè quibus de calculo in renibus creato, aut etiam podagra suspitio est, quando petroselinum vino rectè iniicitur. At si quando pituita in ventriculo contracta, necessitas est aliqua, quæ eam incidant, deligere, protinus ad humectantem victus rationem digrediẽdum est: ac fici maturæ ante alium cibum

Senibus ter die cibus dandus.

Vina ex melle parata.

cibum ipsis exhibentur: per hyemem verò, caricæ, si nullum in dextra præcordiorum parte symptoma accidere sentiant. At quia serosa pituitosáq; in senili corpore excrementa colliguntur, vrinam quotidie promouere consilium est, & aluum subducere, præsertim oleo quod ante cibum absorbeant. Clarum verò est, omnia olera ante cibum ex oleo, garóq; sumi oportere: itẽ oliuas muria seruatas, quas Halmadas dicunt, & damascena. Quòd si venter magis astrictus nihil deiecerit, & mercurialis herba, & cnicum abundè sunt. benefacit etiam resina terebinthina, interim vnius auellanæ interim duarum triúmve magnitudine sumpta. Iam oleum quibus aluus contracta est, per clysterem vtilissimè infunditur.

halmades

Terebinthina ad aluũ suppressam.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Senectus. *Ex quinto Oribasij, quintóque Galeni de sanitate tuẽda. In Paulo autem Græcus codex impressus deprauatus est, habet enim* ἐπανόρθωσις δ' αὐτῆς διὰ τῶν θερμαινόντων τε καὶ ὑγραινόντων ἅμα τοῖς θερμαίνουσι, *hoc est: Corrigitur autem ea calefacientibus, & humectantibus vnà cum calefacientibus. Superfluum est* ἅμα τοῖς θερμαίνουσι.

Frictio. *Cum oleo scilicet adhibita, quæ vitale robur excitat, & modicè calefacit, vnde & distributio nutrimenti facilior, & nutritio promptior consequitur.*

Imbecilliores. *Vt qui decrepita potißimum ætate sunt: etsi alij aliis celerius senectutis incommoda experiantur. Quicunque igitur vel crudi adhuc senes, quos Græci* ὠμογέροντας *appellant, vel decrepiti, imbecilliores viribus existunt naturalibus, ter die cibum assument, idq; hanc ob causam potißimùm: nempe quòd vna vice multum assumere nequeunt. Deinde, etiam si sumant, concoquere nequeunt, quare melius est cibum partiri in tres vices.*

ὠμογέροντες Viridis senectus

Ac fici maturæ. *Hæ paulò innocentiores immaturis: mediocriter tamen in vsum adhibitæ. Ante cibum alium assumi debent, eo quod si non citò per aluum descendant, corruptionem in ventriculo subeunt, & alios secum cibos corrumpunt, id quod de omnibus fructibus fugacibus intelligendum est.*

Ficus.

Per hyemem vero caricæ. *Hæ incidendi, extenuandíque vim habent, quo nomine aluum citant, renesq; expurgant. Cum nucibus verò simul commestæ ad omnia præstantiores existunt, atque hinc nonnulli, qui medicamentorum aduersus lethalia confecturas perscripserunt, ficus aridas cum nucibus, & ruta præsumptas omnium*

nium illorum præsens esse remedium tradunt.

Si nullum in dextra. *Galenus libello* περὶ εὐχυμίας καὶ κακοχυμίας *inquit:* περὶ ἰσχάδων δὲ δόξειεν ἄν τις ἐναντία λέγων ἀληθεύειν, εἰ κακοχύμους τε ἅμα καὶ εὐχύμους αὐτὰς εἴποι νοσώδεις τε καὶ ὑγιεινὸν ἐχούσας. ἐὰν γὰρ αὗται διεξέρχωνται κατὰ τὴν γαστέρα, καὶ ἡ ἀπ' αὐτῶν ἀναδοθεῖσα τροφὴ, διά τε τοῦ δέρματος, καὶ τῶν νεφρῶν ὑγιειναί τε εἰσὶ καὶ εὔχυμοι· βραδύνουσαι δὲ κακοχυμότεραί πως γίνονται. i. *De caricis autem, si quis contraria pronunciet, verè dicere censeri queat, nempe bono maloq; esse præditas: morbidi cuiusdam & salubris participes. Si nanque per aluum descendant, ac alimentū quod ab eis prouenit, in corpus distributum, iecur renesq; transierit, salubres sunt, & succi benignioris: sin remorentur, prauioris quodammodo fiunt. In textu Græco Galeni habes* διά τε τοῦ δέρματος, *quod est, per cutem malè pro* διά τε τοῦ ἥπατος.

Ante cibum. *Alui subducendæ gratia: quæ etiam oliuis, vt Galen. in cōmentario de alimentis docet, & damascenis sollicitatur.*

CORNARII.

z *vnà cum calfacientibus.*

De rugoso corpore. *Cap.* XXIIII.

Rugas tollentia.

ERugat corpus erui farina, viti albæ mista.

Aliud smegma quo continuè corpus abstergitur.

FICI pingues simul cum bryonia contusæ, farina erui, combusta sepiæ testa cum mellis momento affuso.

Quomodo corpus suauiter oleat. *Cap.* XXV.

Odorē corpori conciliantia.

VT corpus bene oleat, eidem vnctioni cupressi comam aridam contusam admisceto, aut piceæ corticem. Meminisse verò debes, vt manè postquam corpus vestimentis munierint, pauxillum casiæ aut sabinæ herbæ degustent.

Quomodo habitus recalescat. *Cap.* XXVI.

a QVandoquidem verò habitui senum succurrere oportet, vtatur dum lauat, puluere calefacienti, aquæ indito, qui constat, nepita, sampsucho, hyssopo, baccis lauri, rore marino, lapide pyrite, sale, fæce combusta, nitro, pumice, pro cuiusque ratione: item sinapis, herbæ pediculariæ, & cocci gnidij momento à balneo, Acopo quod calefaciat vtatur. vinum fuluum vetus potet, sumátq;. Propoma ex mulso pipere, ruta, & consimilibus.

Propomatis potus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Quandoquidem verò. *Ex quinto Oribasij sumptum est. Græcus textus deprauatus in Paulo est, pro* ἐπειδὴ δεῖ δεῖται *legi debet*

bet ἐπειδὴ δὲ δεῖ τῇ ἕξει, *&c.* τρῖμμα *apud grammaticos, Suidam, Hesichiū, Budæumq́; nostrū pro detrimento accipitur, veluti cùm lapides atterūtur, aliàs aliæ res minutißimæ deteruntur. Quid hîc cōmodius erit quàm puluis? qui ex medicamētis contritis effectus sit, & corpori admotus in balneo. Addidi hîc, aquæ indito, ad sensum explēdum.*

Sumátque propoma. *Vsus sum dictione Græca, quod ferè nulla apud Latinos extet, quæ ad vnguem eam referre poßit. Græci autem vocant* προπόματα *quæ ex vino fiunt, & melle despumato. Vide Paul. lib. 7. cap. 15.*

Propomata.

CORNARII.

a *Quandoquidem verò etiam habitui opitulari oportet, medicamento defrictorio inspersili feruefaciente in balneo, dum lauatur, vtatur. Habeat autem id calaminthám, &c. Principium huius capitis sic legendum.* ἐπειδὴ δὲ δεῖ καὶ τῇ ἕξει ἀρῆξαι, ῥίμματι λυομένῳ θερμαίνοντι χρῆσθω. Τρῖμμα *dixit hîc puluillum ita detritum, vt commodè inspergi ac affricari corpori poßit. Talibus autem in balneis vtebantur. Est &* τρῖμμα *ac* ὑπότριμμα *quo in cibis vsi sunt & ad placentas, & ad pisces coquendos: videturq́; hîc* τρῖμμα *non rectè legi, &* ῥύμματι *pro* τρίμματι *reponendum esse. Sunt autem* ῥύμματα *eiusmodi puluilli inspersiles, ad exterendas corporis sordes & maculas, aut ad vitiatum colorem tollendum, & bonum reparandum. Ita enim sequenti cap. 27. dicuntur* ἀπὸ τοῦ ῥύπτειν, *id est ab extergendo. Huius generis sunt saponum genera hodierna, & quæ smegmata appellantur. De quorum vsu Gal. in comm. 3. in lib. Hippocr. de vic. in morb. acut. Ac ne* κόλληκες *quidem alterius quàm* ῥυμμάτων *ac* ῥυπτόντων *sunt generis, nisi quod maioris ac minoris efficaciæ ratione hæc omnia inter se differunt, & forma:* κόλληκες *enim pastillorum forma conflantur.*

Quomodo color malus emendetur. Cap. XXVII.

Corpus decolaratum pallidúmve vita læta & cibus gratus emendat, miscetur autem huic radicula, porrum, & viride cicer. Iam mali punici dulcis succus sorbitionis modo sumptus, bonum colorem efficit. Proficit etiam oleum cui bryoniæ radix diutius sit incocta. idem & corporis cutem intendit, erugátque b. Iis autem, qui corpori nitorē cōciliant miscere conuenit pastillos, qui fiunt ex cuiusdam abstergentis farina, bulbo, narcisso, & bryoniæ radice. bene colorant, si copia datur, tum radix, tum semen amaræ amygdalæ in aqua elixa, qua pro lauacro vtitur.

Bonum colorem inducentia.

ANNOT

ANNOTAT. ANDERNACI.

Corpus decolaratum. *Vita lætior, citra curas & melancholiam actiones naturales non habet impeditas, vnde sanguis primùm coqui, deinde toti corpori distribui potest. Græcè est. βί@ εὐφροσύνης, hoc est, vita læta, & iucunda: προσηνῶς βρῶσις est προσφιλὴς, quod significat chara, gratáque commestio.*

Pastillos. *Græca dictio est κόλλικας, à nullo ferè grammatico exposita. Galenus autem ex Hippocrate interpretatus est ὀροχίσκους, quod hîc optimè quadrat. Magni alioqui viri in hac voce decepti sunt, qui pro glutinantibus quibusdam rebus vsurparint.*

CORNARII.

b Cæterùm in medicamenta defrictoria admiscere oportet pastillos factos ex farina aliqua detergente, & ex bulbo, narcissi, &c. τοῖς ῥύμμασι μιγνύειν κόλλικας, &c.

Ad liuores. *Cap.* XXVIII.

Liuoribus arcendis.

LIuescere senum corpora prohibemus, si cutem ipsorum crassam, & iniuriis haud facilè opportunam, habitúmq; calidiorem reddiderimus. Vt autem celeriùs id assequamur, sale in balneis, super partem quæ nigruerit vti conueniet, eandémque fomentis per spongias decocto raphani aut absinthij immersas, adiuuare.

Quomodo dentes ab iniuria asserantur. *Cap.* XXIX.

Dentes cõseruantia.

DEntes ab interitu vindicabis, si primùm caueas, ne cibi quos ingesseris corruptionem experiantur, adhæc ne continuè vomas, deinde escas dentibus incommodas, nempe ficus aridas, mel coctum quòd durum nimis sit, palmulas vix fragiles, adhæc omnia glutinosa, quæque adeò frangi contumacia sunt, vt denteis commoueant. insuper vitare oportet, quæ denteis stupefaciunt, perfrigida cuncta & putrida. Conducit itidem secundùm cibum denteis purgare.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Mel coctum. *Exemplaria Græca deprauata sunt, habent enim καὶ μέλι ἑφθὸν τὸ σκληρὸν ἄγαν, pro τὸ σκληρὸν ἄγαν ὄν, hoc est, quod durum nimis sit: causam addit, cur mel coctum dentibus noceat.*

Quomodo grauis auditus corrigatur. *Cap.* XXX.

Auditus grauitati corrigendæ.

AD grauem auditum corrigẽdum, vincit primùm meatus per quos audiendi facultas est, sordibus expurgare: per [c] interualla autem linteum dropaci intinctum ipsis demit

demittere, atque prius expressum retrahere. summè enim meatus purgat, & simul auditum auribus reddit. Deinde aliquo erui instar inserto, meatum ad diem obturabis: posteà ipso exempto, quotidie oleo amygdalino, aut nardino, aut chamæmelino, aut pingui anserino, cum exiguo fellis bubuli perunges. Rursus diebus aliquot interpositis, sinapi, & ficis contritis factum penicillum ad horas duas imponis, inde hoc exempto infundis oleum, quod in asphodeli radice excauata efferbuerit.

CORNARII.

c *Per temporis autem interuallum linamentum dropace intinctum in ipsum demittere, & appressum extrahere. Nam simul & meatus expurgatio fit, & simul auditus prouocatio. Postea lana ad erui magnitudinẽ obuoluta, &c. Græca igitur sic corrigito.* Κατιόντος λίνου εἰς αὐτὸν καταβαφὲν τῷ δρώπακι, καὶ προσπιεσθὲν ἐξέλκειν, ἅμα γὰρ τοῦ πόρου ἐκκάθαρσις γίνεται καὶ ἅμα τῆς ἀκοῆς πρόκλησις. μετὰ δὲ ταῦτα ἔριον ὀρόβου μέγεθος, &c.

De oculorum caligine. *Cap.* XXXI.

NE caligine oculi corripiantur, quùm in aquam frigidãte mergis, illos diu in eadem apertos esse conueniet. hinc enim robur visui adiicitur. Lectione verò non te fatigabis, vino crasso & dulci abstinebis. similiter cibis qui in superiore ventre diu remorantur, concoctu difficiles, [d] & qui humores lentos, crassósque generant: item cauebis erucam, porrum, & omnia quorum acrimonia sursum effertur. Vitare etiam oportet supinum incubitum diuturnum, frigus, ventos contra oculos flantes, fumum, & puluerem. [e] Iam verò aquam oculis instillare quotidie ad mensem totum, iuuat, quæ in hunc modum præparatur, fœniculum viride fictili vasi extrinsecus picato, cum aqua cœlesti demittitur, deinde exempto fœniculo quod reliquum est repones.

Oculis conseruandis.

fœniculi cremor.

ANNOTAT. ANDERNACI.

In superiore ventre. *Ex quinto Oribasij transcriptum est,* ἄνω *verti in superiore ventre, in quo fit concoctio. In eo si diutius immorentur, peruicacia sunt & dura.*

Ventos contrarios. *Nihil oculis magis incommodat quàm ventus contrarius, eóque miror, cur quidam mutauerit* ἐναντίους*, hoc est contrarios in* ἰναιτίους*, quasi dicas causæ authores.*

CORNARII.

d *Et liquidam materiam generant lentam ac crassam. Græca sic*

legas. καὶ ὑγρὰν γεννῶσιν ὕλην ἀργὴν καὶ παχύν.

e *Ipsis autem oculis aquam hoc modo factam quotidie instillare conuenit. Ad mensem & diei vnius spatium, fœniculum viride in vas forinsecus pice oblitum mittito, & aquam pluuiatilem affundito, &c. Huic conuersioni Græca optimè respondent.*

De repletione. *Cap.* XXXII.

PLurimum noxæ ciborum repletio conciliat, quamuis enim probè quippiam ventriculus concoquat, venæ tamen nimiùm repletæ, laborant, distenduntur, rumpuntur, obstruuntur, flatu implentur, & valdè grauantur. deterrimum autem habetur in morbis, venas esse repletas. at ventris repletio si vrget, interim vomitu quod redundat, interim per aluum excernitur: in totum inualidior hæc, ea est quæ venis accidit, non tamen & ipsa admitti debet, sed si quis impendiò plura assumpserit, statim eum vomere oportet. periculum etenim est, ne obita concoctione venæ repleantur: magísque si intemperantius cibis continuè assumptis, nullam déinde vacuationem experiatur. vomitu igitur sollicitari debet prius quàm cibi corrumpantur. At si aliquid eum impediat, aluus soluta frequenter succurrit. sin minus illa fluxerit, certè diutius dormire & potui aquam calidam frequenter sumere, consilium est. Vbi iam abundè concoxerit, præsertim aluo largiter fusa, lauacris fomentísque adiuuare, salsamenti parum ac potionem dilutam exhibere oportet. At si neque descenderit aluus, neque celeriter obita est concoctio, sed corpus vniuersum graue, ad motus pigrum, & somnolentum fuerit, mens præter rationem quodammodo torpescat, venarum repletionem esse cognoscas. Qui verò præter hæc lassitudine premuntur, eos conquiescere dum ventriculus ingesta concoquat, deinde laboribus inanire expedit.

Vomitus ratio.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Plurimum noxæ ciborum. *Similem habet sententiam Galenus in commentario Aphorismorum primo.*

Vomitu igitur. *Post vomitum autem os colluendum, dentes oculósque & totam faciem posteà præcepit Oribasius. Id nisi fiat, dentes eis qui vomunt, computrescere. Sollicitari autem vomitus debet aqua tepida statim assumpta.*

πληθώρα. πλῆθος.

At si neque descenderit. *Signa repletionis venarum commemorat. At sanguinis redundantia propriè* πληθώρα *Græcis dicitur.* πλῆθος

πλῆθος pro omnium humorum separatim plenitudine accipitur. πλησμονὴ pro repletione tum potus, tum cibi, & ventris & venarum vsurpatur. *πλησμονῆ.*

De ebrietate. *Cap.* XXXIII.

EBrietatem vomitus repetè obortus discutit: item aquam & mulsam liberalius superbibere vincit, atque sic vomere, vsque dum plurima reiecerint, ac stomachi vellicatus obtundatur. à vomitu solium ingressi copiosè vngentur, reliquo tempore conquiescent, & accuratè cooperti diutissimè dormient, quousque temulentia discutiatur. *Ebrietatis medelæ.*

Quibus cibi corrumpuntur. *Cap.* XXXIIII.

CIbis in ventre vitiatis, si quæ corrupta sunt deiiciuntur, maximum ad sanitatem est compendium: sin minùs, iis quæ leniter subducunt aluus irritanda est. Huiusmodi autem malo affectis vomitus ante cibum [f], vini dulcis potu excitatus, conducit. Nullum prætereà cibum vel nidorosum, vel graucolentem, vel in totum corruptioni opportunum assumere ipsos consuluerim, sed ea quæ boni succi sunt deligere. Iam per interualla temporis mediocria aluum subducere, ex iis quæ mediocriter purgant, ita affectis confert. *Vinum ad vomitum.*

ANNOTAT. ANDERNACI.

Cibis in ventre. *Hoc sumptum est ex sexto Galeni de sanitate tuenda. Fit autem sæpe, vt cibi corrumpantur, aut nimia copia ingesti, aut qualitate praua donati, aut tempore incommodo assumpti, aut ipsius ventriculi affecti vicio. Quomodo autem corrupta educantur, Galenus amplè docet. Inter cætera vomitum commendat ex vini dulcis potu. Sed Pauli textus impressus in omnibus exemplaribus deprauatus est, habet enim διόνυ πόσεως καὶ γλυκέως, pro διὰ οἴνου πόσεως γλυκέος.*

Quæ mediocriter purgant. *Sunt enim quædam medicamenta, quæ admodùm grauiter, & magno cum naturæ detrimento purgant. Itaque mediocria hic præcipit, quæ sæpius per interualla sumi poßint: qualis est picra dia aloes, cuius compositionem habes in septimo descriptam.*

CORNARII.

f Vomitus ante cibum conferunt ex vini potu, & dulci vino ac passo inducti.

De venere. Cap. XXXV.

Veneris vtilitas.

VEneris hæc ſunt commoda, repletos inanit, corpus agile præſtat, in augmentum promouet, & virile magis efficit. Quantùm verò ad animum ſpectat, impeditam intelligentiæ vim diſſoluit, iratos mitigat, eóq; melancholicis coitus, ſi quid aliud, remedium eſt accommodatiſſimum: item alio modo inſanientibus integritatem ſenſuum reſtituit. Iam ex pituita morbis venus eſt vtiliſſima: cæterùm alij etiã cibum reſpuentes, eius cupiditatem hinc recuperarunt: alij,[g] continuis per ſomnum veneris imaginibus liberati ſunt. Porrò natura veneri idonea eſt calida, & humida, vt quæ reliquis ſalacior ſit. Minimè verò coitum excitat victus qui ſiccat refrigerátq;, ætas ſenilis, tempus autumnale. Quapropter victus ratio humida calidáque adhiberi debet, mediocritas, & laborum, & ciborum. Quemadmodùm verò moderati labores, ita etiam concubitus ipſe mediocris conuenit. Nam & ad opus incitat, & facilitatem quandam conſuetudini præbet. Requirit autem libido, ſi quid aliud, alimenti exuberantiam, eóque cibi potiſſimùm valentis materiæ vtiles ſunt: ex piſcibus autem polypodes, vt qui alioquin etiam ad venerem incitare credantur. his adduntur, molli cute præditi: ex oleribus autem, orminum, eryſimum, eruca, & rapum, quæ in medicamentorum vicem dantur: ex leguminibus proſunt, faba, cicer, ochri & dolichi, & piſæ, quæ præterquàm quòd largiter corpus alunt, flatibus etiam replent. Ruta igitur quia flatus diſcutit abolétque, ideo etiam veneris ardorem obtundit. magnificè autem probo vuas, vt quæ humectent,† & ſpiritu ſanguinem repleant, qui in venerem proritat. Quùm igitur concubiturus es, nimiam ſatietatem, cruditatem, laſſitudinem cauebis: item ne vomitus, aut purgatio præceſſerit. ſimiliter repentinum alui profluuium: inueteratum enim fluorem venus deſiccat. At vehemẽtes coëundi cupiditates non laudo, ſed potius reſiſtere eis conſulo, præſertim iis quos morbus aliquis infeſtat. Saluberrimum igitur poſt exercitationem, balneum, moderatúmq; cibum, venerem exercere. ita enim viribus conducit, & [h]frigus obortum minus efficitur. Tempus autem concumbendi opportunum eſt, ſecundùm cibum, vt ſuprà dixi, antequàm ſomnus inuadat. laſſitudo ſiquidem ex coitu contracta, obdormienti ſtatim remittitur. Id verò tempus etiam liberis procre

Venerem ſtimulãtia.

Ruta noxia.

† Antiqui codices habent corpus flatu implẽt qui ad libidinem excitat. Goup.

Liberis procreandis aptũ tempus.

procreãdis accommodum est, tum aliis de causis, tum quòd mulier consopita, genituram faciliùs retinet.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Veneris hæc sunt commoda. *Ex Oribasij lib. 1. hæc sunt transcripta. Ante commoda autem docet, quibus venus noceat: tum partibus corporis, tum temperaturis. Noxia itaque venus est, inquit, pectori, pulmonibus, capiti, & neruis: item siccis natura, & frigidis. Caueri etiam debet post repletionem, cùm cibi, tum vini, item post euacuationem ex vomitu factam: purgationem, & si venter sua sponte fuerit solutus. Prætereà si cibus nondum sit concoctus, aut si ægritudo quædam infestat.*

Eóque melancholicis. *Vide Aristotelem in problematum sectione 4. ad finem, nimirum quòd flatu redundent. Semen autem decessio flatus existit. Sed quid de insanientibus dicemus, an & illi flatus habent? Ego sanè opinor venerem insanientibus conuenire, quod seminis qualitas quæ virilitatem & vt dicam Græcè θυμὸν homini conciliat, si in corporibus alioqui temperamento calidis, copiosior impertiatur, ex θυμȣ̃ solet μανία fieri. Semine autem excreto, animus ille remittitur & qualitas imminuitur. Gal. optimè de veneris vsu scribit in commentario qui inscribitur, ἰατρικὴ τέχνη, cap. 86.*

Cæterùm alij etiam. *Duæ dictiones contrariæ in Græco ponuntur, nempe ἐνσιτότροφοι, & ἄσιτοι, quanquàm impropriè si Galeno credimus, ἄσιτοι ponitur pro iis qui fastidio laborant. Nam id ἀπόσιτοι ἔνσιτοι significat, vt superius annotatum est. Sed positum est opinor, vt ἄσιτοι. ἀσπλάγχνος, hoc est, sine visceribus, pro eo qui parua viscera habet, ἄφωνος, hoc est, voce carens, pro illo qui paruam vocem edit, vos. ἔνσιτος cibi appetens. Superius nempe capite primo positum videtur ἄφωνες. pro ἐνσίτȣς ποιῶν. hoc est, cibi cupidos faciens. Nam ἔνσιτοι ἢ καὶ οἱ πόνοι. καὶ αἱ μακρότεραι ἀποδημίαι. Id est: Iam verò & labores, & longiores profectiones cibi appetentiam faciunt. Verum alius ἔνδειτοι legendum putat.*

ἀσπλάγχ- vos. ἄφωνες.

At vehementes. *Celsus eleganter libro primo hanc sententiam ex Græcis confirmat his verbis. Concubitus verò, neque nimis concupiscendus, neque nimis pertimescendus est. Rarus, corpus excitat, frequens, soluit. Cùm autem frequens non numero sit, sed natura, ratione ætatis & corporis, scire licet eum non inutilem esse, quem corporis neque languor, neque dolor sequitur.*

Antequàm somnus inuadat. *Ex Oribasio hæc particula sumpta est: & videri possit Galeno contraria. Is enim libro primo de sanitate tuenda ex Hippocratis sententia hunc ordinem obseruat:*

Labor, cibus, potus, somnus, venus, & hæc omnia mediocria. Paulus ante somnum venerem ineundam censet, reddítq; rationem non certè inualidam. Sed intelligendum est secundùm cibum, non statim, sed concoctione obita: nihil etiam refert, si somnus aliquis breuior præcesserit: sequatur autem prolixior: ex quo vires recolligentur.

Frigus superueniens. *Bifariàm legitur in græcis exemplaribus, Germanicum habet καὶ ψύξεις ἀεὶ ἐπειγόμεναι, hoc est, frigus vrgens, aut valens. Alia habent ὑδιγιγνόμεναι, quasi dicas superueniens. Ita quoque Oribasius habet.*

CORNARII.

g *à seminis per somnum assidua profusione, &c.*
h *perfrigerationes ab eo vrgentes minùs fiunt.*

Ad eos qui venerem exercere nequeunt.
CAP. XXXVI.

Naturalia continuè pingui vnguntur, cui adiectum sit narcissi radicis momentum, aut cocci gnidij, aut pyrethri, aut herbæ pedicularię, aut seminis vrticæ, aut [i] viticis. Præbibere autem ante venerem oportet piper, aut satyrion, aut erucam, aut cnicum, aut simul omnia. esse confert ante cibum bulbos tostos, rubentes ac exiguos, cum sale & oleo, aut scillæ marcidæ modicum: item compositis aduersus hoc vitium inscriptis remediis vtendum est: item subinde lasciua legere competit.

Coitum pro ritantia.

CORNARII.

i *aut anisi. Græca constanter habent, ἢ σπέρματος κνίδης, ἢ τοῦ ἄγνου seminis vrticæ aut viticis. Sed quum viticis semen & in cibo, & in potu, forinsecus etiam substratum flatus, discutiat, & ideo ad castitatem conferre creditum sit, vnde etiam ἄγνος Græcis dicitur, non videtur huic loco competere, fieríque potuit, vt pro τοῦ ἀνίσου, τοῦ ἄγνου vox supposita sit.*

De iis qui immodicè coierint. *Cap.* XXXVII.

Quoniam ex immoderata venere corpus rarius, frigidius, siccius, & imbecillius euadit, ratio est admouere nimirum quæ densent, calefaciant, humectent, confirméntque. Qui igitur immodico concubitu exhausti sunt, vestimentis calidis operti conquiescent, somnóque satis indulgebunt, donec corporis contentio subsidat, & illi ab imbecillitate sese recollegerint.

Venus immodica.

Si semen genitale redundat. Cap. XXXVIII.

NOnnulli semine copioso & calido collecto, in venerem proruunt: quod cum in coitu egesserint, corpus inualidum & stomachum resolutum obtinent, extenuantur siccantúrque, ob quam causam si rursus à concubitu abstinuerint, capite grauantur, & anxij fiunt, déinde statim veneris insomnia experti eodem modo afficiuntur. Nihil igitur his quod semini augendo efficax est, sed potius & cibi & medicamenta quæ id corrumpant, offerri debent, à balneo lumbos oleo rosaceo, melino, & omphacino perungere oportet. Satius autem est oleum cera addita, ne defluat, crassius efficere, misceréque succum aliquem refrigerantem, nempe semperuiui, solani, † cotyledonis & psillij: ac horum quidem per æstatem, reliquis autem anni temporibus, tum aliorum, tum lactucæ succum: item lini semen quod aqua fuerit incoctum, nam hoc quoque refrigerantem succum exhibet. Ad hæc lamina plumbea lumbis subiecta, veneris insomnia cohibet. Iam herbæ refrigerante vi præditæ si cum ruta substernantur, & teneris viticis surculis, idem præstant. Prætereà semen [k] viticis & rutæ in cibo sumptum. Cauendum verò est, ne lumbis vehementer refrigeratis, renes offendantur.

Semen minuentia.

† vmbilici veneris.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Capite grauantur & anxij fiunt. *Hoc caput ex Oribasij libro primo transcriptum est. Vbi etiam Græcè habetur, καὶ ἀσώδεις γίνονται, quod est, & anxij fiunt, conflictantúrque. Quod Galenus in commentario libri secundi προῤῥητικῶν Hippocratis hoc modo interpretatur. Cùm bifariàm ægrotantes fiant ἀσώδεις, vno quidem modo, quùm virtus à corpore grauatur, nullámque eius figuram ex facili tolerat, altero autem cùm os ventriculi à viciosis humoribus mordetur, priores quidem affecti sunt perniciosi: alteri verò nauseabundi existunt, &c. Hoc itaque Pauli contextu prior significatio accipienda est, non secunda: quandoquidem virtus seminis copia multùm grauatur. Deductum autem ἀσώδεις est ab ἄση: quæ dictio frequens est apud Galenum & Hippocratem, primum δυσφορίαν, signans: déinde fastidium acribus humoribus stomachum rodentibus excitatum, vndè & vomitus ἀσώδεις dicitur. Nolo hîc commemorare, quàm multi etiam celebres viri in eius interpretatione sint decepti. Legendum est ἀσώδης, non ἀσσώδης, quod etiam ἀσώμενος dicitur.*

ἀσώδης.

ἄση quid.

ἀσώμενος.

Aliorum. *In codicibus Græcis impreßis habetur ἁλῶν, hoc eſt, ſale, pro ἄλλων, quod eſt, aliorum, quam lectionem & ſenſus, & Galenus in ſexto de ſanitate tuenda approbat. Nos anteà quoque aduertimus.*

Semen viticis. *Græcus codex habet καὶ σπέρμα τοῦ λίνου, hoc eſt & ſemen lini, pro σπέρμα τοῦ ἄγνου, quod eſt ſemen viticis. Sic etiam habet Oribaſius. Item ſuperius iam fecerat Paulus mentionem ſeminis lini.*

CORNARII.

K *Græcè habetur, καὶ σπέρμα τοῦ λίνου καὶ πηγάνου, &c. ſemen lini & rutæ. Sed facilè fuit, vt λίνου vox pro λύγου ſubſtitueretur, ob ſcripturæ vicinitatem, & maximè ſi quis λύγον eandem quam ἄγνον eſſe ignoret. Quod autem λύγος, id eſt vitex huc competat, diximus in cap. 36. Quod verò lini ſemen huc ineptum ſit, ex Dioſcor. conſtat.*

Si frigus noxam intulit. Cap. XXXIX.

Perfrigeratos calfaciētia.

QVi frigori nimio patuerunt, locis calidioribus decumbent: cyprino aut irino peruncti. poſteà vbi modicè incaluerint, piper, myrrham cum vino dulci odorato & veteri aſſument, aut liquorem cyrenaicum cum vino vel aceto, aut pyrethrum caſtoriúmve ex aceto: cibo autem calidiore recreandi ſunt.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Piper myrrham cum dulci. *Calida perfrictionem expertis præſcribit: quæ nimirum habitũ ipſorum reſtituant. Eſt qui legendũ hîc cenſet cum vino albo, cùm nullum eius generis calidum ſit, nec odorum, quale Paulus requirit. Melior itaque lectio cum vino dulci, quale eſt fuluum, frigidis aut temperamento, aut ex accidenti accommodatißimum, ſi Galeno credimus, & ipſi euidentiæ.*

Calefactos refrigerātia

Si inſolatus aduſſit. Cap. XL.

SI qui verò exuſti in ſole ſunt, his locis aëri expoſitis decumbendum eſt, perfundendáque frigida, facies, manus, & crura: ſi ſiti conficiuntur, frigidam aquam qui aſſuerunt, bibent. atque hæc paulatim, & non vna vice ac ſubitò facere expedit. cibum aſſument modicum, qui facilè in membra diſtribuatur,[1] humidiorem potiùs quàm †ſolidiorem.

†aut duriorem, σκληρότεραν pro στερεώτεραν. i. ſolidiorē. σιτοδέστερον vix inuenias in hac ſignificatione. Goup.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Si qui verò. *Græcè eſt ἔγκαυσις, quod ad verbum ſonat aduſtio vel exuſtio. Galenus lib. ſecundo κατὰ τόπους propriè dici affirmat,*

mat, de iis qui exuruntur in sole. Celsus: Si quis in sole exustus est, huic corpus & caput oleo perfundendum.

Paulatim. *In impresso est κατὰ λόγον, quod est secundum rationem, pro κατ' ὀλίγον, id est paulatim, cuius cōtrariū sequitur ἀθρόως, quod idem significat quod vniuersim, subitò ac vna vice.* ἀθρόως.

CORNARII.

l atque eum humidum magis quàm solidum, aut frumentaceum. ὑγροτέρων μᾶλλον ἢ σιτωδεστέρων.

De pituita in superiore ventriculo redundante.

Cap. XLI.

† QVòd si in aliquem interdum incidas fastidientem, [m] qui quidem cibos valentis materiæ auersetur, & si assumere compellas, nausea afficiatur, sola verò acria appetat, & [n] iis quidem oblectetur, sed ventris inflationem experiatur, nauseétque ac paululum ructibus solis leuetur, interim verò & ipsi cibi quos assumpsit, præsertim in acorem conuersi, vitientur, omnino intelligendum tibi venit summam curationis existere, vt pituitam à ventriculo abstergas. Ego quandoq; ita affectum noui, qui raphanis ex oxymelite sumptis, incredibili crassioris pituitæ copia vomitu egesta, integræ statim sanitati restitutus sit.

† In veterib. libris legitur. Quod si in aliquē incideris qui cibos valentis materiæ auersetur, atque non alatur, ἄπο σίτῳ δὲ μένοντι. pro ἀτρόφῳ. Goup.

Vomitus pituitæ à raphanis.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Cibos valentis materiæ. *Ex quinto Oribasij traducta sunt: voco autem cibos valentis materiæ, quæ probè & multum nutriunt: vt Celsus alia valentis, alia inediæ, alia imbecillæ materiæ, libro secundo commemorat: vocátque valentissimum, in quo plurimum alimenti est. Græci vocant ϑρόφιμα.*

Ex his quidem obl. *Græcus codex deprauatus est, habet enim χαίροντι μηδ' ἐπὶ τούτοις. Id est, oblectetur, neque ob hæc pro χαίροντι δ' ἐπὶ τούτοις, omissa negatione μὴ. Sic legit Oribasius, quod etiam Oroscius annotauit.*

CORNARII.

m Si vnquam in aliquem incidisti qui nutrientes cibos oblatos auersaretus, & à cibis abstineret, εἴ τινι περιτετύχηκας περὶ τὰς μὲν τῶν τροφίμων σιτίων προσφορὰς ἀποστρεφομένῳ, ἀποσίτῳ.

n solos autem cibos acriores (si tamen & hoc faceret) admitteret, & neque his delectaretur. μόνα δὲ εἴπερ ἄρα τὰ δριμύτερα προσιεμένῳ, χαίροντι μηδ' ἐπὶ τούτοις,

Quomodo facilè quis vomat. Cap. XLII.

Vomitus facilitas.

QVoniam validè vomentibus multa solent absurda superuenire, commodum fuerit quomodo quis facilè vomat, exponere. Etenim vomitus pituitam inanit, caput leuat, & ne qui auidiùs nonnunquam cibum ingesserint, cruditate laborent: item ne qui vinum liberaliùs sumpserint, offendantur, prohibet. At quæ offerentur, neque acerba, neque sicca erunt, sed partim dulciora humidioráue, partim acriora. Commendatur ad hæc raphanus, eruca, salsamentum vetus, origanum viride, cepæ momentum & porri. Promouet vomitus etiam ex leguminibus ptisana, cui mellis aliquid additum sit, ferculum ex fabis fresis confectum, o magisq; carnes ipsarum. verùm nõ solùm cremores ipsarum, sed ipsas quoque integras deglutire oportet, eóque vomiturus non diu mandendis ipsis immorabitur. omnia verò per coctionem mollia flaccidáque erunt. Iam constat, vina dulciora deligi oportere, vt quæ in stomacho magis supernatent, atque eam potionem tepidiorem assumi. Confert etiam amygdalas melli intinctas comedere, ac placentas gustare: item peponis & cucumeris semen maceratum detritúmque cum melle assumere, radicémque cucumeris contritam ex melle. At qui valentioribus vti volunt, narcissi bulbo aquæ incocto, vinum temperant. Mouet autem vomitiones irinum quoque vnguentum, si digitis eo perunctis, irrites. p Porrò vomentis interest, ne cesset vel intermittat, vsque dùm omnia eiecerit: à vomitu os colluat, faciémque posca aut aqua abstergat. id nanque dentibus conducit, & caput releuat.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Vomitus quot modis excitetur.

Quoniam laboriosè vomentibus. *Hoc caput ex primo Oribasij sumptum est. Vomitus primùm victus ratione excitatur: deinde medicamentis, &c. Victus ratione excitato vtuntur etiam in secunda quoque valetudine: prætereа in acutis ferè morbis, quum bilis, aut pituita in stomacho superat. Medicamentis vomitum facientibus, neque sani, neque acuta ægritudine occupati vtentur. Nam ea longis tantùm affectibus, & induratis conueniunt. Hinc etiam veteres cùm nihil in medicina spei deprehendissent, ad vomitum solebant confugere. Id quod hodie etiam empirici quidam sine vlla ratione factitantes, optimis quibusque medicis laudem præripiunt. Nam ea medicamenta propinant, quæ suprà & infrà valentissimè purgent:*

Empirici nostræ ætatis.

purgent: quæ si æger ferre possit, sanitati plurimum restituitur: sin autem moritur, audaciæ suæ & temeritatis patrocinium habent, quòd scilicet morbus fuerit desperatus, tot medicis antea curationem frustrà molitis. Cæterùm quando potissimùm vomitus solicitari debeat, Polybus in libello de victu priuatorum docet, Sex mensibus hybernis, inquiens, vomitu, æstate clysteriis vtendum est. Quia enim per hyemem pituita in ventre generatur, vomitu eam euacuari præcipit: æstate verò bilem supernatantem, deorsum reuellere. Quæ sententia Hippocrati contraria in Aphorismis videri queat: vbi habet: Aestate superiora magis, hyeme inferiora medicamentis solicitare oportet. Hic dicemus ex sententia Galeni, totum corpus si purgare volueris, æstate per superiorem ventrem, hyeme per inferiorem medicandum est. Sicut in Aphorismis dictum inuenimus. Etenim redundantibus, purgatio medetur, illuc quò vergunt adhibita. At si ab incremento humores in parte aliqua prohibere volueris, per opposita reuellere conducit. Melancholicus autem humor quocunque in loco fuerit, per inferiora educi debet. Cæterùm alij singulis mensibus bis vomunt: alij per longiora interualla: alij nullo tempore præscripto, sed quoties aut vino, aut cibo pleniore se ingurgitarint. Qui autem vomere bis in mense vult, inquit Polybus, & post eum Celsus, melius consulet, si biduò continuarit, quàm si post quintumdecimum diem vomuerit. Galenus autem nihil referre dicit, si ex interuallo non continuatis diebus vomas. Porrò vomitus quomodo medicamentis excitetur, septimo libro est comprehensum.

Polybus.

Quando vomitu vtendum.

Quomodo totum corpus purgari debet, & quomodo pars corporis.

Humores ne crescant per opposita reuellendi.

Ferculum ex fabis. *Græcè hoc vocatur* ἔτνος. *Galenus interpretatur libello de euchymia his verbis.* ἔτνος οὖν ὀνομάζω τὸ ἐκ τῶν ὀρεχθέντων ὀσπρίων καὶ χεδρόπων σκευαζόμενον, *&c. Verùm quod sequitur in codice* καὶ τὰ πίονα τῶν κρεῶν, *hoc est, & pinguiores carnes, vbi legendum censeo* καὶ τὰ πλείονα τῶν κρεῶν, *quod est, & copiosiores carnes, scilicet fabarum. Nam ex leguminibus hæc commemorat Paulus. Non sum autem ignarus, pinguiores carnes, vt est suilla, aliorúmque animalium vomitum posse excitare. Verùm Oribasius nobiscum sentit, & contextus requirit.*

ἔτνος.

Verùm non solùm. *Hoc quoque superiorem lectionem confirmat. Nam* χύλοι, *hoc est, succi seu cremores non de carnibus animalium dicitur, si quid iudico, sed de leguminibus aqua maceratis: aut de herbis, si mentio earum fuisset facta. Dixi autem cremores, secutus Varronem & Celsum, qui vocant cremorem ptisanæ, aliorúmque granorum, ac leguminum.*

Chyli leguminum.

Irrites. *Parum absolutè dixit irrites, digitis eo perunctis: in-*

tellige

tellige & in os demißis.

Ne ceſſet vel intermittat. *Manca videtur ſententia Græca: ἐμετικὸν γὰρ καὶ τὸ μὴ ἀνίεναι καὶ διαλείπειν ἐπὶ τοῖς ἐμέτοις, quod eſt: Eum qui vomere debet, non oportet ceſſare, nec intermittere. Quid hoc eſt, niſi ponatur aliquid, quod terminum eius ſignet? Nam hoc pacto perpetuus vomitus, aut ſimile quippiam intelligi poßit: quod quàm ſit abſurdum, omnes eruditi norunt. Addendum ergo in codice Græco ἄχρις ἂν ἅπαντα λυποῦντα ἐκβάλῃ. id eſt, Donec omnia quæ infeſtant, eiecerit. Vt eſt in Oribaſio.*

CORNARII.

o *& carnes pingues.*

p *Ad vomitionem etiam pertinet non remittere, neque ceſſare inter vomendum. ἐμετικὸν γὰρ καὶ τὸ μὴ ἀνιέναι μήτε διαλίπειν ἐπὶ τοῖς ἐμέτοις. Quod experientia docet. Qui enim vbi ſemel vomere inceperint, rem non vrgent, ſed moram interponunt, hi ſemper magis ac magis inepti ad amplius vomendum fiunt, ſummoq; labore id educunt, quod primum impetum ſecuti facilè vomuiſſent.*

Quæ ſanis aluum ſubducant, & quæ vrinam moueant. Cap. XLIII.

VEterûm nonnullis ſatis eſſe ad ſecundam valetudinem tuendam viſum eſt, ſi aluus quotidie & vrina pro ingeſtorum tum cibi, tum potus copia, ſine vitio & abundè reſponderet. ac quum vacuatio iuxta aſſumptorum proportionem accidebat, commendabant: ſin minus, promouebant, vrinam quidem ſcandice, apio, aſparago, petroſelino, aniſo, nepita, origano, abſinthio, graminis carduique radice, cytiſo, adianto, omnibus in aqua elixis: quorum decoctum cum vino potui exhibebant. hæc enim per vrinam ſanguinem repurgant, vnde non parum vtilitatis percipitur. Aluum adiuuabant terebinthina: ex qua oliuæ magnitudinem dormituris deglutiendam offerebant. At quum magis ſubducere eam cogitamus, rheu momentum admiſcebimus. Accommodata deiectioni ſunt, oua ſorbilia: ex oleribus, beta, malua: item cochlearum ius, atque hæc fortè abundè erunt. Efficacior eſt herba mercurialis, in aqua cum ſale elixa comeſtaque, eiuſque decoctum potui datum: ſimiliter folia ſambuci. idem præſtat polypodij radix duarum drachmarum pondere, ſalſamento inſperſa, aut etiam in ptiſana ſorpta: adhæc ſerum lactis cum ſale aut melle, ad treis

Vrinã mouentia.

Aluũ ſubducentia.

heminas

heminas quatuórue assumptum: veteris quoque gallinacei ius, tum per se, tum cum cnici drachmis duabus. nonnunquam & aloë trium cicerum instar secundum cœnam rectè assumitur. Præstátissimum verò est epithymum in vino post mediocrem cœnam potum: qui vehementius vacuare desideret, manè epithymi drachmam ex oxymelite, verno tempore ebibat.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Mane epithymi drahmam. *Nusquam inuenio minus epithymi pondus ad aluum ducendam. Alij drachmas tres propinant, alij quatuor, alij quinque. Nec opinor drachmam vnam quippiam proficere, eóque mendum fortè est. Item Paulus in septimo drachmas quinque præbet. Auicenna vsque ad quatuor.*

Epithymi dosis.

De clysteribus. *Cap.* XLIIII.

IN quibus venter ægrè descendit, & stomachus imbecillis medicamenta ad subducendum efficacia non sustinet, clysteribus vtendum est, quum pituita quidem in intestino residet, iis quæ fiunt decocto caricarum, betæ, nitri, syluestris cucumeris radicis, melle, oleo chamæmelino, aut anethino: quum siccitas magis vrget, iis quæ constant althæa, fœnu greco, chamæmelis, oleo, mellis exiguo. interim etiam oleum per se dimidiæ heminæ mensura iniectum, abundè proficit. non tamen continuè id faciundum est, ne natura his irritata, spontaneæ excretionis obliuiscatur.

Infusorum per clysteres ratio.

Nimius clysterum vsus noxius.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Clysteribus vtendum. *Quemadmodum balneorũ præfecti, lapidum sordes, lutúmque abluunt, ita clysteres ventriculi & intestinorum pituitam & bilem detergent, qui pro humoris diuersitate etiam variari solent: alij præterea lenes, alij acres habentur. Item triplici liquoris mensura constant. Summa est, tres heminæ, media, duæ, minima, vna. Si Oribasio credimus, eóque miror Paulum hîc semiheminam ponere, quod ferè apud nos dimidia libra est: quæ parum adeò euacuabit.*

Varietates clysterum.

Mensura.

De glandibus. *Cap.* XLV.

VTimur etiam glandibus subinde stercoris excernendi gratia, & in quibus id quod per clysterem inditum est, non egeritur. Finguntur autem glandes ex sale tosto, melle, & nitro: item thymus discocto melli additur. Fiunt etiam ex resina terebinthina, & nitro: interdum & cocco gnidio modico. Sed quia vellicatus mouet, parteis ipsas oleo deli-

Glandium quæ subdũtur vsus.

nere

nere conuenit. præterea pyrethrum aut piper admiſcetur, conuenitque reſolutionem expertis, & iis qui ex perfrictione inflationes contraxerunt. Inſuper centaurium, pici & ceræ commiſcetur, ac naturalium relaxationibus aptum eſt præſidium. Infantibus autem etiam ſalis grumus ano imponitur. Fit quoque glans ex ficu cum nitro.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Vtimur etiam gland. *Et hoc & ſuperius caput ex primo Oribaſij tranſcriptum eſt. In calce habetur Græcè* παρέσεσιν ἀιδοίων *quaſi remißionibus, aut relaxationibus, vel reſolutionibus. Sed* πάρεσις *&* παράλυσις, *ita differunt, quòd illa partem aliquam corporis obſidet: hæc verò totum corpus. Dicuntur etiam* παρετοὶ *reſoluti in aliquo membro.*

πάρεσις. παράλυσις. πάρετοι.

De iis quæ per os & nares caput euacuant, quæq; eiſdem partibus delinuntur. Cap. XLVI.

Apophlegmatiſmi.

HVmores in capite reſidentes per ſputa vacuamus. quod ſi modicè facere voluerimus, piper cum maſtiche temperabimus: ſi largius vacuare libet, pyrethrum aut herbam pedicularíam mandi præcipiemus. item anemonæ omnis radix manſa pituitam prouocat, capparisque radicis cortex. Itaque huiuſmodi remedia ſeroſum excrementum vacuant. Craſſam verò lentámque pituitam, ſinapi cum oxymelite gargarizatum, aut ſapa in qua origanum, aut hyſſopum ſit incoctum. Ego autē ſapam cum ſinapi & oxymelite miſceo. At ſi cerebrum muco purgari deſiderat, acribus eum remediis, quorum nonnulla etiam ſternutamenta mouent, euocabimus. Itaq; anagallidis vtriuſque & anemonæ cuiuſuis, & betæ ſuccus per nareis purgat: item cucumeris ſylueſtris foliorum ſuccus naribus ipſe & per ſe, & cum betarum decocto ſuccóue infunditur. ſternutamentum verò crudis humoribus qui in thorace, pulmone, & capite continentur, non expedit. Quod autem ori illinetur tale eſt: ſapo cum betæ ſucco palati regionibus & columellæ delitus bene facit. idem etiam per nareis purgat, melanthio verò quod facilè paratur, ad narium illitionem ſubinde vſus ſum, interim aceto acri pridie macerans: denique poſtridie cum aceto rurſus læuigans infundénsq; naribus. Nonnūquam oleo veteri idem melanthium detritum, ſimiliter illeui. Sic igitur & Archigenes eo in narium obſtructione vſus eſt: priori autem, ex aceto, Crito in morbo regio vti ſolebat.

Pituitam à capite vacuantia.

Errhina.

Diachriſta

ANNOT.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Humores in capite. *De medicamentis agit quæ materiam ex capite tum per os, tum per nares detrahunt, ac potius detrahendi modum præscribit. Ac primum Græco vocabulo* ἀποφλεγματισμὸν *appellat. Scribonius compositione nona exponit his verbis. Si per os magis detrahere materiam visum fuerit, suadebimus pyrethri radiculam commanducare: atque subinde hiantem pati fluere saliuam. Celsus etiam lib. 4. cap. 2. explicat: Gargarizare his, quæ saliuam mouent, inquiens: Nam aut manduntur ea medicamenta, aut in gargarismata adhibentur. Rectè igitur interpretabimur, & Latinè* ἀποφλεγματίζειν, *saliuam mouere. Alterum medicamentum quod per nares caput purgat,* ἔρρινον *vocatur. Solet enim hoc per cornu, quod* ῥινεγχύτης *dicitur, naribus infundi. Ibi paulisper commoratur, materiam è capite detrahit. Tertium ab illitu* διαχριστὸν *nuncupatur, quod palato, columellæ, & narium foraminibus applicatur. Verùm hoc in vniuersum intelligi debet, nullum ex comprehensis modò medicamentis esse adhibendum, nisi toto prius corpore purgato.*

ἀποφλεγματισμὸς. Materiam per os detrahere. Saliuã mouere. ἔρρινον. διαχριστὸν.

Sapa. *Græci hoc vocant* σίραιον *&* ἕψημα. *Galenus libro 3.* κατὰ γένη. *cap. 11. Est autem sirœum vel hepsema, vel sapa, ingenij non naturæ opus, musto ad tertiam vsque partem mensuræ decocto. Quod vbi factum ad dimidiam est, defrutum vocamus. Hæc Plinius libro decimoquarto, capite nono. Idem libro vigesimo tertio, cap. secundo: Vino cognata res sapa est: musto decocto, donec tertia pars supersit. His consentit Leontinus agriculturæ scriptor Græcus, in hunc modum inquiens:* γλεύκους καλλίστου ξέστας η΄, οἴνου καλλίστου ξέστας ρ΄. ἐπὶ τρίτης ἑψῶν καὶ ἀπαφρίζων ἄριστον ποιήσεις, *Hoc est, musti optimi sextarios octo, vini nobilissimi sextarios centum, ad tertiam coquens, despumansq́; eximiam sapam conficies. Columella refert quosdam, partem quartam eius musti quod in vasa plumbea coniecerunt, nonnullos tertiam decoquere. Verùm id ex aliorum sententia recenset. His accidit aliud sapæ nomen Latinum, Calenum scilicet, quod deprauatum est in Palladio, mutatumq́; in Caroenum, quod vir quidam non mediocriter in literis versatus putat ex Palladij seculo manasse, apud veteres tum Græcos, tum Latinos in vsu non fuisse. Verùm rem penitius introspicienti Calenum apud Strabonem vrbs est Campaniæ, in cuius agro vinum optimum & dulce nascitur. Plinius lib. quartodecimo, cap. 16. iis præponi solebant Calena. Legendum itaque censeo apud Palladium: Modus his & virtutem mutabit, & nomina. Nam defrutum à deferuẽdo dictum, vbi ad spissitudinem valde despumauerit, effectum est: Calenum, cum*

Sapa. Sorœum. Hepsema. Defrutum. Calenum.

tertia

tertia perdita, duæ partes remanſerint: ſapa, vbi ad tertias redacta deſcenderit, &c. Quemadmodum igitur σίραιον ἕψημα, & ἑψητὸν apud Hippocratem inter ſe confunduntur, ita apud Latinos ſapa, & defrutum. Cùm ipſe Columella lib. 12. ſcribat, muſtum quando dulciſsimi ſaporis decoquitur ad tertias, & decoctum, ſicut ſuprà dixi, defrutum vocatur.

Quod autem ori illinitur tale eſt: ſapo. *Hoc ſumptum eſt ex lib. 2. de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos ad calcem: verba ita ſonant:* ἄλλο διαχριστὸν στόματος, σάπωνα διεὶς τεύτλου χυλῷ χρῖσον τὰ κατὰ τὸν οὐρανίσκον, καὶ τὸν κίονα τοῦ στόματος, τὸ δ᾽ αὐτὸ τοῦτο καὶ ἔρρινον ἐστίν. *Id eſt, aliud quod ori illinitur. Saponem betæ ſucco dilutum palati regionibus & columellæ illinito. Idem verò hoc etiam per nares infunditur, &c. Deinde ſequitur paulò poſt,* εὐπορίστῳ δὲ πολλάκις ἐχρησάμην φαρμάκῳ ἐγχεομένῳ τῇ ῥινὶ μελανθίῳ, ποτὲ μὲν ὄξει δριμεῖ διαβρέχων πρὸ μιᾶς ἡμέρας, εἶτα τῇ ὑστεραίᾳ σὺν ὄξει πάλιν λειῶν, καὶ ἐγχέων εἰς τὴν ῥῖνα διὰ τῶν μυκτήρων. *Hoc eſt, facili autem paratu ſubinde vſus ſum medicamento melanthio, quod naribus infunditur, interim ſanè aceto acri pridie macerans: deinde poſtero die ex aceto rurſus læuigans, infundénſque narium foraminibus, &c. Ex priore igitur contextu Galeni, Pauli lectio corrigenda venit, legendúmque pro* σύνηπι, *quod eſt ſinapi,* σάπων, *hoc eſt ſapo. Cui lectioni aſtipulatur etiam Oribaſius lib. 1. Eſt autem teſte Plinio Sapo gallorum inuentum rutilandis capillis, ex ſeuo & cinere, liquidus & ſpiſſus.*

Quæ menſeis ducunt. *Cap.* XLVII.

Menſes ducentia.

QVæcunque vrinæ ciendæ ſunt, eadem omnia menſeis ducunt, nempe braſſicæ radicis decoctum potum, [q] perſicæ radix, ruta, chryſanthemon, dictamnum, & erucæ ſemen: item quæ ori vuluæ ſubiiciuntur, menſeis commouẽt, vt ruta cum melle trita, aut porri ſuccus, aut [r] allium tritum ſubiectum, aut myrrha cum vino læuigata, aut leporis coagulum.

Peßi.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Quæcunque vrinæ ciendæ ſunt. *Omnia ex Oribaſio penè deſcripta ſunt, niſi quòd poſt rutam, addit Oribaſius, aut anethi radices vſtæ, aut cinis earum cum melle. Cæterùm quibus de cauſis menſes retineantur interim, tertio libro abundè condiſces.*

Vuluæ ſubiiciuntur. *Græci vocant medicamenta propriè, quæ lana excepta naturalibus conduntur,* πρόσθετα, *quales ſunt peßi dicti, aut penicilla, collyriáque, vt apud Ariſtotelem in 2. de genera-*

tione

tione: τὰς δὲ γυναῖκας βασανίζουσι τοῖς τε προσθέτοις, ἐὰν διικνῶνται αἱ ὀσμαὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τὸ κάτωθεν θύραθεν ἄνω: καὶ τοῖς ἐγχρίστοις. Hoc est, mulieres autē iis quæ vuluæ insinuātur, explorant, num odores ad spiritum qui foris aduenit, ab infernis partibus sursum perueniant: item iis quæ illinuntur, &c. quod Hippocrates ex suffitu aromatum ad nares & os delato cognosci tradit. Cæterùm πρόσθετα veniunt à verbo προστίθεσθαι, quod priuatim signat, subiici naturalibus mulierum. Dioscorides lib. I. cap. I. προστεθεῖσαι δὲ ὡς κολλύριον μετὰ μέλιτος, ἔμβρυα καταπῶσι. Hoc est radices iridis collyrij modo cum melle naturalibus fœminarū subiectæ fœtus excutiunt. Hinc etiam προσθέματα deriuantur, idem quod πρόσθετα, significantia. Dioscorides de costo loquens, δύναμιν δὲ ἔχει ἐμμήνων ἀγωγόν, καὶ τῶν περὶ τὴν ὑστέραν παθῶν ἀρωγόν, ἐν προσθέμασι, καταντλήμασι καὶ πυελάσμασι, quod Latinè sonat: Menstrua verò educit, & vuluæ affectibus medetur, in peßis subiecta, superfusionibus & fomentis. Quemadmodùm igitur προστίθεσθαι apud Græcos vsurpatur, ita subiicere, apud idoneos Latinæ linguæ scriptores. Id quod ex Celso licet deprehendere, lib. 5. cap. 21. vbi habet: Sed alia quoque vtilia sunt, vt ea quæ fœminis subiiciunt: πεσσοὺς Græci vocant.

προσθετά. προστίθεσθαι

Subiicere.

Aut allium. *Lege in codice Græco ἢ σκόρδον λεῖον προστιθέμενον. non vt habetur impressum ἢ σκόρδον λεῖα προστιθεμένη.*

CORNARII.

¶ *Perseæ radix.*

¶ *Aut scordium tritum appositum. Habent Græca σκόρδου λείου προστιθεμένου. Quod vt reliquis responderet, legendum esset, σκόρδον λεῖον προστιθέμενον. Sed dū σκόρδου siue σκοροδίου, id est allij, & σκορδίου vim ac vtendi modum expendo, σκορδίου lectio mihi magis arridet, vt legatur σκόρδιον λεῖον προστιθέμενον. Nam scordij vsum, vt ad vteri osculum apponatur Dioscor. palam præscribit. προστεθεῖσα, inquit, ἡ πόα ἔμμηνα κινεῖ. At alij comæ decoctum ad insessus idem ducendis mensibus ac secandis prodit.*

Quæ sudorem mouent. Cap. XLVIII.

SVdorem eliciunt, chamæmelum aridum tritúmque oleo inspersum, si summæ cuti validè infricetur: seseli, pyrethrum, cachry, anisum, similiter oleo inspersa. item nitrum tostum non nimis tenue, cum oleo efficax est: adhæc salis flos oleo temperatus, & liquor cyrenaicus aqua dilutus corpori infricatus, epotúsve ciceris magnitudine. Pari modo

Sudorem facientia.

nepita & pota cum mulsa, & extrinsecus cum oleo infricata proficit.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Recremēta

Sudorem eliciunt. *Quemadmodùm aluus quotidie respondens, & vrina, aliáque recrementa reddita sanitati faciunt, ita sudor etiā cùm opus est, effusus, non mediocriter corpus conseruat. Ex cibo igitur dum concoquitur, duo recrementa generantur, alterum, quod crassius est, crassioribus intestinis transmittitur, alterum quod tenuius, cum chylo adhuc fertur. In iocinore chylus in sanguinem conuersus, ad cauam venam transit. Quem vbi serosi illi humores, quod excrementum tenue appellaui, eò traduxerint, non conuenit, vt diutius in corpore maneant, ideóque renes, cauæ venæ non procul à iocinore adhærent, qui illos recipiant, pauco sanè adhuc aquoso humore sanguini permixto, vehiculi causa, qui & ipse purgari per cutis meatus debet, vocatúrque sudor. Si itaque copiosior successu temporis collectus fuerit, vt iam onus venis existat, artificio elici debet, natura videlicet cessante, vel ob meatuum densitatem, vel ob aliam causam. Scribit itaque remedia quædam Aegineta, quæ ex Oribasio omnia mutuatus est.*

Sudor quomodo generetur.

Similiter inspersa. *Codex impressus vterque habet ἐμπλαστο-μένη, quod est emplastri modo adhibita pro ἐμπασσομένη, id est, inspersa. Non enim simplicia enumerata, materiam habent, qua illini poßint.*

De aëre. *Cap.* XLIX.

Aër salubris & insalubris.

LAudatissimus aër est, qui exactè purus: is autem nimirum erit qui non ex stagnorum, aut paludum vapore turbidus exurgit, neque ex profundo quodam specu pestilentem auram exhalante prouenit: ita qui ex cloaca qualedam magnam ciuitatem expurgante turbidus exit, vitiosus est. Quinetiam nebulosus similiter sanitati non facit, quemadmodùm item qui in cauo loco altis vndique montibus inclusus, nullam auram recipit. Hoc igitur modo vitiosus aër omni ex æquo ætati nocet, omníque temperaturæ: sicut optimus prodest. At qualitate varians aër colore dico, frigiditate, siccitate, & humiditate, non similiter vniuersos afficit. Etenim temperatis corporibus aër temperatus vtilis: intemperatis, qui contrariam temperiem habuerit confert.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Laudatissimus. *Quemadmodùm vino, escis, exercitatione, vigiliis*

liis, somno ac venere, aliis aliâs vti pro ratione ætatis expedit: ita de aëre quoque iudicandum, quem optimum in pulmones trahere, omnibus iuxtà salubre est. Transcriptum est hoc caput penè ad verbum ex Gal.1.de sanitate tuenda, & Oribasio.

Pestilentem auram exhalante. *In codice impresso habet δηλητήριον αὔραν ἀναπέμποντος, hoc est exitialem perflatum sursum mittente. Galenus vndè hæc mutuatus est, ἀποπνέοντος habet, quod est, respirante, exhalante: quanquàm parum refert, hoc, vel illo modos legas.*

Hoc igitur modo. *Hippocrates iudicium hoc maximũ in morborum causis cognoscendis tradit: nempe si omneis, cuiuscunque ætatis, ac temperaturæ fuerint, morbis conflictentur, aërem autorem esse intelligemus: vt posteà in secundo volumine disces.*

Nota morborum publicè grassantium.

De aquis. *Cap. 1.*

AQuarum prætereà & virtutes & vitia cognita habere expedit, vt quæ ex multiplici ipsarum vsu magis ferè quàm omnia alia ad quamlibet victus rationem requirantur. Ea igitur optima aqua censenda est, quæ nullam aut gustu, aut odore qualitatem repræsentat, sed protinus bibenti suauis est, & visu pura limpidáque, quùm verò etiam à præcordiis statim descendit, melior alia quærenda nõ est. Nam quæ in præcordiis residet diutius, ventrem ferit, inflat, grauátque, vitiosa censebitur, huiusmodi aqua neque citò calefit neque refrigeratur, sed quæ in ipsa elixantur, tardissimè peiúsque decoquuntur. Præstat itaque talem aquam experimento discernere. Qui verò notis quoq; eam volet agnoscere, iis quæ dicentur attendat. quæ enim ad septentrionem spectat, à sole auersa, tardè permeat, ægræ concoctionis est, & lentè calescit & refrigeratur: quæ autem ad orientem erumpit, ac per meatum quendam, aut terram colatur purã, eadémq; citissimè calefit, iterúmq; refrigeratur protinus, hanc optimam esse existimandũ est. Probatur item quæ æstate frigidior, hyeme calidior est. Nonnulli & pondere aquã examinant, leuem præstare credentes, hoc igitur si aliis à me commemoratis accedit, commendatur, verùm sola hęc bonæ aquæ nota non sufficit. At imbrium aqua autore Hippocrate leuissima est, dulcissima, limpidissima, tenuissimáq;, eò quòd sol leuissimum & tenuissimum attrahat, ac id non ex alia aqua solùm, verùm ex mari quoque & corporibus: quapropter etiam omnium promptissimè computrescit, vt

Aqua quæ optima, & contra.

Aqua facilè putrescens.

quæ diuersis ex qualitatibus sit conflata. Nemo autē aquam putrefactioni opportunam deterrimam esse existimet: nam mutationis facilitas virtuti potius, quàm vitio tribuitur. Quæ igitur aqua optimas notas habet, si promptè etiam putrescat, ea censebitur saluberrima, etsi quum mutari incipit, occasionem raucedinis, tussiculæ, & grauitatis vocis iis qui biberunt præbeat. At inter imbrium aquas, æstiua quæ tonitru decidit, præstantior est, quàm quæ nimbis demissa est. Ex glacie & niuibus aqua, insaluberrima est. Nam ea congelascente, tota pars tenuior exprimitur. Porrò palustrem fœdíque odoris & absurdas recipientem qualitates, rectè decoques, atque ita meliorem redditam potui dabis vino temperatam: si adstringit, dulciori: aliam verò, acerbiori. Nonnullas percolare expedit, nempe limosas, salsas, & bitumen referentes. At frigidæ nimium à cibo assumi debent, non tamen subitò ac vna vice. Non desunt qui cibos & potiones aduersus aquarum vitia inuenerint: ac alij cicerum decoctiones præbibunt, vel eadem quoque edunt: alij caucalidem similiter cum pisciculo quodam elixam, item fœniculum: reliqui betam & cucurbitam sale conspersam cum vino diluriore præsumunt.

ANNOTAT. ANDERNACI.

In li. de euchymia & cacochymia

Aquarum. *Ex eodem Galeni loco hæc transcripta sunt. Autor autem hic noster ad sanitatem tuendam etiam aquæ bonæ vsum facere testatur. Si quidem fit interim, vt alibi Galenus memoriæ prodit, vt totus exercitus prauæ aquæ vsu de vita periclitetur.*

ἀτέραμνα.

Aegræ concoctionis. *In Græco* ἀτέρεμνα *malè pro* ἀτέραμνα *legitur. Quæ dictio propriè de leguminibus dicitur: nempe concoctu difficilibus ob duritiem. Galenus in libello, quomodo boni maliq; succi generantur, in hunc modum ait:* ἔνια δὲ τῶν δημητρίων σπερμάτων, οὐδ' ὅλως ὁρμᾶσθαι πέφυκεν ἑψόμενα, κεκλήκασι δ' ἀτέραμνα τὰ τοιαῦτα τῶν παλαιῶν ἑλλήνων τινές, *id est: Nonnulla vero cerealia semina nequaquam solent intumescere, cùm coquuntur, vocarunt autem eiusmodi ex veteribus Græcis nonnulli* ἀτέραμνα, *quasi dicas rebellia, peruicaciáque. Aristoteles* ἀτέραμνον ὕδωρ *pro cruda aqua dixit in quarto de generatione animalium* διὸ καὶ ἀτέραμνα ὕδατα, καὶ ψυχρὰ, τὰ μὲν ἀτεκνίαν ποιεῖ, τὰ δὲ θηλυγονίαν. *Hoc est: Quare etiam cruda aqua, & frigida partim sterilitatem, partim fœmellarum procreationem efficit. Cæterùm* ἀτέραμνον *habet contrarium,* τέραμον. *Theophrastus in octauo;* τὸ

ἀτέραμνον ὕδωρ.

δὲ

ἢ τέραμον, καὶ ἀτέραμον λέγεται ἐπὶ ὀσπρίων μόνον. *Quod est: Teramum & ateramum de leguminibus tantùm dicitur.*

τέραμον.

Aut terram colatur puram. *Paulus non habet, puram, sed Galenus vnde hæc transcripsit. integra sententia sic habet:* ὡς ὅσων γε πρὸς τὰς ἀνατολὰς ἐρρώγασιν αἱ πηγαὶ, καὶ διὰ πόρου τινὸς ἢ γῆς διηθεῖται καθαρᾶς, *&c. Hoc est: Vt quarum ad Orientem solem fons erumpit, & per meatum quendam aut terram puram colatur.*

CORNARII.

s καὶ ἀσφαλτώδη, *habent omnia exemplaria Græca. Sed Copus legit, ídque cum polenta, quasi legerit* μετ᾽ ἀλφίτων. *Aut ad illud Plinij lib. 24. cap. 1. respexit. Nitrosæ aut amaræ aquæ, inquit, polenta addita mitigantur, vt intra duas horas bibi poßint.*

De lauacris. *Cap.* LI.

FRigidam lauationem ita quidem laudo, vt non iis qui nullo victus delectu agunt, ex vsu esse dicam, verùm solis illis qui accuratè viuunt, & laboribus, & cibis sicut expedit, vtentes. Porrò multis qui amplius interdum refrigerari desiderant, abundè est natare per æstatem, si iuuenes sint, carnosi, & frictionibus ante excalfacti. Sint autem qui aquam ingredientur, neque venere, neque alio quodam modo lassi, neque cruditatem sentiant, neque vomitu, aut aluo inaniti, neque vigiliis defatigati. Periculosum enim si quis ita affectus frigidæ lauacro vtatur. Calidum verò balneum & optimum & tutissimum est: lassitudinem soluit, humorum repletionem per halitum digerit: item excalfacit, mitigat, emollit, flatus vbicunque decubuerint diffundit, somnum conciliat, carne replet. Est autem aptissimum omnibus, & viro & mulieri, & puero & seni, [t] & priuato.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Frigidam lauationem. *Hoc est in aqua frigida lauationem, quam Græci* ψυχρολουσίαν *vocant. Celsus libro primo frigidæ etiam lauationis meminit. Aestate aptißima sunt & caro, & olus, potióque dilutißima, frigida lauatio. Hæc non omni conuenit ætati, sed vbi iam corpus iustam impleuerit magnitudinem. Nam in adolescente, incrementum eius remoratur. Hoc quoque ex Oribasij libro citato transcriptum est.*

Frigida lauatio.

Iis qui nullo victus. *Qui enim cibis craßi succi, maliq́; vsi sunt, iis statim ex frigida meatus occluduntur, per quos discuti, euocariq́;*

debebant. Græcè est προστυχὲν quod signat, vt contigerit, nulla ratione habita, quemadmodùm faciunt, qui nec debito tempore, nec pro naturæ modo, aut exercentur, aut cibum sumunt. Exactè autem viuunt, qui exercitationes ante cibum moderatas subeunt, & quamdiu libet, vt ait Gal. dormiunt, ad concoctionem scilicet obeundam, nec balneis à cibo vtuntur: postremò, qui cibos medij tenuium, crassorúmque ordinis assumunt, quales sunt exquisitissimi, maximeq; inculpati, tanquam in symmetria excessuum constituti. Huius generis sunt panes optimè elaborati, carnes gallinarum, gallorum, auium, phasianorum, perdicum, columbarum, attagenarum, turturum, turdorum, merularum, omniúmque passerculorum, prætereà piscium saxatilium. Quanquàm qui plurimis exercitationibus vtuntur, vt agricolæ, nautæ, alijq; id genus tam exacto victu opus non habent, quippe caloris beneficio, qui laboribus excitatur, etiam crassi succi cibos tutò assumunt.

Exactè viuentes qui.

Porrò multis. Qui nimirùm sole feruente iter fecerunt, aut laboris quid subierunt, totum corpus stipulæ modo aridum habentes, ij vbi in aquam frigidam se proiecerint, iuuantur: potissimùm qui valentibus sunt viribus, & frigido soli assueti.

CORNARII.

t Et magistratui & priuato. Græcè habetur. ἔστι δὲ ἐυμετάχειριστον παντὶ καὶ ἀνδρὶ, καὶ γυναικὶ, καὶ παιδίῳ, καὶ πρεσβύτῃ, καὶ ἰδιώτῃ. Videtur itaque deesse vox quæ opponatur ἰδιώτῃ: vt quum vir mulieri, senex puero oppositus sit, habeat quoque idiota sibi oppositum magistratum. Proinde vocem ἄρχοντι aut similem hîc ponendam ducimus.

De balneis naturalibus. Cap. LII.

Balnea naturalia, varia.

NAturalium balneorum alia nitrum, alia salem, alia alumen, alia sulfur, alia bitumen, alia æs, alia ferrum repræsentant: nonnulla composita ex his omnibus reperiuntur. Itaque aquarum naturalium vis est quæ desiccet & calefaciat ampliter, ac humidis frigidisque affectibus maximè conducit. Iam verò quæ nitrum & salem obtinent, capiti, thoraci fluxione tentato, stomacho humentiori, aquæ inter cutem, tumoribus laxis (œdemata Græci vocant) qui ex morbis proueniunt, & pituitosis sunt accommodatæ. Aluminatæ, sanguinis reiectioni, stomacho vomitioni opportuno, immoderatis mulierum purgationibus, continuísque abortibus, vtiles existunt. Sulfuratæ, neruos emolliunt, calefaciúntque, & dolores mitigant, stomachum verò enervant

uant euertúntque. Bituminatæ, caput replent, instrumenta sensibus distribuendis dicata, offendunt: calefaciunt autem continuè, & temporis processu emolliunt. Quæ æris naturam occupant, ori, tonsillis, vuæ, & oculis præcipuè conferunt. Ferri virtutem sortitæ, stomacho & lieni sunt vtiles. Oportet autem in aquam sine tumultu, & lentè descendere, quô virtus corpori relaxato accedens immergatur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Naturalium balneorum. *Vocantur balnea naturalia, quæ sua sponte talia proueniunt: alia calida per se, alia calefiunt. Galenus libro primo de simplici medicina illorum mentionem facit, Plinius lib. 31. cap. 6. vbi in hunc modum habet: Est autem vtilis sulphurata neruis, aluminata peralyticis, aut simili morbo solutis. Bituminata, aut nitrosa vtilis est bibendo atque purgationibus. Pleriq; in gloria ducunt plurimis horis perpeti calorem earum, quod est inimicissimum, nanque paulò diutius quàm balneis vti oportet. Hactenus Plinius. In Germania certè plurimis horis quotidie vtuntur, nec à cibo potúque interim abstinent, corpore etiam nullam antea euacuationem per medicamenta experto, quod contrà omnem rationem est, prætereà vno balneo & paralytici, & sanguinem spuentes & lienosi, aliisq; affectibus obnoxij vtuntur.*

Balneæ naturales.
Differētia.
Vsus.

Aquarum naturalium. *Sola aqua potabilis teste Galeno humida est. Cæterarum nulla humectare potest, quod videlicet non sint exactè aqua, sed mista & adulterata, accepto nimirum aut alumine, aut chalcitro, aut sale, aut id genus aliquo.*

Quæ victus ratio quolibet anni tempore sit vtilis.

CAP. LIII.

NOn alienum est, pro singulis quoque anni temporibus victum instituere. Ac hyeme quidem pluribus vti laboribus, plus esse conuenit, præsertim diebus aquiloniis. Nam austrinis laborare quidem similiter, sed minus cibi & potus assumere oportet. Summatim humido tempore corpus omnino siccum reddere, quemadmodùm in frigido, calidius: carnes calidas comedere & olera, plus vini bibere oportet. Vere autem ineunte, alius vomitu, alius per aluum euacuari debet, alius sanguinis demissione, prout cuiusque consuetudo & voluntas fuerit. Per æstatem à laboribus conquiescendum, cibóque demendum est, qui rectè frigidioris erit naturæ: potione largiore vtendum, ac omnia fieri debent, quæ ad refrigerationem humidita-

Hyemis victus.
Veris.
Aestatis.

Autumni rémque conferunt. At in autumno, quoniam prorſus inæqualis inordinatúſque eſt, & omnigenos morbos inuehit, magna victus habenda ſollicitudo eſt: frigus vitare, concubitu & frigidæ potu prorſus abſtinere expedit. item frigidus auroræ aër, meridianúſque ardor rectè cauebitur, poma affatim aſſumere noxium eſt, vt quæ non copia tantùm obſint, verumetiam vitioſos procreent humores, & inflationes. Etenim præſtantiſſima ipſorum, nempe ficus & vuæ, flatus pariunt, corrumpúntque cibos, niſi antè alios præſumantur: ita verò neque inflant neque corrumpunt. Vbi aër frigidior euadit, corpus pro frigoris ratione calefacere, omniáque peragere oportet, ceu hyeme aduentante. Nihil mali autem fuerit poſt æquinoctium, vacuationem ex commemoratorum aliquo tentare, ne aliquid ſuperfluum in corpore retentum, hyeme faceſſat negotium.

Pomorum vſus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Non alienum eſt. *Celſus ex Hippocrate eleganter tranſtulit eandem ferè ſententiam. Eo tempore anni inquiens, calidis omnibus potius vtendum eſt, vel calorem mouentibus.*

Sic etiam Polybus de ratione priuatorum.

Pluribus vti laboribus. *Quærere aliquis poßit, cur pluribus vtendum laboribus per hyemem, cùm calor ipſi genuinus ſit amplior tunc quàm alio tempore, teſtimonio etiam Hippocratis, qui ait. Ventres hyeme & vere calidißimi ſunt. Ex calore autem concoctio optima, inde probus ſanguis, ex hoc autem omnes corporis partes aluntur. Quare paucioribus laboribus hoc tempore quàm alio vtendum eſt. Siquidem calor naturalis per ſe copioſus, & efficax, non opus habet vt plus nunc excitetur quàm in ipſa æſtate, aut alia anni parte. Huic quæſtioni ſic reſpondere non dubitem. Calidißimi quidem ventres hyeme exiſtunt, naturali calore, hoc eſt, temperatißimi. Particulæ autem corporis magis refrigerantur hyeme, ac nonnullis ad ventris vſque regiones penetrat. Quapropter etiam ſi probè concocti ſint in ventriculo cibi, non tamen exactam in iocinore mutationem recipiunt, ſed aliquatenus ea fruſtrantur. Prætereà totius corporis venæ ab aëre circunfluo refrigeratæ haud ſimiliter ipſos tranſmutant. Accedit ciborum copia, quam tunc vnà cum pituitoſioribus qualitatibus aſſumunt: vnde etiam humor crudus colligitur, qui laboribus & exterioribus particulis recalefacientibus concoqui, digeriq; debet.*

Quæſtio cur hyeme laborandũ magis.

Solutio.

Plus eſſe. *Hippocrates, aut Polybus eius diſcipulus ait:* τὸ

μὲν χειμῶνος ἐσθίειν ὡς πλεῖστα, πίνειν δὲ ὡς ἐλάχιστα εἶναι δὲ χρὴ τὸ πόμα οἶνον ὡς ἀκρητέστατον. *quod Celsus in hunc modum interpretatur. Hyeme plus esse: minus, sed meracius bibere conuenit.*

Vere autem ineunte. *Vide libellum Galeni, cui titulus est, quos & quando purgare oportet.*

A laboribus cõquiescendum. *Intellige iis quibus per hyemem vsus fueris. Semper enim exercitatio corporis necessaria: verùm minor nunc, & facilior, ne calor naturalis, qui à sole tunc euocatur, etiam per hanc magis dißipetur.*

At in autumno. *Celsus eadem ferè habet: per autumnum, inquiens propter cibi varietatem, periculum maximum est. Itaq; neque sine veste, neque sine calciamentis prodire oportet, præcipueq; diebus frigidioribus, neque sub diuo nocte dormire, aut certè bene operiri.*

Poma. *Græcè est* ὀπώρας. *Nam pomum generale vocabulum est, & quicquid apud Græcos opora continet, complectitur. Discrimen ponit Democritus inter operas & acrodrya. Quicquid herbaceo fructu viret lignosi nihil exterius habens, vt duracina, pyra, mala damascena, pruna, opora, apud Græcos dicitur. Acrodrya verò contrà nominantur, quæ putamen exterius, lignosumq; fructum continent, vt malum punicum, castaneæ, pistacea, nuces, vtrunque genus Salgami nomine complectuntur Latini, à quo Salgamarius originem duxit. Celsus eodem loco iam citato: poma inquit, nocere quidam putant: quæ immodicè toto die plerunque sic assumuntur, ne quid ex densiore cibo remittatur, ita non hæc, sed consummatio omnium nocet. Galen. optimè vtriusque vocis significatum exprimit Commentario* περὶ εὐχυμίας καὶ κακοχυμίας. *Plinius compositionem quandam Oporinen appellat ex fructibus generatam, vt confundat differentiam quæ inter aporam & acrodrya existit. Tu igitur si voles oporam fructus omnes appellabis* ὡραίους καρπούς, *horarios fructus.*

ὀπώρα.

ἀκρόδρυα.

Poma.

Post æquinoctium. *Intellige autumnale, quod ad octauum calendas Octobres, vel ad sextum incipit, vt Florentinus Agriculturæ scriptor memoriæ prodidit. Consulit itaque Paulus, vt si fortè humores vel melancholici, vel adusti in corpore redundent, ante hyemem in autumno purgentur. Siquidem bis corpus in anno rectè euacuatur, si plethoricum, sanguinis dimißione: si malis scatet succis, purgatione. Vere, humorum qui ex hyeme sunt contracti: autumno, qui ex æstate reliqui vnctionem sunt experti. Quare in duobus æquinoctiis ferè, sani corporis euacuationem moliemur, ad futurorum accidentium præcautionem.*

Quãdo purgandum.

Victus eorum, qui in laboribus vitam agunt.

Cap. LIIII.

Laboriosi quomodo tractandi.

SI quis in laboribus vitam transigit, considerandum est, priúsne is exerceri consueuerit, an nullo exercitio se credens, † mediocriter eiusmodi consuetudinem ferat, ita vt non morbo implicetur, continuè, facili præditus perspiratu meatuum: eiusmodi enim corporis naturam ad aliam consuetudinem traducere non oportet, imò nec eos, qui ex longiore temporis interuallo ægrotant. At si assiduè quis morbo conflictari videtur, in humorum quidem redundantia (πληθωρίαν Græci appellāt) eò per totam salubrem victus rationem, consilium diriges, vt humorum mediocris sit † copia: in eorum verò prauitate (κακοχυμία Græcis dicitur) vt optimos efficias. Qui igitur humorum redundantia laborant, in balneum deduci: deinde frictionem adhibere, & paululum dimoueri prius debent. Qui verò eiusmodi facere antea sunt aggressi, iis hæc eadem paululum augere, cibo autem detrahere, eúmque imbecillis materiæ ingerere consulemus. At qui prauos humores colligunt, non vno consilio tractantur, quoniam neque vna vitiosi humoris species est. Nōnulli siquidem frigidiorem magisq; pituitosam colligunt, alij calidiorem biliosiorémque, quemadmodum alij melancholicam magis accumulant. Quapropter singuli, cibo potuq; abstinebunt, quæ collectam ipsis humorum colluuiem solent generare. In omnibus autem his commune est præsidium, alui subductio.

† Vetus scriptura habet facilè, ῥᾳδίως φοῦρ.

† aliqui codices habēt, semper, insertum, ἀεὶ φοῦρ.

Plethorici quomodo tractandi.

Cacochymi.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Facili præditus. *Hoc caput ex libro primo Oribasij sumptum est. Vult autem Paulus in omni vitæ genere, vt semper consuetis vtamur. Quod enim contra consuetudinem est, nocet. Neque enim ex nimio labore, subitum ocium, neque ex nimio ocio subitus labor sine graui noxa est. Qui igitur in laboribus vitam agunt, si facilè ferunt, mutationem non consulit. Qui in ocio degunt sani, neque hi ad labores sunt cogendi. Siquidem natura consuetis gaudet. Verùm vt mediocris exercitatio summum corpori præsidium conciliat, ita ocium, extremum adfert malum, vt alibi Galenus ait, præsertim si corpus densum, quod non ex facili diffletur, contigerit: sin autem natura est rarum, perspiratu non impedito, aptísque nutritur humoribus, etiam si non exercitetur, vix morbis est opportunum. Siquidem per meatus quicquid fuliginosum viscosumq; fuerit, difflatur, expelliturq;, ac qui talem*

Omnis mutatio subita noxia est.

Cōsuetis aliquid tribuendum.

Densi.

Rari.

talem corporis constitutionem, fabricationémque habent, à Græcis vocantur εὐδιάπνευστοι. Exercitium hoc loco intelliges, ex præscripto institutum, quod multi ante cibum, vti expedit, subire nequeunt ciuilibus negociis, aut aliis etiam districtius igitur si meatuum cutis raritas & amplitudo fauet, etiam sine exercitio, sanitate aliquandiu frui licet.

εὐδιάπνευστοι.

Imò nec eos. *Hippocrates hanc sententiam in Aphorismorum secundo confirmat. Quæ longo tempore consueta sunt: etiam si insuetis sint deteriora, minus molestare solent. Nec ea de exercitiis tantùm, sed omnibus quæ ad corpus attinent, accipienda veniunt.*

In omnibus autem his. *Galenus in libello περὶ εὐχυμίας, καὶ κακοχυμίας probat in hunc modum: Multi eiusmodi vitæ institutum sequuntur, vt ipsis non liceat, vel ante cibum probè exercitari, vel satis opportunè cibum sumere, vel alimenta fœliciter concoquere: qui sanè à morbis immunes permanere non possunt, nisi ex interuallo alui subductione sibi prospiciant: interim purgatione, cum tempestiua sanguinis detractione, &c. Quanquam Paulus etiam intelligit, vt quotidie aluus bis, aut certè semel respondeat inculpatè pro assumptorum ratione. Id nisi fiat, certè sollicitandam esse docuimus.*

Necessitas purgationũ contra eos qui nunquã medicinã vtendum docent.

CORNARII.

u Ex his igitur qui humorum copiam coaceruant, eos qui statim balneum ingressi sunt, postea frictione vti, & parum moueri exhortabimur. Hoc loco vna vox corrupta totam sententiam obscurat. Si igitur pro voce πρότερον legas προτρέψομεν, habebis sanam lectionem modo expressam. Hoc indicat sequentis periodi verbum συμβουλεύσομεν. At πρότερον in re iam facta locum nullum habet.

Proficiscentium victus ratio. *Cap.* LV.

FAcillimè quis profectionem inibit, si inunctus sit, & non fortiter incedat. Præterea ad proficiscendi facilitatem conducit per æstatem fascia mollis digitos sex aut septem lata, quinq; autem cubitos non minus oblonga, lumbos ad ilia vsque complexa. Item baculus ad iter vtilis habetur. Etenim per decliuia præmissus, corpus quod præceps ruit, ceu conto cuidam innixum retinet: quum ascendendum est, ipsi innitentes facilius in accliuia corpus promouemus. Porrò cùm in itinere cessamus, vnctio & pauxillum cibi cuiusdam æstiui, potioq; modica eo tempore conuenit: à prandio antè quàm iter arripiamus, conquiescendum est. Si verò necessitas abeundi fuerit, & sitis vrgeat, tenuis polenta ex aqua cum salis momento bibetur: æstus ardorque solis

ſolis caueri debet, cui nec corpus nudum exponere, ſed cõtectum eſſe oportet, ne ex itinere ſicceſcens indureſcat. Hac enim ratione, & minus laſſatur, & nullum ex prædictis affectibus ſimiliter percipit. Hyeme quum frigus vrit, antequam itineri te accingas ventre ſubducto, & vnctione adhibita hyemaleis cibos copioſè aſſumes, potionem modicam. Cæterùm faſcia longiore non ſolùm lumbos, ſed ſpinam quoque & pectus rectè inuolues. Requieſcenti autem, ſi interea vehemens frigus vrat, neque vngi, neque cibum potúmue aſſumere præſtat. neque alio quodammodo refici debes, ſi inibi manſurus es. At ſecundum longas profectiones, aliósque validos labores, etſi laſſitudinem quis non ſentiat, non aliter quàm laſſi curabitur. minus enim ſic periculis erit opportunus.

Nauigantium victus. Cap. LVI.

Vomitus primum nauigantium.

VOmitionibus, quibus nauigantes premuntur, primùm oborie͂tibus nec facilè, nec vtiliter ſuccurrimus: vt quæ omnino magna ex parte præſidio eſſe ſoleant. A vomitu autem cibi non copioſi, nec quilibet offerri debent, ſed aut lenticula vti ſicca, decoctaq;, cui pulegij modicum ſit adiectum, aut panem ex vino aquoſo, & odoro maceratum ingerere oportet: potione vti modica, eaq; vel ex vino prorſus aquoſo, vel aceto mulſo. Lenticulam incoqui dum emolleſcat, conueniet: mox in tenuem puluerem redigere, inde ſiccare, poſtea in vas fictile condere. At ſi diutius crebriúſq; vomitus vrgeat, cibo magis ſubtrahendum eſt, eadémque potione modica vtendum, vel aceto mulſo cum aqua, in quo thymum aut pulegium commaduerit: item aqua cum polentæ polline aut vino odorato, eoque aquoſo cum illius polline ſimiliter, recreatio tentabitur. Ad graueis autem nauium odores, aut male cotonea naribus admouentur, aut thymus, aut pulegium. Mare nequaquam aſpiciendum eſt, vſque dum in nauibus verſari aſſueſcas. Aquis porrò cura adhibenda eſt, ne turbidæ, fœdi odoris, ac ſalſæ exiſtant.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Vomitionibus. *Quandoquidem pleriſque neceſſitas incidit, nauigio per mare proficiſcendi, Paulus etiam hic remedia malis obuenientibus enumerare voluit, Oribaſium ſecutus libro quinto. Facit igitur vini mentionem, quod maximè ſtomacho vomitionibus turbato con*

to conuenit. Vocat autem Græcè οἰνάελον quaſi dicas villum, ſicut etiam ὀξέλαιον τὸ ἀπὸ μέλιτος pro oxymelite.

οἰνάελον. ὀξέλαιον.

Polentæ polline. *Hoc eſt tenuiore parte farinæ hordeaceæ toſtæ. Voco autem pollinem cuiuſcunque partem ſubtiliorem, non tantùm farinæ triticeæ. Nam Celſus, Scriboniúſque thuris pollinis meminit. Plinius præparationem eius lib. 18. cap. 7 docet: Polentam quoque Græci non aliundè præferunt. Pluribus fit hæc modis. Græci perfuſum aqua hordeum ſiccant nocte vna, ac poſtero die frigunt: deinde molis frangunt. Galenus libro primo de alimentis, de nouello hordeo toſto intelligit. Græci polentam ἄλφιτον nominant: tenuiorem eius partem, ἀλφίτου παιπάλη.*

Pollen polentæ.

ἄλφιτον. ἀλφίτου παιπάλη.

Quomodo extenuetur corpus. Cap. LVII.

QVum immodicè corpus plenum eſt, extenuare id atq; imminuere oportet. Quia ergo calidior intemperatura & ſiccior gracile corpus reddere demõſtrata eſt, craſſis eam, ſi mediocres reddere voluerimus, inducemus. Didiciſti autem citas exercitationes, victum extenuantem, ſimiliaque medicamenta, & animi curas, temperamentum ſiccius, & calidius, eoque corpus gracilius efficere. Quæ igitur victus ratio extenuet, nulli non cognita eſt: medicamenta verò vehementiora hæc ſunt, rutæ ſemen, præſertim ſylueſtris, cum ipſis corymbis, ariſtolochia rotunda, tenue centauriem, gentiana, polium, quæque ad vrinam ciendam valentiora ſunt, vti petroſelinum: ſingula nanque hæc, & per ſe, & cum aliis omnia, humores abundè extenuant, inaniúntque corpus. Quinetiam ſales ex crematis viperis largiter extenuare ſolent: ipſaque adeò theriace. Digerit autem, extenuatque oleum, cui radix ſyluatici cucumeris, hibiſci, gentianæ, panacis, & ariſtolochiæ ſit incocta, ſi illinatur: ſic polium & centaurium. At cibus non ſtatim à balneo dari debet, ſed prius ſomnus eſt indicendus. Præſtaret etiam aquam balnei ex iis eſſe quæ digerant, ſi quidem ſpõte ſua ſcaturientem habeamus, qualis eſt Mitylenæ: ſin minus, ſalis florem aquæ marinæ commiſcebimus. Vino vtemur tenui & albo. Cæterùm frictio ſicca linteis craſſioribus durisq; adhibita, idem abundè efficit. Adhæc oportet cibi minus quàm pro exercitiorum ratione ipſos aſſumere: iuuat etiam obæſos inſolatus. præbibere autem non debent, ſed epulas ſemel tantùm die ſumere magis expedit. item corpus nitro & ſale aſperiore infricare. In balneis copioſum nitrum

Carnem imminuentia

Aqua Mitylenes.

trum extenuat, modicum verò probam corporis nutritionem excitat. Postremò extenuat & medicamentum, quod recipit piperis & petroselini duas portiones, asari & anisi dimidiam. Hoc & vrinæ & aluo promouendæ efficax est.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Quum immodicè corpus. *Ex Oribasij quinto, methodi verò Galeni decimoquarto hæc ferè transcripsit. Cæterùm medici officium est, vt intemperies corrigere, continui diuortium committere, ita quoque amputare, & præscindere, quod magnitudine, vel numero redundat: reficere autem, & fingere quod desit. Verbi causa, cùm corpus ex corpulentia eò deuenit, vt nec ingredi sine molestia, nec sedem propter ventris molem contingere, nec respirare liberè possit, hanc liquare & tollere, æquè nimirùm: vt quando corpus alì desinit, huic quoque reficiendo prospicere. Paul. Græcè dixit* ὅταν εἰς πολυσαρκίαν ἄμετρον ἐκπέσῃ τὸ σῶμα. *Hoc est: Cùm corpus in corpulentiam immodicam deuenerit. Celsus plenum corpus dicit & obesum.*

πολυσαρκία.

Calidior & siccior. *Græcus codex non habet* καὶ ξηρότερα, *id est & siccior. Ex Galeno autem addendum venit.*

ὀξέα.

Citas exercitationes. *Græcè dixit Paulus* ὀξέα γυμνάσια, *quod ad verbum sonat, acuta exercitia. Galenus in commentario libelli de ratione victus priuatorum interpretatur ferè, quod decimoquarto docuit:* ἡ ταχεῖα κίνησις τὴν θερμασίαν ἐπὶ πλεῖον αὐξάνουσα τήκει τὸ σῶμα. *Quod est: Velox motus calorem amplius augens, corpus liquat. Idem igitur est* ὀξέα, *&* ταχέα. *Celsus, cursum, multam ob ambulationem, omnémque vehementem exercitationem ponit.*

ταχέα.

Iuuat itidem crassos insolatus. *Crassos hic intelligo, quos Græci* κατασάρκους, πολυσάρκους, παχεῖς *nominant. His opponuntur* λεπτοί, ἰσχνοί, κατισχνωθέντες, *&* καταλελεπτυσμένοι. *Celsus contrarios inter se vocat, plenum & tenuem, gracilem & obesum. Insolatus autem Græcè dicitur* ἡλίωσις, *quod Celsus interpretatus est sol inurens, & omnis calor.*

κατασάρκους. πολυσάρκους. παχεῖς. ἡλίωσις.

Præbibere autem non debent. *Hoc intelligendum est nimirum, ne cibus statim in corpore distribuatur. Contrariam planè sententiam habes apud Polybum: quam Celsus deinde interpretatus est: sed nonnihil euariat. Græcè primùm sic habetur:* καὶ τοῖς σιτίοισιν ἐπιχειρέειν, προπεπωκότας οἶνον κεκρημένον, καὶ μὴ πάνυ σφόδρα ψυχρόν, *hoc est: Et cibos aggredi, vino prius temperato, & non admodùm frigido assumpto. Celsus inquit, semel die assumptæ epulæ, &*

vini

vini non perfrigidi potio ieiuno in consuetudinem adducta. Galenus autem sententiam corrigens dicit legendum μηδ' ὅλως θερμὸν, quod est, neque omnino calidi.

Semel tantùm die. *Græci hoc vocant μονοσιτεῖν. Galenus autem in commentario nuper citato locum hunc quasi corrigit, κάλλιον inquiens ἂν ἦν ἀρκεῖσθαι πρὸς αὐτῷ μὴ μονοσιτεῖν, ἀλλὰ ὀλιγοσιτεῖν, hoc est: Præstaret dictum ab eo fuisse, non semel epulas assumere, sed modicas. Quidam enim ex iis qui semel tantùm cibum sumunt, multò plus ingerunt, quàm qui bis capiunt.* *μονοσιτεῖν. ὀλιγοσιτεῖν.*

Quomodo tenues impleantur. *Cap.* LVIII.

QVum extenuatos implere volumus, vinum quidem crassum, cibus autem crassi succi, exercitatio modica, frictio mediocris, & vt summatim dicam, omnia prædictis contraria expediunt. Commodum est iisdem & pice diebus tribus quatuórue interpositis, oblini. Si ieiunus aliquis lauetur, ante balneum linteis corpus donec rubescat, infricare debet, ˣ deinde frictione dura, non tamen multa cutem cogere, quo densa duráque euadat. Expedit igitur iis qui pallido sunt colore præditi, nec alimentum sentiunt, iram animique motus excitare. *Picationis vtilitas. Ira inducenda.*

ANNOTAT. ANDERNACI.

Quum extenuatos. *Hoc caput ex decimoquarto Methodi Galeni sumptum est. Commemorat autem victus rationem extenuatis accommodam, primùm quidem vinum crassum, cuiusmodi sunt nigra & fulua Italica vel Asiana, aut etiam Hispana. Linacer autem methodi interpres vertit οἶνον παχὺν, vinum pingue, qua ratione, vel quem secutus autorem nescio. Dicuntur autem vina crassa, quæ succum crassum habent, multúmque alunt. Cibus autem crassi succi, qualis est, alica, porcina caro, panes furnacei, & textuacei, tragus, oua, lac, caseus, magnáque piscium pars. Qui cibi crassi omnes ad nutriendum sunt valentissimi, & si probè in ventriculo ac iocinore concocti fuerint, sanguinem benignum generare solent.* *Vina crassa. Crassi succi cibus.*

Exercitatio modica. *Omnia exemplaria Pauli impressa habent γυμνάσια δὲ βραδέα. Hoc est, exercitia autem lenta: & optimè quadrat lectio superiori sententiæ, quæ de crassis extenuandis habetur: nempe huic, Citas exercitationes. Galenus autem in Methodo, omnibus codicibus attestantibus, legit βραχέα, hoc est modica. Celsus in simili sententia de replendis tenuibus dicit conuenire modicã exercitationem. Rursus Galenus in commentario superius citato dicit extenuatis eadem ferè ex vsu esse: οὕτω δὲ, inquiens, καὶ τὰ γυμνάσια,* *Contrarij loci.*

σια, βραχύ τι γυμνάσεται, καὶ βραδέα, καὶ μετὰ τροφήν. Quod est, Ita verò etiam exercitia, & pauca, & lenta, & post cibum habebit. Sume igitur vtramuis lectionem. Ego secutus sum Galenum in methodo, vnde hæc sunt descripta.

Deinde frictione dura. *Hæc sententia & mutila, & deprauata existit in Paulo. Quid enim per hæc verba intelligas: κἄπειτα σκληρὰ μὴ πολὺ πιλοῦντες τὸ δέρμα, &c. Corrigenda instaurandaq; est ex Galeni libro sexto de sanitate tuenda, in hunc modum, κἄπειτα τρίψει σκληρᾷ μὴ πολλῇ πιλοῦντας τὸ δέρμα. Hoc est: Et postea frictione dura non multa cogentes cutem, quò densa, duraq; euadat.*

Iis qui pallido. *Iram, motúsque animi præcipit decoloratis, vt videlicet inde sanguis in exteriores partes trahatur: sicut alij quibusdam medicamentis eò alliciunt.*

CORNARII.

✱ *Et postea frictione dura non tamen multa cutem spissare, quò densam ac duram efficiamus. Græca corrupta sic restituenda ex Galen. lib. 6. de sanit. tuen. κἄπειτα τρίψει σκληρᾷ μὴ πολλῇ πιλοῦντας τὸ δέρμα πυκνοῦ καὶ σκληροῦ ἐργάζεσθαι, Videtur & iuxta Aetij lib. 4. cap. 35. lectionem restitui posse hoc modo. κἄπειτα τρίψει χρῆσθαι μὴ πάνυ σκληρᾷ ἵνα μὴ πιλοῦντες, τὸ δέρμα πυκνοῦ καὶ σκληροῦ ἐργασώμεθα. Vult enim Aetius duram quidem frictionē esse adhibendam, non tamen ita valde vt penitus cutem spissemus, sed vt densa solùm ac dura reddatur. Quod autem mox sequitur de iracundia inducenda, ad colorem reparandum, & vt alimentum non sentientibus rursus sanguis in vasa subter cutem colligatur, ex Hipp. doctrina est, qui lib. 2. Epid. sect. quartæ fine sic ait, ἐπιτηδεύειν ὀξυθυμίην ἐμποιέειν καὶ χρώματος ἀναλήψιος ἕνεκα, καὶ ἐγχυμώσιος: & addit καὶ εὐθυμίας καὶ φόβους, καὶ τὰ τοιαῦτα. Atque hæ sunt commotiones animales, Paulo συγκινήσεις ψυχικαὶ dictæ.*

De partium attenuatarum curatione. Cap. LIX.

EXtenuantur plerunque partes nonnullæ, vel diuturna ipsarum quiete, vel deligaturæ modo quo confracta fasciantur. Itaque virtus partis extenuatæ firmari, sanguísque ad eam elici debet copiosus, frictione moderata, aptóque motu, & calentis aquæ mediocri superfusione. Hæc sanè tantisper facienda sunt, dum rubescens corpus attollatur, cessandum verò prius quàm collabatur. ✱Iam & picationem prædictis membris, adhibere congruit. Quum autem frigidiorem partem senseris, linteis ipsam confricare, ac calefacienti

Calidæ affusionis modus.

cienti

cienti qu odam medicamine oportet. Vſus ſum aliquando & thapſia, nunc cum melle, nunc cum cerato illinens.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Extenuantur plerunque. *Vide Galenum in decimoquarto Methodi medendi, vbi etiam horum curationem plenius perſequitur. Picationis mentionem facit, quæ πίττωσις dicitur Græcis, hoc eſt, pix membris oblita: hyeme bis, æſtate ſemel, idq; frigidis & humidis, aut vtroque temperamento ſimul donatis. Nam ſiccis & calidis eiuſmodi medicamenta adhiberi non debent.*

πίττωσις.

CORNARII.

y Quin & picationem adhibere oportet iuxta relatos ſcopos. Vbi verò frigiditatis ſenſus circa attenuatam partem fuerit, &c. locus Pauli corruptus ex Aetio ſic reſtituendus ταῦτα δὲ ποιεῖν μέχρις ἂν ἐρυθρὸν γενόμενον τὸ μέρος μετεωρισθῇ καὶ πρὶν συμπέσῃ παύεσθαι. δεῖ δὲ καὶ τῷ τῶν πιττωτῶν ἀρμάκῳ χρῆσθαι κατὰ τοὺς εἰρημένους σκόπους. ὅταν δὲ ἀίσθησις ψύξεως περὶ τὸ λελεπτυσμένον μόριον ὑπάρχῃ, &c.

Optimi temperamenti notæ. Cap. LX.

TEmperatiſſimus homo eſt, cuius corporis compoſitio omnium extremorum exactè medium occupat, nempe gracilitatis, craſſitiei, mollitudinis, duritiæ, caloris, frigiditatis, humiditatis, & ſiccitatis, in vniuerſùm naturæ ac animi functiones habet inculpatas: medius quoque eſt glabri & hirſuti, nigri & albi: pilos in pueritia rufos magis quàm nigros habet: in vigore, è contrario.

Temperatiſsimi hominis notæ.

Intemperatorum corporum notæ. Cap. LXI.

COrpora moderato calidiora citius dentient, increſcéntque ſimiliter: tangentibus autem calidiora, minúſque pinguia apparent: colore ſunt rubido, pilis nigris, mediocriter hiſpidis, & latis venis. At ſi quis ſimul & pinguis, & craſſus latiores venas habeat, is ob conſuetudinem, non natura pinguis euaſit. Frigidioris temperaturæ nota eſt, ſi ad tactum frigidius apparet corpus, glabrúmq; ſit & pingue, color vnà cum capillis rufus, ſi multa ineſt frigiditas, liuens quodammodò & plumbeus, venæ anguſtiores, ſi gracilis eſt eo temperamento prædi tus, neque is neceſſariò talis, ſed ex conſuetudine factus eſt. Sicca autem temperies durior eſt, graciliórque temperata, atq; hirſuta, durities igitur à ſicca temperie omnino ſeparari nequit: gracilitas autem non modò naturaleis temperaturas, ſed etiam ex longa conſuetudine

Intemperaturarũ ſimplicium ac compoſitarum notæ.

acquiſitas comitatur. Indicium ſiccitatis eſt,ſi corpus ægrè mouetur, ſiccum, & ſqualidum à ſiccantibus euadat. Humida temperies, cætera quidem temperatæ ſimilis eſt, ſed mollior, corpulentiórque, ac ab hac ſeparari nequit mollities, quemadmodum & craſſitudo, non inſitum modò temperamentum comitatur, ſed etiam ex longa quadam conſuetudine conſtituitur: [z] peculiare verò humiditatis ſignum eſt, corpus maximè hirſutum, facilis pilorum capitis prouentus, iíque nigri ſunt, & per iuuentutem copioſi: proceſſu temporis caluitium ſequitur, venæ latæ ſunt, ſicuti & arteriæ grandes, ſimúlque vehementiſſimè pulſant. præterea totum corpus validum, articulatum, muſculoſum, pinguedinis expers apparet, cutis dura, & nigrior. Frigidam humidámque temperaturam teſtatur thorax anguſtus, ſicut etiam totum corpus glabrum, cutis tenera & alba, capilli ſubrufi, præſertim in iuuentute, hac præditi in ſenio non caluefcunt, verùm ſtatim timidi, puſillanimes, pigri, venis latentibus, craſſi pinguéſque, & femoribus, [a] & muſculis indiſtincti, inarticulati, bleſique fiunt. At ſi humiditas frigiditáſque magis fuerit adaucta, color vnà cum pilis rufus videtur: ſi plurimùm increuerit, liueſcit. Porrò calidum ac humidum temperamentum mollius carnoſiúſque, optima temperie exiſtit: auctum ampliſſimè, putridis affectibus opportunum eſt. Quùm autem paulò quidem humidius, multò autem calidius fuerit, eo donati molliores paulò, corpulentioréſque temperatis exiſtunt, non paulò verò hiſpidiores, [b] imò etiam ad tactum calidiores apparent, nigri ipſis pili exiſtunt, & caro pinguitudinis expers. Quòd ſi paulò quidem fuerit calidius, multò autem humidius, mollis his caro, multáque exiſtit, & color ex rubro, & albo commiſtus, tangentibúſque paulò calidiores apparent. At ſi frigiditas pariter cum ſiccitate ex æquo augeſcit, corpus erit durum, gracile, album, non muſculoſum nec articulatum, piliſque vacuum, tangentibus frigidum deprehenditur: pinguedo tamen, graciles licet eiuſmodi exiſtant, per carnem diſperſa eſt, color autem & capilli frigiditati proportione reſpondent. Quod ad animi mores pertinet, puſillanimes, timidos & triſtes eiuſmodi temperamentum efficit. Ac, vt ſemel expediam, in coniugatis temperaturis ſemper euincentis qualitatis notæ ſuperare ſolent.

De

ANNOTAT. ANDERNACI.

Dentient,increſcéntque. *Hoc & ſuperius caput,ex commentario Galeni ſumptum eſt, qui ars medicinalis inſcribitur. Deeſt autem in codicibus Pauli impreſſis dictio* καὶ, *in capitis principio. Lege igitur* τὰς τεόδόντας φύσει θᾶττον, καὶ αὐξηθήσονται. *Hoc eſt: Dentes citius producent, & augebuntur.*

Is ob conſuetudinem. *Putà liberaliorem cibum ſumptum continuè, ocium, totámque denique victus rationem: quod apud Galenũ* κατὰ συμβεβηκὸς, *hoc eſt, ſecundum accidens, contrarium huic vocat* κατὰ φύσιν, *ex natura. Veluti alij nati grandioribus venis, corpore ad gracilitatem idoneo ex ocio diuturno, cibíſque tum validis tum copioſis craſſeſcunt, alij exilibus venis præditi ex labore aſſiduo, curis, vigiliíſque & cibis extenuantibus vſi in obeſitatem prolabuntur.*

Conſuetudo acquiſita natura.

Nigri ipſis pili exiſtunt. *In codicibus Pauli impreſſis hæc tota ſententia deſideratur: planeque vt adſit, neceſſaria ad diſputationem de temperaturis videtur. Nam altera diuiſionis pars exiſtit. Repone igitur ex Galeno in arte medicinali in hunc modum poſt* ἐκ ὀλίγῳ θερμότερον. μέλαιναι δ' αὐτοῖς αἱ θρίχες, καὶ ἡ σάρξ ἀπίμελος. εἰ δ' ὀλίγῳ μὲν εἴη θερμότερα, πάμπολλῳ δ' ὑγρότερα, μαλακὴ τούτοις ἐστὶν ἡ σάρξ καὶ πολλὴ, καὶ τὸ χρῶμα συμμιγὲς ἐκ ἐρυθρῦ καὶ λευκῦ. καὶ ψαυόντων ὀλίγῳ θερμότερα.

Color autem & capilli. *Hic quoque mutilus eſt codex Græcus, habetur enim:* τὰ δὲ τῶν τριχῶν τῆς χροιᾶς, *pro* τὰ δὲ τῶν τριχῶν, καὶ τὰς χροιᾶς. *Color itaque totius corporis, hoc eſt albus, maximè erit, ſi illud vehementer fuerit frigidum, capilli quoque rariſsimi enaſcentur, ſi illud tale fuerit: ſin minus, minus illa quoque erunt intenſa. Hoc itaque eſt pro proportione.*

CORNARII.

z *Proprium autem humiditatis ſignum grauari corpus ab humidioribus. Cæterum calida & ſicca temperatura extremè hirſuta eſt, & capitis pilos multùm augeſcentes, & nigros, & multos, in iuuenili ætate habet. Progreſſu verò temporis, &c.*

a *Et femoribus ac muſculis imbecilles, & inarticulati. Sed & blæſi fiunt. Græcè vbi habetur* καὶ μηροῖς καὶ μυσὶν ἄῤῥωστοι, *id eſt femorib. ac muſculis indiſtincti lege* ἄρθρωτοι: *ita enim Aetius habet.*

b *Satis eſt ſi poſt verba Gal. ex arte medica, & Aetij lib. 4. cap. 58.* καὶ μὲν δὴ ἁπτομένοις ἐκ ὀλίγῳ θερμότεροι, *hæc ſolùm adſcribantur,* μέλαιναι δὲ εἰσὶν αὐτοῖς αἱ τρίχες, καὶ ἡ σάρξ ἀπίμελος. *Ad contactum non paulò calidiores. Nigri autem ſunt ipſis pili, & caro*

pinguitudinis exors. Periodus autem quæ sequitur in Gal. & Aetio omittatur, vt quam etiam Paulum omisisse credam, qui satis esse duxerit de hac tota tractatione admonere ad finem, quod in coniugatis temperaturis, prædominantis qualitatis notæ semper præualerent, alioqui etiam alia multa, quæ reliquit vltro adscribenda fuissent. Non enim Pauli institutum fuit omnia ex Gal. & aliis, sed optima tantùm, & quæ sibi sufficere videbantur transcribere.

De capitis formatione. *Cap.* LXII.

Capitis formatio.

EXiguum sanè caput prauam cerebri structuram propriè notat: magnum verò non necessariò bonam testatur. Si nanque tale insitæ virtutis, materiam probam multámque efformantis robore factum est, bonum est indicium: sin ex solius materiæ copia, non item. Verùm distinguere ea conuenit figura, & iis quæ ex illo processerint. Figura quidem, si concinna, aptáque fuerit, hæc enim semper bona est constructio: iis autem quæ ex illo procedunt,[c] si optimè sit disposita, & si neruosum genus ipsi integrum, bene habitum, valens, sicque oculi acriter cernant. In acutum fastigiata capita, deficientem in fronte, vel occipite habent eminentiam, aut magis quàm decens est, auctam. [d] Plerunque igitur, vt magnam, ita has quoque deprauatas compeperiemus. fit tamen, sed rarò vt nonnullæ ex his bonæ proueniant cum formans scilicet vis, non inualida fuerit.

Caput acutum.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Exiguum sanè caput. *Hæc quoque ex arte medica Galeni trãscripta sunt. Prauam, inquit, cerebri structuram indicat. Nam quod in tentoriis præstant pali quos Græci λάμακας appellant, & in ædibus parietes, id nimirùm in animalibus ossium substantia. Quippe ad huius imitationem cætera omnia in animante solẽt effingi, mutaríque: vt si caluaria sit rotunda, necessariò cerebrum tale fuerit: quemadmodùm etiam si oblonga sit, talem quoque figuram cerebrum induet. Si itaque paruum est caput, ea quæ ossibus adhærent, exigua, aut mutila esse coniicimus.*

λάμακες.

Figura. *Nempe quæ ad oblongæ sphæræ potissimùm similitudinem structa est. Alia verò capitis figura vertice acuminato, qualem Thersites habebat apud Homerum, deprauata est. Naturalis itaque, priorem ac posteriorem partem prominentiorem habet. Deprauata, altera eminentiarum caret. Deprauatissima quæ vtraque: quare etiam suturas præter naturam habet.*

Figura perfecta.

Si

Si optimè ſit diſpoſita. *Galenus dicit: Si validam habet ceruicem, aliisq; oßibus optimè ſit conſtituta.*

Plerunque igitur. *Retuli ad eminentias. Nam ad figuram non poteſt. Vult itaque Paulus nonnunquàm etiam fieri, vt capita etiam b ona exiſtant, quamuis eminentiæ à naturæ modo receſſerint.*

CORNARII.

c *ſi validam ceruicem habet, reliquiſque oßibus optimè diſpoſitũ eſt: & ſi neruoſum in ipſis genus vniuerſum habitius ac plenius eſt, & firmum, & ſi oculi, &c.*

d *Plerunque velut magnum, ita etiam hæc capita reprehendenda comperiemus.*

Temperaturæ cerebri notæ. *Cap.* LXIII.

Cerebri tẽperati notæ.

CErebrum temperatum moderatas habet, & animi functiones, & excrementa, miniméque ab omnibus exteris offendetur. Talium pili capitis in infantia ſubrufi, pueritia ſubflaui apparent: vbi adoleuerint flaueſcunt, medij quodammodo inter criſpos exactè ac ſimplices, nec tamen facilè calueſcunt. Si verò calidius temperato extiterit, omnia quæ circà caput exiſtunt, & calidiora, & rubicundiora apparent, oculorum venæ ſenſibiliter apparent, capilli his in lucem æditis protinus in capite oriuntur. Iis autem qui multò ſunt calidiores, nigri, validi, & criſpi: qui non multò, iis flaui primùm, deinde nigri proueniunt, procedente ætate calueſcunt, interim his recrementa ſunt exigua, & inculpata fruuntur valetudine: capite verò à calefacientibus cibis, potu, odoribus, & foris accedentibus implentur grauantúrque, modicus ſomnus in huiuſmodi temperaturis ſufficit, neque is profundus admodùm. Frigidius autem quàm conuenit cerebrum fatentur, excrementa copioſiora per meatus ei peculiareis manantia, capilli recti, rufi, firmi, & facilè à frigidioribus cauſis læduntur, deſtillationibus, & grauedinibus continuè infeſtantur, oculorum venę latent, ſomno maximè premuntur. Siccioris cerebri nota eſt, ſi nihil excrementi emanat, ſenſuum acrimonia, vigiliæ, capilli ſunt robuſtiſſimi, ſtatim ab ortu, ac iis criſpi magis, verùm ex facili caluent. Humidioris autem, capilli ſimplices planíque, & nequaquam caluitium experiuntur, ſenſus turbulenti, excrementorum copia, ſomnus multus & profundus. Calido, & ſicco cerebro præditi, recrementis carent, exactos ſenſus obtinent, vigilantiſſimi ſunt, facilè caluent, primùm verò

Cerebri imtemperaturarum ſimplicium ac compoſitarum notæ.

capilli celerrimè ipsis proueniunt, & optimè habiti, plenissimique, nigri calidi ad tactum capitis, rubríque vsque ad vigorem apparent. At si calori humiditas accesserit, ita vt vtraque paululùm excedant mediocritatem, colorati calidíque sunt, venæ oculorum grandes, excrementa pleniora, mediocriter concocta, capilli recti, subflaui, caluitium haud facilè experiuntur, verùm capita ipsorum calefacientibus, humectantibúsq; implentur, grauantúrq;. Vbi verò humiditas, caliditásq; accreuerit, caput morbidum euadit, faciléq; ex calidis & humectantibus noxam contrahit, eiusmodi temperamento præditi, vigilare diu nequeunt, dormientes autē imaginibus per insomnia torquentur, oculi caligant, non exactos sensus obtinent. Frigida verò simul & sicca temperamenta cerebri, frigidum decolórque caput efficiunt, oculorum venæ non extant, à frigidis causis promptè offenduntur, eóque inæquali valetudine fruuntur, sensibus per adolescentiam exactis inculpatísque processu temporis subitò contabescunt: summatim circa omnes capitis partes citò consenescunt, capilli à natali die vix erumpunt, exorti non aluntur, rufescúntque. Humidum frigidúmque temperamentum cerebri, reddit soporosos, somnolentos, sensibus vitiosos, excrementicios, frigori opportunos, capita habentes quæ facilè repleantur, destillationi, grauedini obnoxios: non tamen hi caluitium experiuntur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Miniméque ab omnibus exteris. *Ex eodem Galeni commentario sumptum est: dicit autem exteris, quod idem sibi vult ac si dicas, extrinsecus accidentibus quæ qualefaciunt, refrigerant, siccant, & humectant. De pilis etiam in libris de facultatibus naturalibus comprehensa à Galeno reperias.*

Summatim circa. *In fine capitis hæc clausula habetur. Sonat autem Græcè* ταχύγηροι τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν ἅπαντα εἰσίν. *Hoc est ad verbū: Citò senescunt in iis omnibus quæ circa caput sunt. Quasi dicas: Omnes capitis partes potißimùm maturè senium testantur.*

Ventriculi temperaturæ notæ. *Cap.* LXIIII.

Ventriculi temperaturarū notæ.

VEntriculi natura siccioris indicium est, si confestim cibo donati sitiant, & modico sint contenti potu, largiore grauentur, fluctuationes experiantur, vel id quod redundat in ventriculo supernatet, cibísque delectentur siccioribus. Humidiorem notant, si nulla sitis vrget, & largior humor non

non moleſtat, cibíque placent humidiores. Calidior natura ventriculi melius ſanè concoquit, quàm appetat,& dura potius,quæque difficulter poſſint immutari, calidis cibis,& potionibus oblectatur, neque à frigidis quicquàm incommodi percipit, ſi modicè vtatur. Frigidior, appetendo quidem valet, concoquendo minùs, præſertim ſi contumacia frigidáque alimenta aſſumpſerit, quæ facilè in eo aceſcunt, frigidis quidem gaudet,ſed immoderatiùs aſſumptis promptè offenditur. At intemperies ex morbo contractæ hac ratione ab inſitis differunt, quòd contraria ſibi, non ſimilia appetant. Si igitur venter probè concoctionem obit, temperatus: ſi non concoquit, intemperatus eſt. Item ſi nidoroſos ædat ructus, immodicum etiam feruorem igneum fatetur: ſi acidos, contrarium. Rurſus ſi rebelles concoctioni cibos probè concoquat,immodicũ:ſi piſces concoquat, illos minùs,imbecillem,quod num ex humore quodam aliundè influente accidat, conſiderare oportet. Etenim pituitoſi, acidum: bilioſi nidoroſum, graueolens, aliáſque extraneas qualitates ructant. Communiter autem vtriſque nauſea ſuperuenit.Verùm ſi vitioſi humores in concauo ventriculi ſpatio ſupernatent, vomitu reiiciuntur: qui autem corpore ventriculi contenti, tunicis eius adhæreſcunt, fruſtrà eum ob inanem ad vomitum nauſeam conturbant.

Naturales temperies ſimilia, morboſæ cõtraria appetũt.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Fluctuationes. *Sic interpretatus ſum Græcam dictionem κλύδωνας. Ventriculi eſt parum ea quæ ingeſta ſunt,comprehendentis,concoquentisq́; , fluctuationes experiri.*

κλύδωνες.

Calidis cibis. *In impreſſo codice erat, πόλλοῖς pro θερμοῖς. Galenum vide in arte medicinali.*

Sitis ex viſceribus.

Pulmonis notæ. Cap. LXV.

NOn modò ventriculus ſitim vel adfert, vel arcet, ac frigidæ calidæque potionis appetentiam facit, ſed etiam quæ in thorace continentur viſcera, cor, pulmo, & iecur. [e] Verùm qui ob horum caliditatem ſitiunt, largius inſpirant, expirántque longius,item ſentiunt in thorace ardorem:non ſicuti qui in ventriculo ſubter præcordia illum experiuntur. † Quinetiam ſi biberint, non ſtatim ſitire deſinunt, ac frigida potio magis quàm calida admodùm ſitim ipſorum reſtinguit: frigidus autem aër inſpiratus refocillat, quùm ni-

† vetuſtus codex habet ac frigidæ paucæ potio magis quã multæ calidæ ſitim, &c. qui ſenſus magis conuenire videtur Goup.

hil ventriculi vitio sitibundos soletur. Hac ratione qui è contrario affecti sunt, à frigido inspiratu sensibilem molestiam percipiunt, quod maximum pulmonum frigiditatis indicium est, adeóque pituitam screatu & tum tussi reiiciũt. Sicci autem pulmones excrementis carent, & [f] pituita, quemadmodùm humidi excrementicij sunt, & obscuram raucámque vocem efficiunt: ac recrementa ipsis interueniunt, vbi aut vehementiùs, aut acutiùs loqui studuerint.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Non modo ventriculus. *Ex eodem Galeni libro, eodémque ferè loco transcripta sunt. Post hæc autem verba: Cor, pulmo, & iecur, sententia Pauli manca videtur quæ restituenda est vt sum interpretatus. Nam si legas. Non solum ventriculus sitim vel adfert, vel arcet, ac frigidæ calidæ quæ potionis appetentiam facit, sed etiam quæ in thorace continentur viscera, cor, pulmo & iecur. Quinetiam si biberint, &c. quàm integra sit oratio doctis indicandum relinquo: meo certè iudicio apponenda videntur quæ textui inserui ex Galeno.*

Recrementa ipsis interueniunt. *Hoc est, crassæ humiditates & pituitosæ arteriam asperam, per quam vox æditur, intercipiunt. Græcum verbum est ἐνίσχει αὐτοῖς. Aliàs signat, insident, inhærescunt, si Græcorum grammaticis fidem accommodamus.*

ἐνίσχει.

CORNARII.

e *Et sanè bibentes non statim sitire cessant, & frigidus paucus potus sitim ipsorum magis sistit, quam multus calidus. Hîc quasi ex abrupto Paul. ad potum progressus esset, quædam deesse videri poßint, quæ & Gal. & Aetius habet: sed si quis compendij studium in hoc authore considerauerit, integram lectionem habebit, nisi quod ὀλίγον vox deest. legendum enim καὶ τὸ ψυχρὸν ὀλίγον ποτὸν, frigidus paucus potus, sequitur enim ex oppositione πολὺ θερμὸν, multus calidus.*

f *Verum pulmonis siccitates superfluitatibus carent, & vocem puram habent, quemadmodum, &c. In quibusdam Græcis exemplaribus corruptè legitur καθαραὶ τῷ φλέγματι, pro καθαραὶ τῷ φθέγματι. Sic enim legendum esse indicat vox obscura & rauca, quæ puræ prægressæ opponitur.*

Cordis

Cordis notæ. *Cap.* LXVI.

COrdis calidioris notæ ſunt, reſpiratio magna, pulſus velox & creber, itidem audacia, inſanaq́; ferocitas: thorax ipſis hirſutus, præſertim pectora exiſtunt, ac præcordiorum regio his vicina: magna verò ex parte totū quoq; corpus calidum, niſi iecur validè renitatur. Quinetiam thoracis latitudo calorem notat, niſi & hic cerebrum valde reſiſtat. Porrò cor frigidius, pulſus habet mediocribus minores, ac qui tale habent, † timidi natura ſunt & puſillanimes, negligentes, pectore glabro. Cor ſiccius pulſus edit duros, iram excitat non procliuem, ſed feram, & quæ non facilè queat placari: magna verò ex parte, vniuerſum corpus reddit aridius, niſi iecur repugnet. Humidius cor teſtantur, pulſus molles, mores ad iram proni, ſed quæ facilè pacari poſſit, ac totum corpus humidius, niſi iecur reſiſtat. Calidum & ſiccum cor oſtendunt pulſus duri, magni, veloces, & crebri: item reſpiratio magna citata & frequens. hoc donati corde, maximè hirſutum pectus, nec non præcordia obtinent, impigri tractandis negotiis, furibundi, temerarij, moribus tyrannicis: etenim ad iram procliues, quæ non facilè conquieſcat. Si autem humiditas cum calore ſuperauerit, tales minus hirſuti ſunt, quàm commemorati, prompti autem functionibus obeundis, neque tamen fero animo, ſed ad iram prono duntaxat exiſtunt, pulſus in eis magni, molles, citati & crebri. Humidioris frigidioríſque, pulſus quidem molles, mores autem puſillanimes, timidi, & pigri: talium pectora pilis vacant, ac nequaquā iram retinent diu, quemadmodum neque ad eandem procliues ſunt. Frigidum & ſiccum cor, pulſus duriores & exiguos efficit. huiuſmodi corde donati minimè omnium iræ ſunt obnoxij, ſed vbi ſemel eam conceperint, diu retinēt: pectora ipſorum omnium maximè pilis vacant.

Cordis temperaturarū notæ.

† *μελλητοὶ καὶ ἀργοί, id eſt cunctatores, & pigri. Goup.*

ANNOTAT. ANDERNACI.

Ac præcordiorum regio. *Hoc eſt qua præcordia incipiunt. Græcus codex habet: καὶ τῶν καθ' ὑποχόνδριον ὅσα τούτοις πλησίον, quaſi dicas ad verbum: Et præcordiorum quæ his propinqua ſunt. Hoc eſt, & partes præcordiorum his pectoribus vicinæ hirſutæ ſunt. Mox ſequitur: Magna verò ex parte quòd textus Græcus in impreſſo tantùm his verbis continet: ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὸ, pro ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ καὶ, atque ſic corrigito. Paulò poſt: Quinetiam, in*

Græco impresso est καὶ μὲν γε γὲ ἢ, &c. tu corrige ex Galeno καὶ μέν τοι καὶ ἢ, requirente id sensu. Rursus pusillanimes, negligentes, pectore glabro, codex Græcus planè deprauatus est: habet enim, ἄτολμοι, καὶ μάλιστα εἰψιλὸν αὐτοῖς τὸ στέρνον, pro ἄτολμοι καὶ ἀμέλητοι, καὶ ψίλον.

CORNARII.

g *Et tales timidi sunt natura, & pusillanimes, & segnes. Græcè legendum pro καὶ μάλιστα ἀεὶ, ex Gal. καὶ μελιταὶ, id est segnes. Aetius habet καὶ ῥάθυμοι eadem significatione. Falsò aliqui his Gal. & Pauli locis legunt ἀμελητοὶ, id est negligentes, velut ipsi exponunt, significatione non multum diuersa, sed hi ἀμελεῖς non ἀμελητοὶ dicuntur qui impigri sunt, & μελιταῖς opponuntur.*

Iocinoris temperaturæ notæ. *Cap.* LXVII.

Hepatis temperaturarũ notæ.

IEcoris calidi notæ, venarum latitudo, flauæ bilis copia, per ætatis autem vigorem, etiam atræ, sanguis calidior, eoque totum etiam corpus existit, nisi cor obstiterit: præcordia & venter pilis obsita sunt. Frigidioris indicium, venæ angustæ, pituita copiosior, sanguis, totúsque corporis habitus frigidior, nisi à corde incalescat: præcordia & venter pilis vacant. Siccius iecur testatur, sanguis crassior, minúsque redundans, venæ duriores, ac vniuersa corporis habitudo aridior. Humidioris notæ sunt, sanguis copiosus & humidus, venæ molliores: sic etiam totum corpus, nisi cor restiterit. Calidi simul & sicci indicia sunt, præcordia maximè hirsuta, sanguis crassior simul & paucior, amara bilis copiosissima, ac in ætatis vigore, atra, venarum latitudo duritiésque: pari modo & totum corpus calidum siccúmque. Siquidem calor à corde procedens, frigiditatem à iocinore prouenientem potest euincere, quemadmodum & frigiditas caliditatem: siccitatem verò non potest cor humidius ad contrarium perducere. Cõstat autem quòd si in idem vtriusque principij temperamenta concurrerint, totum omnino corpus, illorum ratione affici. At humidum simul & calidum iecur, minus quàm calidum & siccum præcordia efficit hirsuta: plurimum verò sanguinis, venas grandes, habitum humidum & calidum, nisi cor obsistat. Quòd si vtraque qualitas longius à naturæ modo recesserit, morbis qui ex putredine vitioque humorum habent originem, corripiuntur: idque magis, si plurimum humiditas, parum calor increuerit,[h] ac humoribus vitiosi fiunt. Cæterùm humidius

Hepar quo modo à corde emendetur.

frigid

frigidiúſque glabra habet præcordia, ſanguinem magis pituitoſum, nec non venas anguſtas, totúmque corpus ſimiliter afficit, niſi cor ad contrarium deducat. Frigidum ſimul & ſiccum iecur, corpus efficit modico ſanguine, veníſque anguſtis, & frigidius, præcordia glabra, niſi & hîc cor ſuperauerit.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Hoc caput etiam ex eodem Galeni commentario, vt ſuperiora quæ de temperaturis agunt, quaſi tranſcriptum eſt. Cæterùm in clauſula venæ duriores, Græcus codex deprauatus eſt. Habet enim αἱ φλέβες ξηραὶ, *quod eſt venæ ſiccæ, pro* αἱ φλέβες σκληρότεραι. *Hoc eſt venæ duriores.*

CORNARII.

h *Si verò viceuerſa modicè aucta fuerit humiditas, plurimùm verò caliditas, vitioſi humores minimè in ipſis gignuntur. Cæterùm humidus, &c. Hæc tota ferè periodus ex Græcis codicibus intercidit, ex Galeni Arte redintegranda: nam alioqui ſententia non cohæret. Sic ergo pro* κακόχυμοι γίνονται *legendum,* ἀλλ' ἔμπαλιν ἐπ' ὀλίγον μὲν αὐξηθείη τὸ ὑγρὸν ἐπὶ πλεῖστον δὲ τὸ θερμὸν, ἥκιστα κακόχυμοι γίνονται.

Teſticulorum temperaturæ notæ. Cap. LXVIII.

Teſtium temperaturarũ notæ.

CAlida teſticulorum temperatura, ad libidinem procliuis eſt, fœcunda, & maſculos procreat, parteis genitaleis celeriter hiſpidas efficit, ac vicinas etiam attingit. Frigida contrà. Humida, copioſo ac humecto ſemine abundat. Sicca, pauci & craſſi ſeminis efficax eſt. Calida & ſicca temperies mediocriter craſſum ſemen progignit, eſtque fœcundiſſima, ac celerrimè ad libidinem iam inde ab initio animal incitat. Tales itaque teſticuli hiſpida ſtatim genitalia, eorúmque viciniam efficiunt, ſurſum, vſque ad vmbilici regionem: infrà, vſque ad media femora: ac eiuſmodi temperamentum abundè venerem commouet, ſed celerrimè ſatiatur, & ſi compellas, offenditur. Porrò ſi humiditas calori fuerit coniuncta, hiſpidos quidem minus tales reddit: copioſo autem ſemine magis abundant, non tamen magis quàm alij appetunt, minus autem frequentiori concubitu læduntur: ſi autem vtraque & humidum & calidum impenſè creuerint, non ſine noxa à venere abſtinent. At humidi frigidiq; temperamento teſticuli, vicinas parteis glabras reddunt, ac tardè concumbere incipiũt. neq; ad actionem excitantur

†Infœcundum, ἄγονον. Goup.

citantur aquoſum, tenue, & † inualidum ſemen, ⁱac fœminæ efficax proiiciunt. Siccum frigidúmq; temperamentum, alia quidem ſimilia prædicto, craſſius autem ſemen & planè exiguum progignit.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Porrò ſi humiditas calori fuerit coniuncta, hiſpidos quidem minus, tales. *Vtrunque exemplar impreſſum mutilum eſt, deſideratur enim ἧττον. Nam legendum eſt, συνελθούσης δὲ ὑγρότητος τῇ θερμότητι, λάσιοι μὲν ἧττον οἱ τοιοῦτοι.*

CORNARII.

i *ac fœminarum generationi aptum. θηλύγονον.*

Quæ prætermiſſa ſunt. *Cap.* LXIX.

Singularũ partiũ temperamenta.

SIngulæ corporis noſtri partes peculiarem quandam & temperaturam & vim ſortitæ ſunt: omnium verò notas hoc loco exponere neceſſarium non eſſe duco, quum infinitæ propemodum ſint: & nos compendium ſcribere propoſuerimus. Porrò de iis egimus, quæ potiſſimùm totum corpus conſortij quadam lege afficiunt, de reliquis eadem ratione & via cõſiderare præcipimus, temperamenta ipſorum tum ab excrementis, tum ex reliquis functionibus, tum iis quæ ſuperueniunt dignoſcentes. Tempeſtiuum igitur eſt, vt oratione conuerſa, doceamus quomodo totius corporis intemperies corrigi debeat.

Quomodo calida intemperies corrigatur. *Cap.* LXX.

QVum itaque in calida intemperie bilis ſuperet, ſi per inferiora deſcendit, notum eſt omnibus, nullum oportere negotium faceſſere: ſi ad ſuperiorem ventriculum tendit, vomitu euacuare, qui poſt exercitationem ante cibum factam aquæ potu cietur. Vtilius autem exercitium ipſis eſt, quod non velox ac validum eſt, ſed remiſſius leniúſque.

Temperamenti calidi correctio

Nonnulli vehementer calidi nequaquam exercitationem requirunt, verùm obambulatio balneúmque ipſis ſufficit, iidem lauacris quoque ſecundùm cibum oblectantur.

Calidi & ſicci

Quibus adiuncta eſt ſiccitas, hi ratione victus humectante indigent, ex cibis humectis, balnei, & exercitiorum valentium, & multorum abſtinentia. Quare per æſtatem citius lauare, & à cibo rurſus debent: frigida hos potius iuuat. Venus autem ſiccis temperamentis maximè eſt inimica: cauenda ipſis laſſitudo, inſolatus, ſollicitudo, & vigiliæ.

Calidi & humidi.

Humidæ & calidæ natura intemperies in pueritia morbis patent rheumaticis,

cis, plethoricísque, & præterea iis qui putredini feruntur accepti. Itaque pluribus egent exercitiis, exacta in ventre concoctione excretionéque per vrinas. quapropter si etiam ante cibum bis térue lauent, vtanturque aquis natura calidis, magnum sentiunt præsidium. [k]Porrò defluxionibus prospiciendum est, lauacris, multa exercitatione etiã ante cibum, vrinæ, aluique excretionibus. Nihil autem prohibet, etiam apophlegmatismis nonnunquam vti, & purgationibus, cibis boni succi, & vino quod vrinam moueat.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Quum itaque in calida. *Totum hoc caput ex sexto Galeni de sanitate tuenda iuxta principium, & Oribasij quinto sumptum est: conuenit autem rectè vt postquam temperaturarum notas descripserit, intemperierum remedia subiungat.*

Solicitudo & vigiliæ. *Post has dictiones,* καὶ κινήσεων ἁπασῶν ὀξέων. *Hoc est, & omnes celeres motus. Sic enim verto* ὀξὺ, *quod est acutum. Rectè autem dixit celeres motus, vt qui corpus calefaciant impensius.*

Humidæ & calidæ natura. *In Græcis codicibus impreßis, tantùm humidæ, habetur. Legendum autem ex Galeno, sensu id requirente:* αἱ δ' ὑγραὶ καὶ θερμαὶ τῇ φύσει, *&c. Quod est: Humidæ verò & calidæ natura. Nam vbique apud Galenum habes, humidæ & calidæ naturæ, putredini sunt obnoxiæ, quod lib. 1. de febrium differentiis hisce verbis confirmat:* ἑτοιμότατα γὰρ σήπεται πάνθ' ὅσα θερμὰ, καὶ ὑγρά. *Hoc est: Nam omnia quæ calida & humida sunt, facillimè computrescunt.*

Calida & humida.

Rheumaticis, plethoricísque. *Vsus sum Græcis dictionibus opera dedita, quòd medicis admodum sint familiares. Poteram autem dixisse, fluxionum & redundantiæ morbis, quemadmodum Linacrus. Sed nescio quid energiæ habent voces Græcanicæ.*

Porrò defluxionibus. *Rectè quadrat. Nã superius dixit, rheumaticis patent morbis. Vocantur autem Græcis* ἀπόῤῥοιαι *corporis defluxus, nunc in hanc, nunc in illam partem: quales experiri sæpe solent humidi temperamento & calidi.*

ἀπόῤῥοιαι.

Lauacris, multa exerc. *Trifariam hæc lectio apud autore variat: apud Paulum habetur:* ἀποῤῥοιῶν δὲ προνοεῖν χρὴ διά τε λουτρῶν καὶ γυμνασίων πολλῶν καὶ πρὸ τροφῆς. *Hoc est: Defluxionibus prospiciendum est, lauacris, exercitiis multis, & ante cibum. &c. Oribasius legit* καὶ τῶν ἀποῤῥοιῶν δὲ προνοεῖν χρὴ διά τε λουτρῶν καὶ γυμνασίων πολλῶν, *&c. consentit ferè cum Paulo. Galenus autem*

in hunc

in hunc modum ait: ὥς τε καὶ τὸν ἀδιςατεῦντα τῷ τοιούτῳ σώματι τῶ ἀποῤῥοιῶν προνοεῖσθαι χρὴ διάτε γυμνασίων ὡς ἔφην, καὶ λέτρων, καὶ τροφῶν πλειόνων, ἐκκρίσεως τε τῶν διὰ οὔρων, καὶ γαςρὸς γινομένων &c. Hoc est, Quare qui huiusmodi corpori tuendo præficitur, prospicere iis debet quæ ab ipso defluunt, tum exercitiis, vt dixi, tum balneis & cibis pluribus, tum verò iis quæ per ventrem & vrinas redduntur, excernendis, &c. In hac oratione mendum planè est: quid enim sibi vult, cibis pluribus? quum corpus defluxionibus opportunum, sobriam potius viuendi rationem requirat, quàm multorum ciborum ingestionem, qui ipsi sæpius fluxiones solent excitare. Legendum itaque existimo in codice Græco λέτρων πρὸ τροφῶν πλειόνων, quod est: Lauacris ante cibum pluribus. Nam vt exercitatio cibum præcedẽs, ita balneum quoque, superflua corporis discutit, subsequens autem cibos, cruditatem, eoq; prædicta symptomata procreat. Sed cui autori assentiemur? alius habet pluribus balneis, alius, pluribus exercitiis. Superius semel dixerat, multa exercitatione, eoq; hîc etiam referendam puto dictionem pluribus, ad exercitiis.

CORNARII.

K *Sed & ea quæ defluunt à corpore procurare oportet, per balnea, &c. Græcè habetur, καὶ τῶν ἀποῤῥοιῶν δὲ προνοεῖν χρὴ, hoc est: Sed & defluxionibus prospicere oportet: quo scilicet contingant: non vt ne contingant: id quod sequentia indicant, quibus modi prospiciendi, vt defluxiones contingant præscribuntur, per balnea videlicet, & exercitia multa, & per excretiones ante cibum per vrinam ac ventrem contingentes: itémque per apophlegmatismos ac purgationes. Sunt enim ἀποῤῥοιαι defluxiones recrementorum ac superfluitatum totius corporis, per omnes partes excrementis euacuandis destinatas contingentes, per sudorem item, ac per insensibilem transpirationem decedentes: quas tantò magis hîc procurare Paul. iubet, quantò plus eiusmodi recrementorum in humidis natura temperaturis generatur. Est transcriptus locus hic ex 6. Gal. de sanit. tuend. Habetur quoque apud Aetium lib. 4. ca. 96.*

Quomodo frigida intemperies emendetur. Cap. LXXI.

Temperamenti frigidi sicci correctio.

INter frigidas intemperies, tres numerantur differentiæ, ex quibus sicca est deterrima: quod enim processu temporis senescentibus obuenit, id statim ab initio hos affligit. Itaque humectare eos & calefacere oportet, quod commodè fiet exercitiis mediocribus, cibo humido & calido, vini calidioris potu, somno pleniore, cura tamen adhibita, vt quæ in corpore recrementa quotidie procreantur, omnia

euacuentur. Cæterùm venus omnes ſicciores, & præſertim qui præterea frigidi ſunt, offendit: ſolis autem calidis humidisq; tuta. Porrò vitioſa quoque frigida temperamenta ſunt quæ humiditatem habent coniunctam: & hæc potiſſimùm rheumaticis corripiuntur morbis. Prodeſt ipſis balneo abſtinere, largius exerceri, victus tenuior, vnctiones mediocriter calidæ. ¶Qui autem frigidiores natura ſunt, mediocriter verò ſicci humidique temperamento, horum calor ſuſcitari firmarique debet, ac in humiditatis ſiccitatisque totius victus ſpecie, media deligi debet.

Frigidi & humidi.

Frigidi.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Inter frigidas. *Hoc totum caput ex ſexto libro Galeni de ſanitate tuenda ſumptum eſt: ex Oribaſij autem quinto. Enumerat autem tres frigidæ intemperiei differentias, frigidam & ſiccam, frigidam & humidam, frigidam & mediocrem in ſiccitate & humiditate. Harum ſingularum remedia ordine enumerat. Inter quæ Paulus recenſet:* ἀλουσίαι καὶ γυμνάσια πλείονα καὶ λεπτότερα, *quod eſt, balnei abſtinentia, exercitia plura, & tenuiora. Vbi legendum exiſtimo ex Galeno, ſenſu id exigente,* ἀλουσίαι καὶ γυμνάσια πλείονα καὶ διαίτη λεπτότεραι, *hoc eſt: Balnei abſtinentia, exercitia plura, & victus ratio tenuior.*

Quomodo ſicca intemperies in ventriculo, veluti exemplo, deinde & aliæ corrigantur. Cap. LXXII.

INtemperies[1] ſicca, alia eſt, vbi ſolida ſimilarium partium ſubſtantia reddita eſt ſiccior, quæ nihil in medicina ſpei habet, alia cum ſubſtantia, quæ ex humore concreto conſtat, eſt colliquata: tertia præter has cùm propria humiditas vnde partes nutriuntur omnino eſt abſumpta: quæ continetur in omnibus animalis partibus, roris modo eis inſperſa. Hanc igitur particulis ſine nutrimento inſerere, nulla ratione queas, ideoq; difficilima eſt omnium eiuſmodi affectuũ curatio. At quæ in exilibus arteriis veniſque conſiſtit ſiccitas, curationem recipit, ſi ſingulas ſimilarium partium, propria humiditate, humectantis alimenti auxilio repleas. Balneum igitur temperatum conuenit, in quo diutius verſari hominem expedit: inde ſtatim lac exhibere aſininum, quod recens mulctum fuerit, & pauxillum mellis tepidi adiectum habeat: poſtea conquieſcere ad ſecundam vſq; lauationem permittes, tum modicè fricabis ſimul & pinguiter, vtique ſi lac quod ſumpſit, iam omnino confecit, id quod tum ex ructu,

Temperamenti ſicci correctio.

ctu, tum ventris mole licet coniicere. modicum verò temporis inter primam & secundam lauationem, interuallum erit, vt quatuor, aut quinque æquinoctialium horarum spatium intersit, scilicet si tertio adhuc lauare paras: sin aliter, plurium. Quinetiam post vnamquanque lauationem, hominem priusquam se vestiat, oleo perungemus: ac si quidem lacte oblectatur, post secundam quoque lauationem id exhibebis: sin aliter, ptisanam diligenter incoctam, aut chondrum ptisanæ modo præparatum. hinc vbi rursus conquierit, ad tertiam reducendus est lauationem, aut ilicò ad cœnam. Sit autem panis præparatus illi purus, & qui curiosè in furno sit coctus. obsonium quoque ex saxatilibus piscibus, aut ex albo iure asellus, & vt paucis alimenti summam complectar, concoctu sit facile, nutriens, miniméque glutinosum & excrementitium. Potus, vinum aquosum & album, purum, & quod minimam, si diluitur, aquæ mistionem sustinet, Oligophoron Græci nominant, modicæ astrictionis particeps: atque hæc maximæ siccitatis curatio est. Modica verò non tam exacto victu indiget, & pleniorem cibum admittit. Proponatur autē & nunc siccitas priori similis, copuletúrque ei frigiditas mediocris: in qua ad calefacientium materiam transeundum est: ac commemoratis modò adiiciemus: in lactis quidem vsu, mel copiosius: vinum autem minus aquosum priore dabimus. Quinetiam esculenta omnia calidiora, idq; nō naturalibus modò ipsorum temperamentis, verum recentibus etiam qualitatibus, exhiberi debent. Nardino præterea vnguento vngendus assiduè venter est, aut mastichino. At verò si cum siccitatis intemperie multa sit frigiditas, primùm ipsam difficillimam, & vix emendabilem censeto: eisdem verò vtere, & melle per se discocto despumatoq;, vinū autem eliges antiquius. Optimum sanè medicamentū talibus est, quo picatores assiduè vtuntur. & illinere eo ventrem conueniet, ac post auellere etiamnū calidum. Cæterum iuuat eos probè carnosus puellus vnà sic accubās, vt semper abdomen contingat. Iam verò multæ siccitati moderata caliditas iuncta esto. In eiusmodi sanè intemperie primum curationis modū seruabimus, ita vt mel prorsus nō degustetur, vinum verò exhibeatur quod minimè sit vetustū. Porrò cibos tepidos, [m] lactis modo offeremus, & ventriculū oleo tum crudo, tū melino perūgemus.

Sicci & frigidi.

Sicci & calidi.

Verùm

Verùm hos vehementer admodùm refrigerare periculosum est, quandoquidem hæc affectio, febris quodammodò naturam, vbi calor superarit, imitatur. Fingamus itaque rursus calidam intemperiem præpollere, huic autem adiunctam esse humiditatem, talem frigidæ aquæ potu curabimus. huc optimè facit vsus ciborum astringentium, sed qui citra calorem sint austeri. Quùm humida sola intemperies est, siccantes cibi, ita vt non calefaciant, aut refrigerent validè, auxiliantur. adhæc consuetæ potionis penuria. Si cum frigiditate humida vrget intemperies, optima remedia sunt, omnia acria. misceri autem his debent etiam quæ sine manifesto frigore astringunt. optima simul his est exigua potio, eáque vini validè calfacientis. Hoc igitur modo intemperies qualitatum curantur. Quoniam verò sæpe in ipso ventriculi sinu contentus humor, interim autem in ipsas ventriculi tunicas absorptus, intemperiem procreat, non alienum est de his differere. Prior itaque affectio si semel radices egerit, purgatione per vomitum facilè conquiescit, si autem rursus ex alia quapiam aliísve particulis confluxerit, exactam requirit dignotionem: curatio verò statim subsequetur. Etenim vniuersam eam parti affectæ oportet accommodare, cura adhibita, iis quæ recipiunt, ne facilè quæ confluunt, admittant. Fiet autem hoc astringentibus & iis quæ totum corpus ad bonam habitudinem perducunt. At vitiosos in ventriculi tunica humores mediocriter purgantibus educemus, cuiusmodi est aloë & ex ea confectum medicamentum amarum quod hiera picra dicitur. Verùm quibus lenta simul pituita ventriculo impacta est, iis priùs exhibenda sunt quæcunque hanc dissecent: deinde purgatio tentanda. Quòd si ad vomitum sunt idonei, ex sumpta radicula vomant. Sin nec lentus humor sit nec crassus, vtique abundè est à ptisanæ cremore vomuisse, item à mulsa. proficit & absynthij succum in mulsa bibere, reliquarum verò partium intemperies haud absimiliter curare oportet, ita vt humoribus idoneos effluxus inuenias. Nam si particula sensibilem effluxum non habeat, [n] redundantem in ea vel saniem vel humores, quemadmodùm si id quod continetur, spiritus sit flatulentus, euaporatu discutere ac vacuare conuenit.

Calidi & humidi.

Humida solum.

Humidi et frigidi.

Intemperierum cũ humore curatio.

ANNOTAT. AN DERNACI.

Intemperies sicca. *Hoc autem caput ex septimo methodi ad verbum transcriptum est: vbi docet, quæ potißimùm intemperies, seu alterationes facilius reparari queant. Enumerat autem siccitatis differentias tres: quas etiam alibi comprehendit. Verum in principio capitis pro ἡ δὲ τῆς ὑγροπαγοῦς οὐσίας πρὸς ταύταις, lege ἡ δὲ τῆς ἐκ τῆς ὑγροπαγοῦς οὐσίας σωμάτων ἐκτακέντων. καὶ τρίτη γε πρὸς ταυταις quæ Latinè expreßi.*

Ex humore concreto. *Galenus addit, sicut caro & adeps, Paulus compendij causa omisit. Cæterùm caro & adeps nihil aliud sunt, quàm humor concretus: caro quidem, sanguis vi aßimilatrice in carnem redactus: adeps autem humor extrà vasa elapsus, ex frigiditate congelascit, concrescitq́;.*

Chondrum ptisanæ modo. *Chondrus omnino fit ex Zea, vt in sequentibus docebitur.*

Ptisana à πτίσσειν duxit originem, quòd hordeum vndè præparatur, tundendo deglubatur, ac suo cortice castratum, vsui seruetur. Hordeum mundatum officinæ vocant: tunditur enim hoc, nec molitur.

Quo picatores vtuntur. *Vnguentum hoc aliàs dropax vocatur, quod picem recipit. Vide Paulum, in septimo ad calcem. Solet partibus emacratis adhiberi. Administratio Græcis πίττωσις, quasi picatio; qui adhibent πιττωταὶ dicuntur.*

Dropax
πίττωσις.
πιττωταί.

Iam verò multæ. *Græcus codex non habet δαψιλῆ, hoc est, multa: verùm sensus exigit, vt contraria opponantur sibi δαψιλὲς καὶ μέτριον. Sic etiam Galenus habet: μιγνύσθω δ᾽ ἐφεξῆς δαψιλεῖ ξηρότητι καθάπερ ὑπόκειται, μὴ πάνυ πολλὴ θερμότης. Hoc est: Ab hinc verò iuncta sit multæ siccitati, vt dictum est, non admodùm multa caliditas. In sequenti sententia, restitue Græcum codicem, ac lege: ἐπὶ μὲν δὴ τοιαύτης ὑπαλλάξεως τὴν πρώτην ἀγωγὴν φυλάξομεν.*

Tepidos lactis modo. *In Græco codice est, χλιαρὰ δὲ τὰ ἐδέσματα καὶ γαλακτώδη. Hoc est, Tepidos autem cibos & lacteos offeremus. Galenus lib. 7. Methodi dictionem γαλακτώδη interpretatur, χλιαρὰ δὲ, inquiens, τὰ ἐδέσματα προσφέρειν ἃ καλεῖν ἔθος ἐστὶ τοῖς ἰατροῖς γαλακτώδη, quod est: Tepidos autem cibos offeremus, quos medicus vocare lacteos consuetudo est. Idem libro vndecimo Aetij τὰ ἀλβυλὰ καὶ τῇ κράσει γαλακτώδη. Hoc est albule, & temperamento lacteæ balineæ, quod est, tepidæ lactis iam emulcti modo. Celsus tales cibos, lib. 4. cap. 11. in hunc modum*

Quæ sint Galactode

inquiens : Aqua neque ea ipsa frigida, sed potius egelida danda est. Ibidem : Si vero tormina sunt, oportet frigidis & humidis fomentis stomachum fouere : vel si venter dolet, iisdem egelidis, sic vt venter ipse mediocriter calentibus iuuetur.

Egelida.

Quod si ad vomitum sint idonei. *In Græco codice mutilatus locus est, in hunc modum :* εἰ δ' ἐπιτηδείως ἔχοι. διὰ ῥαφανίδων ἐμέτω, *adde post* ἔχοι *dictiones duas* πρὸς ἔμετον.

CORNARII.

l Integra lectio Græca huiusmodi est. τῆς ξηρᾶς δυσκρασίας ἡ μέν τις ἐστὶν, ἐν τῷ τὰ ἐκ τῆς στερεᾶς οὐσίας ὁμοιομερῆ σώματα γίνεσθαι ξηρότερα, ἥτις καὶ ἀνίατος ἐστιν. ἡ δὲ τῆς ὑγροπαγοῦς οὐσίας, καὶ τρίτη γε πρὸς, ταύτας, *&c. Paulo post sequitur quarta sic legenda.* Ἄλλη δὲ κατὰ τὰς μικρὰς ἀρτηρίας τε καὶ φλέβας συνισταμένη, *id est, Sicca intemperies quædam est, vbi solidæ essentiæ similaria corpora sicciora fiunt, quæ incurabilis est. Altera siccitas est essentiæ ex humore compactæ. Ad has tertia est, &c. Alia verò est iuxta paruas arterias, &c. Vide plura apud Gal. lib. 7. meth. & Aetium lib. 5. cap. 36.*

m Edulia verò tepida, & lactosa, hoc est lactei teporis exhibebimus. Græcè γαλακτώδη.

n Abundantes in ipso serosos atque reliquos humores. πλεονάζοντας ἰχῶρας ἢ χυμοὺς ἐν αὐτῷ.

De alimentorum facultatibus. *Cap.* LXXIII.

QVùm de alimẽtorum facultatibus sermo, pars sit operis quod de sanitate tuenda præcipit, proximum est vt iam dictis eum subnectamus, vbi priùs quàm particulatim ipsa persequamur, paucula quædam prælibauerimus. Quippe alimentorum vireis, si quid aliud, perceptas habere conuenit. Quæ igitur attenuandi virtutem obtinent, meatus aperiunt, viscosa adhærescentia abstergunt, crassa incidunt extenuántque. Quòd si diutius ea in cibo adhibeas, serosa biliosáque contrahes recrementa: ac si vberiùs ingeras, sanguis atra bile vitiosus redditur. Quare continuus ipsorum vsus præsertim biliosis temperamento vitari debet: conueniunt enim solis iis, qui pituitam, humorémque crudum, lentum, & crassum collegerunt. Porrò quæ incrassandi viribus constant, valentis admodùm materiæ sunt, & si in ventriculo ac iocinore decenter fuerint cõcocta, boni succi sanguinem producunt, sed lienem & iecur obstruunt. Ex his alia sunt crassi duntaxat succi, vt lenticula: alia viscosa, sicuti maluæ,

Attenuãtia alimenta.

Incrassantia.

quibuſdam vtraque contingunt, nempe vt & craſſi ſint ſucci, & glutinoſa, vt teſtaceo tegmine prædita. Itaque victus extenuans ad ſanitatem tuendam tutior quàm qui incraſſat, exiſtit. Quùm verò imbecillis ſit materia, non robur nec vireis corporibus ſuppeditat, ac oportet nonnunquam valentis materiæ cibum, quùm inedia quædam preſſit, mediocriter exhibere. præſertim verò citra periculum aſſumunt, qui ſe exercent, & quantumlibet dormiunt. omnes autem quibus ante cibum exercitari non licet, craſſi ſucci alimenta euitabunt. Imò neque in otio degentes eiuſmodi cibos aſſumẽt. Porrò quemadmodùm ſummum otium maximè valetudini tuendę obeſt, ita mediocris motus ſummum adfert præſidium. Cæterùm cibi inter eos qui incraſſant & attenuant, medij, omnium ſunt laudatiſſimi, vt qui mediocrem ſubſtantia ſanguinem procreent. Talis itaque cibus corporibus noſtris congruit: qui autem vitioſos humores gignit, noxius eſt, eóque ſemper caueri debet. Iam & varia ciborum genera aſſumere cautio eſt, præſertim ſi ex diuerſis conſtent facultatibus: ingeſta enim concoctionem non, vt par eſt, ſortiuntur.

Otium noxium.

Varietas ciborũ noxia.

ANNOTAT. ANDERNACI.

QVæ igitur attenuandi. *Olim veteres maiorem vim in victus ratione ponebant, quàm in medicamentis: vbi vel humor viciosus emendandus, vel morbo venienti erat proſpiciendum: alia nimirum ratione, quàm huius ſeculi Medici, factitantes: qui ſtatim cùm quis de particula aliqua conqueritur, ad valentiſſima etiam medicamenta confugiunt. Cæterùm Paulus noſter hæc ex commentario Galeni cui titulus eſt, de iis quæ bonum malúmve humorem gignunt ſumpſiſſe videtur. Habet ille in hunc modum:* καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ἰατροῖς εὑρέθη τὰ κληθέντα πρὸς αὐτῶν ὑγιεινὰ φάρμακα ἐκ τῆς λεπτυνούσης ἅπαντα δυνάμεως ὄντα. τούτοις γὰρ ἔργον ἐστὶν, ἐκφράττειν μὲν τὰς στενὰς διεξόδους, ἀπορρύπτειν δὲ τὸ προσπλαττόμενον γλίσχρον ἐκ τῶν χυμῶν τοῖς ἀγγείοις, τέμνειν δὲ καὶ λεπτύνειν τὰ παχέα τῶν ὑγρῶν ἀλλ' ἐὰν πλεονάσῃ τε ἐν αὐτοῖς, ὀῤῥώδες, ἢ πικρόχολον ἐν τῷ χρόνῳ, ἢ μελαγχολικὸν ἐργάσεται τὸ αἷμα. *Hoc eſt: Quamobrem medici ſalubria ab ipſis vocata medicamenta inuenerunt, omnia facultatis attenuatoriæ: ſiquidem munus ipſorum eſt arctos tranſitus patentiores reddere: ſuccorum lentorem vaſis adhæreſcentem abſtergere: humorum craſſitiem incidere atque extenuare. Sin autem ſeroſum quippiam in eis redundet, vel ſanguinem bilioſum*

Salubria medicamenta quæ.

tempo

temporis interuallo, vel melancholicum efficiunt, &c. Sunt aut medicamenta ſalubria, cibi loco medicamentorum ſumpti, quibus per ſanitatem vtimur.

Porrò quæ incraſſandi. *Ex eodem commentario tranſcripta ſunt, vbi in iſtum modum habet:* τὰ δὲ τοὺς παχεῖς καὶ γλίσχρους γεννῶντα τε χυμοὺς ἐδέσματα τροφιμώτατα πάντ᾽ ἐστὶ, κἂν πεφθῇ καλῶς ἔν τε τῇ γαστρὶ, καὶ τῷ ἥπατι, χρηστὸν αἷμα γεννᾶν πέφυκεν, ἀμεμπτότατα δὲ τῶν ἐδεσμάτων ὑπάρχει τὰ μεταξὺ τῶν λεπτυνόντων τε καὶ παχυνόντων. *Quod eſt: Cibi verò craſſos, viſcoſosq́; humores generantes, omnes & valentiſſimæ ſunt materiæ, & ſi probè in ventriculo, & hepate fuerint concocti, benignum generare ſanguinem aſſolent: verùm inculpatiſſimi inter cibos ſunt, qui tenuium, craſſorúmque medij habentur.*

Qui ſeſe exercent, & quantùm libet. *Galenus hæc ita habet:* ὅσοις μὲν γὰρ ἀνθρώποις οἷόν τ᾽ ἐστὶ γυμνασίοις τε πλείοσι χρῆσθαι, καὶ κοιμᾶσθαι μέχρις περ ἂν ἐθέλωσι, καὶ βιοῦν ἔξω τῶν πολιτικῶν ἀσχολιῶν ὑπάρχειν τούτοις ἐγχωρεῖ, καὶ τὰ παχύχυμα καὶ γλίσχρα τῶν ἐδεσμάτων ἐσθίειν. *Hoc eſt: Quibus itaque exercitiis pluribus vti licet, & quàm diu libet dormire: ad hæc qui vitam ciuilibus negotiis vacantem degunt, iij & cibos craſſi ſucci, & viſcoſos tutò aſſument.*

Porrò quemadmodùm. *Ad verbum ex eodem loco tranſcripta ſunt. Galenus autem addit rationem: neutiquâm enim, inquiens, aliquis ægrotabit, ſi opportunè proſpiciat, ne concoctione vnquàm fruſtretur, item ne à cibo validam quandam ambulationẽ ſubeat. Quippe ſicut exercitatio cibos præcedens, plurimùm conſeruandæ ſanitati conducit: ſic quælibet ſecundum cibos commotio, nocentiſſima eſt. Nam alimentum antequàm ſit concoctione elaboratum, ex ventriculo diſtribuitur. Vndè crudorum humorum copia in venis collecta, omnigenas morborum ſpecies procreare ſolet, niſi protinus labore aſſiduo fuerint diſcuſſi, vel concocti, ac in ſanguinem commutati.* *Exercitatio.*

Varia ciborum genera. *Plinius lib. 11. cap. 52. Homini cibus vtiliſſimus ſimplex. Aceruatio ſaporum peſtifera, & condimenta pernitioſiora.*

De oleribus. *Cap.* LXXIIII.

Lactuca manifeſtò & refrigerat & humectat, eóque ſomnum accerſit. vt autem inter olera valenter nutrit, ira boni ſucci ſanguinis efficax eſt. Intibum frigidi humidíque temperamenti, ſed minus quàm lactuca exiſtit. Malua refrigerat quidem, ſed nõ euidenter, magis autem humectat: vnde etiam aluum ſubducit, idque propter genuinam eius vi- *Lactuca.* *Intibum.* *Malua.*

Beta. ſcoſitatem. Beta vi abſterſoria ventrem ſubducit, eóque ſtomachum largius comeſta erodit, [o] iecoris lieníſque meatus aperit. *Braßica.* Braſſica bis cocta ſi edatur, aluum cohibet: ſemel autem non tamen vehementer cocta, cum oleo & garo, vel ſale comeſta, magis ſubducit [p], quemadmodùm ſuccus ipſius etiam lenticulæ efficacius purgat. *Braßica marina.* Hac magis adhuc marina braſſica aluum emollit, manifeſtò ſalſa, & ſubamara: idem præſtat halimon, *Halimum.* amplioris autem ſalſæ qualitatis particeps, aluum ſubducit, magis quàm braſſica ſtomacho conducit, ceu aſtrictionis modicæ compos: lac & ſemen producit. *Blitũ. Atriplex.* Blitum & atriplex humida quidem & ventrem ſoluunt, ſed parum alimenti præſtant. Omnia ſpinoſa, vt ſcolymos, *Scolymos. Attractilis* atractylis, eiúſque generis alia ſtomacho præter cinaram *Cinara.* conducunt, quæ cùm dura euaſerit, improbum ſuccum procreat, quapropter optimum eſt, incoctam cum oleo, garo, & coriandro aſſumere. *Apium. Hipposelinum.* Apium, hippoſelinum, ſion, & ſmyrnium, omnia vrinæ ciendæ ſunt, ſed ſmyrnium aromaticum ſpirat, *Sion. Smyrniũ.* magis acre, vrinæ ducendæ proficit, & mulieribus menſeis commouet: apia ſuauiora ſunt, ideóq; ſtomacho magis amica. *Eruca.* Eruca calida eſt, & ſeminis efficax, ob quod libidinem & capitis dolorem, quam cephalæam dicũt, excitat. *Naſturtiũ. Ocimum. Sinapi.* Naſturcium, ocimũ, & ſinapi, calida quidem & acria, ſed maximè naſturcium: concoctu verò difficilia, ſtomacho inimica, & vitioſi ſucci. *Vrtica.* Vrtica extenuat, ventrem ſubducit, modicè alit. *Gingidion.* Gingidion ſimile eſt ſcandici, aſtringentis & non parùm amaræ qualitatis particeps. præterea ſtomacho congruit, vt etiam cibum faſtidientibus cum aceto aſſumptum, proficiat: parum verò alimenti corpori miniſtrat. Porrò ſylueſtria dicta olera maximè vitioſos gignunt humores. *Capparis.* Capparis cibi cupiditatem proritat, iecoris lieníſque meatus aperit, pituitam ſubducit. Vtendum verò ea eſt ante cibum alium, ex oxymelite aut oxelæo.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Lactuca. *Ex libris de alimentorum facultatibus ferè mutuatus eſt omnia Paulus. Itaque cùm dicit, eóque ſomnum accerſit, intellige, veſperi commanducata, vt Galenus vti ſolebat. Valenter nutrit,* *ῥόφιμος.* *Græca dictio eſt* ῥόφιμος, *quaſi dicas, nutriens valdè, ſic enim docti interpretantur vocem iſtam.*

Ita boni ſucci. *Galenus, cum alia omnia olera pauciſsimum ſanguinem*

guinem generent, sola lactuca non multum quidem nec viciosum gignit, non tamen absolutè εὔχυμον*, hoc est boni suci, laudabilem & benignum.*

Intybum. *Aliàs Græcis* σέρις *dicitur, in satiuum & agrestem diuiditur. Quanquàm Græci per cichoreum tam domesticum quàm agrestem intelligant. Satiuus intybus duplex, vnus latioribus foliis, lactucæ similibus, quem nos endiuiam, corrupto nimirùm vocabulo appellamus. Alter foliis strictioribus, multis capillamentis per radicem transeuntibus. Hoc loco intybum, intellige potißimùm, quam vulgò Endiuiam nominamus, in acetariis vsitatam.*

Intybus.

Endiuia.

Brassica marina. *Fortè ea est herba, quam officinæ Soldanellam vocant circa maritima nascentem, nisi Dioscorides folia longa braßicæ huic attribuisset, quæ in Soldanella non sunt: aut longitudo de foliorum ordine venit intelligenda.*

Soldanella.

Blitum & atriplex. *Blitum olus rubrum quod in altum se attollit, cuius folia iuribus incocta sic ea inficiunt rubore, vt nigelli vini dilutum colorem repræsentet: à quo rubrum olus etiam ab olitoribus vulgò vocatur. Radice non vna nititur, sed contra cæterorum ferè olerum morem multiplici, prolixa, non in rectum tendente, betaceis frondibus, sine acrimonia fatuis, semen corticeum profert racematim singulis ramis insidens. Atriplex flore aureo prodit, caule interdum purpureo, interdum candicante, ramoso, folio bliti, cùm pubescit herbaceo, cùm senescit flammeo, nonnunquàm in luteum languescente, semine foliaceo, simplici radice in altum ascendente, ex quo multæ se promunt. Dicitur etiam Dioscoridi Chrysolacanum.*

Chrysolacanum.

Scolymos. *Paulus & Aetius scolymon à Cinara diremerunt: hanc officere stomacho, illum prodesse iudicantes. Idem etiam Galenus, ex quo sua mutuati sunt illi, in 2. de alimentorum facultatibus testatur. Alij tamen Græci nullum aliud inter hæc discrimen ponunt, quàm quòd Scolymos ferus sit, & syluester: Cinara verò, domita cultu, feritate exuta, mitior & altilis: cuius cibus, licet stomacho sit grauis, non protinus à Scolymus natura, viribusq́; degenerauit. Verùm ex coctura noxam, quam prius referebat, amolitur: iis additis quæ etiam Galenus enumerat.*

Atractylis. *Hæc duas habet species, vna mitior est cnico satiuo similior, caulè rectiore ac rigido, exili. Itáque pro colo antiquæ mulieres vtebantur, atque hanc propriè atractylida nominabant, semine candido, grandi, amaro. Ab officinis dicitur hodie syluestris cartamus. Quibusdam sanguinea virga nominatur quòd vulsò ramu-*

Syluestris cartamus.

lo cruorem modicum profundat. Altera species hirsuta, caulibus sonchi, torosis, humi reptantibus, semine minuto, frequenti, amaro, & pilis barbato, flore lutheo, vt prior. Cruor etiam ex vulnere secti exit: hæc officinis vocatur, Carduus benedictus.

Carduus benedictus.

Apium hipposelinum, sion, smyrnion. *Quum apium absolutè apud autores ponitur, hortense venit intelligendum, quod vulgò Petroselinum dicitur. Semina quæ à pharmacopolis passim venduntur, Eleoselini sunt, id est, palustris apij. Hipposelinum à Romanis Olus-atrum dicitur, non autem ab equis nomen sumpsit, vt quidam voluere, sed à magnitudine sua. Nam apud Græcos ἵππος in compositione solam magnitudinem signat, in iis maximè rebus, quibus nihil peculiare habet. Id quibusdam putatur apium, quod Galli, Ache, Germani Eppich nominant, Ferrariæ vulgò appellant Apium Macedonicum. Dissentiunt autores in Hipposelino & Smyrnio. Alij Hipposelinum, olus-atrum nominant, alij smyrnion, quidam diuersa olera hæc indicant, quidam eadem. Nam Plinius ait: Olus-atrum hipposelinum Græci vocant, alij smyrnion. Theophrastus idem videtur cum Plinio dixisse. Galenus smyrnion olus-atrum vocat, Romanorum secutus nomenclaturam. Dioscorides & Plinius de iis priuatim vt genere diuersis egerunt. Fortè ea herba est, quam Galli Leuechiam nominant. Sion, Latinis dicitur Lauer, frutice pusillo, in profluentibus aquis emicante, habitu subrecto, pinguiq́;, latis ac luxuriantibus foliis, olus-atro similibus, minoribus tantùm, odoratísque. Officinæ Berulam vocant.*

Berula.

Eruca. *Notissima herba est, in acetariis vtimur, ob gustus acrimoniam. Græci εὔζωμον, Galli Roquetam appellant.*

Ocymum. *Recentiores Græci, qui de re herbaria scripserunt, Basilicum, hoc est, regium appellant: quod nomen apud omnes ferè nationes hodiè vsurpatum videmus.*

Gingidiū. Chæresoliū.

Gingidium simile est scandici. *Gingidium fortè est herba ea quam vulgò Chærefolium appellant: non autem quam Plinius Chærephyllon nominat. Olus fuit Pauli & Galen. temporibus tritissimum in vsu. Scandix syluestre olus est, ac vtilissimum, si Plauto credimus.*

CORNARII.

o *Obturat autem hepar & splenem.* ἐμφράττει δὲ τὰ καθ' ἧπαρ καὶ σπλῆνα.

p *Quemadmodum succus ipsius magis quàm lenticulæ succus purgat.* ὥσπερ ὁ χυλὸς αὐτῆς καὶ τοῦ τῆς φακῆς μᾶλλόν ἐστι καθαρτικός.

De

De asparagis. Cap. LXXV.

BLiti, lactucæ, attriplicis, maluæ & betæ planta quidem humida est, asparagus autem siccus. Contrà, raporum, sinapis, radiculæ, nasturcij, pyrethri, brassicæ, omniúmque aliorum quæ calida sunt, planta quidem sicca, asparagus autem humidus est. ꝗ At à spinosis stirpibus, palustris & hortensis asparagi: item qui à bryonia decerpuntur, stomacho quidem vtiles sunt, & vrinam citant, sed inualidè alunt. At si probè coquantur, magis quàm ij qui ex oleribus sumuntur, nutriunt. Consimili modo & chamædaphnes asparagus agit.

Asparagi omnis generis.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Asparagus. *Per hanc dictionem intelligi volo, quæ primùm in lucem prodeunt olerum germina, prius quàm in folia explicentur, recentißimósque turiones qui edendo sunt. In summa, primos cauliculorum partus comprehendo.*

Asparagus.

CORNARII.

ꝗ *At verò fruticosarum plantarum asparagi, & palustris & hortensis.* οἱ ἢ ἀπὸ τῶν θαμνωδῶν φυτῶν ἀσπάραγοι, &c.

De iis quæ radices esculentas habent. Cap. LXXVI.

NApus[r] & rapa si bis coquantur, nihilo minus quàm reliquæ stirpes alunt, continuè autem assumpta, crassum succum procreant. Bulbi astringunt, abstergunt, cibi cupiditatem mouent, stomachum confirmant, & viscosos pectore humores eliciunt: bis incocti valentius quidem nutriunt, sed nihil emolliũt, amara ipsorum qualitate sic abolita. Præterea semen genitale augent, libidinémq; excitant, si largius vtare. item inflationes & tormina pariunt. Quod si ex aceto cum garo & oleo edantur, suauissimi sunt, flatus non generant, valenter alunt, concoctu faciles. Pastinacæ verò, dauci & cari radices quidem minus quàm rapa nutriunt, calidæ autem aromaticæque manifestè sunt, & vrinam cient. Si verò immoderacius vtatur aliquis, vitiosos humores gignunt, & ægrè concoquuntur communi radicum ratione. Nõnulli syluestrem pastinacam daucum nominant, efficaciore ad vrinam ciendam virtute præditum. Radicula, quæ Græcis raphanis dicitur, extenuandi calefaciendiq; vireis obtinet. sumitur rectè ante cibum ex aceto & garo, alui ducendæ gratia: secundùm cibum, nequaquam. Cepa, allium, porrum, & ampeloprasum acri virtute donata, corpus calefaciunt, ex-

Napus. Rapum. Bulbi. Pastinaca. Daucus. Carus. Radicula. Cepa. Allium. Porrum.

tenuant,& craſſos in eo humores incidunt: bis cocta, parum alunt: cruda, omnino nihil. Atqui allium magis meatus reſerat, humoréſq; diſcutit. Sunt autem porris ſicciora ampeloprasa, vtpote ſylueſtria. In totum omnia cruda olera, ſi edantur, peiores quàm cocta ſuccos procreant, ac plus humoris excrementitij continent. Verùm quæ condita vel muria, vel oxalme reponuntur, ſtomacho proſunt, & appetentiam excitant, crudos humores incidunt, ſed ægrè concoquuntur: & ſi abutare, vitioſos ſuccos gignunt.

Ampeloprasum.

Acida muria.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Bulbi.

Bulbi. *Bulborum facies, vt olim veteribus fuit cognita, ita nunc maximè cùm officinis, tum medicis, pace eruditorum dixerim, incognita eſt. Sunt autem cepæ modo tunicati, & fronde cepicia, tereti, anguſta, in mucronem deſinente, cauliculo dodrantali, in cuius faſtigio flos emicat purpureus, vt in ſcilla circumactus. Agri Gallici, appetitus appellationem indiderunt, quòd meram excitent, cibi auiditatem. Verùm genus hoc quòd in hortis copioſiore coma viret, nucleis gracilioribus nunc porretam, nunc vnionetam à porri, vel vnionis, tum ſapore, tum forma vocant. At non ſolùm propriæ cuidam plantæ bulbi nomen inditum eſt, verùm etiam rotundæ radices ſuis membranis tunicatæ Bulbi nominantur, ſiue pluribus capitulis coagmententur, vno folliculo omnes ambiente, ſiue quadamtenus diſtinctæ ſeparentur, quales ſunt croci, liliorum, narciſſi, ſcyllæ, &c.*

Paſtinacæ verò, dauci & cari. *Ad verbum ex Galeni libro citato tranſcripta ſunt. Paſtinacæ ſpecies ſatis ſunt cognitæ. Dauci verò & cari non item. Sunt porrò tres Dauci ſpecies à Dioſcoride deſcriptæ: quam hodie in officinis habemus, ſylueſtris paſtinaca eſt, vt ſapor, odor & tota delineatio oſtendunt. Nulla autem dauci ſpecies apud Dioſcoridem paſtinaca ſylueſtris eſt, ſed tertia tantùm huic comparatur muſcario. Verus Daucus ex Creta exportari debet. Huius ſemina & radices in vſum medicum veniunt: aliarum ſpecierum ſemina tantùm. Quia verò Dauci & ſylueſtris paſtinacæ eadem propemodum vires exiſtunt, ea pro dauco vti licebit.*

Officinarũ daucus.

Verus Daucus.

Cari.

Cari. *Officinæ carui dicunt Serapionem ſuum, alióſque Barbariæ ſcriptores ſecutæ. Non tamen ſemen hoc carui quod Pharmacopolæ vendunt, reſpondet Serapionis deſcriptioni: quippe craſſius hoc eſſe dicit quàm cyminum: officinarum autem multò minus cymino eſt. Caros igitur fortè vna ex noſtratibus dauci ſpeciebus erit, ſi ſemen etiam à Dioſcoride exiguum deſcriptum, reſpiciamus.*

Ampeloprasum. *Caule proſilit bicubitali, foliis porraceis, ſed*

anguſt

angustioribus, flore cādido, radice bulbosa. Prouenit in vinetis, vnde à natalibus Ampeloprason quasi vitigineum porrum Græcis nominatur. Nostrates officinæ Vincale porrum appellant.

Porrum vineæ.

CORNARII.

r *Bunias quod & rapum appellatur, bis coctum, &c.* ἡ μὲν ὅιω βουνιάς τε καὶ γογγύλη προσαγορευομένη, δίεφθος, &c.

De tuberibus & fungis. *Cap.* LXXVII.

TVber humorem de se reddit qualitatis expertem, sed frigidiorem & crassi succi. Fungi verò frigidi pituitosi & mali succi sunt: in his ipsis minùs nocentes boleti sunt, qualitatis expertes, si probè coquantur. Qui verò ammanitæ dicuntur, secundùm ab his ordinem obtinent: aliis fungis abstinendum, plerique siquidem ipsorum lethales. Ac ipsi boleti nisi exactiùs decocti edantur, periculi occasionem frequenter præbent.

Tubera. *Fungi.* *Boleti.* *Ammanitæ.*

ANNOTAT. ANDERNACI.

Tubera. *Hæc ex terræ sagina conglobantur, sine medulla, vena, cortice, solo vndique circundata, nullis fibris, nullisq; capillamentis nixa, nec extuberante loco in quo gignuntur, aut rimam agente, nec ipsa terræ cohærent. Galli hæc Trufla nominant. Itali Zunesta tarensola. Vere effodiuntur, nec vltra annum durant.*

Fungi. *Istorum origo prima è limo & acescente succo madentis terræ, aut radicis fermè glandiferæ. Initio spuma lentior, dein corpus membranæ simile, mox partus. Cortice, medulla, neruo, vena carent.*

De frumentaceis. *Cap.* LXXVIII.

EX iis quæ frumentacea nominantur, chondrus egregiè nutrit, & glutinosos parit humores: verùm elotus, prauus habetur, quoniã promptè crassescens, concoctionis expers permanet. probatur magis cremor chõdri, si totus probè prisanæ modo fuerit decoctus. Alica in cæteris chondro quidem respondet: sed aluum magis astringit. Triticum, elixum sanè, concoctu difficile est, & inflationes creat: vbi verò concoctionem expertum est, alimentum præbet valentissimum. In panem autem coactum minùs inflat, minúsque ægrè concoquitur, vtpote fermenti & salis particeps. Inter panes firmissimus est siligineus, deinde ex simila, tertius à quo cribro nihil excussum est, Græci syncomiston quasi dicas confusaneum appellant. Sordidus panis minus quidem nutrit, sed magis per aluum deiicitur. Amylum parum alimenti præstat, quemadmodum & panis elotus. Hordeum

Chondrus. *Alica.* *Triticum.* *Panis genera.* *Amylum.* *Hordeum.*

frigidæ facultatis est & absterſoriæ, ptiſanæ modo inco-ctum humectat: torrefactum, quemadmodum in polentis fit, deſiccat. Polenta per æſtatem ante balneum cum aqua pota, ſiti medetur. Panis hordeaceus fragilior est, & parum nutrit. Maza difficilius concoquitur, flatúſque magis quàm panis hordeaceus gignit: melle autem adiecto aluum citat. Auena & calida est, & imbecillis materiæ. Milium & pani-cum refrigerant, ſiccant, pauxillum nutriunt, & aluum cohi-bent. Omnino autem milium panico est præſtantius. Ory-za vix concoquitur, parum nutrit, & ventrem retinet. Porrò ptiſana in hunc modum coquitur: vni eius parti aquæ quin-decim & olei momentum adiiciuntur, vbi ebulierint, ace-tum quoque addes. quum iam exactè cocta fuerit, ſal te-nuis ſuperiniicitur, in quibuſdam porrum & anethum ei miſcent. Cæterùm auena chondrúſque in ptiſanæ modum decoquuntur.

Polenta. *Maza.* *Auena.* *Milium.* *Panicum.* *Oryza.* *Ptiſanæ co-ctura.*

ANNOTAT. ANDERNACI.

Chondrus. *Halica.*

Chondrus. *Magna ſcriptorum recentiorum diſſenſio eſt, & ad-huc ſub iudice lis eſt, Num ſcilicet Chondrus & Halica diuerſa in-ter ſe ſint, cùm apud Paulum diſtinctim ſcribantur, an idem, cùm a-pud autores Græcos Chondrus, pro Halica Romæna ſæpius ponatur. Apud recentiores autem Græcos ambæ dictiones coniungantur: Vt in Aetij ſermone 9. cap. 10. in hunc modum: ῥοφὴν δὲ διδόναι χόν-δρου ἄλικος μετ' οἴνου λευκοῦ. Quibus verbis præcipit cibum dari chondrum halicæ cum vino albo. Item diſceptatur, an hæc ſemina ſint naturalia per ſe, an potius res facticiæ. Certè quantum ad primam controuerſiam attinet, collatis multorum autorum ſcriptis, Chondrus videtur antiquorum in vſu fuiſſe, ſi Galeno de victus ratione in mor-bis acutis credimus, quanquam lib. 1. de alimentis, nomen eius apud antiquos perrarum fuiſſe prodat, vt ferè ſibi ipſe contrarius videa-tur. Halica verò teſte Plinio, res Romana eſt, neque Pompeij ma-gni ætate in vſu fuiſſe traditur, nec pridem excogitata. Paulus noſter ambo quaſi conſimilis vſus ac facultatis, frequenter coniungit, vt lib. 3. cap. 31. ἔστω δὲ σοι ἄρτος πλυτὸς ἐκ ψυχροῦ, ἢ ἄλιξ, ἢ χόνδρος. Id eſt. Panis tibi eſto lotus è frigida, vel Halica, vel Chondrus. Sic ita-que colligo, vt ſecunda quoque diſcordia dirimatur, Chondrum & Halicam eiſdem ferè modis fieri, non autem ſemina, aut fruges eſſe per ſe. Paulus autem dicit Halieam Chondro in omnibus reſponde-re, niſi quod ventrem magis aſtringat. Nimirùm propterea quòd Chondrus fiat ex Zea, quæ Italis & quibuſdam Germanis Spelta*

nomina

nominatur hodie, Frumenti genus inter triticum & hordeum medium. Halica verò ex tritico fiat, quicquid dicat Palladius de hordeo semimaturo. Ea hodie nobis puls frumentacea vocatur: ptisanæ cremori colatitio similis. Errant qui halicam ex Zea, chondrum ex tritico fieri autumant. De chondro consulant Dioscoridem & Constantinum lib.3. de re rustica. Interim videas apud veteres hæc duo confundi, vt quod halicæ tribuendum sit, chondro tribuant. Inueniásque varias vel chondri, vel halicæ conficiendæ rationes. Non etiam audiendi sunt, qui far apud Romanos dictum, chondrum esse arbitrantur: cùm & ipsum far testimonio Archigenis frumenti quædam sit præparatio, ex Zea nimirum & frumento. Plinius testatur populum Romanum farre tantùm ex frumento tercentum annis vsum fuisse.

Inter panes firmissimus. *Vsus sum dictione Celsiana, firmissimus, pro eo quod est alimenti plurimùm præstans, quanquam in cōparandi gradu φοφημώτερ☉ habeatur.* *Panes.*

Syncomiston. *Hunc alio nomine Galenus Autopyron appellat, quod ex omnibus suæ farinæ partibus citra vllam detractionem constet, inter furfuraceum & similagium medius, Syncomistos quasi confusaneus dictus, quoniam castratus non sit, sed omnia simul tulerit, furfures, vtriculos & similam.* *Syncomistus.*

Polenta. *Vide Galenum lib.1. de alimentis, vbi polentam quam Græci ἄλφιτα nominant, recenset, ex hordeo nouello mediocriter tosto fieri: eámque veteres militibus panis loco dare solebant.*

Maza. *Cum polenta liquore conspergitur, atque subigitur, mazæ appellationem assumit: Hinc quidam eruditus offam appellat.* *Maza.*

Oryza. *Hoc frumenti genus Gallicum, Germanicumq; vulgus detracta priore litera Rizon appellant.* *Oryza.*

CORNARII.

s *Maza est ipsa hordei farina cocta, quæ quò magis tenuis albáque ac pura est, tantò citius in ventriculo alteratur, & melius concoquitur, distribuitúrque, & promptius nutrit. Quandoque etiam ex hordeo fricto, id est polenta parabatur, simplici facta in aqua coctura, pingui aliquo addito. Quod si maza cum vino dulci aut sapa diutius subigeretur, τριπτὴ Atticis dicebatur. Quæ verò sic parata non esset, ἄτριπτ☉.*

De leguminibus. *Cap.* LXXIX.

EX leguminibus, lenticula vitiosum succum, & melāncholicum producit, imò etiam, præsertim bis cocta, aluum cohibet. decoctum verò ipsius cum oleo & garo potum *Lenticula.*

aluum

Fabæ. Faba Aegyptia. Pisum. Cicer. Lupinum. Fœnugræcum. Ochron. Phaselum. Dolichon.

aluum proritat. at quia inflationes mouet, satureia, vel pulegium admiscendum est. Fabæ, leues sunt, inflant & abstergunt. Ægyptia autem faba humidior nostra est, & excrementicia. Pisum laxum quidem, non tamen adeò flatuosum est. Cicer inflat, abstergit, genitale semen auget, libidinem incitat, & calculos confringit: frictum, minus quidem inflat, sed ægrè concoquitur. Lupinum concoctioni rebelle, haud facilè per aluum transmittitur, crudi humoris efficax. Fœnugræcum si ante cibum sumatur, calefacit, & aluum mouet. [t] Ochron & phaselum macerata donec etiam radices succreuerint, ex garo ante cibum sumpta, aluum subducunt, ac plus quàm fœnugræcum alimenti exhibent. [u] At phaselum & dolichon integra cum siliquis viridia comesta, excrementitia magis redduntur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Legumina.

Ex leguminibus. *Legumina, inquit Galenus ea ex cerealibus seminibus appellant, quæ panificio non accommodantur, vtputà fabæ, pisa, cicera lentes, lupinum, oriza, eruum, &c. Galenus vocat ὄσπρια & χέδροπα.*

CORNARII.

t Ochri & phaseli præmacerati. In Græcis falsò legitur φασίολοι. Differunt enim phaseli à phasiolis. Et phaselum quidem idem esse quod λάθυρον, id est cicerculam Gale. quosdam asserere dicit. At φασίολον vocari etiam δολιχὸν & λόβον, id est siliquam: idem lib. 1. de Alim. testatur. Ochrum verò Eruiliam Latinis dictam esse doctis quibusdā placet. [u] At phasioli qui etiā dolichi appellantur, &c.

[x] *De temporariis fructibus.* *Cap.* LXXX.

Cucurbita. Pepon. Melopepō. Cucumis.

CVcurbita refrigerat humectátque, & ventrem subducit, sed parum alit. Pepon totus vitiosi succi est, frigidus, humidus, & vomitioni dicatus, non coctus, [y] bilem generat. semen eius vrinam citat & calculos in renibus confringit, ac in totum abstergit vehementer. Melopepon omnia quæ de pepone dicta sunt, inualidiùs efficit. Cucumer minus pepone frigidus, humidúsque est, sed acrius cit vrinam, difficilis concoctu & vitiosi succi, etiam si concoctus fuerit. [z] Summatim omnia poma refrigerant humectántque, imbecilliter alunt, & vitiosum humorem progignunt.

ANNOTAT. ANDERNACI.

ὥρα. ὡραῖοι.

De temporariis. *Sic interpretatus sum ὡραίους: quasi dicas horarios. Nam Galenus cæteriq; Græci id anni tempus, horam appellant:*

lant: in quo medio canicula sidus oritur, ad quadraginta vsque dies perdurans, quo tempore omnes temporarij fructus, aut tempestiui, vt Plinius ait, proueniunt. At Galenus non solùm horarios dici censet, quòd eo tempore nascantur, sed vt à conditaneis discernantur. Sic etiam Plinius appositè dixit, de persico, quia non aliud fugacius. Hoc est quod minus duret. *Fructus.* *Fructus fugaces.*

Omnia poma. *Græcè est* ὅλη ὀπώρα. *Sic antea interpretatus sum quicquid herbaceo fructu viret, lignosi nihil exterius habens. Propriè verò Galenus Oporam nominat libello* περὶ εὐχυμίας καὶ κακοχυμίας, *ficus & vuas: vt Paulus sequenti capite etiam indicat.*

CORNARII.

x De fructibus fugacibus. Fugaces fructus qui non durant, neque apti sunt ad repositionem, quos eadem de causa ὡραίους *Græci vocant, non solùm quod* ὥρα *appelletur ipsis id tempus quo proueniunt, sed quod sint temporarij, ac minimè durent.* ὥραν *autem Græcos nominare id tempus, in cuius medio canis oritur, & esse id tempus quadraginta dierum Gal. lib. 2. de Alim. author est.*

y choleram efficit.

z In summa verò omnes fugaces fructus frigefaciunt, &c. In Græcis corruptè legitur, καθόλου δὲ πᾶσα ὀπώρα. *non enim de* ὀπώρα, *sed de* ὡραίοις *ipsi sermo est. Quare sic corrigito:* καθόλου δὲ πάντα ὡραῖα ψύχει τε καὶ ὑγραίνει, καὶ ὀλιγότροφά ἐστι, καὶ κακόχυμα. *At de* ὀπώρα, *id est de pomorum fructibus autumnalibus sequenti cap. agit. Et alioqui de his in vniuersum intelligi non potest quod refrigerent & humectent, quum quidam ex ipsis calefaciant & siccent. Significat autem* ὀπώρα *non solùm fructus, sed etiam tempus quo hi proueniunt. Est autem id tempus canis ortus, quod principium* ὀπώρας *esse Gal. in Apho. 14. lib. 3. Hipp. prodit, & declarat in lib.* περὶ εὐχυμίας *his verbis:* ἐμπλησθεὶς δὲ μετὰ τῶν ἡλικιωτῶν ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ τῆς ὀπώρας ἁπάντων τῶν ὡραίων ἐνόσησε τὴν φθινοπώρου νόσον ὀξεῖαν. *Vnde apparet etiam fugaces fructus partim* ὥρας, *partim* ὀπώρας *tempore produci vsque ad Arcturi exortum, qui principium est autumni. Et rursus* ὀπώρας *temporis fructus partim sub oporam, partim sub autumnum prouenire, vt non malè autumnales fructus appellentur Latinè, quum* ὀπώρας *tempus Latinam appellationem nullam habeat. Possunt etiam malorum ac pomorum fructus appellari.*

De arborum fructibus. *Cap.* LXXXI.

Ficus & vuæ inter omnia poma principatum obtinent, vt quæ minus vitiosos humores generent, & magis nutriant. Inter hæc ipsa ficus probioris succi sunt, valentiorisq; materiæ *Ficus.* *Vuæ.*

materiæ aluo & vrinæ ducendæ, renibus purgandis idoneæ, præsertim admodum maturæ. *Caricæ.* Idem præstant caricæ, quanquam inflationes & sanguinem non probum pariant: eoque pediculos procreant. Vuæ, si non defrequentius vsurpatæ pediculos procreant. Vuæ, si non descendunt, non quidem concoquuntur, verùm etiam crudum humorem generant: sin autem deiiciantur, moderatiores sunt. *Vuæ passæ.* Vuæ passæ aliis calidiores sunt, stomacho gratiores, valentius alunt, sed minus subducunt aluum. *Mora.* Mora quæ aliâs sycamina Græcè appellantur, impensè humectant, mediocriter refrigerant, ac ante alios cibos præsumpta ventrem soluunt, non admodum ingrata stomacho, sed exigui alimenti. *Cerasa.* Ex cerasis, dulciora quidem aluum subducunt, verùm stomacho inimica: quibus inest astrictio minus quidẽ stomachum lædunt, sed non ventrem citant. Atq; hæc ratio tum in vuis & moris, tum in aliis compluribus seruatur. In vniuersum, astringentia si potius ante alium cibum aut edũtur, aut bibuntur, aluum comprimunt. Quibus autem ob imbecillitatem venter non respondet, ij molliendi virtute prædita, nempe, olera aut pisces, aut id genus aliud præsument: deinde astringentia, quæ dum ipsum firmant, deorsum propellunt, & ad excretionem incitant. *Pini fructus.* Pini nucleus, qui & strobilus dicitur, boni quidem succi est crassique, & ad nutriendum valens: non tamen ex facili concoquitur. *Persica.* Persica praui succi, [a] acidiq; sunt, & facilè corrumpũtur: eoq́, primùm exhiberi debent, quò protinus deiiciantur, nullámq; in ventriculo diutius immorata, corruptionem sentiant.* *Præcocia. Duracina. Armenia.* Præcocia, duracina & armenia, persicis præstant: neq; enim acescunt, neque similiter corrumpuntur, ac sunt etiam gustu gratiora. *Mala.* Malorum, dulcia sanè aliis calidiora sunt, & facilè in corpus distribuuntur, præcipuè vel assa, vel elixa: acida, magis refrigerant, & humores ventriculo impactos incidunt: au-

** Matthiolus in comment. in libro I. Dioscor. cap. 131. rectè in Paulo δοράκια legi contendit, non ῥοδάκινα, & δοράκια Latinè non esse duracina, sed genus præcocis, seu armeniaci mali. Rhodacena autem simpliciter & vniuersè mala esse persica. Armeniaca verò præcocia & doracia, etsi à quibusdam inter persica numerentur, quòd forma tantùm iis similia videantur, non tamen simpliciter sunt persica. Rhodacena & persica Gallicè Pesches. Duracina, Presses. Armeniaca, doracia & præcocia, Abricots. Aduerte facultates, quas Simeon Sethi rhodacenis & præcocibus tribuit, non conuenire Pauli doraciis & præcocibus.*

stera

ſtera ſtomachum firmant, & ventrem reprimunt, atque his magis cotonea. Idem præſtant pira grandia maturáq; præ- *Pira.* tereà etiam valentius nutriunt. Mala punica frigefaciunt, & *Mala punica.* parum alimenti præbent. Meſpila ſorbáque vehementiùs a- *Meſpila.* ſtringunt, eóque aluo fuſæ accommodantur. Palmulæ, niſi *Sorba.* admodùm ſint pingues, ſtomacho proſunt, ventrem retinẽt, *Palmulæ.* craſſos, glutinoſóſque humores gignunt, capiti faciunt do- *Oliuæ.* lores. Ex oliuis, druppæ ſtomacho aduerſantur, craſſi humo- ris efficaces: muria conditæ, & colymbades, ſi ante cibum ſumantur, appetentiam faciunt, & aluum ſubducunt, ac ma- gis quæ ex aceto & oxymelite præparantur. Inter nuces, iu- *Nuces regiæ.* glans, auellana minùs nutrit, ſtomacho gratior. Nux viridis humidior eſt, & ventrem citat: arida, ſi vbi in aqua com- maduertit membrana ipſius interior adimatur, conſimilem viridi poteſtatem obtinet. Amygdala incidendi extenuan- *Amygdala.* díque viribus pollent, ideóque viſcera & thoracem expur- gant, idque efficacius amara. Similiter & piſtacia, verùm ie- *Piſtacia.* cur efficaciùs obſtructione liberant. Damaſcena ante cibum *Damaſcena.* ſumpta & cruda, & in mulſa elixa ventrem ſoluunt. [c] Syri- ca ægrè coquuntur, ſtomacho noxia, modicíque alimenti. *Serica.* Siliquæ ægrè conficiuntur, aluum cohibent, & humores *Siliquæ.* creant vitioſos. Sycomora manifeſtò & frigefaciunt & hu- *Sycomora.* mectant. Citrei mali pars exterior acris & concoctioni re- *Citrea mala.* bellis eſt: caro valenter alit, & ipſa ad concoquendum con- tumax: interior pars ſiue acida, ſiue aquoſa fuerit, abundè refrigerat. Glandes non minus quàm frumentacea alunt, *Glandes.* ſed concoctu difficiles, craſſi ſucci, & tardè permeant. Ca- *Caſtaneæ.* ſtaneæ omni ex parte his præcellunt.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Ex ceraſiis. *Galenus commentario iam citato in hunc modum de tempeſtiuis illis fructibus præcepit. Sunt autem arborei propè di- xerim vniuerſi fructus, vicioſis ſuccis donati, præter quas vocant caſtaneas. Hæ ſi quidem exactam in ventriculo concoctionem ade- ptæ, nutriũt, verùm ſuccis craßioribus: malis nequaquàm. Aliarum arborum fructus temporarij omnes maligni ſunt, nam ſi in ventricu- lo computreſcant, medicamenti deleterij naturam ferè induunt, ſicut & mora, licet ea perſicis dictis & prunis moderatiora ſint. Tamen corruptelam nihilominus illîc prauam ſuſtinent, &c. De vſu horum paulò poſt ait: A vicioſis ſemper abſtinendum, niſi cùm ægroti*

Aliquando viciosis vtendum.

æstate totius corporis siccitatem calorémque emendare conantur. Conueniunt enim tunc poma, pira, mora, cerasia adsumpta. Cucumer verò, pepo & melopepo, item præcocia dicta, vel persica modicè tunc manducari debent.

In vniuersum, astringentia. *Vide Galenum lib. 2. de alimentis: vbi rationem tradit, cur rethori cuidam astringentibus sumptis post alios cibos laxantes venter fuerit solutus. Ibiq; hæc Pauli sententia copiosius explicatur.*

Primæ mēsæ qui cibi cōueniunt.

Eóque primùm exhiberi debent. *Idem Galenus libro suprà nominato confirmat in hunc modum. Omnes cibi qui prauum succum cum humiditate, & lubricitate obtinent, ex facili descendunt, eóque prima mensa sumi debent.*

Duracina. *Sunt qui lectionem hanc deprauatam putent, velíntque legi pro Duracina, Rhodacina, nulla planè ratione valida nitentes. Gal. quidem & alij vetustiores hoc vocabuli non vsurpant: verùm recentiores Græci, vti Paulus, hoc cum Rhomanis commune habent. Vocantur autem Duracina, quòd corpus ipsorum pertinacius ossi hæreat, quàm vt auelli queat. Græci* δωρακινὰ, *vel* δυρακινὰ *dicunt, latinos ferè imitati. Constantinus lib. 10. de agricultura* ἐπειδὴ δὲ ἴσμεν τὸ δωρακινὸν ταχέως γηράσκον. *Paulò post,* ἐρυθρὰ ποιήσεις τὰ δωρακινὰ, ῥόδα φυτεύων ὑπὸ τὰ φυτά.

Duracina.

Druppæ.

Druppæ. *Plinius lib. 13. cap. 26. Oleum & Omphacium est. Fit duobus generibus, & totidem modis ex olea & vite: olea adhuc alba expressa, deterius ex druppa. ita enim vocatur, priusquam cibo matura sit, iam tùm colorem mutans, &c. Græci* δρυπετὰς *appellant.*

Pistacea.

Pistacea. *Vide Plinium. Fructus est nucum genere, qui è Syria apportatur: Crescit arbore omnino nuda, præterquàm ramorum cacuminibus. Hæc enim comantur densiore folio, angusto, maiore tamen quàm lentisci subruffo, surculis dependentibus pineæ nucis similitudine. Lutetiæ in quibusdam hortis est videre nunc. Officinæ pharmacopolarum vocant fistica aut fisticorum grana.*

Phistica officinar.

Sirica.

Sirica. *Galenus ita vocat ζίζιφα à recentioribus Græcis appellata: quæ officinæ seplasiariorum iuiubas nuncupant. Recentiores maximè commendant hunc fructum, vt boni succi. Galenus vt prauo donatum reiiciendum putat. illi præterea stomacho gratum, hic concoctioni rebellem prædicat, item illi aluo subducendæ conuenire, hic astringere aluum. Aetius recentior, calore & humore temperata tradit, eóque sanguinis acrimoniam edomant, probum succum creant, serosum sanguinis humorem eliciunt. Decoctum eorum tussim & difficultatem spirandi lenit, pectori, renibus, vesicæ, prodest.*

Persi

CORNARII.

a *Persica mali succi sunt, & acescunt.*

b *Et Rhodacena & Armenia.* ῥοδάκινα *legendum, & non* δωράκινα, *itémque infra lib. 3. cap. 6. ita vt ex Latinis duracinis Græci nomen non sumpserint, sed contrà, vt apud Latinos Rhodacenorum nomen in duracinorum appellationem corruptum sit. Simeon Sethi in libello de ciborum facultatibus ad Michaelem ducem Constantinopolitanum Imperatorem ante annos propemodum quingentos scripto,* ῥοδάκινα, *inquit* οἱ μὲν ἐν τῇ τρίτῃ τάξει τεθείκασι τῶν ψυχόντων τε καὶ ὑγραινόντων, οἱ δὲ ἐν τῇ, α, οἱ δὲ ἐν τῇ, β. ὃ καὶ ἀκριβέστερον. ἀπογεννῶσι δὲ χυμὸν φλεγματικὸν, καὶ δύσπεπτα τυγχάνουσι, καὶ ταχέως ἐν τῇ γαστρὶ διαφθείρονται, καὶ διὰ τοῦτο οἱ συνεχέστερον κατακόρως τούτων μεταλαμβάνοντες πυρετοῖς ἁλίσκονται. Βλάπτουσι δὲ τινὶ ἰδιότητι καὶ τὰ νεῦρα. δεῖ δὲ ταῦτα πρὸ τῆς ἄλλης τροφῆς προσφέρεσθαι, καὶ ἄκρατον τούτοις ἐπιπίνειν. τὰ δὲ ἐξ αὐτῶν πέπειρα τὴν γαστέρα προτρέπουσι, τὰ δὲ ἄωρα ταύτην ἐπέχουσι, τὰ δὲ ξηρὰ πλέον. *Idem eodem lib. de præcocibus,* πραικόκια εὔφθαρτα μέν εἰσι. τὸ δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπογεννώμενον αἷμα μοχθηρόν ἐστι. εἰσὶ δὲ ψυχρὰ καὶ ὑγρὰ κατὰ τὴν δευτέραν ἀπόστασιν, καὶ τῶν ῥοδακίνων κακοχυμώτερα.

c *Serica. Hæc hodie ignota sunt, & non eadem sunt quæ Zizipha, vt docti quidam existimarunt. De iis quæ Paul. hîc dicit ex Gal. transcripsit lib. 2. Alim. Non habeo, inquit, quod de sericis testimonium præbeam, quod aut ad sanitatis conseruationem, aut morborum curationem faciat. Est enim edulium muliercularum, & puerorum effrenatorum, quod parũ nutrit, ægrè concoquitur, nec stomacho commodum est. Nec præterea de sericis quicquam apud Græcos ac Latinos scriptores reperio, vno Plinio excepto lib. 15. cap. 14. Aeque, inquit, peregrina sunt Zizipha & Tuberes, quæ & ipsa non pridẽ venere in Italiam. Hæc ex Africa, illa ex Syria Sex. Papyrius quem consulem vidimus vtraque attulit, Diui Augusti nouissimis temporibus in castrorum aggeribus sata, baccis similiora quam malis, sed aggeribus præcipuè decora, quoniam & in tecta iam syluæ scandunt. Tuberum duo genera, candidum, & à colore sericum dictum. Ex his Plinij verbis primùm intelligimus Zizipha & Tuberes diuersorum malorum genera esse, & ex diuersis regionibus in Italiam allata. Deinde Tuberum duo genera esse, alterum candidum, alterum à colore sericum appellatum. Accipio autem eum serici colorem, qui serici natiui, puri, & adhuc crudi est, qui sane subflauus existit. Ab hoc itaq; colore dicta Plinij serica, eadem esse puto quæ Gal. & Pauli serica,*

Quæ eadem esse quæ Zizipha nescio qua ratione ducti quidã sibi persuaserunt. Partim enim simpliciter pronunciant Galeno esse Serica quæ & Zizipha dicuntur: partim velut hoc iam dato, recentiorum Græcorum sententiam de his diuersam à Galeni traditione producũt, & seipsos implicant, dum diuersis rebus diuersas facultates à diuersis authoribus attribui non animaduertunt: partim Arabas medicinæ scriptores Græcorum recentiorum sententiam secutos, quod tamen illos latuit, grauissimè coarguunt, & ignorantiæ damnant: quæ omnia ex eo consecuta sunt, quod Serica à Gal. damnata, & Zizipha à posterioribus laudata eundem esse fructum putauerũt. Nos verò Zizipha à Sericis diuersa esse argumentis adductis nixi asserimus. De quibus Simeon Sethi hæc scribit. ζίζιφα σύμμετρά ἐστι τῇ ὑγρότητι καὶ τῇ θερμότητι, ἰδιότητα δὲ ἔχουσι τὸ τὴν δριμύτητα καταπαύειν τοῦ αἵματος. χρηστὸν δὲ χυμὸν γεννᾷ, καὶ κινοῖ τὸ ὀῤῥῶδες τοῦ αἵματος. λυσιτελεῖ τε τὸ τούτων ἀπόζεμα πρός τε βῆχας καὶ δυσπνοίας, καὶ τῷ στήθει, καὶ τοῖς νεφροῖς, καὶ τῇ κύστει. Κρείττονα δὲ τὰ μείζονα, τοιαῦτα δέ εἰσι τὰ ἐδεσινά. Καταπαύουσί τε τὸν ἀπὸ δριμέων χυμῶν ἔμετον, πλὴν δύσπεπτά εἰσι, καὶ σπληνὸς βλαπτικά, καὶ διὰ τοῦτο κρεῖττον τῷ τούτων ἀποζέματι. *Hæ Ziziphorum facultates, sunt quas Gal. Sericis nõ attribuit, vt qui de diuerso fructus genere loquatur. Quid igitur Sericam ne Gal. nouit, Zizipha nõ nouit? & posterior ætas Zizipha nouit, Serica non nouit? Galenus & Serica nouit & Zizipha, & de Sericis quidem ea quæ suprà adduximus prodidit. De Ziziphis verò eodem libro inter Syluestrium plantarum fructus mentionem facit: quibus omnibus in communi adscribit, quod parũ alunt, & mali succi sunt. Atq; hoc est quod etiam Simeon de ipsis dixit,* δύσπεπτά εἰσι, καὶ σπληνὸς βλαπτικά. *At reliquas facultates à Simeone relatus ex cultu Ziziphis postea accessisse credibile est, quùm à Gal. relata sint inter agrestes arborum plantas, vt quæ centum plus minus annis ante ipsum in Italiam venerint, & semper indies ampliore cultu mitigata sint, & hunc vsum adepta quem de ipsis Simeon prodidit, etiam hodie pharmacopoliis nota sunt, Iuiubas vocant.*

De animalibus, & primò de volatilibus. Cap. LXXXII.

Volatilium caro.

ANimalia quæ volatu nituntur, minus quidem quàm quæ pedibus fidunt, & præcipuè quàm sues, alunt, sed promptiùs concoquũtur, magísq; perdix, attagena, pullus columbinus, gallina & phasianus. At turdi, merulæ, & exigui passeres, inter quos sunt etiã à turribus vbi nidificant Pyrgitæ appellati, durius alimentũ præstãt, atq; his magis adhuc, turtur, palumbus, & añas: sed multò durius, cõcoctu difficilius, magis

magísq; fibrosum pauo exhibet. Anserum verò & struthio cameli caro excrementicia, ægrius quàm omnia cõmemorata concoquitur, si alæ excipiantur, quę non minus quàm aliarũ auium probi succi existunt. Porrò gruum caro fibrosum durúmq; præbet alimentum. In totum iuniora veteribus humidiora sunt promptius concoctioni parent, valentiorem cibũ præstant, atq; per aluum facilè descendunt. Similiter elixa ab assis, & in sartagine frixis differunt. Iam quæ in siccis locis & montosis proueniunt, citius concoquuntur, minúsque excrementicia sunt, quàm quæ in paludibus nutriuntur.

De ouis. *Cap.* LXXXIII.

OVa gallinarum, phasianorúmq; omnibus præstant. Anserum & struthiocamelorum praua habẽtur. Ex omnibus autem recentia veteribus multo sunt præstantiora, ac tremula plus alimenti habent: sorbilia magis descendunt, ac faucium asperitates læuigant. Reliqua omnia ad concoquendum rebellia, tardè transeũt, & succum gignum crassiorem, præter ea quæ pnicta dicuntur, hæc autem fiunt si cruda immergantur in aquam calidam cum garo, vino, & oleo, & in vase mediocriter coagulentur. Huiusmodi enim coqui facilia & boni succi habentur. Omnia verò quæ sartagine friguntur deteriora sunt.

Ouorum facultas.

Oua suffocata.

De pedestribus animalibus. *Cap.* LXXXIIII.

INter animalium quæ pedibus fidunt, carnes, suilla maius quàm alij cibi alimentum præbet, eò quòd gustu & odore familiaritatẽ cum humanis corporibus sortita est, vt nõnulli, qui imprudenter humanas carnes gustarunt, cognouerũt. Alimentum verò quod ex illis contrahitur, viscosum est, & non facilè in membra potest distrahi. Ouilla excrementicia prauíque succi est. Caprilla acris est malúmque succum efficit. Deterrima hircina, siue succi bonitatẽ, siue concoctionẽ respicias. Bubula melancholicũ humorẽ facit. Leporina crassi succi est, sed minus quã ouilla & bubula. Ceruina dura est, & cõcoctioni rebellis. In totum, iuniora vetustis humidiora, molliorâque, & ad concoctionem faciliora sunt. Hoc modo etiam castrata, non castratis, benè habita, macris præstant.

Carnis animalium facultates.

De partibus animalium & sanguine. *Cap.* LXXXV.

SVmmæ corporis particulæ neruosæ sunt, citrà pinguedinem, & excarnes, eóq; glutinosæ, exigui alimenti, ac ad

Animaliũ particulæ.

aluum mouendam efficaces, si excipias quæ volatu nituntur, ob nimiam siccitatem. Rostra & aures cartilaginosæ, & ad concoctionem sunt pertinaces. Lingua, est fungosa laxáve, exanguis: parum alimenti habet. Glandulæ suaues sunt, & friabiles, sed mammarum, præcipuè scropharum, quùm lacte scatent, dulciores habentur: hæ autem nõ minus quàm carnes alunt. Renes & testiculi gustu insuaues & concoqui difficiles. At saginatorum gallinaceorum testiculi & suaues sunt, & probum corpori alimentum præstant: quemadmodùm taurorum, hircorum, & arietum concoctioni resistunt, & vitiosos creant humores. Cerebrum pituitosum, crassi, vitiosiq; succi, lentè transit, concoctioni aduersatur, stomachum lædit, & nauseam excitat: si autem probè coquatur, plurimum exhibet alimenti. Medulla pinguis, & cerebro suauior est, in cæteris ei respondet. Pinguedo & adeps pauci alimenti sunt, & stomacho nocent. Cor & iecur crassi succi, ægrè concoquuntur, & lentè transeunt. At suillum iecur aliis præstat. Lien, tum vitiosi succi est, tum melancholicum humorem efficit. Pulmo facilius quidem, vtpotè fungosus, concoquitur, sed leuiorem cibum præbet, pituitæ generandæ efficax. Ventriculus, vulua, intestináq;, dura concoctioni aduersantur, pituitæ efficacia. Summatim fera animalia siccius, quàm domestica alimentum exhibent, minúsque excrementicium. Sanguis quilibet, vix concoquitur, præsertim crassus, & melancholicus, qualis nimirum est bubulus. Leporinus vtpote suauissimus cõmendatur. Ac multi ipsum cum iecore solent incoquere, quidam vero, & cum aliis visceribus nõnulli & iuuenis porci sanguinem edunt. Caprillum verò nonnullos comedisse, etiam Homerus testatur.

Sanguinis esus.

De lacte. *Cap.* LXXXVI.

Lactis vires.

LAc coctum probè nutrit, gingiuis autem & dẽtibus nocet. quapropter vbi assumptum est, primùm mulsa, deinde vino astringenti os colluere oportet. Item caput tentat, præcordia, ventrémq; inflat, calculos in renibus gignit. Ac humidius, minus quidem alimenti præbet, sed magis aluum proritat: crassius autem è contrario, magis alit, minùs descendit. At caprillum lac mediocre consistentia est, sicut ouillum crassius: & quod statim à partu redditur, tenuius est, procedente tempore crassius, deteriúsque efficitur.

De

De lactis potione. Cap. LXXXVII.

QVi lac potare voluerit, ab aliis abſtinere cibis debet, donec concoctum fuerit, & inferius deſcenderit. Satius itaque eſt manè recens mulctum bibere, ac poſt id nihil aſſumere, necnon labores nimios deuitare, vt quòd laborantibus neceſſariò aceſcat, ſed lentè obambulare ſatius eſt, & intereà vigiles conquieſcere: hoc enim pacto quamprimùm per aluum deſcendit. Vbi deiectum fuerit, aliud bibendum eſt: ac ſi hoc quoque deſcendat, aliud. Initio itaque purgat vtiliter, non quidem copioſum ex reliqua corporis mole, ſed quæ in ventre continentur: mox venas ingreditur, ac optimè nutrit, atque non amplius deiicitur. Porrò in bilioſis fluxionibus, & quùm ſyntexes, hoc eſt, colliquamenta corporis ad ventrem concurrunt, coctum lac exhiberi debet.[d] Coquetur autem primùm lentè paulatímque vt pars deſcendat, pars conſumatur, deinde magis, ac magis incoquetur, cura adhibita, ne aduratur, aut in caſeum coaleſcat. quod optimè fiet, ſi leniter ipſum coquamus, & agitando id quod receſſerit vndique abradamus. Agitabitur autem ferula leui & tenui: & ſi quid oris ollæ inferueſcat, hoc quoque ſpongia adimere oportet: id enim ſubinde etiam reliquum lac corrumpit. Eo igitur modo quo dixi, lac coquendum eſt, vſque dùm æquabiliter craſſius dulciúſque crudo euaſerit. Quod in eo tenue eſt & ſeroſum, [e] calculis marinis ignitis in id demiſſis, ebibitur conſumitúrq;. Atque hoc alui fluxionibus, præſertim bilioſis eſt accommodatum.

Lactis potandi ratio.

Lac ad purgationem.

Lactis coctura.

CORNARII.

d *Coquere autem oportet primùm leniter ac paulatim, vt ne pars quædam diffundatur, pars verò conſumatur. Hanc eſſe huius loci ſententiam intelligunt omnes qui vnquam, lac coxerunt. Proinde Græcè legito.* ἑψᾶν δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἡσυχῆ καὶ ἐπ' ὀλίγον, ὡς μὴ μέρος μέν τι διαχυθῆναι, μέρος δέ τι τακῆναι.

e *Per ignitos ſilices. Meminit eius rei Paul. infrà lib. 3. cap. 42. Atque ibi* κάχληκας *vocat, quos hic* κόχλακας. *Sunt autem hi lapides ſilices nobis dicti: non eſſe autem alios lapides accipiendos Gal. lib. 10. ſimpl. med. apertè docet. Hipp. quoq; ita vſurpat lib. 7. Epid.*

De lacte ſciſsili. Cap. LXXXVIII.

SEroſa lactis portio à caſeo diſcernitur, ſi vehementius ad ignem largiorem citra fumum excoquatur, deinde colo, aut panniculo exactè traiiciatur. Porrò miſcetur ſero

Lac ſciſſum.

mellis momentum, aut oxymelitis aliorúmve, datúrque ſubducendi ventris gratia, ætate quidem florentibus ad duos ſextarios: iunioribus, non minus ſextario. Quod verò marinis calculis ignitis aut ferro candenti demiſſo lac incraſſatum eſt, inteſtinorum torminibus & alui profluuiis rectè exhibetur.

De caſeo. *Cap.* LXXXIX.

Caſei vires. OMnis caſeus acris eſt, ſitim facit, ægrè concoquitur, vitioſos ſuccos, calculóſque generat. Laudatior eſt recens, laxus, mollis, ſuauis, & modici ſalis particeps: qui ſecus habet, peſſimus eſt.

De piſcibus. *Cap.* XC.

Piſcium vires. OMnes piſces frigidioris, humidioríſque temperamenti eſſe, nulli non conſtat. Omnium verò optimi ſunt *Saxatiles.* ſaxatiles, ad concoquendum prompti, boníque ſucci, modicè *Pelagij.* humectant, [f] vbi non duram carnem occupauerint. Verùm ex non ſaxatilibus, pelagij multùm ab iis variant, qui in limo nutriuntur, vel in fluuij oſtio: ſed omnium deterrimi qui vel in ſtagnis[g] vel mari ſtagnante viuunt. Particulatim verò *Capito.* Capito, ſi pelagius fuerit, mediocriter ſuauis eſt, minus, concoctioni rebellis, & boni ſucci, ſanguinem verò gignit te- *Lupus.* nuiorem imbecilliorémque. ſimilia & Lupus præſtat. Mul- *Mulus.* lus qui & ipſe pelagius eſt, aliis piſcibus durior eſt, fragilis, concoctu facilis, validæ ad alendum materiæ; ſuauis & pinguedinis expers.

CORNARII.

f *Vbi non habuerint carnem duram.*

g *Aut iſtic vbi flumina in mare incurrunt.*

De teſtaceis. *Cap.* XCI.

Piſces teſtacei. GEneratim piſces qui teſta conteguntur (Græci vocant Oſtracoderma) ſalſum crudúmq; humorem producũt. Ex his oſtrea molliſſimam carnem obtinent & facilius deſcendunt. Chamæ verò, purpuræ, vngues, ſpondyli, buccina, *Cruſtacei.* cochleæ, atq; huiuſmodi alia dura. At quæ molli teſta conteguntur (Malacoſtrata Græcis nominantur) nempe gammari, paguri, cancri, locuſtæ, & ſquillæ, concoctioni repugnant, ſed alimentum præbent, & ventrem comprimunt, ſi in aqua dulci ſæpius decoquantur. Omnibus verò cruſtatis ineſt ſuccus aluo ſubducendæ vtilis, eóque etiam terreſtribus cochleis. Ac quùm hæc duram carnem, cõcoctu difficilem, valentis

lentis materiæ & ſuccis vitioſam ſortiantur, nonnulli ius ipſorum cum oleo & garo conditum, ad aluum ſubducendam adhibent. Echini modicè frigefaciunt, exigui alimenti, & vrinæ ciendæ efficaces.

De mollibus quæ Malacia dicuntur. *Cap.* XCII.

MOlles cute piſces, vtpote polybi, ſepiæ, loligines, dura carne, & concoqui difficiles ſunt, pręcipuè polypi, ſalſum humorem modicum obtinent: concocti autem non parum alimenti corpori exhibent. *Molles.*

ANNOTAT. ANDERNACI.

Molles. *Addidi cute, & paulò poſt, dura carne, dixi, ne ex ſimplici vocum interpretatione contraria inter ſeſe poſita videri poßint. Sunt itaque piſces hi molles cute ſi attingas, duri autem carne, vt Galenus habet libro tertio de alimentis. Nihil in capita præcedentia ſum commentatus quod & facilia, & ex Galeni libro iam citato ſint omnia ferè decerpta.*

De cartilagineis. *Cap.* XCIII.

CArtilagineorum (quæ Selache Græci dicunt) torpedines paſtinacæ, mollem, ſuauémq; carnem occupāt, quæ celeriter deſcendit, facilè concoquitur, & probè alit. Raiæ, leuiraiæ, ſquatinæ, atque eius generis reliqua, duriora ſunt, concoctioni renituntur, & valentius nutriunt. In ſumma, quibus dura caro eſt, & ægrè concoquuntur, & plenius alunt: vbi verò concocta fuerint, copioſum ſolidúmque alimentum præbent. *Cartilaginei.*

ANNOTAT. ANDERNACI.

Cartilaginea. *Hi piſces ſuperioribus ſunt contrarij, nam duram habent cutem: mollem autem carnem. Cæterùm Galenus Selache dictos affirmat, ἀπὸ τῶ σέλας ἔχειν, hoc eſt, quia ſplendorem habeat eorum cutis.* *Selache Piſces.*

De cetaceis. *Cap.* XCIIII.

CEtacea, vtpote balenæ, vituli marini, libellæ, delphini, & prægrandes thynni, duram, concoctu, difficilem & craſſi ſucci carnem habent. Sale condita eiuſmodi moderatiora efficiuntur, iam qui ex aliis piſcibus humidiores habentur & magis excrementitij, ad condituram magis ſunt accommodi. Talis autem in condituris eſt differentia, qualis & piſcium, vnde conficiuntur. *Cetacei.*

De vini viribus. Cap. XCV.

Vini facultates.

QVi ſanitatis tuendę curam ſuſceperit, eum quoque vini facultates cognitas habere expedit. In vniuerſum itaque vinum omne nutrit, verùm rubens & craſſum magis: boni autem ſucci non eſt efficax. Item dulce & ipſum quidem impenſè nutrit, ſed ſtomacho nocet. Auſterum, ſtomacho quidem amicum eſt, verùm ægrè in corpus diſtribuitur, leuiúſq; alit: hoc autem minùs album. Præſtantiſſimum eſt colore fuluum. Porrò vetuſtius nouo magis & calefacit, & deſiccat. Hæ igitur vini ſunt facultates, veluti ſummatim expoſitæ. Cęterùm vinum calorem genuinum reſocillat, vnde concoctio melior, & ſanguis probus euadit, cibũ per omnia corporis membra, vt quod facile penetret, deducit. Quamobrem ex morbo emaciatos reficit, corpusque ipſorum auget. Etenim cibi cupiditatem facit, pituitam extenuat, bilem per vrinam educit, & bonum colorem conciliat, animo læticiam, voluptatémque parit, & robur adiicit. Harum itaque commoditatum moderata vini potio, immoderata verò cõtrariorum occaſionem prębet, eoque temulenti, animo turbantur, deſipiunt, & graui ſomno (quæ Cataphora dicitur) premuntur. Qua de cauſa immodica vini potio diligẽter vitanda eſt, quanquam longiore temporis ſpacio interpoſito liberaliter bibere conducat. Ita namque vrina largiùs & ſudores promouentur. Vincit autem mox vomere, aſſumpta prius mulſa, quò ne paululum quidem ab eo noxæ percipiatur. Qui igitur potationi indulgebit, alio cibo non admodum repleri debet, ſed inter potãdum braſſicam elixam eſſe, & bellaria præſertim amygdala aſſumere, vt quæ capitis dolores leuent, & vomentibus nihil adferant moleſtiæ. Præſtaret autem abſinthij dilutum ante potionem bibere, vt quod omnium maximè crapulæ diſcutiendæ ſit efficax. At ſi quis roſionem à vino ſentiat, frigidam bibet: inſequenti die, abſinthij rurſus dilutum, obambulatione itidem, frictionibus, balneo & exiguo cibo reficietur.

Ebrietatis mala.

De melle & mulſa. Cap. XCVI.

Mellis vires.

MEl coctum valentiùs nutrit, quàm ſubducat aluum: non coctum, è contrario, ac frigidis humidiſque temperaturis conducit: calidis, in bilem vertitur. Mulſa verò, non admodum bilioſis vtilis eſt, vt quæ in bilem degeneret. Itaque in eiuſmodi naturis dilutior mulſa rectè dabitur: iis qui

qui viſcera habent affectibus opportuna, incommoda eſt. Cæterùm hoc modo præparari mulſa debet. Octupla aquæ portio melli admiſcetur, incoquitúrq; donec ſpumare deſinat. ſpumam verò continenter ab ea tollere, ſimul atq; orta eſt oportet.

Mulſa quò præparetur.

De ſomno. *Cap.* XCVII.

POſtea quàm omnia quæ ad victus rationem ſpectant, ſumus executi, ſupereſt vt de ſomno, eò quòd omnium poſtremus magna ex parte initur, diſſeramus. Itaq; ſomnus virium animalium (vt ita dicam) requies eſt, vtili humilitate cerebrum madefaciente proueniens. Qui ſi rectè ineatur, multa præſtat commoda, cibum elaborat, humores excoquit, dolorem lenit, laſſitudinem ſolatur, intenta laxat: animi verò ægritudines obliterat, rationem vitiatam corrigit. Porrò tempus ſomni optimum eſt à cibo, ſed diurnus haud omnibus eſt idoneus. Tempus enim quo obdormiſcunt ad abſolutam ciborum concoctionem non ſufficit. Interrupta enim ante horam ſuam concoctione, à meridie reſurgentes, ſubinde acidos ructus edunt, & flatibus replentur. Nonnulli verò fluctuatione ventris infeſtantur, niſi vel ex conſuetudine, vel ſufficienti ſomno vſi, eiuſmodi mala effugiant. Cæterùm optimus ſomnus eſt nocturnus, quoniam nox naturali humiditate, ſilentióque animum in ſomnum deducens, abſolutam molitur concoctionem. Item poſt ſomnum nocturnum plurima parte ad excretionem recrementorum inſtigamur. Terminus autem ſomni eſſe debet perfecta ciborum concoctio, quæ tum ructibus, tum ventris contractione deprehenditur, ſecundum quam vigilantia non inutilis, vt quæ recrementorum ex concoctione deiectionem moliatur.

Somnus quid.

Somni tempora.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Itaque ſomnus. *Galenus libro tertio de cauſis pulſuum in hunc modum ſomni generationem deſcribit. Etenim ſomnus fit, cùm naturalis caliditas, vel ob defatigationem quandam & maiorem ſiccitatem ad alimentum conuerſa eſt, vel vbi propter nimiam humiditatem foras nequit extendi. Prior ſanè eſt ſalubris, & ſecundùm naturam. Secundus autem dictus, qualis in comate & lethargo, &c. Paulò poſt: Somnorum verò naturalium, ſicuti etiam vigiliarum generatio exiſtit qualis antea expoſita eſt, nempe vt ſomni fiant cùm naturalis animantium calor indiget quidem ſimul & deſtituitur copioſa*

Somni generatio.

piosa humiditate, eóque ad viscera & ventrem commeat: vt autem vigiliæ, cùm idem calor hac humiditate potitus fuerit abundè, vt iam naturalem habeat qualitatem, &c. Nam ex alimenti confectione multa vaporosa humiditas in ipso calore, meatibus, omnibúsque particulis intermediis suggeritur.

Mutua virium subsidia.

Virium animalium requies. *Hoc est, ipsæ quidem non agunt, sed naturalibus subsidium adferunt: eoq; præcipitur rectè, vt dum fit concoctio, etiam in vigilantibus, abstineatur à lectione, disputatione, aut cogitatione graui, ne vis naturalis aliò distrahatur, nam mutuò sibi ferunt auxilia, impedimentáque.*

Tempus somni.

Tempus somni optimum à cibo. *Intellige, non statim: nam somnus statim à cibo, caput replet, vt etiam Plethoricæ dispositiones, si Galeno in Aphorismis fidem accommodamus.*

Terminus autem somni. *Non sunt audiendi qui vnum omnibus terminum somni præscribunt. Nam alij celerius, alij tardius concoquunt: hi plus assumunt, illi minus. Quare Galenus rectè in commentario de euchymia & cacochymia tradit. Quibus itaque exercitationibus plurimis vti licet, & quàm diu libet dormire, ij & cibos crassi succi, & viscosos tutò assument.*

De vigiliis. *Cap.* XCVIII.

Vigiliæ ex animi affectibus.

VIgilias quæ laborantes iam affligunt, ex dolore, aut febri, aut acutiore quodam casu oborientes, secundo libro de febribus persequemur: quæ autem sanos infestant, hoc loco nobis exponendæ sunt. Si igitur aliquis ob mœrorem, aut curam, aut quandam animi ægritudinem vigilauerit, primùm id quod molestat, quatenus licet, protinus amputabimus: deinde suauium sonorum auditu mens à sollicitudinibus abducenda est, id quod nonnulli leni aquæ murmure machinantur: qui enim sic permulcentur somno facilè capiuntur. Præterea balneis, præsertímque vespertinis quum bene concoxerint vtentur, ciboque humectanti, vtpote lactuca, & id genus aliis: nonnunquam nigri papaueris folia viridia obsoniis admiscebunt. Piscibus ad concoctionem promptis, vino largiore tenui & non vetusto recreari debent. Dormituri rosaceo caput perungent, aut oleo in quo papaueris capita, aut mandragora sint incocta. item anethinum non vetus somnum accersit. Noui autem qui post lassitudinem quiete subitò succedente, somno caperetur. Adhæc venus moderata idipsum præstat. Alij caput aut pedes refrigerantes, facilè somno corripiuntur. At si ex cibi

Somnũ inducentia.

copia

copia vitióue stomacho grauato vigilauerint (nam hoc etiam accidere nouimus) quemadmodum rursus alij præter consuetudinē inedia pressi, aut modico cibo sumpto, vigiliis sunt infestati, considerare id, ac causam succidere, oportet.

Vigiliæ ex cibi copia, & inopia.

De sopore vehementi, quæ Cataphora Græcis appellatur. Cap. XCIX.

AT si è contrario alti vehementélque somni, quæ Cataphora dicitur, vrgeant, ab assiduis lauacris, & refrigerante vnctione abstinebimus, medicamentis pituitam per os elicientibus vtemur, atque in totum ad calidiorem victus rationem, sicciorem imbecilliorémque ipsos traducemus, quādoquidem huiusmodi affectio à frigidiore vt plurimùm & humidiore materia cerebrum imbuente, accidit.

Somni nimij remedia.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Cataphora. *Dictio Græca est, à verbo καταφέρεσθαι, quod est obdormiscere vehementius. Vnde etiam καταφορικὸς ὕπνος dicitur. Latinè interpretari poßis, grauis, aut vehementis soporis impetum. Galenus sub hoc nomine, alios affectus soporosos videtur comprehendere, καταφορὰς, inquiens, βαθείας ἐργάζεται. ἃς ὀνομάζουσιν ἀποπληξίας, καὶ κάρους καὶ κατοχάς. Hoc est, Cataphoras profundas efficit, quas nominant apoplexias, & caros, & catochos.*

Cataphora. καταφέρεσθαι.

In Epistola Dioclis post συνάγχην quid sibi velit νύκτωρ non intelligo. Nihil itaque mali si legas νυκτάλωπα.

Dioclis Epistola ad valetudinem tuendam conscripta. Cap. C.

DIOCLES ANTIGONO REGI.

QVoniam tibi omnium regum [h] literatissimo esse contigit, & multum iam ætate prouecto, omnis philosophiæ, disciplinarúmque mathematicarum peritia excellere, existimaui eam philosophiæ partem quæ valetudinis tuendæ præcepta tradit, haud alienā à regia maiestate fore: eóq; tibi perscripsi, vnde morbi hominibus oriantur, & quibus signis præcedentibus, quomodoq́ue ipsis succurrere conueniat. Quemadmodum enim in cœlo nunquam tempestas ingruit, quam non indicia quædam præcedant, quibus nautæ, cæteriq́ue probè periti homines certiores reddantur, ita humanam naturam nullus inuadit morbus, quem non signum aliquod denuntiarit. Tu itaque si iis quæ à nobis dicentur, animum attendas, exactam illorum cognitionem indipisceris.

Corporis humani partes quatuor

dipiſceris. Hominis corpus in quatuor parteis diducimus, caput ſcilicet, thoracem, ventrem & veſicam. Igitur vbi caput morbo conflictaturum eſt, hæ plurimum notæ ſolent præcedere, Vertigo, capitis dolor, ſuperciliorum grauitas: aures ſonant, tempora ſaliunt, oculi mane illacrymant, caligántque, nares oppletæ odorem non ſentiunt, dentium gingiuæ attolluntur. Quum ergo ex his aliquod accidit caput purgari oportet, nullo quidem medicamento, ſed vel hyſſopi, vel origani ſummitatibus tritis, quæ in ollula cum muſto, aut ſapæ heminæ dimidio deferbuerint, atque hoc abſorbens ieiunus os colluet, & gargarizando humores ex alto deducet, eaque capitis affectuum curatione, nulla leuior eſt alia. Optimè facit etiam ſi ſinapi mulſa calida dilutum ieiunus abſorbens gargarizet, pituitámque ex capite eliciat. Cæterùm caput operimentis prius calefacere oportet, quo pituita liquefacta, promptè effluxioni pareat. Si quis hæc ſigna neglexerit, huiuſmodi ægritudines ſolet experiri, lippitudinem, glaucomata, aurium vomicas ac eruptiones, in ceruice ſtrumas, cerebri cariem (quem σφακελὸν Græci vocant) grauedinem, anginam, nyctilopa, teredines, vuam, capillorum defluxus, capitis vlcera, & dentium dolorem.

Morborũ capitis præſagia.

Thoracis morborum præſagia.

Quum autem à thorace morbus naſcetur, totum corpus incipit ſudare, thoraxque, lingua fit craſſior, ſputum ſalſum aut amarum, aut bilioſum exiſtit, dolor coſtas aut ſcapulas ſine occaſione inuadit, oſcitatio frequens, vigiliæ, ſuffocatio, ſitis ex ſomno, animus triſtior: pectus frigidum, brachia & manus tremiſcunt. Succurrendum eſt prudenter hoc modo, vomitus quàm optimè fieri poteſt, poſt cœnam ſine repletione, ſinéque medicamento citari debet: vtiles ſunt & vomitiones ante cibum, quas Græci [1] Syrmaiſmos appellant. Oportet autem eum qui ſic vomet, radiculas tenueis præſumere, naſturtium, erucam, ſinapi, & portulacam, mox aqua tepida ſuperbibita vomere. At ſi huiuſmodi indicia contemnātur, hi morbi ſolent obuenire, Pleuritis, peripneumonia, melancholia, febres acutæ, phrenitis, lethargus, febris ardens cum ſingultu. Quòd ſi à ventre morbus orietur, hæc erunt ſigna, Venter prius cruciatur, turbatúrq;, cibus & potio amara videntur, genua grauantur: lumbi nequeunt flecti, totúmque corpus etiam ſine occaſione laborat, crura torpent, febriculæ exiguæ affligunt. His itaque cognitis,

Morborũ vētris præſagia.

ventrem

ventrem prius emollire oportet, non medicamentis, ſed victu. Tutius enim eſt vti iis quibus nullus error committi poteſt, vtpote betis mulſæ incoctis, alliis elixis, maluis, lapatho, mercuriali herba, & ex melle confectionibus. Omnia ſiquidem aluo ſubducendæ ſunt. Si quod è ſignis intendatur, cnici ſuccum omnibus decoctis admiſcere oportet, vt quæ ſuauiora & ſine periculo ſint. Iam & læuis braſſica in aqua largiore cocta, eiúſq; ſuccus ad heminas quatuor potus cum melle & ſale, vtilis eſt: vel ciceris, aut erui decocti aquam eodem modo ieiunus vtiliter bibet. Qui nullam eiuſmodi ſignorum rationem habent, ij his morbis tentari ſolent, Alui profluuio, inteſtinorum torminibus, eorúmque læuitate, [m] ilio, coxendice, febre tertiana, podagra, apoplexia, hæmorrhoidibus, morbo articulari. A veſica qui naſcuntur morbi, hæc dabunt ſigna: Pleni ex cibo modico eſſe videntur, inflationes ventris vrgent, ructus, pallor totius corporis, ſomni graues, vrina liuida, & vix erumpens, naturalia tument. Quum itaque huiuſmodi notæ apparuerint, odoratis vrinam cientibus tutiſſimè occurrere malo oportet. Itaque fœniculi apiiq́ue radices, vino albo odorato madefacito, atque huius diluti cyathos duos, mane ieiuno ſingulis diebus propinabis cum aqua dauci, ſmyrnij, helenij, quodcunque horum habueris, nam omnia proficiunt: adhæc aqua ciceris macerati cum vino idem efficit. Qui hæc ſigna negligunt, hos morbos expectent, aquam intercutem, lienem magnum, iecoris dolores, calculos, renum cruciatus, vrinæ ſtillicidium & ventris tumorem. In omnibus huiuſmodi indiciis infantes ſanè leuiori, adultos acriore curatione tractabimus. [n] Cæterùm anni ſolſtitia in quibus hæc ſolent ingruere ſilentio prætermittenda non ſunt, ſed quæ in ſingulis alimenta conueniant, paucis exequemur, auſpicati ab hyemali.

Morborũ veſicæ præſagia.

Mutationibus temporum corpora affici.

Solſtitium hyemale.

SOLSTITIVM itaq; hyemale vſque ad vernum æquinoctium auget in hominibus diſtillationes humiditatéſque, ac propterea calidioribus vti cibis, [o] parciore potu, ſed meraciore, atque ex origano bibere oportet, nec non veneri indulgere. Numerantur dies ad æquinoctium, nonaginta.

Aequinoctium vernum.

HOC tempore pituita in hominibus creſcit, & dulcis ſanies

nies ſanguinis, vſque ad vergiliarum ortum, p eoq́ue tunc maximè ſuccoſa acriaq́ue aſſumi debent, corpus exerceri, & venus. Sunt autem ad vſque vergiliarum ortum dies ſex & quadraginta.

Vergiliarum exortus.

HOC tempore bilis amara augetur, amaraq́ue ſanies, vſque ad æſtiuum ſolſtitium, dulcia omnia tunc quæ aluum moueant, conueniunt, venus quàm parciſſimè exercenda, hinc ad ſolſtitium æſtiuum dies quinque & quadraginta exiſtunt.

Solſtitium æſtiuum.

HOC anni tempus atram bilem aduſque æquinoctium autumnale promouet, quapropter aqua frigida atque odoratis omnibus vtendum eſt: venus pernicioſa: aut innocentius ſaltem quæ de ea præſcripſimus adhibeto. Porrò ſunt ad æquinoctium autumnale, dies tres & nonaginta.

Aequinoctium autumnale.

HAEC anni pars pituitæ copiam generat, tenuéſque defluxiones, donec vergiliæ occidant. Conuenit igitur tunc humores ex capite elicere, atque acerrima, q maximéq; ſuccoſa aſſumere, vomitum rariſſimè citare, exerceri, atque concubitum vitare. Numerantur ad vergiliarum occaſum dies ſex & quadraginta.

Vergiliarum occaſus.

HOC tempore pituita aduſq; ſolſtitium hyemale in hominibus redundat, quam ob rem acerbiſſima quæque, vinum ſuauiſſimum aſſumere oportet, pinguibúſque vti & exercitari. Sunt autem ad ſolſtitium hyemale dies quinque & quadraginta.

CORNARII.

h *Quandoquidem contigit tibi vt omniũ regum maximus muſicus ſis, & plurimo tempore vixeris, omníſque philoſophiæ peritus ſis, & in mathematicis diſciplinis primas teneas, arbitratus ſum, &c.*

i *temporum pulſationes, oculi mane tument. In Græcis habetur,* νυγμοὶ κροτάφων, οἱ δ' ὀφθαλμοὶ τὸ πρωὶ δακρύουσι. *Sed vetuſtiſſima quædam tranſlatio* σφυγμοὶ *legit pro* νυγμοὶ, *& pro* δακρύουσι *habet* οἰδοῦσι, *quam nos ſecuti ſumus.*

K *Angina, capitis vlcuſcula manantia achores appellati, teredines. Græca hîc corrupta ſunt,* συνάγχη, νύκτωρ, τερηδόνες. *Vox enim* νύκτωρ *per ſe nihil hîc ſignificat, nec ad anginam præcedentem, nec*

ad tered

ad teredines sequentes referri potest. Proinde pro νύκτωρ legendum ἄχωρ, id est vlcusculum capitis manans. Videntur autem non ineptè ἀχῶρες teredinibus præmissi: sunt enim τερηδόνες ossis capitis caries, ob quam cutis de capite alia atque alia parte discedit. Vetus translatio, cuius proximè mentionem feci, videtur πνιγμὸς legisse pro νύκτωρ, habet enim suffocationem, quæ & ipsa anginam non malè sequitur.

l Commodi sunt & ieiuni vomitus, quos aliqui Syrmaismos appellant. Gal. in Glossis Hippocraticis συρμαῖαν purgationem moderatam eorum quæ in ventre sunt esse dicit. Et comm. 2. in Hippoc. de Articul. moderatas euacuationes, siue per sedem, siue per vomitum fiant, veteres συρμαισμοὺς vocasse scripsit. Proinde etiam Paul. ieiunos vomitus ita aliquos appellare dicit, nimirum non ab accepto cibo, sed dato medicamento ortos.

m Voluulo.

n Scripsi autem tibi etiam de mutationibus temporum per annum, in quibus singula fiunt.

o Et partius bibere, & vinum meracius bibere. Græcè pro ἀκρατέστερον, lege ἐγκρατέστερον, id est parcius, & non liberalius, quum alioqui corpus sit fluxionibus obnoxium. Sed tamen ἄκρατον, id est meracum bibere ad humorum videlicet concoctionem præcipit, quod ἀκρατοποσίαν vocat.

p Vtere igitur odoratissimis ac acribus cibis. Græcè habetur, χρῶ τοῖς ὀπωδεστάτοις καὶ δριμέσι. Verùm acria cum succulentis non cohærent, nec tempus æquinoctij verni pituitam augens succosos cibos exigit. Lege igitur τοῖς εὐωδεστάτοις pro τοῖς ὀπωδεστάτοις.

q Ac odoratissima exhibere. Hic quoque legendum εὐωδέστατα pro ὀπωδέστατα. Atque ita legit veteris illius translationis author, qui vtroque loco odoratos, & acres cibos habet.

PAVLI AEGINETAE LIBER SECVNDVS DE FEBRIBVS, IOANNE GVINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.

***

CAPVT I.

Morbi similariũ partium, simpliciores, febriles.

ABsolutis de valetudine tuenda præceptis, exequi aggrediemur, quomodò eos qui morbis iam cõflictantur, restituamus, à similarib. vtpotè simplicioribus morbis exorsi: quales nimirum sunt, quos febriles appellant. Rursus igitur nos Oribasij compendio, quod ex Galeni sanè potissimũ, & aliorum prætereà compluriũ commentariis est excerptum, vtentes, paucula quoque ab illis omissa adiungemus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Liber hic secundus de febribus, & earum accidentiis facili tractat compendio, ex Galeni opere de medendi ratione ad Glauconem magna ex parte transcriptus. Nonnulla verò Paulus noster ex opere de Crisibus, pauca ex Prognosticis Hippocraticis, quædam ex aliis autoribus sumpsisse videtur. Cæterùm à morbis similaribus auspicaturum se dicit, qui quatuor constant intemperaturis. Quia verò calida omnium est efficacißima, meritò ab hac appellationem desumpsit, febres, morbos nominans similares, qui nimirùm etiam simpliciores dicuntur. Compositos in tertio quartoq́; volumine persequetur.

Oribasij compendio. *Iulianus olim Imperator medicinam suo tempore vagam amplámque intelligens, præstantißimos ex omni regione medicos Romæ colligendos magno studio curauit, delegítque ex vniuerso illorum numero septuaginta duos, qui diuersis antiquorum autorum monumentis euolutis examinatísque, necessaria magis in artem medicam compendiosa ratione comprehenderent. Hi*

igitur

igitur omnes, sua prius ratione & via, singulatim explicata, vno tandem consensu scribendi prouinciam Oribasio vt facilè principi, doctissimoq; tradiderunt. Is varia Galeni opera, aliorúmque nonnullorum perscrutatus in compendium quoddam septuaginta duobus libris comprehensum (tot enim fuerant conuocati medici) artificiosè redegit. Paulus autem Aegineta opus hoc maius esse animaduertens, quàm vt iter facturo circunferri possit: aut ab homine tenuioris fortunæ comparari, in septem tantùm libros constrinxit.

Ex Galeni sanè. *In Græco malè legitur* ἐκ τῶ Γαλλωῦ ὧ μὲν ὡς μάλιστα. *Hîc* ὧ *est superfluum: ac legi debet* Γαλλωῦ μὲν ὡς μάλιστα.

Quot, & quæ principalia in morbis potissimùm febrilibus perquirenda. Cap. II.

PRimùm quidem perquirere conuenit, morbus salutémne promittat, an mortem minetur: & si polliceatur salutem, vtrum acutus sit, an longus. Hæc sanè in aliis quoque magnis affectibus commodè quæruntur. Tertium quoque, nunquid vna vice crisim experturus, quod febribus potissimum peculiare est, an particulatim soluetur.

Tria primũ in morbis considerãda.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Vna vice. *In Græco est* ἀθρόως, *quod cumulatim signat, ac vna vice. Celsus dixisset semel. Contrarium huic* κατὰ μέρος, *&* κατ᾽ ὀλίγον, *quod est, particulatim, & paulatim, multísque vicibus. Quando scilicet morbi in abscessum finiunt pluribus diebus fit crisis.*

ἀθρόως.

Ex Galeni commentariis, quale morbi principium dicamus.

CAPVT III.

NEque enim capitis dolores & febris idem existunt, quẽadmodùm neque vigilia, & cibi fastidium, totiúsque corporis grauitas, aut sensus lassitudinis: verùm vnumquodque horum licet à febri sit diuersum, ipsam tamen denuntiat. Porrò febris inuadens, præsertim acuta, neque nos potest, neque imperitum aliquem latere. Sed finge, si placet, etiam latere: miraculum tamen indicauerim, si hora amplius ægrum subterfugerit. Quamobrem illud tempus morbi esse principium dicemus, quo manifestò febricitare incipientes decumbant.

Principiũ morbi.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Neque enim capitis. *Ex Galeni* I. *de diebus decretoriis hæc transcripta sunt. Desideratur autem in Paulo vocula,* δὲ, *habet enim* πυρετὸς εἰς βάλλων, *pro* πυρετὸς δὲ εἰς βάλλων.

Aliquem latere. *Galenus addit emphaseos gratia κἂν ἀναισθητότατος ἔιη, hoc est, etiamsi stupidissimus, & ab omni alienus sensu fuerit.*

Vnde cognoscendum, morbúsne sit sanabilis, an perniciosus.

CAPVT IIII.

Signa perniciosa.

LEthales notæ sunt, facies cadauerosa, nares acutæ, oculi concaui, reliquáque ab Hippocrate commemorata: si hæc neque ex vigilia, neque euacuatione, neque inedia acciderint. Item in propinquo mors est, si ægri lumen refugiũt & illacrymant, non ex quadam à foris accidente causa: neque tamen oculis peculiari vicio obnoxiis. Ad hæc si alter ex his minor appareat: quæque in iis alba esse debent, rubescant, aut liueant, aut nigricent. Aut si [r] pituita ipsis inhærescat, pérque somnum alba oculorum appareant palpebris extrorsum non commissis, nisi ea larga vacuatio expresserit, aut ex consuetudine ipsis hoc acciderit. Iam illa mortis sunt indicia, dentibus stridere, aut desipere, aut in veste floccos legere, 'aut festucas carpere. Attendendúmq; est ad decubitum: nam si æger supinus cubat, & veluti resolutus, vel si etiam deorsùm à lecto ad pedes delabatur, extremam imbecillitatem fatetur. Multò adhuc peius est, frigidum spiritum ex naribus, & ore elidere: item [s] pulsus languidus crebérque, & deficiens: item si æger ad animi deliquium sudore digeratur, perniciem præsagit. Si igitur omnia, quæ retulimus indicia, aut plura ex his appareant, aut etiam pauciora, sed valida, nullúmque salutis argumentum affulserit, periculum mortis ineuitabile signat. Contrà spirandi facilitas, pulsus vegetior, mens sibi constans, bene erga cibum oblatum affici, adhæc facies iacentísque habitus sani similis, bona indicia sunt, & salutaria. In vniuersum quæ à naturali habitu maximè abhorrent, pestifera sunt: quæ verò ipsi respondent, salutaria. Cæterùm præsagia ex vrinis, deiectione, & sputo, paulò post exequemur.

Signa salutaria.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Lethales notæ. *Subsequentes scilicet, facies cadauerosa, sano quàm dissimillima, vt quæ mortuum imitetur, vndè Græcis νεκρώδης dicitur. Nam si ex Hippocratis sententia, similis sit sani præsertim ipsius, qui nunc ægrotat, faciei, optimè sperandum est. Porro notæ hæ sunt in morbis acutis, diuturnis, animi defectionibus, doloribus, item omnibus defunctis. In faciei autem, quòd imprimis appareant, & vim*

νεκρώδης.

& vim obtineant maximam. Cadauerosa: quoniam natura debilitata, non amplius sanguinem & spiritum in hanc suppeditat.

Laurentianus.
Nares acutæ.

Nares acutæ. *Ita Celsus interpretatur. Nescio cur Laurentianus Nasus compressus verterit, quod Græcis dicitur ὀξέα ῥίς. Sunt autem nares acutæ, aut ob aliquam causam carnosas animalium partes consumentem, corrumpentémque, aut ob debilitatem caloris natiui, qui non magis in extimas corporis partes extendi potest, sed in visceribus solis exiguus remanet. Quò fit, vt non amplius tantum sanguinis, aut spiritus in partes illas affluat. Cùm autem in naso osseæ partes & humidæ carnosæq; sint inuicem commissæ: deinde quùm osseæ propter terrestrem ipsarum substantiam similes permaneant, humidiores autem consumi facilè poßint, & in se concidere ob inopiam tum spiritus tum sanguinis, fit vt nasus gracilescat.*

Oculi concaui. *Ob easdem causas fiunt: sed quantò extremo naso humidiores, mollioréſque existunt, tantò citius cauantur. Imò etiam spiritus animalis copiosi participes existunt, & caloris non pauci, quibus ipsi destituti meritò contrahuntur. Cadauerosa igitur facies quæ sequentia apud Hippocratem obtinet, in diuturnis sæpè morbis visitur: rarò per initia, ob quod & periculosißimum est, & in acuto morbo prorsus lethale: tanquàm ne occasionem quidẽ habuerit à tempore. In morbis autem longis non adeò lethale: ita nec in frigido loco, hyeme, statu aëris frigido, & senectute: quia morbus naturæ respondet.*

Si hæc neque. *Aut tali aliqua manifesta causa, minus periculosum est, quàm si ob morbi maliciam, etsi præstaret, neque ab eiusmodi causis virtutem prorsus debilitari. Celsus optimè hanc sententiam lib. 2. exprimit Latinè. Si hæc, inquiens, ita sunt, vt neque vigilia præcesserit, neque ventris resolutio, neque inedia. Dixit autem Hippocrates neque ex vigilia: quia ex hac oculi, veluti chorda ex siccitate tenduntur.*

Vigiliæ.

Vacuatione. *Intellige per alui profluuium, & mordicationem, vt Galenus apud Hippocratem interpretatur. Verùm Hippocrates habet τὰ τῆς κοιλίας ἐξυγρασμένα ᾖ σφόδρως, quod est: Aluus vehementer humectata. Celsus dixit ventris resolutio. Paulus vtitur dictione κενώσεως.*

Vacuatio.

Aut inedia. *Hippocrates dixit λιμῶδές τι, quasi famelicum aliquid, aut fames quædam Paulus ex Galeno ἀσιτίᾳ, hoc est, inedia, Cæterùm & alui resolutio vehemens, & inedia corpus siccant, adeò quandoque, vt per se emortuam hanc faciem inducant.*

Inedia.

Si oculi lumen refugiunt. *Hoc est, auersantur, ob visoriæ*

facultatis imbecillitatem. Quæ quùm propter instrumentorum affectionem laborat, quemadmodùm in lippitudinibus, aut ob alium quendam fluxum præter naturam quidem est, non tamen mortale: cùm autem per se afficitur, lethale.

Illacrymant, non ex quadàm. *Hippocrates habet* ἢν γὰρ τὴν αὐγὴν φεύγωσιν, ἢ δακρύωσιν ἀπροαιρέτως. *Hoc est: Si enim lumen refugiunt aut illacrymant citrà voluntatem: nimirùm ob facultatis retentoriæ imbecillitatem. In Hippocrate additur:* ἀποστρέφωσιν, *quod est, peruertuntur. Celsus simpliciter dixit, si præter hæc oculi quoque lumen refugiunt, & illacrymant. Paulus autem pulchrè distinguit, causa tum exteriore tum interiore, quæ sanè vtraque lacrymas sæpè in oculis mouet.*

Hippocrates. Celsus.

Ad hæc si alter ex his minor. *Quæ nota facultatem ipsam dispensantem emori significat.*

Quæque in iis alba. *Sicut in lippitudinibus quibusdam & ebriosis nonnullis. Indicium verò est plenitudinis in cerebro, ciúsque membranis: interim & inflammationis. Vtróque enim modo sanguis ad oculorum venas exprimitur. Album oculi pars est pupillam ambientis pericranij extremitas.*

Album oculi.

Aut nigricent. *Refrigerata scilicet. Refrigerantur autem emortua. Idcircò mali colores perpetuò apparent.*

Crassior pituita. *Græcè* λῆμαι, *quod Plinius lib. 23. cap. 1. dixit, Græco vsus vocabulo, vel, inquiens, si Lemæ in oculis erunt. Nos Celsum imitati lib. 2. de indiciis mortis, quod caput ex Hippocrate transtulit, diximus, pituita. Habet ille, pituitáque in iis innatans nouissimè angulis inhærescit. Cæterùm Galenus Lemas exponens, dicit semicocti alimenti esse recrementum. Nam facultas oculum dispensans imbecilla, allatum nutrimentum nequiuit concoquere. Iam fiunt etiam Lemæ in lippitudinibus tum ob humiditatis præter naturam copiam, tum ob instrumentorum vicium.*

Pituita apud Celsum in oculis pro Græcorum λῆμαι.

Per somnum alba. *Ex 14. cap. prognosticon Hippocratis sumpta videntur. Ita verò apparent, ob imbecillitatem facultatis palpebras mouentis, cùm citra causam exteriorem constituitur.*

Stridere dentibus. *Hippocrates adiicit, quibus à pueritia consuetum non est. Fit autem ex cerebri offensione, & per se delirium significat: cum delirio autem, mortem. Cæterùm fiunt stridores dentium, cùm temporales & masticatorij musculi modo conuulsorio mouentur. Quibusdàm accidit, ipsis tantùm musculis affectis, vel ab origine, vel posteà ex quadam causa. In nonnullis principio neruorum in eiusmodi affectionem deducto, vndè potissimùm illorum*

Stridor ex quib. causis.

quæ

quæ ab eo nata sunt, conuulsiones fiunt, vt hic neruorum musculus insertorum.

Aut in veste floccos legere. *Hoc Græcè dixit Paulus vnico verbo κροκιδίζειν, quod Hippocrates τὰς κροκίδας ἀπὸ τῶν ἱματίων ἀποτίλλειν dixit capite vigesimo octauo. Celsus hoc interpretatus libro secundo ait: Si in veste floccos legit, fimbriásque deducit. Id autem fit corporis humoribus ad caput exhalantibus, quorum vapore purus ille pupillæ humor inficitur, vndè prædictæ oriuntur imagines, vt in suffusis. Vbi enim niger aliquis, aut crassus antestat, lumen visorium prohibens foras excedere, pro humoris subsistentis natura, imagines generantur.*

κροκιδίζειν.

Si æger supinus. *Hoc à decubitu iudicium sumptum est. Galenus in prognostica Hippocratis capite septimo scribit, id neque ad salutem, neque ad mortem habere momentum, sed medium esse, aut parum ad alterum declinare. At si consuetum ægro est, ità cubare, & medicum ingredientem non reuereatur, ex bonis signis est. Sin autem consuetum non est, & medicum reuereatur, malum est.*

Veluti resolutus. *Græcè est οἷον παρειμένον. Nam πάρεσις idem quod παράλυσις. Sed illa incertis quibusdam partibus, hæc in toto corpore obuenire dicitur. Sit igitur, veluti artubus resolutis. Fortè idem est quod dixit Hippocrates: καὶ χεῖρας καὶ τράχηλον, καὶ σκέλεα ἔχειν ἐκτεταμένα. Hoc est, & manus & ceruicem & crura habere extensa: non contracta. Celsus dixit: vbi supinus æger iacet porrectis manibus & cruribus.*

πάρεσις.

Vel si etiam deorsum. *Hoc inquit Galenus facultatis corpus gubernantis abolitionem testatur. Celsus dixit, vbi deorsum ad pedes subinde delabitur.*

Spiritum. *Hoc est, totam respirationem: frigidum, ob extinctionem caloris natiui. Græcè est ἀναπνεῖν, quod est, respirare Celsum secutus dixi spiritum elidere.*

ἀναπνεῖν. spiritum elidere.

Item pulsus languidus. *Hippocrates pulsus non meminit. Languidus autem, quem alij obscurum vertunt, imbecillitatem virtutis fatetur. Creber, magnam necessitatem. Deficiens per interualla, aut vt percipi vix possit, extremam debilitatem.*

Sudore digeratur. *Græcè est ἱδροῦν συγκοπτικῶς, quasi dicas sudare ad syncopen. Vide Hippocratem. Celsus in Cardiaco dixit: Id autem nihil aliud est, quàm nimia imbecillitas corporis, quod stomacho languente immodico sudore digeritur.*

ἱδροῦν συγκοπτικῶς.

Pulsus vegetior. *Græca dictio est εὐσφυξία, quasi dicas, bona pulsatio. Hoc est mediocris magnitudine, frequentia & ce-*

εὐσφυξία.

leritate: æqualis sibi per omnia.

πϱοσφοϱαὶ. Bene ergà cibum. *Paulò aliter sonant verba græca, ἐν ἔχειν πϱὸς τὰς πϱοσφοϱάς. Hoc est: bene habere ad oblationem, intellige cibi.*

CORNARII.

r *Sordes,* λῆμαι.

s *Pulsuum obscuritas & densitas.* ἡ τῶν σφυγμῶν ἀμυδϱότης καὶ πυκνότης.

† *De* [t] *signis longæ valetudinis.* *Cap.* V.

† *In vetusto Cod. habetur de signis acuti & longi morbi.*

Goup.

Morb. peracutus.

Acutus.

Longus.

QVatuor notis morbi dignoscuntur: ipsorum motu ægrotantis habitu, pulsu, febrium specie. Motu quidem in eum modũ: si quatuor particularis accessionis tempora, ocyus & breuissimo spatio [u] inuaserint, peracutus erit affectus, cuius extremus terminus est septimana, magna verò ex parte quarto die crisim experitur. At si longiùs quidem quàm hic afflixerit, sed duodecim horarum spacium non excedat, acutus prædicitur qui intrà quartumdecimum diem potissimùm iudicatur si verò in plures horas prorogetur, vt initium duntaxat, & incrementum longiore tum diei tum noctis tempore absoluat, talis morbus longus existit. At si particulares accessiones morbus non habeat, sed indè ab initio adusque finem continuet, tanquàm vna sit accessio, veluti in continuis, etiam hunc nimirum acutis adscribes. Aegrotantis habitu hoc pacto deprehenduntur. Si quidem facies, & totum corpus reliquum collabatur, acutum morbum præsagire est. Si prorsus nihil emacrescit, longus erit: quippe copia materiæ longiore spatio concoquendæ signatur. Ex arteriarum motu ita diuinabis. Magnus pulsus, vehemens, citatus, creber, acutum morbum indicabit: contrarius, longum. A febrium specie hunc in modum, quatenus calidæ & vrentes, acutum signant morbum, mitiores autem & veluti delitescentes, diuturnum.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Si quatuor particul. *Quùm nimirùm materia est extra vasa. Sicut autem morbus totus quatuor, habet tempora: principium, augmentum, statum, & declinationem, ita quoque particulares accessiones. Vide Galenum de morborum temporibus, & de totius morbi temporibus, quem librum nos latinitate donauimus.*

Cuius extremus. *Hoc est, longißimus, quasi dicas: Si longißimè producatur, in septimana iudicatur. Nam, teste Galeno, exactè*

peracu

peracutus is est, qui quartum diem attingit. Non exactè, qui ad septimum vsque producitur. Ita inter acutos, alius exactè acutus, qui ad vsque diem quartum decimum producitur. Non exactè verò, qui vsque ad vigesimum durat, quanquam & ipse acutus sit. Sin autem inde in quadragesimum incidit, acutus ex decidentia, quem Graeci κατὰ μετάπτωσιν appellant.

Quarto die crisim. *Nam quarto plerunque soluunt, aut occidunt. Si multùm, ad septimanam perdurant.*

Sed duodecim. *Quae accessionis longitudo maxima est, tertianae exquisitae dictae, quae intra quartumdecimum, hoc est, antequam omnino praetereat, soluitur.*

Talis morbus longus. *Vt est quartana, & semitertiana, tertiana non exquisita.* *Longus.*

At si particulares. *Galenus libro 2. Duplex autem horum acutorum quoque natura est. Vel enim accessionum remissiones in exactam integritatem finiunt, vel continua semper febris manet, quae particulares accessiones non habet, materia in maioribus viscerum vasis subsistente.* *Acutorum duplex natura.*

Siquidem facies, & totum. *Intellige primis diebus. Nam fieri potest, longo tempore ex parua febri, vt corpus modicè collabatur. Modicè autem dixit: quia nimium consumi & praeter rationem, facultatis retentoriae imbecillitatem testatur. In codice Graeco, superflua est particula εἰ. Nam legi debet: τὸ πρόσωπον, καὶ τὸ λοιπὸν, &c. non autem τὸ πρόσωπον εἰ καὶ τὸ λοιπὸν, nam vna haec vocula sententiam peruertit.*

Si prorsus nihil. *Graecè est: εἰ δὲ παντάπασιν ἀσύμπτωτον, quod est: Sin autem omnino non collapsum est. Celsus Latinius lib. 2. cap. 4. de signis longae valetudinis dicit: Vbi aeger pro spatio parum emacrescit.* *ἀσύμπτωτον.*

Ex arteriarum motu. *Magnus pulsus, qui in omnem distantiam attollitur, fit ob magnum refrigerij vsum. Citatus, vbi magnitudo pulsus non sufficit, additur Celeritas. Sicuti cùm qui magno incedit passu, non potest iter institutum tempestiuius absoluere, nisi eundem gradum acceleret. Creber, celeritatem adhuc adiuuat, dum breuem facit ab opere quietem. Veluti qui nunquam intermittit, verùm semper iter repetit, quod celeriter perficit, atque maximum vsum refrigerij indicat. Vehemens, robustis viribus, natura strenuè se ad fuliginosa excrementa expellenda accingente.* *Pulsus. Magnus. Citatus. Creber. Vehement.*

Contrarius longum. *Hoc est: Paruus, tardus, rarus, languidus. Paruus quia tantus calor non est, qui refrigerari valde requi-* *Paruus. Tardus. Rarus.*

rat, aut viribus imbecillis, materiáue oppreßis.

Quatenus calidæ & vrentes. *Subaudi ad tactum. Hæc sumpsit ex libro primo Galeni ad Glauconem, capite de curatione doloris capitis.*

Delitescentes. οἷον σμυχόμενοι, *Græcè est. Interpretantur autem Grammatici* σμυχόμενοι, ἀφανιζόμενοι, *quod est, non apparentes. Galenus vtitur hoc verbo, præterquàm in libro suprà citato: secundo etiam de iudicatoriis diebus. Qui nanque, inquiens, ad quartumdecimum, aut vigesimum diem morbi prorsus acuti exciderunt, hi planè inceperunt tanquam* σμυχόμενοι, *lento motu. Nihil refert etiam si interpreteris, mitiores & languidæ. Habetur in codice Græco ante* σμυχόμενοι *dictio* μαλθακώτεροι, *fac tu* μαλακώτεροι.

σμυχόμενοι

CORNARII.

t *Vnde cognoscamus acutum aut diuturnum morbũ. Et mox: Morbi tempus ex quatuor notis cognoscitur.*

v *in minimo tempore præterierint,* ἐν ἐλαχίστῳ παρέρχοιντο χρόνῳ.

Quomodo præsciemus an morbus iudicium subiturus soluendúsue sit. *Cap.* VI.

HOc quoque præscire licet ex iis quæ modò sunt nobis dicta, nempe ex febrium specie & tempore. Forsan autem totum ex febrium specie. Siquidem calidæ & perurentes, breui finiuntur, & excretionibus solui solent. Mitiores, leuioresque prorogantur diutius, & in abscessus magna ex parte erumpunt. Hinc liquidò constat non solùm quando morbus soluetur, sed etiam quo pacto. Acuti enim potius per excreta iudicantur: quemadmodum rursus longiores, per abscessus.

Crisis per excretionẽ, per abscessus.

Magna ex parte. *Rectè dicitur, magna ex parte: quoniam plurimi longi affectus, teste Galeno libro secundo de diebus decretoriis, etiam excretionibus finiuntur, sed non manifestis. Potißimùm autem abscesßibus, & concoctione. Qui enim ad quartumdecimum crudi sunt, non ante quadragesimum soluuntur.*

De diebus decretoriis. *Cap.* VII.

DIerum decretoriorum alij de ægris frequenter, cum fide, salubriter, perfectè, manifestò, & insigniter iudicãt: alij contrario his modo. Tertius decimus medium quẽdam inter vtrunque dierum genus ordinem habere monstratus est. Ac sunt ex ipsis, qui vel exiguum naturæ impetum nacti de morbo possunt decernere: quemadmodum septimus, & quartus decimus: plerique verò, nisi in vehementibus natu-

ræ motibus, morbos neutiquam poſſunt per criſim ſoluere. Verùm nec vniuerſi boni, ſimili inter ſe modo boni ſunt: nec omnes mali, pari ratione ſunt mali. Item nec certo ordine bonitatem malignitatémue obtinent. Qui igitur primi ſunt ordinis, nempe bonorum numero cõprehenſi, hunc in modum ſe habent. Præſtantiſſimi omnium ſunt, ſeptimus, & quartuſdecimus: mox nonus, vndecimus, & vigeſimus: deinde decimuſſeptimus, & quintus: hos ſequitur quartus, poſt hunc tertius, & decimuſoctauus. His contrarij, ad ſecundum ordinẽ referuntur: peſſimus, quique cum periculo, nec clarè de morbis iudicat, ac veluti ex aduerſo ſeptimo diei opponitur, ſextus eſt. Huic conſimiles, octauus, & decimus: ſecundùm quos duodecimus, ſextuſdecimus, & decimuſnonus habentur. Medius horum eſt, & tertiuſdecimus, nec ita repudiandus ſicut ordini ſecundo aſcripti: nec tam fœliciter morbum poteſt ſoluere, quàm qui ad primam claſſem pertinent. Atque hoc dignitatis ordine Galenus eſt vſus. Numerorum verò ordine boni ſunt, tertius, quartus, quintus, [x] vndecimus, quartuſdecimus, decimuſoctauus, vigeſimus: mali autem ſextus, octauus, decimus, duodecimus, ſextuſdecimus, decimuſnonus. Inter hos medius conſiſtit, tertiuſdecimus. Porrò ex his decretoriis nonnulli quoque aliorum ſunt indices, quos Hippocrates appellauit ſpeculatorios, eò quòd iudicia alio die decretorio futura prænuntient, contemplandaq; exhibeant: exempli gratia, quartus, iudicium ſeptimo die futurum præmonſtrat: dum videlicet ſudores quoſdam, aut madores, aut eiuſmodi particulares vacuationes molitur, aut ſignificationes prius non factas, aut cõcoctionis notas repræſentat. Iam verò Galenus etiam ſexti, licet non boni, quartum eſſe indicem aſſerit. Vndecimus quartidecimi index eſt: ſeptimuſdecimus autem, vigeſimi. Itaque ad quartumdecimum vſque diem valentiſſima de morbis fiunt iudicia: proximè ſuccedunt, qui vſque ad vigeſimum habentur. Qui poſt hunc aduſque quadrageſimum porriguntur, paulatim vehementiam remittunt. Primæ dignitatis ſunt, vigeſimuſſeptimus, trigeſimuſquartus, & quadrageſimus. Hos ſequuntur, vigeſimuſquartus, trigeſimuſprimus, trigeſimuſſeptimus. Qui verò dies reliqui à vigeſimo aduſque quadrageſimũ intercedunt, omnes iudicij ſunt expertes. Sicut .qui poſt quadrageſimum habentur, omnes

Dies iudicatorij ordine dignitatis.

Dies iudicatorij ordine numerorum.

Dies indices & ſpeculatorij.

prorſus elangueſcunt, concoctione potius & abſceſſu, quàm criſi morbum finientes. Atque alios quidem à quadrageſimo die Hippocrates omnino negligere videtur, ſexageſimi verò, octuageſimi, centeſimi, & centeſimi vigeſimi rationem habet. Ab his deinde alios morbos ſeptem menſibus, alios ſeptem annis, alios, vt veriſimile eſt, duobus & tribus annorum ſeptenariis iudicari tradit.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Dies decretorij qui.

Dierum decretoriorum. *Antequam dies ipſos enumeremus, aptè prius dicetur, cur ita appellentur. Græci vocant, κρισίμους, quaſi iudiciis dicatos. In quibus natura cum morbo pugnante, iudicium expectatur, naturáne morbum ſit ſuperatura, an morbus naturam. Hoc autem fit, quando facultas alicui ſiue qualitate, ſiue quantitate, ſiue vtroque corpus offendentis, operi ſuo valentiſsimè ſe accingit: quæ verè Criſis dicitur. Hæc autem ſingulis diebus poteſt accidere, teſte Galeno, ſed non æquè frequenter, nec æquali fide. Hinc Paulus noſter inquit: Dierum decretoriorum alij de ægris frequenter, cum fide, nempe cum excretione quadam copioſa, aut abſceſſu non obſcuro. Poſt quæ morbi recidua timenda non eſt.*

Salubriter. *Græca dictio eſt ἀγαθῶς, quod eſt bene: quo die morbus ad ſanitatem deſinit, eóque dixi ſalubriter.*

Perfectè. *τελείως interpretatus ſum perfectè, iudicat autem is dies perfectè, qui nihil amplius in morbo facit reliquum.*

Manifeſtò. *Hoc eſt: Quò cum excretione, aut abſceſſu quodam euidenti morbus ſolutus eſt.*

Natura motibus ordinatis gubernatur.

Inſigniter. *Paulus dixit Græcè ἐπισήμως, Galenus εὐσήμως, quaſi cum bonis ſignis. Hoc eſt, qui prius à contemplatorio iudicatus ſit. Iam intelligendum venit, naturæ motus proportionibus definitis fieri, & circuitibus ordinatis, cùm morbi materiam ſuperauerit: prohibetur autem cùm non planè ſuperauerit. Septenarij igitur circuitus validiſsima ſunt virtute præditi: mox quaternarij: quædam verò extra hos excidunt: quos coincidentes ſeu intercalarios nominare licet. At perfectus circuitus eſt, ex tribus ſeptenariis compoſitus, qui nimirum viginti conſtat diebus. Vnde liquet non omnes ſeptenarios inuicem ſeparari, ſed nonnullos coniungi, vt etiam quaterniones. Nam hi, teſte Oribaſio, in ipſis partibus à præcedente numero incipiunt: poſt ipſas verò partes abſque præcedente numero procedũt. Porrò ſecundus ſeptenarius circulus à primo disiunctus eſt, teſtimonio Hippocratis ex Aphoriſmo quartodecimo libri ſecundi, ſecundi ſeptenarij, octauus dies initium eſt: tertius ſeptenarius circuitus ſecundo cohæret.*

cohæret. Vnde fit, vt nō eadem proportio post quartumdecimum diem seruetur. Nam ab ipso quartodecimo, qui finis secundi est, tertius incipit: post vigesimum diem, idem circuituum ordo perpetuò consistit. Hinc est quod apud Hippocratem probetur maximè, post septimum, quartumdecimum, vigesimum, vigesimusseptimus, trigesimusquartus, quadragesimus. Respondebit ergo trigesimusquartus, quartodecimo, quippe qui ex duobus septenariis sit coniunctus. Et quadragesimus, vigesimo, vt qui tertium septenarium coniunctum expleat. Eadem ratione commendat sexagesimum, octuagesimū, centesimum, centesimum vigesimum, vt perfectos circuitus. Iam quaterniones ita habent. Secundus & primus coniunguntur: tertius à secundo separatur. Quartus autem tertio, & quinto coniungitur: quintus iterum sexto. Atque ita quoque post vigesimum, vt in septenariis proportio seruatur. Coincidunt eis nonus, quintus, & tertius.

Sunt itaq; potentes ad iudicandum septenarij: mox quaterniones. Quartus enim dies morbos qui primo non desinunt, soluit. Vndecimus quos septimus non discußit. At si maior morbus sit, quàm vt quarto die crisim subeat, certè solutio ipsius in eodem præparatur: septimo autem finis morbi adiicitur. Qui verò morbi septimo die non finiunt, vndecimo natura soluere molitur. Atque sic in ipso vel decernit, vel quartodecimo præparat. Ac omnibus pulchrè euenientibus, nullo admisso errore, ad quaternionum circuitus iudicia omnino perueniunt. Erratis autem quibusdam admißis, in coincidentes, seu intercalarios recidunt, quanquam in facta iam crisi iudicanda, præstat eam in nono factam esse, quàm octauo, vt quæ sit tutior, & fidelior. Itaque differunt quaterniones ab intercalariis, natura & vsu: natura vt dictum est: vsu, quod ad futuræ crisis cognitionem sufficiant. At morbi acuti impari dierum numero, longi pari iudicantur. Inuadunt quidam morbi secundum diem priore grauiorem habentes, quartum tertio: & totas acceßiones in diebus paribus, qui longorum morborum indices sunt. Protinus autem vt acuti propter acceßionis vehementiam finiuntur, hi etiam secundo die interficiunt, & quarto: verùm sexto plurimos. Cæterùm dies intercalarij, tertius, & quintus, non minus quàm quartus decernunt. Nam perturbationis euidentia naturam ea quæ molestant, etiam ante tempus propulsare compellit. Proinde primariam decernendi virtutem non habent, sed per accidens aliquod sic eueniunt. Quoniam enim natura non conuenienti semper tempore de morbis decernit, sed concitata plerunque aliàs aliis de causis, à quibus acceßio in morbis acutis maximè continua redditur, in imparibus acutorum iudicia fieri ratio est.

Exiguum naturæ impetum. *Hoc est, si vel modicè naturæ ad expellendum aliena se accinxerit. Ex primo Galeni libro ad Glauconem, cap. 15. de curatione doloris capitis hæc transcripta sunt, Itaque ad quartumdecimum vsque diem valentissima. Græcè est ἀγωνιστικώταται, id est, maximo cum certamine & impetu naturæ. Ex lib. 2. de diebus decretoriis.*

Prorsus elanguescunt. *Superius dixit de diebus post vigesimum succedentibus, Quòd scilicet vehementiam in iudicando remittant: ita hic eos qui post quadragesimum sunt, prorsus elanguescere in naturæ motibus. Græcè est τελέως εἰσὶν ἔκλυτοι, quod est, omnino sunt resoluti. Malè autem in codice Græco impresso est, ἔκλυποι, pro ἔκλυτοι.*

CORNARII.

x septimus, nonus, vndecimus, decimusquartus, decimusseptimus, decimusoctauus. Desunt ἑβδόμη, ἐνάτη, & ἑπτακαιδεκάτη, qui dies singuli singulis suis locis sunt reponendi. Nam ordinem numerorum hoc loco ostendit, dignitatem verò paulò antè ex Galeno.

Decretoria indicia in morborum principio esse praua.
Cap. VIII.

Concoctionis signa semper bona.

CONcoctionis signa nunquam sinistrè apparent: quippe omnis concoctio naturæ vincentis opus est, eoque semper securitatem pollicetur. Decretoria verò signa aliquando incommodè apparent, propterea quòd crisis ipsa ambigat, nunc bona, nunc mala contingens, vti prius in capite de iudicatoriis diebus est comprehensum. Neque igitur per initia, neque in augmento ipsa commodè apparent, sed vbi y morbus inclinauerit, quo tempore natura morbo valentior est.

Signa iudicatoria quando bona.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Concoctionis signa. *Galenus lib. 1. cap. 3. de Crisibus eadem planè habet. Dicit autem signa decretoria nonnunquam malè euenire, propterea quod apparentibus scilicet decretoriis citra concoctionem, natura ob pertubationis violentiam, quæ aliàs ab aliis causis accidit, ad expellendum coacta, crisis vel bona, vel mala fiat.*

Neque igitur per initia. *Ex eodem Galeni libro capite octauo sumptum est: sequitur autem in Paulo Græco: ὅτι οὖν ἐν ταῖς ἀρχαῖς, οὔτε ἐν ταῖς ἀναβάσεσιν αὐτὰ φαίνεσθαι χρὴ, ἀλλ' ἐν τῷ τῆς παρακμῆς χρόνῳ. Hoc est: Neque igitur per initia, neque in augmento ipsa apparere, sed declinationis tempore conuenit. Galenus autem habet: οὔτε γὰρ ἐν ἀναβάσεσι, οὔτε ἐν ταῖς ἀρχαῖς, ἀλλ' ἐν ταῖς ἀκμαῖς*

μᾶις ἀυτὰ ἐπιφαίνεσθαι χρή. *Quod est: Neque enim in augmento, neque principio, sed in vigore ipsa apparere oportet. Cui lectioni ego assentior. Nam testimonio Galeni libro tertio de Crisibus, capite quinto: Exquisita concoctio status tempore consit. Ergo si morbus ante statum iudicatus fuerit, malo est. Mutandum itaque in Paulo* ἐν τῷ τῆ παρακμῆς in ἐν τῷ τῆ ἀκμῆς.

CORNARII.

y in ipso vigoris tempore.

Quemadmodum futurum iudicium prænoscendum sit.

Cap. IX.

SI accessiones vrgeant, præueniántq; tempus consuetum, & multò fiant vehementiores, ac tertio quoque die significationem sui præbeant, tum concoctionis signa in vrinis, aut deiectionibus, aut sputis cernantur, sine mora planè morbus iudicabitur. Sin accessiones lentè moueantur, eadémque hora inuadant, ac quotidie affligãt, longiore temporis spatio interposito morbi solutionem expectabis. Item iis qui ob rigores vehementer febricitant, fieri non potest, vt morbus antè soluatur, quàm illi fuerint leniti. Si enim rigor nihil remittat, haud quaquam morbus ad statum peruenerit, multoque minus inclinatio ipsius speranda est.

Iudicij citius aut tardius futuri signa.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Si accessiones vrgeant. *Galenus libro tertio de Crisibus, capite quarto inquit, in hunc modum:* εἰ μὲν γὰρ ἐπείγοιντο, καὶ προλαμβάνοιεν ἀεὶ τὰς συνήθεις ὥρας, *&c. Hoc est: Si enim vrgeant, præuertántque horam consuetam. Paulus habet:* εἰ μὲν ἐπιτείνοιντο, *hoc est, si intrudantur, quod postea explicatur per hanc clausulam: Et vehementiores multò fiant. Quare cum Galeno etiam legendum censeo,* ἐπείγοιντο, *non* ἐπιτείνοιντο, *quanquam non adeò refert, vtrum malis. Galenus certè paulo post eodem verbo eadem in re vtitur:* πρόδηλον *inquiens,* ὡς ἐπὶ τῶν λεγόντων ἐπείγεται, *&c.*

Item iis qui ob rigores. *Nempe iis qui febribus laborant intermittentibus. Parum propriè dixi rigores: nam hi propriè de frigoribus vehementibus, aut duritie ex frigore contracta, aut etiam sine frigore dicitur. Vt apud autores idoneos est inuenire. Græca autem dictio* ῥῖγος, *totius corporis concußionem significat. Celsus eam vocabulo horroris qui Græcis* φρίκη *dicitur, interpretatus est. Plinius tamen libro septimo, capite quinquagesimo scribit: Certis pestifer calor remeat horis, aut rigor. Capiamus itaque hoc loco rigorem, pro vehementi horrore, vt Galenus est autor.*

Rigor.

Quomodo

Quomodo instans morborum iudicium agnoscatur.
Cap. x.

Iudicij instãtis signa.

ANte quamlibet iudicationem ægrotus grauiter excruciatur. Atque si interdiu illa continget, noctu affligitur: si per noctem futura est, interdiu exagitatur. Ac superueniunt symptomata, vtpote capitis dolor, quem prius non sensit, prætereà collum simul dolet, præcordia sursum conuelluntur, spirandi quædam difficultas repentina oritur, aliaque grauia accidentia, quæ superiori tempore non percipiebantur, apparent. Atque his obuenientibus, si pulsus non concidant, sed sublimius attollantur, vehementioresque fiant, [z] adhæc si dies decretorius indicetur, isq; potissimùm ex illorum ordine, qui probè decernũt, nõ iudicium modò futurum, verùm salutiferum quoque expectato. Neque deterrere in his te debet, si ægrum delirantem, exilientémue conspicias. Etenim & hæ succorũ ad superiora tendentium notæ sunt: sicut è diuerso inferiora petentium, aliç, puta, imi ventris rosio, circa vmbilicum tormina, lumborum dolor, ventris murmuratio. Est cùm alia quoque indicia consimilia deprehenduntur. Adhæc si per hæmorrhoidas vacuari laborans consueuit, etiam huius vacuationis circuitus vnà incidit, repetitque. Pari modo in menstruis, si mulier est quæ laborat, non absurdum fuerit per talem vacuationem † morbi fieri iudicium. Iam sudores tum ex corporis madore qui præcessit, vt verisimile est, & præsertim in die contemplatorio erumpentes, tum ex meatuum adapertione prænoscendi sunt. Ac quæ per superna vacuationes futuræ sint, ex his maximè intelligas licet. Nam prçter ea quæ iam nobis sunt exposita, etiam ægrotantis facies intuenda est. Item si qua partium ipsius palpitet, aut venæ in temporibus pulsent, aut gena, aut nasus, aut oculus rubicundior appareat, maior spes vacuationis per superiora futuræ subest. Quòd si etiam sine voluntate illacryment, aut splendores oculis obduci imaginentur, ac naribus veluti scabendi studio manus admoueant: tunc quidem non amplius morari, sed iam adesse fluorem sanguinis videbis. Vbi enim semel ac iterum scaberint, erumpit. Rosio verò stomachi, & labri inferioris tremor, crisim per vomitiones futuram subinde nuntiarunt. Atque de his abundè est. Accedit ipsis, ægrotantis ætas & natura, quæ spem nostram confirment. præterea anni tempus, & præsens aëris

Salutiferi.

Per excretiones.

† expectare morbi solutionem, προσδοκᾶν γίνεσθαι τὴν κρίσιν. Goup.

aëris status. Nam si æger adolescens est, aut alioqui naturæ calidæ, aut sanguinis copiosi compos, multò magis sperandum est. Quòd si etiam anteà, vel æger, vel sanus, vt suprà dictum est, vacuationem sanguinis expertus fuerit, hoc vel solùm ad profundendi sanguinis spem exhibendam satis est. Iam verò si anni tempus æstas est, aut si non æstas, certè calidus aëris status, ac sæpè illo tempore per sanguinis profluuium crisim sustinuerunt, corpúsque sanguine redundet, quod πληθωρικὸν nominant, & consuetarum excretionum sit retentio, hæc quoque spem tibi auxerint. Similis porrò, & in reliquis vacuationibus ratio habenda est. At si horum nihil apparuerit, sed æger in aliquo decretoriorum, qui post vigesimum maximè sunt, dierum, grauiter morbum ferat, idque cùm consistit, ac dolores quidam in articulos aliquos decumbant, aut iuxta aures, aliásve particulas hæreant, aut dolores quidem minimè infestent, verùm sudores particulares continuè ex particula quadam erumpant, per abscessum crisim excipere oportet. Ac in illa potissimùm particula abscessus se promet, quamcunque vel sudores, vel dolores, vel tumores exerceant.

Iudicij per abscessum notæ.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Ante quamlibet iudicationem ægrotus grauiter excruciatur. *Caput hoc ex primo Galeni ad Glauconem libro, sumptum est. Excruciatur autem grauiter, quia natura in totum contra morbum insurgit, ad expellendum ea quæ præter naturam sunt. Græcè est δυσφορίαι προηγῆται. Hoc est ad verbum: Difficilis tolerantia præcedit. Nam δυσφορεῖν verbum, signat ægrè morbum ferre, inquietum esse, exagitari & affligi.*

Atque his obuenientibus. *Galenus libro citato: εἰ γὰρ ἐπὶ τούτοις ἅπασιν. Hoc est: Si enim præter hæc omnia. Sublimius attollantur. Galenus libro tertio de prænotione ex pulsibus sumpta, inquit pulsum sublimem omnem excretionis indicem esse.*

Ad hæc si dies decretorius indicetur. *Hoc est si prædicatur ab alio contemplatorio, vt septimus à quarto, quartusdecimus ab vndecimo, &c.*

Exilientem. *Subaudi è lecto. Galenus in commentario quem inscripsit περὶ προγνώσεως, in hunc modum habet: Cùm natura incumberet in ea quæ grauabant, expellenda, æger erexit se tanquàm vellet è lecto exilire. Rogatus cur id vellet facere, respondit se videre serpentem rubrum ex tegula emergentem, ac vereri ne in*

via ille aberrans, super ipsum caderet, eóque fugere in locum quo decumbebat.

πάλλομαι. Si qua partium ipsius palpitet. *εἴ τι πάλλοιτο Græcus codex habet, vt etiam Galeni primus ad Glauconem. Signat autem πάλλομαι, idem quod moueor, concutior, palpito. Vide libellum Galeni de palpitatione, quam alij tremorem interpretantur. Libro primo de crisibus pro πάλλοιτο habetur, σείεται, quod est, mouetur, additúrque, καὶ τρομώδης γίνεται, id est, & tremulum fit, vt labrum.*

Venæ in temporibus. *Quod signat sanguinem ad superiora erupisse, & calidissimum, cùm alioquin proprium sit arteriarum pulsare.*

CORNARII.

Z *Confirmétque etiam insuper iudicatorius dies.* προσεπισφραγίζοι δὲ καὶ κρίσιμος ἡμέρα.

Quemadmodùm optimum iudicium peractum agnoscamus.

CAPVT XI.

SI vacuatio competens post concoctionem accidat, & febris crisim experiunti soluatur, ægérque aliis liberetur accidentibus, & coloratior euaserit pro vacuationis ratione, pulsúmque vegetiorem acceperit, ac tum insurgendo, tum sese erigendo fortior sit redditus, quódque omnium securissimum est, si ad morbum ferendum facilitas subsecuta sit, ea sanè laudatissima iudicatio habetur. Quòd si horum aliquo deficit, tantùm ab optima abest, quantùm id valeat, quò deficit.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Crisis. Iudicium. Iudicatio. Si euacuatio. *Ex Galeno de Crisibus tertio, cap. 3. ferè omnia trāscripta sunt. Meminerint autem lectores, aliquandò me dictione Græca crisi scilicet vti, quod medicorum familiæ sit & vsitata, & familiaris. Aliquando interpretor iudicium, vel iudicationem: quod vt mihi liceat post alios, oratos ipsos volo.*

De pulsibus ex Galeni commentariis. *Cap.* XII.

Pulsus quid. Vsus eius. PVlsus motus est, quo cor & arteriæ attolluntur, submittuntúrque. Vsus ipsius duplex est. Etenim eleuatione, Græci διαστολὴν appellant, qua arteria veluti explicatur quodammodò, ac patescit, frigidus aër ingreditur, vitale robur euentilans, recreánsque, ex quo etiam animalis spiritus habet originem: Submissione, συστολὴ Græcis vocatur, qua arteriæ extrema ad medium sui considunt, conniuéntque, fuliginosa

nosa recrementa expelluntur. Cæterùm hæ arteriæ, oblonga sunt vasa, venarum modo concaua, sed duplici tunica muniuntur, tum prædicti motus gratia, tum quòd sanguinem, spiritúmque continent. Originem trahunt ex corde, sed per totum corpus membratim distribuuntur. Omnes igitur, & eodem pulsandi modo inter se, & cum corde conueniunt. Quamobrem ex vna ipsarum, omnium rationem queas colligere, non item omnium ex æquo motum percipere. Sed earum quæ excarnes corporis partes perreptant promptiùs: quæ carnosis subsunt, obscuriùs. Porrò iis quæ per brachiale excurrunt omissis, nullam, aut congruentius, aut vsu commodius attigeris. Primùm pulsuum genus ex motus tempore sumitur, vt quod eleuatione arteriarum, atque submissione examinetur. Differentiæ ipsius sunt, citatus pulsus, tardus, & mediocris: quoniam omne quod motui est accommodatum, aut celeriter, aut lentè, aut mediocriter pro temporis ratione mouetur. Citatus est, qui exiguo tempore multum spatij motu emeritur. Tardus, qui longo tempore, paruum interuallum perficit. Mediocris, qui medium quendam motum inter citatum & tardum, peragit. Alterum genus diastoles quantitate constat. Quoniam enim quodlibet corpus tria sortitur interualla, longum, latum, profundum, arteria autem corpus etiam est: ipsam quoque tribus constare interuallis necessum est. Verùm in naturali animantis habitu mediocriter ipsam vndequaque eleuari reperies. Contrà, cùm animal præternaturam habuerit, nonnunquàm in aliqua horum distantia deficit, aliquandò excedit. In quo statu meminisse conuenit, qualis pulsus naturalis fuerit. Si latitudine maior inueniatur, latum vocabis: si longitudine, longum: si profunditate, sublimem. Liquet autem contrarios quoque ipsis, & naturali minores, ad eum esse modum appellandos, arctum, breuem, & humilem: at inter eos qui omni distantia æqualiter in statum naturæ contrarium vertuntur, quicunque hac ratione imminutus est, paruus, quicunque auctus, magnus nominatur. Tertium genus pulsuum, ad virtutis robur exigitur. Differentiæ ipsius tres sunt, vehemens, languidus, & mediocris. Vehemens quidem est, qui tangentis manum validè percutit. Languidus, qui inualidè, & imbecilliter. Mediocris, horum medio cõsistit, quem nonnulli naturalem esse putauerunt. Nam ira & exercitijs

Arteriæ quid.

Origo.

Arteriarum pulsus vbi commodè tãgitur.

Pulsuum genera decem.

vehementiorem fieri pulsum asserunt, qui à naturæ habitu recedit, quorum dictis Galenus venit obuiam, non constantem inquiens, sed promptè mutari eum pulsum, qui ex causis non naturalibus vehementior euadit. Pulsus igitur vehementior, qui non expeditè mutatur, is nimirùm naturalis, & moderatus fuerit. Quartum genus, instrumenti constitutione constat: dico autem arteriæ corporis statu. Differentiæ huius quoque tres sunt. Vel enim instrumentum durius est, quàm natura exigit, ac pulsus vocatur durus. Vel mollius, ac nominatur mollis. Vel mediocriter habet, ac moderatus indè nuncupatur. Quintum genus, ex quantitate humoris infusi arteriæ pendet. Hæc habet discrimina. Plenus est, vacuus, & mediocris: quoniam totum vas, aut plenũ est, aut vacuum, aut mediocriter repletum. Plenus itaque est pulsus, vt Archigenes definit, qui arteriam pleniorem repræsentat, & occursum eius humiditate plenum: vacuus qui aëris modo arteriam excitat, vt digitorum impressione loci inanitas occurrat. Hæc igitur quinq; pulsuum genera, vno arteriæ motu constant. Quoniam verò caloris, qui in corde habetur qualitas ex arteria quodammodò magis euidenter apparet, dignati sunt quidam etiã hoc pulsuum genus, Sextum commemoratis annumerare. Ad reliqua verò genera, tum quæ ex vno, tum quæ ex multis pulsibus sumuntur, pertinet quod quietis tempore constat, & quod rhythmo, & quod æqualitate, & inæqualitate, insuper quod ordine & inordinatione constituitur. Quod itaq; quietis tempus spectat. Septimum à primo numeratum diuiditur in frequentem, & rarũ, & moderatũ. Nam cum arteria duplici agitetur motu, qui ex contrariis constat particulis, necesse est vt duplex quies cum ipso coincidat. Altera quę post eleuationem, antè submissionem est; altera quæ secundum submissionem, eleuationem præcedit, quæ etiã quies plerisque imperceptibilis esse videtur, vt inter duos motus quies aliqua media existat. Cui itaq; lõgum quietis tempus est, is rarus dicitur: cui breue, creber: cui medium, moderatus. Octauum genus pulsuum ad rhythmum pertinet. Est autem rhythmus summatim quidẽ dispositio aut temporis ad tempus proportio. In pulsu autẽ, secundùm nonnullorum sententiã sanè, temporis motus, ad quietis tempus, vt eleuationis & submissionis, ad aliquam quietem interpositam. Secundùm aliorum verò opinionem temporis

Rythmus quid.

poris motus, & quietis, ad motus quietísq; tempus, aut motus ad motũ, nempe eleuationis ad submissionem, aut quietis ad quietem, puta interioris ad exteriorem proportio. Differentiæ rhythmi principes sunt duæ, pulsus boni rhythmi, & nullius rhythmi. Porrò vocatur pulsus nullius rhythmi, nõ qui nullum rhythmum obtinet, id enim fieri non potest, sed malo rhythmo præditus, quemadmodùm nullam habere vocem, nullã ceruicem eum dicimus qui malam ceruicem malámq; vocem sortitus est. Cæterùm pulsus cui nullus rhythmus adest, triplex differentia existit. Alius siquidem est pararhythmus, mediocrem boni rhythmi peruersionem obtinẽs. Alius heterorhythmus, id est alterius rhythmi, qui longius à bono recessit. Alius ecrhythmus, qui omnino bonitatem rhythmi corrumpit.[a] Veluti cùm puer significatur, peculiaris quidem puerili ætati secundùm rhythmum pulsus eurhythmus appellatur: qui ad vigentem ætatem pertinet, heterorhythmus: qui nihil huius seruat, ecrhythmus dicitur. Nonum pulsuum genus est, quod in omnibus prædictis inuenitur æqualitate & inęqualitate constans, quod vel in vno pulsu spectatur, vel in pluribus, id quod à collectione plurium systematicum quoque vocant: de quo priùs tanquàm manifestiore dicendum erit. Aequalis itaque pulsus est, qui consequentia par est siue magnitudine, siue robore, aut velocitate, aut reliquorum aliquo, aut etiam omnibus. Inæqualis, qui consequentia impar est. Si enim subsequentes vniuersi pares magnitudine qualicunque inciderint, eiusmodi pulsus æqualis vocatur. At si primus, secundus, & tertius pares fuerint, quartus autem impar: talis nimirùm magnitudine inæqualis dicitur. Huius generis sunt, & deficiens, & coincidens. Non solùm enim post vnum aut etiam plures magnos vnus minor apparet, sed nonnunquàm totus quoque motus omnino aboletur, & pulsus deficiens appellatur, sicut alter huic contrarius coincidens, cùm expectata quiete in medio tanquàm superuacaneus aliquis pulsus inciderit. Sin autem secundus primo paulò minor factus sit, tertius secundo, & quartus tertio pari modo, idque deinceps longius, illiusmodi pulsus myurizontas & myuros nuncupant, nomen à figuris, quæ in mucronem desinunt, transferentes. Qui quidem perpetuò ex ipsis imminuuntur, ac nunquàm decrescere cessant, in absolutam motus defectionem finiunt,

Systematicum genus pulsus.

Deficiens pulsus.

Coincidens

Myurus.

ac vocamus ipſos myuros deficientes. Qui verò ceſſant, duplici continentur differentia. Nonnulli ſiquidem ipſorum in qua primùm deſierant paruitate, hanc perpetuò conſeruant. Quidam verò augeſcunt rurſus, vel in parem priori magnitudinem redeũtes, vel ad minorem, vel ad maiorem, ij myuri recurrentes dicuntur. Iam verò & in vnius pulſus inæqualitate myuri pulſus fiunt, de quibus ſuo loco paulò poſt tractabitur. Huiuſmodi ſanè quædam eſt pulſuum inæqualitas, quæ ſyſtematica appellatur: at quæ vno in pulſu depræhẽditur, vel in vna arterię particula, vel in diuerſis accidit. Quẽadmodum[b] in motu, exempli gratia, in vna quidem particula arteriæ inæqualitas dicitur, cùm aliter inceperit, ac aliter deſierit moueri circà vnum digitum arteria, incipiens quidem citatior, deſinens autem tardior, vel è contrario. Atque hoc triplici modo accidit, vel motus continuè manet, vel intercidit, vel repetit, & veluti bis percutit. Si igitur manens continuus & non interciſus, à celeritate ad tarditatem tranſierit, aut è contrario, [c] impar citatus Græcè ἀνισόταχυς eiuſmodi pulſus, & eſt, & dicitur. Quòd ſi quieſcat, & quiete interpolata poſtmodùm velocior appareat, [d] Caprizans appellatur, ex capra animante ſumpta tranſlatione, quæ ſaliendo ſublimis in aëre conſiſtit, & ſecundum quendam motum inopinatum priore citatiorem molitur. Porrò ſi ab eleuatione recurrerit, & antè ſubmiſſionem abſolutam, ſecundò manum tangentis ferierit, dicrotus huiuſmodi pulſus appellatur. Simile quippiã in incudibus fieri cernas licet, quippe mallei, ſimulatq; ſemel manu in ipſas incuſſeris, reciprocantur incudum renixu, & ſecundum rurſus, vel etiam tertiũ feriunt. [e] Atqui non ſolùm inæqualitas quæ vno ictu in eadémq; arterię particula accidit, in motus tempore poteſt fieri, verùm & illa quæ virtutis robore conſtat: non autẽ ea quę diſtantiarum quantitate comprehenditur. Nullo enim modo idem pulſus eadem in particula magnus & paruus queat effici: neq; in alio genere, ſed in diuerſis particulis. Porrò in variis arterię particulis vnóq; in pulſu duplex fit inęqualitas: nunc quidem cum motus manet continuus, & arteria iuxta quoſdam digitos citiùs mouetur, iuxtà quoſdam verò tardiùs: nunc autem cum motus quoq; interciditur, vt nonnulli quidem digiti motum apprehendant, nonnulli verò non. Ac iuxta eleuationis quantitatem in pluribus quidem particulis

Dorcadiſſans.

Bis feriens.

ticulis inæqualitas manifesta est. Ex quo genere sunt myuri vno in ictu inclinantes, quos Græci vocant ἐπινενευκότας, & περινενευκότας. Si nanque interna digiti parte magnus occurrit pulsus, & curuatus indè iuxta ratione minuitur, vt in exteriore quæ ad ægrotantis pollicem spectat arteriæ parte, minimus idem appareat, myurus vocatur ad muris caudę similitudinem: vel meiurus quòd caudæ modo imminuatur. At si iuxta medios digitos magnus occurrat, curuatúsque vtrobiq; minuatur, minor apparens, hunc Archigenes νενευκότα quasi dicas Latinè inclinantem, & περινενευκότα appellauit, manifestò significare volẽs eleuationis breuitatem, cum extremorum vtrorunque veluti inclinatione. Non enim vt abscisis vniuersim ac subitò vtrinque partibus, sed veluti inflexis in arctum contractus est, vtpotè myurus, hoc est imminutus magnitudine vtrisque in partibus. Ac cum secundùm magnitudinem inæqualitas, id quod maturius est, aut tardius assumpserint, tum vndosi, tum vermiculantes pulsus oriuntur: quòd si id quod in situ est, acceperint, conuulsorij & turbulenti, vt vocant, constituuntur. Exordiẽdum igitur est ab vndosis, in quibus non simul apparet in tali inæqualitate arteria omnis eleuari, sed pars illius alia primùm, mox alia, dein alia, postremo quarta, vt motus continuus maneat in modum vndarum sese eleuantium. Ac nonnulli vndam in rectum tendentem obtinent, quidam in latus inclinantem, & alij in breui longitudinis distantia, altitudinem magnam habent, alij contrà, aliqui latitudinem, aliqui angustiam. Similiter etiã celeritate & robore inæquales sunt. Vndosus totus in paruitatẽ cessans, vermiculans appellatur, vermis gressui assimilatus. Quemadmodùm verò vndosum pulsum minorem factum vermiculans excipit, ita vermiculantem formicans, vbi motibus multis abolitis in vnum eundémq; per quàm exiguũ desierit. Vocatus hic quoq; est à formicæ animantis similitudine, tum ob paruitatem, tum ob motus speciem. Est enim formicans admodùm exiguus, vt quo minor alius non extet. Pari modo languidissimus omniũ, creberrimus, non tamen citatus, vt Archigenes existimauit. Huic con finis est Hecticus. quemadmodùm enim febris, sic etiam pul sus Hecticus est, qui nullam magnam mutationem subit, sed perpetuò consimilis manet, trahítque vt ab initio incepit, & nunquàm soluitur, toto habitu in morbum conuerso. Por-

Nutantes pulsus.

Vndosi pulsus.

Vermiculãtes.

Formicans pulsus.

Hecticus.

Conuulsorius. rò conuulsorij pulsus vtrinque ab extremis sursùm retrahi, tendi,& conuelli videntur, ceu chordæ cuiusdam tensæ sensum præbeant: at in turbulentis nihil tale reperitur, sed maior in his eleuatio est, vt arteriæ particulæ quædam sursum ferantur, vno eodémque tempore, ac motum ipsarum spiculis rectissimè assimulaueris quæ validiùs emissa, celerirer feruntur vibrata. *Turbulētus* *Serratus.* Serratus pulsus est, cum alia pars arteriæ elata, alia minus, ob duritiem nimirùm ipsius esse videtur. Cæterùm pulsus hic etiam turbulenti quippiàm possidet, ac citatus quidem est,crebérque, non semper autem magnus. Decimum genus pulsuum ex inæqualitate profectum commemoratis succedit,quod ordine,& in ordinatione constat. Nam ordinatus & inordinatus inæquali in circuituum paritatem & prorsus imparitatē diuiso, ex vtraq; sectione originem trahunt. Ex circuituum paritate ordinatus ex absoluta verò imparitate inordinatus. etenim pulsus æqualis omnino est etiam ordinatus,siquidem subsequentia parem ipsum dicebamus: inæqualis autem non omnino inordinatus est. Si nanque paritatem corrumpat, circuitum verò seruet, aliquem,vt in eleuationis quantitate, verbi gratia, si duo magni, & vnus paruus sit: deinde rursus duo magni, & vnus paruus,atque sic deinceps,vocabitur inæqualis quidem,sed ordinatus. At si præterquàm quod paritatem corrumpat, ne ordinem quidem aliquem inæqualitatis conseruet,cum inę- qualis tum inordinatus talis est, similiter in aliis quoque generibus se habet. Inordinatorum quidem, alij sunt ex toto inordinati,ne vel exiguum quendam circuitum conseruantes, alij verò secundum circuitus ordinati. Quatenus enim continuā ordinationem non habent, inordinati vocabūtur: quatenus autē diu circuitum quendam tuentur,secundū circuitus ordinati vocari queant. Exempli gratia, si contingat duos magnos fieri, duos item paruos,deinde tres magnos, & tres exiguos:quatuor magnos,& pares exiguos, & rursus tanquàm reflectētes duos magnos,& duos exiguos: tres magnos,& totidē exiguos:& deinceps similiter. Scirè verò conuenit,inter alios quidem contrarios singulos, quendam esse medium,æqualis autem & inæqualis mediū nullū:neq; ordinati,neq; inordinati:nisi voles secūdùm circuitus ordinatū, medium dicere ordinati & inordinati. Cæterùm aliorū omnium medij,secundùm naturā sunt,præterquàm vehementis *Medij pulsus.*

& lan

& languidi, vt à nobis oſtenſum eſt. Inter hos autem æqualis ſolus ſecundum naturam eſt, reliqui pręter naturam, inæqualis ordinatus & inordinatus Hęc pulſuũ genera vniuerſa ſunt, & generales ipſorum differentiæ. Nonnulli verò his etiam alia duo annumerarunt. Primùm à ſitu arteriæ ſumitur, quatenus ſurſum, deorſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum deducta eſſe videatur. Alterum quo maturius, aut tardius: ex quorũ numero vndoſos turbulentóſq; pulſus eſſe diximus, ac nos compendij gratia ſimplices ſolùm differentias prodidimus: ex dictis autem ſi coniungamus has, facilè erit etiam compoſitas inuenire. Porrò opportunum erit deinceps, cauſas † quoque pulſibus conuenientes exponere, quas comitatur etiam pręſagium ab ipſis deſumptum, ac initium à magnitudine capiemus, quoniam hæc aliis eſt manifeſtior. Magnus igitur pulſus redditur, vel propter vſum vrgentem, qui calor eſt in corde exuperans, externæ appetens refrigerationis, & veluti euentilationis, aut propter corporis gracilitatem, vt poſterius oſtẽdetur. Porrò augeſcit calor, aut ex cauſis naturalibus, vtpote ætate florida, aut puerili, aut ſimpliciter calida, anni tempore, regione, & temperamento calidiore. Aut cauſis non naturalibus, veluti aëre qui nos ambit calidiore, balneis calidis, exercitiis, cibis, vino, medicamentis calfacientibus. Aut cauſis naturæ contrariis, putà intemperie calida, aut humorum putredine, aut ira, aut ſimilibus. Diſcernes vniuſcuiuſque pulſum hoc diſcrimine, quòd cauſæ naturales magnitudinem ipſius faciunt ſtabilem, & quæ difficulter mutari queat. Reliquæ verò, ex facili mutabilem, vt etiam manu adhuc admota frequenter, aut certè paulò pòſt ſubſidat. Iam verò pulſibus, qui ſanè ob balineas calentes magni ſunt, mollities quoque accedit, quemadmodum iis, qui ob calidam, & præſertim cum ſiccitate intemperiem magni exiſtunt, durities. Exercitatis verò mediocriter, aut perfricatis, nec duri, nec molles ſunt, medio ſtatu præditi, pectoris autem regio, multò calidior eſt, quod iam & iratis accidit. Ex cibo autem magnis, aut vini vſu, aut ira, præter magnitudinem etiam vehementia ineſt. Qui verò occultare iram ſtudent, aut aliud quid præter medici permiſſionem factum, verbi gratia medicamen calidum ſumptum, eundem medicum ſimulatque manum attingat, interrogantem celare volentes, iis præter magnitudinem manifeſta quoque

† Pulſum immutãtes, τὰ αἴτια τὰ τρέποντα τοὺς σφυγμοὺς. Goup.

Magni pulſus cauſæ.

oboritur inæqualitas. Ad hæc ægrotantis mores & consuetudo non mediocriter ad pulsus dignotionem faciunt. Consuetudo quidem, si medicaminũ appetens sit, si & rudis morum, si opinionis eximendæ peritus & callidus sit. Ex humorum putredine magnus, ad magnitudinem adhuc submissionem magis citatam habet. Verùm ad magnum pulsum efficiendum, non solùm vsus abundè est, sed etiam virtutis ministerium desideratur, instrumentiq; commoderatio inter siccitatem & mollitiem. Aucto igitur cordis calore propter quamlibet causam ex commemoratis, primùm quidem magnus pulsus efficitur: vbi verò magnitudo vsui non suffecerit, statim etiam celeritas ipsi accidit. At si ne sic quidem satis fuerit, mox frequentiam assumit. Parui autem, tardi & rari pulsus, itidem à contrariis finnt. Sed quandocunque à magno citato & crebro ad contrarios fit mutatio, vsu nimirum postulante, non amplius id quod in pulsu primùm factum est, id etiam primùm cessat, verùm quod postea acquisiuit, id primùm abiicit, statim quidem rarus euadens, deinde tardus, posteà quoque exiguus. Sin autem tarditas paruitásq; accreuerint, è contrario raritas in crebritudinem transmutatur, vt per eam vtcunque vsui fiat abundè. Hæ igitur magnitudinis, celeritatis, frequentiæ, & contrariorum ipsis pulsuum causæ habentur. At iungetur ipsis ea quoque pulsus immutatio, quæ vna solùm distantia constat. Itaque latitudo sola augetur, dum humiditas potissimùm, vel secundum naturam, vel etiam ab exterioribus causis redundat, quemadmodum sublimitas, pulsus ob instrumenti mollitiem, virtute ad hoc opitulante: longitudo à siccitate, & carnium circumpositarum emaciatu palàm efficitur, reliquis distantiis collapsis. Non enim arteria longior, quàm postulat natura fieri potest, ac propriè magis pulsum huiusmodi gracilem appellaueris, quemadmodum ipsi contrarium secundum latitudinem solam, & profunditatem adauctum, amplum. Cõtrariis autem horum affectibus pulsus nonnunquam incidit, & in aliqua, aut aliquibus distantiis prohibetur, humilis, aut arctus, aut breuis apparens, cùm talis nõ sit, sed ob pinguedinis cuiusdam, aut carnium, aut membranarum oppositarum crassitiem apparens: interim etiam totus paruus videtur, cùm re vera paruus non sit, & languidus similiter. Quid opus est verbis? sæpe absoluta pulsus defectio quibusdam

Parui.

Lati pulsus causæ.

Gracilis pulsus.

Amplus.

dam esse putatur in omnibus arteriis, cùm verè non sit, & maximè iis qui negligentius ipsum tangunt: sed cùm motus ob carnium copiam delitescit, re vera obscurus existens. Non enim extrema pulsus defectio homini potest accidere, quoad vita fruatur. Quemadmodum igitur rursus in locis excarnibus, etiam parui pulsus, magni esse videntur. Corpore itaque vehementer emaciato, arteria spinam perreptans, sæpe tangentibus abdomen, motum repræsentat, ac nōnulli etiam ex his quæ prius in artubus non erant conspicuæ. Quamobrem omnibus causis diligenter attendendum censeo, ne dignotio ipsorum nos lateat. Pulsus autem vehemēs virtutis robore efficitur, si nulla ex causis reliquis renitatur, vtpote vsus dissolutus, aut instrumenti durities. Languidus autem pulsus imbecillæ virtutis & solius soboles est, aliud licet nullum adfuerit. Siquidem vehemens omnibus causis ad sui generationem indiget: languidum etiam sola imbecillitas efficit. Qui igitur per initia vehemens est, ætates, anni tempora, regiones, & temperamenta moderata comitatur: lāguidus immoderata. Porrò qui à langore in vehemētiam incidit, virtute vindicata ab imbecillitate priùs occupante efficitur. Vindicatur verò, aut ex his quæ in ipso corpore continentur, veluti humorum concoctione, vel excretione, vel ira: aut ab exterioribus, nempe vino, cibo, exercitiis, ac aliis quæ intemperiem corrigunt. Vires dissoluunt inedia, vigiliæ, vacuationes immodicæ, tristitia, curæ & dolores maximè animæ defectionem inferētes, ac omnia quæ intemperiem faciunt. Quidam verò ex rudibus ac inexercitatis, durum pulsum vehementem esse putauerunt, quod discrimen, exercitatum tum ratione, tum tactu, nunquam latuerit. Nam vehemens magna ex parte cum magnitudine in sublimitatem attollitur, tactum validè percutiens: durus magnitudinem non recipit propter arteriæ contumaciam. Fit igitur durus, ob instrumenti duritiem, quam refrigeratio immodica, aut siccitas, aut tensio ab inflammatione profecta, aut conuulsio generat. Statim verò duritiem etiam paruitas, & celeritas, nonnunquam & frequentia magnitudinis loco propter vsum sequitur. Mollis pulsus, arteriæ humiditatis comes est, quam humidiorem reddunt ex iis quæ secundum naturam sunt, humectiores cibi, balnea frequentia, somnus multus, victus copiosior & animi oblectatio, ex his

Pulsum nō intercipi penitus homine viuente.

Vehementis pulsus causæ.

Languidi.

Vehementis pulsus & duri discrimen.

Duri pulsus causæ.

Mollis.

quæ

quæ præter naturam ſunt, ſopores, lethargi, aquæ ſubter cutem, & reliqua pituitæ vitia. Plenus pulſus, aut humorum copiam, aut ciborum, aut vini potionis abundantiam indicat, quemadmodum vacuus contraria: aut enim inediam, aut vacuationem. Vbi calidius arteriæ corpus occurrit, multam in corde caliditatem, reliquo corpore refrigeſcente, aut conuulſoriam quampiam arteriarum violento motu incaleſcentium diſpoſitionem fatetur. Archigenes verò tradit arteriæ locum propriè in Catochis calidiorem deprehendi, [f]quemadmodum in iis qui conuulſionem cum graui animi in ſomnũ delatione quam Cataphoram appellant. At rhythmus, de quo diſputatum eſt, ſi par ſit motu & quiete, probam totius corporis temperiem præ ſe fert, quantum ad ſe pertinet, vel non magnam à bona declinationem, ſicut in ætate puerili, & corporibus alioquin temperatis. Ac ſi longius quietis tempus fuerit eò quo motus peragitur, calorem prępollere notat, quemadmodum in ætate florentibus, & his proximis: veluti igitur in corporibus ſenilibus æquabiliter frigidis, diuturnius motionis tempus eſt quàm quietis. Notare autem oportet rhythmi inæqualitatem menſuram eſſe eius quæ celeritate & frequentia conſiſtit. hanc autem veluti materiæ rationem ad ryhthmum obtinere. Iam verò deficientes, coincidentéſque pulſus fiunt, viribus oppreſſis, & veluti aggrauatis, ſed coincidentes minorem offenſam, deficientes maiorem ſignificant: ac in vniuerſum virtus oppreſſa grauataque pulſus mutat ad inæqualitatem inordinationémque, tum aliam quamlibet, tum eam quæ vehementia & magnitudine conſtat. Ac ex Myuris pulſibus genere duplicibus demonſtratis (vel enim in Syſtematica, vt vocant, inæqualitate, vel in ea quæ vno fit ictu, deprehenduntur) deficientes quidem extremam virtutis internitionem notant, repetentes autem recurrentéſque, & ipſi quidem imbecillem, ſed repugnantem adhuc reſiſtentémque, & renuentem indicant. in vno autem ictu Myuri & inclinantes, quos ἐπινενευκότας, vel περινενευκότας appellamus, maximè iis fiunt, qui paulatim contabuerunt, inflammationibus non ſolutis, præterea plurimis quomodocunque tabeſcentibus, dum partes quæ circa arterias habentur, emarceſcunt. Porrò inæqualiter citati & caprizantes, febriles potiſſimùm calores comitantur: verùm ſi pulſus eleuationis principia

Pleni. *Vacui.*

Rhythmi pulſuũ cauſæ.

Deficientiũ & coincidentiũ pulſuũ cauſæ.

Caprizãtis pulſus cauſæ.

cipia

cipia diſſoluens, extremum ipſius acceleret, & ſubmiſſionis initium, putredinem exuperantem notat, natura fuliginoſis recrementis excernendis incumbente. Sin autem è contrario ſubmiſſionis initium diſſoluerit, ad eleuationem verò magis inſtet, calorem præpollere ſcias, qui refrigerationem deſideret. Comitatur hæc in febri etiam crebritudo plurima ex parte, interdum magnitudo quoque, niſi virtutem inſtrumenti duritia impediat. Cùm autem hæc in arteria intenditur, & virtus nõ ſit inualida, pulſus fit, qui à bis feriendo Dicrotus appellatur. Porrò vndoſus humidiores potiſſimùm affectus ſequitur, atq; his magis aquæ ſubter cutem genus, quod Anaſarca vocant: item Lethargos, & peripneumoniã. At cùm virtus diſſolui inceperit, ſed paululum adhuc reſiſtat, vndoſus in vermiculantem decidit, vbi extremè collapſa fuerit, etiam hunc formicans excipit. Hecticus autem propriè contabeſcentes, & alioqui emarceſcentes ſequitur. Conuulſorius fit, quum neruorum origo inflammatoria quadam affectione conflictatur, ſicut in Phreneticis, & acuta Epilepſia correptis, quando etiam moriuntur, adhuc calentes, qui hoc vitio ſunt occupati, contrario his modo quos ſyncope inuadit. Illi nanque vehementer etiam frigidi, adhuc viuunt. Turbulentus autem pulſus efficitur, cùm vſus magnam eleuationem requirit, ac vitale robur eam poteſt creare: ſolum verò arteriæ corpus præ duritie, in magnam attolli diaſtolen, vt in magnis inflammationibus, obſtructionibúſque diuturnis, impotens refragatur. Pulſus ſerratus in totum index eſt inflammationis, & præſertim partium quarundam neruoſarum: quinetiam Pleuritidi peculiaris eſt, remittens quidem, leni & ex facili concoquendæ, intenſus autem difficili, & concoctu peruicaci: quæ cùm imbecilla quidem virtute, ſubitò in periculum præcipitat: cùm valida autem longo tempore concoquetur. Vel enim in vomicam tranſiit ſubinde, vel marcida tabes ipſam excepit. Iam verò ſciendum venit, inordinationem comitari inæqualitates: rarò ſiquidem inuenire eſt inæqualem pulſum, ordinatum. Minores offenſæ, inæquales pulſus & ordinatos: maiores, inæquales & inordinatos procreant. Hæ igitur ſimplices pulſuum cauſæ ſunt & præſagia. Ex his etiam compoſitas, vt in ſermone de differentiis ipſorum dicebamus, haud negotioſum eſt inuenire.

Dicroti. *Vndoſi.* *Vermiculantis.* *Formicantis.* *Hectici.* *Conuulſorij.* *Turbulẽti.* *Serrati.*

ANNOTAT. ANDERNACI.

Pulsus. *Hoc caput ex varijs Galeni libris de pulsibus transcriptum est. Primùm itaque Paulus definitionem ponit, qua dicit cor & arterias attolli, & deprimi. Attolluntur autem, longis fibris in se coeuntibus: alijs omnibus relaxatis. Submittuntur, hoc est depri-muntur, astringuntur, longis relaxatis, latis in se coeuntibus. Græcè est ὁ μὲν σφυγμὸς κίνησίς ἐστι καρδίας καὶ ἀρτηριῶν κατὰ διαστολὴν καὶ συστολὴν γιγνομένη. Hoc est: Pulsus sanè motus est cordis, & arteriarum qui fit secundum diastolen & sistolen.*

Pulsus partes.

Fuliginosa. *Quæ ex functione obita collecta sunt. Nam hæc teste Galeno, non aliter calorem natiuum, quàm flammam ignis extinguunt.*

Primò pulsuum genus. *Hoc ad verbum ex Galeni libello ad candidatos medicinæ sumptum est. Habetur enim: Ex iis quæ propria motus sunt, celeritas existit & tarditas: alius vrgens motus, alius resolutus.*

Quoniam enim. *Hunc syllogismum ex primo de differentiis pulsuum mutuatus est. Verba ita sonant: Quia verò & arteria tria interualla sortita est, sicut aliud quoduis corpus, longum, latum, & profundum, necesse est omnino in singulis distantiis quantitatem diastoles, & sistoles metiri. Verti autem interuallum, διάστασιν, quod neoterici dimensionem interpretantur. Celsus libro tertio dixit: Si venæ non æquis interuallis mouentur, arterias intelligens.*

Διάστασις. Interuallū.

Humoris infusi. *Galenus libro de dignoscendis pulsibus quarto etiam ex infusione humoris differentiam pulsus constituit. Nam aliàs plus, aliàs minus in ea continentur, nunc crassior, nunc tenuior, nunc aquosa, nunc aërea humiditas.*

Pleniorem. *Verba sunt Archigenis apud Galenum lib. quarto de dignoscendis pulsibus, admodum obscura, vt lectores facilè iudicabunt. Cæterùm plenus pulsus habet tria genera, vt summatim dicam: Primùm, quod ipsum corpus arteriæ, quo statu sit declarat: alterum quod qualitatem substantiæ quam continet: tertium natiui spiritus facultatem indicat.*

Pulsus plenior.

Quoniam verò caloris. *Hic locus ad verbum ex libro primo de differentiis pulsuum desumptus est. Verba ita sonant:* ὅτι κατὰ τὸν τῆς ἀρτηρίας τόπον, ἐνεργέστερον γνωριζομένης τῆς τοῦ πυρετοῦ θερμότητος διά τις ὀξὺν, ἢ εἰ κατ' ἄλλο τι μόριον ἅπτοιο, πιθανὸν ἔδοξεν εἶναι τισι καὶ τοῦτο γένος σφυγμῶν συναριθμῆσαι τοῖς ἄλλοις. *Ex qua lectione videtur addendum in Paulo* τινὲς, *vt sit* ἠξίωσαν τινὲς καὶ τοῦτο, &c.

Nam

Nam cum arteria. *Galenus primo de differentiis pulſuum in hunc modum habet: Cùm arteria corpus ſit cauum longum, & teres, moueatúrque perpetuò duplici motu, ex contrariis compoſito particulis (vel enim in ſe vndiquaque ſubſidet, vel in omnem partem attollitur, qui motus duplex appellatur pulſus) neceſſe eſt, vt duplex ei quies in vtroque coincidat. Deinde pergit, atque has duas quietes exercitata manus cognoſcit, & ratio demonſtrat. Pauli lectio videtur corrigenda. Habet enim codex impreſſus,* τῆς γὰρ ἀρτηρίας διπλῆν κινουμένης κίνησιν ἐξ ἐναντίων συγκειμένην κινήσεων. *Quod eſt: Cùm enim arteria duplici moueatur motu, contrariis compoſito motibus, pro* ἐξ ἐναντίων συγκειμένην μορίων. *Sic itaque corrigito.*

Corrigitur codex Græcus.

Differentiæ rhythmi. *Ex primo de differentiis pulſuum Galeni tranſcripta ſunt. Quare qui omnia planius fuſiúſque explicata deſiderabit, ad eos ſe commentarios conferat.*

At cùm ſecundum magnitudinem inæqualitas, id quod maturius, aut tardius aſſumpſerit. *Hoc eſt, vt apertius interpreter: quanquam ſic habeant, ac cùm inæqualitas ex magnitudine ſumpta, inæqualitatem quæ celeritatis, aut tarditatis ratione conſtat, aſſumpſerit. Sed malui eſſe obſcurior, quàm non fidelis Ariſtarchis noſtris videri.*

Ac ſi id quod in ſitu eſt. *Eadem locutio. Idem intelligo, ac ſi dicas: Si eam differentiam inæqualitatis ſumpſerit, quæ ex ſitu arteriæ capitur.*

Porrò opportunum erit. *Sequentia Pauli dicta, ex Galeni libris de cauſis pulſuum, & de prænotione miro artificio, compendióque ſunt decerpta.*

Magnus igitur pulſus. *Galenus primo* περὶ προγνώσεως σφυγμῶν *in hanc ſententiam ait de magno pulſu. Vel enim fit ob corporis (intellige arteriæ) gracilitatem, aut temperamenti calorem, aut motum acquiſitum.*

Cauſæ ipſius naturales. *Paulò pòſt Galenus habet. Verùm motus aſcititi; ſtatim ſubſidunt. qui autem ex gracilitate, & temperamento proueniunt, adhuc perſeuerant.*

Vt etiam manu admota. *Galenus: Vt liceat tibi pulſus tangenti, & deinde paulùlum intermittenti, rurſusq; iterum attingenti, mutationem manifeſtiſsimam dignoſcere, &c. Habetur autem in codice Græco Pauli bis* πάντως. *tu igitur poſtremum expunge.*

Qui ſanè ob balineas. *Hæc ferè & ſequentia lib. I. iam citato inuenies. Niſi quòd Galenus verbis nõnihil immutatis eadẽ dicat.*

Ex humorum putredine magnus, ad magnitudinem, adhuc

huc submissionem magis citatam. *Galenus libro secundo* προγνώσεως σφυγμῶν *hanc sententiam interpretatur in eum modum. Indicabit igitur, celeritas quidem systoles, eximiam quandam fuliginosorum excrementorum copiam colligi simul, & excerni, &c. Permultùm enim ex humorum putredinibus colligitur. Iam libro primo de causis ita habet: Cùm refrigerantem causam attrahit corpus arteriarum distenditur: cùm fuliginosum excernit, comprimitur. Superat autem aliàs diastole, cùm scilicet maior refrigerij vsus est. Systole, cùm plura recrementa expelli desiderant.*

Causæ pulsuum & eorũ differentiæ.

Verùm ad magnum pulsum. *Galenus primo de causis: Conuenit igitur tria causarum genera sibi mutuò opitulari, vt pulsus magnus aut celer fiat: nempe vsum generationis ipsorum vrgentem, virtutem robustam, arteriarum tunicas molles, aut non omnino duras.*

Celeritas accedit. *Eodem libro: Copiosiore calore in corpore collecto, necesse est animal maiorem desiderare respirationem: pulsúsque maiores. Quæ autem ratione maiores, hac etiam velociores & frequentiores. Vt enim sitientes non solùm multùm, sed etiam citò, & frequenter potionem assumunt, ita qui refrigerantem substantiam requirunt, multam simul hanc, & celeriter & frequenter attrahunt. Quare proprij sunt copiæ caloris pulsus magni, celeres, & frequentes non tamen necessarij sequentes, verùm si nullum ex prædictis impedierit.*

Non amplius id quod in. *Primo de causis Galenus. Fortaßis videbuntur pugnare ea quæ apparent tum inter se, tum vnà cum causis propositis. Conuenit enim, vt in caliditate, primùm sanè magnitudo, mox celeritas, deinde frequentia erat, ita etiam in frigiditate, primùm sanè oriri paruitatem: mox tarditatem: tertium raritatem. Quæ igitur solutio? Quoniam virtute robusta, & si vsus paulò minor fuerit, primam sanè actionem neque exiguam, neque tardam necesse est fieri, secundam verò post longius tempus, si vsus vrget, ratio est absolui. Sicut enim cùm vrgebat, stimulabátque, & impellebat virtutem ad actionem, ita cùm non vrget, diutius conquiescere permittit.*

Dubij solutio.

Sin autem tarditas paruitásque accreuerint, è contrario raritas in crebritudinem. *Quod fit cùm non totum arteriæ spacium absoluit pulsus, sed medium duntaxat, vnde sæpius repetere cogitur: alioqui in magno vsu cùm frequens est, totum spatium peragit, crebrò id repetens. Si verò maior frigiditas oborta sit, eóque vsus abundè solutus fuerit, vnà quidem cùm eo motus etiam celeritas ita soluetur.*

soluetur. Minor autem erit & Diastole si plurimùm fuerit aucta frigiditas, rarißimos quidem, non tamen & tardißimos, & minimos pulsus fieri necesse est: sed tardiores semper & minores sufficit. Quippe virtute robusta absolutè tardi, aut parui nunquàm fient, etiam si vsus admodùm fuerit solutus.

Itáque latitudo *Latos omninò pulsus post criticas excretiones fieri docet Galenus libro secundo de pulsuum causis. Paulo post: Frequenter lati fiunt ob humiditatem, & præsertim cùm ipsa corpora arteriarum irrigua fuerint, vt in hydrope, aliquandò ob pondus, quod extrinsecus arteriis accidit. Id autem pondus plerunque cutis ipsius rugositas est.*

Quemaemodùm sublimitas. *Sublimis in ira & antè crises, scilicet cùm natura iis quæ molestant, expellendis incumbit.*

Longitudo. *Longus cum quo reliquarum duarum distantiarum quantitas existimatur, ob tenuitatem corporis aut peculiarem magnitudinem talis efficitur. Nam aliquandò motus quatuor digitis occurrit arctus sanè & gracilis adeò vt chordam tenuem repræsentet. Siue enim veluti gracilis cuiusdàm chordæ, siue vt pili occursus appareat, ex hoc ipso magna quædam tunicæ arteriarum duricies apparet.*

Non enim extrema. *Idem Galenus habet primo περὶ προγνώσεως σφυγμῶν, hijce verbis: Pulsus defectio reuerà quidem nunquàm in corpore viuo accidit.*

Corpore emaciato. *Hanc sententiam & superiorem in libello de pulsibus quem ad candidatos inscripsit.*

Vires dissoluuntur. *Vide libellum iam citatum, & prognosticũ.*

Durum pulsum. *Galenus lib. 3. de differentiis pulsuum in calce: & 1. de dignotione: Durus inquiens, & vehemens esse possunt, sed non vehementißimus, & durißimus. Vide etiam primum de præsagiis pulsuum.*

Reliqua pituitæ vicia. *Alia quæ arteriarum tunicas humiditate multa, & præcipuè pituitosa irrigant. Primo de causis ad calcem.*

Rhythmus. *Vide secundum Galeni librum de præsagiis, & tertium de causis pulsuum.*

Deficientes. *Alij vocant intermittentes. Fit quandò facultas grauatur humorum copia, & impeditur, quò minus motum conuenienti tempore auspicetur: vel ob crassitudinem, vel copiam humorum ora arteriarum cordi vicinarum obstruentem.* *Pulsus deficiens vndè.*

Coincidentes. *Fiunt hi, teste Galeno, ob frequentiam inæqua-* *Coincidens pulsus.*

lem: quod cor sæpè functionem minus ac vsus exigit, obierit. Hoc autem ipsum rursus fit, vel grauato corde humorum copia, vel instrumentis obstructis, vel coactis: quæ & deficientium causa erat. Differunt autem inter se, quòd coincidentes virtutem testentur repugnantem, & contendentem cum iis quæ molestant. Deficientes, detrectantem id subire. Coincidentes sæpè crisim intulerunt. Deficientes illis periculosiores. Vtrique accidunt in febribus ardentibus.

Inclinans. Inclinantes. Cùm virtus imbecillis erit, corpora autem arterias ambientia, emaciata & colliquata. Multæ sunt causæ, Inflammationes, scirrhi, abscessus, phymata cruda, omnis tumor præter naturam, durities squalida, frigiditas nimia. Galenus primo de causis.

Caprizans Caprizans. Fit cùm virtus quantùm ad se pertinet, naturale robur seruat, sed à motu impeditur, vel propter copiam immodicam, vel obstructionem, vel instrumentorum compreßionem. Vide secundum de causis pulsuum.

Dicrotus. Dicrotus. Hic & caprizans bis feriunt, sed dicrotus duritiam instrumentorum habet, & intemperiem.

Vndosus & vermiculans. Hi duo quantitate sola differunt, vna species existens. Sunt autem in diuersis particulis, sed vno in pulsu, causa est imbecillitas virtutis, aut copia humorum, aut mollicies instrumentorum extrema, cùm robur vitale arteriam nequit attollere.

CORNARII.

a Velut exempli gratia, si in puero notas colligere velis, proprius ætati puerili pulsus iuxta rythmum contingens, boni rythmi pulsus appellatur. Qui verò rythmum corrumpit, sine rythmo. Et corrumpens quidem propinquæ ætatis rythmum assumit, pulsus præter rythmum appellatur. Qui verò ætatis vigoris, alterius rythmi dicitur. At qui neque huius ætatis rythmum conseruat, extra rythmum nominatur. Græca lectio corrupta est ac manca, quæ ex lib. 1. Gal. de different. pulsuum restitui potest eo modo quo sententiam expreßi, ita vt non Gal. lectionem ad verbum sequamur. Gal. enim in vniuersum de omnibus ætatibus exemplum proposuit Paulus autem id ad puerilem ætatem more quodam suo contraxit. Sic ergo lege. ἐπὶ σημειουμένου σου παιδίον, ὁ μὲν ἴδιος τῆς παιδικῆς ἡλικίας κατὰ τὸν ῥυθμὸν γινόμενος σφυγμὸς εὔρυθμος καλεῖται. ὁ δὲ διαφθείρων, ἄρυθμος. καὶ τοῦ διαφθείροντος ὁ μὲν τὸν τῆς πλησίον ἡλικίας ῥυθμὸν μεταλαμβάνων, παράρυθμος. ὁ δὲ τὸν τῆς ἀκμαστικῆς, ἑτερόρυθμος. ὁ δὲ μηδὲ τὸν ταύτης διασώζων, ἔκρυθμος προσαγορεύεται. Hæc lectio Pauli integra est, ac genuina.

b velut

b *velut in tempore motus, circa vnam quidem arteriæ partem inæqualitas dicitur, &c. Habent exemplaria,* ὥσπερ ἐπὶ τῆς κινήσεως τυχὼν, *hoc est, velut verbi causa in motu, quæ lectio etiam si recta esset, tamen* τυχὸν *legendum esset. Sic igitur corrigito.* ὥσπερ ἐπὶ τοῦ τῆς κινήσεως χρόνου, *velut in tempore motus. Quod autem genuina sit hæc lectio ex iis quæ mox sequuntur constat, vbi de tempore motus dictum velut repetens ait.* οὐ μόνον δὲ κατὰ τὸν χρόνον τῆς κινήσεως, τὴν κατὰ μίαν πληγὴν, ἐν ἑνὶ μορίῳ τῆς ἀρτηρίας ἀνωμαλίαν ἐγχωρεῖ γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν τόνον τῆς δυνάμεως, οὐ μὴν οὔτε κατὰ τὸ πόσον τῶν διαστάσεων. οὐ γὰρ οἷόν τε τὸν αὐτὸν σφυγμὸν ἐν ταὐτῷ μορίῳ μέγαν τε καὶ μικρὸν γίγνεσθαι, οὔτε κατ' ἄλλο γένος, ἀλλ' ἐν διαφέρουσι μορίοις: κατὰ διαφέροντα δὲ μόρια τῆς ἀρτηρίας ἐν ἑνὶ σφυγμῷ ἀνωμαλία γίνεται διττή. *Hunc locum integrum adscripsi, quod in Græcis exemplaribus corruptissimè legatur.*

c *Inæqualiter velox.*

d *Dorcadissans, metaphora à Dorcade animante sumpta.*

e *Non solùm autem circa motus tempus, inæqualitatem circa vnã plagam in vna arteriæ parte fieri contingit, sed etiam circa facultatis firmitatem: non autem circa dimensionum quantitatem: non enim fieri potest vt idem pulsus in eadem parte magnus ac paruus fiat: neque circa aliud pulsuum genus, sed in partibus diuersis. Hic locus est quem paulò ante integrum Græcè adscripsimus.*

f *Velut quibus conuulsio imminet cum graui in somnum delatione Græca falsò habent,* καθάπερ τοῖς παθησομένοις μετὰ καταφορᾶς. *Legendum enim,* καθάπερ τοῖς σπασθησομένοις μετὰ καταφορᾶς. *Ita enim Gal. lib. 4. de Causis pulsuum.*

De deiectionibus. Cap. XIII.

ALuus optima est, mollis, cohærens, & eodem tempore quo in secunda valetudine assueuit, reddita. Talis nimirùm est quæ leuiter ruffa est, simul & conuenienter spissa, non nimis fœtida: quæ talis non est, mala censetur. Quæ igitur colore similis cibo ingesto cernitur, & tenuis, & nõ exuccata & celeriter descendens, cruda est, At merè ruffa, initio quidem biliosiorem morbum indicabit, sin autem in declinatione talis excernatur, corpus probè expurgari denuntiat, viridis, æruginosæ bilis nota est. nigra, vel atræ bilis, vel sanguinis cuiusdàm indidem adusti. liuida, refrigescere quodammodò, & emori non parum interiora significat. oleosa pinguísque, corporis pinguitudinem consumi innuit: quem-

Deiectionum alui ratio.

admodum rursus viscosa, pingui cùm sit deterior, animantis particularum consumptionem præ se fert. Nimis fœtida haud exiguam fatetur putrefactionem. Porrò in omnibus hisce, si aluus qualitate cibo assumpto non respondeat, eodem iam modo affectio quoquè cõsiderabitur. Omnium deterrima & pestifera, erit nigra, liuida, oleosa, celeriter transiens.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Aluus.

Aluus optima. *Hoc caput partim ex prognosticorum secundo, partim ex primo de Crisibus libro Galeni sumptum est. Dixi autem aluus, pro deiectione, secutus Celsum, qui libro secundo eandem ferè sententiam habet. At venter ei qui à periculo tutus est, reddit modò mollia, figurata, eodem ferè tempore, quo secunda valetudine assueuit, modò conuenientia his que assumuntur. Cæterùm qui causas omnium volet intelligere, commentarium suprà citatum lectitet.*

Leuiter ruffa. *Sic interpretatus sum ὑπόπυῤῥον quasi dicas subruffa: hoc est, quam bilis ex iocinore leuiter tinxerit.*

συνιστικός.

Conuenienter spissa. *Grecè est ἅμα τῇ προσηκούσῃ συστάσει, quod est cum conuenienti spißitudine. Apud Galenum de Crisibus non est, quod satis in verbo συνιστικὸς, hoc est, cohærens, intelligatur.*

Non nimis fœtida. *Hippocraticum esse dixit Galenus, quod Celsus aliquandò interpretatus est, mali odoris, aliquandò si magna fœditas odoris acceßit.*

ἀχύμωτον.

Non exuccata. *Hoc est: Ex qua humiditas chyli aquositásque non sit per venas mesaraicas iecori distributa. Vt ferè idem, sit quod aluus liquida aquosáque. Cùm enim distributio parum absolutè, peragitur in ventre, excrementa liquida, tenuia & aquosa permanent. si Galeno & rationi credimus. Græca dictio est ἀχύμωτον, quam Leonicenus vir alioqui in Italia habitus maximus in re medica, vertit, humoris expers, quod quàm sit ad rem, eruditi iudicent. Est autem ἀχύμωτον, id quod Galenus libro octauo de compositione medicamentorum secundùm locos, ἀνεκχύμωτον dixit, in hac nimirùm sententia ὅταν μὲν οὖν ἕλκειν ἐκ τῆς κοιλίας τε καὶ τῶν ἐντέρων τὴν τροφὴν ἀτονήσῃ τὸ ἧπαρ, ὑγρὰ καὶ ἀνεκχύμωτα ἐκκρίνεται διὰ τῆς ἕδρας. Hoc est: Cum igitur iecur alimentum ex ventriculo & intestinis præ debilitate nequiuerit attrahere, liquida, & non exuccata per sedem excernuntur, &c. Ex hisce verbis liquet non debere accipi pro ἀχύλωτον, aut ἀχυλοποιηθὲν, sicut nonnulli interpretantur. Nam deiectio liquida, & tenuis esse potest, etiam si venter pro munere suo sit functus. Necesse autem est & circumpositas partes à vicio immunes*

nes esse, & distributionem probè in iecur fieri, vt alimentum concoctum esse, ex aluo iudicemus. Cæterùm ἀχύμωτον videtur contrarium ferè esse verbo συνεστηκός. Nam hoc tam est substantia moderatum, vt vndique cohæreat, simúlque existat molle. Illud contrà tam liquidum vt vndiquaque diffluat.

At merè ruffa. *Iam ad tertium deiectionum genus descendit, quod nonnihil ex recrementis à toto corpore in ventrem confluentibus: non ex ciborum confectione indicare potest.*

Viridis æruginosæ. *Aeruginosa in ventre gignitur & porracea: aliæ bilis differentiæ in venis procreantur, teste Galeno in commentario de atra bile.*

Animantis particularum consumptionem. *Græcè est σύντηξιν δηλοῖ τῶν τοῦ ζώου μορίων, quasi dicas, colliquationem animantis particularum indicat: Intellige autem solidarum: quæ absolutè particulæ dicuntur.* *σύντηξις.*

De vrinarum notis. Cap. XIIII.

Quemadmodùm in deiectionibus, ità in vrinis quoque regula sanorum vsi, de ægrotis indicia sumemus. Vrina igitur præstantissima est, quæ sanis simillima. Talis nimirùm est subrufa simul & subflaua, nimirùm verò hæc & crassitiem moderatam habet. At cùm triplex turbidarum vrinarum sit differentia, (vel enim redditæ tales, paulopost subsidunt, vel consimiles perpetuò manent: vel puræ excernuntur, deinde verò turbantur) praua quidem existit tertia ordine dicta, moderata benignáque, prima: medio vtriúsque consistit secunda. summè cruda est, exactè aquosa, veluti desperatæ concoctionis venosi generis accidens. Quandò autem celeriter descenderit, Diabetes, vt Græci appellant, efficitur. Verùm hæc sanè inter vrinas crudas deterrima est. succedit autem ipsi, tenuis admodum & aquæ modo exalbida. Huic vicina est alia vrina, quæ multis in morbis apparet, [g] tenuis admodùm, & albæ propinqua. Subpalida verò hanc sequitur: quæ pallida quidem modò erit, & subrufa, concoquitur autem iam quantùm ad colorem ipsius attinet. Tantùm verò crassitie ipsam ab aquosa recessisse oportet, si probè concoqui debeat, quantùm etiam colore, sinautem hoc secundùm naturam adamussim seruato, subsidens album, læue, æquale, & copiosum reddit, exactæ nimirum concoctionis nota fuerit: largius autem, crudum humorem expur-

Vrina quæ optima.

Vrinarum turbidarũ differentia.

Vrina cruda.

Vrina concocta.

gari signat. Iam verò si vrina crassa modicè fuerit, habeátque subsidens aliquod, non cruda iam ex toto erit. Si enim subsidentia parti farinæ crassiori, aut laminis similia, aut furfuri, aut nigra, aut liuida, aut viridia, aut fœdi odoris habeat, præterquàm quòd quæuis huiusmodi in cruditate est, etiam mortis periculum aliàs ostendit. Porrò boni coloris vrinæ quæque simul, vel subsidentia alba, læuia, & æqualia repræsentent, vel nebulas quasdam similes, vel suspensa, omnium vrinarum sunt laudatissimæ, & præcipuæ, quarum subsidens, tale extiterit. Deinde commendatur vrina cuius suspensa huiusmodi cernuntur. Tertium bonitatis locum habet, cuius nebulæ tales apparent. Ac, vt vno verbo expediam, quæ vrinis probè innatant, quantò inferius subsiderunt, tantò magis laudantur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Vrina igitur. *Ex lib. primo de Crisibus omnia mutuatus est Paulus. Cæterùm vbi de exactè aquosa agit, Galenus fusius pleniúsque persequitur. Habet autem Paulus:* τὸ δὲ ἐσχάτως ἄπεπτον ὅπερ ἐστὶ τὸ ὑδατῶδες ἀκριβὲς, οἷον ἀπεγνωσμένης πέψεως σύμπτωμα τοῦ φλεβώδους γένους ὑπάρχον. *Hoc vt interpretatus sum. Galenus autem. Itaq; extremè cruda præter has vniuersas existit. Talis autem erit exactè aquosa, vt quæ nec modò coquatur vt turbida, nec coquenda est, vt quæ paulò post turbatur, verùm vt desperatæ concoctionis accidens. Talis venosi generis affectus existit, qualis exactè ventris cruditas.*

Vrina cruda.

His vicina est. *Recenset ordine crudarum differẽtias, quas etiam Galenus breuiter hunc in modum commemorat: Deterrima quidem in vrinas profluxio. Iam verò praua admodùm est tenuis adeò & alba, qualis & aqua existit. Huic autem vicina est alia vrina, quæ in multis morbis apparet: & vini albi admodùm & tenuis mixtam habere speciem videatur, &c. Paulus ferè eadem habet, nisi quod* οἴνου *hoc est, vini, nullam mentionem faciat. Tu igitur apud te considera, nùm Galeni scripturam malis, an intelligere* ἐγγὺς ἱκανῶς τοῦ λεπτοῦ καὶ λευκοῦ, *quod est: Alteram vrinam esse admodùm propinquam tenui & albæ vrinæ, quæ aquam repræsentare dicebatur.*

Aduerte.

Tantum verò crassicie ipsam ab aquosa. *In Græco codice est* τοῦ ὕδατος, *hoc est, ab aqua: vbi legendum sit* ὑδατώδους, *id est, ab aquosa.*

Corna

CORNARII.

g Prope admodum accedens ad vinum tenue ac album. In Græcis deest vox vini, quam & ratio præscribendam esse monet, & prægressa mentio vrinæ tenuis adeo ac albæ velut est aqua confirmat: & Gal. lib. 1. de Crisib. vnde locus hic sumptus est. Sic ergo lege. ἐν πολλοῖς νόσοις φαινόμενον ἐγγὺς ἱκανῶς οἴνου τοῦ λεπτοῦ καὶ λευκοῦ.

De sputi notis. *Cap.* XV.

Sputorum ratio.

SPutum subflauum, subrufum, leuiter spumans, & tenue, solam cruditatem, malum verò nullum insignius denuntiat. At syncerè flauũ, rufum, spumosum, viride, glutinosum, rotundum, atque his adhuc magis nigrum, prauum est. Etenim præter sanguinem, quisquis alius humor syncerus est, prauam ostendit affectionem, caloris flammei sobolem. Cruenta igitur sputa mediocria sunt: flauæ, aut nigræ bilis, difficilia. Cæterùm quomodò ipsa ædantur, inspicere simul expedit. Nam si promptè excreentur, liquidò constat talia quidem esse salubria. contraria verò, periculum testari. Absolutam itaque concoctionem fatetur sputum læue, album, æquale: & substantia neq; liquidum, neque valdè crassum. Summæ vero cruditatis nota est, si nihil prorsus expuitur. At si expuatur quidem, sed tenue, languidæ concoctionis argumentum est. Sin autem syncerè rufum prodierit, aut flauum, nihil boni pollicetur. Si liuidum, aut æruginosum aut atrum, summam pernitiem portendit.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Sputum subflauum, subrufum. Ex eodem Galeni loco, & Oribasij sexto libro collecta ista videntur. Hippocrates in prognosticon secundo prius omnia est complexus.

Etenim præter sanguinem. *Hæc periodus libro secundo prognosticon à Galeno sic scripta est. Nam præter sanguinem, quicunque syncerus humor fuerit, prauam indicat affectionem, ex flammea caliditate trahens originem. Flauus sanè, serosa ipsa humiditate retorrida, qua admixta, pallidus apparebat. Eruginosus autem, hac nimium adusta. Niger, vel eadem supra modum adusta, quæ efficitur atra bilis & pessima, & maximè erodens, vel crasso sanguine similiter resiccato, vel ratione tum mortificationis, tum perfrictionis.*

Cruenta igitur. *Galenus loco iam citato in istum modum habet. Etenim cruenta & pituitosa moderata: Flauæ autem, aut nigræ*

bilis sputa difficilia. Quippè ambo corpora erodunt, atque hoc ipsis est commune. Paulus non habet φλεγματώδη.

Nam si promptè excreetur. *Hoc est ex Hippocrate: εἰ γὰρ εὐπετέως ἀναπτύοιτο. Galenus interpretatur dictionem εὐπετέως, quod nos vertimus promptè, hoc pacto. τὸ δὲ εὐπετέως ἀντὶ τοῦ ῥᾳδίως τε καὶ ἑτοίμως οἱ Ἕλληνες λέγουσι. Rursus: εὐπετὴς γὰρ ἀναγωγὴ πτυέλου, τουτέστιν ἑτοίμη τε καὶ ῥᾳδία γίνεται, μήτ' ὀδύνης ἰσχυρᾶς οὔσης κατὰ τὸν θώρακα.*

Valdè crassum. *Græcus codex habet ὑπόπαχυ quod est subcrassum pro ὑπέρπαχυ, hoc est, supramodum crassum, ex pituita nimiùm assata nimirum.*

At si expuatur quidem. *Codex Græcus deprauatus est, habet enim εἰ δὲ μὴ πτύοιτο μέλαν, ἀλλὰ, pro εἰ δὲ πτύοιτο μὲν, ἀλλὰ, &c.*

De febribus diarijs dignoscendis curandísque.

CAPVT XVI.

Febris diariæ notæ propriæ.

Diarias febres, vrinarum in primo die concoctio, calorísque suauitas seu propriæ ipsarum & inseparabiles notæ testantur. Verùm à prima febris solutione, certiorem habiturus es earum cognitionem. Quippè arteriarum in hac motus ei qui in secunda valetudine fuit, ex toto respondet, cùm nulla ex aliis febribus in naturalem statum reuertatur. iam verò quòd facilè morbum fert æger, maximum & id indicium est. Opportuni sunt id genus febribus, in quorũ corpore quod defluit, halituosum non est, sed mordax & acre, fumi instar. Hi autem sunt calidi & sicci temperamento: breuiter, biliosi, quos πικροχόλους Greci vocant. Qui igitur ob lassitudinem febricitarunt, pinguiter simul ac molliter fricandi sunt, in balneúmque ducendi. Quibus siccitas febrem intulit, fricandi hi quidem minùs, sed lauandi sunt liberalius. Quos curæ, mœrores, vigiliæ & ira exercuerunt, lauare quidem non subindè oportet, verùm oleo copiosiore tepido, cui minimè astringens vis insit, tùm paululùm fricare, tùm ex consuetudine lauare conuenit. Ab insolatu vsti, protinus ab initio refrigerationem desiderant, tum crebriorem lauationem, minimè verò aut oleum largum, aut crebram frictionem. Sint autem quæ refrigerent & rosaceum & omphacinum sine sale confecta: eadem vero sincipiti vehementer refrigerata superfundere oportet, & vbi febris inclinauerit, in balneum æger ducendus est. Si quis ex frigoris iniuria

Diariis febribus obnoxij.

Diariarũ curatio.

iniuria febrim concepit, etiam iis in remiſſione lauãdus eſt. At ſi cum grauedine, & deſtillatione febriat, priuſquam hæ concoquantur, lauationi non committetur. Porrò qui ex æſtu Solis febricitant, ij [h] etiam cùm hæc adſunt, lauãdi ſunt: qui autem ex frigore, iis quoque caput mediocriter calefacientibus perfundendum eſt, cuiuſmodi irinum eſt, & nardinum vnguentum. Verùm in quibus meatuum conſtipatio febrem excitat, his conuenit ex aqua dulci, & temperata lauatio, tum frictio quæ rarefaciat, & exercitationes modicæ, victúſque bonis procreandis ſuccis idoneus. At cui propter inediam febris contracta fuerit, ei opus eſt ſtatim, vbi prima acceſſio remiſerit, in balneum perduci, & repentè oleo largiſſimè perfundi, tum molli manu perfricari, diutiſſimè in calidi ſolij aqua immorari. [i] Simulatque exierit, ac ſeſe recollegerit, denuò balneum ingredi, poſteà aquã calidam potare, mox ptiſanæ cremorem, deinde lactucam aſſumere, & aliquid piſcium eorum qui molli ſunt carne, ex albo iure. Omnium verò communis eſto victus ſpecies, quæ & boni ſit ſucci, & concoctu facilis, & quæ nuſquam exiguis cutis meatibus inhæreat. Vinum propinetur & aſpectu, & viribus aquoſum. Oportet autem in primæ febrium acceſſionis inſultu nonnunquam aliquos horum nutrire, in quibus corporis intemperies ad calidius ſicciúſque tranſiens, febres accendit. Qui ob Bubonem, hoc eſt, inguinum inflammationem febrim conceperunt, ne medicum quidem interrogant quid ſit faciundum, ſed vlceri, quod bubonis occaſio fuit, proſpicientes lauant, vbi acceſſio declinauerit. Cæterùm à vino ipſi ſunt arcendi, donec inflammationes inguinum fuerint ſolutæ, & tenuiore victu enutriendi.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Diarias febres. *Hoc principium ſumptum eſt ex primo Galeni libro ad Glauconem circa principium. Dicuntur autem* ἐφήμεραι *Græcis, quaſi dicas ad diem durantes:* ἀμφήμεραι *autem, circa ſingulos dies infeſtantes, quotidianæ vno verbo Latinis appellantur.*

Opportuni ſunt. *Iſta cum ſequentibus ex octauo Methodi Therapeutices huc trãſlata ſunt. Paulus* ἐφ' ὧν αἱ ἀπόρροιαι τοῦ σώματός εἰσιν οὐκ ἀτμώδεις, ἀλλὰ δριμύθει καὶ οἷον καπνώδη ἔχουσιν, &c. *Galenus autem habet:* ἐν οἷς ἐστι τὸ διαπνεόμενον οὐκ ἀτμῶδες, οἷόνπερ ἐν τοῖς εὐχύμοις, ἀλλὰ δακνῶδες, καὶ δριμὺ, καὶ καπνῷ παραπλήσιον ἢ λιγνύϊ, &c.

Lauare quidem non subinde. *Paulus Græcè habet, λȣ́ειν μὲν μὴ πολλάκις, hoc est, vt verti. Galenus autem οὔτε τρίψεων, οὔτε λȣτρῶν δέονται πολλῶν, quod est: Neque frictionibus, neque balneis multis indigent.*

Vehementer refrigerata. *Græcus codex deprauatus est. Habet enim ψυχρὸν τὰ δ' αὐτὰ σφοδρῶν καταχεῖν, &c. Vbi sit legendum, ψύχοντα δ' αὐτὰ σφοδρῶς, vt nos etiam vertimus.*

Victus dulcibus. *Hoc est bonis. Nam bonus in corpore succus aut sanguis, dulcis & est, & dicitur: malus autem, amaram, acidam, aliámue qualitatem extraneam habere ostenditur. Perperam igitur nos corripuit Oroscius, quod dulcis succi γλυκύχυμος verterim: cùm idem sit dulcis & bonus in probi sanguinis significatu. Malè habet Græcus codex γλυμύθυμος. Vide Galeni octauum circa principium.*

Aliquos horum nutrire. *Codex Græcus deprauatus habet, τȣ́των τινὰ τρέφειν, pro τȣ́των τινὰς τρέφειν. Vide octauum Galeni de morbis curandis. Corrigenda sunt omnia exemplaria impressa.*

Sed vlceri quod. *Plenius in Galeno hæc sententia habetur in hunc modum: Sed vlceri ob quod Bubo ipsis fuerit excitatus, ipsíq; buboni prospicientes in accessionis declinatione lauant.*

Cæterum à vino. *Hæc clausula ad verbum ex primo ad Glauconem sumpta est. Vbi etiam dictio πρὶν accipitur pro μέχρις ȣ̃, hoc est donec: aut sic dicendum: Cæterùm priusquam inflammationes fuerint solutæ, arcendi à vino sunt ægroti. Atque hoc pacto seruabit dictio communem significatum.*

CORNARII.

h etiam illo præsente lauare conuenit.

i Græcè igitur sic legito, ἐξελθόντας δὲ καὶ ἀναλαβόντας τὴν δύναμιν, εἰσάγειν ἐκ δευτέρου εἰς τὸ λȣτρὸν, καὶ μετὰ ταῦτα πιεῖν θερμὸν ὕδωρ διδόναι, καὶ πτισάνης χυλόν.

De putridarum febrium agnitione. *Cap.* XVII.

Putridæ febris notæ propriæ.

PVtridæ febres dignoscuntur, eò quòd nulla ipsas exterior causa præcedat: item quòd à rigore incipiant, neq; insolatu, neque vehementi frigore prægresso. id quoque peculiare est febrium putridarum indicium, sicut & pulsuum depressio. Nominant sic, cùm incipiente accessione perexiguos quidem ipsos & inæquales obtinent: hoc enim singulariter huiusmodi febrium est proprium. maxima autem putridarum febrium nota est etiam qualitas caloris, qui fuliginosus adeò existit, vt manum erodat. Similiter ad ipsas propriè spectat etiam vrinarum cruditas, & obscura concoctio.

Magnum

Magnum verò & notabile concoctionis indicium, in primis vrinis nunquam eiusmodi febres repræsentant.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Putridæ febres. *Hoc caput ex primo Galeni de febribus libro totum transcriptum est: sed variis ex locis. Textus autem in Græco Pauli codice deprauatus est. Habet enim* τῶν ἐπὶ σήψει πυρετῶν διαγνώσις, τῷ μηδὲν τῶν προκαταρκτικῶν αἰτίων προηγήσασθαι, καὶ τὸ μὴ ἀπὸ ῥίγους δὲ ἄρξασθαι τὸν πυρετόν. *Hoc est: Febrium ex putredine contractarum dignotio est, quod nulla causa primitiua præcesserit, & quod non à rigore febris inceperit, &c. Quæ sententia planè falsa est: Nam proprium planè febrium putridarum est à rigore inchoare. Tu autem in hunc modum corrigito:* τῶν ἐπὶ σήψει πυρετῶν διάγνωσις τὸ μηδὲν προκαταρκτικῶν αἰτίων προηγήσασθαι, τὸ δὲ ἀπὸ ῥίγους ἄρξασθαι τὸν πυρετόν, οὔτ' ἐγκαύσεως, *&c.* Nota.

Hoc enim singulariter. *In codice Græco superfluum est* τὸ, *post* μέγιστον *adde* δὲ *particulam: quia noua incipit oratio.*

Similiter ad ipsas. *Græcè est,* ἴδιον ἐστὶ μάλιστα τῶν τοιούτων πυρετῶν. *Galenus habet,* ἴδιον δὲ ἐστὶ ἐν τοῖς μάλιστα, *Si voles, ita legito.*

Curatio febrium putridarum. *Cap.* XVIII.

SI vires sint validæ ei qui ex putredine febricitat, sanguinem dimittes protinus, modò cruditas in ventre nō existat. At si vires imbecillæ, aut ætas prohibeat, sanguinem non detrahes: à cuius vacuatione, putrida per vrinas, aluum, & sudores expurgare conuenit. Sin autem sponte sua nonnunquam impetum ad os ventriculi capessant, etiam per vomitum: alioqui non oportet ea præter naturam irritare: cæterùm deligi materiæ debent, quæ sine calefaciendo siccandòque valenter, prędictas vacuationes moliri possunt, veluti ptisanæ cremor, aqua mulsa, oxymeli, & apomeli, apiiq́ue radix in aqua potabili incocta. Cùm aluus nihil deiicit, ex aqua mulsa cum oleo clystere ducenda est. verùm totum corpus rarefacere priùs non expedit, quàm vacuatum fuerit: vbi vacuaueris, rarefacias vtique licet, medicamento tepido calore prædito, quale est, quod ex chamæmelo conficitur. in hoc tempore vinū aquosum potui datum, vniuersas promouet vacuationes: eiusdem facultatis est temperatum dulcis aquæ lauacrum. Quòd si verò febris mugnitudo obstiterit, neque vino vtendum, neque lauacro, neque vnctionibus rarefaciendi virtute præditis, sed aqua frigida is in febribus

commo

commodè bibitur, nisi quid & hanc prohibeat. Ergo, si quidem & vires robustæ omnes fuerint, & febris ardentissima, & concoctionis signa planè euidentia, frigidam cum fiducia exhibebis. Præterea si bona corporis habitudine sit æger, tum status cœli calidus ac siccus, etiam si in frigidam natationem hunc dimittas, haudquaquam lædetur: [k] sin autem mediocris existat febris, & vires inualidæ, sed cum notis concoctionis, iis qui ita habent, balneum prodest, & vini potio: tum verò ex vnctionibus eæ quæ rarefaciunt.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Si vires sint validæ. *Ex Galeni vndecimo Methodi sumpta sunt ad verbum. In nono libro circa principium, ait in eundem ferè modum: Nam si præcedat ciborum cruditas, tanto tempore differre venæ sectionem iubebis, quantùm satisfacere, tum ad eorum concoctionem, tum vt excrementa descendant, videbitur.*

Putrida per vrinas. *Et hæc ex vndecimo, sed paulò antè, mutuatus est Paulus. Oportet enim id quod putruit, omni ratione vacuare, quod reliquum est, moderatis motibus, & refrigerante perspiratu, ad exactam symmetriam reducere, &c.*

Si verò febris magnitudo. *Galenus addit ad planiorem intellectum, vt in continuis. Hæ enim magis hominem affligunt, quàm intermittentes.*

Vires inualidæ. *Græcus codex Pauli habet,* καὶ τῶν δυνάμεων ἰσχυρῶν. *Hoc est: Et vires validæ, cùm sit legendum,* καὶ τῶν δυνάμεων οὐκ ἰσχυρῶν. *Hoc est: Et vires non validæ.*

CORNARII.

k *Moderata verò si est febris, & vires robustæ, vnà cũ cõcoctionis signis, talibus balnea prosunt, &c.* μετρίου δὲ ὑπάρχοντος τοῦ πυρετοῦ, καὶ τῶν δυνάμεων ἰσχυρῶν, ἅμα τῆς πέψεως σημείοις, ὠφελεῖ τοὺς τοιούτους βαλανεῖα, καὶ ἡ τοῦ οἴνου πόσις, ὅσα τε τῶν ἀλειμμάτων μανωτικά. *Hæc est recta Pauli lectio & interpretatio ex Gal. lib. 11. Metho. in quo eadem hæc rectè legerentur vnica negatione* οὐκ *expuncta in his verbis,* καὶ τῶν δυνάμεων οὐκ ἰσχυρῶν: *hîc enim ponitur contra omnem rationem, contra Græcæ orationis vim, quæ præcedens negatum cum sequenti affirmato per particulam* ἅμα *non copulat: denique contra ipsius etiam Gal. sententiam, quam paulò pòst sic explicat,* εἰ δὲ μηδὲ τὰ τῆς πέψεως εἴη σημεῖα, μηδὲ τὰς δυνάμεις ἰσχυρὰς ἔχειν φαίνοιτο, σωθῆναι τοῦτον ἀδύνατον. ὥστε οὔτε λοῦσαι αὐτὸν, οὔτε ἀλεῖψαι τοῖς μανωτικοῖς φαρμάκοις, οὔτε οἶνον δοῦναι, οὔτε ψυχρόν.

De

De tertianarum agnitione. *Cap,* XIX.

Tertiana febris cùm ſit flauæ bilis commotæ ſoboles, protinus ab initio rigorem haud exiguum infert. hoc diſcrimine à quartanæ rigore variat, quod pungere videatur, & cutem conuulnerare. In quartanis autem acceſſionis inſultus vehemẽtem perfrictionem habet. Quotidianas verò nequaquam rigor præcedit: ſed ſolùm perfrigeſcunt. Cæterùm tertiana etiam exactum pulſuum ordinem obtinet: ſiti verò vehementi in ſtatu affligit, & hominem perurit, ac paulò pòſt conſiſtit, calórque æquabiliter per omnes corporis partes diffunditur. Et ſi manum iniicis, primo quidem contactu, calor copioſus & acris occurrit, veluti cum vapore quodam erumpens, ſed paulò pòſt à manu remanente vincitur. Vbi potione æger fuerit recreatus, ſtatim copia vaporis calidi per cutem emergit, ſudorum nuntia. Bilis vomitio ſuperuenit, aut aluus ſoluitur, pérq; vrinam bilioſa redduntur. Præterea ad integritatem tertiana deſinit, vbi acceſſionis tempus horarum non plurium duodecim expedierit. Febrem igitur quæ intra duodecim horas terminatur, exactam tertianam nominamus: quæ verò diuturniorem acceſſionem habuerit, illam ſimplici vocabulo tertianam nuncupamus. Quæcunque autem longiſſimè productam acceſſionem ſeruauerit, exiguum verò interuallum, hanc rurſus extenſam tertianam dicimus.

Rigoris tertianæ & quartanæ diſcrimen.

Tertianæ exacta.

Tertiana.

Tertiana extenſa.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Tertiana febris cùm ſit. *Ex ſecundo libro de criſibus, capite tertio hoc tranſcriptum eſt iiſdem planè verbis. Cæterùm Galenus poſt illa, in hanc quoque ſententiam habet:* τὸν οὖν ἀκριβῆ τριταῖον οὐκ ἐνδέχεται μὴ οὐ μετὰ ῥίγους σφοδροῦ γίνεσθαι. *Quam orationem Leonicenus vertit, Tertianam itaque febrem fieri contingit ſine rigore vehementi, &c. Cùm ſit dicendum: Exactam itaque tertianam non licet niſi cum rigore vehementi fieri.*

Curatio tertianæ. *Cap.* XX.

Exquiſitam tertianam, vt quam flaua bilis procreet, humectare oportet ac refrigerare: & ſanè quod in ventriculum confluit, vomitionibus, & inferius elicere. Item per vrinas, & ſudores deducere idipſum conuenit. Aluus itaque mollibus clyſteriis euocatur: vrina potionibus, in quibus apium, & anethum maduerunt, & ſi concoctionis ſigna deprehenderis, magna iam confidentia etiam abſinthium dabis.

bis. Balnea verò ex aqua calida potulenta conueniunt: quibus neque nitrum, neq; ſal, neque ſinapi adiici,[l] ſed ægrum oleo quàm maximè calido perfuſum in ſolium deſcendere oportet. At qui balneis admodum gaudent, eos etiam ſi bis die laueris, haud peccabis. Vbi verò cōcoctionis notas perceperis, tunc, vel ſi ſæpius laueris, nihil offendes. Porrò vinum priuſquàm morbus concoquatur, ex toto circuncidendum eſt. ſimulatque verò concoqui inceperit, tenue, aquoſum, modicum, primo die exhibendum. Cibi humectantes, refrigerantéſque vtiliter aſſumuntur. A' melle abſtinendum, ſinapi, ſalſis & acribus omnibus: vinis autem admodum vetuſtis, & natura calidis.[m] Cæterùm nihil miri eſt, ſi in hominibus primùm exercitis, inediámque expertis, nunc autem ordine conuerſo otioſis, ciboque vſis pleniore, bilis maxima ex parte mixta pituitæ reperiatur. Cuius rei gratia complures tertianæ, aut citra rigorem fiunt: aut perexiguus ipſis oboritur: vnde etiam animaduerſionem propriam deſiderant.[n] Neque enim balneum, neque cibus aliquis liberalior tertianis ſpuriis ante concoctionem conuenit: quoniam ne panis quidem micæ, oua, & conſimilia.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Exquiſitam tertianam. *Ex primo ad Glauconem hæc Paulus tranſcripſit. Nonnihil autem à Galeno variat, breuitate ſermonis intelligo, quæ tamen ſenſum nonnihil obſcurum reddit. Verba ad Glauconem ita habent. Humorem itaque in ventriculum confluentem, per euomitiones euacuare oportet: inferius autem deſcendentem ſimiliter per internam excretionem. Paulus autem in iſtum modum:* καὶ τὸ μὲν εἰς γαστέρα συῤῥέον, κενοῦν δι' ἐμέτων τε καὶ κάτω. *Hoc eſt: Et quod ſanè in ventrem confluit, euacuare per vomitum, & inferna, &c. In Galeni verbis* γαστὴρ *pro ventriculo: apud Paulum pro toto ventre poſitum eſſe exiſtimandum, ſi concordes alioqui intelligas.*

Vinis autem admodum vetuſtis. *Lectio in codice impreſſo planè mutila & deprauata eſt. Habet enim,* ἀπέχειν ἢ μέλιτος, καὶ νάπυος καὶ ταρίχους, καὶ τῶν φύσει θερμῶν ταῦσα μὲν ἐπὶ παλαιῶν. *Ex Galeno & Oribaſio legendum:* ἀπέχειν ἢ μέλιτός τε καὶ νάπυος, καὶ ταρίχους, καὶ τῶν δριμέων ἁπάντων, καὶ οἴνου ἢ τῶν φύσει θερμῶν, καὶ παλαιῶν ἱκανῶς, *&c. Atque ſic nos reddidimus Latina: In priore enim lectione nulla vel acrium, vel vini facta eſt mentio.*

CORNARII.

l *ſed oleo quàm maximè calido affuſo circumcirca, in ſolium immittito.*

m *Atque hæc quidem veterum curatio erat, & nihil miri eſt, quum illius temporis homines in exercitiis & alimenti inopia degerent: nunc verò, &c. Hæc vt expreſſa ſunt, leguntur in Græcis, ſi* εἰ *mutetur in* ἐν, *& ſic legatur*, ταῦτα μὲν ἐπὶ τῶν παλαιῶν, καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν ἐν γυμνασίοις μᾶλλον, *&c. Hic* ἐπὶ τῶν παλαιῶν *ſignificat veterum temporibus.*

n *Neque enim balneum, neque plenior ac ſolidior cibus ante concoctionem tertianariis cõuenit, præterquam panis micæ, oua, & ſimilia.*

Curatio tertianæ nothæ. *Cap.* XXI.

LAuare in tertianis ſpuriis per initia ſalubre non eſt, ſed quando iam concoctionis notæ apparent, neque cibum quotidie exhibere, ſed alternis diebus abundè eſt. Quies autem, & præcordiorum fotus ipſis conducit, tum ſorbitiones concoctu faciles, & clyſteres aluo inditi non admodũ molles. Atque ſi ſanguinem detrahere opus eſt, neque hoc omittere oportet. Tuta verò victus ratio erit, non quæ refrigeret in totum, humectétq;, verùm etiam morbus aliquis qui magis incidat, ac calefaciat, adhibeatur.[o] Maximè verò conduxerit ipſis ptiſanæ cremor pipere iniecto, vel hyſſopum quoque nonnunquam, vel origanum, vel ſpica nardi, aquæ mulſæ admiſta, incoctáq; potui exhiberi, & alia quæ vrinæ ciendæ ſunt, præterquàm ea, quæ vehementer calefaciunt, exiccántque. Potiſſimùm verò abſinthium poſt ſeptimum diem porrigi debet. Iam & oxymel epotum, multis fuit auxilio. ad hæc nonnulla ex his quæ molliter ventrem ſubducunt. Porrò vomitus ſecundum cibum, iis quibus hæc febris in vetuſtatem incidit, vtiliſſimus eſt.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Lauare in tertianis ſpuriis. *Hæc quoq; ex eodem loco ſunt huc tranſlata. Dictio autem* τὶ *in Græco exemplari deſideratur. Lege igitur*, ἀλλά τι καὶ τοῦ τμητικωτέρου.

CORNARII.

o *Maximè autem conuenerit ipſis ptiſanæ ſuccus pipere inſperſo, aut hyſſopo, aut origano, aut nardi ſpica. Sed & aquæ mulſæ piper iniicito, & coctam bibendam dato.*

Quartanarum cognitio. Cap. XXII.

QVartana inuadit multa cum frictione, vt quæ ex frigido humore, atra bile originem trahat. Calorem verò feruorémq; febrilem tertianæ modo non obtinet, imò nec bilis vomitus eam comitatur. Adhæc si vrinæ tenues, albæ, & aquosæ fuerint, quartana erit febris. Eximia verò ipsius nota est, pulsus exiguus, & rarus. Cæterùm in autumno potissimùm incipit, erraticis superueniens febribus, ac nonnunquam in forma eius potissimùm subsistit, quæ quarto die reuertitur: aliquando etiam plurium dierum interuallo, iuxta quosdam circuitus accessionem habet.

Febris quartanæ notæ.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Quartana. *Ex primo etiam ad Glauconem & sexto Oribasij hæc sumpta sunt. De rigore autem quartanæ febris, Galenus cùm alibi, tum in libello de tremore & palpitatione inquit: Rigorẽ quartanarum qui experti sunt, etiam ad ossa vsque penetrare affirmant, cùm vehemens fuerit.*

Nec bilis vomitus. *Sed pituitæ intelligas, comitatur etiam lienis inflammatio, tumor, interim fastidium, intensa interim cupiditas.*

Pulsus exiguus ac rarus. *In hac febri inæqualitas pulsuum in vno ictu manifestißima deprehenditur. Multò enim velocius principium motus finémque inuenies quàm medium.*

Curatio quartanarum. Cap. XXIII.

QVartana laborantes leniter tractandi sunt, neque medicamento vllo forti sollicitandi, neque vacuatione, nisi fortè sanguis vehementer exuperare videatur, cùm venam dissecare conuenit. Victus eis offeretur optimus, qui non inflet, & venter his quibus vti cõsueuit, emolliri debet. Quòd si hæc nihil proficiant, clysteribus per initia quidem mollibus, deinde verò acribus vtendum est. A solida carne prohibeantur ægri, atque ab omnibus cibis qui glutinosi, ad exitum tardi sunt, p tum qui refrigerant corpus, siccántq;. Vinum vtile est tenue, album & modicè calidum. Item salsa & sinapi ex vsu sunt, tum per dies aliquot assumptum medicamentum diatrion pipereon, id est, quod triplici constat pipere, vel quod diospoliticon appellant. Iam & piper solum rectè ex aqua quotidie sumitur. In morbi statu victus ægro tenuissimus præcipietur, statim verò etiam vt diu conquiescat, iniungendum est, tum visceribus prospiciendum per ea quæ emolliunt, relaxántque. Insecutis diebus medicamenta

confe

conferunt, quæ vrinam cient. atque ſi concoctionis notæ apparuerint, cum fiducia tunc quoque iis vti expedit, quæ atros humores vacuant, idque non ſemel duntaxat, verùm etiam ſæpius. Porrò ſecundùm validam purgationem, & medicamentum quod viperis conſtat, exhibetur, & alia quæ ad eiuſmodi febres commendantur q inter quæ eſt & nobis familiare, omnium probatiſſimum, quod ſuccum cyrenaicum recipit.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Quartana. *Ad verbum omnia ex Galeni libro iam ſæpius nominato, compendioſè tranſcripſit. Quanquàm id anteà fecerit Oribaſius libro ſexto.*

Qui refrigerant corpus ſiccántque. *In Græco codice erat ὑγραινόντων, hoc eſt, humectantium, pro ξηραινόντων, quod eſt, ſiccantium.*

Tum per dies aliquot. *Malè eſt in exemplari Græco δι᾽ ἡμερῶν τριῶν. Quod eſt: Per dies tres, pro δι᾽ ἡμερῶν τινῶν. Id eſt: Per dies aliquot.*

Quod ſuccum Cyrenaicum. *Galenus hoc medicamentum maximè etiam commendat libello de Tremore, ceu ad rigorem, quartanosq; circuitus, vtiliſſimum.*

CORNARII.

p Et à frigefacientibus ac humectantibus eduliis omnibus. Hic corrupta videri poſſit Pauli lectio, vbi à frigefacientibus & humectantibus eduliis quartana laborantes prohibet, quum tamen humida & vt febri, & vt ſicco atræ bilis humori competant: vt pro ὑγραινόντων legendum eſſe ξηραινόντων ſuſpicio ſit, nimirum quod à frigidis & ſiccis quartanarios prohibeat, non à frigidis & humidis. At huic ſuſpicioni ſic occurrendum. Sicut frigidis eduliis in quartana interdicit, velut incommodis frigido atræ bilis humori, quum tamen commodent febri iuxta illud Hipp. contraria contrariis curantur: ita humidis interdicit velut incommodis atræ bili, vt humori, etiã ſi febri commodent iuxta illud Hippoc. 1. Aph. 16. Victus humidus omnibus febricitantibus confert. Porrò ſicut frigida & humida prohibet, ſic calida & ſicca concedit, velut commoda frigido atræ bilis humori, etiam vtraque incommoda ſint febri, vt febris eſt. Non igitur ξηραινόντων pro ὑγραινόντων legendum: prohibet enim humectantia. Et ſiccantia ipſum non prohibere, indicio ſunt ſalſamenta & ſinapi, quorum vſum mox præſcribit, quæ ſiccantem vim habent. Proinde recta Pauli lectio eſt, qua iubet εἴργειν αὐτὸς τῶν ψυχόντων καὶ

ὑγραινόντων ἐδεσμάτων πάντων. *Et iiſdem verbis apud Gal. lib. 1. ad Glauconem, & apud Aetium lib. 5. cap. 84. habetur.*

q *Græca lectio corrupta ex Aetio lib. 5. cap. 84. ſic reſtituenda.* ἐν οἷς ἐστι καὶ τὸ σύνηθες ἡμῖν ἁπάντων δοκιμώτατον ὀπὸς τοῦ κυρηναϊκοῦ λαμβάνον.

Quotidianæ agnitio. Cap. XXIIII.

Signa quotidianæ.

QVotidiana haud quaquàm cum rigore primo ſtatim die inuadit, ſed procedente tempore perfrictio magis quàm rigor oritur. Aegrè verò incaleſcit, & diuturnum habet incrementum: imò neque adurit ægros, neque multum, & crebrò ſpirare compellit, neque efflare, vel frigidam bibere. pituitoſi autem vomitus hic accidunt, & quæ per aluum vacuantur, frigidiora, crudiora, aquoſiora cernuntur: totum corpus crudis humoribus redundat: ſudores minimè primis diebus erumpunt, neque ad integritatem venitur, cutis ægrotantibus albicat, vrinæ vel tenues ſunt & exalbidæ, vel craſſæ, turbidæ & rubræ.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Quotidiana. *Ex quinto capite ſecundi libri de criſibus excerpta ſunt. At Galenus libello de Typis, latius accidentia enumerat in hunc modum. Quotidianam vero comitatur habitudinis humiditas, vomitus pituitoſi, ſitis non intenſa, grauitas totius corporis, ſomnus ſoporoſus, veternoſusq́; pulſus magnus, rarus, laxus, facies ſubliuida, laxa, peponum modo tumida, quæ magnam materiæ prauitatem, & mutationem repræſentet.*

Aquoſiora. *Gal. addit lib. iam citato:* καὶ φλεγματικώτερα, *quod eſt, pituitoſiora, quæ ipſam febris cauſam oſtendunt.*

Curatio quotidianæ. Cap. XXV.

QVotidianam curantes, oxymelite primis diebus vtimur, tum iis quæ vrinam probè eliciunt, ac vniuerſa victus ſpecies inciſoria eſto: circa ſtatum verò ventriculi habenda eſt ratio præſertim ipſius orificij, deinde ægris iubendum eſt, vt à radicula & cibis aſſumptis vomant. Itidem vtantur iis quæ pituitam ſubducunt, idque tamdiu quàm febris ceſſauerit.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Quotidianam curantes. *Ex primo ad Glauconem lib. Galeni Paulus hæc deſcripſit.*

Oxymelite. *Simplici intelligendum, vt quod omnes meatus arctos aperiat, ne craſſus alibi humor, vel glutinoſus adhæreſcat.*

Conue

Conuenit autem cum ætatibus, tum naturis vniuersis.

Primis diebus. *Græcè est* κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας. *Malè autem in Galeno ad Glauconem* μετὰ τὰς πρώτας ἡμέρας *habetur.*

Ventriculi. *Sic verti* γαστρὸς, *quæ dictio nunc pro ventriculo, nunc pro toto ventre accipitur. Galenus libello de typis febrium ait, Constituitur autem potissimùm ob stomachum male affectum. Propterea Paulus rectè dixit ventriculi, & oris ipsius rationem esse habendam, quanquàm accidat interim, vt in hac febri etiam lien scyrrhum contrahat.*

γαστρὸς.

Idque tam diu, quàm. *Græcè est :* κατὰ πολὺ ἕως ὃ παυθῇ. *Hoc paulò secus sonat, quàm reddiderim. Galenus non habet : eoq; multi, à quodam alio quàm Paulo fuisse adiectum putant.*

Nota.

De hepialo febri, & rigore qui ægrè potest excalefieri.

CAPVT XXVI.

SI vitrea pituita, quæ omnium aliarum frigidissima est, nondum putrefacta toto in corpore exundauerit, rigorem quæ ægrè excalfieri potest, sine febri excitat. In febribus enim, quæ humoris vitio accenduntur, putrefactio maximè febrilem calorem suscitat. At si tota hæc pituita putruerit, quod tamen rarò fit, ob immensam frigiditatem, quotidianæ febris causa redditur. Quando verò non tota æqualiter, sed ex dimidio ipsius putrida fuerit, aut aliquæ ipsius partes, nonnullæ verò non putruerint, Hepialum febrem hanc facit: in qua simul & rigent, & febricitãt. Particulæ quidem humoris eius necdum putredinem expertæ, omnibus venis, vel etiã reliquo communicatæ & sparsæ rigorẽ creãt: putrefactæ verò febrem accendunt. Dicta est autem [r] Hepialos per translationem à sale: dico autẽ mari, † quod tranquillum quidem apparet, in principio autem difficile turbulentúmque erat. Vel ab Hepios, quod est molliter & aleænin, quod signat calefacere, quasi dicas, quoniam blandè & leniter calefacit. Atque hæc febris cum ex quotidianarum genere existat, vtpotè ex pituita nascens, illarum curationi subiicitur speciali, nisi quòd tantò commemorata quotidiana calidioribus magísque incidentibus præsidiis indiget, quãtò etiam pituita frigidior illa existat. Hepiali verò rigor multò magis calefacientia requirit. Itaque medicamentum ex triplici cõfectum pipere, ex calaminthe præterea, & quod liquore cyrenaico constat, his sunt accommoda. Item ex castoreo, similibúsque præparata remedia conueniunt. Latiu,

Pituita vitrea.

Hepialos febris.

† Quod est molestũ & difficile cũ turbulentiã est & agitatur. ἤπιας μὲν φαινομένης, χαλεπῆς δὲ κατὰ τὰς ταραχὰς αὐτῆς ὑπαρχούσης, *non* κατὰ τὰς ἀρχὰς *Goup.*

autem diffusiúsque explicatam curationem horum reperies in capite quadragesimosexto de rigore & perfrictione. Insuper Lypyriæ & Tiphodes, quæque præter commemoratas febres dicuntur, cum sint ex relatarum numero, etiam curationes, tum in illis expositas, tum exponendas postulant.

Lipyriæ febres, & Typhodes.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Si vitrea pituita. *Ex Oribasij sexto sumptum est. Vitrea autem pituita à Galeno libro secundo de febrium differentiis explicatur, in hunc modum:* ὑαλώδη δὲ μοι δοκεῖ προσαγορεύειν ὁ πραξαγόρας τὸν χυμὸν τοιοῦτον, ὃν νεώτεροι ἢ ὧν ἔστι καὶ φίλιππος ὠμὸν ἁπλῶς. *Item in commentario de Tremore in hanc sententiam. Non solum autem ob flauam, aut nigram bilem rigor, sed etiam ob frigidam valdè pituitam fieri solet, vocat autem humorem hunc Praxagoras, vitreum. Subiungit autem: Verùm hic rigor nō adeò vehemens est: quanquàm pluribus nonnunquàm diebus subsequentibus perseueret.*

CORNARII.

r *Dicitur autem hepialos translatione à voce* ἤπιος *&* ἁλὸς, *id est à miti & mari facta: quum mite quidem apparet mare, horrendum aut sit vbi perturbatum est: aut ab eo quod* ἠπίως, *id est leniter* ἀλεαίνει *hoc est calefacit.*

De febribus continentibus. *Cap.* XXVII.

COntinentes finitimę sunt singulis intermittentibus: tertianæ quidem exactæ, ardens, quæ Causos dicitur: quotidianæ, ea quæ singulis diebus accessionem habet, non autem ad integritatem desinit. Sic etiam quartanæ, ea quæ quarto die accedit. Exactus nanque causos, cùm omnes alias exquisitæ tertianæ notas seruet, hoc solo discrimine variat, quòd non cum rigore inuadat, neque ad integritatem veniat. Qui singulis diebus accessionem obtinet Causos, omnes similiter exactis quotidianis notas præse fert. quòd autem ad integritatem non peruenit, hac rę à quotidiana specie consimili differt: ea ratione & quæ quarto quoque die accessionem habet, verùm ad integritatem non cessat, finitima est quartanæ. Continens itaque febris est, quæ non ante ad integritatem terminatur, quàm ex toto fuerit soluta. Quùm autem ne declinatio quidem accidit, quæ sensibus queat percipi, hæc quoque ex ardentium genere habetur, sed acumine ab ipsis variat.

Continens febris quid.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Continentes. *Ex sexto capite libri secundi de Crisibus excerpta sunt. Interpretatus autem sum hic febres continentes, quas Græci συνεχεῖς appellant: continuas autem, quas συνόχους. In Latina quoque lingua duas voces vsurpemus. Cæterùm Galenus intelligit continentes, quarum materia in vasis subsistit: vbi enim ea per totum corpus delata fuerit, intermittentes appellatæ, fiunt.* *συνεχεῖς. συνοχὸς.*

Acumine. *Græcè est ὀξύτητι. Nam vt ὀξὺς acutus morbus dicitur, ita deriuatiuum ipsius ὀξύτης, acumen, celeritas, aut præcipitantia, aut quocunque modo libet appellare.* *ὀξύτης.*

Agnitio febrium continuarum quas Synochos Græci vocant, & curatio. Cap. XXVIII.

Continuarum febrium, Synochos Græci appellant, origo ex sanguine est, nunc efferuescente, nunc putrefacto propter obstructionem. Quapropter accessio ipsis adusque finem vna est. Indicia verò sunt, pulsus maximi, vehementes, citati, crebri, æquabiles, non mordaces. Vrinæ non multum adeò à sanis recedunt. Curatio est, sanguinis quousque deficiat anima, dimissio. Qui si non fuerit detractus, febricitantes in summum veniunt discrimen. At si quid per venæ sectionem vacuare prohibuerit, aliis vti remediis oportet, quæ meatus recludunt, copiam materiæ vacuant, & febrium feruorem leniunt. Cùm autem euidentes humorum concoctionis notas in ipsis videris, neque in ptincipe particula inflammatio quædam, aut tumor œdematis speciem repræsentans, aut scirrhus fuerit, neque particula aliqua adeò frigida, vt in hanc noxa procumbat, cum fiducia frigidam propinato: maximè si æger eius potioni assueuerit. *Synochus quid.* *Signa eiusdem.* *Frigida quando danda.*

ANNOTAT. ANDERNACI.

Continuarum. *Vide nonum Methodi, & sextum Oribasij. Per continuas autem hìc intelligo συνόχους, qui ex sanguine potissimùm constituuntur. Malè in Græco codice legitur τῶν συνεχῶν pro συνόχων. Nam συνεχεῖς vocabulum generale de omnibus febribus ex quocunque humore continuè affligentibus. συνοχὸς autem de febri ex sanguine vel putrido, vel efferuescente vsurpatur. Barbari hanc fœminino genere synochan nominarunt.*

In vigesimo nono capite codex Græcus habet παχεῖα pro τραχεῖα. Non enim crassa lingua, sed aspera, vel scabra dicendum est, hoc in loco, quod castigator Basiliensis in codice suo alioqui emendato non

aduertit. Cæterùm caput hoc & inferius ex sexto Oribasij descriptum est. Præcipit autem ardenti febre laborantes non sola aqua, sed mulsa aquosa nutriendos esse. Cuius rationem Galenus in commentario Hippocratis de morbis acutis: Aqua scribens, natura frigida, tardè penetrat, & quàm plurimo tempore in præcordiis subsistens, in acutis morbis corrumpitur: mel bilescit, ob id mulsa aquosa dari debet: vt aqua nulla in superiore ventre facta mora à melle mixta ad distributionem trahatur. Non autem aqua cruda, sed cocta esse debet.

διαιτᾶν. Sustinere. *Ita sum interpretatus διαιτᾶν, hoc est, nutrire, alere. Celsus ait, cremore ptisanæ sustentandi sunt. Atque hoc loco propriè dicendum est, Sustinere. Quia tantum cibi hîc porrigitur, quantùm viribus sustinendis sufficit.*

Ardentium agnitio. Cap. XXIX.

Febris ardens. ARdentibus hæc superueniunt, arida lingua, aspera & nigra, ventris rosio, deiectiones pallidæ, sitis vehemēs, vigiliæ, nonnunquàm etiam delirium.

Ardentium curatio. Cap. XXX.

HOrum alterutrum fieri necessarium est, si perfectè morbus solui debet, aut biliosos excerni humores, aut eosdem extingui. Excernuntur itaque per sudores, vomitiones, & imum ventrem. Extinguuntur autem frigidæ potu: quo nos vrentes febres, Causos appellant, ex toto curauimus. Sustinere eos qui his cruciantur, non aqua sola conuenit: neq; mulsa duntaxat, verùm aquosa mulsa exhibita. Nam qui huiusmodi morbis conflictantur, sola potione sustentandi sunt. Porrò balneum illis solùm vsui est, qui citra tumorem inflammatorium, aut erysipelatium, ardenti febre laborant. Quòd si verò concoctionis notæ percipiantur, multò magis ipsis conducet. Qui ex salso humore, febrim ardentem conceperūt, his est inutile. Verùm iisdem ptisanæ etiam cremorem cibi loco offerre conuenit.

Frigidæ potus.

Febris ardens ex salso humore.

Febrium quibus ex affectu Erysipelaceo origo est, curatio & agnitio. Cap. XXXI.

Febris ex Erysipelate visceris. FEbres quæ ex Erysipelaceo viscerum affectu procreantur, his notis agnosces. interna feruent immodicè, dolor vrget vehemens, prætereà sitis excruciat, & ardor immoderatus. Summatim ex indiciis acerrimæ bilis cum pauco sanguine putrescentis deprehēdes. Hunc in modum curabitur.

A bal-

A balneo in totum abstinere decet. Aqua frigida per morbi statum vehementi hoc est frigidissima vtendum est:per initia non item. Extrinsecus verò refrigerantia imponentur: & si nihil hæc promouerint,etiam intrò eadem sumere ægri cogentur.Maximè ipsis conueniunt lactucæ, & quæ parem his facultatem obtinent. à foris & ipse lactucæ succus idoneus est, adeóque intybi & semperuiui, & reliqua refrigerandi virtute prædita. sed præstantissimo parte plurima vtimur. Nam liquorem refrigerantis alicuius expressum pilæ cum portulaca iniicimus, deinde contusa exprimimus: cùm vsus exigit,modico polentæ mixto hæc in aqua frigida mersa,refrigeramus. Linteum verò duplicatum in ea intinctum extrinsecus, aut vbi calor sentitur, præcordiis obtendimus, non diu adhærere sinentes, verùm aliud frigidum eius loco applicantes. Iam verò & oleum omphacinum medicamini nonnunquàm miscemus.

Refrigerãs optimum.

Hecticarum febrium agnitio. *Cap.* XXXII.

HEctica febris non in humoribus, & spiritu solùm, sed iam partibus etiam solidis consistit. Hæc absq; dolore consistit,& qui ea detinentur, nequaquàm febricitare se existimant:neque enim calorem percipiunt, cùm vniuersæ ipsis particulæ æqualiter sint excalfactæ. Duplex hecticarum febrium species est, prima ardentibus magna ex parte superuenit, quæ prorogantur adeò, vt tempore corporis ipsius cordis madorem absumant, vel etiam multò adhuc permanente.[s] Quæ verò manenteetiamnum humiditate fiunt cordis corpus occupãtes,indè potissimùm accenduntur: Vnam sanè ipsius generationem prodidimus.Reliquaverò est cùm statim ab initio inuadit, primam originem diariis similem, ex mœrore,ira,lassitudine maiore, vna cum exustione in sole,sortita. [t] Hæc igitur non difficulter cedit remediis. Quæ verò ex ipsis in marcorem qui Græcis dicitur μαρασμὸς deuenit,omnem respuit curationem. Atque hæc sanè cognitu est facillima: oculi siquidem præter modum concaui eam testantur, & lemæ ipsis inhærescentes aridæ, tum dispositio quædam squalida,viuidi ipsorum coloris flos emarcuit,frõs sicca est & intenta.Quinetiam conniuent plurimum hac occupati,quemadmodũ dormiturientes.Verùm affectio,somnus non est,sed vigilandi impotentia:tempora collapsa sunt. & quid enim aliud præter ossa & cutem solam habent?Nam

Febris hectica quæ.

Marcor ex febre hectica.

ſi denudatis ipſis ventrem inſpexeris, neque inteſtinum, neque viſcus vllum ſupereſſe tibi videbitur: præcordia ſurſùm conuelluntur, & cutis ipſis extrema reſiccata eſt pulſus gracilis, creber & durus. Caliditas autem primo occurſu langui da, paulòpoſt acris & rodens erumpit. quouſque igitur humiditatis aliquid reliquum eſt, hectica ſolùm febris dicitur. Cùm verò periclitatur, ne nihil amplius humoris ſuperſit, abſolutus iam marcor conſtituitur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Duplex hecticarum. *Galenus libro primo de febrium differentiis, Oribaſius ſexto eadem planè habent. Malè Oroſcius conuertit.* ἢ καὶ μινούσης ἔτι συχνῆς. *Vel etiam ſi humiditatis aliquid continuum permaneat. Cum melius dixiſſet, vel etiam madore adhuc copioſo, aut multo permanente. Nam* συχνὴ *non tantùm* συνεχὴς *ſignificat, ſi Heſichio credimus, ſed etiam* πολύς. *Præterea ſenſus hunc ſignificatum requirebat. Cæterùm Hectica dicitur, quod ſtabilis ſit, ac ſolutu contumax, vel quod totum corporis habitum occupet.*

CORNARII.

s Illæ itaque non ſolùm hæcticæ ſunt, ſed iam etiam marcoroſæ. Quæ verò manente adhuc humiditate fiunt, hæ cordis corpus occupantes hinc incenduntur, quemadmodum lucernarum flamma ex funiculo, manente adhuc in lucernis oleo. Et hæc quidem vna eſt ipſarum generatio, &c. Hic locus & in Paulo corruptus eſt, & in Gal. lib. 1. de different. febrium, & Aetio lib. 5. cap. 92. qui in omnibus ex æquo ſic reſtituendus eſt, vt & Latinè expreſſimus. διττὸν δὲ ἐστὶν εἶδος τῶν ἑκτικῶν πυρετῶν. οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ καυσώδεσι πυρετοῖς ὡς τὰ πολλὰ γίνονται, ἤτοι μηκυνθεῖσιν εἰς τοσοῦτον, ὡς ἐκδαπανῆσαι τῷ χρόνῳ τὴν ἰκμάδα τοῦ τῆς καρδίας σώματος, ἢ καὶ μενούσης ἔτι συχνῆς. ἐκεῖνοι μὲν οὖν οὐχ ἑκτικοὶ μόνον εἰσὶν, ἀλλ' ἤδη καὶ μαρασμώδεις, οἱ δ' ἔτι μενούσης τῆς ὑγρότητος γιγνόμενοι, τὸ σῶμα τῆς καρδίας καταλαμβάνοντες ἐνταῦθεν ἀνάπτονται, καθάπερ ἡ τῶν λυχνῶν φλὸξ ἐκ τῆς θρυαλλίδος, ἔτι μένοντος τοῦ ἐν τοῖς λύχνοις ἐλαίου.

t Has igitur non difficile eſt curare.

Hecticarum febrium curatio. Cap. XXXIII.

Mordaces humores in hecticis.

HEctica febre laborantes, ſtatim ab initio nutriri deſiderant, humorum rodentium gratia. Maximum verò remedium huius eſt, victus humectans. Conuenit igitur quàm maximè ptiſanæ cremoris halicæq; ſorbitionib. & pane præ tereà adiecto ægrum nutritũ, moderato frigidę potu curare: ſi neque

ſi neque inflammatio quædam, neque humorum putrefactio ſubeſt: at ſi magnam inde offenſam fore coniecturaueris, frigida abſtinere oportet, extrinſecus autem impoſitis, quæ refrigerant auxiliis, vti. Balnea verò hoc morbo obnoxiis, quolibet tempore ſunt idonea.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Hectica febre. *Vide Galenum libro decimo Methodi medendi: vbi paulò manifeſtius curationem hecticarum perſequitur.*

Moderato. *Græcus codex habet aduerbium* μεμετρημένως, *quaſi* μεμετρημέ-*dicas menſuraliter. Nam Gal.* 10. *magnam curam habendam eſſe* νως. *dicit menſuræ, frigidæ febricitantibus exhibendæ.*

De ſemitertianis. *Cap.* XXXIIII.

QVandoquidem tertiana cum rigore, quotidiana verò citra illum inuadit: quæ ambarum miſtura conſtat, horrorem inducit, qui minor quidem res eſt rigore: maior autem perfrictione. Quadropter cùm horror æquali ab vtriſque extremis interuallo, medium amborum rigoris nimirum & frigoris occupet, quod contemperatis inuicem extremis accidit, non abs re nomen huiuſmodi febri ſemitertianæ indiderũt. Porrò duplici modo generatur. vel enim duæ acceſſiones in idem tempus concurrunt, vel ſtatim ab initio ambæ inuicem iunguntur. Quando igitur tertiana præpollet, magis horrifica febris efficitur, & rigoris etiam nonnihil per acceſſionem aſſumit. Protinus autem talis calidior eſt & ardentior, tum vomitionem quandam bilis, aut deiectionem, aut madorem adfert. Quando altera pituitoſa ſuperat, perfrictiones quidem ſumma exercent, pauci verò horrores: neque tamen ſitis, neq; ardor in his affligit. Cùm pares magnitudine ſunt tertiana intermittens, & quotidiana continua, inſultus quidem acceſſionis cum horrore accidit. At cùm ex pituita proueniens febris præcelluerit, depreſſiones pulſuum fiunt, & horrores. Si verò calidior præualeat, ſubitò ac vna vice incaleſcunt. Talis ſanè eſt exacta ſemitertiana, ex æquiualente duarum febrium, puta tertianæ intermittentis & quotidianæ continuæ temperatura proficiſcens. Non exquiſita verò, vel bilem largiorem, vel pituitam cauſatur, quæ iam magis etiam [u] curationi renititur, cum modicus humor à copioſioris dominio, artíſque auxilio expeditè vinci poſſit. Si enim pituita ſit ſuperior, præſidiis maximè vtemur, quæ in quotidiana expoſuimus: ſin au-

Semitertiana.

Eius generatio.

Semitertiana exquiſita.

Non exquiſita.

tem flaua bilis, iis quæ in tertiana comprehensa sunt: In totum ei quod vrget incumbentes, sed ita, ne alterum prorsus negligamus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Quandoquidem tertiana. *Hæc Galenus in secundo ferè de febrium differentiis, Oribasius in sexto tradidit. Cæterùm nomenclaturæ rationem in libello de Typis interpretatur. Est autem semitertiana triplex: Parua, media & magna. Parua vigintiquatuor horas absoluit. Media trigintasex. Magna quadragintaocto, atque continuæ proxima est. Porrò ætati mediæ accidit, & tempore potius autumni, quum etiam valde periculosa est, non solùm stomachum, sed etiam neruosam partem, & vt summatim dicam, media attingens.*

CORNARII.

n *Quæ sanè etiam magis facilè curari potest. Etsi exemplaria Græca partim ἀνίατ@, partim ἐνίατ@ habeant, tamen ratio & res ipsa indicat legendum esse ἐνίατ@. Nam si incurabilis esset, quid opus fuisset curationis rationem & modum præscribere? Quid item aduerbium μᾶλλον adiicere attinebat ad vocem priuationem significantem, & rem penitus negatam?*

De morbis publicè grassantibus. *Cap.* XXXV.

Morbi cõmunes qui, & eorum causæ.

PVblicè grassantes communésq; morbos nominant, qui multis simul obueniunt, quorum vt generatio, sic etiam causa communis est. Cibique igitur communes praui, illiusmodi morbos communes pariunt: item aquæ vitiatæ potio, exercitia immoderata, labores quibus quisque assueuerat omissi inedia, repletio, idq; dum fames grassatur, aut fœcundus annonæ prouentus est. Item regionum naturę, communes subinde morbos intulerunt, quæ nonnũquam palustres sunt, aliquando barathrum habent vicinum, quod vaporem exitiosum prauúmque exhalet. Hæc quidem non continuè accidere consueuerunt. † Aër verò nos ambiens, temperamenta corporum commutat, vel calidior impendio, vel frigidior, vel humidior euadens, siquidem in alias causas neque omnes simul incidimus, neque eis toto die immoramur. Aër autem quoniam omnibus circunfusus est, & per inspiratum attrahitur, vt animalium corpora, pro temperamenti ipsius immutationibus simul afficiat necesse est. Qui igitur hæc intelligit, non solùm morbos ex vnoquoque aëris statu futuros præsagiet, sed etiam ne fiant prohibebit, contra

† Aer qui nos circunstat vel calidior, vel frigidior, vel siccior, vel humidior temperamẽta immutat. ex Græco codice antiquo. Goup.

Aeris nos ambientis necessitas.

contrarium immoderatis circunflui aëris temperaturis victum accommodans. Itaque corpora morbo alicui ex propria intemperie vicina, hæc à simili circundantis nos aëris temperamento deprehenduntur. Quæ contrariam cœlo temperiem obtinent, præter quàm quòd nullam offensam experiuntur, etiam meliora fiunt, dum repugnans aëris immoderatio temperamenti immoderationem punit: ac qui hoc nouit, secundam valetudinem tuebitur, contraria corporibus inducens, nunc refrigerantia scilicet, nunc calida: [x] aqua quidem superinfusa refrigerans, itidem ocio, ciborum inedia, & potu largiore: calefaciens autem, operimento, laboribus, cibo liberaliore, & interdum parciore. Prætereà lignorum aceruatim cõstructorum incendio haud mediocriter aërem ad calidum & siccum mutuaueris, si [y] tunc humidus fuerit, quo modo Acronem agrigentinum factitasse ferunt.

Acron Agrigẽtinus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Publicè grassantes. *Vide Oribasij sextum, Hippocratem in commentario* περὶ ἐπιδημιῶν, *& de natura hominis. Cæterùm morbos publicè grassantes voco, quos Paulus* πανδήμους *&* κοινοὺς *sua lingua appellat. Opportunum autem hîc est explicare, quosnam Græci* ἐπιδήμους, ἐνδήμους, σποράδας, πανδήμους, *nominent. Galenus itaque commentario primo in primum* ἐπιδημιῶν *in hunc modum scriptum reliquit:* μεμνῆσθαι χρὴ τούτων εἰς τὰ μέλλοντα λέγεσθαι γινώσκειν, ὡς ἔνια μὲν τῶν νοσημάτων κοινῇ πολλοὺς καταλαμβάνει, ἃ δὴ λέγεται κοινά. *Hoc est: Meminisse conuenit horum ad ea quæ pòst dicentur, sciendúmque nonnullos sanè morbos communiter multos corripere: qui sanè vocantur communes. Statim subdit:* τῶν δὲ κοινῶν τὰ μὲν ἔνδημά εἰσι, τὰ δὲ ἐπιδημάτε καὶ ἐπιδημία. τούτων δὲ τὰ χαλεπώτατα λοιμώδη καλεῖται. *Id est: Ex communibus alij vernaculi sunt, alij aliundè in populum ingruunt. Horum periculosissimi, pestilentiales appellantur. Item* ἔνια δ᾽ ἕκαστον ἰδίᾳ τὰ σποραδικὰ προσαγορευόμενα. *Nonnulli singulos priuatim inuadentes, dispersi, ac erratici nuncupantur. Paulò suprà:* δῆλον οὖν ὡς ἐκ τοῦ γένους τῶν ἐπιδημίων νοσημάτων ὅσα κακοήθεστατα γίγνεται καὶ λοιμώδη καλεῖται. τὸ δὲ τῶν ἐπιδημίων ἐκ τοῦ τῶν πανδήμων τε καὶ παγκοίνων γένους ἐστὶν ὃ τοῖς σποράδεσι νόσοις ἀντιδιαιρεῖται. *Hoc est: Itaque constat ex popularium morborum genere eos esse, qui malignissimi generantur, & pestilentiales dicuntur. Populares autem illorum genere comprehendi, qui vndiquaq;, & communiter in omnes grassantur*

grassantur. Quod genus, morbis priuatim & inter se dißimilibus opponitur. Habes ferè omnium appellationes explicatas: quò autem dilucidior fiat interpretatio, pauca ex primo Hippocratis de victus ratione in morbis acutis tibi perscrutanda. Quæ Galenus refert in commentario primo statim in principio: cuius sententiam ita interpretor. Morbi qui vndiquaq; populatim, nullo nō tempore anni grassantur, nullique nec sexui, nec ætati, nec corporis statui parcunt, πανδήμους, & παγκοίνους appellant Græci, ex aere infecto trahunt originem. Qui autem certo tempore in regione quadam publicè dominantur, ἐπιδημίους, quasi dicas populares, aut vulgares nuncupant, similiter ex aere, aquæ viciatæ potu, stagnorum, paludúmque graui halitu procreantur. Qui autem perpetuò in regione quadam incrudescunt, ἐνδήμους Græci, patrios nostri & vernaculos nominant, simili ferè ex causa oriuntur. Porrò fit interdum, vt morbus regioni peculiaris, & generalis vno tempore simul inuadant, pro aeris, aliarúmque circunstantiarum ratione. At morbi priuati cuique, inter se dißimiles, σποράδας vocauit Hippocrates, ex victus ratione trahunt originem.

Cibi communes.

Cibique igitur communes. *Non solùm aer teste Galeno communes morbos efficit. Siquidem qui in Aēno dum fames grassaretur, leguminibus vescebantur, crurum impotentes euaserunt. Item qui Eruo, genuum dolore cruciabantur. Nouimus autem nonnullos, qui etiam triticum semiputridum fame coacti ederunt, in communem incidisse morbū ex causa communi. Et alibi exercitum totum praua vsum aqua similiter in omnibus militibus noxam sensisse.*

Afflictiones corporis. *Cùm Hippocrates dicit alios morbos ex victu procreari, intelligit etiam vitæ studia. Nempe exercitia, otium, vigilias, tristitiam, iram, perfrictionem, insolatum, balnea quoque non suo tempore vsurpata, morbos excitare, saltem ratione secūdaria.*

Hæc quidem non. *Græcus habet ταῦτα μὲν οὖν, quod sonat: Hæc quidem igitur. Verùm mea sententia legendum videtur ταῦτα μὲν οὐ, negatur, id quod tum autoritate Oribasij, tum ipsa ratione probare possum. In primis enim Oribasius sexto libro hanc lectionem confirmat: deinde in eodem capite statim Paulus dicit: Si quidem in alias causas nec omnes simul incidimus, neque eis toto die immoramur: aer autem quoniam omnibus circunfusus est, & inspiratu attrahitur, vt animalium quoque corpora afficiat, est necesse. Non dico quod Galenus primo commentario in Hipp. Epidemia, vnde ista partim sunt excerpta, in hunc modum habeat: τὰ δὲ ἀπὸ τῶν ἐδεσμάτων καὶ πομάτων σπάνια ἐστι. Hoc est: Qui autem ex cibo aut potu fiunt, rari sunt, &c. Quis amabò ignorat populares morbos continenter*

nenter quidem ex aere procreari, aliundè autem rarius? Sed inquit Gemusæus, ex euaporatione lacuum frequentius accidere: cui in hoc respondeo, nullum vel stagnum, vel paludem morbum communem generare, nisi τῷ βλάπ]ειν τὸν ἀέρα, vt ait Galenus. Aer autem ipse vel calidior, vel frigidior, humidiórue sæpe nobis circundatur. Quare etiam is morbos potius, quàm solæ paludum vaporationes, efficit. Quæ vt dixi, nunquam corpora humana afficiunt, nisi prius aerem ipsum corruperint. At rursus obiiciet Gemusæus Galeni sententiam commentario secundo in libellum de natura humana, verba hæc sunt: πολλάκις μὲν γὰ ἀναθυμιάσεις τινὲς ἐξ ἑλῶν ἢ λιμνῶν, ἢ τελμάτων. ἢ γῆς τοιαύτης, αἰτίαι γίγνονται τ̃ τοιούτων νοσημάτων. Hîc dico Galenum velle indicare non solùm ex aere intemperato huiusmodi morbos procreari, quod Hippocrates videtur innuere, sed etiam ex aere, euaporationibus paludum infecto. Non tamen negat ex aere frequentius contrahi. Ad hæc omnia, ex oratione Pauli opinionem meam possum astruere. Nam conferens ille aerem cum aliis omnibus suprà nominatis causis, rarò nos omnes simul in eas incidere pronuntiat: non autem fieri posse, vt aeris vsum effugiamus. Adde quod aeris tantùm remedia enumerat, vbi intemperies aliqua subesse videtur, reliquarum causarum, non item.

Præterea lignorum. *Galenus hoc etiam confirmat libro de Theriaca ad Pisonem, cap. 16.*

CORNARII.

x *Ita vt aquæ inductionibus & ocio, & ciborum inopia, & potus redundantia refrigeret: tegumentis autem & laboribus, & cibo vberiore, & potu parciore calefaciat. Aquæ inductiones hîc non sunt accipiendæ, quasi supra vllam corporis partem eam induci aut superfundi velit, sed eam locis habitationum induci vult, ita vt aut pauimentis inspergatur, aut etiam in vasis apertis deponatur, aut per canales inducatur, quo salientis modo, labro supposito excipiatur. His enim modis aer mirificè refrigeratur. Quod autem potu parciore dixi, corruptè legitur in Græcis, καὶ ποτὲ ἐλάσσονι, & interdum parciore: legendum enim, καὶ πόσει ἐλάσσονι. Sicut enim ad contrarias qualitates inducendas opponit aquæ inductioni, tegumenta, ocio, labores, ciborum inopiæ, cibum vberiorem: sic etiam potus redundantiæ refrigeranti, opponit potum parciorem calefacientem.*

y *si antea humidus ac frigidus fuerit. Deest in Græcis exemplaribus vox ψυχρὸν. Sic enim legendum: με]αβάλλειν ἐπὶ τὸ θερμὸν καὶ ξηρὸν τὸν ἀέρα, τέως ὑγρὸν καὶ ξηρὸν ὄν]α. Ita sanè & ratio dictat, & Aetius lib. 5. cap. 94. habet. Quod verò hîc Paulus Acronem*

Agrigen

Agrigentinum fecisse tradit, id Aetius Hippocrati quoque tribuit. Acronem Hippocrate vetustiorem facit Suidas, ipsumq; cum Empedocle Athenis vixisse scribit.

De pestilentia ex commentariis Rufi. Cap. XXXVI.

In peste horrendissima quæque.

PEstilentiæ grauissima omnia superueniunt: nihílque in hac, sicut in aliis morbis singulis occultatum. Etenim delirium accidit, & bilis vomitio, præcordiorum intentiones, labores, sudores largi, extrema algent, alui profluuia vrgent biliosa, tenuia & flatulenta, vrinæ cernuntur aquosæ, tenues, biliosæ, nigræ, mala habent subsidentia, suspensa pessima, [z] nares distillant, pectus ardet, [a] lingua torrida est, siticulosa, remissa, torquent vigiliæ, conuulsiones violentæ, aliaque multa praua. † At si [b] quis pestem venturam prænoscet, ex malignorum anni temporum, & vitæ studiorum ad sanitatem haud conducentium animaduersione, aliorúmq; animalium præcedente interitu, his apud se consideratis, & illud præterea perpendito, cuiusmodi sit præsens anni tempus, qualísque vniuersus annus. Inde si quidem qualis victus ratio esse debeat, optimè deprehendes: [c] vtpote cùm anni tempus, si quidem rectè ortum est, ex sicco humidum nunc euaserit, necessum est victus ratione desiccare, vt humor superfluus absumatur. item ventris quoq; habenda est ratio. Quibus superior ventriculus pituitam continet, vomitionibus sollicitare: quibus autem sangnis inundauerit, secare venam oportet. Iam per vrinas purgatio, aliæque, [d] & totius corporis, proficiunt. Quod si etiam æger ardore æstuet, & flamma vsque ad pectus pertineat, haud abs re fuerit refrigeria pectori applicare, & [e] potionem frigidam offerre, ídque non paulatim, nam magis hoc pacto incendit, verùm vna vice ac semel, vt flammam extinguat. In quibus autem ardor interiora occupat, summa verò inalgescunt, cutis in superficie frigida percipitur, præcordia contrahuntur, venter colliquata, partim suprà, partim inferius transmittit, vigiliæ vrgent, mens desipit, lingua est aspera, hi calefacientia requirunt remedia, vt calor per totum corpus distrahatur, ac si alio quopiam modo † ab internis foràs poterit elici. Iam verò & hæc potio vtiliter præsumitur. Aloes partes duæ, guttæ ammoniaci partes duæ, myrrhæ pars vna. Hæc in vino odorato contrita instar dimidiæ fabæ exhibentur: nimirùm quotidie. Haud noui, inquit Rufus, qui hoc potu pe-

† Coniiciet autem quispiam futuram pestilẽtiam, si attente consideret temporum, &c. συνέλοι δ' ἄν τις μέλλοντα ἥξειν τὸν λοιμὸν προσέχων ταῖς τε ὥραις, &c. Goup.

Pestis prænotio.

Frigidæ potus aceruatim datus.

† ex profundo, ἐκ τοῦ βάθους pro κάτωθεν. Goup.

Potio præseruans à peste.

ſtem non ſuperauerit. Hæc quidem Rufus memoriæ prodidit. Galenus autem tradit ad peſtilentiales putredines bolum armeniacum ſalubriter potari. Simili fœlicitate etiam Theriacem ex viperis magnam prodeſſe. Etenim in peſtilentia quæ Romam internecino morbi genere depopulata eſt, omnes quos nullum ex his medicamentis adiuuit, interiiſſe ſcriptum reliquit.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Nares diſtillant. *Galenus in commentario Prorrhetici Hippocratis ſcriptum reliquit: Cùm autem omnes è nare ſtillationes ſint periculoſæ, cùm craſſæ, & nigræ fuerint, has pernicioſiſſimas reperies.*

Venter colliquata. ἢ γαστὴρ τὰς συντήξεις *habet Græcus codex. Eſt autem* σύντηξις *colliquatio, conſumptióque, nempe cum particulis quotidie aliquid decedit, nec alimentum recipiunt. Plinius libro vigeſimoſecundo, cap. viceſimoquinto hac voce vtitur, Tali, inquiens, ſorbitionis genere emẽdantur Syntexes. Hinc Syntectici eodem autore dicuntur. Licebit igitur interpretari hanc ſententiam, venter Tabida, & quæ ex ipſius ſubſtantia deceſſerunt, humore vndiquaque in ipſum confluente, emittit, partim vomitu, partim inferius.*

Aloës partes duæ. *Hæc eſt deſcriptio pillularum communium: quæ in Nicolao illo præpoſito vitioſa & deprauata habetur. Nam is ponit aloes vncias duas, croci & myrrhæ vtriuſque vnciam vnam: in peſte addendum conſuluit bolum armenum. Primùm vetus ſcriptura croci non meminit, deinde thymiamatis ammoniaci, non boli armeni vnciam præcipit. Id genus permulta monſtra in officinis noſtris pertinaciter regnant.* **Catapotia.**

Theriacen ex viperis. *Hoc etiam Galenus libro de Theriaca ad Piſonem confirmat, cap. 16. In Galeni codice Græco qui Baſileæ nuper impreſſus eſt perperam legitur,* ἀναπλασθέντος ἀέρος. *Quaſi dicas: Aeris reformati, poſitum eſt pro* ἀναπνευσθέντος. *Quod eſt, inſpirati. Nam qui correpti peſte ſunt, malum aerem attraxerunt reſpiratu, non reformatũ aut refectum, aut quomodocunq; dicere libeat.*

CORNARII.

z *ſanguinis de naribus ſtillationes.*

a *linguæ torrefactæ, ſiticuloſæ ſunt, anxij, vigilantes, &c. Græcè legitur* ἄσηροι *corruptè pro* ἀσώδεις. *Duplices autem ſunt* ἀσώδεις, *alteri cibi faſtidio nauſeabundi, alteri anxij, & variis modis ſe iactãtes in lecto. De poſterioribus hîc loquitur Paulus, nec habet vox* ἄσηροι *vllam huc pertinentem ſignificationem.*

b *Si verò ſolerti ingenio quis præſtet, futurã peſtem prænoſcet, &c.*

Totum

Totum hunc locum sic legito, & in Aetio libro 5. cap. 95. γλῶσσαι καταπεφρυγμέναι, διψώδεις, ἀσώδεις, ἄγρυπνοι, σπασμοὶ βίαιοι, καὶ ἄλλα πονηρὰ πολλά, εἰ δή τις σύνετος εἴη προγνώσεσθαι μέλλοντα ἥξειν.

c *Verbi causa, debebat esse si rectè res fieret tempus siccum, nunc verò humidum factum est, necesse igitur est, &c.*

d *& quæ fit per totum corpus.*

e *frigidæ potum.*

De iis, qui ex redundantia crudorum humorum syncope periclitantur. Cap. XXXVII.

NOnnulli, febricitare incipiunt, vbi magnam crudorum humorum copiam ore ventriculi simul offenso, congesserunt. His & præcordia inflantur, [f] & os ventriculi vastiore mole, quàm pro naturæ modo cernitur: adhæc color ipsis ad albidius, aquosiúsque magis est mutatus, quibusdam ad nigrius. [g] Nulli taliuum sanguis mitti sine maximo dispendio solet, etsi vacuationem desiderent. Verùm nec sanguinis demissionem, nec purgationem sustinent, vtpote [h] quos etiam sine his syncope subitò adoriatur. Ratio igitur medendi talibus est, quam frictione molimur. Incipere verò per initia statim morbi oportet, ac primùm à superiore crurum parte deorsum, idque linteis non admodum mollibus, sed modicè asperis. Deinde tota brachia ab humeris vsque, & superiore parte deorsum simili modo sunt fricanda. Vbi verò artus omnes abundè calidi videntur: & metus est, ne quis ex ampla frictione lassitudinis sensus superueniat, oleo relaxante vteris, ab astringentibus autem abstinebis: per hyemem verò etiam digerentium vsus erit, quod genus est sicyonium & chamæmelinum. Cùm iam artus plurimùm perfricueris, postea oleum detergetur, inde ad spinam dorsi transitus est: hæcque tota perfricabitur similiter, ab hac rursus ad crura te conferes: & hinc ad brachia. exinde rursus ad spinam. ita toto die facies. Porrò mulsa, in qua coctum hyssopum fuit, his est aptissima, cauendúmque, ne vel cibum, vel sorbitionem, vel aquam exhibeas, vel omnino liberaliter bibere sinas, nisi mulsam tribus primis diebus duntaxat, [i] tuis ipse manibus, quas dixi partes, ordine perfricans. Sin autem robore mediocri sit, & aluus sua sponte commodè non deiiciat, cum fiducia aliquid ab inferioribus partibus infundes. Quod si maior iusto recrementorum impetus ad aluum citetur, principiò quidem

Syncope ex crudis humoribus, et eius curatio.

dem percoquere mulſam amplius oportebit: minus enim ea ſubducit. At ſi plenius ſuperuacua deſcendant, ne ſic quidem ſiſtenda aluus, ſed exhibendus pro aqua mulſa ptiſanæ cremor eſt. Si verò fluere pergant, chondri ſorbitione nutries. Si ex pulſu vires collapſas ob imbecillitatem dicerimus, panem ex vino diluto exhibere conueniet: vtique ſi nec venter, nec iecur inflammatione laboret, quando ſi hac infeſtentur iam corpore crudis ſuccis referto, nulla planè medicina periculo ſubtrahit. Sin autem quandoque craſſi abundè humores deprehendantur, oxymeli pro mulſa continuè exhibebitur. Ergò ſi æſtas ſit, & æger calidi temperamenti frigidæque potioni aſſuetus, frigidum huic oxymeli dabis. ſin hyems ſit, calidum omnibus. Sanè balneum his eſt aduerſiſſimum. k Porrò iis quos ſyncope iam premit, ſi partes modò commemoratæ inflammatione vacent, panis exhibebitur modicus, iſque ex vino quod celerem in corpus digeſtionem adiuuet, ſtatímque ad frictionem veniundum eſt, quæ pro tradito quoque iam modo miniſtrabitur. verùm quibus ex flaua bili, quæ os ventriculi infeſtet, ſyncope incidit, is frigida offerenda potio eſt, vinum tamen tenue, fuluum & vetus.

Syncope ex flaua bile.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Nonnulli febricitare. *Galenus lib. 12. omnia hæc ad verbum habet. Variat autem nonnihil lectio Græcorum codicum. Galeni habet* ἐν ὄγκῳ τε μείζονι τοῦ κατὰ φύσιν ὅλον τὸ σῶμα ἐστί. καὶ ἡ χροιὰ τοῖς μὲν, *Hoc eſt: Et totum corpus vaſtiore mole quàm pro naturæ modo cernitur, & color, &c. Pauli* τὸ στόμα τοῦ γαστρός, *quod eſt, os ventriculi vaſtiore mole cernitur. Mea ſententia cum Galeno legendum eſſe cenſeo.*

Vt potè quos. *Apud Paulum impreſſum eſt* οἱ δὲ καὶ χωρὶς τούτων, *pro* ἄγε καὶ, *&c. Sic etiam Galeni exemplaria omnia habent. Nam ratio datur cur miſsionem ſanguinis, aut purgationem non ſuſtineant. Signat igitur hoc loco, ſi quidem, dictio* ἄγε.

Sin autem robore mediocri. *Galenus. ſi autem pulſus mediocri robore ſit, & magnitudine, Paulus ad ægrotantem refert, cuius tamen vires ex pulſu cognoſcuntur.*

Ergò ſi æſtas. *Galenus non habet,* καὶ θερμὸς, *quod ergo interpretatus ſum, calidi temperamenti. Non enim referri poteſt ad* θέρος, *vt Grammatiſta putat.*

Balneum his aduersissimum. *Galenus addit, & aer ambiens vel nimium calidus, vel frigidus.*

CORNARII.

f Et totum corpus maiorem naturali molem habet. Et si Paulus legat, ἐν ὄγκῳ τε μείζονι τοῦ κατὰ φύσιν τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ἐστι, *tamen Gal. lib. 12. meth. & Aetium lib. 5. cap. 95. sequuti legere maluimus, & expreßimus,* ἐν ὄγκῳ μείζονι τοῦ κατὰ φύσιν ὅλον τὸ σῶμα ἐστι. *Nam & oris ventriculi moles cerni non potest, & si quid tumidius ea parte fortè appareat, hoc inflati præcordij nota quæ præcessit, satis indicatum fuit. Sed & color qui sequitur ad totum corpus, non ad ventriculi osculum pertinet.*

g Ac liuidius. Deest vox πελιδνότερον, *ex Gal. & Aetio reponenda.*

h Legito Græcè, οἱ δὴ καὶ χωρὶς τούτων.

i Duntaxat, ita vt per succeßionem fricemus, & illud solum tempus remittamus, in quo somnus ipsos occuparit. Siquidem igitur pulsus ipsis valdè paruus, & fortiter inæqualis est, extremum periculum imminet, & facere oportet ea quæ dicta sunt, nihil aliud curiosius conando. Sin autem, &c. Hæc omnia in Græcis exemplaribus desunt, quæ compendij gratia à Paulo sunt omissa, sed ad explendam sententiam sunt necessaria. Et sequens periodus, εἰ δὲ τόνῳ μετρίως ἔχοι, *&c. indicat priorem illam desiderari. Ex Gal. itaque & Aetio locis paulò ante citatis Paulo hæc adscribantur,* Καὶ μόνον ἐκεῖνον ἀνιέντας τὸν καιρὸν, ἐν ᾧπερ ἂν ὁ ὕπνος αὐτοὺς καταλάβοι. εἰ μὲν οὖν ὁ σφυγμὸς αὐτοῖς σφόδρα μικρὸς, καὶ ἀνώμαλος ἰσχυρῶς, ἔσχατος ὁ κίνδυνος, καὶ χρὴ πράττειν τὰ λελεγμένα, μηδὲν ἄλλο περιεργαζόμενον.

k Et aer nos ambiens multus calidus, aut frigidus. Hæc igitur facienda sunt à prima die, vbi ipse inceperis curationem. Porrò, &c. Et hæc omnia desunt in Græcis exemplaribus. Sic ergo lege. ἐναντιώτατα τούτοις ἐστὶ βαλανεῖα, καὶ ὁ περιέχων ἡμᾶς ἀὴρ ἱκανῶς θερμὸς ἢ ψυχρὸς γινόμενος. Ταῦτα μὲν οὖν πρακτέον ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ὅταν αὐτὸς ἄρξῃ τῆς θεραπείας.

De his qui ob prætenues humores Syncope opprimuntur.

CAPVT XXXVIII.

Syncopes ex tenuibus humoribus signa.

QVi tenuium humorum vitio Syncope premuntur, diuersam à supradictis curandi rationem desiderant, vt quos dignoscendi notæ illis contrariæ testentur. Nutrire hos oportet paulatim & continuè. Porrò ad exitium specta-

re exi

re existimandi sunt, si vel iecur ipsorum, vel ventriculum inflammatio obsedit, viribus iam languentibus. In eiusmodi affectibus emortua illa species in facie celeriter apparet. Sanè nutrire est necesse: sicut etiam corporis summa densare, non secus quàm priorum rarefacere, & frigidum ipsis aërem accersire. Vngendi sunt prætereà astrictoriis vnguentis. tum cibi iis dandi, qui non admodùm promptè diffluant, non aqua mulsa, non ptisanæ cremor, sed panis & sorbitio ex chondro, & fructus austeri, qui non facilè corrumpantur, tum ipsi per se, tum verò & cum pane. Vinum iis aquosum necessarium inter initia est, sumptum post cibum.

Curatio.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Qui tenuium humorum. *Ex eodem loco Galeni, & 6. libro Oribasij transcripsit. Dicit autem paulatim & continuè alendos huiusmodi humoribus laborantes: prætereà fructus, quos ὀπώρας Græci nominant, exhibendos. Suprà verti poma, quod nihil refert. Nam fugaces, seu horarios, seu tempestiuos ὡραίους Græci appellant. Hoc remedium olim Lutetiæ in quodam adolescente continua febri laborante sum expertus salutare. Nam quoties ille vel aluum deiicere, vel vrinam reddere extra lectum volebat, aut etiam quoties pedibus tantillum consistere, aut in sella, quousque ei lectulus sterneretur sedere, in syncopen solebat incidere: ac videntes hoc aliquot medici, de salute minus sperare cœperunt. Ego videns iuuenem natura biliosum, tenuíque sanguine præditum, cogitaui illi quoquo modo virium dissipationem impedire: ac statim quùm è lecto in sedem esset collocatus, porrexi ei vuam recentem nondum exactè maturam: nam initio Augusti accidit morbus: qua assumpta, paulatim per dimidiam horam seruaui hominem extra lectum citrà animi defectionem. Quod fæliciter successisse animaduertens, sequenti die idem facere decreui: exhibitáque paulò maiore portione ad vnam vsque horam sine vllo incommodo, vt priùs, seruaui. Factúmque est tandem diebus insecutis, vt tutò iam extra lectum in cubiculo obambularet, darétque occasionem reliqua auxilia exhibendi. Hoc te nolui celare lector.*

Historia.

De reliquis occasionibus, quibus Syncopæ succedunt.

CAPVT XXXIX.

Reliquæ occasiones, quæ Syncopas concitant, quatuor sunt numero, dolor vehemens, vigiliȩ, immodica inanitio, ac in iis qui aliena loquuntur, aliquando motus. Sed &

Syncopes causæ variæ.

quintam, si placet, addas, nempè principiorum intemperiem. Celerrimè igitur cor affectum in perniciem præcipitatur, mox cerebrum, deinde breui iecur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Reliquæ occasiones. *Ex eodem Galeni loco sumpta hæc sunt ad verbum. Enumerat autem Paulus syncopæ causas, dolorem vehementem, siue ex intemperie, siue humoribus siue vtrisq;: vel etiam ex cõtinui diuortio ortum, vigilias noctæ dieq; affligentes, nam somno mediocri vires recreantur, immodica inanitio aut per ventrem, aut vomitu, aut sudoribus, aut vrina, aut sanguinis profluuio. Ac in iis qui aliena loquuntur, hoc est, qui mente non constant, qui delirant, desipiúntque. Nam* παραπαιῶν *verbum signat* παραφρονῆσαι, ἀλλοφάσαι, *cerebro scilicet affecto, adeò vt functiones suas peculiares, nequeat edere. In iis si motus quandoque corporis fiat, vires collabi necesse est. Ad quas conseruandas, & ad syncopen vitandam, singulare est præsidium, temperamenti custodia. Antè omnia verò trium principiorum: mox reliquarum partium, quæcunque illa in consortium affectus principia secum ex facili trahunt.*

ἀλλοφάσαι.

CORNARII.

l *Celerrima igitur pernicies instat corde affecto, consequenter autem cerebro, parum verò hepate.*

De dolore. *Cap.* XL.

Dolorum species.

ITaque dolor stupidus ex frigida oritur affectione. Pulsatilis autem dolor magnæ inflammationi peculiaris est. Sin autem tanquàm à palo impacto, aut veluti à terebro forari putes, crassi intestini species doloris est. [m] Punctorius autem, circa membranas constituitur. Pertundens vehementissimis non heterocraniis solùm, sed cephalæis quoque accidit. Est autem pertundens dolor, cum à parte primariò affecta ceu à radice, subitò in vicinas perfertur. Porrò distendentes vtrinque, neruorum dolores sunt, cùm & laborãt, & ad vtraque extrema tenduntur. minimè verò in latitudinem porrectos nerui dolores percipiunt. ac tensiuos, stupefacientésq; dolores membrana quidem sub cute porrecta inducit. quæ verò inter carnem hæréscit, tanquàm diuellentes cruciatus excitat. multæ si quidem existunt inæqualitérque inhærescunt, & ipsam carnem amplectuntur. Membranarum verò quæ ossibus circundantur, profundi sunt, ipsorúmque ossium tanquàm dolentium imaginem repræsentant. Quando igitur nulla extrinsecus doloris occasio fieri apparet,

Doloris causa nulla apparẽte quid agendum.

paret, præcedens victus ratio venit inspicienda fueritne præter consuetudinem otiosa, aut cibis homo vsus sit largioribus, iisque ex valenti materia, vel solita excretio sit retenta. Nam si ex his aliquod, vel omnia quoque appareant, doloris causa est repletio: ac quamcitissimè homo vacuari debet. Sic enim licebit tibi maxima cum securitate iis vti remediis, quæ fluxiones dolētibus particulis incumbentes repellant. Si igitur sanguinis sit copia, quod distendit, veluti in inflammatione oriri solet, protinus si vires patiuntur, sanguis dimittendus est, per magnam venam patienti particulæ propinquam. Vbi autem vitiosus humor duntaxat affligit, purgandus est. Si vtraque coëant, ambabus vtere vacuationibus, sanguine priùs emisso. Quodsi his peractis dolor etiā remanet, constat profectò in ęgrotante particula impactum esse, quod afficit. Patet verò curationem ipsam per digerentia quoque medicamenta esse moliendam. Pari ratione, & qui ex flatuoso spiritu dolores contrahuntur, curabimus: [n] auxiliantes simul in his potius tum extenuantibus cibis, tum per sedem iniectionibus, item cataplasmatis, irrorationibus atque fomentis ambiens ipsum corpus rarefacientes. [o] Sin moles grauando, contundendóve dolorem excitet, moli eidem est medendum. Sin rodens humor est qui affligit, aduersissima huic sunt quæ extenuant, & calefaciunt. Anethum oleo incoctum, dolorem lenit, & somniferum est: & viride sicco magis.

Sanguinis missio ante purgationē

ANNOTAT. ANDERNACI.

Itaque dolor. *Hæc magna ex parte Galenus in secundo de locis affectis habet. Reliqua in duodecimo Methodi medendi.*

Dolor stupidus. *Græcè est ἡ μὲν ναρκώδης ὀδύνη διὰ ψυχρὰν γίνεται διάθεσιν. Quod interpretatus sum ad verbum in Paulo. Galenus libro iam citato ait, Itaque stupidus dolor affectionem frigidam simul & dolorificam parit. Aduerte lector, Paulus hic dolorem vt affectum, Galenus vt affectus causam interpretatur. Verùm sequentia in oratione Galeni eos conciliant. Nam stupor, inquit, frigiditas quædam est non exigua, eóque membris hac occupatis difficilem & motum, & sensum parit, atque ita stupidus dolor, non indicat doloris speciem, verùm dolorem simul & vel affectionem frigidam, vel difficultatem sensus, motúsque ab eo particulæ obortam. Cæterùm non solùm in neruis, sed aliis omnibus partibus accidit.*

ναρκώδης ὀδύνη.

Pulsatilis autem dolor. *Græcè dicitur σφυγμώδης, & σφυγματώδης πόνος, quasi interpreteris, pulsorius, & pulsatilis labor, vel dolor: insignium inflammationum proprius, arteriarum quidem semper primario affectu, aliorum verò corporum sensilium omnium, consortij lege. Cæterùm vocem Græcam πόνος, Galenus sic exponit, ὁ γὰρ τοι πόνος αἴσθησίς ἐστιν ἀνιαρὰ, καθάπερ ἡ ἡδονὴ προσηνὴς αἴσθησις. Hoc est: Siquidem dolor sensus est molestus, sicut voluptas est sensus suauis, quod Cicero eleganter dixit, Omne id quo gaudemus, voluptas est, quo offendimur, dolor.*

πόνος σφυγμώδης.

Colicus dolor.

Sin autem tanquam à palo. *Colicorum dolor est, qui in imo ventris ea potißimùm parte vrget, qua vrinarij meatus ex renibus ad vesicam exporriguntur. Atque hinc non ita ex facili discerni à nephritide potest.*

Punctorius

Punctorius autem. *Galen. habet: Incipiemus itaque rursus à punctorio dolore dicto, circa membranas potißimùm constituto, cuius affectus velut radix in eo quod pungi videtur defixa est, dolor autem longius orbiculatim ad id extenditur, &c. In pleuritide hunc dolorem esse nemo ignorat, acri humore membranam costas succingentem pungente.*

Pertundēs.

Pertundens, vehementissimis. *Hic dolor Græcis dicitur διαἰρων, quod idem est, ac si dicas διαρῥηγνύων, id est, cum impetu perrumpens. Copus vertit turgidus dolor, qua ratione, ignoro. Certè in Cephalæa, caluaria ipsa perrumpi, pertundiue dolentibus videtur. Id autem tunc accidit, quando veluti à radice incipiens, ad vicina transit, vt ait Galen.*

Membrana quidem. *In Græco codice deest μὲν particula. Legendum enim ὁ μὲν ὑπὸ τῷ δέρματι, vt respondeat sequenti, ὁ δὲ. Cæterùm membrana cuti subiecta quæ sit, audi. Continetur ea cute & corporibus subiectis per fibrarum telæ modo subtilium traductus: quam venæ cutem nutrientes & nerui sensum communicantes permeant.*

Diuellentes cruciatus. *Impressa omnia exemplaria habent ὅιον διασπωμένης pro διασπωμένας.*

Profundi sunt. *Hoc est in alto delitescentes, vnde quibusdam ὀστόκοποι quasi oßium dolores appellantur.*

Si igitur sanguinis sit copia. *Ex 12. Methodi medendi Galeni, & 6. Oribasij sequentia sunt transcripta.*

Auxiliantes. *Ad sensum planè nihil facit dictio προσλιπαροῦντες, lege igitur προσβοηθοῦντες ex Galeno, vt nos etiam anteà vertimus.*

Irrora

Irrorationibus. *Hoc est, aspersionibus. Nam καταιονεῖν est καταντλεῖν, quod signat superfundere. Linacer vertit καταιονήσεσι καὶ πυριάσεσιν, humidis & siccis fomentis. Quanquàm non parum diuersa nomina sint, variásque res significent. Nam καταιόνησις est aspersio irroratióq;, vt Celsi more loquar, ex oleo potissimùm ad rem propositã idoneo, facta, veluti cum multa pituita in ore ventriculi haret, oleũ in quo absinthiũ ebullierit, id superfundimus πυρίασις quæ & πυρίαμα & πυρία, & θέρμασμα Græcis dicitur triplex est. Nempè humida, sicca & mixta, si Hippocrati & Galeno credimus. Humidũ fomentum, spongia mollis magnáque ex aqua calida expressa, applicatáque. Huius generis est aqua calida, aut oleum in vtriculos, aut vasa ærea, fictiliáque, aut in vesicam coniecta, partiq; dolenti admota. Siccum fomentum est, milium, sal, harena in sacculos coniecta, aut solùm linthrum. Item lateres & titiones panniculis inuoluti, & sic circundati. Pace cuiusdam docti viri dixerim apud Celsum lib. 2. non esse vicium scripturæ in dictione, titionibus. Nam tertio eandem repetit, fomentisq; inquiens, protinus validioribus totum corpus circundare conuenit, maximéque inuolutis extinctis testis & titionibus. Mixtum fomentum est, hordeum, eruumq; prius contusa, aceto & aqua macerata, vel etiam farina simili modo præparata, & in sacculis apposita. Cæterùm humida fomenta conueniunt inflammationibus ex bilioso humore suscitatis. Sicca iis, quæ ex tenui & aquoso sanguine proueniunt. Mixta crassis, viscosisq; humoribus incidendis, conficiendis, dissipandisq; expediunt.*

καταιόνησις. πυρίασις. πυρίαμα. πυρία. θέρμασμα. Fomentum

Sin moles. *Quidam parum versati in medicina vertunt dictionem ὄγκον in Græco codice positam, tumorem, nullo planè sensu, quanquàm id quoque hac voce significetur. Voco autem hoc in loco molem, corpus, quod ab externo superceciderit: quod vel durum, vel magnum, vel graue, vel simul ambo fuit. In fine capitis malè legitur in codice impresso ξυρȣ̃ pro ξηρȣ̃.*

ὄγκος.

CORNARII.

m *Verùm in renibus cum grauitate quadam dolor est, in vno loco firmatus, circum lumbum dextrum aut sinistrum, retrorsum magis. In colo verò dolor ex loco ad locũ transit. Punctorius, &c. Hæc quoque Græcis exemplarib. desunt, ex Gal. 2. lib. de locis effect. & Aetij lib. 5. cap. 100. sic legenda. Inde enim ad verbum etiam præcedẽtia ac sequentia Paulum transscripsisse apparet.* ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν νεφρῶν μετὰ βάρους τινὸς ἐστὶν ἡ ὀδύνη καθ' ἕν ἕνα τόπον ἐδρασμένη, κατὰ λαγόνα δεξιὰν ἢ ἀριστερὰν, ὄπισθεν, μᾶλλον. ἐπὶ δὲ τοῦ κώλου μεταβαίνει ἡ ὀδύνη τόπον ἐκ τόπου.

n placantes ipsos magis attenuantibus edulijs, infusísque per clysterem, cataplasmatis, irrigationibus ac fomentis rarefacientes corpus illum continens. Græce est προσλιπαρῦντες, id est, placantes, mitigantes, neque necesse est aliam vocem hîc substituere.

o Si tumor grauans aut premens dolorem efficiat, tumor curandus est. Accipiendum de tumoribus forinsecus in corpore obortis, & non de aliqua externa illapsa corpori mole, quæ aut grauasset, aut contudisset. Quomodo enim de hac mole subiunxisset, τὸν ὄγκον ἰᾶσθαι? Sed clarior est adhuc, qui addit quibus rebus tumor is sit curandus. Aetius τὸν ὄγκον ἰᾶσθαι, inquit, διὰ τῶν λεπτυνόντων καὶ ἀραιούντων.

Ad Syntexes, hoc est corporis colliquamenta.

CAPVT XLI.

Syntexis quid.

Quùm per ventrem aliquid non ex esculentis, poculentísque, P verùm ex ipsius corporis substantia excernitur, humore in aluum ipsam confluente: qui quidem flauæ bili continuè per vomitum, & infrà erumpenti consimilis est, odoris autem fœditate ab ipsa differt, tum quòd deiectus rufus magis, & crassitie glutinosus, interim verò oleosus appareat, tunc nimirùm caro pinguis & recens coacta ab ardenti febre resoluitur, & eliquescit. Malo inueterante, nonnihil etiam ex ipsis solidis partibus absumitur. In hac perniciosissima febri q frigidæ potio vtilis est, quæ ex fonte frigidissima petitur. Huiusmodi quoque esse conuenit cataplasmata, & epithemata, quæ refrigerent, thoraci, & præcordiis imposita. Item cibi refrigerantes, rectè offeruntur.

Syntexeos curatio.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Quùm per ventrem. *De hoc accidenti Oribasius lib. 6. eadem tradit. Cæterùm Syntexin, seu vt Latinè dicam, colliquationem corporis facies illa cadauerosa comitatur. Quod in marcore quem μαρασμὸν Græci nominant, videre est, aut etiam in hectica marasmode.*

Ex fonte. *Huius loci castigationem Oroscius exemplari suo debet, & Oribasio. Nam omnia exemplaria quæ mihi videre contigit, habent, ἀπὸ γῆς pro ἀπὸ πηγῆς, quanquàm aqua ex terra intelligi posit; aqua ex fonte.*

CORNARII.

p *Sed ex humoribus ex toto corpore in ipsum confluentibus, quod simile quidem est bili, quæ assidue per vomitum reiicitur, ac per aluum secedit: differt autem ab ipsa, fœtoris graueolentia, & quod egestio fuluior apparet, & crassitudinem habet stigmentitiam.*

tiam, aliquando etiam oleosam, aut adiposam, syntexis, id est colliquatio appellatur morbus. Nam recens compacta pinguedinis ac carnis essentia à febri ardente resoluitur ac colliquatur. Diutius verò perseuerante malo, &c. In Græcis lectio corrupta sic restituatur ex Aetij lib. 5. cap. 90. & lib. 9. cap. 38. καὶ πάχος ἔχειν γλοιῶδες, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐλαιῶδες ἢ πιμελῶδες, σύντηξις καλεῖται τὸ νόσημα. ἡ γὰρ νεοπαγὴς οὐσία τῆς πιμελῆς καὶ τῆς σαρκὸς ὑπὸ ὁ πυρετοῦ ψυχροῦς διακαοῦς ἀναλύεται καὶ τήκεται.

q *frigidæ potio remedio est ex frigidißimo fonte. Græca sic restitue:* πόσις ἴασις ὕδωρ ἀπὸ πηγῆς ψυχροτάτης.

De vigiliis in febribus. Cap. XLII.

AT verò eorum, qui immodicis torquentur vigiliis, crura & brachia vincire, quo tempore somnum captare solent, iubemus,[r] & excitari.† nonnunquam palpebras aperire, si conniueant compellimus, donec abundè fatigentur. Inde subitò vincula soluimus, lucernámque tollimus, & altam esse quietem iniungimus. si nihilominus vigiliæ pertinaciter vrgent, vbi accessio remiserit, frons nigri papaueris capitum decoctio illuitur, naribúsque offertur. papaueris albi cortex torrefactus, detritúsque, & mãdragoræ radicis leuigatæ tantundem cum vino, & rosaceo malagmatis forma fronti applicetur. serpilloque cum meliloto in passo decocto, hoc etiam in accessionibus est vtendum. vel trita papaueris capita excipientes pane cum rosaceo, vel eiusdem cerato illinimus. Cibus quodammodo sit magis accuratus. Adiiciatur autem sorbitionibus capitum papaueris albi seminis cochlearium trium instar.† oleribus commisceatur papaueris nigri, si quidem folia fuerint viridia, quantum tribus digitis potest comprehendi: sin minus, tria quatuórue papaueris capita sicca, simul incocta deligantur. Si ne sic quidem somnus accesserit, papaueris lacryma, aut succo mandragoræ circumlinentur. Iam linctus ex papaueris capitibus compositus, & præsertim ex sapa, mensura cochlearij vel vnius, vel dimidij potus, somnum frequenter accersiuit. In quibus autem caput non facilè humoribus repletur, & vigiliæ infestant, vtere in declinationibus etiam tali suffitu. folij, amomi, costi, arnabo, singulorum vncia. carpobalsami drachma, styracis, amomi, ammoniaci, bdellij scythici, mandragoræ radicis, lacrymæ papaueris.[s] singulorum drachmis quatuor. Ex lignis cupressi accensis suffito.

Vigiliarum curatio.

† palpebrásque sæpe aperire & claudere cogimus, donec, &c. sensus magis concinnus ex veteri cod. Goup.

† simul coquatur & ferueat cũ oleribus papaueris nigri in antiquo lib. Goup.

Suffitus somnum inducens.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Nonnunquam palpebras aperire. *Hoc Galenus confirmat lib.1.de febribus. Nec verò palpebras diutius attollere possunt, similiter nictantibus perpetuò affecti. Quinetiam plerunque conniuent oculis, veluti dormitantes. At affectus ipsorum somnus non est, verùm vigilandi impotentia, &c. Hæc quidem de hectica Galenus pronunciauit: nos autem de omni febri, in qua vigiliæ vrgeant.*

Si conniueant. *Malè in Græco codice ἢ μῦσαι, quod est vel conniuere, legitur pro εἰ μύσειεν.*

περιεργᾶν. Cibus quodammodo sit magis accuratus. *Ita reddidi dictionem Græcam περιεργότερα. Nam verbum περιεργᾶν in bonam partem acceptum est, quòd accurare, signat ex cura & consilio aliquid gerere. Aliquando in malam partem sumitur, pro eo quod est πράττειν τὰ περιττά. Galenus alibi διαίτῃ ἀκριβεῖ in eodem significatu protulit, hoc est victu accurato, exquisitóque, non de tenui intelligens, sed ex delectu sumpto.*

Diacodyō. Linctus ex papaueris. *Hanc compositionem etiam hodie officinæ vocant diacodyon. Dixit autem Paulus ex sapa, quia duplici modo fieri solet, scilicet ex sapa, & ex melle. Quæ sapam recipit ad somnum conciliandum vtilis est. Quæ verò mel, ad sputi reiectionem.*

In quibus autem caput. *Contrario supradictis modo affectos recenset. Nam illi ob tussim ex defluxu capitis pulmones infestantem dormire non possunt, eóque diacodyon ex sapa assument, quod tenues humores incrasset. Hi autem quibus caput defluxionibus obnoxium non est, suffitu iuuabuntur. In sequenti sententia pro παραγμαῖς, legitur παρακμαῖς. Item pro λι, quod signat libram pone L. quod notat drachmam.*

Arnabo. *Recentiores quidam modò carnabum, modò carnabadium, alij zarnabum, & zarnabadium. Odoramentis expetitur. Vide Paulum in septimo. Sunt qui Doronicum in officinis appellatum esse pronuncient. Non salicis folia, id esse putes, vt quidam grammatista hæsitandus exponit.*

CORNARII.

r & vigilare. Tunc autem aperire & claudere palpebras cogimus donec, &c. Græcè sic legendum ex Aetio lib. 5. cap. 116. διοίγειν ἢ ὅτε καὶ μῦσαι ἀναγκάζομεν τὰ βλέφαρα. Quòd si ex Oribasio legas, διοίγειν ἢ πότε εἰ μύσειεν ἀναγκάζομεν τὰ βλέφαρα, verba quidem habebis diuersa, sed in eandem sententiam tendentia, nimirum vt ægris per hoc fatigatio inducatur.

Curatio soporis noxij, qui Cataphora Græcis dicitur
Cap. XLIII.

FRons posca lactis modo tepenti abstergitur, & summa validè ligamentis excipiuntur. naribus admouentur, quæ incisoriam facultatem obtinent. In remissionibus etiam cucurbitulæ valenter dorso & spinæ defiguntur. Si verò morbus his non cedit remediis, etiam quæ sternutamenta excitant, obiiciuntur. Ciborum materia sit, quæ incidat, diuidátque, veluti in præceptis de sanitate tuenda est comprehensum.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Soporis noxij. *Ita sum interpretatus dictionem καταφορὰν, quam si penitius introspicias, & ex etymo interpretari libeat, impetus somni vehementioris meritò dicetur, & inexpugnabilis penè dormiendi necessitas, vt Celsi more loquar. Dixi autem, noxij, quia sopor etiam bonus est.* [κατάφορά.]

Lactis modo tepenti. *Tantùm valet γαλακτώδει, quasi dicas, lactosa. Galenus multis in locis hac voce vtitur pro, tepido. Non autem pro eo, cui lac sit admixtum.* [γαλακτώδης.]

Si verò morbus. *In codice Græco deest particula ἢ, ac legendum est, ἐπιμένωσι ἢ τὰ νόσοι. Noua enim sententia incipit.*

Curatio doloris capitis in febribus. Cap. XLIIII.

SI capitis dolor in febribus affligit, † post conuenientem febrium vacuationem in accessionum declinationibus, caput inungi debet, primùm communi oleo crudo, vel rosaceo, cui etiam aceti pauxillum sit admixtum: si æstas sit, & febris ardens, frigido: sin hyems, neque febris ardens, calido, aut tepido. Incoquatur nonnunquam oleo & serpilli polygoniiq; succus, per æstatem etiam papaueris capita, vel ipsum papauer: quemadmodum hyeme peucedani momentum. Quòd si verò dolor in fronte perseueret, sincipútque pilis careat, hoc quoque obducendum est veteri polenta, & polygonio: vel pane similiter & rosis, vel modica myrto, vel serpillo. Quosdam & pulegium applicatum magis leuauit. Nonnullis etiam cùm igneus sensus inest, psyllium polenta temperatum profuit, vel ipsum per se in viscum coctione redactum, & continuè mutatum. Item coriandrum similiter cum polenta, & aloë cum aceto illinitur, myrrháque, & ammoniacum pari modo, necnon crocomagma. Pulsatiles autem dolores ruta, mentaq; cum pane disflat, rosaceo quoq; super

[† post cōuenientem excrementorũ vacuationem. μετὰ προσήκουσαν τῶν περιττῶν κένωσιν.]

ſuperaddito. Atqui ſi dolor commemoratis auxiliis non eliditur, primùm caput ad cutem attondere oportet, deinde pinguioribus aſperginibus totum ipſum foueri, mox cucurbitulæ occipitio agglutinari, & ſummæ partes deligari debent, permulceriq́ue. Iam verò hirudines rectè affiguntur. Cæterùm ſi defluxio quædam à capite, vel grauedo oborta capitis dolorem ſuſcitauerit, iis vtendum eſt auxiliis, quæ aduerſus hæc ſuo loco perſcribentur. Sin autem à ſtomachi regionibus vapores ſurſum tendentes caput offenderint, etiam horum ratio habenda eſt, veluti præceptum à nobis eſt.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Nonnullis etiam cùm igneus ſenſus. *Hoc eſt, cùm comburi videntur nimio calore febris, pulicaris herba, quam Græci Pſyllium nominant, conducit.*

Permulceriq́ue. *Græcè eſt, διαψηλαφητέον, à διαψηλαφᾶν, quod Celſus Latinè dixit, corpus eius leuiter ex oleo veteri permulceatur, &c. hic autem manibus tantùm permulceri debent, ſomni conciliandi gratia.*

CORNARII.

t *Cataplaſma huic adhibendum eſt ex polentæ polline. Græca habent: καταπλαστέον ἐκ παλαιοῦ ἀλφίτου, ſed facilis fuit lapſus, vt παλαιοῦ pro πάλης arriperetur. Eſſe autem ἐκ πάλης ἀλφίτου legendum docet Aetius lib. 5. cap. 115. Non enim præſcribunt veterem polentam, ſed ipſius polentæ pollinem, quæ πάλη & παιπάλη dicitur.*

Quomodo ſtomachi curam habere conueniat. Cap. XLV.

Stomachi variæ affectiones.

† Hic enim nō ſolùm refrigerat, ſed etiam adſtringit. ὄντως μὲν οὐ ψύχει μόνον, ἀλλὰ καὶ στύφει. addit vetus exemplar. Goup.

SI ſtomachus imbecillis fuerit, corroborantibus oblinetur, quod genus palmulæ ſunt, vinum, polenta, crocus, maſtiche, & aloë. aſpergiq́ue debet oleis ex abſinthio, melino, maſtichino, nardino, & vino. At ſi ardorem experiatur, miſcendum aliquod ex refrigerantibus, putà, cucurbitæ ſuccus, lactucæ, portulacæ, ſolani, ſereos, & vuæ immaturæ. † Sin autem inflammatorium quiddam in viſceribus appareat, etiam relaxantia quædam adiungenda ſunt: aſperſionibus, oleum chamæmelinum, ciprinum, adipes gallinæ, aut anſeris, bdellium, vel ammoniacum, & ſimilia. cataplaſmatis autem, apij ſemen, fœnugræcum, althææ, chamæmelorum flos, & vt vno verbo expediam, compoſitam habeant facultatem, tum relaxantem ſubtilium partium, amarámque, tum aſtringentem.

ANNOT.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Ex absinthio. *Hoc est, vt Galenus ait, in quo absinthij coma sit feruefacta. Siue autem oleum, siue vnguentum, dicas, nihil refert. Quanquam Oroscius olea in quæ etiam aromata coniecta sunt, vnguenta dici nolit, contra veterum sententiam.* *Olei vox.*

Nardino. *In Græco codice est νάρδῳ, quod signat nardo: eadem nimirum locutione qua vsus est Celsus, & Scribonius Largus aliiq; veteres. Celsus lib. 3. vngi rosa debet, pro rosaceo. Vt in compositione 210. apud Largum. Idem rosa dilutum explet concaua vulnera, pro rosaceo dilutum.* *νάρδῳ.*

Sin autem inflammatorium quiddam. *Codex Græcus habet, φλεγματῶδές τὸ, pro φλεγμονῶδές τι, quod omnes castigatores Pauli, ceu momenti exigui neglexerunt.*

De immodica perfrictione in febribus, & rigore.

Cap. XLVI.

Rigori, qui crisis ratione obuenit, remediis occurrere non oportet: nec concertationem naturæ dissoluere. Quod ex sudore frigus prouenit, promptè remittitur, ac nihil adfert molestiæ.[u] In solo autem rigore, aut perfrictione (ex frigidiore verò, copiosaque maximè pituita nascitur) primùm quidem artus plurimis in locis constringendi sunt, mox oleo delinendi chamæmelino, aut cyprino, aut irino. Sin autem maiore auxilio tibi opus sit, etiam piper oleo admiscebis, vel cachry, vel adarcen, vel castoreum, mollitérque totum corpus infricabis. Porrò ne facilè oleosum istud præsidium defluat, haud fuerit absurdum & ceræ momentum colliquefacere. At si per hæc rigor non possit excalfieri, valentioribus quoque ex his factis acopis, necnon dropacibus, & sinapismis vti consilium est, aliaque fomenta ritè admoliri. Item acriora ex iis quæ admouentur naribus, commodè faciunt, calaminthe, pulegium, & hissopum. Potui dabitur ante accessionem mulsa, in qua piper, & ruta sit incocta. adhæc liquoris cyreniaci cocto melle formati instar milij duabus horis ante accessionem præstabimus. Similiter & liquoris silphij. Adhæc quod in quartanis ex liquore cyrenaico componitur, multis fuit auxilio. Iam verò in oleum largius quod incaluerit nonnulli descendentes, rigores pertinacissimos absterserunt, vt Archigenes memoriæ prodidit. Galenus autem ante accessionem, cutem abrotono infricandam præcipit, vel calamintha arida, vel cu-

Rigor criticus. *Ceræ vsus.* *Solium olei calidi.*

nilæ tum foliis, tum floribus, vel costo, vel pyrethro, vtroque horum cum oleo. vnde fiet, vt vel nequaquam, vel certè minus rigeant.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Rigori. *Medici hodie dictione rigoris vtuntur pro Græca ῥῖγος: quanquam non ita Latinè Celsus Hippocratis sententiam aliquando vertens pro ῥῖγος horrorem reddit. Verùm nos φρίκην horrorem vocamus. Inopia itaque linguæ, ῥῖγος febrium, quasi ad verbum, rigorem interpretamur.*

ἀγών. Concertationem naturæ. *In Græco codice est: οὐδ' ἐκλύειν τὸν ἀγῶνα. Quod Paulus ἀγῶνα dixit, ego concertationem naturæ exposui. Nam in crisi natura certat cum morbo. Si eo fit superior, bona crisis est: si morbus vicerit, mala. Quamobrem si natura se accingit ad ea quæ offendunt, expellenda, vt in rigore accidit, moliendum nihil est. Dixi igitur concertationem naturæ dissoluere, vel certamen, vel pugnam quam cum morbo habet. Naturæ quidem in Græco non est, sed sententiæ clarioris gratia addidi.*

CORNARII.

y Si verò perseueret rigor, aut perfrigeratio. Leuis error in Græcis exemplaribus totā huius loci sententiā corrūpit: ἐπὶ μόνου δὲ τοῦ ῥίγους, ἢ δὲ περιψύξεως οὔσης. Legendum enim, ἐπιμένου, vt sit vna vox.

De sudoribus. Cap. XLVII.

Sudor criticus. SVdores, in crisi erumpentes excipere oportet, quandiu satis vacuatum fuerit, adiutareque calore mediocri, & quiete adeò, vt neque abstergantur, quoniam alius quoque alium elicit. [x] item calido clystere in aluum dato, & sorbitione & somno. [y] At sudores in remissionibus morborum apparentes idem quod in crisi prouenientes ad ministerium capient. Itaque præsidia quibus sudores euocantur, libro superiore, capite quadragesimooctauo abundè sunt comprehensa. Cùm verò sudores largius eruperint, tunc abstergendo, leuandoque operimenta recreare conuenit. Etenim lassant supra modum excidentes, vt in syncopen frequenter ægros perduxerint. Tenui velamine madidoque debent esse contecti, perflatus aeris frigidior accedat: is somnus adiungatur & euentilatio. Insuper myrtus nigra in pollinem coacta, corpori inspergatur: Similiter galla, piceæ cortex, electrum, & polenta cum vino astringente particulis sudores recipientibus imponantur, faciésque posca per spongiam aspergatur. Archigenes etiam calcem non restinctam,

Sudores reprimentia.

& floces

& floces vini combustas, tum in his, tum in rigore, quem nullus euincit calor, assumit. Ambæ siquidem inquit, recalescentes, siccantur. Media verò corporis loca delinenda succo plantaginis, vel coriandri, vel portulacæ, vel brassicæ præcipit, vt vndique concreta, sudores reprimant. Per somnum verò † creta cimolia aqua dissoluta, dorso, & thoraci subiecta proficit. Totũ verò corpus rosaceo perungitur, vel melino, vel myrteo, vel lenticino, vel ceratis, quæ ex his conficiunt.[z] Nam magis sunt his idoneæ reunctiones, quæ latentes meatus obstruendo, humidi exitum prohibeant. Patet autem omnibus, quòd cibus quoque siccior his conuenit, & vina mediocriter astringentia. Cæterùm largiore potu, & præsertim humidiore, [a] tum crebris per aluum iniectionibus abstineant. Si autem fieri potest, gestatione corpus agitandum, in frigidiore aeris statu, & summæ his partes potissimùm refrigerentur. Qui per validam expressionem sudores fiunt, (hi autem vel ob dolores excitantur, vel conuulsiones) facilè curantur, † si extrema deligentur, calfiant, & per laneos panniculos reficiantur.

† panni pinguefacti cimolia dissoluta aqua subiiciũtur dorso & thoraci. πιαινόμενα ῥάκη, pro διαβροχί. Goup.

Sudores per expreßionem.

† leuiter curare oportet extremorum deligatione fotuq́; ac exiccatione per pannos raros. κ̓ θάλψει τῶν ἄκρων κ̓ ἀποψύξει διὰ ῥακιδίων ἀραιῶν κάφως θεραπεύειν. Goup.

ἀναψύχειν. περιβόλαιον

ANNOTAT. ANDERNACI.

[y] Adiutareq; calfactu. *Recenset hîc Paulus, quibus modis sudor per crisim erumpens, etiam adiuuari debeat, nempe fotu mediocri, quiete, calido clystere, adeóque in quiete manere ægros vult, vt sudorem non abstergant.*

Recreare. *Græcè est ἀναψύχειν, quod verbum duo significat, refrigerare, & recreare, seu reficere. Hesychius grammaticus dicit idem esse quod ῥιπίσαι, euentilare, & ἀναψυχὴν interpretatur παραμυθίαν, hoc est solatium. Congruit magis id hoc in loco, nempe vires sudorum copia lassas, oppreßásque recreare.*

Tenui velamine. *περιβόλαιον λεπτὸν in Græco codice est. Celsus ait: Veste leui, madida, interpretatus sum ἐμβεβρεγμένον ab ἐμβρέχω, quod est irrigo, madefacio.*

Ambæ siquidem. *Ad calcẽ & floces vini referuntur. In Græco neutrum genus est: ἄμφω ἀναθαλπόμενα. ambo ad fouendum applicata, genuino corporis tepore siccantur: siccata meatus per quos sudores erumpunt, obstruuntur.*

Qui per validam expressionem. *Græcè est, κατ' ἔκθλιψιν, quæ fit natura quasi neceßitate quadam oppressa. In doloribus vehementißimis & anima sæpè deficit, & sudores frigidi erumpunt. Hi dicuntur fieri per expreßionem, validam addidi, significantiæ gratia:*

Quidam

Quidam pro ἐκθλιψιν, legunt ἔκλειψιν, quod est animi defectum, quod non malè etiam hîc quadrare potest. Eruditi iudicent.

CORNARII.

x *& calida oris collutione.*

y *Sed & remissos sudores similiter vt iudicatorios adiuuabimus.*

z *Idonea enim magis his sunt pinguia.*

a *à frequentioribus oris collutionibus.*

De tussi in febribus. Cap. XLVIII.

TVssi in febribus, presertim cum rigore obuenientibus, occurrere conuenit. Nam tussis intentione, febris quæ inclinabat vires resumit, ac redintegratur. Aduersus hanc formulæ medicamenti ex melle cocto coactoque, Hypoglottia vocant, offeruntur. Linguæ autem supposita, vnde nomen habent, eliquescunt: & quod spirandi impedit facilitatem, discutiunt: tempus ipsarum est in accessionum statu, & spatio quod paulùm accessionem precedit: datur etiam hydromeli discoctum. Quibus autem de neruoso genere metus non est, temporis processu exhibebis cum fiducia & oxymeli: sin minus, hyssopi decoctum, quod etiam rigentibus auxiliatur. Item castoreum cùm febris ardens non est, neruoso quoque generi confert. Adhæc linctus ex piceæ fructu, nucleis pineis, iride, semine lini, amygdalis amaris, & vrticæ semine. plurima verò ex parte cibis quoque hæc simul adiungentur. Ac resina quoque terebinthina in ouo exhibetur. Extrinsecus autem thoraci, & locis arteriæ vicinis, lana sulfure imbuta imponatur, ac pingue, oleúmue rutaceum esto, vel irinum, vel anethinum. Præterea deligatura valida in longum porrecta, tussim exactè cohibet: dico autem per medias partes extremásque. Non ratione caret, & vua syluestri, quæ staphis agria dicitur, tussis gratia vti, simul [b] cum domestica, aut cum mastiche mansa. summa debent infricari, permulceri, & ligaturis intercipi. deinde rursus soluenda est in contrarium retractio. At si propter febris acrimoniam tussis concitatur, vtendum est gargarizationibus ex aqua tepida, necnon frigida subinde profuit, & ex posca, & palmularum decocto, vel rosarum, vel dulcis radiculæ. Visceribus autem, vel etiam cordi ipsi iniiciuntur quæ modicè refrigerant.

Hypoglottia.

Lana sulfurata.

ANNOTAT. ANDERNACI.

ὑπογλώττια. Hypoglottia. *Formulæ quædam medicamentorum sunt, quæ in tussi*

tußi, thoracis arteriæq; viciis assumuntur. Hodie bechitas officinæ, & penidias appellant. Fiunt autem potißimùm ex radice dulci, tragacantho terebinthina, Zaccaro, aliisq; ad rem propositam congruis. Cæterùm Galenus vocat ὑπογλωττίδας.

Lana sulphure imbuta. *Græcè est ἔριον τε θειωμένον, ad verbum sonat: Lana sulphurata. Oroscius vertit, sulphure suffita. Quomodo autem lanæ suffiantur nusquàm me legisse fateor, homines suffiri sulphure in tußi lego. Lanam autem vt pice, aut alio pingui, ita sulphure imbui, imbutam sic applicari: nam suffitus parum in lana proficit.*

Pingue. *Græcus codex habet καὶ ἡ λιπῶς, pro ἡ λιπός, accipimus pro pinguitudine, aut oleo, aut quacunque re pingui.*

Permulceri. *Hoc est, molliter contrectare, suprà interpretatus sum διαψηλαφᾶν permulcere, ex Celsi more.*

CORNARII.

b *Cum vuis paßis.*

De sternutamento. *Cap.* XLIX.

STernutamenta febribus sæpè incidentia, molestant. Etenim caput replent, & virtutem arguunt. Nonnullis sanguinem quoque eliciunt, & alia huiusmodi inferunt incommoda. Quare aduersus ipsa remediis pugnandum est. Cohibet itaque sternutamentum irruens, nasi, frontis & oculorum perfricatio, item oscitatio, studiosa palati frictio, ructus, ilium intentio, capitis in altum eleuatio, inclinatióque ad latus, summarum partium mollis contrectatio, maxillæ musculorum perunctio, calentis olei in aures infusio, puluinum calidum mento subiectum. Caueri debet repentina ex somno excitatio, fumus, puluis, acrior odoratus piperis, castorei, sinapis. [c]Mentæ autem malorum, & polentæ odor cōducit. obtundit enim sternutamenti elisum: Idem spongiæ ex mari vacuæ efficiunt. Vbi verò cupiditas sternutandi oborta fuerit; non autem sternutamentum erumpat, labij quies accommodetur, & continuè acriorum odorum experientia, & mentis remissio.

Sternutationem cohibentia.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Sternutamenta. *Vide sextum Oribasij. quomodò autem fiant, Gal. tertio de symptomatum causis explicat: Hic autem Paulus remedia persequitur sternutationis, quæ in febribus molesta esse solet.*

Ilium intentio. *Græci λαγόνα & λαγόνα eam partem esse volunt, quæ Latinis dicitur, Ilia. Quidam verò malè ὑποχόνδρια*

λαγων. λογνών.

vertunt Ilia, in bonis autoribus parum versati. In codice impresso est ἔντασις *lege* ἴντασις.

Summarum partium. *Hic Oroscius debet exemplari suo. Nam omnia quæ mihi videre contigit habent,* τῶν ἄκρων μυῶν, *quod est, summorum musculorum pro* τῶν ἄκρων μορίων.

Mollis contrectatio. *Quod antè dixi permulcere, hoc molliter contrectare interpretor. Nam idem esse puto. Græca vox est* διαψηλάφησις.

Spongiæ ex mari vacuæ. *Quidam in codice Græco legunt pro* κενοὶ, *quod est vacuæ,* καινοὶ, *hoc est, recentes. Vtrunque instituto conuenit: quam tu malis lectionem sequere.*

CORNARII.

c *Sinapis, menthæ Leuis est odor mali ac polentæ.* νάπυος, ἡδυόσμου. προσηνὴς μήλου καὶ ἀλφίτου ὀσμή. *Dubium est an* ἡδύοσμον *mentham vitare iusserit, vt pote quæ acris calidáque, ac tenuium partium sit, ac proinde sternutamentum irritans, an distinctione post* νάπυος *facta* ἡδυόσμου *vox ad* προσηνὴς *& sequentia referatur: maximè quum Aetius lib. 6. cap. vltimo tradat menthæ olfactum sedare sternutationes. Deinde ambiguum est an* μῆλον *rectè legatur. Nam cùm multa malorum sint genera facultatibus diuersa, non videtur simpliciter pronunciare debuisse mali odorem lenem esse. Deinde diuersissimi generis odores mali & polentæ, non ita commodè videtur coniunxisse, vt suspicio sit pro* μήλου *legẽdum esse* ἀμύλου, *quum amylum & natura & viribus polentæ vicinius sit, & acria leniendi vim habeant.*

De cibi fastidio. Cap. L.

Inappetentia ex vitiosis humoribus.

QVibus vitiosi humores fastidium procrearint, iis illa & esculenta & poculenta dare conuenit, quæ huiusmodi succos vel abstergendo per vomitiones, seu per aluum excernere soleant: vel attemperando, meliores reddãt: quorum materiam libro superiore, qui totius operis primus est, comprehendimus. At si ob virtutis imbecillitatem, cibum respuant, quoniam omnis facultas ex particularum intemperie infirmatur: conuenit intemperamenti speciem, contrariis medicari. Plura de fastidio, in stomachi vitiis libro tertio pertractabimus. In febricitantibus autem, statim per initia cibi cupiditas, iis quæ odorem mouent, recuperanda est. Potissimùm verò polenta in aquam mersa, vel posca, vel diluta vini potione. Aut cuiusdam odorati pomi, & astringentis decocto, item perunctione odore grata, & moderata totius

Ex virium imbecillitate.

tius

tius corporis frictione, ac blanda contrectatione tum faciei collutione, aquæ sorbitione modicæ. Iam stomachus digito immisso turbatus, ad cibum assumendum quodammodò conuertitur, præsertim vbi biliosum quid, aut acidum sursum eiecerit. Secundùm primos dies† cataplasmatis quoque à foris stomachus ad cibum sollicitetur, ex palmulis, malis cotoneis, œnanthæ, absinthio & aloe confectis. Cibi autem præparantur plures, simplicésque, & frumentacei: qui alterius quoque generis varietatem quandam habeant, non tamen ab iis multùm recedant, qui in febribus dantur, in quibus & poma conueniunt, quæ non ex facili acescunt, neq; nimiùm dulcia sunt, sed matura, neque ad satietatem exhibenda, verùm solùm quod ad aliorum ciborum cupiditatem excitandam sufficit. Præstò autem sint ægris dum alentur familiarissimi, qui tum corripere eos, tum inhortari queant. Porrò febribus solutis, si in virium recreatione perduret fastidium, etiam sisarum cum oxymelite coctum, lactuca, oliuę halmades, capparis, salsamentum, bulbi, & quicquid ad bonitatem stomachi facit, accommodetur. Necnon & illud ipsum in memoriam reducatur, quibus cibis per sanitatem maximè vsi sint. item ambulationes, gestationes, vociferationes, dropacismi, frictiones & exercitia adhibeantur. Prætereà absinthij succi potio, vel aloës, acetique scillitis, instar mystri absorbtum, in id vehementer efficax est.

† *Cataplasmatis à foris stomachus curetur.* καὶ καταπλάσμασιν ἔξωθεν ὁ στόμαχος ἰατρευέσθω. *Goup.*

Præpotationes.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Vel attemperando. *Cibi fastidium aliàs ex humore pituitoso, aliàs ex bilioso nasci solet. Si pituita in stomacho redundat, vomitu educenda est. si bilis supernatat, deorsum euocanda. Vbi verò totum corpus purgare voles aliter faciendum docet Hippocrates. Quòd si in primis venis crudi humores, semicoctiq; habeantur, dissecandi, concoquendiq;, quod Hippocrates* πεπασμὸν, *quasi mutuationem: huius autem seculi medici perperàm digestionem appellant. Si in extremis venis & corporis habitu sint infixi, relaxandi veniunt. At biliosi humores, & melancholici, qui vltrà sanguinis terminum processerunt, caloris violentia expelli prorsus debent. Si in stomacho nauseam excitent per inferiora: si in toto corpore biliosi, quod æstate potissimùm accidit, vomitu purgari debent: melancholicus autem infrà semper. Porrò cùm iam educuntur, necesse est eos infrenare, coercerẽque, ne transitu partes afficiant. Item meliores hoc agendo in locum restituere. Quam rationem, seu potius, vt Galenus*

πεπασμός. *Nota.*

ἐπίκρασις. ait, cacochymiæ curationem Græci ἐπίκρασιν nominant. Verba Galeni nono Methodi in hunc modum habent: χρὴ γὰρ δηλονότι κατὰ τὰς τοιαύτας ἐναντιώσεις τῶν ἐνδείξεων κατὰ βραχὺ μὲν ἐκκενοῦν τὸ μοχθηρὸν, κατὰ βραχὺ δὲ ἀντ᾽ αὐτοῦ τὸ χρηστὸν ἐντιθέναι. καλεῖται δ᾽ ἐπίκρασις ὑπὸ τῶν ἰατρῶν, ἡ τοιαύτη θεραπεία τῆς κακοχυμίας. Paulus igitur rectè etiã dixit: ἤτοι ἀπορρύψαντα ἐκκρίνειν, ἢ ἐπικεράσαντα, βελτίους ἐργάσεται. Quod est: Vel abstergendo excernunt, vel attemperando, coercendo, mitigando furorem illorum, obtundendóque, meliores in locum restituent. Hippocrates libro de ratione victus in morbis acutis materiam eorum quæ attemperare possunt, commemorat. Galenus autem eius interpres paulò apertius in hunc modum disserit de torminibus orationem instituens: σκοπὸς δὲ ἐστὶν αὐτοῖς, τὸ μέν τοι καθάραι τῆς κακοχυμίας, τὸ δ᾽ ἐπικεράσαι, τὸ δ᾽ ἐπιξηράναι, τὸ δ᾽ ἐμψύξαι. τὸ μὲν οὖν γάλα τὸ ὄνειον, καθαίρειν δύναται, καὶ ἐπικεραννύναι, τὸ δὲ τῆς λίνου σπέρμα ξηραίνειν τε καὶ ψύχειν, τὰ δ᾽ ἐκ τῶν πυρῶν ἄλφιτα, ἐπικεραστικὸν ἔχει. καλῶς δ᾽ αὐτοῖς ἀναμέμικται καὶ τὰ κρίθινα, ξηραίνοντά τε καὶ ψύχοντα. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι κύαμοι μετρίως ψῦξαι δύνανται. τὰ δὲ ὠὰ καὶ ἡ σεμίδαλις, καὶ ὁ χόνδρος παχύχυμα καὶ εὔχυμα: καὶ ἐπικεραστικά. Hoc est: Eò ipsi spectant, vt viciosum humorem partim purgent, partim attemperent, partim desiccent, partim refrigerent. Lac itaque asininum purgare potest, & attemperare. Lini verò semen siccare, & refrigerare. Triticea polenta attemperandi facultatem obtinet. Rectè ipsis & hordeacea admixta est, quæ & siccat, & refrigerat. Aegyptiæ autem fabæ, mediocriter refrigerare possunt. Oua, similago, & chondrus, crassi boniq; succi, & attemperatoria existunt, &c. Vides igitur, quomodo Galenus vtatur dictionib. ἐπικεράσαι, & ἐπικεραννύναι. Item ἐπικεραστικὸν, & ἐπικραστικά. Galenus duodecimo methodi de vinis fuluis agens scribit ἐπικεραστικοὶ δ᾽ εἰσι καὶ θρεπτικοὶ, quod posteà interpretatur τρέφει δὲ μᾶλλον, καὶ κακοχυμίαν ἐπανορθοῦνται. Hoc est: Nutriunt magis, & prauitatem humorũ corrigunt, emendántque. Linacer superiorem sententiam nescio quo modo exponit: certè dictionis vim ignorasse videtur. Nam quid sibi vult, præterea mistibilia sunt, & nutrientia? Dicere enim oportebat, attemperatoria autem sunt (intellige malorum humorum, bonos in locum reponendo, & qui nondum longius terminos concoctionis excesserunt, reducendo, acrimoniam ipsorum obtundendo.) Ne autem putes bilem absolutam, aut flauam, aut nigram meliorem reddi posse: imò nec salsam pituitam: eóque nemo doctus medicus hos humores alterandos, concoquendósque, vel vt barbari dicunt, digerendos

Aduerte.

dixe

dixerit, sed purgandos potius, meatibus per quos transibunt, adapertis, medicamentis in id efficacibus. Ne autem acrimonia sua & rosione infestent, vt in torminibus docuit Hippocrates, cibi & potus ἐπικρατικοὶ assumuntur. quibus potes etiam syrupos quosdam mitigatorios annumerare. Cæterùm malè in codicibus Græcis ἀπποῤῥίψαντα, quod est, proiicientes, pro ἀποῤῥύψαντα, quod signat abstergẽtes.

Potissima verò polenta. *Codices Græci omnes male congruam habent lectionem hanc, πειρατέον ἀνακτᾶσθαι τὴν ὄρεξιν, μάλιστα δὲ ἀλφίτων. pro μάλιστα δὲ ἀλφίτων, aut μάλιστα δὲ διαλφίτων.*

Non tamen ab iis multum. *Hic quoque deprauatus est codex Græcus. Habet enim μὴ πόῤῥω μέν τοι τοῖς τῶν πυρετῶν χροίας pro μὴ πόῤῥω μέν τοι περὶ τῶν πυρετῶν χρείας.*

De grandi fame, quæ Græcis Bulimos dicitur.

CAPVT LI.

[d] SI verò in grandem famem, quam Bulimon appellant Græci (dico autem cum minus quàm par est, cibos corpora sentiunt) fastidium deuenerit, hisce reficiemus, tum aliis, quæ naribus admouentur, tum suillis carnibus assis, & hœdinis. In summa, omnibus, quæ nidorosum odorem repræsentant: sæuitia sanè febrium præterita, extremæ partes deligari, ipsique excitari debent, maxillas pungendo, & & crines, vel auriculas vellicando. recollectis autem, panis ex diluta vini potione, vel aliud quippiam distribui facile exhibetur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Si vero in grandem famem. *Apud Græcos vna dictio grandem famem signat composita ex βοῦς & λιμός. Quicquid enim grande illi volunt significare in vna dictione per ἵππος, & βοῦς, quod est apud nos, si verbum ex verbo interpreteris, equus & bos, explicant, vt ἱπποσέλινον βούλιμος, &c. Cæterùm eadem ferè habes remedia bulimi apud Gal. lib. 8. de compositione medicamentorum secundum locos. In sequentibus verti ὀξύτητος pro sæuitia, furore, ad verbum sonat acumine.*

CORNARII.

d Si verò ad magnam famem bulimon appellatam, ciborum inappetentia deueniat, hoc est, vt excellenter animo linquantur, hos reuocauimus. Legitur ὑπερβάλλουσαν ἀτροφίαν, hoc est, vt excellenter nõ sentiant alimentum. Sed quum præcipua eorum qui bulimo corripiuntur affectio in hoc sit, vt animo linquantur cum extremorum perfrigeratione, & spiritus defectione, velut Aetius docet lib. 9. cap. 6. vi-

detur legendum esse ὑπερβάλλουσαν ἀψυχίαν, maximè cum sequatur τούτους ἀνακτησόμεθα, id est, hos reuocabimus. Non enim reuocantur, ac veluti ad vitam reparantur nisi ἀψυχοῦντες, & qui λειποθυμοῦσι. Estque ἀψυχία idem quod λειποθυμία. Quod si tamen ἀτροφίαν legendum esse quis contendat, neque is aliam sententiam inducere poterit, quàm vt accipiamus adeo vehementer alimentum non sentiri, vt inde deliquium animi consequatur. Reuocatis autem panem κράματι, id est, vino diluto exhibet. sed falsò legitur Græcè ἐυκράματι.

De canino appetitu. *Cap.* LII.

ET si hoc symptoma febribus non adeò superueniat, sed nonnunquàm secundùm ipsas, attamen gratia cognationis, quam cum fastidio habet, nil fuerit mali, etiam de immodico appetitu, quùm ambo naturæ modum excedant, sermonem instituere. Quoniam igitur à pituita potissimùm acida constituitur affectus, iis vtendum est, quæ hanc incidant, abstergeántque. Talia autem sunt maximè, dulcia, salsa, † & alioquin detergentia calida. Vinum igitur ipsis rectè datur copiosum, ex eorum numero quæ impensè calefaciũt, cuiusmodi habentur colore fulua aut rubra, astrictionis expertia. Verùm dulciora potius propinantur, etiam non sitientibus. At cùm ad prandium venerint, primùm ipsis pinguia, mox alia omnia ex oleo largiore præparata, quibus nihil austerum, aut astringens sit adiectum, offerentur. Hæc etenim, licet aduersus ipsam causam manifestè non pugnent, attamen impotẽtem ad cibos animi impetum dissoluunt. Inedia verò spissitudinem pituitæ stomacho inhærentis absumit, minuítque. Iam salsamenta ipsis commodè exhibentur, ab his vina commemorata liberaliter assumpta prosunt: quod vbi longiori tempore fecerint, caninus appetitus finitur.

Caninæ appetẽtiæ caussa potissima

† Incidẽtia calida: quod magis huic loco conuenit. καὶ ἄλλως τμητικὰ θερμαίνοντα. *Goup*

ANNOTAT. ANDERNACI.

Quoniam igitur à pituita. *Galenus de symptomatum causis libro primo scriptum habet. Canina appetentia fit, cùm vel ob acidi humoris vicium ventriculus infestatur, vel vbi totum corpus immodicè digestum dissipatumq́; , continua nutricatione indiget, &c. Cæterùm in Aphorismorum libri secundi commentario, cap. 20. curationem hanc ad verbum persequitur.*

Incidant, abstergeantque. *Superius & hîc malè in codice Græco ῥίπτουσιν, pro ῥύπτουσι habetur, vnius literæ mutatione: quod ceu nullius momẽti castigatores Pauli neglexerũt. Quanquã ad sensus puritatem*

ritatẽ nõ parum faciat. Quippe diuersa sunt, proiicere, & abstergere.

Pinguia. *Galenus addit*, καὶ ὡς ἂν εἴποι τις, ἐλαιώδη τῶν ἐδεσμάτων, *hoc est, & vt ita dicam oleosa esculenta.*

De siti. *Cap.* LIII.

SItim admodùm longam fieri existimabis, ex siccitate, aut caliditate particularum per quas humor ex ore in vẽtrem defertur, & siccitatis quidem remedium est somnus, caliditatis autem vigiliæ. Nonnulli verò sitibundi ex vino ciborúmque caliditate fiunt, quibus medetur frigida potio. Prauas autem potiones appetunt, quemadmodùm & cibos, præpollenti in eis humorum vitio respondentes. Cæterùm siti pressos inextinguibili, quãdoque vidimus, ex quorũ numero etiam mortem oppetierunt, tum qui viperas dipsadas deuorarant, tum qui vino veteri sese inebriarãt. adhæc qui in nauigio ob aquæ potabilis defectum, marinam bibere ausi fuerunt. Verùm sitim in febribus placare solet, aspersio ex oleo frigidissimo, vel rosaceo cum impetu saliẽtis modo super caput deturbata. Optimè facit ad sitim nigræ lactucę semen commãducatum. item glycyrrhiza appellata. adhæc cucumeris semen in ore retentum. Datur etiam ad sitim hoc catapotium. cucumeris domestici drachmæ octo, tragacanthi drachmæ quatuor. tragacanthum soluitur ouorũ crudorum recẽtium albumine: & cùm fuerit dissolutum contritúmq; cucumeris semini priùs læuigato adiungitur. Postquàm emollieris, pilulæ formantur, in vmbraq; siccãtur, ex his vna sub lingua tenẽda exhibetur: humor paulatim saliua solutus deglutitur. Iã dilutũ malorum cydoniorum, vel pirorum, vel mespilorum, vel pampinorũ vitis, vel mali granati succus sorbitioni datur.

Sitis causæ & curatio.

Siti mortui.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Particularum per quas. *Hæ sunt, stomachus, os ventriculi, ipse ventriculus. Gal. cõmentario quarto in opus de ratione victus in morbis acutis, partes cõmemorat, quæ aliquãdo sitim procreare soleãt. Idq; in hũc modũ:* πάντων μὲν πρῶτον καὶ μάλιστα τὸ στόμα τῆς γαστρὸς. ἐφεξῆς δ' ἡ γαστὴρ. καὶ μετὰ ταύτην ὁ στόμαχος, εἶτα πνεύμων, εἶτα νῆστις.

Prauas autem potiones. *Codex Græcus deprauatus est. Habet enim* μοχθηρῶν δ' ἐπιθυμοῦσι ποιοτήτων. *Hoc est, prauas autem appetunt qualitates, pro* πομάτων, *quod est, potiones.*

Emẽdatur codex.

Cæterùm siti pressos. *Hæc apud Gal. lib. 1. de symptomatũ causis inuenies. Ego sane, saluo aliorum iudicio, legerem* δίψει δ' ἀπαύστοις κατειληφθέντας, ὧν ὑπὸ καὶ ἀποθανόντας εἶδον τοὺς τοῦτο φαγόντας

ἐχίδνας διψάδας: καὶ τοὺς οἴνου παλαιοῦ μεθυσθέντας, καὶ τοὺς ἐμ τῷ, &c.

- Rosaceo cum impetu salientis modo. *Græcè est μετὰ κρουνισμοῦ γινομένην, hoc est: Cum crunismo facta: à verbo κρουνίζειν, quod est, cum impetu decidere. Gal. lib. 8. Methodi vtitur verbo καταχρουνίζειν in hac sententia: εἰ δ' ὑγρὸν εἴη τὸ προσφερόμενον, ἐξ ὑψηλοτάτου βάλλοντες, καὶ οἷον καταχρουνίζοντες, id est. Sin autem id quod adfertur, liquidũ fuerit, ex altiore loco deiicientes, & in salientis modũ fundentes. Ibidem vsurpat dictionẽ κρουνός. ἔτι δὲ μᾶλλον εἰ κρουνὸς ὕδατος ψυχροῦ καταῤῥάττει τὸ ἀγγεῖον ψύχει τοὐγρόν. Hoc est: Præterea magis humorem refrigerat, si desiliens aqua frigida vas illidat, &c. Cæterùm superfundimus aliquando liquores, vt in hoc symptomate, syncipiti sublata in altum manu, per mediocrem lanæ hapsum.*

κρουνίζειν. *κρουνός.*

Dilutum. Iam dilutum. *Sic vocamus humorẽ in quo aliquid maduerit, aut maceratũ per horas aliquot sit. Recẽtiores medici infusionẽ appellant, vt infusionẽ rheubarbari, agarici, cotoneorũ Græci ἀπόβρεγμα dicũt.* *ἀπόβρεγμα.*

De linguæ scabritie. Cap. LIIII.

HVmectanda est linguæ scabrities, lini seminis decocto, ægris vt in ore teneant dato: melius autem facit myxiõ cum lini semine incocta, ac digito in hunc succum demerso lingua infricata, aqua puriore abluitur, vel spõgia vndiquaque abstergitur, deinde rosaceo illinitur. iam ipsum rosaceũ melle contemperatũ, in id valdè efficax est. & portulacæ succus in ore retentus, item rhu obsoniorũ mulsæ admistũ bene facit. insuper [e] Damascena, & mysclij (hoc autẽ est myxa) ossa ore retẽta & linguæ circundata. His adde etiam lactucæ cauliculum. Archigenes autem tradit etiam salem Indicum, colore quidem & substantia communi similem, gustu autem melleũ, lenticulæ instar vel plurimũ ad fabæ magnitudinem deuoratum, vehementer posse humectare. Cæterùm in latus decumbere prodest, nam supinus cubitus exiccat. item os conniuere, hiatus enim madorem absumit. Sternutamenta porrò accersita, linguas quouis alio plenius humectant.

Myxarum ossa. *Sal Indicus.*

ANNOTAT. ANDERNACI.

Melius autem facit myxion. *Myxion vel myxa, vel myſclion fructus est pruno similis. Galenus Sericon appellat. fortè hodie officinis dicitur Sebesten.*

Salem indicum. *Hic sal nimirùm est saccharum quod nos candum appellamus, natura non arte, proueniens, quanquàm hodie Venetiis & alibi artificio naturam imitentur. Auicenna interpretatus hunc locum Pauli, saccharum tabarzet ponit.*

CORN

CORNARII.

e *Gracè sic legendum.* Καὶ λαμασκλωῦ, καὶ μυσκλίου, τοῦτο δὲ ἐστι τῆς μύξης τὰ ὀστᾶ.

De nausea *Cap.* LV.

†CVm sine cibo assumpto nauseabundus æger efficitur, cuiuis licet, arbitror, ratiocinari prauos humores ventriculum infestare. Nonnulli verò turbantur, sed nihil euomunt, humore ipsis tunicis imbibito. Pituitosos itaq; succos concoquere oportet, seruando ægrum in quiete, inedia, & somno. tenuiores autem vomitus eiicit, qui nonnũquam ex ptisanæ cremore, vel mulsa excitatur. glutinosi humores & crassi, attenuantia desiderant. quod genus est oxymel, & similia. Humiditate autem praua in tunicis absorpta, picra ex aloë vtilis est. verùm quæ astringunt, haud mediocrem noxam conciliant, quemadmodũ rursus, cùm humiditas multa citra malitiam inest, astringentia quidem quàm vtilissima sunt: medicamentum verò ex aloë in marcorem perducit. Cùm verò frigiditas humori adest, astringentibus misceri etiam debent calefacientia. Nota est frigidi affectus, quòd neque sitim, neque ardorem eo detenti experiantur.

† Cùm æger sine assumptione eorum, quæ vomitũ mouent, nauseabundus fuerit. ὅταν χωρὶς τοῦ προσενεχθῆναι τὶ ἐμετικόν. *Goup.*

Hiera picra.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Imbibito. *Similia apud Galenum lib. 7. medendi Methodi. Eadem verò apud Oribasium sexto. Sed perperam hîc in Codice impresso legitur* ἀναπεμπομένου, *quod est sursum misso, pro* ἀναπεπωμένου, *quod valet imbibito ab* ἀναπίνομαι, *inde* ἀναπέπομαι. *Sic habet Gale. loco suprà citato,* ἐνίοτε *inquiens,* δ' εἰς αὐτοὺς τοὺς χιτῶνας, ὡς ἂν εἴποι τις, ἀναπεπωμένον ἢ ἐμπεπλασμένον. *Hoc est. Nonnunquã verò in ipsas tunicas imbibitus, vt ita dicam, vel impactus.*

Vomitus biliosi curatio.

De bilis vomitione. *Cap.* LVI.

BIlem vomentibus cataplasma applicandum est ex palmulis, malicorio, galla, vino incoctis, vel posca, pane simul contrito. Item acacia, hypocystis, balaustium & rhu cataplasmati adiungantur. Præter hæc cucurbitula admota magnificè auxiliatur, cum largiore flamma. Cibum verò frequenter paulatim dabimus. In his autem qui atram bilem vomunt, & inflationes stomachi † experiuntur, spongias aceto quàm acerrimo calente madidas imponito, vel hederæ folia vino incocta applicato.

† intestinorum & vẽtris experiũtur, ex veteri cod. Goup.

Singultus causæ curatio.

De singultibus. *Cap.* LVII.

SIngultus oritur vel ex repletione, vel inanitione, vel suc-

cis acrioribus ſtomachum erodentibus, quibus per vomitionem redditis, ceſſat. Pleriq; verò medicamentum diatrion pepereon aſſumentes, ſi ſtatim vinum ſuperbiberint, ſingultiunt. quòd autem nonnulli etiam cibo intus corrupto ſingultu infeſtentur, cuilibet notum eſt. iam non pauci rigore correpti, ſingultiunt. Vomitum itaque iis qui ex repletione, aut roſione ſtomachi ſingultu crucientur, mederi abundè comperimus. calida verò, iis qui ob perfrictionem. At quum ab humorum repletione ſingultus originem habuerit, violenta indiget euacuatione, quam ſternutamentum præſtat. Ob inanitionem verò creatos ſingultus ſternutatio non finit: datur autem ſingultientibus ruta cum vino, vel nitrum in mulſa, vel ſeſeli, vel daucum, vel cyminum, vel gingiber, vel calamintha, vel nardus gallica. Hæc ſanè ſingultus ex ciborum corruptione, aut frigore, aut repletione contracti auxilia ſunt. qui autem ex frigidorum viſcoſorúmque humorum copia ſingultum experiuntur, caſtoreum tribus obolis potui ſument ex poſca, idem cuti impoſitum vnà cum oleo veteri ſicyonio adiuuat. Inſuper acetum ſcillites, vel oxymeli potum conuenit. denique ſpiritus retentio, præſens eſt remedium.

De aluo in febribus aſtricta & cita. *Cap.* LVIII.

QVæ areſcentem aluum proritant, libro priore quantum res exegerit comprehendimus: quoniam verò eadem quoque liquida febribus incidit, in præſentiarum mentionem ipſius facere oportet. Multi enim non febris ratione, ſed ob hoc ſolùm accidēs in perniciem præcipitati ſunt. [f] Principiò igitur excipiemus quæ egeruntur, nullo remedio occurrentes, vt quę à corruptione & cruditate emanent. Sin autem vacuatio modum excedat, cohibenda aluus eſt, & ſi quidem acriora efferuntur, boni ſucci eſſe, & alioquin craſſioris conuenit quæ aſſumuntur. huiuſmodi exiſtunt ex chōdro, & ptiſana ſorbitiones. balnea his poſt morbi concoctionem ſunt idonea. Cùm verò pituitoſiora & fluida erumpunt, contrà ſicciores calidioréſque cibi erunt, quatenus febres permittant. Huius generis habentur, quæ ex condimētis calidis conſiunt. Balneis hi prohibendi, ſi nihil aliud cōpulerit. Porrò vbi concoctrix facultas infirmatur, aſtringentibus tum cibis, tum remediis vtendum eſt. cibis ſanè, in quibus maximè malum granatum, aut mala cydonia, aut

Alui humidioris remedia.

Facultatis coctricis remedia.

pira, aut meſpila ſint iniecta, vel etiam his ipſis, & vino tenui odorato aſtringente: remediis autem, cataplaſmatis nimirùm ex polenta, palmulis, abſinthio, roſis, myrtis, & conſimili materia. Cæterùm conſiderandum venit, quibus potiſſimùm particulis cataplaſmata debeant imponi. dico autem ſtomacho, aut imo ventri: nonnunquam & circa lumbos applicamus. Cruentas autem excretiones reprimunt ex thure confecta, deſiccántque, vel ſubtilior portio polentæ cum thure, vel manna vino macerata, vel poſca. Porrò acriorem humiditatem etiam iniectione per aluum edulcare competit, nunc ipſa aqua, nunc ptiſanæ cremore, vel chondri, vel orizæ, vel tragi, ídque non ſemel, verùm ſæpius. Poſteà verò adiungentur etiam roſæ ſiccæ, vel myrti. nonnunquam & gallæ, & ouum ſimul cum roſaceo, vinoque tenui aſtringenti, vel roſarum decocto inditum vel ſedi quoque ſubiectum excernenti cupiditates retundit. Cùm [g] frequens deſidendi eſt appetitus, Agathium ſedi accommodatum ex calidis ſpiſſamentis immittatur.

Agathiũ.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Porrò vbi concoctrix facultas. *Ex hac ſententia opinio quorundam de remediis ſpinæ applicandis in ventriculi affectibus ſatis refellitur, etſi euidentia ipſa quæ in conſectionibus apparet, quid in hac re faciendum ſit, apertè doceat.*

Vel manna vino macerata. *Non in dandi caſu, legenda ſententia eſt, ſed nominãdi. Corrige igitur codicem Græcum ita:* ἢ μαίνη ἐν οἴνῳ φυραθεῖσα.

Agathiũ. *Paſtillus eſt, qui retinẽdi ſupprimendiq; poteſtatẽ habet. Vide ſeptimum.*

CORNARII.

f *In principio igitur ſuſtinere oportet ea quæ prodeunt, ita vt nihil reſiſtamus aduerſus ea quæ ex corruptione ac cruditate efferuntur. Deſunt duæ voces Græcæ ad explendam ſententiam neceſſariæ,* πρὸς τὰ. *Legendum igitur,* ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν ἀνέχεσθαι δεῖ τὰ κομιζόμενα, μηδὲν ἀντιβαίνοντας πρὸς τὰ ἀπὸ διαφθορᾶς καὶ ἀπεψίας φερόμενα.

g *Vbi verò frequens contingit ad egerendum ſurrectio, glomer ex calidis ſtaminibus ad ſedem efformatus apponatur.* ἀγάθιον ἐγκείσθω προστυπούμενον τῇ ἕδρᾳ ἀπὸ θερμῶν στημάτων. *Rectè, eſt enim* ἀγάθιον *glomer ſiue glomus, id eſt globus ex ſtaminibus, quæ* στήματα *vocãtur, factus. Talem glomum ex filis factum ita efformari vult, vt ad ſedem aptus ſit, & appoſitus prohibere poſſit, ne ita frequẽs ad egerendum ſurrectio contingat. Meminit etiam lib. 5. cap. 41.*

De ſang

De sanguinis distillatione, & eiusdem ex naribus profluuio. Cap. LIX.

Stillationis sanguinis ex naribus in largiorē fluxionem cōmutatio.

QVoniam sanguinis distillatio totius corporis, aut capitis redundantiam innuit, per contusionem, vel [h] densitatem eueniens: largior autem excretio habilis est laxare & minuere copiam, ratioque est inde ipsam moliri, vnde natura proclinauerit. His ego consideratis [i] ausus sum in quartanarum distillationibus Typhe, vt mos est, narium vasa cōuulnerare: oportet autem non exiguo fluore contentum esse, sed pro viribus detrahere. Spontanea verò in febribus per nares sanguinis profluuia, si in crisi fiant, excipere conuenit. sin autem sanguis immodicè erumpat, sistere conandum est. Primùm itaque extremæ partes validè deligabuntur, æger sublimi capite figurabitur. Videtur etiam præputij deligatura sanguinis peculiariter ex naribus profluuia cohibere: æger non expurget narium foramina, neque locum irritet, verùm sanguinem concrescere sinat. nasus spongia, quæ in posca maduerit, refrigescat, ac obturamen ex panniculo naribus profluentibus demittatur, medicamento quodam ex eis quæ sanguinem comprimunt, inuncto: horum materiam, & reliquam curationem inter remedia vnicuique loco affecto conuenientia libro subsequenti verbosiùs persequemur.

Sanguinis in febribus profluuiū.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Typhe. *Speciesiligini non dissimilis, simplici culmo, grano multiplici, tunica velato, atque leuissimo, radice numerosa, largior eius in Asia prouentus regione, vt vult Galenus, quæ super Pergamum sita est. Hanc agricolæ, quod triticum in oppida conuehi soleat, ad panificium vsurpant. Huiusmodi igitur arista, hoc est spicæ apice narium foramina pungere interim præcipit Paulus, vt irritatus sanguis largius profluat.*

CORNARII.

h *densitatem meatuum,* διὰ πύκνωσιν τ͂ πόρων, *quæ postrema vox deest in Paulo.*

i *ausus fui in destillationibus quarta die contingentibus, per Typham, &c. Est autem Typha arundinis species frequens in stagnantibus locis.*

Animi deliquiis quomodo succurrēdum.

Si anima deficiat. Cap. LX.

QVi ex cholera, alui profluuio, aliisque multis, & vniuersim factis vacuationibus, resoluuntur, iis aqua frigida

gida aſpergitur & nares comprehenduntur, os ventriculi infricatur, vomitus præcipitur, ſtomachus turbatur, vel digitis immiſſis, vel pinnis. præterea pluribus vinculis validè deligari debent. Quum per imas particulas vacuationes fiunt, brachia: cùm per ſuperiores, crura. Cæterùm ſanguinem fundentibus proſpicienda eſt & figura ſine dolore ſurſum vergens, & cucurbitula defigetur, quæ ad particulas retrahat ſitu contrarias vacuationem experiuntibus. Curat etiam vinum aqua temperatum reſolutiones ex ſubitis vacuationibus ortas, niſi viſcerum inflammatio, aut vehemens capitis dolor, aut mentem turbans aliquis affectus, aut febris ardens, in crudo morbo prohibeat: in his ſiquidem magna vinum adfert incommoda. Et ſi æſtus fuerit, calidique temperamenti æger, ac frigidæ aſſueuerit, [k] frigidum vinum exhibebitur, ſin contraria euenerint, calidum. At ſi ex ſudoris copia anima deficiunt, cutis denſanda eſt, quemadmodum à nobis prius eſt dictum. Tum vt frigidus aëris perflatus accedat, proſpiciendum eſt. Porrò in ventriculum defluxionibus nihil horum conuenit, præterquàm ipſi ventriculo ſtomachoque corroborantia admouere, & affectos in balneum ducere. Hoc ſiquidem illiuſmodi fluoribus eſt accommodatiſſimum, verùm ſanguinis profluuia, & ſudores vehementer proritat. Qui ob plenitudinem animo deſtituuntur, vino ciboque abſtinebunt: item balneis, ſi febricitent. Potio autem mulſæ datur, in qua vel thymus, vel origanum, vel pulegium, vel hyſſopum ſit incoctum. Propitium verò iis eſt & oxymeli. At ſi propter humores vitioſos in ſtomacho contentos anima defecerit, iubendi ſunt vomere ab hydrelæo, digitis aut pinnis in os demiſſis. Sin autem vomere nequeant, oleum quàm laudatiſſimum ipſis propinabitur. [l] hoc enim & aluo ex inferioribus partibus infuſum, ſubinde vacuat. Iam verò abſinthium ipſis auxiliatur. Porrò ſi propter ſtomachi imbecillitatem diſſoluantur, iis vti expedit quæ firmando ipſi ſunt: veluti anteà in capite de eodem comprehenſum eſt, ſummaque perfricare oportet. Exuſti in ſole ad balneum ducuntur: qui perfrixerunt, medicamen diatrion pipereon, ipſumque piper aſſumant. Qui verò ob caliditatem largiorem, æſtúmue, aut lentam in balneo moram animo deficiunt, curantur frigida aſperſa, & ſi ad ventum conuertas, ſtomachi frictione, vini cibique

Balneum quibus cōmodum, & contrà.

vſu

vſu. Sin autem propter inflammationis magnitudinem, aut febris malignitatẽ in acceſſionibus animus deliquerit, perfrigeſcántque, artus fricare valenter iubeto, calefacere & deligare. Adhæc vigilias inediámque præcipito. Ea verò & ante acceſſionem faciunda ſunt. Quibus ob ſiccitatem anima deficit, duabus tribúſue horis ante acceſſionem, cibus offeretur, vel chondri cremor, vel panis ex aqua ſimul cum mali granati nucleis, aut malis, aut piris. Si autem magni periculi metus ſit, etiam vinum dabitur. item iis qui ſubitò animam perdunt, his remediis ſuccurrendum eſt, ac vbique cauſam conſiderare conuenit, propter quam animæ defectus accidat, atque contra hanc pugnandum eſt. Nonnunquam verò & ſymptomatis maior habenda eſt ſollicitudo, nempe cùm periculum, vel etiam mortem minatur.

CORNARII.

k *frigida danda eſt. Sin contrà calida.*
l *Hoc ſæpe etiam per infernam aluum euacuat.*

Quomodo vlcus circa os ſacrum proueniens curetur. *Cap.* LXI.

ET hic affectus, febribus potiſſimùm lentis, ex diuturno decubitu ſuperuenit. Cùm itaque ſacri oſſis regio incipit rubeſcere, circulum ex lana iuſtæ magnitudinis, parti ſubiiciemus, poſtea roſaceum, vel myrteum ceratum, quod argenti ſpumam, aut ceruſam habeat ſuperaccommodabimus. Inflammatione autem oborta, cataplaſma ex pane cùm ſolano, vel polygonio, vel plantagine, vel tenera braſſica applicatur. Si vlcus ſerpat, lenticula cum malicorio inſtar cataplaſmatis inducitur.

***

PAVLI AEGINETAE LIBER TERTIVS, IOANNE GVINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.

***

De pilorum affectibus.

De alopecia, & ophiasi, & caluitio. Cap. I.

QVEMADMODVM ſtirpium nõnullæ ſucci defectu inareſcentes contabeſcũt: nonnullæ verò alienis à natura ſua humoribus infectæ emarcent, haud diſſimili ratione idipſum quoque pilis vſu venit. Etenim Caluitium, humidi penuria fieri cõſueuit: prauitate autem, vitioq́ue ſucci, Alopecia, & Ophiaſis, figura tantùm inter ſe differentes. Quoniam [in Ophiaſi] partem oblęſam, ſerpentis modo [glabram] oſtendit: alopecia, quòd vulpes continuè infeſtet, ſic appellata eſt. Itaque coniecturam de humore, qui ſuperat, ex cutis colore facientes, vacuationem medicamento purgante príus moliemur: deinde loco vitiato auxilia inducemus. Si igitur color ad nigrius, albidiúſue mutatus fuerit, Antídoto Hiera quod pituitæ educendę, humorique, melancholico eſt, vtemur: ſin ad pallidius, catapotia ex aloë exhibebimus: ſingulorum autem ipſorum deſcriptionem in libro de medicamentis compoſitis inuenies. Vbi corpus iam totum inanieris, medicamenti quod pituitam per os extrahit, Apophlegmatiſmon Græci vocant, vſus erit, ex aceto, ſinapi & melle: iſque non ſemel, verùm crebrior. Satius autem fuerit, ſi etiam in aceto origanum, vel pulegium, vel thymus, vel hyſſopum commaduerit. Cæterùm in aliis quoque capitis affectibus eadem vtemur curandi ratione: primùm humorem, qui præpollet, euacuantes, vel purgatione, vel etiam ſanguinis emiſſione, ſi eius

Caluitij. Ophiaſ. Alopec. cauſæ.

Differẽtia.

[Ophiaſis]

Curatio.

[ſinuoſam & in ſpiras conuolutã.]

ſubeſt

ſubeſt redundantia, dein ad præſidia, quæ parti extrinſecus iniiciuntur, tranſgredi conuenit.

De alopecia.

CVTIS nitro confricata, linteoque aſpero, lanáue potius deterſa, & iterum defricata, adeò vt ruborem contraxerit, verbenaca in Sole ex aceto detrita, illinitur. Aut alcyonio primæ aſperitatis combuſto, reductoque in puluerem cum oleo ex lucerna inungitur. Aut arundinis radix, aut amygdalæ amaræ cortex torridus, oleo vel adipe vrſina exceptus inducitur. Hæc itaque ſunt mitiora medicamina, verùm ex euphorbio, thapſia, & adarce, oleo læuigata laurino, vel pice liquida, vehementiorem vim repræſentant. ALIVD. Erinaceorum marinorũ teſta ignem experta cum adipe vrſino excepta, loco priùs nitro exterſo illinitur. ALIVD. Piperis, ſtercoris ouilli ſicci, eryſimi, erucę ſeminis, ſingulorũ drachmæ quatuor, veratri albi drachmæ tres, murium ſtercoris drachma. Excipiuntur felle taurino, aut hircino, aut ſuillo.

Aliud experientia probatum ad alopeciam.

MANDRAGORAE radicis, mali terræ, ari radicis, ceræ, picis liquidæ ſingulorum vnciæ octo, [m] axungiæ porci ſubrumis, nerij herbæ medullæ modicum. Axungiam, & nerium incoquito, donec herba intabeſcat: deinde exemptam proiicito: & reliqua axungiæ adiungito, incoquitoque, mox ceram, & picem liquidam. Vtitor in ſole audacius. Vbi iam vlcera ad cicatricem venerint, caput vulpeculæ vrito, & alcyonium, anchuſæq; nigræ folia omnia contrita ſuper inunctioni inducito, vt capiti pili ſuccreſcant. ALIVD. Muris capitis combuſti pars vna, [n] teſtarum marinarum tantundem, cum axungia porcina omnia: in fictili coctis vtitor, inſpergens etiam ex ipſis ſiccis aliquid.

Medicamentum ex thapſia ad omnes inueteratos affectus.

EVPHORBII, thapſiæ, baccarum lauri ſingulorũ vncia, ſulfuris ignem non experti ſemuncia, veratri tantundem, [o] ceræ vnciæ ſex, laurini, vel ricinini aut veteris olei quod ſatis eſt. In validioribus etiam vti, vincit naſturtij vncia, alcyonij cõbuſti vncia: iiſq; non ſolùm ad Alopecias, verum etiam ad omnem diuturnã perfrictionẽ. Summatim in Alopeciis cutis priùs nitro eſt extergenda, infricandáque, & frequenter pili nouacula radendi. Siquidem pleriſque noui ex ſola infricatione, frequentique raſura pilos prouenisse.

Præparatio per nitrum.

Quomodo

Quomodo caluitium abigatur, & pili crescant.
Ex Critonis commentationibus.

LEPORVM ventriculi quinque arefacti diligenter olla fictili friguntur. His adiicito, myrtorum, myrti summitatum, acaciæ fructus, acaciæ succi, rubi canini, æqualem modum, adianti vncias tres. Hæc omnia accuratè resiccata in pollinem coguntur, & subtili cribro incernuntur: deinde adipis vrsini libris quatuor, & phocæ totidem admistis denuò tunduntur. Excepta pixide plumbea reseruantur. Cùm vsus postulat, quolibet oleo aromatis imbuto diluuntur.

Quæ pilos conseruent.

POLYTRICHI herbæ pars vna, ladani partes duæ, vino myrteoque oleo exceptæ in vsum adhibentur.

ALIVD. Anemonæ flos tritus cum oleo inungitur: idem verò, & nigrefacit.

ALIVD. Verbenacam rectam vnà cum radicibus torrefactam, tusamq; tenui cribro incernito, mixtam oleo vt sordium habeat spissitudinem æreo vase reponito. Cùm liquefeceris, vtitor in vicem olei similiter.

Aqua pilos augens, eosdemq; denigrans.

AQVAE pluuialis sextarij sex, rhus Alexandrini sextarij tres, polytrichi vnciæ quatuor, herbæ sabinæ tantundem, ladani vncia, myrti vncia, cucurbitæ aridæ tantundem. Sinito ad dies viginti vitreo vase commadescere, bis mouens quotidiè rudicula tedacea. † In sequenti tempore in aquam pilos singulos tingens, vtitor quotidiè. Item semen althææ in balneo illitum pilos conseruat, augétq;. pari modo oleum inunctum, in quo semen ipsum althææ decoctum est, vel simul impositum.

† *In sequēti die pectinem in aquā intingens vtere, atq; ita fac quotidie. vera scriptura ex antiquo codice. Gou.*

Quæ medicamenta pilos extenuent.

FICVS foliorum, vitis agrestis albæ corticis, pumicis, testarum buccinorum, terræ cimoliæ singulorum mina. Omnibus in nouam, crudámque ollam coniectis, lutóque oblitis, in camino coquito, teritóque, adiiciens aphronitri minæ semissem, gallas immaturas numero triginta. In puluerem redacta excipito, ac vtitor.

ALIVD. Aphronitri minæ septem, pumicis tosti minæ quatuor, aluminis fissi, iridis siccæ, myrti Syluestris nigræ, gummi, bryoniæ radicis singulorum drachmæ quatuor, lu-

pinorum crudorum in pollinem detritorum, congij pars quarta. Vtere absque pingui.

Ad fluentes pilos.

ALOE ex vino nigro austero illinitur, vel purpuræ tegmina ex oleo cocta, vel myrrha, & ladanum cum vino, myrteóque, vel caprillum stercus in testa combustum ex oleo leuigatur ac cuti priùs rasæ inungitur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Tertius *hic liber de omnibus totius corporis affectibus particulatim agit: & singula vnicuique particulæ conuenientia remedia complectitur. Primùm autem cuiusq; morbi curãdi Methodum artificiosam exponit, quæ ex causarum notitia, partis temperamento ægriq; natura, & aliis indicationibus sumitur. Deinde sic ad ea veniendũ auxilia præcipit, quæ ipsis locis affectis induci debeant: Græci τοπικὰ nominant. Quod Galenus lib. 14. Methodi pulcherrimè docet. Caterùm hic liber Pauli partim ex Galeni opere de compositione medicamentorum secundum locos, partim ex octauo Oribasij transscriptus est: admixtis interim remediis quæ Paulus ipse vsu comprobarit.*

Quemadmodùm stirpium. *Ex primo capite Galeni de compositione medicamentorum secundum locos ad verbum hæc sunt transcripta. Iam quartodecimo Methodi cap. 18. penè eadem habentur.*

Caluicium. Ophiasis. Alopecia. Areæ.

Celsus ophiasin & alopeciam vicia communi vocabulo Areas appellat, quod nimirum loca pilis vacua eas in capite repræsentent. Oroscius reprehendit hîc me quod Celsum imitatus dixerim de areis, hoc est alopecia & opiasi. Rectè facit literator, interpretandi muneris imperitus.

Nonnullæ vero alienis. *Græcè est ἀλλοτρίοις ἑαυτῶν, quod ad verbum sonat, succis alienis à seipsis. Galenus paulo clarius dixit: ὑγροῖς ἀλλοτρίοις τῆς ἑαυτῶν φύσεως, quod est: Humoribus alienis à sua ipsorum natura. Atque ita nos reddidimus, potius indicantes esse, dictionem sententiæ addere, quàm rem obscurare. Quemadmodùm igitur quædam alimenta sunt homini, quædam sturno propria, ita herbæ quoque idoneum, familiarémque naturæ suæ humorem quo alantur, attrahunt, alienum respuunt.*

Inter se. *Deprauatus codex est Græcus, tum Venetiis, tum in Germania impressus. Habet enim διαφέρουσα τῶν ἄλλων, pro διαφέρουσα τῶν ἀλλήλων. Rursus hic Galenus apertius dixit: ὀνόματα δ' ἐσχηκυῖαι διαφέροντα παρὰ τὸ σχῆμα. Hoc est: Nomina autem secundùm figuram diuersa habentes.*

Quo

Quoniam in Ophiasi. *Codex Græcus hîc mutilus est. Quid enim sibi vult* ὅτι παραπλήσιον ὄφει τὸ βεβλαμμένον φαίνεται μόριον, *nisi addatur in quo affectu. Addendum igitur necessario ex Galeno nonnihil est, legendúmque in Paulo* ὅτι κατὰ τὰς ὀφιάσεις παραπλήσιον, *&c.*

Deinde loco viciato. *Hoc vbique obseruandum præcipit Galenus, vt semper totius corporis vacuatio præcedat, nisi admodùm exiguus sit affectus. Dixi loco viciato, auxilia inducemus, pro* τοῖς τοπικοῖς ἀποθεραπεύσαμεν βοηθήμασι, *quod est, localibus persanabimus remediis.*

Si igitur color ad nigrius. *Hoc est, si nigrior, albidiórve conspiciatur. Nam quod Paulus* εἰ μὲν οὖν ἐπὶ τὸ μελάντερον ἢ λευκότερον ἡ χροιὰ παρατραπείη *dixit, Galenus in methodo in hunc modum:* εἰ μὲν γὰρ λευκοτέρα τοῦ κατὰ φύσιν, καὶ εἰ μελαντέρα. *Quod est, si albidior quàm pro naturæ habitu sit & si nigrior.*

Antidoto Hiera. *Intellige, hiera diacolocynthidos, cuius descriptionem habes libro septimo Pauli, Archigeni ascriptam. Scribonius autem Largus eandem penè ad verbum habet. Officinæ vocant Hieram compositam Galeni: verùm in multis adulteratam. Quæ verò ex aloe, & aliis sex rebus, nempe cinamomo, xylobalsamo, asaro, spica nardi, croco, & chiamastiche, constat, simplex dicitur. Et hæc in officinis, non parum ab illa Galeni discrepat. Primùm sanè præter medicamenta quæ ab illo numerantur, duo insuper adiecta habet, puta xiloaloen, & cassiam, vnum suppositititum carpobalsamum, loco xylobalsami. Deinde pondera etiam diuersa continet. Nam omnium partes æquales habet. Galeni autem hiera, aloës centum: aut cùm præstantiorem fieri cupit, aloës drach. nonaginta, aut etiam octuaginta recipit, reliquorum vero sex: vbi de capite sollicitudo est, croci tantùm quinque.*

Hiera diacolocynthidos.

Catapotia ex aloë. *Hæc recipiunt cucurbitæ syluestris, quam colocynthida vocant, partem vnam, aloës, & scammonij singulorum partes duas. Galenus hîc absinthij succi partem vnam admiscere solebat: anteà quoque masticen chiam, & bdellium. rediguntur in granula Ciceri similia. His ferè respondent Pilulæ nostræ Cochiæ à Rasi descriptæ.*

Dein ad præsidia. *Cùm iam purum ex purgatione corpus fuerit, humor qui in cute continetur medicamentis digerentibus discuti debet: diligentia adhibita, ne adeò calida, acriáque admoueantur, vt cutis exulceretur. Ad hæc ne nimiùm siccent, prouidendum est. nam talibus non tantùm humor viciatus, sed etiam vtilis qui confluit,*

Methodus curationis.

absumitur. Græcè erat ἐπὶ τὴν τοπικὴν χωρεῖν ἐπὶ μέλεαν *quod ad verbum sonat, ad localem veniendum curationem: sed Latinius est vt reddidi.*

Primæ asperitatis. *Locutio est Varronica pro asperrimo. Græcè erat* τὸ ῥαχύτατον.

Aliud experientia prob. *Hoc medicamentum in Codice Ioannis Lascaris manu scripto, non habetur: nec compositio planè cohæret, ac peregrina planè videtur.*

Vnciæ octo. *Habebatur in Græco* ℞ *pro* ∠ο *sicut alia pleraque absurda.*

Euphorbiæ, thapsiæ, baccarum lauri. *Malè in Codice Græco habetur* δαφνίνου *quod est laurini pro* δαφνίδων, *vt Galenus habet. Nam posteà mentio laurini fit. Præterea Galenus in eodem medicamento à Paulo ratione, ponderum dissentit. Legit enim Euphorbij, thapsiæ, & baccarum lauri, singulorum drachmæ duæ, sulphuris viui, veratri singulorum drachma: ceræ drachmæ sex, &c.*

Nasturcij. *Impressus Codex tum Venetiis, tum Basileæ habet* καρδαμώμου. *Sed Galenus & ipse sensus requirit* καρδάμου *quod impetigines & lepras discutit, eadem vi præditum qua sinapi.*

Recinini aut veteris. *Paulò antè etiam deest particula disiunctiua in codice Græco. habet enim* κικίνου παλαιοῦ ἐλαίου: *cum legendum sit ex Galeno* κικίνου ἢ παλαιοῦ ἐλαίου. *Nam si ricininum deest, etiam commune vetus oleum eadem præstare potest.*

Leporum ventriculi quinque. *Ex Critone hæc sunt, citante Galeno. Verùm scriptura illius à Paulo variat. Galeni codex habet* κοιλίας ἕξ *hoc est ventriculos sex. Paulus tantùm habet* πέντε. *Vide vtrum malis sequi.*

His adiiciantur. *Græci Codices omnes deprauati sunt hoc in loco. Nam habent* πρὸς τούτοις λάμβανε τὸ ῥίτον, μυρσίνης: ἀκραιμόνων. ἀκακίας καρποῦ, *&c. Quid quæso hinc colligi possit? Legendum igitur cum Galeno censeo in eum modum:* πρὸς τούτοις λάμβανε μυρτῶν, μυρσίνης ἀκραιμόνων, ἀκακίας καρποῦ, *&c. Pondere nonnihil apud Galenum variant.*

Quolibet oleo aromatis imbuto. *Sic interpretatus sum* ᾧ θέλεις ἡδύσματι. *Celsus dixisset, quolibet vnguento. Nam Græca vox* ἥδυσμα *nihil aliud signat quàm vnguentum ex oleis succisve præparatum, cui ex aromatis iniectis, odor suauior, & gratia accesserit. Non autem sum ignarus* ἥδυσμα *apud alios quosdam aliter accipi, vt apud Plinium libro tertiodecimo, capite primo, vbi habet in hunc modum: Ratio faciendi duplex, succus & corpus. Ille olei ferè*

ἥδυσμα.

generibus constat, hoc odorum, hæc stymmata vocant, illa hedysmata, &c. In qua oratione planè à Galeno, cæterisq; Græcis dissentit. Nam olea ipsa quæ in vnguentis sumuntur, hedysmata videtur appellare: stimmata verò aromata. At Galeno & Dioscoridi stymmata, alia medicamenta aromatica, nempè quæ spißitudinem vnguento concilient, appellantur, vndè etiam spissamenta poßis nuncupare, alia verò hedysmata, nimirùm quæ gratiam odoris & suauitatem eis imprimant. Vide Dioscoridem in vnguento cinamomino, & Nardino alijsq; cum paucis. Galenus voces Hippocraticas interpretans, hedysmata, inquit, pro ipsis aromatis apud Hippocratem accipi. στύμματα.

Anemonæ flos tritus. *Oroscius hic in Græco codice legendum censet,* ἀνεμώνης τὸ ἔντὸς μέλαν ῥίψας μετ' ἐλαίου μυρσίνου, *hoc est: Anemonæ interior pars nigra, cum oleo myrteo trita, vt habetur apud Archigenem, citante Galeno libro primo de compositione medicamentorum secundum locos. Sed hunc locum adfert de medicamentis nigrefacientibus ex Archigene, cum paulo superius singulare caput extet de fluidis capillis & remediis illos conseruantibus. vnde Paulus hanc orationem ad verbum planè transcripsit. Habet enim Galenus ex sententia Heraclidis:* ἀνεμώνης τὸ ἄνθος ῥίψας μετ' ἐλαίου, κατάχειν. *Iam flos ipse non aduersatur aliqua ex parte pilis promouendis.*

Stercus caprillum. *Apud Græcos propriè dicitur stercus caprillum* σφύραθος, *teste Galeno libro decimo de simplici medicina, vbi habet* συνεχέστατα μὲν οὖν χρώμεθα ταῖς τῶν αἰγῶν κόπροις, (σφύραθοι δ' ἰδίως ὀνομάζονται.) *Quod est: Frequentißimè igitur caprarum stercoribus vtimur, sphyrathi autem propriè nominantur.* σφύραθος.

CORNARII.

m *Axungiæ porcinæ non salsæ, nerij herbæ cordis siue internæ partis parum. Axungiam & herbam coquito donec herba flaccescat, deinde facta excolatione herbam abiicito. Hoc medicamentum in nullo alio medico Græco, quod sciā reperitur, & merito tanquam suppositititium est suspectum. Primū ponderis lectio corrupta est: sunt enim* ☧. ῆ. *congij octo pro* Γο. ῆ. *vncijs octo. Deinde vbi habetur* ἀξυγγίου χοιρείου ἀπάστου, *non satis constat quid per* ἀπάστου *vocem significare velit, an* ἀθεράπευτον, *id est non curatam, an* ἄναλον, *id est non salsam. At cum* πάσσειν *inter cætera significet salem inspergere,* ἀπαστόν *non salsam converti. Postea nerium fruticem obscurat herbæ appellatione, & dum cor eius accipere iubet, etiam de parte nos ambiguos facit. Puto tamen ramorum nerij internam par-*

tem, siue medullam accipiendam esse, quam Græci καρδίαν vocant. ἀποσωρεύσας corruptè legitur pro ἀποσκρῶσαι, est autem ἀποσκρῶσαι excolare.

n Testarum buccinorum marinorum partem vnam, cum axungia in olla coctis vtere. potes & sicca ipsa inspergere. Græcè legitur, κυνὸς κεφαλῆς κε. μ'. α. ὄστρακα ῥούσιον ἐκ τῆς θαλάσσης. μ'. α. Non improbo coniecturam, vt ob scripturæ vicinitatem κυνὸς pro μυὸς legatur, maximè quum Gal. quoque lib. 1. κατὰ τόπους muris caput habeat, non canis, tamen sicut paulo ante vulpeculæ caput vstum recipiebat, sic caninum quoque hoc loco recipiendum esse præscripsisse videri potest, vtrumque ob vim vehementer resiccantem ac extersoriam. Eodem modo, sicut pro ὄστρακα ῥούσιον, legendum puto ὀστράκων κηρύκων (nam eadem etiam paulò inferius in hoc cap. habentur) ita nolo penitus ὄστρακον ῥούσιον reiicere. Fortaßis enim legendum est ὀστράκων ῥουσίων ἐκ τῆς θαλάσσης. μ. α. id est testarum russearum ex mari partem vnam. suspicórque ῥούσιον dixisse russeum latina voce vsurpata. Quemadmodum Constant. Cæs. lib. 2. de Agricultura cap. 24. ῥουσίζοντα ἴα dixit russei coloris violas. Et Paul. lib. 7. cap. 11. in Antidoto podagrica ex corallio, anagallidem τὸ ῥούσιον ἄνθος ἔχουσαν, id est puniceum florem habentem dixit. Sic russeæ testæ ex mari aliæ non erunt quàm conchyliorum ac concharum, atque adeo ipsorum buccinorum. Addo aliam coniecturam. poßit fieri vt recta lectio sit ὀστράκων ἐχίνων ἐκ τῆς θαλάσσης. Nam Gal. lib. 1. κατὰ τόπους inter huius generis medicamenta à Critone tradita herinaceorum marinorum testas vstas habet. Sed hæc sint diuinantis non affirmantis.

o Ceræ vnciæ dimidium.

p Et ad hos tertiam virgultorum myrti partem accipito, acaciæ fructus, &c. singulorum tantundem.

q Aphronitri minæ dimidium, pumicis torrefacti minæ quartam partem, aluminis scißi, iridis siccæ, comæ myrti syluestris nigræ, radicis bryoniæ, &c. In Græcis pondera corrupta sunt: legitur enim ἀφρονίτρου μνᾶς. ζ, κισσήρεος ὀπτῆς μνᾶς. Δ. Sed harum rerum tanta moles nullo modo cum sequentibus congruit, quæ quatuor drachmarum pondere sumuntur. Suppositum itaque est μνᾶς. ζ. pro μνᾶς. S∘. & rursus μνᾶς. Δ. pro μνᾶς τέταρτον. Nam mox etiam lupinorum. ℞. τέταρτον, id est quartam congij partem habet.

Quomodo pili crispi fiant, & tincturis inficiantur, ex Cleopatræ libris, quos de capillis crispis faciundis prodidit.

Caput

CAPVT II.

CApite priùs deterſo, ſpondylij radix cum mero pilis inungitur.

ALIVD. Nux pinea recens ad cinerem vſque comburitur, iniectaque pilæ teritur, myrteum vnguentum ſuperinfunditur, donec mellis fiat ſpiſſitudo. Atque ſic pili raſo capite abſterſóque delinuntur.

ALIVD. Myrti & betæ pari menſura cum oleo pilos abſtergens vtitor.

ALIVD. [r] Gallæ viginti numero, adianti vnciæ duæ ex aqua marina in mellis craſſitiem coactæ, inducuntur, ſed pilo vrina prius deterſo, vel lixiuio, & aqua calente abluto, oblinetur medicamentum ad biduum, per quod vbi ipſum retinuerit, tertio die ablui debet, pilique reſiccati myrteo inungi. Id tenerum criſpúmque & nigrum efficit capillum. At ſi priùs caput nouacula raſeris, criſpior euadet.

Quæ canos arcent, & eoſdem denigrant.

OLEI quod immaturæ oliuæ fuderunt ſextarij tres, ſpicæ nardi drachma, vnguis odorati drachmæ quatuor, iunci rotundi floris tantundem: incoquuntur cum oleo. ſeorſim habebitur Acaciæ ſucci vncia vna, vino ſoluta læuigatáque diligenter. Vbi verò tertia pars olei fuerit relicta, hanc percolato, & acaciæ mixtam in fidelia excipito, ac vtitor quotidie pilos inungens.

ALIVD. Nucum viridium corticis vncias tres, ilicis radicis tantundem, vini nigri ſextarios tres, ad tertias decoquito, ac vbi id quod reliquum eſt expreſſeris, cum olei myrtei ſextario iterum ſubiges, vſus eius eſt quotidianus.

Aqua pilos denigrans.

GALLAE ſextarius vnus, rhus coriarij ſextarij duo, myrti nigræ totidem [s], cyperi foliorum æqualis menſura, cinaræ manipulus, papaueris nigrorum in floribus capitulorũ tantundem, aquæ lacuſtris ſextarij duodecim. Omnia multis antè diebus macerata, ad tertias decoquuntur. Deinde illinuntur, abſterſis, ſiccatíſque crinibus. [t] Ac cimoliæ terrę acetabulum cum viua calce pari menſura inungitur. Hæc autem ſucco betæ elixæ ſoluta illinuntur, deinde betæ folia tegminis gratia ſuper accommodantur, ac vbi ſatis adhæſerint, in balneo abluuntur.

Thapſus et Rubia.

† Locus hic iiſdem verbis apud Alexã. Trallian. legitur niſi quod θαψίας in eo legitur pro θάψου. Eſt θάψος (vt ſcholiaſtes Theocriti ſcribit) τὸ κοινῶς λεγόμενον χρυσόξυλον. ὧπερ τὰ ἔρια βάπτουσι καὶ ποιοῦσι μήλινα, καὶ τοὺς τρίχας ξανθίζουσι. Verba autẽ hæc ἣν οἱ ῥωμαῖοι ἕρβα ῥουβίαν καλοῦσι, inducenda ſunt. Scholion enim alicuius eſſe qui omnia nimis declarare ſtuderet, quod in legitimum poſtea orationis ordinem ab his qui libros noſtros deſcripſerunt receptum ſit, ex eo intelligi poteſt, quod Paulus, & Alexand. (cuius codex hac etiam labe infectus eſt) non tam alieni in re medica fuerunt, vt ſcripſerint Thapſum eam eſſe herbam quæ à Romanis Rubia tinctorum, à Græcis Erythrodanum dicitur.

Vt ruffi capilli tingantur, & flaueſcant.

MYRRHAE pars vna, cum ſalis floris altera, accuratè teritur. Vbi ſordium facta eſt craſſities, caput priùs deterſum medicamento inungitur. finitúrque per noctem, & diem, poſteà tunc ablui præcipies.

ALIVD. Lupinos crudos cum aqua illinito.

ALIVD. Argenteæ ſpumę drachmã, terræ creticæ drachmas quatuor, calcis viuæ drachmam. Ex aqua mellis craſſitiem faciens inungito, & betæ foliis adiectis ad duos tréſve dies abluito.

Vt pili nigri flaueſcant.

FLOCES vini in balnei ſordes mittuntur, & ſpiſſitudine cerati facta ſub ſomnum illinuntur, & manè pili flaueſcunt.

ALIVD. [u] Cyperi folia ſucco herbæ lanariæ fruticis madeſcunt. Et diluto veteris.

Quæ capillum reddunt colore aureum.

ALVMINIS. Sandarachæ, ſingulorum drachmæ ſex, croci drachmæ duæ, [x] thapſi qua tinctores vtuntur, Romani vocant herbam rubiam, drachmæ octo, è cinere lixiuij quo pilearij vtuntur ſextarij quatuor. Lixiuium cum thapſo contuſa incoquito. vbi dimidia portio relicta fuerit, humorem exprimito. quo alumen, ſandaracham, & crocum dilues, deinde vaſe vitreo condes. Vbi vſus venerit, pilos priùs abſterſos illinito. poſtquàm verò combiberint, ablues decocto fœnugræci, hordei, & cumini, [y] aquæ priùs tepidæ ſuperfuſæ quod ſufficit, ad hæc ſaponis quantùm ſatis eſt adiicies.

ALIVD. Floces vini vſtæ vnà cum oleo balanino, pilis oblinuntur.

ALIVD. Sapone gallico cum aqua in ſingulis balneis pili abſterguntur.

Aliud valdè generoſum.

RHVS rubri ſextarius, [z] gallarum libra vna, Selydrij vnciæ duæ, herbæ aurum colore imitantis (quam Romani rubiam vocant) vnciæ duæ, polytrychi faſciculi duo, abſynthij vnus, lupinorum quibus cortex ſit detractus cyathi

duo,

duo, aquæ ſextarij ſeptem. Omnia in vitreum vas coniecta, dies nouem ſinito commadeſcere: quotidie bis rudicula agitans. quum vſus exigit, auferes quod ſatis eſt. & hoc ſpongiam madefaciens, pilos confricato, humectóſque combibere ſinito. vbi ſiccati fuerint, ſapone calida aqua ſoluto, abluuntur.

Quæ pilos albos faciunt.

VERBASCI candidi flos combuſtus aceto mergitur, & in ſaponem miſcetur.

ALIVD. Verbaſci ſeminis, aluminis, raphanorum corticis ſingulorum drachma. Contundito, & glutini quod ex tergoribus boum confit, ταυροκόλλην Græci vocant, drachmas quatuor miſceto.

ANNOTAT. ANDERNACI.

E cinere lixiuij. *Paulus libro ſeptimo lixiuium, quod Græci κονίαν appellant, cineris lotionem eſſe dicit: enumerátque eius differentias. Aliud enim ex cinere fici, caprifici, ſarmentorum, & tithymallorum confit, quod vim abſterſoriam maximè, ſiccantémque, & exedentem propemodum obtinet, ſi calx admiſceatur, vrentem, πρωτόστακτος dicitur, quaſi primarium lixiuium. Interim ex ſola fit calce. Iam quoddam ex ſapone præparatur, vnde σαπωνακινὴ κονία nuncupatur. At nomen κονίας plura ſignat, nempe calcem ipſam, & lixiuium, cinerémque. Solet autem aliis adiungi, quæ ipſum, qua de re intelligi debeat, interpretentur, vtpote κονία στακτὴ, pro lixiuio liquido, κονία ἄσβεστος, pro calce viua accipitur, cum ἄσβεστος per ſe calcem non extinctam ſignet, vt τίτανος ἄσβεστος. Porrò cum κονία ἀσβέστου ponitur, hoc eſt duo ſubſtantiua, alterum in nominatiuo, alterum in genitiuo, lixiuium calcis intelligendum venit. Cæterùm apud Latinos ſcriptores lixiuij vox aliis atque aliis dictionibus iuncta, diuerſa etiam ſignificat. Primùm apud Varronem, Columellam, Plinium frequenter habetur Cineris lixiuiæ, cineris lixiuij, è cinere lixiuium, pro ſimplici lixiuio. Deinde apud Largum, vnde Galenus aliquot medicamẽta tranſcripſit, compoſitione 228. Hæc terere oportet ex cinere lixiua. In ſequenti rurſus: Cum cinere lixiua diutius terere. Paulò pòſt in altera: Teruntur ex cinere lixiua, qua vtuntur culinarij, ſicut apud Paulum Æginetam κονία πιλοποιητικὴ pro lixiuio quo pilarij vtuntur. Legendum eſt in codice Græco per ſimplex ι, non per η, vt quidam faciunt, putantes à πηλὸς, quod eſt lutum, πηλοποιητικὴν κονίαν appellari, vt ſit lixiuium quo figuli vtuntur: cùm tamen nullum eius, vt mihi videtur vſum habeant. Quare locus*

Lixiuiorum genera.

πρωτόστακτος.

σαπωνακινὴ.

κονία.

κονία στακτὴ.

κονία ἄσβεστος.

Lixiuium è cinere.

in sexto Methodi deprauatus Linacrum interpretem decepit, aliósq; non paucos eum citantes. Verba Græca sic habent: μηδὲν ἐν τῷ παραχρῆμα φάρμακον ἔχων ᾔτησα κονίαν στακτὴν, ἑωρακὼς ἐκ γειτόνων τοῦ κάμνοντος πηλοποιόν. *In qua oratione* πιλοποιόν *legendum est. Galenus aliquando* κονίαν πιλοποιητικὴν. *Aliquando* ὕδωρ πιλοποιητικὸν *pro eadem re exponit: vt lib. sexto de compositione medicamentorum secundum genera in hunc modum,* ἄλλη ἡ διὰ τοῦ ἀφρονίτρου, ᾗ ἐχρήσατο λάργος· κηροῦ λίτραν. α. τερμινθίνης λίτραν α. μάννης λίτραν. α. ἀφρονίτρου λίτραν. α. ἐλαίου ξέστην. α. ὕδατος πιλοποιητικοῦ ξέστην. α. μίσυος ὠμοῦ γο β. συντίθει κατὰ τρόπον. *Largus composit. 216. temporis iniuria nonnihil mutilus est. Verba ipsius hæc sunt. Ceræ pondo libra, resinæ terebinthinæ pondo libra, nitri rubri pondo libra. Hæc teruntur ex cinere lixiua, postea cum olei cyathis sex liquefiunt ad ignem: quibus adiicitur thuris pollinis selibra. Vides hic* ὕδωρ πιλοποιὸν *nihil aliud esse quàm cinerem lixiuum, aut lixiuium, aut quomodocunq; voles appellare. Atque ita ego etiam antea sum interpretatus. Paulò pòst Galenus eodem in lib.* τὰ ξηρὰ διαλύεται πιλοποιητικῷ, *hoc est arida dissoluuntur lixiua, vbi simpliciter* πιλοποιητικῷ *dixit pro* κονίᾳ πιλοποιητικῇ. *Apud Plinium cineris vox simplex interim pro lixiuio vsurpatur: nẽpe ex Dioscoride vertit dictionem* κονίαν. *Ruellius vir alioqui antiquæ eruditionis etiam in postrema editione libr. 6. Dioscoridis* κονίαν πιλοποιητικὴν *vertit cum luto suo lixiuium, quàm accommodatè iudicent alij: certè lutum nemo potui dabit, sed lixiuium, lacte in ventre coagulato. Iam pondus viciatũ in codice Græco non aduertit Aristarchus. Nã pro* ∠ δ, *quod est drachmæ quatuor, reponendum* ξε δ, *hoc est sextarij quatuor. Idem itaque est* κονία πιλοποιητικὴ, κονία πιλοποιηκὴ, ὕδωρ πιλοποιητικὸν ὕδωρ πιλοποιηκὸν *&* στακτὴ τῶν πιλωταρίων.

CORNARII.

r *Gallas viginti, adianti sextantem in aqua marina ad mellis crassitudinem. pro* χρῖε θαλάσσῃ, *lege* τρίβε θαλάσσῃ, *& pro* ὀξυράναντα ἀλείφειν, *lege* ξηράναντα ἀλείφειν.

s *Ligustri foliorum tantundem, cinnaræ manipulum, capitum papaueris tantundem, aquæ lacustris, &c. Falsò legitur* μήκωνος καπνίων *pro* μήκωνος κωδύων. *Vsus est & hîc Latina voce* ὕδωρ λάκκαιον, *aquam lacustrem appellans, nisi fortasse Latini potius* λάκκον *Græcam vocem, lacum suum fecerunt.*

t *Quin & siccatos capillos cimoliæ acetabulo vno, & calcis viuæ pari mensura illinito. Hæc autem, &c.*

v *ligustri folia.*

x *Legendum Græcè, θάψου ἢ τινι οἱ βαφεῖς χρῶνται, ὧν οἱ ῥωμαῖοι ἔρβαν ῥουβίαν καλοῦσι* < *ἤ. λιονίας πιλοποιητικῆς. ξ. Α. Et accipiendum lixiuium pileatoriũ, siue pileariorũ, hoc est eorũ qui pileos ex lana faciũt. Quod verò quæ Latinis rubia vocatur, Græcis appelletur θάψος, apud nullũ alium authorem Græcũ reperi, imò neq; thapsum pro vllius herbæ nomine. Thapsum addita voce barbassum vulgus herbariorum nouit, sed hæc thapsus φλόμος Græcis est, & verbascum Latinis, vnde barbaßi vox corrupta est. At hanc thapsum à Paulo hîc non intelligi hinc colligimus, quòd paulò pòst φλόμου bis meminit, & hæc thapsus rubia Latinis non dicatur. Et rubiam quidem ἐρυθρόδανον esse apud omnes pro certo habetur, & in Dioscor. rubiæ appellatio addita legitur: an verò hîc Paulus thapsum appellet, ambiguum facit, quod ipse lib. 7. erythrodanum radicem rubram tinctorum esse dicit, vt Dioscor. Verùm de thapso mox ita scribit, βοτάνης χρυσιζούσης ἣν ῥωμαῖοι ῥουβίαν καλοῦσι. Non enim videtur conuenire, vt eadem modò rubra radix, modò herba auri colorem referens appelletur. Hesychius Thapsum lignum esse scribit, quod aliqui Scythicum appellant, & quod etiam fluuius apud quem nascitur, Thapsus appelletur. Huic ligno attribuit quod tingat, & quod lanas & capita eo flauefaciant. Vnde etiam Thapsinum flauum vocetur. At vt Paulum de ligno loqui non putemus, facit quòd & herbam vocat, & quòd rubia non appellatur. Eò ergo deuenimus, vt rubiam quam aliàs erythrodanum dixit, peculiari suæ ætatis vocabulo, θάψον ab ipso dictam esse suspicemur: non tamen vlterius id facturi, quàm donec rectius quid assecuti fuerimus.*

y *ita vt aqua tepida sufficienti sapone addito prius obleueris.*

z *gallarum sesquilibram, stercoris murini sextantem, &c. κιλυδρίου Γο. β. Non constat quid sit κιλύδριον. Proinde coniectamus hîc legendum esse, μυοκιλυδρίου Γο β. hoc est murini stercoris sextantem: sunt enim μυοκιλύδρια eadem quæ μυόχοδα.*

De capitis affectibus cutem infestantibus, porrigine, quæ Pityriasis dicitur. Cap. III.

Porrigo, quæ Pityriasis Græcè dicitur, est, cùm tenues, & furfuraceæ squamulæ ex capitis, vel etiam reliqui corporis superficie citra exulcerationem resoluuntur. Id autem euenit vitioso corporis humore, salsâue pituita, aut bilioso, & melancholico sanguine caput subeunte. Itaque corpore toto (vt dictum est) euacuato, subscriptis remediis vtemur. Cimoliam aqua priùs maceratam betæ succo miscebis illinésque, & tantisper ita permittes, donec inaruerit. Deinde

Porriginis causæ.

Curatio.

postquam ablueris, thus ex vino oleóque detritum perunges: die insequenti staphida agriam, hoc est herbam pedicularìam ex oleo inunges.

ALIVD. Nitri, fecis concrematæ, myrobalanorum, singulorum libra, herbæ pediculariæ libra vna semis. vino dilutis caput abstergitur. sin autem reliquum corpus pruritu vexetur, siccis. Ad humidiorem verò ptyriasim, muria, vel lupinorum decocto caput abluendum est: hoc enim subinde sum expertus.

Ad Psydracia & exanthemata capitis.

Psydracia. *Exanthemata.*

PSYDRACIA exigua capitis tubercula sunt, pustulis similia, quæ summam cutem excedunt. Exhanthemata verò cutis sunt exulcerationes, subrubicundæ,& asperæ. Vtrunque vitium præsidiis infrà positis exteritur. Argenteæ spumæ, cerusæ, singulorum drachmæ quatuor, aluminis drachmæ duæ, rutæ foliorum viridium totidem: ex aceto myrteóque oleo læuigata cuti illinuntur.

ALIVD. Ruta & alumen cum melle trita, capiti prius raso inunguntur. Sin autem cutis à capite abscedit, oleæ folia elixa cum melle cataplasmatis modo inducuntur.

ALIVD. Argenti spumæ, cerusæ, singulorum drachmæ duodecim, sulfuris viui drachmæ octo, cerato myrteo excipiuntur.

Ad hulcuscula capitis densa rubráque.

HAEC papillis sunt similia, ex quibus sanies eliquatur. Capite prius nouacula raso, & aqua nitroque absterso, sulfure viuo ex hominis vrina contrito vtitor. Vel cretam sutoriam, μελαντηρίαν vocant Græci, cum aceto inungito.

De manantibus capitis vlceribus, quæ Achores Græcè dicuntur, & fauis.

Achor.

INTER capitis vitia, quæ in cute oboriuntur, vnum est, quod appellatur Græcis Achor, à nostris manantia vlcera, tenuissimis cutem foraminibus perforans: per quæ glutinosa fertur sanies. Simile ipsi malum specie est, quod à faui similitudine κήριον à Græcis nominatur. quod magis amplis foraminibus constat, quibus humor [crassitudinem mellis referens] sicut in apium fauis, cõtinetur. Origo est ex nitrosa salsaq; pituita. victus igitur ratio ex cibis boni succi constare, omnia acria & salsa vitari debent: præsertim si inflammationem affectus resipiat. postquam corpus superfluo decenter erit

Cerion. *[melli similis μελιτώδης]* *Curatio.*

ter erit leuatum, derasis capillis caput fouendum bis térue die, aut etiam sæpius, aqua calida in qua myrtus sit decocta, vel rubus, vel lenticula, vel amari lupini, vel asparagi radix. Quum verò plus saniei emanat, salicis folia cum aqua, vel lenticula, instar cataplasmatis applicantur. terra autem cimolia, vel cretica, vel samia, vel pompholyx, vel spodium, vel argenti spuma, vel cadmia, vel charta combusta, vel etiam medicamentum ex charta Xerion, omnia ex aceto inducũtur. Smegmate verò hoc vtendum est, sulfure viuo, & perdicij herbæ, saponísque æquali pondere. Composita hæc sunt, argenti spumæ drachmæ duodecim, rutæ foliorum drachmæ octo, herbæ pediculariæ, quam staphida agriam Græci vocant, drachmæ quatuor, chalchanthi drachmæ duæ, aceto myrteóque in sordium spissitudinem coacta illinuntur.

Perdicium herba.

ALIVD. Sandicis drachmæ quatuor, myrrhæ drachmæ quatuor, sulfuris ignem non experti drachmæ duæ, pollinis thuris drachmæ quatuor ex oleo veteri inunguntur.

Aliud ad achoras.

AD achoras recrementum argenti, vel molybdenam contritam oblineto.

ALIVD. Ad achoras & humidas scabies, rhododaphnæ rosarum vnciæ quatuor, sulfuris viui vnciæ quatuor, picis liquidæ, & picis aridæ vtriusque vnciæ tres, ceræ selibra, olei myrtei quantum opus est. in pueris autem, lacte soluta illinuntur.

De ficis.

FICVS, nominant eruptiones vlcerosas, rotundas, subduras, rubentes, quas dolor etiam comitatur. Fit verò hoc mali plurima ex parte in capite, nascitur tamen & in reliquo corpore. Probatur maximè contra hos alumen fissile, æris flos tostus, & glutinum pari mensura cum squamæ æris duplo. Teruntur ex aceto illinuntúrque. Præstans etiam remedium est menarum capita combusta, elixique bulbi, & cinis aceto mixtus.

Ficus eruptionesquæ.

[a] Aduersus capitis & menti ficosa exanthemata, Xyraphium.

MISYOS drachma vna semis, chalcitidis drachmæ duæ semis, squamæ æris drachma, aluminis fissi drachma. Bene loto hoc medicamen aridum impositum dimittitur. Die insequenti rursus pars lauatur, spongiaq; detersæ idem applicatur.

catur. Decidit enim ramentum crassissimum. Et si diebus subsecutis idem fiat, sine cicatrice breui consanescit. Cæterùm medicamen hoc non mediocriter adhæret.

Ad capitis pediculos.

LVPINORVM in aqua coctorum diluto, caput detergeri iubeto: vel herba pedicularia, vel sandaracha, vel vtraque contrita ex oleo veteri, seu aceto illinitur, vel piperis momentum, ne exulceret cum oleo, auth ederæ succo cum melle, †aut minio synopico cum aceto, aut cedrino liquore, aut pice liquida cum alumine, aut baccarum lauri expresso, aut oleo raphanino. Ego pedicularium ex aceto oleoque tritam inunxi, ac semper quod volui, sum assecutus.

† vel sinapi cum aceto, quod magis quadrat Goup.

ANNOTAT. ANDERNACI.

πιτυρίασιν. Porrigo. *Sic interpretatus est Celsus πιτυρίασιν. Plinius etiam furfures secundum Græcæ dictionis etymologiam appellat: quemadmodum interpres Auicennæ. Vide Galenum libro primo de compositione medicamentorum secundum locos.*

Resoluuntur. *Græcè est: ὅτιν ἀπότηξις, quasi dicas, esto particularum eliquatio, vel particulæ eliquantur. Celsus resoluuntur, quem imitatus sum. Nam quædam veluti squamulæ surgunt, eæque acutæ, resoluuntur.*

Melãteria. Creta sutoria. *Sic interpretatur Largus μελαντηρίαν, compositione 218, Aluminis inquiens rotundi, melanterias, quæ creta sutoria dicitur, qua ligulæ calceorum denigrantur. Diuersum est ab atramento sutorio, si Dioscoridem consulas, quanquam Oroscius exponat atramentum sutorium.*

Cerusæ singulorum drachmæ. *In Græco codice habebatur ℥o. ιβ. quod est, Vnciæ duodecim. ego autem legendum censeo ʒ ιβ. hoc est drachmæ duodecim. Ita etiam habet Alexander, & magis conuenit.*

Ἰχῶρες quid. Ex quibus sanies. *Græcè est: ἀφ' ὧν ἰχῶρες ἀποτήκονται. Interpretes Latini mirum in modum cruciantur, dum Græcam vocem ἰχῶρ explicare student. alij nanque imitantes Plinium vbique saniem interpretantur, alij serosos humores & acres, tenuesque, quidam sanguinis cruorem, quidam, vt Celsus, ipsum sanguinem. Aristoteles ἰχὼρ δ', inquit, ὅτιν ἄπεπτον αἷμα, hoc est, Ichor autẽ est sanguis crudus. Ex hac tanta varietate, certi aliquid adferre conabimur, quod in autoribus exponendis tutò sequi possis. Itaque ἰχῶρες aquosæ, serosæque & superfluæ sanguinis humiditates existunt nunc acres & calidæ, nũc pituitosæ & frigidæ. Galenus lib. 6. de sanitate tuẽda, cap. 6.*

Calidæ. Frigidæ.

Hippocra

Hippocrates lib. 4. de ratione victus in morbis acutis, δριμέας καὶ χολώδεας ἰχῶρας dixit, quod Galenus interpretatur in eum modum, ὅτι δὲ ἰχῶρας ὀνομάζει τὰς λεπτὰς ὑγρότητας εὔδηλον. Galen. autem lib. 2. de elementis: ὡς γὰρ ἐν τῷ γάλακτι τὸ μὲν ἐστὶν ὀῤῥός, τὸ δὲ τυρός, οὕτω καὶ ἐν τῷ αἵματι τὸ μὲν οἷον ἰχὼρ αἵματος ἀνάλογον ὀῤῥῷ γάλακτος, τὸ δὲ οἷον ἰλύς τις καὶ τρύξ, &c. Quandiu igitur in corpore adhuc sunt ἰχῶρες aquosæ serosæq; humiditates sanguinis, vel aquosi humores sanguinis Latinè dici poterunt. Nam ipse Galenus eosdem nunc pituitosos, nunc biliosos χυμοὺς, quod est, humores, nominat. Vbi verò extrà corpus aut viuum, aut mortuum eruperint, sanies appellari debēt. Vt apud Galenum tenue in vlceribus excrementum ἰχὼρ, nobis sanies non incommodè exponitur. Item in capitis viciis, quæ ἰχῶρας nuncupantur, ἰχῶρες sanies rectè dicuntur. Plinius inassati iecoris saniem appellauit humorem, qui abs iocinore, vel pulmone, vel alia parte dum assatur, emanat. Cæterùm Paulus hoc in loco appositè dixit ἀποτήκονται, hoc est, eliquantur, sicut in corporibus mortuis per solis æstum fieri solet. Atque hæc sanies crassa viscosaq; existit.

Interpretatio ἰχῶρος apud Galenum.

Sanies.

Medicamentum ex charta, Xerion. *Huius descriptio est in septimo. Vocatur autem Xerion, quod aridum sit, & in puluere accommodatur.*

Ad Achoras, recrementum. *In impresso codice habetur, πρὸς ἰχωρῶντας, hoc est ad eos qui saniem habent, ego autem puto legendum πρὸς ἀχωρῶντας, hoc est: Ad eos qui Achoras experiuntur. Nam titulus idem habet, nempe ad Achoras, non ad ἰχῶρας.*

CORNARII.

a ad ficosas in capite ac mento pustulas medicamentum siccum. Græcè habetur, τὸ ξηράφιον, sed malè pro ξηρίον. Nam ita mox appellat linea sequenti, λωτῷ μελίνῳ, inquit, ἐπίθει δαψιλὲς τὸ ξηρίον, id est, hoc siccum loto large impone. Vocantur autem ξηρία, medicamenta quæ arida, & in puluerem detrita insperguntur, ac imponuntur ita veluti sunt sicca. De his lib. 7. De hoc sicco medicamento, quod non parum vexet, dicit, ἅπτεται οὐ μικρῶς. Significat enim ἅπτεσθαι hoc loco contactum molestum, nempe irritare, stimulare, ac vexare.

De capitis dolore, quem Græci κεφαλαλγίαν vocant.

Cap. IIII.

Capitis dolor, qui Græcis dicitur κεφαλαλγία, symptoma est grauissimum, ac nunc ex sola intemperata qualitate oritur, nunc ex nimia humorum copia. Interim ex vtraque causa: interim verò ex primaria causa, nempe solis æstu extrinsecus, frigore, ebrietate, aut ictu. Vehementissimi igitur capitis

Capitis doloris causæ.

Qualitates actiuæ, & passiuæ.

capitis dolores ex efficientibus qualitatibus naſcuntur, & potiſſimùm ex calida: qui verò ob ſiccitatem contrahuntur, non æquè vehementes exiſtunt. Humida qualitas ſui ipſius reſpectu, nullum planè dolorem conciliat, niſi caliditati, aut frigori, aut humorum copiæ adiuncta. Itaque de eo capitis dolore, qui cum febri eſt, eo loco explicatũ eſt, quo febrium curatio expoſita eſt, nunc de cæteris dicendum eſt.

De capitis dolore ex inſolatu contracto.

QVI ex inſolatu capite dolent, eorum cutis tactu calida eſt, & primo ſtatim manus iniectu aridior apparet: oculos habent rubentes, frigidis aſperginibus, & inunctionibus oblectantur, ſentiúntque ab ipſis præſidium. Cæterùm curatio his conueniet, etiam ea, quam dolori in febribus præſcripſimus. Si dolor perſeuerat, infrà ſcriptis vtendum eſt cataplaſmatis. Prodeſt fronti & temporibus inductus panis ex poſca, & roſaceo. Interdum cum amygdalis, vel roſis ſiccis, aut teneris, vel cum menta cui pulegium ſit adiectum, vel panis cum perſici foliis. facit etiam ocymum ex aceto & roſaceo tritum, [b] vel hederæ corymbi in aceto elixi. Iam farinam triticeam cum roſaceo læuigatam, vel ſerpilli ex aqua decocto miſcere conuenit, vel cardamomum torridum læuigatúmque ex aceto & roſaceo: vel fermentum cum roſaceo, vel iridem aridam cum aceto. Sed mutentur continuè ſingula: nam ſi diutius adhæreant, inefficacia redduntur.

Curatio doloris capitis ex inſolatu.

Paſtilli ad capitis dolorem ex intemperie calida.

CROCI drachmæ quinque, chalchanti drachmæ decem, aluminis drachmæ ſedecim, myrrhæ drachmæ ſeptem, omphacij drachmæ tres, chalcitidis drachmæ tres, gũmi drachmæ tres. Vini auſteri quod ſufficit. Ex poſca ſumuntur. Si etiam vigiliæ infeſtent, aliquid ex ſomniferis applicatur.

De iis quibus caput ex frigida intemperie indoleſcit.

† AT ſi frigus nocuit, contraria iis qui ex ſolis æſtu dolent, affectos ſigna teſtantur. Etenim facies ipſorum non concidit, ſed colorem decorémque amiſit. Item frigidis nec gaudent, nec iuuantur. Verùm horum agnitionem tum victus ratio, tum reliqua concurrentia firmabunt. Inunctiones igitur adhibendæ ex oleo rutaceo, laurino, vel irino, vel nardino, vel etiam opobalſamo, præſertim ſi recrementa fuerint craſſiora viſcoſaque. Frons autem tum hoc liquore, tum iis medicamentis debet illini, quæ ex pipere, & euphorbio præpa

† Signa & curatio eorũ, quibus caput ex frigore dolet, ſunt contraria ſignis & curationi eorũ, quibus caput ab æſtu dolet. ὑπεναντίως ἔχει τά τε σημεῖα, καὶ ἡ θεράπεια, &c. Goup.

Doloris capitis ax frigiditate curatio.

præparantur. Vinum ſubtilius propinandum: corporis motione & balneis vti calidis præcipiendum. interim à radicula vomitu. In quibus autem qualitas citra humorum copiam diutius perſiſtat, hoc vtendum eſt medicamine. Piperis albi drachmæ duæ, crocomagmatis drachmæ duæ, euphorbij recentis drachmæ octo S, ſtercoris columbini drachma vna S. aceti acerrimi quantum ſatis eſt. Illinitur pars laborans, ſed priùs infricata.

Si biliosus humor dolorem inuexerit.

NOTAE horum perſimiles iis, quos ob ſolis æſtum dolor affligit. Sed maior ipſis roſio accedit, & faciei pallor. interim etiam os inamareſcit. Porrò affectus hic ætatibus potius vigentibus, & temperaturis calidioribus, vitæ ſollicitæ, & bilem flauam coaceruantibus ſolet accidere. Quamobrem balneum temperatum his, inunctiones, aquæ potus, & vniuerſa victus ratio humidior, boniq́ue ſucci adhiberi debet. Biliosus humor abſinthij diluto vacuabitur: vel aloë, aut ipſa Picra antidoto per ſe, aut cum modica ſcammonia, aut catapotiis quæ ex aloe conſtant. Inungenda frons, aut crocodi paſtillo, aut trigono, aut quodam ſimili.

Doloris cap. ex bile curatio.

Si caput conſortij lege indoleſcat.

SI caput conſortij lege cum toto corpore afficiatur, cura adhibenda, vt contra intemperiem, & ſuperantem materiam pugnemus. & ſi copia quidem premit & maximè in venis, ſanguis mittendus eſt: ſin autem magis qualitas vrgeat, purganti vtendum medicamine. Quòd ſi particula laborante aliqua ſimul condoleſcat, veluti iocinore, aut ventriculo, aut ſtomacho, his ſuccurrendum eſt. Vbi calida afficit intemperies, panis ex aquoſo vino exhibetur, vel etiam ex chondro ſorbitiunculæ. Extrinſecus vincit ſuperfundere, quæ modicè refrigerent, viréſque confirment, ſicut à me priùs comprehenſum eſt. At ſi glutinoſi, craſſiq́ue humores in ſtomacho infarcti, capitis dolorem concitent, hos quoque amoliemur potu oxymelitis, tum ſimplicis, tum Iuliani.[c] Inſuper medicamentis ex hyſſopo & origano, & his adhuc calidioribus magíſque incidentibus. Iam vomitus à radicula vtilis, ſuperfuſiones calidiores, & cataplaſmata.

Doloris ca. per conſenſum totius corporis curatio. Per conſenſum alicuius particulæ.

De capitis dolore ex vino.

SI vinum adhuc incoctum in ſtomacho fluctuet, tepentis aquæ potu vomere dolentem iubebis. Quòd ſi etiam poſt

concoctionem caput indoleat, refrigerantibus, repellentibúsque vtemur, quale est rosaceum priuatim sumptum, & cum aceto, vel hederæ succo, vel brassicæ. Quin & ipsa brassicæ folia in aquam calidam demersa, & capiti circundata ligatáque, naturaliter ebrietatem arcent. eiusdem decoctæ esus in id efficax est. Item lenticula hos adiuuat, potissimúmque ventriculo humidiore præditos. [d] Adhæc halica, malicorium, & mala ipsa, piráque, tum aquæ potio, vtiliter assumuntur.

Brassica ebrietati resistit.

De capitis dolore ex ictu.

QVI ex ictu capitis dolorem conceperunt, iis, nisi summa omninò cute percussi sint, sanguis statim emittẽdus est, & conuenientes aspergines capiti sunt adhibendæ. Oleóque dulci irrigandum ipsum lanísque contegendum. Vino cibóque pleniori, præsertim si febris adest, ægros coërcere expedit. Et tota curatio ceu ad neruosarum partium inflammationem & præcipuè membranarum cerebri quas Meningas appellant, adaptabitur. Si verò & vulnus factum fuerit, huic quoque decenter medebimur.

Malagma ad capitis dolorem.

CERAE drachmæ septem, amygdalini olei vnciæ tres, terebinthinæ drachmæ octo, æruginis rasæ, cimoliæ, chalcitidis, singulorum drachmæ quatuor, pumicis drachmę tres, æris vsti, squamæ stomomatis, singulorum drachmæ duæ. Si videtur paulò esse durius, amygdalino emolliendum.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Capitis dolor. *Hæc ex libro secundo Galeni de compositione medicamentorum secundùm locos transcripta sunt. Paulus autem σύμπτωμα dolorem esse refert, vbi Galenus διάθεσιν ponit. Ille hunc superuenire intemperiei, hic affectum ipsum esse pronunciat. Rursus apud Galenum plures causæ commemorantur, vna sanè, simplex intemperies citra humores, altera, horum qualitas, tertia ipsorum copia, item obstructiones humorum, vaporúmque. Alia adhuc, quarundam capitis partium imbecillitas, interim externa quædam causa, quam Græci προκαταρκτικὴν nominant: ego sæpè primariam interpretatus sum.*

Causæ dolorũ capitis.

Nisi caliditati aut. *Deest particula in codice Græco impresso. Tu igitur lege μετὰ θέρμης ἢ ψύξεως, quod est, cum caliditate, aut frigiditate. Deerat enim ἢ.*

Prodest fronti & temporibus. *Rectè hoc dicit: nam per initia*

tia spinalis medulla dolorem non experitur, cóque posteriora capitis vngi non debent.

Pastilli ad cap. *Alexander medicus hunc pastillum describit. Sed pondera nonnihil in quibusdam medicamentis variant. Commendat enim ad diuturnos dolores, omnibus aliis remediis nihil proficientibus. Vbi Paulus, ex somniferis aliquid, dicit, Alexander opij momentum iniiciendum præcipit.*

At si frigus. *Ad verbum ex Alexandro hæc vt superiora mutuatus est Paulus. Facies non concidit, hoc est non macrior est reddita, vt ex calore, sed colorem decoremq; amisit, pallida effecta. Sic* ἄχρουν, *quod est sine colore, ex Celso interpretatus sum. Sanguis enim ob frigiditatem partes externas relinquens, intrò refugit, vndè pallor necessariò superuenit.*

ἄχρουν.

Præsertim si recrementa. *Hoc est, si ex crassis glutinosisq; humoribus dolores sint excitati. Græca sunt* ἢ καὶ παχύτερα καὶ γλίσχρα περιττώματα ἦν. *Quæ verba satis obscura in hunc modum intelligi debent. Si humores crassi viscosiq; in capite tenacius hærentes, dolorem excitarint.*

Si biliosus humor. *Hæc & sequentia ex Galeni secundo de compositione medicamentorum secundùm locos, nullo verbo mutato, habentur. Cæterùm ambo præcipiunt, tum Galenus, tum Paulus primùm balneum temperatum, inunctionem, cibum potúmque refrigerantem. Deinde offerunt medicamenta bilem educentia: quod sanè Alexander medicus suo seculo clarissimus in hunc ferè modum exponit. Conuenit igitur, vt superflua medicamentis bili ducendæ idoneis educantur. Verùm vt hoc secundùm rationem fieri possit, corpus anteà præparari humectariq; debet, cibis temperatis, balneis & vnctionibus. His enim probè contemperatus, resolutus, & quasi imbecillior effectus humor, facilius expurgabitur.*

Qumodo biliosus humor præparari debet.

Absinthij diluto. *Hoc est, vt officinæ vocant, infusione: tunc nimirùm cùm pauca bilis stomachi tunicas imbuerit, irrigaritq;.*

Vel aloë. *Scammonia nunquàm exhiberi debet, nisi maxima bilis copia dolorem excitarit, nec alia violenta medicamina. Picra autem prodest, vbi crassi aliqui succi bili sint permixti.*

Si caput consortij lege. *Græce est* συμπάσχει, *hoc est compatitur. Celsus lege consortij, alij per consensum patitur, exponunt.* συμπάθεια *namque est, cùm pars aliqua corporis, alterius malo, vel confinij, vel connexus, vel communicationis gratia condolescit. Huic contraria* ἰδιοπάθεια, *vel* πρωτοπάθεια, *cùm per se, & suo vicio tantùm afficitur: quem affectum primarium nominare licet,*

Lege consortij. *συμπάθεια. quid.*

& ἰδιοπαθεῖν, primario affectu laborare.

Lege consortij.
Consensus.
ἐκμοχλεῦσαι.

Emoliemur. *Verbum Græcum est ἐκμοχλεῦσαι quod de pertinaciter hærentibus propriè dicitur, vt de viscosis, crassisq; humoribus partem aliquam tenaciter obsidentibus: item de induratis affectibus. μοχλεῦσαι idem est quod κινῆσαι, libro septimo ait: ἢ πρὸς τὸ μοχλεῦσαι διάθεσιν δυσκληρωμένην, de medicamentis efficacioribus sermonem habens. Propterea mihi visum est, emoliri verbum non incommodè hîc vsurpare.*

CORNARII.

b *Aut hederæ corymbi aceto cocti & cum rosaceo triti. In Græco lege.* ἢ κισσοῦ κόρυμβοι ἑφθοὶ ἐν ὄξει συλλειανθέντες ῥοδίνῳ.

c *Et decoctionibus ex hyssopo & origano, & calidioribus adhuc. Deest in Græcis vox ἀφεψήμασι: legendum enim,* καὶ τοῖς διὰ ὑσσώπου τε καὶ ὀριγάνου ἀφεψήμασι, καὶ τούτων ἔτι θερμοτέροις.

d *Halicam item & mala punica, & poma & pira edant.*

De cephalæa, & hemicrania. *Cap.* V.

VTerque hic affectus, stabilis ac permanens capitis dolor est, qui strepitu, clamoribus, claritate lucis, vini potu, & implentibus caput odoribus excandescit exacuiturque.

Cephalæa.
Hemicrania.

Ac aliis totum feriri caput in hoc dolore, aliis alteram ipsius partem duntaxat excruciari videtur, quos etiam hemicranicos nominant. Quibus sanè intrà caluariam malum consistit, iis dolor ad oculorum radices porrigitur: quibus extra est, circa ipsam caluariam indolescunt. Quapropter

Harũ causæ et signa.

dolores cum grauitate molesti, plenitudinem testantur: cum erosione infestantes, vel humorum, vel vaporum acrimoniam: qui cum pulsibus obueniunt, inflammationem: qui cum tentione, si quidem grauitas & pulsus non adsit, spiritus tenuis & flatulenti redundantiam innuit. si cum pulsu, membranosæ partis inflammationem: cum grauitate verò, copiam intra membranas contineri. At si putridus etiam humor calidior euaserit, & cum febri simul capite dolitant: febriunt autem omninò, & quibus inflammatio dolorem

Curatio.

parit. Quùm igitur corpus totum succis æquabiliter omnibus redundat, quod Plethoricum dicitur, venam secare si vires patiantur, & acrioribus vti clysteriis conuenit. Indè si adhuc sanguis videtur exuberare, etiam vena narium adaperta, quantùm satis esse videtur, detrahes. Mox hiera, quam exacueris intenderísque exhibenda, deinde pituitæ eductionibus, Apophlegmatismos vocant, vtendum est, tum

tum iis quæ per nares vacuant, ἔῤῥινα Græcis dicuntur. Eiuſmodi eſt elaterij ſuccus, cum lacte infuſus, vel etiam aridum elaterium inſpiratum, ſuccúſque cyclamini & porri. Hæc quæ ſequuntur, ſunt compoſita. Medicamentum quod naribus inditur ad veteres cephalæas, lippitudines & morbos comitiales. melanthij drachmæ octo, ſalis ammoniaci drachmæ quatuor, elaterij drachmæ quatuor. Tuſa, oleo ſicyonio, vel irino, vel cyprino excepta, vt cerati fiat ſpiſſitudo, naribus demittuntur.

Medicamentum quod pituitam extrahit, naribus inſpiratum.

CYCLAMINI ſicci drachmæ octo, nitri rubri drachmæ quatuor, Sin autem in vicem nitri elaterium indideris, magis proficiet. Tritum accuratè calamo ſcriptorio naribus inſpirabitur. Porrò epithemata quoque capiti admoueto, & inunctiones, vbi morbus in vetuſtatem magis inciderit.

Epithema ad cephalæam.

VNGVENTI irini, peucedani, caſtorei, ſingulorum drachma, baccarum lauri drachmæ duæ, rutæ ſummitatum drachmæ quatuor. Excipitur cerato roſaceo, raſóque capiti, toti ipſi imponitur. Mulier quædã in hemicranicis hoc etiam quod ſequitur epithemate vſa, mirandum in modum inclaruit. Radicem cucumis ſyueſtris viridem minutim conciſam abſinthiúmque cum hydrelæo incoquebat: dum intabeſcerent. Ac hydrelæo calente mediocriter partem affectam irrorabat. radicem verò & abſinthium, in puluerem contrita oblinebat. Atque hoc ſolo medicamine hemicranicos, id eſt altera capitis parte dolentes, & cum febre, & ſine ipſa, curaui. At ſi malum maximè increuerit, vt dolorẽ ferre nequeant, vtitor medicamentis etiam[e] quę lenire poſſunt, & noxia euocare, quale eſt quod ſequitur.

Mulier Medica.

Vnguentum ad cephalæam.

LIQVORIS peucedani drachmæ ſedecim, lachrymæ papaueris, aniſi, alterci, quod Hyoſciamum Gręci vocãt, croci, myrrhæ, ſcammoniæ ſingulorum drachmæ duæ, aceto excepta in paſtillos coguntur. Cùm vſus poſtulat, ex aceto vel poſca illinuntur iis, quibus humores craſsi, vel ſpiritus flatulentus dolorem fecit. Iam dropax & ſinapiſmus iiſdem benefacit: & paſtillus ex thapſia. Iam qui ex atramento ſcriptorio fit mirificè eidem cauſæ medetur, [f] quo poſt hęc vten-

dum est, sicut in opere de compositis docebitur. Quin & istud mirabilem in modum ad hemicranicos ex crasso glutinosóque humore dolescentes efficax est. Euphorbij portio vna cum pari castorei modo aqua excepta, auriculæ dimittitur, qua parte indolescit, inde balneum adeundum, vbi paululum immorati ipsum assument, & consueto more lauabunt. Sic quidem expertum est. Verùm non alienum absurdúmque fuerit, & oleo ipsa excepta, in aurem instillare. Item quod medicamen ad coxendices inscribitur, etiam longo capitis dolore laborantes, & hemicranicos ex toto persanat.

Ad hemicraniam veterem.

ALLIORVM drachmæ quatuor, ceræ drachmæ duæ, axungiæ veteris drachmæ duæ, cantharidum drachmæ duę. Vesperi illitum finito per noctem adhærere. Manè rupta papula, malagmate, quia liquidum est, παρυγρὸν appellãt, ei medeberis. ALIVD Baccarum lauri quibus cortex sit ablatus, drachmæ duæ, rutæ foliorum, drachmæ duæ, sinapios, drachma. Aqua dilutum oblinito. At iis qui frigori patuerunt, vtilissimum est infrà scriptum medicamentum, vt plerumque semel antè balineas illitum, confestim affectui medeatur, & ægrotantes omnino sani post lauacrum euadant. olei sabini pondo, ceræ quadrans, euphorbij vncia. Hoc dimidiæ frontis parti nempe quâ temporum musculus habetur, delini debet. Qui verò frigoris iniuriam non senserunt, iis gallæ, & crocomagmatis parem portionem cum vino detritam inungito. Sed qui ex calidis vaporibus, vel succis capite dolitant: iis medicamenta quæ euphorbio constant, non applicabis.

Euphorbiũ quibus cap. doloribus non conueniat.

Apophlegmatismus, id est medicamentum quod saliuam mouet contra cephalæam.

SINAPEOS cõtriti & in succum redacti ex aceto & melle drachmæ quatuordecim: herbæ pediculariæ drachmæ quatuor, pyrethri tantundem. Tusa, cribratáque misceto, & in sole gargarizato. Porrò si ob biliosum humorem aut quandam intemperiem orta Cephalæa diutius prorogetur, eorum vsus veniet, quæ in sermone de dolore capitis comprehensa sunt. Si ne sic quidem dolor finitur, neque cucurbitulis, neque hirudinibus adhibitis, sed suspicio sit humores per arterias in caput esse distributos, non absurdum fuerit

rit & arteriam post aures incidere. Porrò humidioribus, etiam balineæ naturales rectè adhibentur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Vterque hic affectus. *Ad verbum è Galeni secundo de compositione transcripta sunt, nisi quod pro hac dictione, permanens, Paulus παραμόνιμος, Galenus χρόνιος καὶ δύσλυτος, hoc est, diuturnus, & solutu contumax, habeat. Celsus acutum & pestiferum morbum appellat κεφαλαίαν.*

παραμόνιμος.

Hiera quam exacueris. *Scammonio, aut veratro adiecto hiera vehementior redditur. Atq; id per ὀξύνασας intelligitur. Nam ὀξύνειν idem est quod acutum reddere, intendere, vehementiorem efficere.*

Vnguenti irini. *Ad verbum habetur hoc in Alexãdro. Apud Galenum variat nonnihil hoc modo. Vnguenti Irini expreßionis, castorei, singulorum pars vna, baccarum lauri pars vna, viticis seminis pars vna, rosarum siccarum, pars vna, rutæ summitatum partes quatuor. Aceto resoluta excipiuntur cerato, &c.*

Dùm intabescerent. *Sic reddidi ἕως τακηρώσεως, Celsum imitatus.*

Partem affectam irrorabit. *Lege in Græco καταιονεῖ pro καταιόνει, quod est, καταβρέχει κατάντλει, superfundebat, aspergebat, non inspergebat vt vult Oroscius.*

καταιονεῖ.

Dropax. *Huius descriptionem habes in septimo Pauli ad finem, vbi etiam sinapismus exponitur. Hæc sunt medicamenta noxios humores in summam cutem euocantia, μετασυγκριτικὰ Græci nominant. Sic etiam Celsus verbum hoc videtur interpretari, vbi summam cutem, inquiens, relaxari, euocariq; corruptum humorem, & habitum corporis mutari expedit.*

μετασυγκριτικά.

Malagmate, quia liquidum est parygron. *Galenus lib. 7. de compo. medicamentorum secundum genera, inter malactica ponit, quod recipit adipem suillum curatum, ceram, & argenti spumam. Eoq; meritò interpretatus sum dictionem, contra opinionem Oroscij. Malè est in impreßis πανύγρῳ.*

Sani. *Lege in codice Græco ὡς μετὰ λυτρὸν ὑγιεῖς γίνεσθαι παντελῶς τοὺς κάμνοντας, vt habet Galenus libro secundo iam sæpius citato, ad calcem.*

Apophlegmatismus. *Nunc verto medicamentum, quod pituitam per os educat, nunc quod saliuam moueat. Vt hoc in loco, Celsum imitatus in capite de Cephalæa, cap. 4. Cæterùm in Græco codice habetur Γο. ιβ. quod est, vnciæ 12. ego puto ∠. ιβ. legendum, sicut interpretatus sum.*

Nota.

e Vtere etiam his quæ mitigare, & ex alto euocare, ac meatus transmutare possunt. Κέχρησο καὶ τοῖς παρηγορεῖν καὶ μετασυγκρίνειν δυναμένοις.

f Et vtendum est eo in his.

De Phrenitide. *Cap.* VI.

Phrenitis quid, & eius causæ.

PHrenitis, membranarum cerebri, quas Meningas Græci appellant, inflammatio est, nunc quidem ipso quoq; cerebro simul eam experiunte, nunc autem calore præter naturam in eo consistente. Causa morbi est, vel sanguis superans, vel biliosus humor: nonnunquàm & flaua bilis perusta, adeò vt in nigram degenerauerit, quando etiam grauissima phrenitis nascitur. Aliquandò cerebrum septi transuersi cõsortio dolens, ex neruis qui in ipsum sparguntur vitium concipit. At quæ mentis alienatio in ardentissimarum febrium statibus accidit, quæque ex stomachi consensu exoritur, phrenitis non est, sed hoc solùm, puta delirium. Comitantur, propriè phreniticos vigiliæ quidem plurima parte: interdùm verò & somnus turbulentus accedit, vt consurgant, exiliant, & furibundè vociferentur. Quibus sanguineus humor morbũ fecit, ij cum risu insaniũt: quibus flaua bilis ferociter, quemadmodùm quibus atra vitium contraxit, tam immaniter sæuiunt vt coerceri nequeant, omnium quæ dicunt, faciũntve, obliuiscuntur. Oculos habent sanguineo colore tetricos, ac perfricant: interim aridos, interim lacrymantes, vel lemis, hoc est crassiore pituita oppletos. Lingua est aspera, & sanguis è naribus destillat: floccos festucásque colligunt, febri per totum morbi decursum acuta conficiuntur: sed quæ in alto maligna delitescat. Pulsus ædunt exiguos, languidos, & quadamtenus etiam duros. Respirationem magnam & rarã, cùm cerebrum primariò afficitur. At si phrenitis septi transuersi, quod Græci Phrenas vocant, consortio concitetur, & respiratio inæqualis est, & præcordia sursum conuelluntur, & multo calore ardent, sicut iis qui ex cerebri vitio insaniũt, facies incalescit, & subcruenta est, venæ repletę. Quod si humor pituitosus sit temperatus bilioso, vti causam, ita appellationem quoque compositam habet.[g] Nam vigilans Coma, nominant, in vniuersum quidem cùm biliosus superauerit, quippè tales ægri vigiles phrenitide laborant: cùm verò pituitosus præpollet, contrà in grauiorem veluti somnũ quem

Phrenitis per consensum.

Delirium.

Coma vigilans.

coma

Coma vocant Græci deferuntur. Atq; hoc malum antiquiores Galeno medici, Catochon vocauerunt.

Coma.

Curatio Phrenitidis.

QVOD si vires ægri patiantur, sanguis protinus è cubito mitti debet, & copiosior. At si desipiens brachium non porrigat, aut si porrigat, metus sit secundum vacuationem, sanguinis profluuij, dum manum æger subinde ob mentis turbationem iactitet, recta in fronte vena diuisa, vna vice quod satis est auferemus. item clysteriis vtemur, ex hydrelæo, vel rosaceo cum ptisanæ cremore. Si vigiliæ vrgent, rosaceum, vel oxyrhodinũ in caput dãdum est. Aliquãdo calida ipsum aqua prius superfundendum: & medicamentum quod ex papaueris capitibus vocatur diacodyon exhibebitur, nisi virtus imbecilla prohibeat. Et alia quæ ad somnum conciliandum superius scripta sunt, huc transferemus. Decũbat æger in loco, tum lumine, tum temperie moderato : & variis quibusdam picturis libero, vt quæ tales deterreant. Quò amici quidam gratissimi ingredientur, & commodum incident, qui nunc blandè ægrotum alloquantur, nunc acerbius corripiant. Cibus primùm esto aqua mulsa, deinde ptisanæ cremor, & sorbitiones ex chondro, cum quadam dulci potione, vt apomelite, vel hydrorosato, vel rhodomelo, vel dulci hydromelo. Nam vinosum hydromelum, quod in paruis vasculis ex Cibyra appportatur, repudiandum, vt quod grauiores vino noxas in talibus excitet, & maximè in capitis affectibus, ídque ante concoctionem. Panis quoque aqua lotus rectè exhibetur, intubi, lactucæ elixæ. Si multus feruor conficiat, etiam cruda hæc dantur. Item cucumeris medulla, peponis, duracini, & similium. Aquæ frigidæ potu coercendi sunt, potissimùm si septũm transuersum cõsortij lege malo dedisse originem deprehenderimus. Quod si vrina ipsis, vt consentaneum est, delirij vitio cohibeatur, † fota adhibito calente hydrelæo & inferiorem ventris ab vmbilico regionem, ἦτρον Græci vocãt, & vesicam superfundemus, deinde digitis manus loco innixis ad reddendum vrinam incitabimus. Reliquum corpus ipsis decumbentibus calido oleo perungi debet. Etenim in quiete, quoad eius fieri licet, seruari debent, ita vt siquidem prædiuites aliqui fuerint, per famulos contineantur : sin minus, vinculis constringantur. Nam inordinata motio vires conuellit. Iam verò alia etiam

Venæ frontis sectio.

† fota adhibita calente aqua, aut hydrelæo, καταντλήσω μὲν θερμῷ ὕδατι καὶ ὑδρελαίῳ. Goup.

de causa pedes, prius foti, ligaturis constringi, manuq; contrectari debent, nempe quò humores deorsum reuellantur. Porrò si longior affectus, & contumax fuerit, ab iis quæ soporem accersunt, καρωτικὰ Græci appellant, abstinendum: ea verò quæ digerendi facultatem obtinent, capitis perfusionibus miscenda, scilicet mentæ succus, vel serpilli, vel calaminthę, vel rutæ. Tum iis quoque vtendum quæ naribus inseruntur. A septimo die si viscera sentiant inflammationem, cataplasmatis ex lini semine, & hordeacea farina cum hydrelæo leniemus. Deinde cucurbitulas leues, aut cum scarificatione, tum his ipsis, tum occipitio, & spinæ accommodabimus. Si corpus squalidum perustúmque esse coniectura ueris, febrísque adsit, etiam balneis vtendum aquæ potabilis, & vnctione liberaliore. Vinum tenue & aquosum, quod ὀλιγοφόρον appellant, viribus recolligendis propinabimus, nullam inde mentis turbationem, vt est verisimile, futuram suspicãtes. Aut enim nulla fit, cùm morbus declinat: aut certè si fit, ex facili subsidet. Processu autem declinationis, gestatione corporis vti expedit, & congrua virium recreatione. Sed ita Phrenitici sese recolligent, vt ebrietatem, iram, ciborum corruptiones, & in primis solis æstum caueant.

ANNOTAT. ANDERNACI.

At quæ mentis alienatio. *Quia multæ in hoc caput voculæ incidunt, idem propemodum significantes, non abs re fuerit, eas curiosius in vtraque lingua distinguere. Mentis igitur alienatio verti pro Græca dictione παρανοιᾳ. Nam in febris vehementis statu, vt ait Galenus, accidit ægros παρανόψαι, παραχθῆναι, παραληρῆσαι, & παραφρονῆσαι, quæ Latini exponunt, mente alienari, mente non constare, aliena loqui, delirare & desipere. Si autem hoc continuè accidat, phrenitis dicitur. At si in statu dementia superueniat, in declinatione autem cesset, delirium, non phrenitis est appellanda. Celsus eandem ponit distinctionem lib. 3. cap. 18. Phrenitis, inquiens tum demùm est, cùm continua dementia esse incipit.*

παρανόψαι
παραχθῆναι.
παραφρονῆσαι.
Phrenitis.
Dementia.
Delirium.

Vel læmis, hoc est. *Oroscius malè exponit λημῶντας, id est lippientes. Non enim Læmæ lippitudinem signãt: alioqui omnes quibus Læmæ in oculis innatant, vt hectica, vel potius marasmo confecti, lippitudine laborarent. suprà dixi Plinium dictionem Græcam vsurpare. Celsus pituitam interpretatur.*

Læmæ.

Coma. *Galenus commentario in primum τῶν προῤῥητικῶν refert, Coma & Cataphoram apud Hippocratem idem esse. Sed Coma duplex*

Coma.

plex inuenitur pro humoris ratione. Nam cùm per se est, ex pituitoso generatum humore, grauis sopor, & quasi inexpugnabilis dormiendi necessitas. Quod si biliosus humor mixtus præpolleat, vigilans coma dicitur. Quo qui detinentur, nequeunt vigilantium munia subire, sed tum palpebras claudere cupiunt, tum dormire sperant.

Commodum incident. *Hoc est, opportunitate & occasione sumpta se ingerent. Hoc enim apud Græcos* προσφόρως ἐντυγχάνειν *significat.* προσφόρως.

Panis quoque aqua lotus. *Galenus panis eluendi rationem inuentam esse scribit, vt obstructionem in cibo impedirent. Nam hic panis lotus quàm minimum habet crassiciei, glutinisq́;, vtpote ex terrestri ac graui, aereus, leuísque factus.* *Panis lotus*

Peponis duracini. *Sunt qui non duracini legendum censeant, sed rhodacini: quanquam Palladius, Paulus, aliíq; recentiores Græci, vt Constantinus* δωρακινὰ *legant, quos Palladius vbique imitatus, duracina conuertit. Quicquid sit siue rhodacina, hoc est, à Rhodo nominata, siue duracina à duritie, persica proferas, non multum interest. Plinius etiam cerasa, & vuas duracinas nuncupat. Tu vtrum malis sequere.* *Duracina. Rhodacina.*

Hordeacea farina. *Græcè est* ὠμὴ λύσις, *quasi dicas cruda solutio, vel cruda farina hordeacea, ad differentiam polentæ quæ torretur. Verùm Latini interpretes crudam omittunt, lectori id intelligendum relinquentes. Aliquãdo etiam de aliorum farina* ὠμὴ λύσις *dicitur, verùm tunc apponitur frugis nomen, vt* πυρίνη ὠμὴ λύσις, ἢ λινοσπέρμου. *Sæpe ex superabundanti* κριθίνη ὠμὴ λύσις *nominatur.* ὠμὴ λύσις.

CORNARII.

g *Vigilans enim sopor appellatur. Bilioso etenim humore superante, tales vigilantes phrenitici fiunt. Pituitoso verò rursus prædominante, soporosè rursus in somnum deferuntur. Vetustiores Galeno Catochum, id est soporis detentionem appellant. Catochen verò & catalepsin id est apprehensionem recentes. Græca sic legenda:* καθόλου μὲν γὰρ χολώδους ἐπικρατοῦντος χυμοῦ, φρενιτίζουσιν οἱ τοιοῦτοι ἀγρυπνοῦντες. τοῦ δ' ἂν φλεγματώδους κωματωδῶς καταφέρονται. οἱ δὲ παλαιότεροι τοῦ Γαληνοῦ κάτοχον τοῦτο τὸ πάθος προσηγόρευον, κατοχὴν δὲ καὶ κατάληψιν οἱ νέοι.

De inflammatione cerebri. Cap. VII.

CErebrum inflammatione laborans, sæpe ita intumescit, vt capitis suturæ distendantur. Dolor comitatur maximus, & diuturnus, multus angor, rubor in facie multus cum tumore molli: oculi fiunt emissicij, caput inturgescit. Qui hoc *Cerebri inflammationis signa.*

hoc malo impliciti sunt, sanguinem ex cubito mittere, item ex naribus, & vasis linguæ subditis debent. Porrò vtitor & aspersionibus quæ per inflammationes capiti adhibentur, & cataplasmatis quæ humectare, & maturare sunt idonea.

Curatio.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Multus angor. *Caput hoc ex octauo Oribasij transcriptum est. Græcè habetur πολλὴ ἄση, quod interpretantur plerique, fastidium, cùm verè hoc loco sit dicendum multus angor. Nam adeò torquentur, vt nesciant quid ipsis sit agendum: nunc lecto se erigunt, nunc rursus decumbunt, vitæ quasi pertæsi. Morbus hic intra septimum sæpe iugulat.*

ἄση.

Tumore molli. *Sic reddidi οἴδημα, qui tumor, prementibus digitis cedit: eóque dixi, molli. Tu si libet dicas, cum œdemate.*

οἴδημα.

Emissicij. *Hoc est, qui foras propelluntur, dolore nimio exprimente. Græcè est, προπετεῖς γίνονται.*

Porrò vtitor. *Post totius corporis vacuationem deriuationémque per propinquiores particulas ad topica venit remedia. Primùm aspergines ex hydrelæo, aut vino & oleo, vt in aliis partibus inflammatis conueniunt: deinde cataplasmata ex pane, aut farina hydrelæo subacta, quæ ad maturationem perducunt. Id enim verbum πεπαίνειν significat.*

De Erysipelate cerebri. Cap. VIII.

Erysipelatis cerebri notæ & curatio.

ACcidit quoque Erysipelas cerebro, quo laborans hæc patitur: capite dolet vniuerso, adeò vt flammis id vri putet: facies frigida est, & subpallida, os siccescit. Quare sic affecto sanguis detrahendus est, & potissimùm ex venis sub lingua sitis. Refrigerantia conueniunt: quibus in aliis quoque erysipelatis vtimur.

De lethargo. Cap. IX.

LEthargus itidem, cùm ratiocinatricis animæ noxa sit aliqua, locum eundem quem phrenitis, nempe cerebrũ, occupat: materia verò mali, contraria est. Nam ex pituita humidiore, frigidioreq; cerebrum madefaciente, contrahitur. Lethargicos comitatur febris lenta, non impensè acris erodénsq;, cum alto sopore, quæ Cataphora Græcis dicitur. Pulsus his magni, rarique sunt, & [h] vndosi, respiratio nimis rara & imbecillis. Somno perpetuo præmuntur, à quo ægrè possunt excitari, & quocunque modo interpellentur vix respondent: obliuiosi, mente capti, oscitant crebrò, & hiante ore nonnunquam persistunt, tanquã claudere id obliti. De-

Lethargi signa.

iiciunt per aluum complures quidem liquidiora, nonnullis autem cõtrà venter inarescit. Vrinam reddunt iumentorum lotio similem. Quidam ex eis tremiscunt, & vndiquaque desudant. Huic affectui respondet Caros, quasi dicas veternosus sopor ex eadem materie proficiscens: sed hoc discrimine variat. Febris Carum præcedit, eaque vehementior: Lethargum subsequitur: item quòd Carus etiam alia comitetur symptomata. siquidem frequẽter febrium accessionibus superuenit, comitialibus, cerebri compressionibus, modo osse quidem in fracturis, modò autẽ membranæ custode, quem μηνιγγοφύλακα Græci vocant, priorem cerebri ventriculum premente. Lethargus autem peculiarem quandam constitutionem obtinet: † superuenit comitialibus.

Carosquid, & eius à lethargo discrimen.

† Hæc duo vocabula nec in Aldino exemplari Græco, nec in aliis versionibus leguntur.

Curatio lethargi.

Vires si permittunt, etiam hîc vena secari debet: sin minus, clysteriis acribus aluum ducemus. Aeger decumbet in domo spatiosa, mediocriter lucida. Caput eius oleo perfundi oportet, cui etiam castoreum sit adiectum. Nonnulli in vicem olei, oxyrhodino cum castoreo vtuntur, robur hinc capiti calorémque simul accersentes: reliquum verò corpus delinentes, & præcipuè extrema, oleo veteri: cum nitro tosto, vel pyrethro, vel pipere, vel cocco gnidio[i] extergunt. Licet & cerato, quod his, & castoreo simul constet, vti. Porrò naribus admouentur odoranda thymum ex aceto contritum, aut origanum, aut pulegium. Os vngi conuenit, & palati cœlum detrito sinapi, cum mellis momento. Conarique oportet pituitam indidem affixam digitis eiicere. Si admittant, etiam apophlegmatismi vsus erit ex oxymelite cum hyssopo, aut pulegio, aut origano, aut ipso quoque sinapi. Potui exhibebitur aliquid ex iis quæ citò transeunt, præsertim diaspolites, cochlearij mensura cum posca. iis autem qui in vetustatem inciderunt, & tremuli sunt, castorei quoque scrupulos duos, trésue dabimus. Si humoris inest copia, nihilq; aliud prohibeat, scammoniæ scrupulum castoreo temperatum exhibebimus. At si his affectus non discutitur, caput radendum fouendúmque est sale, milio, & similibus per sacculos adhibitis. Adhæc sinapismis vti in capite prodest, tum iis quæ per sternutamenta euocant. Postea cucurbitulas occipitio agglutinare, partim leues cum multa flamma, partim cum scarificatione. Præterea ad naturæ excretiones

frequenter sollicitare oportebit tum iniectionibus, tum iis quæ vrinam mouent. Inferiorem ventris ab vmbilico regionem oleo rutaceo, aut sicyonio, cui sit adiectum castorei paululum, aspergere fouereque. Iam verò vt deglutiant, crebriùs admonebimus, cum calida aqua dulcium potionum aliquam, præsertim apomeli [k] ex angustis oris vasculis, βομβύλια Græci vocant, instillantes. Quòd si mediā infestet regionem quædam inflammatio, huic itidem medebimur superfusionibus & cataplasmatis. Naribus sinapi aceto tritum, vel castoreum vstum admouere profuerit. Alimentum esto cremor ptisanæ, vel auenæ, vel halicæ cum oxymelite, vel salibus, vel pulegio, nunc quotidie, nunc vno die interposito. [l] A' cibo, vinciri debent: summa cedere multum oportet, cruraq; pungere: nonnunquam pilos etiam in ipsis vehementius euellere conniti, quò excitentur. Iam femorum & crurum rubores excitati, φοινιγμοὺς Græci vocant, subinde prosunt. Cæterùm vbi morbus inclinare inceperit, gestationibus statim congruis vtendum, & ad balneum reducendi sunt. Victus qui vires recolligat, recreétque, decenter adhibendus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Lethargus. *Oribasius lib. 8. omnia ad verbum habet. Consentiunt & quæ Galenus commentario in primum prorrheticon scripsit cum Paulo, nisi quod ipse pituitam frigidiorem habeat.*

Cari species

Caros. *Vide Galenum secundo commentario Prorrheticorum, vbi refert tres quasi species Cari, nempe morbosi, quo de hîc agitur, medij vt ex vino contracti, & boni qui post longas vigilias solet accidere. Cæterùm arteriæ Carotides à caro nomen habent, quanquam si intercipiantur, non statim mutum animal, aut soporosum euadat, sed omnes arteriæ quæ suprà vulneratas partes habentur, pulsum amittunt. Interpretari licet, soporem veternosum.*

Febrium accessionibus. *Emenda codicem Græcum, ac pro παρόξυσμος lege παροξύσμοις.*

Membranæ custos. μηνιγγοφύλαξ.

Membranæ custode. *Sic interpretatur Celsus libro octauo, capite tertio: Quomodo os excindatur. Hæc autem sunt ipsius verba: Factis foraminibus eodem modo media sæpe, sed multò circunspectius excidenda sunt, ne fortè angulus scalpri eandem membranam violet, donec fiat aditus, per quem membranæ custos immittatur. μηνιγγοφύλακα Græci vocant, &c. Nunc quid sit membranæ custos, audi. Lamina, inquit, ænea est, firma, paulùm resima, ab exteriore parte*

læuis quæ demiſſa eſt, vt exterior pars eius, cerebro propior ſit, ſubinde ei ſubiicitur quod ſcalpro diſcutiendum eſt, ac ſi excipit eius angulum, vltrà tranſire non patitur, eóque & audacius, & tutius ſcalprum malleolo ſubinde medicus ferit, donec exciſum vndique os eadem lamina leuetur, tollíque ſine vlla cerebri noxa poteſt, &c.

Quæ citò tranſeunt. *Hoc eſt, quæ citò per totum corporis habitum rapiuntur, quale eſt quod etiam Diacalaminthes inſcribitur. Habes vtriuſque compoſitionem apud Galenum libro quarto de ſanitate tuenda. Græcè eſt τινὸς τῶν ὀξυπόρων. Non intelligit hic Paulus: quæ per aluum citò tranſeunt.* *Nota.*

Iis autem qui in vetuſtatem. *Id eſt, quibus morbus in vetuſtatem incidit, quiq; tremuli ſunt. Nam poſtea ob diuturnitatem morbi, externarúmque partium imbecillitatem, tremor accidit.*

Anguſti oris vaſculis. *Sic interpretatus ſum βομβύλια. Nam Heſychius ait: βομβυλιὸς ποτηρίου γένος κατὰ μικρὸν πότον στάξαντος, ὅθεν διὰ τὸν ἦχον οὕτω κεκλῆσθαι. Conuenit igitur vt eiuſmodi poculis dulcis aliqua potio ita affectis inſtilletur.* *βομβύλια.*

CORNARII.

h *Habent exemplaria καὶ κλονώδεις, ac agitatorij. Verùm ratio pulſuum lib. 2. à Paulo tradita, & experientia teſtatur legendum eſſe, καὶ κυματώδεις, ac vndoſi. Itē Gal. libello de pulſibus introductorio, & lib. 4. de pulſuū cauſis, vndoſum pulſum lethargicis attribuit.*

i *vellicant.*

k *Per anguſti oris vaſcula inſtillemus, ἐπιῤῥαίνοντες διὰ τῶν βομβυλίων. Sunt enim βομβύλια anguſti oris vaſa, per quæ guttatim aliquid inſtillari poteſt, παρὰ τὸ βομβεῖν, id eſt à ſonitu quem edunt, dum guttæ ex eis prodeunt, ſic nominata authore Galeno in Gloſſis Hippocraticis.*

l *Poſt cibum extremæ partes deligentur, aut etiam multùm refringantur, & crura vellicentur.*

De Catocho, aut vigili comate. *Cap. X.*

HVius morbi cauſam, vbi de phrenitide ſermo eſt habitus, ſumus complexi. notæ, vt ſummatim dicam, communes quodammodo ſunt phrenitidis, & lethargi. Sed pro materia abundante variant, peculiares autem hæ. Detinetur æger ſupinus, extenſuſq;, interim facies ſubtumeſcit, & modicè lethargicorum modo liuet: interim rubore tincta eſt, & ſuperior gena ſurſum conuelli videtur, ac excedere, vt ne conniuere quidem æger queat: reſpiratio nulla apparet, ſed quaſi emortuus decumbit. pulſus eſt exiguus, languidus, & *Catochi ſigna.*

creberri

creberrimus. Vrina & aluus cohibetur, aut certè modicè redditur. ac qui ſanè mediocriter habent, liquorem aliquem infuſum deglutiunt: qui verò malo victi ſunt, ad nares regurgitant. Itaque affectus qui pituita bilem ſuperante conſtituuntur à lethargicis diſcernimus, eò quòd neque facies tumeſcit, neq; liuida eſt, ſicut lethargicis: præterquam quòd paulatim etiam leuiter deſudant. In iis autem periculum maius eſt, quibus peruigilium adeſt continens, vrinæ non reſpondent, difficultas ſpirandi intenditur, ſudores erumpunt, item quibus ad nares potus reſorbetur. At ſi mulier hoc laborare vitio cœperit, ab ea quæ vuluæ ſtrangulatu correpta eſt, hac nota diſcernes, quòd naturaliter iacere videatur, & inclamantes percipiat, excitetur, rurſusque ſomno graui ſopiatur. Eſt vbi dicunt Catochon diuerſum à vigili Comate, quod ſimplicem non mixtam habet cauſam, nimirùm frigidiorem, ſicciorémq; materiam, quæ poſteriore cerebri ventriculo obſtructo malum hoc excitarit. Ob quam etiam æger, ſi corripitur ſubitò, in illa permanet figura, qua correptus eſt, ſtans ſcilicet, vel ſedens, clauſis oculis, aut reſpiciens. Quam ob cauſam antiquiores Græci hoc preſſos morbo, Catochos, vel Catochomenos, quaſi dicas, occupatos, detentóſque nominauerunt: recentiores, affectum Catochen, & Catalepſin, veluti detentionem, & deprehenſionem. Curatio prædictis quidem ſimilis eſt, ſed pro ſymptomatum ratione quæ ſuperueniunt, euariat.

Catochi & ſtrangulatus vteri diſcrimen.

Catochos ſimplex à vigilante comate differt.

Curatio Catochi.

HVIC quoque malo ſanguinis miſſione ſuccurritur, pręſertim quibus facies rubeſcit, modò vires ſuadeant: aut clyſteres iniiciendi partim qui pituitam pollentem eliciāt, partim qui bilem abundantem leniant: pari modo aliorũ quoque præſidiorum vſus erit. Similiter ægros nutrire confert, interim diebus ſingulis, interim vno interpoſito. Porrò affectus admodum periculoſus eſt, ſi ex quodam alimenti, aut potus errato acciderit, qui ſtatim ad vomitum cogendi ſunt, ac parciore victu continendi, aluus irritari, ac viſcera reſperſionibus ex cumino, aut ruta foueri debent. Qui ex ebrietate vitium conceperunt, crapula diſſoluta, humidiore cibo tractandi ſunt, qualis eſt ptiſanæ cremor. Præterea caput inunctionibus accommodis per æſtatem frigidis, per hyemem tepidis obducetur. Si crapula neutiquam fuerit ſoluta,

Catochus ex ebrietate.

luta, neque ad ſobrietatem reditus eſt, deſperatæ valetudinis ægrum longè fugere oportet.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Interim rubore tincta eſt. *Græcè erat ἔρευθος αὐτοῖς ἐπανθεῖ. Hoc eſt, rubor eis efflorescit, viuidus eſt. Auicenna hoc caput vt alia pleraque in ſuum librum quaſi tranſcripſit, mutato ordine tantum, vocátque affectum Subet aſahari.*

Qui verò malo victi ſunt. *οἱ δὲ κρατηθέντες. Celſus vertit malo victi. Opponuntur iis qui mediocriter habent: qui morbo poſſunt reſiſtere.*

In iis autem periculum maius eſt. *Reddidi ſic Græca hæc χαλεποὶ δὲ μᾶλλον εἰσὶν, quod eſt, difficiles autem magis ſunt curatu ſcilicet, quibus vigiliæ ſunt continuæ.*

De memoriæ iactura, & ratiocinationis, item de Caro, hoc eſt, veternoſo ſopore, & fatuitate. Cap. XI.

MEmoriæ iactura partim per ſe, partim etiam cum aliqua ratiocinationis offenſa accidit: quemadmodùm, & mentis ſeu ratiocinandi facultatis noxa priuatim priùs accidit: deindè memoriæ iactura inſequitur. Verùm cùm vtraque pars, malè fuerit affecta, fatuitas ſeu ſtultitia, quæ Græcis moroſis appellatur, oboritur. cauſam habent communem efficientem nempè intemperiem. Quòd ſi humida ſolùm fuerit, memoriæ & ratiocinationis vitium creabit, torpores graues, animi ſopores, Cataphoras Græci vocant, longos, altóſque ſomnos. Si vero humori frigiditas etiam acceſſerit, caros & lethargos: eodémque modo ſi ſola quidem fuerit ſiccitas, vigilias tantùm inducit: ſin autem calor acceſſerit ſiccitati, deliria, & phrenitidas mouebit. Porrò intemperies hæ nonnunquàm obueniunt humoribus, nonnunquàm cerebri ventriculis, vel ipſius vaſis: vel vtique in humiditate inſperſę, vel in ipſomet cerebri corpore, vel etiam temporum muſculis tali modo vitiatis. At ſi quandò humores cum ipſis fuerint mixti, ſimilem quoque morbum inferent: verùm ſimplex, an compoſita ſit intemperies efficiens, ex ſpecie excrementorum condiſces. Quòd enim memoriæ, & ratiocinationis iactura frigiditatis ſoboles exiſtat, compertum habemus: ea verò humiditatíne, an ſiccitati iuncta ſit, ex recrementis, ægri habitu, temperatura, victus ratione, anni tempore, & loco deprehendemus.

Cauſæ memoriæ læſæ, &c.

Curatio.

Si frigida malè habuerit intemperies, calefacere, si humiditati iuncta sit, etiam exiccare oportet. rursus si mixta cum siccitate, humectare simul, & calefacere. Pari modo etiam in calida intemperie refrigerare conuenit, si siccitas accesserit, pariter humectare: si humiditas, refrigerare simul & siccare. In quibus autem sanguineum humorem deprehendis abundantem, venam aperire, vel clysteriis acribus vti consilium est, deinde etiam hiera exhiberi debet, & apophlegmatismis vti conuenit. Item inunctiones capiti sunt inducendæ ex oleo, cui adiecta sint quæ refrigerant, exiccantque, rosæ dico, myrti, lentiscus, aliáque similia: necnon toti corpori prospiciendum est. Quòd si ex æstu, & lassitudine orta fuerit intemperies, caput oxyrhodino perfundendum, tum reliqua curandi ratione frigida, humectáque vti conuenit: cum in aliis tum in cibo & potu. Quòd si caros fatuitati, vel obliuioni accedat, huic etiam prospiciendum est, vt in lethargicis priùs comprehendimus, vbi & ipsorum discrimen explicitum est.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Causa prudentiæ. Stultitiæ.

Causam habent communem. *Subintellige, mentis noxa, & memoriæ iactura. Fatuitatis causam Galenus comment. in libellum Hipp. de Natura hominis ita tradit. Acumen ingenij & prudentia ex bilioso humore nascitur: constantia verò & firmitas ex melancholico: simplicitas stoliditásque ex sanguine. pituita verò natura ad mores fingendos inutilis, &c. Cæterùm, communem causam refert Paulus & mentis noxæ, & memoriæ iacturæ. Malè habebatur in græco codice κρὲ νῦν pro κοινὴν.*

Vel vtique in humiditate inspersa. *De ea nimirùm dicit humiditate, quæ per totum corpus cerebri dispersa est. Galenus tertio locorum affectorum habet sententiam eandem, sed paulò apertius.*

De vertiginibus. *Cap.* XII.

Vertiginis causæ.

VErtiginum affectus nascitur cum frigidus, glutinosúsque humor cerebrum occupat: vndè leui occasione protinus etiam concidunt. veluti quando aliqua circumagi extrinsecus aspexerint, vt rotas, vorticésve, aut quãdo etiam ipsi circumaguntur. Interim verò etiam calfacti capite, cùm humores in eo contenti, vel spiritus quoque commouentur: interim prioribus cerebri ventriculis dum caluaria

contra

confracta perforatur pressis, in quibus etiam vehementes oboriuntur cruciatus. præcedit autem in eis, quibus caput primariò afficiatur vehemẽs in eo dolor, veternosus sopor, qui κάρος Græcis dicitur, & aurium sonitus. & quidam sanè olfactu læduntur, quidam verò gustu. at quibus ex consensu ventriculi oris vertigines accidunt, & stomachi rosio, quam Cardiogmon Græci appellant, & nauseæ simul comitantur.

Ex primario cap. affectu.

Ex cõsensu.

Curatio.

VERTIGINOSOS in accessione quidem medicamentis, quæ odore mouent idoneis, excitare conuenit. Item frictionibus vti, & id genus aliis. Vbi morbus remiserit, eius amoliendi gratia sanguis primùm mittendus est: deinde purgatio ex hiera præstanda. Interposito tempore acri clystere ex centaurei, vel cucurbitæ Syluestris decocto vtendum est. Secundùm huiusmodi vacuationes caput ipsum cucurbitulis ad occipitium cum scarificatione lancinari debet, mox apophlegmatismi, id est, medicamenta quæ saliuam per os eliciant adhiberi, & sternutamenta moueri. At quos capitis calor, auriúmque sonitus malè habet, ceu vaporibus calidioribus per arterias sursum elatis, etiam arteriæ sectio retrò aures iis adhibenda est: vt in parte chirurgica sumus dicturi.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Vertiginum affectus. *Vide Galenum lib. 3. de locis affectis. Alibi autem refert causam inordinatam flatuosi spiritus motionem, qui vel in cerebro generatur, vel ab inferioribus sursum fertur.*

Δίνη.

Rotas, vorticésve. *Græcè est οἷον ῥόχους ἢ δίνας. Galenus ῥόχους ἢ δίνας ἐν ποταμοῖς, hoc est, rotas vel vortices in fluminibus. Nam δίνη συστροφὴ ὑδάτων. At δῖνος, ait Galenus, ὀνομάζεται, ὅταν ἡ κεφαλὴ περιφέρεσθαι φαντάζεται. ὅταν δὲ σκοτώδης ἡ ὄψις ἅμα τῷδε φαίνηται σκοτόδινος καλεῖται, &c. Apud Latinos vertigo alterum nominari potest, alterum si ad verbum interpreteris. Tenebricosa vertigo.*

Δῖνος.

Vertigo.

Medicamentis quæ odore mouent. *Hoc est, quæ naribus odoranda adhibentur, atque ita cerebrum commouent, Græcè dicuntur ὀσφραντά. Celsus, quæ odore mouent, conuertit.*

ὀσφραντά.

De morbo comitiali. Cap. XIII.

MOrbus comitialis, cùm totius corporis sit conuulsio cum principis animæ functionum noxa, partim sanè in ipso cerebro, partim verò in vniuersis huius ventriculis

Epilepsiæ tum ex primario cerebri affectu tum ex consensu causæ.

causam habet constitutam : ea modò est humor pituitosus, modò melancholicus, præterea etiam ore ventriculi affecto consortij lege oboritur, quemadmodum in colicis quoque, sicuti cùm de illis agemus exequemur. vel certè aliis quoq; partibus contagionem impartientibus nascitur, cùm aura quædam frigidior ad cerebrum ascendit, aliàs à crure, aliàs à manus digitis. Insuper visus est quandoque prouenire etiam in quadam muliere ab vtero quo tempore esset grauida: à partu autem cessauit. Occupat hoc morbi genus maximè pueros, eósque adhuc paruulos. deinde verò adolescentes, & iuuenes, minimè senes & decrepitos. Præcedit igitur comitiales inuitus corporis animíque status, tristitia, eorum quæ perceperant obliuio, turbulentæ insomniorum imagines, capitis dolor, eiúsque repletio continua, ob iracundiam maximè, & pallor faciei, & inordinatus linguæ motus: nonnulli ipsam quoque commordent. Quibus autem à stomacho vitium oritur, etiam palpitatio ipsius præcedit, turbatio, & erosio. Iam ex inedia seu cibo tardiùs assumpto irritantur. vbi verò symptoma iam institerit, ægri derepentè concidunt, conuelluntúrque: interdum etiam exclamant voce nihil significante. At eximia, peculiarísque admodùm nota ipsorum existit, oris spuma: cùm alia communiter aliis quoque morbis eueniant. Non desunt quibus etiam vrina & stercus prçter voluntatem excernitur: nonnullis & genitura. In quib. igitur acutissimus est affectus, statim iugulat, & accessionum cõtinuatione, & symptomatis vehementia. In pluribus autem longus esse solet: eoque si non in pubertate, vel menstruis purgationibus, vel per conceptum solutus fuerit, aut si post hoc tempus contractus fuerit, sæpè vsque ad mortis diem prorogatur, nisi congruam medici curationem consequatur. Coarguunt comitiales suffimenta, bitumen, vel lapis gagates, vel cornu caprillum, iecur hircinum comestum, & iecoris tosti odor.

Præcedentia epilepsiam.

Curatio.

Si infans adhuc fuerit qui ægrotat, nihil moliendum est. nam ætate ad biliosiorem, sicciorémque statum transeunte, & victu moderatione adhibito, sua spõte plerunque morbus finitur. [m] Conuenit autem victus etiam solùm tum infantium, tum nutricum rationem habere. Qui verò post annos pueriles in morbum hunc prolabuntur, eorum partes conuulsæ

uulsæ ac distractæ pingui oleorum aspergine foueri, vincir & in rectum dirigi debent. Deinde ore distento digitus demitti, aut penna oleo irino vncta, pituitæ auferendæ gratia. Quin & medicamentis quæ naribus adhibentur sensum mouere conuenit, vt peucedano, cyrenaico liquore, bitumine, pice cedrina. Post accessiones si nihil prohibet, sanguis vtiq; è cubito mittendus est. At si nihil remittat accessio, summæ partes sinapismo delinendæ sunt: cucurbitula autem præcordiis defigetur. Quòd si nec his morbus comprimitur, minimum in medicina spei superest. nihilò secius tamen medicus animo confidente castoreum necessitate adactus, & liquorem cyrenaicũ cum melle & aceto ori infundet. in anum centaurei decoctum, vel cucurbitæ Syluestris dabit. vbi ad se redierint ex morbo comitiali, viribus antè recreatis purgatione ex hiera vacuandi sunt. Hęc sanè est recentis & acuti morbi comitialis curatio. Deinceps quomodò inueterato succurratur, trademus. Itaque ægrotos aquæ potu continere diu expedit. aggredientes autem curationem, si nihil obest, sanguinẽ dimittere. Interpositis quatuor aut quinq; diebus corpusculum reficere, & sic purgante medicamento euacuare, præsertim veratro nigro, vel cucurbita Syluestri, vel certè scammonia. Porrò veratrum sine medulla tusum cribratúmque aquę mulsæ cyathis quinque, vel sex inspergere oportet, aut melle discocto cum piperis momento excipere. Cucurbitam verò Syluestrem, semine eiecto, sed quæ medullam reseruet, passo implebis, sinésque totam noctem commadescere:[n] manè passum auferetur potuíque dabitur.[o] Vel etiã medicamento ex veratro albo purgationem molieris: quod hæc recipit: baccarum lauri purgatarum, piperis albi, alypiados, euphorbij, veratri albi singulorum drachmas octo. Hoc totum datur cum passo quod in cucurbita Syluestri pernoctarit, probè vacuat per vomitum. Vbi verò sat purgati sunt, ægri balneo credentur. Tertio die in præcordiis & dorso cute scalpello incisa cucurbitulę affigendæ sunt. Deinde compluscultis diebus interpositis corpusculum reficiendum est, & Hiera diacolocynthidos assumi debet, posteà capiti & occipitio cucurbitula agglutinari. Sequenti die panis coctus in mulsa, tritus autem cum amaris amygdalis, vel serpyllo, vel menta, vel calamintha, vel ruta superdandus: atque id per triduum continuabitur. ab hoc, caput radendum est, & peuce-

Veratri & colocynthidis præparatio.

dani liquore, ex aceto diluto, in quo ſpondylion ſit coctum perungendum: rurſus interpoſito ſpacio corpuſculum reficitur: & antidoti diacolocynthidos oboli nouem ex aqua mulſa exhibentur: & interpoſitis diebus iterum tres ex antidoto offerre conuenit. Indè medicamentis vti quæ ſternutamenta citant. Poſt quinque decémve dies caſtoreum ex mulſa præbetur: tempore rurſus interpoſito in aluũ dabitur centaurei decoctum & cucurbitæ Syluestris: ab hoc iterum hiera offeretur. mox vtendum iis quæ ſaliuam per os & nares educant, deinde ſinapiſmus capiti inducitur. iam etiam acrium ciborum eſus conuenit, cùm opportunitas eſt, adhibitus. Auxiliatur his etiam oxymel ſcilliticum quotidiè potum, & mel, in quo ſcilla intabuerit, inſtar cochlearij aſſumptum. victus autem ratio eſt quæ incidat, extenuétque. Capparis igitur frequenter eſus & ſalſamentum prodeſt. Fugere oportet carnes, legumina, vinum copioſius, venerem liberaliorem, balnea, ſinapi, & potum ſtatim à balneo, præſertim vini meraci. Exercitia proſunt & frictiones, ſed capiti poſt reliquas omnes corporis partes adhibitæ.

De iis qui ſtomachi vitio comitiali morbo corripiuntur.

SI ſtomachus primariò affectus morbum inuexerit, ſollicitudo habenda eſt, vt ex facili æger concoquat, Panis igitur accuratè elaboratus ex vino temperato quod leuiter aſtringat, albúmque colore ſit ad horam tertiam aſſumi debet. medicamentum verò ex aloë bis, térve ſingulis annis dare his expedit. Vidi autem quandoque puellum (inquit Galenus) neutiquàm hoc tentatum morbo posteaquam radicem glycyſidis (dicit autem pæoniam magnam recentémque) ex collo ſuſpenſam geſtaret. Inſuper agaricum opitulatur comitialibus, idem præſtat ſeſeli, ſpondilij fructus radíxque: ariſtolochia rotunda ex aqua pota non parùm huc facit, & continua crurum ſcarificatio.

Pæoniæ radix de collo ſuſpenſa.

De iis qui à particula quadam morbum concipiunt.

INVASVRO quidem ſymptomate, vbi particulam communicare morbum ſenſerint, ſiue ea fuerit manus, ſiue pes, func excipi valenter debet quæ ſuperpoſita eſt. Cùm autem remittit, recreare corpus oportet, adurens quoddam medicamentum particulę inducentes, cuiuſmodi eſt lepidium, & diacantharidos dicta ſimiliáque. Ad hæc oxymel Iulianum comitiales vehementer adiuuat, particulatim materiã emolliens

Oxymel Iulianum.

liens. Post omnia commemorata & Theriace, & naturales balineæ locum obtinent. per totum autem vitæ curriculum, cauenda maximè cruditas, cibus antè concoctionem obitam, isque crassi succi, ¶ tarda cibi assumptio, corporis exagitatio, vinum largius, & potus à balneo, sicut comprehensum est, maximè, meracus, præterea valdè vetusta, crassaque vina, tum acria ex his quæ odore mouent, & caput replent, inconniuens è sublimi conspectus, in balneo mora, & capitis ex sole exustio.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Morbus comitialis. *Vide Galenum libro tertio de locis affectis, & Oribasium in octauo, vndè Paulus hæc ad verbum transcripsit, Græci vocant ἐπιληψίαν, quæ dictio comprehensionem, retensionem, obturationémque significat. Nam spiritus animales hoc in morbo detinentur, adeò vt in membra corporis distribui nequeant.*

Vel certè aliis quoque. *Græcè est ἤγουν καὶ διὰ ἀναδόσεως ἑτέρων μορίων, ad verbum sonat: Vel etiam ex aliarum partium distributione, quod est, vel etiam aliis particulis cerebro communicantibus.*

Voluntatis & consilij expers. *στάσις ἀπροαίρετος in Græco codice habetur, quod est: Status qui citra voluntatem & propositum fit, veluti angustia, aut tristitia. Aristoteles distinguit προαίρεσιν ab ἀκουσίῳ. Illa enim fit cum ratione & intelligentia, ἀκούσιον contra. Poßis itaque dicere, inuitus corporis & animi status. Galenus libro suprà nominato ait: Dormientes spirant, quamuis nulla alia accedat actio, quæ voluntate & consilio regatur. Item μηκέτι παρακολουθεῖν ἑαυτῷ, quod est: Non amplius constare mente & intelligentia: ad verbum verò sonat, seipsum assequi.*

στάσις ἀπροαίρεσις.

παρακολουθεῖν ἑαυτῷ.

Eorum quæ perceperant. *In Græco duæ tantùm dictiones habentur, τῶν προσεχῶν λήθη. Suidas προσέχειν interpretatur προσοχὴν hoc est, meditationem, perceptionemq́;. Sunt qui malint τῶν προσεχῶν λήθη exponi, propinquorum obliuionem, vel necessariorum.*

Menstruis purgationibus. *Græcè est simpliciter κατὰ τὰς καθάρσεις. mox addit ἢ τὰς κυήσεις, hoc est cùm in vtero habere cœperint. Celsus aptè dixit, In pueris, veneris, in puellis menstruorum initiũ tollit. Paulus hoc pubertatis vocabulo comprehendit. Vide Aphorismum septimum libri quinti, eiusq́; commentarium Galeni.*

Si infans adhuc fuerit. *Galenus exiguum quidem, sed elegantem puero comitiali commentarium dicauit: in quo morbi huius omnem curandi methodum & rationem est complexus. Reliquarum ætatum meminit etiam libro tertio de locis affectis.*

Manè passum auferetur. *Codex Græcus habet ἱερᾶσαντα, pro ἀιράσαντα.*

Sinapismus Sinapismus. *Nempè vt noxij humores ex alto corpore in extima euocentur, habes autem sinapis oblinendi rationem libro septimo Pauli abundè & eleganter expositam.*

Iam etiam acrium ciborum esus. *Græcè est δριμυφαγίαι. Celsus de eodem morbo verba faciens, acria, inquit, assumat. Marcellus Dioscoridis interpres, malè conuertit vomitionem acrium ciborum esu concitatam.*

Vidi autem quandoque puellum. *Galenus hoc commemorat libro sexto de simplici medicina, vbi de herba Glycyside disputat, vidi inquiens puerum totis octo mensibus, morbo liberum & cùm fortè fortuna radix à collo cecidisset, rursus conflictatum, &c.*

Inuasuro quidem symptomate. *Addidi ad euidentiorem intellectum, communicare morbum: aliàs obscura nimis esset sententia, ἐπειδὰν αἰσθάνωνταί μορίου, id est vbi senserint particulam, intelligendum affici, vel à particula morbum excitari.*

ἀποθεραπεύειν. Cùm autem remitti. *Græcè est ἐν δὲ ἀνέσεσιν ἀποθεραπεύειν. In remißionibus autem apotherapia vti. Est autem ἀποθεραπεύειν corroborare & firmare corpus, nec non vindicare à laßitudine. Sequitur autem omnium exercitationem magnam, ne corpora in laßitudinem incidant. Hic autem post acceßionem corpus antè agitatum recreare nonnihil oportet, vel particulam, vndè morbus excitatus est, firmare caustico medicamento, quod calorem in eo excitet, ne amplius in eam humor frigidus, aut superuacuus confluat, & indè ad cerebrum feratur.*

ἀτενίζειν. Inconniuens è sublimi conspectus. Sic exposui καὶ τὸ ἀτενίζειν ἐξ ὕψους, *quod ad verbum sonat inconniuenter conspicere ex alto. Celsus vertit clarè è Græcis, loci præcipitis conspectus.*

CORNARII.

m *Oportet autem victus rationem non solùm infantibus, sed etiam nutricibus ac lactantibus, prospicere. Græca sic legenda.* χρὴ δὲ τῆς διαίτης μὴ μόνον αὐτῶν τῶν βρεφῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν γαλουχῶν προνοεῖσθαι

n *Mane passum euacuatum bibendũ præbe. In Græcis pro κεράσαντα lege ἱεράσαντα. hoc modo.* ἕωθεν δὲ ἱεράσαντα τὸ γλυκὺ, διδόναι πίνειν. *Significat enim* ἱεράσαι, κενῶσαι, *id est euacuare.*

o *Medicamenti huius pondera nimia sunt, nam singularum rerum quæ octo drachmarum pondere sumuntur, scrupulos vel siliquas legendum puto, imo omnino siliquas legendas esse censeo,*

ſeo, vt ſit totum medicamenti pondus duarum drachmarum, & ſiliquarum quatuor.

p *Ex quo radicis pæoniæ geſtabat magnam ac recentem partem, &c. In Græcis deeſt vox* μέρος. *Lege igitur,* ἐξ οὗ τῆς ῥίζης τῆς γλυκυσίδης. λέγει δὲ τὴν παιωνίαν, μέγα καὶ πρόσφατον μέρος.

q *Et cibi dilationem, & vehementem ad venerem impetum, & multi vini potum, ſubaudi caueant,* καὶ τὴν βραδυσιτίαν, καὶ τὴν ἐκμόχλωσιν, τὴν δὲ πολυοινίαν. *Quid* ἐκμοχλώσεως *nomine intelligatur, neſcio: vocémque corruptam eſſe haud dubito. Quare* τὴν ἐκμάχλωσιν *legendum eſſe ſuſpicor, à verbo* ἐκμαχλόω, *quod ſcortor, & ad venerem feror ſignificat. quod verbum etſi inuſitatum ſit, tamen iuſta forma de ſe verbale nomen* ἐκμάχλωσιν *facit, per quod hîc vehemens ad venerem impetus indicatur, vt ſit idem* ἐκμάχλωσις *quod* μαχλοσύνη, *id eſt venus & ſcortatio. Sed hæc coniectura ſit.*

De melancholia. Cap. XIIII.

MElancholia mentis quędam alienatio eſt ſine febri, ex melancholico maximè humore naſcens, qui mentem occupauerit: aliàs cerebro ipſo per ſe ægrotante, aliàs totius corporis conſenſu immutato. Tertia verò melancholiæ ſpecies eſt, quam flatulentam, & à præcordiis Hypochondriacam appellant, ob inflammata circa ſtomachum præcordia proueniens, quæ modò auram quandam maligniorem, modò ſubſtantiæ humoris partem ad cerebrum ſurſum tranſmittant. Communia omnium ſigna ſunt, metus, triſtitia, homines auerſantur, alij ſe credunt animalia quædam bruta eſſe, & voces ipſorum imitantur: alij vaſa fictilia, metuúntq; ne rumpantur. adhæc mortem hi expetunt, illi eandem expaueſcunt, nonnulli ſemper rident, nonnulli plorant. Alij verò putant à maiore quadam vi ſe inuadi, & vaticinantur futura, non aliter quàm vates & diuinaculi, quos Græci ἐνθεαστικοὺς propriè nominant. Peculiares autem notæ eorũ ſunt, qui ex totius corporis conſenſu melancholia laborant, gracilis corporis habitus, niger, hirſutus, & ex toto melancholicus, vel natura, vel etiam ex acquiſito per ſollicitudines quaſdam, aut vigilias, aut prauorum ciborum eſus, aut hæmorrhoidum, aut menſtruorum ſuppreſſionem. At qui ex præcordiis melancholici exiſtunt, eos teſtantur cruditates, acidi ructus, ardor, & ipſorum grauitas, tum quòd præcordia ſurſum conuellantur: interim etiam inflammatione conflictentur. Adhæc quòd incipientibus, deinde maioribus

Melancholia quid.

Melancholia hypochōdriaca.

Signa melãcholiæ primæ.

Numine afflati.

Signa melãcholiæ per conſenſum corporis.

Signa hypochōdriacæ.

effectis melancholica comitentur symptomata. quódq; hæc leuentur concoctione, vel alui excretione, vel multis flatibus, vel vomitu, vel ructu. Cùm autem nullum ex his, aut certè pauca eueniunt melancholica quæ apparent signa cerebrum primariò affici in totum succi contagione melancholici fatentur. Porrò si quando flauæ bilis suprà modum exustæ in nigram fiat mutatio, insaniam, dictam Græcè Manian inferet, ob quam ferarum modo efferantur insani, vt etiam eos qui imprudentius ipsis occurrunt, manu violenter tractent.

Curatio melancholiæ.

Ex primario cerebri affectu.

QVI igitur ex primario cerebri affectu melancholici sunt, crebris balneis, victu boni succi & humido curantur, vnà cum decenti animi delectatione, sine alio præsidio, cùm certè humor qui molestat nondum ob temporis longitudinem excerni contumax est, quando etiam valentiora, magísque varia tentare oportet remedia. Itaque purgentur per initia epithymo, aut aloë. Nam vel pauxillum ex his sumptum quotidie maximè iuuat, & leuiter aluum subducit. vbi verò purgati fuerint, vti dictum est, absinthium propinabitur: nunc quidem herba ipsa in aqua macerata coctaque duorum cyathorum instar, nunc autem eius succi drachma semissis, cum aqua continuè liquefacta. Aceti quàm acerrimi modicum sorbitioni datur somnum inituro. Iam multa obsonia in id intincta esse conuenit. Præstantius autem fuerit aceto mixtam esse scillam, polium, & tenuem aristolochiam.

Aloës vsus quotidianus.

Absinthij potus.

Curatio melancholiæ per consensum totius.

At cum morbo quidem incipienti ex totius corporis affectus consortio, vt suprà dictum est, incidis: corpus autem, viribus constat, à sanguinis missione incipiendum est: post hanc, viribus recollectis, inferius purgare conuenit medicamento ex cucurbita syluestri, tum eo quod constat nigro veratro: ac si hæmorrhoidibus, aut mẽsibus suppressis malũ fuerit concitatũ, illas adaperiemus, hos proritabimus. Laudantur etiam facultates, tum quæ vrinæ ciendæ sunt, tum quæ per sudores purgant. Sin autem præcordiorum offensioni morbus debetur, & horum habenda erit sollicitudo: ac fouebuntur ipsa decocto rutæ, anethi, absinthij, pulegij, agni seminis, & fructus lauri perfundendo. Hæc etenim dolores quoque leniunt, & flatus discutiunt oleo incocta, & sic affectæ parti applicata. Cæterùm pręter hæc insint cataplasmatis etiam

Curatio melanch. hypochõdriacæ.

etiam ea quæ flatibus diſcutiendis faciunt. nempe apium, vel aniſum, vel cuminum. Nil mali fuerit, ſi indatur cataplaſmati & cyperus, & iris, & libanotis, quam roſmarinum vocant. Cùm hæc admoues longo tempore per diem & paſto, & ieiuno adhærere ſines. Vbi ademeris, aliud quoddā operimentum ſuper accommodato, lanam ſcilicet latiorem. Cucurbitulis ad flatus digerendos leuibus vtitor: ad dolores verò inflammationéſque cum ſcarificatione. Porrò adhibita curationi diligētia, nec ſinapi obliuiſcere, ſed acribus ſmegmatis, & dropacibus ſuper dorſum, ventrémque vti conuenit. Quibus vitium inueterauerit præſentiſſimum eſt remedium, etiam citato per veratrum album vomitu, purgatio. Victus omnibus melancholicis conferet probi ſucci, & mediocriter humectans. Vitāda ſunt, caro bubula, ceruina, lenticula, braſſicæ, cochleæ, vina craſſa, & nigra: breuiter, quæ atram bilem generant.

Atrā bilē generantia.

Curatio inſaniæ.

INSANIENTES conſimilem melancholicis curationem recipiunt. Propriam verò habent, vt caput ipſorum tum roſaceo, tum oxyrhodino perfundatur. Item ex antidoto picra purgabimus, verùm ſanguine prius miſſo: nec non hirudinibus in capite vtemur. Vnicè ipſos iuuat hippomarathri radix, ſeménque eius ex aqua potum. Inſuper Bryoniæ radicis drachma ex aqua quotidie aſſumpta. Sin autem delirantes purgantium medicamentorum potionem renuant, miſceri debent ea neſcientibus ipſis, cibis, nempe buccellis vel ficubus pinguibus, vel palmulis, interdum verò potionibus adiicienda ſunt. Ante omnia verò † aut in lecto vinciendi, ne & ſibi, & iis quibus incidunt mali quippiam inferant: [r] aut geſtandi grabato intra lecticam quandam inſanientibus peculiarem γύργαθον Græci vocant, ex alto penſili.

† continentur à ſeruis aliquot, κρα-τάδωσαν ὑπὸ τινῶν παίδων. Goup.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Melancholia. *Galenus de hac multa libro tertio de locis affectis. Oribaſius eadem libro octauo habet. Cæterùm vno omnes conſenſu dicunt inſaniam, mentem ipſam occupare, nunc cerebro ipſo peculiari vicio laborante, nunc totius corporis affectionem ſimul experiunte.*

Per ſe ægrotante. *Ita interpretatus ſum Græcam dictionem, πρωτοπαθοῦντος, quaſi primario affectu exponas Idem verò eſt, per ſe apud idoneos ſcriptores, quòd nimirùm, nullo alterius conſenſu.*

Homines

Homines auerſantur. *Miſanthropia eſt eiuſmodi animi affectio, qua quis in ſolitudine viuere cupiat, vitet hominum conſortia, vt Homerus de Bellerophonte ſcriptum reliquit.*

Qui miſer in campis mærens errabat Aleis,
Ipſe ſuum cor edens, hominum veſtigia vitans,

μισανθρωπεῖν. ἀπανθρωπεύεσθαι, διαχειρίζεσθαι.

vt Cicero vertit. Diximus etiam μισανθρωπεῖν, & apud Hippocratem ἀπανθρωπεύεσθαι, hominum conſuetudinem auerſari.

Manu violenter tractent. *Ita expoſui διαχειρίζεσθαι Celſum ſecutus in capite de phrenetide, vbi habet: Alij conſurgunt, & violenter quædam manu faciunt. Non ſum ignarus διαχειρίζεσθαι ab Heſychio exponi φονεύειν, quod eſt occidere, verùm hoc non ſemper contingit. Tractant quidem violenter eos, tum feriendo, tum mordendo, tum alia faciendo.*

Qui igitur ex primario. *Hæc ex libro tertio de locis affectis ad finem tranſcripta ſunt. Reddidi πρωτοπάθειαν primarium affectum, qui non ex alterius partis dolentis conſenſu oritur. Cæterùm omnia remedia melancholiæ Galenus loco ſuprà citato enumerat, præter hoc, vnà cum decenti animi delectatione, quæ Græcis dicitur θυμηδία.*

θυμηδία.

Aut geſtandi grabato intra lecticam inſanientibus peculiarem. *Celſus etiam inquit, maximè ſuſpenſi lecti motus. γύργαθον teſte Suida. κλινὴ ἐν ᾗ τοὺς παρέτους καὶ δαιμονιῶδεις στροβοῦσι.*

γύργαθον.

CORNARII.

r aut intra ſportam cãcellatim textam concluſi, in lecto ex alto ſuſpenſo in altum attollantur. Græca ſic habent, ἢ ἐωρίσθωσαν ἐν κλινιδίῳ, ἔνδοθεν γυργάθου τινὸς, ἐξ ὕψους ἀπηρταμένῳ. Eſt autem γύργαθον σκεῦος πλεκτόν.

De Incubone, qui Ephialtes Græcè dicitur.

Cap. XV.

EPhialten, qui Latinis Incubo eſt, aliqui à viro dictum aſſerunt, vel inde quòd hoc malo correpti, ceu inſilientem aliquem ſe imaginentur. Themiſon autem decimo epiſtolarum volumine à ſuffocando forte, Pnigalionem appellauit. Conſtituitur id vitij ex crapula, & continua ſtomachi cruditate. Comitatur eo detentos difficilis motus, torpidus in ſomno ſenſus, ſuffocationis imaginatio, & veluti quodam ſuper incidente, oppreſſio, ita vt exclamare nequeant hoc detenti, aut vocem edant nihil ſignificantem. Nonnulli verò etiam audire ſæpe eum qui ſuper ipſos inciderit, ac venerem exigere imaginantur, ſed contractis eos digitis fugere. Cura itaque habenda eſt mali per initia. nam ſi diutius

Incubonis cauſa.

Incubo grauiorũ morborum nũcius.

proroge

prorogetur, continuè per noctem incidens, magnum aliquem morbum nunciat, vt apoplexiam, insaniam, & morbum comitialem, cùm in caput huius vitij causa ferri cœperit. Quæ enim comitiales interdiu, eadem ephialtici dormientes noctu patiuntur. Itaque commodum est sanguinis detractione & purgationibus vniuersum ægri corpus vacuare. Maximè his opitulatur, nigri veratri drachma, cui scammoniæ oboli tres sint adiecti, & nonnulla ex odoratis, anisum, daucum, petroselinum. Iam hiera diacolocynthidos strenuè auxiliatur: est autem ea quæ ad Rufum authorem refertur. Victus porrò sit tenuis, non qui inflationes pariat. Succurrit ipsis & pæoniæ semen. Dandaque continuè sunt potui ex aqua grana eius nigra quindecim contrita.

Incubo nocturno epilepsia.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Ephialten. *Hunc affectum appellaui Incubonem secutus Scribonium compositione centesima, vbi inquit: Facit hæc compositio ad suspirium, & ad vocis abscisionem, & subitas præfocationes ex qualibet causa ortas, & ad eos qui sæpius existimantur ab Incubone deludi. Plinius nocturna delubria nominat.*

Incubo.

Nocturna delubria.

De Lycaone, vel Lycanthropia. *Cap.* XVI.

QVi Lycanthropia detinentur, noctu domo egressi, lupos in omnibus imitantur, & donec dies illucescat, circa defunctorum monumenta plerunque vagātur. Hæ comites ipsorum notæ sunt, facies pallida, oculi ad videndum imbecilles & sicci, lingua aridissima, nulla in ore saliua, sitis immodica, tibiæ quòd frequenter impingant exulceratæ, adeò vt sanari nequeant. Tales quidem sunt notæ: speciem verò melancholiæ Lycanthropiam esse existimare conuenit, curandúmque in accessionis tempore, sanguinis ex vena ad animi vsque defectum detractione: item, cibis probi succi æger, & balneis dulcis aquæ sustinendus est. Deinde lactis sero per triduum vsus, etiam hiera diacolocynthidos, bis térue purgabitur. à purgationibus, Theriacam quoque ex viperis assumet, ac alia reliqua in melancholico affectu commemorata. Inuadenti iam morbo asperginibus somnum accersere conuenit, in id efficacibus. vbi somnus accesserit, nares opio illinuntur.

Lycanthropiæ signa.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Qui lycanthropia detinentur. *Hic morbus apud Latinos nomen nullum habet, si ad verbum interpreteris, Lycanthropi sonat*

lupini homines, hoc est, qui lupos imitantur. Auicenna integrum caput de Cutubut hinc transcripsit.

ἀδρανεῖς. Oculi ad videndum imbecilles. *Græcè est, ὁρῶσιν ἀδρανεῖς, quod sonat, vident imbecillè. Nam ἀδρανὴς idem quod ἀσθενής. Auicenna: Oculi ipsorum sunt debiles & submersi.*

De amantibus. *Cap.* XVII.

AMores cerebri affectibus annumerare cùm sint quædam curę, haud fuerit absurdum. Cura verò affectus est animi, ratiocinatione in motu laborioso occupata. Hæ sequaces amantium sunt notæ. Oculi concaui non illacrymant, sed tanquam voluptate pleni apparent, continens palpebrarum motus, & cùm reliquæ corporis partes non collabantur soli hi amantibus concidunt. Pulsus ipsorum propriè nullus est, vt quidam opinati sunt, verùm, qualis eorum deprehenditur, qui cura conficiuntur. Cùm verò id quod amatur in mentem ipsis vel auditu, vel visu, & præsertim repentè venerit, tunc pulsum animo turbato contingit immutari, neque naturalem æqualitatem, neque ordinem retinere. Hos igitur & tristes, & vigiliis torsos, nonnulli qui dispositionem ignorarent, balnei abstinentia, solitudine & tenui victu consumpserunt, in quibus sapientiores cùm amantem deprehendunt, ad balnea, compotationem, gestationem, ludos, fabulásq; animum abducunt. nonnullis metum incutere conuenit. Nam qui amori semper indulgent, iis difficulter abigi potest affectio. Quidam igitur obiurgandi sunt, pro ratione vitæ quam singuli delegerint. In vniuersum mens ad alias curas abducenda est.

Amãtium signa.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Amores. *Barbari vocant, amor ereos, quasi dicas, amor amoris. Nam ἔρως Græcis amor appellatur. Auicenna iisci nuncupat. ex Paulo multa transcripsit. Habet autem diuersum de oculis, & sunt, inquiens, omnia membra aresacta, præter oculos. Paulus refert: Et quum reliquæ corporis partes non collabantur, soli hi amantibus concidunt.*

Nota.

Pulsus propriè nullus. *Vide Galenum in libello περὶ προγινώσκειν, vbi se mulieris amorem ex pulsu deprehendisse testatur.*

ἀλουσία. Balnei abstinentia. *Oroscius legit pro ἀλουσίαις, hoc est balneorum abstinentiis, ἀλουσίαις, hoc est, vinculis vt exponit: quasi amãtes in vincula sint coniiciendi. At sequens sententia Pauli facit, vt ἀλουσίαις legendum censeam. Nam prudentiores inquit, ad balnea,* compota

compotationémque eos ducendos præceperunt. Tu autem candide le-ctor, vtram malis scripturam sequere. Nam haud ita multùm refert.

De Apoplexia & Hemiplagia, vel Paralysi. Cap. XVIII.

QVando commune quidem neruorum principium affectum est, eoque omnes corporis particulæ motum simul & sensum amiserunt, Apoplexia morbus appellatur, ita vt pariter principis animæ functiones sint oblesæ. Sin autem in altera capitis parte obstructio fuerit oborta, Hemiplagia & Paralysis nominatur. Si verò vnam quandam particulam talis noxa occupauerit, illius affectio particulæ dicetur. Quippe Hippocrates memoriæ prodit, apoplecton, hoc est resolutum ipsi crus euaserat. Seruatur itaque in Apoplectis modica quædam respiratio, quæ si permultum à naturali functione recesserit, maximam esse affectionem putabis: si paululum, exiguam. Deterrima verò est respiratio, cùm intermittitur, vel etiam vbi magna cum violentia trahitur. Origo vitij est ex frigidiore pituita, quæ principalissimos cerebri ventriculos vniuersè & subitò repleat. Sin autem spinalis medullæ principium quandoque totum huic conflictatur malo, omnes faciei subiectæ partes resoluuntur, ipsa manente incolumi, eò quòd sensum motúmque partes quæ ibidem habentur à cerebro excipiant. Si dimidia ipsius regio infestatur illarum partium resolutio, quæ dicitur Paraplagia, constituitur. Si odoratus vitiatus fuerit, vel ad priores cerebri ventriculos intemperiem expertos, vel ad meatus ossium quæ à percolando Ethmoide dicuntur, obstructos, talis referetur affectio. Itaque iacent Apoplecti, voce intermortua, sensus motúsque expertes, citra febrem. Præcedit hoc mali, capitis subitus, acutúsque dolor, venarum circa guttur extantium, Sphagitidas Græci vocāt, toruli eleuantur, tenebræ oculis offunduntur: itémq; splendores eisdem oboriuntur, & extremarum partium sine ratione algores, totius corporis palpitatio, difficilis motus, & dentium inter dormiendum stridores, vrina veluti æruginosa, atra, modica, & farinæ crassiori similia subsidentia quædam refert. Accidit autem hic affectus circa ætatem senilem temperaturis pituitosioribus, victúque tali vsis. At si iuuenes, & per æstatem infestet, magnam necessitatem fatetur.

Apoplexia magna, parua, maxima.

Apoplexiæ causa.

Paraplagia

Signa apoplexiæ Diagnostica, Prognostica.

Curatio.

Curatio.

APOPLEXIAE morbus, nequaquam, aut raró curatur, vt qui mortem minetur præcipitem. Si verò etiam discussa fuerit, plurimùm cum partis cuiusdam corporis resolutione discedit. Qui igitur quoquo modo curationem recipiunt, iis statim sanguis ex vena detrahendus est, & sicubi remissionem quandam habuerint, [s] detrahere conuenit eadem die, aut sequenti: aluum autem acri clystere ex muria & melle contemperatis ducere. Dein oleo copiosiore sulfurato totum corpus perungere, capútq; chamæmelino, vel anethino oleo, in quo spondylium decoctum sit, vel calamintha, mulsáque instillatur. & ea quæ odore mouent, naribus admouentur, vti opopanax, vel sagapenum, & galbanum, vel castoreum. Oportet autem & ori per vim aperto digitum, vel pinnam oleo madefactam inserere, vt ea quæ ipsi inhærescunt, eiiciantur. Cæterùm sedes etiam iis quæ flatus educunt perungenda est: mulsa vel oxymel potioni dabitur. Quinetiam apophlegmatismis ex thymo, vel origano cum aceto decoctis vtemur. Vbi morbus se remiserit, cibus mollis, distribui facilis, & succulentus assumetur. Si vox nōdum redit, & vires permittunt, cucurbitulæ occipitio cum scarificatione defigentur. si fieri possit etiam præcordiis. deinde gestabuntur ægri curru, aut lectica, aut lecto pensili. assumi etiam debent crebrius quæ sternutamenta excitant, & apophlegmatismi. Vbi quatuordecim dies morbus excessit, ad reliquas gestationes ducentur. Cæterùm sermonis etiam sollicitudo habenda est. vetus apomeli cum micis panis, vel halica dabitur: mox pauxillum ex hiera. Post vigesimum primum diem balneo ægroti credentur. † Vinum tenerum calente aqua temperatum potui exhibebitur: ac reliquo tempore vires balneis & vnctionibus reficiendæ sunt. degent autem ægri in locis si fieri potest, mari vicinis.

Vocis priuatio.

† vinū vetus, οἶνον παλαιόν. Goup.

Curatio resolutionis, quæ Paresis dicitur.

AT si principis animæ functionibus liberis, omnium particularum aut quarundam remissio acciderit, etiam hic qui molestat humor, qualiscunque ille fuerit, euacuari debet. Mox hiera, cui castorei quoque pars sit adiecta, dabitur: per initia drachma semissis, cum tantillo mellis, & aqua calente soluta, vel per se, piperis quoq; dimidio scrupuli addito. Quatuor deinde diebus interpositis integra drachma assumetur,

dehinc

dehinc vna & semissis, posteà duæ, atque tres. Rursus totidem diebus interpositis quatuor drachmæ, si ægri vires sustinent, offerentur, mellis adiecto cochleario. Particulis autem, medicamenta quædam discutientia, & ea quæ cutem possunt cruentare, imponuntur: addendo simul castoreum, aut piper, aut pyrethrum, aut cachry, aut euphorbium. Prodest etiam eis oleum rutaceum, vel sicyonium, vel vetus superfundere. Cibi conueniunt frumentacei, sorbiles, vel alioqui ad concoctionem expediti: nec recrementicij. Cucurbitulæ remissis partibus agglutinantur, si multæ fuerint, distinctim, si paucæ, vni: post cucurbitulas delinuntur medicamenta ex pice, vel resina, vel manna. [t] optimè autem facit cum artemisia simul incocta calamintha, & cunyla, & nitrum ex aqua modica, quæ inter coquendum absumatur. Aluus iterum subducatur ex aloë, vel polypodio, vel scammonia, vel ex pulte diacolocynthidos. vnctioni verò accommodata λιπάσματα Græci à pinguitudine appellant. huiusmodi habetur vetus oleum, in quo scilla quadraginta diebus sub sole intabuerit. Si huius copia non est, duas scillæ vncias in oleo coquito, illinitóque, vel cachry similiter præparatum: miscenda verò & ceræ vncia, ne illita diffluant. At si galbani, castorij, euphorbij, adarce, & nitri singulorũ vnciam semissem acceperit, multò erit medicacius. appositu etiam conuenit ranunculus herba incocta oleo, in quo per insolatum intabescat. Potiones erunt castorei circiter drachma: opopanacis succus fabæ instar deglutitus. Mirificè facit etiam sagapenon ad erui magnitudinem, ex mulsa, & castoreum cum opopanace. item liquoris cyrenaici milij instar. Auxiliatur & antidotum ex triplici pipere, quod dyatrion pipereõ dicitur Græcis. Vtemur etiã acopis calefacientibus, & apophlegmatismis. Post diem quartumdecimum solidioribus vti cibis expedit, & auxilio multùm proficiente, in balneum deducere. A trigesimo dropacem adferre conuenit, & balineis committere: reliquo tempore sinapi cataplasmatis modo obducere, in quibus & motus & sensus periit: attendentes ne ideo quod non sentiunt magis quàm par est vrantur. In iis autem qui sensus compotes sunt, cutis ruborem duntaxat oportet excitare, post tumorem factum ad lauacrum mittere, & mollibus ceratis medicari. Vomitus à cœna conueniet, & is qui radiculis assumptis cietur: item gestationes sella,

aut lectica, aut vehiculo posteà ducentur ad balnea naturalia. Victus siccior vtilis est, potio modica, & frictio. cibos igitur siccos esse debent, sitim quantam possunt sustinentes.

De iis qui laxatione, aut distentione resoluti sunt.

QVONIAM resolutæ partes vel conuelluntur, vel laxantur, itáque vel à repletione, vel inanitione, attendendum rursus est, partim etiam sanguinem detrahi debere, partim non. Deinde in relaxatis quidem membris adstringentia, iis quæ laxant miscere, & frictionem intensam moliri conuenit. In contrariis, laxantibus duntaxat vtendum, frictione simul molli adhibita. oleo in relaxatis nitri paulùm & fæculæ contritum adiiciatur. fotus erunt ex aqua vehementer calida, & potissimum marina, in qua decoctæ sint [u] lauri, vel viticis germina, vel sampsuchus, vel aliquid huiusmodi. Si autem æstas fuerit etiam natationes in mari: rubores autem in cute excitati his maximè conferunt. Itáque cedantur etiam particulæ ferulis, vel viticæ ramis. Quod si perseueret resolutio, carnem quæ intra articulos resoluta est, attractam ferris oportet candentibus exiguis tenuibúsque transmissis adurere. Contractis autem membris dropacem continuè superiicere commodum est.

De resolutione quæ vnamquanque particulam obsedit.

Ex nerui diuisione resolutio incurabilis.

QVAE à nerui diuisione oritur particularum resolutio, insanabilis est: quæ verò ab intemperie, vel humore quodã contrahitur, communia quidem ex remediis commemoratis præsidium recipit. sunt autem peculiaria quædam singulis ipsorum dicata, quæ subiungemus. In iis igitur qui canum more conuelluntur, [x] æqualiter in oppositum capistro appellato deduces. Profuerit etiam sanguinis detractio, ex vasis linguæ subiectis: item cucurbitulæ priori vertebræ defixæ, tum apophlegmatismi, & per narium clysterem facta purgatio. Sciẽdum itaque est non eam maxillam quę peruersa esse apparet, sed oppositam resolutione infestari. Gutture autem resoluto, cucurbitulas mento agglutinabis, perungésq; medicamentis ex castoreo, sagapeno, & liquore parthico. auxiliatur etiam gargarizatio ex acribus. Vbi lingua resoluta fuerit, venæ ipsius incidendæ sunt, cucurbitulæ mẽto admouendæ & apophlegmatismis ex sinapi vtendũ est, & linguæ exercitiis. Si vocis instrumenta resoluta sunt, thoraci præsidia adhibenda sunt, spiritus retentione, & vociferatu vtendum. [y]

Canina cõuulsio.

Gutturis resolutio.

Linguæ.

Instrumentorum vocis Superci. & palpeb.

In

In superciliis autem palpebrarum inunctiones similiter prosunt, iam & sutura proficit. Vesica verò resoluta siue vrina impediatur, siue præter voluntatẽ excernatur, inferiori ventris ab vmbelico regioni, & ei quæ scrotum & anum intercedit medicamenta applicanda sunt: sedi autem immittendum est oleum rutaceum, vel sicyonium cum butyro, castoreo, galbano, vel opopanace, vel liquore silphij: vesicę porrò hęc per colem transmissa valdè profecerunt, vel sola etiam suffecerunt: ex centaureo autem, & colocynthide cum sicyonio clysteres etiam intestinis vtiles sunt. Benefaciunt & medicamina vrinam scientia potui data, & castoreum consimiliter. In primis iis, qui nihil vrinæ reddunt, per rectos siphones, quos Catheteras dicunt, in vesicam medicamina infundentur. Prætereà laxantibus insidebunt, & eisdem cataplasmatis forma oblinentur. Qui præter voluntatem vrinam excernunt, corroborantibus auxiliis astringendi sunt, cibis siccis, potione frigida vtentur: vbi se recolligunt, summæ cutis ad ruborem vsque exasperatione, & lauacris spontè prouenientibus frigidis vtentur. Eos autem qui resolutionem experti sunt ob spinæ vulnus, aut casum, aut vertebræ luxationem, superuenientibus, quæ mortem fatentur symptomatis, nulla medicina periculo subtrahit. Quòd si coles resolutus fuerit, iis quæ in vesica dixi vtendum, in eisdem partibus & lumbis: item quæ intendendi vim habent, vsurpabimus. non conuenit autem lac, caseus, & reliqua bellaria, lactucæ, aliáque olera. Longanone vero soluto, in quo nonnunquàm citra voluntatem stercus erumpit, nonnunquàm cohibetur iisdem vti par est: interim hæc ab inferioribus partibus clystere demitti: aliàs astringentia, vt cupressi decoctum, lentisci, rubi: aliàs laxantia, vt adipem suillum, & anserinum, vitulinúmque, & oleum: interdum rodentia, qualis est muria, vel cucurbitæ Syluestris, vel similium decoctum. Neque enim quicquàm sic motum promouet, veluti varia agitatio. At si frigus prehenderit, etiam ex euphorbio acopon oleo dilutum per inferiora inditur. Artus autem resolutionem experti, cum communi curatione flectantur, perfricentur, extendantúrque, in modum prædictum. Nam in frictione spei plurimum consistit.

Vesica.

Spinæ solutio.

Colis.

Recti intestini.

Artuum.

De resolutione ob colicum dolorem contracta.

NOSTRA ætate colicus quidam dolor incruduit: ex quo

præsertim superstites futuros consummata artuum motus priuatio comitabatur: tactus sensu, vt videbatur, incolumi seruato, ceu Critica quadam ex alto oborta transmutatione, vndè motus plerisque spatio temporis sponte rediit. Qui verò difficiliores curatu extitêre, etiam simplicioribus ex prædictis inunctionibus leuati sunt. præcipuè autem efficacia sunt experti, acopon ex populo nigra confectum: item quod abiete constat. Sed quæ roborandi vim obtinent, ac modicè refrigerant, multis præclarè opitulata sunt.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Quando commune quidem. *Ex tertio Galeni libro de locis affectis, & deinde ex octauo Oribasij hæc collecta sunt. Galenus autem non meminit dictionis, Hemiplagias, quæ idem signat quòd paralysis. Ad verbum si interpreteris, sonat semiplexia, hoc est in dimidia parte percussio. Nam verbum πλήττω, vnde apoplexia, & hemiplagia deriuantur, ferio, percutio apud nos significat: vndè non omnino malè tali percussos affectu, attonitos Celsus nominat, quorum scilicet, & mens, & corpus stupet.*

ἡμιπλαγία.

Commune neruorum principium. *Cerebrum omnium neruorum tam sensilium, quàm mouentium fons & origo existit. Medulla verò secundario neruorum mouentium principium dicitur. Nam & ipsa à cerebro propagatur. At in hoc affectu primùm anteriores ventriculi, deinde medius, postremò ij qui in cerebello habentur, obturantur adeò, vt ne pauxillum quidem spiritus animalis ad medullæ spinalis neruos deriuetur. Vndè sensus, motusq; intercidat, aboleaturq; necesse est.*

Quomodo fiat apoplexia.

Ita vt pariter principis animæ. *Tres sunt secundum Platonis, Aristotelis, & Galeni sententiam in humano corpore animæ species. Vna θυμοειδὴς, altera ἐπιθυμητικὴ, tertia ἡγεμονοῦσα, vel in neutro genere τὸ θυμοειδὲς, τὸ ἐπιθυμητικὸν, τὸ ἡγεμονοῦν, ἡ λογιστικὸν, ἡ λογιζόμενον. Prima in corde sedem ac domicilium habet. Secunda in iocinore. Tertia quæ aliarum dux & princeps est, in cerebro. Meritò igitur ea impeditur, ventriculis omnibus obstructis, præsertim medio, vbi ratiocinatio consistere dicitur.*

Sin autem in altera. *Hoc est, si alterius partis cerebri tantùm, sinus, aut ventriculi, aut quomodocunque appellare velis, impediti, obstructiq; fuerint.*

Voce inter mortua. *Græcè est ἄναυδοι, quod ad verbum sonat, sine voce, vt apud Hippocratem ἀναύδως. At Galenus interpretatur, ἀλόγως, quod est sine sermone. Nam αὐδὴ etiam λόγος dicitur.*

αὐδή.

tur. Intellige igitur voce intermortua, pro sermonem edere non valentes: quippè omnes nerui, tum sermonis, tum aliarum actionum duces, spiritu animali sunt destituti.

Toruli eleuantur. *Hoc est, ipsæ venæ attolluntur, quod capitis repletionem testatur. Græcè est τῶν σφαγιτίδων ἔπαρμα.*

Ipsi inhærescunt. *Haud scio cur ἐγκείμενα molesta verterit Oroscius ἔγκειμαι enim ab ἐν & κεῖμαι venit. Nec pituita solùm ori molesta est. Imò non adeò molesta est iis quibus sensus omnino periit. Rectius igitur quæ inhærent, aut eò decumbunt ex capite, auferantur.*

Cibus mollis, distribui facilis. *In codice Græco habetur παραληψόμεθα τὴν ἁπαλὴν καὶ εὐδιοίκητον, καὶ χυλώδη τροφὴν, quod est. Assumemus tenerum, & distribui facilè, & succulentum nutrimentum. Celsus libro tertio de morbo comitiali inquit: Neque sorbitiones autem his, aliįq; molles, & faciles cibi, &c. At per χυλώδη quod nos reddidimus succulentum, intelligit cibum ex cremore, vel ptisanæ, vel chondri, vel alterius frumenti. Nam χυλὸς cremorem significat, qui in sorbitionibus dari solet.*

χυλώδης τροφή.

Vnctioni vero accommodata. λιπάσματά τε σύγχριστα τοιαῦτα. *In Græco exemplari est, quod Celsus expreßisse videtur: Vnctione verò, inquiens, aptißimum est vetus oleum. Ad verbum sonat Græcè, pinguedines quæ illini queant, huiusmodi sunt.*

In quo scilla intabescit. *Græcè est ἐνταριχεύεσθαι verbum, quod signat propriè ægros abstinentia immoderata excitare. Ita scilla in Sole eliquescit, consumiturq;. Celsus etiam dicit: In quo scilla intabescit.*

ἐνταριχεύεσθαι.

Attendentes. *Malè in codicibus Græcis legitur προέχοντας, pro προσέχοντας, hoc est aduertentes. Deinde in eadem sententia: διὰ τὸ μὴ συναισθάνεσθαι εἰ μὴ ὑπὸ σφ λιανθῶσιν pro διὰ τὸ μὴ συναισθάνεσθαι μὴ ὑπερλιανθῶσιν. Quo in loco Oroscius malè vertit ὑπερλιανθῶσιν, ne vehementer vrantur: cum Paulus velit vehementer quidem, sed non nimium, non supra modum, nec magis quàm conuenit.*

Cutis ruborem. *Sic interpretor τὰς φοινιγμοὺς, Celsus habet: Prodest etiam torpentis membri summam cutem exasperasse, vel vrticis cesam, vel imposito sinapi, sic vt vbi rubere cœperit corpus, hæc remoueantur.*

φοινιγμοί.

Feculæ. *Græcè est φέκλης quæ fex combusta dicitur. Gal. lib. 1. de compositione medicamentorum secundum locos ad Achoras inquit, τρυγὸς οἴνου κεκαυμένης, ἣν ῥωμαῖοι φέκλην καλοῦσιν. Latina itaque dictio est fecula, quam Græci imitantes φέκλην nominant.*

Largus etiam vtitur pro fece vini combusta.

Canina cōuulsio.

Canum more conuelluntur. *Verbum è verbo reddidi. Largus autem interpretatur quid sit spasmus caninus, his verbis: Facit ad κυνικὸν σπασμὸν, cum in vtramlibet partem deprauata est facies. Celsus libro quarto habet: Circa faciem verò morbus innascitur, quem Græci κυνικὸν σπασμὸν nominant. Is cum acuta febri est, os cum motu quodam peruertitur, ideóque nihil aliud est, quàm distentio oris.*

ῥινεγχύτης.

Per narium clysterem. *Græcè est διὰ ῥινεγχύτου, hoc est ad verbum per narium infundibulum, per quod medicamenta in nares infunduntur. Quemadmodùm ὠτεγχύτης, clyster auricularius, & μητρεγχύτης vterinus. Celsus libro quarto, capite secundo, ferè eadem.*

καθέτηρ.

Per rectos siphones. *Sic videtur Galenus significare, qui καθετῆρας lib. 5. Methodi εὐθυτρήτους, quasi recto foramine præditos canales interpretatur.*

Lentisci. *Malè in vtroque exemplari habetur σχοίνου, quod est iunci odorati, pro σχίνου: nam astringentia in hoc morbo requiruntur.*

Vitulinúmque & oleum. *In Græco codice deest particula καὶ. Nam habetur tantùm, στέαρ ὕειον, ἢ χήνειον καὶ μολόσχινον ἔλαιον. Cum sit legendum: μόσχειον, καὶ ἔλαιον in fine. Nam molochinum oleum nullum dicitur.*

Cum communi curatione. *Hoc est præter communem resolutorum curationem, quæ medicamentis extrinsecus adhibitis, aliisq; absoluitur, etiam hæc quæ sequuntur, facies.*

Nostra ætate. *Quod Paulus suo tempore accidisse in morbo colico commemorat, nos quoq; nostra ætate frequenter videmus. Nempè ex magno, diuturnoq; colico cruciatu artuum resolutionem, præsertim brachiorum: quanquàm & crurum imbecillitas summa adfuerit. Iam ex febri quæ humoribus ad intestina confluentibus, ibiq; dolorem vehementem excitantibus finita fuerit, secuta est artuum resolutio: quod nuper in Canonico quodam, sed non iuxta regulam viuente, sum expertus.*

CORNARII.

s *Repetita sectione detrahere sanguinem, &c.*

t *Optimè autem facit artemisia simul cocta, & calamintha, &c.*

u *Lauri baccæ, &c.*

x *Maxillam in contrariam partem per capistri deligaturam reduces. Græca sic restituenda. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν κυνικῶς σπωμένων, ὑποδέσεις*

δεσις εἰς τὰ αὐληκέμινα παράςυσα διὰ φορβίας προσαγορευομένης ἁρμόσει. Est autem propriè φορβία περιστόμιον, καπίστριον, dictum ἀπὸ τοῦ φέρειν βίαν. Vnde etiam capistrum Latinis à capiendo dictum.
y At in superciliorum aut palbebrarum resolutione vnctiones similiter prosunt. Ad finem verò etiam sutura sursum versus. Legito Græcè ἐπὶ δὲ τῶν ὀφρύων ἢ βλεφάρων.

De conuulsionibus. Cap. XIX.

POstquàm de resolutione tractauerimus, proximum est, vt de conuulsionibus agamus, quoniam neruorum vterque affectus est: quare etiam de tremoribus dehinc dicetur. Cùm igitur statim ab initio, vel non multò post morbi principia exorientes conuulsiones longius prorogantur, ex repletione ducunt originem. Vbi verò sudores largos, aut vomitum, aut deiectiones, aut sanguinis profluuia, aut vigilias aut famem, aut motus, tum multos, tum vehementes subsequuntur, inanitioni feruntur acceptæ. Et cùm ex sanis alicui repentina superuenit conuulsio, ob repletionem eam fieri necesse est. At si vniuersum corpus, neruíque ex febribus perardentibus inaruerint, ac deinde ob siccitatem conuellantur, maximum sanè hoc malum est, & propemodum insanabile. Primùm itaque partes quæ contrahuntur, valenter vinciendę sunt, & inordinatis resistendum motibus, oleo perfricare oportet rutaceo, aut sicyonio, aut veteri, aut quodam ex hoc genere: tum aquam mulsam potui præbere. Eos autem qui ex inanitione conuelluntur, oleo, vel hydrelæo calido fouere competit, si nihil prohibet etiam ad lauacrum deducere, temperatóque solio vti, cum oleo & frictione lenissima. Nutriendi sunt sorbitionibus ex chondro & halica, vinóque tenui & quod facilè distribui possit, aquoso, nisi febris adfuerit: tunc enim ptisanæ cremor vtilis erit, somnúmque accersemus. Iam vero ex plenitudine, aut inflammatione contractas conuulsiones curabis, si copiam euacues, inflammationem verò propriis ipsi præsidiis discutias. fit etiam conuulsio, cùm vomentes vehementius turbantur. Succurrit autem conuulsis acanthij radix, spinæ albæ, & ægyptiæ semen epotum: nonnulli centaurei tenuis succum potui exhibent, cum repletio conuulsionem parit. Atqui non modo potui dato castoreum, sed etiam à foris cuti vnà cum sicyonio illinito. Si verò malum hoc modo nō finiatur, cucurbitulas cum scarificatione admouere prodest: si

Conuulsio, ex repletione.

Ex inanitione.

Curatio conuulsionis ex repletione.

Ex inanitione.

Conuulsio ex vomitu.

crura contrahantur, coxis, & postremæ vertebræ: si manus conuellantur, etiam dorso & primæ ipsius vertebræ, tum ei quæ humeros superiacet. In vniuersum corpore ab affectu immuni, si labrum, aut palpebra, aut lingua contrahatur, graue symptoma existimandum est, quod maxima inuehat pericula, licet exiguæ partes affectæ videantur. In his itaque sanguinis ex occipitio, & primis vertebris detractio rectè adhibebitur.

De tetano eiúsque differentiis. *Cap.* XX.

TEtanus, cum & ipse conuulsio quædam sit, procreatur musculis corporis, & præsertim spinæ, à frigido humore intus & foris infixo ceu congelatis: ideóq; hoc malo occupati, flectere sese nequeunt. Verùm cùm particulæ corporis in anteriora tenduntur, affectus nominatur Emprosthotonos: cùm in posteriora, Opisthotonos: cùm in alterutram partem æquali robore intenduntur, Tetanus appellatur. Pelops hæc vitia tensionem vocat, & contensionem musculorum ceruicis, neruorúmque, per quos caput inclinat, renuit & circumuoluitur. At si circa posteriores ceruicis musculos malum consistat, Opisthotonos ex accidente: si circa priores, Emprosthotonos: si vtrinque, Tetanus nuncupatur. Causam tribuit musculis repletis spiritu, & aëre crasso, nebulosóque: quem impensè frigidum, & concretum, eóque ad motum contumacem affirmat, [z] vndè etiam sicca potius quàm humida fomenta malo prehensis conuenire. Hæ quidem Tetani differentiæ sunt. Curatio autem in his cùm communis quædam sit, non euariat. Optimum itaque præsidium ipsis est febris, quæ per initia non fuerit, superueniens. Notæ horum sunt, angusta respiratio, pulsus rarus & exiguus, nonnunquàm & risus ipsis sardonius oboritur, rubet facies, oculi magis intumescunt, adhæc aut non vrinam reddunt, aut aquæ similem, aut cruentam, cum bullis quibusdam: item aluus siccescit, vigiliæ magis vrgent, crebróque à conuulsionibus periculum est ne lecto ęgri excidant, quinetiam singultire incipiunt: indoléntque, alij capite, alij clauiculis, & lumbis, quidam ipsorum subtremuli quoque euadunt. Porrò facit affectum (quamuis raro) lassitudo, humi dormitio, ponderis eleuatio, casus, vulnus, ardor, ictus, & alia quæ eandem neruis offensam inferre possunt. Curatur, quo modo conuulsiones ob inanitionem generatæ, solent.

Emprosthotonos. *Opisthotonos.* *Tetanus.* *Signa.*

Cura

Curatio Tetanorum.

QVIBVS ceruix recta intenditur, initio sanguis detrahendus est, partes lanis oleo madidis sicyonio, castoreoque, cum veteri contegendæ, aut vesicam quoque latam calido oleo repletam, tendinibus superimponere oportet, & cucurbitulas admouere, cum lancinatu. Leues enim noxam quoque inferunt, item ceruicibus nonnunquam cucurbitulæ desigentur, & vtrique spinæ parti, adhæc pectori, quà est musculosius, & præcordiis: interim vesicæ regioni, & renum. Porrò liberaliter sanguinem auferre conuenit, modò non vniuersim id fiat, sed particulatim & per vices. Sudores lanis oleo madentibus abstergere, ne imprudentes refrigescant. Quòd si Tetanus in vetustatem inciderit, in oleum bis quotidie descendere confert, nõ tamen diutius immorari: quippe in oleum descensus, maximè vires conuellit. [a] Potus erit hydromeli spissius ad dimidias decoctum. Qui robusti sunt, panacis liquoris drachmam bibent: sin minus, tres obolos, vel minimum, obolum. At si quis ipsum ceu stomacho inimicum habeat suspectum, ammoniacum quoque exhibeatur, vel liquoris cyreniaci instar erui discocto melli circumlitum deuoretur, & laserpicij radicis duo cochlearia, tribus mulsæ cyathis inspersa, vel ipsius decoctum exhibentur, vel myrrhæ drachma ex mulsa, hyssopiq; decocto: sed omnium securissimum expeditissimúmque est duo, triáue castorei cochlearia, partita ipsius quantitate, & per vices data. Non enim offendet etiamsi secundum cibum ex eo quid exhibeas. Potus verò ipse præter alia tum paulatim, tum modicè assumetur. Nam dum ægrè potionem transmittunt, in nares ipsam propellunt, vnde vehementer turbati, ad conuulsionem prouocantur. Sedes oleo rutaceo cum opopanace perungi debet, quod ab inferioribus quoque partibus iniicietur. frigidæ superfusionem, cùm sit (quemadmodum ait Hippocrates) maximè temeraria, † eoque posteris, credo, vituperata, & nos damnamus, deuitamúsque. Vnguentum hoc conuenit, nardi sextarius, ceræ vnciæ duæ, folij amomi, styracis, mastiches, singulorum vncia: castorei, adarcæ, euphorbij, piperis, singulorum vncia: spicæ nardi, opobalsami, singulorum tantundem.

Balneum olei.

† frigidæ affusionem (quẽadmodũ ait Hippocr.) cùm maximè temeraria sit, & ob id à posteris prætermissa vitamus: ex veteri cod. Goup.

Potio Opisthotonicis accommoda.

PANACIS radicis, piperis albi, costi, myrrhæ, papaueris

lacrymæ, ſingulorum pares portiones, exhibentur cicerculæ modo ſomnum capturis: benefacit etiam orthopnœicis. Porrò victus erit tenuis, qui expeditè diſtribuatur, & recrementis omnino vacet.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Cùm particulæ corporis in anteriora. *Hoc Celſus paucis comprehendit: Cùm mentum inquiens, pectori annectitur, Emproſthotonos: cum ſcapulis Opiſthotonos: cùm rectam & immobilem ceruicem intendit, Tetanus dicitur.*

Optimum itaque præſidium. *Hippocr. lib. 4. Aphoriſm. ſectione 57. Qui conuulſione, aut diſtentione neruorum tenentur, febri ſuperueniente liberantur.*

Riſus Sardonius.

Nonnunquam & riſus ipſis Sardonius oboritur. *Dioſcorides lib. 6. ſardoniam ranunculi genus eſſe teſtatur, quæ veſcentibus mentem adimat, & quadam neruorum diſtentione, dehiſcere in rictus ora cogat, ita vt imaginem ridentium præbeant.*

Cucurbitulas admouere cum lancinatu. *Græcè eſt,* μετὰ ἀμυχῶν, *quod ſonat, cum vibicibus excitatis. Sic intelligo hoc loco lancinatum ſcalpelli.*

Abſtergere, ne imprudentes. μὴ λάθωσιν ψύξαντες, *quod ad verbum ſonat, ne lateant refrigerantes, hoc eſt, ne imprudentes, neſcij, ac non aduertentes, refrigerent particulas.*

Hydromeli ſpiſſius. *Sic expoſui* ὑδρόμελι λιπαρὸν, *hoc eſt ad verbum, hydromel pingue. At nulla pinguitudo in eo habetur. Sit itaque* λιπαρὸν *ad pinguetudinis craßitiem incoctum. Nam ad dimidias coqui præcipit.*

Et laſerpicij radicis. *Neſcio cur hîc Oroſcius ſuccum laſerpicij intelligi velit, cùm apud Galenum Dioſcoridémque ipſum, vbi liquoris mentionem facit,* ὀπὸς *ponitur. Adeoq; in opiſthotonicis. At radicem tum in puluerem redactam, tum decoctam ſæpe & in his, & in aliis affectibus dari legimus, vt planè non ſit, quòd ipſe in hoc loco verſionem noſtram reprehendat. Quin potius in exemplari Græco legendum putet* ἐμπασθέντα *pro* ἐμπλασθέντα & ἀφέψημα αὐτῆς *pro* ἀφεψήματι, *vt ſit decoctum ipſius radicis. Quid enim eſt, ſilphij radicis cochlearia duo, aquæ mulſæ cyathis tribus inſperſa, vel decocto ipſius dari? Quorſum referri debet, decocto? ad mulſam ne? quæ iam cocta eſt, quantùm opus eſt. Itaque ad radicem magis competit. Ea enim vel pulueris modo inſperſa, vel decocta exhiberi poteſt.*

Myrrhæ drachma ex mulſa, hyſſopique decocto. *Hîc rurſus codex Græcus deprauatus eſt, habet enim* ἢ σμύρνης <.α. μελι-

κράτου

κράτῳ ὑσσώπῳ τε ἀφέψημα. Cùm nimirùm legendum sit, ἢ σμύρνης ϛα. σὺν μελικράτῳ, ὑσσώπου τε ἀφεψήματι.

Nardi. *Dictum est pro nardini, vt apud Celsum & Scribonium aliquando Rosæ pro rosaceo, nardi pro nardino vsurpantur.*

CORNARII.

z *Vnde non sicca potius his fomenta, sed humida magis conuenire. Locum hunc in exemplaribus Græcis corruptum sic restituendum esse sentio ἰδεῖν οὐ τὰς ξηρὰς μᾶλλον πυρίας τούτοις, ἀλλὰ τὰς ἐνύγρας ἁρμόττειν. Vt Pelops intelligat humida fomenta magis prodesse, non tamen ita, vt sicca penitus damnarit.*

a *In potu danda est aqua mulsa tepida ad dimidias decocta. Græca habent, ὑδρομέλιτι λιπαρῷ, id est hydromeliti pingui. Sed λιπαρῷ pro χλιαρῷ, id est tepido suppositum esse puto. Neque ad dimidias coctum pinguius euadit, aut valde crassius. Quod si intelligere voluisset, non λιπαρῷ, sed παχυτέρῳ dixisset.*

De tremoribus. *Cap.* XXI.

TRemoris origo in vniuersum quidem ex neruorũ imbecillitate est, quod ætas senilis palam testatur: priuatim verò plures causæ ipsum efficiunt: nempe frigida intemperies, frigidæ potio, & præsertim in febribus intempestiuè assumpta: frigidi, glutinosique humoris redundantia, & vini vsus liberalior. Qui igitur ex erroribus commissis manifestò tremunt, à noxiis abstineant. At si perseuerat etiam diu in febribus tremor, primùm corpus totum oleo sabino perfundatur: vbi autem accessiones remittunt, veteri, aut sicyonio: summa verò corporis membra lanis mollibus, priùs tamen prçuncta contegantur. Deinde cucurbitulæ à priori vertebra vsque ad spinam, lumbósque agglutinentur, sic vt particulæ priùs cum prçcordiis cruda hordei farina, ὀμηλύσιν Græci vocant, delinantur. Iam hæ quoque partes lanis ex veteri, aut sicyonio oleo respersis operiantur. Quòd si febres inueterauerint, die vno interposito in oleum, aut hydrelæum tremuli descendant, vtantúrque frictionibus mollibus. Si longius prorogatur dispositio frigoris suspicione, mulsa, castoreúmque potui dabitur, & calidis locis gestari debent. Cibus diductu facilis offeretur, primùm sorbilis, mox volatilium, & piscium, qui molli carne sunt præditi: febribus solutis lauandum est, sed vitari debet frigidum solium, viniquc potio. Porrò si crassorum viscosorúmque succorum copia fuerit, vti conuenit iis quæ incidunt, extenuántque

Tremoris causæ.

Curatio.

nuántque, verbi gratia, rutæ ramuſculo, ſpondylij, quantùm tribus digitis comprehendi poſſit, caſtorei, & nitri, ſingulorum obolis duobus: Datur quotidie cochleare vnum cum oxymelite ad tres vſque dies ieiuno, vel panacis, & piperis grana quinque ex mulſæ cyatho. Simplicia præſumpta tremẽtes adiuuant, caſtoreum, leporis cerebrum comeſtum, althææ radicis decoctum, damaſſonij foliorum drachmæ quatuor in mulſa, eupatorium ex aqua. Superante autem frigore etiã [a] zoſymi vnguine, item acopis ad reſolutionem conſcriptis, vnctionibúſque & cutis ad ruborem vſque exaſperatione, Phænigmon Græci vocant, vtemur: præterea exercitiis, perfricationibúſque. iis verò qui ex vini potu tremunt, vinum circuncidendum eſt, quoad in totum morbo fuerint liberati.

Simplicia tremulis cõmoda.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Tremoris origo. *Vide libellum Galeni de Tremore, quem nos aliquando latinitate donauimus, cap. 3.*

In oleum deſcendant. *Hoc eſt in ſolium oleo repletum, quo olim vti ſolebant, reſoluti, contracti, arthritici, tremuli. Græcè eſt* ἐμβιβαστίον εἰς ἔλαιον. *Celſus deſcendant in ſolium, ait.*

Ocularia, & primùm de dolore ex Galeni commentariis.

Cap. XXII.

Doloris oculorũ cauſæ variæ.

CVm in oculis vehementiores oboriuntur dolores, conſiderato, quánam ex affectione corporis dolere ipſis in inflammationibus accidat. Vel enim, dum ab influentium acrimonia vehementiùs eroduntur, vel quia tunicæ ſuccis repletæ tenduntur, vel quòd craſſis ſuccis, aut ſpiritibus flatulentis quodammodo intenduntur, graues in ipſis dolores oboriuntur. Roſiones igitur purgantibus curare præſidiis, noxium humorem vacuando par eſt. item candido oui liquore in oculos infuſo. Vbi verò concocta iam fuerit inflammatio, corpúſque ſuperfluis vacuum, balnea ipſis aptiſſima ſunt. Ex repletione autem contractas inflammationes ſanguinis detractione, alui ductione, & partium inferiorum frictione perſanare conuenit. Intenſiones autem, toto priùs corpore vacuato: item humoribus qui ſurſum tendunt, ad inferiora reuulſis, deinde loco iniectis remediis, quæ diſcutiendi facultatem habeant. fomenta itaque adhibenda ipſis ſunt, & fœnugræci decoctum infundendum. In quibus autem ſanguis craſſus oculorum venulas intendit, ſic tamen

Curatio doloris ex roſione.

Ex repletione.

Ex intẽſione.

Ex craſſo ſanguine.

ſic tamen, vt corpus totum Plethoricam affectionem non præ ſe ferat, vini vſus eſt, quod poſſit excalfacere, & meatus aperire.

De perturbatione, & lippitudine quam propriè Ophthalmiam Græci vocant.

Turbatio oculi quid, & eius cauſæ.

PERTVRBATIO humiditas oculi eſt, & calor cum rubore naturæ alieno, non ex corpore, ſed ab externa cauſa aliqua proueniens, vt à ſole, fumo, puluere,[b] oleo: quare etiam occaſione ipſius ſeparata, promptiſſimè ſoluitur. In genere huius perturbationis, lippitudo eſt: verùm non extrinſecus tantùm, ſed ex interiore etiam cauſa cæca ingruit, pérque tres quatuórue, aut quinque dies plerunque durat. facillimè diſcutitur, ſi obſeruentur omnia, quæ foris accidentia turbare lumen poſſint: item parciore cibo, aquæ potu, aut inambulatione, & aluo ex facili reſpondente.

Lippitudinis cauſæ.

De Inflammatione.

Inflammationis oculorum curatio.

CVM inflammatio ipſos oculos occupauerit, poſt totius corporis vacuationem, perungendi ſunt iis quæ impetus humorum poſſunt repellere, & irritationem lenire, quale eſt, [c]quod ad Neilum authorem refertur, diarodon, vel etiam Mediacum, Nardinúmque. Vbi membrana adnata inflammatione tentatur, medicamentis vtemur, quæ Græci ab vno die Monemera vocãt, cum oui candido infuſis. Die inſecuto niſi inflammatio creſcat, nardino delinentur. fotu ex meliloti [d]decocto vti conuenit. vbi verò craſſus humor eſt, qui lippitudinem facit, medicamenta accommodantur, quæ neque infarciendi vim habeant, Emplaſtica Græci vocant, neque humores incraſſent, ſed quæ diffundere, humectare, & excernere idonea ſint, quale eſt Chiacum. At ſi humores in capite fuerint impacti, cucurbitulam occipiti admouere oportet, vel ſcarificare, vel hirudines fronti quà oculus dolet, adhibere, panémque purum aqua maceratum cum modico roſaceo, aut polentis incoctis capitum papaueris decocto, ſimiliter cum roſaceo, ſuperdare. efficaciore autem vtendum eſt cataplaſmate, ex croco, melilotis, palmularum carnibus, teneris coriandri foliis, ouorum luteis toſtis, micis panis in ſapam intinctis, roſacei momento, [e] & papaueris capitum contritorum decocto. Interdum ſemen quoque ipſius ad leniendum dolorem miſcetur. Si magna doloris neceſſitas eſt, etiam opij pauxillum adiicitur: vbi dolor abeſt, ſtupefacientia

Inflammationis adnatæ membranæ.

cientia Græci *ναρκωτικὰ* appellant, vitari debent. Quòd si mediocris inflammatio infestet, aloen per se, vel aqua, vel oui albo dissolutam illinito. vt autem expeditius sit auxilium, croci drachmas sex, aloës drachmas sedecim, gummi drachmas nouem coniecta in vnum aqua pluuiali excipito, fingitoque collyria. † Iam quæ vocantur diacrocu lippitudinum initiis sunt idonea: in quibus verò tumor œdematodes, hoc est mollis cedénsque & exalbidus habetur: tum circa palpebras, tum membranam adnatam sine tunicarum offensa benefaciunt etiam liquida collyria (Græci hygrocollyria vocant) & ex croco, & atramento sutorio & melle preparata. hoc autem est laudatissimum.

† quæ diacroca appellantur oculorum conturbationibus sunt accommodata. περὶ ταραχὰς ὀφθαλμῶν εἰσὶν ἐπιτήδεια. Goup.

Liquidum collyrium quod dolorē leuet Anodynon appellatum.

CRETAE sutoriæ, mellis attici, succi fœnugræci, singulorum pares portiones incoquito, donec mellis spissitudinem habeant. deinde specillo duos angulos attingito.

Ad defluxionis impetum, qui Epiphora Græcis dicitur.

AD fluxionum impetus, per initia quidem conuenit inedia, aquæ potus, & multò magis veneris abstinentia: Aluus subduci, facies posca aquosa collui debet. præsertim si feruens fuerit fluxio. sin minus, atramento sutorio cum melle frons & palpebræ delinantur. Nonnulli atramentum sutorium aqua dissolutum ad collutionem exhibent. Porrò qui defluxu citra inflammationem vexantur, vel etiam cum inflammatione quidem, sed ita vt suprà os caluariæ affectus consistat, agglutinamentis vtendum est in fronte: simplicibus sanè, viridibus vitis foliis, vel rubi succo, vel portulacæ, vel cotoneorum cum polenta tenui, vel galla læui cum vino, & pollentæ polline, vel cicuta, vel psyllio cum aqua, vel solano, vel cochleis cum testis suis in puluerem redactis, à tempore ad alterum tempus illitis: In vniuersum iis quæ astringunt, refrigerántque. Compositis autem his, pollen frumentaceus, & myrrha, vel thus cum oui aquato illinatur, vel samia terra cum myrrha, & manna similiter vt oui albor inungetur. In frigidioribus autem humorum cursibus sulfuris viui, bituminis, picis, colophoniæ, singulorum drachmæ duæ: item Musæ pastillus, & Aster, similiaque probè repellunt. Iam verò Theriace vino astringente dissoluta, frontiq; illita frigidos humorum influxus sistit. quinetiam eadem pota vehementer his succurrit. Ipsi verò oculo, lana, aut panniculus

Si fluxionis impetus ex loco suprà os caluariæ feratur, sitque materia calida.

Si frigida.

culus tenuis, oui albo madens imponitur: item caſeus recens ſimiliter oculo applicatus, acres maximè influxus cohibet. tum collyria à reprimendo dicta Staltica, ſi illinantur, inſtillentúrq; ex oui aquato idem efficiunt. At ſi in imo, & ſub oſſe hæreſcens humor longiore ſpatio duret poſt generales corporis vacuationes, medicamentorum vſus eſt quæ per nares atque os pituitam eliciunt, errhina & apophlegmatiſmos appellant, caput radetur, & rubor in cutæ excitabitur. Porrò in his etiam curandi rationes, quas in capite manu adminiſtramus aſſumunt, nempe Angiologiam, arteriotomiam, hypoſpatiſmum, & periſcyphiſmum, vti Græci appellant: & in vertice vſque ad os aduſtionem. Iam cucurbitulæ occipitio inciſa cute admotæ, impetum fluoris poſſunt reuellere. Fluxiones extra caluariam notant, vaſa in fronte & temporibus diſtenta, & capitis veluti vinculum, tum quòd ex agglutinamentis ſicca præſidio ſunt. Si hæc deſint, & fluoris impetus prorogetur, & ſternutamenta nonnunquam moleſtè elidantur, humorem ſub caluaria teneri, cenſendum eſt.

Si ex loco ſub oſſe fluxio feratur.

Si fluxio ex loco extra caluariam feratur.

De Chemoſi.

CHEMOSIN appellant, cùm vtræque palpebræ ex vehementi inflammatione inuerſę fuerint, vt vix oculi ab ipſis contegantur, & album oculi nigro ſublimius euaſerit, rubrúmque etiam magna ex parte nigrum occupet. Curatur venæ ſectione, medicamine purgante, collyrio diarodon albo, & quod à cinereo colore vocatur σποδιακὸν, cum lacte, vel oui aquato. Eodem verò palpebras, tempora & frontem illinere oportet, tum fomentis & cataplaſmatis lenibus vti. cùm autem remittit inflammatio, acrioribus, quale eſt etiam viride diarodon.

De Hypoſphagmatis, & Emphyſematis.

HYPOSPHAGMA venarum adnatæ membranæ ruptura dicitur, ex ictu potiſſimùm eueniens. Inſtillatur itaque ipſis ſanguis palumbi, vel columbæ, vel calido lacte muliebri thuris paululum conterens, vel muria, & præſertim ex ſale cappadocico: fotu vtitor ex hyſſopi decocto. Porrò tumor mollis, œdema vocant, oculis ex ictu obortus, fomentis ex poſca continuis, & ſpongia ex eadem ſuperdata diſcutitur. Rectè huic ſpecularium combuſtum, & ſtercus columbæ æquis portionibus, vino aut aceto contrita illinunt.

Iam

Iam caseus recens vel raphani cortex, vel vua passa sine acinis, singulatim ex posca, vel mulsa applicantur. Eadem faciunt ad Emphysemata.

Ad Emphysemata pruriginosa, & Psorophthalmias.

EMPHYSEMA palpebræ tumor est, œdemati similis: Psorophthalmia autem pruriginosa eiusdem scabies, ex salso & nitroso humore contracta. Conuenit ipsos fouere, posca, lenticulæ decocto & rosarum. Hygrocollyrium autem hoc, æris drachmæ sex, misyos tosti, myrrhæ, singulorum drachmæ tres, croci drachma vna semis, piperis drachma, vini Chij & passi cretici, singulorum cyathus vnus, & dimidius: incoquuntur quoad mellis spissitudinem habuerint. [g] Hæc est Erasistrati compositio, quæ Panchrysos vocatur. Facit etiam ad anginam, vlcera oris, pudendorúmque, & aurium dolores. Inungant & oleo palpebras, somnum inituri. Ab acidis, salsis, & acribus abstineant.

De Sclerophthalmia, & Xerophthalmia.

SCLEROPHTHALMIA, durities oculi, & difficilis motus est cum labore, ruboreq; citra humiditatem. fouere igitur ipsos crebrò, spongiis aqua calida imbutis ex vsu est. Item ouum palpebris in lecto imponitur, cum rosaceo: vel adeps anserinus. Frigida & quæ indurant vitanda: caput velandum vngendúmque, aluus ducenda. Xerophthalmia, quasi dicas arida lippitudo, pruriginosa oculorum est sine fluore dispositio. Curatur balneis, inunctionibus, & victu probi succi: vtrisque verò communiter conueniunt medicamenta acria, vt vel lacrymas prouocent, per quæ & durities emollietur, & siccitas humectabitur. Talis est Erasistrati quoque [h] Panchrysos, & quod dicitur Dicenteton. item cui nomen est Stratiotico.

De Ectropiis.

HIC affectus palpebræ inuersio est, aut propter cicatricem, aut excrescentiam carnis nascens. In quibus igitur excrescentia inueterauerit, æruginem rasam torrefactam conterito & admoueto, † vel plumbo vsto [i] cum sulfure viuo, & lento vtitor, vel vtrisq; paribus, & ærugine, & plumbo. Nam ex cicatrice proficiscens Ectropion, si in totum curare studueris, id manu faciendum est.

† plũbo vsto vtere cum sulfure ignẽ nõ experto & pipere. Goup. ex veteri cod.

De Aegilope, & Anchilope.

ÆGILOPS abscessus est, qui inter maiorem oculi angulum

lum,&nares fit:qui ruptus, si negligatur, vsque ad os in fistulam dehiscit. priusquàm verò abscessus in vlcus erũpat, Anchilops vocatur. probè igitur faciunt glaucium & crocus vnà cum perditij herbæ succo imposita. crebrò autem variare oportet,& neque in vomicæ eruptionem degenerabit.

ALIVD. Halica cocta in aceto & probè trita, non solùm incipientes, sed etiam in vomicam mutatos persanat, rumpítque,& vsque ad os penetrat. Hoc vsus non solùm ægilopas, sed etiam anchilopas curabis.

ALIVD. Ruta satiua vna cum lixiuio, quod ex cinere & calce confectum est, contrita, coctáque & imposita pulchrè admodùm ægilopas emendat, & adusque os permeat, initio erodens, posteà non ita: ac mirum est, quòd ne cicatricem quidem indecoram hoc præsidium relinquat.

ALIVD. Cochleas cum testis suis tritas imponito: interdùm aloë, vel myrrha admista. Præsidium hoc antequàm ægilops in pus degenerauerit,& posteà cùm ruptus fuerit abscessus, eum desiccat.

ALIVD. Cùm manus opera ægilopa & anchilopa aduris, hoc vtere cataplasmate. lenticulas decoquito, & cum melle vtitor, vbi crusta exciderit, vuam passam excipiens liquida terebinthina, vtitor in modum emplastri. Hoc enim & purgat,& carne replet,& cicatricem inducit.

De Trachomate.

TRACHOMA internæ palpebrarum regionis asperitudo est:harum intensio, vt veluti incisuras habeat, σύκωσις: à fici similitudine Græcis appellatur. Cùm inueterauerit vitiũ, callósque contraxerit, Tylosis vocatur. Collyriis igitur vtendum est tum eo quod ex vino, tum quod ex duobus constat lapidibus, [k]ipsóque Hæmatite lapide, ex aqua loto subiectis palpebræ abstergentur: Hermatióque cum Cygnarij modico. Adhæc diacrocu collyrium pariter psorophthalmiis citra exulcerationem efficax est palpebræ inuersæ illitum. At si durior callus, his non cesserit remediis palpebra inuersa pumice raditur, aut sepiæ testa, aut foliis fici, aut etiam instrumento, quod à palpebrarum rasura Blepharoxiston Græci appellant.

Trachoma. Sycosis. Tylosis.

De Chalaziis.

CHALAZION, otiosi humoris in palpebra colluuies est, in qua ammoniacũ aceto detritũ simul cum galbano inun-

gitur. facit etiam terebinthina pariter cum cerato excepta.

De Crithe tuberculo.

CRITHE, paruulum abscessus tuberculum, ob longum, palpebræ cilio obueniens. Id cera alba foueri oportet: muscæ capite abiecto reliquo corpore infricari, vel hordei diluto perfundi.

Ad Palpebrarum pediculos.

EXPVRGATIS priùs pediculis, marina tepida palpebras colluere oportet. Deinde medicamento subscripto cilium attingere: aluminis scissi partibus duabus, herbæ pedicularïæ parte vna, tritis vtitor.

De Madarosi, vel Milphosi.

HIC affectus palpebræ pilorum defluuium est. Ad quod cura priùs vniuersi corporis habita, smegmatis vtere, quibus ab honestandis palpebris nomen est Calliblephara. Terræ ampelitidis, croci gallicæ, ladani, singulorum pari portione contrita vtitor.

Calliblephara.

ALIVD. Stimeos tosti lotíque drachma, plumbi combusti & eloti drachmis quatuor, croci totidem nardi indicæ drachmis tribus, in puluerem redactis vtitor.

ALIVD. Palmarum ossium combustorum tribus drachmis, nardi gallicæ drachmis duabus: leuigatis vtere, hoc etiam scabiosis oculis medetur.

ALIVD. Neapolitæ ad palpebrarum defluuia, μηλφώσιν appellant, longósque palpebrarum affectus. Stimmeos, cadmiæ, chalcitidis, misyos xenici singulorum pares portiones, crassiusculè contundito, & melle resperſa torreto: læuigatis vtitor.

De Ptillosi.

PTILLOSIS, palpebrarum crassities est, callosa, rubicunda, quibus accidit sæpè pilorum etiam defluuium. Præter prædicta igitur etiam hoc summè facit, Muscerdæ combustæ, & melle contritæ, inunguntur.

Ad superciliorum defluuia quæ Madarosis dicitur.

PLVMBVM digitis oleo, vel adipe anserino vnctis detritum illinitur.

ALIVD. Hoc etiã subnigros reddit: nuces auellanæ exustæ simul cum adipe caprillo, vel vrsino infricantur.

ALIVD. Hoc efficax est etiam barbæ alopeciis. Alterci drachmæ duæ, muscerdæ drachma, polytrichi drachma, iri-

Alopecia barbæ.

ni vnguenti cochlearia quatuor. Tritis perbellè vnguentum admiſcetur. fotúque prius adhibito illinitur. quod, ſi raſa pars antè fuerit, magis proficit.

De palpebrarum pilis oculum irritantibus, τριχίασιν appellant.

PILIS qui oculum pungunt prius euulſis, locus ſtatim ſanguine ranæ per ſe inungitur, vel cum cinere chamæleontis albi: vel ſanguis cimicum, vel fumariæ quæ in hordeo naſcitur ſuccus, cùm gummi, vel tellinarum ſalſarum cinis cum cedria, vel loti cinis, vel alumen liquidum quod Phorimon appellant, vel muſcæ caninæ ſanguis admodùm in id efficax eſt.

Pilorum glutinans medicamentum.

CONGLVTINANT pilos infractos bitumen, maſtiche, colophonia, gummi, cochleæ pars glutinoſa.

De Encanthide & Rhyade.

ENCANTHIS naturalis in maiore angulo carunculæ excreſcentia eſt. Rhyas autem huius imminutio. Encanthidas igitur iis quæ aduerſus Ectropia dicta ſunt, ſimilibúſque vrendi vel exedendi facultate præditis, hæc σηπτικὰ illa καυστικὰ Græci nominant, abſumes: ſed non totas, ne eius loco Rhyas ſubnaſcatur, verùm ad naturalem vſque magnitudinem. Rhyadas, carnoſa parte in totum, vel rudi manus opera, vel medicamentis abſumpta, inſanabiles exiſtimato. Quòd ſi pars ipſarum imminuta fuerit, iis quæ mediocriter aſtringunt, carnémque creantibus reficitur: qualia ſunt medicamenta ex croco, glaucio, & aloë confecta. item collyria diacrocu inſcripta, necnon altercum prodeſt in vino coctum, impoſitúmque, & aluminis ex vino pauxillum.

De Vlceribus.

VLCERVM in oculis genus quidem vnum eſt, differentiæ verò ſpeciales diuerſæ. etenim in cornea membrana quę Græcis Ceratoides appellatur, vlcus cauum, anguſtum, & purum, à foſſula Bothryon Gręcis dicitur. quod autem latius bothryo eſt, ſed minus altũ, Cœloma nuncupatur. Argemon in pupillæ circulo naſcens, ambientia comprehendit, vt etiã in exteriore pupillæ parte rubicundum, in interiore candidum appareat. Epicauma vlcus eſt ſordidum, & cruſta obductum, quo repurgato humores oculi ſæpè effluunt. Iam verò aliæ plures vlcerum ſunt differentiæ, de quibus dicemus communius. Si igitur vlcus ſimul cum inflammatione

Bothryon. *Cœloma.* *Argemon.* *Epicauma.* *Vlcus cum inflammatione.*

obortum fuerit, curationem ex iis quæ inflammationem lenire possunt, & concoquere moliemur, non neglectis iis quę ad vlcus propriè pertinēt. Talia verò sunt collyria, libaniū,[m] cygnus, & pelaria vocata, item aster & similia: insuper quæ ex amylo, terra samia, quæ ἀστὴρ dicitur, & cerusa constant: omnibus autem magis leniendo dolori esse[n] Ilamonem nouimus, verùm diu ei insistendum non est, eo quod admodùm stupefaciat. Laudatissimū verò & quod diazematon à decoctione dicitur, vt quod stupefaciendi vim non habeat. At si cum fluxione vlcus infestarit, collyrion aliquod illi admiscebimus, quale est[o] Diahydras, & Chiacum, prętereà Cygnus fuluus, & quæ repellendi sine rosione facultatem obtinent. Sin autem vlcera sordida fuerint, mulsa mediocriter aquata, & fœnugræci decocto vtemur per se, & cum aliis ad id dicatis collyriis. † Si acriora sint[p] albis, seberiano & fœnugræci diluto: si non acria, diasmyrnes, & nardinis. Purgata verò vlcera medicamentum Cleo probè potest cicatricem obducere, eámque præterea concolorem reddere.

Si acriora sint vlcera, δριμυτέρων τῶν ἑλκῶν. Goup.

De oculi procidentia quæ πρόπτωσις dicitur.

PROPTOSIS tuniculæ quæ Græcis ab vuæ acino ῥαγοειδὴς dicitur, procidentia est, quæ erosa ruptáve cornea tunicula accidit. Ea cùm nondùm creuit, quòd muscæ capiti similis sit, Myocephalon nominatur. Cùm verò amplius & eò vsque succreuerit, vt acinum vuæ repræsentet, Staphyloma, quasi vuatio dicitur: vbi plurima facta est accessio, vt palpebras transiliat, Melon, hoc est malum. Si verò obcalluerit, Elos, id est clauus tunc dicitur. Si igitur ad Myocephalon ferè oculi procidentia degenerauerit, repellentibus constringentibúsque ipsum medicinis vtendum est: Chio[q] nimirum, Phęo, Nardino, & Theodotio: item eò quòd dia thallias, & quod diaceratos vocatur. iam verò spongiam leniter ipsis posca, aut vino adstringente, aut rosarum decocto imbutam superdare commodum est, aut splenium. Principatum verò obtinet ad procidentias omniáque vlcera, medicamentum cui nomen est Olympiacum, vel Olympus, cum succo oliuę, vel polygonij, vel polij. Eadem hęc etiam clauis conueniunt & staphylomatis, priusquàm inalbescant. Vbi verò alborem aut callum contraxerint, nullus remediis locus est.

Myocephalon. Stoiphyloma. Melon. Elos.

De oculis purulentis.

ALIQVANDO membrana à cornu dicta Ceratoides, puru

purulenta efficitur, nunc altius, nũc in superficie, ita vt pus habeat vnguis figurã, quæ causa est, vt hoc etiam malum vnguis oculi nominetur. Huc ergò spectat curationis ratio vt vel pus discutiatur, medicamentis mediocriter in id efficacibus quale est aqua mulsa, & fœnugręci succus, ex eoq; collyria, similiter libanium, & quæ ex thure consiunt, dia libanu inscripta: vel rumpatur vomica, & vehementioribus repurgetur: quod genus sunt diasmyrnes, & hygidion. At si [pus] in oculis citra exulcerationem coierit, etiã hoc liquido collyrio vtendum est. Atramenti sutorij, croci, singulorum drachmis octo, myrrhę, drachmis quatuor, mellis libra. Cæterùm Phlyctena cum sit ceratoidis membranæ excrescentia, ex humore quodam tunicas ipsius excoriante, purulentorum curationi subiicitur. Hygra, hoc est, liquidum medicamentum ad suppurãtes oculos quos Hypopios vocant, Bassi, croci, aloës, myrrhæ singulæ vnciæ, vini quadrãs, mellis optimi selibra. Crocus ex vino modico teritur, deinde aloë & myrrha. Vbi crassitudinem acceperint, mel additur. Vnita in vitreo vase reponuntur; vti licet bis quotidie, aut si necessitas vrgeat, ter. Quando quidem oculum simul purgat, & carnem, cicatricémque inducit.

Vnguis oculi.

[transmissum à cerebro.]

Phlyctena oculi.

De cicatricibus & albuginibus.

QVAE per summa oculorum cicatrices fiunt, aliqui hoc nomine solo cicatrices dicunt, alij verò nubeculas. Altius autem delitescentes, albugines. medicamentis abstersoriis, extergentibúsque discutiuntur. Nebulas igitur anemonæ succus abstergit, & minoris centaurij succus cum melle. Vetustiores autem cedria extenuat: & æs solum aqua tritum modo collyrij, ad hæc quæ detergent collyria: quale est quod cornu ceruino constat, dia ceratos elaphiu dictum: item Rhinarium, Hecatombe, similiáque. Albugines verò nitrum cum oleo veteri detritum diligenter, & inunctum probè, extergit. Item sepiæ testa combusta, cum melle læuigata. Inter collyria hoc bene, & leniter abstergit. Collyrium. Mamiræ, guttæ ammoniaci, myrrhæ trogloditidis crocodilorum fimi, singulorum æqualia pondera. in collyrium coactis vtitor, vel crocodili terrestris fimum ex aqua læuigatum illinito, in collyria redigens. Rectè autem sal cappadocum aqua soluitur, quo collyria albuginibus exterendis dicata dissoluens instillabis.

Nubeculæ.
Albugines.

Quomodo cicatrices tingantur.

GALLAE, acaciæ, ſingulorum drachmæ quatuor, attramenti ſutorij drachmæ duæ illinentur. Collyrium autem hoc proficit, [r] floris mali punici, cytinorum, atramenti ſutorij, acaciæ, gummi, ſingulorum drachmæ quatuor, ſtimmios, gallæ, ſingulorum drachmæ duę. Aqua teruntur: ſi flos mali granati deſideretur, interius membranoſum quod grana intercedit, miſceto.

De vngui oculorum, quod Pterygion Græcis vocatur.

VNGVIS quod Pterygion Græci vocant, neruoſa membranæ adnatæ excreſcentia eſt, quæ ab angulo quidē oritur, ſed aduſque oculi coronam peruenit. vbi verò ſupramodùm fuerit adaucta, pupillam obtegit. Magni igitur & inueterati vngues ſolam manum expoſtulant. Recentiores verò & magnitudine mediocres, præſidiis eliduntur abſtergentibus, qualia aſpretudini idonea ſunt, & albuginibus. inter ſimplicia igitur æs combuſtum, vel atramentum ſutorium ſimul cum porcino felle pulchrè faciunt. Efficacius autem hoc eſt quod ſequitur, atramenti ſutorij pars vna, gummi pars ſemiſſis: vino læuigata illinuntur, vel etiam collyria formantur. nonnulli verò caprinum fel melle miſtum inungunt.

Ad vngues oculorum, ſuppurationem, & hebetudinem. Oribaſij.

LAPIDIS magnetis, æruginis raſæ, minij ſinopici, ſuffiminis ammoniaci ſingulorum drachmæ quatuor, croci drachmæ duæ, mellis attici cochlearij dimidium. Idem valet aduerſus albugines.

De carbunculo & carcinomate.

CARCINOMA tunicæ ceratoidis affectus eſt: cui dolor adſit, diſtentio, rubor tunicarum, cruciatus punctorius ad vſque tempora magíſque ſi moueantur cibi torquet faſtidiū, acribus irritantur, & excandeſcunt. Hoc malo nulla medicina ſubtrahit. Nihilominus dolor leniri lactis potione debet, item cibis frumentariis & alioquin probi ſucci, omni acrimonia liberis. Collyria lenia infundantur, vt ſpodiacum, ſeberianum & conſimilia. Cæterùm bonæ totius corporis temperaturæ proſpiciendum eſt. † Carbunculus autem, & ipſe malignum ac contumax vlcus eſt [cruſtatium] aliàs bulbo, aliàs palpebræ, quemadmodùm reliquis pariter corporis particulis accidit. Itaque in bulbi carbunculis per

† Carcinomatis autē dolores lenit decoctū lentis impoſitū, vel ſuccus polygoni, vel plantaginis, vel portulacæ. Carbūculus autē, &c. Vera eſt ſcriptura ex Aetio. Goup. [cruſtoſum]

per initia quidem clystere primùm, mox lacte discocto, mediocriter purgare conuenit. deinde spongia foto erui farinam, vel triticeam ex aquæ mulsæ decocto obducere instar cataplasmatis, nonnunquàm & iridem detritam applicare, & lacte oculum eluere. Si vlcera serpendo depascant, lenticula cum melle, vel malis cydoniis incoctis forma cataplasmatis obducuntur. Si latius depascendo penetrent, foliis oleæ decoctis, vel malicorio in vino cocto læuigatóque ex melle. At si cessent proserpere, crustáque medicamento quod subiungetur imposito, exciderit, & vlcera sint pura, lutea ouorum tosta, læuigatáque cum croco & melle cataplasmatis modo inducentur, quousque ad cicatricem perueniant. Medicamentum autem est, hoc, spodij drachmæ quatuor, myrrhæ non nimis torrefactæ, drachmæ treis, totidémque oboli. Detritis in vino amineo quousque inaruerint, passum creticum vetus miscetur. Vbi læuigata sunt inuicem, liquida, pixide fictili excipiuntur, subunguntúrq;. Ad palpebrarum verò carbunculos malum granatum acidum, totum frustatim concisum aceto incoquito. Vbi intabuerit probè, in læuorémque detritum, illinito in linteolum ac vtitor, bis térve quotidie immutans, noctu semel.

De Mydriasi.

CVM pupilla colore quidem nihil magis euariat, sed multò est quàm naturalis status exigit latior. interim ex toto visum impedit, interim permultùm, & omnia quæ conspiciuntur ab ipsis minora quàm sint videntur esse, Mydriasis quidem affectus est, causa autem ipsius humor quidam excrementitius, itaque curationem ipsius sanguinis emissione à cubito, vel purgatione tentabimus: sin minus, venas in angulis oculorum diuidere oportet, deinde cucurbitulam occipitio admouere, & marina frontem, & oculos perfundere. si marina desideretur, muria, vel posca. Medicamentis autem iis vtendum est, quæ etiam ad pustulas conducunt.

Midriasis.

Causa eius & curatio.

De Phthisi & Atrophia.

PHTHISIS affectus est, quo pupilla fit angustior, obscurior, rigosiórque. Res lumini obiectæ, in his maiores apparent. causa verò est densatio, quæ siccitati potius fertur accepta. Sed phthisis ab atrophia hoc dignoscitur discrimine, quòd illa angustiorem pupillam, hæc totum oculum minorem, humilioréinq; reddat. Mederi his conuenit exercitio,

Phthisis oculi.

Atrophia.

& studiosa capitis, faciei, & oculorum fricatione: adhæc aquæ in faciem superfusione & vnguine quodam calfaciente in caput dato. oculos autem medicamento, quod rarefaciat, & acriore oblinito, quale est infrà scriptum. Ammoniaci drachma, crocomagmatis drachmæ quatuor, croci drachmæ duæ, æruginis drachma. Tritis in aqua, formatísque vtitor.

De nocturna cæcitudine quæ Nyctalops dicitur.

NOCTVRNA cæcitudo, quę Græcis Nyctalops dicitur, vitium est quo per diem homo cernit, Sole dein occiduo obscurius, noctu omninò nihil. Curari debet sanguine ex cubito, & oculorum angulis vacuato, mox purgatione, vel per clysterem inanitione adhibita. Deinde apophlegmatismi indicentur, aut sternutamenta prouocare oportet. Ante cibum hyssopus potui, vel ruta dabitur. Si his remediis morbus non cedit, iterum purgationem moliemur ex scammonia, & castoreo: oculi verò melle despumato illinentur, claudentúrque premendo liquamenta, continendóque. Aluminis combusti partes duæ, salis fossitij pars vna. Trita cum melle sublinuntur.

Nyctalopis curatio.

ALIVD. Iecur hircinum assatur, aquosa inter assandum sanies inde emanans collectáque inungitur. Quin & ipsum iecur comedendum exhibetur, coctíque vapor oculis excipi apertis præcipitur.

De Glaucomate, & suffusione quod Hypochyma dicitur ex commentariis Ruffi.

GLAVCOMA, & Hypochyma veteres vnum quoddam mali genus esse existimarunt. Posteriores autem glaucomata quidem humoris, qui ob similitudinem crystalli κρυσταλλοειδὴς appellatur, vitia, præ humiditate in glaucum colorem transeuntis iudicarunt. Hypochymata humorum affusionem, qui inter tunicam ceratoidem, & crystalloidem concrescunt. Verùm omnia glaucomata curationem non recipiunt: hypochymata autem curantur, sed non omnia. proinde suffusione tentatis succurremus, antequàm malum radices egerit consistátque, sanguinis ex cubito detractione, & purgatione. item iniectionibus acrioribus, veluti ex centaurij, aut cucumeris [amaræ] decocto petitis, & alui solutione crebriore, cucurbitulísque occipitio cute incisa admotis. Cæterùm aquæ potus toto victus curriculo competit, cibísque

Glaucoma. Suffusio.

[amari, fortassis colocynthin innuit]

bísque vti qui extenuant. Proderit autem temporis ſpatio, & apophlegmatiſmis diebus aliquot vti. Quibus verò ceu culices, oculis obſeruari perperam videntur, ex quadam humorum prauitate, vel bilioſioribus vaporibus ſurſum diſtributis, medicamentum dialoes amarum exhibetur ſubinde, vel etiam inde ſumetur purgatio. In oculis autem medicaminibus vtendum eſt, primùm ſimplicibus, puta [melle, cum oleo, &] fœniculi ſucco. poſtea etiam compoſitis, quale eſt hoc. Sagapeni drachmæ duæ, liquoris cyrenaici, veratri albi, ſingulorum drachmæ ſex.[t] Alij addunt in mellis heminis octo. Nos autem tradit Oribaſius, ſubſcripto vtemur, caucalidis ſucci, chamedryos,[u] ſanguinariæ, ſingulorum æquis portionibus contritis. Benefaciunt item collyria, & quod ſucco fœniculi conſtat, & Proteus, & Thalaſſerus, & diaopobalſamu: & quæ ex his præparantur, præſidio eſſe ſolent. Inſuper fœniculi decoctum per initia ſuperfuſum adiuuat, item ex ſuccis confectum, opobalſamo, melle, oleo veteri, & ſimilibus.

Culices oculis obuerſantes.

[melle, oleo & fœniculi, &c.]

De Glaucomate & ſuffuſione, ex commentariis Demoſthenis.

FLORIS æris oboli quinque, myrrhæ drachmæ tres, nardi indicæ drachma, lapidis hęmatididis drachma: aphronitri drachma, ſalis floris drachmæ duæ, opobalſami drachmæ nouem, melle attico excepta offeruntur.

De obſcuritate & hebetudine.

OBSCVRITAS, quam Amauroſim Græci vocant, eſt totius cernendi viſus plerunque abſque manifeſto oculi affectu impedimentum. Hebetudo (quæ Amblyopia Græcorum lingua vocatur) obſcuritas viſus eſt, ab occulta quadam cauſa proueniens. Curatio communis ſanè eſt ei quam in ſuffuſis diximus: Priuata verò eſt, ab angulis ſanguinem mittere, hirudines admouere temporibus, inferiores partes perfricare. Procedente tempore etiam iis, quæ ſternutamenta prouocant, vtendum eſt, tum vomitu ante cibum, & inunctionibus, primùm ex mellis, & olei æqua portione, deinde compoſito quod ſubiungitur. Croci obolis duobus, fellis hyenæ drachma, piperis communis granis octogintaquinque, fœniculi ſucci drachmis ſexdecim, guttæ ammoniaci drachma. Contritis ad læuorem aridis ex ſucco, mellis cochlearia quatuor adiiciuntur. Præterea excipito ærea pyxi-

Hebetudinis & obſcuritatis curatio.

de & vtitor. * priusquam verò illinantur oculi, in marinam calidam demersi fouebuntur.

De Strabismo.

Strabismus quid.

INFANTES ab origine Strabones curantur larua faciei circumposita, vt in rectum videant. Nam Strabismus conuulsi ora musculorum qui bulbum mouent, dispositio est: & lucerna è regione posita, & non à latere elucente. Præterea cùm ad nares conniuent oculis floccos rubros agglutinare vincit angulis qui circa tempora habentur: vt visu ad hos inconniuenter directo oculos emendent.

De oculorum expreßione qui ἐκπιεσμὸς appellatur.

Expreßionis oculi causæ & curatio.

EXPRIMVNTVR oculi nonnunquam, vt exerti perseuerent. quibus sanè strangulatus, mali causa est, ex cubito venam incidere oportet: sin alio modo id acciderit, medicamento purgare, veratro nigro, vel scammonia. Ex doloribus autem contractas oculorum expressiones, quæ frequenter sanè etiam ex partu accidunt, vteri purgationes soluunt: vnde has promouere conuenit. in viris autem post sanguinis detractionem si non remiserit vitium, cucurbitulam occipitio defigere commodum est, lanam melle imbutam imponere, aut panni floccos cum aqua, supérque duplicatam linteum illigare leniter. His prodest & marina frigida fronti superfusa, item sereos, & polygoni succus cum meconio illitus, tum alia quæ reprimere possunt, & contrahere.

De Confusione.

Confusionis oculi curatio.

CONFVSIONES ex ictu, curamus sanguinis detractione à cubito, totum oculum sanguine, potissimùm quidem palumbi recens occisi, sin minus, etiam columbæ replemus: deinde lanam mollem in ouum cum vino, rosaceoq; contusum demersam imponimus, illigamúsq;: sequēti die idem facimus, & tertiò fomenta exhibemus, lac instillamus, applicamúsque idonea, deinde sublinimus medicamentis quæ ad veteres affectiones inscribuntur: quale est Chiacum.

De Myopiasi.

Myopiæ.

MYOPIAE dicuntur Græcè, lusciosi nostris, qui prima natali die propinqua sanè vident: remota verò non item. Insanabilis est huiusmodi dispositio, vt quæ ab imbecillitate spiritus visorij proueniat. Contrario his modo senes afficiuntur. Cùm enim propinqua non videant, procul dissita assequuntur.

ANNOT.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Quanam ex affectione corporis. *Hoc in omnium particularum morbis obseruandum docet Galenus, vt corporis primùm affectionem, quam vulgus dispositionem appellat, Græci διάθεσιν, intueamur. Nam hac neglecta, quicquid particulis admoueamus, sinistrè accidit. Cæterùm hoc te admonitum volo, candide lector, vbi in versione mea dictionem inuenis, affectionem, pro διαθέσει, positam esse, intelligas. Nam dispositio hoc in significatu apud idoneos autores non vsurpatur.*

Affectio. διάθεσις.

Perturbatio humiditas oculi est, & calor cum rubore naturæ alieno. *Postrema clausula, naturæ alieno, malè in codice Græco habetur, περὶ τὸ κατὰ φύσιν. Vbi legendum, παρὰ τὸ κατὰ φύσιν.*

Membrana adnata. *Intelligo membranam coniunctam, siue coniunctiuam, vt Barbari appellãt. Græci τὸν ἐπιπεφυκότα, eò quòd aliis quæ oculum ipsum constituunt, tunicis extrinsecus adnascatur, ligamentum & ipsa existens totique oculo ad ossa circumiacentia, ex pericranio ducens originem.*

Membrana adnata.

De defluxionis impetu.

Angiologiam, arteriotomiam, hypospatismum, & periscyphismum. *Omnes has rationes Paulus libro sexto complexus est. Prima est venarum in fronte ad tempora præsectio, quod in hemicraniis etiam fieri solet. Altera est arteriarum retro aures per transuersum sectio. Tertia est ab instrumento chyrurgico appellationem sortita, quasi dicas spatæ submißio intra partes quæ à subiectis liberabuntur. Quarta ratio est, qua diuisionem in fronte à tempore ad tempus transuersum moliuntur, cura tamen adhibita, ne temporalium musculorum motus violetur.*

Angiologia. Arteriotomia. Hypospatismus. Periscyphismus.

Rectè huic specularium. *Hîc legit Oroscius σφικλάριον, vt significet σφίκλην, hoc est, ficulam, cupiditate magis reprehendendi, quàm ratione adductus. Diligens homo non legerat apud Galenum hoc remedium citari pro lapide speculario: nec etiam apud Paulum, qui lib. 7. hunc in modum habet: σφικλάριον, ὅτι ἡ διὰ μὲν φ. σφικλάριον. ὅ τινες, ἀντὶ σφικλῶν ἐν ταῖς θύραις χρῶνται, διὸ καὶ διαφανὲς προσαγορεύεται γυψῶδες ὑπάρχον τὴν οὐσίαν, δύναμιν ἔχει παραπλήσιον τοῖς κεκαυμένοις ὀστράκοις ἤγουν ὀστρέοις. Si verò fex combusta que ardens est natura, oculis, vt ille putat, adhiberi deberet, certè elotam esse oporteret.*

Specularium.

Xerophthalmia. *Celsus lib. 6. interpretatur aridam lippitudinem. Est enim, inquit, genus aridæ lippitudinis, ξηροφθαλμίαν Græci appellant,*

ξηροφθαλμία.

appellant, neq; tument, neq; fluunt oculi, sed rubent tantùm, & cum dolore quodam grauescunt, & noctu præ graui pituita inarescunt.

Ertropion.

Eitropion. *Hoc vitium est inferioris palpebræ, quod parum sursum attollitur, sed pendet & hiat, neque potest cum superiori committi. Id interdum accidit ex mala curatione, interdum ex senectute.*

Aegilops.

Aegilops. *Est veluti parua fistula maioris anguli per quam pituita aßiduè distillat. Nonnunquam etiam exeso osse vsque ad nares penetrat.*

Lixiuio quod ex cinere & calce. *Græcè habetur absolutè πρωτοστάκτῳ, quasi dicas primario lixiuio. Paulus lib. 7. habet: ἂν δὲ προσλάβοι καὶ τιτάνου ἡ τέφρα καυστικὴν ἐργάζεται τὴν κονίαν ἣν δὴ καὶ πρωτόστακτον ὀνομάζουσι. Rectè igitur quis interpretetur lixiuium, quod per cinerem & calcem distillauerit.*

Cum manus opera. *Hoc remedium in exemplaribus vulgatis non est, sed in Lascaris codice manuscripto additum inueni. Si itaque placet ascribere, aut expungere, per me certè licebit.*

Chalazion. *Celsus sic appellari dicit, quòd mobilia, & digito hùc illùc impellantur curationem manu præstandam docet lib. sexto.*

Encanthis.

Encanthis naturalis. *Variis de causis hoc vitium gigni solet. Interim ex vngue parum exciso, vel ob tuberculum, quod palpebras parum diduci patitur. Quod si vngue caruncula nimium abscindatur, putrescit foramen per quod posteà humor descendit, ac vitium superiori contrarium nascitur, quod Græci ῥυάδα nominant.*

ῥύας.

Terra samia duplex

Terra samia. *Duplex ea terra apud Dioscoridem habetur, vna simpliciter terra samia dicitur, altera γῆ ἀστήρ, hoc est, terra aster, quasi dicas, terra stellata. Celsus itaque, vbi posterioris mentionem facit: Terræ, inquit, samiæ, quæ ἀστὴρ dicitur. Cæterùm ante hoc medicamentũ in Græco exemplari est, διὰ μήλου perperàm, pro διὰ ἀμύλου.*

ὑπόπιον. ὑπώπιον.

De oculis purulentis. *Duæ sunt apud Græcos dictiones, quæ ferè in omnibus sibi respondent, nempe ὑπόπυον, & ὑπώπιον. Prima significat pus subesse membranæ corneæ. Largus & Celsus vocant oculos purulentos: altera dicitur, teste Galeno, quasi ὑπὸ & ὦπας, hoc est, sub oculis. Ac veteres Latini hoc vitium appellant, suggillata, genere ecchymomatum comprehensa.*

Floris æris. *Hoc medicamentum in impreßis non habetur, sed in manuscripto codice Iani Lascaris scriptum inuenitur.*

Arida medicamenta.

Contritis ad læuorem aridis. *Hoc est, aridis in tenuißimum puluerem redactis. Græcè est, λειάνας τὰ ξηρὰ, hoc est, læuigans arida. Celsus autem de Aridis mentionem facit libro quinto, capite vigesimosecundo in hunc modum: Quædam misturæ medicamentorum sunt*

sunt, quibus aridis, neque coactis vtimur: sic vt inspergamus, aut cum aliquo liquido mista illinamus. Alia medicamenta sunt his opposita, nempe quæ liquari possunt. Hæc Græcis τηκτὰ nominantur. Vbi itaque Galenus aliique habent, τὰ τηκτὰ τήκοντι, τὰ ξηρὰ ἢ λειαίνειν δεῖ ἢ λειοτρίβειν. Latini scriptores exponunt, quæ liquari possunt, ad ignem eliquentur, arida conterantur. Celsus inquit libro quarto: Arida ex eo conteruntur. Rursus arida medicamenta contrita humore non pingui coquuntur. Item arida ex aceto teruntur. Largus simili vtitur locutione, & verbum λειαίνειν δεῖ læuigare oportet, interpretatur.

Sublinimus medicamentis. *Damnat me Oroscius, quòd verterim ex Græco, τοῖς πρὸς τὰς παλαιὰς διαθέσεις, medicamentis quæ ad veteres affectiones inscribuntur, ipse enim mauult dici collyriis. Quasi verò collyria non sint medicamenta. Certè ego à præceptoribus meis olim didici substantiam collyriorum, esse & dici medicamenta: ipsum verò nomen collyrij, formam medicamenti indicare. Celsus lib. 6. ita inquit: A secundo die graui quoque lippitudini per medicamenta rectè succurritur. Item in collyrio trygodes. Quo grauior quoque inflammatio est, eò magis leniri medicamentum debet.*

CORNARII.

b *Habent omnia exemplaria pro vento oleum, ὄιον ἡλίου, καπνοῦ, κονιορτοῦ, ἐλαίου. Verùm ἐλαίου vocem pro ἀνέμου suppositam esse puto. Nam cùm externæ illæ causæ sint eiusmodi, quibus quotidie occurramus etiam inuiti, ita vt vix satis cauere poßimus, ne aliquando in sole versemur, & foris ambulantes puluerem, domi fumum experiamur, non debuit diuersum externæ causæ genus quarto loco ad superiora tria ascribi, sed tale omnino quod illis simile esset. Tale autem est ventus, qui & domi & foris derepentè quandoque ingruit, & oculis turbationem inducit, quæ citißimè soluitur summota causa. At vt ne ab oleo oculi turbationem incurrant, tam facile est vitare, quàm vt ne ab alia re externa lædantur, quorum nullus est circa oculos vsus.*

c *Quale est collyrium Nili ex rosis, aut etiam Chiacum, & Nardinum. Græca habent pro Chiacum μηδιακὸν. Verùm quum Paul. lib. 7. cap. 16. nullum collyrium describat, quod Mediacum appellet, legendum censeo Chiacum, cuius secundo loco descriptionem habet, ex vino Chio appellationẽ habentis, cuius quoq; paulò pòst mentionẽ facit, sicut & Nardini. Videtur tamen non minùs commodè σποδιακὸν pro μηδιακὸν legi posse, id quod in vsuri iudicio positũ sit. Nam*

& Spod

& Spodiaci descriptionem libro 7. ad inflammationes & fluxiones oculorum habet.

d & fœnigræci decocto.

e contritis his in capitum papaueris decocto.

f Verùm citra maximum dolorem.

g Hæc est Erasistrati panchrestos ab omnimoda vtilitate appellata. Hoc liquidum collyrium πάγχρηστος dictum, Erasistrato adscribitur, & habetur infra lib. 7. cap. 16. iisdem verbis. Habet idem quoque Aetius lib. 6. cap. 82. & lib. 7. cap. 92. Quibus adductus apud Gal. lib. 4. κατὰ τόπους, cap. 7. principio. πάγχρηστος legendum esse docui, non πάγχρυσος, vt in omnibus exemplaribus legebatur.

h panchresto.

i adhibe, aut plumbum vstum & lotum, aut vtraque pariter, &c. In Græcis exemplaribus redundant hæ voces μετὰ θείου ἀπύρου. Nullus enim est hîc sulfuris vsus, nec plumbum vt vratur, sulfur requirit. Et Aetius lib. 7. cap. 71. eadem medicamenta prodens, sulfuris penitus non meminit.

k & in ipso hæmatite lapide per aquam loto, ac subiecto palpebræ confricatur.

l pilos introrsum refractos glutinat bitumen, masticbe, colophonia, glutinum, &c. In Græcis vitiosè legitur, ὡς pro ἄσω, & κόμη, siue κόμμη, pro κόλλα, glutinum. Indicat id apertè Aetius qui lib. 7. cap. 68. ταυροκόλλαν pro κόλλα habet, vnà cum reliquis medicamentis hîc à Paulo traditis.

m Libyanum.

n collyrium Nilamonis.

o quod ex hydria fit, διὰ ὑδρίας.

p acrioribus quidem vlceribus existentibus, Seueriano, & eo quod ex fœnigræci decocto paratur. Græca sic legenda: δριμυτέρων μὲν ὄντων τῶν ἑλκῶν, σεβηριανῷ τε, καὶ τῷ διὰ χυλοῦ, &c.

q Chiaco videlicet collyrio.

r florum mali punici, id est cytinorum.

s & infusis per clysterem acrioribus. Vbi Græcè habetur, καὶ κενώμασι δριμυτέροις, legendum καὶ ἐνέμασι δριμυτέροις ex Aetio lib. 7. cap. 51.

t teruntur in mellis heminis octo. Græcè habetur, ἐν ᾗ καὶ ἐν μέλιτος κοτύλαις ὀκτώ. sed legendum, λεαίνεται ἐν μέλιτος, &c.

v coronopodis.

x Ante illitionem foueat oculos spongia aqua marina calida imbuta.

Auris

Auricularia, & primùm de aurium dolore. Cap. XXIII.

AVrium dolorem ex frigiditate contractum, vbi ex anni tempore, præcedente victu, vel ægrotantis quoque percunctatione: an ob exteriorem causam acciderit, didicerimus, inde quòd dolor altè citra grauitatem, vel distentionem, vel ardorem fixus sit, calfacientibus curabitur præsidiis, nempe oleo rutaceo, calido, vel nardino, vel laurino calido, vel amaracino, vel phuliato, vel spicato, vel communi, cum euphorbio, vel piperi, vel castoreo, vel commageno dicto vnguine, vel liquore balsami in meatum auditorium instillato. Iam verò oleum in quo allium decoctum sit, vel cepa, instillatum auxiliatur. At ex calida conceptum intemperie dolorem, in quo feruoris cuiusdam sine grauitate, seu tensione sensus est, contraria medicantur, oui albumen subactum in aurem demissum, quemadmodum oculis adhibemus, lac muliebre cum quodam collyrio, quod dolorem lenit, vel succo perditij herbæ, cum modico rosaceo: ipsumq; rosaceum, vel oxyrhodinum, vel succus solani, vel coriandri, vel hastulæ regiæ, vel oleum in quo lumbrici, vel aselli qui sub aquariis stabulantur incocti, vel oleum amygdalinum per se, vel buccina viua numero tria, in eo decocta naturaliter proficiunt. Quòd si glutinosi, crassique succi dolores fecerint, capitis, ipsiúsque auris grauitas, & præcedentis victus ratio testatur. sola verò citra grauitatem distentio ipsius auris spiritum flatulentum, cui exitus non patescit, indicat. Itaq; in ambobus vitiis vtere medicamentis, quæ aperiunt, incidúntque, cuiusmodi est aphronitrum cum aceto, & melle. Item fel ouillum cum oleo communi, vel amygdalino: præterea porri & cepæ succus tepidus cum melle, aut origanum tritum, cum melle & lacte muliebri instillatur. ꝛAd vehemẽtiores aurium perfrictiones fel caprillum cum succo porri inditur. Verùm in iis quos multus dolor, longúsq; vrget: & grauis simul auditus existit, hæc quoque vsurpari debet, cuiusmodi dracunculi succus est, ari, bryoniæ, & similia. priuatim verò qui ob flatuosum indolescunt spiritum, [a] cucurbita ex aqua calida fotu prius facto, circa aurem fixa strenuè auxiliatur. At si grauitas, distensio, simúlque calor, & dolor pulsatilis, aut etiam febricula oboritur, inflammatione aurem laborare censeto. Atq; ante omnia hic sanguis emittendus est: deinde fotu frequenti vtendum ex oleo

Dolor aurium ex frigida intemperie.

Ex calida intemperie.

Ex buccinu remediũ.

Dolor ex crassis & lentis succis & flatu.

dulci

dulci calente per ſpecillum lana inuolutum, meatui verò adeps anſerinus, vulpinúſue, aut medicamen baſilicum cum roſaceo, vel cyprino, vel irino debet inſtillari: extrinſecus ea quæ dolorem lenire, & concoquere poſſunt, cataplaſmatis modo ſuperaccommodare. Si dolor violentus eſt, iis vtere, quæ leuiter ſenſum ſtupefaciunt: non enim mediocre periculum eſt, quòd cerebrum neruo per quem facultas audiendi erogatur inflammato, vicinum ſit. Probè igitur hoc dolorem lenit, opij pars vna, caſtorei partes duæ, cum lacte muliebri, vel oui albumine, aut vino dulci tepido inſtillãtur. Iam paſtillus Crocodes, Aſter, Philonis antidotum frequenter his profuerunt.† verùm conuenit crebrò fouentem aut oleo communi, aut ex quodam calido fomento, lanam hoc ipſo imbutam in aurem coniicere, ſed ita vt partes inflammatione tentatæ quàm fieri poteſt minimè attingantur. At ſi dolor in vetuſtatem incidit, ac in pus degeneraturus eſt, medicamento vtitor, quod ex lini ſeminis ſucco conficitur, vna cum roſaceo aut chamæmelino ſolutum inſtillãs. Cùm autem aqua medicata, meatu recepta auditorio dolorem parit, ſi quidem copioſa fuerit, ore, vel etiam arundine ipſam exugere ratio eſt. Sin autem pauca, ſpecillo auriculari a lana inuoluto extergens, oleum quoddam inſtillabis quod ſit partium tenuium, aut roſaceum, aut oui album, aut lac muliebre. Calida verò omnia mediocriter eſſe conuenit, quæ auribus adhibentur.

†oportet autem aßiduè fouere, & oleo cõmuni, vel aliquo medicamento calido vti, atq; eo madefactam lanã auri imponere. δεῖ δὲ συχνῶς πυριῶντα ἢ τῷ κοινῷ ἐλαίῳ ἤ τινι τῶν θερμῶν μύρων χρῆσθαι, ἢ καὶ ἔριον ἐν αὐτοῖς τούτοις βεβρεγμένον ἐπιτιθέναι. Goup.

Dolor ex aqua medicata.

Ad vlcera quæ ſimul cum inflammatione affligunt.

LICIVM & meconium æquali portione trita cum melle iniiciuntur.

Ad dolores maximos, pus & grauem auditum.

AMYGDALARVM quibus corticẽ detraxeris & aphronitri, ſingulorum drachmæ tres, opij drachmæ tres, thuris drachmæ tres, croci drachmæ quatuor, galbani drachmæ duæ, myrrhæ drachma. Aceto læuigata inſtillantur. ſi dolor quidem exercet, roſaceo diluta: ſin autem pus profluit, mulſo, vel oxymelite: ſi grauiter audiunt, aceto. Recentia vlcera, glaucium ſolutum aceto, perſanat: item ex eo collyria, tum quæ appellantur diarodon, diacrocu, & diaſmyrnes. quemadmodum rurſus ſuppurantes citra dolorem ferri recremẽtum.[b] cum aceto diutius læuigatum.

Ad

Ad sordium duritiem.

NITRO aceto diluto cum aqua auris illuitur, cúmque sordes detersæ sunt, nitrum aceto solutum cum rosaceo instillatur.

Aliud ad sordes.

CARDAMOMI & nitri exiguum, cum ficis pinguibus sine granis exceptum, & in collyrij formam redactum, auriculæ committitur. Tertio quoque die educitur. Copiosas enim sordes extrahit, & abundè leuat. Proficit hoc etiam aduersus carnis excrescentias, longos dolores, exulcerationes. recipit aloës, thuris, myrrhæ, singulorum drachmam, myseos drachmas quatuor: ex aceto in pastillos digeruntur. cũ vsus requirit, aceto & rosaceo soluta instillantur: item Andronis pastillus, & Heræ, & Musæ.

Ad diuturna vlcera.

CEDRIA melli admista illinitur.

ALIVD. Mysi vstum & in puluerem redactum inspiratur. Per clysterem verò auricularium eluuntur aures posca, vel oxymelite, vel mulso, vel decocto quorundam repellentium (verbi causa) lenticulæ, vel rosarum.

Ad aures cruorem fundentes.

LENTISCI decocto auris illuitur, polygonij vero succus cum paucissimo aceto instillatur, vel lycium, vel amurca, vel acacia, vel porri succus.

Si caro excreuerit.

NITRO ex aqua calida, simul cum squama æris, & sandaracha pari modo auriculam illinito. Vbi crustam acceperint, melle repurgato.

Aduersus aurium vermes.

ABSINTHII decocto, vel centaurij, vel porri eluuntur: capparis autem foliorum viridium, aut fructus succus instillatur, vel cedrinus liquor, vel vrina humana vetus, vel album veratrum cum melle, vel calaminthæ succus, vel scammonia cum aceto, vel succus absinthij: oleum verò meatui inditum vsque ad superiora exire ipsos compellit: potius autem est oxelæum. Eodem ad ea quæ auribus incidunt animalcula vtitor.

Ad calculos & similia quæ in aurem inciderunt extrahenda.

SPECILLVM auricularium lana inuolutum in resinam, aut gummi, aut aliud quoddam glutinans medicamentum

intingendum, idque in aurem iniiciendum, ac quod in ea est protrahendum. Si hoc modo nihil efficitur, oleum calidum continuè instillato. At si ne sic quidem exciderit, aut comprehensum fuerit: aliis quoque vtitor modis: vt in parte chirurgica docebimus.

Ad sonitum aurium intra seipsas.

Sonitus aurium in crisibus.

SI in febribus, aut harum crisibus sonitus aurium euenerit: nullum ei negotium facessere oportet, quippè statim magna ex parte finiuntur. Sin autem post morbum perseuerauerit, absinthij decocto vbi aures foueris, acetum rosaceúmque infundi debet, vel raphani succus cum rosaceo, aut veratri nigri cum aceto. Ad veteres autem sonitus, qui ex crassis glutinosisq; humoribus creantur, inde verò illos cognosces quod non subito, sed paulatim increscunt, nascunturq;, aceto, nitro, & melle aurem illinito.

ALIVD. Veratri albi drachmæ duæ, castorei totidem, croci drachmæ tres, nitri drachmæ sedecim. ex aceto contrita, in pastillos digerito ac vtitor.

Ad veteres sonitus, & tinnitus.

EVPHORBIVM cum cyprino oleo læuigatum, calefactúmque vsurpato, in quibus autem ob multam sentiendi facultatem vapores, & flatus sursum distribui percipiuntur, castoreum, & cicutæ semen tritum cum aceto instillatur.

Ad grauem auditum, & surditatem.

Surditates quæ curabiles, quæ incurabiles.

QVAE ab origine quidem, vel etiam post natalem diem, sed longissimæ, & absolutæ surditates constituuntur, nullo remedio illidi possunt. Quæ verò non absolutę quidem, sed diuturnæ tamen, & ipsæ curationem non recipiunt, aut certè difficillimam. Quæ ob biliosum humorem sursum vergentem nascuntur, vacuationibus per medicamenta bilem ducentia ex facili abolentur. quidam etiam sua sponte affectu liberantur, bile inferius descendente. At ex crudis crassisque humoribus prognatas surditates, vel grauem auditum, venę incisione curato, aut omnino purgatione, ex Hiera, tum apophlegmatismis & errhinis. item balneis sua sponte scaturientibus, vel ex aqua marina. Porrò in meatum vbi facultas audiendi est, conuenit instillare, quæ ad sonitus tradita sunt. Priuatim verò hæc: vrinam & fel caprillũ, aut seorsim fel, aut rutæ succum cum melle, aut castoreum cum oleo anethino: & [c] hyssopum medicamentũ cum nardino vnguine,

ne, vel caprillum fel cum galbano: vel quod recipit castorei drach. duas, nitri, veratri albi singulorum drachmam.

Ad contusionem aurium quæ θλάσις dicitur.

HIPPOCRATES quidem nihil ipsis adhibendum præcipit. Cum verò sæpè ab ægrotis cogamur, vtendum est his. Myrrhæ, aloës, thuris, acaciæ, pari singulorum modo ex aceto inunguntur: aut panis calidi pars interior cum melle in pila contusa obducitur: aut hoc: bituminis, thuris, aloës, cochlearum carnis,[f] bulborum polentæ par modus, ex aceto leuigata imponuntur. Quòd si inflammatio oborta est, sesamum leue factum applicatur, vel chondrus cum aceto coctus. laxiora autem sunto cataplasmata, & citra deligaturam aut leuiter deligentur: & lana oleo imbuta auris anfractui demittatur.

De Parotidibus.

PAROTIS glandularum iuxta ipsas aures affectus est, materia morbi illic eructante, aliàs à capite humoribus videlicet in eo impactis aliàs à reliquo corpore in febribus critico modo proueniens. Si igitur altè adhuc delitescens parotis in tumorem non attollitur, natura debet adiutari presidiis, quæ coactas sordes extrahant, vel etiam cucurbitula agglutinata, vel crebrò fotuum vsu. Nam si in altum recurrat colluuies, periculum haud mediocre subsecuturum est. Sin autem inflammatione tentata in tumorem fastigietur, è contrario iis quæ leniunt, & concoquunt vtemur cataplasmatis, quale est ex farina hordeacea, aut triticea, aut semine lini cum mulsa, aut fœnugræci, aut altheæ, aut chamæmelorum coctionem expertorũ iure incoctum. item quod ex rumice & axungia insulsa constat. at si exuperare sanguis tibi videatur, priùs ipsum venæ sectione vacuabis: modò vires permittant. Tumore autem non discusso, medicamentis vtere, quæ puri mouendo sunt, nempè farina triticea cum pinguium ficorũ decocto, vel oleo, tum medicamento quod ex polline, & quod ex fermento confectum est. Vbi iam abscessus ad suppurationem spectarit, vel cute ferro discissa pus excernetur, vel acri medicamento rumpetur, cuiusmodi existit[g] Smidion appellatũ, & diascorodon, hoc est ex aliis præparatum. Cæterùm mitiores parotidas etiam fotus ex muria discutit, item medicamẽtum diaperanu. Hoc sanè etiam pus iam maturatum discutit, præter quod dolori leniendo

Parotidum curatio.

Suppurantia medicamenta.

sit efficacissimum. Ad inueteratas parotidas buccinorum, aut purpurarum combustarum cinerem cum melle, vel axungia imponemus, aut ficus marina incoctas, vel marrubium cum sale. Induratas autẽ iam emollit & medicamen [h] Mnasei, & Ariobarsanios. optimum etiam quod ex succo lini seminis præparatur. ante hæc autem obducere ammoniacum conuenit, mista cum cataplasmatis pice liquida, vel seuo taurino, vel bdellio, vel styrace, vel medulla ceruina.

ANNOTAT. ANDERNACI.

An ob exteriorem causam acciderit. *Ex octauo Oribasij hæc mutuatus est. Exterior autem causa est, ventus frigidior, aut lauacrum aqua frigidæ, similiaq;. Hæc itaque solent interrogari, an ægrotus in ambiente frigido obambulauerit, vel lauationem frigidam expertus, vel alio modo fuerit affectus. Græcus codex habet* τῷ κάμνοντι ἀνακρίσεως, *vbi* ἀνάκρισις *idem valet quod* ζήτησις. *Nonnulli autem lexicarij interpretes contemperamentum vertunt.*

ἀνάκρισις.

Cucurbita ex aqua calida. *Idem Galenus commemorat ex Apollonio, lib. 3. de compositione medicamentorum secundum locos, in hunc modum: Fomentis autẽ vtendum est, quæ per spongias fiunt, in calidam aquam intinctas, easq; abunde expressas. Item illis quæ per cucurbitam adhibentur, &c. Ego itaque* πρoπύελον *μόνη in Paulo, verti, fotu prius facto. Quanquàm possis dicere, cucurbita prius aqua calida concalfacta.*

Per specillum lana. *Græcè est* διὰ μηλωτίδος, *quasi dicas specillum auricularium, vt Celsus etiam exponit. Nam eodem capite meminit specilli lana inuoluti, specilli auricularij, & clysteris auricularij, strigilisque.*

Vel etiam arundine. *Apollonius etiam fomentum recitat, vapore per arundinem perforatam elato. Erit autem alterum arundinis extremum, concauitati auriculæ accommodatum, alterum in ollam cuius operculum foramen habeat, incumbet. Decoquitur in olla absinthium. cuius vapor auditorio meatui insinuatur. At hic nullum fotum arundine adhibere præcipit. Verùm exugi humorem, si quis, fortè, in aurem receptus sit.*

Fomentum per arundinem.

Sin autem pauca. *Græcus codex mutilus est. Deest enim* εἰ δὲ, *ad integram sententiam explendam, quæ sic legi debet:* εἰ μὲν εἴη πολὺ διὰ τοῦ στόματος, ἢ καὶ διὰ καλαμίδος αὐτὸ ἐκμυζᾶν χρὴ δεῖ. εἰ δὲ ὀλίγον, *&c.*

Cardamomi & nitri. *Galenus libro iam citato legit* καρδάμου ἱκανὸν, καὶ νίτρου βραχὺ σύνου σαρκὶ χωρὶς κικραμίδων ἀναλαβὼν

ποίησον

πρόσκεον κολλύριον, &c. Quod est: Nasturtij quod satis, & nitri paululum fici carne sine granis exceptum, in penicillum redigito, &c. Verùm cardamomi & cardami quod est nasturcij, eadem ferè potestas est, nisi quod nasturcium sit valentius.

Idque in aurem demittendum. *In Græco codice hæc clausula quidem non est, verùm à me addita, ad sententiam absoluendam. Alexander etiam in hunc modum ex Galeno profert. Hoc te celare nolui.* Nota.

Hyssopum medicamentum. *Hyssopum & herba & medicamentum appellatur. Verùm vbi herba notatur, simplici vocabulo hyssopum dicitur: vbi medicamentum, additur ipsa medicamenti dictio. Quanquàm in eo nulla sit hyssopi herbæ mentio, sed lanarum potius succidarum. Nonnulli autem adiiciunt hyssopum herbam.*

Bulborum, polentæ. *Admonuit Oroscius Græcum codicem esse viciosum, qui habet: βολβῶν ἀφρῶν pro βολβῶν ἀλφίτων, &c.* Quidam.

CORNARII.

y *Ad fortiores verò obturationes, fel caprinum cum porri succo instilla. Græcè pro ἐμψύξεις ipsa rei tractatio docet legendum ἐμφράξεις. & ex Gal. & Aetio colligi potest.*

z *Cucurbita aqua calida priùs feruefacta, &c.*

a *Amygdalas depurgatas. xx. aphronitri, &c. Græcam lectionem ἀμύγδαλα λελευκασμένα καὶ ἀφρονίτρου ∠. γ. vitiosam esse, & non amygdalarum ac aphronitri, vtriusque drach. iij. accipiendas esse indicio est id, quòd non adiectum est ἀνὰ ante pondus ∠. γ. Igitur pro καὶ legenda est numeri nota κ. vt viginti amygdalas accipiamus. Habet idem medicamentum Aetius lib. 6. cap. 28. nisi quod ob scripturæ vicinitatem. κ pro. κ. legitur.*

b *Cum aceto sub caniculæ æstu tritum. ἡ σκορία τοῦ σιδήρου λειωθεῖσα ἐπὶ χρόνου. pro ἐπὶ χρόνου legendum ἐπὶ κυνὸς καύματι ex Aetio lib. & cap. iam dictis.*

c *Nasturtium, & nitri parum. Græcè καρδάμωμον legitur pro κάρδαμον, ex Gal. lib. 3. κατὰ τόπους. Item ex Aetio lib. 6. cap. 76. καρδάμου σπέρματος ὅσον ἐξαρκεῖ, καὶ νίτρου βραχύ.*

d *Et Neren.*

e *Aut œsypum medicamentum.*

f *Bulborum Africanorum, &c. In Græcis rectè βολβῶν ἀφρῶν, pro bulbis qui ex Aphrica afferuntur, velut Dioscor. testatur lib. 2. βολβὸς ἀπὸ λιβύης κομιζόμενος.*

g *Smilium.*

h *Emplastrum Mnasææ, & Ariobarzanium.*

De narium & olfactus vitiis. *Cap.* XXIIII.

Olfactus læsi causæ.

OLfaciendi facultate oblæsa, si vox seruetur incolumis, ad priores cerebri ventriculos morbus refertur: qui aut ex intemperie sola noxam conceperunt, aut etiam ex humorum copia. Sin autem vox quoque mali contagium senserit, laboriosior quodammodò reddita propter ossa quæ à colatu Ethmoide Græcè vocantur, obstructa, affectum rursus malis quibusdam succis contractum esse censeto. Itaq; cerebri intemperies, vbi ex notis sæpius à me dictis deprehensa fuerit, contrariis curatur remediis. humores autem apophlegmatismis euacuare oportet: maximè verò vtitor medicamentis quæ per nares validè educunt, & quæ odore mouent tenuis substantiæ, quemadmodùm in defluxionibus quas καθάῤῥους Græci vocant, adhibeto. Cùm autem totius corporis humorum copiæ suspicio subest, hæc priùs aut sanguinis dimissione, aut purgatione ex Hiera vacuatur. Ita quoque in Polypode, & Ozæna faciundum est: deinde loco etiam affecto inducuntur remedia. quin & Theriace pota sæpè magno fuit præsidio. Cæterùm polypus, tumor præter naturam in naribus oritur, substantia respondens polypodis carunculæ: eiusdem verò naturæ est & sarcoma. Ozæna verò vlcus est putridum, ex humorum acrium illuuie creatum.

Curatio.

Polypus. Sarcoma. Ozæna.

Ad Polypodas & Sarcomata.

SQVAMAE æris drachmæ octo, atramenti sutorij[h] drachmæ duæ, sandarachæ drachmæ quatuor, veratri nigri drachmæ duæ: naribus inspirantur. In vsu hoc est laudatissimum, nam tredecim diebus insigne affert præsidium. benefacit & atramentum sutorium cum aceto.

ALIVD. Malicorij drachmæ duodecim, atramenti sutorij drachmæ decem: chalcitidis drachmæ octo, fellis taurini, amomi, myrrhæ, calaminthæ, marrubij, singulorum drachmæ quatuor, croci drachmæ duæ, veratri albi drachmæ quatuor. sicco vtitor.

ALIVD. Diphrygi trito nares, linamentóque ex ellychniis contorto attinguntur, dilatantúrque.

Ad Ozænas.

MISYOS, chalcitidis, myrrhæ, singulorum drachmæ septem, atramenti sutorij drachmæ sex, aluminis scissilis, gallæ, squamæ æris, singulorum drachmę quatuor, aluminis rotundi drachmæ duæ, thuris drachma vna, aceti sextarius. totum

tum in vaſe æreo coquitur. Vbi ad mellis ſpiſſitudinem venerit, ex carptis linamentis vtitor.

ALIVD. Aeruginem & æris ſquamam pari portione aridum medicamentum facito.

Ad fœdum narium odorem.

MYRRHAE, acaciæ, amomi, ſingulorũ drachma. melle cocto excepta ſummo nariũ interſepto iubeto agglutinari.

ALIVD. Amomi, myrrhæ, roſarum ſiccarum partes æquales, nardino vnguento exceptas illinito. Item benefacit aduerſus fœditatem odoris, & [i] malagma hedychroë cum vino admotum.

Ad narium vlcera.

CERVSAE libra, argenti ſpumæ quadrans, recrementi plumbi tantundem, vel plumbi combuſti. omnia verò lota eſto, excipiantúrque vino, myrteóque oleo.

Ad vlcera quæ vocantur Glycea.

ARGENTI ſpumæ drachmæ quatuor, rutæ nouellæ totidem, aluminis ſciſſilis drachmæ duæ. Myrteo oleo acetóque excipiuntur.

Quæ ſternutamenta citent.

[k] VERATRVM album, vel caſtoreum, vel piper, vel ſtruthium, vel ſimul omnia: non autem oportet inſpirare, ſed pinna, vel digito penitiſſimè, in naſum demittere. vbi ſternutamentum[l] frequentius eſt, medicamento ſedari debet. Infunditur nardinum, vel roſaceum, vel glycelæum. Iam quę odore mouent, ſternutamenta ſedant, aniſum, ocymi ſtipulæ cõtuſæ: ſed ante hæc omnia caput deſiccandum eſt ſmegmatis ex nitro & pumice factis, vel etiam aſclepio vocato vtẽdum, & Conſtantini ſapone, & ſale cappadocico, ſimilibúſque.

Ad ſanguinis eruptionem, è naribus.

SANGVINIS è naribus profluuium, quod febribus ſuperuenit, ſecundo volumine inter illas ſum executus. De eo autem quod alia quacunque de cauſa accidit nullóq; ſiſti poteſt remedio, in præſentia tractabimus. Chalcitidem contritam linamento ex ellychniis contorto, aqua imbuto, vel eo quod à genitalis humani forma Priapiſcon appellant exceptam, nariũ foraminibus demittes. Vel teſtam oui exuſtam admiſcebis, & dimidiatam gallæ partem, vel lycio indico attinges: vel fimi aſinini cinerem inſpirabis. Vel eius expreſſi ſuccum inſtillato, vel molaris lapidis aceto extincti, vapor

naribus attrahatur. Vel hoc quoque medicamento obstruenti vtitor, Mannæ thuris partem vnam, aloës partẽ dimidiam, candido oui liquore excipito : ac vtitor per linamentum ex ellychniis contortum, extrinsecus leporis pilis vnctioni impositis. [m] Vel funiculum lucernarum in nares coniicito. [n] Vel cucurbitulam leuem directè, quà sanguis profluit præcordiis magnam affigito. præcordiis autem magnam, & perseueranter admoueto. Vel aures validè obstruantur, frons spongiis ex aqua frigida foueatur. Vel cucurbitula occipitio agglutinetur cum sanguinis detractione: interim etiam venam incidere, si nihil prohibet, & summas partes vinculis excipere, prę sertim brachia, & femora, sicut in venę sectione fieri solet. Eadem motu concuti iubeto, manus verò fricatione, pedes autem obambulatione. Nam venis indidem sanguine repletis, narium vasa deplentur. Item spongia in poscam frigidam demersa, naribúsque profluentibus à foris strictim admota: id quod requiritur, subindè perfecit: [o] melius autem proficit longo ex linamentis intortis penicillo naribus priùs subiecto.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Linamẽtórũ genera. στρεπτὸν. ξυστόν. ἐλλυχνιωτόν. πριαπισκωτόν. σφήνισκος. λημνίσκος.

Linamento ex ellychniis contorto. *Varia sunt apud Græcos μοτῶν, hoc est, linamentorum genera. Aliud vocant στρεπτὸν, quasi dicas tortile, aliud ξυστὸν, hoc est, rasile, aliud τιλτὸν, quod est concerptum filatim, aliud ἐλλυχνιωτὸν ex ellychniis præparatum, aliud πριαπισκωτὸν à pudendi humani similitudine nuncupatur : aliud, quod cunei formam referat, aut quia cunei modo foramina obturet, aut coniuncta separet, σφηνίσκος dicitur. Vt Paulus sexto vocat σφηνίσκους στρεπτοὺς ἐκ ῥάκους, hoc est, cuneolos intortos ex panniculo. Adhuc aliud est λημνίσκος Græcis dictum, implicitum in lõgitudinem linamentum, si Celso credimus, quod alibi vocat linamentum inuolutum & oblongum. Sicut στρεπτὸν linamentum implicitum, seu intortum simpliciter appellari poßit.*

CORNARII.

h *Atramenti sutorij drachmæ sex.*

i *Hedychroum magma, &c.*

k *Veratrum album, castorium, piper, herba lanaria, cyclaminus, euphorbium, nitrum, cuminum, herba sternutatoria vocata, singula per se, aut simul omnia. Græca exemplaria hîc imminuta sunt. ἐλλέβορος λευκὸς, ἢ καστόριον, ἢ πέπερι, ἢ στρούθιον, ἢ ὁμοῦ πάντα. Nam nec omnia recensentur quæ sternutationes mouent,*

nec

nec hoc, ἢ ὁμοῦ πάντα, habet ad quod referatur. Proinde integram lineam periisse arbitror, & sic restituendam, ἐλλέβορος λευκὸς, καστόρειον πέπερι, στρούθιον κυκλάμινος, εὐφόρβιον, νίτρον, κύμινον, ἢ πταρμικὴ πόα, ἕκαστον ἰδίᾳ, ἢ ὁμοῦ πάντα. Ex Aetij lib. 6. cap. 97.

l Si verò sternutatio redundet ex medicamento, sedare oportet infuso nardino, aut rosaceo, aut oleo dulci.

m Aut lysimachium appellatam in nasum indito. Græca habent, ἢ τὴν καλουμένην λυχνίδα ἔνθες τῷ μυκτῆρι. Ego verò cùm nullam lychnidis speciem sanguinis sistendi vim habere compererim, sæpe hæsitaui de corrupta lectione, & aliquandiu λυχνῖτιδα legendum esse suspicatus sum. Est autem lychnitis verbasci species, de qua nullus apertè tradit, quòd sanguinis è naribus eruptionem sistat, nisi quis ex eo quod Paul. lib. 7. de verbasci generibus scribit, quòd acerba sint, & fluidis affectionibus conueniant, etiam in hunc vsum asserere velit. Tandem in eam sententiam adductus sum, vt λυσιμάχιον legendum esse credam. Nam & insigniter astringit lysimachium, vulneraq; glutinat, & sanguinem sistit, & ad sanguinis è naribus eruptionem herba ipsa naribus indita, ita vt ipsas obturet, conuenit. Vide Dioscor. lib. 4. cap. 3. & Marcellum cap. 10.

n Aut cucurbitam leuem, magnam, & perseueranter apponito ad præcordium è directo naris vnde sanguis erumpit.

o Præstat autem hoc facere, oblongo ad cuneoli formam linamento prius in narem subdito, κάλλιον δὲ προυποβεβλημένου σφηνίσκου τῇ ῥινί.

Ad faciei vitia.

Quomodo facies à rugis asseratur. Cap. XXV.

THuris drachmæ quatuor, fuci quod φῦκος dicitur Græcis, drachmæ tres, [p] argenti spumæ, piperis, singulorum drachmæ octo, omnia ex ichthyocollæ contusæ diluto soluuntur: in pastillos redactis vtitor. *Rugis arcendis.*

ALIVD. Eburnei scobis drachmæ octo, thuris masculi, ichthyocollæ pares portiones. Vtitor, quemadmodum est prædictum.

Ad faciei nigritias.

[q] IRIDIS, vel ptisanæ fresæ, singulorum sesquisextarius, salis ammoniaci, cornu ceruini combusti, thymiamatis ammoniaci, singulorum vnciæ duæ, aqua dissoluta in pastillos coquuntur, ac iterum aqua trita ante balneum illinuntur.

ALIVD. [r] Ptisanæ, erui, thuris, iridis illyricæ, aphronitri, singulorum chœnices duo, costi, amygdalorum amarorum,

ſingulorum drachmæ viginti. Ouorum albumine, lactéque aſinino ſubigito, ac vtitor veluti prædiximus. Benefacit etiã paſtillus Peponatos.

Ad Ephelidem & lenticulas.

TERRAE cimoliæ torrefactæ, ſemicongius, aphronitri toſti drachmæ octo, erui farinæ elixatæ drachmæ quatuor, fellis taurini, eburnei ſcobis, ſingulorum drachmæ octo. Lęuigatis facies defricatur.

ALIVD. Fęcis drachmæ decem, erui farinæ drachmæ decem, lomenti drachmæ decem, veratri albi drachmæ quinque, aphronitri drachmæ decem, alcyonij drachmæ decem. tritis abſtergito.

Ad ſuggillata.

PER initia decocto fœnugræci [s] poſtea & meliloti oculũ fouens, Nilei collyrium diarodon aqua ſolutum illinito: deinde diaſmyrnes. Et ſi nihil profecerit, id quod diaſandicos inſcribitur, combuſtum, perungito, vel hyſſopum cum aqua applicato. Vel hyſſopo in panniculum illigato & calida aqua reſperſa foueto: vel acri muria. item raphani corticem cum melle detritum impones. hoc etiam veteribus efficax eſt. Porrò ad vetuſta faciei ſuggillata & liuores, tordyli partes duas, terræ ſamiæ partem vnam cum melle admoueto, cura adhibita ne exulceretur.

Aliud deterſorium.

HYSSOPI, thapſiæ, caſiæ, ſingulorum drachmas duas, ceræ tantundem, terebinthinæ drachmam iniicito, cauens ne exulcerationem excites, eoque frequenter tolles.

De Varis.

Varus quid EXIGVI ſunt & duri in facie tumores. Oxymelite illinito, vel argenti ſpumam cum terebinthina, [t] aut olei candidi momento tritam infricando perunges: vel alumen ſiſſile cum terebinthina, vel amygdala amara aceto macerata infricantur. In callum verò concretos varos, ſaponis gallici drachmis quatuor, thuris, thymiamatis ammoniaci, ſingulis drachmis aqua diſſolutis perungito, & poſt horam eluito.

Ad varos, pilos, & aſpredinem faciei.

CERAE drachmæ decem, terebinthinæ drachma, viſci drachmæ duæ. Liquato vnà oleum ſuperinfundens atq; hoc medicamento faciem abſtergito, tollit enim radicitus.

ALIVD.

ALIVD. Papauer detritum, vel pulegium cum sale, acetoque applicato.

Ceratum thaidis quo facies rubescat.

CROCI, erytrhodani radicis, fuci, thuris, myrrhæ, singulorum drachmæ duæ. Adipe vitulino, oleoque mastichino excipiuntur: deinde illinuntur. Interposito tempore, spongia ex calente aqua facies abstergitur. Cæterùm faciei remedia, etiam reliquo corpori conuenient.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Ptisanæ fresæ. *Hoc est confracta. Græcè est, ἴρεως ἢ πτισάνης ὀρειγμοῦ. Vt ὀρειγμὸς significet omne id quod fresum est, vel ipsam confractionem, omnium scilicet, leguminum, nomine tamen ipsorum apposito, vt κυάμων ὀρειγμὸς. Cùm verò simpliciter ὀρειγμὸς ponitur, de faba fresa dicitur. Quæ si molam experta sit, ἄλευρον κυάμινον & ὀρείγμινον ἄλευρον appellatur. Ferculum autem ex faba, cicere, & reliquis leguminibus fresis paratum, ἔτνος, ex fresorum autem farina pulmentarium, λέκυθος Galeno cùm alibi, tum in libello de bonis malisq; succis generandis nuncupatur. Quoties autem in Paulo aliisq; Græcis inuenitur κυάμινον ἔτνος, pro faba fresa elixata ad ferculum intelligito: κυαμίνη λέκυθος, pro fabæ fresæ farina elixata ponitur. Sic πτισάνης λέκυθος, & ὀρόβινος λέκυθος, aliorúmque leguminum dicitur. Vbi verò hæc vox λέκυθος sola citra alterius adiectionem ponitur, Luteum oui significat apud medicos.*

Ad Ephelidem & lenticulas. *Ephelis asperitas quædam & durities mali coloris est in facie. lenticula & in alia parte nonnunquam nasci solet. Celsus ineptias putat curare varos, lenticulas, & ephelidas.*

Suggillata. *Græci vocant ὑπώπια, vt antea annotaui. Sunt autem ex genere ecchymematon, quæ & Hippocrates & alij plerique medici appellant cutis affectum, quo venis in ea tenuibus contusis sanguis inde effunditur, qui ita excretus non vno in loco, nec subitò concrescit. Temporis spatio liuescit, nigrescitque cutis.*

Cum melle admoueto. *Galenus habet in eodem medicamento, ὄξει ἀναλαβὼν ἐπιτίθει μέλιτος ὀλίγον ἀνακόψας. Hoc est aceto excepta, mellisq; momento subacta.*

CORNARII.

p *Spumæ argenti lotæ drach.* VIII. *pro* λιθαργύρου πεπλυμένου, *lege* λιθαργύρου πεπλυμένου < .η.

q *Iridis, ptisanæ, fabæ fresæ, singulorum, &c. Græci codices falsò habent, ἴρεως ἢ πτισάνης ἐρειγμοῦ ἀνὰ, &c. Quod autem ἐρειγμὸς ad ptisanam*

ptiſanam non pertineat, ſed tria hîc accipienda ſint, iris, ptiſana, faba freſa, ex Aetij lib. 8. cap. 5. cognoſcimus, qui idem medicamentum his verbis habet, ἴρεως λείας, πτισάνης ἀλεύρου, κυαμίνου ἀλεύρου. Ex quo etiam id intelligimus ἐρεγμὸν aliquando pro faba freſa, & in craßiores partes comminuta accipi: aliquando etiam pro farina fabarum, quam etiam Lomentum appellamus.

r *Ptiſanæ, erui, thuris, fabæ freſæ, iridis illyricæ, aphronitri, coſti, ſingulorum chœnicis quartam partem, amygdalas amaras* XX. *Hoc medicamentum in excuſis codicibus penitus corruptum ſic reſtituatur,* πτισάνης, ὀρόβου, λιβάνου, ἐρεγμοῦ, ἰλλυρίδος, ἀφρονίτρου, κόστου ἀνὰ χοίνικος τέταρτον, ἀμύγδαλα πικρὰ. κ. *Aetius lib. 8. cap. 5. idem medicamentum paulò clarius habet.*

s *poſteà etiam meliloti decocto, &c.*

t *& olei candidi, &c.*

De oris affectibus, & primùm de dentium dolore.

Cap. XXVI.

Dentium dolor.

DEntium dolorem ſine gingiuarum inflammatione, interim in proprio ipſorum corpore, interim in neruo, qui ad ipſos pertinet, oriri contingit. quapropter valentiſſimorum in hoc medicaminum vſus eſt. Atque inde plurima ipſorum quàm acerrimo aceto præparantur. At gingiuis propter inflammationem dolentibus, præſentiſſimum eſt remedium, oleum lentiſſinum, calore temperatum, ſi in ore retineatur. eſto autem id recens: nam vetus tantò recenti deterius, quantò calidius. Communis autem ratio etiam hîc ſeruetur, vt humor qui in toto corpore ſuperat, prius euacuetur.

Gingiuarũ inflãmatio.

Ad dentium inflammationem.

OS colluatur aceto, in quo decocta ſit galla, vel halicacabi radix, alterci ſemen, foliáue, vel pulegium, vel ſolani ſuccus, vel capparis radix, vel myrti folia, vel polium, vel cucumis ſylueſtris radix, vel rutæ folia cum oxymelite, vel cornu ceruinum, vel acetum ſcillites, vel pyrethrum, cum hyſſopo. At eroſionem experto denti, ſtyracem cum opio imponito: u vel ſulfur vinum cum lycio: vel alterci ſeminis vaporem excipiat per infundibulum. Item Philonis antidotum denti circumlitum, dolorem ſedat. Quod ſi defluxione laborent dentes, myrti, lentiſci, & gallæ decocto colluentur, vel rhus ſyriaci, balauſtij, vel malicorij. applicantur autem ſalis partes duæ, aluminis vſti, & aceto extincti tritique pars vna:

Dens corroſus.

Dolor dentium cum defluxione.

vna: deinde vino perluuntur. porrò gingiuis cruentis alumen tenue inſpergitur, vel aloë cum vino eluuntur: vel rubi radice vino decocta: vel rhu ſyriaco. cruentis autem & defluxione tentatis gingiuis [x] crudum ſalſamentum in olla comburito, quoad in carbones redigatur, puluere attingito. [y] At mobiles ſtabilit aloë inſperſa, vel rhus ſyriacus, vel alumen ſciſſile, vel galla, vel rubi radix per ſe, aut cum vino incocta.

Gingiuæ cruentæ, & cum defluxione.

Dentes mobiles.

Aliud ad dentes.

[z] NVCIS viridis corticem terito, eiúſque ius cùm habes, in id cōiicito myrrham veram, & alumen ſciſſile, vbi omnia in vnitatem coegeris, in vſu infundito, ac in gingiuas qua parte dens indolet, demittito, & perſanabis.

ALIVD. Allium, piper, herbam pedicularíam, quæ ſtaphis agria dicitur, detrita, in linamento in globulos coges, quos circa dentes verſans humorem in capite contentum elicies, dentémque ſanabis.

ALIVD. Ad dentes mobiles, & gingiuas fluxione preſſas, omniaq; oris vlcera depaſcētia. Chalcitidis toſtæ drachmæ duodecim, cadmiæ drachmæ octo. [a] vtitor ſicco, aut cum aceto, ſine dolore dentes tollit, farina cum liquore tithymalli imponitur, & ſuper hederæ folium accommodatur, ac per horam ſinitur, ſua enim ſponte dens conteretur. Dentium ſmegma, quod & parulidibus benefacit. Aluminis laterculari j triens, ſalis ammoniaci tantundem, myrrhæ, coſti, pyrethri, ſingulorum drachmæ quatuor, piperis [b] grana octoginta.

Dentifricium.

Ad Parulidas.

SVLFVRIS viui, piperis, aluminis ſciſſi, æquales portiones. Ac parulis inflammatio quædam eſt in aliqua gingiuarum parte ſuſcitata, quæ niſi diſcuſſa fuerit, in ſuppurationem conuertitur: & cùm ſuppurauerit, ſcalpello inciſa linamentis inſertis diſtendetur. Epulis autem carnis excreſcentia eſt, quæ ab inflammatione contracta ad intimos molares dentes pertinet: nonnunquam cum febri & dolore. Quoniam igitur reprimi debet, vtendum eſt ærugine raſa priuatim: vel cum pari galla, vel ſori combuſto, vel alumine quolibet cremato, vel galla per ſe, vel ſquama æris cum aceto diebus ſat multis læuigata deſiccatáque.

Parulis.

Epulis.

Smegma

Smegma dentium.

Dentifricium.

ARISTOLOCHIAE radix combusta, cerui cornu combustum cum mastiches momento,[c] sal candidus melle respersus, & fici foliis inuolutus exustúsque, donec in carbones mutentur.

ALIVD. Buccina sale respersa, vstaque. Cochleæ terrestres cum melle combustæ. Lanæ succidæ crematæ cum modico sale. Singulis ipsorum grati odoris gratia misceatur iunci rotundi flos,[d] vel nardi spicæ, vel folium malabatri, vel iuncus odoratus angulosus, vel iris.

Dentium candorem concilians, & oris suauitatem faciens, gingiuásque reprimens.

PVMICIS, salis tosti, iridis, singulorum drachmæ quatuor, iunci odorati angulosi drachmæ quinque, spicæ nardi drachma, piperis drachmæ sex. Tritis vtitor.

Ad stuporem dentium.

STVPORI benefacit portulaca commanducata, vel oleum quod immaturæ oliuæ fuderunt infricatum, vel amurca in æreo vase cum oleo cocta, donec mellis spissitudinem habeat. atque vetusta si perungatur, magnum adfert momentum.

Ad dentes attritos.

DENTIBVS attritis, baccarum lauri, aluminis scissi, aristolochiæ sarmentorum quæ Clematitis dicitur, singulorum pares portiones iniiciuntur.

Ad gingiuas corrosas.

ROSARVM floris drachmis octo, gallarum drachmis quatuor, myrrhæ drachmis duabus, si gingiuæ erosæ, & humiditatis vitio flaccidæ, colluantur, sanescunt. Idem præstat lac asininum, oliuæ foliorum decoctum, acetum scillites: arida verò admota, ærugo ferri, cytini. Tumidas excrescentésque gingiuas portulacæ succus in ore retentus, muria ex colymbadibus oliuis,[e] calidum. calidum, vel lentiscinum, vel melinum amurcaq; discutit: sicca autem, ærugo ferri, vel æris, aristolochiæ radix, arnoglossi semen, diphryges, atramentum sutorium tostum, cytini.

Ad disrupta labra.

AMVRCA cocta illinantur: vel hoc prodest adeps anserinus cum melle,[f] terebinthina æquali portione, rosarum floris, hyssopi, rosacei, singulorum momentum.

Aduersus

Aduersus linguæ morbum qui Batrachus appellatur.

BATRACHVS tumor est, ad inflammationis similitudinem sub lingua erumpens, maximè in pueris: itaque locus misyos, æruginis rasæ pari pondere sicco perfricatur. Mento autem adhiberi debet medicamentum. Anthera, vel sphęrion, vel ex ouis parygrum. In adultis remedium est venas sub lingua diuidere.

Ranunculi curatio.

ALIVD. Valet etiam ad oris vlcera, quas Græci Aphthas vocant, æruginis rasæ, gallæ, chalcitidis, singulorum æquale pondus cum passo. os etiam his colluitur.

Aphthæ.

ALIVD. Erui farina cum melle priùs abstersis delinitur, galla læuis cum melle, vel rosarum flores similiter. Vel oliuæ foliorum decocto colluant.

Ad tonsillarum inflammationem.

SI in febri tonsillæ, & columella inflammationem senserint, gargarizare conuenit decocto furfurum, aut rosarum, aut [g] palmarum, aut myxæ, aut lenticulæ. Cùm verò inflammatio remittit, consistítue, mel ipsis adiiciendum est, quod per initia facere non oportet, nec in augmento: ne acrimonia fluxionem quandam concitent. Vbi in suppurationem conuersa eruperit, gargarizandum est ex mulsa vel lenticulæ decocto, vel rosarum: ídque faciundum est, donec in totum soluatur: aut stomatica collutio ad gargarizandum etiam exhibebitur. At si pestifera tonsillis vlcera oboriantur, vtendum quidem & præscriptis, sed priuatim exhiberi debet medicamen diamoron ex aqua calida, vel aqua mulsa, quæ rosarum inspersum florem obtineat, vel costum, vel rhus sicca, vel decocta, vel glauci foliorum aridorum decoctum, quod amarum est. optimè autem facit, si succum, vt ad collyria vtimur, in mulsa dissoluis. ipsius autem fruticis sicci, [si inspiretur] vsus est laudatissimus, aut si digito admoueatur. cura verò habenda est, ne prorsus attingatur, aut certè leniter admodùm. Profuit & pastillus Andronius. Post hæc acria irritantiáue, gargarizantur ex medicamento, quod ex dulci radicula quæ glycyrrhize dicitur, constat: aut eo quod croco, vino scybelite, [h] terra chia, & myrrha componitur. deinde amylo, & tragacantho. Vbi iam constiterit vlcerum depastio, gargarizandum medicamento ex lacte & samia terra confecto.

[si inspirādo in tōsillas iniiciatur per tubulum.]

ALIVD. Ad tonsillas quæ post inflammationem induruerunt,

Antiades. ruerunt, ἀντιάδας Græci nominant. Ex malo punico dulci cum cortice tuso succus exprimitur, & eius partes sex, mellis vni mistæ coquuntur, donec eis mellis spissitudo sit, & perunguntur.

ALIVD. Gallæ omphacitidis vnciæ duæ, aluminis scissilis vncia, salis ammoniaci tosti tantundem. Puluere attingito.

ALIVD. Gallæ drachmæ octo, misyos drachmæ duæ, salis tosti drachmæ quinque: vtitor puluere. est autem Antias tonsillarum tumor, schirrum præ ferens.

De Vua.

VVA si inflammationẽ experitur, gargarizandum ex iisdem, quæ tonsillæ inflammatæ postulant, & mediocriter astringentibus, qualis est mali punici succus per cochlear, vel instrumentum, quod ab vua attollenda Staphilepatton appellant, subiectus tum per se, tum cum melle affatim cocto: vel dulcis radix mali punici succo mista. proficit etiam succus dulcis radicis cum melle illitus. iam Hæmatites lapis vuam reprimit, & phrygius combustus, & ageratus: item ex lapide phrygio medicamen ad pudenda inscriptum. His adduntur terra samia, erethrias, sinopis, lemnia, & omphacium per se, & cum horum aliquo. Item spinæ ægyptiæ succus & alumen scissile. rosæ verò, & semen, & folia lenius operantur, adhuc lenius gummi, tragacantha, sarcocolla, amylum: quibus vtendum dum magis vua prematur ab astringentibus constricta. vbi æqualiter crassa fuerit ipsa, quod vitium iam Vuam Latini, κιόνα Græci propriè dicunt, gargarizationibus fidendum etiam iis quæ ex myrrha, & croco, & iunco anguloso fiunt. Contusiones autem cauendæ sunt, ob quod pinna potius perungere conuenit. compositum verò hoc vtile est, rhu syriaci drachmæ octo, croci drachmæ quatuor, costi drachmæ octo, rosarum seminis drachmæ quatuor. Præterea gingiuis benefacit, linum [i] ex purpura marina, quod viperæ collo circundatũ ipsam strangulauerit, deinde circumadigatur tonsillis, & colli vitiis, mirabili quodam modo opitulatur, vt Galenus author est.

Columella gargareonis vitium.

Ad sanguinis ex ore profluuium.

PORRI folia contusa imponuntur, vel spongia recens in picem crudam mersa comburitur, in puluerem coacta vtitor, [k] ac valde vtile est remedium, & collutiones oris ex rosis siccis, aut viridibus. Ad hæc decoctum frigidum, vel

pampinorum vitis, vel lentiſci foliorum vel rutæ, vel malorum cotoneorum, vel roſarum, vel vuæ acinorum, vel lenticularum.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Dentium dolorem. *Ex quinto Galeni de compoſitione medicamentorum ſecundùm locos ad verbum hoc caput eſt tranſcriptum, niſi quod vbi Paulus ad inflammationem habet, Galenus & Oribaſius ad dolorem dentium medicamenta ſubſcribunt.*

Ad parulidas. *Parulis Græca dictio eſt, à παρὰ quod eſt iuxta, & οὔλη, hoc ſignat gingiuam. Celſus libro ſexto, capite tertiodecimo: Solent etiam interdùm iuxtà dentes in gingiuis tubercula quædam oriri dolentia παρουλίδας Græci vocant.* *Parulis.*

Tonſillæ. *Glandulæ quædam ſunt in ore vtrinq; ſingulæ penitius ſitæ, ſpongiis ſimiles, quæ humiditates ex capite recipiant ad fauces humectandas παρίσθμια Græci nominant, quæ ſi poſt inflammationem indurueriut, ἀντιάδες appellantur.* *παρίσθμια. ἀντιάδες.*

Vua. *Græcè eſt κιονὶς, quod ad verbum ſonat columella. Eſt autem hæc carnoſa quædam particula, in ſumma oris parte ſuſpenſa, vocis plectrum: recipit ea madorem à cerebro quo ſuperiores palati partes humectat. Si plus iuſto humiditatis recipiat, interim laxatur, ac faſtigiata deſcendit, interim inflammationem experitur, & ne potus, nec cibus deuorari poßit impedit. Veteres Græci γαργαρεῶνα & κίονα recentiores κιονίδα appellant. σταφυλὴν verò quaſi dicas vuam, partem ipſam appellari non vult, ſed affectum. Celſus aliiq; Latini ſcriptores etiam partem, vuam nominant.* *κιονὶς. γαργαρεών. σταφυλή.*

Vbi æqualiter craſſa fuerit. *Paulus præter Galeni morem κιόνα appellandam particulam cenſet, vbi in æqualem craßiciem intumuerit. Nam interim tenuis, acuta, albaq; cernitur. Interim ima craſſa, ſumma tenuis & liuida eſt.*

CORNARII.

u *Aut galbanum, aut ſulfur, &c.*

x *Thunni ſalſamentum.*

y *Siſtit autem commotos dentes, &c.*

z *Hoc medicamentum cum proximè ſequenti habetur in Aldina editione, capite præcedenti: in poſteriore verò editione Baſilienſi relatum eſt in hoc caput ad dentium affectiones. Et vtrunque mihi videtur eſſe ſuppoſititium: habent enim verba à Paulo aliâs non vſurpata. In primo legitur σμύρνας ἀλὺθ, in Aldino codice. In altero σμύρναν ἀλκτῦ. Ego σμύρναν μινναῖαν lego, myrrham minnæam.*

a *Vtere ſicco cum aceto.*

Ad dentem citra dolorem tollendum.

Farinam cum ſucco tithymali imponito, &c.

b *Piperis grana octoginta.*

ALIVD. *Sulfuris viui, piperis, aluminis ſciſſilis, ſingulorum æquales partes.*

Ad parulidas, & Epulidas.

Parulis inflammatio, &c.

c *Momento.*

ALIVD. *Sal albus melle ſubactus, & fici foliis, &c.*

d *Vel nardi ſpica, vel folium malabathri, vel cyperus.*

e *Oleum crudum calidum.* ἔλαιον θερμὸν ὠμότριβές.

f *Et terebinthina æquali portione, floris roſarum, œſypi, &c.*

g *Remittente verò inflammatione aut decreſcente. Græca habent,* ἐνδιδούσης δὲ τῆς φλεγμονῆς, ἢ ἀκμαζούσης. *Remittente inflammatione, aut in vigore conſiſtente. Sed & res ipſa, & verba quæ ſequuntur ſatis oſtendunt legendum eſſe* παρακμαζούσης, *id eſt declinante ſiue decreſcente. Atque ita etiam habet iiſdem planè verbis etiam ſequentia Aetius lib. 8. cap. 45.*

h *Et maſtiche chia. Græcè legitur,* καὶ κρόκου, καὶ χίας, *croco, & chia. Vnde terram chiam accipiendi quibuſdam occáſio data eſt, non animaduertentibus chiam ſimpliciter, maſtichen appellari. Hoc declarat Aetius lib. 8. cap. 49. qui eadem quæ Paulus his verbis tradit.* μετὰ τοὺς ἐκ τῶν τοιούτων φαρμάκων γιγνομένους ἐρεθισμοὺς, πραύνειν ἀφεψήματι γλυκυῤῥίζης, καὶ τῷ διὰ σκυβελίτου, καὶ μαστίχης χίας.

i *Porro filum lanæ purpura marina infectæ, quod obligatum eſt collo viperæ, ipſámque ſtrangulauit, deinde pro amuleto ſuſpenſum eſt. Habet id Gal. lib. 7. ſimpl. medic. in Glycyſide. Habet & Plinius lib. 30. cap. 5.*

k *Commodæ verò valde ſunt etiam collutiones, roſarum ſiccarum aut viridium decoctum frigidum, aut pampinorum vitis, aut foliorum lentiſci, aut rubi, aut malorum cydoniorum, aut rhois, aut vinaceorum, aut lentium. Græca lectio malè diſtincta & corrupta ſic reſtituatur ex Aetio, & cap. ſequenti* χρήσιμα δὲ σφόδρα ἐστὶ καὶ διακλύσματα ῥόδων ξηρῶν, ἢ χλωρῶν ἀφέψημα ψυχρὸν, ἢ ἑλίκων ἀμπέλου, ἢ σχίνου φύλλων, ἢ βάτου, ἢ μήλων κυδωνίων, ἢ ῥοὸς, ἢ γιγάρτων, ἢ φακῶν.

De Angina, eiusq; ſpeciebus: vbi etiam de ſtrangulatis: vel alio modo ſuffocatis agitur. Cap. XXVII.

Inte

INterioribus faucium, Pharynga Græci vocant, musculis inflammatis Angina accidit, quæ Synanche Græcis dicitur: exterioribus, Parasynãche. Eodem modo & in superiore gutturis parte, λάρυγγα Græci nominant, habet: cuius si interiores musculi inflammatione conflictentur, Cynanchem: si exteriores, Paracynanchem efficiunt. Hæc autem comitantur omnes. recta ceruice spiratio, dolor cum difficultate spirandi, nonnullis etiam febricula oritur, faciei rubor, ceruicísque: & tumor in quibusdam. os ægri apertum habent, & deuorare nequeunt. Cynanchicos verò strangulatus quoque interdum secutus est. Pueris rarò talis affectus oboritur, cùm scilicet ceruicis vertebræ affectæ loco suo excidunt. Verùm illis ceu curationem non recipientibus, ac deploratis, manum admoliri non oportet. Reliquis autem sanguis protinus è cubito mittendus est, sed non subitò ac semel, verùm pluribus interpositis vicibus euacuabitur. quippè cumulata, semelq; facta vacuatione, anima ipsis deficiente, suffocationis periculum superuenit, dum materia in affectam partem collectim prorumpit. Si per hæc non leuantur, eas quoque venas incidere conuenit, quæ sub lingua sunt, vel ipsa quoque lingua scarificanda, si propensior forás cum tumore appareat. Aluus acriore clystere subduci debet, pedes aqua calida foueri, extremæ partes validè deligari, collum lanis succidis, vel etiam oleo imbutis contegi, crudáq; farina hordeacea, quæ Græcis ὠμὴ λύσις dicitur, modo cataplasmatis obduci. gargarizandum verò per initia ex eis quæ in tonsillarum inflammatione dicta sunt, vel simplici diamoron, † cum rhu decocto. Potius autem est diamoron, quod Syluestribus moris conficitur. Deinde & composito diamoron, vel eo quod diacaryon à nucibus vocatur, perungantur. Cùm autem morbus viget, consistitq;, & nitri momentum admiscendum est, aut etiam sulfuris viui, nisi acrimonia quædam prohibeat. Item stercus caninum aridum contusum, & cum melle perunctum, præstantissimum est remedium: idque album maximè. item Syluestrium hirundinum cinis similiter efficax est. Si malum longius prorogatur, etiam perunctione diabesasa vtemur, nunc vires ipsius remittentes, aliorum mistura, nunc iterum intendentes. Cucurbitula quoque, vel hirudo sub mento, & circa ceruicem admoueri debet. vten. dúmque gargarismatis ex iride,

Synanche
Parasynanche.
Cynanche
Paracynãche.

† cum decocto mali punici σὺν σκευάσματι ῥοιᾶς. Goup.
Stercus caninum.
Cinis hirũdinum.

hyssopo, melanthio, abrotono, dulci radice, ficis pinguibus in mulsa decoctis, vel rutæ succo cum lacte, vel sinapi cum oxymelite. Sin autem ex his quædam acrimonia percipiatur, oleum ipsis quàm optimum calens exhibetur, aut rosaceum per se, aut cum cremore ptisanæ, aut fœnugræci gargarizandum. Cibus sit triduo aqua mulsa, inde ptisanæ cremor cum dulci quadam potione, deinde & ouorum lutea perliquida, ac sorbitionibus vtendum ex chondro, vbi deuorare melius cœperint, & cibis qui ægri viribus respondeant. Cùm morbus cœperit, inclinare, ægri deambulationibus & balneo credentur: pars affecta cerato ex oleo rutaceo operietur, reliquáque virium recolligendarum ratio, vt par est, adhibebitur. Porrò ex strangulatis, [1] quibus spuma iam circa os emanat, manus admoueri non debet, si Hippocratis cōsilio acquiescimus. Alij verò vitæ restituuntur, aceti infusione & piperis, vel vrticæ seminis in aceto triti acerrimi. Verùm quia ægrè magnóque negotio assumunt, compellere eos ratio est. Discussis autem colli ruboribus, statim sursum respiciunt, & ad se redeunt. simili modo in his qui naufragium passi sunt. Summatim in omnibus qui suffocantur. Nam ita horum calor recreatur, refociliatúrque.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Angina. *Apud recentiores medicos varia sunt anginæ nomina nunc per literam κ. nunc per σ. inchoantia. At Galenus commentario tertio in prognostica Hippocratis parum interesse dicit, modò de re ipsa constet, κυνάγχην, an συνάγχην proferas. Ibidem etiam tres anginæ species enumerat ex Hippocratis sententia: Pessimè in-quiens, agunt, qui vehementer quidem dolent, nullum autem in ceruice & faucibus symptoma experiuntur. His succedunt, qui quidem non difficulter spirant, verùm dolent grauiter, collum ipsis intumescit, fauces apparent rubicundiores. Postremi neq; dolent, neque ægrè spirant, ità vt suprema gutturis pars, λάρυγγα Græci nominant, incolumis quidem ipsis permaneat, sed fluxio magna parte biliosior aut in fauces, aut in collum, aut in vtraque descenderit, &c. Rursus libro quarto de locis affectis quatuor species recenset. Paulus item noster quatuor enumerat, pro musculorum vel interiorum, vel externorum inflammatorum ratione. Ego sanè musculos primùm intelligendos puto, qui in ore circa linguam ex omni parte habentur: qui superiores palatum versus eam mouent: qui inferiores deorsum. Laterales in latera adigunt. plurimi ex osse 8. Græcam literam*

Species anginæ.

literam v referente prodeunt. Deinde duodecim proprios, summæ arteriæ parti, quam λάρυγγα vocant, octo autem communes, qui scilicet laryngem corporibus vicinis colligant: necnon eos qui ceruicem constituunt. Iam musculis qui œsophago subiiciuntur, inflammatis, angina quædam oriri solet.

Faucium Pharynga Græci vocant. *Magna harum vocum ambiguitas apud authores inuenitur. Vndè fit, vt pleriq; Græcorum librorum interpretes mirum in modum torqueantur & subindè etiam aberrent. Itaque φάρυγξ duo significat, nempe fauces, & asperam arteriam. Fauces dico regionem intra os, vbi tum gulæ, tum asperæ arteriæ extrema concurrunt. Grammatici genere distinctionem faciunt hoc pacto: Pharynx fœminino genere prolata, propriè dictam pharyngem, hoc est fauces significat. Hæc autem est oris ampla capacitas post linguæ radicem sita. Masculino autē genere dictus pharynx, laryngem, quod est arteriæ asperæ summum vel ipsam arteriam signat. Hippocrates libro prognosticon per dictionem φάρυγγα in fœminino genere fauces etiam intelligit, cum ait: φάρυγξ δὲ ἑλκωμένη σὺν πυρετῷ δεινόν. Paulò post, αἱ δὲ κυνάγχαι δεινόταται μὲν εἰσι, καὶ τάχιστα ἀναιρῦσιν, ὁκόσαι μήτ' ἐν φάρυγγι μηδὲν ἔκδηλον ποιῦσι, hoc est: Anginæ grauissimæ sunt, & cito interimunt, quæ neq; in faucibus, neque in collo quippiam manifestum edunt, &c. Hanc sententiam Galenus exponens inquit, Quòd pharyngem nominat regionem, gulæ & asperæ arteriæ summo præpositam, nemo ignorat. Rursus φάρυγγα δὲ τὴν ἐν τῷ διανοῖξαι τὸ στόμα, καὶ πιλῆσαι τὴν γλῶτταν κάτω φαινομένην εὐρυχωρίαν ἐν ᾗ τὰ δύο στόματα ἐστὶν τό τε τοῦ στομάχου, καὶ τοῦ λάρυγγος. At pro larynge, & aspera arteria positam, non solum in masculino genere, vt Suidas putat, sed etiā in fœminino inuenias: præcipuè apud Galenum, vt secundo de placitis Hippocratis & Galeni: τὸ μὲν γὰρ τῆς τραχείας ἀρτηρίας ἄνω πέρας, ἣν δὴ καὶ φάρυγγα προσαγορεύομεν. Ibidem ἐπὶ δὲ τούτοις ἅπασιν ἐξῆς ὑποδείξομεν σοι τὸ τῆς φωνῆς ἴδιον ὄργανον τὴν φάρυγγα, καὶ τοὺς κινοῦντας αὐτὸν μῦς. Hic pro larynge accipit: de qua ita scribit, octauo de vsu particularum: καὶ τό γε πρῶτόν τε καὶ κυριώτατον ὄργανον τῆς φωνῆς ᾧ λάρυγξ ὄνομα, τὸ ἄνω πέρας ἐστὶ τῆς τραχείας ἀρτηρίας ἣν δὴ καὶ φάρυγγα καλοῦσιν ὁμωνύμως τῇ πρὸ τοῦ λάρυγγος, hoc est: Ac primum, principalißimúmque vocis instrumentum, quod larynga nominant, superior pars asperæ arteriæ existit, quam sanè etiam pharynga vocant, eodem nimirùm vocabulo quo pharynx (id est, fauces) ante arteriæ asperæ caput, nuncupatur. Atque hîc in fœminino genere, vt superius in masculino positum est nomen*

φάρυγξ.

λάρυγξ.

pharyngis, contra grammaticorum opinionem. Pollux audiendus non est, qui τὸν φάρυγγα masculino genere prolatum, pro gulæ extremo accipiat.

Nota. Pueris raro talis. *Pueris interim vertebræ colli è loco suo excidunt, propter ligamentorum, quæ eas connectunt imbecillitatem. Vnde Angina periculosissima oritur, quæ nullis cedit remediis, quare ei admouenda manus non est. Intelligenda autem sunt hæc,*

Pueris rarò talis, *Rarò quidem, sed tamen interdum Angina hæc accidit, idq; in pueris magis quàm adultis, ob causam superius dictam. Hippocrates huius meminit libro secundo* περὶ ἐπιδημιῶν *in istum ferè modum:* ἦν δὲ τῶν κυναγχικῶν παθήματα τοιάδε, τὸ ῥάχηλος οἱ σπόνδυλοι εἴσω ἔρρεπον τοῖς μὲν ἐπιπολῆς, τοῖς δ' ἐπ' ἔλαττον.

Porrò ex strangularis. *Hippocrates lib. 2. aphorismorum hanc profert sententiam* τῶν ἀπαγχομένων καὶ καταλυομένων μήπω δὲ τεθνηκότων οὐκ ἀναφέρουσιν οἷς ἂν ἀφρὸς ᾖ περὶ τὸ στόμα. *hoc est, Quibus strangulatis, solutisque, nondum verò mortuis spuma circa os extiterit, non restituuntur.*

Discussis autem colli. *In Græco codice est* διαλυομένων δὲ τῶν περὶ τὸν ῥάχηλον ἐρυθημάτων, *quod anteà verteram, Simulátque verò colli impedimenta dissoluuntur, intelligens nimirùm vincula quibus strangulantur.*

CORNARII.

l Locus est apud Hippocr. lib. 2. Aph. 43. τῶν ἀπαγχομένων καὶ καταλυομένων, *&c. Conuertit vetus interpres, Strangulatorum & dissolutorum. Theod. Gaza. Qui strangulantur & euertuntur. Leonicen. Strangulati atque dissoluti. At nos non* καταλυομένων, *sed* καταδυομένων *legendum esse putamus, & sic Aph. conuertimus. Ex his qui strangulantur, & submerguntur, nondum autem mortui sunt, non reconualescunt quibus spuma circa os fuerit. Primùm Gal. in commentario vocis* καταλυομένων *nusquam meminit, sed* ἀπαγχομένων *vocem solùm exponit, quasi ad solum laqueum pertineat: causámque hanc reddit, cur spuma circa os pernitiosum sit signum, quia vim pulmonis indicat, quam patitur dum animal strangulatur. At non solùm in his qui laqueo strangulantur spumam circa os apparere scimus, sed etiam in his qui in aquis submerguntur. Quare de vtrisque Hippocr. hoc aphoris. dixisse videtur,* τῶν ἀπαγχομένων καὶ καταδυομένων. *Nam putandum non est Hippoc. loqui de his qui ob morbi, aut veneni violentiam suffocantur, velut in cynanchicis, vt Paulus ait, & syderatis, & comitiali morbo correptis accidit: hi enim reuocantur sæpe, etiam si spuma circa os ipsorum*

rum

rum appareat. Quod si ad hos vsque Aphor. sententia se extenderet, nec Galen. id prætermisset. De duplici igitur externa vi suffocationis, & per aquam, & per laqueum Hippocr. loqui probabile est. Proinde etiam hoc loco Paulus de strangulatis & naufragis coniunctim agit. Ita Aetius lib. 8. cap. 49. Postremò si vox κατaλυομένων de his qui ex strangulatis dissoluuntur accipienda esset, non necesse fuisset adiicere coniunctionem καὶ, quum integra sententia sine ipsa sit, hoc modo. τῶν ἀπαγχομένων καταλυομένων, id est, ex his qui dum strangulantur exoluuntur. Iam verò καὶ particula adiecta, de duplici sermonem esse ostendit, scilicet de iis qui strangulantur, & de iis qui submerguntur.

De grauedine, destillatione, raucitate, & tussi.

CAPVT XXVIII.

COmmunis est hisce vitiis, excrementitij humoris ex capite in subiectas partes descensus: si in nares decumbit κόρυζα Græcis, grauedo Latinis appellatur: si in fauces, & palatum, simplici vocabulo κατάῤῥους, nobis destillatio. si in guttur, & asperam arteriam defluxerit, vt etiam membranam interiorem quæ hanc integit, exasperauerit, rauca vox efficitur, vocatúrque malum Græcè βράγχος & ἀρτηρίακον, Latinis raucitas: In quibus non solùm ex capite, sed etiam vehementi clamoris conatu, & spiritus inspiratu frigidi asperitas contrahitur inflammatoria. Si morbus perseueret, fluxióque in pectus, pulmonésq; defertur, tussis oboritur ipsis maligna, ac contumax. Iam & propter intemperiem subinde tussis accidit, interim ob calidam, vt in febribus: interim ob frigidam, vt aquiloniis diebus, eáque magis sicca est. Iam verò aliis quoque morbis tussis nonnunquàm symptoma efficitur: verbi gratia, pleuriticis, iecorariis, phthisicis, pulmonariis. Galenus itaque in diuturna tussi grandines quasdàm ex pectore educi memoriæ mandauit. Alexander autem calculum quendam grauem, qualis in meatibus vrinariis nascitur, post longam tussim expulsum: ac indè illam quoque cessasse prodidit. Porrò nos in sanguinis reiectione calculos excerni vidimus, quemadmodùm cum illuc peruentum erit, exactius commemorabimus. Qui igitur ex æstu grauedinem, vel destillationem concipiunt, his caloris sensus oboritur circà partes affectas, acris tenuísque humor destillat, tum per nares, tum per os, faciésque rubescit, & nasus. Qui ex frigore, iis caput vndique & frons distenditur;

Coryza.

Catharrhus.

Branchos.

Tussis.

Lapides tussi, & in sanguinis reiectione excreti.

meatúsque ossium quæ à colo Ethmoide vocant, clauduntur, ne vox deorsum per nares transmeet: si verò longius malum trahatur, tussis quoque affligit, pituita educitur, nunc cruda & liquida, nunc viridis. Quibusdàm & febris superuenit: quæ ob æstum laborantes nihil iuuat: frigore pressis, etiam concoctionem efficit.

Febris vtilis.

Curatio destillationis, & grauedinis.

VBI calida præpollet intemperies iis pugnãdum est præsidiis, quæ dolori capitis ex tali causa contracto cõueniunt. balneo vtendum est, caput aqua copiosiore calida perfundendum. [m] Cibi verò his proderunt ad sorbitionem aptati, oua sorbilia, amylum, liba dulciaria, quæ Itria dicuntur, sesama, necnon amygdala. item nux pinea, & quæ ex lacte fiunt bellaria: vina dulcia, non vetera. medicamentum diacodion linctu assumptum, & quæ his congruunt composita auxilia. Quòd si frigida intemperies afficiat, & morbus contumax sit, modico vtendum cibo est, caput calefacientibus, tenuíq; substantia præditis nardino, rutaceóque debet perungi. Irinum verò non solùm illinitur, sed etiam naribus instillatur: intus nares thure, & myrrha cum oleo perunguntur, præsertim si perfrictio grauedinem crearit. Alios naribus odoranda adhibita iuuarunt, vt lacineæ panniculorum combustæ, vel melanthium, vel cuminum vstum, illigatúmque in panniculo. Iam cyphi selenaicum, id est lunare olfaciant, frontíque illinatur, cui simul vnum ex emplastris, quæ inflammationem arcent, agglutinabitur. Exempli gratia, Icesium, vel Oxera, vel Barbarus, vel Athena. Ad distillationem vero ex frigore ortam, & cyphi potus vtilis est. Thorax autem balsami liquore illinetur, idémque per lanas succidas cum styrace, & irino, vel anethino circunfouebitur. Cibis calidioribus, & ad concoctionem promptis vti commodum est. vbi iam materia concoquitur medicamen quod pituitam per os educat, idoneum erit, tum capitis smegmata, nempè Constantini sapo, atque eius generis consimilia.

Raucitatis curatio.

RAVCITATI quam Arteriacum & Branchum appellauimus, competent quidem superius comprehensa, verùm priuatim vbi arteria, & caput eius quod Larynx dicitur, inflammatoriam quandam affectionem experiuntur, emplasticis, id est, obstruendi meatus facultate præditis per initia vtemur,

vtemur, donec inflammatio remiſſior euaſerit: talia verò ſunt quæ ex paſſo cretenſi, tragacantha, gummi & amylo conſtant. Item pinguium palmularum decoctum, & dulcis radicis cum ſapa, donec mellis ſpiſſitudinem conquirat. Item compoſitionum quas quòd ſub lingua teneantur, ὑπογλωττίδας appellant, vſus eſt. Antè omnia vinum hoc tempore circuncidendum. poſtquam inflammatio moderatior fuerit reddita, vinum dulce aſſumetur, tum confecta ex melle, lacte, cum amylo, vel pane ſiligineo. Adhæc ſorbitiones ex amygdalis, butyrúmque vtile. At ſi humor in particulas ſe receperit, tranſeundum eſt ad ea quæ valentius abſtergunt, cuiuſmodi eſt ferculum ex faba freſa paratum, & quæ ex melle præparantur. His adde braſſicam, & porra probè cocta. medicamenta verò calidiora, & ad tuſſim accommodata proſunt, quæ conſtant ſapa ex ficis pinguibus confecta, thure iride, terebinthina, ſtyrace, galbano, pipere, cinnamomo, caſia, & his ſimilibus.

Sapa ex caricis.

De Tuſsi.

TVSSIS quoq; eadem ratione curanda. hoc ſolùm inſpicitur, num aliarum particularum conſenſu fiat, vt gurgulionis diſtillantis, vel capitis, an aliis morbis coincidat. His vbi quàm fieri poteſt optimè erit perſpectum, quemadmodum à me comprehenſum eſt, dicetúrque in poſterum, tuſſis curationem moliere. Compoſitorum verò præſidiorum enumeratio hîc ſubiecta eſt.

Catapotia ad diſtillationem in fauces & tuſsim.

STYRACIS, myrrhæ, opij, galbani, ſingulorum pares portiones. paſſo excipiuntur, vel priuatim in pila contundũtur, & ad magnitudinem erui terna, quaternáue, aut quina, noctu dormituro dantur: paſſúmque ſuperbibitur. Hæc ad acrem tenuémque fluxionem valent.

ALIVD. Alterci ſeminis drachmæ duodecim, nucleorum pineorum drachmæ ſex, croci drachmæ duæ. ſapa, vel paſſo in vſu excipiuntur.

Eclegma.

MELLIS vncia, butyri ſemuncia, ſimul incocta exhibentur: item ex hyſſopo, ficubus, nucleis pineis, & iride decoctum ſorbetur.

Catapotia ad veterem tuſsim accommodata.

STYRACIS drachmæ ſex, myrrhæ drachmæ duæ ſemis,

terebinthinæ, galbani, opopanacis, iridis, ſingulorum drachmæ duæ, piperis albi, nitri, ſeminis alterci, lacrymæ papaueris, ſingulorum drachma, ſine vllo liquore in pila tuſa in catapotia rediguntur, vtitor vt prædictum eſt.

Ad aſpredinem gutturis, tuſſim, & ſputum cruentum.

AMYGDALA amara, quibus cortex ſit detractus vigintiquinque, ſeminis lini torrefacti drachmæ quatuor, tragacanthæ drachmæ duę, pini nuclei triginta, [n] oui in adipe cocti luteum. Tragacanthum aqua maceratur. Totum verò paſſo excipitur: ſi verò & ſonus vocis fuerit oblæſus, mel miſcetur in paſſi vicem, & pręſertim in quibus educi ex gutture aliquid oportet.

Arteriace, quæ quod ſub lingua teneatur Hypogloßis appellata, facit ad abſciſsionem vocis, raucitatem. item ad eos qui ægrè reiiciunt, Anaphoricos Græci nominant.

TRAGACANTHAE drachmæ ſex, gummi tantundem, myrrhæ drachma, thuris drachma vna ſemis, piperis albi grana viginti, croci drachma vna, dulcis radicis ſucci drachmæ ſex, palmularum trium caro, paſſi cretici, quantum ſufficit. Atque ſuccus tragacanthæ ſolus ipſe ſub lingua loco dulcis radicis ſucci retentus. Eiuſdem decoctum dum ſpiſſitudinem habeat quadruplum inditur.

Arteriace, ad abſciſſum vocis ſonum conuenit, & eos qui vocis exercitio vtuntur.

PORRA ſex coquito, vſque ad tertias, atque ipſa proiicito, iuri ipſorum ſuccum halicæ admiſceto, mel & ouorum priùs decoctorum lutea tria ſimul incoquito, circumagitans anethi ramuſculo.

Compoſitio ad tuſsim, Græcè Bechicon appellatur.

PVLEGII ſextans, nucleorum pineorum, cnici ſeminis, lini ſeminis, ſingulorum vncia, piperis cocti triens, melle cocto excipiuntur.

ALIVD. Hyſſopi, pulegij, piperis, ſingulorum vncia, petroſelini ſemuncia.

Medicamentum tuſsim veterem concoquens.

MELLIS drachmæ ſedecim, terebinthinæ drachmæ duæ, galbani drachmæ quatuordecim. Vbi ſimul fuerint incocta, orbiculi finguntur circa fabæ magnitudinem, nucíſue auellanæ. atque ex his delingitur.

ALIVD. Aridã tuſſim curant tum arteriaca medicamenta, tum

tum aquæ nonnunquam feruentis sorbitio. nam dum propter pituitæ crassitiem non excreant, reiiciúntque, humectantibus aliquantulum iuuantur. cæterùm conuenit ipsis etiam hyssopi, iridis, & pinei nuclei decoctum.

Pastillus à fumo dictus Capnistos ad tussim continuam.

STYRACIS, piperis, mastiches, petroselini, singulorum vnciam, sandarachæ scrupulos sex, baccas lauri duas. Melle excepta in carbones proiicito, fumúmque excitato, vt tussiens hunc per infundibulum aspiret. conuenit & qualemcunque perfrictionem expertis.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Grauedo. *Celsus libro quarto dictiones Græcas eleganter exponit, κορύζαν grauedinem nominans, κατασάγμας, vel vt Paulus habet, καθάῤῥες destillationes.* κόρυζα.

Aquiloniis diebus. *Græcè est ἐν βορείοις καταστήμασι, quod est aquilonis aeris statibus seu cõstitutionibus. Ego Celsum secutus sum.*

Tussis. *Tussis varijs de causis excitatur, nunc ob intemperiem, nunc ob humores, vel tenues, vel crassos ex alto descendentes. Interim ob iocinoris inflammationem: interim ob pulmonis affectum.* Tussis.

Anaphoticos. *Interpretatus sum eos qui ægrè reiiciunt, scilicet qui crassa glutinosaq; ex pectore reiiciunt: hi enim difficulter propter crassiciem educunt. Sunt qui ad sanguinem reiicientes referant, mea opinione, incommodè.* Anaphotici.

CORNARII.

m Cibi verò his conueniunt sorbiles, & oua sorbilia, & amylum, & dulciaria liba, & sesama, & orizæ, & amygdalæ. *Græca habent, τροφαὶ δὲ τούτοις ἁρμόζουσι αἱ ῥοφηματώδεις, καὶ τὰ ὠὰ τὰ ῥοφητὰ, καὶ ἄμυλος, καὶ ἴτρια, καὶ σήσαμα, καὶ εἰσὶ καὶ ἀμύγδαλά τε, &c. Vbi καὶ εἰσὶ καὶ ἀμύγδαλά τε apertè corruptum est, quum hæ voces καὶ εἰσὶ καὶ nihil huc pertinens significent, sed suppositæ sint pro re aliqua quæ similis sit aliis quas hîc defluxu & grauedine laborantibus, in cibis commodas esse dicit. Hanc autem oryzam esse tum reliquorum ciborum affinitate, tum quòd moderatè nutrit, & aluum sistit inducor: & fieri potuit, vt καὶ εἰσὶ καὶ voces pro recta lectione καὶ ὀρύζαι expressæ sint.*

n oui in fermento oblito assati vitellum.

De Orthopnœa, Suspirio, & spirandi difficultate.

Cap. XXIX.

QVi febris expertes, crebrò, veluti à citatiore cursu respirant, ab accidenti quod superuenit, nostris Suspiriosi,

riosi, Græcis ἀσθματικοὶ appellantur, iidémque hinc quòd omnem figuram totius thoracis rectam seruent, strangulari metuentes, Orthopnoici dicuntur. creatur hoc mali cum fistulosæ pulmonum cartilagines crassis, glutinosisq; humoribus fuerint infarctæ. spirandi autem difficultas commune est symptoma, quod & his, & aliis compluribus affectibus superuenit. In curandis suspiriosis huc omnis cura dirigenda est, vt per extenuantia, abstergentiaque medicamina glutinosus humor, & crassus absumatur. Acetum igitur ipsis conueniet scillites, & oxymelitis ex ipso præparati potio, ipsaque scilla tosta læuigataq; cum melle. Ex antidotis hiera, & purgatio continua ex validissimis medicamentis petita, à radicula vomitus, aristolochia rotunda pota, centaurij magni radix, spondylij semen, ° radixq;, calaminthæ semen, hyssopus, iris, melanthium. Asellorum qui sub aquariis vasis agunt sextarius in vas fictile coniectus, carbonibus subditis frigitur, vbi candorem acquisierint, teruntur, & melle cocto excepta mystri mensura ante cibum secundúmque ipsum dantur. Quòd si necessitas vrgeat, etiam vena ante hæc omnia incidetur, & quantum vires patiuntur sanguinis detrahetur: aluus clysteriis sollicitatur, Thorax à foris, ficubus & lolij farina obducendus est, cui adiecta sit resina, cera & mel. Inspergatur autem ipsi iris & manna. Non inutilis est & farina hordei cruda, cum resina, cera, iride, & manna. vnguentis autem vtendum calidioribus, irino, anethino, rutaceo. Sed quod subscribitur medicamentum, huic vitio propriè dicatum est: pumicis pars vna, fæculæ, quæ est vini fæx combusta, partes quatuor, auripigmenti pars vna, iunci rotundi floris partes duæ, alcyonij pars vna, aphronitri partes duæ. Contusa incernuntur, vnguentísque excepta, thoraci infricantur. Malagmatis vtendum est quæ serosas superfluásque sanguinis humiditates, Græci ἰχῶρας nominant, possunt extrahere.

Orthopnoici.

Potio suspiriosis apta.

POLII, abrotoni, castorei, chamæpityos, guttæ ammoniaci, singulorum par modus. Melle subacta exhibentur.

ALITER. Nonnulli dederunt aphronitri cochlearium cum tribus mulsæ cyathis.

ALIVD. Aphronitri drachmæ nouem, piperis drachma, silphij drachma semis. Cochlearium ex aqua datur.

ALIVD

ALIVD. Castorei, suffiminis ammoniaci, singulorum drachmæ sex, piperis grana viginti, passo excipiuntur. Instar fabæ cum mulsa exhibetur.

ALIVD. Sinapi drachma, nitri spumæ tres oboli, p elaterij semiobolus. Totum in pastillos octo digeritur. Bini duobus diebus offeruntur, nam sine molestia supra purgant. His qui præfocantur, aphronitri drachmæ tres, cum tribus hydromelitis cyathis assumentur, ac cum cardamomo nonnunquam, subitò auxiliatur. benefacit etiam coxendicibus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Qui febris expertes. *Galenus libro septimo de compositione medicamentorum secundum locos copiosius hæc. Aetius item & Oribasius ante Paulum penè eadem tradiderunt: non autem eo compendio quo Paulus, vsi sunt. Cæterùm* ἄσθμα *suspirium verti: quod Latinè etiam dici poßit anhelatio.* ἄσθμα.

Acetum scilliticum. *Valentia hîc commemorat medicamenta, purgationémque fortißimam, ea nimirùm ratione, quòd multas numero partes pertransire oportet, antequam ad pulmonem perueniant, nempe os, gulam, stomachum, ventriculum, tenuia intestina, venas meseraicas, venas in sima parte iocinoris: item eas, quæ in gilba habentur, hinc venam cauam, postremò pulmonem.*

CORNARII.

o *calaminthæ coma.*

p *Elaterij dichalcon, hoc est oboli dimidium. Græcè sic:* ἐλατηρίου δίχαλκον, ὅ ἐστιν ἡμιωβόλιον. *Est autem dichalcon pondus æreolorum duorum. Si itaque Pauli rationem de ponderib. lib. 7. traditam sequi voluerimus, non habebimus hîc integram lectionem. Sunt enim duo æreoli quarta oboli pars, & non oboli dimidium. nam obolus æreolos octo complectitur. Quare non* δίχαλκον, *sed* δίχαλκοι. β. *legendum esset, hoc est æreoli quatuor, hi enim oboli dimidium faciunt.*

De peripneumonia. *Cap.* XXX.

PEripneumonia pulmonis est inflammatio, quæ plurimùm ex valentibus in eam partem distillationibus, aut angina, aut suspirio, aut pleuritide, aliísue morbis contrahitur. Aliquando etiam ipsa inflammatio affectus origo est. Hanc subsequitur spiritus difficultas, febris acuta & ardens, grauitas distensióque pectoris, tumor & magna repletio faciem occupat, materia sursum ignis instar impetum faciente. Malæ itaque in his rubent, oculi intumescunt, supercilia deorsum nutant, tunica oculi Ceratoides, ob cornu imagi-

nem

nem dicta, in pinguedinem languescit. Cùm verò signa ad æstum flagrantiorem declinare videntur, pulmonis inflammatio Erysipelatis naturam resipiens, subesse existimabitur. In iis igitur, qui ex aliis morbis huc decident, sanguinis detractio vitanda est, maximè si diu hoc in statu fuerint, vel si per initia sanguinem dimiserint. Verùm aluus in morbi remissione clystere ducenda est, si ægrè respondet, aut cucurbitulæ, vbi nihil obstat, pectori, & lateribus admouēdæ sunt, eæq; prægrandes, & multæ, cute incisa. Sin autem peripneumoniæ affectus statim ab initio inuaserit, sanguinem mittere, suffragantibus qui huc requiruntur numeris, ex vsu est: sin minus, cucurbitulas certè defigere: quibus tantùm elicietur sanguinis, quantùm vires patiuntur. Quòd ad cibum verò attinet, danda est sorbitio ex ptisanæ cremore, & chondri cum melle, vel ex amaris amygdalis cum similagine, aut chondro, dulci quadam potione admista, hydromalo, vel apomelite, vel hydrorosato. Rectè sumitur & recens butyrum, cochlearibus circà tribus. Propinatur autem ipsis ficuum cum hyssopo decoctum, vel iridis in mulsa coctæ, vel læuigatæ instar duum cochlearium mulsæ inspersorum. Hoc itidem ab inferioribus partibus expurgat.¶ At virtutis tuendæ gratia, crebrius potui assumetur mulsa per se, & cum nucleis pineis, ac cucurbitulæ vniuerso thoraci lateribúsque agglutinabuntur. Ceratum verò cyprinum quod contineat iridem insparsam, imponetur, vel ceratū ex rutaceo oleo, & iride sicca, vel epithema ex cera, resina medulla ceruina, butyro, œsypo medicamento, iride sicca, & nardino vnguento.

Peripneumonia aliis morbis succedens.

Peripneumonia primò inuadēs

ANNOTAT. ANDERNACI.

Tunica oculi ceratoides. *Ex octauo Oribasij hæc sunt transcripta. Dixi autem in pinguetudinem languescit, pro modicè aut leuiter pingues sunt. Græcè est* ὑπολιπαροὶ φαίνονται, *hoc est subpingues apparent. Locutio est Pliniana in pinguedinem languescit.*

Suffragantibus qui hûc req. *Græcè est* ἐπιτρεπόντων μὲν τῶν εἰς τοῦτο ἀριθμῶν. *hoc est ad verbum, permittentibus quidem ad hoc numeris. Quæ sententia obscura quibusdam videri possit. Hoc autem sibi vult, omnibus quæ huc requiruntur, indicationibus consentientibus: nempe viribus, morbi natura, ætate, & aliis id genus reliquis.*

Hydromalo. *Hoc est potione dulci ex malis Cotoneis, melle & aqua confecta.*

Hydrorosatū Aetij iunioris.

Hydrorosato. *Huius etiam misturam Paulus libro septimo exponit.*

ponit, ex rosis, aqua & melle. Recentiores autem Græci, vt Actuarius, paulò delicatiorem compositionem hydrorosatum appellant. ea recipit aquæ libras decem, Zucchari libras quinque, hæc feruescunt vnà donec spissitudo fiat: postea additur succi rosarum libra. Febribus conuenire dicunt.

Iridem insparsam. *In Græco codice est, ἴρεως ἐμπεπλασμένης. malè nimirùm, pro ἴρεως ἐμπεπασμένης.*

Epithema. *Hæc dictio quidem in Græco non est, sed intelligenda venit. Nam Aetius eam apponit. Cæterùm per resinam, intellige terebinthinam, Per medullam, ceruinam. Nam ista sunt excellentiæ vocabula, Per œsypum, quod in Græco est, ὑσσώπῳ, intellige medicamentum liquidum in septimo descriptum. Aetius legit οἰσύπου ὑγροῦ, hoc est œsypi liquidi. Cæterùm iridem siccam mandi detritam, ac in puluerem redactam.*

CORNARII.

q *Verùm ad virium conseruationem frequentiùs potent aquam mulsam per se, & cum nucleis nucis pineæ, & cucumeris semine. Verùm ad totum thoracem ac costas imponere oportet ceratum cyprinum, iridem inspersam habens. Aldinus codex sic habet, πρὸς δὲ τὴν φυλακὴν τῆς δυνάμεως, συχνότερον αὐτοὺς ποτιστέον τῷ μελικράτῳ κατὰ μόνας, καὶ μετὰ πιτυΐδων, καὶ σικύου. ἐπιτιθέναι δεῖ, &c. vbi deest vox σπέρματος post σικύου, vt accipiamus aquam mulsam vel per se, vel cum nucleis pineis, & cucumeris semine bibendam esse. Deinde post ἐπιτιθέναι ponenda particula δὲ, quæ tamen etiam abesse potest, si sequentia à præcedentibus probè distinguantur. Quòd autem de cucurbitulis affigendis hîc non loquatur, ex superioribus constat: nam aliquot lineis præcedentibus de ipsis mentionem fecit. Et Aetius lib. 8. cap. 66. hanc nostram sententiam habet. Quòd verò cucumeris semen commodum sit peripneumonicis, itémque pleuriticis, ex multis Aetij locis, præsertim cap. de pleuritide & tabe colligi potest.*

De cruentis sputis. *Cap.* XXXI.

CRuentum sputum si disrupta vasorum commercia excitarint, multum sanguinis euacuabitur. Et quidē modò manifesta ex causa, vt alto delapsu, clamore, & consimilibus, modò ex occulta, veluti plenitudine, aut frigore immodico, r nam id venis rumpendis esse habile scribit Hippocr. Si verò exesa parte aliqua sputum cruentum æditur, non confertim, sed paulatim sanguis reiicitur, sic vt acres quidam prauique cibi, vel inedia, vel acris ex capite destillatio præcesserit. At si ex adapertione, ἀναστόμωσιν appellant, nullum

Sputū sanguinis ex vena rupta.

Exesa.

Aperta.

nullum quidem ex prædictis, præterquàm plenitudo interdum præcedit, sed victus humidior, calidiórque, balnei immoderati vsus, calidi nimis loci inhabitatio, morbum facere videbitur, & neque inflammationes, neque febres, neque dolores experientur: sicut in iis euenit, qui exeso vasorum corpore, διάβρωσιν appellant, sanguinem reiiciunt: Imò contrà leuius faciliúsq; agent (vt verisimile est) euacuati. Quòd si hæmorrhoides, aut mulierum menstrua non respõderint, etiam periculis erumpens sanguis subtrahet. Idem verò hîc pariter iis qui ex vase plenitudinis causa rupto vacuantur, satis ad valetudinem proderit, nisi ex vlcere, aut immodica vacuatione noxam senserint. Quæ verò exesis vasorum tunicis sanguinis fit euacuatio, nunquam commodè cadit, facitq; valetudini. Quòd si per vomitum excreetur, clarum est eum ex stomachi, aut ventriculi regionibus procedere. In quibus & per anum infrà descendens nonnunquam vacuatur. Si cum tussi, ab instrumentis respirationi dicatis prodit. Iam verò si spumans & subalbidus sit, ex interualloq; reiicitur, vt dolor absit, & pressio, ex pulmone ferri notum est. In quibus temporis spatio, febris sequetur continens, præsertim iis quibus ex erosione profluit, & nonnihil ex pulmonis substantia, aut arteriæ asperæ circulus, qui βρόγχιον dicitur, aut vena egeratur. Notus certè quidam mihi est, ex iis qui sanguinem è pulmone reiiciunt, temporis processu maxima cum tussi, & sanguinis copia, calculos quatuor, aut quinque expuisse asperos tribulorum modo, ad magnitudinem siliquarũ trium, aut quatuor, ac deinde dolore leuatus est: paulò pòst tabe consumptus interiit. Porrò si pituitosa cum tussi leui[illegible]e, vel screatu quoq; ædantur, eaq; spumosa leuiaq;, ex aspera arteria prodire scito. Si verò ater sanguis, & in grumum concretus fuerit, dolorémq; in loco testetur, ex thorace educi significatur, per pulmonem arteriámue translatus: Qui verò screatu, ex faucibus per palatum educitur. Cæterùm si quando à capite destillet, cum irritatione quadam, & tussi æditur, vt qui ad asperæ arteriæ caput defluat: iterúmq; sursum feratur. hæc acris plurima ex parte distillatio, vel capitis dolor, vel grauitas præcedit. Accidit autem nonnunquam per palatum sanguinem vacuari, & propter hirudinem deuoratam, & alicui indidem particulæ adhærescentem. Verùm de hac in libro de Venenis pertractabitur.

Lapides tussi, & in sanguinis reiectione excreti.

Curatio.

Curatio.

QVIBVS destillatio cruentum sputum concitauit, vena protinus debet incidi, nisi vehementer acris humor destillauerit, ac pro virium modo sanguis detrahi. Extrema deligari, oleoque veteri calido, vel sicyonio præter caput perfricari. cibus adhiberi frumentaceus, cui succus alicuius austeri adiectus sit, vt mali granati, pirorum, malorum, vel illa eadē simul incoquatur. dormituro ex pastillo diaelectru datur, tertio die mellis cocti momentum delingitur. Quod si morbus longior hæc vicerit, capiti raso medicamentum quod ex fimo syluestrium columbarum constat, imponis, & post tres horas medicamēto deposito, balneo ægrum committis, sic vt caput nequaquàm inungatur. Deinde vbi sorbitionibus alueris, somnum capturo, Theriace antidotum datur: iterùmque die insequenti, vbi dederis, similiter totum corpus, præter caput perfricato. huic autem ceratum ex thapsia, aut aliud quoddam iniicietur. & rursus vtendum sorbitionibus. Quod si malum in vetustatem incidit, cucurbitula occipitio defigenda est. At si acris admodùm fuerit distillatio, sanguinis detractio caueri debet: alimentis autem & præsidiis iis tum quæ suprà, vbi de distillatione egimus comprehensa sunt, tum quæ mox dicentur, vtendum. Qui ob frigoris iniurias sanguinem spuunt, thorax illis fouendus est remediis, quæ calfaciunt ipsum simul & desiccant, quod præstat medicamentum diadyopeperion, id est, quod duplici pipere constat, vnà cum pastillo diaelectru, hoc est ex succino exhibitum. Atqui ex respiratoriis sanguinem reiiciunt, diruptis oris venarum aut patefactis, venam iis secare conuenit, nisi sanguinis copia prorumpat. omnes autem quos hoc vitij premit locis aëri expositis decumbent, lecto immobili, figura sublimi, cauentes ne vehementer respirent loquantúrque. imponenda autem extrinsecus suprà partes affectas spongia ex tepente posca. A septimo die lana succida cum rosaceo, vel myrteo, vel lentiscino, cui interim acetum, interim vinum austerum sit additum: si copiosè effertur, farinæ pollinem, & mannam thuris cum aceto superaccommodamus, vel alumen, vel acaciam, vel malicorium, vel gallam cum aceto, vel palmulas cum polentis, & malis cydoniis in vino austero decoctas. post hæc autem & emplastrum diaiteon hoc est ex salicibus iniiciendum, præser-

Curatio sputi sanguinis ex defluxu.

Ex frigore.

Ex ruptis oris venarū partium respiratoriarum.

tim vbi moderatior sanguis fertur. Per os autem hæc sumpta proficiunt, portulaca commãducata benefacit. efficacior autem succus ipsius epotus, balaustium, rubi fructus & flos, quercus membrana cortici subiecta, & quæ glandis putamini subest tunicas, [s] maximè verò cocta ipsa vtuntur: fagi autem & ilicis membranæ præstantiores sunt, terra samia quæ Aster dicitur, ad omnem sanguinis reiectionem, item lemnia sphragis, lapis hæmatites in tenuissimum pollinem detritus cum succo mali punici, vel polygonij: pondus autem lapidis erit scrupulus vnus. Composita medicamenta hæc prosunt, pastillus diaelectru, diacoralliu, & qui ex spina ægyptia conficitur. item puluis confectus ex terra samia quæ ἀστὴρ dicitur, lemnia sphragide, corallio, symphyto, amylo, omnibus pari modo. In his autem qui corrosis partibus expuunt sanguinem, idque potissimùm, vt destillatio præcesserit, & opij partem semissem adiicimus. Insuper medicamentum his facit, quod samij asteris, agerati lapidis, lemniæ sphragidis, æquas portiones capit: duobus cochleariis potum ex duobus plantaginis succi cyathis.

Ex erosione.

ALIVD. Lemniæ sphragidis drachmas sedecim, samiæ terræ, quæ Aster dicitur, drachmas octodecim, amyli drachmas octo, sarcocollæ drachmas quatuor, gummi drachmas duas, pulueris cochleare vnum, cum decocti palmularum cyathis duobus. Superbibant autem etiam poscam frigidã, vel palmularum, vel malorum, vel pirorum, vel pampinorum vitis, vel eiusmodi cuiusdam decoctum: nutrientur verò, si vires quidem requirãt, ad secundam tertiámve horam, sin minus circiter quartam. Panis sit lotus ex aqua frigida, vel halica, vel chondrus † cum quodam succo refrigerante, putà mali granati, vel myrti, vel omphacomelitis, vel oua sorbilia, vel aliquod ex lacte bellarium, cum quodam astringente. Inter olera, seris, cichorium, plantago, cum oleo immaturo, acetóque incocta. Ex fructibus, mala, pira, mespila, malum granatum, corni fructus. potus erit si febri careant, vinum aquosum modicum: si febris adest, ex prædictis quædã potio, vel hydromalum [t] cibariticum. Porrò qui vomunt sanguinem, iisdem sustentandi sunt, sola hac cura adhibita, ne crebrò cibum sumant: quippè ex facili curantur: quandoquidem auxilia etiam quæ bibuntur particulis ipsis sanguinem fundẽtibus palam appropinquãt. At sanguine in ventriculo grumi

† Cum aliquo succo astringẽte. μετά τινος τῶν στυφόντων. Goup.

Curatio vomitus sanguinis.

Sanguinis in ventriculo concreti.

grumi inſtar concreto, coagulum potandum eſt maximè leporinum, aut lixiuium ex fici cinere cum aqua, vel thymum, vel ſatureia cum aceto, vel etiam ex lacte ſciſſili vacuari debent, aut ex aloë. Rurſus qui per palatum ſcreatu ſanguinem reiiciunt, gargarizabunt ex aſtringentibus, frontique & capiti admouenda ſunt quæ ex naribus ſanguinem fundentibus accommodantur. Hæc eorum qui ſanguinem expuunt curatio eſt, quam ſumma obire cura conuenit propter imminens ex immodica vacuatione periculum: ſiquidem copioſè vacuatus ſanguis, quemadmodùm in his qui iugulantur, mortem infert præſentaneam: ſi affectus remanet, in tabem tranſire minatur. poſtquàm igitur omnia, vt poſtulat ratio, peracta fuerint, & ſanguinis fluor ſubſtiterit, vires ipſis recolligendæ ſunt, robúrque adhibendum, ac recentium porculorum petunculi ac cerebella hûc faciunt; corpus perfricari debet, vitari autem, balnei frequens vſus, & vini potio, ira & venus.

Screatus ſanguinis per palatū.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Cruentum ſputum. *Tribus potiſsimùm de cauſis ſanguis per os educitur. Vel enim exeſa parte aliqua venoſi generis, vel rupta, vel ore alicuius venæ patefacto. Primam* διάβρωσιν, *ſecundam* ῥῆξιν, *tertiam* ἀναστόμωσιν *Græci appellant, authore Celſo lib. 4. At ſanguis vel confertim vel paulatim erumpit. Vaſe quidem eroſo ſenſim educitur, niſi magna adeò ſit iactura, vt etiam pars aliqua pulmonis, vel eius Cartilaginis reiiciatur. aut ſi caſus ex alto, vel compreſſio, vel aliud id genus ſuperuenerit. Rupto autem cumulatim prorumpit, vt in aperto quoq; ore fieri ſolet. Paulus à Galeno diſſentire videtur, cum ait,* εἰ δὲ κατὰ διάβρωσιν οὐκ ἀθρόως, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ τοῦ αἵματος ἀναγωγὴ γίνεται. *Nã ille quarto de locis affectis libro inquit, At cumulatæ ſanguinis euacuationes ex eroſione poſt pauca fiũt ſputa, & acres in pulmonẽ fluxiones, &c. Quomodo igitur hæc cum Pauli verbis conſentiẽt? Aetius lib. 8. in iſtum modum litem dirimit: Quibus ex eroſione venarum pulmonis, eductio ſanguinis cõtingit, his per interualla modica ſigillatim expuitur. Mox ſubiicit, Fieri etiam poteſt vt ex eroſione ſanguis coaceruatim erũpat. Cùm enim præcedenti tempore paulatim quis expuerit ſanguinẽ, nec diebus inſecutis vel caſus, vel alia quadã cauſa violẽta ſuperuenerit, ſanguinis tamẽ eruptio multa prodierit, magnã ſubeſſe eroſionẽ oportet. &c. Itaq; primis diebus paulatim ex eroſione ſanguis reiicitur. Si acriores fluxus in pulmonem deſtillarint, quæ magnã eroſionẽ pepererint, cõfertim prorumpit.*

διάβρωσις. ῥῆξις. ἀναστόμωσις.

Quercus membrana. *In Græco est δρυὸς τὸ ἰνῶδες, καὶ τὸ ὑπὸ τῷ κελύφει τῆς βαλάνου. In septimo tantum, ὑμενῶδες legitur. Dioscorides habet τὸ μεταξὺ τοῦ φλοιοῦ καὶ τοῦ πρέμνου ὑμενοειδές. Prima est interior & subiecta cortici tilia quæ ligno membranacea cohæret, altera tunica putamini glandis subiecta. ἰνῶδες itaq; sit ὑμενῶδες. Vtraque astringendi vim obtinet.*

Membranæ quercus.

Phagi autem & ilicis membranæ præstantiores sunt. *Gal. lib. 6. de simplici medicina eadem ferè habet. σφοδρότερον δ᾽ ἔτι τούτου φηγὸς καὶ πρῖνος. Intellige τὸ ὑμενῶδες.*

Cochleare vnum. *Exemplar Græcum Basiliense habet κοχλιάρια. ια hoc est cochlearia vndecim. quæ mensura magna est nimis, eoq; legendum κοχλιάριον. α.*

ὀπώραι.

Fructibus. *In Græco erat ὀπώρων. aliàs verti, poma, quòd scilicet lignosi nihil habeant. verùm hîc recenset etiam malum punicum extrinsecus durum. ob quam causam, fructibus, dixi, quia latiùs patet fructus quàm pomum. Et differentia superius exposita nonnunquàm confunditur.*

CORNARII.

r *Hippoc. lib. de humidorum vsu vlcera gaudere calida ex confesso dicit, ideo frigidam grauiter ferre. Eadem ratione venas calida gaudere, quòd in loco calido sint. Et Aphor. lib. 5. Aphor. 24. niuem & glaciem pectori inimica esse, tusses mouere, & sanguinis eruptiones, ac defluxiones inducere scribit. Quem locum exponens Gal. ait hæc duo niuem & glaciem maiora detrimenta quàm frigidam aquam inducere, & quia venarum ruptiones faciunt, ideo sæpe sanguinis eruptiones inducere.*

s *Maxime verò his coctis vtantur.*

t *Hydromelum Cebyraticum.*

De purulentis & tabe quæ Phthisis dicitur.

CAPVT XXXII.

Pvris illuuies quod ἐμπύημα Græcis dicitur in vacuis thoracis regionibus, vel membrana quæ costas succingit, colligitur, interim propter sanguinis eductionem, vlcere ad cicatricem non perducto, quod etiam tabes statim comitatur, si ex pulmone fiat reiectio: interim ex inflammatione suborta, quæ deinde in abscessum conuersa, ruptáque fuerit, quemadmodùm & in laterum doloribus, quam pleuritidem vocant, nonnunquàm accidit: vel propter confluxũ ex capite manantem.[u] Notæ igitur Empyematis adhuc consistentis erunt, grauitas thoracis, tussis valida, siccáq; cum dolore, aliquando

Empyematis causæ.

Signa.

quando etiam cum humiditate, ob quam releuari quoque videntur: febriculæ per initia affligunt, languidæ, inordinatæ, & ad iudicandum difficiles. *postquàm verò abſceſſus ad vomicam inclinauerit, vehementius cum quodam horrore febricitant, ac in ſermonis proprietate conturbantur, ſpiritu moleſtati. Rupto abſceſſu, pus educitur, nunc purum, nunc fæculentum. & nonnunquàm ſurſùm abſceſſus erumpit, quando etiam periculoſior eſt: nonnunquàm infrà. Ac ea quę inferius tendunt, partim in ventrem & inteſtinum tranſſumuntur, partim in veſicam traductione per vaſa quædam adminiſtrata. ſemper autem febri hectica laborant, quoad ſurſùm omnia fuerint educta. In quibus, niſi ſumma adhibeatur diligentia, protinus purulenta illa collectio in tabem quam Phthiſin Græci vocant, tranſit, pulmone exulcerationem ſuſtinente. In qua iam Phthiſi confirmata, genæ liueſcunt, deſudationes in fronte, ac ceruice fiunt, carnes colliquantur, vngues curuantur, pinguéſque & exalbidi vel pallidi apparent. Malo iam vincente, venter turbatur, præcordia ſurſum conuelluntur, ſitis ipſos magis conficit, cibíque faſtidium vrget, & id quod ſurſum vergit, vehementer fœdi odoris eſt.

Curatio.

PRIMVM igitur puris collecti concoctio adiuuanda eſt fomentis per ſpongias, & cataplaſmatis, ex hordei farinis cum ficis pinguibus incoctis, reſina modica, columbarum fimo, nitro, & hibiſco. Rupturam vomicæ promouet etiam ſani lateris incubitus. mulſæ autē ſorbitio interpoſito tempore, & ptiſanæ cremoris cum melle. Valentiores bibant decoctum quoque hyſſopi, & thymi cum melle. opitulatur etiam rupturæ & ſalſamentorum eſus, & catapotia hieræ diacolocynthidos dormituro data. At vbi pus excerni cœperit, iterum dabitur hyſſopi, iridis, & dulcis radicis decoctorum in mulſa potio, vel dulcis radicula cum ſeſamo detrita. Item pollen, mulſa & oleo incoctus ſuperaccommodatur. Quod ſi vlcus ægre poſſit ſurſum repurgari, compoſitis vtendum eſt, putà, medicamēto dia praſſiu, hoc eſt ex marrubio, ſimplici & compoſito. item, dia orobon, id eſt, eo quod eruis cōſtat, necnon dodecatheo & phyloxeno appellatis. Verùm in tabem quæ Phthiſis dicitur prolapſis, porra capitata, quæ in chondri & ptiſanæ ſorbitionibus contabuerint, exhiben-

Rumpētia ſuppurationem thoracis.

tur: quæ ſimul per ſe bis cocta offeruntur. Potus autem aqua cœleſtis erit, atque mulſa inde confecta. Extrinſecus applicantur per initia quidem remiſſionum cataplaſma ex ſemine lini & polline ex decocto fœnugræci, vel maluæ, olei, mellis & foliorum althææ. temporis autem proceſſu, ad cerata ex butyro, cyprino, laurino, & iride tranſitus eſt. quin & emplaſtri Mnaſææ vſus conducit. Verùm ſi thorax fluxione infeſtetur, medicamentum diaiteon, hoc eſt, ex ſalicibus confectum rectè imponitur, atq; ſuperius in purulentis ſimplicia dicta, nonnulláque compoſita ipſis propinantur. Tuſſi verò grauiter affligente, thymum, hyſſopum cum ſucco radiculæ dulcis melle decocto excepta, formataq;, ſub lingua tenenda dantur. Cæterùm conueniet ipſis & antidotum Mythridatis, diebus intercedentibus; ſic quod viperis conſtat. Optimum verò auxilium eſt, & boli armeni potio. item Eſdræ Antidotum nihilo prædictis minus proficit.

ANNOTAT. ANDERNACI.

ἐμπύημα.

Puris illuuies. *Sic interpretatus ſum ἐμπύημα: quaſi dicas puris in parte aliqua collectio. ἔμπυοι Purulenti Plinio vocantur. alij exponunt, pectore ſuppurati.*

CORNARII.

ν *Signa igitur ſuppurationis quæ adhuc colligitur.*

ξ *Vbi verò propè ruptionem eſt abſceſſus.*

De laterali dolore, quæ Pleuritis dicitur. *Cap.* XXXIII.

Pleuritis quid ſit, eiúſque ſigna.

Pleuritidis à iecinoris inflammatione diſtinctio.

Pleuritis, qui nobis lateralis dolor appellatur, propriè inflammatio eſt membranæ, quæ coſtas ſuccingit. Huic ſimul accedit ſpirandi difficultas, tuſſis, febris continua, dolor vſque ad iugulum & præcordia pertinens. Sed pleuriticus morbus à iocinoris inflammatione, in qua etiam omnia modò comprehenſa apparent, his notis diſcernetur, quod pleuriticis dolor punctorius adſit, tuſſis aliàs ſicca, cum & crudus morbus ſignificatur, aliàs cum ſputo, quod humoris qui morbum facit index eſt: rubrum ſiquidem & ſubcruentum æditur, cùm ſanguis ſuperat, flauum verò & ſubpallidum, cùm flaua bilis, quemadmodùm rurſus album, & leuiter ſpumoſum, cùm pituita, ob melancholicũ verò ſuccum, nigrius, pulſúmque durum & ſerræ modo inæqualem obtinent. Iocinoris autem inflammationi, neque punctorius dolor, neque pulſus adeò durus ſuperuenit, verùm tuſſis perpetuò ſic-

cà & quę nihil emolitur, malè habet: facies pallidior apparet. At quibus Pleuritides ex musculorum exteriorum inflammatione creantur, quæ propriè Pleuritides non sunt, iis cum eò quòd sint sine tussi, sine sputo, ac sine pulsus duritie, ad manus tactum locus affectus indolescit: atq; si tumor purulentus nõ fuerit discussus, extrinsecus incidi postulat, cùm Pleuritis quæ inflammationi membranæ costas integentis fertur accepta, eò non feratur. y Illa nanque, nisi vel extra, vel intus, expurgetur, purulenta colluuies Empyema Græci vocant, multò citius in peripneumoniam degenerat.

Pleuritis non vera.

Curatio.

ITAQVE si dolor ad iugulum vsq; peruenit, remediũ est sanguis dimissus: sin autem ad præcordia descẽdat, purgatio. Recentiores autem omnibus venã incidũt, veriti, vt opinor, turbationem, quã purgatio solet accersire. Quod si vires non patiantur, neutrum facere oportet: clysteribus acribus vtendum: & si quidem dolor fuerit mediocris, aqua mulsa, & ptisanæ, vel chondri cremor propinari post illos debet. Vbi morbus inclinauerit, porrum cremoribus rectè iniicitur, vel calamintha, vel pulegium, & vrticæ semen, cum melle delingitur. Porrò vehemẽtes dolores à corporis vacuatione lenien di sunt lana calente, aut sulfurata imposita, aut etiam fomentis ex milio, aut furfure per sacculos adhibitis, aut ex aqua calida, aut oleo in vesicula. Lanásque succidas imponere vtile est cum oleo & vino ex marina præparato. Vel sal iniicere, vel cataplasma diaspermon, id est, quod seminibus constat, ex decocto chamæmeli, althææ, vel ficorum pinguium, iridis, absinthij, mellis modico cum oleo nardino. Quarto die cibi erunt sorbitiones cum mellis momento. à septimo autem linctus ex amygdalis, & vrticæ semine, ex melle simul contritis dabitur, vel eclegma quod ex butyro, & melle coctum est, vtendúmq; medicamẽto ex melle cocto, quod quia sub lingua tenetur, Græci vocant Hypoglottida. Epithemata conueniẽt, tum quod à graui odore Dysodes nuncupãt, tum diasampsuchu, id est quod constat amaraco. Item emplastrũ peganera dictum locis dolentibus vtiliter accommodatur. Prætereà ad curationem, bulbi cum axungia cocti frequenter fuerunt abundè. Aluo iniici debet ab inferioribus partibus butyrũ & terebinthina. At efficacius eclegma est ex fructu piceæ, amygdalis amaris, lini semine, nucleo pineo, &

Doloris vehementis in pleuritide mitigatio.

amylo æquali portione cum melle. Quos torquent vigiliæ, medicamen diacodyon delingere conueniet. Ex antidotis, & Athanasia, & aliis ad hoc compositis vtemur. Post quartumdecimum diem, si malum remanet, cucurbitulæ ipsis admoueri, tenuiórq; seruari victus debet. Deinde morbo inclināte, balneo æger credetur, frigus vitabit, solidiore vtetur cibo. At si inflammatio membranæ costas integētis nō discussa, in pus transire videatur, suprà commemoratis vtendum.

Ad laterum dolores sine febri.

LATERVM doloribus sine febri, bdellium medetur & costus brassicæ caulium combustarum cineri adipíque mixta. Nam id medicamenti affatim discutit.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Pleuritis. *Celsus interpretatur laterum dolorem libro secundo, & quarto. Huic, inquit, accedit febris et tussis. In Græco verbū est συνεδρεύεται, quod signat, simul accedit, assistit, ac quasi indiuidua est.*

Vsque ad iugulum & præcordia. *Alij dicunt vsq; ad clauiculā, & hypochōdria. Ego Celsum imitor, qui clauiculam seu κλεῖδα, iugulum exponit, & ὑποχόνδρια, præcordia. Distinguit autē posteà, quando ad iugulum dolor, quando autem ad præcordia pertingit.*

Iugulum. Præcordia.

Pulsumq́ue durum & serræ modo inæqualem. *Hæc pulsus species secundo libro exposita est. Galenus eam apertè interpretatur libro quarto de pulsuum causis. Cap. 7.*

Quæ nihil emolitur. *Hoc est, qua nihil expuitur. Sic Celsus loquitur libro quarto.*

Atque si tumor purulentus. *Hoc est ex inflammatione musculorum externorum collectus, nisi dissipetur, in exteriorem partem scalpello incidi debet. Græcè est ἐπὶ τὰ ἐκτὸς ἐκτμηθῆναι παραγίνεται, quod ad verbum sonat, ad exteriora incidi commodo est. Nam παραγίνεσθαι signat βοηθεῖν, ἐπικουρεῖν παρεῖναι.*

Illa nanque nisi vel extrà, vel intus. *Hoc est, nisi per os, vel per aluum fuerit expurgata. Foràs enim per cutem purgari nō potest.*

Remedium est sanguis dimissus. *Non dicit qua ex parte mitti debeat. Hippocrates sane lib. 4. de victus ratione in morbis acutis manifestò docet his verbis. Siquidem dolor sursum ad iugulum, aut circa mammam, aut brachium pertingat, internam brachij venam secare oportet, illa nimirùm parte, qua dolor fuerit: Galenus exponens hæc ait: Cubiti internam incidere conuenit illius partis, qua dolor fuerit. Oribasius capite de sanguinis missione habet: Pleuriticis autem ex ipsa parte quæ dolet auferendus est sanguis.*

Pleuriticis vnde mittendus sanguis.

ſanguis. Hæc obiter poſui candide lector, vt iſti Arabum ſectatores videant, veteres illos ex eadem parte per initia ſemper, non ex aduerſa ſanguinem detraxiſſe.

Solidiore vtetur cibo. *Græcè eſt, καὶ τῇ ἁδροτέρᾳ. Nam λεπτότερα, hoc eſt tenuior, ſeu qui extenuet, vt eſt, mulſa ſorbitio ex ptiſana, chondro, aliiſq; opponitur ἁδρότερα, qui rectè dicitur ſolidior, qui videlicet magis nutrit. Gal. interpretatur, ἡ παραύξουσα τροφή, quod eſt adaugens alimentum, quod Celſus dicit valentis materia. Vt enim tenuis cibus corpori parum adiicit, aut nihil, ſed vires tantùm conſeruat pro tantillo tempore: ſic ſolidior plus corpus alit.*

Cibus ſolidior. ἁδρότερον.

CORNARII.

y Illa enim ſi non fuerit expurgata, aut foras, aut intus, in ſuppurationem, & multo priùs in peripneumoniam tranſit. Græca lectio luxata ſic reponatur, ἐκείνη γὰρ εἰ μὴ φθάσῃ ἀνακαθαιρομένη ἢ ἔξω, ἢ ἔνδοθεν, εἰς ἐμπύημα, καὶ πολὺ πρότερον εἰς περιπνευμονίαν καθίσταται. Hæc eſt enim horũ morborum ſucceſſio, pleuritis in peripneumoniam tranſit, peripneumonia in ſuppurationem thoracis, ſuppuratio in tabem. Hipp. 5 Aphor. 8. & 15.

De cordis affectibus. Cap. XXXIIII.

Cordis affectus ſi quidem primario accidit, omni deſtitutus medicorum auxilio, in præſentaneam mortem præcipitat: nempe cùm inflammationem, eryſipelata, & intemperies validas in acutiſſimis febribus ipſum experitur, vel ſanguinis profluuium ex ſiniſtri potiſſimùm ventriculi vulnere. At ſi conſortij lege afficiatur, cerebro, iocinore, ore ventriculi laborante, tum ſi ob triſtitiam, metúmque, & alias pleraſq; cauſas, ſyncopen appellatam, quæ ſubitus eſt virium collapſus ſuſtinebit, quæque indicatur, animæ defectu, pulſuum paruitate, extremorum perfrictionibus, & ſudore circunfluo. Quæ inquam, ſyncope, ſi valida eſt, medicinę locus non eſt. Si vires adhuc tantillum conſtant, aliquando ad ſanitatem recurſus eſt. Itidem valentes cordis palpitationes ſæpe ex ſanguinis in eo concepti copia, aut feruore contrahuntur. Idem verò cor ſi incaluerit, magnam crebrámque ædit reſpirationem. ſi perfrixerit, paruam & raram. quomodo autem cardiacæ ſyncopæ poſſint emendari, ſecundo volumine, inter ea quæ febribus ſuperueniunt, ſumus executi. Tantùm verò hîc adiiciendũ eſt, ſi ſymptoma euincit, poſtquam extrema perfricata fuerint, inunctaq;, & z poſt puluerem ex pauimento iniectum, aliaq; virium recreationi apta,

Cordis affectus primarius deſperatus.

Cordis affectus per cõſenſum.

Syncope.

Palpitatio cordis.

particulis ſudore difflatis iniicere emplaſtri modo conuenit myrtum detritam, vel cimoliam cretam, vel ſuccinum, vel malicorium cum manna, vel terram ſamiam cum gummi. Extremis autem frigentibus aduſque inguina & alas ſinapi, vel pyrethrum, vel adarce imponitur. Cibus erit panis ex aqua, aut vino frigido temperato, ſuum petunculi, articuli, roſtra, alæ, omniaque frigida. Capiti frontique omphacinum, aut aſtringens aliquod cum gummi, vel roſarum decocto imponetur. Præcordiis & ſtomacho cataplaſma admouebitur ex palmulis, roſis, œnanthe, acacia, hypocyſtide & alumine.

De palpitatione cordis.

Hiſtoria palpitationis cordis.

Novi (Galenus inquit) qui annis ſingulis verno tempore, cordis palpitatione affligeretur. Aduerſus quam venæ ſectionem triennium expertus commodam, quarto anno ſanguinem priùs miſit quàm ſymptomate corriperetur, atque ita ſecurus fuit, eoque modo multis ſubſequentibus annis factitauit, & conuenienti victus ratione vſus eſt. attamen & hîc ante ſenectutem, fato functus eſt, quemadmodum alij quoque omnes. nonnulli in febribus acutis ſubita ſyncope oppreſſi ſimiliter interierunt: alij ipſorum etiam citra ſyncopen, veluti apoplexia tentati repentè diem obierunt. Complures ita affectorum ætatem egerunt minorem annis quinquaginta, maiorem verò quadraginta.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Cordis affectus. *Gal. cùm in quinto de locis affectis, tum verò ſecundo in librum Hippocr. de ratione victus in morbis acutis commentario de cordis affectibus penè eadem tractauit. Principia itaque tria in humano corpore exiſtunt, cor, cerebrum, hepar. Hæc autem interim per ſe afficiuntur, interim ex conſenſu tum mutuò, tum aliarum quarundam partium. Corde itaque affecto per ſe, præſens eſt periculum: ſecundum locum obtinet cerebrum, poſtremum iecur. At ſi ex ventriculi dolore, cor afficiatur, ſyncope oritur, ſi cerebrum conſentiat, delirium, vel conuulſiones.*

Syncopes differentiæ.

Syncopen appellatam. *Syncope totius habitus eſt reſolutio. Sũt autem aliquot eius ſpecies, cardiaca ſcilicet, quæ intemperiem cordis, vel inflammationem, vel eryſipeles ſequitur. Stomachica quæ ob oris ventriculi affectum, corde ſimul conſortij lege dolente generatur. Flatuoſa, ex cruditatibus conſtituitur.*

Noui inquit. *Lib. 5. de locis affectis hanc hiſtoriam commemorat*

rat Galenus, vnde etiam hæc sunt transcripta. Est autem palpitatio, quam Græci vocant παλμὸν, qui est teste Galeno περὶ τρόμου καὶ παλμοῦ, καὶ σπασμοῦ, καὶ ῥίγους: διάστασις καὶ σωίζησις παρὰ φύσιν, ac omni parti accidit palpitatio, etiam immobili. Causam eodem libello Galenus ostendit his verbis, πνεῦμα παχὺ καὶ ἀτμῶδες οὐκ ἔχον διέξοδον, hoc est spiritum crassum, & vaporosum, qui nō habeat exitum. Cordis autem palpitationem humor aliquando generat, in ambiente cor tunica quàm pericardion Anatomici vocant, collectus.

παλμός. Palpitatio.

CORNARII.

Z & post pauimenti purificationes, ac reliquum refrigeratorium ad reuocandam animam ductum, inspergenda est exudantibus corporis partibus myrtus trita, &c. Pauimenti purificationes, Græcè καθαρισμοὺς τῶ ἐδάφους. Quanquam non καθαρισμοὺς, sed καταρραντισμοὺς legendum esse putem, id est pauimenti conspersiones. Sic enim Aetius lib. 9. cap. 1. Pauimentum, inquit, irroretur, ac foliis consternatur myrti, &c. Aut igitur καταρραντισμοὺς hîc legendum, aut per καθαρισμοὺς non alias purificationes accipe, quàm quæ per frigidæ irrorationem, foliorúmque frigidorum respersionem fiunt, ad animam ex inualescente syncopes symptomate reuocandam. Atque hæc omnia quæ ita adhibentur, ψυχαγωγίαν appellat, ὅτι δίον ἀνάγεσθαι διὰ τούτων ἡ ψυχὴ ἐκ τῆς συγκοπῆς. Quod autem conuerti inspergenda est, Græcè habetur ἐμπλαστὸν pro ἐμπαστὸν, ex eodem Aetij loco.

De mammillarum affectibus. *Cap.* XXXV.

LAc à partu sępe casei modo coactum mammillis inflammationes parit. Vtendum igitur per initia est hisce rebus, Spōgia mollis posca tepentè imbuta, expressaque loco appositè superaccommodatur illigaturq́; : vel palmulæ cum pane ex posca in læuorem contritæ, vel ouo toto vtendum est cum rosaceo, & cerati momento, vel alumen, psylliumq́; cum coriandro, vel portulaca applicato. Vel lapis pyrites tritus cum cerato impositus illigetur. At distentione oborta, vel lacte in grumos concreto, panis ex hydrelæo, aut mulso instar cataplasmatis iniicitur. Aut panis cum perdicij herba viridi simul cum cerato, bis quotidie, aut lomentum cum hydromelite, vel sapa applicatur. Quòd si verò pondus ferre non poterint, superfusione vtendum est ex dulci oleo calente, per lanas delicatiores. Fotus autem adhibendi ex vapore calidæ aquæ vel decocto fœnugræci, vel althææ, vel apij seminis. Delinere verò mammillas conuenit polline farinaceo cum semine lini, aut fœnugræco cum hydromelite, aut sesamo,

Curatio inflammationis māmillarum.

ſeſamo, quod cum melle aut butyro ſit læuigatum. Ceterùm ne lac exugatur cauendum eſt, nam maior per lactationem materies illuc citabitur. Inclinante autem inflammatione, cerata hæc rectè induces, betam oleo incoctam quoad intabuerit, ipſam quidem proiicito: oleo autem ceræ modicum iungito, ac vtitor.

ALIVD. Ouorum crudorum lutea decem cerato miſcētur, cui vnciæ duæ & ſemis ceræ, roſacei vnciæ quatuor ſint adiectæ. Poſtquam rudicula agitaueris, muriæ quantum recipere poteſt indito, & rurſus vbi permoueris, vtitor. Porrò ad mamillarum duritias, facit & medicamentum ex melle: tum omnia medicamenta molliendi facultate donata. Cùm verò in abſceſſum vertitur, iis vtendum eſt, quæ in parotidibus comprehenſa ſunt: item illis, quæ vbi de acceſſibus tractandum erit, enumerabimus.

Mammarū duritia.

Archigenis de eroſione mamillarum cum malignitate.

VINI Adriani boni ſextarij viginti, rhus quo coriarij vtuntur libra, cupreſſi pilularum tantundem, gallæ omphacinæ nigræ ſelibra, caſiæ tantundem. Contuſa vino diebus decem commadeſcunt, deinde coquuntur agitata cupreſſi rudicula, donec dimidia ferè pars fuerit abſumpta. atque tunc herbæ proiiciuntur, ſuccus coquitur dum mellis ſpiſſitudo fiat, deinde vitreo vaſe reconditur. In vlceribus depaſcentibus mero vtitor. Sin autem craſſius fuerit medicamen, vino liquari debet: vt applicetur mamillis depaſtis, auribus ſuppuratis, gingiuis ex humiditate putridis, inteſtinorum torminibus. Idem verò dolores etiam lenit, lacte dilutum. Aliæ mammarum exulcerationes commmunem reliquis vlceribus curationem recipient.

Quomodo mamillæ conſeruentur.

CVMINVM cum aqua tritum mamillis obducitur, deinde ſpongia extrinſecus impoſita ex poſca, pectus cinctura ſtringito, à tribus diebus cumino depoſito, mamillis [a] florem bulborum cum melle ſuperaccommodato. Et deligatum rurſus triduum ſinito, idque ter menſe facito.

ALIVD. Cicuta in pollinem detrita, ad nouem dies imponitur: ſpongiaque extrinſecus, ſicut comprehenſum eſt: pauculis diebus interpoſitis idem facito: [b] Quin & Naxiæ cotis detrimentum, virginum mamillas conſeruat tueturq;.

CORN

CORNARII.

a *lilij bulbos cum melle mammis imponito.*

b *Quin & cotis Naxiæ dum ferrum in ipsa acuitur detrimentum, &c.*

Ad fœdum axillarum odorem, sudationesq́;. Cap. XXXVI.

ALuminis liquidi partes duæ, myrrhæ pars vna. Vino dissolutis vtitor.

ALIVD. Plumbaginem combustam, vinoque odorato extinctam, ex vino terito, myrrhæ momentum iniiciens quoad sordium fiat spissitudo: ac vtitor.

ALIVD. Argēti spumæ drachmæ sedecim, myrrhæ drachmæ duæ, amomi drachma. vino excipiantur.

ALIVD. Aluminis liquidi drachmæ octo, amomi, myrrhæ, spicæ nardi, singulorum drachmæ quatuor. vino læuigatis vtitor.

De stomachi, præcordiorum & ventriculi affectibus. Cap. XXXVII.

DE cibi fastidio quod febribus superuenit, grandi fame, quam Græci Bulimon vocant, canino appetitu, stomachi imbecillitate, animi defectu, insuper siti, singultu, nausea, & syncope, libro superiore, vbi de febribus tractatum est, abundè disseruimus: quare de eisdem rursum dicere opportunum non est. At inflammationes oris ventriculi, & iocinoris, astringentia misceri desiderant. Nam si sola relaxatoria medendi ratione curationem tentes, vitæ periculum intuleris. Ob quam causam, siue oleum fuerit quod superfunditur, siue cataplasma, rectè adiicitur astringens aliquod, verbi causa, absinthium, vel nardinum vnguentum, vel melinum, vel malum cotoneum incoctum. Ceratum verò eius notæ est, quo subinde vtimur, ceræ candidæ vncia, per æstatem drachmis septem, aloes, mastiches singulis drachmis, olei omphacini, vel melini, & nardini quantum ad spissitudinem in vsu satis est. Sin maiorem requirat astrictionem, vbi tam fuerit imbecillis, vt ne cibis quidem sit retinendis, admisceatur etiam omphacij drachma, aut absinthij succi æqualis mensura, & tertio ad hæc hypocisthidis, œnanthes, & rhu succi. Augendus autem cerati modus, qui aliorum medicaminum numero proportione respondeat. Quòd si inueterascit inflammatio, indurescítque, varia iam magis applicare oportet. tum ea quæ ex aromatis nonnihil, & e-

Inflammationes ventriculi & hepatis.

mollien

mollientibus, discutientibúsq; cõtinent, cuiusmodi est quod ex meliloto præparatur. philagrianum, & quod ab odore grato ἰνῶδες dicitur, & viridis iaspidis torques à collo suspẽsus, vt stomachum contingat magno est præsidio. In calida autem stomachi intemperie & ardore cum eius resolutione, vel animæ defectu, vel quodam cibi fastidio, ex quacunque tandem occasione, præterquam febri, aqua frigida cum vuæ acerbæ succo propinatur, vel malorum cotoneorum decoctum, vel pampini vitis, vel semen cucumis læuigatum cum frigida. Verùm stomacho vesicam aqua frigida repletam, vel cucumeris ramenta imponito. Catapotia quę siti restinguendæ sunt, danda, vt suprà de siti à nobis dictum est. Porrò medicamen quod stomachum ex humiditate superflua imbecillem refrigeret, confirmétq;, istud est.[c] Rosarum viridium foliorũ drachmæ sex, dulcis radiculæ succi drachmæ quinque. vino dulci excipiuntur, & vt sub lingua teneri possint, formantur. Cæterùm in quibus crassior pituita calefieri incidiq; desiderat, hoc medicamentum proficit, fœniculi radicis corticis vnciæ duæ, aceti sextarius vnus & dimidius, aloes quadrans, mellis librę quatuor. Radices cum aceto coctæ exprimuntur, abiiciuntúrque: mel autem inditum ad spissitudinem vsque coquitur, & tunc aloe trita inspergitur. Tria huius cochlearia cum aqua sumuntur. quidam verò sine aloë ipsum præparant. iam verò medicamentum diacalaminthes his idoneum est. Quibus autem cibus acescit, coriandri seminis drachma, polentę modo inspersa cõmodè bibitur, vel masticches cochlear, vel lactucæ albæ seminis cochlearia duo. Compositum autem, hoc est, piperis drachma, anethi drachmæ tres, cumini drachmæ quatuor: trita cochleari vino noctu sub somnum ex vino temperato præbentur. Porrò in quibus atra bile vitiosus est stomachus, & inflatione laborat spongiæ in accessionibus oleo acerrimo imbutæ applicentur. Deinde si malum remanserit, alumen cum ære læui, melle exceptum admouetur, sereos succus bibitur, vel menta potui inspergitur. Si flatibus turget stomachus, & distenditur, calaminthes decocto, mediocris mellis piperísque mensura mixta exhibetur. Ad stomachi peruersiones conueniunt mali granati acidi nucleorum succi partes tres, mentæ succi pars vna. Vbi coxeris quoad in vnitatem coierint, ante cibum, mystrum vnum dato.

Iaspidis vsus.

Ventriculi imbecillitas ex humiditate.

Cibus in vẽtriculo acescens.

Vẽtriculus inflatus.

Ventriculi subuersio.

Ad

Ad stomachi saliuam.

ACETO scillite, aut sale conditarum oliuarum iure, aut summitatis oleæ decocto os colluatur, aut etiam minimum ex ipso deuoratur. Inter omnia præsentissimum est, aloë aqua diluta. Ad eos autem qui cibum non continent, quos veteres propriè stomachicos nominant, fœnugræci farina melli mixta, & maluæ semen tritum aridum applicatur. ceratum verò ex cera, irini olei fæce & castoreo.

Stomachici.

De cibi fastidio, quod Græci ἀνορεξίαν vocant.

FASTIDIVM, quod Anorexia dicitur, est cùm stomachus aut intemperie vitiosus, aut humorum redundantia pressus cibos auersatur. Calidam intemperiem testantur, sitis, nidorosi, oletosiq; ructus, si cibus quodammodò præter voluntatem sit assumptus. item si frigidiora potius & elaboratu peruicacia, hac detenti queant concoquere. Frigidam contraria indicant: neque enim in hac ægri sitiunt, neq; frigida sustinent, & acida nonnunquam eructant. Qui humorum vitio cibum respuunt, partim ob tenuitatem ac rosionem illorum ita laborantes, ventriculi demorsu torquentur. nauseaque magis & siti conficiuntur. Quibus autem humores cõputruerint, interdùm ij etiam febricitant. At quos crassi viscosiq; succi malè habẽt, ij planè nec rosionem ventriculi, nec sitim experiuntur. communiter autem omnibus superuenit nausea. Porrò si in ventriculi sinum humores se receperint, etiam hos ipsos euomunt. si verò, infarcti vel etiã imbibiti tunicis adhærescunt, nausea solùm, nõ vomitu premuntur, præterquàm cùm cibos assumpserint. Qui igitur ex calida intemperie fastidio laborant, refrigerante victu curantur, præcipuè qui ex aceto assumitur. Panis ergò posca imbutus esui, ipsaq; posca potui datur. Item Oxigala, & quã Romani Melcam appellant, quod ex lacte quoddã est opsonium, intybi & portulaca, interim etiã aqua frigida, omniaq; mediocriter secundum eius quæ subest intemperiei contrarietatem. Nam immoderatus horum vsus, non modò non iuuat, sed etiam sæpe insanabilem morbum efficit. Frigida intemperie laborantes, contrariis medicari conuenit, vino veteri & condito, hydrogaro, item anisi, rutæ & petroselini decocto: iam pipere ex aqua calida cõmuni, vel etiam ipso medicamine, quod inscribitur diatrion pipereon, vel cui nomen est diacalaminthes. Dabis etiam nonnihil theriacæ ex viperis

Calida stomachi intẽperies.

Frigida.

Fastidium ex humorũ vitio.

Melca.

viperis cõfectæ, quæ nec ipsa fastidio ob humorum copiam laborãtibus inidonea est. insuper allia his & alimenti & medicaminis nomine conueniunt. Sin autem humorum abundantia fastidium excitarit, tenues, mordacésq;, aut vomitu, aut per aluum euacuabis. facilem itaque vomitum reddit aqua temperata, vel mulsa dilutissima præbibita. Satius fuerit, si ante hæc humectantia exhibeas alimenta, veluti ptisanæ cremorem, vel ouorum lutea. Cæterùm quomodo ex facili vomas, priori libro est expositum. At si difficilius æger vomat, præstat materiam ad aluum elicere copiosiore temperatoq; alimento his priùs humectatis. Purgans verò medicamentum esto, vel picra ex aloë, vel ex malis cotoneis præparatum, cui adiectum sit aliquid scammoniæ, vel quod cõstat rhodomelite. Si verò citra scammoniam aloës potius copia ipsos euacuare liceat, melius feceris, eò quòd illa stomachum offendat. Quibus crassi humores viscosiq; fastidij authores sunt, medeberis extenuãdo ipsos incidendoq;, tum oxymelite, tum iis quæ ex hoc & muria cõponuntur, vt cappari, oliuis, sinapi, & similibus. Non inepta sunt his, & quæ ex frigida intemperie fastidientibus consuluimus, maximè post vacuationem, quæ nimirùm fiet oxymelite Iuliano. Extrinsecus vtendum quæ calfacere stomachum & corroborare queant, inunctionibus & malagmatis, qualia sunt potissimùm quod dicitur diaomphacos, & Marciatum, aliáq; consueta vnguina: insuper epithemata, Baiũ & Euodes huiúsq; notæ reliqua: his addẽtur exercitia & frictiones potissimùm. Ad eos qui frigidi humidiq; humoris, vel talis intemperiei vitio difficulter concoquunt, cibúmque respuunt, ea quæ ex malis cotoneis confiunt, pertinent. Dico autem quod vocant meloplacuntion: item quod ex malorum cotoneorum succo præparatur, tum quod ex carne eorum constat. prætereà dia citriu, id est ex cytrio confectum. Malagmata verò, Marciatum, & quod ex acerbæ vuæ succo componitur. item Baion, Polyarchion, atq; his finitima. Sin vlcus fuerit in stomacho, aut ventre, omnibus acribus & cibis & potionibus [d]abstinere oportet, vti verò medicamentis quæ leniunt, putà sorbitionibus ex oleo, tum iis quæ ex amylo, terra samia, lemnia sparhide & lacte, vel melle paucissimo conficiuntur, vt etiam purgent citra rosionem. Epithema facies ex palmulis, cotoneis, & polẽta. Ceratum ex melino, vel rosaceo cum ammo

Scãmonia stomacho noxia.

Vlcus stomachi aut ventris.

ammoniaco & thure. Ad hæc Nelei epithema conducit, & emplastra ex salicibus, & Icesion. Notæ vlceris sunt vomitus sanguinis, vel puris, vel etiam ramentorum.

Ad solutum imbecillémque stomachum, & ob hoc cibum non concoquentem, valet hoc, Aloës, masuche, mastyches, styracis singuli sextantes, absinthij triens, œnanthes quadrans, gleucini selibra, melini quadrans, vini quod satis est. Nonnulli etiam cypheos & rosarum singulos sextantes miscent. Hæc in læuorem redacta, purpura, vel lana excipiuntur, ac stomacho imponuntur. Quidam ceræ selibram adiungentes, epithema ipsum faciunt.

Ad ileosas stomachi affectiones, hoc est vehementes & conuulsorios dolores.

Optime facit pastillus Amazonum: inuenies autem scripturam, tum aliorum ad stomachum compositorum materiam ad calcem libri de medicamentis cõpositis explicatã.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Nam si sola. *Ex octauo Galeni de compositione medicamentorum secundum locos, & ex Oribasio hæc sunt translata. Paulus dixit, sola, vbi Gal. habet ἀμικτῶ τ̃ τονωτικῆς δυνάμεως. hoc est, non admixto corroborante præsidio.*

Omphacij drachma. *Omphacium est vuæ acerbæ succus, quem Barbari agrestem vocant. Malè in Codice Græco legitur ὀμφακίνου pro ὀμφακίου.*

Augendus autem. *Vitiosè legitur in Græco exemplari παράξειν pro παραύξειν.*

Aloë trita inspargitur. *Græcus Codex perperam habet ἐπιπλάσσεται pro ἐπιπάσσεται, nec hoc aduertentibus Aristarchis, sicut etiam paulò post ἐμπλάσσας pro ἐμπάσας habet.*

De cibi fastidio.

Si cibus quodammodò præter voluntatem. *In Græco Codice est, εἰ βιασθέντες τι φαγεῖν τύχοιεν. Huic respondet Gal. hoc ad Glauconem primo: οἱ δὲ εὐθὺς τὸν στόμαχον φαύλως ἴσχουσιν ὥστε ἀποστρέφεσθαι τὰ σιτία, καὶ εἰ βιασάμενοι λάβοιεν, ἢ μὴ κατέχειν, ἢ μὴ πέττειν καλῶς, hoc est, quidam verò statim os ventriculi habent affectum, vt cibos auersentur, & si coacti assumpserint, aut non retineant, aut malè concoquant.*

Quam Romani Melcam. *Constantinus Cæsar Melcæ præparationem lib. 18. de agricultura tradit. Est autem lac in feruentes* Melca.

ollas, quæ iam acetum incalescendo absorpserint, reconditum acidumq́; redditum, vt species eius quod Oxygala dicitur, videri queat.

Conditum. Condito. *Constantinus Cæsar lib. 8. conditi præparationem in hunc modum tradit :* πεπέρεως πεπλυμένου, καὶ ἐψυγμένου, τριβομένου ἐπιμελῶς γράμματα κ. μέλιτος ἀττικοῦ ξέστ. α. οἴνου παλαιοῦ καὶ λευκοῦ ξέστας δ.

Maloplacuntion. *Hoc est placentula ex malis Cotoneis. Paulus lib. 7. latiùs exponit.*

Sorbitionibus ex oleo. *In Græco codice* ἐκτὸς *malè legitur pro* ἐκ τοῦ ἐλαίου.

Aloe, masuchæ. *Masucha compositio, non simplex remedium existit. habes eius descriptionem libro septimo Pauli expressam.*

CORNARII.

e *Foliorum rosarum siccarum drach. v i.*

d *Potionibus & medicamentis abstinendum. Vtendum autem mitigantibus, velut sorbitionibus, &c. Sorbitiones autem absque oleo hîc probantur, quod ex Hippoc. lib. de vlceribus oleum & quæcunque mollientia, oleosa, & adiposa medicamenta sunt, vlceribus non conducant, si non valde iam ad sanitatem tendant, eo quòd oleum sit vlceri aduersissimum, & ipsum sordidum ac graueolens reddat, vt Gal. lib. 3. methodi dicit.*

De flatu ventriculi. Cap. XXXVIII.

FLatus in ventriculo generantur, humoribus, vel cibis, exigua caliditate in vapores dissolutis. nam frigiditas hoc nomine quòd extenuare ac dissoluere non sit idonea, nullos flatus procreat. Vehemens caliditas cùm non tantùm extenuet, sed etiam discutiat, flatus generationem impedit. minor verò caliditas diffundit quidem & transmutat alimentum, verùm minus quàm opus sit: vndè flatus excitantur: quare calidis eos medicamentis extenuare conuenit, cumini semine, & apij, & spondylij, & dauci, in oleo decocto. Vbi verò adfectioni adest frigiditas, ruta, bacca lauri, nigella, & feniculum oleo incoquuntur, miscetuŕque bitumen & oleum laurinum. At si inflammatio dolores comitetur, in vicem calefacientium laxantibus vteris, [e] acetum decoquens, cui gallinæ anserísque adipem adiicias. iam verò polij fasciculus, vel calaminthæ decoctum, cui mellis pauxillum cum piperis drachma sit iunctum, flatibus infestatis auxiliatur. Hæc itaque, dùm vehemens dolor inciderit, adhibenda consulo: dùm mediocris, etiam fomenta ex milio sufficiunt. Cæ-

Flatuum generatio.

terùm

cerùm cucurbita bonæ magnitudinis vmbilicum vndique comprehendens toto ſymptomate frequenter ſubitò liberat. caſtoreúmque ipſis prodeſt, tum ex poſca potum, tum extrinſecus cum oleo ſicyonio appoſitum, vel ſi cum tormine inteſtinorum flatus incidant, medetur. Item talus ſuis combuſtus, potúſque, tormina & flatus tollit. Idem facit ariſtolochia rotunda. Iam verò aduerſus dolores flatuoſos ex ventris obſtructione, vel craſſitie, vel perfrictione obortos, vinum meracius, à cibo ſumptum proficit. Vbi ſomnus acceſſerit, etiam ex toto leuat affectos.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Cum tormine inteſtinorum. *Græca dictio eſt* στρόφος, *quæ Largo tormina inteſtinorum ſignificat. quanquàm & dolorem ſtomachi haud abſurdè interim interpreteris licet.*

Exigua caliditate. *In Græco, eſt* ὑπὸ θερμότητος χλιαρᾶς, *quaſi dicas caliditate tepida. Aetius mediocri dixit.*

CORNARII.

e *Anethum coquens, &c.*

De Cholera. *Cap.* XXXIX.

CHolera eſt immodica ventris perturbatio ſuprà infráq; ex continua ciborum cruditate proueniens. quę, inquã, cruditas nonnunquàm ex magna alimentorum prauitate, interim ex vitioſorum humorum ſuperfluo contrahitur. Si igitur nauſeabundus æger eſt, & turbatur, cibis etiamnùm crudis in ventriculo manentibus, aqua tepida propinari debet, deinde vomere oportet, digito, vel pinna ori indita: item alui ductione adiuuandus eſt. Vbi verò hæc exinanita eſt, conquieſcere, & præcordia oleo dulci cum vini modico, vel maſtichino, vel etiam nardino ſi hyems fuerit fouere conueniet, ſomnúmque permittere. Vbi iam exacta apparuerit cõcoctio, balneis & probi ſucci cibo vtendum eſt. At ſi inanitio fiat immodica, ſufficient quidem initiò, vel ea quæ ſecundo libro de ventris perturbatione comprehenſa ſunt. Sin autem perſeueret euacuationis impetus, venter concidat, pulſus minor crebérque euadat, cataplaſma adhibendum ex palmulis cum œnanthe & acacia, item hypociſthidis & malicorij ſucco. Adhæc offerendus eſt ad ſorbendum aquæ mediocriter frigidæ cyathus. Præſtiterit roſarum, vel œnanthes, vel rhu, vel vitis capreolorum decoctum, vel mali granati acido dulcis ſuccus, cui mentæ pauxillũ ſit inſperſum. Porrò

Euacuationis immodica curatio.

si excrementa fuerint acriora, vexétque ardor, & sitis, cucurbitæ semen cum aquæ cyathis tribus, tum intybi, & portulacæ in posca coctæ alimenti nomine exhibeantur. Verùm si fluxio sisti nequeat, vinum quoddam austerum, potui dandũ est si febris absit, palmatianum, vel aminæum, vel spathites, vel omphacomelites. Sin adsit, rhoetes, vel myrtinum, vel cebyraticum hydromalum & potui, & cum mica, vel halica, vel chondro. At si respuant cibum frumentaceum, horarios seu fugaces fructus mandent, mespila scilicet, vel pira, vel mala cydonia, vel punica: quod carnosum est & durum expuant. Si ne his quidem auxiliis cibum retinent, extrinsecus contra ventriculum ipsum, cucurbita leuis quam maxima admouẽda est. Dum autem ipsa adhæret cibo aliquo ex prædictis ali debent. Ad conuulsorias autem contractiones calida linimenta, oleo imbuta, musculis circumponere oportet, tum cerata liquida, quibus adiectum sit aliquid castorei & sicyonij. Ante hæc artus aqua calida superfundendi. At si vigiliæ torquent, somnus iis quæ aduersus illas prodidimus, conciliabitur. Si vires autem non prohibent, etiam medicamentum diacodyon ipsis propinabitur. vbi morbus inclinauerit, ad balneum deducuntur, cibus ad refectionem, pulli gallinacei erunt, columbæ, vel suum petunculi, similiáve.

Alui profluuium.

Alui profluuium, *Διάῤῥοια* Græcis vocatur, quod ciborũ corruptela est, plerunque sua sponte cessat, ægris non citius alimentum sentientibus quàm absoluta facta fuerit cõcoctio, & corruptorum euacuatio: sin autem remaneat, iis quæ in cholera dicta sunt, vtendum.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Cholera est immodica. *Cholera commune stomachi & intestinorum vitium videri potest. Nam simul & deiectio, & vomitus est, prætérque hæc inflatio, intestina torquentur. Bilis suprà, infráque erumpit.*

Hydromalum. *Hoc est aqua ex malis Cotoneis præparata. scripturam eius habes lib. 7. Paul. sumitur autem & per se potui, & cum micis panis.*

Horarios seu fugaces. *Aliàs exposui qui sint horarij, quos Plin. vocat temporarios & tempestiuos. Sunt autem hi qui diu asseruari nequeant.*

Suum petunculi. *Hoc est suum pedes. Celsus alibi Trunculos videtur nominare suum pedes, inter ea quæ boni sunt succi.*

COR

CORNARII.

f *Linteola calida oleo imbuta, &c.*

De læuitate intestinorum quæ Lienteria dicitur & Cœliaco affectu. *Cap.* XL.

CVm Lienteriæ duplex sit species, vna sanè ex superficiaria intestinorum exulceratione, secundùm quosdam verò etiam ex cicatrice, quam Dysenteria magna ex parte, vel aliæ fluxiones excitant: altera ex facultatis cibum in ventre continentis imbecillitate, secundam opinor differentiā cum Cœliaca dicta affectione commisceri confundíque. Etenim in hac cùm venter præ imbecillitate nequeat cibos & concoquere & distribuere, læuia, cruda & per liquida redduntur, †aluo in omnibus fluida. Verū in Lientericis celeriter, quæ assumpta sunt, egeruntur, támque intensa est cruditas, vt alimenti assumpti genus apertè cognoscatur. atq; hac nota potissimùm à cœliacis discernuntur. Itaque semen lini cum palmulis ipsis obducitur. Summè autem facit lentiscus, rubus, oxymelite incoctus: cùm adest inflatio cuminum miscebitur, anethúmque, & ruta: augescente verò profluuio adiungemus mala cotonea, alumen liquidum, acaciam, hypocistidem, gallam, vel quædam, vel omnia. Cerata ex oleo myrteo cum vino quodā astringente. Epithemata calidiora quidem ex baccis lauri, & quod ex seminibus constat. Astringunt autem magis diacœnanthes, & diagigarton, id est ex acinis malorum punicorum: Item quod ad Antyllum authorem refertur, & Erythrij mirificum. Si verò morbus in vetustatem incidat, etiam ventri rectè applicatur & ceratū ex sinapi, ipsúmque sinapi. Potiones conueniunt, simplices quidem, plantaginis, [g] vel rumicis, vel mali granati cortices, vel sorba arida, vel immatura, vel omphacium siccum, ex vua aminæa, tribus obolis potum. Qui febri carent cum vini austeri cyathis sex: febricitantes autem cum aqua pluuiali sumūt. [h] Porrò aluus arida gallinarū potui inspersa, stomachum minùs attingit, tum ea quæ vrinam citant, exempli gratia, apium, adiāthum, similiáque epota deriuationem moliuntur. Composita verò sunt polyidæ sphragis, pastillus ex succino, item ex spina ægyptia confectus, insuper clidium appellatus, & diasperma-ton. Item hoc est præstantissimum quod sequitur, rumicis syluestris seminis sescuncia, plantaginis seminis vncia, hypocistidis succi drachmæ sex, gummi vel acacię† drachmę tres.

Lienteria duplex.

† *Ventre omnino fluxionē abundè accipiente.* ῥευματιζομένης ἐπὶ πᾶν τ' γαστρός. Goup.

Gallinarū vētriculus.

† *par modus.* ἰσόμετρος ἢ ἀκακίας ἴσον. Goup.

Excipiuntur cotoneorum ad tertias decoctorum liquore.

ALIVD. Cumini, piperis, rhu syriaci, balaustij singulorum sescuncia, malicorij vncia, laseris[i] sescuncia: aut eius pulueris drachma potui inspergitur, aut oxymelite macerata dantur manè & vesperi.

ALIVD. Myrti nigræ cochleare, eiúsque dimidium, anisi, rosarum siccarum, œnanthes singulorum cochlearis dimidium, palmulas viginti, in pastillos cogito, & drachmam vnam cum aqua aut diluta vini potione porrigito. iam Theriace ex viperis optimum his est præsidium. Cibus autem, si acris & biliosa sit deiectio, ex chondro, oriza, halica, & similibus erit: quibus cùm astringens aliquod decoquetur, pirum, malum cotoneum, mespilum, & id genus alia, item lac decoctum probè his proderit. Potus erit, aut vinum aquosum, tenue, aut dulcis quædam potio. Sin autem pituitosiora excernunt, contrarius ipsis cibus exhibetur, nonnulla stomacho grata admiscentur, anisum, cuminum, vel apij semen: Adhæc lenticula bis cocta plerunque ipsis profuit, cum aceto modico, vel oxymelite commanducata. Prætereà brassicæ & ipsæ bis coctionem expertæ: præstat autem secundam ipsorum coctionem in posca fieri. Vinum assumetur vetustius calidiúsque.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Læuitas intestinorum.

Lienteria. *Celsus ad verbum interpretatur hanc vocem, læuitatem intestinorum nominans. In hac cibus non continetur, & quicquid assumptum est, imperfectum protinus redditur.*

Cerata ex myrteo. *In Græco legitur κηρωταὶ διὰ μυρσίνου pro κηρωταὶ διὰ μυρσινίνου quod est, Cerata ex oleo myrteo. Sic etiam Aetius habet.*

CORNARII.

g *Plantaginis semen, rumicis semen, &c.*

h *Minus autem offendit stomachum ventriculus gallinarum siccus potui inspersus.*

i *Silphij vnc. 5.*

De Tenesmo. *Cap.* XLI.

TEnesmus interdum dysenteriam præcedit: sæpè verò & ipse solus paulatim generatus, desinit. Est autem affectus hic, implacabilis desidendi cupiditas, qua nihil præter modica cruenta, vel mucosa, egeritur, quæ totius prope mali causa est: factáque in lõganone inflammatio œdematodes

hoc

hoc est mollis & cedens hærentis illic stercoris opinionem, & deiiciendi ea desiderium mouet. Galenus memoriæ prodit etiam calculum quendã in tenesmi affectione per anum fuisse excretum. Subinde verò obstructionem stercoris in tenui intestino coacti, tenesmus secutus est, qui astringentibus quidem obturantibúsque remediis magis increuerit: clysteribus autem acrioribus, nempè mulsa cum sale, vel medicamine quod emolliat, per os assumpto, vt damasceno, vel pinguibus ficis, [k] rore marino, sero lactis, stercore excreto, confestim finitus est. Quod si igitur citra talem causam, Tenesmus obortus, sit conuenit inflammationem, cruda Hordei farina calida, & fotu ex vino, oleo myrteo, vel rosaceo, vel omphacino lumbis & inferiori ventris ab vmbilico regioni adhibito lenire, ad ea verò quæ longaoni mucosa impacta sunt, mulsa indita aluo abstergendæ muriáque sępè demissa auxilij fuit abundè. Sufficiunt autem salis drachmæ sex in aquæ calentis hemina. Porrò dolores intentionésque leniuntur insessu fœnugræci, vel maluę, vel seminis lini. Alij autem frequenter hunc quoque insessum felicem sunt experti, [l] rutæ, myrti, cytini, lauri, cupressi, æqua singulorum viridium portio in aqua coquitur: est autem Marcellium. Vbi altè affligit inflammatio, irritationésque, iniici debent ab inferioribus partibus cremores frumentacei cum quodam astringente decocto. oleum verò dulce inditum retentúmq; dolorem soluit. Cùm autem crebra desidendi est cupiditas, [m] etiam Agatidem spissamentis calidis sedi apponent, aut furfures calidos in fascia, aut spongiam, aut aliquid huiusmodi.

Lapis reiectus in tenesmo.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Implacabilis desidendi. *Græcè erat ἀπαραίτητος προθυμία ἀπαραίτητος πρὸς ἔκκρισιν. Celsus ponit frequens desidendi cupiditas: ἀπαραίτητος signat ineuitabilis. Melius sonat hîc implacabilis, frequens & assidua est. Quidam τεινεσμὸν scribendum putant, à verbo τείνω, quod est tendo.*

CORNARII.

k *Mercurialis, serum lactis, subaudi assumpta.*

l *Rubi, myrti floris mali punici, lauri, & cupreßi ramulorum viridium. Græca sic restituenda. πολλάκις δὲ ἐπέτυχεν καὶ τοῦτο ἐγκάθισμα. βάτου καὶ μυρσίνης, καὶ κυτίνου, καὶ δάφνης καὶ κυπαρίσσου κλωνίων χλωρῶν.*

m Glomerem ex ſtaminibus calidis ſedi apponent. De glomeris ex ſtaminibus vſu vide Annotat. in lib. 2. cap. 58. Verùm hîc στυμμάτων *falsò habetur pro* στημάτων. *Aetius lib. 9. cap. 44. eundem glomeris ex ſtaminibus vſum, his verbis prodit.* ἢ ταῖς ἀπὸ τῶν γυναικείων ἀγαθίδαις κατὰ διαδοχὴν πυρία, *id eſt, aut glomis texturæ gynæciorum per ſucceßionem foueto.*

De torminibus quæ Dyſenteria dicitur. Cap. XLII.

Dyſenteriæ cauſæ variæ.

CVm inteſtina intus exulcerantur, Latini tormina, Græci Dyſenteriã appellant, quæ nunc ex teneſmi mutatione, vel quadã ex prædictis alui turbatione prouenit, nunc per ſe incipit. in qua excernũtur primùm bilioſa, varia, deinde leuiter ſubcruẽta, poſtremò ſaniei ſimilia cuiuſmodi à mortuorũ cadauerib. ſolẽt profluere. At quæ à bile nigra oritur, exitialis eſt: vt quæ cancrũ cum exulceratione teſtetur. Si igitur ab exulceratione, cruẽta ſtercori cõmiſta deiici cũ dolore & torſionibus cernantur, vlcus tenuia inteſtina obſidere nota eſt, quod per os potiſſimùm remedia deſideret. Sin autẽ ſyncerũ ſtercus deſcendat, craſſa, quod enematibus magis cedit. Porrò cũ multũ ſanguinis ſeorſim excernitur, affectũ cruẽtã dyſenteriã appellant: quanquã interim ſanguis etiã nigrior, quã naturaliter eſſe debet, & ſplendeſcens deiiciatur, cũ ſcilicet iecur alimentũ diſtributum nõ probè conficit. Iam verò cùm retentrix ipſius facultas, vel alteratrix imbecillis eſt, ſæpè eiuſmodi deſcendũt vt recẽs in eis caro lota eſſe videatur. Atq; hanc iecorariam vocãt Dyſenteriã, de qua in iocinoris affectu agemus. Itaq; vtendũ eſt communiter iis quæ in cœliacis & aliis præter naturam excretionibus comprehenſa ſunt. Priuatim cõueniunt, lemnia ſphragis, quæ etiam depaſcẽtem modo dyſenteriã perſanat, & pota & in aluum data, ſi inteſtinum mulſa priùs fuerit abſterſum, deinde muria.[n] & lactucæ ſuccus potus conuenit dyſentericis: ipſáque lactuca in poſca cocta eſui idonea eſt, item plantago, rubi tum fructus, tum folia, & althææ radicis decoctum hippuris ex aqua, vel vino bibita, eiúſque ſuccus prodeſt. [o]Mori ſuccus immaturus exiccatus, atq; hoc magis batina mora ſimiliter reſiccata ſiccant etiã ventris fluorẽ oua ex aceto cocta come ſtáq;. Satius fuerit, ſi cõmiſta quibuſdã ex iis quę ad dyſenteriã faciũt, frixáq; eſui exhibeas. Vtiliſſimùm his eſt omphacium, rhus rubrũ eiúſq; ſuccus, malicorium, galla, acini, vuę, meſpila, myrta, corna, çochlearum integrò toſtarum cinis.

Vlceris tenuium & craſſorum inteſtinorum diſtinctio.

Dyſenteria cruenta.

Dyſenteria hepatica.

Compo

Compoſitum hoc benè facit, cochlearum cineris partes quatuor, gallæ partes duas, piperis partem vnam in puluerem redacta obſoniis inſpergito, vel ex aqua, vel ex vino albo aquoſo potui dato. Generosè iuuat Dyſentericos quos nondum vlcus putre occupauerit, & canum oſſa vorantium ſtercus aridum, cum lacte caſeato, ex lapillis marinis iniectis potatum. compoſita verò ex ægyptia ſpina paſtillus, item Philippi, tum qui ex cornu ceruino conſtat, adhæc qui ex ſeminibus conficitur, P quique ad Trigonem refertur. Iam catapotia ex macere admiranda. maximè autem commendatur & hoc: opij, croci, lycij indici, acaciæ, rhu, thuris, gallæ hypociſthidis, malicorij, myrrhæ, aloës, æquales ſingulorum portiones, nempe tres oboli ex aqua propinantur.

ALIVD. Rhu drachmæ octo, gallæ, malicorij, ſingulorum drachmæ quatuor: cochleare vnum ex vino datur.

ALIVD. Rhu drachmæ octo, gallæ, acaciæ, gummi, ſingulorum drachmæ duæ, opij drachma. Exhibetur drachma ex vino temperato. Hoc autem eclegma ipſis conueniet. Myrtorum nigrorum, rhu ſyriaci ſinguli ſextarij, palmularum thebaicarum duæ libræ, malorum cotoneorum carnium libra, mala granata acida cum ipſis corticibus decem, vini aſtringentis ſextarij duodecim, ad tertias decoquuntur. Percolatis libræ ſex mellis iniiciuntur, & ad ſpiſſitudinem iam incocta linctu exhibeto. Notum verò eſt cataplaſmata quoque ex aſtringentibus componenda, quorum materiam explicatam habes. Porrò aluo indita, Dyſentericis propter teneſmos infeſtantes, ex vſu fuerint, cremor orizæ, vel chondri, vel huiuſmodi alterius cum adipe caprillo, vel hircino, tum ea quæ capite de Teneſmo diximus. Si autem ſanguis profluit ex inferioribus partibus, infundere oportet ſuccum polygoni, vel plantaginis cum acacia, vel hypociſthide, vel id genus aliquo. Sin q; vrgeat fluxus, etiam quod ſanguinem cohibeat quoddam iniiciendum eſt, vt cinis lanæ ſuccidæ, vel ſpongiæ inanis, pice liquida, vel ſanguine bubulo imbutæ, vel alumine liquido, combuſtæ, vel aſinini ſtercoris ſucco. Huic & Andronis paſtillus præſtans eſt remedium. tum qui Muſæ aſcribitur, ac perſimiles. Inſuper ſubiecta collyria multò ſunt in id efficaciſſima, in quibus potiſſimùm etiam dolores circa deiectionem fiunt. Vbi verò vlcera inteſtina depaſcantur, quæ tum fœdo excrementorum odore, tum

Sãguinem ſiſtentia.

putredine, tum quod non statim per initia fiat, sed temporis interuallo, agnoscimus, enematibus quæ crustam inducunt vtemur, cuiusmodi sunt pastilli nomine Faustiani, item diachartu, id est ex chartha inscriptus, ac [r] Bitynius, Theoniúsque: prætereà qui ex suberibus constat, ex lenticulæ decocto, vel cuiusdam astringentis, iniecti. Atque hoc enema est ex iis quæ admodum expertus sum, [s] glandis calyculi combusti (est autem calyculus concauum illud vnde querna glans prodiit, quo coriarij vtuntur) auripigmenti, consolidæ, rhu syriaci, æquales partes. his contusis, duo cochlearia excipito cremore orizæ & succo anchusæ quæ folium habet spinale, amplum nigrumq;, [t] quod Chœrospileton appellant. Item ouorum candidi liquoris similiter ad vncias duas ternásue immittito. Epithemata verò in Cœliacis enumerata sunt. Item ventris inunctiones quæ astrictoria ac siccante constant materia, glutinatorio quodam adhibito, gummi, thuræ, taurocolla, polline, in similibus cataplasmatis locum habeant. † Alimentum his erit per initia, pulticula ex ouo & lacte, deinde sorbitiones frumentaceæ per se, & cum lacte: item lac mediocriter coctum maximè commendatur. holerum vsus non est necessarius quidem, attamen gustandas exhibebis, serim coctam, intybum, plantaginem, brassicam bis coctã, poma quæ ὀπῶρα dicuntur astringentia, carnibus ipsorũ reiectis, vel aliis quæ asperare intestina possunt. Verũ si multa sit caloris intẽperies, etiam intybus cruda esui danda est, & aqua potioni frigida. Alia verò potabilis aqua cœlestis esto. Si verò laborauerit stomachus, vinum quoque propinandum est. Posteà ex aucupio sicciora, & concoctioni morigera sumantur: balineis dulcibus vtentur, à quibus si fluxionem experiantur, spongiam magnam, vel panis siliginei micas vino Ascalonite, vel quodam astringente calido imbutas, toti ventri imponere oportet, contra quem cùm deligaueris, sic lauare iubeto.

Calyculus glandis.

† Alimẽtum per initia his sint oua, sed præstat prior lectio, quæ habet ὠόγαλα, id est oua lacti mixta. Goup.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Latini tormina. *Celsus libro quarto ita inquit, Proxima his inter intestinorum mala tormina esse consuerunt, δυσεντερίαι Græcis vocantur. Vide Galeni librum sextum de locis affectis: Oribasij librum nonum.*

Tenesmi mutatione. *Græcè est ἐκ μεταπτώσεως τεινεσμοῦ, quasi dicas ad verbum ex decidentia tenesmi, cùm videlicet Tenesmus in dysen-*

in dysenteriam degenerat, transit, mutatur.

Deinde leniter subcruenta. *In Græco malè habetur, ἅτα πρὸς χόγον αἱματώδεις pro ἅτα πρὸς ὀλίγον αἱματώδεις. Celsus etiam quodam loco interpretatur, Leuiter subcruenta.*

Cochlearum integro tostarum. *Græcè est κοχλιῶν ὅλων, quod sonat cochlearum totarum, quod nostri dicunt, cum toto.*

CORNARII.

n *Et portulacæ succus commodus est dysentericis potus. Et ipsa portulaca cocta in posca, &c.*

o *Mori immaturi fructus siccatus.*

p *& Trigonus.*

q *At si res vrgeat, etiam ex sanguinem sistentibus aliquod infundatur, velut est cinis lanarum succidarum, aut spongiæ nouæ, pice liquida, aut sanguine bubulo, aut alumine liquido, aut stercoris asinini succo imbutæ, & vstæ. Horum verborum lectio transposita est in Græcis. Sic itaque reponatur, εἰ δὲ ἐπείγοι, καὶ ἰσχαιμόν τι ἐνιέναι, οἷον τέφραν οἰσυπηρῶν ἐρίων ἢ σπόγγου καινοῦ βραχέντος πίσσῃ ὑγρᾷ, ἢ αἵματι βοείῳ, ἢ στυπτηρίᾳ ὑγρᾷ, ἢ ὀνίδος χυλῷ, καὶ καυθέντος. Nouam autem vult esse spongiam, id est, καινοῦ, & non κενοῦ, id est inanem: nouam enim ad hoc commodam esse, & contrà veterem inutilem Dioscor. testatur.*

r *Bithynus, & Thronius.*

s *Omphacitidis vstæ, est autem cauum illud, &c.*

t *Chærospelethron, id est iugerum porcinum vocant.*

De morbo intestini plenioris, quem Græci Colicon appellant. *Cap.* XLIII.

Coli situs.

COlon, cum pars sit intestini crassi, à dextra ilium regione procedēs, ad sinisteriorem cincturæ modo pertinet. Huic dolores grauissimi plures ob causas suboriuntur. vel enim ex crasso pituitosóque humore intra tunicas ipsius recepto, vel ex spiritu crasso & flatulento qui non habet exitum, vel propter inflammationem intestini, vel ob acres mordacésque humores. Qui ergò ex humore crasso, ac pituitoso dolorem concipiunt, hi per totum abdomen in alto excruciantur, præsertim sensu, qua parte colon situm est, ceu terebra pertundatur. Hos torsiones quoq; affligunt, ructus, nausea, vomitio cuiuslibet humoris, potissimùm pituitæ. Aluus grauiter impedita nihil reddit, ac ne spiritum quidem transmittit. Stercus autem quandoque excretum, bouino simile videtur, leue & flatus plenum. Præcedens horum causa est

Colici affectus causæ & signa.

est magna ex parte, continuus ciborum frigidorum, crassiq; succi vsus, repletio, cruditas, otium, & his finitima. Qui autem ex spiritu flatulento indolescũt, iis tensionis magis sensus obuenit: qui autem ex inflammatione, ij feruorem internum percipiunt. & febris non ignaua, vrinæ retentio simul & stercoris pulsus in ventre molestat, sitis, ardor, nausea, bilis, potius vomitiones quæ nihil leuant malum. sumatim inter colicas affectiones, hæc est grauissima, quæ in Ileum transitionem minatur. at quibus acres rodentésq; succi dolorem mouent, sicut etiam qui ob inflammationem dolent, hos ardor sitis & vigilia torquet: febricitant autem omnino vel minus quàm illi, vrina redditur acris, & biliosa per aluum descendunt. Sæpe alui deiectio maiorem excitat cruciatum, grauiúsque irritant calidiores cibi potúsq; assumpti. Itaque doloribus quos frigidi & glutinosi ac crassi humores contraxerunt, medebimur, sic vt non vehementer calfaciamus, quippe huiusmodi humores iis quæ nimis excalfaciunt præsidiis funduntur, ac in spiritalem potius substantiam rediguntur. Quapropter & incidi, & concoqui medicamentis debent, quæ non inflent, sed extenuent deficcéntq;, nec per morbi initia valdè calefaciant. Prius itaq; aluo stercore leuata, cõgrui clysteres ex oleo iniiciuntur in quo decoctum sit cuminum, vel ruta cum adipe anserino, vel gallinæ, aut cucumis syluestris radicum decocto, & myrrhæ drachma, melle & oleo, aut ex myrrha, melle, & oleo sicyoneo. Iam verò commune oleum iniectum, sæpe vitream simul pituitam expulit, ac dolorem subitò finiuit. At si ob doloris vehementiam etiam enema retinuerint, glans aluo demittenda est, ex melle, cumino, nitro, rutæ semine sicco, brassicæ caule probè polito & muria madefacto, vel cinere brassicæ melle conspersо, vel cucurbita syluestri trita cum melle, nitro & cumino. Glandes autem digitorum sex erunt, vt strictiorem ani musculum, quem σφιγκτῆρα vocant, exuperent, sedémq; vngere oportet, cyclamini succo cum melle & nitro, vel centaureo cum melle & nitro. Si dolor non remittitur, enema præter commemorata sit. Resinæ terebinthinæ vncia, vel opopanacis drachma, vel galbani drachmæ quatuor, bituminis tantundem, cum nitri drachma, & aquæ vncia, olei rutacei vnciæ quinque, aut amplius. fotus autem partibus indolentibus superaccommodandi sunt ex * cumino,

Curatio.

no, vel anethino, vel ſicyonio oleo. Cataplaſma admouendum, Triſpermum appellatum, cum cumino, baccis lauri, apij ſemine. Epithemata verò conuenient, diaſpermaton, diadaphnidon, adde diameliloton, & Poliarchion. Inſeſſus autem vtilis ex decocto fœnugræci, althææ, chamæmeli, artemiſiæ, anethi, lauri, & ſimilium. Item in oleum calidum, aut hydrelæum deſcendere alienum non eſt. potui offertur abſinthium, & cuminũ æqua portione, vel panax cum aqua, vel caſtorei, aniſi, piperis, ſingulæ drachmæ cum oxymelite. Quòd ſi dolor non conquierit, propinatur ipſis medicamẽtum diatrion pipereon, vel theriaca. Iam ſinapiſmo, & dropace in remiſſione doloris vtendum eſt, ac balneis naturalibus: à balneis autem aquæ potabilis abſtineant, niſi doloris † circunſtantia compellat. Vbi iam prædictorum aliquo medicamento facta prius fuerit euacuatio, iubebis vt lauẽt, incaleſcántque laconico † intra ignitos parietes inſpergẽdo nitroſa quædam ſmegmata. Cùm dolor eſt vehemens, mediocriter lenientibus vti conuenit, qualis eſt paſtillus ex caſtoreo, tum aluo ab inferioribus partibus inditus, tum potus, ſimiliaque his medicamina. Nam quæ valenter ſtuporem inducunt, vitare oportet. quippe pauliſper quidem leniunt, ſed longiorem affectionem reddunt, dum materiam incraſſant, meatúſque inteſtini condenſant. Porrò vbi iam pituita fuerit extenuata, purgabitur hiera amareſcente, vel his catapotiis: Aloës, euphorbij, cocci gnidij, ſcammoniæ, æquali ſingulorum modo. dantur duobus ſcrupulis. Victus vtilis erit calidior ſicciorque. per initia morbi, à cibo abſtinebitur. Deinde acria aſſumentur. Porra igitur ipſis exhiberi cocta cum condito debent, apium, aſparagus paluſtris, cruda allia, & maximè iis qui talibus non offenduntur: ipſumque verò conditum bibant, panem verò cum ipſo aſſumant. Inſecutis diebus etiam reliqua boni ſucci alimenta concoctuque facilia dabuntur, ſic vt repletio cruditáſq; vitetur. At ſi flatulentus ſpiritus doloris author fuerit, ſecundum clyſteres qui flatus diſcutiant, potionéſq; etiam cucurbitæ quàm maximæ cum flamma ac leues toti abdomini defixæ, frequenter abundè auxilij præſtiterunt. Porrò cùm inflammatio inteſtinum exercet, vena in cubito aperienda eſt. ſin vrinæ difficultas diſtorqueat, etiam ex talo ſanguis detrahi debet, & prædicta admoueri præſidia, præterquam

† *intenſio.*

† *in locis ignitis. Goup.*

† & multùm calfaciũt, πλὴν τῶν δριμέων, καὶ θερμαινόντων ἰσχυρῶς. Gou p.

quæ acria ſunt,† & valenter purgant: vtendum verò iis quæ magis leniunt, enematis, cataplaſmatis & ſuperfuſionibus, in oleúmque deſcendendum, ac cucurbitulas ipſis defigemus, ceratum abdomini applicabimus, quod habeat ceræ quincuncem, olei chamæmelini vncias duas, roſacei tantundem, lomenti ſemunciam, vitella ouorum quinque. Hæc ſucco lini ſeminis ſoluuntur. Victus tenuis, ac febricitantiũ proprius ipſis conuenit, quouſque inflammatio diſcutiatur. Atqui ſi propter acreis rodentéſq; ſuccos dolitant, oleũ ipſis ab inferioribus partibus iniicietur, in quo fœnugræcum decoctum ſit, vt althæa cum tenera adipe recenti anſeris, vel gallinæ, vel etiam cremore ptiſanæ cum roſaceo, vel ſucco quoque lini ſeminis. Propinandúmque ipſis Antidotum picra dia aloës, & balneis vtendum ex dulci aqua, cibo ſorbili ex chondro, vel ptiſana, piſcibus ſaxatilibus. In ſumma vniuerſus victus humidior erit, & frigidior. Abſtinendum acribus omnibus, cum cibis, tum medicamẽtis, fotuq; ex aſperginibus, & cataplaſmatis, vini potione, & potiſſimùm veteris. Cùm autem dolor præpollet, etiam iis vtendum eſt quæ ſenſum obſtupefaciunt: nam offendunt minus aliis huiuſmodi affectiones medicamenta, quæ tenues mordacéſque humores incraſſant, & mediocriter refrigerant. Puto autem colicam affectionem, quæ etiamnum regnat ex huiuſmodi prouenisse humoribus, quæ ab Italiæ quidem regionibus incepit, in aliis autem multis Romanorum Reipublicæ locis peſtiferæ cuiuſdam luis modo ſit graſſata: ex qua pleriq; in morbum comitialem, alij in artuum reſolutionem ſenſu incolumi, nonnulli in vtraque ſunt prolapſi: ac eorum qui in comitialem morbum inciderunt, plures interiere. Ex illis verò qui in reſolutionem, plures euaſerunt, tanquam in criſi, cauſa aliorſum ex loco quem infeſtauerat, conuerſa. Sic igitur laborantes, medicus quidam in Italia curauit victus quadam ratione infideli refrigerante, & maximè temeraria. lactucas enim non coctas refrigeratáſque ipſis porrigebat, intybúmque ſimiliter ſupra ſatietatem comedendum. Item vuas, mala, piſces dura carne præditos, omniaque cruſtacea quæ vocant Græcè ὀστρακόδερμα, pedes bubulos, bulbos, & ſimilia, non ſolùm facultate, ſed & tactu frigida. vinum raròpræbebat: cùm autem dabat, frigida miſcebat, ipſámque frigidam, vel etiam poſcam frigidam exhibebat, ab omni alio

Colica affectio tempore Pauli.

calido,

calido, & medio cibo abstinens. Atque plurimos sic præter omnium opinionem persanauit, imò nonnullos qui iam in morbum comitialem, vel resolutionem prolapsi erant, propemodum sanitati restituit.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Colon. *Hoc intestinum apud Latinos scriptores varia sortitur nomina, nunc intestinum crassum, nunc plenius, nunc laxius appellatur. Paulus dicit, cùm pars sit intestini crassi, hoc est, recti. Nam rectum octo ferè digitos longum, statim colon vocatur, quod tenuibus est crassius. A sinistro rene ad dextrum super ventriculi fundum fertur, donec sæpenumerò & lienem, & iecur attingat. Quid, dicet aliquis, quod Paulus contra Galeni sententiam à dextra ilium regione procedere colon pronunciat. Huic respondeo, Si à tenuibus intestinis numeremus, per dextra ilia prius superuectum colon ad sinistra prodit. Sin à recto incipiamus, à sinistra parte incipit, in dexteriorem obliquum conuertitur.*

Nota.

Excruciantur præsertim sensu. *Græcè est, ἡ ὀδύνη γίνεται, μάλιστα ἡ κατὰ θέσιν τῶ κώλȣ ϛρυπανώδȣς συμπαθήσεως γινομένης. quod ad verbum sonat. Dolor oritur, maximè verò iuxta situm Coli, terebrali (vt sic dicam) sensu excitato. Galenus hanc doloris speciem lib. 2. de locis affectis exponit, cap. 7. tu illic videto.*

Dolor coli qualis.

Brassicæ caule probè polito. *Græcè erat, κράμβης καυλῷ καλῶς ἐψομένῳ. Oroscius intelligit per ἐψομένῳ, cocto, quod ἑψομένῳ potius significasset. Præterea Dioscorides leuiter feruefactam, si edatur, aluo idoneam: percoctum verò, aluum sistere.*

Iubebis vt lauent, incalescántque laconico. *Ad humorem pituitosum concoquendum consulit naturales balineas, & Laconicum. Est autem Laconicum etiam hodie adhuc in vsu, testudo illa thermarum, quæ igne cõcalfacta vaporem siccum excitat: qui deinde sudorem mouet in corporibus. Columella meminit his verbis, quotidianam cruditatem laconicis excoquimus, & exhusto sudore sitim quærimus. Græca sunt, πυριᾶσθαι ἐν διαπύροις τοίχοις, quasi dicas, desudare intra ignitos parietes. Non opus erat ponere ignitos parietes, cùm Laconici vox hoc comprehendat, sed vt sciolis quibusdam fiat satis, apposui.*

Laconicũ.

Cucurbitæ quàm maximè cum flamma. *Sic interpretatus sum, σικύαι ὡς μέγισται διάπυροι, quasi dicas cucurbitæ quàm maximè ignitæ. Celsus cum flamma dicit, quem imitatus sum.*

Tanquam in crisi, causa. *Paulo pluribus verbis reddidi hanc sententiam: ὥσπερ ἐν κρίσει μεταστάσης τ̃ αἰτίας, hoc est ad verbum,*

tanquam

tanquam Crisi causa mutata. Is autem sensus est, Colicus hic morbus tandem ex intestinis materia tanquam per crisim expulsa in alias partes finitus est.

CORNARII.

y *ex oleo rutaceo, aut anethino, &c.*

De tenuioris intestini morbo, qui Ileos dicitur.

Cap. XLIIII.

ILeos cùm affectus sit maximè acutus, & dolorificus, symptoma quoddam habet periculo grauius. Qui enim hoc malo sunt oppressi, miserabili morte pereunt, ad vitæ finem, stercus per os reddentes. Contrahitur id vitij cruditatibus, & obstructo recrementorum itinere, iis nimirùm retentis, quæ iam corruptionem experta sunt: ex letalibus medicamentis, cúmque in scrotum prolabuntur intestina, & cùm inflammationem sentiunt, colica affectione plerunque præcedente, causamque adferente. Pueros itaque superfusionibus, cataplasmatis, enematis, glandibus & fomentis, sicut in capite de colicis comprehensum est, curare oportet. Adolescentibus autem & ætate floridis indubitatò sanguinem detrahere: sin minus, vincit multas ac leues cucurbitulas toti abdomini admouere: loco autem dolenti, etiam cute incisa: item perfricare & deligare artus, & tunc efficacioribus clysteriis & iniectionibus vti. Ad hæc in oleum calidum descendere, antidota purgationésq; assumere, breuiter omnia adhibere conuenit, quæ ad colicos scripta sunt, præter eos qui ex acribus, rodentibúsque succis indolescunt. Mirificè z autem ipsis facit étiam si vomuerint, anethum coctum, potúmque, à potu panis in calidam demersi frustula statim esse, dum incalescunt. Ad eos autem qui cibos non retinent, rhus & cuminum in y eadem trita potui dato in senis oxymelitis cyathis. Qui ex medicamento in ileon inciderunt, vt vomant compellendi aquæ calidæ potu. Noxiorum autem medicamentorum notas, quinto libro habes expressas. Deinde oleum calens propinari debet, vel iura pinguia, vt denuò vomant. Diebus aliquot interpositis, theriace potui detur. At si obstructio perseueret, lacte scisso cum scammoniæ, vel aloës, vel cuiusdam purgantis momento, aluum inanire confert. Si ex intestini prolapsu in scrotum affectus processerit, figuratis statim ipsis sublimibus in inguina compelletur delapsum intestinum, fasciaque deligabitur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Ileos. *Morbus hic nomenclaturam ab ipsa parte affecta, vt superius, colicus, accepit. Nam tenue intestinum, vti ieiunū etiam, dicitur: Incipit, si ab imo incipias, à cæco, & desinit in ieiunum, in varios implicatum orbes. Quidam recentiores morbum vocant Voluulum.*

Ileos.

Voluulus.

Colica affectione. *Hoc Paulus superius dixit vbi habet: Inter colicas affectiones hæc est grauissima, quæ in Ileum transitionem minatur.*

CORNARII.

x *Hæc non ita accipienda sunt, velut anethi decoctum bibi velit, vt inde vomitus contingat: sed vt ex eius potu vomitus sistatur, etiam si iam stercus vomant. Sic enim Aetius lib. 9. cap. 28. Potus, inquit, eis conueniens est anethi decoctum: est enim vsitatum & accommodum. A potu panem in aquam feruentem coniice, eiúsque frusta calida confestim edenda præbe. Hoc enim modo seruabitur, etiam si iam instet ei suffocationis periculum. Eodem loco citat quoque Oribasij hæc verba, Anethum, inquit Oribas. in aqua & oleo decoquatur, atque ita bibatur. Deinde frusta panis ex aqua feruenti præbeantur: mirum enim in modum ita iuuantur, etiamsi stercus vomant. Clara est vtriusque sententia, & alioqui aluum & vomitus sistere anethi decoctum scribit Diosc. lib. 3.*

y *Simul trita.*

De renum & vesicæ affectibus, & primùm de calculo.

CAPVT XLV.

Morborum cognatio, ordinem disciplinæ transgredi nos compellit: nam communis est Colicis, & lapidem in rene habentibus aluus initio astricta, vehemens dolor, fastidium, cruditas, & tormina. Propria verò, Colici habent omnia hæc magis intensa, nephritici minùs. At Colicis quidem in dexteriore potius ilium parte dolor excruciat, & vsque ad stomachum, iecur, & lienem peruenit, aluus omnino cohibetur, adeò vt ne spiritus quidem infra transmittatur. Cùm verò necessitas stercus expellit, flatulentum bouilli modo est. Interim etiam vitrea pituita excernitur, vrina copiosior pituitosáq; redditur. verùm nephritici grauē in ipsis renibus infixum dolorem impacti pali instar sentiunt, eiusdémque lateris ac è directo subiectus testiculus indolet, femur eiusdem partis directè obstupescit, excernitque etiam sponte quidem rarò, omninò autem clysteriis aluus citata,

Colicis & Nephriticis communia, et propria.

flatus, stercúsque biliosius egerit. vrinæ paucæ, & arenosæ magis prodeũt: meatus per quẽvrina distillat, astringitur. hęc indicia calculos in renib. esse fatẽtur, quæ adultis potius oboriuntur in vesica autem pueris magis calculus solet concrescere: notæ horũ sunt cruda & subalbida vrina cui subsideat arenosum. Pruriunt laborantes crebro, & cõtrectant pudenda, intendúntque, & continuè ad vrinam reddendam vrgentur, ac stillicidio vexantur. Materiam igitur calculis creandis suppeditat crassus, terreúsque humor. Effectrix ipsorum causa est ignea renum, aut vesicæ caliditas. At in renibus quidem medicamentis vti conuenit, quæ calculos confringunt dissecántque, non autem manifestò calefaciunt.[z] Talia habentur basilicorum asparagorum radices rubiíque, vitrum combustum, graminis radix, adianthum, bdellium, lauri racodicis cortex, althææ semen, cicer nigrum arietinum, spongiarum calculi, acetum scillites, phu, meon, asaron, carpesion, saxifraga, sion verò, & esu, & potu prodest, cardui radix, erysimon, & prionitis. balneis autem crebrò vtantur, & post lauacrum statim quædam ex prædictis bibant. Cæterùm superfusiones, cataplasmata, fotus, insessus, relaxantia, & quæ leniunt, ex colicis huc transferre conuenit. Cõpositæ potiones sunt,[a]rutæ Syluestris, maluæ Syluestris, apij radices, incoquuntur vino, & liquor indè expressus temperatúsque aqua, duobus cochleariis porrigitur. Hoc insper gi potest. Balsami fructus, lapidis spongiarum, pulegij sicci, maluæ Syluestris seminis, singulorum pares portiones. vbi contusa fuerint, cochleare inde cum vini temperati † cochleariis duobus exhibetur. Item sanguis hircinus inarefactus, cicadæ siccæ sine pennis pedibusq; lapis Iudaicus, qui Tecolithos dicitur, ex mulso in calido balnei solio offertur. Intum medicamenta composita, quæ ex ipsis præparantur. Insuper, † Fusca nephritice, & ad hoc composita, condita. His accedit laudatissimum remedium troglodytes: est autem passerculus omnium auium minima, ea sola excepta, quæ Regulus appellatur. Hoc enim solo paulò maior est, eiq; similis colore inter cinerium & viride, tenui rostro, in muris maximè & sepibus degens. Hic, inquàm, totus sale conditus crudúsq; frequenter commanducatus, calculos iam creatos per vrinam expellit, in posterúmq; generari prohibet. Combusti integri cum pẽnis cinis vniuersus per se & cum pipere, phyl

Calculus vesicæ.

Calculi causa.

Calculos atterentia.

† Cum vini temperati duobus cyathis. μετὰ οἴνου κεκραμένου κυάθων .β. Goup.

phyllíque momento ex^cmero & melle potus, idem poteſt efficere. Ad dolorum vero acumen & vigilias bona ſunt remedia Sotira, & Philonis medicamen. iam ſanguinis miſſio adhibita dolorem ſæpè læuauit, celeriter calculum emolita. Tuetur à calculis, ne fiant, primùm ſanè cibus boni ſucci, & moderatus, dein exercitia, raríſq; leguminum omnis generis, frumentaceorúmq; vſus, item caſei abſtinentia, lactis, & quæ ex ipſo præparantur obſoniorum, vini nigri, carnium copiæ, & omnium ſummatim craſſi ſucci, ac nimis calidorum acriúmque, Hydrogarorum dico, & conditorum & ſimilium. Hæc enim ſi obſeruentur, non ſolum lapides nondum creatos prohibent concreſcere, ſed etiam iam factos, confringere, vel excernere idonea ſunt. bibant autem oxymeli cum quodam ſimpliciore vrinam citante, veluti adianto, apio, graminis decocto. A balneo ieiunus antè vinum aquam temperatam potet. ac in medio prandij frigidam ſuperbibat, ſi nihil prohibet. † Vbi praui humoris copiam perſentiſcunt, ſanguine detracto, aut purgatione vacuentur. Omnium verò præſentiſſimum eſt ad calculos arcendos ſecundùm balneum, aquam temperatam prius bibere, quàm vinum, aut aliud alimentum aſſumas. At veſicæ calculos in pueris, valentioribus emoliere præſidiis, delectu ex ſupra comprehenſis habito. Quòd ſi impendiò excreuerint, aut ceruici veſicæ impegerint, iniectione recti ſyphonis, catheteriſmum vocant, per quaſſatum vtendum, aut etiam calculi inciſio adhibenda, vt in parte chirurgica dicetur.

† *Si ſentiãt plethorã et cacochymiã ſanguine de tracto &c.* σπλάθυς δὲ ἢ κακοχυμίας συν[illegible]θανόμενοι, &c. Goup.

De Inflammatione.

AT ſi inflammatio renes, aut veſicam exerceat, quam hæ notæ teſtantur, loci affecti ardor, dolórque cum grauitate, febricula, mentis alienatio, vomitio bilis ſynceræ, vrinæ reddendæ impotentia, & præſertim vbi veſica inflammationem experitur: ſanguis ſtatim detrahendus eſt, vtendúmque ſuperfuſionibus, quibus leniendi poteſtas eſt, & cataplaſmatis ex ruta, anetho, fœnugræco, althææ radice, clyſteriiſq; mollibus, & iniectionibus ex oleo, papauere, adipe anſerino. In veſicæ affectu etiam, opij ſemiobolum cum myrrha, croco, & oleo, in aluum demitti, mulſáque potui ſumi debet, ab iis abſtineri quæ valdè vrinam citant, ac multa potio vitanda, niſi acris bilioſuſque humor ſuperet, tunc enim potui quoq; liberaliori indulgendum eſt, ac vna vice camulatim, qui ex

aliquo citra rosionem, vrinam mouente, sumetur. Seminis lini partes duæ, amyli pars vna, cochleare ex aqua datur, itē cucumeris & peponis semen. Cùm ardorem igneum renes sentiunt, linimenta ex vino & oleo rosaceo, vel aqua & oleo rosaceo, vel melino super accommodantur, aut ceratum ex cera & rosaceo, chamæmelinoque vel melino & luteis ouorum confectum cum aceti paululo, vel polygoni succo imponatur. Posteà etiam emplastrum quod à succis diachylon dicitur, cum chamæmelino adhibeatur. calida autem nimiū vitanda, ne puris generationem suscitent, item quæ impendio refrigerant. quippè ab his renes facilè in scirrum indurescunt. Ad hæc balneis. cum inflammatio instat, abstinendum: victus qui in febribus dari solet, & ab inflammatione arcenda nomen Aphlegmaton sortitur, vtilis est.

De abscessu & exulceratione partium per quas vrina descendit οὐρητικὰς, Græci vocant.

Notæ abscessus renū & vesicæ.

DOLORES circa ilia oborti, horror inæqualis, & febris inordinata, abscessum in renibus fatentur. In vesica autem præter commemorata, loci cruciatus testatur. Cæterùm affectus renum, hac nota deprehēditur. si homo in sanum recūbens latus, in opposito percipiat dolorē, ceu è sublimi rene suspenso. In quibus vtēdum est insessu ex hydrelæo, item cataplasmatis ex polline, oleo & resina, vel erui farina, cū melle, [d]vel cardamomo, vel columbæ stercore, cum ficis pinguibus. Pus autem per vrinas confarctim excretum, abscessum esse ruptum, & vlcus in particula ostendit. Quoniam verò etiam sine abscessu instrumenta per que vrina fertur exulcerationi patent, vase, aut rupto, aut exeso ex materia acri, vel lapide perradēte, distinguenda est renum exulceratio, ab ea quæ vesicam exercet, vel meatus quos οὐρητῆρας vocant, hoc pacto. Renibus quidem exulceratis in lumbis dolor exercet cum grauitate, & sine impedimento vrina redditur, cui pus mixtum reperitur, carnosis particulis innatātibus. Vesica autem exulcerationem experta, tormentum vehemens in pectine imóq; ventre mouet, vrinæ difficultas vrget, pus vbi reddita vrina est, subsidet, squamulæ fœdi odoris, vel laminis similes insunt. furfuracea autem subsidentia vesicam scabie laborare notāt. si verò meatus vrinarij sint exulcerati, etiam puris mixtura medio quodam modo habet, & pilis similia potius in lotio feruntur, dolórque mediam inter renem & vesi

Notæ exulcerationis renum, vesicæ, vreterum.

vesicam,regionem occupat.Si autem pus aut sanguis excernatur,ídque citra vrinam,nullius particulæ ex prædictis,sed pudendorum exulceratio significatur. Itáque cum vasa vrinæ dicata exulcerationem sentiunt,aqua mulsa bibitur, aut fœnugræci decoctum cum melle,aut cucumeris semen cum passo. Pus reddentibus per vrinam, bolus armenus datur, aut ferularum combustarum cinis, quantum tribus digitis comprehendi potest, ex passo, item lactis potio vehementer his auxiliatur. Composita autem hæc, seminis lini, seminis cucumeris, tragacanthæ, singulorum drachmæ duæ: pastilli finguntur.

ALIVD. [c] Nuces pineæ numero viginti, cucumeris domestici seminis grana quadraginta, amyli drachma. Excipiuntur heminis duabus decocti nardi, apij seminis. Archigenes in epistola ad Atticum iubet, cum vrinæ difficultas vrget, papaueris albi torridi seminis detriti drachmam vnam capi,quæ decocto iunci rotundi, aut calami, aut dulcis radicis inspergatur. Dolores autem ex vlceribus contractos hoc lenit: cucumeris domestici purgati seminis grana numero triginta,[f] nuces pineæ duodecim,amygdala amara corticibus exuta triginta quinque, croci quantum ad colorem satis est.Ieiunus quotidiè assumet cum lacte,[g] aut passo. Mitius erit si pro nucibus pineis maluæ seminis æqualem modum iniicias.Elidere autem potest (inquit) vesicæ exulcerationes etiam cyphi & antidota inde confecta. Ego verò in vetustioribus hoc vsus,nunquàm aliud magis varium desideraui:chamædryos, chamæpityos singulorum drachmæ viginti quatuor, asari, piperis albi singulorum drachmæ septem, cinnamomi drachma: optimè detriti cochlearia duo ex passo cretico porrigo. si febris adsit, ex aquæ cyathis tribus. vbi verò mordax est exulceratio, etiam amyli duobus cochleariis& cucumeris seminis granis quindecim adiectis, voti compos euasi. Hæc quidem ex Archigenis scriptis sunt.Item medicamenta diaphysalidon,id est ex halicacabo, & antidotum ex Syluestris maluæ semine, necnon ex tragematis cõfectum benefacit.Regioni inter scrotum,& anum, nec non inferiori ventri, cerata imponuntur ex œsypo lota,butyro,adipe anserino, styrace. In vesicam autem infunditur clysterio mulsa aquosissima, vel lac cum paululo mellis,vel cum cucumeris semine,vel candidus oui liquor cum

pompholyge,vel dictorum medicaminum aliquo. Si vlcus pascendo serpit,pastillus ex charta iniiciendus est, aut Bithinius:& cataplasma ex palmulis & vuis passis cum galla, acacia,hypocisthide,& alumine debet imponi.

De sanguinis renum profluuio.

RENES infirmi lotium subinde retinere nequeunt, sed patentiores redditi sanguinis nonnihil ex vena laxant, aliásque crassicies remittunt. Sæpè renes etiam iuxta circuitum quemadmodum hæmorrhoides, sanguinis profluuio laborant.Inaniti verò subleuantur,in quibus nihil subitò tentandum est,si sanguinis cursus sistatur.At si fluxus eius perseueret,vena in cubito aperitur,ac medicamentis quæ ad sanguinis sputum,aliásque sanguinis eruptiones inscribuntur,in renibus ac vesica sanguinem fundenti, vtendum est. Maximè verò dari debet symphyti radix & tragacanthum vino maceratum.Ad hæc polygoni & plantaginis succus,cum posca, aut amygdala amara cũ passo.Vel hoc,Aluminis scissi drachma, tragacanthi drachmæ duæ, gummi oboli quinque: ex passo assumetur: itẽ cataplasma ex hordei farina cruda cum posca & rosaceo, aut ex palmulis & pane siligineo cum acacia,vel hypocisthide in vino astringenti, vel posca decoctis obducitur.Cùm vesica sanguinem fundit, etiam cucurbitulas in iliis & coxendicibus defigemus. Cæterùm particula quæ sanguinem fundit, hisce notis agnoscitur, loci dolore, & quòd sanguis vrinæ miscetur,aut è contrario, veluti in pure comprehensum est. Concretus in vesica sanguis inde adeò deprehenditur,quòd post illum vrina subitò cohibeatur, & fibræ quædam sanguineæ (vt verisimile est) aut humiditates cruentæ emanent. Datur autem potui artemisiæ decoctum,heliochrysíque,vel cunilæ, vel raphani semen, vel liquor laseris, vel cyrenaicus, vel apij succus,singula in aceto temperata:aut leporis coagulũ,aut hinnuli,aut hœdi in oxymelite,aut lixiuium cum oleo: spongiáque à foris ex muria, vel lixiuio calido accommodatur. Quòd si vitium his non abigitur,secatur locus inter anũ & penem, quemadmodùm in calculosis: ablatísque grumis commodè curantur.

Medicamẽta ad sanguinis ex renib.& vesica eruptiones.

De renum duritia.

QVAE durities in renibus contrahuntur,nullum sanè dolorem mouent, sed videntur renes ipsi tanquàm ab iliis suspendi,coxæ stupent,crura impotentia vacillant, vrina modica

dica egeritur: Totus deniq; habitus duricie renum laborantium iis potissimùm qui aqua subter cutem laborant, similis est. Hi ergò emollientur ceratis, malagmatis, frictionibus & fomentis. Ad hæc quæ vrinam cient, assumuntur, aluúsque subduci clystere debet.

De Diabete.

CVM poculenta, statim qualia assumpta sunt per vrinam transmittuntur, Diabetes vitium appellatur. Qui igitur eo sunt occupati, immodica siti conficiuntur, vndè quoq; Dipsacon Græci affectum nominant: qui ex retentricis sanè renum facultatis impotentia contrahitur, attractricis autem maiore robore, vt totum corpus ob immodicum calorem exhauriat exugátque. Itaque aduersus hunc pugnantes, cibum pleniorem, quíq; difficulter confici queat, nec liquidus sit, offeremus, veluti alicam cum rosato, vel rhodomalo, vel hydromalo, vel vino non vetusto, vel aliàs quodam calido. Ex oleribus autem intybum, serim, lactucas. inter pisces erũt saxatiles, suum petunculi, vuluæ, pira, mala, punica mala, & frigida potio. Item polygoni succus, heleniúmq; rectè ipsis propinatur ex vino nigro, palmularúmque & myrti dilutum, præcordiis & renibus obducitur polenta ex aceto & rosaceo, folia vitis cotyledonis, parietariæ, portulacæ. sudores excitandi, vomitúsque à potu frigido, omnibus quæ vrinam mouent, abstinendum. At sanguinem per initia mittere non fuerit alienum.

Dipsacos.

De stillicidio vrinæ & eius difficultate.

CVM neq; inflammatio, neq; calculus, neq; aliud quippiã ex prædictis infestat, vrina autem acris est, totusque habitus, vel etiam reliqua signa, bilem testantur, ex hac vel vrinæ difficultas, vel stillicidium contrahitur. Quare ex vsu sunt quæ hanc inalterant contemperántq;, ptisanæ cremor, pisces, balnea, victusque idoneus: acria vitanda sunt, vinum, exercitia, ira & tarda comestio. Quod si vrinæ tenuitas, albórque & reliqua signa frigidam fateantur intemperiem, conueniet vinum calidum, condita, tum quæ vrinam cient & medicamina & cibi: adhęc insessus calidiores. At si pręter alborem, etiã crassities in vrina appareat, pituitosus humor censendus est, qui ceruicem vesicæ obstruxerit, vbi vtendum est oxymelite, tum iis quæ constant ex hyssopo, pulegio, vel thymo, vel silphio, aquæ mulsæ incoctis, itẽ superfusionibus calidioribus

siue autem humor crassus, siue calculus, siue grumus, vel eius generis aliquid obstruens, vrinæ transitum impediat, siphonem rectum, Catheterem appellaui, indere ex vsu est, nisi particulæ inflammatio prohibeat. Porrò in febribus vrinæ difficultati medemur, superfuso rutaceo, vel anethino, vel veteri oleo. Si aluus astricta est, iniicietur ab inferiori parte decoctum fœnugræci, vel maluę, vincitq; insidere ægrotantes suprà comprehensos in hydrelęũ, vel aliquod dictarũ specierũ decoctũ cum oleo. Ceratũ hoc magnificè proficit, Syluestris maluę radices in sicyonio cum aqua modica decoctæ donec inarescant. ipsæ quidẽ proiiciuntur,[h] succus autem oleo miscetur, rutæ quarta pars, ceræ & castorij quantùm sufficit.

Difficultas vrinæ in febribus.

De Vesica resoluta.

VESICAE resolutionem nunc vrinæ difficultas, nunc spontanea ipsius emissio comitatur, vt in ipso capite de resolutione suprà expositum est.

De Vrinæ incontinentia.

MVSCVLVS qui ceruicem vesicæ ambit, relaxatus, hoc mali generat. Quare pueris etiam maxima ex parte solet accidere. Communiter itaque roborantibus potissimùm vti conuenit, vt œnelæo calido & similibus: abstinendum iis quæ validè refrigerant: calidis fouẽdi potius ægri, quatenus fieri potest: etenim frigiditas veluti resolutionem repræsentat: naturaliter autem hæc opitulantur. Galli guttur combustum ieiuno bibendum in aqua tepida præbetur, vel leucanthemi flores similiter,[k] vel leporis testiculus derasus in vinum odoratum, contrà hæc vitia bibitur. † vel calamintha myrrháque antè cœnam propinetur, vel rutæ Syluestris semen torrefactum per triduum potui exhibeatur. Cæterùm pudenda eius qui hoc detinetur vitio, cimolia cum succo herbæ perdicij perunguntur.

Naturalia auxilia.

† In vino antè cœnam datur. Goup.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Colicis in dexteriore potius ilium. *Quia per dextra ilia superuectum, ventriculi fundo incumbit lienem & iecur attingens: deinde ad sinistra prodit, si de superiore ipsius initio, cæco intestino, dici intelligas. Nam infra sinistram magis partem occupat.*

Eiusdem lateris ac è. *Hoc signat Græcè κατοδθὺ & καθ' ἶξιν si Galeno credimus. Hippocrates prior his dictionibus vsus est.*

κατιθύ. κατ' ἶξιν.

Hoc inspergi potest. *In codice Græco perperã scriptum est κατάπλαστον, pro καταπαστον. Nam de puluere, nõ emplastro mẽtio est.*

Phylli

Phyllique momento ex mero & melle. *Hoc est, phylli modico cum mulso. Nam ἀκρατόμελι nihil aliud est quàm οἰνόμελι.. Contrarium est μελίκρατον, quod videlicet ex aqua & melle consit. In Græco erat ἐυκρατομέλιτος pro ἀκρατομέλιτος.* *Acratomeli.*

Iniectione recti syphonis. *Lib. 7. hanc rationem indendi canalis recti in vesicam habes expositam. Vocant καθετηρισμὸν ab instrumento καθετῆρος. Solent autem quassationes corporis simul adhiberi, vt calculus facilius excidat.*

Ex vino & oleo rosaceo, vel ex aqua & oleo. *Græcè est, ἐξ οἰνοροδίνου ἢ ὑδροροδίνου. Quidam de vino rosaceo, & aqua rosacea intelligunt: malè nimirùm: quia ῥοδινὸν per se oleum rosaceum significat. Hermolaus Barbarus in corollario suo, pace illius dixerim, oxyrhodinum interpretatur, acetum rosaceum, pro aceto & oleo rosaceo, vt Galenus, & alij Græci accipiunt.* *Hermolaus.*

Archigenes in epistola. *Idem refert Aetius sermone vndecimo. Ad finem deest particula in Græco. habetur enim, σικύου σπέρμα ἐκκαθαρμένου ἀριθμῷ. λ. cùm legendum sit, σικύου ἡμέρου σπέρματος ἐκκαθαρμένου κόκκους ἀριθμῷ. λ. Paulò pòst, amyli cochlearia duo. Perperam character ℥. qui heminam signat, ac legendum est κοχλ. vt sit cochleare. Iterum, σικύου σπέρματος ιε, pro σικύου σπέρματος κόκκους ιε.*

Nonnihil ex vena laxant. *Hoc est, vt latius exponit Aetius, ex vena caua propter amplitudinem osculorum remittunt. Interim per circuitus hoc mali repetit. Per initia ægri nihil mali sentiunt, eóq; nihil tentandum. Sin autem perseueret, occurrendum, aliàs grauissima symptomata solent prouenire.*

Aut lixiuium. *Simplici verbo dixit Paulus, ἢ στακτῇ, quod antea quoque annotaui.*

Diabetes. *Multa nomina hic affectus habet, vide Galenum de locis affectis libro sexto, Venit à verbo διαβαίνω, quod signat, pertranseo. Potius enim quàm primùm assumptus est, statim transit.* *Diabetes.*

Rosato. *Fortè legendum in Græco pro ῥοσάτου, ὑδροροσάτου. Nã apud Paulum in septimo nulla est mentio rosati, sed hydrorosati, vbi etiam Rodomelon exponit.* *Nota.*

Musculus qui ceruicem. *Musculus hic transuersis constat fibris, variáque habet officia. Primùm quidem vesicam claudit, licet sine illo claudi poßit. Deinde post emißionem vrinæ contractus vndiquaque id quod in meatu est, propellit. Præterea quicquid eo exprimente in vrinarium meatum incidit, id ne diutius immoretur ibi efficit, sicut cùm vrina mordax est.* *Ex anatome constãt.*

Resolutionem repræsentat. *Græcè est, παραλύσεως ἔμφασιν ἐργάζεται, quasi dicas, resolutionis emphasim efficit. ἔμφασις autem est representatio rei cuiusdam, aut adumbratio.*

In succum quidem conuersa. *Hoc est in chylon medici dicunt, & vt Latinam dictionem per Græcam interpreter. Habet autem Paulus χυλοποιηθέντα, quod est in succum seu chylum redacta beneficio ventriculi. Simile verbum Galen. lib. 8. de compositione medicamentorum secundum locos habet, vt antea quoq; annotaui: nempe ἐκχύμωτα, quasi dicas exuccata. sed hoc plus signat, chylum scilicet à iecinore attractum, ita vt liquidior pars sit distributa, siccior veluti recrementum relicta. Dicimus itaq; Chylum ἐκχύμωτον cùm & ventriculus probè concoxerit, & iecur attraxerit. vbi verò ille quidem concoxerit, iecur autem attrahendi vim habeat infirmam, ἀνεκχύμωτα & liquida excernuntur.*

χυλοποιηθέντα.

Bilis insigniter colorata. *Hoc est bilis colore suo abundè exaturata per aluum descendens, vel deiectio meræ bilis. Nam Galenus apud Hippocratem interpretatur, κατακορέα, τὰ ἀκρατοχολῆ διαχωρήματα.*

Quando iecoris substantia. *Græcè est, ἤδη δὲ καὶ τῆς οὐσίας αὐτῆς συντηκομένης τοῦ ἥπατος, quod ad verbum sonat, Iam verò etiam iocinoris substantia cum ea colliquescente: Cum ea, intellige bile. Nam vbi humor fermè consumptus est, corpus ipsum contabescit cuiuscunque partis.*

κατακορής.

Flammeus ardor. *Sic ferè vbique sum interpretatus dictionem φλόγωσιν. Inflammationem verò φλεγμονὴν, secutus Celsum.*

φλόγωσις.

Chamæpityos radicis. *Pondus apud Galenum & Alexandrum medicum variat. Nam Chamæpityos drachmæ octo ponuntur. Verùm Aetius cum Paulo consentit.*

Adhæc intybum, troximum, & sonchus. *Troximum hoc est, Seris per se esui aptum significat. Sereos autem genera tam hepatis affectibus conueniunt, vt etiam cruda comedi possint.*

Troximũ.

In quibus calor intenditur. *In codice Græco habetur, τὰ τοῖς θερμοῖς, pro τὰ τῶν θερμῶν.*

Corruda. *Græcè est, μυάκανθα, quæ Latinis Corruda dicitur, hoc est asparagus syluestris.*

Illud autem in summa præcipiendum. *Hoc Galenus lib. 8. de compositione medicamentorum secundum locos commemorat, iecur & stomachum super astringentia cum relaxantibus requirere. Aliàs sæpe stomachicis syncope, iocinorosis interitus suscitatur.*

Copton. *Sic dicitur medicamentum quod tunditur. Est autem malagma*

malagma libro septimo ad duriciem stomachi & iocinoris inscriptum.

CORNARII.

z Carpesia an sit Arabum cubebæ, nondum satis constat, etiam si magno consensu medicorum non indoctorum id asseratur. Saxifragam autem esse Græcis σαρξίφαγον Latinæ vocis vsurpatione appellatam non est dubium. Sed Gal. lib. 5. ὑγιεινῶν cestrum apud Celtas nasci scribit, & ab ipsis appellari hanc herbam σαρξίφαγον. Quod etiam Galenum secutus Aetius lib. 4. cap. 30. prodit. Paulus verò & de Cestro seorsum lib. 7. tradit, & postea rursus de saxifraga à cestro diuersa, ita tamen vt vtramque vrinam ciere, & calculos atterere scribat. Est & vtraque illa saxifraga officinis hodie satis nota. At prionitis quæ herba sit, me nescire libenter fateor, quum nullum alium scriptorem Græcum reperiam, qui eius mentionem faciat. Proinde etiam si eius vocis lectionem habeam suspectam, delere tamen, & aliam substituere piaculum duxi, cùm exemplaria omnia in ea consentiant, & author Pandectarum prionitidis vocis lectionem agnoscat, velut suo tempore ante ducentos ac triginta & amplius annos in Paulo pro genuina receptam. Sed tamen & hic quid sit prionitis neque nouit, neque docet, hæc dixisse contentus. Prionitis herba est ad lapidem, Paulus Fortasse verò pro Bryonia prionitis supposita sit. Bryonia enim vim habere ciendi vrinam ac menses, ac proinde atterendi lapides ab omnibus Græcis medicis proditur, & Aetius lib. 11. cap. 5. vbi vrinam multam ducentia recenset, inter ipsa etiam radicis bryoniæ decoctum refert. Et mox inter ea quæ excitant facultates ad excretionem irritando asparagos bryoniæ habet. Et paulò pòst, deducunt, inquit, ad renes ea quæ calculos confringunt, peucedani radix, bryonia, apium, radicula. Sed hæc coniectura sit, non assertio nostra.

a Rutæ syluestris, maluæ syluestris, & apij radices coquito in vino, & expressum liquorem aqua temperato, & cyathos duos bibendos dato. Legito igitur Græcè pro κοχλιάρια β. κυάθ. β.

b De posca nephritica, vide infrà lib. 7.

c ex vino mulso potus: δι' ἀκρατομέλιτος legendum. ἀκρατόμελι autem nihil aliud est quàm οἰνόμελι. Vinum autē mulsum nephriticis commodum esse in præcedentibus dixit, vbi etiam lapidem Iudaicum, & sanguinem hircinum, & cicadas ex vino mulso exhibet.

d vel nasturtio, ἢ καρδάμου.

e nucis pineæ nucleos XX.

f nucleos pineos XII. Et mox, si pro nucleis pineis.

g aut vino protropo.

h ad oleum verò admiſcetur rutæ ſuccus quarta parte.

i De permingentibus ſtratum: περὶ ἐνουρούντων. Dicuntur autem ἐνουροῦντες, quaſi ἐν τῇ κλίνῃ, aut ἐν τοῖς στρώμασιν οὐροῦντες, id eſt lectos & ſtrata permingentes, quæ affectio maximè pueris contingere ſolet. Et Diogenes Cynicus de ſeipſo confitebatur, vt Laertius refert. Nam quum quidam ipſi exprobraſſet, quòd aliquando falſam monetam ſignaſſet, per adoleſcentiæ prætextum crimen excuſans, καὶ γὰρ ἐνούρουν καὶ τότε, ἀλλὰ νῦν οὔ, inquit, hoc eſt, tunc ſanè etiam ſtratum permingebam, ſed nunc non item. Sed in Græco Laertio θᾶττον pro καὶ τότε falsò legitur, quæ res fecit, vt docti viri multi ſententiam non intellexerint, & ἐνούρουν θᾶττον, lotium celerius reddebam, verterint, quæ ſententia Diogenis ingenium non refert.

k Gal. lib. 9. κατὰ τόπους fine, λαγωοῦ ὄρχις ἐπιζεννύμενος οἴνῳ habet, id eſt leporis teſticulus in vino feruefactus. Et videtur vtraque lectio ſtare poſſe, ſiue quis in vino feruefactum, ſiue in vinum deraſum leporis teſtem accipere velit. Aetius tamen, item vt Paulus ἐπιξύσας habet.

De iocinoris affectibus. Cap. XLVI.

IEcur pluribus vitiis opportunum eſt: nam imbecillitate, inflammatione, eryſipelate, ſcirrho, abſceſſu, vlceribus & obſtructionibus corripitur. Primùm de imbecillitate ipſius dicendum eſt, à qua propriè iocinoroſos nominare ægrotantes conſueuerunt. Si ergo aluus in ſuccum quidem conuerſa, verùm liquidiora deiiciat, alimento minus probè, aut neutiquam in iecur diſtributo, ſic tamen vt venter à noxa ſit immunis, attractricem viſceris facultatem infirmari ſuſpicio eſt. Si verò in eis recens caro lota eſſe videatur, alteratricem, tum eam quæ ſanguini creando eſt dicata. At ſi ex calida intemperie ſit imbecille, recrementum alui temporis ſpatio fæculentius apparet, valdéque fœtidum, bilis inſigniter colorata craſſaque deſcendit. Iam verò etiam quando iecoris ſubſtantia cum ea colliquatur, & totum corpus conſumitur, & febris vrget, cibique faſtidium, & bilioſus vomitus. Cùm autem frigida affligit intemperies, neq; frequens, neque copioſa aluus eſt: quippe affectus longius prorogatur, & certis diebus venter cumulatiùs deiiciet, ſed minùs fœtida, ceu ſanguinis craſſi fæcem, vt propè atra bilis videatur. Item plures & varij deiectionum colores, frigidam notant intemperiem, [l] in qua febris languida apparet, facies non collabitur, maior ciborum appetentia ineſt. Harum intemperierum

pericrum alterutri ſi accedat ſiccitas, recrementa erunt ſicciora & pauciora, magíſque ægri ſitient: ſi verò humida, liquidiora & copioſiora, tum ſitis minus excrutiat. At ſi inflammatio iecur infeſtat, omnibus quidem ex æquo dextra parte ſub præcordiis dolor eſt: idémque ad iugulum ſuprà, ad vſque coſtas ſpurias infrà peruenit. Huic dolori accedit febris acuta, tuſſis ſicca, ſitis, cibi faſtidium, ſpiritus difficultas: lingua primò rubra apparet, mox nigra: bilis euomitur, & aluus non reſpondet. Quum autem ſimilia in Pleuriticis ſigna exiſtant, quo modo hos ab illis diſcernas, capite de Pleuritide comprehenſum eſt. Si verò Eryſipelate iecur cōflictetur, flammeus ardor gliſcit, vruntúrque ægri, & marcor ſequitur, qui μαρασμὸς Græcis dicitur. Priuatim verò cùm caua quidem iecoris inflammationem experiuntur, nauſea adeſt, vomitus, cibi faſtidium, & flammeus ardor intenditur, anima deficit, & ſæpe membra perfrigeſcunt, vt aqua ſubter cutem transfundi inde incipiat. Rurſus ſi gibbam ipſius regionem inflammatio exerceat, præter alia ſuperius commemorata, tumor quoq; manifeſtus in ſuperficie oculis & tactui conſpicuus eſt. hæc quidem validam grandémq; inflammationem teſtantur. ſin obſcura quædam fuerit, iubebimus ægro, magnam edat reſpirationem. Et ſi dextra parte prçcordia dolere dicat, moderata iecoris inflammatio cenſebitur. Quod ſi oblongus inflammationis tumor, qua parte muſculi incumbunt, appareat, ſed ita vt nullum ex prædictis adſit, illos ipſos eadem inflammatione occupari noſcemus. Grauitas autem cum diſtentione, & doloris, dextra prçcordiorum parte ſenſus, nullo ſubſtante tumore, nulla febri vrgente, venarum ſignatur obſtructio, qua venæ portas & concaua iocinoris perreptantes iis quæ per gibba ipſius excurrunt, committuntur. Itaque ſi in abſceſſum degenerat inflammatio, dolor & diſtentio ipſis increſcit, rigores ſine ratione accedunt, dolentéſq; iocinore, in ſiniſtrum magis latus decumbere nequeunt. Rupto autem abſceſſu, vel per vrinas, vel per aluum cumulata puris ſubluuies prorumpit. At ſi tumor in ſcirrhoſam affectionem deciderit, dolores quidem remittunt, ſed tumor cum duritie eſt conſpicuus, quæ ambiunt partes extenuantur, & tempore procedente difficulter poterunt diſcerni. Quippe aqua inter cutem protinus comitatur, & tota præcordia humiditate conteguntur.

Inflammatio iocinori.

Eryſipelas iocinoris.

Schyrrus iocinoris.

Calidæ iecoris intemperiei curatio.

teguntur. Itaque aduersus calidam iecoris intemperiem, refrigerantibus, tum is quæ viscus mediocriter confirment, vti consilium est. id autem pręstat seris & cichorium, interim crudum, interim coctum cum coriandro assumptum: item decoctum ipsius epotum, & succus non solùm, verùm & puluis ipsius mulsæ insparsus & calidis, & frigidis iocinoris vitiis opitulatur. [m] Adhæc intybum, troximum & sonchus eiusdem sunt generis. Benefacit etiam mali medici succi cyathus in aquam mulsam demissus, similitérque filicis succus. At si cum obstructione mediocris affligat intemperies, ea ex vino quodam tenui, & quod vrinæ mouendæ est, porriguntur. Catapotium verò quod recipiet radicis cichorij drachmas quatuor, chamæpityos radicis drachmas quatuor, trita cum melle cocto, dantur ad nucis auellanæ magnitudinem, quibus aquam calidam superbibere conuenit, iam ex opio & semine alterci confecta propinantur, ipsámque Philonis antidotum. In quibus calor intenditur, etiam rosaceum primi meriti ipsis, vel melinum potui datur. Esui, ptisanæ cremor, vel chondri cum [n] hydrorosato, similiter panis ex aqua, cum quadam id genus dulci potione. Et summatim cibi erunt, qui mediocriter refrigerant, non obstruunt: vinum omnino circunciditur, nisi alteram ob caussam, nempe stomachi imbecillitatem, hoc requirant: tum enim ex tenuibus & iis quæ Græci ὀλιγοφόρα vocant, aquosum aliquod exhibetur: Ac Erysipelas quoque in eum modum curabitur. Porrò in frigida intemperie contrariis pugnandum est. Panis igitur rectè cum vino assumitur: item brassica bis térue incocta, castaneásq; esse cõfert & vuas passas, tum ex gallinis quod satis est: vinúmq; bibant: sed priùs ipsis eupatorium, vel asarum, vel medicamentum diapepereon propinari debet. Iam ex iis quæ priùs ad cœliacos & dysentericos inscripta sunt, idonea deligi debent: Cyphiodes autem appellatæ compositiones, ad calidas intemperies neutiquam conueniunt, nisi modica quædam caliditas cum humiditate copiosiore oborta fuerit. ad frigidas autem optima sunt remedia, magísque si cum humiditate, aut iecoris obstructione euenerint. Si verò obstructio ex crassis glutinosisque contracta humoribus fuerit, corruda & præsertim huius semen datur, item lauri radicis cortex, eupatoriúmque ex oxymelite, vel lupinorum decocto cum ruta & pipere

Erysipelatis.

Frigidæ intemperiei.

pipere. Ad hæc farina lupinorum pota, & capparis radicis partes duæ, costi pars vna cum vino: & ° medicamentum diabacanu ad obstructiones quas crassi viscosique humores excitarunt salutariter sumitur: præterea iris & pistaciorum fructus cortéxque, marrubium insuper & amygdalæ amaræ, & ex ipsis pastilli, dracunculi, ariq́ue radix, agaricum, acetum scillites, oxymeli. Iecur lupi aridum tritum, & cochleario datum, omnibus iecoris affectibus ex vino dulci succurrit: item antidotum Theodoretum efficacissimum est remedium iecori obstructo, schirro indurato, diuq; inflammato. Item colicis & ictericis. similiter etiam picra ex oxymelite. Cibi his dandi sunt calidiores, & qui aperiundi facultatem habent, nempe, porra ex oxymelite, syluestris asparagus, & capparis, reliquaq; obsonia ex condimento aliquo calefaciente, quódque meatus reserat, incocta. Vinum tenue ac vetus vtile. vitanda sunt alimenta crassi succi, balnea crebra, eaq; potissimùm à cibo. Si morbus in vetustatem incidit, etiam venæ sectio purgatioq; adhibenda, si nihil prohibet. Cùm autem iecur inflammationē experitur, sanguis ex cubito dextro intrepidè mittendus est, & copiosus si vires sufficient. Extrinsecus farina hordeacea & fœnugræci, & semine lini cum palmulis, vel malis cotoneis, meliloti flore, absinthio, chamæmelino obducetur. Illud autem in summa præcipiendum est, vt astringentia emollientibus semper admisceantur. Epithemata verò iniici debēt, tum quod ad Nileum authorem refertur, tum quod à grato odore Euodes dicitur: item Philagrianum & Apollophanis, necnon ex melilotis cōfectum. deniq; quod Coptum appellatur. Porrò ad maximas inflammationes hoc valde experiētia comprobatum est, absinthij comæ, nardi gallicæ, asari, croci, singulorū vncia, iridis, myrrhæ, styracis, bdellij, ammoniaci suffiminis quod Thymiama appellant, singulorum vnciæ duæ, medullæ vitulinæ vnciæ quatuor, cerati lentiscini libræ quatuor. Adhæc oxymel ipsis dandum est, simpliciaque auxilia, nempe, asarum, nardus gallica, vel indica, iuncúsq; odoratus rotundus, petroselinum. Aluus irritanda est, vrticæ, vel mercurialis, coctorum esu. In declinatione morbi epithymum & polypodiū ex mulsa porriguntur, aluúsq; inaniri postulat per clysterē, initiò quidē ex aqua mulsa cum sale, vel nitro. Facta autem inclinatione, miscetur hyssopū vel origanum, vel

Lupi iecur

Iecoris inflammati curatio.

vel cnicum, vel centaureum, & cucurbita ſylueſtris. Summatim verò caua iecoris pars per aluum: gibba per vrinas expurgatur. Alimentum his dabitur, cremor ptiſanæ, in quo apium decoctum ſit. At inflammationis quæ Eryſipelatis naturam referat, curationem ſuperius ſumus executi. Abſceſſu autem facto, ruptura adiuuanda cataplaſmate triſpermo, cum reſina, manna, pice, radicibus althææ, columbæ ſimo, caprillo ſtercore: præbibitur autem ius decoctorum ad tertias polij & p fumariæ quæ in hordeo naſcitur: item decoctum thlaſpis vel cichorij, & chamædryos radicis bibant: vomicaque abſceſſus facta, mulſa conuenit, & quæ in renibus exulceratis commemorata ſunt. Extrinſecus imponitur medicamentum Mnaſei, reliquaque emollientia. Item Iceſion, vel quod ſalicibus conſtat. Si verò iecur ſcirrho induratum fuerit, parum in medicina ſpei eſt, affectu in aquam ſubter cutem tranſeunte. Attamen emollientibus admiſcenda ſunt, ammoniacum, bdellium, medullæ, adipes, & quæ his ſimilem potentiam obtinent. Potiones expediunt, quæ anguſtias viſceris recludunt abſtergúntq;. Huiuſmodi ſunt quæ vrinam citant, & calculos confringunt. Adhæc quæ nuper ad iecoris obſtructionem dicta nobis ſunt: alimento nimirùm decenter adhibito.

Abſceſſus hepatis curatio.

Iecoris indurati.

CORNARII.

l & febris ipſis languida apparet, & facies collapſa, & magis appetunt cibos.

m Intybum autem Troximum appellatum. Intyba appellantur Græcis τρώξιμα. Rectè itaque in Ald. codice, τὸ ἴντυβον ἢ τὸ τρώξιμον, ſcilicet καλούμενον, id eſt appellatum. Malè in Baſilienſi, καὶ τὸ ἴντυβον ἢ, καὶ τὸ τρώξιμον.

n Hydroroſatum non eſt aqua roſata, qualis hodie in vſu eſt ab Arabibus longè poſt Pauli ætatem introducta, ſed compoſitio, de qua Paul. lib. 7. cap. 15. Cum hoc hydroroſato halicam accipere iubet, ſicut præcedente capite, vbi de Diabete agebat, cum roſato. Mihi tamen & illic roſatum nihil aliud quàm hydroroſatum ſignificare videtur, & fortaßis eadem compoſitio tum ῥόσατον, tum ὑδροῤῥόσατον appellatur, aut certè iſtic halica μετὰ ῥοσάτου falsò pro ὑδροῤῥοσάτου legitur.

o & medicamentum ex cacano, &c. Medicamentum ex cacano deſcribit Paul. lib. 7. cap. 11. Sed quid ſit cacanum non ſatis conſtat: ſicut neque an cacanum, an bacanum rectè ſcribatur, certum eſt,

quum

quum vtrunque reperiatur. Et in Paulo quidem hoc loco, & iam commemorato βακάνυ legitur. Sed idem in simplicium descriptione κακάνυ habet, vt etiam aliis locis cacanum legendum esse videatur, & alioqui procliue fuit, β. literam pro κ. agnoscere, & vicissim hanc pro illa. Aetius quoque lib. 3. cap. 147. βάκανον habet. Author Pandecta. Medic. bacanum raphanum exponit. Hermol. in Diosco. ait se in glossemate quodam reperisse bacanum, semen, siue nucleum, siue mucronem raphani esse. Sed hoc ambiguum fecit Paul. qui seorsum litera ρ. de raphano & eius semine agit, & seorsum de cacani radice sub litera. κ. Proinde hæc de bacani vocis lectione, & eius expositione reprobamus. Cacani verò lectionem omnibus illis locis pro recta agnoscimus, vt sit radix de qua Gale. ea habet quæ Paul. infrà lib. 7. recenset, & quæ Dioscor. lib. 4. cap. 106. de cacalia prodidit. Nam & Paul. eodem loco cacaliam & viribus, & vsu cacano similem esse dixit, cum tamen eandem esse oporteat, etiam si Gal. cacaliæ nomen nō habeat, sed simpliciter cacanū appellet, nisi locus sit mēdosus.

p Et fumariæ circa sepes nascentis. In Aldino codice desunt duæ voces, κάπνυ τῦ ἐν ταῖς, adde ἀσιογέαις φυομένυ. Ita enim nasci cernitur. Basiliense exemplar κάπνυ τῦ ἐν ταῖς κριθαῖς habet.

De malo corporis habitu, qui Cachexia dicitur. Cap. XLVII.

PRincipia hydropicorum affectuum vocare nostri malum corporis habitum, Græci κακεξίαν consuerunt. Auxilium est, nisi aliquid impedit, in sanguinis detractione, quę particulatim ac per vices adhibita ad tertium quartúmve diem producitur. Sed vacuandi sunt potissimùm, qui hæmorrhoidibus, aut menstruis non respondentibus in morbum inciderunt, quemadmodùm iis qui copia vitiosorum humorum laborant, vacuatio sanguinis per venam vitanda est, purgandi autem sunt ex hiera dia colocynthidos. victus erit tenuis, & desiccās. Aquarum naturalium vsus adhibebitur, primùm aluminosarum, nitrosarumq́ue magis, mox sulfurosarum: pluribus diebus interpositis aliud balneum accommodabitur, varióque exercitationis generi credentur ægrotantes, maximè autem ei quod per medicos Aliptas, id est reunctores administratur. posteà veratrum assument. mirificè quoq; iuuat ipsos & absinthij potio, & q cottabismi, & dropaces. Si affectus in hydropem deciderit, aquæ subter cutem curationi subiicietur, quemadmodùm exponemus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Cottabismi. *Cottabismus olim ludus apud Græcos erat, quo vi-* *Cottabismus.*

num ex alto fundebant, strepitum facientes. Hîc autem posſit accipi pro superfusione in partem aliquam, aut pro ruboris excitatione quo sanguis in exteriora eliciatur. hæc dum meliora occurrunt, boni cõsule.

CORNARII.

q *Et sinapismi & dropaces. In Græcos codices vox* κοτταβισμὲ *ab omni medicina aliena irrepsit. Quid enim faciunt* κοτταβισμοὶ *ad mali corporis habitus emendationem, qui erant lusus in conuiuiis huiusmodi, Qui biberat, id quod in poculo restaret in peluim quandam ad hoc dispositam mittebat, & ex sonitus magnitudine, de amore pueri vel puellæ alicuius erga se diuinabat. Proinde coniectura ad rem dropaci affinem progreßi, vocem* σιναπισμοὶ *pro* κοτταβισμοὶ *reponendam esse arbitror, & facilis fuerit ab vna voce ad alteram aberratio in obliterata scripturâ, & ea sit confinitas inter dropaces & sinapismos, vt eodem cap. Paul. de his agat lib. 7. cap. 19. Et Aetius lib. 10. cap. 19. dropaces nominare contentus, de sinapismis penitus tacuit. Habet enim eadem verba quæ hîc Paul. sola* κοτταβισμοὶ *voce excepta.*

De Aqua inter cutem *Cap.* XLVIII.

Hydropis causæ.

CVm iecur vehementer perfrixerit, interim sanè primariò aut inflammatione, aut scirrho, aut alio implicitum vitio, interim lege consortij, quod cum aliis partibus habet, sanguinis elaboratio non succedit, ac vitium aquæ intercutis quod Hydrops Græcè dicitur, indè contrahitur, in quo nonnunquàm spiritus copia cum humidi momento intrà membranam, quæ Peritonæos appellatur, & intestina colligitur, vt abdomen percussum tympani modo crepitum edat: qua ratione etiam tympanias nuncupatur, qui stomachi, alui, & coli inflationibus, febribúsque longis superuenit. nonnunquàm verò ex duritie peritonæi, aut vuluæ in mulieribus, aut ex scirrho generatur. Aliquandò contrà humorum abundantia cum paucissimo spiritu, in eisdem regionibus collecta tanquàm in vtre quodam conseruatur: vndè malum, Ascites nominatur hydrops, & ipse ex causis quas comprehendimus, contractus. Plurima verò ex parte, ex duritia & scirrho lienis, & iocinoris, longísque intestinorum profluuiis, in quibus fit vt venter quidem intumescat, reliquum autem corpus quod alimentum non sentiat, consumatur. Nonnunquàm etiam in tota corporis mole frigidior pituitosiorq; sanguis continetur, qualis partim à iecore descen

Tympanites.

Ascites.

Anasarca.

ſcendit, partim ex tota carne corporis veluti in aquam reſoluta emanat, adeò vt corpus albido, & pituitæ colore emortui inſtar appareat, vocatúrque hydrops Leucophlegmatias Hypoſarcidios, vel Anaſarca, quem lentæ febres, malus ſtomachi habitus, hæmorrhoides diu ſuppreſſæ, fluxus muliebris, ſpiritus difficultas, vigiliæ ſine ratione oborientes, cauſæque his conſimiles mouerunt. Curatio igitur communis ab euacuatione incipit. Verùm aſcites & tympanias appellatus medicamenta requirit, quæ aquam educant: cui autem Anaſarca nomen eſt, ſanguinis detractione ſuccurrimus, maximè ſi affectus origo ex hæmorrhoidibus, aut menſtruis ſuppreſſis exiſtit, niſi priùs cùm malo habitu premebantur ſanguinem emiſerint. Et hîc igitur, vt in iis qui malam corporis habitudinem ſortiti ſunt, per vices tentanda eſt vacuatio. Deinde ſtercus bouis gregarij aridum exactè tritum, coctúmque in poſca, vel oxymelite, ſulfuríſq; pars quarta ſuperinſperſa, toti ventris capacitati iniiciatur, vel ſtercora [r] caprilla in pueri vrina ad ſordium ſpiſſitudinem macerata, applicato, per ventrem ſummè ipſos purgãt. Item cataplaſmatis vtendum ex fermento, ficis pinguibus, calce, nitro, iride, [s] cardamomo, ſulfure viuo, ammoniaco, baccis lauri, [t] vua taminia, columbarum ruralium fimo, vel omnibus, vel quibuſdam ex his cum oxymelite. Poſt quæ epithema ſpongium appellatum ex caprillo ſtercore mirificè humiditatem vacuat, tum per latentes meatus, tum per aluum. Inſequentibus diebus emplaſtra perſiccantia imponuntur, tum diaiteon, id eſt, quod ex ſalicibus eſt, tum quod Iceſium dicitur, vel quod Cureo aſcribitur, vel diadaphnidon, quod ex baccis lauri factum eſt, vel polyarchium, vel epithema diaſpermaton ex ſeminibus præparatum. Atque hoc indubiè mirificos præſtat affectus, quod ſequitur: quippè humores ex alto eripit, Lapidis pyritis, ſulfuris viui, guttæ ammoniaci, ſingulorum drachmæ duodecim, cumini drachmæ ſedecim, nitri drachmæ duodecim. Excipiuntur cera modica, & terebinthina, pellíque illita, toti ventri imponuntur. Ius radicis ſambuci decoctæ in vino potui datur, vel cucumer ſylueſtris vino auſtero maceratus per triduum, cyatho vno propinatur. Acceſſio autem fit quotidiè vſque ad cyathos tres. Hoc quod ſubiungitur, varia conſtat miſtura: balſami, nardi, caſiæ, cumini, dulcis radicu-

Hydropis curatio.

læ,hyperici,iunci rotundi,aſari,dauci,amomi,[u] myrrhæ,petroſelini,calami aromatici, piperis, ſeſelis, ſpondylij pares portiones. faciunt autem benè etiam ſingula per ſe, & omnia quæ vrinæ ciendę ſunt ſimilem facultatem obtinent. Cęterùm ſcilla toſta, cum melle trita & linctus modo exhibita, ſine grauitate vrinam mouet: coqui autem poſſit etiam in aqua, iis qui bibere velint. Iam hoc quod ſequitur præcipuè bonum eſt: interioris ſcillæ libręduæ, in vini auſteri ſextariis tribus adúſque tertias incocta porrigito ex vino quotidiè, orſus à myſtro vſque ad vnciam. Iſtud vrinam optimè prouocat, quod recipit, aluminis liquidi circa fabæ magnitudinem vbi aqua diſſolueris, linteóq; percolaueris, ad tres dies propinato, vel vno interpoſito. Conuenit etiam his picra ex oxymelite. Adhæc Theodoretus, & ex amaris amygdalis paſtillus. Plura verò aquam educũt, ſed hæc vſus comprobauit, gnidia grana quadraginta, aut quinquaginta, vel lathyrides viginti, aut triginta, vel euphorbij ſiliquæ quinque, aut ſeptem, vel ſquamæ æris drachmæ duæ, aut tres cum micis panis exceptæ, ac in orbiculos digeſtæ, vel ſambuci radicis corticis ſuccus epotus cum condito. [x] vel chamelææ foliorum, æris combuſti, aniſi, ſingulorum par modus, datur in aqua, per initia quidem drachma vna, diebus aliquot interpoſitis etiam duæ, & plures. Atque inſequentia mirifica ſunt catapotia: aloës, euphorbij, cocci gnidij, ſingulorum vncia, rhei ſemuncia, excipiuntur ſucco braſſicæ, finguntúrque catapotia, dantur ſiliquæ ſeptem, aut nouem. Antidotum ex caryophyllo, aquam mirabiliter elicit. Iam vinum quod aquæ educendæ eſt, dare tentabimus. Eſt autem hoc præſtantiſſimum, ſcillæ vnciæ tres, ſeminis apij, capparis radicis corticis, piperis, ſingulorum drachmæ quatuor, cocci gnidij decorticati drachma, phylli[y] drachma, malabathri galbuli duo, vini optimi heminæ duodecim, mellis crudi libræ ſex, contuſa cribrataq; vino perfunduntur, ſcilla ſimul læuigatur, dantur cyathi tres. poſt humoris euacuationem, etiam theriaca vtendum eſt, & [z] ſtercoris bubuli cochlear ex vino potum quotidiè ſtrenuè auxiliatur. item clyſteres adhibendi acres, niſi venter ſua ſponte humeſcat: tunc enim exiccare ipſum magis conuenit. Porrò in mulieribus quas aqua ſubter cutem malè habet, etiam peſſus hic vtilis eſt. Aniſi, cardamomi, cumini, nitri, ariſtolochiæ, fœnugræci,

Aquas va cuantia.

ci, pulegij, ficuum interioris, pares portiones, ſuſino excepta mulieribus ſubiiciuntur. Secundùm hæc aquis naturalibus vti continenter expedit: ad hæc in arena contecti deſudent: aliis autem lauacris abſtinebunt. Quòd ſi verò interim lauent etiam, vtentur in lauacro nitro, ſale, ſinapi, calce, & perſimilibus inſperſis. Hæc ſanè vel citra lauationem vtilia ſunt, aridáque cum oleo ventri adfricata. At ſi id vitium eſt, cui Anaſarca nomen eſt, reliquas partes exerceri, quatenus licet, oportet, & ſiccas ad ſolem perfricari. Reliqua victus ratio ſiccior aſſumetur. Cibus itaque erit ſalſamentum, ſinapi, & allia. ex auibus Syluestres, & ſiccæ magis. Inter olera, aſparagus, biſacutum, porrum, ſinapi, caucalis, reliquáque Syluestria. Obſoniis miſcebitur ſal theriacus, vel iamblichus: vinum vetus, tenue, ad vrinam mouendam efficax ebibetur. Sin autem facultas datur, ex marina confectum: omnis potio liberalis vitanda eſt, aquæ in totum. Quod ſi cum febri aqua ſubter cutem inuadat, calidioribus, acrioribúſque cibis & auxiliis abſtinendum, mixtim verò his vtendum, ita vt ei quod magis vrget, occurramus. Si verò id morbi genus eſt quo venter ſonitum ædit, Tympanias vocatur, purgantia, & quæ vniuerſum corpus emaciant, colliquántque releganda ſunt, item ex iis quæ vrinam mouent efficaciora. Illis autem quę extenuare & diſcutere ſpiritus poſſunt, tum intrinſecus, tum à foris vtendum eſt. aut cucurbitulę leues crebrò toti ventri ſuffigentur. Sin id vitij malè habet, in quo veluti in vtrem aqua contrahitur, Aſcites vocatur, niſi prędictis ceſſerit remediis, ad perforationem veniendum eſt quę παρακέντησις dicitur, quod nulli alij aquę ſubter cutem generi conuenit.

Perforatio in Aſcite.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Vt corpus albido, & pituitæ colore. *Græcè eſt, ὡς λευκὸν καὶ φλεγματῶδες τὸ σῶμα φαίνεσθαι ad verbum ſonant hæc, vt album & pituitoſum corpus appareat. Dicit autem de externo colore apparente. Eóque albido & pituitoſo colore vertendum erat, quanquàm parum refert dicere, album & pituitoſum apparet, mortui inſtar. Ex nono Oribaſij ſumpta ſunt.*

Coqui autem poſſit etiam in aqua. *Perperam in codice Græco legitur ὕαλοι pro ὕδατι. Ceterũ πινομένοις de futuro intelligendũ eſt.*

Ad hæc in arena contecti deſudent. *Sic interpretatus ſum ψαμμισμὸς ψαμμισμόν. Solent autem hydropici in arena à ſole excalfacta ſæpe- quid.*

liri capite excepto, vt humiditas meatibus apertis extrahatur.

Quia si cum febri aqua subter cutem. *Si duo vno tempore vicia infestent, vehementiori insistendum, altero non neglecto, quod Paulus per verbum τὸ κατεπᾶγον signat.*

> *τὸ κατεπᾶγον quod vrget.*

Corpus emaciant, colliquántque, releganda. *Quidam nasutus propter malè impressum codicem latinum hîc me corrigendum censuit, quòd liber habuerit eligenda. Quasi verò nescierim quid sit περιαιρετέον. Gemusæo Lutetiæ indicaui legendum releganda pro eligenda.*

> *περιαιρετέον. Calumnia.*

Ad perforationem veniendum. *Græcè vocatur hæc chirurgiæ administratio παρακέντησις, hoc est pertusio & punctio. Nam eos qui Ascite laborant, ad peritonæum vsque imo in ventre diuidunt, sicut lib. 6. de hydropicis comprehensum est.*

> *παρακέντησις.*

CORNARII.

r *Aut caprinum stercus in vrina pueri aut capræ, &c.*

s *Iride & nasturtio.*

t *Ac staphide Syluestri.*

u *Amomi, smyrnij. Vox σμύρνης falsò supposita pro σμυρνίου. Non enim myrrha, sed smyrnium huc facit, velut Dioscor. Paul. & Aetius testantur, itémque Gal. ipse.*

x *Aut foliorum chamælææ, & squamæ æris, & anisi. In Græcis corruptè legitur, ἢ χαμαιλαίας φύλλων, καὶ χαλκοῦ κε΄ ι. Legendum enim, ἢ χαμαιλαίας φύλλων, καὶ χαλκοῦ λεπίδος, καὶ ἀνίσου τὸ ἴσον. Neque enim æs vstum, sed æris squama vim ducendi aquas habet, velut etiam linea vna aut altera præcedente eius mentionem fecit. Et sicut istic micis panis excipit, ita hîc anisum addit, quo minùs quis vsum ipsius auersetur.*

y *Drach. I. folij malabathri pilulas. II. Græca corrupta sunt: habent enim φύλλου <. α. μαλαβάθρου σφαιρία. β. Legendum autem φύλλου μαλαβάθρου σφαιρία. β. Nihil enim significat φύλλον per se, aliud quàm malabathri folium. Proinde & φύλλον per se, & μαλάβαθρον per se, & ambo coniunctim Græci pro eadem re vsurpant. σφαιρία autem dixit, id est pilulas, quod folium in pilam sit conuolutum.*

z *Bubuli quoque stercoris vsti cochlearij mensura, &c.*

De Liene. Cap. XLIX.

CVm lien melancholicum humorem, qui veluti limus sanguinis existit, à iocinore trahere soleat, si quidem facultas attractrix infirma fuerit, meatúsve obstructus per quem priùs trahebatur, niger icterus constituitur, sanguine impu

> *Icterus niger.*

impuro per totum corpus disperso. At si lienem grauitas, & distentio, vel etiam dolor exerceat, obstructio indicatur: si nihil horũ euenerit, attrahendi potentiæ imbecillitas. Quinetiam si atræ bilis vomitus sine febre aliáve malignitate oboritur, retentricem lienis vim laborare indicium est. Expultricis imbecillitas cibi fastidium afferet, dum non amplius melancholicum excrementum, ab liene ad ventriculi ostium defertur, appetentiámque excitat, [a] sed in ipso liene obstruitur, primùm sanè inflãmatio huius, cuius notæ sunt, feruor, dolor, & distentio, excitatur. quæ paulò pòst in scirrhum degenerat, sic vt feruor quidem dolórq; finierit, tumor autem & duritia maneat. Hoc pressis vitio, os fœtet, gingiuæ exeduntur, vlcera in cruribus cicatricem non recipiunt, ob quæ simul affecto iocinore, cutem subeuntes aquæ colliguntur, sicut comprehensum est. Itaque intemperies ipsius eandem cum iocinore curationem postulat. si adest inflammatio, sanguis à cubito sinisteriore, vel ab extrema manu dimittendus est, eò quòd reuulsio longioribus interuallis fieri debeat, vel etiam propter naturalem quandã cognationem: deinde cataplasma inducendum ex iis quæ citra euidentem calorem extenuant, admixtis quibusdã etiam nunc astringentibus: videtur autem hanc facultatem habere suaptè natura, qui vocatur flos salis. Porrò est & hoc cataplasma mirificum, fœnugræci triens, farinæ hordeaceæ, nasturcij, singulorum vncia, ficuum pinguium libra, verbenacæ herbæ aridę vncia, ficus aceto quàm acerrimo macerantur. Deinde cum aliis priùs contusis incoquuntur, posteà iterùm coquuntur. Vel stercus caprillum cum cruda hordei farina coctũ ex posca inducitur: adhibeto, si placet, & salis florem. fouendo autem priùs cyprino cum aceti momento, malagmatis vtitor, primùm simplicioribus, quale est hoc. Ceræ sesquilibra, [b] centaurij libra, nitri triens, terebinthinæ, seminis viticis, capparis radicis corticis, singulorũ quincunx: coctis quę liquari possunt, arida insparguntur. iam quod ad Nileum autorem refertur præstantissimum est. Verùm vbi inflammatio in scirrhum degenerat, valẽtioribus vti conuenit, vt etiam cutis summa exulceretur, quale est quod ex fimo caprillo constat, & citrinum. huc accedunt Macherionis, Curei, item ex baccis lauri confectum, & ex salicibus. Quod subsequetur, etiã ipse expertus sum, auri pigmenti vncię duæ, san-

Lienis inflammatio.

Lienis scirrhus.

darachæ vnciæ duæ, ceræ libra, terebinthinæ libra, picis aridæ tantundem, galbani vncia, opopanacis vncia, capparis radicis corticis, glandis vnguentariæ, singulorum vnciæ quatuor, [c] lacrymæ ammoniaci scrupula sex, nardini, vel cyprini vnciæ quinque. Ammoniacum etiam cum aceto applicatum, lieni sæpe profuit, item potum scrupulis tribus quaternísve cum vno castorei, si priusquàm in lauacrum descendant, ficum siccatam comederint, sputóq; eam reddiderint. vel ammoniaci pars vna, castorij tantundem: datur drachma. hæc etiam ad induratos scirrho proficiunt, quemadmodùm capparis quoq; cortex ex aceto contritus, applicatúsq;. Idem bibitus aceto, vel oxymelite, crassos, glutinosósque humores vacuat, interim sanguinem. Iam salicis cortex, consimiliter inungitur, & cinis ex officina fabrili cum cruda hordei farina ex oxymelite inductus. item centaurei succus à foris impositus, epotusq;, & lupinorum amarorum decoctum cum ruta & pipere potu assumptum, nec non farina ipsorum obducta, & aqua in qua candens ferrum subindè extinctum est, febricitantibus per se data cyathis tribus. febri carentibus autẽ cũ vino & aceti cyatho vno, vel rumicis Syluestris radicis cũ scilla tres oboli, vel chamædryos, vel serpilli acetabulum totũ cum oxymelite, vel anagallidis, quę cœruleum florem obtinet, duo oboli, cum posca bibuntur, vel acetum scillites, vel oxymel. Composita autem hæc, panacis radicis, guttæ ammoniaci, capparis radicis corticis, herbæ lanariæ, scillæ tostæ medullæ æquales portiones, exhibentur drachmæ vnius pondere. benefaciat etiã suspiriosis, & hydropicis.

ALIVD. Myricæ fructus drachmæ quatuor, piperis tantundem, spicæ nardi drachmæ duæ, suffiminis ammoniaci totidem. Teruntur aceto scillino, instar drachmæ vnius dantur ex oxymelite.

Ad Lienem scirrho induratum.

CYCLAMINI drachmæ viginti, brioniæ drachmæ tres, dictamni drachmæ duæ, scillæ tostæ drachmæ octo, herbæ lanariæ drachmæ sex, capparis radicis drachmæ sex. pastillus triobolaris ex oxymelite porrigitur: & [d] qui ex æruca præparatur, non inidoneus est. Cibus competit tenuis, acris, siccus: potio paucissima. adhibendæ exercitationes, frictionésque, & sinapismi, interim etiam cucurbitulæ cum scarificatu defigendæ.

ANNOT.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Cùm lien melancholicum. *Galenus lib 9. de compositione medicamentorum, secundum locos. Oribasius lib 9. & Aetius 10. sermone de liene in eandem ferè sententiam tradiderunt.*

Centaurij. *Malè habet codex Græcus ταυρίȣ pro κενταυρίȣ.*

Ceræ libra, terebinthinæ. *Græcus codex habet, κηρίων τερεβινθίνης, pro κήρȣ λίτρα. α. τερεβινθίνης λίτρα. α.*

Cinis ex officina fabrili. *Cinis hic est, quem ferrum dum in officinis fabrilibus ignitur, ac malleo tunditur, abiicit. Verba Græca hæc sunt, καὶ ἡ τέφρα τῶν χαλκείων, vbi Oroscius pro χαλκείων legendum putat κοχλειῶν. At Gale. lib. 9. iam citato, primùm aquam in qua ferrum ignitum sæpius extinctum sit, potui lienosis præbet. Paulò post Cataplasma ex cinere fabrilis officinæ obducendum exhibet, hoc pacto inquiens, καὶ ἡ τέφρα ἐκ τȣ χαλκείȣ μετ' ὄξȣς.*

τέφρα χαλκείων.

Acetabulum cum oxymelite. *Lectio codicis Græci deprauata est: habet enim, ξύβαφον πάντα ἢ ὀξυμέλιτ۞, ἀνναγγαλλίδ۞, pro ὀξύβαφον μετὰ ὀξυμέλιτ۞, ἢ ἀνάγαλλι.۞.*

CORNARII.

a *Quod si atrabiliarius humor in ipso splene obturatur, primùm quidem inflammatio &c.*

b *adipis taurini lib. 1. Græcè habetur, ταυρείȣ. λ. α. Vbi aut intelligenda est vox στέατος, aut fortaßis etiam excidit reponenda. At hîc taurini adipis vim mollitoriam requisitam non animaduertentibus, visum est κενταυρίȣ pro ταυρείȣ substituere, manifesto errore.*

c *ammoniaci thymiamatis sexuncē, nardini aut cyprini quadrantē.*

d *quin & ex erica pastillus.*

De morbo regio, qui Icteros Græcè dicitur. Cap. I.

REgius morbus, quem Græci Icteron appellant, bilis est per totum corpus suffusio, modò atræ, de qua in lienosis à me dictum est, modò flauæ. Differentiis constat numerosis: quarum causæ & notæ hæ sunt. Si enim febricitante ægro repentè superueniens febrim finierit, crisim testatur, materia ex alto foràs prorumpente, contractum. Medicina non indiget, vt quod balneis, & moderata frictione subitò discutiatur. Si autem cum febri & biliosis deiectionibus inuadat, & præcordiorum dextra parte grauitas adsit, feruens iocinoris inflammatio significatur: cuius vi sanguis in bilem mutatus, per vniuersum corpus defertur. Sin autem feruor citra grauitatem in ipso subsistet, ex sola iecoris calida intemperie, vitium gignitur. Si absque febri, alba deiician-

Icterus criticus.

Ex hepatis inflammatione.

Ex intēperie calida.

Ex obstructione vesicæ fellis.

tur, vesicæ fellis malum ostenditur, vel ipsius meatuum, si grauitas quidem præcordiorum dextram partem premat, obstructorum. sin autem citra illam, facultate imbecillium, vel attractrice, eius qui humorem ex iocinore eliciat, vel expultrice, illius qui ad intestina eundem protrudat. Quippe sanguis biliosus non expurgatus, in totum corpus diffunditur, quemadmodum in nigro arquato fieri dicebamus, statim verò his etiam vrinæ biliosissimæ affatim excernuntur.[c]

Ex intemperie solidorum corporum.

Cęterùm fit etiam arquatus, ex intemperie calida solidarum partium, dum id quod ratione alimenti ipsis offertur, in bilem transmutant, quemadmodum in aquæ subter cutem genere, cui nomen Anasarca, in pituitosam humiditatem est mutatio. Verùm talis arquatus dignoscitur hac nota, quòd non subitò, ac vna vice, sed paulatim procreetur, sic vt nullum ex commemoratis adsit.

Ex veneno.

Iam verò noxij medicamenti potus, & virus extrinsecus à venenato animali illatum, regium morbum parit.

Curatio.

Itaq; calidæ iecoris intemperiei, & inflammationis, viriúmque imbecillitatis, curationem suprà sumus persecuti, vbi de ipso agebatur, quam etiam integram huc transferre oportet, ne eadem mihi sint repetenda. At si meatus conceptaculi fellis vtrique sint obstructi, vel alter duntaxat, venam in cubito dextro ipsis diuidi consilium est. Nonnulli verò, tum his, tum illis qui ex iecore inflammato, arquatum contraxerunt, venam propter minimum dextræ manus digitum, incidunt. Cataplasmatis quæ inflammationem arcent vtendum est, & purgatione ex hiera, nec non clysteres idonei sunt, potui rectè datur arquaticis, ius apij, vel adianti, vel rumicis, vel serpilli decoctorum ad tertias, vel absinthium potioni inspergitur. Præclarè faciunt raphani succi cyathi duo, cum vini cyatho vno poti. Et cichorei succi cyathi bini, vel terni per se aut cum vino poti. Sed qui iecoris inflammationi arquatum ferunt acceptum, mulsum bibent, vel decoctum tenuis aristolochiæ, vel hyperici, vel adianti, vel herbæ lanariæ, vel erythrodani similiter, vel cornu ceruini scobis drachma cum vino, vel pastinacæ syluestris decoctum in vino, vt tertia pars supersit, vel sulphuris viui drachma in ouis sorbetur. Hæc etiam propter obstructionem arquato laborantibus valde auxiliantur: seminis autem atriplicis scrupuli octo, cum chrysattico, aut alio passo in solij ingressu poti, vacuationem magnam prętant. Re-

ctè etiam picra datur, & ſicca, & ex oxymelite, & Theodoretus. Iam ex amaris amygdalis paſtillus datur, & cinamomi quantum tribus digitis comprehendi poteſt, in mulſi cyatho vno, vel aqua temperata, vel myrrhæ ad fabæ magnitudinem cum piperis granis quinque, tantundémq; cinamomi. Qui verò ex calida ſolidarum partium intemperie in arquatum inciderunt, molli frictione, exercitiis moderatis, vnctione & balneis tractandi ſunt, cibo humido, & mediocriter refrigerante, cremore ptiſanæ, intybo, ſeri, cichoreo, piſcibúſque, vino tenui aquoſo. Qui ex lethali potione, aut ex virulentorum animalium morſibus in hunc affectũ ſunt prolapſi, de iis quinto volumine tractabitur. Porrò ſi bilis in oculos faciémque ſe receperit, elaterij inſtar erui cum lacte muliebri naribus in balneo inſtillato, & ſtatim in ſolium deſcendant, cauentes ne caput immergatur. Poſt balneum victu recreatis, rurſus medicamentum errhinon in ſole, naribus infundito. Bene facit etiam cyclamini ſuccus, porri, & nigellæ. Acetum verò acerrimum naribus attrahat in ſolio deſidens, contineátque etiam preſſis naribus pauliſper, & mirificè vacuabitur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Si enim febricitante ægro. *Græca ſonant, εἰ μὲν γὰρ ἐπὶ πυρετικῇ νόσῳ ἀθρόως γεγονὼς ὁ ἴκτερος ἀποπαύσῃ τὸν πυρετὸν, hoc eſt ad verbum: Si enim poſt febrilem morbum ſubitò ortus arquatus febrim finierit. Vide nonum Oribaſij, & decimum Aetij.*

Si abſque febri alba deiiciantur. *Alba, quia bilis in meatibus obſtructa ad inteſtina non potuit deſcendere, quæ excrementa tingeret.*

Excremẽta alba.

Seminis autem atriplicis ſcrupuli octo cum Chryſattico, aut alio paſſo. *In Græco exemplari habetur, μετὰ χρυσαττικοῦ ἢ ἄλλου γλυκέως. Aetius meminit paſſi Chryſattici. Alexander item ſæpius citat. dicitur eſſe coloris aurei. Scribit Dioſcorides atriplicis ſemen cum mulſa Ictericis conuenire.*

χρυσαττικὸν γλυκύ.

CORNARII.

* *Græca hîc corrupta ſunt: deeſt enim articulus τῶν, & pro φερόμενον legendum φερομένων. ſic, Γίνεται δὲ ἴκτερος καὶ διὰ δυσκρασίαν θερμὴν τῶν στερεῶν σωμάτων εἰς χολὴν μεταβαλλόντων τῆς τῷ λόγῳ τροφῆς αὐτοῖς φερομένων. vel εἰς χολὴν μεταβαλλόντων τὸ τῷ λόγῳ τῆς τροφῆς αὐτοῖς φερόμενον.*

De

De Vmbilico prominente. *Cap.* LI.

CAuſam vmbilici prominentis, & quomodo id vitij manu curetur, in parte chirurgica docebimus. Quoniam verò nonnulli etiam medicamentis in naturalem ſtatum redierunt, ipſa hoc loco dicemus. Aluminis ſciſſilis drachmæ quinque, flocium [f] vini drachmæ octo, roſacei decem, gallæ immaturæ drachmæ duæ. Vino diluta, & in mellis ſpiſſitudinem redacta loco affecto inducuntur. Extrinſecus ſpongia poſca madens ſuperiniicitur, & faſciola deligatur.

ALIVD. Fabæ freſæ corticum, gallæ, balauſtij pares portiones, coquuntur in aqua: vbi diſſoluta fuerint, tritaque diligenter, ſpongia, vt prædictum eſt, imponuntur.

ALIVD. Plumbi ſcobis drachmæ ſedecim, cicutæ, mannæ, ceruſſæ, hypociſthidis ſucci, ſingulorum drachma, vino diſſolutis in modum prædictum vtitor.

ANNOTAT. ANDERNACI.

ἐξόμφαλον. Cauſam vmbelici prominentis. *Hoc vitium vno vocabulo Paulus vocat lib. 7.* ἐξόμφαλον, *quod videlicet aut rupto in ea parte peritonæo, prolapſoq; aut omento, aut inteſtino, interim ocioſo humore vmbilicum ſubeunte: interim carne ſubnata, aliàs ſanguine ob venæ aut arteriæ rupturam concreto, aliàs ſpiritu indidem collecto, generatur. Celſus etiam caput facit de vmbilico prominente.*

ἐρεγμός. Fabæ freſæ corticum. *In Græco eſt,* ἐρεγμοῦ λεπύρων. *Significat autem* ἐρεγμὸς *fabam freſam ſeu fractam. Dicitur autem etiam de aliis leguminibus confractis, nomine ipſorum appoſito. Quanquam hîc poſſit ſimpliciter de faba dici* καταχρηστικῶς, *vt ſit fabæ corticum. tu vtrum malis ſequere.*

CORNARII.

f *fæcis vini rhodij drach.* x. *gallarum, &c. Græca itaque ſic legantur,* στυπτηρίας σχιστῆς ∠.ε. τρυγὸς οἴνου ῥοδίου ∠.ι. κηκίδων, *&c. Hoc & ratio ipſa dictat, quæ omnem pinguedinem reſpuit, & alioqui roſacei, vt cum vino ad reliqua diluenda adhibeatur nullus eſt vſus. Et Aetius lib. 4. cap. 26. idem medicamentum tradens roſaceum penitus non habet, ſed alumen, fæcem vini auſteri, & gallas cum vino ad craßitudinem redigenda eſſe dicit. Apparet autem vinum rhodium fuiſſe auſterum, ex eo quòd Aetius fæcem vini auſteri præſcribit. Meminit fæcis vini rhodij Archigenes apud Gal. lib. 1. cap. 8.* κατὰ τόπους. *& ibidem non ſolùm fæx vini rhodij, ſed etiam fæx rhodia appellatur.*

Quomodo impuberes imberbésque diu maneant, & particulæ naturales testesq; conseruentur, ibidem etiam Psilothra numerantur. Cap. LII.

CImoliæ cretæ, & cerussæ æquales partes, alterci succo excipiuntur, vt sordium spissitudo fiat: deinde oleo lentiscino quantum sufficit adiecto contundito, ac vtitor.

ALIVD. Cicutæ succum, solani, alterci, lupini foliorum tenerrimorum, psyllij æqualem modum. vbi contriueris, vtitor, sed locum priùs abstergito abluitoque. Oportet autem pridiè quàm vsurpare velis, aquam bibere. Medicamentum pilis abolendis dicatum, Psilotrum appellatum. Asellorum domesticorum, qui tacti conduplicant sese in orbem pilulæ rotundissimæ similẽ, Gręci κατοικιδίους ὀνίσκους vocant, drachmæ duæ, sandarachæ drachmæ quatuor, calcis drachmæ octo, aceti veteris cyathus. Lixiuiæ è ficu tantundem: coquito in fictili, ac in balneo vtitor.

ALIVD. Calcis viuæ partibus duabus, auripigmenti totidem, terræ cimoliæ parte vna, in aqua coctis quemadmodum explicitum est, vtitor.

ALIVD. Simplex odorísq; expers:[g] calcis viuæ vtriusque sextarium, sandarachæ vnciam. Coquito vt dictum est, & vtitor. Porrò quæ pilos adimant, in ocularijs exposita sunt.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Asellorum domesticorum qui tacti complicant se in orbem. *Sic interpretatus sum ex Largo ὀνίσκων κατοικιδίων τῶν σφαιρουμένων. Ipse autem addit in pilæ rotũdissimæ similitudinẽ. Cæterùm varia habent nomina, πολύποδος enim Græcis, κουβαρίδος Dioscoridi, κύαμοι Galeno appellantur. Nascuntur sub aquarijs vasis, vt ait Archigenas: imò etiam omnibus locis humidioribus.*

ὀνισκοί.

Calcis viuæ partibus duabus. *In Græco est, ἀσβέστου κονίας. Nam ἄσβεστος κονία inextinctam calcem significat. Si autem κονία ἀσβέστου ponatur, pro Lixiuio calcis accipiendum est.*

ἄσβεστος κονία. κονία ἀσβέστου.

CORNARII.

g *Calcis viuæ sextarius, id est sandarachæ, &c.*

De Ramicum generibus. Cap. LIII.

CVm intestina peritonæo rupto deuoluuntur, operosa nimiùm est curatio. cùm verò ob raritatem illius descẽdunt, facilior sanandi ratio est: Ac huic malo pueri potius, vtpotè humidioris naturæ, sunt opportuni, multique adeò citra manus operam medicaminibus impositis, & conue-

nienti deligatura persanati sunt. Vtendum verò est remediis infra comprehensis, vbi hoc solum addiderimus, affectus solo loco differre. Quando nanque intestinum etiamnum suprà in inguinibus iacet, nostri inguinis Ramicem Græci βουβονοκήλην vocant. Cùm in scrotum iam infrà delapsum est, intestinorum Ramex, Græcè ἐντεροκήλη dicitur. Malicorij igitur drachmæ decem, gallæ immaturæ drachmæ quinque, in vini austeri cyathis tribus incoctæ,[h] & læuigatæ imponantur, intestino priùs confricato, & aqua frigida superfusa: decimo die soluuntur, sed ita, vt æger in lecto maneat diebus triginta, bibátque cupressi decoctum cum vino, vel eius globulorum tres obolos, ex diluta vini potione. hoc medicamentum auxiliatur pueris.

Bubonocele.
Enterocele.

Aliud glutinatorium.

SYMPHYTI radicis, marrubij succi, amygdalarum amararum, gummi pares portiones.

ALIVD. Terebinthinæ sescuncia, cæræ, thuris, myrrhæ, ichthyocollæ, cochlearum cum suis testis, singulorum vncia, ichthyocolla in aceto diebus tribus antè maceratur.

ALIVD. Cupressi, galbulorum vncia, gallæ tantundem, malicorij semuncia, taurocollæ vnciæ tres, mannæ thuris semuncia, symphyti tantundem, cochlearum cum testis vncia. Galbuli & malicorium vino astringenti diu incoquuntur, & cum reliquis leuigatis excepta, in vsum accommodato.

ALIVD. Aloes, malicorij, thuris, hypocisthidis succi, glutini fabrilis, picis, bituminis, singulorum sescuncia, vini dulcis quod sufficit.

ALIVD magis varium, facit etiam adultis cùm morbus vetustatem nōdum senserit: Chrysocollæ, taurocollæ, sarcocollæ, ichthyocollæ, lapidis Gagatis, lapidis hæmatitis, rhu syriaci & coriarij, acaciæ, singulorum sescuncia,[i] lapidis pyritis ignem non experti, magnetis cœrulei coloris, aluminis scissi, mannæ thuris, singulorum vncia, picis bruciæ vnciæ quinque, cochlearum cum testis vncia, argenti recrementi quod Helcysma dicitur, vnciæ quatuor, gallæ,[k] squamæ stomomatis æris, singulorum vncia, bituminis vnciæ sex, Myrsinati quod satis est. Vino astringente arida excipiuntur, Medicamento tam spisso vt digitos non coinquinet, vtitor. Quod si iacere non sustineant, triangula ipsos fascia crassiore, quæque intestina possit constringere, tutò deligabis,

bis. A` cibis inflantibus abſtinendum, vino copioſiore, crebris balneis, valido motu, nempe curſu, ſaltu, clamore, & id genus aliis.

Ad aquoſum ramicum qui Hydrocele dicitur, vt humor collectus euacuetur.

PIPERIS grana centum, lauri baccæ octoginta, nitri drachmæ viginti, ceræ drachmæ quadraginta, olei heminæ dimidio exceptis, vtitor.

ALIVD. præſtātiſſimum. Lapidis aſij floris drachmæ ſex, vuæ paſſæ acinis vacuæ drachmæ duæ, cumini æthiopici drachmæ octo, nitri rubri tantundem. Trita imponito, fouens veſperi & manè: quidam verò adiiciunt etiam ſulfuris drachmas octo.

ALIVD. Calcem viuam balnei ſordibus exceptam cum cerato impones, & paululum nitri calci miſcebis.

ALIVD. Radicis braſſicæ crematæ, cinis adipe ſuillo veteri liquefacto exceptus inducitur: per triduum ſoluitur. † Ne autem humoris magna fiat colluuies, hoc vtere malagmate, Ceræ libris duabus & ſemiſſe, picis triente, guttæ ammoniaci triente, aluminis liquidi ſeſcuncia. Proficit etiam medicamentum Diægiron, hoc eſt ex populo nigra & reliqua extrahentia.

† Ne autē rurſus humor colligatur. πρὸς ἢ τὸ μὴ πάλιν συλλογὴν ὑγρȣ γενέσθαι. Goup

ANNOTAT. ANDERNACI.

Aqua frigida perfuſo. *Græcè eſt, προκαταντλήσας ὕδατι ψυχρῷ. antè hoc προαναψίψας habetur, videtur legendum προαναθλίψας, vt ſcilicet prius intrò reprimatur. Nam quid confert prius inteſtinum cōfricare, quod προαναψίβειν ſignat. nolui tamen immutare, quod non haberem quem ſequerer.*

Medicamento tam ſpiſſo. *Sic verti, ἀμολύντῳ χρῷ. Signat autem ἀμόλυντον non inquinans, à verbo μολύνω. Coquuntur medicamenta nunc, vt liquida permaneant, nunc vt dura ſint. Liquida immittentis digitos inquinant: dura ac ſpiſſa non item. Eſt itaque ἀμόλυντος ſpiſſitudo qua digiti, aut manus non inquinantur, quanquam Oroſcius verterit, poſtquam ex coctura recrementa iam ſeparata fuerint.*

CORNARII.

h tritáque perfricto ac retruſo inteſtino impoſito, &c.

i lapidis pyritæ, ſulfuris ignem non experti, magnetis ſpirantis. λίθȣ πυρίτȣ, ἀπύρȣ, μάγνητος φυσῶντος. Primùm vox ἀπύρȣ videri poſſit ad pyriten lapidē pertinere. Sed Aetius lib. 14. cap. 24. idem medicamen

dicamentum, adhuc tamen variegatius recensens, seorsum lapidem pyriten habet, & interpositis aliis ἀπύρου vocem per se habet, vt non ad pyriten pertineat, sed per se sulfur viuum significet. Deinde magnetem spirantem dixit, qui validam adhuc trahendi ferrum vim habet, vt φυσῶντος idem significet quod ζῶντος. Temere igitur mutata est lectio in Basiliensi editione κυκνίζοντος pro φυσῶντος.

℞ *squamæ stomomatis ferri vnc. I. æris vnc. I.*

De inflammatione testiculi scrotique, & aliis ipsorum affectibus. *Cap.* LIIII.

SCroti inflammatio hisce agnoscetur notis. locus primo contactu indolescit, feruor, duritiésq; intensa apparent. Testiculo autem inflammationem sentiente non ex leui tactu dolent affecti, sed innixis validius digitis rubor & durities ipsius per summa minor extare videtur: impressis autem digitis durities in alto occurrit, & febris nonnunquam oritur. Itaque testiculorum inflammationibus propriè conuenit sanguis ex talo dimissus: communiter autem omnibus cataplasmata & cerata. Imponi igitur debent ex lomento diluta vini mixtione cocto cum vuis passis pinguibus acinorum expertibus, cumini, vel hastulæ regiæ radix incocta, contritaque miscetur tenuissimæ parti polentæ æquali: vice cataplasmatis adhibetur, vel lini semen ex diluto vino, vel fœnugræcum ex mulsa, vel lilij radix ex mulsa, aut recentibus vini flocibus cum polentæ polline. Vel senecion & coriandrum viride cum vuis passis, quibus acini sunt exempti. Sin multus infestat ardor, foliis alterci cum triticea farina aut cicerum obducuntur, vel arundinis foliis, vel cucurbita cruda. Si vetustior est morbus cum duritie, cucumeris syluestris radix in mulsa cocta, lęuigataque cum lolij farina admouetur. Item hoc efficax est auxilium, vuarum passarum quibus acini sint exempti, vnciæ quinque, cicerum subferuefactorum sescuncia, cumini vncia, sulfuris vnciæ nouem, nitri vncia, resinæ vnciæ tres & semissis. contrita omnia cum melle in cataplasmatis formam digerens, vtitor. Cerata autem hæc sunt, olei cyathus, colophoniæ vnciæ sex, plumbaginis, cumini, vuarum passarum, lomenti, singulorum triens, ceræ sextans. Plumbago cum oleo adusque aliquantulam spissitudinem incoquitur, deinde cera resinaque inditur. Sublata ab igne semifrigida, vuis passis contritis, farinisque superfundito.

ALIVD.

ALIVD. Olei anethini & rosacei, ceræ, resinæ piceæ, singulorum quincunx, cumini vnciæ duæ & semissis, stercoris asinini sescuncia. cuminum teritur cum stercore asinino, ceratumque refrigeratum miscetur, vnáque læuigatur, deinde in panniculum illitum admouetur, lana superaccommodata. olei omphacini, vel butyri, vel resinæ æquali modo vtitor. Quòd si à sudoribus vlcera in scroto excitentur, gallam detritam, vel alumen inspargito pingui aut hircino felli, & perungito. Porrò ad testes Aphthæ vlcere pressos terram cimoliam cum aqua prius illitam, sinito siccescere, calidáque aqua abstergito, myrtum siccam, & smyrnij paulum in puluerem redactum applicato. Si caro in testiculis excreuerit, cinis sarmentaceus nitro & aqua maceratus curat inductus. Pruritu scrotum irritante, nitrum, pedicularia, Græci staphidagriam appellant, alumen liquidum, aceto contritum, rosaceóque, illinitur in balneo. Vbi laueris, candidus oui liquor cum melle parti inungetur.

Scroti vlcera ex sudoribus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Tenuissimæ parti. *Sic ferè vbique παιπάλω sum interpretatus: aliquando pollinem, quod Oroscius reprehendit, mihi verò placet, cum alios etiam doctissimos ita vertisse videam.*

Aphthæ vlcere pressos. *ἀφθῶντας in Græco habetur. quid sit ἄφθη alibi exposuimus.*

ἀφθῶντες.

De seminis profluuio & veneris insomniis. *Cap.* LV.

SEminis profluuium quod Græcè γονόῤῥοια appellatur, est inuita ac præter voluntatem excretio, quæ continuè naturalibus non intensis, ex retentricis naturæ facultatis imbecillitate prouenit: in qua ex vsu est conquiescere, lumbos pubémque Hapso ex vino & melino vel œnanthino contegentes: mox cataplasmatis obducere ex palmulis, malis cotoneis, œnanthe, acacia, hypocisthide, rhu, & similibus. Insidere oportet lentisci, rubi, & id genus aliorum in vino decoctionibus, vel etiam aquis cibísque vti siccantibus: post prima morbi tempora ad exercitatoriam rationem deducere, qua totum corpus, partésque affectæ confirmentur. Cæterùm quomodò seminis paretur fœcunditas, libro primo, vbi de sanitate tuenda agitur, abūdè tractauimus: vbi etiam illorum qui venerem exercere nequeunt, scripta est curatio, item quæ ad veneris insomnia proficiant. porrò iuuabit geniture profluuio laborantes, & lectus frigidior, & dextri la-

teris, vel ſiniſtri incubitus, item medicamenta frigida lumbis ſubſtrata, qualia ſunt coriandrum, cicuta, ceruſſa, portulaca: omnia verò ex aceto.

De Satyriaſi. *Cap.* LVI.

SAtyriaſis eſt naturalium palpitatio, quæ cuidam ſeminis vaſculorum inflammatoriæ affectioni cum intentione ſuperuenit. Hæc palpitatio niſi finiatur, in ſeminariorum vaſorum reſolutionem, aut conuulſionem delabi conſueuit, ac qui conuulſi fuerint celeriter intereunt. obeuntes autem ventre inflantur, & frigidum ſudorem emittunt. ac mulieribus quoq; ſed rarò hoc mali accidit. ſanguinem igitur protinus dimittere conuenit, victu vti tenui, & abſtemio,[l] eúmque aſſumere quotidiè, valẽter nunquàm, ſed paulatim. Laudatiſſimum igitur eſt remedium, beta, malua & mercurialis momentum, & ius[m] eſculentum cochlearum: nil mali fuerit etiam ex ſimplicibus clyſterem ab inferiore parte iniicere. Quæ verò vrinam mouent, medicinæ cauendæ ſunt, lumbis refrigerantia quoque admouere oportet, vt ſolani ſuccum, aut portulacæ, aut alterci, aut cicutæ. Neceſſe verò eſt colem, & inter anum, ſcrotúmque locum, refrigerantium, quibus leniendi vis ineſt aliquo demulcere, nempe argenti ſpuma, cimolia creta, ceruſſa, aceto dilutis, aut aqua, aut vino dulci, aut ſapa. ſupino cubitu cõquieſcere nociuum eſt. Rurſus confert bibere nymphææ radicem, iridem, & adiantum. Rutæ verò ſucci potus profuerit, & ſeminis profluuio laboranti, & cui naturalia ſunt arrecta. Cibus datur frumentaceus modicus, ſitis indicitur. At ſi prorogatur vitium, cucurbitulæ cute ferro inciſa defigendæ ſunt. Si plenitudo adſit etiam hirudinibus vacuare, & ventrem cruda hordei farina oblinere, alienum non eſt.

ANNOTAT. CORNARII.

l Et quotidie quidem aluus emollienda eſt, vehementer nunquam, ſed placidè ac leniter. Hîc deſunt in Græcis duæ voces ὑπομαλάσσειν τὴν κοιλίαν, *neceſſariò reponendæ ex Aetij lib. 12. cap. 21. Legatur igitur ſic.* φλεβοτομεῖν αὐτίκα, καὶ δίαιταν λεπτήν τε καὶ ἄοινον ἐπιτρέπειν, καὶ καθ' ἡμέραν μὲν ὑπομαλάσσειν τὴν κοιλίαν ἰσχυρῶς μηδέποτε, ἡσυχῆ δέ.

m Concharum iuſculum. τῶν κογχαρίων ζωμός, *ex eodem Aetio, non* κογχλιαρίων, *neque* κοχλίων.

De Priapiſmo. *Cap.* LVII.

PRiapiſmus eſt firmum genitalis incrementum, quod in longum latúmque intumeſcit, citrà veneris appetẽtiam. flatulentus nimirùm eſt ſpiritus qui particulam in tumorem attollit, ex humoribus craſſis, & viſcoſis modici caloris opera procreatus. Notum verò eſt cuilibet, particulas non eſſe calfaciendas, ſed leniter refrigerandas cerato roſaceo, cum aqua contuſo, item chamæmelino cerato in genitali & lumbis impoſito. victus & medicamẽta exhibẽtur, quæ extenuare citrà manifeſtum calorem poſſunt. Applicabuntur etiam quæ naturali modo operantur, experimentis ac vſu probata. Nymphæa igitur potui dabitur, viticis ſemen rutæq; viridis obſoniis mixtũ. Sed per initia id non aſſumi debet, vt quod vehementer calefaciat: verùm poſt aliorum extenuantium vſum. Si vacuatione vti libeat per vomitum id facies. Nam per aluum factæ, vicinas particulas ſæpè fluxioni oportunas efficiunt. Exercitium fricatióque flatibus diſcutiendis rectè adhibentur. Nulli prædictorum venus prodeſt, niſi quibus eà huius abſtinentia ſemen abundare coniicimus.

Curatio Priapiſmi.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Priapiſmus *Galenus ad verbum lib.10. hæc habet. Vbi malè in codice Græco* ἐνεμάτων *legitur pro* ἐμμοτων.

Nymphæam igitur. *Vulgò nenupharim appellant inſigni refrigeratoria vi præditam. Duplex eſt eius ſpecies: de aqua aliàs.*

De particulis inefficacibus. *Cap.* LVIII.

QVi hoc vitio laborãt, nõ ruunt in venerẽ, eóq; puſillanimes fiunt. Cauſa horũ eſt particularum reſolutio, vel ſeminis inopia. Cũ igitur ea quæ ſemini generãdo ſunt, libro primo inter præcepta ſalubria expoſuerim, tũ quę ſimplici virtute ad venerẽ incitant, nunc valẽtiora adiicere oportet. Communiter igitur medicamentis quæ à laſſitudinibus reficiẽdis, Acopa dicũtur, ad reſolutionẽ inſcriptis, hic quoque vtendum eſt. Priuatim ſtellio cõcrematus, in puluerémque redactus cum oleo magno dextri pedis digito, illinitur, & venus exercetur: vbi ceſſare voles, digitus abluatur. Iam medicamentum ex ſtellionibus varia conſtans miſtura efficax eſt. Potui verò dantur quæ incitant, quale hoc primum eſt, piperis, baccarum pini, petroſelini, ceruini genitalis ramenti, terebinthinæ pares portiones. melle excipiuntur.

Stellionis vſus.

Incitantia ad venerẽ.

ALIVD. Cicerum crudorum, baccarum pini, ſingulorum

vnciæ duæ, seminis erucæ, piperis, singulorum vncia, mellis datur quod drachmas duas impleat cum vino. Item Satyriacē dicta ex multis composita congruet, atque id genus alia. Inspicere prætereà oportet reliquas morbi causas, & conuenientem ipsis correctionem accommadare.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Particulæ De particulis inefficacibus. *Hoc loco particulas intelligo, eas corporis partes, quæ generationi dicatæ sunt. Barbari caput faciunt de frigidis & maleficiatis.*

Priuatim stellio concrematus. *Hoc ex Oribasio sumptum est. Aetius sermone vndecimo mentionem facit: aliorumq; complurium.*

Satyri. Satyriace. *Hoc est medicamentum, quod penem erigat, à satyris dictum, qui naturalibus arrectis depinguntur.*

Pudendorum & ani remedia. Cap. LIX.

Vlcera pudendorum, & ani. NAturalium aníq; vlcera citra inflammationem oborta, medicamentis indigent, quæ vehementer resiccant: cuiusmodi sunt ex charta combusta, anethum vstum aridum, cucurbita cōcremata. At siccis recentibúsq; vlceribus, etiam aloë præsens est remedium, si arida in puluerem redacta applicetur. Porrò omnium lenissimum est, & nihilominus efficax pompholyx. At si humidiora euenerint vlcera, piceæ cortex per se, lapis hæmatites. sin etiam altè descenderint, manna prædictis miscebitur. Si pascendo serpant, lenticula cum malicoriis inducetur, vtendúmque est Coraco ex oxymelite appellato, & bithyno, adhæc, eo quod ex charta vsta componitur.

Rimæ pudendorum. Rimas autem naturalium sedísq;, Græci vocant Rhagadas, iuuat resina fricta, cum rosaceo cōtrita, vt sordiū fiat spissitudo, adiecto etiam luteo oui, opioq;: vel hederæ foliorum combustorum cinis cum rosaceo in plumbea pila tritus admouetur. [n] Iam pastilius ex œnelæo, & lapis phrygius admodùm probata sunt remedia ad rimas, tum sordida circa ani orbem vlcera, præsertim quæ elidi nequeunt.

ALIVD simplex quod etiā acrimoniam obtundit. Cadmię combustę elotæq; vncię duæ, rosarū vngue ex foliis desecto, vnciæ sex. puluis inspergitur parti, vino priùs abstersæ. Ad condylomata verò faciunt chalcitidis, œsypi, medullæ ceruinæ, rubi foliorum æquales portiones cum cerato, idem præstant pastilli ex œnelæo. Quod si in cole intra genitalis foramen vlcus delituerit, pus, vel sanguis citra vrinam redditus fatebitur. Curatur primùm aquosa mulsa collutum, mox la-

ĉte,

cte, posteà collyrio Asteri lacti mixto, ° aut pastillo Leuco, aut iis qui vocatur dialotarion, in plumbea pila subactus demittitur, vel etiam penna tincta perlinitur. indè tenue linamentum tortile vnctum imponitur. Præstantissimum verò est etiam quod capit gallæ, pompholygis, amyli, & aloës pares modos, rosaceo, & plantaginis succo læuigatos.

Ad naturalium dolores.

BVTYRI, resinæ, paribus portionibus pulchrè liquatis obducito, vel ex seminis lini succo, æquum myrrhæ & resinæ frictæ pondus læuigatum imponito.

Ad intumescentia pudenda.

P VITIS foliorum tenerorum triginta numero, cerussæ drachmæ quatuor trita applicantur. Cæterùm fotu ex aqua marina frigida coles vtitor & quiete, penémque deligato. ¶ Carnosas naturalium excrescentias quas Græci Thymos vocant, compescit, nec finit rursus augescere cinis palmitũ cum aceto cataplasmatis modo illitus, item salicis corticis combusti cinis. In vniuersum & thymus, & myrmecia, & verruca pensilis quæ dicitur acrochordon per medicamenta valenter exulcerantia eliduntur: iis autem quæ exedunt, emoriuntur. Propriè contra hæc vitia proficit, elaterium cum sale impositum, grossi cum aceto, nitro & farina. Liquor fici illitus, smaridis caput salsum crematum in cinerem; ærugo cum sulfure viuo combusta, tithymalli liquor illitus, ocymi folia cum atramento sutorio, vel heliotropij maioris semen cum vino cataplasmatis modo applicatum.

Thymorum curatio.

Verrucarũ omnium.

Ad ani inflammationem.

CERVSAE vnciæ quatuor, pompholygis vncia, vel cadmiæ teneræ, thuris singulorum vncia: sereos succi hemina diluuntur, succus autem paulatim affunditur, donec absumatur. Deinde ceratum ex vnciis duabus ceræ, & rosacei libra confectum vbi deraseris miscetur, validéque emollitur. Demittitur autem instrumento quod à pure trahendo πυουλκον Græci nominant, & superdeligatur, facit autem & ad ani fissa cum inflammationem sentiũt, item aduersus sedis exulcerationes, cum ardore, aut rosione infestantes.

Ad sedis Erysipelata.

MEDICAMENTI, quod ab herbarum succis diachylon appellatur, libra, rosacei quantùm satis est, panis puri libra, croci vncia, opij vncia. crocus & opium passo macerantur,

panis aqua. Deinde læuigatis ipſis, medicamen diachylon, & roſaceum admiſcetur, emollitúrque. Vtile eſt etiam ad podagras calidiſſimas.

ALIVD. Arcet etiam ani inflammationem ceruſſa cũ vino roſaceóque in pila plumbea, & cochleari plumbeo trita inunctaq;, vel ceruſſam & oui cãdidum roſaceúmq; in eadẽ pila læuigata, dum ſordium ſpiſſitudinẽ habeant, perungito.

Hedricum ad ani dolores.

ALTERCI folia tenera, portulacæ folia tenera, micas panis in vino tinctas, ouorum toſtorum lutea pari pondere, roſacei quod ſatis eſt. vbi locum roſarum & meliloti decocto foueris, cataplaſma imponito.

Hedricum optimũ ad ani inflammationes, eiuſdémq; excreſcẽtias.

CERVSSAE, ſpumæ argenti, ſuffiminis ammoniaci, bdellij,[r] ſingulorum ſcrupula ſex, terebinthinæ vncia, ceræ ſemuncia. Arida ſucco ſolani, alterci, vel portulacæ conteruntur. Quæ liquantur, vbi illis adiuncta fuerint, excipito. Et emolitis roſaceo, vtitor. Iam medicamen phicotyche, & dia molibdenes, ad hæc dialotarion, prætereà paſtillus dia halicacabu & dia rodon ad ani inflammationes genitaliúmque laudata ſunt remedia.

Ad excreſcentias ani.

EXCRESCENTIIS ſi inflammatio adeſt, vtendum generatim iam commemoratis, & propriè hoc paſtillo, Ceruſſæ quadrans, pompholygis vncia, argenti ſpumæ ſextans, [t] maſtiches ſcrupula ſex, alterci ſucco excipiuntur. Si careant inflammatione, cupreſſi galbulorum combuſtorum cinis, loco dolenti, vino priùs abſterſo inſpargitur, vel cucurbitæ aridæ corticis combuſti, vel palmularum nucleorum cinis ſimiliter, vel teſtarum ouorum, & fœniculi cinis, vel ſucci mali punici foliorũ, æqualis modus. Vino albo deterſa pars diebus ſeptem eluitur. calloſa autem tubercula calce & auripigmento cum aceto acri trito rectè etiam in ſole perungis.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Sin etiam altè deſcenderint. *In Græco eſt* εἰ δὲ καὶ βάθος αὐτοῖς τι συνέῃ, *hoc eſt: Sin autem profunditas etiam quædam ipſis adfuerit.*

Reſina. Iuuat reſina fricta. *Hoc eſt ſicca & retorrida. Duplex reſinæ ſpecies eſt, ſicca & liquida. Sicca præparatur, vt Dioſcorides memoriæ prodidit. Liquida vtribus conditur, quanquàm idem autor ex iiſdem*

dem arboribus alias esse siccas, alias haberi liquidas autumat. Sicca Græcis φρυκτὴ nominatur, liquida ἡ ἐκ τῶν κεραμείων ὑγρά, hoc est si ad verbum exponas, retorrida, & ex vtribus, seu doliis liquida. φρυκτή.

Puluis inspergitur parti vino prius. *Hoc est, ista in puluerem redacta. Textus Græcus deinde sequens deprauatus est, habet enim προσπεσόντων ἀπίῳ, pro προσπεσόντων, οἴνῳ, vt ego conuerti.*

ᵗ Triginta numero. *Viciosus est codex Græcus, vt qui habeat ∠ α. hoc est drachmam vnam pro λ. quod signat triginta, facili nimirum lapsu. Galenus & Oribasius vndè Paulus sumpsit, lectionem hanc confirmant.*

CORNARII.

n *Pastillus quoq; ex vino & oleo. et qui ex lapide phrygio paratur, valde commoda sunt medicamenta, & ad rimas, & ad sordida circa coronam vlcera, & maxime quum detrahere præputium nō possunt. In Græcis pro καὶ τὸ λιθοφρύγιον, lege καὶ ὁ διὰ λίθου φρυγίου, scilicet pastillus. Habetur autem lib. 7. cap. 12. στεφάνην verò, id est coronam vocat eminentem colis partem ac circulum illum cui præputium inducitur. Quod vbi inductum est, vt vlcerata corona reduci ac detrahi non possit, hæc medicamenta commoda esse dicit. Intelligenda enim est vox πόσθης in verbo ἀποσυρειν, quum dicit καὶ μάλιστα ὅταν ἀποσυρειν μὴ δύνωνται.*

o *Aut pastillum album, aut eum qui ex loto fit, in plumbea pila tritum immittito. In Græcis deest vox λειώσαντας, quam ego tritum reddidi. Vult autem aliquid ex plumbi facultate pastillis accedere.*

p *Vitis foliorum tenerorum drach. i. cerusæ drach. v.*

q *Verrucas in pudendis.*

r *Singulorum sexuncem.*

s *Mastiches sexuncem.*

De Hæmorrhoidibus. *Cap.* LX.

ORis venarum, quæ quod sanguinem fundere solita sint Græcis αἱμοῤῥοΐδες appellantur, iusto largius inanitis, habitum in aquam subter cutem resolui contingit, & affectos, infeliciter contabescere: periculum verò est, etiam ne largum sanguinis profluuium accidat, quemadmodùm ne idem in totum supprimatur: vndè laboriosa est curatio. Quare cum plures sint hæmorrhoides, vnam purgationis gratia relinquere oportet. Quædam verò superius existunt, non apparentes, eóque difficilem curationem recipiunt. Cæcæ autem nihil quidem excernunt, sed dolorem mouent acriorem. hæ itaque succo cyclamini illito adape-

riuntur. Contrà eas verò quæ immodicè fundũt ſanguinem, ſpinæ ægyptiæ, foliorum ſambuci, artemiſiæ, ſingulorum vnciæ quinque, ſideritidis vnciæ quatuor, coquuntur in aquæ heminis octo ad dimidias, inde herbæ proiiciuntur. aquæ verò miſcetur puluis hic, cretæ ſutoriæ, aluminis rotundi, ſingulorum drachmæ octo, argenti ſpumæ drachmæ quatuor, gallæ drachmæ tres, miſyos drachmæ duæ, ſereos tantundem. vbi puluerem decocto ſolueris, ſepties quotidiè irrorato. inſecuto die pari modo aliam confectionem menſura æqualem ſuperfundito: ſic tertio. Et ſi reliquiæ aliquæ remaneant, quarto die acu compunges: ſi ſentiat æger, aut cruor emanet, decoctum ſimiliter facit. pulueris verò partem dimidiam miſcebis. Cum foueris, puluere attingito, vt exactè adurantur. panis ob inflammationem inſtar cataplaſmatis inducetur.

Garum primarium. ALIVD. Panis purus in garum primæ notæ tinctus, vſtúſque in nouo fictili, & pertritus applicatur, ano priùs vino abluta. Facit etiam ad excreſcentias.

ALIVD.[t] Sereos drachmæ duæ, chalcitidis drachma, miſyos tantundem, atramenti ſutorij quod chalcantum dicitur drachmæ tres, aluminis ſciſſi drachmæ nouem, æris combuſti drachma, cretæ ſutoriæ drachma. ſicco vtitor. Cibi erunt iis qui ſupramodùm inaniuntur, pauci ſanguinis efficaces, & minimè recrementitij, quiq; ſiccant, & aſtringunt, cuiuſmodi eſt chondrus ex poſca lotus: oryza & halica. Ex oleribus conueniunt intybus, cichoreum, portulaca: inter vina, quæ aſtringunt. In hæmorrhoidibus autem obcæcatis, his contrarius victus proderit: potiſſimùm verò lolliginum, ſepiarum, multipedarum, torpedinis, ſelachiorúmq; eſus probè conueniet. hæc enim ſanguinem commouent, item quæ menſibus ciendis ſunt, hiſce congruunt.

Ad procidentem anum.

ERICAE fructus, gallarum, ceruſſæ, acaciæ, hypociſthidis ſucci, piceæ corticis, thuris, myrrhæ minææ, paria pondera. Sicca admoueto, ano vino priùs auſtero deterſa.

ALIVD. Recrementi plumbi, rhu ſyriaci, ſingulorum drachmæ octo, roſarum floris drachmæ quatuor, myrrhæ minææ drachmæ duæ. Vtitor ſicut priore.

ALIVD. Piceæ corticis, mannæ, ſpumæ argenti, ſingulorum drachmæ octo, cupreſſi orbiculorum ſiccorum, plumbagi

bagi

baginis, ſingulorum drachmæ duæ:vtitor quemadmodum pręceptum eſt. item vrina ipſius ægri calens adhuc ſuperfuſa adiuuat.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Oris venarum quæ quod. *Ita ſimplicem dictionem Græcam αἱμοῤῥοΐδας ſum interpretatus. Sunt autem venulæ quædam recti inteſtini, ore hiantes, eò quòd ſtato tempore ſanguinem craſſum fæculentúmque excernunt, hæmorrhoides appellatæ. cùm autem apertæ non ſunt, nihílque excernunt, ſed tumidæ apparent, ſanguine in eis ſuppreſſo, τυφλαὶ Græcis, Cæcæ, quaſi foramen nullum habentes, Latinis vocantur. Differunt autem ſitu & origine, ſi Galeno in Anatomicis fidem accōmodamus, aliæ ſiquidem in recto inteſtino, aliæ in ano, aliæ in circulari muſculo aluum conſtringente, qui σφιγκτὴρ appellatur, conſiſtunt. Atque hoc eſt quod Paulus dicit, quædam ſuperius deliteſcunt, non apparentes, ob loci longinquitatem. Quantùm ad originem attinet, aliæ videntur ex ramis venæ portæ, qui omento, lieni, ventriculo communes ſunt, propagari: aliæ ex cauæ venæ diuaricatu in crura facto, vbi grandis arteria cauam venam conſcendit. Hæ itaque vel ex porta, vel ex caua ortæ nunc iuſtò largiùs profluunt, nunc ſupprimuntur, quando remedia adhibere conuenit. Sin autem mediocriter fluant, corpus multis morbis liberant.*

Hæmorrhoidum differentiæ.

τυφλαί.

Situs hæmorrhoi.

Infeliciter contabeſcere. *Sic reddidi, πονήρως ἀποσίτους γίνεσθαι. Abuſus eſt Paulus verbo ἀποσίτους pro ἀσίτους, hoc eſt, ἀτρόφους γίνεσθαι, quod ſignat, cibum non ſentire, contabeſcere.*

ἀπόσιτος.

Quare cùm plures ſint hæmorrhoides. *Ex Hippocrate ſumptum eſt, aphor. lib. 6. vbi habet, αἱμοῤῥοΐδας ἰηθέντι χρονίας, ἢν μὴ μία διαφυλαχθῇ κίνδυνος ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι ἢ φθίσιν. Miror cur Aetius à Galeni ſententia, aliorúmque ferè omnium Græcorum diſceſſerit, nullam eſſe relinquendam cenſens.*

Quædam verò ſuperius. *Hoc eſt, quædam in recto inteſtino habentur. quæ ſuperiorem locum occupant, quàm quæ in ano, & circulari muſculo apparent.*

Cæcæ autem. *Hoc eſt cùm apertæ venæ dolorem mouent, copia humoris melancholici grauatæ.*

Cretæ ſutoriæ, aluminis rotundi ſingulorum. *In Græco codice deeſt ἀνὰ, & στρογγύλης per ſe ſignat alumen rotundum, ſicut σχιστὴ ſciſſile. Aliqui tamen pro μελαντηρία, legunt στυπτηρία.*

Recrementi plumbi, rus ſyriaci, ſingulorum drachmæ. *In vulgatis codicibus Græcis habetur vnciæ octo. Verùm Galenus & Oribaſius habent drachmas octo.*

† *Soreos drachmæ* II.

De vteri affectibus, & primùm de mensium purgatione.
Cap. LXI.

Mensium tempus.

MVlierum plurimis menses quartodecimo anno fluere incipiunt, paucis verò ante tertiumdecimum, aut duodecimum, plerisque autem post quartumdecimum erumpunt. Tempus cuique purgationi præfinitum est, ordinatúmque, multis ad duos trésue dies, haud paucis vsque ad quintum profluit, aliis etiam adusque septimum: raro ad duodecimum purgatæ sunt. Porrò desinunt menstrua aliis anno quinquasimo, paucis autem vsq; ad sexagesimum durant. Nonnullis à triginta quinque annis, præsertim obesis, menses cessare incipiunt. Morata igitur purgatione, lauandum est circa statum menstruale tempus, ac præsumetur potui, aut sesamum, aut capitatum porrum cum pipere, & ruta simul incocta. Potio autem ex passo cretico erit, cuius heminæ mensura pota ambulationibus menstrua dimoueantur. Cibus sit, lolligines, sepiæ, polypodes, & quæ eiusdem sunt generis: quippe sanguinem propriè commouent.

De mensium suppreßione.

SVPPRIMITVR menstrualis purgatio, interim toto corpore malè affecto, nonnunquam verò locis peculiari vitio conflictantibus ex frigiditate insita, aut ictu, aut intemperie ab origine, seu acquisita malignitate, magna verò parte ex abortu, vel principaliore quadam parte primariò affecta, nempe iocinore, aut ventriculo, aut thorace, aut id genus aliqua, longo morbo vitiata. At suppressio complures affectus, & longos solet procreare. Cùm igitur propter aliquod interaneorum affectum primarium purgatio circuncciditur, aut moratur, ex vsu maximè fuerit, id quod primariò afficitur curare, inde vteri habere rationem. Notæ verò quibus hæc deprehenduntur, in superioribus sunt expositæ. Cùm verò nihil illorum adfuerit, constat palam primario affectu vterum occupari. Itaque si ætas non prohibet, aut habitus, aut aliud quippiam, venam oportet incidere, ídque non ante statum mensium tempus: sed vbi iam præterierit, decem dies superadiiciantur. Detrahetur autem sanguinis, neque plus duabus libris & dimidia, neque minus vna, si quidem venam diuiserimus. Sin autem non, hiera diacolocynthidos

cynthidos purgari debent, duarum drachmarum pondere, in ſex mulſæ cyathis. Si febris adſit, hiera quidem vti non expedit, verùm ſanguinem mittere in primis fébriculæ diebus eſt opportunum. A' purgatione reficiendæ ſunt mulieres diebus pauculis: in ſequentibus autem, exercendæ obambulationibus, inferiorum frictionibus, & balneo. Cibi congruunt diſtribui faciles, & liquidi, olera, dulcia omnia, piſces ſaxatiles, ex auibus teneriores, lactis potio, ex melle confectiones, μελιτ]ώματα vocant, vinum tenue, album, non adeò vetuſtum. carnes inidoneæ his ſunt, & legumina, præter ptiſanam. Vbi ſtatum menſium tempus propinquum eſt, dantur ex marinis ſelachia, & malachia, vt dictum eſt, item oſtracoderma, hoc eſt teſtaceam cutem ſortita, capitata porra, cum ruta & pipere cocta, eorúmque ius potui datur: inferne partes vinculis, tribus quatuórue diebus conſtringuntur. Cùm inſtat tempus purgationis, tollitur deligatura, myrrhæ obolus bibitur, aut fabæ inſtar, vel caſtorium ex paſſo, aut mulſa, vel decoctum artemiſiæ, aut ſaluiæ poſt balneum ex paſſo, & abſinthij. Abſinthites autem vinum per totius curationis decurſum potatur. Vbi acceſſerit iam menſtruale tempus, ſi nihil, aut nulla mẽtione dignum fuerit excretum, ex talo ſanguis detrahẽdus eſt. Poſt ſeptimum, aut octauum diem, purgatione ex hiera vtendum eſt, ſecundum quartum diem, dropax inferiori ventris regioni, lumbis & feminibus applicetur, atque aquæ potu triduum vſa, ſinapi cum æqua panis macerati portione aduſque æquinoctium admoueat, deinde lauet: inſecuto menſe ficus ſiccatę in vicem panis miſceantur decocto fœnugræci, maluæ, pulegij, rutæ & artemiſiæ. In ſinum verò demittetur, ſuſinum, aut amaracinum, peſſusq; inſeratur enneapharmacus, aut libanius. Eſt autem peſſus lana cõcerpta, & in rotundam digiti humani formam redacta qua medicamenta contineantur. Hæc igitur curatio pleriſque ad purgationem abundè fuit. ſin autem vehementioribus indiguerit medicamentis, hęc ſunt, iris illyrica cum vino pota, iunci anguloſi, ariſque radix, caſia, iunci rotundi flos, & nardus, helenij radicis decoctum, myrrhæ ad fabæ Grçcæ magnitudinem cum paſſo ex dimidio mulſæ cyatho pota, atque dictamni decocti cyathi duo, item ammoniacum, & ſagapenum. Quæ minùs ſtomachi vitus ſunt opportunæ, etiam opopanacis paululum in globulos redactum

Peſſus.

Menſes cientia.

percocto.

percocto melli intinctum, assument. Iam verò consueta nobis semina menses mouere possunt, sed minùs: fœniculum, cuminum, apium, daucum creticum, seseli, ami, sison, cicer, fructus cedri, ac omnia quæ vrinam prouocant. Commodè etiam sinui muliebrium imponuntur myrrha, absinthij, aut lupinorum decocto trita, aut rutæ succo læuigata, bdelliúmq; similiter, styrax, syluestris oleæ gummi, aut rutæ succi itidem, aut longa aristolochia, in collyrij formam concinnata. Persimiliter etiam magni centaurei radix, aut veratri, aut liquor scammoniæ, & cucurbitæ syluestris medulla per se, & artemisia applicata cum ruta, insuper & galbanum suffumigatum. Eadem verò & fœtus solent educere.

Fœtus educentia.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Circa statum menstruale tempus. *Græci vocant certum præfinitúmque tempus προθεσμίαν, vel προθεσμίαν τακτὴν, & προκμβίαν. vt Budæus etiam annotauit.*

Detrahetur autem sanguinis. *Hodie sumus timidiores quàm vt libram integram vna vice detrahamus, tantùm abest, vt libras duas & dimidiam auferamus.*

Est autem pessus. *Descriptio pessarij. In Græco codice autem superfluum est ἤτοι, vel in hunc modum legi debet, πεσσὸς ἢ ὅσιν ἔριον διεξασμένον ἤτοι καὶ σφαιρωθέν. Aliqui legendum putant ἤτοι καὶ, hoc est, vel aliquid.*

Ami, sion. *Malè in exemplari Græco impresso σίνων habetur, pro σίον, aut σίσον. vtraque vim semina prouocandi menses obtinent. Paulò pòst ἐμβρυΐδες pro ἐκλαφίδες substitutum est.*

De immoderata purgatione vteri & sanguinis profluuio.

Cap. LXII.

IMmodicæ purgationes mulieribus oboriuntur, interim mensibus adauctis consarctimq; ac concitatius erumpentibus, interim ob legitimum partum quæ plerunque etiam sponte suacessant: crebro autem abortus causa, vehementi laborant profluuio, vt subinde periculum accedat. Imprimis igitur extremi artus ab alis & inguinibus, vinculis excipiuntur. Posca non frigida potui datur, muliebria ex eadem fouentur, & iniiciuntur locis multæ lanæ, ex vino, oleo, vel rosaceo, vel melino, vel myrteo expressæ. Cibus dabitur chondrus lotus ex posca, vel oryza, vel halica: vino autem abstinebitur, & hydromalum austerum, aut omphacomeli, aut huiusmodi quippiam ipsis exhiberi debet. Balaustium in

Sãguinis ex vtero profluuium sistentia, tam sumpta, quàm admota.

posca

poſca propinari, vel hypociſthidis, vel acaciæ ſuccus, vel lycium, vel ſamius aſter, vel ſuccus immaturæ vuæ ſiccus, vel rheon, vel [u] lenticulæ ex Italico fictili cõbuſtæ cinis, aut ſeſamum editur in poſca maceratum, quoad molle delicatúmque euaſerit: inſinuari verò peſſi per naturalia, ſanguinis fluorem ſiſtunt, hypociſthidis ſuccus, aut acaciæ cum manna in aceto contritæ. Mirificè auxiliatur ſpongia in vino, aut liquida pice demerſa, peſſarij modo adhibita, vel combuſtæ ipſius cinis cum aceto, vel poſca eodem modo inſinuatus. Similiter etiam [x] ſuberis in Italico fictili concremati cinis. A` foris autem impoſita iuuant aſtringentia epithemata, & cataplaſmata ex palmulis, & cotoneis: quæ malicoria receperint, aut [y] fageam glandem, aut rubi ſurculos, aut lentiſci folia, balauſtium, acaciam, hypociſthidem, gallæ modicum, alumen. Maximè verò hoc, taurocolla madeſcit poſca, quouſque ſoluatur, deinde in linteolum validum illinitur, lumbíſque agglutinatur. Efficacia ad hoc ſunt, & glutinantia emplaſtra, veluti Armonia, Iceſios, Athene, Meline, Indica, & ſimilia. Peſſulis quoque ad ſanguinis profluuium vti oportet. Gallæ interius lęuigatum, & thuris lacryma aqua diluta naturalibus inſeritur, [z] vel cytini, vel mala punica dulcia ſimiliter, vel polygonum tritum. Compoſito autem, aluminis ſciſſi, gallarum interioris, acaciæ ſucci, mannæ, ſingulorum vnciæ quatuor, ouorum toſtorum lutea quatuor. arida lęuigantur ſucco plantaginis, miſcentúrque. Cùm vſus exigit, excipiuntur in peſſum ex lana, & in roſaceum intinguntur, inſinuántque naturalibus. Iam cucurbitulæ leues magnæ frequenter ſubter mamillas affixæ abundè retrahunt. Inſeſſus autem profluuio ſanguinis laborantibus conuenit, [a] ex marino iunco, Græci vocant oxyſchœnum, capitibus myrti, roſis, rhamni foliis, rutæ ſurculis, æquali pondere in aqua coctis inſidere iubeto.

ALIVD. Mali punici dulcis radicis corticis, myrti, cupreſſi corticis, ſingulorum tres partes, gallæ pars vna, aquæ quod ſatis eſt. Infundito autem per vterinum clyſterem, ſuccum plantaginis, aut ſereos, aut polygoni, aut ſolani, aut perdicij herbæ, aut pſyllij, aut hypociſthidis, aut acaciæ, eaque lana, aut digito, aut ſpecillo, aut pinna in longitudinem figurata, aduſque orificium imponatur. Inſuper paſtillus Andronis per vterinum clyſterem infuſus cum quodam

dam

dam ex ſuccis commemoratis, aut vino aſtringente efficax eſt remedium.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Ob legitimum partum. *Hoc eſt, abſolutum, perfectúmque. Nam poſtea dicit, vel ob abortum, illegitimum ſcilicet partum profluuia accidere. Verùm quæ ex naturali partu fiunt, ſua ſponte plurimùm ceſſant. Erat in Græco, ἐπὶ τελείαις ἀποτέξεσιν, quod Oroſcius vertendum cenſuit, In fine partus, quàm eruditè, vel mediocriter literatus iudicare poterit.*

ἀπότεξις τέλεια.

Vel combuſtæ ipſius cinis. *Lege in codice Græco pro καιομένου, καιομένου αὐτοῦ ἡ σποδία. Paulò pòſt κυκλίδα βράθυ habetur, tu fac κυκλίδα βραχύ.*

CORNARII.

v Similiter etiam ſuberis ex Italico vaſe vſti cinerem. Hic legendũ non eſſe φακοῦ, id eſt lenticulæ, ſed φελλοῦ, id eſt ſuberis ex aliquot verſibus ſequentibus ſatis admonemur. Nam ſicut hîc bibendum, ita illic apponendum ſuberis cinerem præſcribit, nõ cuiuſlibet ſuberis, ſed eius quo vaſa vinaria Italica obturata fuerunt. ex quo etiam paſtillũ lib. 7. cap. 12. habet: quanquam etiam iſtic σφεκλοῦ pro φελλοῦ falsò legatur. Quod autẽ is fuerit ſuberis vſus in cõmentariis medicis ex Plinio lib. 16. cap. 8. docui. Meminit etiã Gal. comm. 4. in lib. 6. Epidem. Hippoc. in Aph. 8. Sed & iſtic τυφλοῖς πωμαδίοις pro φελλοῖς habetur.

x ſuberis ex Italico vaſe vſti cinis.

y aut ilicis glandes.

z flores mali punici dulcis. In Græcis abundat οὐ. legendum enim κυτίνους ῥοιᾶς γλυκείας: non enim ipſa mala, ſed flos cytinus appellatus habet hanc vim.

a Iunci acuti capitulorum, myrti, roſarũ, &c. ὀξυσχοίνου κεφαλῶν, μυρσίνης, &c. Vox κεφαλῶν ad oxyſchœnũ, id eſt iuncum acutũ pertinet, cuius capita, in quibus ſemen, huc faciunt: & non ad myrtum. Et alioqui morem hunc Paulus, & Græci medici habẽt, vt primùm vniuerſalem rei nomenclaturam faciant, & mox partem adiiciant, ſicut mox habetur ῥάμνου φύλλων, & βάτου ἀκρεμόνων: ita & hîc ὀξυσχοίνου κεφαλῶν, & non κεφαλῶν μυρσίνης. Nam huius folia accipienda ſunt, quorum nomenclatura ſequitur poſt ῥάμνου.

De fluore muliebri. Cap. LXIII.

VVluæ fluor, totius corporis quod expurgatur eſt diſtillatio: Talem verò ſpeciem id quod euacuatur, repræſentat, qualem etiam humor in corpore ſuperans obtinet: aliud rubrum, veluti ſanguinis ſanies, aliud candidum, pi-

uitæ

tuitæ ſoboles eſt, pallidum aliud, quod bilem teſtatur, aliud verò aquoſum. at ſi ſanguis purus, ſicut in venarum ſectione, efferatur, attendendum eſt accuratè, ne quędam in vulua eroſio ſit exiccata. his notis fluor deprehenditur, loci continuè madent humoribus, colore variantibus, laborans decolor eſt, cibum non ſentit, eumq; faſtidit, in obambulatione difficulter ſpirat, oculos habet prętumidos, nunc cum dolore, nunc citra illum, aut cum exulceratione, aut ſine illa, aut inflãmata, aut ſordida, aut pura. Toti igitur corpori auxiliantur, quæ citra manifeſtum calorem exiccant, cùm affectus ſit humidus, frictio totius corporis, & vnctio ex melle abundè cocto. medicamina dantur vrinam cientia, vtpote aqua, cui aſarum & apium ſit incoctũ: vacuatur etiam totum corpus per aluum: præterea portulaca commanducata, ſuccúſque ipſius potus præſidio eſt. Item balauſtium, rubi fructus & flos, quercus liber qui cortici ligni ſubiacet, & tunica glandis putamini ſubiecta. Equiſetum maximè ſiſtit rubrum fluorem, potum ex aqua, aut vino. Vel hypociſthis, lentiſci fructus torrefactus, cum vino ſumptus, ſamius aſter, lemnia ſphragis, coagulum leporis, aut hœdi, aut ouis, aut vituli, aut cerui, vinacea trita, myrti, vua immatura ſicca, piceæ cortex, & quæ ad vuluam ſanguinis profluuio laborantem dicta ſunt, non admodum efficacia. Vbi verò cum labore fertur, per ſiphonem vteri, clyſterémue halicæ ſuccum, aut ptiſanæ, aut tragi, aut orizæ demittes cum aliquo medicamentorum quæ dolorem ſopiunt, ἀνώδυνα Græci vocant: & in acceſſionibus quidem lenire oportet: cùm autem remittit, circuitum enim nonnunquam habet, habitũ corporis mutare noxium humorem euocando expedit variis geſtationibus, obambulationibus, vociferatu, inunctionibus, cucurbitulis, dropacibus ad partes ſuperpoſitas, vinculorum iniectionibus, frictionibus, pſilothris, ſmegmatis, ſinapiſmis, vomitibus à radicula, victus ratione viribus recolligendis dicata, balneis, vino, vario ciborum genere.

Signa fluoris muliebris.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Vnctio ex melle. *Sic Galenus libello de prænoſcendo præcipit in vxore Boethi, Romanorum conſulis. Conſideraui ſcopum intentionémque victus inſtituere ex potione pauciſſima, ex totius corporis frictione, & præterea vnctione ita præparata, non ex pice, & reſina, ſed ex melle ſolo diutius incocto.*

Quercus

Quercus liber. *In Græco codice habetur*, δρυὸς τὰ ὑπὸ τῷ φλοιῷ τοῦ πρέμνου τὸ ὑμενῶδες. *Galenus ita legit*, δρυὸς τὸ ἐν τῷ φλοιῷ τοῦ πρέμνου τὶ ὑμενῶδες. *Dioſcorides*, τὸ μεταξὺ τοῦ φλοιοῦ καὶ τοῦ πρέμνου ὑμενοειδές. *In Paulo igitur legendum cenſeo*, δρυὸς τὸ ὑπὸ τῷ φλοιῷ τοῦ πρέμνου ὑμενῶδες.

De inflammatione vteri, & declinatione. Cap. LXIIII.

Cauſæ inflammationis vteri.

INflammatio vuluæ, pluribus ex cauſis oboritur, nempe ex ictu, menſium retentione, frigore, & inflatione: adeoque ex abortu, & ob ſiniſtram partus æditionem. Comes inflammationis vuluæ eſt febris acuta, dolor capitis, tendinis, baſis oculorum, brachialis, digitorum, & colli deorſum retractio, declinatio ad oppoſita, ſtomachi ex conſortio dolor, oris vuluæ conniuentia, pulſus exigui, crebrique. Et ſi languida fuerit inflammatio, haud valido ipſius vteri dolore torquentur. Sin vehemens, & ipſe totus pulſatilem cruciatum percipit, vndiquaq; inflammatione obſeſſus. ſi pars ipſius illam ſentit, in ea magis dolor intenditur. nam ſi poſteriora ipſius ſolùm laborent inflammatione, dolor lumbos inuadit, ſtercus longanone compreſſo, retinetur. ſi priora, dolor inferiorem ab vmbilico ventris regionem occupat, & ſtillicidium, aut vrinæ difficultas veſica preſſa excitatur. lateribus inflammationem expertis inguina tenduntur, & crura grauantur. Extrema ad fundum vteri parte inflammata, in vmbilico dolor potiſſimùm cum tumore infeſtat. Cùm verò os vuluæ inflammatio affligit, in abdomine dolo reſt, digitoq; immiſſo os occurrit durum rigidúmque.

Signa.

Curatio.

Itaque in curatione primùm vſui venit fotus ex vino & oleo, vel vino & oleo roſaceo ſuper infernam ventris regionem & lumbos per hapſum ex lana puriore citra deligaturam adhibitus. Cibo abſtinetur triduum, ſecundum quod ſanguis ex cubito mittendus eſt, ſi nihil prohibet. alendæ ſunt chondro ex aqua mulſa, vel pane, vel ouo ſorbili, vno die interpoſito. Poſt quintum, cataplaſma ſuperaccommodatur, polline farinaceo, ſemine lini, fœnugræco, ex mulſa, in qua papauerum capita decocta, reiiciantur, & oleo. at ſi inflammatio eryſipelatis naturam ſortita excandeſcat, meliloto in paſſo cocto tritoque, ouorum toſtorum lutea adiicito cum roſaceo, vel melino, vel crocino, & cataplaſmatis modo adhibeto: aut palmulas vino temperato ferueſactas, cum polentarum polline, & quodam ex enumeratis vnguentis læuigato, applicatoque

tóque. In morbi autem declinatione ceratum nardinum, aut cyprinum iniiciendum est. Per totum verò morbi decursum, etiam insessus vtiles sunt ex decocto fœnugræci vel seminis lini, maluæ, artemisiæ, & oleo: in iis autem quæ non sustinẽt calorem, ex aqua calida rosaceo superfuso. Pessos autem infusionésque adhibere conuenit ex œsypo, butyro, medulla ceruina, adipe anserino, vnguento susino, & cera thyrrenica. in quibus autem calorem ferunt, etiam pessus qui ab aureo colore Chrysus nuncupatur, ipsis conueniet, item enneapharmacus: rursus in quibus non tolerant, ex ouo, rosaceo, adipe anserino, vel gallinaceo adaptabitur. Porrò ad inflammationes magis furibundas emplastro diachylon quod est ex herbarum succis, in vase fictili cum rosaceo liquefacto, miscetur succus plantaginis, vel sereos, vel cichorij, vel intybi. Aut hoc vtere: adipis anserini, vel suilli recentis drach. quatuor, cerati rosacei, vel susini sextante, ouorum tostorum luteorum vncia, croci drachma, myrrhæ tribus obolis, opij obolis duobus, vel loco opij, papauerum capitum decocto: si dolor multus excruciat, lacrymæ papaueris instar lenticulæ cum lacte muliebri, & succo fœnugræci in pesso subiiciendum exhibeto. At si inflammatio cum duritia infestat, tetrapharmacum rosaceo solutum, applicatur, vel infunditur. Si à naturali sede vulua declinauerit per accessiones similem inflammationibus curationẽ recipiet. vbi verò remittitur dolor, & declinat, leuioribus vtendum. Quod si malum inueterauerit, noxia ex alto euocantibus vtendum, quæ Metasyncritica dicunt. Extrinsecus autem duritie oborta, malagmatis pugnãdum, nempè dia melilotom, hoc est ex sertula campana confecto, item Mnasei, Icesi, melinę Serapionis, aut pyrina. victus autem per initia tenuis adhibetur. Vbi paulum declinauerit malum, ægrotantes ad balneum ducentur: varióque magis cibo & pleniore nutriendi.

Vteri declinationes.

ANNOTAT. ANDERNACI.

De inflammatione vteri. *In ipso titulo Græcum exemplar deprauatum est. Habet enim παρεκλύσεως pro παρεγκλίσεως.*

Dolor capitis, tendinis. *Hîc nimirùm intelligit tendinem in vtraq; capitis parte situm corpus tenue, ac fibrosum, quod excrescentiam vermicularem ad particulas natibus cerebri, vtrinq; adiacentes, illigat, ne errabunda vagetur, vel neruos in sincipite intelligunt.*

Tendo medius inter neruum & ligamentũ.

Per hapsum. *Sic reddidi πίλημα. Nam Celsus libro septimo ait*

πώλημα.

inquit: Tum multo is oleo perungendus, inducendúsque hapsus lanæ mollis, tepido oleo repletus, &c.

De vuluæ abscessu. Cap. LXV.

Signa abscessus vteri. INflammatione in abscessum transeunte, dictæ quidem notæ intensiores erunt. Præterea verò inordinatæ febrium cum horrore accessiones obueniunt, primis quidem temporibus intensæ, cum doloribus. ad vltimum, vbi suppurauerit, aliquantulum remittunt. Postquam verò erumpit vomica, dolores acriores subinde visi sunt, ceu lancinantes, & punctus modo incidere, febriculæ vehementius infestant. Atque vrina nonnunquam retinetur, nonnunquam stercus, impedimento ab affecta vteri parte facto. Aliàs tumor in pube eminet, & veluti exundationis sensus cum abscessus maior fuerit. *Dioptra.* At quod in expositis locis est, etiam instrumento ad perspiciendum iniecto, aut digitorum tactu deprehenditur, præterquã quòd dolores ob neruosam oris vuluæ membranam acriores vrgeant, sicut in fundo sinúque minus doloris percipitur, & digitis quidem tumor non occurrit, os au*Curatio.*tem gracilius ostenditur. Suppuratio itaq; celeriùs adiuuanda est cataplasmatis ex fœnugræco, semine lini, farina hordeacea, aut frumentacea, cui ficus coctæ adiiciantur, interim & stercus columbinum. Insessibus etiã ad inflammationem aptis, frequentiùs vtendum. Item pessulis ex terebinthina, myrrha, œsypo, butyro conueniunt. Abscessu autem rupto, si ad vesicam pus euaserit, lactis & cucumeris seminis potu vtendum est: sin ad longanonem ruptus sit, lenticulæ & malicorij decoctum indetur aluo. At si in sinum pudendi eruperit, [b] mundum quidem à pure, rosaceum infundetur, aut candidum oleum, aut tetrapharmacum regale, aut butyrum recens. sin autem efferatur sanies tenuis, fœtida, ceu ab vlceribus depascentibus, magis astringens erit enema ex myrto, palmulis, & lenticula. Si verò humoribus etiam excretis, inflammatio diuexet, persistere in cataplasmatis, & insessibus ratio est. Cæterùm si in vuluæ ostiolo, abscessus sit obortus, neque rumpatur, partibus, quæ puri incumbunt, extenuatis, ad puris excretionem, quæ manu administratur, diuertere consilium est, vt in chirurgica pertractabimus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Præterea verò inordinatæ. *Oroscius Græcum codicem deprauatum dicit, legendúmque putat* πυρετοὶ δὲ ἄτακτοι μετὰ φρίκης ἐν

τοῖς

ταῖς ἐπισημασίαις γίνονται, hoc eſt: Febres autem inordinatæ cum horrore in acceßionibus fiunt. &c. At ἐπισημασίαι, per ſe febrium acceßiones ſignificant: niſi fortè inflammationum acceßiones, aut in pure generando intentiones naturæ intelligere velimus. Tunc enim, vt ait Hippocrates, dolores ac febres accidunt magis quàm in iam confecto. Vtram tu malis, ſequere lectionem. Certè omnia antiqua exemplaria quæ mihi videre contigit, impreßi codicis verba habent. — ἐπισημασίαι

Aut candidum oleum. *In Græco eſt λελευκασμένον ἔλαιον, hoc eſt, dealbatum oleum. Quomodo oleum fiat candidum, ex Dioſcoride condiſces.*

CORNARII.

b *Si quidem purum pus fuerit.*

De vteri exulceratione. *Cap.* LXVI.

EXulceratur ſubinde vulua ex infœlici partu, aut fœtus extractione, aut eius corruptela, vel ex medicamentis acribus, vel fluore, vel abſceſſibus diruptis. ſi igitur prompta in conſpectum venerit exulceratio, inſtrumento locis inſpiciundis idoneo deprehenditur: ſin altè deſederit, ex iis quæ excernuntur. Humor enim diuerſus excernitur, ex inflammato quidem vlcere, paucus, cruentus, aut fæculentus cum magno dolore: ex ſordido autem copioſior, & ſanies cum minore cruciatu: depaſcente, fœtidus, niger cum doloribus vehementioribus, aliíſque inflammationis ſignis. iam quæ laxant medicamina, irritant, contraria leuant. Cùm purum vlcus eſt, humor paucus, æqualis odoris expers, craſſus, candidus, cum ſentiendi facilitate habetur. — *Cauſæ & ſigna vlcerationis vteri.*

Si inflammationem experitur, vlcus, iis quæ ad illam ſcripta ſunt, vtendum eſt. Sordidum, ptiſanæ cremore cum melle illuendum eſt, aut tetrapharmacum iniiciendum cum ſuſino, vel mulſa, in qua fœnugræcum ſit decoctum, aut malua, aut furfures, aut lenticula cui cortex ſit detractus. Porrò quò magis expurgetur, etiam marrubium, aut eruum, vel melli adiuncta erui farina, vel iris, vel alumen rotũdum, vel aliquid ſimile inſpargatur. Hæc ipſe etiam extrinſecus ex mulſa macerata inſtar cataplaſmatis illinuntur. Peculiarius prodeſt hoc medicamẽtum. Crocus primæ notæ læuigatur cum lacte muliebri, deinde exceptus cerato roſaceo, cum adipe anſerino inungitur linteolo. verùm quod infrà ponitur, iſto quoque efficacius dolores diſcutit. Capita papaueris in paſſo temperato madeſcũt diebus tribus, deinde incoquuntur, donec intabeſcãt, poſteà — *Curatio.*

teruntur vnà cum rosæ foliorum drachmis quinque, croci drachmis tribus, iure capitum papaueris admisto, indè ceræ cum rosaceo liquatæ drachmæ duæ ipsis superfunduntur, ac in pessulo subiiciuntur rosaceo perunctis. Salutare est etiam medicamen ex ouis, croco, rosaceo, adipe anserino, cerui medulla præparatum. Item Aegyptia citra æruginem mirificè ad exulcerationes conducit.† vbi autem pascendo serpũt vlcera cum inflammatione quidem obducitur panis tepida maceratus, ex hydromelite, oleo, althæa, fœnugręco, palmulis pinguibus. Iniicietur autem plantaginis succus solani, polygoni, & sereos primum per se, mox cum vino austero, aut aceto. At citra inflammationem, si vrgeat depastio valentiora iniicientur, veluti decoctum malicorij, rosarum, summitatis oleæ, cupressi, malorum cotoneorum, rubi, myrti, lentisci, rhamni, rhu coriarij ex vino astringente. posteà verò aluminis, acaciæ, lycij, hypocisthidis. ex eisdem verò decoctis parabitur etiam insessus.[c] Si nihil proficitur, nõ alienum fuerit medicamen ex charta cum posca primùm demittere, deinde cum aceto, aut Antheram, aut chalcitidem, aut attramentum sutorium, ex eisdem liquoribus, & quæ dysentericis congruunt: cibus dandus boni succi, modicus. Purgato vlcere, ægrotans balneorum ciborúmq; varietate sollicitari, vinóque refici debet, quo caro statim procreetur. Pessi loco subiicietur medicamentum diamoron, hoc est ex moris, remissum cadmia, vel ladano, vel plumbagine. A foris autem emplastrum, quod cicatrici ducendæ est, abdomini coxísque imponitur. Quemadmodùm enim cataplasmatum, ità etiam emplastrorum facultas per latentes meatus traducetur.

† Vbi autẽ est nomẽ cum inflammatione inducere cataplasma oportet ex pane puro subacto ex hydromelite. Goup.

CORNARII. ANNOTAT.

c Si non succedit, medicamentum aridum ex charta immittito, primùm cum posca, deinde cum aceto. Aut puluillum antherum, hoc est floridum appellatum. Ambo hæc medicamenta, & quod ex charta vsta quam recipit, nomen habet, & quod antherum appellatur ex floribus rosarum quas recipit, habentur lib. 7. cap. 13. inter medicamenta arida diuersúmque est medicamentum τὸ διὰ χάρτȣ ξηρίον à pastillo ex charta, cuius descriptio est eiusdem libri cap. 12.

De cancro. Cap. LXVII.

Signa cancri vuluæ sine vlceratione.

CAncrorum vuluæ alij cum exulceratione, alij citrà vlcus inuadunt. vbi igitur exulceratio non est, tumor in vul-

uæ

uæ oſtiolo reperitur durus, inæqualis, prætumidus, colore fæculentus, ſubruber, interim ſubliuidus, ac vehemens dolor exercet inguina, abdomen, imum vētrem, & lumbos [ad manus contactum] variámque medicinam excandeſcunt. Exulcerato autē cancro, pręter dolores, durities, tumorémque, vlcera eroſa ac inęqualia conſpiciuntur, plurima ex parte, ſordida, labris pręeumidis, albicantia, [d] turpem humorum colluuiem concretam habentia. Quæ verò pura videntur, fæculenta, liuida, ſubrubra, & cruenta apparent: ſanies indè manat continuò tenuis, aquoſa, nigra, aut ruffa, grauiter olens. Interdum verò & ſanguis defertur, alięq; notæ in vulua inflammata expoſitæ. Itaq; affectus nulla medicina ſanatur. Quemadmodùm etiam Hippocrates pronuntiauit, lenire tamen eſt inſeſſibus ex fœnugræco, malua, ac cataplaſmatis ſimilibus. Inſigniter autem leniunt, ſolantúrque in acceſſionibus malua, aut althæa in mulſa intabeſcens, & roſacei paululo læuigata, & applicata. Ad hæc cataplaſma ex ficis ſiccatis melilotis, ruta, thure, buniade hærba diligenter cum oleo contuſa. Item quod conſtat palmulis in paſſo coctis, cui adiecta ſint ouorum lutea, polentáq;, vel ex papauere cum coriandro, aut polygonio, aut ſeri. Hæc in doloribus vſui ſunt, Poſteà ceratum iniiciatur ex roſaceo, aut myrteo, aut œnanthino, aut melino, cum palmulis in paſſo coctis. propriè verò cōuenit [e] præparatum ex amurca in vaſe æneo collecta, quæ torrefacta lęuigatur, & roſaceo cerato, aduſq; emplaſtri ſpiſſitudinem excipitur. hæc quidem extrinſecus conferunt. Intus autem oleum quoque lenit, vbi fuerint exulcerati, item lac muliebre infuſum. Pari modo ſuccus plantaginis tepidus. Sin cruentum ſit, ſuccus polygoni cum thuris modico dolorem ſopit. Ad hæc peſſuli ex croco, muliebri lacte, lachrima papaueris, & œſypo. Omnibus autem efficacius eſt etiam ad ſedis affectus medicamentum quod recipit: Argenti ſpumæ Italicæ lotæ ſelibram, thuris maſculi, œſypi, adipis ſuilli recentis, butyri recentis, ceræ thyrrenicæ, ſingulorum ſextantem, roſacei trientem. Argenti ſpuma ex ſereos ſucco trita, liquatis iniicitur. Cibus dabitur qui facilè in corporis membra queat diſtribui, boníque ſucci, vinum pauciſſimum, aquoſum. acrium eſus, & alimenti copia vitanda eſt, vt quibus cibi promptè corrumpantur.

[Cheirurgiam]

Cum vlceratione.

ANNOTAT. ANDERNACI.

ἀλιχθᾶς. Turpem humorum colluuiem. *Græcè est ἀλιχθᾶς, hoc est, turpem aspectu, qualis in Elephanticorum facie alijsq; partibus videri solet. Vsus est eo vocabulo lib. quarto in hac sententia. Habet enim ἀλιχθέςερον δίπως μόνον τὸ πρόσωπον. Hoc est: Faciem autem solam aspectu quodammodò terram, horridam & deformem.*

Amurca. *Hoc sedimentum in æneo vase ad mellis spißitudinem decoqui solet. Interim torreri in duriciem, seu puluerem. Ac posteà etiam alijs liquidis commisceri.*

CORNARII.

d *Turpes crustas inductas habentia.*

e *Id quod ex fæce in æneis vasis, in quibus aqua coquitur, subsidente paratur hæc enim fæx insuper assata, &c. ἰδίως δὲ συμπεφώνηται τὸ διὰ τῆς ὑποστάθμης τῆς ἐν τοῖς χαλκείοις, ἥτις ἐποπτηθεῖσα λειοτριβεῖται, καὶ ἀναλαμβάνεται λιπαρωτῇ ῥοδίνῳ, μεχρὶ συστάσεως ἐμπλαστρώδους. Verba hæc satis indicant à Paulo hîc intelligi id quod paratur ex fæce in æneis vasis in quibus aqua coquitur subsidente. Quam fæcem etiam πῶρον, id est tofum vocat lib. 7. cap. 16. vbi in collyrio ex hydria πῶρον τὸν ἐν τοῖς θερμαντηρίοις ἀγγείοις εὑρισκόμενον recipit, hoc est tofum qui in vasis calfactoriis reperitur. Legitur tamen falsò θεσμοφορίοις pro θερμαντηρίοις, id quod ex Galeno constat, qui lib. 4. de compos. medic. per genera, inter medicamenta citra mordacitatem siccantia recenset tofaceum illud quod in æneis vasis calfactoriis reperitur. Sic enim locum conuerti in mea totius, Gal. operum recèns facta editione. καὶ τὸ συνιστάμενον πωρῶδες ἐν τοῖς θερμαντηρίοις ἀγγείοις. Habent tamen & hîc exemplaria πυρῶδες pro πωρῶδες. Quod autem ita generari soleat tofus in æneis vasis dum in ipsis aqua coquitur, experientia quotidiana testatur. & Galen. in comm. 1. in 6. Epidem. super textum, In renem dolor grauis. & comm. 3. in eundem lib. super textum, post mictionem concretio pueris magis, declarat eodem modo nasci in pueris tofaceum lapidem, quo extrinsecus tum in aquis calidis naturalibus concrescere videtur, tum in vasis in quibus aqua quotidie calefit. Item lib. 1. de Aliment. vbi de loto pane agit.*

De Scirrho & duritie. Cap. LXVIII.

Scirrhum contrahit vulua, aliàs repêtè, vt nulla causa euidens præcesserit. plerunque verò eundem inflammatio mouet, quæ nec soluta, nec in abscessum mutata fuerit. At

scirrho

ſcirrhorum genere comprehendetur etiam durities, quam σκλήρωμα Græci vocant, circa vuluæ ceruicem potiſſimùm obueniens: tumorem quidem pari modo repræſentans, ſed minùs tactui renitentem & cum mediocri dolore. Comitatur autem hos quoque vteri in oppoſita declinatio † & tumor qui ratione depreſſionis vehementer renititur, cum grauitate, motuque difficili, non crurum modò, ſed totius etiam corporis, atque obeundis actionibus pigritia. ſequitur non probè curatas malus corporis habitus, aquam inter cutem repræſentans. Per initia igitur ſanguis educi, aut purgatio ex hiera, Archigenis, aſſumi debet. Deinde cataplaſmata ex caricis, [f] œſypo, nitro, abſinthio: & cucurbitulas cute ferramento inciſa admouere conſilium eſt. Malagmata verò hæc, Polyarchion, & diaſpermaton, hoc eſt, ex ſeminibus confectum, & quod baccis lauri conſtat. Inſeſſus ex caricarum decocto, artemiſiæ, pulegij, althææ. peſſulos ex terebinthina, galbano, myrrha, iride, œſypo, dropaces, aquas naturales ſulfuroſas, bituminoſáſque vſurpare commodum fuerit: ſi vires conſtant, etiam helleboriſmus conuenit.

Scleroma vteri.

† Tumor ratione plenitudinis vehementer reſiſtens. Goup.

Peſſulus emolliens.

CERAE ponticæ, nardini vnguenti, ſingulorum quadrans, irini, gleucini, cyprini ſingulorum vnciæ duæ, adipis vrſini anſerinique, butyri, œſypi, medullæ ceruinæ, terebinthinæ, ſingulorum vncia.

ALIVD. Polij drachmæ duæ, myrrhæ drachmæ quatuor cum vino Mendeſio tritum irinóque imbutum ſubiicitur.

ALIVD. Ceræ thyrrenicæ, adipis vitulini, terebinthinæ, medullæ ceruinæ, mellis attici, olei veteris pares modos.

MEDICAMENTVM noxia euocans quod Græci dicũt Metaſyncriticon, & ad inflationes, Vuæ paſſæ candidæ ſine acinis vnciæ tres, rutæ viridis foliorum vnciæ duæ, aquæ marinæ ſeſcuncia, cymini drachmæ quatuor, mellis quod ſufficit. Inunctum verò peſſulum cyprino oleo immergito, & ſubiicito. Prætereà Chryſus, ab auro ſic dictus peſſulus, Libaniúſque, & Enneapharmacus affectui ſunt vtiles. verùm Titianus his magis accommodatur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Helleboriſmus. *Paulus lib. 7. aliquot rationes tradit veratri exhibendi. Tu indè colligito.*

Metasyncriticum. *Superius exposui, quid sibi velit μετασυγκριτικὸν, quod alij male recorporaticium interpretantur, nisi fortè intelligas noxium humerem euocando restauraticium.*

CORNARII.

f *Hyssopo nitro, &c. In hoc cataplasma non æsypus, sed hyssopus herba recipitur. Nam hunc hyssopi ad duritias in cataplasmatis vsum etiam Diosco. prodit. καταπλάσσεται δὲ, inquit, μετὰ σύκου καὶ νίτρου πρὸς σπλῆνα καὶ ὕδρωπα.*

De mola. *Cap.* LXIX.

MOla quoq; induratus est tumor, interim in vuluę ostiolo, interim etiam per totam ipsam prominet, tactu lapidis duriciem refert: ita vt ea & quæ superiacent deorsum trahantur, corpus emacietur, color prauus appareat, cibi fastidium vrgeat, menses supprimantur, mamillæ inturgescãt, vt in quibusdàm per initia de fœtu concepto sit suspicio. Insecuto autem tempore discernuntur: nonnullæ verò aquæ inter cutem præbent opinionem, sed hoc intercedit discriminis, quòd tumor durus sit, nec sonus fiat cum digiti iniiciuntur, quemadmodùm in morbo hydropico. g Cùm autem intenditur, in aquam subter cutem reuerà degenerat Nonnunquàm etiam insanabilis magna ex parte affectus redditur, quibusdàm & sanguis erumpit. Iraque decumbere in domuncula angustiore minus luci exposita, modicè frigida cubili immobili, omnibus ex æquo confert, sed ita vt pedes habeant elatiores quietósque. Nam motus quamlibet fluxionem concitat. Ac tumores duritiásque iis remediis quæ in scirrhis & duritiis vuluæ dicta sunt, persanabimus. Porrò hydropicas suffusiones, illis quæ in capite de aqua intercute comprehensa nobis sunt, sanguinísque eruptionem, vt etiam fluorem muliebrem curabimus. Cæterùm sunt qui molam carnem asserant informem, ipsis vuluæ tunicis adhærescentem, fœtus modo in lucem ædi. Atque hæc morbi species victus ratione laxante tractabitur, quò citius excutiatur.

Molæ ab hydrope dignotio.

Curatio molæ.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Sanguinísque eruptionem. *Cùm mola scilicet in vtero affligit, ita curabimus, vt sanguinis profluuium, quod in immoderata purgatione ex abortu potissimum accidit. Item sicut muliebrem fluxum, de quo suprà quoque est comprehensum. Basiliensis corrector dictionem vnam expunxit superfluam esse ratus. Nam legit.*

τὰς δὲ αἱμοῤῥαγίας ὥσπερ καὶ τὸν ῥοῦν. Ego ex ipſo ſenſu & exemplari veteri legendum cenſeo: τὰς δὲ αἱμοῤῥαγίας, ὥσπερ τὰς αἱμοῤῥαγίας καὶ τὸν ῥοῦν. Primùm αἱμοῤῥαγίας refertur ad id quod Paulus antè in eodem capite dixit: τισὶ δὲ καὶ αἷμα φέρεται, hoc eſt, quibuſdam verò etiam ſanguis effertur. Secundum αἱμοῤῥαγίας ad caput de immoderata purgatione vbi habet: συνεχῶς δὲ καὶ ἐπὶ ἀμβλώσεσιν ἰσχυρῶς αἱμοῤῥαγοῦσιν.

CORNARII.

g In quibuſdam autem reuera in hydropem tranſitio fit. Aldinus codex ἐπιτείνων habet, id in poſteriore editione in ἐπιτεῖνον mutatum eſt. Sed neutra lectio recta eſt. Legendum enim ἐπίτινων in quibuſdam.

De inflatione vuluæ. *Cap.* LXX.

INflatur vulua ex frigore, vel corruptione fœtus, vel ex ægro partu oſtiolo conniuente, vel ſanguine in grumum intus coacto. Aliàs ſpiritibus in concauo ipſius ſpatio conceptis, aliàs in raritatibus vuluæ corporis, quas tumor pubis & imi ventris comitatur cum duricie & dolore punctorio, qui ad ſeptum tranſuerſum vſque & ſtomachum inguinaq; pertingit, ac ſonitus digitorum impulſu tympani modo redditur. Auxiliatur ergo primùm ſanguis demiſſus, ſi nihil obſtat, mox in acceſſionibus inedia, fomentáque ex oleo rutaceo adhibentur: inſeſſus ex rutæ pulegij, artemiſiæ, caſſiæ decocto, ſimilibúſque. cataplaſmata ex ſemine apij, cumini, aniſi, ameos, farina lolij. Adhæc cucurbitulæ, tum leues, tum cute inciſa affixæ. At ſi diutiùs vitium ſe prorogauerit, purgatio ex hiera picra vtilis eſt: dropaces, ſinapiſmi, & aquæ naturales. Obſtetrix autem priùs digito peruncto inſerto grumum incumbentem ſi contingat, auferet, leniter ipſum diſſipans, rurſusque admouebit cataplaſma, ex ficu, nitro, & abſinthio. At epithemata mollientia erunt, Polyarchion, dia ſpermaton quod eſt ex ſeminibus, & diadaphnidon, ex baccis lauri præparatum. Præterea peſſi ex ruta, melle & nitro. Maximè verò hîc conducet, ficuum pinguium contuſarum drachma, cumini drach. duæ, aphronitri drachma. at acrimoniæ cauſa, in lac priùs immergantur. Iam emollientes peſſuli ſunt huic vicio accõmodati.

Cauſæ & ſigna inflationis vteri.

Curatio.

De vuluæ ſtrangulatu. *Cap.* LXXI.

STrangulatus vuluæ ad ſuperiora recurſus eſt, quæ principaliſſimas partes in doloris conſortium perducit, vt-

Partes per conſenſum dolentes in vuluæ ſtrãgulatu.

potè arterias, quas vocant Carotidas, cor, cerebriquemembranas. Comitatur affectas, cùm accessio propinqua est, torpor mentis, pigritia, crurum imbecillitas, pallida facies, [h] aspectus oleosus. Cùm iam instat strangulatus, grauis sopor premit, quæ Cataphora dicitur, mens desipit, sensuum instrumenta deprehenduntur, impediunturq;, vox obmutescit, crura contrahuntur: deinde maxillæ rubere incipiunt, [i] faciésque repletur. Cùm remittet, humiditas quædam ad tactum ex locis muliebribus præcedit, [k] ventriíq; strepitus, ac aliquod ex interaneis progreditur, ipsaque vulua paulatim laxatur, atque sic mens ipsis, & sensus redit. Cæterùm morbus iuxta circuitum mouetur, sicuti comitialis, ídque nimirùm vulua repleta, aut seminali, aut alia materia, quæ intus computruerit: ac multæ rursus à morbo sese recolligunt. nonnullæ verò in ipsis accessionibus perierunt subitò, quibus pulsus quidem crebriores, [l] & inordinatè intercidunt: deinde etiam in totum abolentur. Modicus verò humor superficiem irrorat, respiratio primùm languida est, mox in totũ abscinditur. Porrò vitium hoc hyeme & per autumnum magis infestat iuuenculas ad venerem procliues, steriles & potissimùm si ex medicina sumpta fuerint infœcundæ, item alias perfrictiones expertas. In accessionibus igitur summa deligare conuenit, crura tota, corpúsque totum perfricare, [m] vt animo destitutæ sese recipiant, item quæ fœdioris sunt odoris, naribus oportet admouere. Exempli gratia, linamẽtum ex lucerna extinctum, castorium, picem liquidam, cedriam, lanas & lacinia combustas. Quidam verò & matulam naribus admouerunt cum vrina veteri, vel deiectione cucurbitulas adglutinare vincit inguinibus & imo ventri cum multa flamma, & leues, & cute incisa. Quòd si longiùs accessio se produxerit, etiam quæ flatibus educendis sunt, proficiunt, vt quæ [n] colica dicuntur, ano subiecta, nempe cuminum, nitrũ cum melle. Item stercus clystere subducere profuerit, ne illorum appositu sedes prematur. In vuluam verò vnguenta odoratissima infusa, ipsam solent detrahere, sicut amaracinum, malabathrinũ, ac sinapi, partim naribus offeratur, partim applicetur pedibus. Deinde inclamabit aliquis ipsas voce asperiuscula, excitabítque, & ea admouebit, quæ per sternutamenta euocant, ex castorio, struthio, & pipere. vbi accessio conquierit, vomitum cogere, cibum nullum aut

Signa.

Curatio.

paucum præbere oportet. A septimo die, purgatio ex hiera diacolocynthidos dabitur, poſt triduum cucurbitulæ defigentur lumbis & iliis. Mox caſtorei potione vtemur, nunc artemiſiæ decocto, nunc ex mulſa: in quibuſdam enim hoc vel ſolum ad integram morbi curationem abundè fuit. Inſeſſus porrò & peſſus mollientes his adiungentur. Atque hęc ad acceſſiones proficiunt, verùm vt totum corpus reficias, à ſanguinis dimiſſione auſpicatus, ad purgationem ex hiera tranſgredieris. Inde picram ex aloë factam exhibes drachmæ pondere cum tribus aquæ mulſæ cyathis, diebus continuatis, vel interpoſitis menſura duarum drachmarum, cum ſenis aquę mulſæ cyathis. Iam dropaciſmos, cucurbitulas, & ſinapiſmos vtiliter applicas, nec non acopa ex euphorbio. Poſteà exercitiis vti, frictione & vocis exercitio prodeſt, denique & aquis naturalibus.

CORNARII.

h aſpectus triſtis. Græcè eſt, βλέμμα περιλίπαρον. Sed ego περιλύπηρον legendum eſſe arbitror, id eſt triſtis aſpectus. Neque enim video quid pingui aſpectu accipiendum ſit.

i καὶ τὸ πρόσωπον ὑποπίμπλαται. Suſpicor autem legendum eſſe ὑποπίμπραται, id eſt facies aliquantulùm ardeſcit.

k & murmur quoddam inteſtinorum præcedit. Legito Græcè, καὶ βορβορυγμὸς προσέλευσι τις τῶν ἐντέρων. Aetius enim ſimpliciter habet lib. 16. cap. 68 καὶ τὰ ἔντερα βορβορύζουσι. Verùm quod legitur in impreſſis, murmur fieri ſignificat, & progredi aliquod inteſtinum: quam ſententiam quum & rei ratio, & experientia neget, neque Paulus prodidiſſe credi debet, vt ſic ſcripſerit, καὶ βορβορυγμὸς, καὶ προσέλευσι τὶ τῶν ἐντέρων.

l & inordinatè ſubtremiſcentibus ſubaudi pulſibus. ὑποσπαιρόντων.

m & velut eos qui in animi deliquium inciderunt reuocare.

n velut collyria in anum ſubdita. Falsò legitur, διὰ τὰ κωλικὰ δακτυλίῳ προστιθέμενα, pro κολλύρια. Sic enim ſuprà cap. 42. appellauit ὑπόθετα κολλύρια.

De vuluæ procidentia. *Cap.* LXXII.

Vulua procidit raro quidem, ſed multis occaſionibus: vel enim ab alto delapſa, & in coxas firmata, membranis, quæ interaneum id continent, ruptis, aut extractione ſecundarum ſimul ipſam extrahentium, vt quæ eidem adhæreſcant quemadmodum in partu difficili; vel indiligentiùs, imperitiúſq; extracto fœtu, vel ex vulnere, vel aliqua animi perturb

Cauſæ vteri procidentiæ.

perturbatione, scilicet nuntiato filiorum interitu, aut hostium insultu, aut periculosa nauigatione, aut eiusmodi quadam causa: vt cum tota corporis mole soluta, vulua simul sit deuoluta, vel ob resolutionē, imbecillitatémq; particularū, vt in declinantibus ætate potissimùm accidit. Procidit autem iuxta os ipsius. Quidam verò & totam vuluam prolabi memoriæ produnt, quod à vero longè abest. Qua enim ratione sursum redacta queat affirmari? Conuenit igitur fæcibus clystere priùs euacuatis, vrinaq; excreta, quò vulua vndiquaque sit libera, laborantem figurare supinam, vt coxas habeat sublimiores, poplitésque flexos cruribus diuaricatis. Deinde hapsum capere ex lana, figura & crassitudine sinui muliebri proportionalem, tenuíque linteo circundare, & in succum acaciæ, vel hypocisthidis vino dilutum demergere, tum vuluæ inserere, & citra violentiam totum quod procidit sursum agere, °quoad tota moles in sinu tactus subsederit. inferna ab vmbilico regio spongia in posca expressa extrinsecus contegenda est. Mulier iacebit extensis adaptatísque inuicem cruribus, vt alterum alteri incumbat. Inde cucurbitulæ agglutinabuntur cum flamma copiosiore vmbilico, & vtrisque iliis: naribus odorata admouebuntur olfactanda. Tertio die lana sinui iniecta, mulier insideat in vino nigro austero modicè tepido, vel in decocto myrti lentisci & malicorij. his probè peractis, lana ingesta tollitur. Altera in vicem prioris eodem humecta medicamento inseritur. Cataplasmata à foris imo ventri superiniiciuntur ex palmulis, polenta, vel lenticula & malicorio cum oxymelite, ac tribus diebus interpositis rursus hæc fient, quoad perfectè curationem absolueris. At si processu temporis id quod prolapsum est, putredinem fuerit expertum, idipsum auferetur, nullius metu periculi. Etenim vulua vniuersum ablata, vbi computruerat, mulierem superuixisse commemorant.

Curatio.

Vterus totus ablatus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

σπλάγχνον Interaneū.

Quæ interaneum id. *In Græco codice est, οἱ κατέχει τὸ σπλάγχνον, quod est, quæ continent viscus. Appellat vterum; viscus. Ego dixi interaneum, nam cor iecur, cerebrum, pulmo, lien propriè viscera appellantur.*

Vulua procidit.

Quidam verò & totam vuluam. *Paulus negat totam vuluam posse procidere. At nostris temporibus in vna & altera totam procidere extra sinum vidimus, ex cornibus tantùm & quibusdam adhuc*

adhuc ligamentis suspensam, cuius rei etiam hodie testimonium adferre possumus.

Vaporibus & suffimentis vaporum. *Verba Græca ita habent, ὑπαλμισμοῖς, καὶ θυμιάμασι, quasi dicas subuaporationibus & suffimentis.*

ὑπαλμισμὸς θυμίαμα.

CORNARII.

o *donec tota moles ad sinum redigatur.*

De muliebrium locorum clausura, quam Phimon appellant. *Cap.* LXXIII.

LOci muliebres circa ipsorum os clauduntur, vel ex præcedente exulceratione, vel in scirrhum durata inflammatione. Curabuntur insessibus qui emolliant, ex hydrelæo & fœnugræci decocto, consimilibúsq; cataplasmatis & pessulis. Porrò si malum inueterauerit, suffimentis vaporibúsq; iis qui ex aromatibus confiunt vtendum erit. Iam verò soluit etiam hoc vitij cùm nihil aliud sit quàm vuluæ ostioli astrictio, pessulus ex œsypo, nitro, resina, & terebinthina.

Causæ phimi.

Curatio.

Vt sterilis mulier concipiat. *Cap.* LXXIIII.

COmmuniter itaq; ambobus congruit, & viro & mulieri vniuersum corpus conseruare probè temperatum, laboris, cibi, balnei, & reliquorum omnium mediocritate, & quod inter ea maximum est, curare ne habitu sint obesiore. Neque enim pingues liberis procreandis sunt idonei, eò quòd genitalibus mutuò se contingere haud possint commodè, tum quòd momentum seminis emittant. Neque tamen nimis extenuati liberis operam dare feliciter queunt. Iuuabunt autem ipsos omnia calefacientia, & leniter inflantia: vinum itaque calidum modicè sumptum. Et ex oleribus, eruca, horminum, erysimum, & consimilia: ruta verò & calamintha omnino vitanda sunt. At si humorum quodam vitio fœmina non concipiat, hos expurgare, aut proba victus ratione emendare expedit: Propriè verò mulieribus conueniet, curam locorũ genitalium quàm fieri potest maximam habere, & menses sine vllo impedimento emanare. Cùm igitur propinqua est purgatio, cibi potúsque quàm maximè licet mediocritatem curæ habebunt, & ex iis quæ purgationi irritandæ sunt, aliquid assument, cuiusmodi sunt odorata olera, & acria, vtpotè scandicem, crithmon, fœniculum, apium, smyrnium. Porrò vuluæ intemperiem corrigere oportet: frigidiores itaque notat menstruorum retentio, victus

Conceptionem iuuantia, & impedientia.

Intẽperies vteri frigida.

frigidior,& crassi succi,stupidum quid in ventris parte inferna lumbis,& cruribus oboriens. Quæ verò penitus refrixerunt, ne venerem quidem appetunt. Quare conuenit cum aliis remediis,tum fomentis omnibus & iis quę constat suffitibus,calorem reuocare. Nec abs re fuerit,castoreum bibere,& ex seminibus odoratis, cuminum, anisum, pulegij comam,iuniperi fructum, pipere singulis adiecto. at fomenta ipsarum vuluarũ, partim vapores erunt qui inferius per sellam assumentur,partim aqua calida ad collutionem iniecta, in qua decocta sit saluia,artemisia,ruta,iuncus odoratus angulosus,pulegium,acorum, seminaq; odorifera. hæc singularum etiam inferiori ventris regioni ab vmbilico applicantur. Præsidio est,& polyarchi epithema. Item inferioris ventris coxarúmq; fricationes nihilominus conducunt. Insuper in pessis subiiciuntur ex myrrha, ruta, galbano & castoreo, vbi priùs aqua mulsa, aut marina vuluam foueris. proficit

Calida. etiam ad hæc pessulus Gone appellatus. Calidiores locos fatetur corpus totũ calidius,menses pauci & laboriosi,genitaliaq; mulieris exulcerantes. corriguntur modicè humectis & frigidis, cuiusmodi sunt olera quidem lactucæ, maluæ, blitum,cucurbita,cucumis,pepon,atriplex,portulaca, aliiq; cibi consimiles. vesicæ, abdomini,& lumbis frigida applicantur cataplasmata, sicciq; illinuntur. At humiditatis vitio fœ-

Humida. cunditatem frustrari indicat, in coitu vulua humescens, tenuius & copiosum menstruum. His victus vtilis est siccior, labores,superiorũ perfricationes, vomitus, cibi sicci & mediocres. Profuerit & vuluam acerbis medicaminibus continere,quale est lentisci decoctum,myrtorum,rosarum,rhus: item mali granati floris, P rubi ramusculorum teneriorum,

Sicca. & gallæ. Sicciorem verò vterum contrariis curare oportet, balineis dico,inunctione,& alimento humido,olerosóque, mediocri vino, & non nimis veteri. Quòd si à crassioribus

Intēperies vteri cum humore. succis concipere impediantur,siquidem rodens aliquis fuerit, qmulierem probè purgare conuenit medicamento quod cuilibet humori proprium est. maximè autem picra ex aloë, mox sero lactis aluum ducere,& victum probiorem deligere. Pituitosos autem humores laboribus vacuare,sudoribus, & vomitu: vel per inferiora. Cæterùm ex medicamentis epithymum quoque,euphorbium,piper,dauci semen, petroselini semen, omnia contrita drachmarum duarum pondere

potui

potui rectè dantur. Hoc & ventem probè ducit, ac vuluam calefacit,[r] quemadmodũ ſæpe iam menſes eruperunt etiam iis quæ purgationem non ſunt expertæ. Poſtquam verò vterum emendatum eſſe conſtiterit, menſtruis bene reſpondentibus, tunc venus eſt ineunda, purgatione deſinente. Iam verò, quoniam ſpiritus ſimiliter in vulua incluſi conceptionem impediunt, notas ipſorum ex capite de vuluæ inflatione ſumemus. Medemur autem parciore primùm victu, mox cuminum, anethum, apij ſemen, rutæ, aniſi, & pleraq; aromata præſtamus, partim potanda, partim ſubiicienda. Conniuentes locos aperiemus iniectis clyſteriis odoriferis, fomentíſque ex malua, ſemine lini, fœnugræco & oleo. Nõnunquam etiam melle, validioribúſque, artemiſia, cunila, calamintha, pulegio, & anthemide.[s] Præter hæc conuenit vti terebinthina, nitro, cucumere agreſti, elaterio, caſia, picis ſero. Quibus autem os hiat, victus, fomenta, medicamina ſicciora aſtringentiáque, grana mali punici, lentiſcus, rubi radices, myrta, & quæ humidiori vuluæ congrua ſunt adaptantur. Peruerſiones autem fomentis inſtaurare ac dirigere oportet,[t] item iis quæ molliunt inſertis. venus autem à tergo exercita, ad concipiendum videtur conducere.

À flatu impedita conceptio.

CORNARII.

p *καὶ βάτου τῶν ἀπαλῶν ἀκρεμόνων, καὶ κικίδος. Deeſt in Græcis codicibus ἀκρεμόνων.*

q *Oportet purgare mulierem, quemadmodam quiſque humor peculiariter id exigit. Hîc καλῶς ſuppoſitum eſt pro καθὼς. Neque legendum καλῶς ὡς.*

r *quemadmodum ſæpe etiam menſes his quæ non purgantur prodire fecit.*

s *In peßis verò vtantur terebinthina, &c. pro πρὸ δὲ τούτοις, lege προσθέτοις. ſunt enim πρόσθετα, quæ in peſſos ac ſimiles figuras efformata ad vterum ſubduntur.*

t *& mollientibus peßis ſubditis, καὶ τοῖς μαλακτικοῖς προσθέτοις legendum, non καθέτοις.*

De Vuluæ ſciſſuris, Condylomatis, & hæmorrhoidibus.

Cap. LXXV.

IN vuluæ oſtio rimæ, quas Græci Rhagadas vocant, ex enixu violento fiunt. Primùm ſanè latent cum recentes adhuc ex partu ſunt dolores, poſteà verò paulatim percipiuntur, aliàs manus tactu, aliàs in coitu, quando & propter affricationem

cationem cruorem reddunt. deprehenduntur autem sinu adaperto: etenim diruptiones scissuręque in ostioli circuitu oculis patent. In quibus manuum operationem rodentiaq; medicamina vitantes, simplicioribus insessibus, pessulisque vtemur. prodest etiam tetrapharmacum dilutum. At si callum contraxerit, medicamento quod charta constat, ex rosaceo vtendum. Sin autem ipsius vim non tulerint, iridem illyricam terebinthina exceptam imponito. Vlceribus iam cicatrice obductis, conueniet ex cadmia præparatum, aut aliquod ex iis quæ sedi consecrata sunt: veluti quod dia lythargyru, hoc est argenti spuma inscribitur. Cùm verò scissuras veteres in condylomata degenerare contigerit, similibus excindi, adq; cicatricem duci debent. Cæterùm hæmorrhoides vuluæ os, & ceruicem infestant, quæ in partibus instrumento ad perspiciendam vuluam accommodato exploratis, deprehendentur,[u] inde quòd excrescentia in accessionibus appareat dolorifica, cruenta & subrubra. At vbi remiserint, fluxio citatur citra dolorem subliuida & fæculenta. In his igitur cùm morbus remittit, volsella modò fieri queat, præhensas amputare oportet: sin minus, certè medicamentis ipsas destringere, partim attingẽtes sicco malicorio cum galla, aut huiusmodi aliquo, partim iis quæ in vulua sanguinem fundente exposita sunt vtentes: †quæ etiam profluuiis, & hæmorrhoidibus conducent, eò potissimùm distinctis, quòd vulua continuo cruore manet per remissionem, non solùm in menstrualis purgationis tempore.

Cõdylomata.

Hæmorrhoides vuluæ.

†quæ ob imbecillitatem sanguinem fundẽtibus. ἃ καὶ ταῖς διὰ ἀρρωστίαν αἱμορραγούσαις. Goup. ῥάγαδες.

ANNOTAT. ANDERNACI.

In vuluæ ostio. *Rimæ, aut fissa vocantur Latinis, quæ apud Græcos ῥαγάδες, etsi nonnulli τολίδας ita nominent. Celsus libro sexto rhagadia appellat.*

Subliuida & fæculenta. *Codex Græcus impressus, aliíque nonnulli scripti manu habent: ὑποπέλιον καὶ τρυγώδη. pro ὑποπέλιδνον καὶ φυγώδη, ita etiam legendum putat Oroscius: Gemusæus autem non aduertit.*

Volsella præhensas. *Græcè sonat μυδίῳ διακρατήσαντας. Est autem μύδιον, ferramentum quo aliquid prehendimus, quod Celsus Volsellam nominat: Neque quicquam, inquiens, commodius est quàm volsella prehendere, sub eáque quod volumus excidere. Græcus quidam author anonymus ait: ait τὰς δὲ κεχαλασμένας σταφυλὰς ἀμέ-*

μύδιον: Volsella.

φως

φὰς ἐκτέμνομεν μυδίῳ λαβόμενοι, hoc est: Vuas autem immodicè relaxatas volsella præhensas excindimus.

CORNARII.

u Eminentia apparet circa exacerbationes dolorosa, cruenta, ac rubicunda. In interuallis autem rugosa, doloris exors, subliuida, ac stillans. Hæc rectè in Græco sic legantur ὑπεροχὴν φαίνεσθαι κατὰ μὲν τοὺς παροξυσμοὺς ἐναλγῆ, δίαιμόν τε καὶ ἐνερευθῆ. ἐν δὲ διαλείμμασι ῥυσσὴν καὶ ἀναλγῆ, καὶ ὑποπέλιον, καὶ, σταγγώδη. *Opponitur enim* ῥυσσὴ ὑπεροχὴ *ei quæ prætumida est, &* ἀναλγὴς ἐναλγεῖ, *&* ὑποπέλιος τῇ διαίμῳ, *&* σταγγώδης τῇ ἐνερευθεῖ: *stillat enim guttatim* σταγγώδης, *quum* ἐνερευθὴς *rubicunda manens nihil sanguinis effundat.*

De partu difficili. *Cap.* LXXVI.

DIfficilis partus accidit, aut vitio parientis, aut fœtus, aut secundarum, aut foris aduenientium. Parturientis quidem si crassa obesáque sit, aut vulua tota exigua, aut dolorum imperita, aut timidiuscula, aut inflammationem [in locis genitalibus aliáve particula experta] aut alio quodã modo laborans, aut natura imbecillis, vt fœtum nequeat propellere, aut si ante tempus pariat. At fœtus vitio, si vel inusitatæ magnitudinis existat, vel exiguus & modicæ grauitatis, vel magni capitis, vel monstrosus, vt biceps, vel mortuus, vel viuus quidem, sed imbecillis, vt forás non possit procedere, vel si plures fœtus sint. Nam Herophilus, quinque ædidisse mulierem, memoriæ prodidit. Vel si figuram naturæ contrariam obtineat. Naturalis siquidem figura est fœtui: prima quidẽ, qua manus femoribus porrectæ sunt, & caput nusquã inclinans ad os vuluæ rectà dirigitur. Proxima huic vbi in pedes conuersus est. Aliæ omnes præter has à natura abhorrent. Ob secundas, quod velamentum [intus] est, partus redditur difficilis, si aut non auellatur ob crassitiem, aut priusquàm opus est propter subtilitatem abrumpatur, humore siquidem euacuato, infans præ siccitate ægrè deuoluitur. Ab externis difficultas oritur, aut frigore, quod vuluam densauerit, aut calore immodico, qui vires dissoluerit, aut ex quodam fortuito accidente. x Si igitur ex astrictione, aut veluti fœtu adfirmata pariendi oriatur difficultas, laxatione prius opitulandum, infundendo largiter oleum dulce, & calidum, cum decocto fœnugræci, aut maluæ, aut seminis lini, aut etiam oua, quòd lenĩedi facultate prædita sint. Deinde &

Causæ difficilis partus.

[In vtero, aut aliquo alio genitalium & naturaliũ partium loco]

Quinque fœtus vno partu editi.

[interius]

pubem cum abdomine & lumbis cataplasmate obducere, in quod semine lini constat, aut aqua mulsa, aut hydrelæo, in sessibúsq; similibus prodest. Insuper laxationes balineis moliri, nisi febris, aut alia quędam occasio impedierit, mouerēque parientē sella in aëre calido mediocriter. Nonnulli etiā conquassationes validas, sternutamētísq; ciendis idonea adhibuerunt. Timidæ, mentis robur admouendum: imperita dolorum docebitur, vt validissimè spiritum comprimat, & ad inguina depellat. Animo deficiens iis quæ deliquio abigēdo sunt, naribus admotis recreabitur. Alleuiata mediocriter, cibo modico refocillabitur. Obesam mulierem in lectulo resupinam figurare oportet, vt ad femina genua succlinet, inflectátq;, quò vulua ad abdomen tendens, è directo ostioli habeatur, quod ceratis, aut pinguitudine delinire digito oportet, & sensim aperire. Atq; si morbus aliquis particulas malè habeat, etiam huic prospicere. Ad hæc stercus detentum molli clystere emoliri, & [secundas] clausas diuidere, aut digitis, aut ferramento quod [πολύκοπον] vocant, in ipsis occultato, sinistra manu pręcedente. ac humorem quendam oleosum in vuluæ spatium interius clysterio indere. Verùm vbi fœtus præter naturā figuratus fuerit, naturalem reddere figuram decet, partim pellendo, partim adducendo, partim flectendo, partim in rectum agendo. Et si quidem manum pedémve præmiserit, non attrahere mēbro prehensum oportet, magis enim affirmatur, vel luxatur, vel etiā abrumpitur: verùm digitis humero infantis, vel coxæ affixis rursus in cōuenientem locum id quod præmissum est, diducere. Porrò si cum firma adhæsione, totius infantis indecora fuerit figura, sursum prius ipsum ab vteri ore sublimen detrudere consilium est, deinde prehensum rursus ad os dirigere. Postremò si plures vno infantes deferantur, iterum à superiore, infernaque parte referes, sic vt omnia sensim & citra cōtusionem fiant, oleo locis perunctis. Tempus quo in sellam collocabitur parturiens, est cum vuluæ os dehiscens, digito occurrit, & quod præruptum est, procumbit. Verùm si non procedat, quòd infans mortuus sit, aut alia de causa ad extractionem quam Græci ἐμβρυουλκίαν appellant, veniendum est.

Ad ilia.

[cum ea tā solida sunt, vt eas fœtus nō possit perrumpere]
[polypicum gladiolum vt lib. 6. cap. 74.]

ANNOTAT. CORNARII.

Si igitur ob coarctationem aut velut obturationem fœtus pariendi difficultas fiat.

De

De coxarum morbis. Cap. LXXVII.

COxarum dolor ab articulari morbo nihil differt, nisi quòd ipsius causa, nempe crassus pituitosúsque humor in sola coxarum compage, articulóque concretus insideat. Dolor ipsis à gibba natium regione inguinibúsque ad genua vsque, in plurimis autem ad summum vsque pedem pertinet. Per initia igitur ægro nobis oblato, fæcibus clystere vacuatis, vena in cubito secanda, cum sanguinis detractione: si autem vetustas vitium occupauerit, ex talo partis affectæ imminutionem sanguinis moliemur. In accessionibus fotu hoc vtendum, Cyprini cyathis octo, aceti cyathis quatuor, nitri cyathis duobus, cachryos cyatho vno, succidis lanis calida admouentur. Deinde applicabitur ipsis farina lupinorũ amarorum cum oxymelite, aut farina lolij cum resina, cucumeris Syluestris radice, nitro, calamintha, cachry, baccis lauri. Iam calamintha sola vtiliter ex oxymelite, aut aqua mulsa admouetur. Emplastro verò hoc quod leniẽdi facultatem obtinet, vtendum est. Ceræ drachmæ centum, terebinthinæ drachmæ vigintiquinque, æruginis drachmæ sex, myrrhæ, galbani, iridis, singulorum drachmæ sex, cedriæ drachmæ quinque. Propinabitur ipsis liquoris cyrenaici quantum eruus implet, aut castorij drachma cum opopanacis tribus obolis. Porrò radicis capparis cortex potui datus, & cataplasmatis admistus est remedio. Cùm autem dolor multus excruciat, etiã medicamenta à dolore leniendo ἀνώδυνα dicta locum habent, vtpotè quod ad Philonem refertur, & quod duplici pipere constat. Hoc autem enema infeꝛretur, Mellis cyathus vnus & semis, olei tantundẽ: aquæ cyathi duo, nitri drachmæ octo, terebinthinę drachmę quatuor. His calidis iniectis, anus debet foueri, vt longiori tempore ea retineãtur: muccosa vacuat nonnunquàm & sanguinem, quandò etiam magis opitulatur. At si malum perseueret, quod rarum est, iterum frequentius eo vtendum est, in vicem aquæ, centaurij decoctum admiscendo. Sanguinem verò trahit & thlaspis semen per inferiora inditum, succus elaterij, & medicamentum ex ipso factum, vel quod ipsius radicibus constat. Item oleum sicyonium, salsorum piscium muria, & oliuarum colymbadum probè per anum ingeretur. Cucurbitulæ coxendici multa cum flamma, cute prius incisa defigendæ, interim quoque hirudines. Quod si his malum

Coxendicis morbi ab articulari differentia, & eius causa.

Curatio.

non finitur,ad purgationem eũdum est,aut ex hiera, aut colocynthidos partis internæ probè contritæ drachma offeretur in aquæ mulsæ cyathis duobus, aut paulò amplius, aut minus,pro laborantis virtute, & alui facilitate dabitur.In aqua verò mulsa ruta decoquatur. Plus etiã ex cucurbita Syluestri confecta rectè hos expurgat.In quibusdam verò & vomitus à radiculis citatus per initia profuit. Cùm morbus se remiserit, dropaces ipsis applicantur, acopáque ex euphorbio sunt vtilia,præsertim quòd à varietate vocatur Pœcilon. item balineæ naturales his accommodæ. Si desiderantur,in aliis lauabunt balneis,commemoratísque vtendum est acopis,& compositis nitris,medicamento Asclepio,&eo quod ex euphorbio,adarce,nigro veratro,castoreo, pyrethro, pipere,pedicularia,quam staphida agriam vocant, simili pondere confit. Secundùm balineas inspergentur picis aridæ vnciæ tres, sulfuris ignem nõ experti vnciæ duæ, cuti adhuc calidæ: quæ charta etiam contegetur. At si ne hæc quidem profecerint,vel reliquiis morbi remanẽtibus,congruum erit & sinapi cum caricis, vel etiam per se illitum. In totum verò hos restituit sanitati, Iberidis herbæ vsus, quam Lepidion quoque, alij Agrio cardamon hoc est, Syluestre nasturcium appellant. Quæ verò apud nos fruticosa nascitur similibus lauri foliis & multò amplioribus, respondere, multa experimenta testantur, non solum in coxarum, sed in aliis quoque diuturnis affectibus, per æstatem verò longè sunt efficaciora.Atqui si folia tunc non produxerit, cortex ipsius radicis cõtunditur cum adipe suillo, vt emplastri speciem repræsentet,inde linteolo densiori illitum locis maximè dolentibus imponitur, nempe toti in natibus gibbo & femoribus, sinésque tam diu quoad cuticula superior nigrescat, aut ex toto liueat.Posteà ipsum auferes, lotóq; ægrotanti ceratum impones,opopanacis drachmas quatuor, quæ aceti cyathis duobus dissoluuntur,excipiuntúrque cerato cyprino. Quòd si talium adurentium vsus abominentur, emplastris vti refectoriis oportet,è quorum numero hoc quoq; est, ceræ, resinæ pityine singulorum drachmæ duodecim, terebinthinæ, columbarum Syluestriũ stercoris, feculæ vini combustæ recentis, singulorum drachmæ sex, galbani sesquidrachma. Atque ex reficientibus est quod leæna appellatur. vtilia verò sunt quæ ex lixiuio & nitro præparantur.Iam nonnulli iis vsi

Iberidis vsus.

sunt

ſunt potionibus quæ ad annum continuantur, in quorum grege habetur medicamentum diateſſaron vocatum: chamædryos pondo, gentianæ deunx, ariſtolochiæ rotundæ deunx, rutæ ſeminis ſicci ſextarius. hæc tuſa cretáque dantur quotidiè cochlearij menſura ieiuno, & probè concoctione obita, ex duobus aquæ frigidæ cyathis ad annũ, donec morbus finiatur. Eadem promittit medicamentum dia hepta, id eſt ex ſeptem confectum, & quod ad Proclum authorem refertur. Exercitia abſoluuntur, inambulatione, continuis flexionibus, ſaltatu, & curſu. Cibus mediocriter tenuis & concoctu facilis conuenit. porrò ſi malum nulli ex commemoratis cedit, aliàs in ſuppurationem conuertitur, aliàs neruis qui artus conuinciũt, laxatis, membrum luxatur. Quarè cum vitium lõgius ſe prorogat, articulum tribus quatuórve locis vrere oportet, vt in chirurgica dicetur, ac compluſculis diebus vlcera adaperta, ſine cicatrice ſeruare.

ANNOTAT. CORNARII.

A gibba natium regione. *Græcè legitur* ὁ δὲ πόνος αὐτοῖς ἀπὸ τῶν κατὰ σφαίρωμα καὶ τὸν βουβῶνα τόπων. *Ad verbum ſonat: Dolor autem ipſis ex locis iuxta ſphæroma, & bubonem, &c. Quæ iam pars ſit* σφαίρωμα, *audi. Autor quidem Græcus anonymus ita ſcriptum reliquit:* λήγει δὲ ἡ ὀσφὺς εἰς τὸ ἱερὸν ὀστοῦν. παρ᾽ ἑκάτερα δὲ τούτου τὰ ἰσχία ἐστὶ, ἐφ᾽ οἷς οἱ γλουτοὶ διὰ τὸ ὀστὰ εἶναι ὑποκείμενα μέγιστα ἔνθεν ὑπεστρώθη αὐτοῖς σώματα σαρκώδη, ὧν τὰ κυρτώματα ἐκ τοῦ περιφερῆ εἶναι, σφαιρώματα προσαγορεύεται. *Hoc eſt ad verbum: Deſinunt autem lumbi in os ſacrum. Vtraque huius parte coxæ ſunt ſuper quas nates eò quòd oſſa ſubiecta ſint maxima. Hinc carnoſa corpora ipſis ſubſtrata ſunt, quorum gibba, inde quòd rotunda ſint,* σφαιρώματα, *quaſi orbiculata appellantur.*

σφαίρωμα.

In quibuſdam & vomitus à radiculis. *Ita ferè ſemper Celſus interpretatur,* ἔμετος ἀπὸ ῥαφανίδων *intelligit autem raphanum. Vide ſeptimum librum, vbi de vomendi modis præcipit.*

Lixiuio. *Sic Græcis* κονία, *aut* κονία στακτὴ *vertimus. Malè Oroſcius hîc* κονίαν πρωτοστάκτην *lixiuium vertit cinerem, qui primus deſtillauerit, cum* πρωτοστάκτη *ſit lixiuium quod cinere & calce adiecta ſit, apud Paulum in ſeptimo.*

CORNARII.

y *Et compoſitis his. Gracè legitur,* τοῖς τε λελειμμένοις ἀκόποις χρηστέον, καὶ τοῖς συνθέτοις νίτροις. *Videtur itaque* νίτροις *corruptè legi pro* τούτοις. *Sequuntur enim compoſita quæ adhibenda cenſet.*

De Podagra & articulariis morbis. Cap. LXXVIII.

Arthritidis causa duplex.

NOn sola particularū corporis imbecillitas, podagricos articulariósque cruciatus excitat, quoniam accessiones, sine vllo temporis interuallo vrgerent, quatenus infirmitas imbecillibus articulis semper incumbit. item ne humor quidem solus hos dolores creat, quandoquidem non solis vitium articulis insidet: sed vtrunque & humor à natura alienus, & particularum imbecillitas morbum adfert articularium. quoties enim altrix particularum facultas imbecillior, ciborum grauatur copia, ex qua cruditates enascuntur, humor superans, in quodcunque articulamentum, quod anteà imbecillius euaserit, se confert, & artubus sese insinuans, colligantes neruos distendit, dolorem excitat: neque enim neruos, per quos motus dispensatur arbitrarius, affectu primario, inflammatio infestat, quoniam oporteret etiam medios internodiorum locos, ipsam occupare, vtpotè tibias medias aut femora aut cubitos, aut brachia. attamen afficiūtur iidem nerui lege consortij, quod cum articulis ineunt. Quousque igitur & solus humor pedum articulamenta molestat, podagra vitium nuncupatur. Vbi verò causa in omnes corporis articulos compulsa fuerit, ἀρθρῖτιν Græci nos articularios morbos appellare consueuimus. Quo vitij nomine, vertebras, humeros & maxillas comprehendimus, omnémque articulum, quicunque morbo implicatur. Nonnulli verò aures, dentes, guttur, & nonnunquàm iecur, lienémque articulariis doloribus conflictari pronuntiant. A quibus nisi de subito vitium in artus sese recipiat eructétque, periculum breui tempore laborantes occupauerit. Sed humor superans qui iuncturis sese inserit, nunc biliosus est, nunc sanguineus, aliàs atra bile vitiosus, plerunque etiam pituitosus crudúsque, copia alimenti, aut cruditate, aut otio congestus, verùm vetustate in articulis crassescit, & glutinosior euadit: sic vt in duritiem contumacissimam, quam Latini tophum, Græci poron appellant, occallescat. Interim verò diuersa humorum colluuie, vitium contrahitur, ob quod ægrè dignosci, & difficulter medicamentis elidi potest, vel etiam penè nullo remedio sanescit. Cæterùm hoc mali frequenter antecedit improbus labor, vehemens ambulatio, equitatus creber, vsus veneris intempestiuus, insueta frigidæ potio, frigido-

Podagra.

Arthritis.

rúmque,

rúmque, vel multorum noxiorúmve ciborum esus, multus vini vsus. Iam aliqui prolapsu, vel deturbatione, vel propulsu, vel distorsione, vel id genus aliis, prima morbi fundamenta iecerunt, † materia quidem præcedente in corpore, quæ anteà conquiescebat, nunc autem à causa primaria est commota. Mœrores autem, curæ, peruigilia, & reliqui animi affectus, non modò mouent, sed ipsi quoque noxios succos, siue primario, siue ex accidenti procrearunt. Variæ igitur, vt à me dictum est, affectus causæ habentur. Sed deprehendi tamen facilè humorum noxam inferentium discrimina possunt, tum suis coloribus, tum iis quæ superueniunt denotata. Siquidem biliosa defluxio præter colorem pallidum & rubidum, caloris sensum dolorémque acriorem efficit, & protinus in cutem sine magno tumore erumpit, incandescítque calidis impositis, sicut è contrario iis que refrigerant remittitur. Hoc sanè cum aliis omnibus magna ex parte, tum maximè iis qui à bilioso humore originem habent euenire consueuit. Subinde febris in ipso accessionum statu accedit, quando & sitis conficit. Pari modo in melancholicis, color partis nigrior reddetur, in pituitosis exalbidus & aquæ subter cutem similis apparebit, vbi dolor altiùs delitescit, & tardius in tumorem sese attollit. quemadmodùm si sanguineus humor redundet, cruentus color emergit. Verùm vt singula exactius dignoscas, superior victus ratio reliquáque consulenda tibi veniunt.

† materia antè coaceruata in corpore. Comp.

Humorum notæ.

Curatio biliosæ defluxionis articulis conceptæ.

INITIVM curationis si flaua bilis articulos exerceat, magísq; ipsius qualitas, vacuatione noxij humoris tentabitur per medicamenta purgantia. quale est maximè quod ex rhodomelite temperatur, tum quod malis cotoneis constat, item antidotum ex hiera picra, & aloë catapotia. Per accessiones verò à foris vtendum rosaceo cum oui luteo, & vini momento, particulam sensim infricando, herbæ autem admouentur quæ refrigerant, vt solanum, portulaca, altercum, semperuiuũ, palustris lenticula, seris, papauer, polygonium, rosarum folia, & consimilia: Ea nunc per se illinuntur, nunc cũ micis panis posca imbutis adhibẽtur, vel hordeacea farina cum rosaceo instar cataplasmatis superaccõmodatur. At in Erysipelacea inflammatione articulorũ manifestò lenietur cucurbitæ recentis cortice imposito, aut peponis, aut cucu-

meris carne,& per se,& cum pane,item perdicij foliis & hederæ cum pane vel tenuiore parte polentæ. Ad hæc psyllium farinæ hordeaceæ incoctum,ardentes inflammationes mirandum in modum solatur. simili modo & rosaceum ceratũ cum quibusdam refrigerantibus succis illitum,& quod ex fabarum lomento componitur. habet autem hoc pacto : ceræ vnciæ quinque , chamemælini , rosacei , singulorum vnciæ duæ & S.fabacei lomenti semuncia,ouorum lutea quinque.

† deinde albo ouorum admixto, quæ lectio magis cõuenit. Goup.

ALIVD cataplasma. Virentes maluæ coctæ teruntur,psyllium priuatim in viscũ redactũ, admiscetur: † deinde ouorũ luteis admixtis, oleóque chamæmelino applicantur. Si verò tantus vrgeat dolor,vt laborãs par esse ferẽdo nequeat, medicamẽto ex croco,glaucio& opio vti conueniet,quæ in posca tritáve sublinentur, vel cũ micis forma cataplasmatis obducuntur. Galenus autẽ,huius meminit, lacrymæ papaueris drachmas quatuor,croci drachmã cum bubulo lacte,vel capillo trita, vel panis micã iniicito,& emolliens rosaceo excipito,ac vtitor cataplasmate,aut opium crocúmq; pariter trita in lacte,cerato rosaceo excipito. Contulerit etiam eadẽ parte in accessionibus ceratum ex turpena pisce confectũ, item oleum ex eodẽ expressum. Persimilis est hoc efficaciæ,micarum panis aqua, vel posca maceratarũ & semperuiui,vel portulacæ, vel solani vel palmularum carnis & papaueris capitũ seminis,pari portione , ouorum tostorũ luteorum & rosacei quod sufficit, accõmodato in cataplasmate. Verùm his quæ membris torporẽ inducunt,narcotica Græci vocant, diutius non erit insistendum, quàm vt doloris vehementiam solum lenierint. siquidem largior ipsorũ vsus,sic insertum constringit humorem,vt in tophaceam duritiẽ quos Græci πώρυς appellant occallescat , ac diuturnas motus difficultates pariat. Ab eorum igitur vsu quæ dolorem arcẽt vel medicamento è succis herbarũ facto. Diachylon vocant,ex chamæmelino resoluto vtendum erit,vel eo quod Dialthæas appellãt,vel huius generis alio. Posteaquàm verò partem affectam quæ refrixerit recalfeceris,roboranda erit palmulato medicamine quod diaphœnicinen dicũt,cum oxyrhodino,vel vino & rosaceo soluto. At si emplastra detrectent grauentúrque , acaciæ succum ex posca,vel lycium adiecto croco & glaucio, & succo perditij ex posca, delinere conuenit. Victus autem ratio refrigerans humidáq; erit,vt hordei cremor, ex chondro

Stupefaciẽtium vsus noxius.

sorbi

sorbitiones: ex oleribus, malua, lactuca, intybus: auium cohortalium maximè pulli, piscium saxatiles, erinacius, pectines, & eius notæ reliqui. Vitanda omnia calfacientia, & quæ pallidam, aut flauam bilem generant, vinum vetus, fuluum, & nigellum, & cibi repletio. balineis [z] vtendum aqua potulenta factis, si nihil prohibet, etiam cùm defluxiones ipsæ infestant, & cùm absunt quantùm ad causam pertinet. Temperandum ab iracundia, inedia, acrium esu, tumulentia, immodico labore, & veneris vsu.

Curatio si sanguis artus infestet.

IN quibus sanguineus humor redũdat, protinus sanguis mitti debet: ac nõ in his solùm, sed etiam in pituitosioribus, aut melancholicis. Siquidem in his quoq; succus venis plurima parte continetur, qui copia sua potiùs quàm qualitate offendit. statim igitur cùm quis morbum experiri primùm cœperit, sanguinis missio erit tentãda: nam quos iam fluxio frequenter infestarit, ij plus inde noxæ, quàm auxilij sentiunt: pręsertim quibus corpus est natura frigidius, aut etiam imbecillius. Post sanguinem detractum, nisi solus ille superauerit, momento temporis interposito, etiam purgationem ex hiera antidoto moliemur, aut Iuliani oxymelite: quippe hęc magna commoditate purgant, qui verò ab huiusmodi medicamentis vacuantibus abhorrent, catapotia quæ sequuntur deuorabunt: Aloës, colocynthidis, id est cucurbitæ syluestris, veratri nigri, scammoniæ, singulorum vnciam, euphorbij, nitri, singulorum semunciam, succi brassicæ, quod ad ea capienda satis sit. Dantur singulis pro virium ratione. melius proficiet, si cotoneorum succo excipiantur. Aliud catapotium quod & in accessionibus, & remissionibus exhibetur podagricis, qualiscunq; etiam humor articulos affligat. Recipit aloës selibram, agarici, croci, singulorum semunciam, costi, spicæ nardi, iunci odorati rotundi floris, opobalsami, casię, singulorum vnciam, scammoniæ sextantem, epithymi quadrantem cum semisse. Modus mediocris instar duorum scrupulorum, summus quaterni scrupuli. Iam verò ex armeniaco lapide catapotia, mirificè purgant, ac propriè articulariis doloribus congruũt, tum inter fluxionum principia, tum in decremẽto, tum in remissionibus. sed quoniam nonnulli scammoniam ceu stomacho noxiam fugiunt, dabuntur ipsis præsertim, cùm pituitosa subluuies torquet, hęc

Catapotiũ varium.

Scãmonia stomacho noxia.

catapotia, colocynthis medullæ, veratri nigri, bdellij, gummi, aloës, singulorum vncia, nitri alexãdrini, euphorbij, singulorum semuncia: dantur quaternis scrupulis. Ego in vicem gummi epithymum adiiciebam. Sunt qui in omnibus articulariorum viciorum accessionibus, purgatione ex hermodactylis ipsis aluum sollicitauerint: sed attendendũ est, quoniam hermodactylus stomacho facessit negotium, anxietatem & cibi fastidium mouet. Quapropter in his vti cõsilium est, qui obeundarum actionum necessitatem habent. etenim breui post duos plurimùm dies defluxionem ex toto finiũt, sic vt consuetis muniis obeundis sint idonei. Notus mihi est qui non hermodactyli substantiam, neque aliquod ex ea compositum medicamentum, sed herbæ ipsius decoctum cum aliquo consueto medicamine, vtpotè aniso, vel apio decoquens ipsum, potui exhibuerit. ac mirum est quàm resoluta sępe aluo defluxionem sedaret. Verùm quia, vt nuper retuli, stomacho inimicum est, iis posteà quæ stomachum confirmant, virésque eius recolligunt, mediocri calfactione os ventriculi corrigere oportet. Iis autem quæ ex hermodactylis fiunt, multò laudatius esse medicamentum Alexander prodidit, quod ex coronopodio temperaretur, quòd & eandem vacuationem præstet, & dolores sopiat, præterquàm quòd stomacho noxam non inferat. Cæterùm loco inducentur cataplasmatis modo in pituitosis, si mediocris dolor afficiat, viridis brassica, apium, cunyla, verbenaca recta: sin acris dolor affligat, farinæ fœnugræci parteis treis, pollinis loliacei, farinæ cicerum, singulorum partem vnam ex aqua mulsa, aut vino tenui cum modico cyprino, vel nardino conuenit applicare, maximè per hyemem. item cinis crematæ radicis brassicæ, eiúsque cauliculorum cum axungia inductus, multis fuit præsidio. Sed sopiendis doloribus recens adhibenda axungia, discutiendo autem humori vetus salsa auxiliatur. Bubulum etiam stercus cum hordeacea farina in aqua mulsa coctum prodest: vel per se recens & liquidum, vel cum foliis brassicæ. Similiter caprillus fimus per se, vel cum hordeacea farina coctus in posca. Quoniam verò nonnulli ex iis quæ contraria esse videntur remedium senserunt (etenim diuersorum humorum mistura dignotionem postulat) commemoranda iam harum materia est promiscua. Itaque iuuat syluestris atriplex & sa-

Hermodactylus stomacho noxius.

cina

tiua cum pane applicata, aut verbaſci folia cum bulbis & pane trita, vel cum polenta, vel cataplaſmata ex hordeacea farina cruda. At in quibus obſcura morbi eſt origo, hæc ſemel experiri abundè fuerit, modò ad conſimilia tranſgrediundum eſt, modò contrariis pugnandum. Neque tamen eiſdem diutiùs immorari conſilium eſt, ſi nullum ex eis ſolatium perceperint. Hæc quotidie in artis operibus fieri videmus, vt idem medicamentum vni articulo profuerit, alteri in eodem ægrotante ſimiliter inflammato non modò non opituletur eodem tempore, ſed aliquando (quod maximè eſt mirum) offenderit. Quippè vnus idémque ſæpè articulus, ex eodem remedio nunc iuuabitur, paulò pòſt eiuſdem appoſitu inflammationem concipiet. [a] Nunquam igitur aliquis cùm glutinoſus craſsiſque humor ſuperat, calidioribus leuabitur auxiliis. Verùm cùm acris aut feruida humoris qualitas præcellit, tum refrigerantibus ſolatium inflammationis paratur. Nec miraculum eſt ſi materies natura frigidior inflammationis tempore, & feruore æſtuet & incandeſcat, vt bilis, ſi ita contingat, admiſtionem omittam.

Cauſa obſcura quid faciendum.

Porrò tophos in artubus impedit coaleſcere lupinorum farina cum oxymelite, vel poſca, [b] vel laſerpitio, aut bryoniæ radice cum pane. Iam hoc quod ſequitur citra noxam mitigat, & mediocriter diſcutit, lycij, ammoniaci thymiamatis, ſingulæ vnciæ cum vino veterrimo & oleo omphacino tritæ coquuntur, & è lomento fabarum, quod ſufficit, adiicitur, coctæ mediocriter modo cataplaſmatis applicantur. Poſt inflammationis ſtatum, tumore relicto applicandi bulbi per ſe, vel cum polline polentæ, ad ruborem vſque. hoc enim modo efficacem vſum exhibent. Quòd ſi nihil hiſce cataplaſmatis leniuntur, fotibus & ſuperfuſionibus erit certandum, maximè ſi tumor extrema occupet, chamemæli & meliloti, aut centaurei decoctis. Nonnullis etiam capparis decoctum abundè fuit auxilij: hoc tamen quod infrà ſcribitur, omnibus præſtat efficacia. Thymus, origanum, ſatureia, & calamintha, in aceto quàm acerrimo cocta: eiuſdem aceti imbre affectæ partes non ſemel, aut iterum, ſed frequenter in die fouentur cum fiducia. Hoc præſidio permulti priſtinam valetudinem recuperarunt, quibus non pituita ſolùm, ſed flaua etiam bilis fuit infeſta. Non deſunt qui & ſubſequens medicamētum ſalutare ſint experti, Ilicis glan-

Tophos cōcreſcere prohibentia.

des in farinam redigunt, ac diu coquunt, hoc decocto extremos artus per fluxionum initia longo tempore aspergunt. At quæ interius partes habentur, spongiis fouent, & per hæc materiæ impetum repellunt. Idem & bile vitiosis artubus conuenit, quemadmodum ex calida aqua sine aliquo decocto superfusio. Porrò doloribus qui intenso frigore, aut humoribus inter articulorum ossa impactis contrahuntur, valens hoc est remedium. Olei veteris sesquilibra, nitri alexandrini, resinæ terebinthinæ, singulorum libra, euphorbij vucia, iris, sextans, fœnugræci farinæ sextarius vnus & dimidius. his autem ea quoque quæ aduersus coxendicum cruciatus scripta sunt, pulchrè nimirùm opitulantur. multi siquidem aduersus huiuscemodi perfrictiones cùm morbus declinauerit, sinapi cum siccatis ficis vsi sunt, tum aliis quæ extrinsecus ruborem excitant. Alij verò medicamentum ex cantharidibus admouent, verùm hęc in posterum officiunt, nisi aliquo etiam moliente vtantur, vt, diastruthion & pyxide, & basilio, aut diaelates, aut dia ægiru, aut bromio, aut lysiponio, aut valentioribus acopis, in quibus etiam nerui cõsensus, potissimùm & infarctus humorum eueniunt. [c] At ex mulæ lotio, in morbi statu præsertim, & in frigidis defluxionibus fouere commodum est. Pariter conuenit etiam ex vtroque veratro pastillus cum mollis & fungosus tumor articulos implicat, & fomentum ex sale torrido, aut etiam aliter è marina calida per spongias artus perfudisse vincit. item emplastra ex sale præparata, vel ex lixiuia, & nitro, hísque consimilia cataplasmata, post vigorem morbi auxilio sunt. victus ratio siccior, miniméq; excrementitia competit: item inedia, vel parciores cibi: frequentibus balneis abstinendum. At si lauent, nitro aliísque pulueribus vtentur detersoriis. Vbi dolor declinauerit, exercitiis se credent, & frictionibus maximè articulorum: in naturales balineas descendent, aut etiam arena contecti incalescent. Vomitus à radicula cibísque assumptis mouebitur. Qui ad hoc commodè habent, etiam veratro nigro vacuentur per vomitum, vel etiam per aluum inferiorem purgentur.

Tumores laxi.

[d] *Quomodo sanguine infestati artus curentur.*

QVI ex sanguine dolorem articulariũ conceperunt, post sanguinis initio morbi detractionem, remedia cõmemorata loco dolenti sunt inducenda, si biliosior quidem acriórq; sanguis

ſanguis redundet, eiſdem quæ in flaua bile diximus, certandum, ſi frigidior, pituitoſiórque, aut melancholicus humor coaluerit, † iis quæ poſt illa ſubdidimus præter nimis acria, curationem tentabimus: at ſi vitium in vetuſtatem incidit, his quoque locus erit. iam hoc cataplaſma in principio proficiet. Malicoria, & rhus cum polenta ex vino detrita obducuntur.

† iis quæ in illis dicta ſunt τοῖς ἐπ' ἐκείνων Goup.

ALIVD. Braſſicæ folia cocta accuratè conteruntur, aceti floces cum duobus coctorum ouorum luteis, & roſacei momento, adiiciuntur, lęuigataque ſimul loco iniiciuntur, ſubinde ea mutando. Cibi aſſumentur qui extenuant, & parum nutriunt: carne igitur & leguminibus & vino copioſiore nigro abſtinendum. ſi autem fieri poſſit, etiam ex toto vinum circuncidendum. Plurimos ſiquidem noui, qui prorſus abſtemij omnes ſanitatem conſecuti ſint. Alij ſiquidem per morbi initia omninò liberati ſunt. alij in poſterum rarius & minori dolore acceſſiones perceperunt. Quapropter niſi contrariũ hinc accidat, aut futurum inde aliquid metuant, perpetuò vitam agent abſtemiam. At qui per imbecillitatem, aut perfrictionem † aliquid ſubſecuturum opinentur, ad biennium vſque abſtemij, inde ad priſtinam conſuetudinem reuerſi, modicum dilutúmque continenter bibent. Oportet autem abſtemios in vicẽ vini, decocto aniſi, aut alicuius cõſimilis ſeminis vti: fructibus pomaceis, reliquíſque refrigeratoriis abſtinere, tum veneris vſu. Qui verò per medicamenta, quæ per annum bibuntur, morbum prorſus tollere voluerunt, multis ſanè quibus pituitoſus & excrementitius humor articulis incubuerit, opitulati ſunt. verùm qui calidioribus ſiccioribúſque conſtarent naturis, hos in ſubitam mortem præcipitarunt, quòd materia ad inteſtinum, aut renes, aut coſtas, aut pulmonem, aut principem quandam partem ſe contulerit. Satius itaque eſt bilioſiore prędítis habitu, aut copioſo ſanguine refertis, vini vſu interdicere: quod nullus ex eius abſtinentia, in cõmemorata vitæ pericula inciderit: frigidiores autem & recrementis pleni, ex viperis theriaca vti debent, hyeme frequentius, concoctione bene obita, per ęſtatem rarius. vel enim morbo liberabit, vel certè leuiorem reddet, nulli ex prædictis particulis officiens. Quoniam verò nonnulli nos etiam commemoratis vti antidotis cogunt, non te lateat id quod ex damaſonio

Abſtinentia à vino.

† expuere aliquid videntur. Goup.

constat & quod ad Agapetum refertur. item quod atacton & octoidon dicitur, & quod Proclo inscribitur: item quod ex scordio, aut corallio cōponi solitum est, alia pleraq; nō mediocriter proficere. omnium verò securissimum est, longóq; vsu probatissimū, diacorallij: siquidem concretas iam in tophum duritias discutit. Horum omnium vires & modū vsus, & quid in his caueri debeat, volumine, quod compositis medicaminibus dicatum est, reperies: similiter aduersus articularios dolores, medicaminum quæ psilothra vocant, misturam vsumq; in eodem habitu, nempe pituitosiore. Alij verò qui à toto se morbo vindicare volunt, integras vulpes oleo incoquunt, quo articulariis morbis medentur. Non desunt qui viuas lebetibus magnis iniiciunt. alij tantùm emortuas. Pari modo etiam hyænas percoquunt, oleum hinc cōficientes, quod discutiendi vim habeat. deinde eo balnei solia cōplent: in quæ postquam descenderūt, immorari ibidem diutius præcipiunt, vnde sæpe factum, vt non modò artuum tumores, sed etiam vniuersum corpus euacuaretur.

Vulpes in oleo cocta.

De Tophis, quos Græci Poros vocant.

QVONIAM & Tophi subinde in articulis creantur, modò ob humoris qui ad eos decubuit crassiciem, terrestrémq; duritiam, modò propter immoderatos discutientium resiccatiúmque medicinarum vsus, sine earum mistura, quæ emolliendi virtute pollent, sciendum venit ea esse cōuenientiora, quæ mollientem simul & discutientem naturam sortiuntur. itaque emolliunt adipes vetusti, medullę, ammoniacum, bdellium, oleum bene vetustum & styrax. Discutiunt autem & resiccant, nitrum, sal, lixiuium, adarce, euphorbium, & consimilia. verùm ad concretos in articulis tophos propriè facit vetustissimus acerrimúsque caseus cum suillæ carnis præpinguis ac veteris decocto contritus & superimpositus. siquidem sua sponte Topho dehiscente quotidie humor qui intus coierat, eructatur. Valet etiam medicamentum diapernes, vsu probatum, quod duplici modo præparatur: item quæ dia stactes dicuntur. iam hoc peculiariter facit, quod recipit spumæ nitri, resinæ terebinthinæ, lixiuij quod calcem adiectam habet, propolis, singulorum triens, ceræ bes, colophoniæ libra, olei sescuncia: mixtis vtitor, tum in Tophis, tum in abscessibus. Iam quod ex cynabari temperatur, mirificum est ad Tophaceos tumores, aliaq; complura: sed

Caseus vetustissimus.

Cinnabaris raritas.

ra: sed ægrè paratur. Quod verò dia leptocaryon dicitur, præterquam quod probatum, etiam facilè conquiritur, non solùm valentioribus, sed teneris quoq; corporibus accommodatum, si assumat medicamenti ex melle, vel ex anemone confecti partes duas ad illius partem vnam: quæ si desiderentur, etiam eius quod cerusa constat, subinde æqualis modus ipsi miscetur.

ALIVD. Ad Trophos, sandaracham contritam querneo visco excipito, & vtitor.

ALIVD. Proficit etiam ad fistulas, & ægilopas, olei sextarius, spumæ argenti vnciæ octo & semis, auripigmenti vncia. Argenti spuma, oleúmque tantisper incoquitur dum manus non inquinet, posteà tritum auripigmentum aspergitur, & priusquam vstionem senserit medicamentum ab igne tollito, ac vtitor. Ex Asij lapidis flore confecta, vbi morbus intermiserit imponuntur, quæ ad omnium articulorum nodos concretos accommodata toto morbo liberare, nonnulli veterum testatum nobis reliquerunt. Et ex salis flore præparatum medicamen si in morbi declinatione similiter imponatur, tumorum reliquias discutere experimenta fidem fecerunt.

Quomodo quis à podagra se tueatur asserátque.

PODAGRAM quæ iam constiterit, articulariúmue dolorē, sine prædicta medendi ratione aboleri longè difficillimum est. At eam quæ nondum creata est præcauere, facilius, si quis cibis demat, & eis vtatur quæ promptè in membra digeruntur, excrementísque vacant. item vino moderatiore & exercitationibus satis se committant. Quod ad præsidij partem attinet, sal minutim in oleo tritus, & articulis affrictus, omnes qui se ab hoc vitio vindicare volunt, magnificè iuuat, nisi præter modum sicca intemperie sint præditi, cóque illitu, & mane, & vesperi per totum vitæ curriculum, & vbi inflammationes inclinauerint, vtendum est.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Non sola particularum. *Vide Galenum libro decimo de compositione medicamētorum secundum locos, Oribasij nonum, & duodecimum Aetij.*

Et cùm absunt. *Deest in Græco codice particula καὶ, vt sit καὶ χωρὶς. Vult itaque Paulus, vt lauent & cùm defluxiones adsunt, & cùm non adsunt.*

Statim

Statim igitur cùm quis morbum primùm experiri cœperit, ſanguinis miſſio erit tentanda. Nam quas iam fluxio frequenter infeſtarit, ij plus. *Pauli ſententia eſt, vt quàm primùm quis fluxione cœperit infeſtari, mittendum ſanguinem curet. Vbi autem iam ſæpe eadem fuerit conflictatus, præcipuè in frigidioribus natura, & imbecillibus. Paulus de iis mentionem facit, qui iam ex ſanguineo temperamento, ad pituitoſum inclinant temporis proceſſu, naturáque frigidiores, ac imbecilli ſunt, quæ duo ſanguinis miſsionem recuſant.*

Anxietatem & cibi faſtidium. *ἀσώδεις καὶ ἀνορέκτους, hoc eſt, anxios & inappetentes. ἄση quid ſit, antea ſum interpretatus. Aliqui nauſeabundos hîc exponunt.*

Nec miraculum eſt ſi materies. *Hoc eſt humor pituitoſus per ſe frigidus, vbi accenſus, inflammatúſque fuerit temporis ſpacio, vt viridia ligna, æſtuat, incandeſcitque, & ſi bilem habuerit admiſtam, tantò facilius accenditur. Eóque dicit, vt bilis admiſtionem omittam.*

CORNARII.

z *Vtantur balneis potabilium aquarum, & circa ipſas fluxiones, quantum ad cauſam attinet, & abſque illa, ſi non aliud quid prohibeat.*

a *Non igitur aliquando fortaſsis, vbi quidem materia viſcoſa, & craſſa obtinet, frigefacientibus mitigatur.*

b *Aut ſilphij, aut bryoniæ radix cum pane.*

c *Emplaſtrum verò ex mulæ vrina, etiam in vigoribus impoſitum, frigidioribus præſertim fluxionibus commodum eſt. Similiter ex duobus veratri generibus paſtillus. Porrò ad laxos tumores, &c.*

d *Curatio eorum qui ex mixti humoris fluxione laborant. Græca falsò habet, περὶ τῶν ἐπὶ αἱματικῷ χυμῷ ῥευματιζομένων. Nam de his in præcedentibus egit, ſicuti de his qui biliosi humoris fluxione laborant. Iam verò de mixti humoris fluxione conſequenter agit, vbi videlicet vel pituitoſior, vel bilioſior, vel magis atrabiliarius eſt ſanguis. Lege igitur, περὶ τῶν ἐπὶ μικτῷ χυμῷ ῥευματιζομένων. Et mox, οἱ δὲ ἐπὶ μικτῷ χυμῷ πάσχοντες, id eſt, qui ex mixto humore affecti ſunt.*

Ad Perniones qui tum pedum plantas, tum calces infeſtant. Cap. LXXIX.

PErniones vlcera ſunt, quæ ex frigore hyberno in digitis manuum pedúmq; contrahũtur. Græci Chimethla nuncupant. Itaque tepidam aquam marinam ſuperfundere oportet,

portet, vel betæ decoctum, vel lenticulæ, vel erui, vel hastulæ regiæ radicis. A superfusione, lenticulæ coctæ vinóque detritæ admouentur, vel ficus ex oleo læuigata imponitur, vel alumen & farina pari modo, in vino pertrita applicantur, aut floces vini subaridæ, aut bulbus recens vino tritus adglutinatur, aut allia in oleo fricta, proiectáque, & cera oleo mediocri liquefacta imponitur, aut malicorium incoctum vino, & in tenuem redactum puluerem, cerato rosaceo exceptum inducito, prius locum decocto lupinorum irrorans, aut mannam, sulphúrque ignem non expertum, cum melle cocto imponitur: at alterci succus continenter illitus, ab inflammatione & doloribus vindicat.

Marcellium ad perniones.

RAPAE satiuæ radice excauata, coniicitur in capacitatem ipsius ceræ sextans, olei lentiscini quantum sufficit: cocta in duplice vase ex marina aqua, aut muria, aut lupinorum decocto, hoc quidem superfundito, ceratum verò in rapa liquefactum frigidum imponito. At in exulceratis pernionibus, thuris, aluminis scissi, minij, resinæ terebinthinæ singulorum par modus: adipe suillo diluta inducuntur. Verùm si inflammatio exulceratos perniones malè habeat, medicamento vtendum hexapharmaco, quod recipit, olei vncias nouem, taurini adipis & fellis, singulorum libram, argenti spumæ vncias sex, colophoniæ, vncias quatuor, mellis vncias sex.

Ad digitorum rimas totorúmque pedum, quæ Rhagades dicuntur.

PICE liquida delinuntur, aut cancro fluuiatili, aut marino super carbones cremato, testa abraditur, & cum oleo trita vt mellis spissitudo sit, absterssis priùs scissuris instillatur. Proficit etiam scillæ medulla oleo feruefacta, item cum terebinthina læuigata, necnon cornu caprillum vstum, exceptúmque adipe caprillo, sed callos circumpurgare oportet, & sic medicamentis vti.

Ad scissuras calcaneorum & plantæ pedum, Anthera.

CALCIS viuidæ drachmæ decem, cerusæ drachmæ viginti, ceræ tantundem, aut triginta, porcinæ pinguedinis recentis vnciæ septem, colophoniæ vnciæ nouem, succi lini seminis cyathus, olei dulcis vnciæ quadraginta: teneram plantam efficit vt aliud nullum.

ALIVD. Adipis caprilli, ceræ, olei ſingulorum pari menſura vtitor.

ALIVD. Malicorium aceto incoctum diebus quinque applicatur, deinde loco vndiquaque purgato calx viua cum oleo, aut ſordibus imponitur.

ALIVD. Scilla cocta oleo, ipſa quidem fricta proiicitur, oleo verò in quo tamen terebinthina liquefacta ſit vtitor.

Ad attritus calcanei ex longo decubitu.

CERAE, olei, argenti ſpumæ, mellis, pares modi, proficiunt in omni exulceratione plantæ pedum, calcanei, ſupernæ partis, & internæ digitorum, magíſque ſi vlcus vngui ſit propinquum.

Ad ſordida plantæ vlcera Emmoton, facit etiam genitali exulcerato.

AMVRCAE cyathus, aceti cyathus, cocta vaſe æreo donec melleam ſpiſſitudinem habeant, & trita ſeparatim pro-ſunt. Item ſquamæ æris drachmas duas, mannæ tantundem, lanarum ſuccidarum mollium, quantùm manu comprehendi poteſt. inuolutarum tedæ, vſtarúmque cinerem totum excipito, & vtitor, in vulneribus quidem vino diluens: in naturalibus autem & pedum plantis paſſo.

ALIVD. Amurcæ, mellis deſpumati, paria pondera, hoc etiam cicatrices tollit.

Ad intertrigines, ex calceamentis.

PVLMO agninus, ſuillus, & caprillus benefacit, verùm coria ex veteribus calceamentis combuſta, ſi inflammatio vrget, nihil quidem adferunt præſidij, ſed illa finita, multum: vel cepa cum gallinæ adipe copioſior adiicitur, vel galla combuſta inſpergitur, vel acacia aceto diluta illinitur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Olei lentiſcini. *Deeſt in codice impreſſo τὸ ἄνταρκες.*

Minij. *Sic verti μίλτυ, Celſum imitatus qui μίλτον σινωπικὴν reddit minium Synopicum. Manardus reprehendit Barbarum, quod μίλτον expoſuerit minium, & non potius rubricam.*

Calcis viuidæ. *Hoc eſt, calcis non extinctæ, Verba duo græca idem ſignificant. ἄσβεστος, & ζῶσα. Sed primum calcem viuam per ſe poſitum ſignat, cum dictione ζῶσα, calcem tantùm.*

Emmoton. *Hoc eſt, medicamentum, quod linamentis filatim concerptis excipitur. Nam μοτοὶ linamenta græcis appellantur, quibus oræ vulnerum obturari ſolent.*

μοτοί. Emmoton.

e *Ac tritum.*

f *Hoc etiam gingiuas purgat. Hoc medicamentum etiam Aetius habet lib. 14. cap. 83. sed aluminis phorini drach. 1, adiicit. Et fieri potest vt alumen ex paulo exciderit, aut ab Aetio adiectum sit, vt hoc præstare posit quod de ipso testatur, gingiuas, inquiens, purgat ac firmat. Vocem autem firmat, id est ἐυρτύνει Paulus non habet, quia nec alumen, quod id præstet.*

Ad clauos callosq;. *Cap.* LXXX.

CLauis prius vndiquaque purgatis, inducitur medicamentum quoddam ex edentibus, quæ septica Græci vocant, aut ærugo rasilis, aut sandaracha, aut syringiacus puluis, aut collyrium syringiacum loco gummi, ammoniaco exceptum. Est autem clauus teres figura callus, candidus, clauorum capiti similis, qui in omnibus corporis partibus, sed pedum plantis, digitísque præcipuè nascitur. Tollitur autem longiori tempore, etiam si quis excedentem claui partem continuè abradat scalpello, aut pumice affricet, similiter etiam callos. Proficit lupinorum crudorum concrematorum cinis cum melle, aut misy liquida pice exceptum, melanthion cum vrina pueri venerem non experti, vel oui luteum, fabarum lomento cum aceto incoctum. At hoc subinde expertum est, cantharidum, atramenti sutorij, castorei, par modus singulorum, excipitur terebinthina, vt emplastri fiat spissitudo, clauóque prius circunciso, imponitur.

Clauus quid.

Callus.

ALIVD. Fæculæ, calcis viuæ, visci, singulorum pares portiones, cum stillaticia lixiua, vel vrina pueri venerem non experti.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Clauis. *Celsus inquit: Clauus autem nonnunquàm quidem etiam alibi sed in pedibus tamen maxime nascitur: præcipuè tamen ex contuso, quamuis interdum aliter, dolorémque etiam si non alias tamen ingredienti mouet.*

m Syringiacus puluis. *Hoc est, puluis qui fistularum callis extegendis conuenit: Dixit Græcè Paulus συριγγιακὸν ξηρὸν quasi syringiacum aridum.*

Ad vnguium vitia, & primùm de reduuiis. *Cap.* LXXXI.

REduuiæ, Græci paronychiam appellant, abscessus est qui ad radices vnguium coit, cùm parua adhuc est, &

prima habet rudimenta, galla cum melle eam reprimit, & confirmari prohibet, vel Musæ pastillus,[g] vel Heræ, ex aqua. At vbi caro iam præter naturam excreuerit, eo curatio dirigenda est, vt per rodentia medicamenta absumatur, rumpatúrque: valet autem ad reduuias, tum aurium sordes, tum lycium. suppuratas autẽ reduuias, acu adacta humorem emittere, spongiámq; aqua imbutam imponere oportet, vel lenticulam applicare ex aqua tritam, aut palmularum cum vino, vel rosas virides, vel siccas, aqua maceratas, tritásque, vel polentam cum aqua: efficax est reduuiis etiam lupinorum farina melle, vel mulso macerata. Exulceratis reduuiis opitulatur hoc medicamentum. Aeruginis, argenti spumæ singulorum drachmæ quatuor, sarcocollæ tantundem, [h] super linamentum ex vino & spongia imponitur. Conuenit autem carnem vndiquaque ab vngue diducere.

De Pterygiis.

PTERYGION carnis incrementum est, aliquam vnguis partem operiens, ex reduuia, aut alia huiusmodi causa prouenìens, aduersus quam auripigmentum & manna pari pondere inspargitur, super autem linamentum ex vino & spongia imponitur.

ALIVD. [i] Chalcitidis squamæ, malicorij æquales partes. Excipiuntur fico tosta & melle, parte affecta, lupinorum decocto prius aspersa. Quod autem siccum est in vngue circuncidito.

Ad digitorum pterygia putrida, item ad pudendorum vlcera.

LACRYMAE thuris drachma, squamæ æris drachma, æruginis rasæ drachmæ quatuor, mellis cyathus, teruntur in sole donec subflauescant, & loco vino prius irrorato per splenium inducuntur.

Medicamentum quod subito pterygia desiccat persanátq;.

SORYOS combusti drachmæ duæ, thuris tantundem, æruginis rasæ drachma, cum melle contrita, ipsi pterygio inducuntur. Valet etiam ad reliqua maligna horum locorum vlcera, nigritias & putredines.

ALIVD. Squama æris, palmularum carne excepta, aut ficorum vtitor.

ALIVD. Columbæ stercus cum polentæ polline ex passo coctum pertritúmq; calens imponitur, item æris squama per se inspersa, pterygia desiccat. Oportet autem crebrò angulum

gulum vnguis pterygion pungentem, ne increſcat, ſcalpello ſuperinmiſſo, adimere.

Ad vngues contuſos.

MYRTI, & mali punici foliis teneris vngues obducito.

Ad cruentos vngues.

FARINA pice miſta imponitur.

Vt vngues qui laborauerint abſcedant.

SVLFVR tritum adipe ſuillo exceptum iniicitur.

Vt ſcabri vngues abſcedant.

VISCI quercini, ſandarachæ, fœnugræci ſingulorum pondo ſextans, cantharidum, thapſiæ ſingulorum vncia, aceti quod ſatis eſt.

ALIVD. Propolis atticæ, ceræ, bituminis, ſingulorum drachmæ duæ, ſulfuris ignem nõ experti drachma, oleo non inquinet, in vſu calefactum vnguibus applicatur.

ALIVD. Picis liquidæ, ceræ, colophoniæ, terebinthinæ, guttæ ammoniaci, ſulfuris viui, aphronitri pares portiones, ne manus inquinent.

ALIVD. quod ſeparat ſcabros vngues ſine exulceratione. Bituminis, auripigmenti, ſandarachæ, ſulfuris viui ſingulorum drachmas quatuor, reſina excipito & vtitor, diſſoluens per dies ſeptenos.

ALIVD. Erui farina, felle ouillo, vel vrina ouilla imbuta vtitor, vel calce viua cum oleo, vel chia cum opobalſamo, vel viſco, atramentum ſutorium, ſulfúrque viuum quod ſatis eſt, exceptum, pelli illitum ſuperinducito, vel herba pedicularia, cum aceto trita vtitor, vel reſinæ terebinthinæ drachma, ſandarachæ duplicata portio ſimul radici vnguis imponitur, diligentíque faſcia illigatur. Cùm autem vnguis exciderit, ceratum myrteum cui medicamenti ex reſina paululum adiectum ſit, ſuperaccommodatur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

In *Græco codice habetur* στυμμάτων, *quaſi dicas ſpiſſamentorum Oroſcius* στύμμεως *legendum ex veteri exemplari putat. Mihi autem videtur* θέρμων, *quod eſt, lupinorum, vt ſuperius etiam habetur. Nam decoctione metallorum, præſertim ſtimmeos in hac re nihil apud bonos autores habetur.*

Ne manus inquinent. *Hoc eſt tam ſpiſſa duráque fiant, vt digitos iniectos non inquinent, ea enim eſt emplaſtrorum craſsities.*

Græci eam ἀμόλυντον appellant, vt superius annotaui. Hic disiuncto verbo dixit Paulus, μὴ μολυνέσθω.

CORNARII.

g Aut Musæ pastillus, aut Nere cum aqua. Græcè habetur, ἢ ὁ μυσᾶ τροχίσκος, ἢ ἤρειν δι᾽ ὕδατος. Corrupta itaque est vox ἤρειν pro νήρη. Quod etiam suprà lib. 3. cap. 23. annotatum est. Quòd autem Nere pastillus appelletur, constat ex Paul. lib. 7. cap. 12. Nolo tamen præterire Aetium, qui lib. 14. cap. 75. candem pastilli huius descriptionem recensens, pastillum ipsum ἶριν, id est iridem appellat, vt dubium sit Irisne, an Nere pastillus hic dicendus sit. Si itaque Iris vera est huius appellatio, hoc loco Pauli ἶρις δι᾽ ὕδατος legendum erit, & suprà lib. 3. & infrà lib. 7. Si verò Nere recta appellatio est, apud Aetium Neren pro Iridem legemus.

h Quantum satis, est insperge, & supernè linamentum, &c. In Græcis deest vox ἐπίπαττε, & καὶ. Legendum enim ex Aetij loco paulo antè citato, πρὸς δὲ τὰς ἠλκωμένας παρωνυχίας, λῦ, λιθαργύρου ἀνὰ <.δ. σαρκοκόλλης <.δ. ἐπίπαττε ἱκανὸν, καὶ ἐπιτίθει. Aetius tamen habet σαρκοκόλλης <.α. & verisimile est ita esse legendum. Alioqui Paul. ἀνὰ de tribus coniunctim vsurpasset.

i Chalcitidis, squamæ æris, malicorij, singulorum æquales partes. Excipe ficu assata & melle, & loco priùs ex spissamentorum decocto rigato impone. Græcè legitur προκαταιονῶν στυμμάτων ἀφεψήματι. Quidam στίμμεως ἀφεψήματι, quidam θέρμων ἀφεψήματι legendum censuerunt. Sed στυμμάτων genuina lectio huius loci est. Habet enim idem medicamentum Aetius iisdem penitus verbis lib. 14. cap. 74. Sunt autem στύμματα odoramenta quibus in oleum iniectis ac maceratis præparabatur id, ad vnguentum, quod postea aliis additis aromatis condiretur, & odore imbueretur, & vnguentum ex oleo fiebat. Sic Dioscor. in Amaracino vnguento στύμματα habet, xylobalsamum, iuncum rotundum, &c. aromata verò ad odorem conciliandum, ἡδύσματα appellata, amaracum, costum, &c. στυμμάτων igitur ab expresso oleo restantium decoctum Paul. & Aetius ad pterygia præscribunt, vel illorum etiam per se, non prius in oleo maceratorum, decoctum. Meminit & Gal. lib. 2. κατὰ γένη. Sed στιγμάτων corruptè pro στυμμάτων legitur.

PAVLI

PAVLI AEGINETAE LIBER IIII. IOANNE GVINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.

*

De elephantia. *Caput I.*

RECTE mea ſententia † Cappadox Aetius memoriæ prodidit, auxiliorum vim morbis fortiorem eſſe oportere, eóq; elephantiam nunquàm curari, vt qua nulla potentior medicina reperiatur. Si enim cancer veluti elephantiaſis quædam vni obortus particulæ, inter morbos inſanabiles vel ab ipſo Hippocrate relatus eſt, quantò magis elephantia, ſeu totius corporis cancer aliquis, ab omni abhorrebit remedio? Cùm enim atra bilis, ex qua huic affectui origo eſt, duplici modo generetur, (vel enim ex melancholico ſanguine, fæculentioréq;, & veluti eius limo, vel bile flaua, vtriſque nimiùm vſtis, naſcitur) ſubrubicundam quidem elephantiaſim mitiorẽ, quodammodò, vt autem veriùs dixeris, minùs malignam, prima ipſius differentia procreat: reliquam verò, & maligniorem in qua totum corpus fœdatur vlceribus, & extrema decidunt, altera flauæ bilis ſupra naturæ modum aduſtæ ſoboles producit. Quapropter morbo iam victis manus admouenda non eſt. At ſi recens adhuc malum eſt, vt nihil ex ſummis deciderit, nulla autem infeſtarit exulceratio, neque tamen eminentiæ tuberoſæ plurimùm exurgant, ſola autem facies aſpectu ingratior, deformiórque ſit quodammodò, eáque non admodùm indecora appareat, curationem experiemur. Nonnulli ſiquidem haud pauci, ſola capitis aduſtione multos qui hoc inceperant vitio corripi, ne vincerentur, inhibuerunt. Protinus ergò inter initia ſanguis mitti debet, & magis vere, in quo potiſſimùm hæc lues, & naſcitur, & in-

† Cappadox Aretæus. quæ lectio magis probatur καππαδόκην ἀρεταῖον.

Goup. Elephatiæ cauſa.

Quæ elephantia curari poßit, & quomodo.

tenditur. paucis diebus interpositis, nouem decémve, pulte diacolocynthidos ipsos purgabimus, non semel, verùm subinde, ex ratione virium quantitatem medicaminis adaucturi. Item ex hiera purgatio his est idonea. Rursus interpositis circiter decem diebus, lactis fissilis serum dabitur, neque minus tribus heminis, neque amplius quinq;. Insequenti tẽpore non fisso, aut recens multo lacte nutrientur. Ob quæ si morbus remittat, eodem vti cibo debent: si remanet, lacte abstinebunt: acribus autem assumptis vomitus cietur, à radicula, aut cibis. Proficit & ex albo veratro post hæc purgatio: bis quidem, si fieri potest, vere, semel per autumnũ adhibita. Malo victis neq; sanguis mitti, neque veratrum exhiberi debet, cùm materia neque ex cute in altum deriuari, neq; hinc etiamnum minui possit. sed ea quidem ad ventrem, & intestina deducenda est. Medicamentis autem noxia euocãtibus vtendum, metasyncritica dicunt, & summam cutem desiccare, & astringere oportet. Leues igitur cucurbitulæ ventriculi ori & præcordiis agglutinabuntur, eadem membra etiam dropace delinentur. Modico temporis processu rursus ad superiora reuertendum est, à purgatione quã præstat hiera, incipiendo, prætermissa sanguinis detractione, vt quæ plus noxæ, quàm præsidij esset allatura. Atque hoc circuitu ad ternas vices quaternásve per annum vti expedit, vere potissimùm & autumno. potare his prodest aceti cyathũ, cum cedrini liquoris cyatho, & brassicæ crudæ succi cyathis duobus. mista dantur manè & vesperi. Vel syderitidis herbæ folia torrida denarij pondere in vini cyatho, vel cornu ceruini drachma, & scillitici aceti quantũ cyathus implet, quotidiè post matutinã obambulationem potui exhibetur. Reliqua verò pro ratione temporis his offeruntur, [k] vel scillæ lotæ drachmæ quinque in mulsa, vel melle, eclegmatis modo: vel liquoris cyrenaici ad erui magnitudinem, melle & butyro subacti, vel eboris ramenti drachma semissis, cum vini cyathis duobus, vel cumini æthiopici drachmæ tres cum melle, instar eclegmatis. His amplius iuuat theriacorum pastillorum drachma in vini primæ notæ cyatho læuigata epotaq;. Similiter etiam scilliticorum pastillorum drachma bibitur. Et calaminthæ succum ceu efficacissimum potu auxilium commendant. incipiendum dicunt à cyathis ternis adusque senos. Cæterùm omnibus his efficacior est theriace

ex

ex viperis, tum potui data, tum extrinsecus illita. Cùm autem viperarum copia datur, nihil æquè proficit, ac viperarũ carnes comestæ albo iure ex copiosiore aqua, sale, porro, & anetho decoctæ, vsque dum spinæ dissoluantur, sed capitibus ipsorum, caudísque digitos quatuor priùs amputatis, interaneísque ipsorum ablatis & cute. Item theriaci sales eadem per se promittunt, cũ obsoniis assumpti. Tali enim ipsorum vsu accidit, nõnunquam squamas, † vel ceu [l] vulpis pellem quandam ex cute elephanticorum decidere.

Viperarum carnes.

† veluti cepæ tunicam & tenuem illam pellẽ. ἢ ὅιον τινὰ λαπὸν. Est autẽ λοπὸς τῦ κρομμύου λέπυρον, id est cepæ tunica. Goup.

Victus ratio talis erit.

A SOMNO manu molliter permulceatur, aluóq; deiecta gestetur, vocem exerceat: deinde perfricetur, & vario exercitationum genere vtatur, nunc saltu, nunc magis alteribus, & folle. Postea sudore, quem illinc contraxit, absterso delinetur adipe vrsina, aut vulpina, aut hircina, aut auis alicuius, aut butyro recenti. pauxillo temporis interposito in lauacro perungetur succo fœnugræci, aut ptisanę cremore, aut ammoniaci momento, quod aceto subegeris. A balneo detersus perungetur oleo lentiscino, aut œnanthino, aut myrteo, vinóque modico cum alumine, vel ammoniaco, vt sordium sit spissitudo. Rursus teneris panniculis abstersus dimidia hora conquiescat. Inde potu aquæ ad vomitum sollicitetur, digitis in os, aut pinnis demissis. post vomitũ detur potui vinum absinthites, aut origanites. Cibus erit panis hordeaceus, vel maza ex polentis. Inter olera, beta, lactuca, raphanus, porra, brassica aquis binis edulcata, & capparis. Ex marinis ostrea sumuntur, pelorides, erinacei, pectines, tellinæ simul cum betis incoctæ: salsamentum vetus ceu in medicamenti vicem adhibetur. Vino autem per totum morbi curriculum & venere similiter abstinendum. At cùm vires ex purgationibus lacessitæ recreantur, pauxillum duntaxat vini tenuis & aquosi assumitur. quando & acria circuncidi debent, exceptis condimentis. Rectéque ipsis datur ptisana; oua, chondrus elotus, lac, mel cum pane, malua, rumex & sisarum: piscis molli præditus carne. Ex iis quæ volatu fidunt, probis donata succis. Inter fructus, ficus, vua, & vuæ passæ: ex dulciariis mellitis conferunt, quæ pini nucleis, aut amygdalis frictis, & cnico, constant. [m] Iis qui bis quotidie cibum capere solent: graue autem his est molestúmque, semel duntaxat cum assumere. Interiorum cura habita, smegmatis in

balneo vtendũ ex decocto betæ, aut fœnugræci cũ aphronitro, aut ſapone, aut myrobalano: interim & pſilothris. Abſtergit itidem portulaca cum aceto detrita, tenue ſemperuiuum, rumicis radices aceto incoctæ, alumen cum ſale: item ſandarachæ par modus ex vino, & oleo lentiſci. [n] Huc ſpectat medicamentum, ad vitiliginis ſpeciem quæ Alphos dicitur, accommodatũ, ex alcyonio, nitro, myrto, ſulfure, fici agreſtis foliis ſiccis, cum aceto tritum, illitúmque. idem præſtat quod ex ſepiæ teſta concremata fit, pumice, nitro, terra cimolia extorrefacta, gummi, galla omphacitide pari pondere ſiccum inſperſum, aut ex aceto infricatum. Hoc autem mirabiles habet effectus: rumicis radicum faſciculus, qui manu comprehendi poſſit, nitri drachmæ quadraginta, thuris vigintiquinq;, ſulfuris tantundẽ, ex aceto Aegyptio illinitur. Similiter hoc efficax eſt, quod recipit auripigmẽti drachmas decem, ſulfuris ignem non experti drachmas octo, coſti drachmas duodecim, calcis viuæ drachmas quatuor, ceræ totidem, baccarum lauri aridarum drachmas duodecim. Hæc macerantur populi albæ foliorum ſucco, aut craſſo decocto. Vbi mellis ſpiſſitudo eſt facta, illinuntur.

ALIVD. Radicum rumicis faſciculi duo, aceto incoquuntur, & in pilam coniecti conteruntur læuigantúrque. Deinde alcyonij libra, aphronitri vnciæ octo, ſulfuris ignem non experti libra, cochleæ teſtarum combuſtarum triens, †chamæleontis cum radice triens. Omnia ſimul lęuigantur, donec ſordium fiat craſſitudo. Deinde illinuntur per æſtatem in ſole frequenter, hyeme in balneo vſque ad deſudationem. Item Aeſculapij aridum ſmegma pulchrè his conueniet, ac omnia quæ communiter dicentur ſmegmata, imò etiam ea quæ Alphis dicata ſunt propriè huc pertinent: quemadmodum & quæ nunc aduerſus illa prodidimus. At tumidas eminentias ſi inflammatione tententur, aut exulceratæ ſint, delinentur lycio indico, vel glaucio, vel aloë, vel Andronij paſtillo, aut polyidæ ſphragide. Cataplaſma ipſis aptabitur ex chondro cum ſucco polygonij, vel plantaginis, vel parietaria trita. [o] Inſuper meliſiæ herbæ viridis folia cum axungia tuſa, applicatáque mirabiliter proficiunt. Etenim rubor in partibus excitatur, ſed ex facili remittitur pane applicato, aut cerato ex amygdalino, atque color naturalis redit. Exulceratis rectè accommodantur emplaſtra, tum ex di-

† chamæleõtis nigri radicis vnciæ tres. χαμαιλέοντος μέλανος τῆς ῥίζης. Goup.

phryge

phryge præparatum, tum ex vino melinum. Adde Coracion, quódque constat ex oxymelite, & pastillum Andronij, pompholygem, & cadmiam. indicium verò est totum morbum mitescere, si prima vlcera cicatricem recipiant. Ad spirandi verò difficultatem eorum qui elephantia laborant, aselli sub aquariis degentes, quinque aut sex, ex aquæ mulsæ cyathis tribus potantur. Iam verò quædam ex iis quæ ad ægrè spirantes inscribuntur, ipsis quoque communiter competunt. Aquarum naturalium vsus adhiberi debet, ceu maximè necessarius, præsertim aluminosarum, ferrúmque resipientium, & si fieri potest, frigidarum: conferunt ipsis si etiam bibantur, necnon marinæ arenæ vsus. Eandem habent efficaciam omnia quæ desudationes mouent. Quoniam verò affectus hic, non minùs ac pestilentia contagiosus est, quàm longissimè ab vrbibus remoti ægri, in locis mediterraneis, frigidis, & vbi sit hominum si fieri possit infrequentia, habitabunt: inde verò ad confinia migrabunt, tum ipsorum causa, tum illorum potiùs, qui vt vero simile est, ipsis † incident. Quippe & aëre fruentur commodiore, & alios hac lue non inficient.

Cõtagio ex elephãtiasi.

† frequentius. Goup.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Elephantia. *Morbus hic Græca tantùm habet nomina, vocatúrque* ἐλεφας, ἐλεφαντίασις, ἐλεφαντία. *A quibusdam* λεοντίασις, *aut* σατυρίασις. *primam ab elephanto, aliam à leone, & satyris nomenclaturam accepit. Est autem is nimirùm, qui vulgò dicitur lepra. Græcorum enim lepra cutis tantùm asperitudo est. Iam barbari elephantiasim vocant pedum tumorem quendam, qui febribus superuenire solet, ne te fallat interim nominum diuersitas.*

Elephãtia.

Extrema decidunt. *Hoc est digiti pedum manuúmque, auricularum summa, pili, nasus, sed hæc posterius. Istam speciem efficit atra bilis ex flaua supra modum naturæ adusta, quæ ideo perniciosa esse videtur Galeno, quòd vehementer erodat, & terram fermentet.*

Neque tamen eminentiæ tuberosæ. *Sic reddidi,* μήτε μὴν ὄχθοι. *Sunt enim* ὄχθοι *tumores verrucosi, tuberosiq́; in elephanticis apparentes. Vnde* ὀχθώδη ἕλκη *vlcera dicuntur prætumidis labris.*

ὄχθοι.

Sola capitis adustione. *Vnde lib. 6. vbi habes expositum, quomodo ferramento quinque excitant crustas in elephanticis. Est autem cap. 2.*

Nunc saltu, nunc magis alteribus. *Habetur in Græco,* τὰ μὲν ἀφαλλόμενοι, τὰ δὲ πλέιω ἀλτῆρσι, *sed legendum est,* τά μὲν

ἀφαλλό

ἀφαλλόμενος, τὰ δὲ πλέον ἀλτῆρσι. quod etiam anteà in meis annotationibus monueram. Quia igitur Paulus validè exerceri vult elephanticos, præcipit illis saltum, halteres & follis vsum. Sunt autem halteres massæ quædam graues, vel ex lapidibus, vel metallis, quales hodie in librandis rebus adhibentur. Galenus lib 2. de sanitate tuenda, cap. 9. declarat, exercitij modum præscribens. Ex quibus satis liquet, quid halteres apud Martialem, & alios veteres scriptores fuerint. At litera vna addita ἀλκτῆρες, dicti, non sunt massæ quædam, sed adminicula, quibus in saltu innitimur: quales sunt cuspides, hastæ, arundines. Galenus horum quoque mentionem facit libro iam citato, in hanc sententiam: καὶ μὴν δὴ καὶ διὰ τῶν χειρῶν ἔνεστιν ὀξὺ γυμνάσιον ὁμοιότροπον γυμνάσασθαι χωρὶς τοῦ κατέχειν ἀλκτῆρας, &c. Hæc exercitia supernis partibus valent, lumbis & obliquis spinæ regionibus.

Halteres.

Insuper melisiæ herbæ. *Quæ herba ita vocetur nondum apud idoneos authores comperi. Aetius eam vocat Milesiam herbam Sermone tertiodecimo.*

Conferunt etiam si bibantur. *Quia meatus viscerum vi quadam peculiari adaperiunt, & aluum etiam mouent comprimendo ea quæ intestinis inhærent.*

Eandem habet efficaciam. *Interpretatus sum ἀφιδρωτήρια, quæ desudationes mouent. Sudor autem Celso authore duobus modis elicitur aut sicco calore, aut balneo. Siccus calor est & harenæ calidæ, & Laconici, & Clibani, & quarundam naturalium sudationes, vbi è terra profusus calidus vapor, ædificio includitur, sicut super Baias in Murtetis habemus.*

CORNARII.

k *Aut scillæ assatæ drach. v. &c. In Aldino cod. legitur, ἢ σκίλλης περὶ <, ε. Nec dubium vocem περὶ hîc corruptè legi. Itaque in Basiliẽsi editione legitur πεπλυμένης. pro περὶ. Sed et id falsò, quùm non soleat lauari vt metallica, ipsa scilla, sed assatur & coquitur, vt Dioscor. docet lib. 2. Proinde ὀπτῆς pro περὶ legendum censeo. Poßit etiam rectè σπέρματος pro περὶ legi, nisi pondus quinque drachmarum nimium videretur. Aetius enim lib. 15. cap. 122. Elephanticis scillæ semen trium obolorum pondere in cyatho mellis semicocti delingendum dat.*

l *aut veluti quendam corticem de cute ipsorum discedere. Græcè falsò habetur, τινὰ ἀλώπεκα, id est quandam vulpinam pellem. Nam λοπὸν legendum pro cortice.*

m *Bis autem in die alantur, graue enim his est.*

n Hoc

n *Hoc medicamentum habetur infrà hoc lib.cap. 6. Ex quo patet non σμύρνης sed μυρσίνης legendum esse. Sed & Aetius lib.13 cap. 123.μυρσίνης φύλλων clarè habet.*

o *Sed et Melisiæ herbæ. Hoc auxilium ex Milesia herba habet Aetius lib. 13.cap.124. Neque alia esse videtur quam ea quam supra Iberidē appellauit lib.3.cap.77. Est enim idem vsus facultásque.*

De lepra, & scabie, quæ Psora dicitur. Cap. 11.

VTerq; affectus, cutis aspritudo est cum pruritu, in qua corpus absumitur colliquatú que originem ex melancholico humore trahens : sed Lepra altam cutem orbiculatim depascitur, & piscium modo squamulas ex se remittit, Scabies verò summa infestat potius variè figurata, furfuraceáque remittit:in quibus sanguinis dimissio adhibenda est, si corpus magis plethoricum videatur : sin minus, purgatio certè ex iis quæ atræ bili vacuandæ sunt.Extrinsecus autem vtere communiter vtroque veratro, calcémque habe elotam & siccam : in ipso autem vsu, aqua diluens, ad sordium spissitudinem illinito.

Causa lepræ & psoræ, & differentiæ.

Curatio.

ALIVD. Saluiæ, oleæ, æthiopicæ lacrymæ, singulorum drachmę octo, capparis radicis corticis, gummi, singulorum drachmæ quindecim : inunguntur ex aceto ad solem. propriè verò lepras disiiciunt anemone applicatæ:item vitis albæ radix. Composita verò hæc, lolij farinæ chœnix, cardamomi albi drachmæ quatuor, nitri spumæ drachma, atramenti sutorij drachmæ octo, hastulæ regiæ radicis mediæ drachmæ quatuor, aceto pertrita, & in cerati spissitudinem coacta illinũtur, parti priùs nitro detersæ. vbi solueris (solues autem tertia die) & frigida aqua elueris, rursus inungentur.

ALIVD. Hastulæ regiæ radicis succi vnciæ sex, sulfuris ignem non experti, mannæ, singulorum drachmæ decem, nitri drachmæ octo, aceto subacta illinuntur. Ad scabiem peculiariter facit, ex simplicibus herba pedicularia, staphis agria dicitur, lupini amari, cardamomum cum aceto, lilij radix cum melle, resina terebinthina, sulfur, cicer, caprillum stercus. Inter composita, misy & chalcitis pari modo ex vino humidiores scabies delinuntur.

ALIVD. Rhododaphnæ tenera folia in olei sextario simul incoquito, donec arescant, ac vbi proieceris, oleo adiunge ceræ dealbatæ vncias tres, postquam soluta refrigeratáque fuerint, sulfuris viui vnciam inspergito. ad solem, vel

in balneo perungito. nonnulli simul cum rhododaphne etiam scillam coquunt.

ALIVD. Medicamenti διὰ χυλῶν, hoc est ex succis herbarum confecti vnciæ duæ, ceræ tantumdem, rosacei vncia, argenti spumæ vnciæ tres, cerusæ totidem, liquidæ picis vnciæ sex, stercoris argenti vnciæ duæ, syrici tantundem, aceti quod siccis læuigandis sufficit.

ALIVD. Cerusæ semuncia, amyli tantundem, plumbi vncia, lotariorum rubrorum vel anchusæ, vnciæ duæ, ceræ vnciæ sex, rosacei vnciæ nouem. Anchusa probè cum rosaceo coquitur, deinde reliqua adiiciuntur.

ALIVD. Oua decem, vel quot ad vsum opus est, aceto quamacerrimo macerantur, quousque putamen ipsorum tenerescat, lutea in eodem aceto coquuntur, læuigantúrque rosaceo, & reliquo aceto etiam argenti spumæ modicum ad sordium spissitudinem coactum illinitur.

ALIVD. Ouorum quæ in aceto cõmaduerint, lutea tria, rosacei vnciæ sex, sulfuris viui vnciæ tres, læuigatis prius cũ aceto luteis & sulfure, ceratum adiicito. Argenti spuma verò oxyrodino detrita, vt emplastri crassitudo fiat, acriores scabies exterit. Iam verò ex lapatho smegmata, & ex iis quæ elephanticis faciunt, plura communiter tum ad lepras, tum ad psoras conueniunt.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Vterque affectus. *Non de lepra vulgari hîc agit; sed de extraneo cutis affectu, vt anteà monui. Vide Oribasij librum septimum.*

In qua corpus consumitur. *Græcè est, μετὰ ἀποτήξεως σώματος. Est autem ἀπότηξις, qua semper aliquid à corpore abscedit, eliquatúrque. Sic in externis, lib. 2. de internis vsurpatur. Nam psora & lepra melancolici cutis tantùm affectus sunt. Nam si in venis & carne proueniant, cancri vocabulum sortiuntur.*

ἀπότηξις.

Stercoris argenti. *Vno verbo Græcè dictum ἑλκύσματος. quanquam etiam σκωρία ἀργύρου & ἔγκαυμα apud Dioscoridem appelletur.*

ἕλκυσμα.

Lotariorum rubrorum. *Græcè est, λωτάρια ἐρυθρά: fortè legendum λωταρίων ἐρυθρῶν. Hermolaus Barbarus Lotarium rubens quasi diminutiuum loti interpretatur, nisi quis non de syluestri potius dictum accipiat. alij de Aegyptiaca intelligunt. Citatur apud Paulum libro septimo, Pastillus dia Lotarion ad pudendorum, sedísque vicia.*

De Impetiginibus. Cap. III.

IMpetigines ex serosis tenuibus, acribúsque humoribus, crassioribus aliis mistis contrahuntur, celerrimè in scabiem,& lepram transeuntes: quapropter remedia validè siccantia requirunt. Corpore igitur toto, si opus fuerit, euacuato simplicia quidem ipsis conferent, cicer, veratrum, erinaceus saxatilis, pix cerato, resinæq; mista, crocodili terrestris stercus, atq; sturnorum, cum oryzam solam ederint. Pleriq; hoc solo impetigines mentum infestantes, aliámve particulam, aboleuerunt. Tritici multum capitur, incudiq; ignitæ cuipiam imponitur, & quicquid indè humoris defluit, calés adhuc impetiginibus illinitur. Puerorum impetigines, hominis saliua continuè defricantur. His opitulatur pruni gummi illitum. In vetustatem incidentibus viticis folia cum aceto detrita applicantur, vel capparis folia similiter. Composita verò hæc; sulfur cum thuris lacryma, aut cum ammoniaco, subactum aceto illinitur.

Pastillus ad impetigines.

GLVTINIS fabrilis drachmæ quatuor, thuris drachmæ tres, aceti cyathi dimidium, aceto soluta illinuntur.

ALIVD. Chalcitidis, gummi, singulorum drachmæ octo, sulfuris ignem non experti, misyos, singulorũ drachmæ sex, squamæ æris, acaciæ, singulorum drachmæ duæ, aceto delinuntur.

ALIVD. Sulfuris viui, nitri spumæ, singulorum drachmæ quatuor, cachryos grana sexaginta, læuigãtur ex aceto. Sola verò pars vitiata inungitur, sed ita, vt quæ integra est, non coinquinetur: exarefacta, aqua frigida eluitur.

ALIVD. Veratri albi drachmæ octo, farinæ lupini, buccinorum combustorum, nitri, singulorum chœnix, arido medicamine defricentur. Porrò impetigines, quas ἀγρίας, id est, feras appellant, mediocriter siccantibus remediis non discutiuntur, acrioribus autem irritantur. Adhibere igitur oportet medicamenta abundè quidẽ efficacia, sed quæ non valenter erodunt, quale est istud, Glaucij, thuris, alcionij, bituminis, sulfuris, gummi, singulorum vncia, aceto inungitur.

Impetigines feræ.

ALIVD. Picem aphricanam cum aceto coctam liquatámque illinito.

ALIVD ad impetigines & pruritum. Atramenti sutorij, sulfuris

sulfuris viui, nitri, thuris pari modo, in impetiginibus quidem, aceto adiecto, in pruritu autem, vino vtitor p.

ALIVD Leichenicon, ab impetiginibus curandis nuncupatum, guttæ ammoniaci, erui farinæ, lupini farinæ, æquales portiones aceto illinuntur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Plerique hoc solo impetigines. *Has Galenus lib.5. de cõpositione medicamẽtorũ secundũ locos nominat μεντάγρας, voce nimirũ ex Latina & Græca dictione cõposita, quod cõtra rationẽ Grãmaticæ fieri videtur. Plinius etiã libro sextodecimo huius meminit; aitq; sub Claudij Tiberij Cæsaris principatu potißimũ hãc mẽti impetiginem inualuisse: quidam hanc morbum quem hodiè Gallicum, aut Hispanicum vocant, esse opinantur.*

CORNARII.

p. *Aliud ad impetigines. Ammoniaci thymiamatis.*

De Pruritu. CAP. IIII.

PRuritus qui senibus accidit, ex toto nunquã consanescit, verũ lenitur infrà positis remediis. In reliquis ætatibus, si ex prauo humore contrahitur, qui nimirùm biliosus, aut pituitosus, putris vel etiam salsus est, per ipsius vacuationem tollitur. Porrò cognoscitur ab ætate, temperamento, victus ratione, anni tempore, regione, & reliquis his consimilibus. Si igitur in venis simul cum sanguine redundare videatur, à sanguinis dimißione auspicandum est. Sin autem qualitate magis peccet, congruis eo medicamentis vacuato, ad externam curationem diuertemur. Lauandum itaque prorsus ieiuno est, nonnunquàm & modico cibo sumpto, iterum lauandũ: quippè vitium vix inhumescit, detergitur autem fœnugræci decocto, aut betarum, aut furfurum, aut maluæ agrestis & satiuæ, aut ptisanæ. Præter hæc, farinæ etiam fabaceæ, vel lupini, vel myrobalani, vel smegmatis ex pepone præparati, quod πεπονάτον appellant. Si inueterauerit, lauatio similiter quidẽ conuenit: fotus autẽ ex saluiæ decocto, myricæ, mercurialis, origani, pulegij, baccarũ lauri, cucumis syluestris radicis, capparis, lixiuio, & oxalme, deinde respergũtur arido nitro, vel cum fæcula aceti, vel quod recipit nitri spumæ sextariũ, thuris, sulfuris viui singulorum librã, cimoliæ libram semissem. Vel hoc, Aphronitri, sulfuris viui, alcyonij combusti, pari modo, siccis vtitor, vel cũ quodam ex suprà dictis decocto. Si autem placet, etiam veratrũ

Pruritus causa.

Curatio.

sic

ſiccum inſpergito, ſine pingui addito. Illinitur autem cum oxelæo, herba pedicularia cõtrita, vel ſulfur, vel ſandaracha, vel omnia, vel ſinapi cum myrobalani expreſſo, & oxelæo, vel vtere cochleis combuſtis lęuigatíſque melle, vel rumicis radicibus, vel ſmegmatis inde confectis, vt in capite de elephantia comprehenſum eſt, aut quibuſdam ad ſcabiem efficacibus. Si autem exulceratio partes exercuerit, parygro, vel diapompholygos appellato medicamine vtendum, vel ceræ vncia liquefacta in cyprini cyatho, cui ſulfuris adiecta ſit vncia.

ALIVD ad pruritus. Nucum magnarum rancidarum vncia, ſulfuris tantundem, apij ſucco læuigatis vtitor in balneo, membra affatim defricans. Hoc ſolum multis tum ſcabioſis, tum alio pruritu detentis, abundè fuit. Item apium per ſe viride tuſum infricatúmq; in balneo vehementer auxiliatur. q Similis effectus eſt perdicion, & acerna reſina cum roſaceo ſoluta, illitáque.

ALIVD. Oryzæ puræ & nimis candidæ, vnciæ tres, tuſæ cretæque aceto quàm acerrimo læuigantur, donec ſordium fiat ſpiſſitudo, adiiciatúrque priuatim ſulfuris viui detriti vncia. mixtis perbellè in balneo vtitor diutius defricans. At in iis qui ſuperfluitatibus magis redundant, pari portione illorum temperata, præſtantius remedium reddetur.

ANNOTAT. CORNARII.

q *Hæc Græcè ſic legantur.* ὁμοίως δὲ καὶ τὸ περδίκιον, καὶ ζυγίας μετὰ ῥοδίνου λυθεῖσα, καὶ καταχριομένη. *Reſina itaque aceris Græcis eſt* ζυγία. *Eadem enim infra lib. 7. cap. 8. in malagma Baium recipitur. Aliàs* ζυγία *ipſa arbor eſt, quam tertium aceris genus Plin. lib. 16. cap. 15. facit.*

De Leuca. *Cap.* v.

LEuce, cutis quædam ad albidius mutatio eſt, quæ viſcoſa, glutinoſáq; pituita contrahitur. Quoniam verò non quælibet leuce curationem recipit, notas ipſius tales habeto. Acu per ſumma leucem pungito, ſed cute non penitius: & ſiquidem ſanguis emanauerit, ſanabilis eſt: ſin lactea humiditas, deſperata eſt. Vel panniculo laneo aſperiore infricata cutis, ſi quidem rubicundior euaſerit, medicinæ locus eſt: ſin idem color remanet, non conſaneſcit. Et quæ plura corporis loca obſidet leuce, difficilius tollitur, quã quæ pauca deturparit, item vetuſtior, quàm recens minus in medicina ſpei

Quæ leuce curabilis, quæ non.

Curatio varia.

habere censenda est. Nonnulli igitur adustionem quæ ferramento candente administratur, in leuca probarunt, sed ita, vt hæc vel sola valetudini sufficeret. Alij verò dolorem inde cicatricémque secuturam veriti, vt quæ non minus ac leuce indecora sit, medicamentis crustam inducentibus, qualia & cicatricem aiunt concolorem efficere, vsi sunt. Alij, & horum inefficaciam repudiantes, tincturis vti maluerunt, imposturæ potius quàm auxilij rationem habentes, quæ sanè omnium maximè vitari debent, quòd affectus celeriter renascatur. Itaque subiectis vti medicinis consilium est. adarcæ, seminis roris marini, sulfuris viui singulorum paria pondera, tusa & in cerniculo priuatim creta, deinde simul cum aceto in puluerem sat multis diebus detrita, in sole illinuntur, non cumulatè, ne cutis exulceretur. Proceden- te autem tempore † veratri & gallæ similiter momentum adiicitur.

† Veratri albi λευκοῦ ἐλλεβόρου. Goup.

ALIVD. Fici nigræ surculis aceto maceratis contritísque misceto, aphronitri, sulfuris ignem non experti, myricæ fructus, parem singulorum modum, vbi nitro cutem defricaueris, perungito: solíque exponito, animum attendens ne exulceretur. Archigenes autem fici foliis, calcis viuæ eo quod satis est, mixto, similiter vsus est, vel infricatas (inquit) leucas, albo veratro, donec sudore diffluentes reliquo corpori concolores fiant, illinito synopide, [r] vel mediade, vel acu transfixa punctas quoad cruor emanet, illinito synopide, cum aceto, vel prius absterſis, vt est comprehensum, perungito, fici liquore recenti, & folio eiusdem affatim infricato.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Leuce.

Leuce, cutis. *Leuce vitiligenis species est albida, & altius descendens: in eáque albi pili sunt, & lanugini similes. Duæ verò aliæ restant, alphus & melas appellatæ Celso, Paulo autem alphus albus & niger. In prima color albus est, ferè subasper, & non continuus: vt quædam quasi guttæ dispersæ esse videantur. Interdum etiam latius, & cum quibusdam intermiſsionibus serpit. Altera colore ab hac differt, quia niger est, & vmbræ similis. Leuce quem occupauit, non facilè dimittit.*

Experimentum.

Acu per summa leucen pungito. *Celsus libro quinto eadem ferè habet. Vtrum autem, inquiens, horum aliquod sanabile sit, an non sit, experimento facili colligitur. Incidi enim cutis debet aut acu pungi.*

gi. si sanguis exit, quod ferè fit in duobus prioribus, remedio locus est: si humor albidus, sanari non potest.

CORNARII.

r *Aut meliade terra. Aut acubus simul innitentibus perpunctione facta donec cruorem fundant. Græce legendum* σινωπίδι ἢ μηλιάδι, ἢ βελόναις συνεπερειδομέναις καταχεντήσας, *nõ* μηλιάδι, *nec* συνεπειραμέναις, *velut codices habent. Quæ autem sit terra Melias, apud Dioscor. lib. 5. habetur.*

De Alpho albo & nigro. Cap. VI.

ALphi cognato leucis modo generantur, sed illæ quidem altius cutem mutant vt pilos quoque sibi similes procreent: Alphi autem summam cutem infestant, quanquàm & ipsi cum vetustatem sentiunt, penitius recedunt: vt etiam albos pilos producant, idque humoris qui subest ratione. Etenim ex pituitoso humore albi ducunt originem, nigri autem ex melancholico. vtrisque igitur commune prodest auxilium, Elota calx aqua soluta, aut dracunculi radix, cum aceto applicata, simili modo vtrunque veratrum eisdem efficax est, item lupinorum amarorum decoctio superfusa, eorúmque farina ex aceto, vel oxymelite inducta. iam capparis radicis cortex cum aceto, liliíque radix cum melle, cepa ex aceto in sole illita, crocodili terrestris fimus idem præstat. pari efficacia & sturni excrementum, cum oryzam duntaxat ederit, sepiæque testa concrementa. Compositum verò hoc præstans est, Alcyonij, nitri, singulorum sextans, veratri albi, sulfuris viui, singulorum vncia.[s] Nonnulli verò & floces vini combustas adiiciunt.

Alphi à leucis quid differant.

Alphorum causæ.

ALIVD. Sulfuris ignem non experti, nitri spumæ, singulorũ drachmæ quatuor, seminis roris marini[t] grana septem, teruntur cum aceto. solùm verò alphum perungito, sed ita vt integram partem non attingas. siccatum medicamen aqua frigida eluitur.

ALIVD. Farinæ lupini,[u] buccinorum, & nitri singulorum chœnix, veratri albi drachmæ octo. Arido pars defricatur.

ALIVD Erui farinæ libræ duæ, erucæ seminis, amygdalarum amararum, cucumis Syluestris radicis, singulorum libra: mulso simul læuigata delinuntur, & hora interposita per spongiam abluuntur. facit etiam ad ephelidas, varos, & cutis sordes.

Ad Alphos albos experta.

SVLFVRIS ignem non experti sextarij duo, calcis viuæ candidæ vnciæ quatuor, albumina ouorum quinque, olei nardini & aceti momentum. sulfur primùm in puluerem cogitur, mox oleum nardinum ei superinfunditur, rursúsque læuigatur, deinde acetum instillatur, & iterum teritur, calcem vero priuatim lotam semel, bis térve sulfuri adiicimus, vnà cum ouorum aquato, & denuò conterimus. collectus humor effunditur, pauxillum verò relinquentes, vt vnguentum queat illini, in hunc modum vtimur.

ALIVD probatum. Sulfure viuo, fici foliis aridis, aphronitro, alcyonio, terra cimolia, myrto, ex aceto vtitor.

ALIVD Archigenis. Fici foliorum quæ in vmbra exaruerint, sulfuris, aluminis singulorum æqua portio, cum aceto inungitur, aut foliorũ fici, drachmæ quatuor, nitri drachmæ duæ, alcyonij combusti tantundem, aceto in balneis illinuntur. Priuatim nigros exterit efficaciter sandaracha, cum sulfuris dimidio, sed cute nitro priùs defricata, in sole perungitur, albos verò tollit atramenti sutorij, æruginis, æqualis modus, nitri duplicatus, sine pingui infricatur, illinitúrque. vel cachryos, sulfuris viui, adarcæ æquæ portiones, ex aceto pertritæ infricantur, illinuntúrq; : cum inaruerint abluito, locum perfricans. Idem facit & leucis.

ANNOTAT. CORNARII.

s *Quidam etiam fæcis vini vstæ vnciam vnam addunt. Exemplaria Græca hîc corrupta sunt. Aldinum habet,* ἔνιοι δὲ καὶ σφέκλησι. *Basiliense,* ἔνιοι δὲ καὶ σφέκλης κεκαυμένης. *Non esse autem sic legendum ex eo constat, quod* σφέκλης *vox per se fæcem vini vstam significat. Sic enim Paul. libro 7. cap. 11. exponit.* σφέκλης, *inquit,* ἤ τις ὄξι τρὺξ οἴνου κεκαυμένη. *Legendum igitur,* ἔνιοι δὲ καὶ σφέκλης Γο. α. *possit addi verbum* προστιθέασι, *sed non est necesse.*

t *Grana. lx.* κόκκους. ξ. *Græcè legendum. Idem enim suprà habetur eodem pondere huius lib 4. cap. 3. ad impetiginem.*

u *buccinorum vstorum, nitri, &c. In Græcis falsò legitur* κηρύκων καὶ νίτρου, *pro* κηρύκων κεκαυμένων, νίτρου. *Non enim opus est* καὶ *coniunctione, quæ supposita est pro abbreuiato* κε. *quod significat* κεκαυμένων, *vt suprà eodem cap. 3. ad impetiginem.*

Ad Stigmata, ex commentariis Archigenis.

CAPVT VII.

STigmata curabis, si quod matulæ adhærescit, cum aceto quàm acerrimo illinas, vel calcis viuæ partem vnam nitri tosti fului dimidiam, cum aqua in sole illinito. At vbi exulcerationem fuerint experta, cicatricem tanquàm vlceri inducito. Crito verò iubet confricatæ nitro priùs cuti terebinthinam illini resinam, linamentísque ligatam sex diebus relinqui, septima deinde solui, & acu pungi stigmata, & sanguinem qui flueret spongia detergi, interiectóque breui temporis spatio, tenui sale confricare locum. Tum imponi, ad dies quinque medicamentum quod recipit, thuris, nitri, calcis viuæ, ceræ singularum drachmas quatuor, mellis octo. Quùm enim à parte medicamentum deposueris, nigrum in eo offendes.

ALIVD vnguentum. Piperis drachmæ duæ, rutæ drachmæ quatuor, sandarachæ drachmæ quatuor, auripigmenti drachma, mellis quod satis est, cuti priùs nitro infricatæ illinitur, item aliis priori consimiliter peractis, per triduum soluitur, & nigritie absterfa rursus inungitur. Exterit enim (inquit) diebus viginti, tam integrè, vt nec exulcerationem, nec cicatricem relinquat.

ALIVD [x] quod Criticon dicitur. Thuris drachmæ quatuor, nitri drachmæ duæ, attramenti sutorij drachmæ quatuor, ceræ drachmæ sex, piperis drachmæ tres, calcis drachmæ tres, thapsiæ totidem, auripigmenti drachma vna & semis, sandarachæ drachmæ tres, mellis quod sufficit, vtere quemadmodùm superiore. Oribasius tradit ranunculum applicatum, vel capparis folia stigmata exterere. At si altius fixa non discutiantur, modicam verò cutem attingant, crusta ferramento frigido excitata tolluntur.

Ranunculus.

Cauter frigidus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Stigmata.

Stigmata curabis. *Stigmata in vetere medicina dicta sunt, non puncta, sed maculis punctorum quantitate & forma decolorata hominis cutis. Porrò latinis etiam in vsu est ea dictio. Plinius enim & Largus aliquoties vsurpant.*

Quod matulæ adhærescit. *Hoc est, quod in vrina subsidet, hoc namque matulæ solet adhærescere. Dioscorides oculorum cicatrices expurgare commemorat.*

CORNARII.

x *Aliud Cretitum appellatum.*

De Exanthematis. *Cap.* VIII.

Pustularũ causa.

EXanthemata generantur, ex craſſis in cute impactis humoribus, magíſque adhuc in ſuperiore pellicula cum denſa eſt. In quibus igitur, ſi etiam in alto humorum copia ſubſtiterit, primùm purgatio tentanda eſt. Nam ſi hoc neglecto, priùs diſcutere aggrediaris, obſtrues ipſos potius quàm per cutem euacuabis. Sin autem nullæ in alto deliteãt

Curatio.

humorum colluuies, per cutẽ vacuare oportet, y nec procul attrahere, ſi aluo, aut vomitu vacuationem moliri velis, ſed humorum qui cuti impacti ſunt, curationem medicamentis experiere, quæ exurunt, calfaciúntque, maximè quum lata ſunt exanthemata, ſiquidem ex frigido admodùm, craſſóque humore, talia ſunt procreata. Lauri igitur tenerorum foliorum, rutæ & mannæ æqualem ſingulorum portionem detritam, & lacrymam thuris oleo ſubactam delinito, vel betam teneram incoctam, tritámque inducito, aut ceræ drachmas octo, ſulfuris tantundem, ſalis drachmas ſex, arida in pollinem coacta, & olei cyatho dimidio ſuperfuſa, omnia ſimul incoquito, factóque emplaſtro vtitor. Sed coctioni ſedulò aſſiſtendum eſt, vehementer bonum remedium exiſtit.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Exanthemata.

Exanthemata. *Puſtulæ ſunt exiguæ Celſo, quales ex vrtica, vel ſudore fiunt. Interim pituitæ eruptiones, ita Plinio appellantur, de quibus hic agitur. Græci etiam ἐξανθήσεις, quaſi dicas efflorescentias nominant, a verbo ἐξανθεῖσθαι.*

Cuticula.

In ſuperiore pellicula. *Græcè eſt ἐπιδερμίδα, quàm Latinè poſsis interpretari cuticulam. Nam ſumma pars, & veluti ipſa cutis efflorescentia exiſtit.*

CORNARII.

y *Nec procul diſtrahere, quod contingat ſi per ventrem, aut per vomitum euacuare velis. Cæterùm curationem humorum cuti infarctorum per fomenta & calfactoria facere oportet.*

Ad Epinyctidas. *Cap.* IX.

EPinyctides vlcuſcula ſunt, ſua ſponte erumpentia, puſtularum ſpecie, & ſubrubra, quibus diruptis, cruenta ſanies defluit, per diémque non magnoperè excruciant: per noctem verò, graui magis quàm pro ratione vlceris, dolore torquent. Itaque liquor laſeris aqua ſolutus imponitur, nam

citra

citra rosionem desiccat, aut cicuta in læuorem detrita inducitur, aut brassica cruda cum aqua, aut apium cum polenta trita applicatur, aut alterci folia cum melle pertrita admouentur, aut solanum per se, & cum coriandro viridi, aut oliuæ foliis vtitor cum aqua coctis: aut vuas acinis exemptis, læues, splenio illitas imponito, vel adiantum ex melle tritum. Vitari debet acrium, acidorum, & salsorum esus, fomenta, balneum & insolatus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Splenio illitas. *Hoc est, panniculo lienis modo oblongo. Plinius, superimponi oportet splenium è melle decocto.*

Salsorum esus. *Malè in codice Græco est* προφορὰν, *tu fac* προσφορὰν.

De pustulis, quæ Græcè Phlyctænæ dicuntur. *Cap. X.*

Bullæ.

PVstulæ quæ non sua sponte rumpuntur, sed graui dolore excruciant, acuta perforari acu debent, vt humoris colluuies habeat emissarium. Deinde humore leuiter expresso cutis præposita sinitur, donec impleatur. At si vulnus conniueat, denuò pustula perforanda est, similiter & exprimenda, tum cutis astricta seruanda quandiu id quod sub ea exulceratum est, ad cicatricem peruenerit. Priusquàm igitur pustulæ aperiantur, cocta lenticula cum aqua læuigata inducitur, vel mali granati virgulta, cinere calido tepefacta imponuntur, & loci attinguntur. Quod si ruptæ fuerint, & vlcus excitatum, adeps suillus liquefactus & argenti spumæ detritæ mistus, in linteúmque illitus admouetur, vel lilij radix in aqua cocta tritáque cum cerato imponitur.

Ad Epinyctidas, & Phlyctænas.

[a] ARGENTI spuma & sulfur ignem non expertum pari portione cum aceto applicantur, item myrtus in læuorem redacta, sordium illitione cum oleo & vino benefacit, tum his tum calidis eruptionibus, & papulis feruentibus, gliscentibus capitis vlceribus, furunculis incipientibus & adustis medicamentum, & quod Molybdæna, & quod ouis præparatur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Vt humoris colluuies habeat emissarium. *Græcè est* κατὰ ὑπόῤῥυσιν, *quasi dicas, ex confluxu. Quidam Græcus autor habet* κατὰ ὑπόχυσιν *in eodem significatu.*

ὑπόῤῥυσις.

Calidis eruptionibus. *Sic verti* ἐκβράσματα *feruentibus pa-* ἐκβράσματα.

περιξήματα *pulis, περιξήματα. Gliſcentibus ſeu manantibus capitis vlceribus, ἀχῶρας. Atque hæc autoritate veterum.*

CORNARII.

ζ *Spumam argenti & ſulfur viuum æquis portionibus cum aceto, & oleo myrteo ad ſtrigmentitiam ſpiſsitudinem trita illine cum oleo & vino. Græca ſic legenda.* λιθάργυρον καὶ θεῖον ἄπυρον ἴσα μετ' ὄξους καὶ μυρσίνου λεῖα, γλοιώδη, ἐπιχρίσει μετ' ἐλαίου καὶ οἴνου.

Ad Ambuſta. *Cap.* XI.

AMbuſta medicamentis indigent quæ modicè abſtergant, non euidenter calefaciant aut refrigerent. Itaque terra chia, cimolia, cretica, omníſque leuis terra illita cum aceto non admodùm acri, vel aqua, præclarè facit, prohibétque puſtulas excitari.[a] item oui albumen crudum ſtatim impoſitum, lana molli exceptum. etenim refrigerat leuiter & citra roſionem deſiccat. idem efficit atramētum ſcriptorium illitum, vel lacryma thuris aqua diluta, vel lenticula cocta tritáque, vel eruus applicatur. At ex aqua calente vſtiones priuſquàm puſtulæ oriantur, oliuarum ſalſarum aqua continuè ſuperfunduntur, ipſæque oliuæ ſalſæ cum polenta contritæ inducuntur, aut alumen ſciſſile, pertritum cum aceto illinitur, aut fel taurinum cum aqua copioſiore liquatum inungitur, aut lixiuium ſuperfunditur, garo, aut muria fouetur, aut bulbi liliorum, aut hyacinthi, aut narciſſi cum roſaceo triti, & in ſordium ſpiſſitudinem coacti delinuntur. Marcellus autem hoc compoſitum tradit. Panniculi melle imbuti & hordei farina inuoluti, combuſtique cineris mittuntur drachmæ octo, ceruſæ drachmæ quatuor, butyri drachmæ octo, ceræ, ſeui caprilli, roſacei, ſingulorum drachmæ ſedecim. At puſtulis iam excitatis, rhus cum polenta tritum aceto applicatur, aut calcem viuam cerato mixtam, illitámque linteolo imponitur. iam quod Spherion dicitur medicamentum, ambuſtis vtile eſt. partes exulceratæ porris contritis obducuntur, aut portulaca contrita cum polentis, aut colombæ fimi linteolo inuoluti combuſtíque,[b] & oleo diluti cinere vtitor. Mirificè proficit pini aut piceæ cortex, aut adiantum aridum, læuigatúmque aut myrti folia combuſta, pertritáque inſparguntur, efficax autem vnumquodque horum eſt, & ſi cum cerato componitur, item quod rubræ anchuſæ radicis ſiccæ, & in læuorem contuſæ trientem recipit, ceræ albæ dodrantem, roſacei vn-

cias

cias duodeuiginti. iam quod cerusa constat cum modica cerui medulla, laudatum est remedium.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Ambusta. *Latini πυρίκαυτα ambusta, vel cõbusta, vel exusta, citra ignis vocabulum additum exponunt. Propriè verò signat vsta igne, eoq; Paulus primum πυρίκαυτα dixit. Combustionem verò ex aqua calente κατακαύματα ἀφ' ὕδατος. Quanquàm & aliæ materiæ sæpè adurant.*

Oui albumen. *Malè in codice nostro legitur ὠὸν ὅλον pro ὠὸν λευκὸν. Ita etiam Auicenna habet, & Dioscorides.*

Hordei farina. *Simpliciter in Græco codice est κριθαῖς, quod est hordeis. At significãtius ex Auicenna & Serapione hordei farina positum est.*

Illitumq; lintheolo. *Malè Græcè habetur ἐμπάσσων, pro ἐμπλάσσων.*

CORNARII.

a *Item ouum totum crudum, euestigio impositum, &c. Rectè legitur, καὶ ὠὸν ὅλον ὠμὸν παραχρῆμα ἐπιτιθέμενον. Nam ita etiam Aetius habet lib. 14. cap. 64. Nec opus est Diosco. citare, qui de oui candido prodit, quod ambustis illitum euestigio, bullas excitari prohibet, quum totum ouum omnibus suis partib. huc faciat, perfrigerans nimirum & resiccans citra mordacitatem. Non ergo ὠοῦ τὸ λευκὸν, sed ὠὸν ὅλον ὠμὸν legendum.*

b *Et cinere eius oleo diluto vtere, admirandum est medicamentũ. Pinus quoque &c.*

Ad eos qui flagris cæsi sunt. CAP. XII.

CErusæ, argenti spumæ æqualis portio, ceræ quadrupla cum susino, aut rosaceo, emplastri modo inducitur, primo die priuatim susino solo vtitor. vel croci drachma, tragacanthi tantundem, [c] ouum integrum sine putamine, vnita cæsis imponuntur, item pellis ouis recens excoriatæ calens adhuc circnudata, quolibet efficacius die vno, & nocte persanat.

ANNOTAT. ANDERNACI.

c Ouum integrum. *Græca sonant ὠὸν ὁλόκληρον χωρὶς τῶν ὀρόβων, hoc est: Ouum integrum sine eruis. Quid sibi velit, eruis, non video, cum nulla sit antè mentio eruorum facta. Puto igitur legendum, χωρὶς τῶν ἐρίγμων, hoc est, sine putaminibus. Quamuis etiam eruum cæsis conueniat.*

CORNARII.

e *Ouum integrum absque testis.* ᾠὸν ὁλόκληρον χωρὶς τῶν ὀρόβων, *sed corruptè* ὄροβον *pro* ὀρόφων. *Significat enim hîc* ὄροφος *ouorum testam, quæ est veluti tectum & fornix, ac quasi concameratio quædam oui.*

Quomodo pili adustis renascantur. CAP. XIII.

PIli ambustis nascuntur, si fici folia in fictili tosta, cum cerato in emplastri modum imponas, aut [d] caricæ drachmis octo, sampsuchi drachma, tritis cum oleo donec cerati fiat spissitudo, vtitor. vel detrimenti lapidis drachmas centum, æris squamæ drachmas decem cum aqua subactas in pastillos cogito, in vsu partem vnam cerati partibus octo diluito.

ANNOTAT. CORNARII.

d *Græcè est,* ἢ καρικῆς ∠.η. *Nec videtur aliud esse* καρικὴν *quam carica, idest ficus arida, quæ* ἰσχὰς *quoque Græcis appellatur. In vitarum venditione Luciani, de Epicuro quærit emptor, quibus eduliis delectetur, respondet Mercurius, dulcibus vescitur & mellitis,* καὶ μάλιστα τὰς ἰσχάδας. *subiicit emptor,* χαλεπὸν μὲν οὐδέν, ὠνήσομαι γὰρ αὐτῷ παλάθας τῶν καρικῶν. *Siue itaque à loco, siue aliunde nomen habet carica, Græcis pariter ac Latinis vsurpatur. Porrò caricum medicamentum duplex, aridum & liquidum habet Hipp. lib. de Vlceribus, sed neutrum caricas recipit, neque ex caricis nomen habet, sed è Carum gente, quibus in multo vsu fuit, appellatum esse videtur.*

Ad abrasa, quæ Aposyrmata Græci dicunt. CAP. XIIII.

ABrasa & superficiem infestantia vlcera, primùm aut vino, aut aceto, aut muria aceto mixta quæ oxalmæ dicitur, astringes. Deinde medicamentis, ad cicatricem ducendam vtêre, tum liparis, tum ex albis emplastris trypheris. Summè autem facit quod cerusæ partem vnam recipit, ammoniaci dimidiã, myrtei quod satis est. Ammoniaco ex aqua in læuorẽ trito cerusa miscetur, myrteumq; super funditur: vtitor lipara. Vel lapidis detrimento, squamã æris admisceto, & myrteo in læuorem coactis vtitor, aut cimolia, & argenti spuma ex vino recininoq; & myrteo tritis vtitor.

Ad abrasa, intertrigines, inueterata vlcera, senilem teneramque cutem.

ARGENTI spumæ chrysitidis drachmæ quinquaginta, ceræ

ceræ drachmæ viginti, resinæ siccæ ex picea drachmæ duodecim, olei sesquicyathus. Argenti spumæ oleo incoctæ reliqua adiiciuntur. rudicula agitatis, vel etiam in pila emollitis vtitor. sed cutem abrasam ab vlceribus non oportet amputare, sed medicamentum ei inducere, sic enim glutinabitur, vel nigrescens. At vlceri, quod eroditur, sordidumque est, si carne nudum hiat, vix cicatrix obducitur. Cæterùm abrasa tuetur ab inflammatione, rhu rubrum, si illinatur læuigatum, cum melle, aut lentisci coma cremata, & cum melle imposita.

Ad abrasa flagris cæsa, & articulorum contusiones medicamentum, quod dolorem leuet Anodynum appellatum.

ARGENTI spumæ, cerusæ singulorum vnciæ decem, ceræ vnciæ sex, olei puri aut rosacei sesquilibra, amyli vnciæ duæ. Ad eadem valet Pelarion quoque ex helcysmate, id est, recremento argenti paratur. item medicamentum quod ouis constet.

De formica & verruca. CAP. XV.

VTrunque vitium, cutis excrescentia est exigua, callosa, & plerunque figura teres: sed formica, quę Gręcè Myrmecion dicitur, latiore basi, † similem si quis non tractet mordentis formicæ sensum inducit. Verruca autem, quæ Græcis vocatur Acrochordon, angustiore, vt chordæ summo assimilata, pendere videatur. Hos igitur tumores, elaterium cum sale infricatum tollit, thuris lachryma cum aceto, grossi cum aceto, farina, & nitro, liquor fici illius similiter facit: tithymalli, smaridis caput salsum concrematum, ærugo cum sulfure ignem non experto combusta, ocymi folia cum atramento sutorio, sarmentorum adhuc viridium vstorum quod distillat, fimus ouillus cum aceto, hircinum fel illitum, heliotropij magni semen, cum vino applicatum, ruta cum nitro & pipere, nitrum cum vrina pueri venerem non experti, stercus bouis gregarij in aceto.

† Duplex lectio. vna. siquis detrahat, altera. Siquis constringit. Goup.

De Ganglio. CAP. XVI.

GAnglium neruorum concretio est, ex ictu, aut lassitudine oboriens, in pluribus quidem corporis partibus, pręcipuè verò motui dicatis, nempè manu summa, & pedibus. Quo in vitio Archigenes calcem viuam vnà cum adipe ansetino, & terebinthina, imponendam cēset [f] [Doles] verò medicamento, quod lapidem achatem recipit, vtitur. At Oribasius,

[Diocles]

ſius, eò quòd ſubſequitur, ceruſæ, reſinæ è pinu, olei veteris, ſingularum vncia, ammoniaci ſuffiminis, galbani, ſingulorum tantundem, ceræ vnciæ quatuor aut [pilam] plumbeam (inquit) craſſiorem, vertebræ modo, ganglio [ampliorem] impoſito, deligatoq́; : pondere ſiquidem longiori temporis ſpatio ipſum diſſoluit, atque hoc nos vtimur. [g]

[laminam AEtius] *[æqualem AEtius]*

ANNOTAT. CORNARII.

e *Ganglion nerui contortio eſt.*

f *Polles.*

g *Facit etiam oxerum & maſticherum emplaſtrum. In Aldino codice corruptè legitur, ἡ ξηρὰ καὶ μαστιχηρὰ. legendum autem ποιεῖ δὲ καὶ ἡ ὀξηρὰ καὶ μαστιχηρά: ſunt enim emplaſtra ita appellata, deſcripta li. 7. cap. 12. Horum emplaſtrorum mentionem facit rurſus ſequẽti cap. 18. Sed in Baſilienſi exemplari vtriſque locis ea verba deſunt, velut nihil ſignificantia, vt arbitror omiſſa.*

De inflammatione. CAP. XVII.

OMnes ex æquo tumores calidos, quibus dolor, feruorque adeſt, noſtri inflammationes, Græci Phlegmonas appellare conſueuerunt. Verùm pro diuerſa quæ ipſos facit, materia, hi quoque euariant. Cùm enim ſanguis probus, & craſſitie mediocris, in particulam aliquam ſubitò confluxerit, ac propter copiam impactus inhæſerit, inflammatio propriè appellata naſcitur. Cùm verò flaua bilis in parte aliqua ſubſtiterit, Herpetem: vbi & ſanguis, & bilis flaua ſimul incubuerint, Eryſipelas excitatur. At cùm ſanguis, qui influit, calidus impenſè, & craſſus fuerit, carbunculos mouere ſolet. Itaque ab inflammatione quæ peculiariter Phlegmone dicitur, & multis ſemper accidit, incipiendum eſſe iudico. Tumor rubens, dolorificus, tangenti renitens, & calidus ex ſanguine, vt à me dictum eſt, probo originem trahit: qui, ſanguinem dico, nunc ex toto fertur corpore, nunc in aliquam particulam copioſus incumbit, ſic vt à vaſis nequeat contineri, exciditque, aliquid roris modo in ampla partium quæ intercedunt, ſpatia. Sæpè verò vitium hoc vulneribus, fracturis, vlceribus, aliiſq́; pluribus externis cauſis ſuperuenit. Cùm itaque inflammatio repentè eueſtigio particulam quampiã ſine manifeſta cauſa præcedente obſederit, totum vero corpus parti contagium tranſmittat, vniuerſum quidem id, ſanguinis dimiſſione,

Phlegmone. *Herpes.* *Eryſipelas.* *Carbunculus.* *Phlegmões notæ, & cauſæ.*

ne, vacuari oportet. quod autem inflammationem experitur, superfundere ac obducere medicamentis, quæ non calefaciant, humectentq́;, sed illuuiem humoris repellere sint idonea[h]. At quod iam in affectam partem se receperit, euacuatur. Itaque illinitur cataplasma quod constat semperuiuo, mali punici corticibus, vino incoctis, rhu & polenta. hoc & similibus cùm dolor vehemens non vrget vtendum est. Vbi verò particula fluxionem cum dolore ampliore senserit, ne sic quidem calens aqua oleúmve adhiberi debet, aut ex farinis cataplasmata: vt quæ fluxionum vitiis omnia sint inimica. doloris tamen vehementia leniri eo quod constat passo, rosaceo, ceraq́; modica, & lanis sordidis quæ œsypi multum contineant. Per æstatem quidem frigida, hyeme tepida excipiuntur, applicanturq́;, sed ita vt superiores quoque affectis partibus loci, spongia vino austero imbuta, aut posca frigida comprehendantur: cæterùm miscentur cum cataplasmatis vtiliter etiam herbæ. Parietaria igitur ad omnem inflammationem accommoda est, tū per initia, tum in augmento, consimiliter glaucium, atriplex, malua, lactuca, cucurbita, calidis illitæ. benefaciunt & tribuli vtrique inflammationibus ex influxu concitatis. brassica vero durescentibus valet. At vbi immutatio his oboritur, nec pus subsidet, curationem tentabis emplastro, quod ex chalcitide conficitur, aut quodam persimili fluxionibus dicato, lanam verò puram vino austero imbutam extrinsecus medicamento super accommodabis. Atque hac ratione inflammationibus ex humoris defluxu contractis medeberis. Eas autem quæ occasioni cuidam feruntur acceptæ, si calefacias, humectésque, non offenderis: ac si vsus quandòque postulauerit, scarificare ipsas, conueniens erit. At si ob defluxionem ortas inflammationes scarificatione diuiseris, præsertim per initia, malum quoddam haud mediocre ægrotanti accerses.

Herbæ inflammationibus commodæ.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Mali punici corticibus vino incoctis, rhu & polenta. *Galenus eadem ferè libro secundo ad Glauconem habet. Vnde lectionem Pauli corrigendam puto, vt legatur, ῥοῦ καὶ ἀλφίτων, pro κηροῦ καὶ ἀλφίτων. Nam cera hic nihil proficit, sed sumac, vt barbarorum more loquar, astringendi vi præditum.*

CORN.

b & id quod in affecta parte continetur euacuare.

De exterioribus corporis abscessibus. CAP. XVIII.

Suppurantia, & discutientia.

QVòd si fieri non posse tibi videatur, vt suppurationem impedias, panem hydrelæo incoctum delines, aut farinam hordeaceam cõsimili præparatam modo, particulam iure radicis althææ incoctæ fouebis. At si tumor ad suppurationem contumax est, aut ægrè discutitur, cataplasmate ex ficis siccatis vtere: oportet autem ficus dulces pinguésq; incoctas aqua eliquescere, ac ius ipsarum in tenuis mellis speciem cogi, farinámq; hordeaceam adiici, & si quidẽ tumor discutitur, minus autem ac conuenit, cum ficis siccatis incoques hyssopum, origanúm ve: si voles magis intẽdere, salem decocto inicies, diligenter animum aduertens, ne siccando nimiùm pars in scirrhum occalescat. Tale si quando videris, cucumis syluestris radicem, aut althææ, aut bryoniæ aqua simul decoques. valentior autem & discutiendo promptior, dracunculi radix est, ipsúmq; medicamentum, quod dracũculo constat, validè huiusmodi vitia disiicit. Nonnunquàm igitur solum hunc decoques, nõnunquàm & ficus siccatas admiscebis, farinámque simul cum adipe. Iam anethinum oleum crudos humores, incoctósque tumores & cõcoquit, & discutit. Item pix duros ac crudos tumores vniuersos cataplasmatis indita concoquit, magísque liquida. MEDICAMENTVM compositum, quod abscessus iam coctos †expellit, vt subinde pus in splenio reperiatur: nõdùm verò coctos in totum discutit. Lapidis pyritis drachmæ duodecim, ammoniaci triti tantundem, lomenti drachmæ sex, exceptum pice liquida, pellíque illitum imponitur. Splenium verò non prius aufertur quàm sua sponte deciderit, sed medicamentum non multò antè pręparari debet, vt quod confestim siccescat. In his autem si tumor non dissipatus fuerit, & pus sub eo delitescat, parte scalpello diuisa, idipsum vacuabitur, cura déinceps adhibita ne oleum, aut aqua admoueatur, verùm si vulnus abluere interim oporteat, aqua mulsa, posca, vino & mulso vtendum est. Si verò inflammatione conflictetur, ex lenticula cataplasma inducitur. vbi inflammatio abest, alio quodã emplastro medicamento in huiusmodi sectionibus vtemur. quinetiam eo quod constat chalcitide.

† nullo negotio. ἀπόνως. Goup.

Cæterùm

Cæterùm super ipsis iniicitur spongia lanáve vino austero imbuta, vulneri autem nullum pingue medicamentum accommodatur, quale est tetrapharmacum. nam vehementer postulat siccescere.

Quæ abscessus rumpant.

QVONIAM nonnulli abscessus ferramento diuidi non sustinent, tentanda sunt & medicamenta, quæ ab extrahendo dicta sunt Epispastica: narcissi radix in pollinem detrita, ex mulsa cum irino cocta applicatur, vel tenera arundinis radix, minutim detrita cum melle. quòd si dura fuerit, mulsæ prius incoquetur: vel aristolochiã cum melle applicato. rumpit autem picis aridæ & propolis creticæ par modus, cicatricémque inducit.

Dionysia ad abscessus mirabilis, item ad mammas & inguina, epispastice, quæ per latentes meatus discutit.

OLEI veteris aquæ singulorum libra, hydrelæum incoquitur paulatim, mox aphronitri vnciæ sex adiiciuntur, misyos vncia vna vel duæ, incoquuntur donec manus non inquinent. Déinde miscentur mannæ thuris, ceræ, terebinthinæ, singulorum vnciæ sex. *Dionysia emplastrũ.*

Ad neruicos abscessus.

CERAE, colophoniæ, butyri singulorum libra, picis aridæ, mellis, singulorum libræ duæ, vnciæ sex, æruginis vnciæ tres, visci quod satis est. ALIVD epispasticum. Suffiminis ammoniaci selibra, ceræ, terebinthinæ, singulorum triens, sulphuris viui quadrans: nitri quadrans. Smilion autem medicamen appellatum, & quod porris constat, validè tumores iam mutatos rumpit. Quod lini seminis succum recipit, per commodè discutit, mutat, rumpitque. At mitioribus abscessibus medicamenta congruent etiam ad parotidas inscripta. Atque hæc de abscessu, qui ab inflammatione emanat. Galenus autem memoriæ tradidit abscessum nulla præcedente inflammatione constitui, quæ ex probo sanguine habet originem. Statim siquidẽ ab initio (inquit) humor aliquis aliàs specie alius, in parte quadam collectus, vicina illi corpora excoriat tempore, & à subiectis dirimit. Sanè inueniuntur in huiusmodi abscessibus cùm scalpello sunt diuisi, omnigenæ, tum humorum, tum solidorum quorundam corporum species. Et enim [stercori] vrinæ, grumo, humori mel referen ti, mucosoque: ad hæc ossibus, vnguibus & pilis, consimilia *Abscessus absque inflammatione præcedẽte.* [luto. βορ-βόρῳ.]

corpora

corpora reperiuntur, imò & animalcula ſubinde inuenta omnibus propè quæ ex putredine ſubnaſcuntur ſimillima. Prætereà in abſceſſibus potiſſimùm inueteratis, qui humorum ex loco in locum decubitu prouenerint, colligi tradit, quæ lapides, arenas, teſtas, ligna, carbones, lutum, ſordes, amurcam & fæcem repræſentent. Quare abſolutior exteriorum maximè corporis abſceſſuum ſignificatio compēdiosè tradenda eſt, tum eorum qui medicamentis diſcuti non poſſunt. Abſceſſus itaque eſt carnium ſeu partium carnoſarum, nempe muſculorum, venarum, arteriarum corruptio, [mutatioq́ue.] In genere abſceſſuum nonnulli tunica comprehenduntur, vt atheromata, ſteatomata, melicerides. Alij ſine tunica conſtituuntur, quæ generis vocabulum vſurpant, vndè ſermo hic noſter procedit. Porrò abſceſſuum generationem plurima parte inflammatio præcedit, de qua diſceptatum eſt. Interim protinus ab initio, quemadmodū nuper dicebamus enaſcuntur. Comites abſceſſuum ſunt, igneus loci feruor, tumor eminens rubérque magis ac anteà, durúſque cum dolore punctorio, pulſu & grauitate, vt aliquid ex particula ſuſpenſum eſſe videatur. Quòd ſi verò locus inſignis extiterit, febris accedit & rigor inordinatus, noctu potiſſimùm dolor fatigat, & febricula. [k] Eſt cum inguinis inflammatio, proximis in glandulis excitetur. Vbi verò abſceſſus in totum fuerit abſolutus [magna parte decreſcit,] punctus obueniunt pruriginoſi, & leuiter ſtupidi, tumor in mucronem acutum magis faſtigiatur, tactu [lenis,] cedenſq́ue, ſuperficies in vertice auellitur. Dico autem hæc de his qui foras rumpuntur. Si igitur vel medicamentis, vel ſua ſponte rupti fuerint emmoto medicamine curationem tentabis, parte iam purè vacuata: ſin aliter accidat, aperire ipſum in eum modum oportet, quem in chirurgica explicabimus.

Abſceſſus quid.
[in pus]
Abſceſſus cum tunica & ſine tunica.
Abſceſſus ſigna.
[horū ſymptomatum plurima minuuntur.
[mollis]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Cataplaſmate ex ficis ſiccatis. *Vide librum Galeni iam citatum. Voco autem ficus ſiccatas ἰσχάδας: quas etiam Caricas nominare licet. Galenus autem habet. Non autem oportet ipſas caricas aſſumere, ſed aquam, in qua illæ decoctæ intabuerint.*

ἰσχάδες.

Si voles magis intendere. *Hoc eſt, ſi vehementius voles ſiccare. Nam Galenus pro ἐπιτείνειν habet σφοδρότερον ξηρᾶναι.*

Galenus autem memoriæ. *Libro quartodecimo methodi medendi meminit, vndè etiam Paulus hæc quaſi mutuatus eſt. Eadem*

ferè

ferè tradit etiam lib. 2. ad Glauconem, & commentario de Tumoribus præter naturam, vbi ad verbum iſta habentur.

Qui humorum ex loco in locum decubitu. *Græca lectio nonnihil eſt viciata, habet enim τοῖς ἀπὸ σκήμματος μάλιστα χρονίσασιν ἀποστήμασιν, pro τοῖς δὲ ἀποσκήμματος μάλιστα χρονίσασιν ἀποστήμασιν. Nam vna dicti o eſt ἀπόσκημμα. Quam Galenus in hunc modum exponit: ὀνομάζουσι δ' οὕτω τὰς διαθέσεις ἐκείνας, ὅταν χυμοί τινες ἐνοχλοῦντες ἑτέρῳ μορίῳ, καταλιπόντες ἐκεῖνο, εἰς ἕτερον μεταστῶσιν. Atque hic alter modus eſt generationis abſceſſuum. Sit itaque δὲ ἀποσκήμματος quod ῥόπῳ ἀποσκήμματος, vt ait Galenus Differunt igitur inter ſe ἀπόστημα, & ἀπόσκημμα, vt apud idoneos autores licet condiſcere.*

Porrò abſceſſuum generationem. *Græcus codex vitiatus nonnihil eſt, vbi habet διὰ τῶν ἀποστημάτων γενέσεως, pro τῆς δὲ τῶν ἀποστημάτων γενέσεως, dictio δὲ omiſſa ſententiam poterat confundere.*

CORNARII.

i *Singulorum lib. II æruginis quadrantem, viſci quod ſatis eſt. Facit item oxerum & maſticherum emplaſtrum.*

k *Quandoque etiam inflammatio ipſis excitatur in glandulis vicinis.*

De Gangræna, & Sphacelo. Cap. XIX.

CVm inflammatio, neq; diſcutitur, neq; in pus mutatur, ſæpè in gangrænam, & ſiderationem, quæ Græcis dicitur ſphacelos, incidit, de quibus iam ſermonem inſtituimus. Gangrænas enim appellant, cum membrum aliquod ob inflammationis, qua conflictatur, magnitudinem emoritur: neque iam confirmatas ſic dicunt, ſed quæ etiamnum fiunt. Eius mali vis eſt, vt niſi celerrimè ſuccurras, facilè affecta pars, quatenus vicina comprehendit, mortis habitum repræſentet, & hominem iugulet. Vbi verò membra ſic vitiata in totum ſenſu fuerint deſtituta, affectum non amplius Gangrænam, ſed iam Sphacelum nuncupant. Quin & oſſibus hoc mali accidit, cùm caro ipſis circundata, praua ſcatẽs ſanie, ipſa hac imbuerit, ac putredine conſumpſerit. Cùm itaque membrum ex toto vita, ſenſu, motúque priuatum eſt, confeſtim præcidi oportet quàm proximè ſanæ parti. Gangrænam verò curamus, ſanguine ex parte vitiata affatim emiſſo, vel enim vena inciſa ſanguis corruptus, cùm vena amplior in ipſo membro appareat, detrahendus: vel cute

Gãgræna.

Spacelus ſeu caries.

totius corporis diuiſa, multis altisq́ue plagis. vbi verò ſanguinem emanare permiſerimus, medicamentum aliquod putridis conſecratum induci debet, quale eſt, farina erui, aut lolij, aut lomentum, ex oxymelite. Quòd ſi valentius imponere cogites, ſalem adiicito, aut paſtillum Andronis, aut eius generis aliquem. Faciunt ad Gangrænas, & vetuſtæ nuces: [m] cortex autem ipſas expurgat: item liquor tithymalli tempeſtiuè & mediocriter adhibitus. Opitulatur ipſis & lupinorum amarorum decocti ius ſuperfuſum. Nonnulli verò vbi putridam partem præciderint, quò ſecurius mali radicem euellant, candens ferramentum adigunt: in [n] quibus ſale cum porro vtendum eſt. Vt autem cruſtæ citius decidant, cataplaſma deinde accommodatur ex pane, vel hordeacea farina, vel triticea ex hydrelæo incocta. Item medicamenti cephalici puluis ex melle, tetrapharmacum, & Macedonicum vt appellant, vtiliter imponitur. Iam panis cum apio tritus, aut ocymo, ſic iris vel panax, vel ariſtolochia, vel acorum cum melle, vel thus, cruſtas probè ſeparat. Idem præſtat Machærionis medicamentum, & Iſis linamento illita ex melle. In teneris autem corporibus abundè eſt etiam erui farina ex melle.

Ex Oribaſij commentariis ad Gangrænas.

AERVGINIS raſæ, minij, aluminis ſciſſilis, ſingulorum par modus, aqua detritus Gangrænis illinitur, [o] ſcalpello vndiq; exaſperatis. Item lolij farina cum raphano & ſale, nonnunquàm etiam aceto: vua paſſa acinis vacuata, cum corticę ex ſale & oxymelite. Ad hæc nucum iuglandium medulla, myrti folia vino incocta, tritáq; ex melle raphanus cum aceto. cruſtas etiam ad oſſa vſque rumpit.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Cum inflammatio neque. *Inuenies penè eadem in ſecundo ad Glauconem libro. Verti autem νεκροῦται membrum emoritur: quod alij barbarè exponunt, mortificatur.*

νεκροῦται.

CORNARII.

l Græca hîc ſic reſtituenda ex lib. 2. ad Glauc. καὶ ἐάσαντας ἀποῤῥυῆναι τὸ αἷμα, τῶν φαρμάκων ἐπιτιθέναι τι, τῶν πρὸς τὰ σηπόμενα χρησίμων. ἔστι δὲ ταῦτα. |

m Repurgat autem ipſas vrtica, & tithymali ſuccus, &c.

n In quibus ſale cum porri ſucco vtendum eſt. Legito Græcè, ἐφ' ὧν ἁλσὶ μετὰ πράσου χυλοῦ χρηστέον. *Ex ſuprà citato Gal. loco.*

tamen

tamen in impreßis Gal. codicibus vox χυλοῦ deest.

o Gangrænas circumscarificabit imposita farina loliacea cum raphano & sale, quandoque etiam cum aceto. Vua passa, &c. Græcè habetur γαγγραίνας καταπλασσομένας περιχαράξει ἀίρινον ἄλευρον. Sed legendum καταπλασσόμενα, & rectè sequentur res quæ id faciunt.

De Herpete. *Cap.* XX.

Herpes.

CVm bilis flaua nullo mista humori excreta in particulam quampiam decumbit, malum Herpes nuncupatur. Si quidem substãtia crassior sit acriórq́;, totam cutem adusq; carnem subiectam exulcerat, vocatúrque Herpes exedens. Si verò tenuior & minus acris calidáque, pustulas exiguas per summam cutem milio similes excitat, ob quam similitudinem, Herpes miliaris dicitur. At Oribasio authore, pituita cum flaua bile mista, miliarem Herpetem creat. Corpore igitur toto medicamine quod ducendæ bili est, euacuato, loco affecto refrigerantia siccantiáque inducuntur, principio capreoli vitis, rubi, & plantaginis applicantur. posteà verò lenticula his miscetur, interim & mel & polenta. Item cataplasma, quod ad inflammationes ex confluxu inscriptum est exempto semperuiuo. Verùm exulcerata pastillis inunguntur, passo, aut vino tenui & austero non veteri, aut posca aquosa solutis. inducitur & glaucium, eíque consimilia ex aqua. Cùm autem nihil proficit acetum admiscetur. succo p autem plantaginis, aut solani, † aut vino diluta magnificè auxiliantur: aut lini semen torridum oleo vinóque incoctum, inque læuorem redactum imponitur: aut terra cimolia, solani subacta succo perungitur, & argenti spumæ vnciæ quatuor, q porri succi cyathi dimidium, betæ succi tantundem, læuigata illinuntur. at inueteratis iam huiusmodi vlceribus, Musæ pastillus & Andronius efficax est.

Herpes exedens.

Herpes miliaris.

Curatio.

† Vbi ex vino coxeris multum iuuabis. καὶ ἑψήσας οἴνῳ, μεγάλως ὀνήσεις Goup.

ALIVD ad Herpetem pustulosum. Recrementum plumbi ex vino austero læuigatum illinitur, superiiciuntur betæ folia vino incocta. r vel ceræ triens, myrtei vnciæ sex, stercoris plumbi triens, vino diluta illinuntur. at vbi id quod serpit repressum fuerit, cerato ex [recremento] vtitor, aut lente cocta cum melle partem obducito. Ad Herpetem verò qui sub cute affligit, retrimentum plumbi s rutæ læuigatæ succo excipitur, aut ceratum myrteum in vicem rutæ.

[plumbi]

Alivd. ᵗLanæ veteris illotæ, circà tedam combustæ drachmæ duodecim & semissis, ceræ drachmæ vigintiquinque, recrementi [plumbi] vncia vna. S. seui caprilli curati lotíque ex aqua drachmæ vigintiquinque, myrtei vnciæ quinque.

[*in aceto macerati* ὀξυβαφοῦς]

Alivd ad Herpetas acutè depascentes, Corij mali punici dulcis drachmæ sex, argenti spumæ tantundem, lanæ illotæ circa tedam combustæ drachmæ tres, ceræ drachmæ duodecim, cerusæ drachmæ octo, thuris, aluminis scissi, singulorum drachma. vino aut myrteo excipiuntur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Cùm bilis flaua nulli mixta humori. *Hoc est, cum syncera bilis, nullum alium humorem vel pituitam, vel bilem atram, vel sanguinem coniunctum habens. Oribasius libro quartodecimo similia habet.*

Porri succi cyathi dimidium. *Viciatus est codex Græcus impressus. Nam pro* κυ. ζ. *legendum est* κυ. ἥμισυ *quod valet Cyathi dimidium: Paulò post, myrtei vnciæ sex, in Græco erat* Γο. ις. *pro.* ϛ. *hoc est sedecim, pro sex positum. Statim in eadem linea, Vino diluta, Græcus codex habet* οἴνῳ ἡμίσει, *pro* οἴνῳ διεὶς. *Non multò post, recrementi plumbi vncia vna. S. Græcè erat* σκωρίας μολίβδου ὀξυβάφου ∠. S *pro* σκωρίας μολίβδου Γο. ι. S.

Circa tedam. *Hoc est circa lignum ad tedam aptatum, cui lana cum alia quadam pinguedine circumuoluitur, ad flammam alendam: cuiusmodi hodiè etiam lucernarum loco vtuntur.*

Thuris, aluminis scissi. *Lectio vetus habet* λίβανου σχιστῆς ∠. α. *quod ad verbum sonat, thuris scissilis drachma nullo sensu, cum legendum sit* λιβάνου, σχιστῆς, ἀνὰ. ∠. α. *quod signat thuris, aluminis scissilis, singulorum drachma. distinctione post thuris addita, deinde post* σχιστῆς ἀνά.

CORNARII.

p *Sed & plantaginis succo aut solani dilutum magnopere prodest. In Græcis vox* οἴνῳ *redũdat, & facit totam sententiam alienam: non enim vult plantaginis succum aut solani vino dilui, sed glaucium si etiam plãtaginis aut solani succo diluatur magnopere prodesse scribit. Legendum igitur,* καὶ χυλῷ δ' ἀρνογλώσσου ἢ στρύχνου διεὶς μεγάλως ὀνίνησι. *Hanc autem rectam esse lectionem declarat Gal. lib. 2. ad Glauco.* εἰ δὲ στρύχνου, *inquit,* διεύσειας χυλῷ ἢ ἀρνογλώσσου μειζόνως ὠφελήσεις. *Præmisit autem de glaucij vsu eadem ferè quæ hîc Paul.*

q *Succi porri cyath.* VII. *Habent exemplaria* πράσου χυλοῦ κυ. ζ. *Sed Oribasius* κυ. S. *habet. Quod mirum non est, potuit enim fieri vt vel hîc vel istic error à scriptore committeretur. Non errabit tamen vsurus, si neque ad nimiam neque ad imminutam mensuram respiciens, spumæ argenti trientem terat, de vtrisque succis quantum satis est affundat, quò medicamentum commodè illini possit.*

r *Aut ceræ trientem, myrtei sexuncem, recrementi plumbi trientem, vino tritum recrementum reliquis liquatis cerato excipe, ac illine. Sic igitur legendum ex Aetio lib. 14. cap. 60.* ἢ κηροῦ Γο. Δ. μυρσίνου Γο. ς. σκωρίας μολίβδου Γο. Δ. οἴνῳ λειάνας σκωρίαν, καὶ τ' ἄλλα τήξας κηρωτῇ ἀναλαβὼν κατάχριε.

s *Rutæ tritæ succo. Græcè est* πηγάνου χυλῷ. *Sed Aetius habet pro* πηγάνου, πολυγόνου.

t *Lanæ mollis non lotæ, circa tedam obuolutæ ac vstæ drach. XII. S. ceræ drach. XXV. recrementi plumbi acetabuli dimidium. Græcè legendum,* ἐρίου ἁπαλοῦ, *non vt exemplaria habent* παλαιοῦ, *ex eodem Aetij loco. Rectè etiam recrementi plumbi* ὀξυβάφου το. S. *etiam si Aetius sesquiunciam habeat: nam si acetabuli mensura vnciarum trium plus minùs statuatur, acetabuli dimidium sesquiunciæ respondebit.*

De Erysipelate. *Cap.* XXI.

GAlenus tumorem ex feruente & tenui sanguine conflatum priuatim quidem & propriè Erysipelas, appellauit: cum verò ex ambobus, sanguine & bile constat, vtique ab eo quod in mistura superat nomen vitio indidit. Etenim vbi sanguis excellebat, inflammationem Erysipelaceam, vbi bilis flaua præpollet, Erysipelas inflammatorium dixit. Verùm communis tumorem ex sanguine & bile calidioribus factis conflatum, Erysipelas appellauit. Vtro autem modo dicas, nihil adeò ad præsidiorum vsum interest. id verò scire oportet Erysipelata quæ capiti potissimùm oboriũtur, plus facessere negotij, adeóque esse periculosa, vt nisi efficax consequantur auxilium, interim quoq; affectos strãgulent. Quod simul ac fuerit deprehensum, protinus ab initio vena in cubito præsertim humeraria debet incidi: sin autem hæc non appareat, eam quæ se conspectui obiicit. At si quid sanguinis dimissionem impediat, purgatione vtendum ex medicamento quod bili ducendæ est. Hac sanè & in aliarum partiũ Erysipelatis vti, vel clysteriis efficacioribus oportet, tum ipsis illinere quæ influentem materiam refrigerantium virtute repellunt: collectam verò, calefacientium mediocriter & hu-

Erysipelas propriè quid.
Inflammatio erysipel.
Erysipelas inflammatorium.

mectantium discutiant: priusquàm particula liueat, aut nigrescat, adhibita semper cura vt per liquida inungantur, ita vt frequentius immutentur, primis per spongias molles ablutis, siquidem multus particulæ feruor celeriter in vaporem erumpens, hæc desiccat. Cæterùm requirunt Erysipelata per initia, vt dixi, quæ refrigerent cum humiditate, non astringant: quale est semperuiuum, portulaca, psyllion, lenticula palustris, seris, cucurbita, solanum, altercum, lactuca, glaucium, item apium, & rhamni folia per se vel cum pane inducta, item ceratum ex aqua admodùm frigida. His miscetur etiam opij aliquid, lacrymæ papaueris, cicutæ & [u] mandragorę. Iam composita medicamenta inducuntur, fiétq; cerat͞u cera dealbata, rosacei quadruplo admixto, ex oleo omphacino sine sale cōfecto: his in pila emollitis, aquæ frigidę superfunditur quantùm potest recipi. Si verò aceti tenuis & pellucidi momentum temperes, præstantius medicamentum habiturus es. Item polenta cum herba quadam frigidiore ex iis quas enumerauimus, affatim membrum refrigerato. Idem efficiunt palmulæ pingues cum horum aliquo mixtæ. Ad hæc pars etiam delinitur cerusa, vel terra cimolia, aut figulari cum solano, aut argenti spuma cum rosaceo, aut chalcitide cum oleo, passóque, aut cerusa cum aceto & lycio, vel acacia cum aceto. Cùm feruor remittit vtendum simplicibus quidem, sulfure viuo & menta cum oxyrhodino, aut ruta cum absinthio aceto & oleo, aut argenti spuma cum porri & betæ succo. compositis autem, priuatim in capite hoc pastillo, Argenti spuma, cerusa, croco, sulfure ignem non experto, opióque cum passo. Communiter autem omnibus, minio sinopico, chalcitide, misy tosto, ærugine rasa, attramento sutorio, alumine scissili pari pondere ex aceto vtitor.

Alivd. Sulfuris viui, cerusæ, opij, acaciæ paribus singulorum portionibus ex aceto. Cataplasma ad Erysipelata, Herpetas, Abscessus, Parotidas & Ambusta. Althææ nouellæ foliorum tenerorum libra; cocta in hydrelæo perbellè ter͞utur, adiectóque rosacei triente, argenti spumæ, cerusæ singulorum vnciis duabus & semisse, iter͞u lęuigantur cum succo coriandri, aut semperuiui, aut solani: deinde micis panis adiunctis vt emplastri formam induat, illinitur. Hoc autem emplastro vtitor, quod recipit, ricinini pondo, myrtei pondo, [x] vngue

vnguenti quincuncem, argenti ſpumæ trientem, æruginis raſæ ſextantem. Aerugo & argenti ſpuma aceto læuigantur. Ceratum ad Eryſipelata & Ambuſta. Ceræ albæ triens, roſacei quadrans, oua ſex, perdicij herbæ triens. Vbi verò inflammatio membri conquieuerit, aut vetuſtatem experiatur, cataplaſma illi, priuſquam liueat, ex cruda farina hordei eſt imponendum. Quòd ſi liuor iam occuparit, cute ſcarificatu inciſa, cataplaſma induci, locúſque perfundi ex aqua calida dulci debet, ſed & marina & muria interim conducet, quinetiam ipſi cataplaſmati talis aqua, vel acetum, vel muria cum aceto miſceatur. Deinde commemoratis medicamentis compoſitis cura adhibita vti licet. Nam ſi inflammatio remaneat, aut in pus, aut in putredinem conuertitur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Eryſipelas. *Multi inter latinos ſcriptores interpretantur Eryſypelas ſacrum ignem. Celſus autem hunc ab illo ſeparat, eóque malui Græca vti dictione quàm expoſitione eſſe obſcurus. Vide Galenum ſecundo ad Glauconem: Aetium libro quartodecimo, & Oribaſij ſeptimum.*

CORNARII.

u *Et mandragoræ, & fiunt compoſita medicamenta. Fieri quoque poteſt ceratum ex cera alba, roſacei, &c. Cera alba hîc & ſæpe à Medicis Græcis λευκὸς τράκτος dicitur, quia tractu ac tractatione eò deuenit, vt alba euaſerit, quod quomodo fiat docet Dioſco. lib. 2. Videtur itaque vox τράκτος à Latinis ſumpta eſſe, ac Græcis vſurpata. Sicut etiam τρακτάζω verbum exponunt dictionarij Græci τὸ λευκαίνω καὶ κατασκευάζω.*

x *Ceræ quincuncem.*

De Phymate, Bubone, & Phygethlo. Cap. XXII.

AVtore Galeno, Bubo, Phyma, & phygethlon, glandularum affectus ſunt: Bubo quidẽ inflammatio, † y phyma autem glandulæ inflammatio ad ſuppurationem ſpectans. Aliorum verò quorundam ſententia communiter omnes, qui à natura abhorrent [ceu abſceſſorij] tumores quamcunque corporis partem obſideant, Phymata appellantur. Siquidem Hippocrates in hunc modum ſcribit, Quibus Phymata vrinarium meatum exercent, hi abſceſſu in vomicam erumpente liberantur. At Bubones qui prolapſu, aut aliis vlceribus, aut doloribus contrahuntur periculo vacant: fe-

† Phygethlum autem eſt eryſipelas phlegmonodes, vel eryſipelatodes phlegmone glandulæ. Hæc deerant. Goup.

[qui in abſceſſum facilè vertuntur, ἀποστηματώδεις]

Qui Bubones cum periculo, et ſine periculo.

bribus autem superuenientes, qui plurima parte ex pestilentiali lue solent incidere, deterrimi sunt siue femora, siue alas, aut ceruicem inuaserint. Verùm priores initiò, quemadmodùm inflammatio quælibet, auxiliis repelluntur, quæ refrigerant astringúntque, vel spongiis ex posca impositis, vel lanis oleo crudo vinóque imbutis, vel rosaceo, vel melino, vel lentiscino, vel myrtheo: deinde iis quæ digerunt vtendum. At si corpus vniuersum succis æquabiliter redundet, priùs ipsum vacuari conuenit: vbi iam inanitum est, vlceris, in quo id prouenerit, cura haberi debet, sicuti in capite de vlceribus explicabitur. Glandula si inflammatione tentetur, lanis oleo quodam laxante irriguis rectè lenitur, totúmque ipsis membrum inuoluitur. Cùm tumor ad suppurationem spectauerit, non promptè diuidere, sed medicamentis quæ cerati speciem referunt, discutere nitemur, cuiusmodi potissimùm est ex[z] perano confectum. Item quod ab herbis dicitur Botanicon, si per hæc non discutitur, rumpere adgrediemur, aliorum abscessuum modo, similitérq; illis mederi. In iis autem qui ob febres aut omnino humorum abundantiam procreantur, caueri debent repellentia, ne materies penitius detrusa cursum repetat, sed ab iis quæ discutiũt statim curationem incipere consilium est. Si autem nihil prohibet, nempe aut ætas aut virtus, sanguis priùs è cubito dimittetur, deinde loco fomenta inducentur ex decocto chamæmeli aut anethi, aut eius generis alicuius. Reliqua medicamentorum sylua, maximè ex iis quæ tertio volumine ad Parotidas dicta sunt, transferenda est. Item ex illis quę nuper contra inflammationes prodidimus. quemadmodùm etiam Phygethli curatio tum hinc, tum ex remediis Erysipelati accommodatis petetur. Aster atticus herba quam & bubonion, quasi dicas inguinariam, ea ipsa de causa vocant, non solum illitus, sed etiam contactus, bubonibus auxiliari creditur. Phymata autem priuatim discutit adiantum si illinatur, atriplex, parietaria, althææ radix vino incocta, ammoniacum cum melle emollitum inductúmq;, [a] viscus cum resina, ceratóq;. Rumpit autem abscessum propolis, lupini amari ex aceto illiti, cucumis Syluestris radix terebinthina excepta, capparis radix similiter, nitrum cum fermento aut ficis.

Aster atticus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Abscessorij tumores. *Hoc est qui abscessum repræsentant. sic verti*

verti ἀποστηματώδεις ὄγκοι quaſi dicas apoſtematici tumores.

Phyma & Phygetlon. *Tubercula ſunt tumida. Celſus Græcis nominibus quoque appellat Bubo à loco nempè inguine, cui ſolet magna ex parte accidere, appellationem accepit: quanquàm etiam alas, & ceruicem interim infeſtet.*

CORNARII.

y Tuberculum verò ad ſuppurationem citò tendens glandulæ inflammatio pro ἐπιγινομένη lege ἐπειγομένη ex Gal. lib. 2. ad Glauc.

z ex apyrano.

a Viſcum cum reſina ac cera. Græcè habetur, ἰξὸς σὺν ῥητίνῃ κηρωτῇ. Sed pro κηρωτῇ legendum καὶ κηρῷ. Ita enim Dioſco. de viſco, δύναται, inquit, διαφορεῖν φύματα μιγεὶς ῥητίνῃ καὶ κηρῷ ἴσῳ.

De furunculo, qui Dothien appellatur. CAP. XXIII.

FVrunculus, tumor eſt abſceſſum præ ſe ferens, qui ex craſſis humoribus in carnoſis plerunque partibus concipitur, mitis quidem, cum in ſola cute coiit: peruicax autem, malignuſque vbi ſubter actis radicibus in ſuperficiem erũpit. Diſſipat autem furunculum, triticum manſum & impoſitum: maſtiche ægyptia, vuę paſſæ quibus acini ſint exempti, cum ſale tritæ ac admotæ hunc aut diſiiciunt, aut rumpunt: vel ſiccæ fici hydromelite incoctæ imponuntur, vel reſina ficis miſta inducitur, vel ipſæ ficus ſiccatæ cum fuerint pingues diſſectæ, vel fermentum cum nitro, vel lini ſemen cum melle, vel alterci folia, trita cum butyro. Compoſita verò hæc proficiunt, quod ex fermento, quod polline farinaceo conſtat, & quod priuatim à furunculo Græcè dicitur Dothienicon, fomenta autem adhibentur ex ſpongiis mollibus continuè calenti aquæ intinctis, déinde ſic medicamenta iniiciuntur.

De Terebintho. CAP. XXIIII.

ORibaſius Terebinthum ſanè Phymatis ſpeciem eſſe affirmat, in cuius [extima] parte puſtula [nigra] incumbit: hac rupta id quod ſubiacet [abraſo] ſimile apparet. vbi ſcalpello diuiſeris, pus inuenitur. Dioſcorides autem Alexandræus literis mandauit terebinthos cutis eſſe excreſcentias rotundas, nigrouirides, terebinthi fructum referentes, atque has aliis phymatum tumoribus ſimiliter curari cenſet: auxilia ex ſuprà comprehenſis huc transferenda.

[ſuperna] [inferna nigra] [diuulſo ac dilacerato] Dioſcorides Alexandrinus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Oribaſius. *Libro ſeptimo huius tuberculi meminit. Pauli autem lectio nonnihil eſt viciata: habet enim,* ὑδηκᾶσθαι δὲ αὐτῆς ἀνω κάτω *pro* ἀνωτάτω. *Paulò poſt,* τὸ ὑπὸ κάτω *pro* ὑποκάτω *vt ſit vna dictio.*

De Carbunculo. CAP. XXV.

Carbunculi cauſa & notæ.

CVm ſanguis magis melancholicus effectus inferueſcẽſque aliqua ſe parte receperit, carbunculus fieri ſolet, quod vlcus eſt cruſtaceum plerunque à puſtula ambuſtis ſimili, interim verò & ſine hac incipiens. Cæterùm inter initia, quibus hoc malum inſtat, in particula omnino pruritum ſentiunt, déinde puſtula, nunc vna, nunc plures tenues exoriuntur, [miliorum quorundam] inſtar: quibus perruptis, ſimiliter cruſtaceum vlcus prouenit, quale ferramenta cãdentia excitant, modò cruſta ipſa cinereum colorem, modò nigrum præferente, [ſic vt inferiori carni continua adhæreſcat,] & quodam modo affixa [ſit depaſcaturque.] Reliqua autem caro circompoſita, feruidam refert inflammationem, quam Græci Phlogoſim appellant, & colore nigreſcit, ſplendetque bituminis & picis modo. talis autem eſt bilis exactè atra. Verùm carbunculi, qui carnem inuaſerint, confeſtim circũſcribuntur qui membranas, neruoſque occupant, diutius remanet, [luemque] ſubiectis corporibus impartiunt: vt etiam inflammationes quæ eryſipelatis naturam recipiant, in ipſis excitentur. pleriſque itidem in ſuppurationem [conuerſi] ſunt, multis febres ſimul accedunt. Iam verò carbunculi ex cauſis populatim graſſantibus excitantur. Curatio ipſorum, niſi admodum fuerint exigui, à vacuatione ſanguinis è vena ad animæ defectionem vſque dimiſſi, tentanda eſt: mox ſcarificatus rectè accommodatur, plagis ob ſucci craſſitiem altioribus: particulæ laboranti inducuntur, quæ modicè reprimunt diſſipantque. tale eſt cataplaſma, quod ex plantagine & cocta lente cõſtat, [b] quod recipit panis furnacei micam. Eſt autem panis, nec omnino à furfure purus, nec nimium eius habens. ſuper ipſum verò vlcus valens aliquod medicamentum imponitur, cuiuſmodi eſt Andronis, Paſionis, & Polyidæ, diluíque id vino aliquo dulci, ad ſordium ſpiſſitudinem debebit. Item maſſalioticum aridum, vel & ipſum ſimiliter dilutum. Item radix dracunculi, vel ariſtolochiæ, vel liquor ſilphij, vel cyrenaici, ſingula ex aceto probè

[milij ſeminum]

[quæ inferiori ſui parte, baſi ac radice adhæreſcit]

[vicina depaſcitur]

[conſenſum ac ſympathiam]

[conuerſa, ſub. corpora ſubiecta]

Curatio.

to probè delinentur. At quæ Erysipelatis naturam referunt, suprà comprehensis ad id vitij remediis perungentur. Quæ verò partes consortij lege affici putantur, succidis sanis ex œnelæo madefaciendæ sunt. Vbi iam ordo acquieuerit, carbunculis iniiciuntur cerata cephalica, diluta, illitaque in linteolis. generosissimum est quod herbis, tum illud quod nitro constat, item arida vlceribus depascentibus dicata, per se, & cum rosaceo. Cùm autem durities remanet, vtemur Melino Serapionis, operam adhibentes, vt quàm celerrimè carbunculi suppurent. Quod quidem fiet, si die bis, noctu semel, tum cataplasmata tum medicamenta mutes. At quò radicitus carbunculos diuellas, dirimásque ab adiacentium commercio, malum punicum acidum, minutatim concisum in aceto coques: vbi intabuerit, in læuorem deteres, linteóque illitum induces: cum siccescit, aceto humectabis. Item nucis auellanæ veteris vel etiam non veteris medulla carbunculos maturat rumpítque. Hoc præstant & cupressi folia tum germina, nouelli & molles galbuli cum polenta, vua acinis vacua, ficus siccatæ vino incoctæ, papaueris ceratidis flores, liquor silphij, cum ruta & mellis momento, pix liquida cum vuis passis, & suillo adipe.

Ad Carbunculos vehementer efficax.

ARGENTI spumæ libra, olei veteris libra & semissis, auripigmenti vncia. Oleo cum argenti spuma dum manus non inquinet incocto, sublatoque ab igne, auripigmentum adiicitur, rursusque medicamentum coquitur donec nigrescat, tritis in pila vtitor in linamenta filatim carpta illitis.

Ad Gangrænas, vlcera vetera, chironia, strumas, podagram: priuatim verò ad carbunculos, præsertim eos qui palpebras infestant.

OPII, acaciæ, misyos tosti, squamæ æris, singulorum drachmæ duæ, atramenti sutorij drachma, alterci seminis drachma, tritis ex aqua vtitor. probè facit & tetrapharmacum quod quintam thuris partem contineat. Aduersus naturalium carbunculos, chalcitidis, attramenti sutorij, singulorum drachmis octo, aphronitri drachmis duabus. ex aqua tritis vtitor. Valet stercus quoque ouillum, torridum cum melle. In Alexandria Serapiade quæ orchis & triorchis dicitur viridi, cum micis panis, cataplasmatis modo vtuntur ad carbunculos, omniaque crustosa. Vbi verò crusta exciderit.

Serapias.

rit, communis vlceris modo curabis.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Carbunculus. *Sic verti Græcam dictionem ἄνθρακες id est ad verbum, Carbones. Celsus autem, quem libenter in dictionibus latinis imitor, Carbunculum nominat.*

Quod vlcus est crustaceum. *Habetur in Græco εἴπερ εἰσὶν ἐσχαρώδη ἕλκη, quod est, siquidem sunt crustacea vlcera. Ego autem legendum puto pro εἴπερ, οἵπερ vt referatur ad ἄνθρακες.*

Depascaturque. *Sic exposui, μετὰ νομῆς quod est cum depastione. Sensus est, ita carni subiectæ affixa est, vt eam quoque depascatur Volui itaque versionis meæ rationem reddere, ne quis seuerior censor nos à verbis ipsis discessisse clamet.*

περιγράφεσθαι,

Circumscribuntur. *Ad verbum exposui περιγράφονται. Signat autem hoc loco circumscribi, tolli, aboleri. Nam qui carbunculi carnem obsident, facilè tolluntur. qui partes solidas, pertinacius hærēt.*

Vel & ipsum similiter dilutū. *In Græco codice pro εἰ tu fac οὗ, quod et si exiguum, sensum tamen poterat confundere.*

CORNARII.

b *Cui panis clibanitæ neque valde puri, neque sordidi micæ teneræ sint adiectæ.*

c *Nucis regiæ veteris nucleus.*

De Cancro. CAP. XXVI.

CAncer in qualibet corporis parte oriri consueuit, siquidem in oculis, & vulua, quemadmodùm in ipsorum capitibus expositum est, aliisque pluribus particulis, sed præcipuè in fœminarum mammis accidit, quoniam natura fungosæ & inanes. crassissimã atræ bilis, vndè hoc vitium contrahitur, materiam promptè possunt excipere. ex eo enim humore cum referbuit, cancri prouenıunt: atque si acrior illa fuerit, cum exulceratione. Quapropter colore magis quàm inflammationes nigricant, sed ita vt tantam caliditatem nō experiantur. Venæ autem quæ circa sunt, intumescunt, intenduntur que, cancri animantis pedum modo, vndè & appellationem hanc vitium est sortitum. Nonnulli verò inde sic nuncuparunt, quod difficillimè ab his partibus quas obsederit, euellatur, quemadmodū cancer aquaticus animans. Hoc malum planè propter succi crassitiem non consanescit, vt potè quod nec repelli, nec discuti queat, nec totius corporis purgationi cedat, vel quod etiam mitiora negligat remedia, vehementioribus autem irritetur, excandescatq;. Prima

sanè

ſanè cancri initia prohibere, ne augeſcant, licet: ſi melancholicus humor priùs vacuetur, quàm in affecta particula radices ſubter egerit, impactúſque ſit. vacuatio quidem primùm tentanda eſt, ſanguinis dimiſſione, ſi nihil prohibet, mox purgatione: per initia quidem ex ſimplicioribus petita, quale eſt epithymon, quatuor drachmis & S, in ſero lactis, aut mulſa exhibitum: deinde ex hiera, quæ nigrum veratrum recipit. Loco autem dolenti inductũ ſubſequens remedium ſine dolore facit exulceratis, Solani ſuccus linteo molli duplici in eum tincto imponitur, extrinſecus autem lana molliuſcula, & ipſa ſucco imbuta circundatur, cura adhibita, ne hæc ſicceſcant ſucco continentius ſuperfuſo. Iam vti diutius poteris in cancris exulceratis medicamento quod pompholyge conſtat. Nec inepta ſunt, quæ tertio volumine de vuluæ cancris prodidimus.

Ad Carcinode, malignáque tum ad ſedis tuberoſa vlcera, item ad naturalium vel teſticulorum, vel mammarum inflammationes.

IN plumbea pila piſtillo plumbeo lemniam ſphragidem ex poſca, & mulſa, vel lacte conterito, vt nigreſcat: vel roſaceo, vel immaturo oleo, ſuccóve ſemperuiui, vel cotyledonis, vel lactucæ, vel pſyllij, vel vuæ acerbæ tritam ſimiliter inungito. Crebrior victus ægro dabitur, ptiſanæ cremor, lactiſque ſerum: ex oleribus malua, atriplex, bletum, cucurbita: piſcium ſaxatiles: omnis generis aues præterquam paluſtres.

Archigenis ad Carcinode, & maligna vlcera.

CANCRORVM fluuiatilium crematorum & cadmiæ par modus in pollinem coactus inſpergitur, aut cancrorum cinis vnà cum cerato inducitur, item eryſimi ſemen detritum cum melle accommodatur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Cancer in qualibet. *Hoc caput quaſi ad verbum habet Aetius libro quartodecimo. Oribaſius ſeptimo. Galenus ſecundo ad Glauconem. Habet autem lectionem deprauatam in exemplari Greco,* οἷον ἐστὶ τὸ ἐπίθυμον πλῆθος, γο. Δ. S. *quæ ſonat ad verbum, quale eſt epithymum pondere vnciarum quatuor. At nemo non medicinæ peritus intelligit nunquam epithymum dari tanto pondere. Legendum itaque venit in hunc modum,* οἷον ἐστὶ τὸ ἐπίθυμον πλῆθος. Δ. S. *id eſt quale eſt epithymum pondere drachmarum quatuor & S. Nam Dioſcorides, aliique eiuſmodi ferè pondus admittunt.*

De

De molli & laxo tumore, qui œdema Græcis dicitur.

CAP. XXVII.

CVm de tumoribus qui ſuccis calidioribus contrahuntur, diſputatum ſit, iterum de contrariis agemus, ab eo quod Græcis œdema dicitur, exorſi. Quemadmodùm enim ex bilioſa fluxione eryſipelas, ita ex pituitoſa, œdema laxus quidam atque indolens tumor excitatur. Equidem ſcimus aliter quoque œdemata prouenire: nempe in pedibus, in aquæ ſubter cutem affectibus, habitu corporis contabeſcente, qui Phthoë Græcè dicitur, & malo, qui Cachexia. Atq; in illis quidem tumor hîc affectus qui hominem premit accidens eſt: nullam ſeorſum curationem propriam poſtulans. Satis enim eſt, ſi quidem curatione egebit, ipſa tum crura perfricare[d] oleo cum ſale, aut etiam oxyrhodino ſal habente. At ſi ex pituitoſo humore in particulam influente œdema conſtitit, abundè quandoque eſt ſpongia poſca imbuta, cum ligamento leuiter ſtringente impoſita, quæ ab inferiori parte incipiens, ſuprà finiat. Eſto autem ſpongia, modò conducta ſit: recens, ſi huius copia non eſt, eam, cuius erit facultas, detergebis, expurgabiſque nitro, magiſque aphronitro, & lixiuio. Quòd ſi per hæc tumor non ſubſideat, paululum aluminis iniicies, cõmodùm autem eſt tenerrimum ellychnion, poſca madens impoſitum: bonum eſt & glaucium. Quòd ſi in vetuſtatem œdema inciderit, parti oleo priùs inunctæ ſpongia ex lixiuio imponitur, eiuſque violentiore conſtrictione curatur. diſcutit autem ac comprimit tumores laxos cedenteſque quælibet terra illita, magiſque Aegyptia, tum iſatis domeſtica.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Oedema laxus quidam. *Omnia ex Galeno ad Glauconem, ſeptimo Oribaſij, quartodecimo Aetij tranſcripta ſunt. dixi autem indolens tumor, hoc eſt doloris expers tumor. Vide etiam Galenum libro quartodecimo Methodi.*

Affectus qui hominem premit. *Lectio Galeni libro iam citato corrupta eſt: habet enim τὸ κατέχοντος πλήθους, quod Linacer exponit multitudinis quæ hominem præmit, cùm legendum ſit τὸ κατέχοντος πάθους. hoc eſt affectus, qui hominem premit.*

Tenerrimum ellychnion. *Ellychnion eſt quod ex papyro, ſparto, canabe, aut ſtupa tortum in lucernis vritur. dixi tenerrimum, hoc eſt molliſsimum Græci. ἁπαλώτατον.*

Ellychniū.

COR.

CORNARII.

d *aliquando cum aceto & rosaceo, aliquando etiam cum oleo & sale, aut etiam ad ipsum acetum & rosaceum sale iniecto. Græca sic, emendato,* τρίβειν τὰ σκέλη ποτὲ μὲν διʼ ὀξυροδίνου ποτὲ δὲ διʼ ἐλαίου καὶ ἁλῶν. ἢ καὶ αὐτῷ τῷ ὀξυροδίνῳ τῶν ἁλῶν ἐπεμβαλλοντα. *Ex Gal. lib. 14. meth. & 2. ad Glauc.*

De inflatione. Cap. XXVIII.

INflatio ex flatuoso spiritu nunc sub cute, nunc sub membranis, quæ ossibus circundantur & musculis, collecto, enascitur. Porrò is colligitur aliquando in ventre & intestinis: itémq; in medio horum spatio & membranæ quæ Peritonæos dicitur, vt in aquæ subter cutem genere; cui nomen est Tympanias. Differt quoque hęc ab œdemate, quòd pressa digitis, fossulam non repræsentet, & sonitum tympani modo ædat. Membrorum autem densitas, tum spiritus simul crassities efficit, vt idem spiritus non dissipetur. Vnde curandi ratio huc dirigenda est, vt membra rarefacias, crassiorémq; spiritum extenues, quod medicamenta tenuissima & potestate calida præstant: atque in ventre quidem & visceribus oleum tenuius quod rutam habet incoctam, aut aliquod ex calidis seminibus, qualia sunt, cumini, apij. Interim verò & cucurbita iustæ magnitudinis citra cutis incisionem vmbilico bis, térue defixa, inflationem discussit. Musculis autem ex contusione, quemadmodum propulsu inflatis particulas calidis nimiùm, & acribus excandescere contingit. Quare per initia medicamenta quæ magis leniant adhibenda. Vbi facta est inclinatio, ea quæ discutiãt.[e] Vtendum igitur sapa, cum olei momento, ac ex lanis succidis calida excipiantur, vel etiam ceratum ex œsypo admiscetur, cura adhibita vt caliditas permaneat, frigus enim non conducit. Vbi iam æger lenitus sopitúsque est, acetum admiscetur, & nitrum, aut aphronitrum, deinde & lixiuium. Postremò emplastris vtendum quæ discutiendi vim habent, quò inflatio subsidat, quale est quod sequitur, Sordes balneorum subferuefactæ percolantur primùm, vt puræ euadant, & rursus lebeti iniiciuntur, tritaque calx restincta farinæ modo etiam inspergitur, dum luti fiat spissitudo, ac vtitor. Hoc efficacius est medicamentum ex sycomoro compositum.

Inflationis causa.

Inflationis ab œdemate distinctio

ANNOTAT. CORNARII.

e *In Græcis impreßis pro* ἀφεψήματι *lege* ἑψήματι. *pro* τὴν διʼ ὑσσώ-

τοῦ κηρωτὴν lege τὴν διὰ οἰσύπου ex *Aetij lib.15.cap.2.*

De intortis & contusis. *Cap.* XXIX.

ARticulis intortis, contusisque benefaciunt lanæ succidæ, aut spongia oxelæo imbuta impositaq́;. item bulborum elixorum pars tenerior cum melle, viticisque folia, sal nitrum tostum, læuigata cum cerato inducuntur. Iam superfusio aquæ dulcis, aut marinæ calentis vtiliter adhibetur. Vbi verò inflammatio, & dolores conquierint, intortæ partes etiam rectè perfricantur.

De carne contusa, & sanguinis subter cutem coitu, quod Græcè Ecchymoma dicitur. *Cap.* XXX.

CArne à graui quodam corpore, quod extrinsecus superinciderit contusa, venisque exiguis indidem diuortium expertis, sanguis profunditur [per subsultum] quod Græci κατὰ διαπήδησιν appellant, vnde sub cute collectus Ecchymoma dictum efficit. Cute, inquam non diuisa, tanquam tumor tactu mollis & cedens, comitatur liuidus, & magna ex parte indolens. Eò igitur animum tendimus vt sanguinem qui continetur dissipemus, idque confestim priusquam nigrerit. Per initia sanè nonnihil ex astringentibus, iis quæ discutiunt, admiscere oportet, eò quòd tunicæ venularum contusæ densationem requirant: inde etiam solis discutientibus sine astrictione vtemur, ac scarificatis initio Ecchymomatis, ita subsequentem curationem accommodabimus. Ad inueterata autem Ecchymomata, raphanus applicatus prodest. [f] Quippe discutit ea vbi erodere inceperit, aut raphani succus, cum micis panis inductus. Cæterùm Ecchymomatis species sunt, [g] suggillata, & liuores ex ictu, Hyposphagmata dicuntur. Item sanguinis inter vngues concursus ex percussu proueniens, de quibus priuatim tertio volumine dictum est. Verùm de vnguium vitiis, in parte chirurgica disseremus.

[*transcolatus.*]

ANNOTAT. ANDERNACI.

διαπήδησις

Per subsultum. *Græcè subsultus dicitur, διαπήδησις. Galenus libro quinto Methodi quomodo fiat, exponit in hunc modum, Diapedesis ex tunica quidem ipsa rarefacta, sanguine verò tenuato: interim etiam ex gracilium vasorum adapertum nascitur, &c. quando autem hoc fit, sanguis veluti subsiliendo ex vasis prodit.*

CORNARII.

f *Tollere autem ipsum oportet, quum mordere incipit. Dictio vna vitiata*

vitiata ſententiam corrumpit. Eſt enim διαφορεῖ, *pro* ἀφαίρει, *id eſt, diſcutit pro tolle. Lege igitur* ἀφαίρει, δὲ αὐτὴν ὅταν ἄρξηται δάκνειν, *id eſt, tolle ipſum cum mordere cœperit.*

g *Suffuſiones effuſi ſanguinis, ſub oculis contingentes, hypopia ac hypoſphagmata appellata.*

De ruptis & auulſis. *Cap.* XXXI.

RVptio cum Ecchymomate prorſus accidit: curatur autem medicamentis mediocriter calefacientibus, quale eſt ex nigris populis acopon, aliáque huic conſimilia. At altioribus rupturis magis acria, magíſque incidentia accommodantur. Talibus ſanè & cucurbitulæ vſus proficit. Ergò ſi euocatum celeriter per halitum Ecchymoma totum eſt, facilè dehiſcens ipſa caro coaleſcet. Sin longiore ſpatio ſordes copioſa ſuccreuerit, ruptum deinceps coire non poteſt, ſed tantùm propè ipſius labra admouentur: quò fit, vt leui momento ea facilè ſeparentur, & medius inter ipſa locus ſuperuacuo humore repleatur, nihílque aliud, quàm aſſiduè nouum quodammodò Ecchymoma creetur, primo perſimile, niſi quòd citius quàm illud diſſipetur, vtpotè ex tenui magis ſanie nunc conſtans, cum per initia è ſanguine Ecchymoma eſſet. Conuulſum autem fibris quibuſdam laceſſitis diſtractíſque leniri tantùm deſiderat, quoad dolor ſopiatur: quippe conglutinari nequeunt. Itaque Ariſtolochia rotunda ruptis conuulsíſque, ſi quid aliud, idonea eſt. ſimiliter centaurei maioris radix eiúſque ſuccus, rheum, coſtus, bdellium cum oxymelite pota.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Ruptio. *Vnitatis ſolutio pro particularum natura, nomenclaturam ſortitur. In oſſe Græcis* κάταγμα *quaſi fractura dicitur, in carnoſis muſculorum partibus ex diſtentione perueniens,* ῥῆγμα *hoc eſt ruptura, de qua hîc fit mentio. Cum autem filamenta ſimiliter tenſa rumpuntur, vulſum. In carne vulnus.*

ῥῆγμα.

De Scirrhis. *Cap.* XXXII.

EXactus quidem ſcirrhus, tumor eſt præter naturam, ſenſus expers, & durus: non exactus autem, vix ſenſilis eſt. Ac qui ſenſu vacat ſanari non poteſt: qui ægrè ſentitur, vix ſaneſcit, ſi quidem humor vndè huiuſmodi vitium contrahitur glutinoſus craſſúſq; eſt, qui particulis quæ ſcirrho obducuntur impactus ſolui contumaciter repugnat. Eſt cum

Exquiſitus ſchirrhus, & nõ exquiſitus.

Medici scirrhos inducentes.

statim ab initio constituitur, augetúrque, plerunque verò à medicis qui erysipelata & inflammationes vehementer refrigerauerint astrinxeríntque, originem sortitur. Quòd si quis ea quæ valenter discutiunt medicamenta, partibus scirrho obductis admoueat, huic paucis primis diebus, manifestò scirrhus decreuisse videbitur. Cæterùm quod de affectu restat, id reddit insanabile. siquidem toto quod in eo subtilissimum erat dissipato, quod reliquum est desiccatum, ceu lapidosa concretio relinquetur. Quapropter conuenit discussorium aliquòd medicamentum, & emolliens habere, quod non validè calefaciat atque desiccet. Huius autem generis sunt medullæ omnes, magísque ceruina, & vitulina. Ex adipibus commendatur, leonina, pardalis, vrsina, deinde taurina. Inter aues anserina, & gallinacea & phasianica, sicciórque caprilla, & hircina. Ad hæc ammoniacũ suffimen, bdellium maximè scythicum, styrax qui humentior est & pinguis: ac Aegyptiaca mastiche. In aliis sanè particulis scirrhum expertis his seorsum vtendum est, tum iis quæ inde componuntur. verùm in tendonibus & ligamentis, lapis igni candens, aceto acerrimo extinguitur, & siquidem haberi potest, pyrites: sin eius copia non est, molaris, in quo pars affecta commoueri debet, vt vaporem ascendentem recipiat, atque inde rursus medicamen quod emolliat imponitur, oleo tamen tenui non aqua quotidiè ab initio per totum morbi curriculum pars affecta perfunditur: interim oleo in quo althææ radix ac Syluestris cucumeris sit incocta. A balneo autem in totum ægri abstinebunt, vel certè frequenti, sed posteaquàm scirrhus emollitus fuerit, ammoniacum pinguissimum aceto quàm acerrimo maceratũ particulæ sat multis diebus inungitur. Deinde rursus emollienti medicamine vtendum, quod receperit galbanum, & opopanacem, eáque pinguissima. eiusmodi verò sunt potissimùm, ex petasone confectum, & quod ad Amythaonem refertur, & strumis dicata medicamenta.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Exactus quidem scirrhus. *Vide secundum ad Glauconem, & quartumdecimum Methodi, vndè hæc omnia ferè sunt translata, quanquàm Oribasius anteà & Aetius ea quoque transcripserint.*

A balneo autem in totum. *Videtur Paulus præcipere vt in totum à lauacris abstineant scirrho laborantes, aut si id non fiat, saltem*

tem à frequentibus. alioqui dictio συχνοῦ ex ſuperfluo fuiſſet adiecta. Ego itaque lego οὐ γοῦν duabus dictionibus, non οὔγουν vt habetur in exemplaribus. Aetius abſtinendum præcipit à balneis medicamentoſis quæ atramentum ſutorium, alumen, aut ſulphur reſipiant.

De Strumis. *Cap.* XXXIII.

STrumæ glandulæ ſunt ſcirrho induratæ, qui in ceruice, alis & inguinibus maximè naſcuntur. Curatio earum, cum illa quam in ſcirrhis tradidimus communis eſt. Priuatim verò lupinorum amarorum farina ex oxymelite cocta applicatur, ea quoque phymatis proficit: vel bouillum ſtercus aceto incoctum inducito, id etiam tumores ſcirrhoſos omnes diſſipat. probè autem diſcutit ſtrumas, calx viua, melle vel gymnaſiorum ſordibus excepta, vel oleo vel adipe ſuillo: aut calcis nitríque par modus, naſturtij, & fœnugræci quadruplum cum melle, malagmatis modo impoſita[h] duritias diſſipant. in pus conuerſas rumpit loliacea farina cum fimo columbæ & ſemine lini vino incocta, grossi ſylueſtres, & ſatiui, aut naſturtium album detritum cum pice liquida malagmatis forma applicatur, aut cucumeris ſylueſtris radicis ſiccæ, lauri foliorum ſiccorum concrematorum cinis cum terebinthina inducitur, aut pedicülariæ herbæ, & nitri æquale pondus, erucæ duplum cum reſina iniicitur, aut ſtercus caprillum bouillúmve aceto incoctum, aut erui farina in vrina pueri venerem non experti macerata exceptáque pice, cera, & oleo liquefactis, aut anguem mortuum in ollam coniectum, gypſóque oblitam in fornacem mittito, concremati cinerem æquali fœnugræci pondere miſceto, melle, excepto vtitor. Item quod aſpidibus conſtat medicamentum, mirificæ virtutis eſt, tum quod ex ſtruthio conficitur, tum quod cucumeri ſylueſtri, tum quod cedrio liquore confit. ſtrumas ad ſuppurationem perducit, aut diſtundit hoc, myrrhæ drachmæ decem, ammoniaci thymiamatis drachmæ ſeptem, viſci quercini drachmæ octo, galbani drachmæ quatuor, propolis drachma, in pila contunduntur. Ad ſtrumas mammarum duritiáſq; proficit ſubſcriptum medicamentum, viſci elaborati, reſinæ ſiccæ, ceræ, ſingulorum pondo, galbani quadrans.

Ad ſtrumas exulceratas, & ſine vlcere.

CERAE, reſinæ pityinæ, adipis ſuilli inſulſi, marrubij, æruginis raſæ, ſingulorum ſelibra.

Medicamentum ad strumas, quod dicitur Cheradicum.

OLEI veteris pōdo duo, ceræ pondo, colophoniæ triēs, nitri tantundem, [i] allia duodecim membranis detractis in oleo per triduum macerantur, deinde cocta cum fricta fuerint, proiiciuntur, eliquatis oleo postquàm ab igne amoueris, nitrum tenuissimum inspergitur: rumpit etiam abscessus.

ALIVD. Cineris è ficu vnciæ duæ, aluminis scissi vncia, aphronitri tantundem, picis liquidæ vnciæ septem.

Exedens Cheradicum.

ALVMINIS scissilis, sandarachæ, singulorum drachmæ quatuor, squamæ æris drachma, auripigmenti tantundem, arido strumas conspergito, at si cancri naturam induerint, rosaceo maceratis bis die vtitor.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Nasturcij. *Malè in codice Græco καρδαμώμου pro καρδάμου habetur, item σκλῆρας pro σκληρίας. In fine ἀμμωνιακοῦ θυμιάματος <.β. Vbi Gemusæus ex codice Ruellij <.ϛ. legit, à quo hic non dissentio.*

CORNARII.

[h] *Hoc duras discutit, in pus transmutatas rumpit. Item loliacea farina, &c.*

[i] *Allij capita* XII. *Allij nucleos decorticatos in oleo ad triduum macerato, &c. Allij nucleos dixi partes capitum allij, in quas pelliculis detractis diffringuntur. Paulus hic σκελλίδας vocat, Galen. sæpe πυρῆνας. Dioscor. ῥάγας, Aetius ὄνυχας, Hipp. ἄγλιθας & δαιτίδας. Vide Galen. in glossis Hippocra. Latini quidam spicas vocant.*

De steatomate, atheromate, & meliceride. Cap. XXXIIII.

CVm hęc quoque inter abscessus, quemadmodùm in illis dicebamus, habeātur, singula propriam appellationem à similitudine rerum quæ in tumoribus continentur, sortita sunt. Alij si quidem ipsorum veluti pingue quiddā seu adeps subest, alij melli simile quippiam, alij quasi tenuis pulticula. Consilium igitur curationis est commune, vt quod tunica illa contineat, discutiatur, aut medicamentis totum exedatur, aut sectione auferatur. Quidam enim ex iis tumoribus triplici hac ratione curātur, ij nimirum qui liquidiorem humorem continent, qualis est Meliceris: aliqui duplici tantum vt Atheroma, quod & sectione aufertur, & medicamentis exeditur: Steatoma verò nec discuti, nec exedi potest, sed manu

Steatoma.
Meliceris.
Atheroma.

manu duntaxat curatur. Quomodò autem vnumquodque horum agnoſcas, in parte chirurgica edocebere. At medicaminum, quæ diſſipandi vim habent, materiam, vbi actum eſt de ſtrumis, reperies. Priuatim verò Meliceridas hoc diſſipat, vuæ paſſæ acinis exemptis octo, ſquamæ æris drachmæ tres, parte fomentis priùs lenita imponitur.

ALIVD. Ladani, bdellij, galbani, ammoniaci thymiamatis, propolis, terebinthinæ, ſingulorum æqualis portio in pila contunditur: facit etiam ſtrumis, parotidibus, furunculis, phymatis. At Archigenes contra Meliceridas commendat aphronitrum & veratri partem duplam, cum cerato duriore impoſitam. exedentibus autem in cute circundata, vti non licet. Hac igitur prius Meliceridas, Atheromata, vel etiam ſtrumas medicamentis adurentibus detegere oportet, ſimplicius illorum eſt quod recipit calcem viuam, ſaponem & lixiuium. Varium autem magis, quódq; reconditum ſeruari poteſt, capit calcis viuæ drachmas quatuor, fæculæ quæ eſt fex vini combuſta, [k] nitri liquidi toſti ſingulorum drachmas duas, minij drachma, lixiuio teruntur: vbi mellis liquidioris craſſitudo facta eſt, ter feruefacito. vt mediocrem ſpiſſitudinem habeat, pixide plumbea reponito, lixiuiam ſuper diſtillans ne ſubitò exareſcat. valet quoque ad verrucas, myrmecias, pterygia, clauos, callos, cicatrices ſupercreſcentes, fæcula[l] bimeſtri non vetuſtiore cutem delinito: vbi areſcere inceperit, ſpongia elotam rurſum perungito: vbi nigruerit denuò ablues medicamentis cruſtam inducentibus: poſtquàm autem cruſta deciderit, exedentia adhibentur. Medicamentum exedens validè citra roſionem, ſquamæ æris drachmæ quatuor, ſandarachæ drachmæ duæ, veratri nigri tantundem, cum roſaceo vtitor.

ALIVD. Squamæ, ſandarachæ, vrticæ ſeminis torrefacti pari menſura cum roſaceo vtitor.

ALIVD. Erinaceorum combuſtorum, ſepiæ teſtæ, auripigmenti æquale pondus ex roſaceo. quæ ambiunt, partes orbiculatim omnes prius, delinito ceruſa cum oleo. Item efficax eſt compoſitio ex calcis viuæ partibus duabus, chalcitidis parte vna, auripigmenti parte vna.

ANNOTAT. CORNARII.

k *Nitri rubri toſti, &c. Græca exemplaria habent,* νίτρου ὑγροῦ ὀπτοῦ, *id eſt nitri liquidi toſti. Sed ea differentia nitri, vt quoddam*

liquidum sit, nusquam, quod sciam, legitur. Nitrum autem rubrum sæpe Gal. Aetius, Paul. habent. Quare pro ὑγρȣ̃ legendum esse puto ἐρυθρȣ̃. Nam & Dioscorid. lib. 5. ῥοδωπὸν νίτρον præfert aliis, quod roseum ac rubicundum colorem habet.

l Fæx autem vini non sit duobus mensibus antiquior. Ex hoc cutem illinito, & vbi siccari incœperit, spongiis abluito, ac rursus illinito, & vbi cutis nigrefacta fuerit rursus abluito, ac crustam inducentibus illinito.

De Fauis. Cap. XXXV.

FAuus qui Græcis Cerion dicitur, tumor est qui in cutẽ foramina habet, per quæ humor crassitudinẽ mellis referens excernitur: rectè igitur ipsi imponuntur vuæ passæ cum ruta, aut fici folia mollissima cum melle, aut nasturtium cum lini semine ex melle, aut cucumis domestici radix cum melle, aut sulfur viuum cum cerato, vel terebinthina. Cæterùm variam magis fauorum curationem moliere, si quæ tertio volumine de manantibus capitis vlceribus dicta sunt, in hunc locum transferas.

De simplici vlcere. Cap. XXXVI.

QVoniam simplex vlcus continui solum est diuisio, si quis partes diductas fascia orbiculatim circundata committat, vtique citra aliquam aliam molitionem coalescent. Cùm verò alterum vlceris os in obliquum spectauerit, inde deligaturam tentare & in contrarium ducere oportet: cum vtraque illius labra eò vergant, à duobus principiis incipiendum est, & ora sic adducenda. Nam cùm nihil intra oras inciderit, nempe pilus aut arena, aut oleum, aut sordes, aut id genus aliud, omnino vlcus concrescet. quod si magnum sit, adeò vt diductæ partes in totum prædicta deligatura committi nequeant, suturis ipsæ priùs adducentur, deinde sic deligatæ, glutinatoriis, vt vocant, præsidiis vtemur, quæ collectam humorum subluuiem desiccare & consumere queant: aliam, ne influat, prohibere.

Quæ vlcera glutinare possint. Cap. XXXVII.

QVercus folia applicata vlceribus glutinandis sunt. Item salicis, brassicæ, oleaginis fruticis quæ chamælea dicitur & fructus & folia & cortex, succúsque austerioris plantaginis, papyrus posca aut vino imbuta & in orbem circundata. Recentia vlcera glutinant pini & piceæ folia, cortéxque recens ligamenti modo circundatus cum aqua aut posca,

aut

aut vino. caseus recens læuigatus extrinsecus imponuntur folia rumicis aut vitis, aut betæ, aut lactucæ. At ex acido lacte caseus qui oxygalactinus dicitur, vulnera quoq; ampliora committit, pira Syluestria quæ achrades dicuntur, fluxionem reprimunt. equisetum si applicetur, etiamsi nerui fuerint præcisi. Isatis satiua in duris corporibus vlcera etiam si musculorum capita affligant, idem præstat. cupressi folia, germináque & nouelli galbuli mollésque etiam duris corporibus proficiunt, [m] sed miscendus est pollen farinæ, qui à pariete propinquo molæ assumitur. myrrha cum aqua illita, vel lacryma thuris, terræque lumbrici etiam neruorum præcisiones glutinant, pentaphylli folia cum melle, allia combusta applicata. Inueteratis vlceribus anagallis prodest cum cerato. hordeum combustum, & cerusa cum myrtei cerati triplicato pondere. Ad capitis vlcera valet, myrrham aridam inspergere non madefactam, quippe celeriter contrahit, vel aloën aridam, vel aristolochiam tritam & melli ex vino incoctam dum mediocris fuerit spissitudo, in linteum illinens applicato. Composita autem ad glutinandum sunt Barbara, Chryse, Nicolai. item dia iteon quod salicibus, diadictamni quod dictamno constat, atque alia his consimilia quæ magnis potissimùm vulneribus glutinandis sunt.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Quercus folia applicata vlceribus. *Vide Oribasij librum septimum, ex quo Oroscius Græcam lectionem castigandam putat, legendúmque ἄχνλω ἀλεύρυ pro ἀράχνλω vt sit pollen farinæ, non aranei telum, quanquàm hoc etiam recentibus vulneribus conglutinandis conducat. Sed malo cum Oribasio legi ἄχνλω.*

ἄχνη.

Anagallis. *Rursus ex Oribasio ponendum anagallis, pro ἀνάπαλιν ποιεῖ. Expunge periodum. Exemplaria Ruellij, & Lascaris veterem lectionem retinent.*

CORNARII.

m *Græca hic corrupta sunt. μιγνῦναι δὲ χρὴ λελειωμένην ἀράχνλω ἀλεύρυ λαμβάνοντα πλησιάζοντος μύλη. Nam etiam si ἄχνλω pro ἀράχνλω legas, & tenuissimum farinæ puluillum accipias, tamen vox πλησιάζοντος non habet quò referatur. Si itaque Oribasium sequamur lib. 7. cap. 1. sic legendum erit, μιγνῦναι δὲ χρὴ λελειωμένλω ἄχνλω ἀλεύρυ λαμβάνοντα ἀπὸ τοίχυς πλησιάζοντος μύλη. Atque hanc sententiam expressimus donec meliorem assecuti fueri-*

rimus: nam suspicio nobis est araneæ telam accipiendam esse, quæ vicino molæ parieti adhærens, aliquid de puluillo illo farinæ molendini in se suscepit, maximè cum de ea tela Dioscor. prodat, quod sanguinem sistat, & vlcera in superficie ab inflammatione tueatur, vt fortaßis legendum sit, μιγνῦναι δὲ χρὴ λελειωμένην ἀράχνην ἀλεύρου τι λαμβάνουσαν ἀπὸ τοίχου πλησιάζοντος μύλῃ. *Hac enim lectione geminum auxilium, & ex araneæ tela, & ex molendini puluillo indicatur.*

Si dolor & inflammatio vlcera exerceat.

CAPVT XXXVIII.

SI dolor & inflammatio vulnera obsideat, vsus est medicamentorum quæ desiccant, atque inflammationem arcent. Ex liquidis igitur laudatissimum est vinum, deinde posca. Si verò etiam cum sordibus inflammatio infestet, mulsa aquosa conuenit. Ex iis autem medicamentis quæ siccandi potestate prædita sunt, communiter quidem conferent, inflammationibus dicata, si oleosa acriáque excipias: priuatim hoc proficit, malum punicum dulce vino incoctum tritúmque applicatur, mirabile nimirum & multiplici vsu commendatum est remedium, facit enim tum ad capitis, tum naturalium vlcera, tum ea quæ toto corpore excruciant, oculorúmque inflammationes. Atsi Erysipelas, aut eiusmodi quippiam vlceri accesserit, iis vtendum præsidiis, quæ aduersus illa inscripta sunt.

Si maturari, & ad suppurationem perduci nequeant.

CAPVT XXXIX.

Simplicia suppurantia.

REcentia quidem vlcera, & quòd inflammatione adhuc occupentur, non suppurantia, concoquit maturátque ex simplicibus, aqua temperata superfusa, farina triticea, vel chondrus, vel panis, vel glutinum librarium, cum terebinthina obducta. item cera, crocus, lacryma thuris, pix, rosaceum, adeps suillus, vitulinúsq;. Inter composita verò tetrapharmacum quod linteolis illinitur, rosaceo subactum. Vetera autem & callosa maturant, simplicia quidem vua passa domestica, styrax, galbanum, myrrha, ladanum, pix, resina,

Composita.

butyrum, mastiche ægyptiaca, & œsypum. Composita verò ex ricinino dictum Aceron, id est, absque cera, quod ad Galenum authorem refertur, si linteolis illinitur, oleo veteri aut ricinino solutum. item quod à duplici colore Dichromō dicitur, pari modo & basilicum, similiáque.

De

De cauis vlceribus. *Cap.* XL.

CAuum vlcus carnem quæ periit restitui postulat: cuius generandæ materies sanguis moderatus est, & probus. Huius igitur mediocritatem ex alimento sufficienti [n] conciliabimus: temperiem verò probam ex bonis ciborum succis, & proba particulæ in quo vlcus est temperatura. [o] At in recremento quod euacuatur, tenue quidem, humidum vlcus reddit: crassum verò, sordes circum ipsum coalescentes, eóque medicamentis eget quæ modicè siccant purgántque. Eiusmodi sunt lacryma thuris, hordeacea farina, eruorúmque, fabarum lomentum, iris, aristolochia, cadmia, panax, & pompholyx. Quòd si nihil medicamentum ad creãdam carnem inductum proficit, ad aliud sic digrediendum est. [p] At si plusculum sordis sit, humidiúsque vlcus, sciendum venit medicamentum intra modum desiccasse, intendendúmque esse ipsum mellis mixtura: sin purum & absque humore cernitur, vltrà ac conuenit desiccauit, ac oleo pleniore dilutum ceratum inducere oportet. Accidit nonnunquam carnem à medicamẽto valentiore colliquari, vt sordidum humidúmque vlcus appareat, quemadmodum ab iis quæ minus ac par est, desiccant. Verùm hoc vlcus dum cõsumitur, cauum magis euadet, labris prætumidum, rubens præterea & inflammationis particeps. sæpe verò æger manifestam erosionem percipit. Alterum illud quod à parum siccantibus remediis humescit, nihil horum succidaneum habet. Putrilago igitur lignorum, & potissimùm eorum quæ moderata astringendi abstergendíque virtute donata sunt, quemadmodum & vlmus, purgant vlcera, puraque iam facta, carne replent, vel anemonæ appositæ. item piceæ cortex derasus, tritúsq; cum cerato & linteolis illitus cauis vlceribus auxiliatur, & præsertim recentibus, vt quæ carne destituta reficiat, repleátque. Composita verò, vbi pura quidem sunt vlcera, accommodantur, quod ostreis constat, quod Manathoni adscribitur ex vini fęcula, & quod ex aloë conficitur, quod Melitera appellatur aridum, & quod amyli, mannæ, thuris, halicæ, erui, pares portiones recipit. similiter quod è thure confit, & aphroditarium. Sin autem sordibus magis scateant, cephalica appellata arida conueniunt, & quæ linteis illinuntur, vt Trophos dictum, Isis, Athene, ex attractylide præparatum, Italicúmque, & quæ experientia comprobauit.

Carnẽ quid generet.

Siccãtibus & detergẽtibus vlcera curãtur.

ANNOT. CORNARII.

n *Legito* κτησόμεθα *pro* χρησόμεθα.

o *Quandoquidem verò superfluitas, &c. Lege* ἐπεὶ δὲ τοῦ κινουμένου, *&c. pro* ἐπὶ.

p *Si enim copiosior sordes, &c. Lege* πλείων *pro* πλεῖον.

Quæ sordida vlcera purgent. Cap. XLI.

SOrdida vlcera siue caua, siue plana fuerint, probè purgat aristolochia cum melle, terebinthina cum pari rosaceo, & melle, vel loco rosacei butyro, iris illyrica ex melle, oliuæ colymbades applicatæ. Ad ea verò quæ neruosis obueniunt, terebinthina cum butyro liquefacta: sordidis nimium & depascentibus benefacit marrubium cum melle. hoc etiam crustas deiicit. Composita autem remedia hæc sunt, amureæ coctę, mellis despumati, aluminis phorimi, hoc est liquidi, paria pondera.

ALIVD. Serapiadis herbæ, quæ & triorchis dicitur, siccæ, iridis illyricæ, marrubij sicci, aristolochiæ, singulorum drachmæ octo, erui farinæ drachmæ decem, arido vtitor & cum melle. Insuper ad sordida vlcera facit tum Aegyptia, tum ex sale cerata liquefacta, tum Indice, tum Athene, tum viridia diluta. Ad hæc, quod pumice constat, & ex eruo, sicca, pastillúsque Melanchlorus, hoc est, nigro viridis, similiter etiam Criogenes appellatus.

Ad vlcerum vermes. Cap. XLII.

AD vermes qui in vlceribus procreantur arcendos, primùm quidem est, vt humiditatem putredinémque eorum opificem tollas. Cæterùm necant vermes communiter quidem omnia quæ ad auriũ vermes inscripta sunt. Ad eos autem qui vlcera infestant, Archigenes commendat cerussam, poliúmque, pari modo cum pice liquida illitum.

Quomodo caro vlceribus supercrescens exedatur.
Cap. XLIII.

SVpercrescens vlceribus caro medicamentis quæ valenter exiccant tollitur, cuiusmodi est diphryges inspersum squama æris omniaque testacea combusta, & erinacei concremati vtrique cum toto corpore. Verùm hęc modicè purgant, & supercrescentia continent. Asiæ verò petræ flos validior est, hoc magis sori, chrysocolla, chalcitis, misy: combusta minus rodunt. item æris flos. similiter ærugo omnibus est valentior. sales autem concremati humentes & flaccidas

carnes

carnes consumunt. sic etiam linamenta carpta è panniculo, muria acriori imbuta & resiccata, quæ si imponantur, mediocres carnium supercrescentias exedunt. Aerugo cum æris squama inter ea refertur, quæ validè excrescentia supprimunt. Composita Rhodia (vt dicitur) arida, psaron, adhæc xanthon, sine morsu retinent. At maximas carnium excrescentias adusque penitiora crustis obducunt, pastilli Faustiani, triti inspersique, & medicamentum quod à solis æstu Heliocaes dicitur, aridũ. Adde his quod recipit calcis viuæ, squamæ æris, & mannæ thuris, pares modos. Idem ea quæ nimium excreuerunt, fungísque respondent, cum melle purgat, cum cerato, carne replet.

Arida compositio ad carnem compescendam.

ARGENTI spumæ, chalcitidis, æruginis, plumbaginis, singulorum æqualis portio.

ALIVD vehementer reprimens citra rosionem, valet quoque ad pascentia vlcera, & præsertim gingiuarum vitia, quas Epulidas vocant, necnon ad dentium candorem. Calcis viuæ pondo, auripigmenti selibra, hoc auripigmentum siccum, inquam, ex aqua detritum calci viuæ, cadmiæ modo lotæ adiicitur: in puluerem redactis siccis vtitor. Ex pastillis autem, tum qui Pantolmius dicitur, tum qui ad polypum inscripti sunt, pulchrè coercent. sic emplastra viridia, & præcipuè id quod ex sale Cappadocico præparatur, similiter & isis summè carnem supercrescentem in vlceribus continet.

De vlceribus serpentibus, & putridis, & phagedæna. Cap. XLIIII.

SVperfusiones vtiles sunt vlceribus depastis, putridísque ex aceto, posca aut vino astringente, aut aqua frigida, aut marina, aut decocto lenticulæ, malicorij, balaustij, lentisci, myrti, spinæ ægyptiæ, aut aliquo ex iis quæ astringunt & siccant. Cataplasma his ipsis exhibetur ex farina erui, alumine liquido, panis siliginei mica, gobio veteri, aut alio salsamento veteri carnis illotæ, terebinthina liquida pari pondere detritum, vel aristolochia, vel ricininorum foliorum succus æqualis, æruginis pars dimidia, ex aqua vt mellis sit spissitudo illinitur: si crusta non deciderit, elaterij parem modum ærugini admisceto. putridis efficax est sori si tritum inspergatur, & super linamenta carpta arida, vel aristolochia

rotunda

rotunda, vel gallæ, æquo pondere cum oleo illinuntur, vel cucumis ſylueſtris radix, vel braſſicæ, vel betæ, vel cucumeris folia illigata calidis cineribus reconduntur. Vbi verò emollita fuerint, cum ſale trita imponuntur, valentérque repurgant: vel oleæ ſummitates in vino decoctæ cum melle inducuntur: vel chalcitis applicatur, vel apij ſemen contritum, vel lini ſemen læuigatum, cum atramento ſutorio inducitur, vel thymum, vua paſſa, & ficus incoctæ applicantur, aut fici folia in læuorem trita cum melle, aut nitrum, cuminum & farina ex melle, aut cucumeris ſylueſtris radix, aut ſcilla cocta ex melle, aut ſoreos drachmæ duodecim, chalcitidis drachmæ decem, miſyos drachmæ quatuor, cum dimidia aceti acerrimi hemina, læuigantur donec areſcant: exceptis vteris, ſpecillum intingens, ac vlceri circumadigens, ſupérque duplex linteolum ex œnelæo imponis: ſin inflammatione ſint occupata, altercum cum polenta, aut braſſicam cum melle obducito.

Ad putredines quamlibet partem occupantes, & vlcera quæ depaſcunt.

CALCIS viuæ, chalcitidis, ſingulorum drachmæ duæ, auripigmenti drachma: hoc quoque ad digitorum Pterygia & Phagedęnas efficax eſt. Item naturalium carbunculis cum melle vtiliter adhibetur. In reliquis vitiis arido vtitor, ſuper ſplenium ex reſina inducito.

Ad omnia quæ depaſcunt vlcera, quæq; os infeſtant: item ad ſanguinis profluuium, & carnem excreſcentem, aridum, compeſcens, longè vtiliſſimum.

CHALCITIDIS, miſyos, vtriúſque crudi drachmæ viginti, ſquamæ ferri drachmæ ſex, gallæ omphacitidis drachmæ octo.

Ad ſerpentia vlcera & putredines.

SALIS drachmæ duodecim, aluminis qualiſcunq; combuſti drachma, ſquamæ æris, pumicis combuſti, ſingulorum par modus: valet & ærugo raſa cum miſy combuſto, pice liquida excepta, ſquamaque ferri cum oleo.

Ad vlcera pudendorum depaſcentia.

HAEC, & meleterion dictum Nomis proficient. Item dia oxymyrſines, hoc eſt ex acuta myrto, item ex charta medicamen aridum omnibus Nomis efficax eſt. Accedit huc coracion ex oxymelite, paſtillus Andronis, & qui huic reſpondent.

dent. Eadem verò hæc medicamenta Phagedænis quoque congruũt, nam & ipſa vlcera ſunt quæ depaſcunt, exeduntq́;.

Ad flaccida humiditate vlcera fœtidáque.

LEMNIA ſphragis ex aceto, vel oxymelite, vel poſca, vel vino ſubacta, ad luti ſpiſſitudinem illita benefacit, aut cupreſſi folia, germina & galbuli teneri, aut cucurbitæ aridæ concrematæ cinis, aut platani corticis combuſti, aut anethi cremati ſimiliter, aut lanarum ſordidarum vſtarum, aut plantago, aut iſatis per ſe, vel cum polenta, vel peucedani radix arida.

ANNOTAT. CORNARII.

q *Græcè ſic: ἢ νίτρον καὶ κύμινον καὶ ἄλευρον μετὰ μέλιτος. Nolo nunc improbare hanc lectionem, ſed vehementer ſuſpicor pro καὶ κύμινον καὶ ἄλευρον legendum eſſe, καὶ κυάμινον ἄλευρον. Sic in lib. Gal. de Hirudinib. & reuulſ. κύμινον ἢ ἄλευρον προσπαστέον legitur, pro κυάμινον ἄλευρον.*

Quomodo cicatrix vlceri inducenda ſit. Cap. XLV.

SI carnem vlcerum quæ cicatrice indigent, ſiccemus, aſtringamúſque adeò, vt non modò id quod præter naturæ modum ſuperfluum eſt, diſcutiamus, ſed etiam illud quod naturale eſt, attingamus, ſuperficiem vlceris cuti ſimilem reddemus. Ad hoc autem ſunt idonea, galla acerba, & mali punici cortices modicè ſiccantes. Quæ verò præter aſtrictionem ſine morſu exiccant, ea quoque cicatricem inducunt, veluti myrrha, argenti ſpuma, oſtreaq́ue concremata. Nam hæc quoque ſi inſpergantur arida, ſæpe cicatricem inducunt: pini cortex cum cerato myrteo, hederæ flos cum cerato, lilij radix cum roſaceo, reſina ex pinu arida, pumex toſtus, ſquama æris pari portione, ſiccis vtitor. idem etiam reprimit. vel pumici trito, mannæ thuris & diphrygis, ſingulorum miſcens paululum, vtitor. vel argenti ſpumæ partem vnam, diphrygis dimidiam cum cerato inſtar ſplenij impones. Vetera autem ad cicatricem ducit viſcus cum lacryma thuris, ærugo cum diphryge æquali, ceratoq́ue myrteo: vel centaureum minus recens applicatum. At humidiora cyperi radice obducito: ſedis autem naturaliúmque vlcera, præſertim ſi inflammationem experiantur, aloë perſanat læuigata, arida, vel ex aqua. aut ſquama æris, aut chryſocolla in ſole cum cera emollita inducitur.

Cicatricem inducere quid ſit.

Aridum ad cicatricem inducendam.

OSTREORVM drachmæ duodecim, pollinis thuris drachmæ ſex, cadmiæ drachmæ quatuor: facit & nomis.

ALIVD. Ariſtolochiæ drachmæ ſex, pini corticis drachmæ ſex, pollinis thuris tantundem, pumicis, colophoniæ, iridis, ſingulorum drachmæ quatuor.

ALIVD. [r] Cornu ceruini combuſti drachmæ quatuor, pini corticis vnciæ ſex, ceruſæ vnciæ quatuor, æruginis raſæ vnciæ nouem, cadmiæ drachmæ octodecim.

ALIVD. Cytinorum, atramenti ſutorij, ſingulorũ drachmæ ſedecim, ſquamæ æris, aluminis ſciſſi, ſingulorum drachmæ octo, gallæ drachma.

ALIVD. Ceruſæ, argenti ſpumæ, ſingulorum drachmæ octo, recrementi plumbi, gallæ, [s] myrrhæ aridæ, ſingulorum drachmæ quatuor.

Ad cicatricem inducendam.

ALVMINIS ſciſſilis vncia, trita in aquæ ſextario maceratur: vbi ſolueris, aqua linamenta imbuis, & ſiccatis vteris.

Emplaſtrum ad cicatricem inducendam ex ſimplicioribus.

CERAE drachmæ quadraginta, argenti ſpumæ drachmæ trigintaquinque, diphrygis drach. octo, myrtei heminæ dimidium: efficax eſt his quoque Palmulatu, quod phœnicine dicitur: item ex cadmia, tum myrſinatum, & conſimilia. Ad ea verò quæ cicatricem vix recipiunt, ceræ, myrtei, ſingulorum drachmæ ſex, cadmiæ drachmæ ſex, plumbi, thuris, ſingulorum drachmæ duę, aluminis ſciſſilis, æris combuſti, ſingulorum drachma, æruginis raſæ drachmæ duæ: die interpoſito ſoluitur.

Diu inueteratis & ægrè ad cicatricem venientibus.

CADMIAE, chryſocollæ, aluminis ſciſſilis, ſingulorum drachmæ octo, æruginis, ſquamæ æris, ſingulorum drachma, reſinæ pityinæ drachmæ quadraginta, ceræ drachmæ centum, myrtei quod ſatis eſt.

ALIVD. Ceræ, reſinæ pityinæ, ſingulorum vnciæ ſex, cadmiæ tantundem, chalcitidis crudæ vnciæ tres, myrtei quantum ſatis eſt: vino læuigatur cadmia cum chalcitide, quando caniculæ ſidus oritur: latiore vtere ſplenio, quod Platyſma dicitur: ſuper id linamentum carptum, & ſpongiam ex vino inducito.

ALIVD. Aeris combuſti, aluminis ſciſſilis, ſingulorum

vnciæ duæ, salis ammoniaci drachmæ duæ, ceræ vnciæ sex, colophoniæ tantundem, myrtei vnciæ duæ, arida in sole diebus viginti ex aceto læuigantur, vbi mellis facta fuerit spissitudo, cera eliquata refrigerataque emolliendo miscetur. Valet etiam ad hæc medicamentum ex pumice: item misis, & id genus alia.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Myrrha. *Galenus tertio methodi fusius hæc exponit. Aetius pro myrrha videtur legere, myrtus, non omnino malè. nam vlceribus conglutinandis, si Dioscoridi credimus, efficax est. prætereà astringit, & siccat citra rosionem: quod proposito conducit. facilis erat lapsus σμύρνα ex σμυῤῥίνη, aut μυρτά.*

Ostreorum. *Aetius habet, ostreorum crematorum: item in fine habetur singulorum vnciæ octo, nimirum pro drachmæ octo. Nam antiquum lascari exemplar non* ΓΟ. *quod est vncia. sed* ∠. *habet. Rursus in sequenti emplastro, cadmiæ drachmæ sex. In Græco malè habetur* ΓΟ. *pro* ∠. *mox sequitur, æris combusti, singulorum drachma, vbi codex Græcus* ΓΟ. *hoc est vnciam habet.*

CORNARII.

r *Cornu ceruini vsti drach.* VIII. *corticis pinus drach.* VI. *cerusæ drach.* IIII. *æruginis rasæ drach.* II. *cadmiæ drach.* VIII. *Hîc Græca exemplaria falsa habent pondera, sic vt conuertimus restituenda, ex Aetij lib.14.cap.38.*

s *myrti siccæ. Ex eodem Aetio lege, μυρσίνης ξηρᾶς, & non σμύρνης ξηρᾶς.*

De maleficis vlceribus dolosisq́; Cacoëthe Græci vocant, aliàs Chironia & Telephia. Cap. XLVI.

INueterata & quæ vix cicatricem recipiunt vlcera, alij Chironia appellarunt, ceu Chirone medicinæ peritissimo indigentia: alij Telephia, quòd in tali vlcere Telephus consenuerit. Inspiciendum igitur venit, num & totum corpus vitioso redundans succo huiusmodi fluorem vlceri transmittat, ac qui superat humor, conuenientibus vacuari debet remediis. Si verò varix cruribus vlcere infestatis illum impertiat, etiam hic auferri debet, sicut in parte chirurgica explicabitur: aut venæ sectione ipsos vacuabimus, abundè sanguinis detrahentes. deinde loco inducemus auxilia, [t] quæ sine morsu [reficiendi] vim habent. simplicia igitur ex pumice, diphryge, squama æris, ærugine, calce mediocriter lota: alumen scissile tritum inspergitur, [u] hyssopi drachmæ [*resiccandi.*]

quatuor,

quatuor, vuæ passæ tantundem, nitri drachmæ duæ, loco priùs melle illito applicantur: squamæ æris drachmæ decem, aluminis drachmæ duæ, cum ceræ drachmis decem emollitis in sole, imponuntur.

Composita hæc sunt, emplastrum ad chironia.

CERVSAE vnciæ octo, aluminis scissilis vnciæ duæ, squamæ æris drachmæ duæ, salis ammoniaci, thuris, æruginis rasæ, malicorij, singulorum vnciæ duæ, calcis viuæ vncia, ceræ libra, myrtei libra vna & semis, arida vino teruntur. hoc medicamenti protinus ab initio callum excindit, & reconditum seruatur: postremò autem in vsu emollitum myrteo, cicatricem inducit.

ALIVD. Argenti spumæ libra, olei libræ duæ, chamæleontis nigri radicis, aristolochiæ, gallæ omphacitidis, singulorum vncia, galbani, guttæ ammoniaci, lacrymæ thuris, singulorum vnciæ duæ, pręparato radicibus viridium arundinum agitans. Archigenis ad chironia, tum malefica vlcera quæ tibias mammásque obsident, item strumas & parotidas. Adipis bouilli libræ tres, terebinthinæ quincunx, pollinis thuris septunx, terræ sardæ dictæ, qua scriptores vtuntur quincunx, his quæ liquari possunt in arida coniectis vnitísque vtitor.

ALIVD. Archigenis, ceræ triens, [x] olei omphacini, pollinis thuris, vel eius lacrymæ, diphrygis, squamæ singulorum drachmæ quatuor, arida cum aceto lęuigas, vbi mellis spissitudo facta, cerato misces, & vteris diluto quod linteolis possit illini.

ALIVD ad mulierum dolosa vlcera, & aliorum qui tenera carne præditi sunt, Ceræ tyrrhenicæ drachmæ octo, adipis taurini, terebinthinæ, plumbi combusti, lotíque, singulorum drachma: vtitor per linamenta ex rosaceo vel myrteo diluens.

ANNOTAT. CORNARII.

t. *quæ citra mordacitatem extirpandi mali vim habent.*

v *Aut œsypi drach.* IIII. *&c.*

x *olei omphacini sexcunx.*

Ad cicatrices nigricantes. *Cap.* XLVII.

CIcatrices nigras tollit oleum in quo bryoniæ radix candidæ & nigræ incocta sit, dum succum reddat, impositum: calamintha ex vino cocta, argenti spuma cum rosaceo albo

albo lota: ex impetiginibus cicatrices, tum alias, & concolores efficit asini adeps illitus: ærucæ semen ex felle caprillo, bubulo, & ouillo perunctum cum argenti spuma, ouillus talus combustus, ex vino austero tritus, gutta ammoniaci cum suillo felle illita. Composita verò, argenti spumæ, mentæ, lacrymæ thuris, pares portiones cum melle.

ALIVD. Nitri, suffiminis ammoniaci, sulfuris viui, myrrhæ, paria pondera, ex aceto albo, aut vino, aut aqua, minutim detrita modicè illinuntur, ne exulcerationem excitent.

ALIVD. Cimoliæ cretæ columbarum fimi, saponis, thuris, æquales modi ex aceto.

SMEGMA ad cicatrices nigras. Cimoliæ cretæ drachmæ octo, aphronitri drachmæ quinque, veratri albi drachmæ quinque, glandis vnguentariæ expressi drachmæ quatuor: in balneo cicatrices abstergito.

De Sinibus. *Cap.* XLVIII.

CVm adiacens vlceribus cutis, diutius subiectis corporibus non coalescit glutinatúrque, nostri Sinum, Græci Colpon nominãt. Si igitur ad superiorem partem porrectus sit, facilè sanies per os emanat, atque ideò promptè conglutinatur.[u] Si inferius ipse spectet, sanies vicinam aliquam partem intus erodit, ac nisi emissarium quoddam collectionis scalpello priùs feceris, nihil promouebis, neque carne ipsum replendo, neq; conglutinando. Quòd si artus aliquos nempe cubitum, aut femur sinus occupet, poterit vtique decliuis figuratus citra diuisionem ex aduerso factam coalescere. Etenim in cubito cum oræ flexuræ ipsius vicinæ sunt, summam manum elatius protendens, sinum ad effluxum conuertis. At in femore si propter genu sinus desinat, decliui figura posito, iuxta poplitem mollem puluinum subiicis, quò inguina genu humiliora sint. Si igitur sinus carne impleri non desideret, statim fistula quadam recto peruia foramine cui vesica illigata sit, ad saniem quidem quæ sinui inhæret abstergendam aquosa mulsa potabili, elui debet: verùm vt coalescat, vino aut mulso: deinde ad glutinans medicamentum transeundum. Sin cauus sinus carnem requirat, primùm medicamenti, quod charta constat aridi paululum cum multo rosaceo inseri conuenit: deinde carpto linamento os obturari. Inde emplastrum Isis aut Machærionis, aut simile quoddam vnà cum rosacco cerato liquidiore so-

Sinus quomodo abstergendus, & carne replendus.

lutũ iniicitur. Vbi verò carne mediocriter sinus fuerit repletus, cõglutinans quoddam medicamentũ impones, quemadmodùm & recens cruentum vulnus curabis. Huius autem generis sunt, Barbara, Dichroma, & scirrha, id est, fulua appellata. Maximè verò omnium quod ex ricinino, & metallicis sine cera præparatur fuluum Galeni emplastrum conueniet. Post medicamentum, spongia recens ex mulso, aut vino circumponitur, & quàm fieri potest mollissimè, deligatura à sinus fundo incipiẽs in ipsius os desinet, linteorum verò circumductus fundum sinus sine dolore constringat, paulatim verò soluatur vsque ad sinus oras, emplastro extrinsecus sinui circundato, sed ita iuxta oras desciſſo, vt sanies queat excerni: quod fiet paruo quodam alio emplastro superimposito ex eodem medicamento ob effluxum laxo: sines id adusque solutionem, qua tertio quoq; die facta idipsum auferes mutabísque: quod toti sinui circundatum est relinquens. Nota verò erit an sinus ima coaluerint, si sanies probè emanet pauca, & concocta, aut si nequaquàm effluat: insuper eodem in sinu si neque dolor aliquis sensibilis; neque tumor, sed tota regio contracta, sicca, & doloris expers appareat. At si pus etiam maturum in ore modicum conspicias, multò magis de sinu conglutinando sperandum est. At si primo alteróve die sanies quædam tenuis è sinu excernatur, nihil adeò de glutinatione despera, quippè medicamenti virtus humorem tenuem † ex subiectis partibus frequenter extundit, vndè partes siccæ mediocriter factæ coëunt, & glutinantur. Tertio verò die aut quarto ab initio si cruda per os sanies euaserit, scito sinum non coiisse, eodémque medicamento non insiste, nam cùm propter humiditatem quampiam, vt verisimile est, à parte decidat, non alienum fuerit etiam mutare.

† *Superpositis.* ἐκ τῶν ὑπερκειμένων *habet antiquus codex. Goup.*

De sinibus laceris detritisq;.

VBI abscessus tardè sectus fuerit, vel medici imperitia, vel eius qui curatur timore, & cutis sinui obducta tenuis, diruptáque, quod Græci ab attritis vestium laciniis, Rhacodes dicunt: nec fieri potest, vt prædictis collutionibus adimatur, glutinante vtendum medicamine, temperatura liquido, viribus autem sicco. tale est palmulatum dictum ex chalcitide, veteri dilutum oleo, vt neque admodùm sit durum, neq; manus intinctas inquinare desierit, deinde vno mediocriter

criter vetusto maceratum, posteà orbiculatim cum decenti deligatura impositum. Conuenit autem lacerę vt comprehensum est, cuti, potissimùm mel, quoad emplastri spissitudinem habet coctum impositúmque. Præstiterit autem post illitionem lacero [a] in sinu factam, myrrham in pollinem coactam, cribro suspenso ei inspergere, vel aloën, vel thus, vel simul omnia. Expertus autem sum, tenue centaureum in hunc vsum mirabile esse medicamentum. succedit huic symphytum, deinde iridis illyricæ radix, postremò erui farina. Nonnunquàm verò inter coquendum ea melli inspergun. tur, cum cacabus ab igne tolletur. Melius autem fuerit, si lebete iam à flamma amoto hæc fiant, deinde diligenter agitemus: vbi medicamentum tepidum euaserit, sinui imponatur, illigetúrque sicut expositum est.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Si inferius spectet. *Galenus secundo ad Glauconem hæc ferè ad verbum habet. vndè etiam textus codicis Pauli impreßi corrigendus est, legendúmque, κατα῾ῥέοντος δὲ ὄντος αὐτοῦ, vbi habet ἀναῤῥέοντος δὲ ὄντος αὐτοῦ, contrario nimirum sensu. Galenus autem dicit κατάντους δ' ὄντος αὐτοῦ. Idem nanque est κατάῤῥοπον, & κάταντες.*

Etenim in cubito. *Sic interpretatus sum ἐν πήχει, quæ vox Græcis significat eam brachij partem, quæ ad manum tendit interius, vlnam quidam recentiores nominant. ἀγκὼν flexura ipsa rectè dicitur. Veteres sanguinem ex cubito detrahi præcipientes, hanc intellexerunt.* πῆχυς. ἀγκών.

De finibus diruptus. *In Græco codice est περὶ ῥακωδῶν κόλπων. Signat autem ῥακώδης idem quod ῥωγάλεος, καὶ διεῤῥωγὼς, hoc est, fractus & ruptus. Venit autem à ῥάκος, quæ vox significat pannum & vestem laceratam. Sicut ῥακὼν apud Aristophanem vestem vilem, detritam, & pertusam. Hic itaque ῥακώδης abscissui accommodatur. in quo cutis pus congestum integens, erosa extenuari deteríque instar pellium detritarum contingit.* ῥακωδής. ῥάκος.

CORNARII.

y *Si verò ex inferna (subaudi regione) sursum spectarit, ἀναῤῥέοντος δὲ ὄντος αὐτοῦ, id est sursum tendente ipso sinu. Quia ante dixit de eo qui ad supernam regionem extentus est, hîc de eo loquitur qui deorsum tendit. Quare καταῤῥέοντος quidam legunt, vel κατάντους ex Galen. lib. 2. ad Glauc. Verùm si ἀναῤῥέοντος vocem accipias, & de osculo sinus dicat quod sursum tendit, etiam si ipse sinus deor-*

ſum vergat, nihil opus eſt mutare exemplarium lectionem.

z *Et fieri non poteſt, vt ipſa adimatur, poſt relatas infuſas elotiones, glutinatorio, &c.*

a *Melius autem eſt poſt impoſitionem ipſius linteo excepti, inſpargere, &c.*

De Fiſtula. *Cap.* XLIX.

FIſtula ſinus eſt calloſus, qui magna parte ex abſceſſibus naſcens, ab arundinearum fiſtularum tralatione appellatur. Si itaque in os deſinat, curari ſine manu haud poteſt, niſi temporis ſpatio ſquama vltrò vel os deciderit. Si verò in os non finiat, medicamentis quæ callos elidunt & conglutinant perſanabitur. Itaque callos excindunt hæc quæ ſubiungam. Spondylij radix circumraſa impoſitáque fiſtularum callos eximit, item veratrum nigrum duobus tribúſve diebus inſertum idem præſtat. Ad hæc amurca cocta & in collutionem adhibita. Iam ſori crudum vel concrematum cum vini diluti momento ad collutionem iniectum: item ſori & crocomagma cum hydromelite, vel elaterium tereбinthina exceptum in penicilla cogito, imponitóque, vel laſerpitij radicis ſuccum infundito. Id quod ſequitur callos conſumit. æruginis drachmæ duodecim, ammoniaci drach. duæ, excepta aceto in longum inducuntur.

Collyrium quo fiſtulis exterendis vtor.

GVTTAE ammoniaci, attramenti ſutorij, æruginis, miſyos, chalcitidis, gummi pari modo. excipiuntur aceto.

ALIVD ex his quę Heliodori chirurgica ſcribuntur. Cadmiæ, miſyos, atramenti ſutorij, æris combuſti, gummi, ſingulorum drach. quatuor, chalcitidis crudæ drachmæ tres, excipiuntur pueri veneris non experti vrina, & finguntur collyria, ex quibus vno fiſtulæ impoſito, panis mica aqua madens extrinſecus ſuperaccommodatur, mutatúrque ſæpius donec inflammatio conquierit & cruſta exciderit.

ALIVD quod in Alexandria accepi. Anchuſæ radicum, miſyos toſti, chalcitidis, æruginis, aluminis ſciſſi, atramenti ſutorij, aloës, ſingulæ vnciæ, cantharides quinque, aceto trita in collyria coguntur.

ALIVD. Atramenti ſutorij drachmæ duæ, chalcitidis, æruginis, ſingulæ drachmæ,[b] excipito ammoniaco & vtitor. Cùm autem callus fuerit extricatus, ęrugine cocta cum mul-

ſa

ſa puriſſima octupla in collyrij formam redacta, repurgatur. Vbi verò callum eliſeris, iis quæ carnem procreant vti opportunum eſt.

Collyrium ad carnem generandam.

ALOES, myrrhæ, ammoniaci, ouorum putaminum combuſtorum cineris, æquale pondus, aqua detritis omnibus collyria formantur, imponuntúrque.

ALIVD. Myrrhæ, aloës, thuris, malicorij, æqualis modus aqua excipitur, quidam verò taurino felle, carnes etiam oleo quod immaturis vuis expreſſum eſt eluuntur. Notus mihi eſt, qui cedrino liquore fiſtulas collueret, ac mirùm quanta res felicitate ſucceſſerit. Poſtquàm verò carnes produxeris, glutinatorio vtendum medicamine, quomodò in aliis ſinibus præcipitur. At cum fiſtula arctior, longáque fuerit, Galenus ait, neque callum adhuc, ſed ſordiciem tantummodò contraxerit, primùm lixiuiam demiſi, deinde eandem tantiſper inibi permittens dum ſordes excidiſſe ſperaſſem, medicamentum applicaui. Eſt autem id quod ricinino oleo conſtet ſuperius commemoratum.

CORNARII.

b *Excipe gummi, ac vtere in collyria efformatis. Poſtquàm verò callus exciſus fuerit, ærugine cocta cum melle puriſsimo octuplo repurga. Hîc quædam tranſpoſita ſunt in Græcis, &* μελικράτου *pro* μέλιτος *legitur. Sic ergo lege, ex Aetij lib. 14. cap. 55.* χαλκάνθου ∠. β. χαλκίτεως, ἰοῦ, ἀνὰ ∠. α. ἀναλάμβανε κόμμει, καὶ χρῶ ποιῶν κολλύρια. ὅταν δὲ ἐκτυλωθῇ ἰῷ ἑφθῷ μετὰ μέλιτος καθαρωτάτου ὀκταπλασίου ἀνακάθαιρε.

De vlceribus diruptis. *Cap.* I.

NOnnulla vlcerum cicatrice obducta, frequenter haud magno temporis interuallo, iterum inflammatione tentantur rumpuntúrque ſiquidem oſſe quodam affecto, interdum caro circundata ex facili cicatricem recipit, ac ſana ex toto eſſe videtur: [c] verùm curſu humoris valido paulatim ex oſſe in alto contabeſcente, tum inflammatio, tum pus oboritur, quod cicatricem deradit. Curatio igitur eiuſmodi vlcerum[d] tantam requirit ſiccitatem, vt os affectum decidat. Huius autem ſinus concauos promptè replebunt papaueris ſylueſtris ficíque folia, cum polentæ ſubtiliore parte læuigata, atque ex vino applicabis, vel alterci ſemen, & atramentum

ſutorium pari pondere contrita imponentur, vel peucedani radix ſubitò ſquamas oſſium ſeparat.

ANNOTAT. CORNARII.

c *Verùm ſanioſo humore paulatim ex oſſe, &c. Græcè* ἰσχυρῶς *corruptè legitur pro* ἰχῶρος. *Legendum enim,* πάλιν δὲ ἰχῶρος ἐπιῤῥέοντος.

d *Reſiccatio tanta, vt os &c. pro* ξηρανεῖς *legito* ξηραίνειν.

De articulorum vlceribus. *Cap.* LI.

Sicciora articuli vlcerati requirunt.

CVm articuli carnoſis partibus ſicciores exiſtant, exulcerati ſicciora medicamenta requirunt. Probè igitur facit paſtillus Polyidæ ex vino ſubactus donec ſordium fiat ſpiſſitudo. Item quæ ſimiliter huic deſiccant medicamina: Item marina, muriáque frequenter irroratos, melius affici conſpeximus. Quarè in articulis iis vtendum eſt, quæ maiori etiam ſiccandi virtute pollent.

Quæ ſpicula, aculeos, ſpinas, & conſimilia educunt. *Cap.* LII.

ACuleos, arundines, inſuper ſpicula & ſpinas extrahit vtrunque anagallidis genus, ariſtolochia rotunda, ammoniacum cum melle, alterci ſemen læuigatum inſpergitur, arundinis radix contuſa mellíque miſta in linteolum largum illinitur, impoſita ſubitò educit.

Si ex vena, arteriáve, & naribus ſanguis profluat.

CAPVT LIII.

PArticulis ſanguinem fundentibus, figura ei quam in finibus expoſui contraria rectè adhibebitur, nempe quæ ſurſum vergat, neque id tamen immodicè, nam periculũ eſt, ne dolore oborto, vas rurſus ſanguinem profundat: cum nihil æquè ſanguinis profluuium excitet, inflammationéſque augeat, ac dolor. Cùm itaq; ſanguis erumpit, ſtatim digitum ori vlceris vaſculi iniicito, innitens leniter preménſque citra dolorem, nam ſimul & ſanguinem continebis, & grumum vulneri induces. Quinetiam ſi altiùs deliteat vas quod ſanguinem emittit, diligentius perdiſces, & ſitum ipſius, & magnitudinem, item vena ſit, an arteria: deinde ſi exiguum vas exiſtat, aliquo ex his quæ ſanguinem reprimunt, vtendum eſt. Optima verò eius generis ſunt, quæ obſtruendi vim obtinent, vndè Græcis Emplaſtica dicuntur, ex reſina fricta, farinæ triticeæ polline, gypſo compoſita, ſimiliáque, oui candido macerata, & cum leporinis pilis impoſita. At ſi amplum vas exiſtat, hamo ipſum attollere conaberis, & mediocriter

Sanguinẽ ſiſtentia.

circum

circumages, sanguine represso, siquidem vena extiterit sine funiculo sanguinem his ipsis medicaminibus sistere tentabis: sin arteria, alterũ è duobus facies, aut funiculo circumposito, aut toto vase præciso, sanguinem coërcebis. Est, cum magnis quoq; venis funiculos circumdare cogimur, quemadmodùm nonnunquàm easdem totas trãsuersim nimirum amputare, in cuius rei necessitatem venitur, in venis quæ à penitiorib. rectè sursum ferũtur, præsertim per arctũ quoddam spatium, aut principes particulas, sic enim vtraque pars vtrobique & reflectitur, & vulnus à vicinis corporibus premitur[e] contegitúrque: tutius autem fuerit vtrunque facere, funem quidem radici vasis circũdare, quod autem inde procedit abscindere. his sic peractis, vulneri celerrimè carnem inducere, priusquam funiculus à vase decidat[f] si enim subitò carnem contraxerit, & locus alibi inanis reperiatur, id quod Græcè vocatur Aneurysma sequitur. Dignosces autem num vena an arteria sanguinem profundat inde, quòd huius flauior tenuiórq; sanguis existat, & cum pulsu vacuetur, †illius autem nigrior, & sine pulsu. Subsequens igitur est omnium optimum quæ nouimus ad carnem inducendã medicamentorum, quo etiam ad cerebri membranarum hæmorrhagias vti securissimum est, item ad colli vulnera, ipsarúmque venarum iugularium quas Sphagitidas Græci vocant, etenim & harum sanguinem citra vinculum cohibet. Recipit autem thuris lacrymæ pinguissimæ partem vnam, aloës in mollioribus quidem corporibus partem dimidiatam, in durioribus æqualem, ac in vicem lacrymæ thuris, tenuissimæ eiusdem partis tantundem, cum oui albo subigitur, dum mellis fiat spissitudo. deinde leporis pilo mollissimo excipitur, mox vasi ipsi, tum vlceri vniuerso copiosissimè imponitur. Deligandum verò extrinsecus est fascia ex tenui linteo, cuius fasciæ primi quatuor aut quinque amplexus super ipsum vas quòd profluit, iniicientur, hinc ad radicem ipsius distribuentur, posteà vbi tertio solueris die, si tutò adhuc medicamentum vlceri adhæreat, aliud rursus orbiculatim circũdabis, ac veluti contegens, iterum deligabis quemadmodùm prius. at si sponte sua primum reiecerit linamentum, vasis radicem digito leniter comprimens, ne videlicet quippiam confluat, hoc quidẽ sensim auferes, alterum verò impones, atque hoc modo quoad carne obducatur vas, curabis: ita vt semper ac-

Arteriarũ & venarũ sectio.

Aneurysma.

† *Vena autem nigrior & crassior sine pulsu.* μελάντερον καὶ παχύτερον. σουρ.

cliuis particulæ figura ſine dolore ſeruetur. At quæ cruſtas generant, quoties illæ decidunt, nudam magis partem quàm naturaliter eſſe debet, efficiũt, multíſq; iam ex iis quibus cruſta decidit, ſanguinis profluuiũ quod ægrè ſupprimi queat, ſuperuenit: quanquàm & his vtendum eſt cùm magna vrget neceſſitas. Maximam verò neceſſitatem vel cruſtam inducentibus medicaminibus, vel ignitis ferramentis vtendi puto, vbi ex eroſione putreſcentis alicuius profluuium ſanguinis concitatur. Quinetiam cùm in huiuſmodi affectibus totum quod putredinem expertum eſt exciderimus, tutius eſt, vel ipſius quaſi radicem adurere vel medicamentis quę cruſtam faciunt vti: hoc autem maximè tum in pudendis, tum in ſede fieri conſueuit. At ſcopus cruſtam generantium medicamentorum erit calor cum aſtrictione, quemadmodùm in chalcitide, miſy & atramento ſutorio habetur. Quæ autem ex calce viua conficiuntur, vehementiora quidem his ſunt, cæterùm quia calx non aſtringit, cruſtæ citius ab ipſis decidunt, hærere autem ipſas longè eſt vtilius, quippe ad baſim earum caro ſupernaſcitur, efficitúrque vaſis profluentibus veluti operculum. At huiuſmodi ſanguinis profluuium iſatis ſatiua ſi inſpergatur probè coërcet, vel gallæ combuſtæ.[h] Porrò ipſa ferramenta ignita ex aceto aut vino reſtringere oportet. In vniuerſum ſanguinis profluuionem ſiſtunt, ſimplicia quidem, aloë, thus, eiúſque pars ſubtilior, terra ſamia, ærugo ferri, lanarum crematarum cinis tenuiſſimus ſimiliter, ſtercus aſini & equi, bitumen modicum, malicorium, diphryges, galla, myrtus arida, alumen omne, tum crudum tum combuſtum, reſina fricta, vitis cortex, aut folia arida, platanorum galbulorum pollen tenuiſſimus, maximè cum humorem concretum depoſuerit. Priuatim autem ex naribus profluuium impoſita reprimunt iunci acuti ſemen, vrticæ foliorum ſuccus, chalcitis, anthyllis concremata, pili leporis, ferulæ medium vſtum cum aceto, † ſtercus aſininum ſiccum vel humidũ, ſuccus porri cum thure, ellychnio exceptus. Compoſita verò ad quodlibet ſanguinis profluuium hæc quoque faciunt, ſpongia recens in liquida pice merſa & bitumine circumlita, olla recenti concrematur, cineris partibus duabus, miſcentur plumbi & ſtimmeos, ſingulorum pars vna.

Cruſtam inducentibus & cauteriis quando vtendum.

Sanguinem ſiſtẽtia ſimplicia.

† Omnis ſicca vel humida. ὀνω-νὶς ξηρὰ ἢ ὑγρὰ. Goup.

Alivd. Thuris lacrymæ, eiúſque partis tenuioris, ſulfuris ignem non experti, æqualem modum inſpergito.

Alivd.

ALIVD. Chalcitidis [k] drachmæ viginti, lacrymæ thuris vel tenuioris eius partis drachmæ ſedecim, reſinæ frictæ, gypſi combuſti, ſingulorum drachmæ octo.

ALIVD cruſtas inducens, ſanguinémque reprimens. Chalcitidis, æris combuſti, atramenti ſutorij, miſyos toſti paria pondera. item Rhodia dicta, & Xanthe probè ſanguinem cohibent.

ANNOTAT. ANDERNACI.

At ſcopus cruſtam generantium. *Hoc eſt, eò conſilium in cruſtam generantibus dirigitur, vt caleſaciant ſimul & aſtringant. Calx autem calefacit tantùm, eóque non ita commodè adhibetur. Hæc ſunt ex Rufo, petita.*

CORNARII.

e *occultatur ac tegitur.* θρύπτεται *pro* κρύπτεται *falsò legitur.*

f *ſi enim non citò incarnetur, ſed locus, &c. Legendum enim,* εἰ μὴ γὰρ ταχέως σαρκωθῇ, *non autem* εἰ μὲν γάρ.

g *& velut inſuper humectans.*

h *Oportet autem ipſas (ſubaudi gallas) igne candefactas aceto aut vino extinguere.* αὐτὰς διαπύρους, τὰς κηκίδας *ſcilicet,*

i *pilularum platani lanugo, maximè vbi cruſtam abiecerint.* τῶν πλατάνων τῶν σφαιρίων ὁ χνοῦς, μάλιστα ὅτε τὸν ἐπίπαγον ἀποβάλλῃ. *Quibus verbis non ſignificatur lanuginem pilularum platani tum maximè ſiſtere ſanguinem, vbi neſcio quem concretum humorem abiecerint, ſed vbi vaſa cruſtam inuſtam abiecerint. Nam antè dixit quòd cruſta dilapſa pleriſque ſanguinis eruptio conſequatur, quæ ſiſti non poſſit. Igitur* ὅτε τὸν ἐπίπαγον ἀποβάλλῃ, *ſcilicet* αὐτὰ τὰ ἐσχαρωθέντα ἀγγεῖα, *id eſt vaſa quibus cruſta inducta eſt. Eſt autem hîc* ἐπίπαγος *cruſta, id eſt* ἐσχάρα, *medicamento aut cauterio inducta, id eſt* ἐπιπηγνυμένη. *Nam & ſuprà Paulus dixit,* τὰ δὲ τὰς ἐσχάρας ἐπιπηγνῦντα, *id eſt, quæ cruſtas inducunt, & velut affigunt ac compingunt.*

k *chalcitidis drach.* VIII.

De neruis conuulneratis. Cap. LIIII.

NEruis vulneratis aut punctis, ex ſentiendi quod obtinent, acumine, inflammatio & dolor immodicus accidit. Quare & febres & conuulſiones his oboriuntur, quibuſdam & delirium ob commercium quod nerui cum cerebro obtinent. Interim verò in aliis quoque ambientibus particulam vulneratam locis, inflammationes & abſceſſus ex ipſo neruo vulnerato ob cohærentiam ſolent accidere. Ratio igi-

tur est, cutis vulnus apertum inglutinatúmque relinquere, quò per id sanies effluat. At si punctus in conspectum non veniant, etiam duabus lineis sibi continuis incidere prætereà oportet. Remedio autem est, si corpus Plethoricum sit & magna vrit inflammatio, primùm à sanguinis demissione auspicari: si verò vitiosis repletum sit humoribus, etiam purgatione vtendum est. Medicamenta verò vulneri applicentur quæ dolorem leniant, & effluxum saniei patefaciant, non facta præsertim diuisione. Itaque aqua calida, quanquam reliquis inflammationibus sit accommodatissima, vulneratis tamen neruis est inimica, ac præstiterit eos oleo subtili, quod astrictionis sit expers, ad sensum calido irrorare: neque enim frigida, neque tepida admodùm tutò adhibetur. Verùm ex medicamentis idonea est terebinthina resina, per se quidem, in pueris & mulieribus, & iis qui molli sunt carne, cum euphorbio autem emollita, in duris corporibus: & [l] si nonnunquam duriora contigerint, cum oleo quodam subtiliore. Cataplasmata verò in neruis, qui inflammatione tentantur & putrefiunt, adhibebis hordeaceam farinam, aut fabaceam, aut eruinam, in lixiuio cum oxymelite coctam. [m] Si putredine careant puncturæ neruorum, rectè cerato vteris, quod recipit ceræ quadrantem, euphorbij vnciam, aut columbini fimi in duriusculis corporibus, olei sextantem: interdum etiam terebinthinæ vnciam: vt autem emplastri figuram induat medicamentum, vnciæ vni euphorbij, sex vncias singulorum sequentium, ceræ, resinæ frictæ, olei, picis liquidæ iniicies. At si in vicem resinæ propolim pinguissimam indideris, multò id reddes præstantius: atque hoc ad neruos punctos laudatum est remedium: idem & à rabioso cane morsis efficax est. Aceti sextarius, picis pinguis libra, opopanacis quadrans: opopanax aceto solutus magis læuigatur, pix liquefacta mixtaque coquitur: medicamẽtum compunctis neruis idoneum est, vt quod os puncturæ non sinat conniuere, quemadmodum nec in his qui à rabido cane morsi sunt, vlcus in cicatricem coalescere: sed efficax solis duris corporibus: sin autem in pueris, aut molli carne præditis, punctura affectis vti cogites, licet ipsum ex digerente quodam amaracino, aut opobalsamo, aut oleo veteri liquefacere. Conuenit etiam medicamentum basilicum quod nitrum recipit, aut calcem viuam, aut euphorbium

Nerui punctus.

bium, aut ſulfur viuum, aut ſylueſtris columbæ fimum, aut opopanacem, aut ſagapenum, aut liquorem cyrenaicum, aut caſtoreum, ac in medicamenti libram, dictorum alicuius vncia debet iniici. Facit autem bene neruorum vulneribus, & præſertim puncturis: quin & in agro vbi nullius copia datur, propolim recentem pinguémque vulneri poteris inducere, aut fermentum maximè vetuſtum per ſe, aut cum propoli mixtum, vel cum liquore tithymalli. cataplaſmatis vtendum ex oxymelite factis, aut lixiuio cum lomento fabarum, aut eruorum farina, aut cicerum, aut lupinorum amarorum, aut hordeacea, aut ſubtiliore polenta, ídque non ſolùm dum inflammatione tentati ſunt, ſed iam inde ab initio protinus. Cæterùm quæ relaxant cataplaſmata in neruorum vulneribus ſemper vitare oportet. At ſi neruus non punctim, ſed planè ceſim vulneratus fuerit, cute etiam quæ interueniebat diuiſa, vt nudus appareat rectúſque, non tranſuerſim diſſectus, commemoratis ex euphorbio & tam acribus nullis vtere, quippe nudus cùm ſit neruus, vehemẽtem ipſorum vim ferre nequit. Quare calcem quæ ſępius æſtiuo tempore lota ſit, & oleo liberaliore intincta, aſſumes. Proficiunt hîc & quę ex pompholige confecta ſunt: item quod melle conſtat, roſaceo largiore liquefactum. Sed ea adhibenda cura eſt, ne quid ex iis vulnus contingat, quandoquidem neruus ipſe & ſenſilis maximè eſt, & temperamento ſuo frigidus, & principum corporis partium primati continuus, imò ne oleo quidem eiuſmodi vlcus irrorare conuenit, hinc enim ſordidum redditur. Abluenda igitur à vulnere ſanies eſt molli lana ſpecillo ſubunctorio circunuoluta. Quòd ſi omnia ex animi ſententia proceſſerint, etiam vino dulci madefacere citra periculum licebit: ſed in robuſtioribus Polyidæ paſtillo in linamentum illito cum ſapa calida vti. poſtquã neruum denudatum contexeris, linamenta extrinſecus circunducere oportet ex medicamento quod anguſtis vulneribus faciat, nempe eo quod euphorbio præparatur, aut fimo columbarum: ſed ita vt etiam ſanas partes ampliter comprehendat. Cùm verò tranſuerſum nerui vulnus eſt, maior cõuulſionis metus impendet, ac quæ ad curationem vulneris ſpectant, hîc quoque ſunt eadem, quanquam nonnulli in vulnere adhuc recenti ſuturis vſi ſunt, ac medicamento aliquo conglutinatorio: verùm ſuturas nõ ſummæ nimium cuti, ſed altius

Nerui vulnus.

moliri

moliri conuenit, ne quæ in imo sunt inconglutinata dehiscant: rursus cura adhibenda est, ne ab acu neruus compungatur. Cæterùm in summa sciendum erit, in neruorum vulneribus medicamentum natura calidius quod puncturis medetur, diuisionem nerui nõ posse curare, vt qui rosionem ipsorum feruorémque sustinere nequeat: neque quod diuisionibus medetur, puncturis conuenire: non enim virtus ipsius altè quum angusta est cutis diuisio, penetrat. Victus itaque adhibebitur tenuior, lectus mollis, oleúmque calidum alis, capiti & ceruici superfunditur: at si in crure neruus vulneratus sit, inguinibus, inferioribus ventris partibus, & locis vicinis: balneo in totum donec inflammatio inclinauerit, abstinendum est, quum aquæ contactus nequaquam, vt dixi, ipsis conueniat. Quoniam verò nõnulli citra id manere consuetudinis gratia non sustinent, siquidem læsa particula in manu fuerit, conandum est quatenus fieri potest, ipsam aqua seu calida, seu multò magis frigida non madefacere. Si pes vulnus acceperit, quoniam fieri nequit, vt non madescat, vbi lauacrum ingressuri sunt, emplasticũ aliquod medicamentum vulneratæ parti superaccomodabis, iterum extrinsecus linteolos multiplicatos plures oleo imbutos iniicies, iterum fasciam ex linteo à foris deligabis: deinde rursus in ipso balneo fasciam oleo prius superfundes, cùm æger in solium descendet: vbi lauerit, omnia quæ imposita sunt abiicies, ac prædicta totius curationis ratione vteris. Contusi verò nerui vbi simul cum his cutis contusa exulceratáque fuerit, cataplasma ex fabarum lomento & oxymelite postulant, nonnunquam adiicitur erui farina & iris. At si dolor contusioni adest, picem liquidam admisce: sin autem citra cutis contusionem euenerit, magis discutiens adhibebitur, nempe oleum calens, anethinum dico, superfusum cõtinuè, aut rutaceum, aut irinum, aut amaracinum. Quòd si totus neruus præcisus sit, periculum quidem nullum sequetur, verùm particula debilis manebit. Curatio autem eius communis est cum ea quæ aliis vlceribus accommodatur, hæc quidem ex simplicioribus remediis in neruis conuulneratis curatio abundè est: quidam verò compositis vti consueuerũt, cuiusmodi sunt, ex metallicis confecta, Barbara appellata, Cissinum, ex senecione pręparatum, Melanchloron, Indice, Harmonia, & Athene, quorum & compositionem, & vtendi modum

Nerui contusio.

modum ſeptimo libro reperies. Sed quia nonnulli præpotentium etiam ſumptuoſis ad neruorum vulnera remediis vti volunt, Galenus literis prodidit, ad puncturas neruorum, hæc, cinnamomi, dictamni, [n] fœniculi, ſingulorum vncia, amaraci ſextans, ceræ bes, opobalſami dextans, terebinthinæ vncia.

ALIVD. Liquoris cyrenaici vncia, ceræ quadrans, opobalſami libra. Ad denudatos neruos hoc valet. Ceræ vnguētariæ quadrās, vnguenti ſpicati aut foliati, aut nardini libra, pompholygis, ſpicæ nardi, amomi, phylli, ſingulorum vncia: atque hæc ſupra ſpem reſpondere Galenus pronuntiauit.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Neruis vulneratis. *Paulus hæc ferè ex Galeni tertio ſecundum genera mutuatus eſt, mutato tantùm docendi ordine. Aetius libro quartodecimo, Oribaſius ſeptimo habet eadem. Cæterùm vocat in neruis vulneratos, νευροτρώτους in tendonibus, τενοντοτρώτους. Curatio autem communis eſt.*

νευρότρωτος.

Specillo ſubunctorio. *Sic reddidi ὑπαλείπτρῳ, nimirum à verbo ὑπαλείφω, quod ſubungo ſignificat, deriuato.*

Maior conuulſionis metus. *Malè in codice Græco habetur, ὁ μὲν κίνδυνος τοῦ σκιπαθῆναι, pro ὁ μὲν κίνδυνος τοῦ σπασθῆναι.*

CORNARII.

l *Et ſi quandoque durior ſit reſina (ſubaudi terebinthina) cum aliquo oleo tenuiore.*

m *Vèrùm citra cocturam ad punctiones etiam cerato, &c.*

n *dictamni vnc. I. mari vnc. I. amaraci drach. II. μαράθρου vox pro μάρου falsò ſuppoſita eſt. & pro ἀμαράκου Γο. β. legendum ἀμαράκου ∠. β.*

o *pompholygis lotæ. legendum enim, πομφόλυγος πεπλυμένης Γο. α. Porrò cera vnguentaria videtur fuiſſe appellata, quòd ad vnguentorum vſum parata haberetur: nam Gal. pro ipſa Thyrrenicam accipi poſſe dicit.*

De articulorum contractione, ſeu ligatione, quæ Ancyloſis dicitur. Cap. LV.

ARticulos ex humoribus infarctis, ac neruea quadam tenſione contractos, detentóſque, Ancylas & Ancyloſes appellare conſueuerunt. In quibus remedio opus erit quod emolliat relaxétque. Communiora igitur his remedia conueniunt, quæ in particulis ſcirrho induratis, ac adeò quæ in reſolutis commemorata ſunt: propria verò magis, irrora-

tio

tio ex hydrelæo, in quo decoctum ſit lini ſemen, fœnugræcum, althæa, laurus, cucumeris agreſtis radix, ipſumq; oleum ſicyonium. Vbi his artus irrorati fuerint, accommodantur primùm acopa ſimpliciora, cuiuſmodi ex nigra populo, ex abiete, Bromium, quod ad Baſileum refertur, Pyxis, deinde Ariſtophaneum, & quod Aſanito attribuitur. Validiſſima, Liſoponium appellatum, & Pœcilum: emplaſtra, quod Amythaoni adſcribitur & Anicetum. Laudatiſſimum verò quod recipit, bdellij, adipis vitulini, ſuffiminis ammoniaci, iris illyricæ, ſingulorum drachmas ſedecim, opopanacis, galbani, cachryos, ſtyracis, thuris, ſingulorum drachmas octo, piperis grana centum ſexaginta, ceræ libram ſemiſſem, reſinæ terebinthinæ tantundem, irini ſedimenti quod ſatis eſt, & vini quantum ſufficit: tunditur hoc medicamentum. Eſt & Acopon nō inefficax diſſolutum irino, aut cyprino, aut laurino. Inter acopa verò & emplaſtra, medicamētum medium eſt diapternes variis confectum miſturis. Verùm Acoporum vſus molli adhibebitur & continua frictione, ita vt ſimul affectum articulum experiare, an flecti poſſit, & extendi.

ANNOTAT. ANDERNACI.

ἀγκύλαι. Ancylas. *Celſus & Scribonius eius diſcipulus, Contractionem, ligationémque articulorum interpretantur Græcorum dictiones ἀγκύλας, & ἀγκυλώσεις.*

De articulis relaxatis. Cap. LVI.

Laxantur ſubinde articuli ob longos febrium morbos, colicos & reſolutorios, præſertim vbi calidior ipſos humidiórque intemperies occupauerit: atque motus inde impeditur. Succurrit his acaciæ ſuccus aqua ſolutus, & parti ſuperfuſus: aut rubi, aut myrti, aut lentiſci, vel vlmi radicum corticis decoctum congruet, aut malicorium applicatum, aut myrti folia, cum cerato myrteo impoſita. Nam colligantes nerui firmari deſiderant facultate quæ aſtringat deſiccétque. Huiuſmodi igitur medicamenta articulis imponi debēt, cuiuſmodi ex ſalicibus eſt, & oxerum, & palmulatum quod vinum aſtringens, aut acetum aſſumpſerit. Multi verò eiuſmodi impotentiam à frigore fieri putantes, deinde calidioribus vſi præſidiis, maiorem noxam intulerunt.

ANNOTAT. ANDERNACI.

νεῦρα συνδετικά. Nam colligantes nerui. *Hoc loco intelligit per συνδετικὰ νεῦρα, ipſa ligamenta, quæ oſſa colligant: vocat autem neruos quod*

ctis imitentur. Nam alibi tres species enumerant, alios qui sensum motúmque præbent, alios qui motui tantùm seruiunt, vt tendines, alios qui osseam compagem ligant, vinciúntque.

De lumbricis. *Cap.* LVII.

TRes sunt vniuersæ lumbricorum differentiæ: prima Teretum secundum crassitiem, altera Latorum, tertia eorum quos Ascaridas nuncupant. Origo omnium generum ex cruda, crassa, pituitosáque materia, & putredini accommoda, qualis in pueris aliísque voracibus colligitur: non autem ex calida, acri, aut melancholica substantia. Hæ siquidem alimenti naturam ingressæ, lumbricis procreandis ineptæ redduntur: econtrario autem, biliosa potissimùm recrementa etiam hos perimunt. At si quando flaua bilis vnà cum lumbricis infrà, aut etiam vomitu eruperit, ipsos quidem intestina obsidere: humorem verò biliosum ventriculi os, aut aliam quampiam particulam occupare scito. Cuiusq; igitur ipsorum differentiæ speciem, generationem, locum, notas, curationémque exequemur, à rotundis exorsi.

De rotundis lumbricis.

TERETES igitur lumbrici speciem habent omnibus perspicuam, quòd sanè aliis frequentiores sint, in gracilibus plerunque intestinis consistunt, & superiorem ventriculum subeunt, ideoque frequenter per os reiiciuntur. quibusdam & è naribus redditi sunt: atque hoc genus infantibus peculiare & plurima parte cum febricula. sed per febrium initia orti, substantiam ex subiecta corruptione retinent: in statu, ex malitia morbi: in declinatione, toto ad melius mutato. Etenim Hippocrates memoriæ mãdauit bonum esse indicium teretes lumbricos prodire cùm morbus ad iudicationem tendit, qui subitò etiam intereunt. Sequitur autem eos qui rotundos lumbricos continent, rosio intestinorum & ventris, tusses exiguæ cum siccitate irritantes: nonnullos comitatur singultus quoque, & somnus cum palpitatione, iiq; sine ratione expergiscuntur. nonnulli & cum clamore expergefiunt, & iterum sopiuntur, pulsus inæquales & febres augescunt inordinatè, quæ cum extremorum perfrictione, tertiam, interim quartam, die vel nocte accessionem sine ratione habent. Infantes autem etiam mandent lingua inaniter exerta, & dentibus strident, oculis conniuent, volúntque conquiescere, excitantibus ipsos indignantur, † oculi

† *oculi caui apparent.* ὀφθαλμοὶ κοῖλοι φαίνονται. *Goup.*

apparent, genæque rubeſcunt, ac rurſus liuent: atque hæc paulatim & ex interuallo. Quibuſdam nauſeæ & roſionis cauſæ ſtomacho peculiares creantur, atque ægri cibum reſpuunt: compulſi autem ad cibum nauſeabundi vix quod aſſumitur deglutiunt, vel etiam aſſumptum reuomunt: pleriſq; verò aluus deſcendit corruptos cibos egerens, & tympani modo inflatur. Reliquum corpus ſine ratione contabeſcit, neque eſurie, neque euacuatione modica ſuborta. Atqui non in omnibus omnia quæ iam commemorauimus ſigna inquirere oportet, ſed nonnulla ex eo quod præpollet, interim & plurima. Hæc autem eueniunt, dum animalia per inteſtina ſerpunt rodúntque: febris autem calor vapores ſurſum cerebro tranſmittit prauos, ex putrida in ventriculo collecta humiditate exhalantes, in quibus amborum partim ſimiliter curam habere conuenit & febris & lumbricorum, partim de febre parum ſolliciti, lumbricos de corpore eximere connitemur. Multi ſiquidem nulla lumbricorum cura habita, exeſi ab ipſis ſunt, & conuulſi interierunt. Alij produnt ſe lumbricos vidiſſe, qui ex inguinibus ægri eruperint. Cæterùm occiſos hos omnes prius educes: occides autem, amaris potiſſimùm vſus remediis. Cùm igitur febris & lumbricorum communis ſit curatio, conuenient auxilia ſimpliciora. potui igitur dabitur chamæmelorum decoctum, vel myxariorum, vt appellant, vel ipſa myxaria decocta eſui dantur. item ſereos ſuccus, aut coriandri ſemen cum aqua calida, vel cum poſca, vel myoſotidos herbæ decoctum, vel cornu ceruini ramentum, vel minium ſynopicum tenuiſſimum, ac olei immaturi amariſſimi paulatim cochlearia duo abſorbeant, quà enim amarum eſt, lumbricos occidit: quà lubricum, detrahens ipſos cum ſtercore reddit. At ſi inflammationem diſtentionémque viſcera experiantur, cataplaſmate vtendum eſt, quod lini ſemine, [r] farina loleacea, abſinthio & bryoniæ radice conſtat, ex hydromelite, vel etiam humido fotu ex oleo chamæmelino, vino, abſinthij ſemine, & aloë, præcordiis accommodato. Vbi verò non vehementer febres moleſtant, miſcenda eſt myxariis mentha & exhibenda eſt. Cùm ad integritatem ventum eſt, efficaciora quoque vſurpantur, quale eſt decoctum ſeriphij, vel calaminthæ, vel filicis, vel cardamomi ſemen, vel mali punici acidi radicis ius ad tertias redactũ, vel fricti cumini, vel ni-

tri fului, singulorum scrupula tria, vel santonicum, vel abrotonum, vel etiam ambo simul, cum melle in catapotia coacta, vel lupinorum amarorum scrupuli terni, vel brassicæ, vel erucæ semen læuigatum, vel absinthium, quod etiam solum frequenter abunde fuit. Dantur autem & terna lotæ aloës scrupula: quod remedium est laudatissimum: in validioribus illota quoq; aloë vtimur.[s] quia verò infantes aloën cochleari non admittunt, supinis fasciola ipsis detentis, ore adaperto per clysterium quoddam valido munitũ canali, inuitis aloën quàm penitissimè transmissam iniicimus. Atque hæc mirifica medendi ratio in pueris est, qui difficulter possunt tractari: quibus etiam cibos subinde sorbiles, quemadmodùm iis qui cibum auersantur, infundimus. Cęterùm & cyphi & masuaphium rectè dabitur, item cornu ceruinum combustum cum pipere & melle vel oxymelite, reliquáque ex oxymelite ipsis dare conabimur: præstiterit autem si acetum scillinum fuerit, præsertim ætate prouectioribus [t], aut sinapi cum oleo & aceto ad cochlearis magnitudinem. At qui lumbricis, cum alui profluuio infestantur, præbibent plantaginis succum, ipsamq; plantaginem aridam assumẽt, ex ęquo enim vtriq;, & fluori & lumbricis efficax est. Cataplasma his accommodabitur ex farina hordei cruda, filice, absinthio, farina lupini, santonico & abrotono. Iam verò & malicorium, acacia, galla, vel balaustium admiscebitur. Quoniam verò nonnulli subinde amaras potiones ceu ingratas respuunt, ex iis quæ modò comprehensa sunt, dabuntur non manifestò amara. His accedent insuper chamæpitys, marrubium, heleniũ, baccæ lauri, acacia, thymus, pulegium, carpesium, iuncus odoratus angulosus, polypodium, iris, cnicon, erythrodanon[u], spina ægyptia cum pipere, singula sex scrupulorum instar: item decoctum menthæ, mori radicis succus decoctúmve, petroselinum reliquáque odorata semina. extrinsecus autem inducitur aloë cum melino & vino. hoc & appetentiam excitat, quæ vix magno negotio recipitur: miscetur autem sæpius aloë absinthium, aut felle taurino, cum amaris quibusdam prædictis vmbilicum impleto, aut oleum ex rhododaphne factum sæpè delinetur, aut liquor cedrinus & solus & cum cerato toti vẽtri imponitur, aut pix arida trita inspergitur, vel mentha, vel melanthium cum rosaceo, vel etiam seriphij decoctum ipsis admiscebitur, [x] vel fraxini persicę fo-

lia in pollinem detrita applicabimus. Vtendum verò est & medulla cerui, vnguinis modo, in vmbilico, inferiore ventre & lumbis: ceratúmque adiungetur, si res postulet, hoc. Aloës, absinthij, farinæ lupini, seriphij, melanthij, singulorum scrupula sex, ceræ vncia & semissis, chamæmelini quod satis est, felle taurino arida læuigantur. Porrò ab inferioribus partibus mulsam iniicere sæpius expedit, quò lumbrici mellis dulcedine illecti deorsum descendant: si autem putrefacti in alto corporis non excernantur, sed potius vapores sursum mittant, educendi sunt, aut aloës, aut medicamenti amari ex ea confecti potione: quandoquidem etiam in aliis mediocris alui vacuatio, non expers est præsidij.

De latis lumbricis.

LATVS lumbricus mutatio est (vt ita dicam) adnatæ in interiori intestino membranæ in materiam animalis modo mobilem, quæ sæpè tota redditur longitudine incredibili, vel pars ipsius excernitur: dissolutus verò, non coalescit: & nunc in iis etiam qui febricarent, abundat: nunc febricitantibus accidit, ex longo morbo continuas stomachi rosiones inferens, ac impotentem ciborum appetentiam. Nam quod animatum euasit, in intestinis obiectum rapit alimentum, vt alio statim opus sit, & nisi assumpserit, intestina rodantur. His occupatos comitatur corporis gracilitas [y] & pulsus inæqualitas, cum inæqualitate: at quod certissimum est indicium, cum recrementis nonnulla semini cucurbitæ similia excernuntur. Curatio concordat, potio enim ex acribus petita, & alliorum esus, tum filicis vel centaurei decoctum potum, & ab inferioribus partibus inditum, vel calaminthæ vel dictamni, vel pulegij: dabitur autem in aluum & muria. Præbibere verò hoc medicamentum quod sequitur, neque iis qui aliis lumbricis infestãtur, inutile est, si febre potissimùm vacauerint. Nitri rubri, piperis, cardamomi pares portiones: dantur terni scrupuli cum vino aut aqua calente.

ALIVD eclegma. Piperis, baccarũ lauri purarum, cumini æthiopici, mastiches, pares modi, mellis quod satis est: datur cochleare vnũ mane, & dormituro. At si efficacius id fieri desideres, nitri quoque rubri parem portionem adiicies.

ALIVD helenij, suffiminis ammoniaci, piperis, [z] in alio filicis, singulorum drachmæ quinque, cum oxymelite calido: tempore interposito dabitur euphorbij drachma, vel duæ

proue

prouectioribus potui. ALIVD. Filicis acetabulum, nitri drachmæ duæ, datur vnū cochleare aquæ euacuatione priùs facta: satius autem erit si etiam scammonij momentum assumat.

ALIVD. Mali punici acidi radicum corticis in summo decorticati drachmæ quatuor, piperis tantundem cardamomi drachmę sex, marrubij drachmæ duę: melle dantur, [a]porro priùs assumpto. Verum vt ex toto affectus discutiatur, theriacem quoque exhibebis, si valida febris non prohibet.

De Ascaridibus.

ASCARIDES, vt modò etiam diximus, specie lumbricorum continentur, vermibus similes quæ in extremo longanone & musculi anum stringentis σφίγτηρ Græcis dicitur, initio reperiuntur, vehementem locorum horum pruritum excitantes: generant speciem hanc praua alimenta, perfrictio, & ciborum corruptio. Vacuari, igitur debent in infantibus, glandibus ex melle, cum salis momento, vel nitri: in prouectioribus, acri muria, aut decocto centaurei, cum nitro & melle, aut cucurbitæ syluestris, aut absinthij, aut chamæleontis, aut anchusæ, aut cnici, aut hyssopi, aut pulegij, aut calaminthæ, aut lupinorum: secundùm clysteres sublinetur longanon, simplicibus quidem, acacia, aut hypocystide cum nitro, aut rhu syriaco cum alumine liquido. at quibus aluus astricta est, lemnia sphragide, cum vino: compositis autem Andronis pastillo, similibúsque. Cedrinus autem liquor ipsis iniicietur per clysterem multis peruium foraminibus, quales ab vtero Metrenchytæ appellantur: aut carnem salsam commodè impositam deligamus, quamdiu sustineri possit, eámq; frequenter mutare oportet. Cæterùm communiter omnes quos lumbrici male habent, pili ichneumonis iuuant, suffiti. Cibi præscribentur ipsis probi succi, & qui facilè in membra digeruntur, nec lumbricorum effectricem causam adaugent, nec vires superari permittunt, propter quas & vinum aquosum exhibebimus: frequentius autem nutrire ipsos ob hoc ipsum oportet, ne alimenti expertes lumbrici rosiones pariant. dabitur autem cibus, tum præcipuè quùm potissimùm nutriti magis fuerint. At si alui profluuium fuerit, sciendum est lumbricos magis abundare, cibo nō distributo: ac iam sorbiles ægris cibi dantur, admixtis quibusdam etiam astringentibus, verbi gratia,

pyris, aut malo cotoneo, aut malis punicis, præcipuè acidis, à foris autem ventri remedia continentia inducuntur, de quibus suprà dictum est.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Tres sunt vniuersæ. *Aetius libro nono eundem ferè docendi ordinem seruat. Celsus duorum generum meminit, Latorum, quos etiam peiores dicit, et Teretum, Græci addunt etiam Ascarides. Habetur in Græco codice ἄρθρων pro ἄκρων, hoc est extremorum perfrictione potius quàm articulorum. anteà notaueram.*

ζωμηρύσις. Cochleari. *Sic exposui ζωμηρύσιν. quod Grammatici Græci dicunt instrumentum esse, quo spuma ab ollis tollitur. Quia igitur nullum commodius vasculum ad hanc rem inueni, cochleari interpretatus sum.*

Recentiorum opinio. Carnem salsam. *Recentiores medici carnem suillam pinguem, salsámque volunt subiici. Aetius pinguedine adempta subdi præcipit. Tu vide quos imitari malis, vtrobique bona est ratio.*

CORNARII.

p *Hipp. lib. prognost. parte prima.*

q *Oculi subcruenti apparent.* ὀφθαλμοὶ ὕφαιμοι φαίνονται.

r *Farina lupini.*

s *Quia verò pueri aloën non admittunt, supinis ipsis detentis, & ore per cochlearium disparato, per clysterem, &c.*

t ἢ τὸ νάπυ μετ' ἐλαίου καὶ ὄξους, κοχλιαρίου μέγεθος. *Redundant duæ voces* κοχλιαρίου μέγεθος. *Nam & cochlearij magnitudo dici non solet, sed mensura, neque de sinapi, neque de aceto & oleo accipi potest. Verum videtur hîc in libero iudicio vsuri reliquisse, vt quantum vellet exhiberet, sicut pleraque alia sine pondere & mensura præscripsit.*

u *Spina ægyptia cum pipere pari sex scrupulorum pondere, in decocto menthæ, aut mori radicis succo, aut decocto petroselini, ac reliquorum odoratorum seminum. Græca sic distingue ac emenda.* ἄκανθαν αἰγυπτίαν μετὰ πεπέρεως ἴσου γράμματα. ς. εἰς ἀπόζεμα ἡδυόσμου, ἢ μορέας χυλὸν, ἢ τὸ ἀφέψημα πετροσελίνου, καὶ τῶν παραπλησίων τῶν εὐωδῶν σπερμάτων.

x *Aut mali persicæ folia contrita imponimus. pro* μιλαίας περσικῆς τὰ φύλλα, *lege* μηλέας περσικῆς τὰ φύλλα. *Qui enim fraxini persicæ folia accipiunt, toto cælo aberrant. Non enim fraxini vllius regionis, nedum Persiæ huc faciunt folia, sed eius mali arboris vulgò omnibus notæ persicæ appellatæ folia, de quibus lib. 7. ex Gal. dicit*

quòd

quòd eius germina ac folia amara ſunt. Lumbricos, itaque occidunt trita vmbilico impoſita.

y *Et impotentia cum inæqualite.* παρέπεται δὲ αὐτοῖς καὶ ἰσχνότης τοῦ σώματος, καὶ ἀδυναμία μετ' ἀνωμαλίας. *Et habet Aetius eadem verba lib. 9. cap. 40. niſi quòd pro* μετ' ἀνωμαλίας *legit* μετὰ βραδύτητος, *id eſt, cum tarditate. Quæ de pulſu dicta non accipias, quaſi legendum eſſet,* καὶ σφυγμοῦ ἀδυναμία μετ' ἀνωμαλίας: *non enim de pulſu, ſed de totius corporis imbecillitate loquuntur.*

z *In alio exemplari filicis.*

a *A' prægreſſo allij eſu.*

De dracunculis. *Cap.* LVIII.

IN India & ſuperioribus [Aegypto] locis dracunculi generantur, ceu animalia quædam lumbricos imitantia, in partibus muſculoſis, puta brachio, femore, tibia: in pueris etiam latera ſub cute perreptant & palam mouentur, [deinde cùm diu extremum aliquod dracunculi remanſerit] locus ſuppurat, & cute ipſius adaperta, initium ipſius progreditur: cùm trahitur, dolores mouet, præcipuè abruptus. Quapropter nonnulli dicunt plumbeam molam ex dracunculo ſuſpendendam ne vniuerſim, ſed particulatim molis pondere decidat. Alij verò hos damnant quòd nihilo magis pondere molis plumbeæ dracunculus abrumpatur, & dolores [varios] concitet. iubent partem in aquam dimitti calidam, quò dracunculus tepefactus foràs prorepat, deinde digitis ipſum [membratim] extrahere. At Soranus neq; animal prorſus, ſed [neruoſi cuiuſdam] ſubſtantiam eſſe putat, quòd opinionem motus ſolum præbeat, ſiue autem hoc ſit, ſiue quod prius dictum eſt, Sorano & Leonidę, aliiſque viſum eſt, calida ſuperfuſione & cataplaſmatis concoquentibus in his vti ex mulſa, farina triticea, aut hordeacea. Eſt cũ emplaſtri vſum eiuſdem potentiæ probant. Conuenit autem & quod ex baccis lauri & quod ex melle conſtat: emortui ſi quidem horum vſu dracunculi, nimirùm quod continetur corpuſculum excidit. Suppuratione autem facta, niſi exciderit, cutis diuidenda eſt: vbi denudaueris, quod continetur auferes, & [cutem linamento penetrabis,] ac deinceps eam curandi rationem adhibebis quæ puri ſit maturando.

[vt Arabia, et Aethiopia]

[deinde cũ extremus dracunculi finis aliqua in parte diu remanſerit]

[validos]

[ſenſim & paulatim]

[neruoſam quandam]

[cutem diuiſam linamẽto implebis]

De dracunculis vide Aetiũ lib. 14. cap. 83. et Gal. lib. 6. de locis affectis.

PAVLI AEGINETAE LIBER V. IOANNE GVINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.

*

Quomodo quis ab omnibus communiter virulentis bestiis se tueatur.

CAPVT I.

De virulẽtis bestiis pręcipientes,[b] ab iis quæ in omnibus huiusmodi communiter proficiunt, exordiemur, ità, vt quomodò quis ab illarum iniuria se tueatur, prius expediamus. Si igitur aliquis necessitate quapiam coactus, loco feris frequenti obdormiat, vbi potissimùm salamandræ aut phalangia, aut serpentes aliqui abundent [c], horum cauas latebras allio in aqua detrito, aut aliqua ex herbis quas exponemus, obturare conuenit. Suffitus autem rectè excitantur ex cornu ceruino, caprarum vngulis pilisve, lapide gagate, bitumine, bdellio, galbano, cupressi aut cedri rasura, melanthio, peucedano, viticis foliis, nepita, sagapeno, castorio, cachryos radice, cunila, aut ex reliquis grauiter olentibus aliquo. Culices autem propriè persequitur suffitus ex atramenti sutorij, melanthij syluestris, seminis cumini, paribus modis. item fimus bubulus eosdem fugat. Ad hæc etiam ignes incendere crebriores vincit, fugiunt enim magna parte feræ eorum splendorem. Cæterùm torum substernere ex hastula regia, nepita, vitice, pulegio, polio,[d] cunila bubula, abrotono, expedit. At si toto huiusmodi toro vti non datur, † stratis saltem imponenda sunt. Iam verò animum adhibere oportet iis quæ coquuntur, aquæ & vinorũ cadis, vt exactè sint operculati. Focus autem non sub arboribus quibusdam excitabitur,

† *circum lectũ saltem ipsa ponere oportet.* περὶξ τ̃ στρώμνης αὐτὰ τιθέναι. *Goup.*

bitur, præsertim pinu aut picea. in his enim salamandræ, & erucæ lethales crebræ versantur, quæ ab ignis tepore calefactæ, decidunt in obsonia aut alia vasa, si non fuerint operta. Qui verò tutiores esse volunt, iis conuenit etiam ceratum corpori oblinere liquidius, ex cera, rosaceo, galbano modico, scobe ceruini cornu exigua, vel etiam æthiopico cumino peculiariter autem maluæ folia cum oleo detrita si illinantur, ab apum & vesparum morsu præseruant.

Apes & vespæ ne feriant.

ANNOTAT. ANDERNACI.

De virulentis bestiis. *Hoc libro in multis Dioscoridem Paulus imitatur: quanquàm Galenus etiam librum de Antidotis conscripserit, post eum Oribasius, Aetiúsque.*

CORNARII.

b *Legito Græcè, ἀπὸ τῶν κοινῶς ἐπὶ πάντων τῶν τοιούτων ὠφελούντων ἀρξόμεθα.*

c *Horum quidē subterraneas latebras. Lege τοὺς ὑπογείους φωλεούς,*

d *Conyza, abrotono.*

Communis omnium qui à virulento quopiam morsi vel icti sunt, curatio. Cap. II.

QVòd si feriri aliquem aut moderi à venenato animali contigerit, homo adhibendus est qui vulnus exugat. non tamen eum ieiunum esse oportet, verum etiam vino os colluisse, & oleum in eo continere. Deinde particulæ commorsæ, si admittit, cucurbitulam cum multa flamma adhibere oportet, sic vt vicinæ etiam partes scarificentur. Nam virus vnà cum sanguine, & spiritu rursus ita extrahitur. Item exulcerata adurere ac crusta obducere, [e] adeóque præcidere conueniet, si fera quæ momordit, lethalis fuerit, quales aspis, cerastes, vipera, similésq; alię sunt: quemadmodùm Galenus memoriæ prodit, vinitorem quendam à vipera morsum, vbi feram cognosceret, falce læsum digitum statim abscidisse, atque in totum periculo liberatum. At si venenum per corpus fuerit dispersum, sanguis statim demittendus est, præcipuè si is qui percussus est, plethoricus existat. exhibere cum cibis edendum piper aut allium conducit: potui, vinum validum: [f] recentibus vaporibus, & conuenienti naturæ caliditate, corporis temperamentum replere, deinde iis oblinere, quæ commorsam partem possunt calefacere, & vellicare. Imponetur itaque cinis brassicæ aut fici aceto mistus, aut lixiuia, aut garum, & cæpe cum polen-

Præsectio partium.

ta aut pane:item porra abunde cum ſale,aut pix liquida cum ſale calida:aut cedrus, aut fimus caprillus. Conuenit autem ipſis acetum calidum quoque ſuperfundere,in quo nepita ſit incocta: aut acetum & aquam marinam aut acetum cũ muria. Cæterùm locis affectis gallinæ, & magis galli gallinacei,aliáve animãtia per medium diſſecta, calida imponi debent. Nam virus tranſſumunt euocántque, & dolores mitigant. Emplaſtra quoque vtiliter applicantur, tum hoc quod ſale,tum illud quod cachry & adarce conſtant:in totum,quę acrioris ſunt potentiæ. Omnes verò communiter & morſi, & icti à quocunque tandem virulento animali,præterquàm ſi interiora omnino offenſa non ſint, [g] potabunt ſerin, aut ericen,aut aſtragalon herbam cum aceto, aut bitumen, aut paliurum ſimiliter, aut veteris rhu decoctum, aut muſtelæ inueteratæ drachmæ duæ ex vino ſumptæ, præſenti ſunt remedio:vel marinæ teſtudinis ſanguis, aut caſtorei drachma cum diluta vini potione,aut roris marini tantundem, aut ſicyoniæ radicis aut porri ſuccus, aut chamæpitys, aut ſmyrnium, aut cinamomum,aut ariſtolochia, aut viticis ſemen, aut cupreſſi pilulæ, aut ſeſeli, aut piper, aut trifolij ſemen, aut baccæ lauri,aut cancer fluuiatilis toſtus aut elixus: item compoſita hæc Theriace vtilis eſt.

Theriace aduerſus virulenta & lethalia venena,viperæ morſus, & ſcorpionis ictus.

BRYONIAE, opopanacis,iridis illyricæ,roris marini radicis,[h] zingiberis, ſingulorum drachmæ quatuor, ariſtolochiæ drachmæ quinque, lacrymæ thuris, rutæ ſylueſtris, ſingulorum drachmæ tres, farinæ erui drachmæ duæ: finguntur paſtilli vino,dantúrque ſinguli qui treis obolos pendeant, ex eodem vino. Cæterùm purgatio omnibus conueniet,deſudationes,& theriace ex viperis aſſumpta.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Homo adhibendus eſt qui vulnus exugat. *Celſus libro quinto idem præcipit. Si cucurbitula inquiens non eſt, quod tamen vix incidere poteſt,tum quodlibet ſimile vas,quod idem poßit: Si ne id quidem eſt,homo adhibendus eſt,qui vulnus exugat. Græcè erat ἐκμυζησμῷ κεχρῆσθαι, hoc eſt exuctione vti.*

ἐκμυζησμός.

Galenus memoriæ prodit. *De vipera multis in locis meminit, tum in commentario ſimplicium medicamentorum, tum vbi antidota,confectionémque Theriacæ comprehendit.*

Aut

Aut paliurum. *Codex Græcus deprauatus particulam ἢ deside-rat. Legíque debet, ἢ παλιοῦρον, quod etiam Oribasius libro octauo habet.*

Desudationes. *Græcè erat, ὑδρωτήρια, hoc est, quæ sudores mouent. vt laconicum, aliiq; id genus modi, vt scilicet venenum ab internis foràs euocent.* ὑδρωτήρια.

CORNARII.

e *Sed & extremarum partium præsectiones adhibere commodum fuerit. Legendum Græcè, καὶ ἀκρωτηριασμοὺς δὲ παραλαμβάνεσθαι καίριον.*

f *vt ex eo recentibus vaporibus & familiari caliditate corporis miscella repleatur.*

g *In potu detur seris, aut erica, aut astragalitis cum aceto, aut bitumen, aut paliurus eodem modo, aut paliuri decoctum. Græca exemplaria corrupta sic restitue: προποτίζειν δὲ σέριν, ἢ ἐρείκην, ἢ ἀστραγαλίτιν μετ' ὄξους, ἢ ἄσφαλτον, παλίουρον ὡσαύτως, ἢ παλιούρου ἀφέψημα.*

h *myrrhæ. Græcè est, ζιγγιβέρεως pro σμύρνης. Atque hic error valde frequens est in Græcis medicis omnibus, cuius occasio inde est, quòd Græcis σμύρνη etiam ζμύρνη scribatur. Vide Lucianum in Vocalium iudicio. Et cùm ita ζμύρνα pro σμύρνα scriberetur, factum est vt cōpendij gratia per duo ζζ. denotaretur ζμύρνα. Quod compendium ignorantes, ad id dispendij deuenerunt, vt myrrham per duo ζζ. notatam pro ζιγγιβέρεως voce agnouerint, atque ita Zingiberi pro myrrha supposuerint.*

De rabiosi canis morsu, & metu aquæ, quæ Hydrophobia dicitur. Cap. III.

EXordium sermonis à rabiosi canis morsu capere, quàm ab aliis maluimus, quòd animal & fœcundum prouentu, & contubernale homini existat, rabieq; sæpius corripiatur, & ægrè caueri possit, ac periculum ab eo sit ineuitabile, nisi multis aliquis & conuenientibus vsus fuerit præsidiis. Rabiunt canes plerunque in æstu vehementiore: vt autem Lycus memoriæ mandat, interim etiam per frigora maxima: rabidi autem & potum & cibum auersantur, siti premuntur, neque tamen bibunt: anhelant præterea non parum, aures inclinãt, saliuam & copiosam & spumantem ædunt, muti in totum sunt, & veluti insani, vt ne domesticos quidem agnoscant, insiliunt itaque sine latratu omnibus pariter & bestiis, & hominibus, mordéntque. vbi momorderint, statim quidem nihil molestiæ adferũt, præterquam ex vulnere *Signa canis rabiosi.*

dolorem: posteà verò aquæ metum, Hydrophobiam Græci appellant, faciunt, qui cum conuulsione, totius corporis rubore, presertim faciei, sudore & anxietate accidit, aquam fugiunt, & dum vident, & dum admouentur: nonnulli etiam omnem humorem: alij canum ritu delatrant, & obuium quemque dentibus appetunt, morsúque suo in alios eandem affectionem transferunt. Porrò accidentium, aliorum quidem causa manifesta est, occupatis scilicet veneno partibus vniuersis: metum verò aquæ nonnulli ex immodica fieri siccitate dixerunt, quasi humida ipsorum substantia in contrarium penitus habitum mutata. verùm Rufus talem melancholiæ speciem ipsis oboriri pronuntiauit, veneno humorem illum imitato: quemadmodum alios melancholicos nouimus alia timere, quæ causa superuenit etiam iis qui dicunt, canis qui momorderit imaginem in aquis opinari se videre. At ex iis qui hoc vitio sunt occupati, nullum, præterquam vnum aut alterum, superuixisse, ex historia didicimus, eósque non à rabioso cane morsos, sed ab homine quodam morso vitium adeptos. At ante affectus huius occupationem multi etiam quos canis momordit, seruati sunt. hinc igitur curatio auspicanda est. Quoniam verò subinde, eò quòd tunc aquæ metus non inuadat, (magna enim ex parte circa quadragesimũ ferè à morsu diem solet ingruere, quibusdam & post sex menseis, [i] proditum est nonnullis post septem quoque obuenisse) nonnulli canem qui momorderat non rabire arbitrati sunt, properarunt vulneri cicatricem inducere: vnde ipsi causam huic affectioni dederunt. hac autem probatione vsus deprehendes, morsus rabiosi'ne canis fuerit, an non. Iuglandibus nucibus concisis vulnus diligenter obstruitur, sequenti die ablatæ, gallinaceo, aut gallinæ in cibo apponentur: ac primùm sanè non attingent, fame autem vrgente si edant, rem considerato. Nam canis qui momordit si non fuerit rabiosus, viuent: si rabidus, sequenti die peribũt. atque tunc ad vulneris dilatationem properandum est, iterúmq; post paucos dies eadem probatione vtendum, & si non perierint gallinacei, tunc vlcus ad cicatricem perduces, nullum veritus periculum. Hanc itaque probationem Oribasius tradit. Quòd si ex commemoratis indiciis accuratè canem rabire cognouerimus, statim iis medicamentis quæ aperiundi vim habent, vtemur. Primùm igitur ex aperiuntibus

Hydrophobiæ signa.

Curatio morsus canis rabiosi.

Canis rabidi morsus cognitio.

riuntibus est, quod pice, aceto quam acerrimo, & opopanace constat, in capite de neruorum vulneribus explicatum: at si qui morsum accepit, delicatiorem cutem habeat, dilui ipsum irino debet, aut balsamo, aut eiusmodi aliquo: vel vlcera priùs fomentis adiuta, allio obduces. hoc quod sequitur etiam crustam facit.

Aridum ad crustam in canis rabiosi morsu excitandam.

SALIS fossitij drachmæ octo, chalcitidis drachmæ sedecim, scillæ tantundem, rutæ viridis drachmæ quatuor, æruginis rasæ totidem, marrubij seminis drachma: vtitor primùm arido vt crustam inducat: deinde cum rosaceo, vt crustæ excidant. Cæterùm partes affectæ ad dies quadraginta duos, vt minimum, sine cicatrice seruentur.

Cataplasma quod oras vulneris latas in rabidi canis morsu seruat.

CEPAE cum sale & ruta inducuntur, aut laserpitium cum sale, aut salsamentum vetus, aut cinis sarmentaceus cum oleo, aut allia, aut sambuci folia, aut mentha, aut apiastrum, singulatim, aut cum sale: aut iuglandes nuces, cum allio, sale & melle, aut cinis fici, cerato exceptus. vulnus autem aqua abluetur, in qua decoctum sit chamæmelum, & syluestris lapathi radix. Nonnulli & ferro candenti vlcus adurunt. Cæterùm potui assument commorsi, simplicia quidem, lycium, absinthium, liquorem silphij, chamædryn, scordium & polium: composita autem hæc, cancrorũ fluuiatilium, sarmentorum vitis albæ, in cyprio vase aut æreo combustorum, cochlearia duo, gentianę radicis lęuigatæ cochlear vnum, cum vini meri veteris cyathis duobus, [k] ad dies quatuor potui dato. aliqui verò & perdicis sanguinis duo cochlearia addunt. Capies autem cancros dum lana increscit, priusquam sol exoriatur. iis autem qui eodem die non biberunt, duplicem portionem exhibeto, interim & triplicem. Iam theriaca ex viperis rectè datur. Purgare expedit medicamento ex cucurbita syluestri, ita vt quotidie id exhibeas, [l] cum decocto elelisphaci, aut sideritidis heracliæ, quam & dialyson appellant: nonnulli verò & iecur canis qui momordit, edendum dederunt. Cæterùm victus ratio talis adhibenda est, quæ simul veneni vires hebetet extinguátque, simul & descensum ad interiora prohibeat: quæ duo præstare potest, vini dulcioris vetusti & meraci, lactísque potio. idem efficiunt allia, porra, & cepæ in cibo sumpta. At si per initia ob impe-

dimen

dimentum aliquod non præſumpta quæ retulimus remedia fuerint, carnis præſciſio, vel cucurbitulæ, vel vſtio non adhibenda eſt, vt cùm iam venenum penitius ſeceſſerit: medicamentis autem quæ euocent, Græci Metaſyncritica vocāt, vti conſilium eſt, aquæ metu videlicet non oborto. purgatio ex hiera & ſciſſili lacte petetur. item ſudoris euocatio, dropaciſmus & ſinapiſmus, toto corpore particulatim adhibebitur. omnium tamen efficaciſſima deprehenſa eſt purgatio quæ fit per veratrum.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Aquæ timor. Hydrophobiam. *Celſus hoc morbi genus miſerrimum, aquæ timorem appellat. Largus aquæ, hoc eſt, liquoris metum interpretatur ὑδροφοβίαν.*

ὑδροφοβία. ἀπορία. Sudore & anxietate. *Verti ἀπορίαν anxietatem. Eſt autem propriè ἀπορία conſilij, aut propoſiti inopia, incertitudo, ex qua quis neſcit, quid potiſſimùm acturus ſit. Ruellius vertit ἀπορίαν, languorem.*

περισαρκίζειν. Carnis præſciſio. *Græcè erat, τὸ μὲν περισαρκίζειν. quaſi dicas circa carnem ſectio, vel circunſcriptio: nam interim carnem amputare ſcalpello conuenit.*

CORNARII.

i *narratur quibuſdam etiam poſt ſeptimum annum accidiſſe. μετὰ ἑπταετίαν ex Dioſcoride.*

k *ad dies quadraginta bibenda præbe. Lege ex eodem Dioſcor. πότιζε ἡμέρας. μ. non vt exemplaria habent, δ.*

l *cum decocto ſaluiæ, aut ſideritidis Heracleæ, quam ſanè etiam Alyſſon vocant. Græca falsò habent, ἣν καὶ διάλυσσον καλοῦσι. Nam ἄλυσσον vocari ſideritidem Heracleam, ab inſigni aduerſus rabiem virtute teſtatur etiam Aetius lib. 6. cap. 24. vbi eadem quæ hîc Paulus tradit his verbis: μετὰ ἀφεψήματος ἐλελισφάκου, ἢ τῆς σιδηρίτιδος πόας, τῆς ἡρακλείας καλουμένης. Χρῶνται δὲ αὐτῇ τινὲς καὶ μόνῃ, καὶ φασὶν ἱκανῶς βοηθεῖν. διὰ τοῦτο καὶ ἄλυσσον ταύτην ὀνομάζουσι. Eſt & alia herba Alyſſon priuatim appellata, vt Galen. & Paul. infrà libro 7. dicit, ab eo quòd à cane rabido morſis auxiliatur.*

Ad morſus canis non rabioſi. Cap. IIII.

Canis non rabioſi morſus, cùm & ipſi virulentæ cuiuſdam ſubſtantiæ ſint participes, ſtatim aceto irrorans, lata manu morſum ferito, inſuper nitrum cum aceto tritum ex alto in partem fundito, deinde ſpongiam recentem aceto, aut

to, aut ipſo nitroſo aceto madidam imponito, triduo idipſum ſuperfundens, tandem enim conſaneſcet. vel erui farinam oleo maceratam imponito: aut ſpongiam recentem, aut lanam ſuccidam aceto & oleo imbutam acommodato, aut rubi folia cum aceto tuſa inducito, aut cepam tritam cum melle, vt origani comæ, ſalis, cepæ, pares ſingulorum modos cum melle: vel marrubiũ nigrum, quod & balloten dicunt, cum ſale. m ad feruidos autem iam morſus, erui farina melle macerata admouetur, peculiariter enim his efficax eſt. inflammatione conflictantes, argenti ſpuma trita ex aqua oblinito.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Lata manu morſum ferito. *Hac locutione Celſus etiam vtitur. Si manus, inquiens, vulneri imponitur, ſupérque id duobus digitis verberatur.*

Ad feruidos autem iam morſus. *Græca ſonant, πρὸς δὲ ἤδη πεπυρωμένα τῶν δηγμάτων, hoc eſt, ad morſus quos inflammatio iam feruida inuaſit.*

πεπυρωμένα δήγματα.

CORNARII.

m *Cæterùm ad morſus iam ſuppuratos. Græcè legendum, πρὸς δὲ τὰ ἤδη πεπυωμένα τῶν δηγμάτων. Exemplaria falsò habent, πεπυρωμένα. Sed repugnat huic voci medicamentum quod ſequitur: itémque τὰ φλεγμαίνοντα deinceps ſequentia.*

De veſpis & apibus. Cap. V.

APum ictu dolor ſentitur, locus rubeſcit, propinquæ partes tument increſcúntque, aculeus in vulnere relinquitur. In veſpis autem ſimilia quidem, ſed intenſiora omnia ſunt, nec aculeus relinquitur. Remedio ſunt aduerſus vtraque lutum, & bubulus fimus illita: & lac ficulneum, aut læuigata mori arboris folia, aut maluæ: aut farina hordeacea ex aceto imponitur. quinetiam muria aut marina aqua fouere conducit.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Et lac ficulneum. *Hoc eſt, liquor ficulneus, ſic lac papaueris, lac laſeris, aliorúmque conſimilium pro liquore aut lacryma.*

Lac ficulneum.

De phalangiis. Cap. VI.

PHalangiorum morſu locus ipſe quidem rubeſcit, & veluti punctus per ambitum apparet, non autem tumet, neque incaleſcit, ſed leniter rubidus frigore & pruritu vexatur. Comites notæ percuſſorum ſunt, perfrictio, tremor, corporis

Signa morſus phalangiorum.

poris grauitas, ſudor frigidus, dolor validus, pallor, continua vrinæ excernendæ incitatio: quibuſdam & vrinæ difficultas, colis intenſio, oculi hument, inguina & poplites intenduntur rigéntque conuulſorio modo, valida ſtomachi roſio vrget, lingua ſermonem manifeſtò non explicat, vomitus aquæ vel aranearum textis ſimilium erumpit. ſunt etiam quibus per vrinas, & aluum eadem deſcendunt. demiſſi igitur in aquam calidam dolore liberantur, ac rurſus validè indolent. Auxilio eſt, ſi extrinſecus cinerem ficulneum cum ſale lęui ex vino maceratum, imponas: aut radicem ſylueſtris punicæ tritam, aut ariſtolochiam, cum farina hordeacea aceto madefactam. Iam & vlcera fouere marina aqua calidiore, aut apiaſtri decocto, conducit, eiuſdémque folia imponere. adhæc balneum frequentius vtile eſt, atque his potionibus medicis vti: abrotoni ſemine,[n] anetho, ariſtolochia, agreſti cicere, cumino æthiopico, cedri baccis læuigatis, platani cortice, trifolij herbæ ſemine, myricæ ſemine, ſingulorum drachmis duabus [o] cum vini ciatho, [p] & viridium cupreſſi foliorum aut pilularum decocto, vino temperato. Ferunt nõnulli & cancrorum fluuiatilium ſuccum cum lacte & apij ſemine datum, periculo ſubtrahere.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Sed leniter rubidus. *Græcè habetur* ἀλλὰ μετρίως μὲν ὑπέρυθρος, *quod eſt, ſed mediocriter quidem ſubrubens. Dioſcorides impreſſus habet pro* ὑπέρυθρος, ὑπέρυγρος, *hoc eſt humidus. atque ita vertit Ruellius. Marcellus autem* ὑπέρυθρος. *quanquam ſuprà Paulus dixerat,* ἐνερευθής. *vide vtra placeat lectio.*

Et viridium cupreſſi foliorum. *Mutilus eſt codex Græcus. Nam deſideratur dictio* φύλλων, *legendúmque venit* χλωρῶν κυπαρίσσου φύλλων ἢ σφαιρίων.

CORNARII.

n aniſo. Ex Dioſcor. lege ἄνισον, *pro* ἄνηθον

o cum vini hemina vna. Lege ex eodem Dioſcor. πότιζε μετ᾽ οἴνου κοτύλης. α. *& non* κυ. α. *vt habent exemplaria.*

p facit & viridium cupreſſi pilularum aut foliorum decoctum. Græca ſic habent, καὶ χλωρῶν κυπαρίσσου ἢ σφαιρίων ἀφέψημα. *Aut igitur vox* φύλλων *deeſt, aut particula* ἢ *redundat. Si vocem* φύλλων *recipis, habes authorem Aetium lib. 15. cap. 18. Si* ἢ *redundans reiicis, Dioſcoridem, qui de cupreſſi pilulis ſolùm dicit.*

De

De araneæ ictu. Cap. VII.

Est quoddam etiam aranearum genus, quod percussu validos dolores circa media præcordia excitet: item ruborem, & vrinæ difficultatem, nonnunquam & suffocationem. Leuantur autem ictu hisce remediis: Cumini syluestris thebaici, aut viticis seminis, aut albæ populi foliorum potu, vel aliis solis assumptis & vino meraciore superbibito iuuantur.

De scorpionis ictu. Cap. VIII.

A Scorpione ictis locus quamplurimùm inflammari incipit, duratur, rubet, & cum dolore circumtenditur, nunc feruor, nunc frigus vicissim inuadit, accedítque dolor qui itidem modò decrescit, modò intenditur. comitatur ipsos sudor, horroris sensus, tremor, extremorum perfrictio, inguina his attolluntur, particula intenditur, sæpè etiam flatus cum sonitu per sedem erumpunt, pili rigent, cutis fit discolor, dolórque tota cute affligit, ceu acus spiculo excitatus. His auxiliantur protinus, lac ficulneum instillatum vulneribus, ipséque scorpio qui percussit minutim contritus, vulneríque impositus sibi remedium est. post hæc sal tritus cum lini semine salutariter imponitur: item althææ herbæ semen: succurrit & sulfur viuum resina terebinthina exceptum: similiter etiam galbanum splenij modo dilatatum impositúmque, nepitaque læuigata & applicata, & hordeacea farina in vino parata, & in rutæ decocto exhibita. auxiliatur his etiam trifolij herbæ semen læuigatum iniectúmque. Ad hæc, potiones hæ conueniunt: aristolochiæ drachmæ duæ, præsertim corticis cum vino, gentiana tusa, pulegiúmque abundè decoctum: item baccæ lauri numero decem læuigatæ, nepita cum posca largiter incocta, cyperis cum vino, ruta similiter, lac ficulneum & laserpitium, si adsit, si desideretur, parthico liquore vtendum erit. benefacit etiam trifolij ocymíque semen epotum. idem quoque præstat argenti spuma subito ictui prèter opinionem imposita. omnium autem horum vicem præstat balnei continuus cum multo sudore vsus, vini potio plenius diluta. Porrò composita hæc potari debēt: sulfuris viui fabæ Aegyptiæ instar cum piperis granis octo, in dimidia vini hemina: vel liquor laserpitij cum cancro detrito in vino: aut melanthij, cumini æthiopici, viticis seminis, pares portiones cum vino.

Symptomata consequentia scorpionis ictum.

Ad scorpionum periculosorum & phalangiorum ictus.

Fæcis drachmæ sedecim, pyrethri drachmæ quatuor, rutæ syluestris seminis drachmæ tres, castorij, erucæ seminis, singulorum drachmæ duæ: excipiuntur [r] sanguine hirudinis marinæ. dantur quaterni oboli cum vini meraci vel aceti cyathis tribus.

ALIVD. Pyrethri, aristolochiæ, singuli trientes, piperis drachmæ duæ, liquoris laserpitij drachmæ: exhibetur ad fabæ Aegyptiæ magnitudinem.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Particula intenditur. *Hic intelligo particulam panem ipsum. Sic etiam apud Græcos τὸ μορίον accipitur. Dioscorides ὀρθοτριχίαν huius loco habet, quod est pilorum erectionem.*

CORNARII.

q *præter opinionem quoq; facit argentum statim plagæ appositum.*
r *testudinis marinæ sanguine.*

De scolopendra terrestri & marina. *Cap.* IX.

Scolopēdræ morsum sequētia symptomata.

AT si scolopendra momordit, communiter quidem locus affectus in orbem liuescit attollitúrque, aliquando fæci similis, rariùs autem ruber apparet, exulceratúrque statim ab ipso morsu adeò vt vix magno labore curari queat. præter hæc etiam toto corpore pruriginis sensus percipitur, peculiariter autem iis qui à marina scolopendra impetiti sunt, aquosus pellucidúsque tumor interim efficitur: à terrestri, rubens. Plagæ igitur imponi debet sal bene tritus, vel ruta læuigota, aut cinis aceto maceratus, aut scilla. Fouendus locus est muria cum aceto. Archigenes autem oleo calido liberaliore fieri id iubet, & prædicta sic imponi. Potui dabitur aristolochia cum vino, aut serpillum, aut calamintha, aut syluestris ruta, aut trifolium, aut succus radicis hastulæ regiæ dimidiæ heminæ mensura cum vino.

Curatio.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Attollitúrque. *Pauli codex Græcus habet ἐπαίρετ, hoc est, attollitur, Dioscorides vnde hæc transcripsit, περισήπεται, hoc est cōputrescit, legit. Itē Paulus δυσινθῆ ponit pro δυσίατον, hoc est δύσφορον.*

[s] *Ad stellionis transmarini morsum.* *Cap.* X.

SEsamo trito cataplasmatis modo obducito.

De fele. *Cap.* XI.

QVi à fele mordentur, validè quidem dolent, & locum affectum liuidum habent, sed statim cepæ & allia ictui

ictui applicata, auxiliantur. insuper eorundem esus, vino meraco super assumpto, remedio est.

CORNARII.

s Qui à stellione morsi sunt, intente dolent, & morsum liuidum habent. Opem autem sentiunt, si plaga cepis & alliis integatur. Quin & si eadem edant, insupérque vinum meracum absorbeant, curantur. Sesamum etiam tritum ipsis imponitur. Hoc loco Græca Pauli exēplaria vitiata sunt, vt cōuerti emendāda. De quo vt ne quis dubitet, habet omnia hæc hoc modo, velut dixi Aetius lib.13.cap.12.

De mure araneo. Cap. XII.

VBi verò mus araneus nocuit, sequuntur dolores pulsatiles, & in singulis dentium eius animalis ictibus, rubores: pustula insurgit sanioso humore plena, propinquæ partes omnes liuēt: cute pustulæ dirupta,[t] album vlcus apparet: nam ad membranas neruosas deraditur. ad hæc excidunt etiam partes exesæ depastione oborta, his quæ serpunt simili: præthereà etiam intestinorum tormina comitantur, vrinæ difficultas, & frigidi madoris vndique eruptio. Auxiliatur ipsis galbani splenium per se impositum, vel tritum cum aceto, vel hordeacea farina, cum oxymelite applicata, ipséque mus araneus qui momordit dissectus admotúsque sibi est remedio. Aduersatur etiam pyrethrum illitum, vel mali punici dulcis corium incoctum, vel malua syluestris, vel allia contrita, vel sinapi læuigatum cum aceto: item ex calida muria fotus cōducit, deinde hordeum vstum ex aceto applicatum. Potui propinabitur abrotonum ex vino coctum, aut sisymbrium, aut serpillum, aut eruca, aut galbanum, aut elelisphacum, aut teneræ cupressi pilulæ cum oxymelite, aut pyrethrum cum vino, aut chamæleontis radix, aut hœdi agníve coagulum, aut gentianæ radix, aut verbenaca, quæ etiam imponitur cataplasmatis modo: ipsúmque murem qui momorderit, exactè detritum cum vino bibunt. Efficax hoc etiam quod sequitur. Myrrhæ drachmæ sex, aristolochiæ corticis drachmæ quatuor. porrò ad muris aranei & scolopendræ morsum, sal cum liquida pice rectè applicatur, aut cedria cum melle, aut allium cum fici foliis & cumino, aut calaminthæ folia, vel hordeum etiam cum aceto.

Sequentia muris aranei morsum.

Curatio.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Album vlcus apparet. *hoc est vlcus depascens, quod νομὴ Græcis appellatur.*

νομὴ.

Frigidi maioris. *Hoc eſt corpus frigido ſudore perfunditur, ma-*
νοτίς. *dor initium ſudoris eſt. νοτὶς Græcè dicitur.*

CORNARII.

† Album apparet vlcus, dilaniatis membranis neruoſis. Ex Ae-
tio colligo legendum eſſe ἀναξαινομένων τῶν ὑμένων νευρώδων. Græ-
ca enim impreſſa nullam hic ſententiam exhibent.

De vipera tum mare tum fœmina. Cap. XIII.

Comitãtia viperæ mor ſum accidẽtia.

IN viperæ tum maris tum fœminæ morſu ſimiliúmve ani-
malium virus iaculantium, dolor loci ſtatim ab initio ſe-
quitur, mox totius corporis: apparent etiam in morſu duo
foramina paruo inuicem ſpatio diſcreta, fluítque ex his ſan-
guis humórque ſanioſus, deinde oleoſus, poſtremò etiam
æruginoſus, quem nonnulli virus viperarum eſſe dicũt. præ-
ter hæc tumores iuxta morſum ſubrubri liuidíq; aſſurgunt,
corporis color perit, vertigines oculorum, ſtomachi reſolu-
tio, & animæ defectus oboritur, quibuſdam etiam vomitio-
nes bilioſæ, vrinæ anguſtia, inſuper puſtulæ in commorſa
parte erumpunt, veluti in ambuſtis. item depaſtio ipſam in-
uadit, ad viciniam procedens, gingiuę his cruentantur, acce-
dit etiam tremor, ſopor, & frigidi ſudores. [u] minori autem
cum periculo liberari, quos vipera mas, quàm quos fœmina
momordit, videntur: ex his ipſis minus periclitantur qui ci-
bum præſumpſerunt. In curatione autem præſtantiſſimum
remedium eſt, allij eſus, & vini meraci potio, adeò, vt ſi ali-
quis vti ſuſtineat, nullum præterea remediũ deſideret. edun-
tur etiam vtiliter & porra & cepæ & ſalſamentum quàm a-
cerrimum. Sunt qui & ranas in cibo elixas dederunt. bene-
faciunt & hæc quæ ſequuntur cum vino ſingulatim pota: te-
ſtudinis marinæ ſanguis reſiccatus cum cumino ſylueſtri,
coagulum leporis, aut hinnuli tribus obolis, [x] ceruini geni-
talis ſicci, anchuſa tenuifolia tota, hanc autẽ nonnulli etiam
collo ſuſpendunt, porri ſuccus dimidiæ heminæ menſura ex
mulſa, apiaſtri foliorum ſuccus, ſylueſtris ruta, gallinarum
cerebrũ, panacis radix cum vino incocta, agarici drachma,
iuniperi baccæ, haſtulæ regiæ radix, piſtacia trita, viticis ſe-
men, muſtelæ inueteratæ ſiccatæque drachmæ duæ: [y] echini
radix ſuccúſque, cancri fluuiatiles aut marini per ſe, cúm-
que herba pedicularia, ſale & polio: ariſtolochiæ radix cum
myrrha, gentiana, baccis lauri, æquali modo melle excepta.
atque hoc quod ſubiungam mirificè efficax eſt.

Curatio.

Oriba

Oribasij ad viperarum morsus.

Anisi acetabulum, piperis drachmæ quatuor, aristolochiæ corticis, opij, castorij, myrrhæ, singulorum drachma: passo læuigata in pastillos instar fabæ Græcæ cogito, & pro viribus cuiusque exhibeto, cum ternis diluti vini cyathis

ALIVD ex Lyci commentariis medicamentum viperæ morsibus præsentaneum. Myrrhæ, castorij, piperis, x sandarachæ, singulorum drachma, anethi seminis acetabulum: læuigata ex passo dantur.

ALIVD, Ex Archigenis commentariis. Cancros viginti cum farinæ triticeæ quod satis est, in pila diligenter contundito, admixtáque nepita & salis momento, pastillos fingito & siccato: in vsu, cum lacte applicato, vinúmque cum mulsa potato. At si fluuiatiles cancros desideres, marinis vtitor. extrinsecus autē plagæ inductus caprarum fimus ex vino strenuè auxiliatur: aut lauri folia cum oleo incocta, aut baccæ lauri, aut nepita, erica, ruta, apium, abrotonum, galbanum in splenio adhibitum, origanum viride læuigatum, gallinacei pulli dissecti, & protinus calidi impositi: † farina erui cum vino macerata crebro emplastri forma illita, raphani cortex læuigatus, scilla cocta, farina hordeacea ex oxymelite, cucumeris syluestris folia cum tenuissimo farinæ hordeaceæ polline, fæx vini similiter cum farinæ polline, ruta cum sale & melle, furfures in aceto coctæ, cinis cum aceto, cedrinus liquor cum sale, pix liquida cum sale. Foueri debent trifolij decocto aut pulegij, aut muria aceto adiecto. Quùm autem subcruentæ pustulæ euaserint, ipsas scarificabis, ita ne excories. deinde multa aqua foueto, lenticulam coctam cum melle obducito, dum consanescant. At ex viperis antidotum propriè his & potum & plagæ impositum efficax est.

† et frequēter permutati. καὶ συχνῶς ἐπαλλαττόμενον. Goup.

ANNOTAT. CORNARII.

v *Minore verò periculo liberari videntur qui à vipera fœmina morsi sunt, quàm qui à mare.*

x *Ceruini pudendi sicci drach. I.*

y *Echij radix.*

z *Portulacæ. Hoc medicamentum pernitiosè corruptum est in Pauli Græcis exemplaribus, vbi σανδαράχης pro ἀνδράχνης legitur.*

De Amphisbæna & Scytale. Cap. XIIII.

COnsimilia ex horum morsibus eueniunt, eadémque ipsis auxiliantur, quare peculiarem aliquam descriptionem sortita non sunt.

ANNOTAT. ANDERNACI.

De amphisbæna. *Hoc animal biceps est, autore Galeno, & vtraque parte ingreditur, vndè nomen illi est inditum.*

[a] *De Dryino. Galeni hæc præfatio.* Cap. XV.

Dryini venenum consequentia. DRyinus in quercuum radicibus vitam agens, tam malefica paratáque ad nocendum vi est, vt calcatus solum, pedes hominis cute nudos relinquat: totísque cruribus tumorem laxum quem œdema vocant, copiosum excitet. Ad hæc quod multò magis est mirabile, ferunt omnes eorum pariter manus excoriari qui curationem vitij administrauerint: & si quis vlciscendi studio interemerit, dicunt hũc prauè admodùm olere,[b] illóq; suo fœtore omnium aliorum odorum sensum auferre. Ictis ab hoc animali tumor circa locum vitiatum cum rubore excitatur, pustulæ in circuitu assurgunt. aliquando aquosa sanies emanat, stomachi erosio vexat, & torsiones. *Curatio.* Congruit ipsis aristolochia vino pota. item trifolium herba, radíxque hastulæ regiæ consimiliter assumpta. prodest cuiuscunque quercus fructus læuigatus, & epotus. Itidem ilicis radices tusæ, & loco admotæ auxiliantur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Dryinus. Dryinus. *Vide Galenum de Theriaca dictus est à δρῦς, quòd in quercuum radicibus viuat.*

στρόφοι. Torsiones. *Græca dictio est στρόφοι qui propriè tormina sunt circa vmbilicum, omnéque id spacium quod in anteriore parte ab ore stomachi ad vmbilici partes descendit hominem torquens.*

CORNARII.

a *Hæc sunt apud Gal. lib. de Theriaca ad Pisonem, ad verbum.*

b *Et nihil aliud olfacere. In Galeno hæc sic leguntur, λέγουσιν αὐτὸν νομίζειν μοχθηρὸν ἅπαν πᾶν τὸ εὔοσμον. id est, dicũt ipsum omnem gratum odorem, prauum esse existimare.*

De Hæmorrhoo, & Prestere seu Dipsade. Cap. XVI.

Accidẽtia Hæmorrhoi morsum sequentia. QVi Hæmorrhoi ictum sensère, validos experiuntur cruciatus,[c] admodùm exigua angustáque redduntur corpora ex dolore continuo, multus ex plaga sanguis erumpit: & si cicatrix toto corpore inducta fuerit, rũpitur, funditq; sangui

ſanguinem. cruenta excernuntur recrementa, ſanguis qui defluit, in grumum concretus eſt: tuſſi ex pulmone ſanguinem reiiciunt, quem euomentes etiam ſine remedio intereunt. A Dipſade percuſſos ardor intolerabilis vrget, ſitis tanta excruciat, vt nec extingui nec intermitti poſſit: copioſè potum ægri hauriunt, eadem tamen ſiti conficiuntur, tanquàm nihil planè hauſiſſent, [d] ſimiléſque toto habitu ſunt iis, qui anteà potus nihil hauſerint. vndè propter continuam potus aſſumptionem Preſter ab vrendo, dipſas à ſitiendo ſerpens appellatur. Multi autem veterum ab Hæmorrhoo & dipſade commorſos ceu deſperatæ ſalutis & conclamatos eſſe putauerunt. Porrò ſi ſpecialia aduerſus feram præſidia deſideremus, communia tentare oportet, ac protinus ſcarificationem vſtionémq; adhibere: & ſi liceat partem vitiatam præcidere. deinceps autē acria cataplaſmata imponi debent. vtilia ſunt omnium ciborum acrium eſus, præſertim quæ ex ſalſamentis petuntur, vini meraci potio, & lauacrum. hæc autem continuè, & exiguis temporum interuallis ſubinde adhibenda, priuſquàm morbi corripuerint: nam vbi illi ſemel emerſerint, nulla medicorum ope iuuantur. Cæterùm remedia quæ loco inducuntur, contra morſus inſcripta reperimus, Dipſadis quidem, portulacæ folia contrita ex aceto, polentam, rubi folia cum melle læuigata, plantaginem, hyſſopum, allium album, porrum, rutam, vrticam. Hæmorrhoi præter iam dicta etiam hæc benefaciunt, vitis folia cocta cum melle læuigata, per os autem Hæmorrhoi ipſius caput crematum potui datur, aut allium cum irino oleo: eſui dantur etiam vuæ paſſæ.

Dipſadis.

Preſter & Cauſus.

Curatio.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Qui hæmorrhoi ictum. *Hæmorrhus & hæmorrhois ſuis ipſorum nominibus ſimilem hominibus perniciem adſerunt: quippe percuſſi ab eis, ſanguine per os, nares, totóque corpore effuſo intereunt.*

Hæmorrhus.

Redduntur corpora. *Græcus codex habet ἀραιώματα. hoc eſt raritatis. Dioſcorides quem Paulus ſequitur, σώματα, eóque ſic vertendum duxi.*

Et ſi cicatrix toto corpore. *Sic quoq; legit Aetius, quanquàm Marcellus Virgilius aliter legendum in Dioſcoride ſentiat.*

Quem euomentes. *Pauli codex impreſſus ἐξαυματοῦντες pro ἐξεμετοῦντες habet. Dioſcoridem ſecutus ſum, vndè Paulus hæc tranſcripſit: licet ſententia non multum variet.*

CORNARII.

c *Qui breues penitus ac angustas reddunt corporis raritates, præ afflictionum continuitate, βραχέα δὲ παντελῶς καὶ στενὰ παρέχουσι τὰ ἀραιώματα. Appellat autem hic Paul. ἀραιώματα corporis raritates, quæ eiusdem cauis partibus opponuntur. Sic lib. 3. cap. 70. vsurpauit. ποτὲ μὲν, inquit, ἐν τῇ κοιλότητι τοῦ κύτους ἀπολειφθέντων τῶν πνευμάτων, ποτὲ δὲ ἐν τοῖς ἀραιώμασι τοῦ τῆς μήτρας σώματος. id est, quandoque in cauitate spatij ipsius flatibus conclusis, quandoque in raritatibus corporis ipsius vteri. Dioscor. τὰ σώματα habet, pro τὰ ἀραιώματα, quem qui sequuntur, & sic quoque in Paulo legunt, sententiam penitus obscurant, quæ nunc si modo quis ἀραιώματα vocem assequatur, euidens est, nimirum raras corporis partes contrahi, & angustas reddi præ afflictionum continuitate.*

d *Consimilisque totius corporis habitus consequitur, velut in hydropicis propter assiduam potus ingestionem. Vnde & πρηστὴς, & καῦσος ab ardore, aut dipsas à siti appellatur. Græcè legendum, παραπλησία τε τοῦ ὅλου συγκρίματος ἕξις παρακολουθεῖ τῇ τῶν ὑδρωπικῶν. Ex Aetij lib. 13. cap. 22.*

De Natrice quam Græci Hydron dicunt. Cap. XVII.

NAtricis morsu vlcus factum dilatatur, & liuescens augetur, sanies ex eo nigra, copiosa, & fœdi odoris, qualis ex depascente vlcere, excernitur. Curatio mali, tẽporis processu, & vix procedit. imponetur itaque morsibus origanum læue, ex aqua maceratum. confert & cinis quercus, oleo temperatus, vel hordeacea farina cum melle deliquato bibitur. item aristolochia drachmis duabus diluta vini potione, vel in poscæ duobus cyathis: deinde marrubij succus aut decoctum cum vino, aut nasturtium syluestre, aut semen hastulæ regiæ seu flos, aut fœniculi semen cum vino: item recens fauus cum aceto comeditur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Natrix. Hydros. Natricis morsu vulnus factum. *Natrix primùm in terra viuit, & Chersydros appellatur, deinde in aqua, vndè hydros dicitur. Similis est pusillæ aspidi, præterquàm quòd ceruicem latam non habet vt aspides.*

De Cenchro. Cap. XVIII.

Cenchry morsus symptomata.

QVòd si cenchrus nocuit, morsus eius viperæ similis est, putredo comitatur & carnes intumefactæ priùs, vt in

in aqua inter cutem, defluunt, lethargo veternóque premuntur. Testatus Erasistratus est, iecur ipsis, vesicam, & colon affici: resectis siquidem ipsis, partes quodammodò corruptæ inueniuntur. His igitur lactucæ semen cum lini semine applicatum auxiliatur. succurrit & satureia trita, ruta syluestris, serpillum cum hastula regia læuigatum: potui verò datæ protinus, centaurij radicis drachmæ duæ cum ternis vini cyathis: aut aristolochiæ radix similiter. nasturtium itidem & gentiana, potu conducunt. *Curatio.*

ANNOTAT. ANDERNACI.

Nasturcium. *Dioscorides legit καρδάμωμον hoc est cardamomum non κάρδαμον quod est nasturcium, sequere vtram malis lectionem.*

DeCeraste & Aspide. *Cap.* XIX.

TRia aspidis genera Galenus prodit, primum eius quam Chersæam quasi terrestrem vocant, mox eam quæ Chelidonia dicta est, tertiam Ptyada appellarunt, quæ omnium est perniciosissima: siquidem erecto collo, extensoq; pro distantia loci, ad quem dirigit, venenum in hominem iaculatur. hanc memoriæ tradit reginam Cleopatram, quum Antonio deuicto Augustus eam capere vellet, sinistræ mammæ admouisse, morsúmque ab ea interiisse, vt quæ longè celerrimam mortem inferat. Porrò Cerastis morsu locus cum duritie & pustulis intumescit, emanat ex vulnere sanies, modò nigra, modò subpallida & porraceo colore: totum corpus varicum modo attollitur, genitale arrigitur, mens alienatur, oculi obscurescunt: postremò, conuulsione vt in Tetano pereunt. Verùm aspidis morsus acus puncturæ similis, omnino exiguus sine tumore apparet, sanguis nõ copiosus, sed exiguus & niger destillat, subita oculorum hebetudo inuadit, dolor corporis multiplex admodùm, sed mitis, nec sine voluptate comitatur. Quapropter rectè Nicãder cecinit: *Cleopatræ mors.* *Cerastis morsus accidentia.* *Aspidis.*

Et vir perit absque dolore.

Mutatur color & virescit, stomachi rosio exigua infestat, frons continuè reuellitur, palpebræ sine sensu veluti in somno commouentur, atque inter hæc mors prehendit, ne tertia quidem diei parte dilata. His itaque vtrisque membri affecti mutilatio mox à morsu facta, succurrit: eóque sine mora, si fieri potest, præcidẽdum est: & in his & propinquis partibus omnem carnem circum secare statim, & radicitus vsq; *Curatio.*

ad os excindere oportet. deinde reliquiæ ferro candenti exiccandæ sunt. etenim horum virus, sicut & basilisci, taurino sanguine similiter, celerrimè sanguinem in arteriis & spiritum coagulat.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Reginam Cleopatram. *Vide Galeni commentarium de Theriaca, vbi historiam ampliter comprehendit, speciesque aspidum enumerat.*

De Basilisco. *Cap.* XX.

HAec bestia rarò quidem hominum oculis occurrit. Erasistratus autem hæc inquit: quùm Basiliscus momorderit, plaga sub aureo colore tingitur. conducunt ipsi, inquit, castorij drachmæ tres potæ, similiter etiam papaueris liquor. Nos autem hæc experti non sumus.

De Pastinaca marina, & Muræna. *Cap.* XXI.

IN marinis nempe Pastinacæ & Murænæ, agnitio manifesta est: pisces enim hi ab omnibus cognoscuntur. Auxiliantur ipsorum morsibus lactis ficulnei guttæ quatuor aut paulò plures, cum ramusculis serpilli tribus aut quatuor, & quæ ad viperas commemorata sunt.

De Dracone marino. *Cap.* XXII.

MArini draconis ictum plumbo infricato, aut serpillo trito obducito, aut lente elixa, aut sulfure cum aceto, aut dracone ipso euiscerato. foueri locus vrina humana debet, absinthium cum diluta vini potione bibi, aut elelisphacus, aut surculi ficulnei, in dulci vino dilutum, aut piscis ipsius cerebrum.

De Scorpione marino. *Cap.* XXIII.

SCorpij marini ictum sanat mullus piscis dissectus impositúsque, sulfur viuum cum aceto infricatum, baccæ lauri tres tritæ potæque.

Quomodo testudinis marinæ sanguis præparetur.

CAPVT XXIIII.

TEstudinis marinæ sanguis in hunc modum præparatus, reponitur. In ligneo aut fictili vase resupinata testudine, caput ipsius celeriter amputato. concretum autem sanguinem in multas partes arundine diuidito, impositóque operculi instar vasi cribro, in sole reponito: siccatum excipiens vtitor aduersus viperarum morsus, vt prædictum est, drachmis duabus cum vno aceti cyatho: sequenti drachmis quatuor,

quatuor, cum duobus cyathis: tertio die, drachmis octo cum tribus aceti cyathis.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Drachmis duabus. *In Aldino exemplari erat Cyatho vno. Basiliensis corrector fecit cyathis duobus. Aetius integram lectionem ita habet: Drachmis duabus ex cyatho vno acethi: Sequenti die drachmis quatuor ex cyathis duobus. Tertia die drachmis octo ex tribus cyathis. Lege igitur in Græco* ∠. β. μετ' ὄξους κυ. α. τῇ δὲ ἑξῆς ∠. δ. μετ' ὄξους κυ. β. τῇ δὲ τρίτῃ ∠. η. μετ' ὄξους κυ. γ.

CORNARII.

e *Hîc exemplaria Græca mirè sunt corrupta, quæ sic ex Aetio lib. 13. cap. 24. repones.* χρῶ ἐπὶ τῶν ἰχθυοδήκτων ὡς εἴρηται ∠. β. μετ' ὄξους κυ. α. τῇ δὲ δευτέρᾳ. ∠. δ. μετ' ὄξους κυ. β. τῇ δὲ τρίτῃ ∠. η. μετ' ὄξους κυ. γ.

De Crocodili morsu. Cap. XXV.

AD Crocodili morsus nitrum cum melle tritum vsque dum vlcus repurgetur, imponito: deinde repleto melle, butyro, medulla ceruina, adipe anserino. Galenus autem tradit se cognouisse qui à Crocodilis commorsi, adipe ipsorum imposita vulneribus, exactè fuerint adiuti.

De hominis morsu. Cap. XXVI.

NOn extra institutum fuerit, cum virulentis bestiis, etiam hominis morsus conscribere: siquidem maligniores multò aliis vlceribus apparent, præsertim si ieiunus momorderit, prius leguminibus vsus, & præsertim lenticula. Communiter itaque quæ in aliis virulentis commemorata sunt, etiam in his extrinsecus per initia morsibus applicare conueniet, præter ea quæ nimiùm acria, adurentiaque sunt. peculiariter autem oleo morsum priùs illitum, fœniculi radice cum melle obducito, aut lomento cum posca & oxyrhodino, frequenter immutans. Emplastro autem hoc vtere, quod recipit squamæ æris, galbani, æruginis singulorum vnciam, ceræ libram, plumbaginis libras duas, olei sextarium: plumbago cum oleo priùs incocta assumet æruginem, & squamam: vbi coierint, quæ liquari possunt adduntur. Finita autem inflammatione, communis vlceris modo etiam hæc curabis.

Curatio morsus hominis.

De Venenis. Cap. XXVII.

QVùm de virulentis bestiis succinctè tradiderimus, proximum fuerit, vt de venenis sermonem aggrediamur,

ſimplicia quidem referentes, eorúmque notas & remedia, tum communia, tum ſpecialia: compoſita autem ex ſtudio omittemus. Etenim nonnulli variorum medicamentorum lethalium compoſitiones expoſuerunt, quæ nocere magis, quàm iuuare legentes poſſunt: neque enim exacta horum indicia ex his qui aſſumpſerunt, inueniuntur, vt etiam congruum ipſis remedium queas adaptare. Quum igitur hæc varia ex ſuperante in ipſis vi appareant: id etiam aliquis rectè quod exhibetur, varium adaptans, nonnunquam ex æquo, nonnunquam vt excellat, medebitur. Incipiemus itaque & hîc rurſus à præcautione.

De venenorum præcautione. *Cap.* XXVIII.

Præcauere à venenis difficile.

DE venenoſis medicamentis diſciplinæ ea pars quæ prçcauere illa, & declinare præcipit, longè difficillima eſt. propterea quòd ij qui huiuſmodi inſidias homini clàm machinantur, tanto id aſtu faciunt, vt vel peritiſſimus quiſque decipi poſſit. ſiquidem amaritudines venenorum dulci aliquo admixto, obtundunt, grauémq; odorem odoramentis additis operiunt. interim ceu ad ſanitatem, ſalutiſque gratia in morbis hæc propinare crediti, quod genus eſt abſinthiũ, abrotonum, opopanax, caſtorium, venena ipſis admiſcent, tum in cibis, puta ſolidioribus, vel obſoniorum varietate adumbrantes, ipſa offerunt. vnde cui in ſuſpicione huius doli vita fuerit, vitare eam oportet condita elaboratáq; cibaria, omnéſq; in guſtu qualitates intenſiores, exempli gratia, dulces, acidas, & ſalſas, potiſſimùm verò aquæ quod ſatis eſt præſumere oportet. [f] reſtincto enim hac appetitu, poſtea qualitates aliæ à ſtomacho non apprehenduntur. verumtamen alia quædam ratio aſſerendi hominem ab iniuriis venenorum, eſt efficacior. Conuenit enim cùm ſuſpicio mali medicamenti accepta fuerit, prçcomediſſe aliquid quod obtundere venena poſſit, & inefficacia reddere: cuiuſmodi ſunt caricæ cum nucibus iuglandibus, ruta, ſalis grumo, & quæ mala medica dicuntur: item naporum ſemen drachmæ pondere cum vino, aut nepitæ folia, aut terram quam lemniam ſphragidem vocant, aut rutæ folia viginti: nullúmque nocebit venenum. Iam verò antidota cum vino quotidie fabæ Aegyptiæ inſtar aſſumpta, tutò admodum præſeruant, quale eſt quod terreſtri crocodilo conſtat, dia ſcincu dicitur, & quod à variorum animalium ſanguine dia hæmaton vocatur,

tur, & Mithridatium. hoc aliquando etiam ipſe rex Mithridates vſus eſt, quotidie præſumens, vt à lethali medicamento ſe vindicaret, præſeruarétque. Quum igitur à Romanis captus, bis lethali medicamento epoto, mori non poſſet, gladio ſibiipſi vitam ademit. Quoniam verò etiam citra inſidias propter neceſſitatem aliquando locis deſertis nociuis verſantes, fortè ſub arboribus, vt picea aut pinu cibum aſſumunt, diligenter attendendum eſt, ne ex his aut ſuperioribus locis mortifera labantur animalia, & vaſa, tum quibus hauritur vinum, tum quibus àqua, tum quibus obſonia incoquuntur, exactè operculentur, quemadmodum in virulentorum animalium præcautione expoſitum eſt.

Mithridates contra venena munitus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Rex Mithridates. *Galenus ea commemorat libro de Theriaca ad Piſonem, vnde Paulus tranſcripſit.*

CORNARII.

f *Expleta enim apppetentia, de cætero facilè deprehenduntur qualitates,* ἀποπληρωθείσης γὰρ τῆς ὀρέξεως, εὐκατάληπτοι γίνονται τὸ λοιπὸν αἱ ποιότητες. *Nec video cur quis* ἀκατάληπτοι *legere malle debeat Docet enim Paulus ad præcauenda venena, vitanda eſſe edulia condita, vitandas omnes qualitates intentas, dulcem videlicet, ſalſam & acidam. At ſi quis famelicus aut ſitibundus ad cibum aut potum accipiendum accedat, is præ nimia appetentia non facilè deprehenderit ipſorum qualitates. Si verò aquæ quod ſatis eſt præſumat, iam expleta inde nimia illa appetentia, de cætero facilè deprehendet ſingulorum qualitates, atque ſic ipſas vitabit.*

Communis venenorum quomodocunque aſſumptorum curatio. Cap. XXIX.

AT ſi nonnulli lethale venenum ſponte ſua, vt mortem ſibi conſciſcãt, aſſumpſerint, qualia multa in hominum vita ſolent accidere, aut etiam aliquorum inſidiis, ſiquidem nobis conſtet quod veneni genus potatum ſit, protinus ad conueniẽs ei remedium deſcendemus, vt in horum enumeratione dicetur: at ſi medicamen exhibitum tunc nobis fuerit incertum incognitúmque, conuenit ſtatim ad ea quæ cõmuniter ad quæcunque venena ſumpta congruunt, diuertere. Nam indicia quæ comitantur ſi expectes, nihil planè in medicina ſpei eſt, ægris propter moram iam deploratis, deſperatíſque. Actutùm igitur nulla mora interpoſita, oleo calenti per ſe, aut etiam cum aqua exhibito, vomere cogendi

ſunt.

ſunt. Si eius copia non eſt, butyrum cum aqua calida ingeri debet, aut maluæ, liníue ſeminis, aut tragi frugis, aut fœnugræci, aut vrticæ ſeminis decoctum. Non enim ſolùm vomitionibus euacuabunt, ſed aluum quoque ſubducent, & venenorum malignitati aduerſabuntur, acrimonias ipſorum hebetantia, præſertímque oleum: quod manifeſtò inde licet cognoſcere. Si nanque cutis exulcerandæ ſtudio, cantharide aut calce viua, aut eiuſmodi quodam acri vtaris, corpus oleo prius oblitum, non exulcerabitur: imò neque corpus aſtringere potueris, oleo præunctum. Præterea vomitus non modò quòd nociuum euacuat, vtilis eſt, ſed interim hauſtum venenum odore, concretis grumis, aut colore prodit. odore ſiquidem & amaritudine,[g] cicutam: colore ceruſſam, vel gypſum: concretis grumis, lac aut [h] recentem ſanguinem: halitus grauitate, virus qualitate & odore, leporem marinum, & rubetam ranam oſtendit, vt per hæc ad accommodata ſingulis remedia via non ſit difficilis. Admiſcebitur autem oleo maluæ decoctum, aut anſerinus adeps, aut ius ex carnibus pinguibus, vel gallinarum: aut ex lignorum cinere facta lixiuia. Facit etiam huc nitrum detritum cum hydromelite potum, vinum copioſum & vetus: & quæ adipe aut butyro conſtant. Verùm iis quæ in ventriculo hærent, per vomitum ablatis: quod inteſtinis illapſum eſt, clyſtere acriore euacuabimus. Poſt hæc lac potui dabimus. nam ab hoc quod afficit, & veuenoſum eſt, facilè immutabitur. Iam verò medicamenta omnibus communiter conuenientia offeruntur, quale eſt, minium lemnium, abrotonum, agaricum, eryſimum, eringij radix, paſtinacæ erraticæ ſemen, vel nepitæ, nardum gallicum, caſtorium, medulla viridis ferulæ, [i] nerij, quod rhododendron eſt, aut rhododaphne flores, marrubij ſuccus, laſerpitium, aut liquor ipſius, ſagapenum, opopanax, peucedani liquor & radix, ariſtolochia longa, rutæ ſylueſtris ſemen, folia ceſtri, quæ betonica dicitur. dantúrq; ſingula drachmæ pondere cum vino. Efficax in id eſt, polij herbæ decoctum & picis liquidæ linctus. generoſiſſimè etiam opitulantur antidota ſuperius comprehenſa, magíſq; ex viperis theriaca. non autem eaſdem vireis habent, ſi poſt medicamenta lethalia, aſſumantur, quàm præſumpta: quæ enim ipſorum quantitas præſumpta ad affectum cauendum eſt ſufficiens, hæc ſi quadruplo auctior, aut quintuplo poſt præſtetur,

Oleum venenis aduerſatur.

Antidotorum quantitas.

prçstetur, adiuuat: ídq; non semel die, sed bis etiam. sic enim & Galeno illi admirando visum est.

ANNOTAT. CORNARII.

g *papaueris succum. Græca habent,* ἐκ μὲν γὰρ τῆς ὀσμῆς καὶ πικρίας, κώνειον, *id est cicutam, pro* μηκώνειον, *ex Dioscor. qui apertè habet* μηκώνειον, *id est papaueris succum. Habere autem papaueris succum insignem amaritudinem, & odorem qui latè diffunditur, idem Diosc. testatur, & Paulus infrà cap. 43.*

h *recens mactati tauri animantis sanguinem.*

i *In Græcis falsò legitur hîc* νηρίτου *pro* νηρίου. *&* πράσου χυλὸν, *id est porri succum, pro* πρασίου χυλὸς, *id est marrubij succus. Sed & legendum,* κέστρου τῆς βεττονικῆς, *non* ἰστονικῆς.

Enumeratio simplicium venenorum. *Cap.* XXX.

INter venena, animalia quidem sunt vitæ noxia hæc, cantharis, buprestis, salamandra, piceæ eruca, lepus marinus, rana rubeta, & mutescens palustris rana, hirudines deuoratę: ex seminibus, altercum, coriandrum, psyllium, cicuta, melanthium: ex liquoribus, meconium, opocarpasum, thapsiæ succus, elaterium, mandragora: ex radicibus chamæleon, aconitum, thapsia, ixia, veratrum, agaricum nigrum, ephemeron, quod nonnulli colchicum dicunt, quòd in Colchide nascatur: ex ramosis & oleribus, smilax, quam nonnulli thymium vocant, Romani taxum, solanum furiosum, quod etiam dorycnion appellant, sardoë herba, quæ species est ranunculi, papauer corniculare, pharicum, toxicum, ruta syluestris, fungi: ab animalibus autem, sanguis tauri recens, lac cui coagulum sit admixtum, mel quod ad Heracliam nascitur: metallica, gypsus, cerussa, calx, auripigmentum, sandaracha, argenti spuma, adarce, plumbum, & quod vocatur argentum viuum: ex iis quæ domestica & in quotidiano vitæ vsu sunt, vinum copiosum raptim à balneo potum, aut passum, aut frigida aqua similiter.

De Cantharide. *Cap.* XXXI.

QVi Cantharidem assumpserunt, eos notæ grauissimæ comitantur. ferè enim à stomacho vsque ad vesicam cuncta illis morderi sentiuntur, gustum similem pici aut cedrino liquori habent, dextra præcordiorum parte inflammationem experiuntur, vrinam difficulter, sæpe etiam sanguinem per eam reddunt: item per aluum ipsis excernũtur, qualia in torminibus intestinorum egeri solent. præterea

Cantharidis sumptæ symptomata.

animo

animo linquuntur anguntúrque, & vertiginibus laborant: tandem verò mente alienantur. Succurrit ipsis vomitus ex hydrelæo petitus, & lactis potio, terræ cimoliæ drachmæ quatuor cum mulsa, nuclei pinei, cucumeris semen. Adiuuat bene & ius pingue ex bubula factum, aut anserinum, aut ouillum: carnésque gallinaceorum, aut agninæ, aut ouillę, aut porcellorum, omnésque flaccescentes coctura longiore, & pingues cum lini semine elixæ: vinum itidem dulce & copiosum, thuris corticis drachmæ quatuor. [k] Post cibum iniicietur per clysterem cremor oryzæ aut chondri, aut tragi, aut ptisanæ, aut maluæ, aut lini seminis, aut althęæ, aut fœnugræci. interim etiam mulsa cum nitro intestino absterso, conuenit hæc rursus inserere: posteà verò inflammatione occupata medicamentis ex lini semine & hordeo lenire, per initia enim offendunt. deinde & lauacris aquæ dulcis vtendum est: item vnguentum irinum rosaceúmque potui dabitur.

Curatio.

ANNOT. CORNARII.

k *Post vomitiones autem infundere oportet, &c. In Græcis malè* μετὰ ᾗ τὰ ἐδέσματα, *id est post cibos. Legendum enim,* μετὰ ᾗ τὰ ἐμέσματα, *id est, post vomitiones, ex Dioscoride.*

De Buprestí. Cap. XXXII.

Buprestis haustū quæ sequantur.

[l] BVpresti potione absorpto, in gustu viroso simile quippiam percipitur, dolor stomachi ventrísque vehemens comitatur, eædémque partes in speciem hydropici intumescunt, extima totius corporis cutis intenditur, vrináque cohibetur. Prosunt ipsis quæcunque aduersus cantharides opitulantur. priuatim autem conducunt, post euacuationes & vomitu, & clystere factas, ficus aridæ: item earum decoctum ex vino. Vbi [m] verò periculum iam de suo acumine remiserit, declinátque, Thebaicarum palmularum cibo, aut earundem tritarum in mulso, aut lactis potu, iuuantur. pyrorum etiamnum omne genus esse, & lac muliebre bibere, conuenit.

Curatio.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Ficus aridæ, item. *Transposita & peruersa videtur lectio in Pauli codice impresso. Nam Dioscorides, vnde omnia hæc sumpsit, aliter habet. Fac itaque in hunc modum,* σῦκα ξηρὰ λαμβάνοντες καὶ τὸ ἀφέψημα ᾗ αὐτῶν σὺν οἴνῳ, παρακμάζοντος ᾗ τοῦ κατ' ὀξύτητα κινδύνου ὠφελοῦνται θηβαϊκὰς βαλάνους ἐσθίοντες ἢ λελειασμένας σὺν

νκς σὺν οἰνομέλιτι ἢ γάλακτι πίνοντες, ἢ καὶ ἀπίων ἅπαν τὸ γένος ἐσθίοντες καὶ γάλα γυναικεῖον πίνοντες. *Ita quoque nos reddimus. Pauli scriptura ad verbum habet vt sequitur,* συκὰ ξηρὰ λαμβάνοντες, καὶ τὸ ἀφέψημα αὐτῶν σὺν οἴνῳ ἢ γάλακτι πίνοντες, ἢ οἰνομέλιτι. καὶ ἀπίου πᾶν γένος ἐσθίοντες, καὶ γάλα γυναικὸς λαμβάνοντες. παρακμάζοντος δὲ τοῦ κατὰ τὴν ὀξύτητα κινδύνου. ὠφελοῦνται θηβαϊκὰς βαλάνους ἐσθίοντες λελειασμένας σὺν οἴνῳ. *hoc est iuuantur si ficus aridas sumant, earúmque decoctum cum vino aut lacte bibant, aut mulso, ac pyrorum omne genus comedant, & lac muliebre assumant: vbi periculum lenius fit & declinat, confert, si glandes thebaicas detritas cum vino edant.*

Nota.

CORNARII.

l Qui buprestim hauserunt, viroso nitro simile quid in gustu percipiunt. In Græcis deest vox νίτρῳ *ex Dioscor. & Nicandro restituenda, & legendum,* τοῖς δὲ βούπρηστιν πεπωκόσι, δοκεῖ κατὰ τὴν γεῦσιν ὁμοιοῦντι βρωμώδει νίτρῳ συναισθάνεσθαι.

m Declinante verò acuminis periculo, meliùs habent ex palmularum Thebaicarum esu, aut earundem tritarum potu cum lacte, aut vino mulso. Sic ergo Græca legito: παρακμάζοντος δὲ τοῦ κατ' ὀξύτητα κινδύνου, ὠφελοῦνται θηβαϊκὰς βαλάνους ἐσθίοντες, ἢ λελειασμένας σὺν γάλακτι πίνοντες, ἢ ὀξυμέλιτι. *Ex Dioscoride.*

De Salamandra. *Cap.* XXXIII.

QVibus Salamandra data est, eis lingua inflammatur, mens impeditur, tremor cum torpore quodam & resolutione vrget, partes quædam corporis in orbem liuoribus variantur, vt subinde permanente veneno, putrefactæ defluant. Ad quæ omnia faciemus quæ in cantharidibus dicta sunt. propriè autem resinam è picea, aut pinu, vel galbanum cum melle offeremus, aut nucleos pineos cum decocto chamæpityos, aut vrticæ folia cum liliis in oleo decocta, testudinis marinæ vel terrestris oua elixa, ranunculorum ius esculentum, incocta simul ipsi eryngij radice.

Salamādra sūpta quid efficiat.

Curatio.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Mens impeditur. *Græca habent,* λαλιᾶς ἐμποδισμὸς, *hoc est loquelæ impedimentum. At Dioscorides vnde hæc sumpta sunt,* διανοίας ἐμποδισμὸς, *id est mentis seu intellectus impedimentum habet. Ita quoque Aetius libro tertiodecimo scribit. Quibus authoribus mutandam lectionem putaui, saluo aliorum iudicio.*

Et resolutione vrget. *Hîc quoque vitium exemplaris Græci est. habet enim* καὶ ἐλκύσεως *pro* ἐκλύσεως.

De pino

De pinorum erucis. *Cap.* XXXIIII.

Symptomata ex pinorum eruca.

PInorum eruca pota, ſtatim ſequitur oris palatique dolor, valida linguæ inflammatio, ſtomachi, inteſtinorúmque cruciatus, quæ cum pruritu circumtendi ſentiantur: feruor itidem toto corpore affligit, & ſtomachi faſtidium vrget.

Curatio.

Succurri debet non aliter quàm iis qui cantharidas biberunt. priuatim autem in ipſis loco ſimplicis olei melinum adhibebimus.

De marino lepore. *Cap.* XXXV.

Quæ ſequãtur leporis marini potum.

LEporis marini potum guſtus ſequitur piſcibus viroſis non abſimilis, tempore procedente aluus indolet, vrina ſupprimitur: ſi quando autem eruperit, purpurei coloris cernitur. prætereà qui illum aſſumpſerunt, auerſantur oderúntque piſceis omneis: ſudor fœtidus erumpit, bilioſusque vomitus, nonnunquam ſanguine mixtus ſuperuenit.

Curatio.

Adiuuari autem debent hoc malo circumuenti, lacte aſinino aut paſſo continuè exhibito, aut maluæ radicis & foliorum decocto, aut cyclamini radice trita ex vino, aut veratri nigri, aut ſcammoniæ liquoris drachma ex mulſa, anſeriſque ſanguine recenti adhuc calido. [n] item cancros fluuialeis ſolos, ſi ſuſtinent, offerre oportet. Nota autem ſalutis eſt, quùm piſcem quoque poſſunt comedere.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Piſcibus viroſis. *Corrige lectionem Græcam, mutáque* ὅμοια ἰχθυος, βρομώδης, *in* ὁμοία ἰχθυσι βρομώδεσι. *Paulò pòſt,* ὑδρεῖσι ἢ δυσώδη ἅιματι μεμιγμένα. *Mutila eſt lectio, quæ ſic inſtaurari debet:* ὑδρεῖσι ἢ δυσώδε, καὶ ἐμετοῦσι χολώδη, ἐνίοτε ἢ ἅιματι μεμιγμένα, *vt nos vertimus. Non multò pòſt* πολυκελάνου *malè habetur pro* κυκλαμίνου.

CORNARII.

n *Sed & cancros fluuiatiles ſolùm in cibo admittunt. Græcè legitur,* καὶ καρκίνους τε ποταμίους μόνου ἐαν ἀνέχονται προσενέγκασθαι. *At legendum,* καὶ καρκίνους ἢ ποταμίους μόνον ἀνέχονται προσενέγκασθαι *ex Dioſcor. qui ſic ait: Quum nullum piſcem admittant, ſolos fluuiatiles cancros coctos edunt.*

De Rana rubeta & paluſtri. *Cap.* XXXVI.

Veneni Rubetæ effectus.

RAna rubeta, aut paluſtris hauſta, corporis tumorem inducit, pallorémque intenſum, buxo ſimilem, ægrè ſpiritus trahitur, os fœtet, ſingultus infeſtat: aliquando etiam ſemen ſine volũtate prorumpit. Facilè autem poſt vomitum

reficiun

reficiuntur, multa meraci vini potione assumpta, [o] arundinis radicis drachmis duabus, aut cyperi totidem. Cæterùm cogendi sunt obambulare [p] celeriter & currere, ob torporem qui ex hoc malo contrahitur, adhæc quotidie lauare.

Curatio.

ANNOTAT. CORNARII.

o *Item radicis arundinis. Legendum Græcè ex Dioscoride & Aetio,* λαμβάνοντες ἄκρατον πολὺ. καὶ καλάμου ῥίζης.

p *Contentè* συντόνως *pro* συντόμως.

De Hirudinibus. Cap. XXXVII.

HIrudines deuoratas, cum aqua & adhærescenteis faucibus, inde adeò dignosces, quòd vẽtriculi os veluti exuctione vellicatur mordetúrque. atque hæc etiam nota est hirudinis deuoratæ, nonnũquàm & sanguinem floridum, hoc est vinum excreant, hirudinibus gutturi affixis, [q] quas muriæ sorbitio expellit, aut betæ folia cum aceto, aut niuis glebula cum posca epota, gargarizandum quoque nitrum cum aqua, & atramentum sutorium cum aceto. [r] At si gutturi adhęserint, in calidam aquam descendent. item lupinorum farinam assument, frigida in ore retenta eximentur. quippe frigidæ aquæ appetentiores, ad eam festinant prosiliúntque. Nonnulli cimices iis quibus sanguisuga deuorata erat, exhibuerunt. ego autem (inquit Galenus) alliis in his vtens, cimicibus nunquàm opus habui.

Hirudinis deuoratæ signa.

Curatio.

ANNOTAT. CORNARII.

q *Eiicit autem ipsas muria si sorbeatur, & succus cyrenaicus, aut folia silphij, aut betæ cum aceto, aut nix cum posca pota. Græca restituenda ex Diosco. Gal. lib. 2. de Antidotis, & Aetio, in hunc modum.* ἃς ἐκβάλλει ἅλμη καταῤῥοφουμένη, καὶ ὀπὸς κυρηναϊκὸς, ἢ φύλλα σιλφίου, ἢ τεῦτλον σὺν ὄξει, ἢ χιὼν σὺν ὀξυκράτῳ πινομένη.

r *Eas verò quæ gutturi affixæ sunt extrahes, si in solium calidum ad collum vsque desidere iubeas, & aquam frigidam ore detinendam præbeas. Quæ in Aldino codice sic leguntur:* τὰς δὲ τῷ βρόγχῳ προσφυείσας, ἐμβιβάσας εἰς ἔμβασιν θέρμινον ἄλσυρον, δοῦσι ψυχρὸν τῷ στόματι διακρατεῖν ἐξελεῖς. *In qua lectione duæ voces corruptæ sunt* θέρμινον ἄλσυρον. *Quare legendum ex Aetio lib. 13. cap. 56.* εἰς ἔμβασιν θερμὴν ἄχρι τραχήλου.

De Chamæleonte. Cap. XXXVIII.

CHamæleonte nigro assumpto, valida superuenit ventris erosio, dolor, cum totius corporis peruersione tre-

Veneni chamæleontis symptomata.

mor, mox conuulsio incidit. item vomitiones pituitosæ & spumantes, quibusdam etiam singultus aduenit, vox nihil sonat, facies distorquetur. His autem conuenit cremor tritici pinguis, calidus epotus, item dulce vinum aquosum calidum, vomitus, lactis potio, mollis clyster, fomentáque ex cataplasmatis. ad eum verò qui suffocationem parit liuorémque, absinthium bibitur, aut nitrum cum oxymelite, vel radiculæ, fotúsque præcordiorum congruet.

Curatio.

De Alterco. *Cap.* XXXIX.

SI Altercum aliquis aut ebibit, aut comedit, mente abalienatur ebrij modo: facilem tamen curationem recipit, mulsa liberalius pota, & lacte, præcipuè asinino: sin minus, caprillo, aut vaccino, ficuúmque siccarum decocto. benefaciunt ipsi & nuclei pinei, & cucumeris semen cum passo assumptum, prætereà vinum salsum cum recenti adipe suillo & passo, vrticæ semen similiter, vel nitrum cum aqua conducit: insuper cichorium, sinapi, nasturtium, raphanus, cepæ, & allia, singula cum vino sumpta. Cæterùm conquiescere cogendus qui altercum hausit, vt id sicuti qui vinum biberunt, concoquat.

Hyoscyami sumpti noxæ, & curatio.

De Coriandro. *Cap.* XL.

COriandrum latere propter odorem non potest: potum verò raucitatem facit & mentem mouet, consimiliter temulentis. Loquuntur itaque qui id sumpserunt turpia, totius corporis ipsorum odor coriandrum indicat. Adiuuantur, vbi id oleo aut irino vnguento, vt suprà monstratum est, eduxerint, vino meraciore cum absinthio, & per se poto: ouísque vacuatis in sese detritis, cum muria sorptis: ad hæc muria ipsa bibitur, & ius salsum & gallinaceum & anserinum: postremò passum cum lixiuia sumitur.

Coriandri noxæ, & curatio.

De Psyllio. *Cap.* XLI.

PSyllij potu totum corpus refrigescit torpétque cum resolutione & tristitia, vt animum despondeant. Præsidio sunt omnia quæ contra coriandri potum commendantur.

Torporis à psyllio inducti remedia.

De Cicuta. *Cap.* XLII.

CIcutam potam caligo vertiginésque insequuntur, vt nec minimùm videre liceat: item singultus, mẽtis alienatio & artuum perfrictio comitatur: vltimóque conuulsi qui eam sumpserunt, præfocantur, cessante à motu omni in arteriis spiritu. Per initia igitur, quemadmodùm & in aliis, vomitu eam

Veneni cicutæ mala, & eorum curatio.

eam eliciemus, deinde hac euacuatione vſi, quod in inteſtina delapſum eſt, excernemus: ac tunc, ad vini meraci potionem veluti præſentiſſimum remedium tranſibimus, per interualla eam exhibentes: in quibus interuallis lac vaccinum, aut aſininum, aut abſinthium cum pipere & vino, item caſtorium, rutámque & mentam cum vino exhibebimus, præterea cardamomi, aut ſtyracis drachmam, aut piper cum vrticæ ſemine ex vino aut tenera lauri folia: ſimilitérque laſerpitium, aut eius liquorem cum oleo & paſſo. Item paſſum per ſe potum, præclarè opitulatur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Cum oleo & paſſo. *Variat lectio Dioſcoridis à Paulo impreſſo: habet σὺν ἐλαίῳ καὶ γλυκεῖ, hoc eſt cum oleo & paſſo, vbi Paulus σὺν οἴνῳ καὶ γλυκεῖ. quod eſt cum vino & paſſo. Aëtius tantum ex vino dulci habet: ſequere quemcunque voles.*

De Papaueris liquore. *Cap.* XLIII.

PApaueris liquorem epotum, ſubſequitur veternus cum perfrictione & pruritu adeò vehementi, vt ſubinde veneno incrudeſcente tanta oboriatur prurigo, vt qui id biberunt, ab ea excitentur, adhæc toto corpore veneni odor ſentitur. Saluti eſt poſt vomitiones oleo factas, acri vti clyſtere. item oxymel cum ſale potum proficit: aut cum calido roſaceo mel: præterea merum copioſius cum abſinthio & cinnamomo: necnon acetum calidum per ſe: inſuper nitrum cum aqua: origanum cum lixiuio, rutæ ſemen cum pipere, ipſúmque piper cum caſtorio & oxymelite, vel ſatureiæ, aut origani decocto, vino addito. Cæterùm excitare ægros oportet iis quæ naribus admouentur, & in aquam calidam deducere, fomentíſque propter accedentem pruritum adiuuare: à lauacro, pingui iure, cum vino aut paſſo, vti. Iam medulla cum oleo pota ipſis opitulatur.

Meconij ſumpti ſymptomata.

Curatio.

ᵃDe Carpeſiæ liquore. *Cap.* XLIIII.

CArpeſiæ liquor potus, ſoporem & ſtrangulatum præcipitem inducit. Eodem remedio, quo & cicutæ, auxiliamur.

ANNOTAT. CORNARII.

a *Græca exemplaria falsò habent τῆς καρπησίας, pro καρπάσου. Quid autem ſit carpaſi ſuccus, & quòd aliud ſit à carpeſio ſiue carpeſia in commentariis Medicis docui.*

De Mandragora. Cap. XLV.

Ex mādragora accidentia, & curatio.

ACcidit Mandragoræ potu quàm primum ſopor, virium reſolutio, validus veternus, vt nihil à morbo qui lethargus dicitur, differat. Quibus antequàm horum aliquod eueniat, vomitus conducit: poſt hunc, aqua mulſa, nitrum, & abſinthium cum paſſo, aut vino dulciore ſumpta. caput roſaceo foueri & aceto debet: corpus excitari commoueríq;. Adhibenda itidem quę odoratu excitant, piper, ſinapi, caſtorium, ruta cum aceto trita, pix liquida, lucernarum funiculi combuſti extinctíque. Quòd ſi ægrè excitentur, etiam quæ ſternutamenta mouent, adducenda, aliíſque communibus remediis in his quoque vtendum eſt.

De Aconito. Cap. XLVI.

Aconiti venenū comitantia.

AConitum ſtatim quùm potum eſt, in lingua cum aſtrictione quadam dulceſcit. inde vertigines, præſertim in exurgendo, & oculorum humiditates inducit, thoracis, grauitatem & præcordiorum, ita vt multi flatus erumpant. In quo vitio vomitu venenum educi debet, & aluus clyſtere ſubduci. Potiones contrà aconitum hæ proficiunt, origani, rutæ aut marrubij cum vino, aut abſinthij, aut erucæ, aut abrotoni, aut chamælææ, aut chamæpityos. Prodeſt ipſis & opobalſami drachma cum vino. item coagulum hœdi, aut leporis aut hinuli cum aceto. adhæc ferri recrementum aut vinum in quo ipſum ferrum, aut aurum, aut argentum ſit reſtinctum. inſuper lixiuium cum vino, & gallinacei elixi carniúmve pinguium ius cum vino aſſumptum. Cæterum chamæpitys quæ peculiariter aduerſus aconitum conducit, in Heraclia Ponti, vbi & aconitum naſcitur, holocleros appellatur, t Athenis, didonia: in Eubœa, ſideritis.

Curatio.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Præſertim in exurgendo. *Hoc eſt cùm è lectulo leuare ſe conantur, vt ait Largus. Græca ſonant, ἐν τῷ ἐξανίστασθαι.*

Opobalſami drachma cū vino. *Dioſcorides habet cū melle aut lacte. In primo lib. etiā cum lacte opobalſamū valere contrà aconitum tradit. vide an malis cū Dioſcoride legere. Ego exemplar ſum ſecutus.*

Nota.

CORNARII.

t *Athenis Ionia.*

De Ixia. Cap. XLVII.

Ixiæ venenum quæ ſe quantur.

IXia quæ & Vlophonos dicitur, odorem habet & guſtum quum ſumitur, ocymi, linguæ inflammationem validam inducit,

inducit, mentem abalienat, atque omneis naturaleis excretiones supprimit, [u]strepitus tumultúsque alui elidit cum animæ defectu, nec quicquã tamen eiicitur. Adiuuantur læsi ab ea, postquàm vomitionibus fuerit educta maior veneni portio, aut aluus soluta, absinthij diluto cũ vino pleniore aut aceto aut oxymelite poto: item rutæ syluestris semine, vel laserpitij radice: similiter tragorigani decocto cum prædictorum aliquo, aut lacte, [x]aut resina terebinthina, aut nardo, aut castorio, aut Laserpitio, singulis oboli pondere. Prosunt cum vino etiam nucis iuglandis nuclei læuigati, resina, castorio, & ruta additis, singulis drachmæ pondere. Proficiunt itidem chamælææ drachmæ duæ, [y] aut thapsiæ succi totidem cum aqua mulsa. vtiliter & acetum calidum bibitur. *Curatio.*

ANNOTAT. CORNARII.

u *Murmura simúlque strepitus inducens.*

x *Aut resinæ terebinthinæ, aut nardi, aut castorij, aut silphij singulorum obolus cum vino. Conueniunt etiam nucis regiæ fructus triti cum vino. Aut resinæ & castorij, & rutæ singulorum drach. I. Græca sic legenda:* ἢ ῥητίνης τερμινθίνης, ἢ νάρδου, ἢ καστορίου, ἢ σιλφίου ἑκάστου ὀβολὸς σὺν οἴνῳ: ἁρμόζουσι καὶ οἱ τῆς βασιλικῆς καρύας, &c. *Deinde:* ἢ ῥητίνης, καὶ καστορίου, καὶ πηγάνου ἑκάστου <.α̅ ὁμοίως χαμαιλαίας <.β.

y *Diosco. pro* θαψίας *habet* ἀψινθίου. *At de absinthij cremore ante mentionem fecit, vt hîc de succo nõ videatur repetiuisse. Et thapsiã legendum esse non dubitem, si drach. duarum pondus non nimium esset. Diosc. enim lib. 4. expreßè dicit, radicis thapsiæ obolos IIII. dari, succi obolos III. liquoris obolum I. Et Paul. ipse infrà cap. de Cerussa, thapsiæ aut scãmoniæ obolos III. cum aqua mulsa exhibet. Proinde cautos esse oportet talibus vsuros, quæ cum prosint aliàs, nimio vsu lædere possunt: qualis est thapsia, quam infrà cap. 64. Paulus etiam inter venena recenset.*

De Ephemero. *Cap.* XLVIII.

Ephemeron, quod nonnulli Colchicon eo quòd in Colchide nascatur, vocant, aut bulbum agrestem, epotum protinus, totum corpus prurire facit, velut vrtica & scilla tactum irritatúmque: interiora erodit, stomachum vrit cum ponderosa grauitate. Inualescente autẽ malo, cruenta strigmentis mista per aluum egeruntur. Succurrendum, vt salamandræ, vomitionibus & clysteriis: sed antequàm vires sibi asciscat venenum, dari debet foliorum quercus, aut glan- *Ephemeri venenum comitantia.* *Curatio.*

dium, aut malicorij, aut ſerpilli decoctum cum lacte bibendum: aut poligonij ſuccus, aut ſurculorum vitis, aut rubi, aut tenerarum ferularum medullæ, aut myrtorum cum vino. item ipſorum myrtorum in læuorem detritorum, maceratorúmque in aqua, dilutum potum auxiliatur. Benefacit itidem caſtanearum interior tunicula, ſi cum aliquo è ſuccis quos prædiximus, aſſumatur: origanum quoque cum lixiuia potum, in idem efficax eſt. Adeò verò exactum præſidium eſt lac vaccinum calidum potum, & ſimul in ore contentum, vt hoc præſente nullum aliud deſideretur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Largus.

Nota.

Totũ corpus prurire facit. *Græcè eſt κνησμὸς καθ' ὅλον τὸ σῶμα. Dioſcorides etiã in hunc modũ habet. Largus autẽ cuius mentionem Galenus ſubinde facit, pro corpus, habet os, in hunc modum. Ephemerum potum protinus quidem os prurire facit, velut ſcilla tactum, poſteà etiam adurit, quaſi pipere manducato. Hæc te, lector, latere nolui.*

De Smilace. Cap. XLIX.

Smilacis venenum vis, & remedium.

SMilax, quæ à quibuſdàm thymion, à Romanis Taxus nominatur, pota perfrictionem totius corporis & ſtrangulatum, mortémque maximè præcipitem inducit: quibus omnia auxiliantur, quæ & cicutæ epotæ.

De Solano furioſo, quod Dorycnion à nonnullis dicitur. Cap. L.

Dorycnij veneni vis.

Curatio.

DOrycnium potum, quod aliqui ſolanum furioſum appellant, guſtum quidem ceu lactis repræſentat, ſingultus crebros facit, linguæ humiditatem, & cumulatam ſanguinis eductionem: per aluum mucoſa feruntur ſimillima torminoſis. Auxilio ſunt, antequàm horum aliquod fuerit ſecutum, quæ in ephemero dicta ſunt, vomitus dico & clyſter, & quæcunque potum venenum poſſunt excernere. Propriè autem ipſi ſuccurrit aqua mulſa aut lac aſininum caprillúmve, & dulce vinum tepidum cum aniſi modico potum: item amygdalæ, & elixa gallinarum pectora, idem præſtant conchylia cruda pariter & toſta, in cibo, adhæc locuſtæ marinæ & gammari, & ius ex ipſis eſculentum potui aſſumptum.

De Sardonia. Cap. LI.

Sardoniæ venenum comitantia.

Riſus Sardonius.

Curatio.

QVæ Sardonia herba nuncupatur, ranunculi ſpecies eſt: pota autem vel comeſta mentem abalienat, conuulſiones adfert cum labrorum contractione: vt riſus imaginem præbeat, à quo affectu etiam riſus ſardonius non laudabili dicterio inter homines iactatur. Cui vitio priuatim

post vomitionem conducit aqua mulsa liberalius exhibita, lactísque potio. item corporis totius respersio inunctióque, ex medicamentis quæ calefaciunt petita. vincit item in hydrelæum calidum descendere, deinde corpus inungere & valenter infricare. summatim, vt in conuulsione tota curatio administranda est.

De Papauere corniculato. *Cap.* LII.

PApauer quod corniculatum appellatur, esum potúmve, eadem quæ papaueris liquor inducens pericula, iisdem quoque curatur remediis.

De Pharico. *Cap.* LIII.

PHaricum dictum toto gustu nardum syluestrem repræsentat: potum verò resolutionem cum furore & conuulsione excitat. ᶻ Aduersus quod vbi vomitu fuerit eductum, absinthium cum vino propinatur: item cinamomũ aut myrrha, aut nardum Cilicium, quod nonnulli Isatim vocauerunt: aut spicæ nardi drachmæ duæ, myrrhæ oboli duo cum passo misti: aut iris crocíque flos ex vino. Caput ipsorum derasum farina hordeacea cum ruta trita, & aceto cataplasmatis modo obducere conuenit.

Pharici veneni vires, et remedia.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Pharicum dictum. *Multi scriptores dubitant, simpléxne sit an compositum. Largus ex compluribus componi affirmat.*

Nardum syluestrem. *In codice Pauli Græco deerat ἀγρία. Tu ex Dioscoride restituito.*

CORNARII.

ᶻ *Oportet autem post eductionem ipsius cum vino absinthite bibendum ipsis dare cinnamomum, aut myrrham, aut nardum celticam, quam aliqui Saliuncam vocauerunt, aut spica nardi, &c. Græcorum exemplarium lectio hîc corrupta est. Legendum autem est ex Diosc.* δεῖ δὲ μετὰ τὸ ἐξεράσαι, αὐτοὺς, ποτίζειν μετ' οἴνου ἀψινθίτου κινναμώμῳ, ἢ σμύρνῃ, ἢ νάρδῳ κελτικῇ, ἣν ἔνιοι ἀλιούγγαν ἐκάλεσαν. *Legitur tamen etiam in Dioscoride falsò* σερίνην *pro* ἀλιούγγαν. *Quod autem nardus celtica appelletur* ἀλιοῦγγα, *id est Saliunca, testatur Diosco. lib. 1. cap. 7. Sed & Scribonius cap. 195. de pharico sic scribit. Adiuuantur verò læsi ab eo saliunca id est nardo syluestri quamplurima ex vino sæpius data. Ex quibus indicatur non Ciliciam sed Celticam nardum legendam esse, & neque Isatin, neque Serinen dici. Quanquam Nicander in Alexipharmacis Ciliciam nardum ad pharicum probet.*

De Toxico. *Cap.* LIIII.

Toxici sumpti symptomata.

TOxicum inde nomen videtur accepisse, quòd barbari sagittas, quas Toxeumata vocant, eo illinant. vbi potum est sequitur labrorum & linguæ inflammatio, mentis furor, qui coërceri non possit, variis obnoxius imaginibus. eóque difficilem curationem recipit: raro etiam nonnulli qui id biberunt vitæ restituuntur. Oportet igitur continere

Curatio.

ipsos vinculis & cogere, & vi adigere, vt vinum dulce cum rosaceo bibant, reddántque per vomitum. Item raporum semen cum vino potum peculiariter ipsis cõfert, & quinque folij radix, hircinus caprillúsve sanguis potui datus, ad hæc, quercus cortex aut fagi aut ilicis cum lacte læuigatus potúsque proficit. Idem faciunt mala cotonea manducata, vel trita cum pulegio, ex aqua pota: præterea amomum, & balsami cum vino semen. Qui verò mali huius periculum euaserint, diu in lecto decumbunt, & quum surrexerint, attoniti ac stupentes reliquum vitæ tempus transigunt.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Vt vinum dulce cum rosaceo. *Deprauatus est Codex Græcus impressus: habet enim* γλυκὺν ὄιον, *pro* γλυκὺν ὄινον.

De Fungis. *Cap.* LV.

Fungorum venenũ, & aduersus id remedia.

FVngorum alij genere, alij copia offendunt: integri sumpti strangulatus laqueis simileis inducunt. his statim cõmuni præsidio resistendum est, & qui eos hauserunt, oleo ad vomitum cogendi. Mirificè his proficit lixiuium ex sarmentis aut ex pirastri surculorum cinere cum posca, sale vel nitro, potum: item pira ipsa syluestria aut folia simul incocta, vim strangulandi quæ fungis inest, tollunt, eadémque in cibo conferunt. Ad [a] hæc oua gallinarum elixa & in posca pota, aristolochiæ drachma aut absinthij, cum vino: insuper mel delinctum potúmque cum aqua. Prodest apiastrum cum nitro, panacis radix & semen cum vino, floces vini combustæ cum aqua, aut atramentum sutorium cum aceto, raphanus itidem aut sinapi, aut nasturtium in cibo sumptum. Quoniam verò nonnulli fungi à venenatis corrosi non modò strangulant, sed etiam intestina exulcerant, dari debet absinthium copiosum & ficuum decoctum, origaníque. [b] Ad hæc ex aqua mulsa, vomitus confert, in calidam descendere, & crudam farinam hordeaceam præcordiis admouere.

ANNO

ANNOTAT. ANDERNACI.

Atramentum ſutorium. *Hîc quoque vitiatus eſt codex Græcus: habet enim χαλκοῦ ἄνθος, hoc eſt, flos æris, pro χάλκανθον, vt ſit atramentum ſutorium. Ex Dioſcoride caſtigatum. Largus habet æris flos, ſed malè opinor.*

CORNARII.

a Commodat ipſis & gallinarum ſtercus in poſca potum. Oua gallinarum huc non facere, vt habent Græca exemplaria, ſed ipſarum ſtercus, ex Aetio conſtat, qui libro 13. cap. 75. Philagrium citat his verbis. Cæterùm Philagrius gallinaceũ ſtercus album, inquit, exhibemus ex poſca, aut aceto mulſo: huius enim manifeſtum habemus experimentum, quod ad fungorum ſtrangulationes auxilietur. In Dioſcoride tamen item oua leguntur his verbis: βοηθεῖ δὲ αὐτοῖς ἀλεκτορίδων ὠὰ σὺν ὀξυκράτῳ πινόμενα. Non tamen putandum eſt Paulum falſam Dioſcor. lectionem ſecutum tranſſcripſiſſe, quaſi qui ignorarit gallinarũ ſtercus ex aceto mulſo, aut aceto, aut vino mulſo potũ facere, vt ſtrangulantes fungos reuomant, qui illos in cibo acceperunt, vt haud dubiè etiam hoc loco legi debeat: ὠφελεῖ δὲ αὐτοὺς καὶ ἀλεκτορίδων ἀφόδευμα ἐν ὀξυκράτῳ πινόμενον. Atque etiam in Dioſcor. ὠὰ ſimpliciter pro ἀφόδευμα omnes interpretes deceperunt.

b origani decoctum, & aqua mulſa. Conducet etiam vomitus.

De ſanguine taurino. Cap. LVI.

Taurini ſanguinis vires.

SAnguis tauri recens occiſi potus, ſpiritus difficultatem & ſtrangulatum procreat, dum tonſillarum & gutturis meatus cum valida conuulſione obſtruit. Iam lingua iis qui ſanguinem hauſerunt rubens inuenitur, dentes tincti, & veſtigia cruoris concreti inter ipſorum commiſſuras. In hoc malo vomitus vitari debet: grumi enim attractu ad ſublime relati, magis gulæ inculcantur. Exhibentur ergo quæ ſanguinem coëuntem ſoluere, & aluum ſubducere poſſunt, vt groſſi liquore ſuo pleni cum poſca & nitro. huc facit etiam omne coagulum cum aceto, & laſerpitij radix cum ſuo liquore. ſimiliter etiam braſſicæ ſemen, lixiuiúmque ex cinere ficulneo: item cunilæ folia cum pipere, [c] rubiáque ſuccus cum aceto. Iam verò aluus rectè ſubducetur. Solent iis qui ſeruantur [d] inferius recrementa fœdi odoris egeri: ſtomachus & venter hordeacea farina cum aqua mulſa obduci debent.

Curatio.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Dentes tincti. *Græcus codex impreſſus habet ὀδόντες βεβρωμένοι, hoc eſt, dentes eroſi. Dioſcorides οἱ ὀδόντες βεβαμμένοι, quod*

est Dentes tincti. At Aetius legit gingiua corrosa. Secutus sum Dioscoridem.

CORNARII.

c *καὶ βάτου χυλὸς etiam ex Dioscor. pro καὶ βατράχου, vt malè habet Aldina editio.*

d *fluida ac graueolentia per sedem reddi solent. Græcè legitur κοπρώδη καὶ δυσώδη, id est stercoracea & graueolentia. Sed Dioscorides ῥυώδη legit, quem sequi malui.*

De Lacte intus congelato. *Cap.* LVII.

Lactis intus coagulati symptomata, & remedia:

[e] LAc potum quod subitò ac confarctim sit intus congelatum, multam strangulationem parit, eò quòd in grumos coit gelatúrque. Auxiliatur huic malo, antidoti modo, coagulum, si cum aceto frequenter bibere compellas eum qui lac hausit. item conferunt nepitæ folia arida, aut succus ipsius similiter, aut laserpitij radix liquórue cum posca: idem præstat thymus cum vino, [f] & è cinere lixiuia. salsum verò nihil offerri debet, nam hinc lac magis coit, ac in caseum transit. nec vomitus in hoc malo conducit: nam in grumos concretum, dum ad stomachum assurgit, strangulat.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Lac potum quod subitò ac confarctim sit intus congelatum. *Sic interpretatus sum γάλα ἐμπιτυαθὲν ἀθρόον. Nam si prius coagulatum est quàm fuerit assumptum, non opus habet, vt rursus congeletur. Longè dissentio à Marcello, qui ἐμπιτυαθὲν vertendum censet, cui coagulum sit admixtum: cùm Paulus coagulum superbibi cum aceto percipiat. Sed ἐμπιτυαθὲν intelligo intus, hoc est in corpore congelatum. Ibi enim aliquando coit in grumos, & densatur, vt respirationem impediat. Vbi igitur lac assumptum repentè ac cumulatim, in corpore coierit, remedia adferenda sunt.*

κονία πιλοποιικὴ.

ὕδωρ πιλοποιικόν.

È cinere lixiua. *Turpiter hic Ruellius Marcellus, aliíque interpretes lapsi sunt, qui κονίαν πιλοποιικὴν verterint, nunc lutum excolatum, nunc lixiui genus aliquod. Nihil enim aliud est quàm è cinere lixiuium, quo & pilotarij, & alij artifices vtuntur. Sicut apud Galenum ὕδωρ πιλοποιητικὸν, quod Largus in eodem medicamento dixerat, è cinere lixiuium, vt alias annotauimus.*

CORNARII.

e *Qui lac coagulatum sumpserunt, his aceruatim ingens suffocatio imminet. Græcè legendum ἐμπιτυαθὲν ἀθρόως.*

f *& lixiuium pileatorum, id est eorũ qui pileos faciunt, & appellat κονίαν πιλοποιικὴν, sicut suprà lib. 3. cap. 2. & infrà lib. 7. cap. 17.*

ὕδωρ

ὕδωρ πιλοποιοῦ. *Eandem etiam hoc loco Dioſcor. præſcribit, πιλοποιητικὴν κονίαν itidem appellans, magno omnium Dioſcoridis interpretum & aliorum tormento, donec ex vetuſto exemplari non πηλοποιητικὴν per η. in prima ſyllaba, ſed per ι. ſcribendum eſſe compertum eſt.*

De Melle quod in Heraclia naſcitur. Cap. LVIII.

MEl quod in Heraclia Ponti prouenit, aut eſum, aut bibitum, eadem pericula quæ aconitum, infert: quare & eadem vtrique conueniunt remedia. Facillimè autem curantur qui id hauſerunt, g continuò hydromelitis potu, cui rutæ folia ſint admiſta.

ANNOTAT. CORNARII.

g *ex vini mulſi aßiduo potu. Ex Dioſcor. & Aetio Græcè legendum* οἰνομέλιτος, *pro* ὑδρομέλιτος.

De Gypſo. Cap. LIX.

GYpſum potum ſtrangulatum parit, in lapidem coaleſcens: vnde transferre oportet huc præſidia quæ aduerſus fungos conueniunt. datur etiam in hoc malo maluæ decoctum loco olei: pingue ſiquidem quum ſit, & lubricas vomitiones procreet, corpora deradi non ſinit: quod lapideſcens gypſus facit. Porrò conducit & oleum in mulſa, & ficuum decoctum, lixiuiaque è ficulneo, aut è fermentorum cinere facta cum vino copioſiore, h item origanum, aut thymus cum lixiuia acetóue. Clyſter ex paſſo & maluæ decocto in anum dabitur.

Gypſi venenum, & eius curatio.

ANNOTAT. CORNARII.

h *Et origanus & thymus cum lixiuio, aut aceto, aut paſſo. Oportet autem & his maluæ decoctum per clyſterem infundere. Græca malè diſtincta & corrupta ex Dioſcor. & Aetio ſic emenda:* καὶ ὀρίγανος ἢ θύμος σὺν κονίᾳ, ἢ ὄξει, ἢ γλυκεῖ. δεῖ δὲ καὶ τούτους ὑποκλύζειν τῷ διὰ μαλάχης ἀφεψήματι.

De Ceruſſa. Cap. LX.

CEruſſa propter colorem facilè deprehenditur, quoniam ſponte ſumpta palatum & linguam, dentiúmque commiſſuras albefacit: prætereà ſingultum, tuſſim, linguæ ſiccitatem, extremorum perfrictionem, cum mentis abalienatione, & difficili corporis motu, inducit. His prodeſt aquam mulſam, aut ficuum, aut maluæ decoctum propinare. item lac calidum, vel ſeſamum cum vino tritum, aut lixiuium è vitium ſarmentis: aut oleum amaracinum, ſiue irinum, vel

Ceruſſa quæ mala inuehat.

Curatio.

perſicorum

persicorum ossa cum hordei decocto: vel lacryma thuris, vel prunorum gummi, aut vlmi humo qui in folliculis ipsius seruatur, cum aqua tepida. Iam vomitus continuè cietur. Proficiet etiam succus thapsiæ, vel liquoris scammoniæ terni oboli cum aqua mulsa poti.

De Calce, Sandaracha, & Auripigmento. Cap. LXI.

Cal. Sanda. Aurip. venena, & remedia aduersus ea.

CAlx, Sandaracha & Auripigmentum pota, ventris & intestinorum torsiones cum vehementi rosione faciunt. quare omnia quæ temperare & soluere ea possint, adhiberi debent: item quæ vomitiones facileis & aluum lubricam efficiant, qualis est hibisci & maluæ succus, decoctúmque lini seminis aut tragi, aut oryzæ. lac prætereà copiosum, aqua mulsa, iura pinguia, boníque succi.

De Argenti spuma. Cap. LXII.

Spumã argenti sumptam sequẽtia symptomata.

Curatio.

SPuma argenti pota, quam Græci Lythargyron dicunt, grauitatem stomachi, ventris, & intestinorum, cum torsionibus validis infert: nonnunquam & intestina pondere vulnerat disrumpítque, vrinam impedit: corpus eorum qui eam biberunt, intumescit, & coloris plumbei fiunt, & deformitatem acquirunt. [i] Adiuuantur, secundum vomitiones agrestis hormini semine cum vino: myrrhæ drachmis octo. absinthij, hyssopi, aut apij semine, aut pipere, aut ligustri flore cum vino, palumbium fimo arido cum nardo & vino.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Hormini semine. *Malè habetur in codice Græco θερμίνου ἀγρίου pro ὁρμίνου ἀγρίου.*

CORNARII.

[i] *In his conuenit post vomitum, hormini syluestris semen cum vino potum, myrrhæ oboli* III. *absinthium, hyssopum, aut apij semen, aut piper, aut ligustri flos cum vino. Hîc Græca falsò habent pro ὁρμίνου, θερμίνου. Deinde σμύρνης <.η. nos ex Aetio & Nicandro fecimus obol.* III. *Postea ἀψινθίου & ὑσσώπου convertimus in ἀψίνθιον & ὕσσωπον, & κυπέρου ἄνθος ex Diosc. & Nicãdro in κύπρου ἄνθος.*

De Plumbo. Cap. LXIII.

PLumbi scobs aut lotura pota, similia inuehit argenti spumæ pericula: eadémque requirit præsidia.

De Argento viuo. Cap. LXIIII.

ET argentum viuum potum, eadem quæ spuma argenti infert, atque eisdem remediis qui id assumpserunt, adiuuantur,

iuuantur. adhæc prodesse ipsis videtur lac copiosè datum. cæterùm & hi vomitionibus sollicitabuntur.

De Veratro albo, thapsia, elaterio, agarico nigro, ruta syluestri, nigella, & pappis.
Cap. LXV.

HAbenda cura est, & eorum quæ iuuandi gratia exhibentur, sæpe verò non minora aliis pericula adferunt. cuiusmodi sunt superius commemorata, nempe veratrum album, thapsia, elaterium, agaricum nigrum. hæc enim strãgulatus excitant, aut magis quàm opus est, purgant: in quibus strangulationes, vt in fungis & similibus comprehensum est, curabuntur: nimias purgationes, iis quæ excretiones cohibent, sistimus. Iam verò quæ paululum nocere videntur, interim tamen pericula inferunt, negligi non debent: cuius generis est syluestris ruta, melanthium, [k] recentes pappi: flores autem sunt spinæ quæ cactos dicitur, in quibus solus vomitus adhibitus laborantes sanitati restituit.

Medicamẽta quædam vtilia aliquando nocere.

ANNOTAT. CORNARII.

k *De spina quæ Cactos appellatur, & de eius pappis vide Teophr. lib. 6. de plantis, vbi scribit lanuginosa semina auferenda esse, si quis fructum edere velit, satis declarans qui sint pappi, siue lanugines spinæ cacti. Athenæus verò lib. 2. Dipnosoph. Theophrastum citans, ait cactum Romanis dictũ esse carduum, & eam quæ cinara Græcis appelletur, ac κάρδον ac κάκτον idem esse, duabus saltem literis immutatis.*

De familiaribus ac domesticis, nempe Vino & aqua frigida. *Cap.* LXVI.

AQua frigida subitò ac cumulatim pota, vinúmque meracius, copiosum, dulce, præsertim à balneo, aut cursu, validísq; exercitiis strangulatus & dolores concitat. in quibus sanguinis dimissio protinus adhibita, & inanitio imminens periculum dissoluit.

PAVLI

PAVLI AEGINETAE LIBER VI. IOANNE GVINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.

*

Procemium Chirurgicæ.

CAPVT I.

QVoniam chirurgica in partes duas diducta est, vt vna sit quæ carnis vitia tractet, altera quæ [ossium, tam in rupturis quàm luxationibus comprehendat,]ab ea quę[carni seruit] in præsentia exordiemur, consueto & hîc vsi compendio. Rursus igitur à[superioribus]auspicantes quomodo caput, præsertímque eius vertex vratur, exponemus.

[ossiū morbos tam in fracturis, quàm in luxationibus curet]

[carnis vitiis auxiliatur]

[superioribus corporis partibus]

Quomodo caput aduratur in lippientibus, ægrè spirantibus, & elephanticis. Cap. II.

CVm humor oculis influit supernè, cúmque difficilis vrget spiratio quæ humiditatis excrementitiæ copia è capite [inferius] in thoracem transmissa, & particulas [indidem]continuo suo cursu offendente, contrahitur, †caput per medium hoc modo vrunt. Vertex ad cutem priùs tundetur cutis adusque os ferramentis candentibus nuclei modo rotundis aduritur: [quod, vbi crusta deciderit, raditur.] Nonnulli verò vbi idipsum os adusserint, [l] faciũt vt squama inde recedat exigua, quò facilè humores illinc perspiratu dissipentur euacuentúrq;, seruato diu vlcere, deinde sic ipsum ad cicatricem perducunt.[m] †At in [elephantiasi curanda,] quinque nonnulli crustas in capite excitant, vnam in priori

[deorsum]

[ibi sitas]

† Vstio per medium caput.

[id fit, vt carnosa cutis substantia, quæ scabro oßi adhærere non poteſt, cùm radula læuigatum fuerit, citius faciliúsque & renascatur, & oßi applicetur: id etiam fit, vt si quæ sanies ex vlcere stillans os humectauerit, ac vitiauerit, sublata ea parte oßis, ac derasa, quæ sanie perfusa fuit, nulla caries sequatur.] † Vstiones in elephantiasi. [Elephanticis]

parte

parte [supra sinciput,] alteram hac inferiorem, paulò [superius quàm frons habetur,] vbi ferè pili desinunt: ac aliam in occipitio, quod Græci Opisthocranion vocāt, reliquas duas iuxta ossa à squamis dicta Lepidoide [quæ superius aures conglutinant :] vnam ex his, parte dextra, alteram sinistra: atque ita pluribus squamis detractis, & copiam, & crassitiem humorum euaporatu ex [alto capitis deriuantes , lumina] offendi prohibent. Iam lieni quoq; aliud ferramentum adigunt, vt primo melancholici recrementi opifici per crustam in cute excitatam medeantur.

[in suprema ossis, quod βρέγμα dicitur, parte: ἀνωτάτω τοῦ καλουμένου βρέγματος: nēpe in vertice capitis, iuxta suturam sagittalem.]

[paululum supra aures.]

[profundo capitis educētes faciē: τὴν ὄψιν, i. τὸ πρόσωπον.]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Cùm humor oculis. *Liber hic sextus curationem tradit, quæ ferramentis & manu administratur. Certè difficilis existit, tum quòd nemo hæc eo ordine tractarit, tum quòd ij vnde transcripsit, non extant. Curabo tamen pro mea fide, vt nihil quod lectorem remorari poßit, indiscussum relinquatur.*

Ferramentis nuclei modo rotundis. καυτῆρας πυρηνοειδεῖς. *Græcè dicuntur πυρῆνες, extrema specillorum siue acuta, siue caua, siue rotunda. Hoc autem loco, rotunda vt vstio commodius administretur, aliqui nuclearia vocant instrumenta. Celsus tenuibus, retusisq; ferramentis ait lib. 7. de oculorum humoribus reprimendis sermonem faciens.*

At in elephantiasi. *Paulus hoc lib. 4. iam docuerat, nempe multos, ne in totum insanabiles fierent, ex capitis vstione seruatos.*

CORNARII.

l *squamam paruam excidere faciunt.* ἐμπίπτειν *falsò legitur pro* ἐκπίπτειν, *id est excidere.*

m *At verò in his qui ad elephantiasim inclinationem habent.*

Cùm humor capitis cutem inflat, eáque intumescit, & prementi digito cedit, Hydrocephalon dicitur. Cap. III.

SI humor natura aqueus capitis cutem subit, vitium propriè Hydrocephalon appellatur: † accidit autem pueris quàm primùm in lucem ædūtur, capite ab obstetricibus parùm dextrè presso, aut ex causa [latente,] aut ex vasis vnius, pluriúmue ruptura, & sanguine qui emanat in [ociosam inutilémque] mutato substantiam, aut materia ob meatuum raritatem resudante, ac inter cutem & membranam quæ caluariam integit, pericranion Græci vocant, erumpente: vel enim inter hanc, & cutem humor consistit, vel inter pericranion

† Hydrocephali causæ.

[interna]

[superuacuam]

nion & os, vel inter os & cerebri membranas. Cùm itaque cuti & membranæ caluariam integenti, humor interiacet, tumor ſequitur tactu mollis, concolor, indolens,[n] [turgidus, puluino ſublimi, & paucis particulis ſubiectus: digitis prementibus facilè cedit, & rurſus aſſurgit.] Quibus pericranion & os intercedit humor, reliqua ſanè reſpondent,[o] ſed tumor durior multò eſt, & lentè cedit, vt qui etiam [pluribus corporibus ſubſit,] dolórque magis vrget. Si inter cerebri membranam & os humor ſe receperit, tumor quidem erit, ſed qui prementi non cedat, neque tactu ſit mollis, tamen violenter preſſus cedat, ſiquidem os infantium recens adhuc compactum facilè cedit, præſertim cum ſuturis [rareſactis] humori tranſitus foras pateat: cognoſcitur ex facili inde, quòd humor cùm illum [conſtringere] volumus, ex aduerſo repreſſus in altum effugiat. Dolor his acrior obuenit, caput totum [in diuerſa agitur,] frons ipſis foras [producta eſt,] oculis cernunt inconniuentibus, & crebrius illacrymant. His igitur ceu deſperatæ ſalutis non eſt manus adhibenda, & ſi maximè nonnulli chirurgicorum terebra perforatum os exemerint, vt in capitis fracturis dicetur. At ſi intra cutem & membranulam quæ ſub cute caluariam cingit, humor ſit collectus, tumore quidem exiguo ſubſtante, vna linea per medium tranſuerſa caput incidendum: ſi membranulæ caluariam inuoluenti, & oſſi colluuies interueniat, magíſque caput inturgeſcat, duabus vtemur lineis per medium ſe mutuò ſecantibus: ſi magis adhuc ſit turgidum etiam, tribus, ad ſimilitudiem H literæ. Vbi [manu] humorem exemeris, inſertis linamentis commodè partem deligabimus, & vſque ad tertium diem œnelæo perfundemus, inde ſolutam medicamento [in linteolum illito] perſanabimus. Quòd ſi longiore ſpatio os [carnem non recipiat,] leuiter ipſum rademus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Hydrocephalon. *Celſus lib. 4. Inuenitur genus quod longum poteſt eſſe, vbi humor cutem inflat, eaq; intumeſcit, & prementi digito cedit, ὑδροκέφαλον Græci appellant.*

In ocioſam inutilémque mutato ſubſtantiam. *Oroſcius exponendum hîc cenſuit ἀργὸν, crudam, non attendens, quo modo in re medica crudum dicatur. Nam ſanguis nunquàm dicitur, poſt abſolutum ſanguificationis terminum crudus fieri, ſed mordax, acris. crudum*

[in altũ elatus, exiguo interuallo occurrẽs, digitis impreſſis facilè cedens, huc illuc locũ mutãs. vt Græcè pro διὰ ὀλίγου σώματος legatur διὰ ὀλίγου διαστήματος]

[interiectis pluribus partibus occurrat.]

[laxatis]

[premere]

[ἐξίσταται in tumeſcit, nõ διΐσταται. quanquam Albucraſis hunc locum vertens ſcribit, et ſignũ certius eſt, quod vides oẽs cõmiſſuras capitis apertas.]

[prominet]

[plana]

[quod linamentis illinimus]

[carne non obducatur]

dum verò aut semicoctum succum, sanguinem mutari, aut sanguinem minus elaboratum, ac crudum adhuc in perfectum degenerari. Gal. enim lib. de sanitate tuenda quarto concoctionem ponit crudorum, vel etiam semicoctorum humorum, eductionem acrium. At sanguis non consistit citra concoctionis terminum. Et si adhuc in venis etiam illis capitis semicoctus ac crudus existeret, tamen non diceretur extra vasa elapsus, in crudam mutari substantiam, sed putridam potius ac peregrinam. Qui enim extra instrumenta sua elapsus est, non potest non corrumpi. Crudus autem fieri, non item.

Puluino sublimi. *εἰς ὕψ⊙ κεκυρτωμένος, hoc est, in sublime elevatus, quemadmodùm pulvini in superficie tument, gibbero extãte.* κεκυρτωμένος.

Et quia paucis particulis subiectus. *Græca sic habent διὰ ὀλίγου σώματ⊙ ὑποπίπτων κατὰ τὴν ἐπίψαυσιν τῶν δακτύλων. At clausula hæc posterior κατὰ τὴν ἐπίψαυσιν segreganda est à priori, connectendáque sequentibus, in hunc modum, κατὰ τὴν ἐπίψαυσιν τῶν δακτύλων ῥαδίως ὑπείκων.*

Duabus vtemur lineis. *Hoc est duas diuisiones moliemur. Celsus vbique loquitur eodem modo, vt lib. 7. Reperti in Græcia sunt qui nouem lineis cutem capitis inciderent. Item Reperti sunt qui à capite rectè eas lineas ad tempora diducerent. Græcè est δυσὶ κεχρήμεθα διαιρέσεσι.* *Lineis incidere.*

CORNARII.

n In altum incuruatus, per exiguum corpusculum ad digitorum innixum occurrens, facilè cedens ac contra renitens.

o Tumor autem solùm durior est. Græcè falsò legitur μᾶλλον pro μόνον. μόνον σκληρότερ⊙.

Quomodo arteriæ diuidantur, Arteriotomia dicitur. Cap. IIII.

IN longis oculorum defluxionibus, tum vertiginoso affectu, arterias post aures incidere consueuimus. Radenda igitur posterior capitis pars, & digitis notanda est. Nam arteriæ situs ex loci pulsu facilè deprehenditur. deinde ipsam linea scriptorio priùs atramento ducta, duos digitos longa, vsque ad os diuidere oportet. p Quòd si in conspectum ita non venit, [incidendum] circiter trium digitorum interuallum, atque [tunc manus iniicienda,] sic vt arteriæ transuersim dissecentur, quousque & pulsatilis sanguinis fluor apparuerit, & [instrumentum os proprius accedat.] Vbi sat fluxerit sanguinis, membranula quę caluariam sub cute ambit, diuisa, ne [extensione] inflammationem contrahat, rasoque osse penicillum ex panniculo vulneribus debet insinuari, &

Quibus in affectibus arteriæ secandæ.
[metiẽdum post aures.]
[chirurgia vtendum.]
[ferrum os tangat.]
[alij sectione.]

[medicamento] quod linteolis illinitur adhiberi, q quòd si [remaneat etiam hoc os lene,] similiter id scalpello rademus.

CORNARII.

p *Hoc verò non occurrente, trium digitorum spatium ab auribus metiri oportet, & tunc chirurgiam adhibere, & arterias per transuersum dissecare, donec & fluxus sanguinis apparuerit pulsatorius, & organum contigerit os ipsum.*

q *Si verò etiam his nudum os permiserit.*

Quomodo vasa diuidantur, quæ Angiologia dicitur, eorúmque adustio sit administranda. Cap. V.

IN hemicranicis, & in iis, quorum oculos aut longus, aut etiam acutus dolor ex calida acríque fluxione infestat, adeò vt in temporum quoque musculis calor, [laxúsque tumor, œdema vocant Græci,] excitetur, omnes medici vasorum diuisionem probarunt. Derasis igitur primùm in temporibus pilis, digitis vasa notabimus, sic vt fomenta præcesserint, aut etiam ceruix ligata sit: vbi iam vasa oculis sese obiecerint, atramēto notabuntur, & cutis [ex lateribus,] tum sinistræ manus nostræ digitis, tum ministri leuabitur [ipsúmque vas superficiaria linea incidemus, deinde vbi totum penetrauerimus hamulis eleuatum] & à membranis vicinis instrumento quo illæ detrahuntur, denudatum, suspendemus vndiquaque liberum, etsi tenue vas fuerit, r per hamulum cæcum, [elato ei circunductóque membranam detrahemus, ita vt partem quoque ipsius apprehendamus.] At si magnum est duplex acu funiculus subiicietur, aut linum crudum, aut aliud quoddam validum, ac quamprimùm vas in rectum scalpello diuisum, sanguinis [quantùm satis est] fuderit, in vtroque extremo quod denudatum est, lino ligabimus, quod intercedit excisum, aut protinus, aut [cum soluetur] auferre conuenit. Nonnulli etiam candentibus ferramentis citra sectionem vasa adurunt plagis satis altis. vbi iam ferro negotium absolutum est linamentis carptis siccis vulnere oppleto, splenium quoque superaccommodatum deligabimus.

[medicamentum]
[os etiam membrana sua nudatū fuerit diu]
Quibus in affectibus vasorum sectio faciēda
[tumórque]
[oblique]
[et qua vas est, superficiariam cutis sectionē faciemus.
Deinde penitus cute secta, hamulis sublatū vas]
[elatū id ac contortū penitus incidemus, sic vt vtraq; pars eius retracta occultetur. Vel, sic excindemus

vt vtraq; pars arteriæ sese contrahat, & ita occultetur. οὕτως ἐκτεμοῦμεν ὡς ἑκάτερον αὐτοῦ μέρος συστελλόμενον λαθεῖν. *Sic enim Albucrasis cap.3.lib.2. [Albucrasis modū statuit ab vnciis tribus ad vnc. sex.] [cū soluentur quæ vulneri admota ligatura continebātur. Id autem vt author mōstrat cap.6. faciendum est post triduum, cessante iam aut sedata inflammatione: vel cum filum putre soluetur.]*

postquàm

poſtquàm ſolutum fuerit, medicamenta carni generandæ accommoda, tum arida, tum quæ linteolis concerptis illinuntur, nec non cicatrici inducendæ apta, ad curationem abſoluendam inducemus, nimirum vbi vincula deligaturæ computruerint exciderı́ntque.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Aut etiam acutus. *Fluxiones in oculos nunc longæ, nunc breues eueniunt, pro humorum in illos decumbentium ratione. Particula εἰ in Græco codice male pro ἢ poſita eſt.*

Aut etiam ceruix deligata ſit. *Vt ſcilicet magis conſpiciantur. Nam Celſus lib. 7. de eadem re tractans, frequens curatio eſt, venas in temporibus adurere: quæ ferè quidem in eiuſmodi malo tument, ſed tamen vt inflentur, magisq; ſe oſtendant, ceruix antè modicè deliganda eſt.*

Membranam detrahemus. *Codex Græcus viciatus eſt, vt qui ὑφ' ἓν habeat pro ὑμένα. In fine capitis ἀφθλωτικοῖς vertit cruſtam inducentibus, cum dicendum eſſet, cicatricem inducentibus.*

CORNARII.

r *Hamulo cæco id extentum & obtortum per totum penitus excidemus, ita vt etiam pars ipſius apprehendatur. Græca ſic habent.* τῷ τυφλαγκίστρῳ τοῦτο ἀνατείναντες καὶ περιστρέψαντες ὑφ' ἓν ἐκτεμοῦμεν, ὥστε καὶ μέρος αὐτοῦ λαβεῖν. *Significat* ὑφ' ἓν *idem quod* διαπὰξ *&* διαμπὰξ, *quibus infrà in hoc libro aliquoties vtitur, velut cap. 15. vbi itidem hanc circa vaſa magna & tenuia diſtinctionem præſcribit his verbis.* εἰ δέ τι διαιρεθὲν ἀγγεῖον ἐπισκοτίζοι τῷ ἔργῳ, βρόχῳ διαλάβωμεν αὐτὸ, ἢ διαπὰξ ἀποτέμωμεν, εἰ μὴ μεγάλα εἴη. *Dixit* διαπὰξ *penitus, & per totum, ſicut hoc loco* ὑφ' ἓν, *eadem ſignificatione. Vult enim parua vaſa ita diſſecari penitus, & per totum tranſuerſim, vt etiam pars ipſorum apprehenſa ſimul excidatur.*

Quomodo frons incidatur, Hypoſpathiſmum vocant.

CAPVT VI.

INſtrumenti ſpecies nomen adminiſtrationi dedit: vtimur autem Hypoſpathiſmo, in quibus fluor multus, & calidus in oculos defertur, facieſq; rubeſcit, & in fronte ſenſus quidam & diſcurſus veluti vermium, aut formicarum oboritur. Deraſis itaq; in fronte pilis iubebimus, vt inferior gena moueatur, cauenteſq; muſculorum ad tempora motionem, tres lineas rectas pari ſpatio diſtantes in fronte incide

In quibus affectibus hypoſpathiſmo vtendū.

mus, latas quidem ſingulas duos digitos, altas adúſque os, trium digitorum interuallo inuicem diſcretas. ſecundùm ſe-ctionem tenuem ſpatham ſubiicientes, à linea quæ in ſini-ſteriore tempore ad mediam tẽdit incipiemus, totum quod interiacet excoriantes cum membrana quæ caluariam in-cingit, deinde rurſus ſpathulam à media ad reliquam demit-temus. Deinde ſcalpri quod Scolopomachærion dicitur, a-ciem in primam coniicientes lineam, vt acutum ipſius latus carni quæ ab interna parte cuti cohæret accommodetur, retuſum verò oſſi. propellemus ipſum adúſque mediam li-neam, omnia à capite ad oculos deſcendentia vaſa præci-dentes, nõ autem vſque ad cutis ſuperficiem: rurſus à media ad poſtremam ipſum deducemus, ſimiliter vaſa amputan-tes. Vbi mediocriter ſanguis effluxerit, extuſis grumis, tria linamenta tortilia ſingulis inciſuris inſeremus, pannicu-lumq́; implicitum, aqua madentem, ſuperiniectum deliga-bimus. Poſtridie œnelæo non ſolum vlceribus reſperſis, ſed etiam temporum muſculis, auribuſq́; propter inflammatio-nem, tertio die cum ſolueris, ſuperfuſione diu vtendum, & baſilico roſaceo ſoluto [linamentis] inſertis curationem quæ reſtat, abſoluemus.

[vnctis linamẽtis ac]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Hypoſpathiſmus quaſi ſpatæ trãſmiſsus.

Hypoſpathiſmo. *Anonymus quidam Græcus inquit, Hypoſpatiſmus itaq; tribus fit ſuper frontem diuiſionibus poſt latiore ſpecillo quod ſpatonulam vocant, per corpora quæ interiacent, transmiſſo.*

Exilem ſpatham. *Hoc eſt gladioli modo latam Græce vocat Paulus ὑποσπαθιστῆρα. paulò poſt σπάθιον, quaſi dicas ſpathulam. Hac autem dictione vſus ſum nõ quidem latina, ſed medicis cognita.*

ὑποσπαθιστήρ.

Panniculumq́; implicitum. *Græci πτύγμα & πτυγμάτιον appellant. Galenus in commentariis de Chirurgia.*

πτύγμα.

Quid agendum in ſincipite ſecando, Periſcyphiſmum appellant Græci. Cap. VII.

In quo affectu periſcyphiſmo vtẽdum, & illius notæ.

IN quibus multa, & in [in alto] vaſa fluorẽ copioſum oculis tranſmittunt, ꝗ [tribus lineis tranſuerſis coronæ modo ſinciput ſecatur,] quæ ratio Periſcyphiſmus Græcè vocatur. Hoc morbo laborantium comites notæ ſunt tales. Primùm oculi alimentum non ſentiunt, exigui, & ad viſum impotentes ſunt, anguli eroſi, palpebræ exulceratæ, & pili ipſorum defluit, lacrymæ tenues admodùm & acres cum calore deferuntur. Dolor in alto capitis acutus & vehemens vrget, ſternu

[profunda] *[ſinciput tranſuerſim ſecatur]*

ſternutamentum [continuum.] Itaq; deraſo capite, tranſuerſam lineam ſine muſculorum in temporibus motus offenſa, vt dictum eſt, incidemus: quæ à ſiniſteriore temporum parte incipiens in alteram deſinat, habeátq; terminos, vbi motus nullus eſt, paulò ſuperius quàm frons habetur, ducta, ſic vt ſutura capitis per verticem tendens ad aures, Græcis dicitur στεφανιαῖα, vitetur. Leonides per mediam frontem lineam deducit. Cæterùm oſſe detecto, penicillis, aut linamentis plu ribus inuicem ſeparabimus [extrema diuiſionis] deligabimus, & vino oleóq; mixtis, vt priùs dictum eſt, aſpergemus. A ſolutione, cum inflammatio iam declinauerit, os radetur, quoad caro ſuppullulare incipiat, [rationémque carnis producendæ accommodabimus] medicamentis aridis in id efficacibus vtentes, quale eſt, quod recipit farinæ triticeæ partes duas, colophoniæ reſinæ partem vnam. Item quale eſt Cephalicum appellatum. Item quod ex pumice ad [carnem] creandam conficitur. [r] Nam cutis craſſiuſcula cicatrice denſata, & occluſa vaſorum ora per initia pituitæ impetum in oculos deferri prohibent.

[frequens]

[labra diuiſionis ac]

[ac tum rationem quæ carnem gignit, ſequemur,]

[cicatricem lego enim Græce ἐπουλωτικὰ, nō σαρκωτικὰ: id quod oſtendunt verba ſequētia, τῇ γὰρ οὐλῇ, &c. eſt quod lib. 7. Paulus medicamentū id eſſe ἐπουλωτικὸν tradit. Vide eius deſcriptionem.]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Periſcyphiſmus. *Citatus ſuprà Græcus author, memoriæ prodit, Periſcyphiſmus eſt, cum tranſuerſis lineis coronæ modo frons ſecatur.*

Penicillis. *Sic reddidi σφηνίσκοις, quæ linamenta dicuntur cunei modo intorta. Vndè quidam reddunt cuneolos ex linamentis.*

CORNARII.

q *In his periſcyphiſmum, id eſt inciſionem circum ſcyphium, id eſt caluariam adhibemus. περισκυφισμὸς ſectio inde nomen habet quod περὶ τὸ σκύφιον fiat. Eſt autem σκύφιον calua ſiue caluaria. Sic Paul. ſuprà lib. 3. cap. 22. aliquoties σκύφιον vſurpat, & infrà lib. 7. cap. 16.*

r *Cute enim per craſſiorem cicatricem denſata, etiam vaſorum oſcula concluſa, priorem fluxionem ad oculos, &c.*

De ſuperioris palpebræ ſutura, aliisq; modis.

CAPVT VIII.

GRæci appellant διστιχίασιν, cum naturali pilorum palpebræ ordini, alij præter naturam pili ſuccreſcunt: quod vitium ex fluida affectione contrahitur, quando humor qui influit, copioſus quidem, ſed roſionis & acrimoniæ expers

Diſtichiaſis quid.

fuerit. Nam acrior, aut ſalſus magis, aut alio quodam modo rodens, ſpatio temporis etiam naturales palpebræ pilos corrumpit. Interim igitur in hac affectione, ſutura vtimur: interim in Phalangoſi cum cilium introſpectat pilorum acie ſimul cum eo inuerſa, interdum etiam in palpebris relaxatis, quando naturales pili bulbum compungunt. Aeger itaque in ſedili collocabitur, vel aduerſus, vel à ſiniſtra, ſuperiórque palpebra inuertetur: ſiquidem longos habeat pilos, illos ipſos indice & magno ſiniſtræ manus digito apprehendemus: ſin admodùm breueis, acus filum ducens per medium cilium in exteriorem partem tranſmittetur, deinde per filum ſiniſtra manu ſublata palpebra dextra, cuſpide ſpecilli [poſt filum in rugas plicáſque coacta] inuertetur, & ſubtus [linea] interius quàm pili pungentes habeantur per cilium ducetur, à maiori angulo vſq; ad minorem pertinẽs. filo [s] autem poſt interiorem ſectionis lineam [ſubiecto,] pollice manus ſiniſtræ exiguum quoddam linamentum implicitum obiicientes, ſupercilium attollemus, aliáque parua linamenta implicita ſummis angulis imponentes famulo poſterius ſtanti iubebimus, vt palpebras [per ea attollat,] atque tunc lineam [veru modo] rectam, obeliæam Græci vocant, primùm ſcalpello ſuturis aptato incidemus paulò ſuperius quàm naturales pili exiſtant, ab angulo ad angulum tendentem, altam, vt ſola [poſſit cutis diuidi:] poſt eam, lunatam adhibebimus, incipientes quidem vndè & [veru ſimilis] linea inceperit, in tantam verò ſublimitatem tendentes, vt totam cutem quæ ſuperflua eſt circumſcribamus, deſinentéſque ſimiliter vbi & illa iam commemorata linea. Poſteà cùm cutis duabus lineis circumſcripta myrti ſimilitudinem repræſentet, angulo qui ad dextram noſtram ſpectet, hamulo transfixo totam hanc cuticulam excoriabimus, deinde vibicibus [t] ſpongia ter quatérve ablutis, oras vulneris contrahemus, à media auſpicantes, acum verò per ipſam [interiorem ſectionem] tranſmittentes: porrò filum ex lana eſto. Cæterùm quod eius ſuperfluum eſt amputabimus, non prope ſuturas, ſed vt circiter trium digitorum longitudo [otioſa] pendeat, eámque [per frontem exporrectam,] cum emplaſtro quodam conglutinante applicabimus, palpebræ autem pilos à ſuturis, cuſpide acus liberabimus. Hic igitur agendi modus & communis & ſecurus

Phalãgoſis.

[filo in poſteriora plicata]

[ſectio]

[recepto & extracto]

[ſuper iis diſtendat]

[ſagittæ modo]

[cutis diuidatur]

[ſagittalem vertere. ſic ὀβελιαίαν ſuturã caluæ interpretantur omnes]

[inferiorem ac rectam ſectionẽ ad ſuperiorem & lunatã]

[ſuperuacua]

[in frontem ſublatam]

curus eſt. Nonnulli excoriationem fugiunt, eóque poſt du-
ctam ſubtus[lineam,]volſella palpebris continendis accom-
moda, hoc eſt, ad palpebræ ambitum apprehendendum fi-
gurata, id quod[ſupereſt]cutis, eleuatũ, ſcalpro amputant, ac
ſuturas, vt comprehenſum eſt, adiiciunt. At ſi in parte ali-
qua ſolum palpebræ, ex pilis oriatur punctura, illi etiam ſoli
manum adhibere conuenit, deinde linamenta implicita po-
ſca madida imponemus, deligabimúſque imbuentes[ipſam
partem]poſca aquoſa vſque ad tertium diem, quo ligaturam
ſoluemus, ac ſuperflua fili parte abſciſſa oblinemus palpe-
bras vel croco, vel glaucio, vel aliquo collyrio, quod inflam-
mationem arceat, vt, croceno dia rodon. At ſi inflammatio-
nem ſuturæ patiantur, etiam emplaſtrum aliquod [lene]ipſis
ſuperaccommodabimus, "&[veluti lacte infuſo] oculum le-
niemus, laxiores autem redditas ſuturas [amputando ab-
ſtrahemus.] Notus mihi quidam eſt qui palpebra, vt dictum
eſt, excoriata, ſuturis non vteretur, ſed medicamento cica-
tricem inducente curationem abſolueret. Nam vulnere ad
cicatricem veniente, [palpebram ex parte attollens] pilos
extra inclinare coëgit. Quemadmodùm igitur alius quiſ-
piam ne excorians quidem palpebram, neque externis dua-
bus vtens diuiſionibus, ſed interiore ſolum adhibita, palpe-
bræ rugas digitis vel hamo attollebat, item duabus arundi-
nulis aut lamellis [quibuſdam] palpebræ longitudinem æ-
quantibus, latitudinem anguſti ſcalpelli, quod venis ſecan-
dis adhibetur, ſuperfluam totam cutem mediam prehen-
ſam conſtringebat,[vtriuſque] ipſius terminos[deuinciens.]
Atque hac ratione, tota poſterior cutis alimentum non ſen-
tiens, eóque emoriens, intra decimum aut plurimum quin-
tumdecimum diem cum arundinulis aut lamellis excidebat,
ita vt nulla ferè cicatrix appareret.

[ſectionem] *[ſuperuacuum eſt.]* *[ipſas ligaturæ faſcias]* *[molle]* *[& liquido quodam vt lacte, aut oui cãdido. Aetius cap. 69. libr. 3. Sect. 2. lanã ouo imbutã toti oculo imponit, vt ſuſpicer legẽdum eſſe καὶ ἐγχύτῳ τινὶ ὥσπερ ὠῷ, ἢ γάλακτι, vt verti]* *[amputatas cõtrahemus]* *[palpebra ſenſim ſublata]* *[quibuſdã ligneis]* *[vtroſque]* *[ſtringens]* *ἀναῤῥαφὴς καταῤῥαφὴ*

ANNOTAT. ANDERNACI.

De ſutura. *Titulus capitis habet περὶ ἀναῤῥαφῆς quæ dictio deriuata eſt à ῥάφῃ & ἄνω. Sicut inferius caput facit de καταῤῥαφῆς hoc eſt de ſutura inferioris palpebræ à κάτω & ῥάφῃ.*

Græci appellant. *διστιχίασιν. Celſus eleganter libr. 7. hanc dictionem interpretatur, Modo ſub ordine naturali pilorum alius ordo ſubcreſcit. Quo authore ego quoque verti, cum naturali pilorum ordini, alij præter naturam pili ſuccreſcunt: nihil tamen ex Pauli ſententia commutaui.*

φαλάγγω-σις.

Interim in phalangosi. *Phalangosis est cum pilorum subnascentium duplex, triplexve acies vel in superiore, vel in inferiore palpebra prouenit.*

πυρῆν. σμίλης.

Cuspide specilli. *Græcè est πυρῆνι σμίλης. At intelligendum venit apud Græcos πυρῆνα nunc pro cuspide accipi, nunc pro extremo quidem capi sed cauo, vndè aliquid infundi potest. Item rotundo, nucleóque, specilli. Hic igitur specilli cuspide palpebra in rugas, plicasq; aut sinum coacta quod κολπώσαντες significat, inuertitur. Dixi autem in rugas coacta,* pro inuoluta circa cuspidem.

κροκώδες. διὰ ῥόδων.

Vt croceno diarhodon. *Sic appellatur collyrion apud Paulum 7. lib. quod ex rosis inscribitur, adiecto croco in Græco codice κροκηρῷ habetur pro κροκώδει.*

Et veluti lacte infu. *Græcè est ὡς γάλακτι ἐγχύτῳ. Oroscius voluit instillato dici, quasi vero non etiam infundi dicantur in oculum medicamenta. Celsus. Quicquid inspergitur, auerso specillo infundi debet.*

CORNARII.

s *Filo verò post subiectionem extracto. Græcè habetur. τὸ δὲ ῥάμμα ὑποβάλλοντες μετὰ τὴν ὑπότομην. Sed legendum ὑπολαβόντες, id est vbi extraxerimus.*

t *Deinde vibicibus per spongias detersis, tribus aut quatuor suturis vulneris labia. Græcè habetur τρισὶν ἢ τέτρασιν ἀφαῖς. Sed legendum est ῥαφαῖς. Non enim ad spongiarum vsum hæc verba referuntur, de quibus verbum ἀποσπογγίσαντες quod præcedit vsurpauit, sed ad labia vulneris contrahenda per tres aut quatuor suturas.*

u *Et ouis lacti admixtis oculo infusis mitigabimus. Græca sic habent. καὶ ὡς γάλακτι ἐγχύτῳ τὸν ὀφθαλμὸν παραμυθησώμεθα. Et velut lacte infuso oculum mitigabimus. Qui loquēdi modus non videtur Paulo aut aliis Græcis familiaris esse, sed potius huiusmodi vt verba transponantur in hunc modum. καὶ ἐγχύτῳ τινὶ ὡς γάλακτι τὸν ὀφθαλμὸν παραμυθησώμεθα, id est & quodā infuso velut lacte oculum mitigabimus. Quare suspectum mihi est, ὡς γάλακτι, & legendum mihi videtur ᾠογάλακτι, velut etiam reddidi, ouis lacti admixtis. Nam Gal. lib. 4. κατὰ τόπους, lac muliebre, & tenuem ouorum liquorem, adhæc fœnigræci tum succum, tum decoctum ad oculorum dolores & inflammationes commendat. Habetur etiam vox ᾠόγαλα lib. 3. cap. 42.*

Quomodo palpebræ medicamento vrantur. *Cap.* IX.

Cur vrens medicamentum palpebris nō admouēdum.

VStionem palpebrarum ex vrente medicamento factā, omnes, vt vno verbo dicam, veteres damnauerūt, tum propter

propter medicamenti acrimoniam oculis insidiantem, tum quòd ex immodica vstione affectus nascitur, quem Græci Lagophthalmum appellant, in quo hiantibus palpebris qualicunque de causa lumen offenditur. Quoniam verò multi à pilis [semper] punctionem [experiuntes, [ne] vocabulum] *[aßiduam]* quidem suturæ frequenter audire sustinentes,] detinent plerunque *[patientes]* nos etiam inuitos, x tanquam aliis destituti præsi- *[mentionē]* sidiis vstionem per medicamentum adhibemus. Composi- *[cogunt]* tio verò medicamenti hæc recipit, calcis viuæ partes duas, saponis gallici vel cōmunis totidem. Quidam etiam aphronitri partes quatuor læuigatas lixiuio, aut saponario, aut alio è ficu, aut quercu, [aut] vrina pueri impubis excipientes *[ac]* mucrone scalpelli palpebræ iniiciemus, tantùm in myrtacei folij figuram, adurentes, quantùm etiam y in descriptione comprehenderimus. [vbi iam primo medicamenti impositu *[Quod si* cutis fuerit adusta,] eo spongia ablato rursus aliud iniicie- *primùm im* mus, tam diu id cuti inhærere sinentes quousque nigrescat. *posito cutis* Sin id nō assecuti fuerimus, etiam tertiò inducetur. Postquā *perusta non* verò cutis nigruerit, & reliquum iam crusta oborta medica- *fuerit phar-* mentū ablueris, & balneis & superfusionibus, quousq; crusta *maco]* deciderit, vtemur. Inde rasilibus linamentis & [penicillis te- *[collyriis le* neris] cicatricem molliemur. *nibus]*

ANNOTAT. ANDERNACI.

Vrina pueri impubis. *Oroscius ἀφθόρου vult à me exponi, venerem non experti. At ego Plinium secutus dixi impubis. Ante pubertatem enim venerem exercere nequeunt pueri. Hermolaus aliiq; docti viri eo quo ego modo sunt interpretati. Sequente capite in Aldino exemplari habebatur, οὐδὲ γὰρ, vbi ipse ὃν relatiuè legendum censet: at ego ex Ruellij exemplari & sensu sine ὃν in hunc modum corrigendum dico, δεῖ γὰρ αὐτὴν τὴν οὐλήν, &c. In vndecimo capite pro διστυχίαν, facito διστιχίαν.* — *Vrina impuberis.*

CORNARII.

x *velut in rebus desperatis vstionem per medicamentum adhibemus. Legendum Græcè, ὑπουργοῦμεν, id est administramus, adhibemus.*

y *quantum etiam in sutura detraxissemus, pro ἀναγραφῇ legendum ἀναῤῥαφῇ.*

Si oculus cute non obtegatur, Lagophthalmum dicitur. Cap. x. *† Lagophthalmi causa, & curatio.*

LAgophthalmon vocant, cum superior palpebra sursum retracta est. Accidit †autem hoc vitij, aut naturaliter, aut

[*vulneris vel vlceris: ἢ δὲ οὐλῆς ἢ τ' ἕλκους ἢ ῥάμματος*] [*& pinguia*] [*linamentis exceptum, ἐμμοτον ἀναλελημμένον*] *Palpebræ inferioris affectus & curatio.*

ex cicatrice [vulneris,] [z] eiúsq; vel sua sponte facti, vel ex sutura, vel vstione, vt nuper dicebamus, parùm dextrè administrata: in qua etiam solùm mediocris emendatio fieri potest, si palpebra crassitiem amplam habeat. conuenit enim ipsa cicatrice diuisa, & oris per linamentum diductis, etiam deligatura prorsus vsq; ad absolutam curationem vti. ita vt non nimium sicca, sed relaxantia magis [vnguina] adhibeantur: quale est fœnugræci succus superfusus, & basilicum tetrapharmacum [quod linteolis illinatur resolutum.]

ANNOTAT. CORNARII.

z *& hac aut sponte, &c. Græcè legendum, καὶ ταύτης αὐτομάτως, &c. refertur enim ad vocem οὐλῆς, id est ad cicatricem, vt respõdeat etiam sequenti voci γεγωνημένης.*

De inferioris palpebræ sutura & vstione per medicamenta. Cap. XI.

[*ἔσω τρέπεται introrsum vertitur. Si enim introrsum nõ vertitur, pili oculi bulbum nõ pungunt, quod autor ait*] [*distichiasin*] [*sed ordine incisionum mutato*]

QVot † pilorum affectibus superior palpebra opportuna est, tot etiam inferior. Etenim vltra naturæ suæ modum excrescens, [inuertitur,] & phalangosim, & [distichiam] sustinet. Eodem igitur modo quo in superioris palpebræ sutura, vtendum est, [ordine inuerso:] primùm lunata incidi linea debet, ne sanguinis fluor opus impediat, deinde recta. Subtus vitanda est sectio, quoniam palpebra inferior pondere suo, [genuino] promptè inuertitur. Cæterùm reliqua curatio in superioris palpebræ sutura tractata, hîc quoque conueniet, præter quàm quòd filorum [excessus] fronti non sint agglutinandi. At si in hac etiam affectione manum extimescens, vstionem potius è medicamẽto deligas, hanc quoque iam traditam habes.

De Estropio. Cap. XII.

[*natiuo ac insito.*] [*reliquiæ*] † *Inuersionis palpebræ causæ, & curatio.*

QVemadmodum † superiori palpebræ vitium vocatum Lagophthalmõ, ita inferiori Ectropion oboritur: verùm id intercedit discriminis, quòd hoc non è natura prouenit, sed nonnunquam ex relaxatione, quam medicamenta in id efficacia, inflammatione præcedente concitarunt: nonnunquam [ex sutura, aut inartificiosa vstione] palpebra inuertitur. [Acu igitur] duo lina trahente [carunculam] transsuemus, à sinisteriore angulo ad dextrum deducta. Deinde

[*ob hypersarcosin, aut suturam, aut inartificiosam vstionem*] [*Curatio hypersarcoseos*] [*carnem superuacuam*]

lino

lino vtrisq;[ipsius]extremis[admoto,carunculam per acum attollemus,]atque ita ipsam scalpello excindemus,auferentes simul cum ea & acum. Atque si figuram palpebra receperit,& æqualiter sit conuersa,satis manu profectum est. Sin autem posteà quàm caro fuerit ablata, adhuc inuertatur, auersum scalpellum quam partem Græci Cyathiscum nominant, [b] iuxta cuspidem, palpebræ sectæ subiiciemus. ac in externa illius parte duas incisas lineas, à duobus factæ sectionis angulis,auspicantes,in acutiem quandam ducemus, eásque in vnum cogentes, particulam Græcorum literæ Λ similem amputabimus, vt eius acuta pars infrà spectet oculum,latitudo suprà,cilium appellatum respiciat.[Secundum hoc]diductas oras acu ex lana filum ducente committemus, duabus suturis contenti. Quòd si verò suturæ,aut vstioni fertur acceptum Ectropion, [etiam sub inferioribus] palpebræ pilis per ipsam primam cicatricem lineam simplicem incidemus, labrísque diductis, linamenta inseremus, ac aliis præsidiis,quæ in Lagophthalmis comprehensa sunt, vtemur, præterquam fomentis, vsque dum sutura fuerit conglutinata.

[suis] [connexo, carnem supernacuam attollemus] [Hoc facto] [præter duas internas sectiones etiam sub inferioris]

ANNOTAT. ANDERNACI.

De ectropio. *Inferioris palpebræ vitium est, quod parum sursum attollitur, sed pendet & hiat, neque potest cum superiore committi, vt ait Celsus.*

Ectropium oboritur. *Vide librum septimum Aetij. Inuertuntur palpebræ nonnunquam exulceratione præcedente, & carne ipsarum adaucta: nonnunquam ex duriore cicatrice.* *Ectropium*

Auersum specillum. *Ita exposui autoribus Celso & Scribonio, vt etiam anteà annotaueram. At Græci τ̃ κυαθίσκον τ̃ μήλης videntur sæpè confundere. Nunc pro cauo, & ad fundendum apto specilli extremo, nunc pro acuto & in cuspidem abeunte accipitur, vt hoc in loco. Celsus etiam libro quinto. Quicquid, inquit, inspergitur, auerso specillo infundi debet. Item libro septimo, Nam quod paruulum est, super inguen in aluum vel digito, vel auerso specillo repellendum est. Iterum vulnus digitis, vel auerso specillo dilucendum est, vt torquentibus exitus detur: iisq; effusis tum diutius pura vrina descendat. Scribonius compositione 227. At quarto die auri scalpro auerso, quam partem κυαθισκὸν Græci vocant sensim tentare, mouere abalienatum oportet, quo celerius excidant hæmorrhoides.* *Celsus.*

CORN,

CORNARII.

a *& intro conuersa fuerit. Legitur ἴσον pro εἴσω.*

b *iuxta externam partem sectæ palpebræ subiicimus, & iuxta internam palpebræ partem, &c. pro ἔξω lege ἔξω.*

De Anabrochismo & vstione ferramento adhibenda.

Cap. XIII.

IN quibus haud multi palpebræ pili habentur, qui oculum irritent, sed circiter vnus, aut duo, aut plurimùm tres, inuicem propinqui, Anabrochismum Græcè dictum, probamus, ísque fit hunc in modum. Per acus tenuissimæ auriculam capillus muliebris, aut simplicissimum byssinum linum transmittitur, duobus simul extremis commissis, vt quod inseritur [duplicem] habeat ansulam, alterúmque huiusmodi filum, aut capillus ansulæ initiatur: traductáque acu per cilium vbi [pili enati apparent] pilum, pilósue ansulæ [impositos, auriscalpio detrahemus.] Et siquidem palpebræ pilus prehensus est, ansulam attrahimus. Sin verò vnus, aut plures exciderint, per iniectum [principium] rursus ansulam deorsum trahemus, iterúmque pilo, seu pilis in eam positis, attrahemus. At si vnus duntaxat pilus gracilis oculum pungat, etiam alterum ex naturalibus palpebræ pilis simul euellemus, inunctum prius gummi, aut alio quodam glutinante, deligabimúsque donec pilus coalescat. Nonnulli autem vstionem præponunt Anabrochismo: palpebram inuertunt, extractoq; vulsella pilo pungente siue vno, siue duobus, vel etiam tribus,[c] candens aut specillum, quod vtroq: extremo in cuspidem abeat, aut auriscalpium, aut eiusmodi aliquod tenue instrumentum loco adigunt, vnde pilus, pilíue sint euulsi. Sic enim cute densata, nullus pilus enascitur.

[sic duplicatum]
[pili præter naturalem ordinem nati apparēt]
[melotide iniectos sursum trahemus]
[principio capillum]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Anabrochismum Græcè dictum. *Nulla est apud Latinos dictio, quæ anabrochismum significat. Deriuatur à βρόχη, & ἀνὰ, quasi illaqueationem dicas. pili autem ansulis ex filo factis comprehensi euellantur, vt non sit quod Oroscius damnet, pilorum euulsionem à me dictam, quæ per filum administratur.*

Auriscalpio. *Græcè est, μήλωτις, quod deductum est à μήλη, hoc est specillum, & οὖς, ὤτος, auris. propriè enim auribus destinatum est. Dicitur etiam μηλωτρίς.*

Specillum quod vtroque extremo in cuspidem. *Malè in codice Græco habetur διαπύρινον pro διπύρηνον. Quod instrumentum*

tum est duplici cuspide præditum. Nam πυρῆνα extremum, ac summam cuspidem, seu nucleum, seu capitulum exponunt.

CORNARII.

c Specilli bicipitis caput, aut auricularium specillum, aut tale quoddam tenue instrumentum igne candefactum adigunt loco. Græca sic corrigenda. διπύρηνον ἢ μηλωτίδα, ἤ τι τοιοῦτον λεπτὸν ὄργανον πεπυρωμένον προσάγουσι τῷ τόπῳ.

De Hydatide. Cap. XIIII.

HYdatis pinguis quædam est substantia, palpebræ cuti præter naturam substrata. In aliquibus autem, & præsertim pueris ceu natura humidioribus augescens, [malorum superuenientium] causa redditur, dum oculum pondere suo grauat, eoque fluxionem excitat. palpebræ igitur ipsis subter supercilia aquam inter cutem repræsentant, nec vt par est sursum possunt attolli. [d] Si verò digitis ipsas deprimamus, inde digitos separemus, quod medium intercedit, inflatur. Horis autem antelucanis potissimùm defluxione tentantur, neque contra solis splendores cernere sustinent, sed [tamen] illacrymant, continuísque lippitudinibus infestantur. Figurato igitur commodè ægroto, digitis duobus, indice & medio paululum distantibus palpebram constringemus, collectionem quandam Hydatidis ad medium digitis interpositum molientes. Ministro autem posterius stanti, capútque ægrotantis firmiter continenti iubebimus per medium supercilij palpebram modicè attollat. Nos sumpto in manus scalpello, ipsam per medium linea transuersa diuidemus, non maiore quàm in sanguinis per venas detractione fieri solet. alta verò vt totam cutem diuidat, vel etiam Hydatidem ipsam attingat, sed cura omnino debet adhiberi. plerique siquidem altius demisso scalpello, vel membranam quæ à cornu similitudine Ceratoides dicitur, violarunt, vel certè palpebræ musculos conuulnerarunt. Atque si quidem protinus Hydatis in cõspectum venerit, ipsam extrahemus, sin minus iterũ diuisionem leuiter moliemur. Vnde si apparuerit digitis cum linteolo molli apprehensam huc, illuc, nonnunquam etiam circumactam mouendo extrahemus. vbi ablata fuerit implicitum panniculum posca madentem impositúmque deligabimus. Sunt autem qui & læuigatum salem specilli capitulo diuisionibus inserant, vt si ex Hydatide quippiam fuerit relictum, ipsam consumat. postquam

Vesica palpebræ quid.

[multorum syptomatũ]

[tremebũdo oculo]

Curatio.

solueris

ſolueris ſi deſit inflammatio collyriis quæ illini poſſint, aut lycio, aut glaucio, aut croco curationem expediemus. Sin inflammatio vrgeat, cataplaſmatis ad ea inſcriptis, aliiſque præſidiis medebimur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Palpebræ cuti præter naturam. *Codex deprauatus Græcus* τοῦ βλεφάρου δέρματι κατὰ φύσιν *habet, pro* παρὰ φύσιν.

Collectionem quandam. *Ita expoſui,* συναγωγεῖν τινὰ τὸ ὑδατίδος, *hoc eſt congregãtes aliquo modo hydatidem intra digitos.*

CORNARII.

d *Et ſi digitis diſparatis eas compreſſerimus, id quod in medio ipſorum eſt, inflatur.*

De palpebris commiſſis. *Cap.* XV.

Palpebrarum coalitus, & curatio.
[oculi difficilem motum]
[melotide]

SVperior palpebra interim cum inferiori cilio coaleſcit, interim cum membrana adnata, interim etiam cum ea quæ ob cornu ſimilitudinem Græcè Ceratoides appellatur, ac [e] morbus[oculum tractatu difficilem]efficit. Cõuenit igitur vel [auriſcalpio ,] lato palpebræ ſpatio ſubiecto , vel ea per hamulum eleuata , coalitum ſcalpello ad pterygia excidenda idoneo diſſoluere, cura adhibita ne cornea membrana vulneretur, atque inde procidentiæ occaſio fiat. Vbi inciderís, ſucco in oculum infuſo linamentis palpebras diducemus , ne rurſus commiſſura fiat, lanaque ouo madente impoſita poſt tertium diem extenuantibus & quæ cicatricem inducunt collyriis vtemur.

ANNOT. CORNARII.

e *Et hic morbus oculum ad functionem ſuam impeditum efficit.*

De Chalaziis. *Cap.* XVI.

Grãdo palpebræ quid, & curatio.

CHalazium otioſi humoris in palpebra concretio eſt: quæ ſi ab exteriore parte palpebræ coaceruetur, ſcalpello extrinſecus tranſuerſa linea incidi debet: deinde auriſcalpio , vel aliquo huiuſmodi inſtrumento Chalazion auferemus. Quòd ſi magna eſt diuiſio , aut dehiſcit , ſuturis oras committemus , ac emplaſtro vtemur. Si exigua eſt , omiſſis ſuturis, curationem abſoluemus. Si ab interiori parte fuerit, vt per cartilaginem ipſa perluceat, inuerſa palpebra & tranſuerſim intus diuiſa, Chalazion tolletur: quo facto, muriam vulneri infundemus.

De Verrus

De Verrucis & Encanthide. Cap. XVII.

PAlpebrarum verrucis, & in maiore angulo encanthidibus appellatis vulſella prehenſis, ſcalpelloque amputatis chalcitidem læuigatam imponemus.

Verrucæ palpeb. & encanth. ſublatio.

De vngue oculorum, quod Pterygion à Græcis vocatur. Cap. XVIII.

PTerygion neruoſa membrana eſt, quæ ab oculi angulo maiore plurimùm initium capiens, per minorem ad [interiora] progreditur, officítque oculo, quòd motum ipſius, bulbi contractione impediat, & quòd progrediens, totam pupillam contegat. Quùm igitur facilius curationem recipiant, quæ tenuia ſunt, & albicant, hunc in modum admouenda manus eſt. Diductis palpebris, vnguem hamulo modicè inflexo exceptum attollimus. Acum verò, pilum equinum, & linum validum ducentem, ac paululum inflexam per ſumma ad vnguis dimidium traiicimus, & lino quidem vnguem deligatũ ſublimem eleuamus, pilo autem partem pupillæ proximam deſecantes, vſq; ad extremum excoriamus, reliquam partem maiori angulo vicinam ſcalpello ſuturis dicato ex baſi abſcindimus, ita vt anguli carunculam relinquamus, ne ea ablata, humor poſtea ſemper deſcẽdat, Rhyada Græci vocant. Aliqui lino vnguem eleuatum vt diximus, ſcalpello in id accommodato, totum illum excoriãt, cauentes ne à cornu dictam Ceratoidem tunicam attingant. Poſt manus adminiſtrationem momento ſalis in liquorem detriti loco iniecto, lanam ouo imbutam illigabimus. Ab huius ſolutione, muriam ipſis liberaliter inſtillabimus. Si inflammatio ſubſecuta fuerit, ad eam inſcriptis auxiliis ſuccurremus.

Vnguis oculi quid.

[exteriora. ἐπὶ τὰ ἔξω]

Curatio.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Pterygion. *Celſus libro ſeptimo ita ſcriptum reliquit, Vnguis verò quod πτερύγιον Græcè vocant, eſt membranula neruoſa oriens ab angulo, quæ nonnunquam ad pupillam quoque peruenit, eiq; officit, &c. Hunc ego imitatus, dixi vnguem oculorum.*

πτερύγιον.

Hamulo modicè inflexo. *Græcè eſt ἀγκιστρῷ μικροκαμπεῖ. Celſus eleganter dixit hamulum paulum mucrone intus recuruato: alibi, hamulo intus recuruato.*

De Staphylomate. Cap. XIX.

STaphyloma eſt tunicæ Ceratoidis, vnà cũ Rhagoide, debilitatæ aut vitio defluxionis, aut exulcerationis, eleuatio. Admouemus autem huic vitio manũ, nõ vt viſum abo-

Staphyloma quid.

Curatio.

litum restituamus (nam id fieri nequit) verùm vt modera-
tum ægrotanti decorem conciliemus. Itaque acu ab infe-
riore parte sursum per basim Staphylomatis traiecta, deinde
alteram acum duplex linum ducentem ab angulo qui ad ma
num spectat, ad alterum per basim Staphylomatis transmit-
tere oportet, manentéq; prima acu, duplici lino amputato,
Staphylomatis aliam partem sursum, aliam deorsum filis de-
uincire : atque tunc acu detracta lanam oui liquore imbu-
tam imponere. Post solutionem blandis infusionibus ocu-
lum lenire, donec fila simul cum Staphylomate decidant.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Staphyloma est. *Celsus nomen Staphylomatis probè exponit li-
bro septimo. In ipso autem, inquiens, oculo, nonnunquam summa at-
tollitur tunica, siue ruptis intus membranis aliquibus, siue laxatis,
& similis figura acino fit, vnde id Staphyloma Græci vocant. Ita-
que κύρτωσις rectè exponitur eleuatio. Nam alius quidam Græcus
dixit μετεωρισμός.*

De oculis purulentis, qui Hypopyi dicuntur. Cap. XX.

[*Cap.9.lib. 14.meth.*]

Iustus medicus ocularius qua arte hypopyos oculos curabat.

[*impingeret*]

DE oculis purulentis [Gal. verba] apponere abundè est,
quæ in eum modum habēt. Nostra ætate medicus qui-
dam ocularius cognomento Iustus, etiam concussione ca-
pitis plerosque hypopyos persanauit. collocans enim eos in
sella rectos, ac capita ipsorum vtrinque à lateribus compre-
hendens, mox quatiebat, adeò vt pus ipsis descendere palàm
videremus. mansit autem deorsum propter grauitatem sub-
stantiæ, tametsi hypochymata nequaquam manerent, [f] nisi
quis admodum diligenter ea [infarxisset.] Ac progressus
iterum idem Galenus inquit : frequenter autem multum si-
mul puris vacuauimus tunica ea diuisa, quæ cornu speciem
refert, paulò supra locum quo vniuersæ inter se tunicæ cō-
mittuntur. nominant autem locum Græci nunc Irim, nunc
Stephanem, hoc est coronam. Hoc quidem Galenus in com
mentario de morbis curandis prodidit. Cæterùm post puris
euacuationem, vlcus ex mulsa aut fœnugræci succo, melle
addito infusionibus repurgantes, deinceps reliquam purga-
tionem accommodabimus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

ὑπόπυοι.

De purulentis Galeni verba. *Græce purulenti ὑπόπυοι dicun-
tur, cùm scilicet totum oculi orbem, aut eius dimidium pus occupat.*

Histor

Historiam apud Galenum habes in Methodi medicatoriæ libro quartodecimo.

Nisi quis admodùm diligenter. *In Codice impresso Græcè habetur,* εἰ μὴ πάνυ τις ἄκρῶς. *Deprauatè nimirùm pro* εἰ μὴ πάνυ τὶς ἀκριβῶς.

CORNARII.

f *Si non valde occuratè ipsas (subaudi suffusiones) quis constringat.*

De suffusis. *Cap.* XXI.

SVffusio,[ociosi]humoris in cornea membrana iuxta pupillam concretio est, quæ visum impedit, aut certè ne clarè oculus cernat, efficit. Accidit potissimùm ex perfrictione ac imbecillitate spiritus visorij, eóq; senes magis & longo morbo confectos inuadit. fit etiã ex vomitu violentiùs concitato & ex ictu, aliísq; pluribus de causis. Verùm de iis suffusionibus quę nondum radices egerunt, nullam manus administrationem requirentibus, tertio libro comprehensum est. In hoc autem eas quæ iam confirmatæ sunt & ex toto concreuerũt, notis suis describemus. Omnes igitur suffusione laborantes lucem vident aut multam aut paucam, eóque discrimine suffusiones ab hebetudine & glaucomate separamus, tum eò quòd hebetudinem & glaucoma experti lucem omnino nullam cernunt. Rursus igitur Galenus docebit te suffusionum & concretionem & differentiam, item quomodò his manu mederi conueniet. Oculus suffusione tentatus concluditur, & palpebra magno digito ad oculum premitur, eíque adducitur, simúlque hac illac exprimitur, dein de oculo aperto & mente ei adhibita suffusionem conspicimus. In iis enim quibus humor nondum coaluit, fusio quædam ex digiti impressione oboritur, ac primùm latior apparet, rursus in suam & figuram & magnitudinem recurrit. At in confirmatis suffusionibus nulla immutatio nec latitudinis nec figuræ ex impressura obuenit. Quoniam verò commune hoc est indicium, & eorum in quibus modicè, & illorum in quibus suprà modum humor concreuit, colore ipsos discernemus. Nam si ferri aut marinæ aquæ aut plumbi colorem suffusio habeat, moderatè coaluit, & ad eductionem idonea redditur: si verò gypso & grandini similis color suffusionis est, suprà quàm par est concreuit. Sed quia hæc à Galeno didicimus, collocato ægrotante ad-

Quid suffusio, & eius causæ.

[inutilis & supernacui]

Suffusionis confirmatæ & non confirmatæ discrimen.

Curatio per chirurgiã.

uerſo lumine citra ſolem, oculum ſanum accuratè deligabimus, & diductis alterius palpebris recedemus ab iride appellata ad minorem angulum, quantum ſpecilli cuſpis ſpatij continet, atque tum punctorij ſtili mucrone locum deſignabis quem puncturus es: in ſiniſtro quidem oculo dextra manu functionem obiens: in dextro autem ſiniſtra. Atque inuerſa punctorij ſpecilli acie quæ ad extremum rotunda eſt, valenter impingimus, & partem deſignatam vſque ad vacuum intus ſinum penetramus: idque tam altè fiet, quàm pupilla ab iride nuncupata diſtat. Ex ſuperiori igitur parte vertici ſuffuſionis ſtilum punctorium adigentes, (videtur autem conſpicuè ferrum, quod tunica cornea pelluceat) humoris colluuiem per ipſam in ſubiecta loca deriuabimus. Et ſi protinus educta fuerit, ſiſtemus quieſcentes paululum. ſin autem recurrerit, rurſus ipſam deducemus. Euacuata ſuffuſione, ſtilum tollemus, leniter circumuertendo. g Poſt hoc oculo aqua eloto pauxillum ſalis cappadocici inſtillabimus, lanámque oui luteo cum roſaceo madeſcentem impoſitam deligabimus, ita vt ſanum quoque oculum comprehendamus, ne vnà commoueatur. Cæterùm collocantes ægrum in domuncula ſubterranea iubebimus prorſus ipſum conquieſcere, tenui vti victu, adúſque ſeptimum diem illigatum, niſi quid prohibeat. Poſt hunc ſolutis ligaminibus viſum experiemur, oſtendentes ei res quaſdam viſibiles, quod dum manu curamus, aut poſtea, fieri diſſuademus, quòd ex continuo nimium intuitu promptè rurſus ſuffuſio repleatur. Si inflammatio vrgeat, etiam ante ſeptimum deligatura ſoluta, aduerſus hanc pugnabimus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

ὑπόχυμα.

Suffuſio. *Latini interpretantur ὑπόχυμα, ſuffuſionem. Barbari Cataractam. Alibi Celſus etiam ὑπόχυσιν nominat.*

Lanámque oui luteo cum roſaceo. *Hunc locum Græcè ita habemus* ἔριον λεκιθῷ ᾠοῦ σὺν ῥοδίνῳ δεθέν.

CORNARII.

g *Et ſolutum in aqua modicum ſalem cappadocicum oculo infundimus.*

Quid ægilops.

[in abſceſſum facilè tranſiens, quod oſtendit Aetij de hoc morbo tractatio.]

De Aegilope. Cap. XXII.

AEgilops, tumor eſt [abſceſſorius] inter maiorem angulum & nares proueniens. Vix curationem admittit, tum partium tenuitatis cauſa, tum periculi, ne oculus conſortij

lege

lege indolescat. Si igitur per summa ruptus fuerit abscessus, totum id quod eminet vsque ad os excidendum. Et si ad [malas] subluuies deciderit, totam ipsam [explicabimus,] os autem cariem nondùm sentiens, rademus. Quòd si iam carie vexatum est, ferro candenti acuto ac in cuspidem abeunte, aduremus, spongia frigida madente, oculo imposita. Sunt qui post carunculæ excisionem terebra vsi, humorem, aut pus in nares deriuarint. Nos autem satis habuimus eousque solùm ferramentis ad Aegilopem accommodatis adurere, vt squama abscederet. Ab vstione lenticula melle adiecto quod Phacomeli vocant, vel malicorio cum melle reliquísque siccantibus præsidiis vtemur. [h] At si Aegilops serpat ad angulum, [summáque inuadat, nequaquàm] tunc scalpello, quo aut pterygia, aut venas secamus, [media anguli parte ad abscessum resoluta, carnes] ex alto educemus, item mediocriter desiccabimus. Vitri autem puluis tenuissimus ipsis insparsus, mirabiliter desiccat. Ad hæc aloë similiter cum [fuligine] thuris. Reliquam verò Aegilopum medicinam, tertio libro sumus executi.

Curatio.

[malam]

[detegemus]

[ac in superficie prorsus non vergat]

[corpus in anguli medio sitū ab abscessu separantes carnes]

[polline]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Et si ad malas, subluuies. *Hoc est si ad genas humoris impetus deciderit. Paulus dixit,* καὶ εἰ πρὸς μῆλον ἐπισκήπτοι ἡ ὑποφορά.

Ab vstione lenticula melle adiecto. *In Aldino exemplari habebatur omphacomeli, cuius descriptionem habes septimo Pauli inter potiones dulces. At hic nihil proficit. Sed phacomeli, legendum, quod est lenticula melle addito, vt superius* τηλόμελι *fenugræcum melle adiecto, item malicorio ex* σιδιωτῷ *reddidimus, à* σίδια *deriuatum.*

Phacomeli. τηλόμελι. σιδιωτόν.

CORNARII.

h *Si verò ad angulum repit ægilops, & omnino non ad summam cutem, tunc scalpello pterygiis destinato, aut venæ incisorio, corpus id quod inter angulum vsque ad abscessum est exoluimus, & carnes ex profundo educimus.*

Si meatus auditorij non perforati sint. Cap. XXIII.

Hic affectus à prima natali die contrahitur, membrana quadam auditorium meatum obstruente, nunc per summa, nunc in alto: posteà accidit præcedente in audiendi meatu exulceratione, si quidem caro supernascens ipsum occludit. Itaque si membrana auditum impediens altè in-

Auditorij meatus obstructio, & causæ.

Curatio. hærescit, difficilis erit administratio. Tentandum tamen est, tenui quodam instrumento ipsam incidere. si in summo fuerit, scalpro quod Græci Scolopomachærion appellant, hanc diuisam, vbi vsus exigat, etiam auferemus. At si caro supercreuerit, hanc pterygiis apto scalpello aut specillo polypis idoneo tollemus, deinde tortile linamentum ex viliore panniculo, spatioso meatus sinui aptatum aqua imbuemus, inuolutúmque chalcitide læuigata, aut huiusmodi quodam arido in meatum demittemus, ne rursus caro enascatur. Si inflammatio malè habeat, protinus id [auferemus:] Si fundat sanguinem meatus, spongiam aqua frigida imbutam imponemus, aliísque conuenientibus vtemur remediis.

[auferemus ac eius loco alterum cerato rosaceo illitum immittimus, donec inflãmatio sedata fuerit: deinde vlcus queusq; sanatũ fuerit, cõueniẽtibus remediis curamus. Si fundat, &c. Ea verba deesse puto, sic enim legit Albucrasis qui curationem hãc ex Paulo ad verbum transscripsit.]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Hic affectus à prima. *Celsus septimo penè eadem habet, Solet inquiens, tamen tumere, vel à prima natali die protinus, vel posteà facta exulceratione, deinde per cicatricem aure repleta, vt foramen in ea nullum sit, eóque audiendi vsu careat. &c. Græci vocant πόρους ἀτρήτους. In titulo malè per iota ἀτρίτους impressum est.*

Posteà accidit. *Hoc est, post natalem diem accidit hoc vitium, si præcesserit exulceratio.*

Ad ea quæ in meatum auditorium inciderunt extrahenda.

CAPVT XXIIII.

Solet etiam in aurem incidere, non modò calculus, sed etiam vitrum, faba, & siliquarum grana. vitrum itaq;, & calculus suam seruãt magnitudinem: fabæ autem, & siliquarum grana, aliáque id genus, naturali corporis madore inflata, maximos cruciatus mouent. Conuenit igitur vel auriculario specillo, vel hamulo, vel vulsella hæc extrahere. Aut violenta capitis concussione, aure super circulum quendam imposita. Iam verò calamo hæc subinde extraximus, exugentes etiam aquam auribus illapsam. similiter cera calami ambitum, qui auri iniicitur, obstruentes ne spiritui vsquam sit exitus. Calculos, & eius generis corpuscula eduximus specillo lana inuoluto, & in resinam terebinthinam aut aliud quoddam glutinans demisso, eóque in meatum auditorium coniecto leniter. Sin ista nihil proficiũt, medicamento quod sternutamentum prouocet, naribus indito, os & nares obturato. Si ne horum quidẽ nulli cesserit priùs quam inflammatio, conuulsio, & omnino periculum fuerit subsecutum, manu, & ferramentis ipsa auferemus: figurabitur[1] itáque

[ægro

[ægrotus, vt auris auersa sit ad] basim ipsius post appellatã fibram, [&] lunata vtemur diuisione exigua, auersáque specilli parte corpusculum quod insidet, eximemus. Hoc ablato vulnus suturis committemus, & medicaminibus ad cruenta inscriptis vtemur.

[ægrotus eo mode, deinde auris euertetur: postea ad] [dele]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Auriculario specillo. *Sic exposui μηλωτίδα, quod aliquando etiam pro simplici specillo accipitur, vt in sequentibus interpretor.*

Violenta capitis concussione, aure super circulum. *Celsus libro sexto ex Hippocrate inquit, Tabula quoq; collocatur media inhærens capitibus vtrinque pendentibus, superq; eam homo deligatur in latus versus, cuius auris eo modo laborat: Sic vt extra tabulam emineat. Tunc malleo caput tabulæ quod à pedibus est, feritur: atque ita concussa aure, id quod inest, excidit.*

Iam verò Calamo. *Græcè est διὰ καλαμίδος. Sic enim aqua καλαμίς. potest elici, exugendo.*

CORNARII.

i *Locato igitur ægro aure auersa, sectione parua lunari ad fundum auris retro fibram vtemur, & auricularij specilli concauo insitam molem eximemus.*

De Polypo. *Cap.* XXV.

Polypus tumor est præter naturam in naribus oboriens, ex marini polypodis similitudine nomen sortitus, tum quòd illius carnem repræsentet k, tum quòd suo complexu quemadmodùm ille, captãtes vlciscitur, nares ipsorum comprehendens, ita & vitium hoc laborantium nares obstruit, id efficiens vt & difficulter respirent, & sermonem ægrè exprimant. Duri igitur polypi, tactui renitentes, liuidi, & maligni, ceu cancri naturam induentes, attingi non debent. Molliores autem, laxos, stupidos, neque maleficos scalpello curare tentabimus. Figurato homine in sedili aduersus solis radios, & narium meatu sinistra manu explicato dilatatóq;, spatula ad id facta in myrtacei folij modum acuta orbiculatim polypum, aut carunculam dextra præcidemus, illic acie ferramenti imposita, vbi naribus coaluit: secundum hæc instrumento in oppositum conuerso, manubriolo ipsius, succisam carunculam foras eximemus. Et si quidem purũ naris meatum viderimus effectum, l ad curationem descendemus. Sin reliquiæ aliquę polypi superfuerint, alterius cultelli raso-

Quid polypus, & vnde dictus.

Curatio.

rij acie relictum corpus cum tensione, agitatione, & rasura valenti auferemus. Malignos & peruicaces polypos candentibus ferramentis adurere consilium est: inde remediis vstioni dicatis vti. Postquàm ferro satis effectum, spongia detergemus, ac poscam, aut vinum in nares fundemus. Et si humor per palatum in fauces euaserit, benè se habent munia scalpello obita. sin minus permeet, nota est carunculam polypi ossibus à colando Ethmoidibus dictis insidere, aut supremis narium partibus, quam instrumenta non comprehenderint. Linum igitur mediocriter crassum [m] funiculi instar, ceu duorum triúmve digitorum longitudinis in nodos constrictum, per specilli duplici cuspide præditi foramen transmittemus, alterúmque extremum specillo per nares sursum ad meatus colatorios inseretur: idem per palatum, & os eiicientes vtráque manu extrahemus, tanquàm carunculas nodis desecantes. Deinde [funiculari linamento meatum diductum habentes,] post triduum pastillo musæ, & consimilibus, reliquias absumemus, simul & locum exiccabimus. Posteà verò pastillis cicatricem ducentibus vtemur, plumbeos canaliculos naribus, si opus sit, per totam curationem accommodantes.

[lucernario pāniculo ac linamento meatū apertum seruantes. μοτὸν ἐλλυχνιωτὸν vocant, turundam factā ex lucernariis pāniculis, quales Tharsēses fuere laudati Gale. cap. 3. li. 14. method. & cap. 5. lib. 13. Pāniculi linei fuerūt, destinati cōcipiendæ lucernarū flāmæ, ad quē vsum eos lixiuio abstergebāt, deinde sulphure, nitro, aphronitro vel imbuebāt, vel suffiebant, quo modo fungos arborū ad igniariorum fomites præparamus.]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Polypus. *De hoc lib. 3. comprehensum est, vocat autem hic molliores, dictione Græca ψαφαρωτέρους, quasi dicas teneriores fragilioresque.*

Spatula. *Celsus etiam hac dictione vtitur lib. 7. de Polypo. Ergo, inquiens, hunc ferramento acuto in modum spathæ facto, resoluere ab osse oportet.*

Manubriolo ipsius. *Græcè est τῷ κυαθισκῳ ἀυτο, quod superius exposui auersam specilli partem. Celsus autem videtur manubriolum capere pro aduersa specilli parte, vt lib. 7. de Chalazio. Dein scalpelli manubriolo diducenda ab integris partibus sunt, &c. quanquàm etiam dicat eodem libro, Auerso scalpello subsecare magna cum moderatione.*

Duplici cuspide præditi. *Malè rursus in codice Græco διαπυρίνε impressum est, pro διπυρήνε.*

CORNARII.

k *Et velut ille cirrhis suis venantes vlciscitur, manus ipsorum apprehendens, ita & hæc affectio ægrorum nares obturans, medela*

læ adhibendæ difficultatem, & circa respirationem, & circa loquelam inducit.

l *Ad curationem deuenimus.*

m *Græcè est ὅσον σφήνωμα, quantus funiculus est, sed legendum οἷον, qualis. Non enim ad longitudinem refertur, sed ad constrictionis modum, quo filum instar funiculi intortum esse debet ea craßitudine vt nodi in ipso ligari poßint, vt in nares immissum, per coliformes meatus ad palatum bicipiti specillo insertum trahi poßit. Vocat autem specillum biceps διπύρηνον. Quare legendum ἐνείρωμεν διπυρήνου τρήματι, καὶ τὸ ἕτερον πέρας τοῦ διπυρήνου. &c.*

Curta in auribus, & labris quomodo sarciri poßint: Græci vocant Colobomata. Cap. XXVI.

CVrta igitur in auribus aut labris, Colobomata Græci vocant, hac ratione curantur. Primùm cutis ab inferiori parte soluitur: mox oræ vulnerum contrahuntur, ac id quod in callum coaluit, aufertur. Dein suturæ illis iniici debent, & conglutinantia.

De Epulidibus, & Parulidibus. Cap. XXVII.

Quid Epulis, & Parulis. curationes.

EPulis carnis tuberculum est iuxta dentium aliquem in gingiuis oriens. Parulis exiguus abscessus est, gingiuas infestans. Epulidem itaque vulsella, aut hamulo eleuatam præcidemus. Parulidi in orbem exactæ linamenta inserimus. Vidi autem subinde scalpello, quo venas secamus, ipsam duntaxat punctam, & pure vacuato consanuisse. post ferrum, vino collui præcipimus. In sequenti die mulsa, tertio [Antheron puluerem] vulneri inducimus vsque dum curatio finiatur. At putredo gingiuis oborta si congruis medicamentis non curetur, candenti ferro ipsam aduremus.

[Antherõ in puluerẽ tritum & aridum]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Puluis Antheros.

Antheron puluerem. *Libro septimo Pauli compositionem Antheri habes comprehensam. Dicitur autem ἀνθηρὸν, quòd rosarum flores inter alia recipiat.*

Quomodò dentes eximantur. Cap. XXVIII.

DEns qui eximetur vsq; ad receptaculum suum circumradi debet, inde forfice paulatim concussus, extrahitur. At si exesus est, id foramen tenui linamento primùm replendum est, ne constrictus sub forfice confringatur. Eo exemplo, sale tenuissimo insparso relictas carunculas consumemus. Posteà vino, aut posca os colluetur dum consanescat,

Dentes superuacui. Quoniam verò superflui nonnulli dentes enascuntur, eos qui receptaculo adnati coaluerunt, [scalpris] excindemus: qui non coaluerunt, forfice tollemus. Sin autem dens aliquis excreuerit, aut [& iam] confractus fuerit, [nõnunquàm] limula, id quod excedit, superfluúmque in eo est, deteremus, adiectásque ipsis, vt verisimile est, squamas auerso scalpello, aut rasorio, aut lima perpurgabimus.

[celo] *[etiam interdum]* *[dele]*

De ligatione linguæ quod Ancylion dicitur. Cap. XXIX.

Ancilioglossi causæ. Ligatio linguæ quæ Ancyloglosson Græcis appellatur, aliàs naturaliter accidit, membranis durioribus magísque à prima origine minutis linguam continentibus, aliàs ex acquisito ob cicatricem quampiam duriorem sub ipsa ex vlcere contractam. Qui igitur ex natura hoc vitij habent, eo quòd tardè sermonem explicare incipiunt, & vinculum sub lingua iusto magis appareat, exulceratione non præcedente, cognoscuntur. Qui verò ex acquisito, cicatricem manifestò conspicuam habent. *Curatio.* Collocari igitur debet ægrotus in sedili ea figura vt linguam ad palatum suspendeat, & nerueum illud vinculum transuersa plaga incidetur. Quod si ex cicatrice aliqua ligatio prouenerit, ea hamulo transfixa callum sursum extrahemus, ac laterali facta diuisione ligationem soluimus, cura adhibita ne particulas altè latentes incidamus. Nam sanguinis profusio quæ sisti nequeat, frequenter inde secuta est. Post hæc aqua frigida aut posca vulnus debet elui. deinde medicina vtendum quæ relaxet & carnem inducat.

De Tonsillis. Cap. XXX.

Antiades quid sint. QVemadmodum glandulæ scirrho induratæ, strumæ appellantur, ita etiam tonsillæ inflammationem expertæ, & supra naturalem modum auctæ, &[n] veluti desiccatę, deuorationi spirationíque negotium exhibentes, è regione vtrinque sibi inuicem oppositæ, [eodem partis vocabulo,] *[dele]* tonsillæ, Græcè Antiades vocantur. Quibus cũ adest inflammatio, scalpellum admouere cautio est. vbi illa modice conquierit, manum admoliemur, præsertim albis, contractis, angusta basi firmatis. Nam humiditate flaccescentes, rubicundæ, amplam basim habentes, facillimè sanguinem profundunt. *Curatio.* Collocato igitur homine aduersus Solis lumẽ, iubebimus vt ore hiet, ministro caput continente, alteróq; linguã spatha ad id facta quam Græci Glossocatochon appellant,

infe

inferiori maxillæ apprimente, nos hamulo per tonſillam traiecto, etiam quantùm licet ipſam attrahemus, ita vt non membranas ſimul euellamus. Deinde totam ipſam ex baſi amputabimus ſcalpro ligationi dicato, ἀγκυλότομον nuncupant. Sunt enim duo eiuſmodi inſtrumenta, aduerſos acie inflexus habentia. Poſtquam vna fuerit ſucciſa, ad alteram eodem modo vice conuerſa veniundum eſt. Functione ſcalpello obita, æger ex aqua frigida, aut poſca gargarizabit. At ſi profluuium ſanguinis eueniat, etiã rubi & roſarum, myrtique diluto egelido vtetur. Si verò copia ſanguinis prorumpat, plantaginis & ſymphyti ſucco: item ex electro paſtillo, & lemnia ſphragide poſca ſoluta os collui debet. Ceſſante autem profluuio, proximo die, roſarum flore, croco & amylo cum lacte perungentur ex aqua, vel oui liquore candido, vel hydroroſato: Si ſordes vlceribus increuerint, etiam ex melle & collutione, & illitus commodè adhibentur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Tonſillæ. *Latinos in hoc vitio peculiariter ſignificando verborum inopia laborare teſtatur. Siquidem per tonſillas & partem corporis, & morbum exponere cogimur. Græci autem diſtinctam partem παρίσθμια, affectum ἀντιάδας appellant.* *Pariſthmia. ἀντιάδες.*

Deuorationi ſpirationiq; negotium. *Græcè eſt δυσχρηστίαν τι παρέχοντα τῇ τε καταπόσει, καὶ τῷ πνεύματι, quod eſt ad verbum, difficilem vſum deuorationi, & ſpiritui exhibentes.*

Quantum licet. *Hoc eſt quoad poſſumus, ἐφ' ὅσον δυνάμεθα. Auicenna lib. 3. Trahuntur ad exteriora quantum eſt poſſibile.*

CORNARII.

n & veluti induratæ. Græcè legitur: καὶ οἷον ἀποξηρανθέντα, ſed falsò: legendum enim ἀποσκιῤῥωθέντα, vt referatur ad præcedentes glandulas induratas, quas ἀδένας ἀποσκιῤῥωθέντας dixit.

De Vua. *Cap.* XXXI.

GVrgulio tanquam aliquod vocis plectrum ſubinde deſtillationem à capite recipit: idémque præter naturam auctus, ſi oblongior, tenuíſque fuerit, Columella nuncupatur: ſi verò craſſior ab ima parte, & rotunda, Vua dicitur. vtrunque autem nomen à ſimilitudine factum eſt. Si igitur vniuerſalibus, nempe & per ſanguinis dimiſſionem, & medicamento adhibitis vacuationibus [non abigatur,] neque etiam remediis loco admotis, quæ aſtringant, repellántque, vel etiam diſcutere poſſint, ceſſerit, ad ſcalpellum veniemus: *Columella. Vua.* *[quæ humores deorſum trahunt, nõ vincitur]*

ne continuo irritatu, tussis, vigiliæ, interim etiam strangulatus subsequatur. Quæ igitur contractæ sunt, rotundæ, non oblongæ, cruentæ, vel subnigræ, non attingi scalpello debent. Tenues autem, oblongæ, per summa graciles muris caudæ modo, [remissæ,] sanguinolentæ non admodum, sed albicantes, eæ curandæ sunt. hæ siquidem protinus inflammatione liberantur. Id autem ex vua præciditur, quod præter naturæ modum eminet. Etenim si ad finem illa præcidatur, extremam omnes thoracis regiones noxam percipiunt: & vox intermoritur. Itaque figuratur ægrotus in sedili contra Solis lumen, iubetúrque magnum hiare. deinde vulsella, aut forfice quod superuacuum est prehensum, inferiorique parti adductum scalpello vuis aut suturis accõmodato præcidimus. inde [quæ in vasorum sectione comprehensa sunt, agemus.] † Sæpe verò, aut propter laborantis timorem, sanguinis profluuij metum, ° [medicamentíue siccitatem] ferrum vitantes, adurente potius medicamento hanc absumimus. ᴾ Conuenit igitur medicamento adurente quod in palpebrarum vstione dictũ est, aut eius generis alio, [vuæ vstæ sinus implere,] ac homini magnũ hiare iusso lingua per famulum forfice constricta, [instrumento] adaperto tantam vuæ partem comprehendemus, quantam etiam [sumus amputaturi.] Cæterùm spissitudinem medicamentum habebit, neque liquidam, ne diffluens ab vua deerret: subiectas autem partes adurat, ob quod ægro interdicimus, ne per totum vstionis tempus deglutiat, neque omnino duram, quò facilius vuæ incidat, & si ex vno ipsius iniectu summa vuæ pars nigruerit, abundè est: sin minus, etiam bis vtemur, ægro per totum administrationis tempus [inclinante ore in terram, vt saliua eliquescens simul cum medicamenti] particulis extra os euadat, siquidem hora vna emoritur: excidit autem tertio, quartóue die. Secundum vstionem, lana molli aut stuppa indice digito inuoluto quæ gurgulioni circùm adhærescunt, extergemus, vel etiam aqua os colluі iubebimus.

Curatio per chirurgiã.

[in extremo laxæ]

[quæ vasis dissectis dũ ancyloglosson vel antiadem excidimus, fieri iussimus, post chirurgiam faciẽda sunt.]

† Per medicamẽtum vrens.

[aut ob medicamenti vim ac effectum, quẽ expeditũ ac promptũ esse nouerũt.

διὰ τὸ ὀξυρὸν φαρμάκου lego. Eũdem errorẽ animaduerti cap. 5. lib. 14. meth. vbi τῶ ξηρῶν φαρμάκων legitur, pro τῶ ὀξυρῶν. quamuis illic ὀξυρὰ vocet quæ ex aceto cõponuntur, non autem quæ præsentaneum effectum habent.] *[instrumenti ad vrendam vuam apti, quod Staphylocauston dicunt, cauitatem implere]* *[Staphylagra]* *[essemus amputaturi: cõprehensamq; medicamento vrimus. Cæterùm, &c. Sic omnino legendum]* *[deorsum inclinato, vt saliua simul cum liquati medicamenti.*

mus. At ceruicis regionem fomentis ex chamæmelino,tum in his,tum in illis quibus tonſillæ ademptæ ſunt ex conſortij lege adiutabimus. Ad hæc gargarizationibus, &peruncตionibus ſimiliter vtemur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Gurgulio. *Eadem ferè Galenus libro ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos habet, Carnoſa, inquiens (vt nos vertimus) quædam particula in ſumma oris parte ſuſpenſa apparet, ſi quis toto ore plurimùm aperto linguam deprimat, hæc inquam caruncula duobus nominibus à veteribus Græcis nominatur Gargareon, & Cion, hoc eſt Gurgulio & Columna. Hoc poſterius medici propè omnes non ita, ſed cionida, quod eſt columellam ipſam nominãt. Nam eorum qui ſtaphylen, hoc eſt vuam vocitant, ſatius eſt non meminiſſe. Non enim particulam, ſed vnum aliquem ipſius affectum, Staphylen, hoc eſt vuam appellamus, &c.*

Gargareon. Cion. Gurgulio. Columella.

Tenues autem oblongæ. *Celſus partem ipſam contra Græcorum opinionem, vuam appellat lib. 7. vua inquiens, ſi cum inflammatione deſcendit, &c. Paulò poſt quaſi verba Pauli recenſet in hũc modum. Si verò inflammatio quidem nulla eſt, nihilominus autem ea vltra modum à pituita deducta eſt, & eſt tenuis, acuta, alba, præcidi debet. Itémque ſi ima, lucida, & craſſa, ſumma tenuis eſt.*

Vua.

CORNARII.

o *aut ob medicamenti præſtantiam. Græcè eſt, ἢ διὰ τὸ ξηρὸν τοῦ φαρμάκου, id eſt, aut ob medicamenti ſiccitatem. Sed non video cur medicamenti ſiccitas ad ferrum recuſandum inuitare debeat, quum id mox neque ita liquidum eſſe velit, vt defluat, neque omnino durum, quò facilè vuæ adhæreat, & idem quoque potentia eò progreſſum ſit, vt non ſiccitas, ſed vis vſtoria in ipſo prædicari debeat. Atque hanc etiam à Paulo nobis commendatam eſſe credo, ex eo quod ſubiicit hoc medicamentum vna hora vuam mortificare, vt hinc adeò ob medicamenti præſtantiam ferrum ſit recuſandum, & non ob ſiccitatem. Quare ἢ διὰ τὸ κῦρος τοῦ φαρμάκου legendum cenſeo.*

p *Oportet igitur medicamentum vſtorium illud quod in palpebrarum vſtione relatum eſt, aut aliud eiuſmodi accipere, & ex hoc vſtorij vuarum instrumenti cauitates implere, & ægro multùm hiare iuſſo, linguáque per miniſtrum cum inſtrumento ad id apto depreſſa, tantam vuæ partem inſtrumento quantum ſatis eſt aperto comprehendimus, quantam alioqui excideremus.*

Quomodo

Quomodo spinæ gutturi eximantur. Cap. XXXII.

DEuorantur subinde inter edendum spinæ, aut piscium, aut aliorum quorundam, diuersis in partibus. Quę igitur in conspectum veniunt, vulsella, quam Græci propriè appellant Acanthobolon, eximemus: [quæ inferius ad ipsas fauces peruenerint] alio modo. Sunt qui dicant maiores moles esse deuorandas, vt, caulem lactucarum, aut buccellam panis. Alij verò spongiam puram mollémque exiguæ magnitudinis lino illigatam deglutire iubent, linóque apprehenso retrahi, ídque frequenter efficere, vt spina impacta spongiæ educatur. Leonides autem iubet cataplasmatis vti, quæ concoquant, cuiusmodi ex cruda hordei farina conficiuntur, quò spina in pus redacta sua sponte excidat. At si eadem hora aut etiam ante ventriculi concoctionem in ægrotum inciderimus, eo quòd infixum est nobis non conspicuo, vomere iubebimus digitis aut pinnis in os demissis. Nonnunquam enim, id quod est infixum vnà cum vomitu educetur.

[quæ verò inferius latent, nec ad catoptrā cōspiciuntur. τὰς δὲ κατωτέρω, καὶ μηδὲ πρὸς αὐτὴν τὴν κατόπτραν ὁρώμενα. Sic lego, vt κατόπτραν dicat quomodo διόπτραν, nempe instrumētum quod & κατοπτῆρα vocant, vulgo Speculum oris.]

Quomodo aspera arteria incidi debeat. Cap. XXXIII.

CHirurgicorum præstantissimi hanc quoque administrationem literis prodiderunt. Antyllus itaque hunc in modum scribit. [In Synanchicis] quidem, vt in ea parte dicetur quæ victus rationem tradit, Chirurgiā improbamus, cùm inutilis sit præcisio, in quibus omnes arteriæ & pulmo affectus est. [In ore autem & mento] inflammationem experiuntibus, aut etiam tonsillis asperæ arteriæ os operientibus, incolumi sanè ipsa arteria, ratio est † sectione vti, quò periculum strangulatus euitetur: deinde cùm infra arteriæ caput spatio trium ipsius quatuórue circulorum manum adegerimus, partem nonnullam ipsius arteriæ scalpello pertundemus. totam enim diuidere securum non est, tum quòd hic locus excarnis sit, tum quòd vasa procul à loco diuiso sint dissita. Itaque inclinato ægroti capite retrorsum, vt arteria reddatur conspicua, transuersam lineam incidemus, inter duos circulos ipsam ducentes, ne cartilago, sed membrana cartilagines colligans, discindatur. At si meticulosior aliquis inter agendum fuerit, hamulo prius cutem eleuatam diuidet: deinde sic ipsi arteriæ incidens, vasis, si fortè occurrant, præteritis, lineam ducat. Hæc quidem Antyllus dixit, coniiciens arteriam scalpello esse penetratam, inde

[In Peripneumonicis]

[In Synanchicis autē ore, & gargareone]

† Summi gutturis sectio.

inde quòd ſpiritus per eam cum murmure quodam erumpat, tum quòd vox intercisa ſit. vbi verò de ſtrangulatu metus amplius non eſt, oras vulneris renouabimus, mox ſuturis committemus, ita vt ſolam cutim citra cartilaginem ſuamus, vtemúrque medicamento quod cruentis facit. Sin minus conglutinetur, præſidio quod carnem inducat inſiſtemus. Simili verò curatione vtendum etiam ſi quis nobis obtigerit, qui mortis deſiderio iugulum ſibi inciderit.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Quomodo aſpera arteria. *Caput eſt* περὶ λαρυγγοτομίας. *Superius annotaui quid* ὁ λάρυγξ *apud Græcos medicos ſit, quid* ὁ φάρυγξ *&* ἡ φάρυγξ. *Hic dico* τὸν λάρυγγα *&* φάρυγγα *pro aſpera arteria vſurpari, & inter ſe confundi, ſicut etiam* βρόγχον. *Gale. eodem modo vtitur lib. 2. de placitis Hippocratis & Platonis. magis autem* ὁ λάρυγξ *pro ſumma parte arteriæ,* ὁ φάρυγξ *pro tota ipſa ponitur.*

Larynx. Pharynx.

De Abſceſſu. *Cap.* XXXIIII.

QVòd abſceſſus carnium, vel partium carnoſarum corruptela mutatióque ſit, quomodo generetur, quótque eius ſint differentiæ, quarto libro abundè tractatum eſt. Nũc autem quemadmodum manu ſcalpellóque ei medendum ſit, exponemus: cùm omnino in pus tranſierit. Hoc autem deprehendimus inde quòd [dolores,] febris, ſi præceſſerit, rubor, pulſus & reliqua inflammationis ſigna minora tunc appareant. vbi iam tumor in acutum faſtigiatus eſt, & pus digitis innixis occurrat, præſertim cùm ſumma occupat abſceſſus, tunc ad ſcalpellum veniũdum eſt. Si verò neque ad tactum occurrat, neque faſtigietur, eo quòd in alto deliteſcat, aliis mutationis notis attendentes, malum admoliemur. Sciendum verò eſt crudos interim ipſos priuſquam ex toto in pus mutati ſint, incidi, ſi aut articulis, aut principibus particulis vicini ſint, ne ligamentum, aut aliquod eis neceſſarium aſſidua putredine pariter contabeſcat. ¶ Porrò abſceſſus ano proximos crudos antequam in totum ematuruerint, diſſecari Hippocrates præcipit, veritus ne perforationem experiantur. Inciduntur ergo non omnes ſimili linea, ſed naturali quidem, vt in fronte: & piloſis locis, vt in capite, cura decoris quantum licet, habita. Recta verò linea artus ſecamus, veluti in muſculis, diligentiam adhibentes, ne & neruos, & arterias, & principales particulas attingamus:

Abſceſſus quando chirurgia curandus.

[dolor &]

Crudi abſceſſus aliquando ſecantur.

Secandi rationes.

mus: interim in rectum, interim transuersim abscessū prout cuiusque vsus exigit, diuiso. In minoribus vnam scalpello sectionē molimur, in magnis plures, iuxta amplitudinis rationem vbique ea quæ tenuiora sunt, & effluxioni idonea, incidentes. Illos sanè abscessus qui plurimum fastigiantur, [crudi,] tenues, & emortui sunt, [præcidimus] trianguli, aut myrtacei folij, aut [alterius anguli] figura, cùm circularis ad cicatricem recipiendam sit inidonea. Qui verò non in fastigium attolluntur, eos simplici duntaxat linea dissecamus. At vbi magnum signum inuenimus, si cutis superiniecta carnosa sit, & queat conglutinari, diuisione loci ea duntaxat vtemur, quæ humoris effluxui conueniat. Sin tenuis, admodúmque excarnis, totam in longitudinem simpliciter dissecabimus, & post simplicem diuisionem si corpora vtrinque sita gracilia valde & non carnosa videantur, ipsa tollemus. Administrato iam scalpelli munere, spongia locus abstergi debet: si paruus est abscessus, vnáque diuisio, simplex linamentum inseremus. Si magnus est & plures incisæ lineæ, implicitum aliquod in longitudinem linamētum semniscon Græci vocant, ipsis demittemus, ipsas similiter plagas linamentis replentes. Quòd si erumpat sanguis, aqua frigida, aut posca vtendum. si ita non substiterit, chalcitidis pollinem inspergemus, eoque frequenter ob flaccidam humore putredinem vtemur. Splenia si hyems est, & partes sint neruosæ, œnelæo imbuta deligabimus: sin æstas, & partes carnosæ, aqua cum oleo, aut ipso quoque vino cum oleo frigido tincta illigataque, sequenti die eisdem liquoribus superfundemus. Post tertium diem vbi soluerimus, spongiáq; deterserimus tetrapharmaco quod in linteola illinitur, vtemur. Si inflammatione caret vomica, idem fomentum & medicamen linamentis illitum accommodabimus. Si inflammatio adest, cataplasma, quod concoquendi vim habeat, iniiciemus, superfusionibus anteà vsi: vbi cessauerit inflammatio, medicina quæ pus maturet, & carnem inducat, medebimur. Cæterùm sinus, glutinātibus remediis, vt quarto volumine de sinibus comprehensum est, curabimus.

[*ἐυπεπ]α valde cocti*] [*excidimus*] [*alia angulosa*]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Ano proximos. *Codices nostri deprauati erant, δακτύλου habentes, pro δακτυλίου. vbi non parum debet Oroscius exemplari suo. paulò post fac διάφρησιν ex διάτρεσιν.*

Implici

Implicitum aliquod in longitudinem. *Sic interpretatur λημνισκὸν Celsus lib,7.cap.28. Intus inquiens, & implicitum in longitudinem linamentum (λημνισκὸν Græci vocant) in aceto tinctum demittere. In codice Græco est διὰ συς τὸν distinctim, quasi duæ dictiones sint, impressum, quod legendum est, διὰ συςτὸν, quod pertrahi poßit & implicari.*

Fomentum & medicamen. *In exemplari Græco habetur, τὴν αὐτὴν ἐμβροχὴν μοτοφυλάκιον φάρμακον, pro quo legendum censeo: τὴν αὐτὴν ἐμβροχὴν, καὶ μοτοφυλάκιον φάρμακον. Nam anteà vino & oleo, aut aqua & oleo aspergi volebat, inde medicamen in linteolis illitum accommodari. Capitur autem eodem ferè sensu, quo ἔμμοτον.*

CORNARII.

q *In his quæ ad nos extant Hippocr. scriptis præceptum hoc nondum reperi.*

De Strumis. *Cap.* XXXV.

STruma quæ Græcè Chœras dicitur, glandula est indurata, in ceruice, alis, & inguinibus potissimùm enascens. Nomen habet à Chœradis petris, aut suibus, quód numerosæ sobolis existant, aut quòd colla habeant glandulosa. Oriuntur autem strumæ in priori ceruicis parte, aut in altera, aut vtrinque vna, aut duæ, aut plures. Omnes autem suis membranis includuntur, quemadmodum steatomata, atheromata, & melicerides. Quæ igitur indolent attactu, & medicamentis impositis deteriores redduntur, malignæ sunt, quas etiam Carcinodas aliqui dixerunt, notúmq; est omnibus ipsas curationi quæ manu fit, non cedere. Morigeræ autem ac blandæ tum tactui, tum congruo medicamentorum vsui, hoc modo tractandæ sunt. Superficiariæ igitur, & in cutem erumpentes, simplici linea diuisæ, ab incumbentibus dissoluuntur: orarum cute hamulis distenta, membranis liberantur, vt in vasorum confectione, quam Angiologiam vocauimus, expositum est, ac paulatim eximentur. Maiores autem strumas hamis transfixas suspendemus, & simul excoriatæ corporibus eas continentibus vndiquaque liberabuntur, animo adhibito vbique, ne arteriæ, quas Carotidas vocant, & nerui recurrentes violentur. At si vas aliquod diuisum, opus obscuret, funiculo id excipietur, vel per medium amputabitur, nisi magnum fuerit, [vbi in arctum strumæ basis venerit,] dextrè ipsa præcidetur: ac indice demisso tentabi

Chœras quid, & vnde dicta.

Chœrades, quæ curabiles, quæ non.

[cùm in basi strumæ paululum quidpiam tantummodo restabit, quod nõ diuisum ac excoriatũ sit]

tentabimus num & aliæ ſint ſtrumæ adiectæ, quæ eodem modo auferentur. Quòd ſi magnum aliquod [vas,] aut etiam plura ſubinde iuxta ſtrumæ fundum eſſe ſuſpicemur, non ex baſi ipſam excindere, ſed funiculo excipere conuenit, quò particulatim citra periculum ſua ſpõte excidat. quo tempore medicamento in linteola illito, curatio tentabitur. Si verò inde excindatur, oras committemus: omnino autem rectas diuiſiones adhibere oportet. Atque ſi nihil superuacuum habuerint, inde ſuturis iungemus. Sin ex ſtrumæ tumore cutis redundet, parte ipſius myrti inſtar ablata, ſuturis vtemur, & medicamen cruentis aptum iniiciemus.

[vas vt ſæpe cõtingit]

ANNOTAT. ANDERNACI.

In Ceruice. *Superſtitioſi quidam doctores, pro in ceruice, cenſent dicendum, in collo, quod ἐν τραχήλῳ Græcè dicitur. At Celſus ferè vbique ceruicem pro collo, vt libro quinto de ſtrumis agens in hunc modum, Naſcuntur maximè in ceruice, ſed etiam in alis, & inguinibus, & in lateribus.*

Arteriæ quas Carotidas appellant. *Hæ arteriæ in dextra, ſiniſtráque circa guttur ſurſum procedentes vltra aures feruntur, quæ nomen inde ſortitæ ſunt, quod tenſæ, aut alterationem quandam expertæ Caron inducunt, quemadmodum muſculi καροιαλῆς apud Hippocratem de articulis.*

Nerui recurrentes. *Hi ſunt nerui ſextæ coniugationis cerebri, qui iuxta carotidas arterias deorſum feruntur, communi vtrinque velamento, & in Anatome plenius condiſces.*

De Steatomatis, Atheromatis & Meliceridibus.

Cap. XXXVI.

HÆc quoque in abſceſſuum genere comprehenduntur: ſed hoc diſcrimine ab illis variant, quòd abſceſſus propriè dicti inflammationem dolorémque teſtentur, & acrem humorem, ac rodentem contineant, nulla peculiari membrana, aut tunica incluſi. Cæterùm illa inter ſe quoque differunt, quòd humor in ſteatomate contentus, ſicut appellatio oſtẽdit, ſeuo ſit perſimilis. In atheromate, pulti ſi umentaceæ. In meliceride, humor mel repræſentet. Agnoſces ipſa hunc in modum. Steatoma aliis durius eſt, tactui renititur, & baſim habet ſolidiorem. Meliceris laxi cuiuſdam corporis modo ſubſidet, & [tardè] quidem funditur: citò autem rurſus [ſuccreſcit.] Curantur hæc quemadmodum ſtrumæ, inciſione, excoriatu, ſuturis & reliqua curatione, id ſolùm cauendo,

Steatomatis & cæterorũ ab abſceßibus diſcrimen.

Notæ ſteatom. & melicer.

[citò. Aetius]

Curationes.

cauẽdo, ne mẽbrana vulneretur, vnde humor qui continebatur, profusus operationẽ impediat, & ne pars ipsius relinquatur, nam renascẽdi occasionem plerunque in brachiali, talo & articulamẽtis motui dicatis exhibet, quemadmodũ etiam struma vel tota, vel portio ipsius relicta. quòd si huiusmodi quippiam fuerit deprehensum, satius est non suere, sed exedentibus medicaminibus reliquias absumere.

De Aneurysmate. *Cap.* XXXVII.

Aneurysma tumor blandus tactu est, digitísque cedit, ex sanguine & spiritu contractus. Galenus de eo, hunc in modum scribit, Arteriæ apertæ affectus, Aneurysma vocatur. Fit autem eadem quoque conuulnerata, quoties incumbens ei cutis cicatricẽ quidem contraxerit, maneat autẽ arteriæ vulnus, [r] dum nec coaluerit, nec carne fuerit obstructa. Agnoscuntur huiusmodi affectus arteriarum pulsu, imò etiam prementibus nobis tumor omnis euanescit, substantia quę ipsum efficit, in arterias recurrente. Hæc quidem Galenus. Nos autem ipsa Aneurysmata hoc modo inuicem discernimus. Quæ ad aperta arteria fiunt, prolixiora apparent, & in alto constituuntur: digitísque impressis ceu strepitus quidam exauditur, cum nullus sonus in iis quæ rupturæ feruntur accepta percipiatur: illa[s] verò rotunda magis sunt, & per summa occurrunt. Quæ igitur alas, inguina & ceruicem infestant, aliáque loca, eximiæ magnitudinis Aneurysmata, curare propter vasorum amplitudinem nõ tentabimus. Quæ [verò] summas partes, artus vel caput affligunt, hac ratione aggredi conuenit. [t] Si quidem ex Aneurysmate tumor obuenerit, cutem linea recta in longum incidemus, deinde hamis diductæ oræ, sicut in vasorum dissectione dictum est, excoriabuntur, & scalpellis quibus membranæ auellũtur circumpurgata arteria nudabitur: acu traiecta duobus funiculis deligabitur, puncta priùs arteria scalpello per medium: vbi cum ambienti membrana vnita fuerit, curatione pus maturante vtemur vsque dum funiculi exciderint. At si ex ruptura arteriæ creatum sit Aneurysma, totum id quatenus fieri licet, cum cute digitis apprehendendum est, deinde acu duplex linum trahente, inferius eo quod exceptum est transsuendum. Et post acus traiectum ansulam forfice præcidere oportet, atque sic duobus filis hîc illic tumorem deligare, ve- uti in Staphylomate comprehensum est. At si metus sit ne

Quid Aneurysma.

Aneurysmatum dignotio.

Quæ Aneurysmata curabilia, quæ non.

[verò mediocria]

fila x circumuoluantur, altera etiam transmittenda est acus per totum quæ priorem premat, similiter duo fila ducens: amputata ansula ex quatuor filis conflata, ita tumorem ex li-no deligabimus, [vel] tumore per medium adaperto post ex-cretionem, cutem adimemus [eam quæ ligata est] relinquen-tes, ac splenium ex vino & oleo imponentes, remediis in li-namenta illitis vtemur.

[ac]
[quod ligatum est]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Arteria aperta. *Galenus libello de tumoribus præter naturam hunc in modum habet* ἀρτηρίας δ' ἀναστομωθείσης, τὸ πάθος ἀνεύρυσμα καλεῖται. γίγνεται δὲ καὶ τρωθείσης αὐτῆς, ἐπειδὰν εἰς οὐλὴν μὲν ἀφίκηται τὸ προσκείμενον αὐτῇ δέρμα, μένει δὲ τῆς ἀρτηρίας ἕλκος, μήτε συμφυείσης, μήτε συνουλωθείσης, μήτε σαρκὶ φραχθείσης. διαγινώσκεται δὲ τὰ τοιαῦτα παθήματα τῷ σφυγμῷ τῶν ὀργασαζομένων ἀρτηριῶν, ἀλλὰ καὶ θλιβομένων ἀφανίζεται πᾶς ὄγκος, παλινδρομούσης εἰς τὰς ἀρτηρίας τῆς ὀργαζομένης αὐτὸν οὐσίας. *Ex qua sententia, addendum in Paulo superius est* ἕλκος, *legendúmque* μένει δὲ τῆς ἀρτηρίας ἕλκος, *non* μένη δὲ τὸ τῆς ἀρτήριας, *&c.*

Tumor omnis euanescit. *Codex Græcus habet* πῶς ὁ ὄγκος, *pro* πᾶς ὄγκος.

CORNARII.

r *Neque conglutinatæ, neque cicatrice obductæ, neque carne obturatæ.*

s *Et sint quoque magis hæ rotundæ (subaudi affectiones aneurys.) & in summo occurrant.*

t *Si ex apertione tumor factus est.*

u *Vbi priùs intermediam arteriæ partem scalpello punxerimus, & quod continetur in ea euacuauerimus, suppurante curatione, &c. Græca corrupta sic emendentur.* νύξαντες πρότερον φλεβοτόμῳ τὸ μεταξὺ τῆς ἀρτηρίας, καὶ κενώσαντες τὸ περιεχόμενον.

x *dilabantur.*

De asperæ arteriæ tumore qui Bronchocele dicitur.

CAPVT XXXVIII.

Bronchoceles differentiæ.
Curatio.
[signis deprehēdemus quibus &]

GRandis in ceruice, & rotundus tumor fit, "nomenclaturam ab internis partibus sortitus. Duplex eius tumoris differentia est: alius enim adipe tumet, alius partium illarum dilatatione accidit. Atque hunc [notabimus veluti &] Aneurysmata, desperatúmque fugiemus, non aliter ac vniuersa Aneurysmata quæ periculosam habeant administrationem: præci

præcipuè verò quæ circa ceruicem oriuntur, ob arteriarum magnitudinem. Qui adipe inturgeſcit, ita vt Steatomata curari debet, diſcretis, præteritíſque vaſis, eo nimirum modo quem in ſtrumis expoſuimus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Grandis in ceruice & rotundus. *Celſus libro ſeptimo inquit, At in ceruice inter cutem, & aſperam arteriam tumor increſcit, βρογχοκήλην Græci vocant, &c. Qui hoc vitio laborant gutturoſi apud Latinos nominantur.*

βρογχοκήλη Gutturoſi.

De Ganglijs. Cap. XXXIX.

GAnglion, nerui eſt in nodum concretio, ex ictu, aut labore proficiſcens. plerunque verò in manus iunctura, quà cum brachio committitur, talo, & articulamentis abſoluitur: quanquam in aliis quoque partibus proueniat. Hæ comites ſunt notæ, tumor concolor, renitens, indolénſque. At ſi violenter premas, ſtupidum ſenſum experitur, non in alto, ſed ipſa ſub cute radices agens: & ad latera quidem transferri poteſt: ſin autem vi adigas tum antè, tum poſt, nequaquàm poteſt. Quæ igitur in cruribus aut brachiis aut ſummis partibus oriuntur, excindere tutum non eſt: periculum enim ne particula reddatur mutila. At quæ caput aut frontem inuadunt, cute ſcalpello diuiſa curamus, & ſi quidem parua fuerint, vulſella comprehenſa ex baſi præciduntur: ſi maiora, hamis transfixa excoriatáque tolluntur: oras ſuturis commiſſas, medicamento ad cruenta apto perſanamus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Ganglion. *Verti ganglion, eſt nerui in nodum concretio, quod Græcè eſt συστροφὴ νεύρου. Nam indurantur nerui, contorquentúrque, ac in nodoſam affectionem coeunt. συστρέφεσθαι ſignat inſpiſſari, coire, indureſcere.*

συστροφή.

De venæ ſectione. Cap. XL.

ET ſi omnibus ſatis cõſtet, quomodo vena incidi debeat, tamen ne parti chirurgicæ aliquid deſit, & propter artificioſas ipſius diſtinctiones, omittendum non eſt. Primùm itaque venę ſectionis conſilium eſt, vt ſanguis qui redundat, euacuetur. Copia verò ipſius duplici modo capi demonſtrata eſt, vno ad vires, venæ licet plenæ non appareant: in quo ſtatu homo protinus imbecillis ac inualidus redditur, natura ceu ad graue aliquod onus ferendum impotẽte. Altero,

Sanguinis copia duplex.

vasa quæ id continent, in alia loca pondus transfundere spectantur: & si virtus haud cum molestia ipsum toleret: in quibus ruptis interdum venarum commerciis, sanguinis sputum, aut aliæ fluxiones accidunt. Copiæ igitur, quæ ex viribus æstimatur, corporis grauitas, nota est. Venarum copia tum extensione, tum quòd illæ plenæ tument, agnoscitur. vtraque autem vacuationem necessariam indicat. Itaque primo quoque die sanguinem vsu id exigente demittes, sola in ventriculo ciborum concoctione, aut etiam perfecta in iocinore sanguinis elaboratione expectata. At si inter initia ob causam aliquam sanguinis detractio prætermissa fuerit, vel vltra septimanam eum mittere alienum non est, si necessitas postulet, & vires non dissuadeant. Cæterùm qui venam incisurus est, id habet inspiciẽdum, nùm multa stercoris retentio intestina vrgeat. Quod si ita deprehensum est, molli clystere aluus anteà vacuari debet, ne venæ putridam aliquam excrementorum colluuiem ab intestinis attrahant. Iis igitur qui ob morbi necessitatem, sanguinis detractionem requirunt, quouis tempore venã incidemus, si particularium duntaxat in febribus accessionum vigorem seu statum excipiamus. At si continens febris extiterit, matutinum omnino tempus magis idoneum est. Qui verò nullo morbo vrgente, sed præcauendi illius gratia sanguinis vacuationem postulant, his ver opportunum est. Porrò in ætatibus vsque ad quartumdecimum annum sanguis mitti non debet, sicut etiam post sexagesimum, nisi necessitas quædam ineuitabilis huc nos compellat. in summa, imbecillis viribus præditi, hanc vacuationem vitabunt. Cæterùm in particulis recens inflammatione tentatis, ex opposito inanitionẽ moliri conuenit: in vetustioribus, ex propinquo: siquidem ex multis corporis partibus sanguinem mittemus: frequentius autem ex interiori cubiti flexura. Verùm id considerandum venit, interiori & alariæ dictæ venæ, per totum arteriam subiici, mediæ neruum: superior quæ & Humeraria dicitur, periculi expers est. Ac in capitis morbis humerariam incidimus. In his qui infra ceruicem affligunt, alariam: media vtrisque conuenit. Fascia igitur arcta partem aliquam circa brachij musculos deligare oportet, & frictione manuum alternãte, repletam venam vsui commodam transuersim per totam ipsius latitudinem solam diuidere. Etenim maiores hac plagæ, ægrè

Signa vtriusque.

Quæ in sanguinis missione obseruanda.

Tẽpus mittendi sanguinis.

Aetas quæ sanguinis mißionem ferre potest, quæ non.

Quarũ partium venæ secandæ.

ægrè cicatricem admittunt: arctæ nimium inflammationem experiuntur, pręterquàm quòd crassioris succi transitum impediant. In quibus autem & secundo & tertio die, interim verò & quarto sanguinem detrahendum esse speramus, obliquius vena secari debet, quò manus inflexu dehiscens non protinus cicatrice obducatur, sic enim visum est Antyllo. At quantū euacuabitur, ex viriū robore, & morbi magnitudine metiemur. Si humoris copia subest, & materia efferuescit, vna vice vsque dū anima deficiat extrahemus, virtute videlicet robusta, sic autem vt æger non ex humoris in ventriculum confluxu deficiat: ob quod etiam multi antè iustam vacuationem per initia statim animo destituuntur: verùm eius deliquium his vacuati humoris ratione obuenire oportet. Iam verò si magnam vacuationem res postulet, vires autem sint inualidæ, distribuenda erit inanitio: ac primùm parcius detracto sanguine denuo idem auferetur: si res exigat etiam tertio. Cæterùm vacuare solemus corpus vniuersum nō modo in Plethorica affectione, [veluti & Galenus tradit, sed etiā] propter affectus magnitudinem, quanquàm totū corpus humoribus, videas commoderatum, quemadmodùm in sanguinis ex naribus, aut alia parte profluuio, quod non copia excitauerit: ac vacuare reuulsorio modo ex oppositis cōuenit. Quinetiam in valida inflammatione idem faciendum est, sicut in colicis & renibus calculosis, lippitudine, & iis quæ tam præcipiti modo vrgent. Nam dolor & partis inflammatæ calor defluxioni præbent occasionem, licet vniuersum corpus superfluitatibus careat. Quapropter parcius id tunc faciundum est, vacuatione adhibita, quæ potissimùm laborantis ætati, & naturæ competere videatur: considerato etiam anni tempore, loco, & ægrotantis consuetudine. Porrò in quibus propè venā quæ diuidetur magna quædam est inflammatio, quemadmodùm in Pleuriticis & Iocinorosis, optimum est expectare, dum color sanguinis, & substātia mutetur. Diuersus autem est in inflammatione sanguis, à naturali: quoniam largius incalescens, siquidē priùs erat crudior, rubicundior, magísque flauus euadit: si autem talis priùs extiterit, in nigrū adustus mutatur. Non tamen ex toto mutationem ipsius expectare consilium est: sed etiam ante illam nonnunquàm cessare conuenit, idque duplici de causa, aut ob virium imbecillitatem, quas solùm ex pulsuum tactu cognosces: sunt enim

Quantitas sanguinis euacuandi.

Animi deliquij causæ in venæ sectione.

Causæ aliæ mittēdi sanguinis.

[sed etiam, veluti Gal. tradit.]

Quādo mittendus sanguis ad ipsius mutationē vsque.

ipsi inæquales vehementia, & magnitudine, vel etiam languidi. & robur fluxionis inclinans imbecilles iam vires notat: vt propter inflammationis malignitatem: nonnunquàm enim nihil remittit, sed vehementer impacta est. At si nihil horum obstiterit, ægérque floridæ ætatis sit expectanda est sanguinis mutatio, magísque si ambiens aër temperatus fuerit. Si verò sanguis ante iustam vacuationem fuerit suppressus, id autem accidit aut propter timorem, & animi defectū, aut sanguinis grumum, aut violentam constrictionē, contra singula pugnabimus. Animam deficiētem, odoratis naribus admotis refocillantes: constrictionem, vinculo remisso soluentes: in grumum coactum sanguinem, vel olei infusione, vel digitorum [fotu] dissoluentes. Reliqua sanguinis dimittendi præparatio nulli non cognita est: verùm hæc in cubiti venis fieri solent. At ex fronte sanguis detrahetur in capitis doloribus ita: capite fomentis adiuto, fascia ceruicem vinciemus, digitis super guttur interpositis, ne suffocatu ægri intereant: repleta iam vena in fronte, acie scalpelli diuidetur. Eodem modo etiam circa guttur extantes venæ Sphagitides appellatæ, ob vetustam lippitudinem aduersa scalpelli parte scindentur, ita vt sanguis erumpat. Item venas linguæ subditas, veluti in anginis, transuersas incidimus, euitantes constrictionem. Nonnulli verò in maioribus oculorum angulis venas eminentes, sicut in longis capitis, vel oculorum morbis similem in modum diuidunt. In quibus internas quoq; narium venas vel mucrone scalpelli contundentes, vel quibusdam asperis irritantes disrumpunt. item post aures sitas ob capitis affectus feriunt. Quæ verò poplitem perreptant, in renum cruciatibus aperiuntur. Quæ extremas corporis partes intercurrunt, superiacentibus vinculo exceptis & manuum frictione, & pedum incessu repletæ diuidentur. in sinistra quidem manu, cum lien malè habet, venam quæ inter paruum & anularem digitum porrigitur, præcipuè incidemus. cum iecur affligitur, in dextra. Nam extremarum partium inanitio, è longinquo magis facta efficatiorem molitur reuulsionem: in pede, veluti cum coxendicum dolores aut vteri vitia vrgent, eam quæ supra interiorem talum eminet, dissecabimus.

[ἐπιτρίψει, affrictu]

Venæ frontis sectio.

Iugalariū sectio.

Venarum quæ sub lingua sunt, et aliarum sectiones.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Copia verò ipsius. *Vide Galeni commentarium de plenitudinea*

ne: vbi copiam vtramque fusißimè exponit.

At in capitis morbis. *Galenus libro de anatomicis tractationibus quarto in eandem ferè sententiam habet. In iis, qui infra iugulum afficiuntur, siquidem sanguinem detrahere oportet, principem locum præsidij ratione vena poßidet, quæ cubiti flexum accedit: secundum quæ ad cubitum ipsum defertur: tertium communis: quartum quæ ab humeraria ad flexum cubiti pergit: postremum humeraria ipsa. In illis autem quos supra iugulum morbus infestat, contrà, humeraria primùm: quæ inde ad cubiti flexum porrigitur secundum: tertium communis: quartum quæ ab interiori parte flexum adit: quintum, quæ cubitum ipsum.*

Ordo venarum in mittendo sanguine.

CORNARII.

× *Altera ad continentia ipsum vasa, quæ in ipsa sanguinis fusura spectatur, etiam si vires citra molestiam ipsum ferant. Ex quadum rumpuntur aliquando vasa, sanguinis, &c.*

De cucurbitularum vsu. Cap. XLI.

CVcurbitulis neque per affectuum initia, neq; cùm corpora sunt Plethorica, vtemur: sed iis priùs euacuatis, & cúmq; [nihil particula influit.] Vsus eius est mouere aliquid, agitare, & foras extrahere. Leuis itaque cucurbitula inflationes discutit, distillationes in stomachum suspendit, sanguinem attrahit, & profluentem rursus sistit, obiectis partibus admota: & quod altè conditum est, in summa rursus educit. in totum humores traducit, spiritus euacuat. At quæ cum scarificatu adhibetur, efficaciorem causis perspiratum præbet, sensibiliter ex alto ea quæ nocent eliciens: quippe non modò sanguinem, sed alios quoque humores vacuat, præsertim cum flamma ampliore adglutinata. Verùm si à carnosis particulis detractionem moliri statuimus, primùm cutis scalpello exasperanda, deinde cucurbitula imponenda est. Sin excarnis magis pars fuerit, leuem priùs cucurbitulam defigemus: vbi in tumorem particula eleuata sit, scarificatu adhibito, rursus ipsam accommodabimus: & si paululùm vacuare cogitamus, vna diuisio abundè est: sin amplius, plures adhibentur. Item si tenuiorem qui continetur sanguinem acceperimus, summa scarificari, si crassiorem, alta debēt: quando etiam concretum ex ictu sanguinem educere animus est. Terminus autem moderatæ diuisionum altitudinis est, sola cutis crassitudo. Nonnulli instrumentum ad hoc excogita-

[nihil amplius inflammatæ parti affluit, ex Galeno]

Leuis cucurbit. quid efficiat.

Cucurbit. cum scarificatu.

runt tribus ſcalpellis æqualibus ſimul iunctis, vt vnica iniectione tres fierent plagæ: verùm hoc nos inutile putantes ſimplici ſcalpello contenti ſumus. Alij cucurbitulis vſi ſunt vitreis, vt ſanguinis qui vacuatur mẽſura in extractione pellucescat: verùm æneæ cum maiorem ſuſtineant flammam, multò ſunt efficaciores vitreis, quæ facilè dirumpuntur. Quinetiam quæ ex cornibus, ore ſugentes trahunt, minus quidem inaniunt, non autem ſiccant, quemadmodùm quæ cum flamma ſi opus fuerit, adhibentur. Cæterùm cùm admoturi ſumus cucurbitulam, particulæ in rectum figuratæ ex latere hanc defigemus. Si enim iacentibus ipſis ſuper[z] linamentum ex lucerna ſimul cum flamma inducamus, in cutem decidens illa, grauiter adurit, vſu hoc non poſtulante. Eſt cùm cucurbitulæ magnitudo ſubiectæ parti adæquabitur, eáque de cauſa permultùm cucurbitulæ & paruitate & magnitudine differunt, quemadmodùm etiam collo prolixiores & ſpatio inferiori latiores aliis efficaciùs extrahunt. Cauendum autem ne prope mamillas cucurbitula applicetur: nam illapſæ cucurbitulis nonnunquàm mammæ & inturgeſcentes vehementer, haud facilè ipſas relinquunt, atque tunc ſpongias ex calida cucurbitulis circundare oportet, ſic enim remittuntur: ſin minus hoc modo fuerint laxatæ, perforari ipſas ratio eſt.

Cucurbitularum materia.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Leuis itaque Cucurbitula. *Dicitur leuis cucurbitula, quæ ſine ſcarificatu, & flamma imponitur. vide Galenum in libello de hirudinibus, reuulſione, cucurbitula, ſcarificatu.*

Leuis cucurbitula.

Alij cucurbitulis vſi ſunt vitreis. *Celſus duo genera cucurbitularum ponit, æneum, & corneum, quanquàm ex aliis quoque materiæ generibus fieri doceat. ac ſi cætera defecerunt caliculus quoque pultarius oris compreſſioris ei rei commodè aptatur.*

Genera cucurbitularũ

CORNARII.

y *Et nihil amplius influit parti, & opus fuerit aliquid mouere. Græca ſic legito.* καὶ μηκέτι ἐπιῤῥέει μηδὲν τῷ μορίῳ, καὶ χρεία γένηται κινῆσαί τι.

z *Funiculum lucernarium ſupernè admouerimus, vnà cum flamma in cutem.*

Quomodo alæ adurantur. Cap. XLII.

HVmeri articulo luxato in nonnullis caput frequenter & continuè excidit, vel humiditatis ſuperantis vitio, vel quòd

quòd continuæ luxationi opportunus locus euaſerit, quando ad vſtionem deſcendere oportet. Proinde ægro, aut ſupino, aut in ſanum latus inclinato, interiorem alæ cutem quà potiſſimùm articulus excidit, duobus ſiniſtræ manus digitis,[a] vel hamulis tenuibus & oblongis eleuatam, candenti ferro adurere oportet, quouſque ferramentum ex aduerſo inflexum vno impreſſu duas cruſtas excitarit, & ſi magnum intercedens harum ſpatium fuerit, mucrone ſcalpelli per ipſas traiecto aliam in medio cruſtam faciemus, adurentes vſque dum ferramẽtum vrens ſcalpello inciderit. Item alias duas [Hippocrates] iuxta vtriuſque dictæ mediam fieri conſulit, [æquali illis ſpatio] diſtantes quadrangulæ figuræ modo. Altius autem cute non penetrabimus, quòd nerui, glandulæ, ac aliæ particulæ quæ inflammationem difficultatémque functionum excitare poſſint, ſubiecta ſint: curari verò aduſta debent porro cum ſale trito & impoſito, tum aliis præſidiis ad cruſtas inſcriptis, poſteà manu operandum cautè erit.

[Hæc non leguntur in Hippocr. lib. 1. de articulis, id quod exemplaria noſtra mutila eſſe oſtẽdit.]
[æquali ab illis duabus ſupradictis ſpatio]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Hippocrates. *Libro de Articulis de ala mentionem facit. non autem certè altius ferrum adigi præcipit, quod nerui, venæ & arteriæ ſubſint, quæ calorem iſtum ex ferramento tolerare nequeunt.*

CORNARII.

a aut volſella diſtendere, & tenuibus ac oblongis ignitis cauteriis perurere, ita vt ex cauterio quod in aduerſam partem pertrudi poteſt, per vnam aggreßionem duæ cruſtæ fiant. Græca ſic legito: ἄχεις οὖ κατὰ τὸ καυτήριον ἀντὶ παρωτὸν κατὰ τὴν μίαν ἐπιβολὴν δύο ἐσχάρας γενέσθαι. *Verùm hæc fuſiùs & clariùs tractantur ab Hipp. in lib.* περὶ ἄρθρων.

De adnatis digitis & ſexto digito. Cap. XLIII.

Digitorum adnatorum differentiæ & præciſiones.

ADnaſcuntur digiti in manu nunc propè [maiores digitos,] nunc propè [exiguos:] raròautem viſi ſunt iuxta aliorum aliquem. Eorum verò qui adnaſcuntur, alij per totum carnoſi ſunt, alij oſſa in ſe continent, nonnunquam & vngues. Oſſa habentium, hi ab articulo procedunt, cuius commiſſuram [alteri digito communicant,] illi ex naturalium [digitorum fiſſura] oriuntur: atque huiuſmodi perpe-

[pollicem]
[minimũ]
[cum altero digito communem habent]
[digitorum internodiis]

tuò ſunt immobiles: reliqui mouentur nonnunquam. Carnoſorum expedita eſt præciſio. nam ſcalpello quod ſuperuacuum eſt in totum tollimus. Eorum qui ab articulo prodeunt, difficilior eſt tractatio. illis qui à digitorum [fiſſura] originem traxerunt, primùm caro orbiculatim vſque ad os excinditur, ipſumque os exciſum aut [eraſum] aufertur. Cæterùm inter curandum radimus ipſa, & cicatrice obducimus, quemadmodum etiam in oſſium vulneribus declaratum eſt.

[internodiis] *[ſerra exectum]*

Quomodo purulentis aduſtio adhibenda. Cap. XLIIII.

VStio efficaciſſimum purulentis præſidium inuentum eſt. [b] Conuenit igitur [ferro candenti cruſtas excitare] [vnam inter clauiculæ compagem cute ſurſum educta.] duas autem exiguas iuxta mentum, ſic vt ab arteriis quæ Carotides appellantur, recedatur. Duas item ſub mamillis ampliores inter tertiam quartámque coſtam, alias duas inter quintam & ſextam paulùm in poſteriora ſpectantes: aliam, per medium pectus: rurſus aliam ſupra os ventriculi, tres poſterius, per medium dorſum vnam, vtroque ſpinæ latere duas, quæ in dorſo factam cruſtam excedant non admodùm extantes. Alij, vt tradit etiam Leonides, ferro mucronato candenti per medium coſtæ ſpatium vbi abſceſſus eſt, adacto, vſque ad pus vſtionem moliti ſunt. Nonnulli etiam hos curare auſi ſunt, tranſuerſa linea inter quintam & ſextam coſtam ducta, & cute paululum obliquè diuiſa, deinde ſic ſcalpello membrana quæ coſtas ſuccingit perforata, pus excreuerunt. Atq; hi cum illis qui ferro vſque ad imum adurunt, aut ſtatim mortem inferunt, vitali ſpiritu cõfertim vnà cum pure euacuato, aut fiſtulas reddunt inſanabiles.

[radice Ariſtolochiæ longæ oleo feruẽti immerſa plures cruſtas, perinde ac igne admoto excitare] *[Ex Aetio cap. 57. lib. 4. Sect. 2. legendũ, vnã vtrinque, iuxta clauicularũ commiſſurã cute ſurſum ducta]*

ANNOTAT. ANDERNACI.

Conuenit igitur. *Græcus codex planè peregrinam habet lectionem: quid enim ſibi vult ariſtolochiæ mentionem facere, vbi ferramento cruſtæ excidendæ ſunt. Habet autem in hunc modum:* Δεῖ οὖν τῆς μακρᾶς ἀριστολοχίας τὴν ῥίζαν ἐλαίῳ δεύσαντας ἐντιθέναι αὐτοῖς πεπυρακτωμένας τὰς ἐσχάρας. *hoc eſt, conuenit igitur longæ ariſtolochiæ radicis oleo imbuta imponere ipſis cruſtas ignitas. Mihi autem legendum videtur:* Δεῖ οὖν αὐτοῖς καυτηρίοις πεπυρακτωμένοις τὰς ἐσχάρας ἐντιθέναι, *vt nos vertimus.*

CORNARII.

b *Oportet igitur ariſtolochiæ longæ radicem oleo imbutam, ipſis per*

ignita

ignita cauteria vstis, in crustas indere. Græca sic legenda puto, ita tamen, vt non grauatim cedamus meliori sententiæ. Δεῖ οὖν τῆς μακρᾶς ἀριστολοχίας τὴν ῥίζαν ἐλαίῳ δεύσαντας ἐντιθέναι καυθεῖσι τοῖς πεπυρακτωμένοις καυτηρίοις εἰς τὰς ἐσχάρας. *Videtur autem aristolochiæ lõgæ radicem oleo imbutã in crustas propterea indere, vt & inustas crustas mitiget oleum, & ipsa radix sua partium tenuitate, & vi extersoria pus attractum extergeat. Non enim crustas ita inuri vult, vt penitus penetrent.*

De Cancro. *Cap.* XLV.

CAncer, tumor est inęqualis, oris prętumidis, aspectu [teter,] liuidus, & [indolens,] interim sine vlcere, quem Hippocrates latentem nominauit: is si curetur, peior euadit, interim exulceratus: nam cùm ex atra bile ducat originem, magna parte [eroditur.] Pluribus † quidem corporis partibus accidit, præcipuè fœminarum locis, & mammis, [quæ venas vndiquaque turgidas habent,] quemadmodum cancer animal, pedes, vnde etiam nomen sortitus est. Quæ igitur per medicamenta curatio adhibetur, quarto volumine abundè explicata est: eius autem cancri qui vuluam infestat, tertio. Quoniam verò partes putrefactæ, aut quæ (vt simpliciter dicam) naturæ modum excesserunt, ablationem sui postulant: cancris autem vuluæ manus opera nec potest, nec vtile est admoueri: eorum qui exteriora infestant, præcipuè mammas curandi administrationem trademus. Quidam enim totam partem viciatam ferramentis candentibus absumunt: alij totam mammam præcisam adurunt. Galenus solam administrationem quæ per sectionem fit recipiens, hoc modo scribit: Si quando cancrum [scalpello] curare audebis, incepisse vacuationem [à melancholici humoris] purgatione oportebit, vbi iam totum quod vitiatum est exactè præcideris, sic vt nulla radix supersit, sanguinem effluere finito, nec celerius eum cohibebis, verùm etiam premendo vicinas venas, crassiorem ex ipsis sanguinem exprimes: deinde aliorum vlcerum modo curabis. Hęc quidem Galenus memoriæ prodidit. Reliqua verò maligna putridaque vlcera nempe Phagedænas, Gangrænas, & consimilia eodem tractare modo debes.

Cãcer quid. *[fœdus]* *[dolorẽ excitans]* *[erodit]* *† Quas partes occupet.* *[venas porrò vndiqua que turgidas habẽt]*

Curatio. cancri exterioris. *[chirurgia]* *[ab atræ bilis]*

ANNOTAT. ANDERNACI.

Galenus solam administrationem. *Libro quartodecimo Methodi hæc ad verbum inuenies.*

CORNARII.

e *Habet autem & venas vndiquaque extentas, velut animal canc.r pedes.*

De iis quibus mammæ fœminarum modo inturgeſcunt.
Cap. XLVI.

QVemadmodum fœminis, ita maſculis quoque pubertatis tempore, mamillæ modicè inflantur, ſed pleriſq; rurſus ſubſidunt, in nonnullis ſumpto initio creſcunt pinguedine ſubnaſcente. Cùm itaque indecora hæc corporis figura muliebris habitudinis notam repræſentet, digna eſt cui manus admoueatur. Lunata per imam mamillæ partem linea ducitur cute detracta, ademptáque pinguedine, ſuturis committetur. At ſi fortè mamilla partibus [ipſius] ob magnitudinem ad ima, vt in mulieribus, inclinauerit, lunatas duas plagas in extremis inuicem coëuntes inſeremus, vt minor à maiore comprehendatur. Cute quæ intercedit cum pinguedine adempta, ſimiliter ſuturis vtemur. At ſi [aberrantes minus] exciderimus, tunc eo quod ſupereſt rurſus adempto, ſuturas iniiciemus, & medicamentum cruentis idoneum accommodabimus.

[infernis]

[inſcienter minus iuſto]

Quomodo Iecur aduratur. *Cap.* XLVII.

Dignotio abſceſſus in hepatis carne, vel eius membrana.

SI dolor cum grauitate iis oboriatur quibus iecur vomica laborat, carnea ipſa ſubſtantia vitiata oſtenditur. Si acutus dolor magis vrgeat, puris in tunica collectio: adurere hoc modo oportet. ferrum candens mucrone tenui, paulò ſupra inguen quà iecur deſinit, iniicitur, vt cruſtam vnam excitet: Vbi verò totam cutem aduſſerit, & vſque ad tunicam penetrauerit, pus excernetur. Ab euacuatione Phacomelite, hoc eſt, lenticula melle addito vtemur, tum iis quæ mulſa & ſpeciebus ad carnem creandam componuntur: poſteà verò etiam cicatricem ducentibus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Vomica in pectore.

Vomica laborat. *Græcè eſt* ἀφιστάμενον, *quaſi dicas, abſcedens. Celſus de vſtione iecoris agens, dicit: ſi verò iecur vomica laborat, eadem facienda ſunt, quæ in cæteris interioribus ſuppurationibus: quidam etiam contrà id ſcalpello aperiunt, ipſam vomicam adurunt.*

Quomodo Lien aduratur. *Cap.* XLVIII.

CVtis quæ lieni incumbit, hamo eleuata, oblongo ferro candenti per totum ipſa aduretur, vt vnico impreſſu duæ fiant cruſtæ, ídque faciemus ter, quò omnes cruſtas numero

mero ſex habeas. Marcellus autem tridente, quam Triænam Græci dicunt, aut tridenti ſimili ferramento vtens, [d] vno adactu cruſtas excitauit.

ANNOTAT. CORNARII.

d *Vna aggreßione ſex cruſtas inurebat. Græca corruptè ſic leguntur : τῇ μίᾳ προσβολῇ τὰς ἐσχάρας εἰργάζετο. Deeſt enim numerus inducendarum cruſtarum, atque is non ternarius ſed ſenarius. Marcellus enim per tridentem ſex cruſtas inurebat, tres per cutem, tres in ſplenem: ſicut per ſimplex cauterium duæ cruſtæ inducuntur, vna in cutem, altera in ſplenem. Legendum igitur: τῇ μίᾳ προσβολῇ τὰς. ϛ. ἐσχάρας εἰργάζετο.*

Quomodo Stomachus aduratur. Cap. XLIX.

IN longis Stomachi defluxionibus, recentiores vſi ſunt aduſtione. Alij ferramentis candentibus mucronatis tres cruſtas moliuntur, vnam iuxta cartilaginem quæ ab enſis figura Græcis vocatur Xiphoides : alias duas inferius trianguli figura, altas vt cutem [diuidant.] Alij vnam duntaxat adhibent ampliorem ſupra ipſum os ventriculi. Sunt qui ne ferro quidem vrant, ſed Iſcis appellatis; ſunt autem hæ ſpongioſa quædam corpora in quercubus [e] & corylis naſcentia, barbaris magis vſitata. permittunt autem vulnera ſine cicatrice diu manere, imò etiam magis [adhuc diuidunt,] vt maiore per ipſa [diſflatu] os ventriculi ab influxionibus immune permaneat.

[totam penetrent]
Iſcæ quid ſint.
[augent]
[humoris diſcuſſione]

ANNOT. CORNARII.

e *& nucum regiarum arboribus.*

Quomodo aqua Hydropicis emittatur. Cap. L.

QVomodo aqua intercus contrahatur, quot ſint ipſius differentiæ, quæ cauſa, quæ notæ, quódque remedium, tertio volumine ſumus executi : vbi & demonſtratum eſt, illud ſolum aquæ inter cutem genus, quo veluti in vtrem aqua colligitur, Aſcitem dicunt, manus operam poſtulare. Atque eam hoc loco explicabimus. Itaque rectus homo ſtatuitur, ſin minus, in ſedili collocatur : ſi ne hoc quidem fieri poteſt, attingi non debet, cùm adeò ſit inualidus. Stante recto homine, miniſtris retrò aſſiſtentibus iubebimus, vt tumorem ad pubem digitis premant, depellántque. Nos aculeo, aut ſcalpello quo vena inciditur, ſi ex partibus iuxta inteſtina ſitis originem contraxerit, directè ſub vmbilico tribus digitis interpoſitis imum abdomen aduſque tenuem

Aſcites chirurgia quomodo curetur.

membra

membranam quæ peritonæos vocatur, diuidemus. Sin autem primario iecoris affectui malum fertur acceptum, à sinisteriore vmbilici parte dissecabimus. si à liene vitium trahit originem, in dextra. non enim in illa parte sectionem moliemur, in quam decumbent. Ac cute quæ superiacet acie instrumenti excoriata, membranam quæ finit abdomen, peritonæos vocatur, diuidemus, quousque scalpellum ad vacuam vsque regionem penetrauerit. Deinde per foramen abdominis, & peritonæi, æneam fistulam scriptoris calamis acie similem demittemus, & per hanc humor effundendus est pro cuiusque virium ratione, quam ex pulsus tactu deprehendemus. Deinde exempta fistula, humor sisti debet. sistetur autem statim cùm diuisio ipsa alternatim sit facta. At nos securitatis gratia linamentum tortile per solam abdominis diuisionem dimittimus, ægro recumbente recreatóque, per insequentem diem rursus momentum humoris quantùm virtus exigit fistula euacuabimus, atque ita deinceps faciundum est, quousque minimum humoris supersit, ita tamen, vt vbique subitam cumulatámque vacuationem vitemus, multis siquidem imperitè manum admoliti vnà cum humore vitali etiam spiritu vacuato subitò hominem iugularunt: qui verò securius rem agunt, modico humore educto, vt virtus magno leuaretur pondere, reliquum medicamentis aquam ducentibus arena, sole, siti, & cibis desiccantibus consumpserunt. Iam verò vstione super stomachū, iecur, lienem, imum ventrem & vmbilicum vsi sunt, quinq; crustas adhibentes. Alij ferro tenui candenti: alij Iscis nuncupatis, aut aliquo ex alia huiusmodi materia, & pleriq; hac curandi ratione magis consanuerunt, interim nullam in totum compunctionem (quam Paracentesin vocant) experti.

Non subitò vacuandus humor.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Ascites. Quo veluti in vtrem aqua colligitur. *Hoc est, si ascites hydrops est. Nam ἄσκος vtrem signat. Auicenna administrationem ex Paulo sumpsit.*

Imum abdomen adusque tenuem. *Sic reddidi ὑπογάστριον, quod ad verbum sonat imum ventrem. Sed abdomen imum ex Celso sumpsi, nam exterior ventris pars est, abdomen. fortè ἐπιγάστριον legendum est, vt in sequentibus, χαλκοῦν καλαμίσκον διὰ τῆς τοῦ ἐπιγαστρίου καὶ τῆς τοῦ περιτοναίου διαιρέσεως καθίομεν.*

De Vmb

De Vmbilico prominente. *Cap.* LI.

VMbilicus indecorè prominere solet, quod vitium Græcè Exomphalon dicitur, interim [membrana quę abdomen finit, peritonæum appellaui, illic dirupta,] ac prociden-te, aut omento, aut intestino, interim colluuie [otiosi] humoris sub vmbilico contracta: interim verò carne subnata, aliquando sanguine irrumpente propter venæ aut arteriæ rupturam, vt in Aneurysmatis, interdum non sanguine, verùm spiritu solum irruente. Si igitur omentum prociderit, circa vmbilicum tumor concolor, mollis tactu, indolens & inæqualis apparet. Si intestinum prolapsum est, præter commemorata, etiam inæqualis magis tumor est, & digitis impressis cedit, euanescítque, nonnunquam strepitum elidens, balneis, [& distentionibus] magis increscit. At si humor collectus est, mollis similiter tumor apparet: pressus autem non cedit, neque decrescit, neque tamen augetur.[f] Quòd si autem accedat superioribus signis, vt tumor sit liuidior, carneque subnata durior, etiam tactui renitetur, & eadem in magnitudine manet. Si ex inflatione eminet, tumor mollis ad tactum subsequetur, qui digitorum impulsu sonum quēdam reddit, & pressus aboletur. Hunc in modum [curabitur.] erecto homini iubemus, vt spiritum contineat, quò in omnem partem distendatur: deinde omnem vmbilici excrescentiam orbiculatim atramento scriptorio notabimus, resupinatoque homine scalpello tumorem, quà nota atramenti est exasperabimus: deinde medium hamo eleuatum, lino aut neruo qua exasperatio est, circum astringemus (hoc enim pacto continebitur ne deuoluatur) [ansulam supra deligaturam ponentes,] posteà tumore quem constrinximus iuxta verticem adaperto digitum indicem demittemus, tentabimúsque diligenter num intestini [implexus,] aut pars omenti simul fuerit constricta. Ac siquidem intestinum fuerit constrictum, laxata funiculi ansula, id introrsum pellemus: si verò omentum sit, eo [retracto,] quod superuacuum est amputabimus, vase [quod] (vt verisimile est) [coincidit] lino deligato: [g] mox accipientes duas acus simplex linum ducentes, iuxta hiatum per incisionem cutis factam traiectamus, & ansulis linorum præcisis, quemadmodum in Aneurysmate dictum est, [ex quatuor initiis] constrictionem moliemur. Vbi corpora lino deuincta computruerint exci-

derίntque

Causæ prolapsus vmbilici.

[peritonæo rupto]

[superuacui]

Signa.

[& vehementi membrorum cōtētione. Alij, ventris distensione quæ fit compresso flatu]

Curatio.

[chirurgia fit]

Nodus ansatus.

[ansula ligaturā colligentes]

[voluta]

[protracto]

[si quod]

[occurrit]

[quatuor filorum extremis.]

derintque, medicamentis in linteola illitis curatio absolue-
tur, si cauam magis cicatricem fieri semper cupiamus. Hæc
quidem ad omenti, aut intestini affectum pertinent. At si ca-
ro, aut humor, aut sanguis vitium crearit, tumoris medio
[circulatim] præciso: deinde eo quod [incumbit] extra peri-
tonæum sublato, curationem carni generandæ dicatam ten-
tabimus. Porrò si vmbilicus emineat, aut ex [vasorum dila-
tatione,] aut spiritu intercluso, attingi non debet, quemad-
modum [etiam Aneurysmata.]

[in orbem] [imminet] [Aneurysmate] [nec etiam cætera Aneurysmata]

ANNOTAT. CORNARII.

f Si verò sanguis ad prædicta signa, tumor etiam liuidior fuerit: Carne verò subter enata, durior & renitens erit tumor. Græca sic distinguenda & legenda: ἦν δὲ αἷμα, πρὸς τοῖς εἰρημένοις σημείοις καὶ πελιδνότερος ὁ ὄγκος. σαρκὸς δὲ ὑποτραφείσης,, σκληρότερος καὶ ἀντίτυπος ὁ ὄγκος ἔσται.

g Postea acceptis duabus acubus simplex filum ducentibus, iuxta Chiasmum, hoc est ad literæ Græcæ. χ. figuram ipsas per fractam scarificationem transmittemus. Et dissectis filorum ansati nodi finibus, velut in, &c. χιασμὸς *dicitur Græcis eadem ratione qua Decussatio Latinis, quum duæ lineæ obliquæ in decusses per medium sese secantes ducuntur. Et* χιασμὸς *quidem vocatur, quòd literam Græcam. χ. figura eius representet. Decussatio verò quod denarij numeri nota litera Latina. χ. eandem referat.*

De Peritonæo, hoc est, interiore abdominis membrana conuulnerata: item de intestini, aut omenti procidentia. vbi etiam tractatur, quomodo ventris vulnera sarciantur ex commentariis Galeni.

Cap. LII.

QVomodo Peritonæi, hoc est, interioris abdominis mē-
branæ vulnera optimè queas manu curare, deinceps
venit considerandum. [Si igitur] paruum adeò vulnus exti-
terit, vt inflatum iam quod procidit intestinum [remittere
non liceat:] necessarium est, aut flatum elicere, aut vulnus
ampliare. Satius autem fuerit meo iudicio quod prius dixi
agere, si modò id consequi possis. At qua magis ratione id
consequare, quàm si causam vnde intestinum infletur, è me-
dio sustuleris? Quæ igitur ea est? nimirùm, ambientis nos
aëris refrigeratio: quare etiam remedium ex calore petetur.
Itaque spongia molli aqua calida madenti, mox expressa ca-
leface

Si intestinū prolapsum remitti nequeat. [Hæc Gal. lib. 6. meth. cap. 5.] [contrahi nequeat]

lefacere inteſtinum oportet. Præparetur autē intereà vinum auſterum calidum, etenim hoc magis quàm aqua calefacit, ac robur inteſtino adiicit. At ſi per hæc inteſtini inflatio non ceſſerit, tanta peritonæi pars incidi debet, quanta id quod excidit, opus habet. Idonea verò ad eiuſmodi ſectionem habentur ſcalpella [recta quæ Græci Syringotoma vocant, id eſt, quæ ad fiſtulas incidendas ſunt accommodata.] Figura autem laboranti appoſita fuerit, cum in inferiori parte vulnus factum eſt, ſi ſurſum vergat: cum in ſuperioribus, ſi deorſum, & ſi in dextris vulnus ſit, in contrariam partem corpus [incumbet,] ſi in ſiniſtris, in dextram, atque hoc tum magnis, tum exiguis vulneribus commune eſt. Cæterùm cùm inteſtina in proprium reponi locum debent, ex magno vulnere collapſa miniſtro dextro opus eſt: oportet enim ipſum, vbi manibus ſuis totum vulnus à foris apprehenderit, intrò repellere, conſtringere, ac exiguum ſemper ſuenti denudare, quientiam id quod conſutum eſt, mediocriter comprimere, quoad totum exactè perſuatur. Porrò quæ idonea ſuendi abdominis ratio exiſtat, deinceps dicamus. Quoniam coire abdomen cum peritonæo conueniet, incipiendum quidem à cute eſt, atque ab externo introrſus acus demittitur: vbi iam & cutem, & rectum muſculum totum tranſierit, [præterito] quod ei adiacet peritonæo, per [reliquam] huius partem eam ab interno extrorſum, atque inde per reliquum abdomen traiectabis: vbi hoc penitus pertranſierit, rurſus ab externo introrſum, idem abdomen perforandum eſt: mox vbi [peritonæum] quod illi quoque adiacet [præteriens, &] ad oppoſitum perueneris, id quoque ab interno extrorſum perpungi, vnáque cum eo totum ipſi cohærens abdomen debet. Deinde ab hoc rurſus incipiendum, atque id cum oppoſito peritonæo conſuendū. Ac rurſus vicina etiam cute traiecta, iterum ab ea parte acus introrſum eſt iniicienda, conſuendúmque id cum oppoſito peritonæo, inibi quoque vicina cute tranſmiſſa: atque hæc iterum iterúmque facienda ſunt, quoad totum vulnus ſimiliter conſuerimus. Interuallum verò ſuturarum quod ad compeſcēda ea quæ ſubſunt, pertinet, breuiſſimum eſſe poſtulat. Quod autem ad firmitatem requiritur, inter ſuturas, cutis ne [alibi] rumpatur, vtile breue non eſt. quare vitato vtriuſque exceſſu, eligenda mediocritas eſt. Iam hoc quoque omnium vlcerum com-

[quæ Græci Syringotoma recta vocant, fiſtulis concluſa]

[vt incumbat]

Quomodo inteſtinum in magnis vulneribus reponendū.

[intacto]

[oppoſitam]

[peritonæo]

[prætertto]

[alicubi]

mune quodammodo est, sicuti etiam ipsius quo suuntur fili
[cõsistẽtia] *[transegerũ]*
[ratio.] Quod enim durius est, cutem rumpet: quod mollius, confestim ipsum rumpitur. pari modo si proximè oras summas acum [transegerit,] quod reliquum est cutis, quoniam minimum est, dum violenter adducitur, rumpi cogitur. Sin plurimum ab iis recesseris, non parum cutis inglutinatum relinquetur. Hæc licet omnium sint vlcerum communia, maximè tamen seruanda in abdomine suendo arbitror. Porrò ipsum abdomen, aut quemadmodum est expositum, consuetur, huc diligentia adhibita, vt peritonæum abdomini coalescere possit: [quod vix sperare audeas,] cùm neruosum existat: aut sicuti quidam factitant, [qui] quæ cognatæ naturæ sunt, [ea committunt,] vtpotè peritonæum peritonæo, abdomen abdomini. Id autem fiet in eum modum. A vicino nobis abdomine incipitur, atque ab externo introrsum per id solum acus traiectatur. [post præteritis] vtrisque peritonæi labris, [ex] obiecta parte à foris introrsum [per vtrunque eius labrum acus reuocatur: dein hæc rursus reducitur, atque ab] interioribus foràs per aduersum abdomen transmittitur. Hic modus à communi, & ex prompto, quo nimirum vno adactu per quatuor labra acus traiicitur, id differt, quòd peritonæum totum intra abdomen prorsus recondit. Cæterùm medicamenta adhæc idonea, materiæ illius esse debent, cuius sunt ea quæ cruentis iniiciuntur. Vt autem nulla pars principalior consortij lege doleat, lanam conuenit mollem oleo mediocriter calido imbutam toti, quod inter inguina & axillas est, circũdare. Præstiterit autem si per clysterem intestinis [aliud simile] infundas. Si verò [nonnihil in ipsis quoq; intestinis] conuulneratum sit quod iniicietur, vinum nigrum, austerum & tepens erit, eóque magis si totum vsque ad interiorem meatum pertusum sit. Facilè igitur curationem recipiunt intestina crassa: secus habent tenuia: ieiunum verò [omnibus] insanabile est, tum propter vasorum magnitudinem multitudinémque, tum quòd tunica eius prætenuis neruosáque existat, accedit huc quod etiam bilem synceram totam recipiat: adde quòd omnium maximè iecori vicinum habeatur. Ventriculi porrò imæ partes carnosæ vlceratæ curari cum fiducia debent, siquidem fieri potest vt res bene succedat, non solùm quòd hæ crassiores sint, sed etiam quòd sedes medicamentis quæ

illas

Marginalia:
[vix enim secum coalescit]
[vt]
[coniungãtur]
[intactũ]
[Post ex]
[per vicinũ epigastriũ, & vtrunque peritonæi labrum acus reuocatur, atque ab]
[hoc ipsum]
[intestinum aliquod]
Quæ intestina vulnerata curari poßint, quæ minimè.
[prorsus]
Ventriculi pars ima curabilis.

illas curabunt,[adhibendis] in eo loco est accommoda. [h] At [vlcerum quæ os] & gulam infestant, solo transitu medicamenta attingunt: quæ autem [orificium ipsius obsident, ij] sensus quoque[in illo]acutus sanationi aduersatur. Cùm autem peritonæo rupto omentum prolapsum aut liuescat aut nigruerit, fune exceptum [antequam nigrescat,]ne sanguis profundatur, præcidere conuenit id quod post vinculum habetur, [i] atque vt in extremo inferiori iam commemoratæ abdominis suturæ vinculi fines pendeant, curabimus, quò scilicet facilè eos [cum ex vulnere suppurante eructentur,] eximamus.

[excipiendis] [vulnera quæ os ventriculi] [in ore ventriculi sunt] [in illa parte] [supra eam partem quæ nigrescit] [cum vulnere suppurãte putruerint ac deciderint]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Quomodo peritonæi. *Hoc caput ex sexto medendi Methodi libro sumptum est: verùm in codice Græco, mirùm quàm mutilum & deprauatum.*

Quare etiam remedium. *Lege in codice Græco* ὥστε καὶ ἡ ἴασις ἐν τῷ θερμῆναι.

Mox expressa calefacere. *Fac* ἐκθερμῆναι τούτῳ τὸ ἔντερον.

Quæ Græci Syringotoma. *muta in* τὰ καλούμενα ὀρθὰ συριγγότομα.

Figura autem laboranti. *Adde in Græco dictionem hoc pacto* ἐπιτήδειον δὲ σχῆμα τῷ κάμνοντι.

Cum in superioribus deorsum. *Deest in græco,* πρὸς δὲ τοῖς ἄνω, καταῤῥόπων.

Quoad totum exactè persuatur. *Deest aliquid. Legẽdum enim* ἄχρι περ ἂν ὅλον ἀκριβῶς ῥαφῇ.

Inde per reliquum abdomen. *Fac ex* διαπείρειν τὸ ἔντερον ἐπιγάστριον *hoc,* διαπείρειν τὸ ἦτρον ἐπιγάστριον.

Deinde ab hoc rursus. *Hìc multa desiderantur planè necessaria quæ superioribus adiiciantur, ne quis compendij causa ab ipso Paulo prætermissa censeat. Sic igitur ex Galeno instaurari debent.* εἶτ᾽ αὖθις ἀπὸ τούτου πάλιν ἀρξαμένους συῤῥάπτειν αὐτῷ τῷ ἀντικειμένῳ περιτοναίῳ. κἄπειτα διεκβάλλειν διὰ τοῦ πλησίον δέρματος. ἐκεῖθεν δ᾽ αὖ πάλιν εἴσω διείρειν, συῤῥάπτοντας αὐτὸ τῷ ἀντικειμένῳ περιτοναίῳ διεκβάλλοντάς τε διὰ τοῦ πλησίον δέρματος, εἶτα, &c.

Pari modo si proxime oras. *Legendum est* οὕτω δὲ καὶ τὸ μὲν ἐγγυτάτω.

Id autem fiet in eum modum. *Fac* ἔσται δὲ τοῦτο κατὰ τὸν δὲ τὸν τρόπον. *Quid enim sibi vult* ἔστω δὲ τοῦτο κάτω. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον.

CORNARII.

h *At verò vulnera in ore ipsius ventriculi ac stomachi transitu solum medicamenta contingunt. Sed & his quæ in ore ipsius sunt sensus subtilitas aduersatur, quominus curentur.*

i *Ita vt ad infernum finem consutionis, laquei initia foras propendeant, quò facile, &c.*

Ad tegendam glandem colis si nuda est. Cap. LIII.

IN quibus glans colis penuria cutis non contegitur, aliqui indecori gratia duplicem administrationis modum excogitarunt, nunc in superiore colis initio cutem orbiculatim secantes, vt facto ipsius diuortio, inferior cutis attrahatur, donec glans occultetur: nunc subtus interiorem cutem à glandis radice scalpello excoriantes, inde inferiorem trahentes, mox linteo quodam molli [ambiens præputium] deligantes, ita vt linteolum aliquod quà cutis excoriata est, interponatur, ne præputium cum glande coalescat. Hunc modum Antyllus magis recipit, longiore ipsum oratione exponens. Nos autem summatim dixisse contenti sumus, quoniam raró inter artis opera huiusmodi administratio requiritur, tum quòd affectus nullam muniis obeundis difficultatem pariat, tum quòd neq; tantum indecori afferat, k vt hac magis inquisitionem aliquam ex chirurgia deligas.

Duplex chirurgiæ modus adtegẽdam glandem.

[præputiũ in orbem]

ANNOTAT. CORNARII.

k *Vt huius chirurgiæ tormentum subire quis sustineat. Pro* ἐξεῖσθαι βάλανον *legito* ἀιρεῖσθαι βάσανον.

Quomodo glans penis contecta aperiri poßit: vitium dicitur Hypospadiæon. Cap. LIIII.

PLerisque glans ab origine non perforata est: verùm sub cane appellato quà [glans suspensa est] foramen habetur: vnde neque vrinam facere anterius possunt, nisi particulam versus imam ventris regionem, admodùm inclinent, neque liberis dare operam, cùm semen ipsorum in vterum recta non possit eiaculari. Omnium itaque simplicissimus tutissimúsque curationis modus est qui fit per præcisionem. Itaque resupinato homine glans sinistræ manus digitis validè attolletur: deinde scalpelli acie ipsa iuxta coronam præcidetur, plaga non obliqua, sed sculpturæ simili, vt per medium eminentia quædam glandem repræsentans appareat. Quoniam verò sæpè sanguis profundi solet, si fieri potest medi

[glandis figura absoluitur]

medicamentis eī retinendo dicatis ſiſtemus, ſin minus, tenuibus ſerramentis aduremus.

De Phymo. *Cap.* LV.

DVplex Phymi cauſa eſt: aliquando enim ſic glandem præputium tegit ne nudari poſſit: aliquando retrorſum [deducta] reduci non poteſt. Hæc [l] ſpecies propriè Periphymoſis dicitur. Prior itaque differentia, aut ex cicatrice quæ in præputio concreuerit, aut ex carnis incremento quæ illic coaluerit. Altera genitalium inflammationibus fertur accepta, quoties abducta [cuti] retrorſum glans intumuerit, nec vltrà præputium receperit. [m] Si igitur prima Phymi cauſa fuerit, curationem hoc pacto tentabimus: figurato homine, vt par eſt, præputium in anteriorem partem attrahemus, demiſſiſque in ſummum ipſum hamulis tribus, quaterníſve, miniſtris continendum exhibebimus, iubentes, ipſum quantùm fieri poteſt diducant aperiántque: deinde ſi ex cicatrice [exterior collectio fuerit creata,] ſcalpello ab interiore parte præputium in tribus quatuórve locis incidemus, lineis directis & æquali inuicem ſpatio diſtantibus, idque intrinſecus: eſt autem [duplex] in glande præputium: os igitur ipſius ab interiori parte diuidemus, ſic enim contractione quæ ex cicatrice coaluit diſſoluta, [n] præputium ſuperinducemus. At ſi caro ab interioribus adnata Phymum produxerit, carne tota ferro ſcarificata, [præputium abſtrahemus:] carnem inter lineas eminentem rademus, poſteà plumbeum canalem glandi vniuerſæ circundabimus, inuoluta ipſi papyro ſicca. Habeat autem canalis foramen vndique æquale. ſic enim huius circumpoſitu præputium adductum rurſus coaleſcere prohibebitur, dum & à plumbo & papyro inuoluta diſtentum ſeruatur: intumeſcens enim [ex deligatura] magis adhuc cutem diducet. Hoc igitur faciundum eſt, ſiue ob cicatricem, ſiue carnis excreſcentiam Phymo generato manum adhibuerimus. Sin autem Periphymoſis appellata creetur, vetuſtate temporis coaleſcit, & curationem non recipit, niſi quis eo modo velit tractare quem ad tegendam glandem vſurpamus. Sinautem nondum coaluerit, [vibicibus] ſuper ipſum rectis tribus, aut quatuor, aut etiam pluribus circulatim [excitatis,] oleo copioſiore tepido ſuperfuſo, extrorſum attrahemus.

[reductum ſub præputium]
Phymoſeos cauſæ.
Periphymoſeos cauſa.
[cute]
Curatio Phymoſeos
[Phymoſis genita fuerit]
[veluti duplicata cutis]
[præputio protracto]
[papyrus ex perfuſione, ἐκ τῆς διαβροχῆς vel seroſi humoris qui ſtillat ex plagis ſcarificatæ partis, vel medicamenti impoſiti]
Periphymoſeos curatio
[ſcarificationibus]
[factis]

ANNOTAT. CORNARII.

l *Quæ species propriè Paraphimosis appellatur. Affectio retro abducti præputij, vt glandi amplius induci non possit, παραφίμωσις appellatur, non περιφίμωσις. Opponitur enim τῇ φιμώσει, quæ affectio est præputij ita glandi inducti vt rursus detrahi non possit.*

m *Si igitur prima constrictionis species fuerit. Expungenda in Græcis vox ἄιτιον, legendúmque, εἰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον εἶδος τῆς φιμώσεως γίνοιτο.*

n *Præputium abducemus. Græcè pro ἐπάξωμεν legendum ἀπάξωμεν.*

Si præputium glandi adhærescit. Cap. LVI.

Quomodo glans à præputio separetur.

GLans & præputium inuicem committuntur exulceratione præcedente. Conuenit igitur subtus cute, quantùm licet, excoriata, acie scalpelli, aut spathula polypo accommodata, ea quæ resistunt dissoluere, id potissimùm conantes, vt glandem purè à præputio adhærescente discernamus: quod si non fuerit expeditum, glandis potius nonnihil ad præputium assumere, quàm econtrario: cùm enim præputium tenue sit, facilè perforatur. Vbi commissuram dissolueris linteum tenue aqua frigida madens glandi & præputio interponendum, ne rursus coalescant, vino astringente cicatricem ipsis obducemus.

De Circuncisis. Cap. LVII.

Præputiũ affectũ quomodo circũcidatur.

NOn de iis qui religioso gentium more circunciduntur, nunc verba faciemus: sed de iis quibus affectu naturalium oborto, præputium nigrescit. Itaque in iis totum quod nigruerit, orbiculatim præcidi debet, deinde æris squama cum melle vtendum, vel etiam malicorio, & eruo medicamenti instar quod linteolis illinitur. Si verò sanguis quandoque profluat, ferramentis lunatis candentibus vtendum, quæ vtriusq; simul [iniiciantur,] & ipsi sanguinis profluuio, & [vulneri] depascenti. At si tota interim glans absumpta fuerit, exiguum è plumbo canaliculum imponentes meatui, per ipsum ægroto vrinam reddere iubebimus.

[prosunt]
[vlceri]

De Thymis naturalium. Cap. LVIII.

Thymi quid Thymorũ per chirurgiã curatio.

THymi carnosa sunt tubercula, nunc in glande, nunc in præputio prouenientia. Ex his, alij maligni, alij non sunt. Mitiores itaque scalpelli acie deradere conuenit, & chalcitidem ipsis inspergere: in malignis, eo quod vitiatum

est.

eſt,exciſo,aduſtione vtendum. At ſi ex oppoſito aduerſoque ſibi inuicem in præputio fiant Chymi,hi intra ipſum, illi extrà, non oportet omnibus ipſis confeſtim manum admoliri,ne præputium ſtructura tenue, imprudenter pertundamus. Sed primùm interiores auferre conſilium eſt,iiſque cicatrice obductis, tunc quoque exteriores aggredi. Nonnulli verò recentiorum forfice ipſos auellentes [equino] pilo deligatos, curare ſolent, quemadmodùm alij [refrigerato ferro candenti] eoſdem deurunt.

[aut equino] *[frigido cauterio. Sic vocat cauſticum medicamentũ]*

De Catheteriſmo, & clyſtere veſicæ. *Cap.* LIX.

CVm vrina non redditur,quòd iter ipſius obſtructum ſit, aut concreto intus ſanguine, aut calculo, aut alia quadam cauſa Catheteriſmo [id quod ſuperfluũ eſt eximemus.] Sumpto igitur cathetere, ætati & ſexui conuenienti, probè ipſum dirigemus,quod hoc modo fiet: lana exigua lino deligata per medium, linóque ex acuto iunco per Catheteris fiſtulam traducto lanam foramini adaptabimus, quod iuxta Catheteris[mucronem]eſt,ac forfice præciſo eo quod ex lana eminet,Catheterem in oleum demittemus, ægro in ſubſellium collocato,& fomẽtis ſi nihil prohibet,[irrorato] Catheterem[in rectum]inferemus vſque ad colis[baſim:]deinde[naturalia] ad vmbilicum inclinabimus. etenim ab hac parte obliquus veſicæ meatus exiſtit,deinde ſic cathetera adigemus.Quùm verò iuxta regionem inter ſcrotum,& anum, propè ſedem fuerit, rurſus[genitalia impoſito] inſtrumento deflectemus, in naturalem reducentes figuram.nam à perinæo veſicæ meatus ſurſum tendit, propellemúſque Catheterem vſque dum veſicæ ſinum penetrauerit:ſecundùm hoc, linum Catheteri iniectum retrahemus,quò vrina ſimul cum lana attracta ſubſequatur, quemadmodùm in ſyphonibus accidit: atque talis demittẽdi Catheteris modus eſt. At quia ſubinde exulcerata veſica collui deſiderat, ſiquidem auricularij clyſteres, id quod iniiciendum eſt poſſint tranſmittere, illis in prædictum modum vtemur, in veſicam demiſſis: ſi fieri nequit, Catheteri [pelle,] aut veſica bubula adaptata, eóque indito,veſicam colluemus.

[vrinæ excrementum nos eliciemus ac educemus] *Catheteris immittẽdi præparatio.* *[caput]* *[antea perfuſo]* *Catheteris immiſſio.* *[recta]* *[radicem]* *[pudendũ]* *[colem immoto]* *Collutiones veſicæ.* *[coriaceo vtriculo]*

ANNOTAT. ANDERNACI.

Sumpto igitur Cathetere. *Hoc inſtrumentum à demittendo dictum eſt.nam per id aliquis liquor in veſicam demittitur à καθίω καθίεσθαι, & ἵημι. Eſt autem rectus ſypho,vt ait Gal.*

Quæ curatio Calculosis adhibeatur. *Cap.* LX.

CVm alibi demonstratum sit qua ex causa calculi generentur, tum quòd pueris in vesica magis prouectioribus, in renibus crescant, nunc rationem exponemus, qua excindi possint, vbi notas priùs eorum qui [vesica] habentur, designauerimus. Vrina igitur aquosa est, quod in eis subsidet, arenosum: pudendum continuò vexatur pruritu, laxatur sine ratione, rursúsque arrigitur, crebrò id contrectant irritati ægri, & maximè pueri. cum calculus in ceruicem vesicæ incidit, etiam repetè vrina supprimitur. Porrò inter eos quibus calculus excinditur, pueri quidem vsque ad quatuordecim annos propter corporum mollitudinem, facilè curationem recipiunt: senes, quòd [corpus ipsorum contumax sit,] vix cosanescunt: mediæ horum ætates etiam in hoc, medio quodam modo habent, ac rursus facilè sanãtur qui maiores calculos habent, quòd inflammationibus assuerunt: qui minores, difficulter sanantur, contrarias ob causas. Hæc cum ita se habeant, ad chirurgiam [profecti,] concussione vtemur priùs, interim per famulos, interim ipso ægroto ex alto quodam loco desiliẽti, quò calculus ad vesicæ ceruicem propellatur, deinde figurari æger debet, ceu rectus in sedili, manibus subter femora porrectis, quò in angustum vesica compellatur. Si igitur cõtingẽtibus nobis [calculus] in regionem scroti & ani inter mediam procidat concussione exturbatus [inde] ad sectionem conuertemur. Sin minùs occurrat, indicem sinistræ manus digitũ, si puer sit qui ægrotat, vel etiam medium, si ætatis sit prouectioris, oleo perunctum, in anum demittemus, & supinis digitis perquirentes, calculúmq; occurentem paulatim traducentes, in vesicę ceruicem coarctabimus: & digito vno, pluribúsque propellentes ipsum in exteriora impactum, ministro altero manibus vesicam premere iusso, alteri præcipiemus dextra manu testiculos sursum [teneat,] sinistra regionem inter scrotum & anum mediam extendat in alteram partem, ab ea [qua] sectionem moliemur: ipsi assumpto scalpello ad [calculos] aptato, inter anum & testiculos, non per medium locum [inter scrotum & anum,] sed in [alteram partem] iuxta sinisteriorem clunem, obliquam super lapidem qui [subiicitur incidendis,] ducemus lineam, quæ extrinsecus latum habeat spatium, intus non amplius, quàm vt calculus per id queat excide

[in vesica] *Signa calculi in vesica.* *Quibus calculus excinditur tuto, quibus minime.* *[in eorum corpore difficilia curatu sint vlcera.]* *[venientes]* *Calculi eximẽdi ratio.* *[extrinsecus calculus]* *[statim]* *[attollat]* *[in qua]* *[calculos eximendos]* *[perinæi]* *[altera parte]* *[obiicitur]*

excidere [interim] siquidem digitis super anum innixis, aut digito [vnà cum sectione sine euulsione] calculus leniter exilit. sin minus exilierit, vnco huic rei accommodo iniecto eximemus. †Calculo iam ablato, medicamentis sanguinem coërcentibus ex [fuligine thuris,] aloë, symphyto, vel etiam misy, & consimilibus sanguinis profusionem sistentes, lanas, aut linamẽta implicita, vino & oleo madentia imponemus, & ligaminibus sex [processuum ad calculos] accommodatis vtemur. At si profluuij sanguinis metus sit, linamentum implicitum ex posca, aut rosaceo aqua admixta iniiciendum est, & ægro decumbẽte crebriùs locum perfundemus. Postquàm tertio die solueris, & hydrelæo copioso irroraueris, tetrapharmaco linteolis illito vtendum, ita vt frequentius ipsos soluas, curésque propter vrinæ acrimoniam. At si inflammatio quæpiam superuenerit, cataplasmatis & superfusionibus ad eam inscriptis adiuuabimus, ac in vesicam rosaceum, aut chamæmelinum, aut butyrum, nisi aliqua nos inflammatio impediat, demittemus. similiter etiam si vlcus [pascendo, aut alio quodam modo serpat, aut] maleficum fuerit, singulis congruentia adaptabimus. cùm vlcus inflammatione caret, lauacrum adhibetur, inde emplastrum dia chylon, tum lumbis, tum imo ventri super accommodatur. Per totum verò curationis curriculum, femora [inter se conuenit deligare, °& cum remediis requiescere.] †Sin exiguus calculus coli inciderit, & per vrinam reddi nequeat, præputium validè in anteriora attractum deligabimus iuxta glandis summitatem, item posteriore parte pudendi colem vinciemus, [iuxta terminum ad vesicam spectantem] constrictione adhibita: deinde infra colem diuidemus, super lapidem ipsum qui [excidendis subiicitur,] flexo autem cole calculum eiiciemus, solutísque vinculis vlcus sanguine concreto [vacuabimus.] Posterius [itaque vinculum iniectum est,] ne calculus retrorsum recurrat: anterius, [ne] post calculum exemptum præputij soliti cutis [in oppositum] recurrens [diuisionem] contegat.

[Aliquando enim] [statim post sectionẽ citra moram] † Calculo exẽpto sanguinem sistentia, & vulnus curantia. [polline thuris, thure] [capitũ ad calculos exemptos] [pascendo serpat, aut alio quodã modo] [simul conuenit ligare, vt glutinãtium remediorum vim adiuuent] †Colis incisio ad eximendũ calculum. [ad eius extremũ quod vesicã spectat] [incidenti obiicitur] [mundabimus]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Ligaminibus sex processum. *Hoc est sex appendiculorum. ἑξασκελέις enim ad verbum sonat, sex crurum. à geometris petita di-*

[vinculum iniicitur] [vt] [retrorsum] [plagam]

ctio est, qui figuras quasdam ἰξασκιλέας nominant.

Super lapidem qui excidendis subiicitur. *Græcè est κάπειτα διέλωμεν κάτω τὸν λίθον κατ' ἐπικόπου αὐτοῦ τοῦ λίθου, hoc est, deinde diuidemus infra calculum super ipsum lapidem qui incidendis subiicitur. At vitium exemplaris esse puto, ponendúmque pro τὸν λίθον, quod est calculum, τὸν καυλὸν, hoc est colem. verùm Aetius & alij veteres, sectionem in cole non infrà ad suturam, verùm suprà fieri præcipiunt. sed κάτω sunt qui intelligunt super lapidem ipsum qui inciditur.*

CORNARII.

o quo auxiliis adhibitis inseruiant. In Aldino cod. sic legitur: παρ' ὅλον δὲ τὸν τῆς θεραπείας καιρὸν τοὺς μηροὺς ἅμα χρὴ διαγκέαν πρὸς τὸ τοῖς βοηθήμασιν ὑπηρεμεῖν. Vbi duæ voces corruptæ sunt διαγκέαν & ὑπηρεμεῖν. Et pro διαγκέαν cum aliis lego δεσμεῖν, ita tamen vt hanc vocem non genuinam huius loci esse putemus. Sunt enim femora deligenda quidem, sed latioris significationis voce, & hoc & alia mihi indicasse videtur, nimirùm voce διακεῖσθαι, quam pro διαγκέαν reponendam esse credo, & accipiendum femora simul ita disposita esse oportere, vt adhibitis auxiliis inseruiant. At pro ὑπηρεμεῖν legendum ὑπηρετεῖν.

De Testiculorum partibus. Cap. LXI.

PArticularum quæ circa testes habentur, finitiones cùm ad ramicum incidendorum doctrinam conferant, priùs describemus, quàm ad illam veniamus. Igitur † testiculus substantia quædam est glandulosa, fragilis, ad vim genitricem seminis effecta. [At nerui testium, quos Græci † Parastatas & Cremasteras ab eo appellant, quòd ex illis genitales partes dependent, spinalis medullæ ex cerebri membrana propagines sunt, cum venis arteriosis ad testiculos pertinentes, per quos semen in naturalia permeat.] † Seminaria autem vasa, [venæ sunt à caua vena in] testiculos sinuosis anfractibus pertingentes, vnde testiculi alimentum capiunt. item tunica † Erythroides naturæ neruosæ, in gibba quidem parte, atque anteriori, à testiculo libera est. in concaua & posteriore, ipsi adhęrescit, ex peritonæo originem trahens. Vocant autem partem hanc qua testiculo adnata ęst, posteriorem Prosphysin, quasi dicas adnexum. † Darti verò membranæ sunt, quæ exteriorem testiculum conglutinant, iuxta tunicam erythroidem dictam ei adhærentes: quibus partibus & illa post testiculos tunica adunitur. Hæc autem ipsa cutis

† Testis.

† Parastata & Cremasteres. [Cremasteres Peritonei mēbranæ productiones sūt, ad testiculos demissæ. Parastatæ verò exortus varicosi venarū arteriosarum per quos in pudendum semen eiicitur]

† vasa seminaria. [venæ & arteriæ sūt, à vena caua & arteria magna in]

† Erythroides

† Dartos.

cutis exterior rugoſa teſtibus circundata, ſcrotum nobis, Græcis oſcheon dicitur.

Scrotum.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Tunica erythroides. *Duæ ſunt teſticulorum tunicæ, dartos & erythroides. Hîc autem malè habebatur in Græco ἐλυτροειδὴς pro ἐρυθροειδὴς. Paulò poſt inuenies ἐρυθρὸν pro ἐρυθροειδῆ poſitum.*

De aquoſo ramice, hydrocele dicitur. *Cap.* LXII.

HVmoris [otioſi] in particulis ſcrotum implicantibus colluuies, tumorem excitans ſenſibilem, hoc nomen ſortita eſt. Itaque humor magna ex parte, in [tunica erythroide appellata, teſticulum ambiente, in partem anteriorem] colligitur, quà potiſſimùm membrana illa à teſticulo ſeparatur. Raròextra membranam hanc erythroidem vitium contrahitur. † Subinde peculiari tunica humor comprehenditur: vocántque hoc malum chirurgici in ſuperadnata ortum. Quare ſi ob cauſam præcedentem, exempli gratia, particularum imbecillitatem vitium oboriatur, ſanguis alimenti ratione adductus, in aquoſam ſerioſámue, & [inutilem] ſubſtantiam mutatur: ſi ex ictu, ſanguinea, aut fæculenta ſubſtantia comprehenditur. † Communis igitur nota eſt, tumor indolens, firmus, ac ſtabilis in ſcroto, [quacunque tandem occaſione] non euaneſcens, ſed in iis qui modicum continent humorem, cedens: in illis qui copioſum habent, non item. Ac quibus in erythroide tunica humor comprehenſus eſt, tumor rotundus paululum, & oui modo longiuſculus apparet. His teſticulus in conſpectum non venit, vt qui vndiquaque ſit [implicitus.] Sin autem extra erythroidem membranam ſub Dartis habeatur, [propter paucitatem particularum] occurrit. At ſi humor in membrana ſuperadnata coierit propter contractionem ex omni parte, & rotunditatem, tumor [alterius] teſticuli imaginem exhibet: & cùm aquoſus humor [extiterit,] tumor concolor pellucet: ꝑ cùm autem fæculentus fuerit, aut ſanguineus, aut rubicundus, aut liuidus apparet. At cùm in vtraque ſcroti parte hæ notæ apparuerint, duplicem ibi ramicem eſſe cognoſces. † Hoc modo ſcalpello curantur. deraſa pube & ſcroto, niſi puer fuerit, ægrum ſuper ſedile reſupinabimus, podici panniculo multiplici ſubiecto, ſcroto autem ſpongia [iuſtæ magnitudinis,] ac ſedentes à ſiniſtra ægrotantis, miniſtro qui ad dextram ſedebit, iubebimus vt genitale in [alteram partẽ protendat,]

[ſuperuacui]
[tunicæ erythroidis appellatæ, teſticulum ambientis parte anteriore]
† Hydrocele tunica ſuperadnata.
[ſuperuacuam]
† Signa Hydroceles.
[quocũque corporis ſtatu]
[humore obrutus ac contectus]
[paucis interiectis partibus]
[alius]
[coaceruatus fuerit]
† Curatio per chirurgiam.
[valde magna]
[oppoſitam herniæ partẽ auertat]

& cutem

& cutem scroti ad abdomen eleuet, nos scalpello scrotum à medio iuxta longitudinem vsque ad pubem ferè, recta linea incidemus, quæ [vicina sit lineæ] scrotum per medium [secanti:] diuidemúsq; [tunc] tunicam erythroidem. Porrò si humor in adnata membrana hæreat, quà vertex eiusdem tunicæ eminet, illac diuisionem moliemur. Hamulo autem oræ vulneris diducentur, & cultro ad Hydrocelicos aptato, scalpelloque Dartos detegemus: nudata verò erythroide, scalpello quo venę incidi solent, mediam ipsam diuidemus, [per illas potissimùm partes, in quibus] à testiculo [recedit.] Humore iam toto, aut maiore ipsius portione [in vase aliquo excreto,] erythroidem membranam hamulis [eximemus,] [quàm fieri licet] tenuissimã ipsius partem. Inde verò Antyllus suturis & medicina cruentis accommodata vtitur: recentiores ea, quæ quòd carnem inducat, Sarcotice appellatur. At si testiculus putredinem expertus, alióue modo vitiatus deprehendatur, vasa [cum neruo, qui ab inguinibus dependet, Cremastere dicto, fune] excipiemus, ipsoque cremastere præciso, testiculus eximetur. Item in iis qui duplici laborant ramice, similiter [bifariam curationem] moliemur, vtrinq; per scroti partes [ad inguina] lineas incidentes. mox specilli mucrone per [diuisionem] deorsum ad scroti extremum demisso, ipsoque scrotum attollentes, acuto scalpro lineam [qua humoris est] emissarium, incidemus, vt & sanguinem concretum & pus per [eam] excernamus. [ipso verò] scalpelli mucrone linamentum in longitudinem implicitum superiori [diuisioni] inseremus, & vibicibus per spongiam detersis lanam oleo madentem per [sectionem] infra ad testiculum insinuabimus, extrinsecus alias lanas vino & oleo imbutas scroto, imò ventri, inguinibus, regioni inter scrotum & anum, & lumbis superiniiciemus, ac vbi linamẽtum triplex super hæc [implicitum] deligauerimus vinculo in sex processus exporrecto, congruísque fasciis, homo decumbet lanis scroto subiectis, vt conquiescat, pelléque [super] ipsas molli explicata, [quo] fomenta excipiantur. Superfundemus autem oleo calente, vsque ad triduum. post hoc vbi solueris, tetrapharmaco linteolis illito in vulnere vteris, linamentum in longitudinem implicitum ex farinaceo polline superaccommodans. extrinsecus fomenta rursus propter inflamationem vsq; ad diem septimũ inicientur: inde medica

[æquo spatio distet à linea] [secante] [adusque] [illa potissimùm parte, qua] [seiuncta est] [in vas aliquod excreto] [sublatam circuncidemus] [nempe] [cum cremastere fune] [vtraq; parte chirurgiam] [inguini vicinas] [vulnus] [vt humori sit] [plagam] [eodémq;] [vulneris parti] [vulnus] [expãsum] [infra] [qua]

medicamento quod linteolo seruetur vtemur. Vulnere expurgato, & carne iam mediocri obducta, [deinceps etiam lauacris adhibitis] linamentum in longitudinem implicitum auferri debet, & reliqua curationis parte subsequente, quemadmodùm prius explicatum est, vtemur. Ac si inflammatio quæpiam fuerit, aut sanguinis profluuium, aut aliquid eiusmodi intereà superuenerit, conuenienter vnicuiq; occurrere conuenit, ne semel dicta iterum repetam. Si verò vstionem potius in aquoso ramice, sicut recentioribus visum est, adhibeamus, omnia quæ ante chirurgiam, & post eam dicta sunt, exequemur, [ipsum verò chirurgiæ opus sine ferro tantùm & diuisione per humoris emissarium fieri debet.] Decem itaque, aut duodecim ferramentis literam Græcorum. Γ. imitantibus, & duobus [gladiolis] primùm scrotum ferro. Γ. referenti per medium aduremus, cultello autem, aut cæco hamo membranas excoriantes [ferramento ensi simili,] has ceu præcidentes aduremus. Nudata verò tunica erythroide, facilè autem cùm alba & tenuis existat, cognoscitur, acie ferramenti instar. Γ. literæ facti perurentes humorem excernemus, posteà totam ipsam detectã hamulis attollentes, ferramento [gladiolo simili] auferemus.

[vbi ægrũ lauare permiserimus]

[ac in ipsa chirurgia, nisi quod ferro tãtùm non secamus, sed cauterio, et emissarium humori non præparamus]

[cultratis]

[cultrato cauterio]

[cultrato]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Humoris ociosi in particulis scrotum impli. *In Græco est,* ἀργὸν ὑγρὸν συλλεγόμενον περὶ τὸ μέρος τῶν ὄσχεων διαπλεκόντων σωμάτων, *quod ad verbum sonat, prout versio nostra habet, Cæterùm commune ramicum nomen est, Hernia, vt ait Celsus: vnde Herniosi appellantur.*

CORNARII.

p *Si verò fæculentus aut cruentus, rubicũdus aut liuidus apparet.*
q *diuisione ad rubicundam vsque tunicam progrediente.*
r *ita vt lemniscum in solutione permutemus. Græcè est,* τὸν λημνίσκον διὰ τῆς γύρεως ἀλλάττοντα. *Sed quid hîc* γύρις*, id est pollen facit? aut quomodo lemniscus per pollinem permutandus est? Paulò antè simpliciter dixit, lemniscum traiicimus: paulò post simpliciter, lemniscum auferre oportet: quid ergo hîc per pollinem permutandum esse dicit? Vnica vox* γύρεως *corrupta totam sententiam vitiat, pro qua* λύσεως *legendum esse haud dubitamus, vt lemniscum in solutione permutemus, hoc est priore exempto alterum indamus.*

De carne

De carnoso Ramice & Tophaceo. Cap. LXIII.

[cōponunt] *Causæ herniæ carnosæ.* *Signa.* *[cuti]* *[natiuus]* *†Curatio.* *[incidemus]* *[in teste caro generetur]*

CAro in particulis quæ scrotum [implicant alibi] succrescens carnosum ramicem producit. Nascitur autem ea, ex causa latente, testiculo fluxionem scirrhúmque experto, aut ex ictu, aut imperita post ramicis succisionem curatione: subsequitur autem hos color vbique [sui] similis cum duritia. Si autem tumor in scirrhum coaluerit, [nullus] nec color, nec sensus adest: si malignus sit, dolor vrget punctorius. † Itaq; manum admouentes ægro, figurabimus ipsum, sicut & prius, [diuidemúsque] similiter, [s] & siquidem [ex generata carne, vitium testiculi creatum sit,] & Darton membranam & Erythroidem consimiliter discindemus, deinde testiculo eleuato, eoque extra Erythroidem exempto, Cremastere segregato à vasis, hæc quidem constringemus, illum verò nempe cremasterem amputabimus: testiculum autem [qui cum adnata carne coaluerit,] ceu alienum eiiciemus. Sin hæc carnis generatio in tunica aliqua, aut vase fiat, scroto diuiso, subiectisq; carni membranis, totum quod in carnem concreuit auferemus. [t] quòd si posterior commissura carne fuerit obducta, iis quæ ambiunt ipsam ademptis testiculum simul cum ea [excipiemus:] quippe fieri nequit, vt testiculus sine hac permaneat. † Cęterùm Tophi & in testiculo & in membrana Erythroide occalescunt, renixu multo, duritie, & inæqualitate à carnoso ramice & aquoso discreti. His igitur manum sicut etiam carnoso ramici admoliemur.

[carnoso tumore onustum] *[excindemus]* *† Tophorū à reliquis herniis distinctio.*

ANNOTAT. CORNARII.

s *& si quidem cum teste caro concreta affectionem fecerit.*

t *At si posterior accretio cum carne concreuerit, circumsitis partibus ablatis.*

De varicoso ramice & ventoso. Cap. LXIIII.

Hernia varicosa. *[similis]* *[in motu corporis]* *† Chirurgia.* *[tractatur, ac]*

VAsa in scroto, aut dartis membranis dilatata, Varices simplici vocabulo nominant. Alia verò quę testiculum nutriunt, si varicum more dilatentur, varicosum ramicem, Græci Cirsocelen vitium nuncupant. Notæ horum euidentes sunt, quippe pars affecta tumidior, obliqua modicè, vuæ [in modum,] & testiculi relaxatio anteà apparet, tum aliæ nonnullæ [in agendo] difficultates maximè in cursu, exercitio, & itinere. † Hoc modo curamus: vbi commodè ægrum figuraueris, scrotum manu [permulcetur, neruus] Cremaster in partem inferiorem repellitur. Facilè autem is dinoscitur,

vt qui

vt qui tenuior vasis sit, solidior, reniténsque, ceu potens validiúsque: æger quoque ad depressionem ipsius indolet,[u] & iuxta colem [turbatur:] vasa autem digitis nostris & ministri excepta in scroto, validéque distenta, acie scalpelli [obliqua] adacta [supra instrumentum quod vasis cedendis supponitur] secabimus: deinde per hamulos ea quæ cuti subiacent eleuata excoriantur. vasis vt in capite de angiologia & aneurysmatis disputatum est, denudatis, acus duplex linum trahens transmittitur: ansáque lini abscisa, vasa & in prima ipsorum dilatatione & inferiori extremo fune deligabimus, & per medium recta incisa linea, & sanguine qui coierat euacuato, medicina ipsos curabimus quæ pus moueat, vt etiam funiculi cum vasis sua sponte excidant. Leonides autem pręcipit, quòd si aliqua ex vasis testiculum nutrientibus dilatata fuerint, hoc modo esse faciendum: sin autem omnia, testiculum cum ipsis [capi] oportere, ne vasis alentibus destitutus contabescat. Porrò ventosus ramex, quùm genere Aneurysma existat, Leonidi quidem non attingendus videtur, propter periculum quod in varicibus ab incessabili sanguinis profluuio accidit. Recentiores autem quùm duplex ipsius sit generatio, alia ex [quatuor] vasis testiculum alentibus, alia ab arteriis darton membranam & scrotum intercurrentibus, hunc quidem ceu desperatæ salutis, repudiant, illum priorem scalpello curant. discernimus autem ipsos, quòd qui ab arteriis enascitur, facilè ad digitorum [constrictionem] euanescat, qui à venis testiculum nutrientibus, aut neutiquàm, aut cum multo [metu.] Cęterùm curamus ipsos, vt in varicosis ramicibus comprehensum est, singulas venas fune excipientes deligantésque.

[vexatur] *[obliquè]* *[vasis ipsis pro tabula cæsoria subiectis]* *[eximi]* *Hernia ventosa.* *[vox hæc redundat, cùm duæ tã tùm venæ sint testiculos alentes, vtrinque vna]* *[cõpressum]* *[compressu]*

ANNOTAT. CORNARII.

v *insupérque ad colem situs est.*

De intestinorum ramice. *Cap.* LXV.

INtestinorum ramex, quem Græci Enterocelen dicunt, est cùm intestina sunt in scrotum deuoluta: † id quod fit, aut peritonęo circa ilia dirupto, aut eodem extenso. vtraque igitur, ruptura (dico) & extensio ex violenta quadam occasione præcedente proueniunt, nempe ictu, aut saltu, aut clamore. At qui [laxationi fertur acceptus propriè] & propter resolutionem, & alias corporis imbecillitates, accidit. Notæ vtriq; com

† Enteroceles causæ. *[ramex ob laxationem fit, peculiari causa]* *Signa.*

communes ſunt: conſpicuus in ſcroto tumor: item quòd in exercitiis, [itinere,] ſpiritus retentione, aliiſque [occaſionibus] idem maior quàm priùs euadet: compreſſus, tardè quidem recurrat, celeriter autem rurſus deuoluatur, supernè inteſtinum reſupinatis in loco permaneat, donec erigantur. Stercus autem in ſcrotum receptum periculum ſubinde ipſis intulit: dolent [enim,] nonnunquam etiam impreſſis digitis ſonitum elidunt. Peculiaria ramicis ad relaxationem relati indicia ſunt, quòd non [vna vice,] ſed particulatim temporis ſpatio, & quod ob cauſas [quaſlibet,] nonnunquam inteſtinum deuoluatur, tumor æquabilis, & profundus appareat, inteſtino quod deuolutum eſt, peritonæo conſtricto. Ex ruptura facti ramicis ſignum eſt proprium, quòd [vna vice] ac ſubitò ab initio inteſtinum deuoluatur, ídque ob cauſas violentas duntaxat: quòd tumor immenſæ magnitudinis, inæqualis, & per ſumma protinus in cute emineat, quoniam inteſtina extra peritonæum elabuntur. Si igitur rupto peritonæo omentum duntaxat in ſcrotum inciderit, vitium omenti ramex, Græcis Epiplocele appellatur: ſi inteſtinum quoque delabatur, omenti inteſtiníque ramex, Græcè Epiploënterocele dicitur: ſi verò & aqua in tunica erythroide apparuerit, compoſita ex tribus quoque appellatio ſumitur. Cæterùm neque hos, neque ex ruptura inteſtinorum ramicem [chirurgiæ ſubiicimus:] ſolum verò ex relaxatione ramicem inteſtini, manu curamus, hunc in modum. homine reſupinato & cute iuxta inguina per miniſtrũ eleuata, tranſuerſam lineam incidimus, vt in angiologia explicitum eſt. Nonnulli verò non tranſuerſam, ſed rectam lineam ducũt, hamuloque defixo diuiſionem explicant, [quæ teſticulum retractum menſura] adæquet, [x] deinde rurſus tot hamulis per [quartam cutem] tranſmiſſis quot vulneris magnitudini ſufficiant, cæco hamo, aut cultro membranas & pinguedinem ſubtus excoriantes, ſcalpello præcidimus. detecto autem vndequaque peritonæo, demiſſoque indice digito ad poſteriorem ſcroti partem inter peritonæum & dartum mẽbranam, poſteriorem [connexum] ſoluemus: deinde dextra manu [extremum implicantes] ad interiora ſcroti, ſimúlque ſiniſtra peritonæum [retrahentes ad diuiſionem] retrahemus teſticulum vnà cum membrana erythroide, ac miniſtro vni iubebimus teſticulum eleuet, ipſi verò poſteriorem adnexum

[luctis, πάλαις. Alij ἀλέαις calo ribus.] [vehementibus tenſionibus. περιτάσεσι] [etiam] [confertim] [leues] [confertim]

Epiplocele. Epiploenterocele.

[chirurgia nos aggredimur]

Curatio enteroceles ex relaxatione.

[quæ teſticulum eximendũ magnitudine] [Darton tunicam] [cohæſum] [cũ Darto] [ſcroti extremum replicantes] [ſurſum tollẽtes ad plagam]

aduexum [ex toto] ſimul cum membrana erythroide diſſoluentes, explorabimus digitis num inteſtini [inuolutio quædam] in tunica erythroide relicta ſit, & [infrà] hanc ad aluum propellemus, deinde acu bonæ magnitudinis linum ducente duplex, decies implicitum, ad peritonæi terminum [qui diuiſionem reſpicit] per medium tranſuemus. † Succiſis autem linis, quatuor faciemus initia, atque his per vinculum rurſus implicatis vtrobique, peritonæum valenter deſtringemus, iterúmque initiis circũuolutis, aſtringemus quidem ſtrenuè, vt nullum ex vaſis nutrientibus y adhuc poſſit [cedere nè inflammatio inde concitetur,] item [ſecundum extrinſecus] vinculum iniiciemus minus quam duos digitos à priori diſtans. Poſt hæc vincula digiti inſtar ex peritonæo relinquentes, totum ipſum orbiculatim præcidemus, auferentes ſimul nimirum & teſticulum. rurſus [diuiſione iuxta emiſſarium ſcroti adhibita,] linamentum in longitudinem implicitum iniicitur, & fomẽtis oleo imbutis [vinculíſque,] vt in aquoſo ramice iniectis, omnia quæ reſtãt, quemadmodùm illic expoſitum eſt, perficiemus. Nonnullos autem non imperitos chirurgos noui, qui membrana erythroide excisa, ferramentis candentibus extremum ipſius adurerent, ſanguinis profluuij metu, vt eſt veriſimile. Hi autem ipſi [poſt ſcalpelli adminiſtrationem] ægros protinus in ſolio oblongo ligneo, cui aqua ineſſet calida ad ſeptimum diem vſque lauabant, quinquies per diem noctémque id facientes, præſertim in pueris, & mirificè res proceſſit: nam citra inflammationem [ipſi ſecabant,] & funiculi vnà cum [corporibus] protinus decidebant. Intereà verò dùm ægri lauabant, prædictæ ſuperfuſiones iniiciebantur. Alius quiſpiam præter commemorata etiam pipere trito cum oleo [ceruicem] ipſorum eodem tempore infricabat.

[prorſus] [anfractus] [ſurſum] [qui vulnus contingit] † poſtquam ſciderimus duplicatum linum quatuor capita faciamus, et his decuſſatim implicatis ex vtraq; parte peritonæum valide conſtringamus. καὶ κόψαντες τὴν διπλῆν, τέσσαρας ἀρχὰς ποιήσωμεν, καὶ ταύτας κατὰ χιασμὸν ἀντεμπλέξαντες ἐξ ἀμφοτέρων. Goup. [ſanguinem afferre qui inflammationem excitet] [extrorſum chirurgiam

ANNOTAT. CORNARII.

x *Deinde rurſus hamulis infixis in intima cute tot quot vulneris, &c. Græca habent ἐν τῷ τετάρτῳ δέρματι, in quarta cute. Sed legendum ἐν τῷ ἐνδοτάτῳ δέρματι, vt conuerti.*

y *Alimentum ſuppeditare poßit, vt ne hinc inflammatio oboriatur.*

magis] [plaga pro emiſſario inferna ſcroti parte facta] [faſciis] [poſt ſtatim] [partes affectæ manebant] [reuinctis partibus] [ſpinam]

De inguinum ramice, Bubonocele vocatur. Cap. LXVI.

INtestini ramicem ex relaxatione creatum, inguinum hernia præcedit: primùm enim peritonæo nimis intenso, intestinum laxatum tunc quidem in inguina abscedit, facítque ramicem, quem Græci Bubonocelen dicunt. Hunc vetustiores in eum modum [scalpello] curant. linea transuersa per inguina intumescentia, tres [digitos] longa inciditur. Hinc membranę & pinguedo eximuntur, [z][aduerso autem specillo] peritonæo per medium detecto quà fastigiatur adigi debet, id enim intestina in altum repellit. Itaque [peritonæum intus restitutum vtrobique aduerso specillo,] suturis inuicem [committemur,] deinde specillum extrahemus, neq; peritonæum pręcidentes, neque testiculum, neque aliud quippiam [retinentes,] sed præsidio cruentis idoneo persanantes. Quoniam verò recentiores vstionem potius in inguinum ramicibus probarunt, hanc quoque non præter institutum trademus. Homo[a] mediocriter moueatur, tussi violenta, intentione, spiritúque retento. vbi tumor in inguinibus apparuerit, locum qui vri debet, atramento scriptorio aut collyrio, figura triangula circunscribemus, transuersam lineam per inguina sursum ducentes, [iniiciemúsque signum per] trianguli [medium,] postquàm æger decubuerit, candens ferrum per mediam notam imprimemus, primũ clauatum, inde per trianguli costas Græcæ. Γ. literæ figuram repræsentans, tertio laterculari aut lenticulato totum triangulum adæquabimus, ministro per totam vstionem saniem panniculo extergente: tam altè verò aduremus quousque pinguedinem pertingamus, idque in habitu corporis moderato,[b] neque enim in gracilibus ob siccitatem ferrum altiùs admouendum est, ne imprudentes peritonæum aduramus, neque tamen in crassioribus pinguioribúsque, in quibus vel antè iustam vstionem pinguedo apparet: sed quantùm vri conueniat artificiosa deprehendemus coniectura. Secundùm vstionem sal vnà cum porro tritus crustæ insinuabitur, & inguinario in literæ. χ. similitudinem ligamento vtemur, per insequentes dies remediis [crustam] adimunt, nempe phacomelite & similibus curabimus.

Bubonocele. *[chirurgia]* *Curatio per chirurgiã.* *[digitos trãsuersos]* *[auersum autem specillum]* *[peritonæi intus restituti ex vtraque parte auersi specilli prominẽtes partes]* *[committentur]* *[educentes]* *Per vstionem,* *[notato signo in]* *[medio]* *[quæ crustam]*

ANNOTAT. CORNARII.

z *Circa medium membranæ denudatæ qua parte fastigiatur, specilli caput adhibeatur. Ita enim intestina in profundum detruduntur.*

tur. Eminentes igitur membranæ partes, ab vtroque capitis ſpecilli latere, ſuturis inter ſe coniungemus, deinde ſpecilli caput extrahemus. Legitur πυρῆνι σμίλης pro πυρὴν μήλης. Et rurſus, τοῦ τῆς πυρηνοσμήλης, pro τοῦ πυρῆνος τῆς μήλης. Vult enim per ſpecilli caput & auerſam partem, non per aduerſam & acutam, membranam abdominis deprimi, non ſcindi, atque ita eminentes ab vtraque ſpecilli parte membranæ partes ſuturis inter ſe coniungi.

a Homo itaque poſt moderatum motum violentiùs tuſsiat, ac intendatur cum ſpiritus retentione. Lege γινέσθω τῷ ἀνθρώπῳ.

b Neque enim in his qui macilenti ſunt notam hanc obſeruabimus, vt ne fallamur, & membranam inuramus. Legendum τῷ σημείῳ προσεκτέον pro προσακτέον. Vult enim vſtionem fieri in his qui moderatum habitum habent ea profunditate vt pinguedo attingatur. Et hanc notam ſolùm in his obſeruari vult, non in macilentis, neque pinguioribus, in quibus vtriſque hæc non eſt obſeruanda, vt quæ fallat.

De Scroto attenuato, laxóque attritorum panniculorum modo.

CAPVT LXVII.

Laxata ſcroti cute, ſine interioribus ipſius particulis vitium maximè indecorum gignitur, quod Græci Rhacoſin appellant. Leonides igitur reſupinato homine, quod in ea ſuperfluum erat ſcalpello ſuper aſſerem, aut durum corium, quod incidendis ſubiicitur excidebat, oráſq; vulneris ſuturis committebat. Antyllus autem tribus etiam quatuórve [ſuturis] ſuperfluam cutem priùs punctam, forfice acuta aut ſcalpello poſt ſuturas auferebat, ſuturíſque adunitam vt cruenta curabat.

Curatio. Rhacoſeos.

[fibulis]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Rhacoſin. *Ita appellant Græci ῥάκος quod vile detritúmque linamentum, vt ſuperius annotatum eſt. Cùm itaque laxior cutis ſcroti & veluti lacera pendet, Rhacoſin vocant.*

Quod incidendis ſubiicitur. *Græcè eſt κατ' ἐπικόπου σανίδος, quaſi dicas ſuper aſſerem, ſuper quem aliquid inciditur. Superius de calculoſis dixerat, κατ' ἐπικόπου τοῦ λίθου. Nonnulli calculum ipſum qui inciditur, exponunt, verùm in ſequentibus dictio ἐπίκοπος innoteſcet magis.*

Quomodo fiant eunuchi. Cap. LXVIII.

Cvm ars noſtra huc tendat, vt corpora à ſtatu qui præter naturam eſt in naturalem deducat, eunuchos faciendi

Medicinæ ſcopus.

ratio, quam Græci Eunuchiſmum dicunt, contraria promittit. verùm quia & inuiti ſubinde à præpotentibus quibuſdam eunuchos facere cogimur, explicandus compendioſè modus eſt, quo illis ſatisfaciamus. duplex itaque eſt, alter contuſione, alter exciſione perficitur, & prior quidem in hunc modum. Pueri adhuc infantes in aquæ calidæ ſolium collocantur: deinde vbi [corpora] eodem ſolio fuerint relaxata, digitis teſticuli premuntur, vſque dum aboleantur & euaneſcant, diſſoluti non amplius ad tactum occurrant, Exciſione hac ratione efficitur: Reſupinatur in ſedili qui eunuchus fieri debet, & ſcrotum cum teſticulis, ſiniſtræ manus digitis premitur: [c] quo facto duas lineas rectas [vnam per alterum teſticulum] ſcalpello incides: vbi exilierint teſticuli [cute detracta] execabuntur, ita vt tenuiſſimum ſolum naturale vaſorum commercium relinquatur: atque hic modus, eo qui per contuſionem fit magis probatur. Nam qui contuſionem teſticulorum ſunt experti, nonnunquàm venerem appetunt, parte aliqua vt veriſimile eſt teſticulorum inter contundendum [deliteſcente.]

Duplex modus Eunuchiſmi.

[partes ſcroto concluſæ]

[ſuper vtroque teſte]

[à Dartoij ſeparati]

[non confracta]

ANNOTAT. CORNARII.

c Et vbi rectum ſitum habuerit, duabus ſectionibus per ſcalpellum in directum ſecetur, ita vt ad ſingulos teſtes vna fiat. Vbi verò proſiluerint teſtes, excorientur, ac excindantur.

De Hermaphrotidis. *Cap.* LXIX.

Hermaphroditon vitium ex compoſitione Mercurij, & Veneris appellatum eſt, multum vtrique ſexui adferens indecori. Cùm enim quatuor Leonide autore differentiæ exiſtant, tres quidem in viris, vna in mulieribus conſtituitur. In viris ſiquidem aliàs [iuxta regionem inter ſcrotum, & anum,] aliàs in medio ſcroto muliebris pudendi pilis obſiti forma apparet. Tertia verò ad hæc accedit in qua nonnulli veluti ex pudendo quod in ſcroto eſt vrinam profundunt. In mulieribus ſupra pudendum [iuxta pubem] virile frequenter genitale inuenitur, tribus quibuſdam extantibus corporibus vno tanquam cole, duobus autem veluti teſticulis. Tertia itaque virorum [deformitas] qua vrina per ſcrotum excernitur, curationem non recipit, reliquæ tres curantur [corporibus] ſuperuacuis è medio ſublatis, & vlcerum modo tractatis.

Hermaphroditi genera. 4.

[inperinæo]

[in ipſa pube]

[ſpecies]

[partibus]

Quo

Quomodo Nympha excidenda sit, & Cerosis emendanda.

CAPVT LXX.

CAruncula in sinu muliebris pudendi [subsultans] Græcorum lingua Nymphe dicitur: quibusdam immensæ magnitudinis efficitur, & [non decentis inuerecundiæ notam præ se fert.] Quemadmodùm verò nonnulli memoriæ produnt, sunt quæ hanc partem arrigunt, viris similiter, & in venerem ruunt. Quapropter resupinata muliere vulsella Nymphæ superfluum prehensum scalpello excindimus: diligentia adhibita [ne altè ipsam penetremus:] vndè fluidus affectus, Rhyada vocant, excitetur. Porrò Cercosim, cum sit carnis ab vteri ore propago quæ muliebre pudendum repleat, interim foras caudæ modo procidat, Nymphæ consimiliter auferemus.

[eminens] [cum dedecore ac pudore viris coeuntibus occurrit] Nymphæ sectio. [profundius ipsam resecemus]

De muliebrium locorum Thymis, Condylomatis & Hæmorrhoidibus.

CAPVT LXXI.

THymus eminentia quædam est, nunc rubens, nunc alba, plurima parte sine dolore, thymi corymbis similis: Condylomata verò, excrescentiæ sunt rugosæ, quemadmodùm Hæmorrhoides iis quæ in ano sunt respondentes, interim & sanguinem profundunt. omnes itaque eiusmodi in mulieribus excrescentias, quæ in conspectum veniunt, [inter detegendum] vulsella comprehensas, ferramenti quod ex dimidio spatham refert, acie excindemus, vtemúrque galla læuigata, aut scisso alumine. Nam è lino deligaturam in his maiores chirurgi non admittunt.

Chirurgia excrescentiarum in mulierū locis. [nudata detectáq; muliere] Pudēdi muliebris non perforati causæ.

De non perforatis & Phymo. Cap. LXXII.

GEnitales mulierum partes clauduntur, interim ex natura, interim ex accessorio, morbo quodam præcedente, aliàs in imo, aliàs in † alis, sæpè etiam in medio spatio, [d] idq; aut [secundum naturam] aut ex obstructione. Quod autem foramen [intersepit intercludítque,] vel caro vel membrana est. Cæterùm hoc mali graue fit impedimentum, modò in coitu, modò in conceptu vel puerperio, aliquando mensium purgatione [e], si quæ loca obstruit caro totum spatium occupauerit, in quibusdam enim medium foramine patescit. Causa igitur inuenta, vel ex promptu, vel etiam demisso speculo, si quidem [commissura solùm fuerit, hanc,] recta linea scalpello [fistulis accommodato] dissoluemus: [f] sin

† Suba. pudendi. [marginū pudēdi coalitu] [obturat] Curatio. [cohæsus marginum solus fuerit, hunc] [fistula abdito]

autem distentio, hamulis per medium corpus siue id membrana, siue caro existat, transfixis eleuatum, [scalpello] diuidemus, ac sanguinis fluore medicamentis sine rosione siccãtibus suppresso, iis quæ cicatricem ducunt vtemur, pessarium aliquo cicatricem inducente vnctum subiicientes, in quibus potissimùm non altè admodùm [administratio] est adhibita: quod ea de causa fiet, ne particulæ rursus coalescant. Iam Phymus in ostio vuluæ [succrescens] pari modo curatur.

[eodem scalpello] *[chirurgia]* *[genitus]*

ANNOTAT. ANDERNACI.

Pessarium aliquo cicatricem inducente vnctum. *πεσσαπισκὸν reddidi pessarium: nam illud nihil aliud est quàm penicillum, pudendi virilis figuram repræsentans. Superius autem habetur, speculo quod Græci διόπτραν appellant, à perspiciendo. Nam hoc instrumento triplici crure predito, naturalibus dilatatis, latentes in vtero morbi conspiciuntur, modum verò aptandi instrumenti vocant διοπτρισμόν.*

CORNARII.

d *Et aut ex concretione, aut propter obturationem. Græcè legendum καὶ ἢ κατὰ σύμφυσιν, ἢ δι' ἔμφραξιν.*

e *Si sanè id quod obturat, siue caro, siue membrana fuerit, penitus obstruat.*

f *Si verò obturatio. Græcè legendum, εἰ δὲ διάφραξις, vt ex superioribus liquet, & ea distinctione qua dixit, ἢ κατὰ σύμφυσιν, ἢ δι' ἔμφραξιν.*

Quis vteri abscessus, & quomodo curãdus.

De abscessu Vuluæ. Cap. LXXIII.

VBi abscessus circa os vuluæ prouenerit qui manu tractari queat, non promptè ad sectionem properare consilium est, sed cùm affectio fuerit absoluta, inflammatio [plurima parte] increuerit, [g] [corpora quæ humoribus incumbũt, attenuata, idque propter vteri excellentiam.] Inter agendum verò mulier in sella resupinabitur [h] cruribus ad abdomen, & femina [contractis,] inuicem diuaricatis: cubiti ipsius sub poplitibus subiicientur, & funiculis [congruentibus] ad ceruicem deligabuntur, medicus autem ex dextra sedens [tentabit] speculo, quod Dioptram dicunt, ætati accommodato. conuenit autem specillo sinus muliebris [altitudinem] metiri, [i] ne maiori speculi [tridente,] vterum premi contingat, & si amplior ille sinu reperiatur, linamenta implicita alis imponun

[plurimũ] *[ac cõtẽtus humor propria vteri facultate attenuatus]* *Curatio per chirurgiã.* *[subductis]* *[alternatim ex altera parte in alterã ductis]* *[sinum diducet]* *[altitudinẽ prius]* *[fistula]*

ponuntur, vt ſuper ipſa ſpeculum firmetur. Cæterùm conuenit ſpeculi [tridentem qui teſtulam]habeat, [in ſuperiore parte intrò demittere,] & [ſpecillum] à medico contineri, [teſtulam] à miniſtro [conuerti, vt laminis tridentis] diductus ſinus aperiatur. Iam verò ſi abſceſſus occurrens mollis & tenuis [exiſtat, qui digiti tactu ſubſidet,] iuxta verticem diuidetur ſpathula, aut [ſpecillo:] ori vuluæ pure vacuato, linamentum in longitudinem implicitum, Lemniſcon dicunt, tenerrimum ex oleo roſaceo imponetur, vel potius extra diuiſionem ſinui muliebri ſine compulſu inſeretur. Extra verò [ſummas oras] & ſuper pectinem, lumbóſque lanæ ſuccidæ aut puræ, oleo madentes accommodabuntur. Tertio die inſidebit mulier in hydrelæum calidum, aut maluę decoctum: [abſterſis ſudoribus]linamentum in longitudinem implicitum in [fiſſuram] tetrapharmaco per ſe, vel cum diſcocto melle inunctum, leniter inſinuabis: erit autem ſolutum butyro aut roſaceo, exterior regio cataplaſmatis obducetur dum inflammatio ceſſauerit, &[vulua abſceſſu]purgata fuerit. Sin autem difficulter expurgetur, collui debet auriculario clyſtere ex iridis decocto, aut ariſtolochiæ [aut] melle. Cicatrix duci debet emplaſtro ex cadmia, ſoluto vino [per linamentum madidum.] At ſi intra os vuluæ abſceſſus fuerit, attingi non debet.

[fiſtulam qua cochleam]
[ſurſum verſus intropellere]
[ſpeculum]
[cochleam]
[verſari vt fiſtulæ cruribus]
[ſit, quod digiti tactu cognoſcitur. Sic & Cornarius]
[incidente ſpecillo]
[ſuper alas]
[abſterſo humore]
[plagam]
[pars]
[cum]
[linamentis illito]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Speculi tridente. *Sic expoſui τὸ τῆς διόπτρας λωτοῦ. Cùm enim ſpeculum tria habeat crura, aut columnulas, aut dentes, inuicem iunctos, ſed qui diduci poßint, non planè abhorrere viſum eſt à ſenſu, ſi tridentem ſpeculi dicerem. Nam quid ſibi λωτὸς apud Græcos aliud velit, neſcire me fateor.*

CORNARII.

g *Et humidis corpuſculis incumbentibus attenuatis.*

h *Ita vt crura ad ſummum ventrem contracta habeat, fæmora verò inter ſe diſparata.*

i *Ne ſi longior ſit dioptræ fiſtula. Et mox, Et ſi longior ſinus reperta fuerit dioptræ fiſtula. Et ſtatim poſt, Oportet autem fiſtulam immittere vt cochleam ad ſupernam partem habeat, & dioptra quidem ab operante teneatur, cochlea verò per miniſtrum obtorqueatur, quò fiſtulæ laminis diductis ſinus diſparetur.*

Qua ratione partus ex vtero excutiatur excidatúrque.

CAPVT LXXIIII.

Signa perniitiosa in parietibus. *[exitioso affectu laborant.]* *[excitentur inclamatæ. Cornarius, per vociferationes]* *[tremunt]* *Chirurgia in extrahēdo fœtu.* *† alias dextrā manū contractam cū fortibus digitis pingui aliquo inunctam, et τὴν εὐώνυμον χεῖρα συνηγμένην μετ' ἐυρώστων δακτύλων λελιπασμένην. Goup. Ita et Corna. nisi quod sinistrā manum dicit.* *[quæ iūctis valenter digitis tenuior fit]*

QVomodò ægrè parienti succurratur tertio volumine tradidimus: sin autem eo nihil proficiatur, ad chirurgiam meritò diuertimus, id primùm notantes, mulier superstésne futura sit, an minus: & si quidem salus speratur, tunc manum admoliemur: sin contrà, attingi non debet. Quæ igitur [perniciem sui portendunt] inexpugnabili dormiendi necessitate, vt in lethargo, sopiuntur, resolutæ sunt, & vix possunt excitari: ac si [excitentur,] imbecilliter respondentes, rursus graui sopore premuntur. Nonnullæ conuulsionis modo contrahuntur, aut neruis [commouentur,] aut alimentum nō sentiunt, pulsus validè inturgescens deprehenditur, sed languidus & imbecillis: quæ incolumes futuræ sunt, nihil eiusmodi patiūtur. Oportet igitur resupinam mulierem in lecto sic collocare, vt figura ipsius magis sit decliuis, crura ipsius elata mulieres vtrinque contineant, aut quædam ministræ. Si verò non adfuerint, mulieris thoracem vinculis quibusdam lectulo adfirmabunt, vt ne corpus, attrahentes sequens, tractionis vim dissoluat, ac alis vuluæ diductis per ministrum† sinistram manum [contractam cum valentibus digitis extenuatis] in ostiolum inseremus, idémque pertentabimus, & oleo infuso relaxabimus, disquirentes vbi vncū quo fœtus extrahetur, defigi cōueniat. Idonei verò loci sunt quibus iniicietur, si in caput conuersus infans descendit, oculi, occiput, os iuxta palatum, mentum, clauiculæ, & sub costis sitæ regiones, adhæc præcordia, quæ Græci hypochondria appellant: si in pedes cōuertitur, ossa super pubem extantia, intercostalia, clauiculæ rursus, [& deinde vncus dextra manu continebitur,] flexu ipsius digitis occultato, sinistra manu leniter inseremus, & particulæ cuipiam ex prædictis vsque ad vacua [transmittemus] huic alter opponetur, quo attractio recta procedat, neq; alterā in partem inclinet, deinde æquabiliter trahetur non solùm recta, sed etiam in latera, quemadmodùm in dentibus eximendis fieri solet, [&] tensionem intereà remittere [iterum non] cōuenit, posteà verò indicem digitum vnctum, aut etiam plures demissos inter os vuluæ & corpus impactum, orbiculatim circumagere, veluti ex-

[vncum dextra manu prehensum] [infigemus] sed] [remittere non conuenit]

coriando:

coriando: si autem iuxta rationem vncus subsequatur, [k] in superiora transferre conueniet, atque sic agere dum perfecta fœtus sit extractio. Si autem manus obiecta fuerit, nec propter obstructionem queat conuerti, circumposito panniculo, ne reuoluatur, modicè attrahere oportet, ac prolapsam totam ab humero abscindere, idémque facere etiam si duæ manus prociderint. similiter etiam pedes procidentes, corpore reliquo non subsequente, ab inguinibus amputari oportet: deinde reliquum corpus dirigere conandum. At si caput iuxto maius[obstructionem pariat,] & Hydrocephalon sit, id est, aquam in capite infans collegerit, spathula polypis dicata, aut scalpro, aut cultro quod Scolopomachærion dicitur, inter digitos occultato, caluariam diuidemus, vt vacuata concidat. quòd si naturaliter amplum sit caput, similiter diuisam caluariam forcipe qua dentes aut ossa extrahuntur, [comprimemus. Si]ossa emineant, hæc quoque auferre ratio est. At si capite[ad thoracem adacto, obstructio prouenerit,] eodem instrumento clauicularum compages vsque ad interiora spatia diuidentur, vt humore vacuato thorax concidat & collabatur: quòd si non concidat, diuisas etiam clauiculas ipsas auferemus: tunc enim collabetur. Porrò si imus venter mortuo fœtu sit inflatus, aut aquam subter cutem collegerit, eadem ratione ac via eum vacuare cum ipsis interaneis aggrediemur. Cæterùm si in pedes deferuntur, fœtus declinati facilè ad vteri os diriguntur. quòd si iuxta thoracem aut abdomen fuerit impactus, [linamento] ipsum attrahemus, [l] eodémque modo ea quæ ambiunt, diuidemus. At si reliquis ablatis caput[ad superiora reuersum] inhæserit firmius, sinistra manus demittetur in vterum, & si os ipsius pateat, manum in ima trãsferemus, ac caput inuestigatum digitis ad os deuoluemus: deinde [m] vncum vnum aut alterum defigentes, propter orificij inflammationem non propellemus, sed infusionibus pinguibus copiosisque vtemur: item insessibus, fomentis, & cataplasmatis, vt diducto ore auferatur, quemadmodum superius comprehensum est. Porrò latera fœtus, si quidem[in rectum diriguntur,] prędictis vtemur rationibus: sin minus, totum ipsum intus dissectum particulatim eximemus, cura adhibita, ne particula quępiam ipsius nobis nesciis intus relinquatur. Postquàm manu scalpelloque administrationem

Fœtus exsectio.

[impactum hæreat]

[cõteremus & si]

[producto thorax impingatur]

[obuouta panniculo manu. Sic etiam ferè Corn.]

[in vterum reuersum]

[dirigi possunt]

[vteri commodis] obierimus, remediis ad inflammationem [inſcriptis] vtendum eſt. quòd ſi profluuiũ ſanguinis oboriatur, huius quoque curationem accepiſti.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Contractum. *Malè in Græco codice eſt, συνηγμένων pro συνηγμένην, paulò poſt λελεπτυσμένων, pro λελεπτυσμένην: rurſus, poſteà indicem digitum vnctum, λελεπισμένον habetur pro λελιπασμένον.*

Hydrocephalon ſit, hoc eſt aquã in capite. *Hoc eſt ferè quod Celſus dicit, ſolet etiam euenire, vt infans humore diſtendatur, ex eóque profluat fœdi odoris ſanies.*

CORNARII.

k *ipſum in vlteriores partes transferre oportet. Et mox, At ſi manus fœtus præmiſſa ſit, & impacta retrudi non poßit, obuoluto panniculo, vt ne ob lubricitatem elabatur, &c.*

l *Et eodem modo facta diuiſione, ea quæ continentur euacuentur. Græcè legendum: καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον διαιροῦντα κενοῦν τὰ περιεχόμενα.*

m *deinde vnco vno atque altero infixo attrahito. Si verò concluſum ſit vteri oſculum ob inflammationem, nulla vis inferatur, ſed infuſis pinguibus, &c. In Græcis quædam deſunt: ſic ergo legendum: ἔπειτα ἐμβρυουλκὸν ἕνα, ἢ δεύτερον καταπείραντα ἐπισπᾶσθαι. μεμυκότος δὲ διὰ φλεγμονὴν τοῦ στομίου, μὴ βιάζεσθαι.*

Si ſecundæ fuerint relictæ. Cap. LXXV.

FŒtu excuſſo frequenter accidit, vt velamentum illius in vtero firmiter adhæreſcat, quod noſtri ſecundas, Græci Chorion, & Deuterion appellant. Diducto igitur vuluæ oſtio,[n] ſecundæ quæ inibi relictæ ſunt, & in partem aliquam *[globi modo cõuolutæ. Sic etiã Corn.]* [orbiculatim conuerſæ,] facilè educuntur. Manu ſiquidem ſiniſtra calida, inunctáq; in fundum demiſſa, ſecundas [ſublabentes] oportet eiicere.† Si autem in fundo vteri *[occurrentes]* [fuerint adnatæ,] demiſſa ſimiliter manu comprehendentes tendemus, neque in rectum, ne vulua procidat, neque violenter admodùm, ſed leniter primùm deducemus, huc illuc[circumagentes,] *[traducentes]* deinde paulò valentius. hoc enim pacto obſequuntur, & à connexu diſſoluuntur. *[† Si ſecũdæ vteri fundo hæſerint.]* Quòd ſi vuluæ os conniuere fuerit deprehenſum, remediis ad hoc commemoratis vtendum eſt. *[adhæreãt]* Si vires non fuerint inualidæ, etiam iis quæ ſternutamenta prouocant, & aromatum halitu ex fictili vaporari conueniet: & ſi os vteri diductum ſit, manu inſerta

inſerta, ſecundas vt dictum eſt extrahere conabimur. At ſi ne ſic quidem exemptæ fuerint, terrere nos non debet: ſecundum paucos enim dies putrefactæ, & in ſaniem reſolutæ excidunt. Quia verò grauitate odòris & caput opplent, & ſtomachũ peruertunt, [ſuffitus conuenientes excitabuntur:] ad eos autem cardamomũ & ficus aridæ [commendantur.]

Secũdæ putrefactæ.

[alternatim ſuffitus & ſternutatoria nos adhibebimus. è Græco]

[præcipuè cõmendantur]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Manu ſiquidem ſiniſtra calida, inunctáque. *Græcè eſt, τὴν γὰρ χεῖρα τὴν ἀριστερὰν θερμὴν, καὶ λελιπισμένην. fac λελιπασμένην à λιπαίνω.*

CORNARII.

n *& ipſa ſecunda ab vtero exoluta. Græcè legendum: καὶ αὐτοῦ τοῦ χορίου ἀπολελυμένου, ſcilicet τῆς μήτρας: nam ea vox præcedit, & ad ipſam relatio facienda, & opponitur voci προσπεφυκὸς, id eſt adhærens, quæ paulò poſt ſubiungitur.*

Quomodo coxendices adurantur: Cap. LXXVI.

QVemadmodum humerus, ita etiam coxa propter humiditatis copiam nonnullis excidens, vſtionem poſtulat, quod Hippocrates his verbis teſtatur. Quibus coxa ex diuturno ipſius cruciatu loco ſuo mouetur, crus contabeſcit & claudi fiunt, niſi vſtionem experiantur. Conuenit igitur tunc illum præſertim locum [adurere, è quo articulus excidit:] ſic enim humor redundãs deſiccabitur, & locus cicatrice denſatus non amplius os ſuſcipiet, quare etiam penitius illic vſtionem moliri conuenit. Recentiores autem tres cruſtas adhibent, [o] vnam retro vrentes in acetabuli ſinu, alteram ſupra genu extrinſecus, & [p] tertiam ſupra exteriorem talum, quà eſt carnoſior.

Aph. lib. 6. aph. vltimo.

[adurere in quẽ fæmoris caput ſuo acetabulo elapſum decidit, Nec enim vnquam ferro cãdente attingẽdæ violãdæq; ſunt articulorũ ſedes.]

ANNOTAT. CORNARII.

o *vnam retro iuxta cauitatem clauis.*

p *Tertiã paululũ ſupra externũ talum. ἀνώτερω τοῦ ἐκτὸς ἀστραγάλου. Ex quo loco oſtenditur etiã Græcos ἀστράγαλον & σφυρὸν inter ſe confundere, quùm Paulus hîc ἀστράγαλον τὸν ἐκτὸς apertè dicat, τὸ σφυρὸν, id eſt malleolum. Sunt enim σφυρὰ malleoli, imæ ab vtroque latere tibiæ ſuræq; partes. Sub his verò vtrinque ἀστράγαλος talus continetur, ac vndiquaque tegitur, vt tangi non poßit. Errant autem multi, inquit Galen. lib. de oßib. qui malleolos talos appellant. Ex quo apparet, & ex 2. comment. εἰς τὸ κατ' ἰατρεῖον etiam Galeni ſæculo ἀστραγάλους appellaſſe quoſdam τὰ σφυρὰ. Quare minùs mirandum eſt de Latinis ſcriptoribus quod malleols talos dixerunt.*

De Fiſtu

De Fistulis & Fauis. Cap. LXXVII.

CVm locus postulet de ani fistulis disserere, nihil mali fuerit prius generatim de omnibus fistulis verba facere. Itaque fistula sinus est callo obductus, aliquatenus indolens, in pluribus nascens particulis, magna verò parte ex abscessibus oritur parum dextrè curatis. Callus autem [continua] quædam caro est, albida, madoris expers, eoque etiam doloris, neque vena, neque neruo ad ipsum pertinente. Interim sinus siccus, interim humidus est, nunc humor incontinenter fluit, nunc certis quibusdam temporibus remittit, ore ipsius oppleto, iterúmque adaperto. Aliâs Fistulæ in os desinunt, aliâs in neruum, aut aliam quampiam principem particulam, vel rectè intus tendentes, vel obliquè, item vel vno ore, vel pluribus peruiæ. Quæ igitur in grandes arterias, aut neruos, aut tendines notatu dignos, aut membranam costas succingentem, aut aliquam principalem particulam deueniunt, vel nequaquam, vel certè, cum multa artificiosaq; diligentia attingere debemus chirurgia fistularum, reliquis hunc in modum manum admoliemur. primùm tentabimus, si quidem rectè intus tendant, cultro excisorio: si obliquè, specillo duplici cuspide, flexili. Huiusmodi autem sunt quæ ex stanno fiunt, item ex ære tenuissima. In quibus autem duæ pluréſue oræ habentur, quæ notationi per specillum non obtemperantes, sinu per vnum ipsius orificium adusto, ex clysteris in reliquas oras transitu deprehendemus, num vna fistula sit pluribus oris dehiscens, an plures: ac vbi tentatum est, siquidem per summa habeatur sinus, actúsque sit, demisso [specillo] explicantes, scalpello figura commodiore callum tollemus, aut vnguibus, aut acie scalpri deradentes: at si latitudinem habeat, corpora superflua, tolli debent: sin autem non summa occupauerit, sed penitius rectè tendat, eo, quatenus licet, in alto diuiso, orbiculatim totum callum auferemus: quòd si reliquiæ ipsius aliquæ remanserint, medicamento adurente eas cõsumemus, quod si amplius cùm sit, medicamento non cedat, ferro candente crustas ei inducemus. Cæterùm si fistula in os terminatur, [hoc idẽ quod] integrum est, duntaxat rademus: vbi verò cariem aliámue quandam corruptionem experitur, quod vitiatum est, totum [excisoriis, aciem inter sese oppositam habentibus] tollemus, si opus sit, prius terebra perforatum, siue ad perspiratum

Fistula quid.
Callus.
[*solida. ita etiã Corn.*]
[*scalpello*]
[*& os*]
[*impactis excisoriis scalpris*]

tum duntaxat, siue ad medullam vsque fuerit vitiatum. At si os quoque emineat, caulis modo porrectum, serra ipsum adimemus. Sumptis itaque duobus loris, vnius quidem medium ossi eminenti subiiciemus, ipsúmque per ministrũ attollemus: alterius autem quod crassius est, vel ex lana quoque factum, similiter medium carni quæ ossi subiacet adaptantes, initiáque infrà prehendentes, per ipsum lorum carnem deorsum iubebimus detrahi, ne ipsa serræ dẽtibus perradatur, [s] atque hoc pacto nos excretionem molimur. Vbi verò particula quæpiam princeps subiecta est, exempli gratia, membrana costas inuoluens aut spinalis medulla, aut eiusmodi aliqua, [inter excidendum, aut serra concutiendum os,] laminam, quæ quòd membranam cerebri custodit Meningophylax Græcè dicitur, subiiciemus: [non vitiato autem osse, totum orbiculatim carne nudum serra eodem modo deradetur.] [t] Fieri nanque haud potest, vt ossa circulatim [implicita] carne obducantur. Simili ratione si ossis terminus propè articulum fuerit vitiatus, idem serra auferri debet. At si totum subinde os, nempe cubitus aut radius, aut tibia, aut eiusmodi aliquod contabuerit, totum adimetur. Femoris autem caput, aut coxa, aut spinalis medullæ vertebra affecta, attingi non debet, periculi quod ex [arteriis] adiacentibus accidit euitandi gratia. Hoc igitur modo ac via faciendum est, in singulis vbique particularum vitiatarum situ, vicinitate, & naturæ consortio inspecto, item morbi magnitudine, & laborantis virium robore considerato. Cerion autem, hoc est fauus, quùm sinus sit fistulosus, mellea defluens humiditate, eandem administrationem curationémq; cum fistulis & aliis sinibus requirit.

[dũ cultro aut serra os excinditur]

[Porrò os etiam si vitiatum non sit, tamen si carne in orbem detectũ est, serra etiã præcidendum]

[aere percussa]

[articulis]

Faui curatio.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Si obliquè, specillo duplici cuspide. *Malè in codice Græco habetur, διαπυρίνῳ pro διπυρήνῳ.*

Caulis modo porrectum. *Græcè est ἀποκαυλισθὲν, hoc notat caulium modo transuersim fractum.*

CORNARII.

q *ita vt per specillum explorari non poßit, his infuso per vnum osculum in sinum immisso, ex infusi ad reliqua oscula transitu comperiemus an vna multa oßicula habens sit fistula, an plures. Græcè legendum: ἐφ᾽ ὧν ἢ δύο ἢ πλείονα στόμια εἰσὶ, τῇ διπυρήνῳ σημειώσει μὴ πειθόμενα, κλύσαντες τὸν τόπον, &c.*

r *Siue*

r *Siue ad secundam laminam vsque solummodo, siue vsque ad medullam fuerit affectum. Græcè legendum,* εἴτε ἄχρι διπλόης μόνον, εἴτε ἄχρι μυελοῦ εἴη πεπονθός. *Est autem* διπλόη *ossis duplicati secunda lamina.*

s *Atque hoc modo nos desectionem facimus. Græcè legito,* ἀπόπρισιν *pro* ἀπόκρισιν.

t *Fieri enim non potest, vt ossa quæ circumcirca flatum excipiunt, carne inducantur.* ἀδύνατον γὰρ κατὰ κύκλον περιπλεόμενα ὀστᾶ σαρκωθῆναι. *Legendum videtur* περιπνεόμενα, *id est quæ circum circa flatum excipiunt, & non* περιπλεόμενα, *quod haud scio qua significatione sit accipiendum, vt ossa circum circa carne denudata circum natari intelligamus.*

De ani fistulis. Cap. LXXVIII.

Latentis fistulæ signa. ANi fistulæ natantes quidem notantur inde quòd ore non apparente dolor ipsis oboriatur, & purulenta humiditas per anum profundatur. Plurimis abscessus quoque indicia præcesserunt: *Manifestæ signa.* manifestæ autem cultro excisorio, aut seta porcina demissa noscuntur. Nam instrumentum ad ima penetrat, & digito indice in sedem transmisso occurrit, fistula nimirum ad interiora perforata. *Non perforatæ fistulæ.* At in iis quæ perforatæ non sunt, instrumentum digito non statim occurrit, sed obstat in medio corpus non perforatum. *Tortuosæ.* Tortuosas autem & labyrinthi modo flexuosas agnosces inde, quòd instrumentum paululum procedat, pus autem ad illarum portionem copiosum efferatur. *Propinquæ intestino.* At quæ prope intestinum oriuntur fistulæ, agnitionem sui præbent, quòd nonnunquam & lumbrici & stercus per orificium erumpat. In omnibus autem ferè callus aliquis in orificio prominet. *Quæ curabiles, quæ minimè.* Itaque fistula insanabilis est, quæ vesicæ ceruicem perforauerit, aut quæ ad fœmoris articulum sit, aut quæ ad ipsum longanonem tendat. Ægrè verò consanescit, quæ orificio caret, tum quæ delitescit, & in os terminatur, multifariámque fissa est: reliquæ in vniuersum facilè curantur, administratione hunc in modum adhibita. *Chirurgia fistularum curabilium.* resupinato homine, vt cruribus sursum porrectis fœmora ad ventrem inclinet, quemadmodum fit in iis quibus clyster in aluum mittitur, si fistulæ extremum in summo occurrit, culter, aut auricularium specillum per orificium demittitur,[u] subiectáque cutis simplici linea exciditur: si autem altè iuxta sedem fistulæ terminus finiat, demisso per orificium cultello, siquidem perforatam ipsam inuenerimus,

rimus, demisso iuxta oppositam affecto ano manum indice digito, eiusdem cultelli initium adigentes & deflectentes, ipsum foras reducemus, ac corpora quæ incumbunt cultello, simplici diuisione liberabimus. At si nondũ fistula perforata reperiatur, in altum verò ani duntaxat terminetur, & tentantibus nobis indici digito occurrat, corpus intercedens cum squamosum membraneúmq; sit, vehementius mucrone cultelli perforabimus, traductóque per sedem cultro, rursus scalpello corpora quæ ei incumbunt dissoluemus, quemadmodum prius explicatum est. [Si igitur terebræ aut scalpelli ad fistulas accommodati] acie sinus fundum iuxta sedem perforauerimus, ipsum instrumentum per anum inserentes, illinc totum quod interiacet acie terebelli pertundemus, & post excisionem vulsella aut forfice corpora diuisionem ambientia (calli autem sunt) prehensa ex toto adimemus, musculum qui anum constringit, Sphincter dicitur, vbique vitantes. Nonnulli siquidem rudius dum in alto sectionem molirentur, ipsum conuulnerarunt, atque inde inuoluntaria stercoris excretio homini accidit. At si qui timidiusculi chirurgiam fugiant, Hippocratica vti debent è lino deligatura. Iubet siquidem Hippocrates, linum quintuplex crudum cultro forato vel specillo per fistulam dimittere, & lini principia coniungi, ac quotidie constringi donec corpus totum quod duabus oris intercedit, dissectum, linum eructet. Si * vetustate malum contraxerit, cùm dissolues, etiam psaro, aut eiusmodi quodam arido illito linum oportet pertrahere. Sunt qui foramini [terebræ] fistulis dicatæ insertum linum iuxta prædictam rationem propellunt, quod, meo iudicio, non conuenit. Dum enim chirurgiam vitant, præter quòd hanc [requirunt] etiam curationem remorantur. de latentibus autem fistulis Leonides hunc in modum tradit. Cùm *y* autem alta pars stringentis anum musculi in fistulam dehiscit, quæ vel à sede incipiat, vel longius procedat, post notas indicatas, disquiretur instrumento quod ad sedem diducendam sit aptatum, dico autem exiguo perspecillo, quod Græci Dioptrion appellant, anum vt muliebrem sinum distendi. At cùm fistulæ os clarè apparuerit, per ipsum specilli mucro demittetur, propelletúrque in imum: [lamina verò subiecta] tota fistula super eam diuidetur semispathula, aut spatha fistulis incidẽdis peculiari. Nos autem cùm in

[Vel etiã cũ nos fasciculæ ad incidendas fistulas accõmodatæ]

lib. de fistulis.

[fasciculæ]

[subeunt]

[ac super specilli manubrio tanquam subiecta incisoria tabula]

in talem incidiſſemus affectum, hoc adminiſtrationis modo vti non potuimus, quòd ductus fiſtulæ in conſpectum non veniret. Nam inter anum & eius fibulam dextra parte ſita erat, inſtrumentum verò quod ei diducendæ erat impoſitum, magis operationẽ adumbrabat: at per digitos diſtendentibus anum nobis, rima quædam inter vnam quandam ani rugam, ceu fiſtulæ emiſſarium, apparebat, etenim pus per ipſam emanabat: per eandem verò cultelli [mucronem] in fiſtulam demittebamus ceu manu ab ea ducti, deinde dextræ manus indice digito, [ani fibulæ] inſerto, cùm inueniſſemus quoddam inter digitum & inſtrumentum, tenue corpus, cúmque violentius cultellum digito adegiſſemus, fundum fiſtulæ ſurſum conuerſum perforauimus, vbi iam digito [mucronem] inſtrumenti, foras traiectaſſemus, conſpicuum nobis factum totum corpus quod inter fiſtulæ orificia habebatur: dico autem ea quæ initio ad humoris emiſſarium ſita erant, & ea quæ nunc à nobis facta ſunt ſcalpello præcidentes [diſſoluimus.]

i. ſphinctererem. *[nucleum]* *[verſus ſphinctere]* *[nucleum]* *[inſtrumentum eduximus]*

ANNOTAT. ANDERNACI.

Fiſtula. Ani fiſtulæ latentes. *Fiſtulæ ani aliæ tortuoſæ, aliæ multiplices, aliæ tranſuerſæ, aliæ ſimplices habentur.*

Vel ſpecillo per fiſtulam. *Rurſus malè in Græco* διαπυΐου *pro* διπυρήνου *habetur.*

διόπτριον. Inſtrumento quod ad ſedem. *Vocatur hoc* διατολεὺς διόπτριον, *quaſi dicas diſtendens ſpeculum. verùm propriè dicitur* διόπτριον *de vtero. Poteſt autem accommodari etiam ſedi, cùm latentes in ea morbi ſint.*

CORNARII.

v *ſimplici ſectione cutem incumbentem reſecamus, pro* τὸ ὑποκείμενον δέρμα *lege* τὸ ὑπερκείμενον.

x *Si verò exolutio protrahatur, puluillus ſiccus pſari nomine, &c.*

y *Cùm profunda fuerit fiſtula quæ muſculum adſtrictorium perforauit, ſiue ab ano exorſa, ſiue multùm progreſſa in muſculo tamen conſiſtens, poſt relatam explorationem, inſtrumento ſedem diducente, parua dioptra dico, ſedem veluti muliebrem ſinum diducito.*

De Hæmorrhoidibus. Cap. LXXIX.

CVm Hæmorrhoidum notæ ex ipſo quod vacuatur innotuerint, antequam manum admoliamur, clyſtere vtemur copioſiſſimo, ſimul inteſtini ſuperuacua inanientes, ſimul & anum, vt promptius interuertatur, & extrema ipſius

pars

pars exeat, irritantes. Resupinato igitur ægrotante aduersus lumen clarum,[z] siquidem constrictione vsi fuerimus, linum quintuplex ferramento quo ora venarum in ano extantia aduruntur, vel quo vuæ, labris hæmorrhoidum circumponentes vnamquanque hoc fune astringemus, vna duntaxat relicta, qua sanguis superfluus emanet, quod etiam Hippocrates præcipit. Post astrictionem linamento implicito oleo madente, & ad sedem accõmodato ligamine vsi, ægro quietem indicemus, oleo tepido, aut mulsa ventri medicantes, deinde posteà cataplasmate ex micis panis & croco vtemur. Vbi hæmorrhoides exciderint vino cicatrix ducitur. Leonides autem non è lino deligat, sed forcipe prehensas ampliter hæmorrhoidas scalpello excindit.[a] A chirurgia, fuligine thuris vtendum & amylo, chalcitide, vel eo medicamento quod vsta spongia simul & pice constat, item pastillo faustino ad absolutam adustionem. Alij verò instrumenti quo vuæ vruntur, concauo, medicamine quod adurat repleto, quemadmodùm vuam, sic etiam hæmorrhoidas vsserunt.

Chirurgia hæmorrhoidum.

Aph. li. 6. aph. 12.

ANNOTAT. CORNARII.

z *Si quidem constrictione vti voluerimus, filum lini quincuplum labiis venarum circundabimus, & singulas hæmorrhoidas cum hoc funiculo constringemus, vna relicta, &c. In Græcis codicibus redundant verba* τῇ αἱμοῤῥοϊδοκαύστῃ, ἢ τῷ σταφυλοκαύστῃ. *Nam his instrumentis neque ad filum circundandum opus est, neque vstionem fieri vult.*

a *Post chirurgiam manna thuris & amylo cum chalcitide, aut emplastro ex spongia vsta cum pice vtendum est. Sed & pastillo faustino ad perfectam adustionem quidam vsi sunt.*

De Condylomatis, Tuberculis, & Rimis. Cap. LXXX.

ANi Condyloma loco solùm ab eo quod muliebres locellos infestat, differt, rugosa & ipsa sedis excrescentia, aut inflammatione, aut Rima quæ dicitur Rhagas præcedente. Per initia itaque, Tuberculum appellatur: cum occalescit autem, Condyloma: quare conuenit, hęc quoque, quemadmodùm illa, vulsella apprehensa excindere, & medicamen tis crustam ducentibus curationem absoluere: [b] Rimas autem à stercore potissimùm [induresc entes,] & quia dum cicatrix generatur, occalescunt, inueterascúntque, recentes faciemus, vel vnguibus vel scalpello radentes & cicatricem vt par est, inducemus.

Chirurgia Condylomatum.

[*durogenitas*]

ANNOTAT. CORNARII.

b *At verò rimas præduro maximè stercore orientes, & eo quod callosæ fiunt, cicatricem tardiùs recipientes, renouabimus, &c.*

De Ano non perforato. Cap. LXXXI.

Anus quomodo perforandus. *[coalescit]* *[hunc cohæsum]* *[direptum]* *[penicillo figura cuneo lo simili]* *[penicillus]*

PVeris recens natis, Anus ex natura non perforatus interim inuenitur, membrana videlicet obstructus. hæc igitur si fieri potest, digitis ipsis dirumpetur: sin minus, acie scalpelli eam excindentes, vino curabimus. Quoniam verò & prouectis subinde ob vlcus non dextrè curatum anus [committitur,] conuenit [hanc vnitionem] instrumẽto conuenienti [diruptam] curare, fistula plumbea, aut [obturamine quodam] ano vsque dum in totum consanescat, commodè imposito, ne rursus coalescat. Porrò [obturamentum] medicamine quodam cicatricem ducente oblini debet.

Quomodo Varices excindantur. Cap. LXXXII.

Quid varix, et eius causa.

VArix venæ dilatatio est, aliquandò in temporibus, aliquandò in ima ventris parte sub vmbilico, nonnunquã etiam circa testiculos, sed maximè in cruribus. Hîc igitur originem plurima parte ex materia melancholica trahit. eorum autem qui testiculis oboriuntur curationem per scalpellum iam in capite de varicum ramice tradidimus, atque his similiter crura infestantes aggrediemur, ab interiori femoris parte incipientes, vbi etiam origo ipsorum magna ex parte inuenitur: inferius enim, in plures distributi propagines difficilius tractantur. Loto igitur homine, funiculum superiori femoris regioni circundamus, iubemúsque vt inambulet. inde repletam venam atramento scriptorio aut collyrio notabimus iuxta varicis situm trium digitorum, aut paulò ampliori spatio interposito: decumbente ægro cruribus extensis, alterum funiculum supra genu iniiciemus. Elata autem in tumorem vena, scalpellum adigimus, quà attramenti nota est, tam altè, vt cutem duntaxat scalpellum penetret, ne venam diuidamus. vbi oras vulneris hamulis diduxerimus & membranas cultro inflexo ad ramicem aquosum accommodo excoriauerimus, vena detecta & vndiquaque explicata femoris ligamenta soluemus, vase per cæcum hamum suspenso, acum duplex linum trahentem subiiciemus, plexúmque lini amputabimus, & diuisa scalpello per medium vena, detrahemus sanguinis quantum vsus postulat: deinde funiculo superiorem vasis partem

Varicum in femoribus sectio.

con

constringentes, erectúmque crus eleuantes manuum expressu, sanguinem qui in crure est euacuabimus: deinde infrà rursus vas deuincientes, vel id venæ quod inter vincula est, abscisum tollemus, aut manere id sinemus vsque dum sua sponte cum funibus excidat, & vulnere siccis linamentis oppleto, splenium vino & oleo madens, iniectum deligabimus, medicamentóque ad pus faciundum apto quod linteolis illinatur persanabimus. Noui autem veteres nonnullos, [funibus non vsos:] alios inde vas denudatum excindere: alios altè ipsum eleuatum cum violentia extrahere abrumpentes. Verùm omnium tutissimus chirurgiæ modus est, quem suprà diximus. Porrò varices in imo ventris suborientes consimiliter tractabimus: item eos qui tempora infestant, quemadmodùm in Angiologia comprehensum est.

[quia vase aperto sanguinem tãtum emitterent, nõ autem vas funiculis astringerêt.]

De Dracunculo. *Cap.* LXXXIII.

DE Dracunculo quomodo medicamentis potissimùm emendetur, quarto libro peregimus.

De extremarum partium præcisione, Acroteriasmon appellant.

CAPVT LXXXIIII.

SVmmis partibus nonnunquàm putredine consumptis, nempe manu aut pede, vt etiam ossa ipsa contabuerint, vel ex causa exterius adueniente, fracta, vel etiam ex interiore causa putredinem experta, & serrula præcidi postulent, antè hanc necesse est corpora ossibus circundata primùm diuidere. Verùm quia dum hoc primùm fit, deinde longiore temporis spatio serræ administratio peragitur, sanguinis profluuij metus subsequitur, rectè Leonides non omnia primùm corpora præscindit, nisi ex toto putredine contabuerint, sed partem, vbi non plures neque grandiores esse venas aut arterias existimet principiò celeriter vsque ad os resecat, deinde os protinus serra præscindit, panniculum lineum partibus sectis circumponens, ne serra per ipsa tracta dolores pariat. Atque tunc reliqua parte excisa, ferramenta candentia vasis iniicit, [& sanguinis fluore suppresso,] linamentis insertis, & conuenienti deligatura adhibita, remedio vtitor quod pus moueat.

[vt sanguinis eruptionem sistat, deinde]

ANNOTAT. ANDERNACI.

De extremarum partium præcisione. *Sic vocatur Græcis* ἀκρωτηριασμός. *Celsus libro septimo de Gangræna inquit, Gangræ-*

ἀκρωτηριασμός.

na inquiens , inter vngues , aláſque , aut inguina naſci , & ſi quando medicamenta vincuntur, membrum præcidi oportere, alio loco mihi dictum eſt.

Ex cauſa exterius adueniente. *Græcè eſt ἐκ προκαταρκτικῆς αἰτίας, quaſi dicas præincipiente aut primaria cauſa. vt προηγουμένως de intentiore cauſa dicitur.*

De vnguinum Pterygiis. *Cap.* LXXXV.

Quid Pterygium.

PTerygium in vnguibus carnis incrementum eſt partem vnguis operiens. Fit autem in pedis manúſque potiſſimũ pollicibus: in pedibus quidem, ex offenſione plerunque: in manibus autem, ex neglecta reduuia, inflammata, & in pus mutata. Siquidem hoc, pus dico, ſpatio temporis vnguis radicem exedit, ipſúmque corrumpit, ſubinde totum abolet, ſæpè medium vnguis admodùm infeſtat.[c] Iuxta vnguis autem radicem ipſam, nonnullam ipſius partem putrefactam, aliquando totam radicem à roſione immunem relinquit. Eſt quùm & os corrumpat, odor ædatur grauis, digitus per ſumma dilatetur magíſque liueat. his igitur manus debet admoueri, ita vt totam vnguis partem relictam acie ſcalpelli reſecemus auferamúſque, deinde exulceratam inciſamque partem ferramentis aduramus. Etenim Pterygium genere [depaſtio] eſt, quæ nomẽ Græcè dicitur, neque [ſubſidet,] niſi aduſtum, adeóque ſi negligitur, digitum corrumpit. At ſi oſſe & vngui à vitio immunibus, exterior vnguis angulus [qui deliteſcit, &] carnem ipſi agnatam [pungit,] & inflammationem excitat, conuenit pungentem vnguis particulam tenui cultro aut eiuſmodi quodam ſubiecto ſublimem eleuatam, acie ſcalpelli adimere, & [quod] eminet medicamento cruſtis faciundis idoneo conſumere. Plerique hoc modo adminiſtrationis cõſanuerunt. Si [amplius fuerit vitium] primùm ſcalpello [circùm adimemus, mox remedium ex medicamentis petemus.]

Pus tẽpore vnguem & digitũ corrumpit.
Curatio per chirurgiã.
Pterygium ex genere depaſcentium.
[depaſcens vlcus]
[ſubit]
[coercetur aut ſiſtitur]
[ac pungit]
[carnẽ quæ]
[maior caro eſt quæ eminet]
[circũ excindemus, mox cauſtico vtemur]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Pollicibus. *In Græco eſt τοῖς χειρὸς μεγάλοις δακτύλοις, hoc eſt ad verbum in manus digitis magnis. Quia verò pollex quaſi maximus omnium eſt, verti pollicibus, Celſum imitatus.*

CORNARII.

c *Ad ipſas autem radices partem quandam incorroſam relinquit. In Græcis διάσηπτον falsò legitur pro ἀδιάσηπτον, id eſt non putrefactam, & incorroſam.*

De

De vngue contuso. Cap. LXXXVI.

QVoniam verò ſubinde ex ictu vnguibus contuſis dolores ſubſequuntur, qui ad manus operationem nos pertrahant, ſatis eſt Galeni verba hîc appoſuiſſe, quæ ſonant in hunc modum. Vnguibus contuſis præſens planè remedium ad dolorem auferendum ſanguinis detractionem experti ſumus, quùm pulſus, doloréſque vehementiſſimi oboriuntur. Cæterùm linea obliqua, non recta in[imum,] ſupernè[deorſum] ſcalpello acuto debet incidi, vt ſanie excreta, ſecta hæc vnguis particula veluti operculum quoddam ſubiacétium efficiatur. At ſi in rectum ſupernè deorſum lineam duxeris carnis excreſcétia quam Græci ὑπερσάρκωμα vocant, [diuerſum nimirum corpus] à carne quæ vngui ſubiicitur per mediam diuiſionem ſuppullulante, gignitur, inde rurſus dolores prehendunt, quos in reduuiis nominauimus, carne quæ ſub vngue ſuccreuit, compreſſa. Quia igitur ex huiuſmodi ſectione dolorem protinus ægro adimi videre licet, per dies inſequentes commodum eſt, nobis [d] ſubſectam vnguis carnem leuiter attollentibus, vnguis ſaniem excernere: ac rurſus ſubiectæ carni quemadmodùm dixi, vnguem operculi modo imponere: reliqua verò digiti totius medicina vti conuenit quæ leniat, diſcutiátque.

Chirurgia vnguis contuſi.

[profundũ ac]

[deorſum tracta]

[ſuperuacua nimirũ ſubſtantia]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Vt ſanie excreta, ſecta hæc. *Codex Græcus tantùm habet,* ἵνα ἐκκριθέντος, *vbi addendum eſt* ἰχῶρος. *legendúmque* ἵνα ἐκκριθέντος ἰχῶρος.

At in rectum ſupernè deorſum. *Hic quoque mutila eſt lectio exemplaris Græci. Habet enim* εἰ δὲ κατ' εὐθὺ ποιήσαις τομὴν ἐκ τῶν ἄνωθεν εἰς τὸ καλούμενον ὑπερσάρκωμα γίνεται, &c. *vbi legendum eſt,* εἰ δὲ κατ' εὐθὺ ποιήσαις τομὴν ἐκ τῶν ἄνωθεν εἰς τὸ κάτω, τὸ καλούμενον ὑπερσάρκωμα γίνεται, τῆς &c.

CORNARII.

d *Subſectam vnguis partem, &c.*

Clauus quid.

De Clauis, Myrmeciis, & Verrucis. Cap. LXXXVII.

CLauus rotundus callus eſt, coloris candidi, clauorum capitibus ſimilis: toto corpore, ſed pedum ſolo digitíſque præcipuè enaſcitur, dolor ſequitur, & inceſſus impedimentum. Itaque circunſcarificatus vulſelláque apprehenſus, [ſcalpro acutæ aciei,] aut quo venæ ſcinduntur, radicitus eximetur. Nonnulli, ne rurſus ſuccreſcat, candenti ferro vtũ-

Claui ſectio

[ſcalpello roſtro corui ſimili, acutæ aciei. ξυρο-ράκῳ σμι-λίῳ*]*

tur. Myrmecia verò cutis tuberculum est exiguum, callosum, rotundum, & crassum, ad basim [insidens,] & [e] [ad frigora] sensum formicarum morsibus similem excitat. Hæc quoque totum corpus, præsertim autem manus infestat. nonnulli igitur, inter quos & Galenus est, præcipiunt scarificata extrema parte, fistula pennæ durioris, quales sunt veterum gallorum, anserum, & aquilarum, [in imum adacta,] ex basi Myrmeciam auferre. Alij ærea aut ferrea fistula, idem faciunt. Recentioribus satis est, scarificatam vulselláque apprehensam, scalpro, clauorum modo excindere. At Verruca, quæ Acrochordon Græcè dicitur, exigua cutis eminentia est, doloris expers, callosa, rotunda, plurima parte basim habet angustam, vt suspensa esse videatur. Nominata verò sic est, quòd chordæ [nexui] respondeat. [Extendentes] igitur, eminentiam excindimus: sin autem hoc non fiat, lino saltem aut pilo deligabimus. Noui plerósq; & has & prædictas omneis excrescentias ferramento extincto, vt dicunt, consumpsisse.

[sessile] [et cum manus frigore afficitur. πρὸς τὰς περιψύξεις. Sic legit Albucrasis. Et quando, inquit, inuenit eam frigus sentitur in ea simile mordicationi formicæ] Myrmeciæ sublatio. [circuntorquendo via ad profundum compulsa. Sic etiã Corna.] Quid Acrochordon, et eius excisio. [extremo] [subleuantes]

ANNOTAT. CORNARII.

e *Et si scalpatur formicarum morsibus, &c.* πρὸς τὰς παραψαύσεις.

De Telis è corpore extrahendis. *Cap.* LXXXVIII.

Chirurgicæ partem telis extrahendis dicatam maximè necessariam esse poëta Homerus his versibus innuit:

Vir medicus multis aliis præstantior, vt qui
Corpore tela trahens, medicamine vulnera curet.

PRIMVM itaque telorum differentiæ enumerati debent. differunt autem tela materia, figura, magnitudine, numero, habitu, viribus. Materia quidem quatenus hastilia aut lignea sint, aut arundinea. Ipsa verò tela aut ferrea sunt, aut ærea, aut stannea, aut plumbea, aut cornea, aut vitrea, aut ossea, aut arundinea, vel etiam eadem lignea, tot enim differentiæ potissimùm apud Aegyptios reperiuntur. figura autem, [f] quatenus alia sunt rotunda, † alia vngulosa, nempe triangula, alia sulcata quæ & Gonchota dicuntur, alia trisulca, [g] atque alia cuspidata, alia cuspidibus carent, ac cuspidatorum, hæc cuspides posteriora spectan-

Telorũ differẽtiæ sex. † Alia angulos habentia, & horum quidẽ alia duos angulos habent, alia verò angulum habentia, quæ lonchota, id est longa vt hasta, alia tres habent angulos. τὰ δὲ γωνιωτὰ, καὶ τούτων τὰ μὲν διγλώχινα, τὰ δὲ γλωχινωτὰ, καὶ λογχωτὰ ἐκαλοῦμεν, τὰ δὲ τριγλώχινα. Coup.

tes

tes habent, vt dum extrahuntur contra defigantur: illa in anteriora, vt propulſata idem faciant: quædam obuerſas cuſpides habent, fulminis inſtar, vt dum ipſa trahuntur propelluntúrque, in obiecta infigantur. Sunt quæ mota cardine cuſpides habent contractas: quæ dum in trahendo explicantur, telum extrahi prohibent. Magnitudine variant tela, quatenus alia magna ſunt, vt trium digitorum longitudinem expleant: alia parua, vt vnum digitum æquent, quæ ſanè & Myiata apud Aegyptios vocantur, alia medium inter hæc locum occupant. Numero autem quatenus nonnulla ſimplicia ſunt, nonnulla compoſita. tenuia ſiquidem ferramenta ipſis imponuntur, quæ in teli extractione in imo deliteſcunt. Habitu, quatenus alia ferrum acutum ligno habent inſitum, alia concauum: ac quædam firmiter ligno infixa ſunt, quædam negligentius, vt in extractione ſeparata intus remaneant. Viribus differunt, quatenus veneno quædam ſunt oblita, quædam non. Atque hæc ſunt telorum diſcrimina. Nunc dicamus quomodo extrahantur in conuulneratis, & in bello, & extra bellum, ſponte, & inuito, quacunque occaſione, ac qualibet ex materia confecta. Cæterùm dupliciter tela in carne extrahuntur, tum euulſione, tum propulſatu. In quibus enim per ſumma telum impactũ eſt, euulſione eximi debet. ſimiliter etiam quæ altè inhærent: obiectæ verò partes ſi conuulnerentur, ſanguinis profluuio aut dolore ex conſortij lege periclitantur. At propulſatu vtimur in quibus altè telum infixum eſt, & partes obiectæ breue ſpatium continent, neque neruus, neque os, neque eiuſmodi aliquod diuiſionem impedit. Oſſe autem conuulnerato euulſorium modum aſſumit. Si igitur telum conſpicuum fuerit, [inde] extractionem moliemur: ſi occultatũ eſt, conuenit, autore Hippocrate, modò vulneratus poſſit, in ea figura conſtitutum notare, in qua etiam vulneratus eſt: ſi non poſſit, iacentis certè quatenus licet modo figurantes ſpecillo tẽtabimus. & ſi quidem in carne fixum eſt telum, manibus extrahemus, aut eius haſtili quod etiam Atracton appellant, niſi exciderit, ligneúmque id potiſſimùm ſit: ſi excidat forcipe qua dentes radicéſve euelluntur, aut ferramento quod à telo extrahendo Belulcum Græci vocant, aut alio quopiam inſtrumento accommodo, extractionem moliemur, nonnunquàm etiam carnem priùs incidentes, ſi vul-

Extractio telorum ex carne.

Extractio telorum ex oſſe.

[ſtatim]

nus instrumentum non recipiat. At si etiam in opposita telum processerit, nec illac ipsum possit extrahi quà infixum est, diuisis iis quæ opposita sunt, per illa ipsum eximemus, vel euellentes vt dictum est, vel per eam partem in quam tetendit propellentes, vel si hastile exciderit, demisso instrumento propulsorio ita vt neruum, aut tendinem aut arteriam, aut eiusmodi aliquod necessarium vitemus, protrudere oportet. turpe siquidem est, dum telũ extrahimus, peius eo malum efficere. [i]Et siquidem caudatum telum sit (hoc autem specillo deprehẽdemus) fœmina propulsorij instrumenti demissa accommodatáq; telum propellemus: si concauitatem, marem. Telum verò exemptum si sculpturas quasdam habere, ceu aliorum tenuium ferramentorum quæ ipsis imposita esse possint, appareat specillo rursus vsi, si illa inueniamus, eadem ratione & via auferemus. Sin oppositas cuspides, vt verisimile est, telum habens [non exilierit,] vicinus ei locus dissecari debet, si nulla pars necessaria contigua sit, detectúmque telum eleuantes, [modestè] extrahemus. Nonnulli verò exigua arundine cuspidibus ipsis circumposita sic telum euellunt, ne carnes à cuspide radantur. & si vulnus inflammatione vacauerit, suturis vsi cruentorum modo curabimus: si inflammationem experiatur, fomentis, cataplasmatis, & consimilibus medebimur. Porrò si venenato telo quis ictus est, totam carnem [k]quæ veneno iam mutata est, si quidem fieri potest, præcidemus. Agnosces autem eam quòd è sana carne differat: pallida enim, subliuida, & veluti emortua apparet. Aiunt autem Dacos & Dalmatas cuspidibus [elenium & Ninum dictum] oblinere, idq; vbi sanguini vulneratorum obuenerit, hominem occidere: comestum verò ipsis innocuum esse, & nihil mali efficere. At si telum ossi inhæserit, rursus instrumento experiemur, & si quidẽ caro impediat, hanc adimemus aut diducemus: si verò etiam altè in osse lapsum est, quod cognoscimus si firmiter id infixum nulla vi commoueatur, excisorio cultro osse quod iuxtà est exempto, aut etiam terebra prius perforato, si crassum sit, telum liberabimus. Porrò si in principem aliquam particulam telum defigitur, exempli gratia, cerebrum, aut cor, aut guttur, aut pulmonem, aut iecur, aut ventriculum, aut intestina, aut renes, aut vuluam, aut vesicam, quùm iam notæ lethales apparuerint, & euulsio præsertim multum cruciatum

Instrumenta masculina, & fœminina.

[trahẽti nõ cedat]

[citra dilacerationẽ]

Eleniũ dictum Ninum.

[lego Elleborum & Aconitũ. Elleboro albo adhuc Hispani vtuntur ad eam rem, propterea id vocantes sagittariorum herbã, yerua del balestriero]

vexa

vexationémque accersitura est, nihil tentabimus, ne præterquàm quòd nihil sumus profecturi, etiam conuitiandi occasionem idiotis præbeamus. Si verò exitus fuerit obscurus, nec in conspectum veniat, præfati periculum, opus aggrediemur. Multi siquidem abscessu quoque in aliqua vitæ necessaria parte oborto, prçter opinionem consanuerunt, cùm & iecoris fibram, & omenti partem, peritoneique, & totam vuluam subinde ademptam fuisse, nec mortem inde subsequutam, memoriç prodatur. Est cùm guttur de industria subinde in anginis diuidamus, vt in capite de ipsius incisione dicebamus. Telum itaque si in his relinquatur, in præsentaneam mortem præcipitat, præterquàm quòd artem etiam inhumanam ostendat: si eximatur, fortè etiam salus subsequitur. Porrò principalium particularum vulneratarũ agnitio non est difficilis, vt quæ ex accidentium proprietate, excrementis, & particularum situ, inueniatur. Si enim cerebri membrana vulnus accepit, dolor capitis validus subsequitur, oculi feruent, rubéntque, lingua[agitatur,]mens desipit. Si cerebrum percussum est, ægri concidũt, [vox nihil sonat,] facies peruertitur, bilis vomitus sequitur, sanguis per nareis [erumpit, per aurem humor albus pulticulæ similis emanat, sanies per vulnus exit.] At si in vacuam thoracis regionem telum defigatur, foramine spatioso permanente spiritus erumpit. Corde vulnerato iuxta mamillam sinisteriorem, telum apparet non penetrans, sed ceu [alteri] impactum, ac nonnunquam pulsatilem motum ædit, sanguísque niger effertur si transitus pateat: extrema frigescunt, sudor emanat, animus deficit, & sine mora exitium subsequitur. Pulmone icto, si spatiosa laxitas est, sanguis ex plaga spumans vacuatur: cùm non est, [ore magis per vomitum redditur,] ceruicis vasa attolluntur, lingua alium colorem assumit, multum spiritus attrahunt ægri, [frigidi] appetentes. In septo transuerso vulnerato, telum quidem iuxta spurias costas defixum apparet: inspiratio autem magna oritur, cum gemitu & dolore per totam humeri partium compagem. Quòd si abdomen vulnus acceperit, id ex recrementis innotescet, [cùm latum intus spatium existat,] vel etiam telo exempto, vel hastili intus fracto [succus] ex ventriculo euacuatur, ex intestinis stercus, interim & omentũ, vel intestinum procidit. Vesica autem vulnerata, vrina excernitur. Itaque in cerebro

Partes internæ ablatæ citra vitæ damnũ.

Cerebri & eius membranarum sauciatarũ notæ.

[balbutit]

[voce priuantur]

[erũpit, & per aures humor albus pulti similis per vulnus euacuatur; si sanies exitum habet]

[solido corpori]

[tußi & sputo redditur. Hæc verba Albucrasis nõ legit]

[frigidi aëris]

[si vulnus iis emittendis patescit]

[chylus]

eiúsq; membranis ictis, caluaria perforata telum eximimus, quemadmodum in capitis fracturis mox dicetur. in thorace autem, nisi telum subsequutum fuerit, per mediocrem intercostalium incisionem, vel etiam vna excisa costa, lamina quę membranã custodiat subiecta, euellemus. Similiter in ventre, vesica, cæterísq; in alto particulis, si quidem telum subsequatur, citra negotium eximemus: sin minus, rursus diuisione adhibita, medicina vtemur quæ cruentis conueniat. In ventre, si res postulet, etiam suendi eius ratio, quæ Gastroraphia dicitur, accommodabitur, quem in modum comprehensum est. At si in grandiore quodam vase, exempli gratia, in iugularibus venis quæ in imo latent, aut arteriis quas Carotidas appellant, aut etiam magnis arteriis quæ alas vel inguina intercurrunt, telum defixum, copiosius sanguinis profluuium propter exemptionem minetur, ratio est hæc funibus anteà ex vtraque parte constringere, deinde teli euulsionem moliri.[1] At si particulæ plures cõfixæ fuerint, verbi causa, brachio cum thorace coniuncto, vel cubito cum aliis corporis particulis, vel pedibus inuicem, siquidem non per totas vtrasque partes telum penetrauerit aut hasta, apprehensa hæc extrinsecus, veluti etiam in vna euellemus: sin ambas penetrauerit, dimidia ligni parte serra resecata, particulatim singula faciliori figura extrahimus. Quoniam verò & lapides subinde, [vel buccina,] vel plumbum, vel simile quippiam ex funda mittitur, tum vi, tum quòd angulosa sunt defiguntur. Agnosces igitur ea, quòd moles aspera & inæqualis [illabatur:] item quòd non omnino in rectum tendit diuisio, [sed amplior, & caro veluti] contusa liuidáq; appareat: adhæc, quòd cum grauitate dolor affligat. Hæc igitur conuenit agitata instrumento quo quid attollimus, [aut aduersa scalpelli parte, aut vulnerario specillo] recipere. si autem [fieri potest,] etiam forfice extrahemus. Multis autem infixa tela integra[iii] intus insederunt, quæ vulneribus cicatrice obductis, deinde longiore temporis spatio partem eam abscessu occupante & dirupto exiliere.

[*vel silices fluuiatiles, κάχληκες, ἢ κόχλοις*]
[*occurrat*]
[*quod tumidior caro & veluti*]
[*aut aduersa vulnerarij scalpelli parte*]
[*instrumentum admittunt*]
βέλος.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Telis extrahendis. *Telum vocatur, quicquid manu iaci mittíue in aliquem potest. Vnde apud Græcos βέλος à βάλλω, quod est iaceo dictum est.*

Hastilia. *Sic exposui ἄτρακτα. Galenus in exegesi Hippocratis inquit,*

inquit, ἄφρακτον ὀ μόνον τὸν εἰς ἱερουργὸν χρήσιμον, ἀλλὰ καὶ τὸ *ξύλον βέλους, hoc est atracto non modò ad sacrificium vtilem: sed etiam sagittæ lignum significat. Alibi appellat* τὸ ἐπίθεμα, *nempe id quod imponitur. Ego vt obtemperarem Oroscio hastile dixi, quanquam interpretatio mea satis erat manifesta.* ἄφρακτον.

Belulcum. *Celsus libro septimo hoc ferramentum ad Anthorem Dioclem refert. Est autem lamina vel ferrea, vel ænea etiam ab altero capite, duos vtrinque deorsum conuersos vncos habet, ab altero duplicata lateribus, leuiterque extrema in eam partem inclinata quæ perforata est.* βελουλκόν.

Succus ex ventriculo. *Hoc est Chylus, quæ vox licet Græca sit, medicis tamen non est incognita. Est autem propriè Chylus, succus ex alimento in ventriculo prima concoctione factus. nec propriè succus Latinè dicitur. quia verò aliam dictionem non habemus, ea vtendum fuit.* χυλός.

Lamina quæ membranam custodiat. *Vocatur Græcis inde* μηνιγγοφύλαξ. *Celsus vt aliàs annotaui libro octauo exponit in hunc modum. Lamina ænea est, firma, paulum resima. ab exteriore parte lenis quæ demissa est, vt exterior pars eius cerebro proprior sit, subinde ei subiicitur, quod scalpro discutiendum est, &c. Sequenti capite rursus ait, subiicienda lamina est, quam custodem eius membranæ esse proposui, & super eam quicquid spinosum est, & intus eminet excidendum est. fortè non malè* ἐπικόπτ@ *dici potest.* μηνιγγοφύλαξ. ἐπικόπτ@.

CORNARII.

f alia sunt rotunda, alia angulosa, velut sunt triangula, alia cuspidata, & lanceata appellata, velut quæ tres cuspides habent. *Græcè est*, τὰ δὲ γλωχινωτὰ καὶ γογχωτὰ καλούμενα, τὰ δὲ τριγλώχινα, *&c. Et* γλωχινωτὰ *significare cuspidata nō dubium est: quæ verò* γογχωτὰ *incertum. Atque ego quidem* κογχωτὰ *legendum puto, id est conchata*, ἀπὸ τῆς κόγχης. *aut legendum* λογχωτὰ, *id est lanceata, vt expressi. Deinde pro* τὰ δὲ τριγχώχινα, *legendum* οἷον τὰ τριγλώχινα: *producit enim hæc velut* γλωχινωτῶν *exempla, sicut anteà triangula angulosorum.*

g alia aculeata, alia sine aculeis. *Et ex aculeatis, &c.*

h quæ sane Micca in Aegypto vocant. *Græca exemplaria habent* μικτὰ. *Videtur autem vox Aegyptia hîc à Paulo posita, quæ haud scio an* μυῖτα *sit, an* μικτὰ, *quum hæc Græca sit, illa penitus ignota. Mihi itaque* μικρὰ *legendum videtur, quæ vox etiam si Græca sit, ab Aegyptiis tamen vsurpari potuit, & à Doriensibus sumpta, qui* μικκὰ *appellant* τὰ μικρὰ.

i *Et si quidem telum extremam partem hastili infixam acutam habet, id quod ex specillo immisso cognoscitur, impulsorij instrumenti fœmina immissa ac adaptata telum propellemus: si verò tubulum habet, masculo.*

K *quæ veneno participauit. Græcè legito,* ἅπασαν τὴν ὕλην μεταλαβοῦσαν τοῦ φαρμάκου σάρκα, *pro* μεταβαλοῦσαν.

l *Si verò partis ad partem per telum affixio fiat, velut si brachium thoraci affigatur. Græcè sic, sed falsò,* εἰ δὲ συνούλωσις μορίου γένηται, οἷον βραχίονος θώρακι συνειλουμένου. *Legendum enim* συνήλωσις, *&* συνηλωμένου, *à verbis* ἡλόω, *&* συνηλόω, *quod telo velut clauo coniunctæ partes videantur.*

m *infixa tela latuerũt. Græcè enim pro* διῆλθεν *legendũ* διέλαθεν.

De fracturis, & quot ipsarum sint differentiæ.

Cap. LXXXIX.

PRoximùm fuerit tradita carnis vitiorum manu scalpellóue curandorum ratione, etiam de ossium fracturis, dico sanè etiam luxationibus, sermonem instituere, quoniam & ipsæ chirurgiæ generi subiiciũtur. & primùm de fracturis agam. iisque priùs quæ in capite fiunt, tum quòd inter carnis & ossium chirurgiam medium locum obtinent, tum quòd omnibus partibus [caluaria præcellit.] In vniuersum igitur fractura ossis est diuisio, aut ruptura, aut præcisio, à violentia quadam extrinsecus accidens. Cęterùm plures fracturarum sunt differentiæ, alia siquidem dicitur fieri Raphanidon, hoc est, ad raphani speciem, alia Schidacidon, alia ∾s onycha, alia Alphitidon, alia cata Apothrausin, id est, iuxta refractionem. Raphanidon igitur ruptura ossis est transuersim per crassitudinem facta, quæ etiam sicyedon & cauledon nonnullis appellatur, ex cucumerum & caulium fractorum similitudine. Schidacidon autem, quasi assulæ modo, est oblonga ossis fissura, ∾s onycha, quasi dicas in vnguem, iuxta partem aliquam recta est fissura, in extremo lunata: quæ etiam Calamidon appellatur. Alphitidon, ad farinæ similitudinem dicta, est cùm os in multas tenueis partes finditur, quæ & ipsa Caryedon à quibusdam vocatur. Refractio autem, quæ Apothrausis dicitur, vel etiam præcisio, est cùm pars ossis per [summitatis rupturam] aufertur, [n] vt ablata [superinnatet.] Atque tot fracturæ constant differentiis.

[supereminet caluaria. Ita etiam Corna.]
Fractura quid sit.
Fracturarum differentiæ.
[rupturæ superficiem]
[deficiat]

ANNOTAT. CORNARII.

n *ita vt pars ablata deficiat.*

De fractu

De fracturis capitis. Cap. XC.

FRactura in capite peculiariter caluariæ est diuisio, nunc simplex, nunc multifida, à vi quadam exteriore facta. Porrò differentiæ capitis fracturarũ hæ numerantur. Rhogme, id est fissio, Eccope, hoc est excisio, Ecpiesma, quod est effractio, Engisoma, ° id est corporum appropinquatio, Camarosis, hoc est testudinatio, in infantibus etiam Thlasis quod est contusio. Rhogme igitur caluariæ per summa est diuisio, aut rima profundior, [in qua nequaquam os vitiatum foras emouetur.] Eccope caluariæ fissura est cum ossis offensi [ruptura.] At si à reliquo osse pars offensa discesserit, Aposceparnismon nonnulli vitium apellant. Ecpiesma in multas parteis caluariæ effractio est, in qua profundiùs ossa descenderint, & cerebri membranam contactu suo premãt. Engisoma caluæ ictus est, in quo os vitiatum ad interiorem cerebri membranam descenderit. Camarosis diuisio caluariæ est, [in qua pars affecta cameræ modo exaltata relinquitur, p vt Galenus tradit, ac intro à sanis fracturæ partibus ossa magis recedunt, membranæque innituntur,] quemadmodùm in Ecpiesmate. sic enim ille existimat. Alij etiam † Trichismon, quasi dicas capillationem, his adnumerarunt. Est autem Trichismus arctissima rhogme, sensum plerunq; fallens, eoque latens: quæ quia non facilè se ostendit, mortis causam sæpe adfert. † Thlasis caluariæ diuisio non est, eoq; nec fracturam rectè dixeris eiusmodi affectionem, verùm est ossis caluæ in interiorem partem impulsio, aut inflexio, concauitatem integra caluæ continuitate tantùm efficiens, vt licet in plumbeis, ex crudoque corio confectis vasculis, si foris percutiantur illidantúrue, conspicari. Porrò contusionis huius duæ existunt differentiæ: vel enim calua per totam ipsius crassitiem contunditur, vt frequenter etiam cerebri membrana [abscessu occupetur:] q vel omnino à caluaria [hæc per totum, aut non per totum premitur,] sed iuxta exteriorem duntaxat superficiem vsque ad laminam secundam deprimitur. † Sunt qui his differentiis Apechema, quasi dicas ab Echo responsionem, addiderint. Ea est, à contraria ictus parte facta caluariæ fractura. At falluntur hi, quoniam non fit in hominis calua quemadmodùm in vitreis quibusdam vasculis fieri illi docent. illa siquidem vacua sunt, ideoq; id patiuntur: calua autem hominis vndiq; plena & alioquin solida

Fracturæ cap. differẽtiæ. 5.

[in qua læsum os ad intimã vsque partem sua sede motum nõ est]

[euersione]

[cum affectarum partium elatione, vel vt Gal. ait secessio ac excauatio ad interiora]

† Trichismus.

† Contusio quid, & eius differentiæ duæ.

[à calua abscedat. scilicet effractis vinculis quibus caluæ adnectitur]

[prematur]

† Apochema.

solida est,[r] at Rhogme seu fissura caluariæ, quæ aliarũ complurium capitis partium ictarum lapsu, vel citra cutis continui solutionem generatur: quæque postea abscessu in ea facto, eodémque secto, apparuerit, in opposita ictus parte facta esse ipsis videtur. atque hoc vitium quemadmodùm prima dicta Rhogme curatur. Si igitur fractura capitis facta fuerit, speciem ipsius ex [corpore] quod percussit, deprehendes, si acutum fuerit, aut graue, aut durum, aut violenter impactum. Item ex symptomatis quæ icto superueniunt, exempli gratia, vertiginibus, voce amissa, aut subito collapsu, præsertim in Engisomate, aut contusione, aut Ecpiesmate, [aut interiori camarosi] cerebro compresso. item ex notis quæ à sensu capiuntur. Si enim ampla cutis fuerit diuisio, per ipsam promptè cognoscemus: sin autem diuisio non per totum ierit, aut angusta sit, fracturam tamen esse suspicemur, cute diuisa, & oculis, & specillo demisso eam pernoscemus. Si enim ex aliis quæpiam fracturis fuerit, inde manifestum euadet. at si Rhogme solùm angusta & [pilosa] sensum fugiens, medicamento aliquo nigro, liquido, vel etiam ipso atramento scriptorio infuso, os rademus: ipsa nanque Rhogme nigra ostenditur, conuenítque rasuræ tam diu insistere, quousque signum [Rhogmes] aboleatur. Si ad cerebri membranam vsque peruenerit fractura, non rademus, sed agnoscere conabimur vtrum membrana ab osse [recesserit,] an affixa permaneat. Si enim ipsa manet, inflammatio [nulla] vulnus infestat, æger [paulatim febri liberatur,] & pus coctum apparet: si recesserit membrana, augentur dolores, & febris similiter, os alium sumit colorem, pus tenue & crudum effertur, † & si medicus rem negligentiùs tractet, nec perforatione vtatur, hoc grauiora oboriuntur symptomata, nempe bilis vomitus, conuulsio, mentis delirium, febris acuta, in quibus manum admoliri non oportet. Quòd si his absentibus membrana cerebri non abscesserit, Rhogme autem duntaxat fuerit, etiam [solo rasorio] curatur, vel si vsque in altum penetret. Sin autem tantùm vsque ad laminam secundam, quæ Diploë dicitur, fractura peruenerit, eousque radendum est. [vel etiam confractum os] eximendũ, quemadmodùm docebitur. At si in tenuia frusta os fuerit comminutum, hæc quoque diligenter instrumento idoneo [auferentur,][s] etiam si membrana non abscesserit. Ab initio autem cùm

Fracturarum capitis notæ.

[telo]

[aut camaroseos ambitu qui introrsum deprimitur]

[capilli modo tenuis]

[fissuræ ac rimæ]

[disiuncta sit]

[nulla. aut mediocris]

[vel nulla febre, vel leuiuscula tenetur]

† Perforationis vsus.

[sola radula]

[contusum quidem os]

[auferẽtur. Mẽbrana quidẽ si abscessit, & tu ab initio ægrotũ tractãdum suscepisti, cõ-

cùm vulneratum susceperis,] hyeme quidem ante diem quartum decimum omnino os auferre tentato : æstate, ante septimum priusquàm commemorata oboriantur symptomata. Cæterùm manum hoc modo admolieris.

Caluariæ fractæ curatio.

DERASO super vulnus capite, duas lineas iuxta rectos angulos mutuò se secanteis, quæ literæ X figuram accipiãt, incidemus. harum autem alteram esse conuenit, quæ iam anteà erat, deinde quatuor in vertice angulos excoriantes, vt totum os, quod perforabitur nudum existat: si quidem sanguis fertur, linamentis ex posca [obiectis] cohibebimus: sin minus, siccis. deinde implicito linamento ex vino & oleo iniecto, conuenienti vinculo vtemur. sequenti die, nisi recentius aliquod symptoma prohibeat, perforare os vitiatum aggrediemur. Collocato igitur in sedili ægroto, aut recumbente prout vulneri conuenit, auribúsque ipsius lana obturatis, propter sonitum qui ex [appulsu] redditur, [vinculum] vulneris soluemus. linamentis omnibus exemptis, & spongia detersis sordibus, iubebimus ministris duobus, vt tenuibus fasciolis circumpositis, quatuor angulos [corporum] quæ fracturæ [incumbunt,] attollant, & si quidem os fuerit imbecillum, aut natura, aut fracturæ vitio, id [scalpris excisoriis acie inter se aduersis,] auferemus, primùm cauis excisoriis scalpris, quos Græci Cycliscos vocant, à latiore incipientes, mox angustioribus, [deinde specilli modo angustis,] malleolo sensim adactis, [t] ad capitis concussionem vtemur. Si autem validum os fuerit, [u] priùs eo terebellis quæ mergi non possint, quas ab argumento [Abaptismos] dicunt, perforato, (eiusmodi verò sunt quæ paulò [interius quàm cuspis acuta est,] eminentias habent, quæ ipsas ad cerebri membranam demergi prohibeant) [x] per scalpra circuncisione vsi, id quod vitiatum est, auferemus, non subitò, sed [particulatim,] si quidem fieri potest, digitis: si non, forcipe, aut vulsella qua vel ossa, vel pili apprehenduntur, aut eiusmodi quodam instrumento. Locus autem qui inter foramenta est, tantum spatium continebit, [y] quantum [maximi mucronis specilli longitudo.] tam altè verò descendet, vt interiorem ossis superficiem accedat, cura adhibita, ne membranã cerebri terebra attingat. Quare etiam terebram ossis crassitudini respondere cõuenit, compluribus id genus

ad hoc

tinuò serra eximẽdum os, nec vltra triduũ differendum. Si verò ægrũ ab initio tractandũ non suscepisti, &c. Ex Hippo. lib. de vulneribus capitis]

[iniectis]

[ferramẽti illisu]

[ligaturã]

[cutis]

[incumbit]

[scalpris iniectis. Pro ἀντιθέτοις lego ἀνθέτοις, vel ἐνθέτοις]

[deinde scalpris latis, quæ σμιλώτα Græci vocant]

[abaptistos]

[supra cuspidis acumẽ]

[paulatim]

[maximus specilli nucleus]

ad hoc pręparatis. At si fractura caluariæ vsque ad secundam laminam duntaxat peruenerit, ad hanc etiam vsque solum foranda est. Osse iam ablato, asperitudinem quæ ab excisione caluariæ prouenit, [rosario [z] aut quodam scalpello excisorio adæquabimus,] laminam quæ membranæ custos est, subiicientes, ac ossiculis quæ remanserant, vt verisimile est, aut spiculis ingeniosè ablatis, linamenta inseremus, quem modum Diamotosin appellant. Hæc ratio chirurgiæ communior simul & promptior est, & periculo vacat. Item modus qui per lenticulatum excisorium scalprum fit, mirum in modum Galeno commendatur, sine [foratione,] post insculptionem cyclisis scalpris factã, ipsum adhibenti. Scribit itaq; hunc in modum. Si verò vnam semel partem nudaueris, ac scalprum qui in cuspide præfixam habet retusam leuémque lenticulæ speciem: aciem verò per longitudinem erectam, submiseris, vbi latam partem lenticulæ super membranam defixeris, malleolo feries, diuidésque sic caluariam. ita siquidem agentibus, omnia quæ requiruntur, euenient. Nam membrana, ne si dormitans quidem, agas, latæ tantùm lenticulæ parti occurrens violari non potest. Quòd sicubi adhæreat caluariæ membrana, huius quoque [adhærentiam] innoxiè dirimit rotundum lenticulæ extremum, subsequitur autem præeuntem eam à tergo ipse scalper caluariam secans. Quare nec qui minore cum periculo, nec qui celerius perficiatur, forandi modum inuenias. [a] At quæ administratio serris & modiolo, quem Chœnicion siue Chœnicida Græci vocant, peragitur, recentioribus, ceu noxia, improbata est, [sed administrationem quam in Rhogme exposuimus, probant.] Idem verò modus ossium excindendorum conueniet in reliquis etiam caluariæ fracturis. Quãtum verò excidere conueniat, Galenus nos docebit, hunc in modum manifestò scribens. Quod vehementer est cõfractum, id totum auferri debet: si verò ab eo [fragmenta] quædam longius excurrant, quemadmodùm aliquando cernitur accidere, hæc persequi ad extremum non oportet, illud probè scientes, nullam inde noxam sequuturam, modò reliqua omnia ritè sint confecta. Post chirurgiam panniculo simplici lineo vulneri æquali, rosaceo madenti, cerebri membranam operiemus, exiguámque lanæ stuppam similiter rosaceo imbutam prædicto panniculo imponemus: deinde linamentum

[radula, aut quodã scalpro complanabimus]

[terebrariũ vsu]

[adhæsum]

[Hactenus curationem quæ fissuris adhibetur, exposuimus.]

[fissuræ ac rimæ]

namentum implicitum duplex in vino & oleo aut ipso rosaceo tinctum, toti vulneri circumponemus, diligentia adhibita ne cerebri membrana grauetur, posteà latiore vtemur ligamento, neque hoc astringentes, verùm vt linamenta solum retineat. Victus adhibebitur qui inflammationem arceat, & febribus peculiaris est, membrana cerebri crebriùs intereà rosaceo superfusa. Post tertiũ diem, vbi [vincula dissolueris,] & sordes spongia deterseris, remedium induces quod cruentis iniicitur, & inflammationem repellit, superaccommodans membranæ aliquod ex cephalicis dictis aridis, vsque dum carne oppleatur. Nonnunquàm os radetur, si hoc res postulet, propter quasdam [summitates] extantes, aut etiam propter ipsius carnis productionem. Reliqua medicamentorum materies, vt in vulneribus [comprehendimus,] admoueri debet.

[ligaturam solueris]

[aciculas et cuspides]

[alius]

De cerebri membranæ inflammatione.

QVONIAM frequenter cerebri quoque membrana post chirurgiam, inflammationem experitur, vt non solùm caluariæ crassitudinem, sed etiam cutem ipsius excedat, cum renixu, & vt naturalis ipsius motus pulsatilis impediatur, quæ potissimum & conuulsio aliáque grauia symptomata vel ipsa mors subsequitur. Origo inflammationis aut ex acuta quadam ossis eminentia pungente ducitur, aut ex linamẽtorum grauitate, aut [perfrictione,] aut multo esu, aut vini potione, aut alia quadam occasione [latente.] Si quidem ex manifesta occasione inflammationem contraxerit membrana, ea protinus amputanda est: sin ex latenti, magis pugnare cõuenit, † vtpotè sanguinis dimissione, si causa non obstiterit, victu qui inflammationi cõgruat. Item loco induci remedia debent, calentis rosacei fotus & superfusio ex althææ decocto, aut fœnugræci, seminis lini, chamæmeli, similiúmque. cataplasmata verò ex cruda hordei farina, aut lini semine, cum prædicto decocto & gallinarum adipe, adhæc fomentum ex lana adhibebitur. Capiti & occipitio meatuíque auditorio oleum aliquod inflammationem prohibens instillabitur. Viscerum quoque cura habenda est, cataplasmatis adhibitis, item toti corpori prospicere consilium est, in calidam id aquam, vt par est, collocantes inungentésque. Si perseuerat inflammatio, & nihil aliud prohibet, medicamento quod bili ducendæ est, purgare ipsos Hippocrates præcipit.

[refrigeratione]

[interna]

† Magis pugnare oportet, vel venam secantes, si nihil prohibet, vel media, vel victu inflammationi conueniẽti. πλέον ἀγωνίζεσθαι προσήκει, ἢ φλεβοτομίᾳ χρωμένους, εἰ μηδὲν κωλύει, ἢ ἀσιτίᾳ, ἢ τῇ πρὸς φλεγμονὴν ἁρμόζουσῃ διαίτῃ. *Goup. & Cornar.*

Si membrana cerebri nigruerit.

[medicamẽ torum vsu] *† Melli triplum rosacei miscentes. ex veteri co. Goup.* *[conuenienter]* *[vulneratus fuerat]*

CEREBRI membrana si quidem per summa ex [medicamentis in id efficacibus] nigruerit, † mel triplum rosaceo miscentes & per linamenta id applicantes, curabimus, [deinceps] & reliqua admouentes. At si nigrities sua sponte prouenerit, idque in imo potissimùm, cum aliis grauibus indiciis, attingi tunc non debet, vt quæ natiuum calorem emortuum innuat. Noui quendam qui post annum quàm [affectu conflictaretur,] caluaria perforata superuixerit. erat enim fractura in sincipite ex telo facta, emissariúmque habens per quod etiam membrana ab offensa immunis conseruata est.

ANNOTAT. ANDERNACI.

διπλόη.

Vsque ad laminam secundam. *Græcè erat ἄχρι τῆς διπλόης. Recentiores, iisq; barbari dicunt ad caluariæ tabulaturam, alij vsque ad duplicationem.*

Mirum in modum Galeno commendatur. *Vide librum sextum Galeni Methodi medendi, vbi de fracturis caluariæ agit.*

χοινίκιον. Modiolus.

Choenicion. *Celsus interpretatur modiolum quod ita describit libro octauo, cap. 3. Modiolus ferramentum concauum, teres est imis oris serratum, per quod medium clauus ipse quoque interiore orbe cinctus demittitur.*

CORNARII.

o *Depreßio.*

p *Aut vt Galen. ait, ad interna secessio ac cauatio similiter vt in, &c.*

q *Vel omnino per totum à caluaria prematur. Aut non per totam craßitudinem, sed circa externam solùm superficiem vsque ad secundam laminam.*

r *Etenim capite in multis aliis partibus percusso, velut in cadendo contingit fissura caluariæ quæ citra solutionem continuitatis cutis contingit, posteà abscessu circa, ipsam facto, &c. Græca sic restituenda. καὶ γὰρ ἄλλων πλειόνων μερῶν τῆς κεφαλῆς πληγέντων, ὡς ἐν ταῖς καταπτώσεσιν, ἢ χωρὶς τοῦ λυθῆναι τὴν συνέχειαν.*

s *Quod si etiam discesit membrana, & tu ab initio vulneratum suscepisti. Græcè legendum. κἂν ἀπέστη δὲ ἡ μήνιγξ. μὴ voce expuncta, vt ipsa sententiæ ratio docet.*

t *Ita vt vitemus capitis concußionem. Græcè legendum. ἠρέμως ἐπαιρόντες τῇ σφύρᾳ, φυλαττόμενοι τὸν διάσεισμον τῆς κεφαλῆς.*

w Περιτρυπήσαντες τοῖς ἀβαπτίστοις λεγομένοις. *Quæ verò ſint terebella ἀβάπτιστα mox deſcribit.*

x *Scalpris exciſoriis vſi. Pro* κοπέων *legendum* ἐκκοπέων. *Sæpe enim appellat* ἐκκοπεῖς *ſcalpra exciſoria.*

y *Quantum eſt maximum ſpecilli caput.*

z *Aut ſpecilli formam habente exciſorio ſcalpro. Græcè legito.* ἤ τινὶ τῶν μηλιωτῶν ἐκκοπέων. *Mox etiam meminit* φακωτοῦ ἐκκοπέως.

a *At verò per terebras & modiolos, &c. Paulus hîc* πρίονας *non ſerras, ſed terebras appellat.*

De naribus fractis contuſisq́;. *Cap.* XCI.

NArium pars ima, quùm ſit cartilaginoſa, frangi non ſolet, ſed contundi, ſima fieri & peruerti: ſuperior quæ oſſea eſt, nonnunquàm frangitur. In his autem deligaturam damnat Hippocrates, vt quæ magis reſimas efficiat & diſtorqueat, [b] prꝑterquàm [in his quę ex ictu per medias nareis emineant.] in his enim conuenientem faſciam, cum medicamine impoſito aſſumit, vt compreſſæ nares naturalem figuram recipiant. Fractis igitur naribus, in ima quidē parte, indice aut paruo digito demiſſo in exteriora dirigentur: in interiore, etiam ſcalpelli nucleo id faciundum eſt, primo ſtatim die, aut non multò poſt. [Quùm verò] decimo die naris oſſa [continentur] extrinſecus indice magnóque digito hanc efformare congruit. Vt autem figura quam fingis non concidat, duo obturamina tortilia ex panniculo [inuoluta,] naſo impones, vnum ſingulis naſi foraminibus, & ſi altera duntaxat naris pars ſit peruerſa: eáque ſinere conuenit, donec os aut cartilago [contineat.] Nonnulli fiſtulas ex anſerum pennis [c] panniculis replentes, naribus inſinuarunt, quò figura cuſtodiatur, & reſpiratio non impediatur. quod non neceſſarium puto, quùm ſpiritus per os trahatur. At ſi inflammationem nares ſentiant, medicamentum aliquod quod eam arceat indemus exempli gratia, [ex ſuccis inſcriptum,] aut quod oxelæo conſtat, aut eiuſmodi aliquod. vel ex triticea ſimila & thuris [fuligine ſeu] gummi vnà incoctis cataplaſma iniiciemus, tum propter inflammationem, tum vt nares contineantur. Quòd ſi in alteram partem nares [diſtortæ,] Hippocrates poſtquàm commodè eas figuraueris, [oblongam

Naſi pars quæ frangatur, quæ cōtundatur.

[in iis quæ ob genitum maiorem et ampliorem callum eminēt. τῷ ἐπιπωρώματι. *ex Hipp.]*

Deligatura in naſi fracturis.

[Nam]

[ſolidātur]

[cōuoluto]

[ſolidetur]

Inflammationis naſi curatio.

[ex Gale. comment. in 1. de frac. lego, aliquē ex ſuccis cōuenientibus, aut quod, &c.

Adſtipulatur huic emendation quòd Diachylon inflammationē non arcet.] [*manna ac*] [*diſtortæ ſint*] [*oblōgæ habenulæ*]

habenulam [digitali latitudine iubet] circundari, alterum ipsius extremum taurino glutine, aut gummi illitum summæ narium parti [agglutinari, ex] latere quò inclinant. vbi illa exaruerint, habenam transferre per aurem oppositam versùs occiput, & frontem oportet, [d] deinde ipsi sub altero habenæ principio affirmabitur, vt nares in latera retractę ad mediam dirigantur figuram. quod non admodùm recentioribus placuit. Porrò minutim confractis narium ossibus, [diuidere ipsas, aut superiorem ipsarum partem] conuenit, ac fragmenta ossiculorum vulsella auferemus, suturis diductas partes committentes, accommodantésque ipsis remedium quod cruentis aptũ est, & conglutinat. Sin autem [e] extra nares vlcus fuerit excitatum, [f] linamentis in lõgitudinem implicitis curabimus. Sunt qui plumbeis canalibus, quas Solenas Græci dicunt, vsque dum cicatrix fuerit obducta vsi sunt, ne caro [ex] vlceribus supercrescat.

[alterum] *[obliquè agglutinari super eo]* *[incidere, ac vulnus ampliare. Sic etiam Corn.]* *Vlcus narium internum.* *[in]*

ANNOTAT. CORNARII.

b *Præterquam si quæ circa medium nasum partes ob impulsionem superemineant. Græca sic reponenda sunt.* πλὴν τῶν κατὰ μέσης τῆς ῥινὸς ὑπερεσχηκότων ἐπὶ κρούσματι, ἐπὶ τούτων γὰρ, &c.

c *Linteis insutas.*

d *Atque eo loco postea alteram lori extremitatem firmare. Græca sic restituenda.* Κἄπειτα αὐτόθεν τὴν ἑτέραν τοῦ ἱμάντος ἀρχὴν ἀσφαλίζεσθαι.

e *Intra.*

f *Lemniscis dictis linamentis, ex medicamentis congruis illitis ac inditis curetur. Græcè legendum* λημνίσκοις ἐκ φαρμάκων ἐμμότων χρίεσθαι. *Sunt enim* ἔμμοτα *pharmaca quæ linamentis illita in vsum veniunt.*

De Maxilla confracta, & Aure contusa. Cap. XCII.

DE Aure contusa tertio libro tractatum est, tanquàm huiusmodi affectio ad fracturas non pertineat. Maxilla multas ob causas frangitur. Si igitur extrinsecus solùm offensa, non per transuersum fissa, introrsus cauata fuerit, promptum sanè est cognoscere. [g] Opus autem est altera manu, siquidem dextra maxilla fracta fuerit, dextra: si altera, sinistra. indice igitur & medio digito in affecti os demissis, interiorem fracturæ [extantiam,] probè foras compellere conuenit, altera manu foris eam [excipiente.] Rectitudinem verò maxillæ ex eiusdem dentium æqualitate deprehendemus.

Maxillæ inferioris fracturæ variæ, & earum curationes. *[conuexitatem]* *[dirigente]*

mus. Quòd si fractura per transuersum facta fuerit, primùm tensione, deinde retractatione, quam Antitasin vocant, partis in contrarium vsus, ministro eam continente, vt dictum est, dirigere aggredieris: porrò denteis in parte confracta diductos, inter se, vt Hippocrates præcipit, auro deligare, nempe lino ab auro chrysolino dicto aut chrysonemate: quoniã verò huius facultas non omnibus conceditur, lino valido, aut bysso, aut pilo equino, aut id genus aliquo. Verùm si quidem cum vlcere fractura euenerit, specillo tentandum, num tandem etiam [refractio] ossis facta sit. atque si exigua diuisione facta, os vnum [refractum] aut plura [remanserint,] idoneo instrumento auferentes, suturis oras vlceris committemus, & medicamento cruentis apto vsi deligabimus: sin autem citra vlcus contigerit, ceratum simplex maxillæ impositum conuenienter deuinciemus. fasciæ medium per occiput dispensabitur: habenulæ vtrinq; [per] aureis ad summam maxillam, inde rursus ad occiput, mox ad mentum, inde per genas ad sinciput, inde rursus sub imam [occipitij] partem distribuentur, vbi & fasciam desinere oportet. [h] Super hæc rursus vinculum aliud fronti circundatum, quod [Epidelema] Græci dicunt, [post caput coniungetur, omnes prædictæ fasciolę id circum astringent.] Alij verò tenuem ferulam quemadmodùm alij corium, quod æquè sit longum [impositum] maxillæ, deligant, vt commemoratum est: reliqui deligatura, quam Græci dicunt Phorbiam, quasi dicas capistrum, vtuntur. At si vtraque maxilla in summo mento [auellatur, qua etiam parte coëunt] ambabus manibus parum inuicem [distantibus,] rursus [adaptato,] & denteis [adunitos,] quomodo diximus, deligato: ac congrua vsus ligatione, †tenui ac sorbili alimento ægrotantem nutriri iubeto. Nam mandere ipsi inimicum est. Si [aliquid emotum] à figura conuenienti putaueris, tertio die soluens, iterum illigato, quod tam diu facies, quàm callus fracturam firmarit. firmatur autem maxilla intra treis potissimùm septimanas, quoniam laxa & medullæ plena est. Quòd si inflammatio aliqua superuenerit, ne aduersus hanc quidem tum fomenta, tum cataplasmata negligere oportet. Quod in omnibus ex æquo obseruatum abs te cupierim.

Fractura cum vlcere. *[effractio]* *[effractũ]* *[sint]* *Deligaturæ in maxillæ fractura.* *[supra]* *[menti]* *[epiblema]* *[pone caput nectetur, quod omnes prædictas fasciolas circũstringat]* *[subiectũ]* *[diuellatur, quo loco ambæ vniuntur]* *[disiũctis]* *[cõmittito]* *[iunctos]* *† Iube vt quiescat, & tenui ac sorbili victu vtatur.* *Goup. ex Antiquo Cod. & Corn.* *[maxillam emotam]*

ANNOTAT. ANDERNACI.

Tenui & sorbili cibo. *Celsus lib. octauo in quo Hippocratem*

magna ex parte ſequitur, habet. Deinde die tertio humidum cibum, quod Paulus dixit λέπτοις, καὶ ῥοφηματώδεσι τροφαῖς.

Maxilla intra tres potiſſimùm ſeptimanas. *Huic ſententiæ Celſus aſtipulatur, ferè verò intra quartum decimum & vnum & vigeſimum diem ſaneſcunt, maxilla, malæ, iugulum pectus, latus, os ſcapularum, coſtæ, ſpina coxarum, os tali, calx, manus planta.*

Fracturarum differentiæ.

Quòd ſi fractura per tranſuerſum. *Fracturarum differentiæ quinque ſunt: prima quæ fit ſchidacedon, altera cauledon, tertia raphanidon, quarta ſycyedon, postremò alphitedon. prima aſſulatim quaſi per rectitudinem, ſecunda per tranſuerſum, tertia in raphani modum per fiſſuras, quarta cucumeris modo, quinta in minutiſsimas partes vt farina efficitur.*

CORNARII.

g *Proinde alterius manus, dextræ, ſi dextra maxilla fracta ſit, ſiniſtræ, ſi ſiniſtra, indice & medio digito ægroti ori immiſſo, &c.*

h *Adhæc rurſus ſuperiectio facienda eſt, hoc eſt ligamentum fronti circundatum in poſteriore capitis parte connectatur, ad omnes prædictas deligationes conſtringendas.*

[naturali ſua figura] [cum ſummo humero iungitur] [et quia humerum ac ipſum ſuſtinet brachiũ, ſi fracturã] [vicinum] [deorſum magis quã internum] Iuguli fracturæ variæ [contra quã multi putauerint ex Hipp.] [eleuatione] [in oppoſita]

De Iugulo confracto. *Cap. XCIII.*

IVgulum, quod etiam clauicula dicitur, [quùm naturaliter figuratum eſt,] interiore ipſius extremo, cum pectore committitur: exteriore, [cum ſummi humeri compage, ſeu articulamento adunitur]; [eóque ſi humerum, aut ipſum ſuſtinens brachium, fracturam] quacunque tandem parte experiatur, quà humerũ [ſuum] ſpectat, plerunque [infrà interius] extremum fertur, vnà cum brachio detractum. Præſtiterit autem per tranſuerſum potius quàm aſſulatim, aut arundinis modo, hoc eſt, in longitudinem clauiculam frangi, [quod vulgò receptum eſt.] Nam tranſuerſim confractum, [extenſione] compreſſionéque digitorum promptè in naturalem figuram reuertitur: cætera verò eminentias habent, quæ ægre poſſint coaptari. Si igitur per totam ipſius craſſitudinem quocunque modo, iugulum fractum fuerit, duo miniſtri, vnus ad humerum eiuſdem lateris fractæ clauiculæ manibus circuminiectis, brachium ad exteriora ſimul & ſurſum trahẽs, alter oppoſitum humerum, aut certè ceruicem attrahens, retractionem, [à ſe] quam Græci vocant Antitaſin, molientur: medicus ſuis digitis fracturam diriget, prominentiora pellendo, ima foras attrahendo. Quòd ſi maiorem re-

tractio

tractionem [à se] desideret, orbiculum bonæ magnitudinis ex pãniculo, aut lanis, aut eiusmodi [aliquod corpus] alæ subiiciens, cubitum lateri [indidem] adiget, ac reliqua sicut dictum est, exequetur.[i] si autem id [nequeat,] extremum clauiculæ [iuxta humerum] in alto situm ad [superiora] ægrotante resupinato, [educet] ceruicali quodam mediocri, dorso subiecto, ministro humeros duos ad ima deprimente, vt os clauiculæ quod in imo est, [reuocetur,] rursus digitis suis fracturam conformabit. Porrò si partem aliquam iuguli refractam, instabilem, aut etiam pungentem percipiamus, scalpello in rectum [diuisam] eandem auferemus: ac reliqua scalpris excisoriis, lamina quæ à tuendis cerebri membranis Menyngophylax dicitur, aut [alia quæ excidendis supponitur] propter firmitatem clauiculæ subiecta, exæquabimus: & siquidem inflammatione careat, suturis: sin aliter est, linamentis vtemur. & spleniis diuersis præparatis [ad] ossis eminentis [inclinationem,] maiora ex eis & crassiora superaccommodabimus: si inflammatio infestat, oleo imbuta: si minus, sicca, ac mediocri ex lana [orbe propter alam] subiecto, conuenientem inducemus deligaturam, per axillas, affectam clauiculam, scapulásque, prout res exigit, deligantes. & si quidem ad ima tetenderit pars clauiculæ humero proxima, latioris habenulæ dimidium, eiusdem cubito subiicientes, totum brachium ex collo suspendemus: altero autem [vinculi dimidio,] manum, quemadmodùm in iis fit, quibus ex cubito sanguis detractus est, [At si versùs superius extremum inclinauerit, quod rarum est,] brachium suspendi non debet, verùm resupinus æger decumbet, & tenui nutriatur victu. si verò opus est, etiam fomentis adiuuabitur, [sed pro ratione,] vsque dum callus eam firmarit, id quod fit plurima ex parte diebus viginti.

[in opposita] [aliquam globosam molem] [quod è directo est.] [nequeat medicus] [humero vicinum] [superficiē] [reducere] [sursum reuocetur] [diuisa cute] [aut alio scalpro subiecto] [super] [inclinatione] [globo alæ vicinæ] [vinculo] [ex collo pariter suspendemus. Si verò contrà, internum extremum deorsum subeat, quod autem vicinum humero est superne emineat, alterique inuehatur, quod raro accidit, &c. Ex Hippoc. sic restituendus hic locus.] [ac vt conuenit reliqua fient]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Lamina quæ à tuendis. *Gracè erat* μηνιγγοφύλαξ ἢ ἑτέρου ἐκκοπέως. *Adhibetur etiam lamina quam in cerebri membranis vsurpamus, aliis quibusdam excidendis: vt corium, vel asser, vel*

massa plumbea æneáque. Puto autem legendum ἐπικόπου *pro* ἐκκόπεως. *Nam superius* ἐκκόπεων *facta iam erat mentio. Præterea subiungitur dictioni* μαυνογοφύλακ@. *In sequenti capite Græce habetur* προτυπεῖ *pro* προσυπεῖται.

CORNARII.

i *Si verò extremitatem claviculæ ad humerum, in profundum delapsam, ad superficiem attrahere non potueris, supino, &c.*

De Scapulis Cap. XCIIII.

Scapulæ qua parte frangātur, & contrà, & variarū eius fracturarū curationes.

SCapulæ quà latæ sunt & mensæ figuram repræsentant, non franguntur: [k]iuxta spinam verò fracturam sustinent, nunc compressæ, nunc rupturam simplicem expertæ, interim etiam [refractæ.] Compressionem itaq; tactu cognoscimus, si caua occurrat, stuporem proximi brachij, & dolorem[l] pulsatilem inducat. Ruptura ex tactus asperitudine & loci dolore deprehenditur: ambo autem ratione qua inflammationem arceamus, curantur. Refractio & ipsa tactu agnoscitur: [leuis ac modica] fascia cõueniēti adaptatur: [aucta] verò & pungens ablatione per scalpellum adhibita & suturis, vt prius dictum[m] est. Fasciæ autem & hic similiter vt in claui cula iniicientur, [incubitus oppositi lateris conueniet.]

[confractæ] [immobilis ac minimè pungens] [fluitās] [Aeger in oppositum latus decūbat]

ANNOTAT. CORNARII.

k *Verùm iuxta spinam suam fracturam patitur, quæ aliquando exprimitur. Græce habetur* κατὰ δὲ τὴν ῥάχιν αὐτῆς ὑπομένει κάταγμα, ποτὲ μὲν ἐκπιεζομένης, *&c. Non enim de dorsi spina accipienda est vox* ῥάχις, *sed de ipsius scapulæ spina.*

l *Punctorium.*

m *Curatur. Deest in Græcis verbum* θεραπεύεται.

De Pectore. Cap. XCV.

[deprimitur] [effringitur] Rupturarum pectoris variarum notæ et curationes. [depreßionem]

MEdium pectus diuiditur [imprimiturq;:] summum, [refringitur.] Rupturam itaq; per medium factam dolor loci & inæqualitas sequitur, & strepitus digitis innixis eliditur: [impressionem] verò dolor vehemens, spirandi difficultas, tussis membrana quæ costas incingit dispuncta, nonnunquàm etiam sanguinis [eruptio, partis confractæ cauitas, & in cedendo facilitas.] Curationem eam adhibere oportet, quam in scapulis prodidimus. In [impressione autem adaptatio] Hippocratis adhibebitur, quā ille in clauicula[n] quæ foras processerit, vsurpat, per incubitum supinum ceruicali dorso

[sputum, partis fractæ cauitas quæ sensu percipiatur. Albuc.] [depreßione directio]

subie

ſubiecto, ſcapuliſque conſtrictis: ita vt coſtæ vtrinque manibus ſimul contrahantur. Iam verò coſtis lana obtectis circularem adhibebis deligaturam, [o] loris priùs in rectum ſubditis, poſteà duorum initia inuicem [excipiuntur, quæ] orbiculares faſcias decidere prohibeant.

[attollũtur, & ea, ſub. lora]

ANNOTAT. CORNARII.

n quæ intro ceßit.

o ſubiectis antea in directum duobus loris ex humeris dependentibus, ita vt poſtea amborum initia ad oppoſita connectantur, & orbiculares, &c. Græcè legendum, προϋποβεβλημένων ἐπ' εὐθείας δύο τελαμώνων, &c.

De Coſtis. Cap. XCVI.

EX coſtis quæ Pleuræ & Spathæ Græcis dicuntur, oſſeæ quidem omni in parte rupturam ſuſtinent: ſpuriæ autem, in ea tantùm quæ ſpinæ adiacet. nam hîc ſolùm oſſeam habent naturam: in anteriore parte in cartilaginem degenerantes contunduntur, nullam fracturam percipiunt. Notæ [ipſarum] non ſunt difficiles, etenim inæqualitas digitis explorantibus occurrit, ſtrepitúſque, & ad [confractum adductio.] Quòd ſi intrò ſpectauerint, dolor vehemens punctorius ſequitur, [p] eo qui in coſtis prouenit grauior, [quòd aculei modo membranam coſtas integentem cõuulneret,] item ægra reſpiratio, tuſſis, [eruptio] ſanguinis ſubinde comitatur. & reliquas [vtique] declinationes digitis licet conformare: eam verò quæ intro ſpectat, nequaquam, quòd tendi nequeat. vnde alij cibum flatulentum vberémque aſſumi iubent, vt fractura ex inflatione & tenſione foras propellatur, quod neceſſarium non eſſe puto. Nihil enim commune [ad hoc] inter ſe habent, tum thorax, tum viſcera nutritoria, præterquàm quòd inflammatio etiam ex repletione augeatur. Alij cucurbitulam adglutinant, quod à ratione & via curandi alienum non eſſet, niſi particularum ex attractu, collectione, fracturam amplius ad interiora propellerent. Quapropter Soranus hunc in modum ſcribit. Lanis oleo calido madentibus partes contegentur, & linamentis implicitis intercoſtale replebitur, vt deligatura æqualis [iuxta] orbicularem circunductum, veluti in pectore, fiat. Omnia verò vt in Pleuriticis fieri debent, ad magnitudinis proportionem. Porrò ſi magna quædam neceſſitas compellat, quòd membrana coſtas cingens vehemẽter compungatur, cutem

Fracturæ coſtarum notæ.

[ipſarũ fractarum]

[fracturæ locum digiti voluuntur]

[quod perinde ac ligneo paxillo mẽbrana coſtis ſubiecta vulneretur]

[ſputum]

[vtique fractæ coſtæ]

[quantũ ad hoc pertinet. Sic etiã Corn.]

[per]

diuidere conuenit, & fractam costæ partem detegere, deinde lamina, ne tunica costas tegens cõuulneretur, priùs subiecta, officula quæ pungunt ingeniosè excindere ac eiicere oportet. postquam hoc feceris, [ea sanè quæ] inflammatione carent coniunges, & cruentorum modo curabis : [quæ] autem illa affliguntur, linamentis oleo madidis operies, victum curationémque adhibens inflammationi [dicatam.] Decumbent ægri ex figura quam faciliùs tulerint.

[vulneris oras si] [si] [curãdæ dicatum]

ANNOTAT. CORNARII.

p gravior eo qui in pleuriticis sentitur. Græcè falsò legitur πλαδαρῶν *pro* πλευριτικῶν.

Fracturæ coxarũ & ossiũ pubis, & earum notæ.

De Coxarum & Pectinis ossibus. Cap. XCVII.

COxarum aut ilium ossa rarò quidem franguntur, [sed[easdem cum scapulis differentias [sustinent.] Franguntur enim in extremis, rumpuntúrque in longitudinem, & per medium comprimuntur. Comites notæ ipsorum sunt, dolor partem affectam affligens, punctionis pulsusq; sensus, cruris in eodem latere subitus stupor propter compressionem. adaptationem verò scapulis similem postulant, auersantur autem [solam ex chirurgia] eius quod fractum est, [exemptionem] per externas partes. nam si opus sit, [digitis] conformantur. deinceps autem etiam [aliam curationem] moliri oportet, fomentis vtendo, & concaua ilium linamentis adimplendo, quò deligatura, [ceu fasciis circularibus superiniectis,] æquabilis efficiatur. Eadem etiam dicenda sunt, de pectinis ossibus, nihil enim peculiarius de ipsis dicere habemus.

[ac] [habent] [solùm] [manu exẽptionem] [digitis fragmenta] [reliquã curationẽ cõuenienter] [in orbẽ circunductis fasciis] [ambitus]

Fracturæ vertebrarũ raræ, & periculosæ.

De Vertebris, spina dorsi & sacro osse. Cap. XCVIII.

VErtebrarum [complexus] interim sanè contusionem, rarò verò & fracturam experiuntur. propter quæ contusis spinalis medullæ membranis, vel ipsa etiam medulla, nerui in doloris consortium adducuntur, & mors præceps subsequitur, magísq; si ceruicis vertebras affectus infestarit, vnde præfatus periculum, siquidem fieri potest, audebis etiam sectione officulum quod premit eximere: si minus, ratione saltem qua inflammatio propulsatur, ipsas lenies. At si [processus] vertebrarum [aliquis vnde] spina constat, fuerit refractus, digitis tentantibus promptè occurret, dum [refractio] mouetur, [rursusque in locum transponitur.] Conuenit autem id quod refractum est auferre, cute extrinsecus incisa;

[processus aliquis] [ex quibus sub. processibus] [fragmentum] [ac locum mutat]

cisa;

ciſa: ſuturíſque commiſſa, remedio cruentis idoneo vti. Cæterùm oſſe ſacro confracto, index ſiniſtræ manus digitus in anum demittendus eſt, dextra manu quod confractum eſt, quatenus licet, in naturalem figuram reducere oportet. Si autem aliquid [refractum] ſentiamus, hoc quoque [diuiſo,] deligaturam curationémque congruam adhibebimus.

Oſsis ſacri fracti curatio.

[cōfractum minutim]

[inciſa cute educto]

De Brachio. *Cap.* XCIX.

IN brachio confracto Hippocrates quidem [intenſionem] hoc pacto molitus eſt. Lignum, inquit, oblongum manubrij ligonis modo, per ſumma fune deligatum, obliquum ex trabe quadam ſuſpendere oportet: collocato autem homine in ſublimi quodam erectius, quàm iuxta figuram qua [recta ceruice dormimus, Orthocatheudon] dicitur, manum ipſius ſuper commemoratum lignum traducere, vt medium ligni alæ eius tranſuerſim adaptetur. manum autem inflexo iuxta rectum angulum cubito, miniſter procumbens continebit: deinde graue aliquid, exempli gratia, lapidem aut pondus plumbeum, vel eiuſmodi quippiam ex cubito ſuſpendens, ſinénſq; pendere ſublime, ita fracturam conformabis: vel loco ponderis, famulus ad ima brachium detrahat. Nonnulli verò loco manubrij ligonis gradu ſcalæ vſi ſunt. Soranus hunc in modum tradit: ægro in ſedili collocato, vel, quod ſatius eſt, reſupinato quò minus moleſtiæ ſentiat, manu fune ligata iuxta [compagem qua ipſa cum brachio coniungitur,] & ex ceruice ſuſpenſa, [vt] anguloſa [ipſius] figura ſeruetur, miniſtris duobus iubebimus, huic, ſupra fracturam, illi, infra, digitos [circumponant,] atque ſic tenſionem perficiant. Quòd ſi valentiore opus ſit tractione, duos funeis æqualeis brachio circundamus, vnum, ſupra fracturam: alterum, infra. atque vni famulo ſuper ægrotantis caput conſiſtenti, alteri iuxta pedes, capita funium tradentes, iubebimus in diuerſa brachium diſtendere. At ſi ſummus humerus fracturam ſenſerit, [dimidio vinculi, quod Ciria dicitur,] alæ [ſubiecto, reliquam partem iuxta caput teneri iubentes, alio] quod oppoſitum eſt retrahente, Antitaſin, hoc eſt [à ſe retractionem] vti dictum eſt, moliemur: quemadmodùm ſanè ſi cubitus confractus fuerit, illi vel [iuncturæ manus cum brachio] funis iniicietur. Oſſibus iam fracturæ probè coaptatis, diſtentio quidem remittetur, ſed iuxta Hippocraticam conſuetudinem deligabitur. Porrò ſi fractura inflammatione

[tentionē]

Brachij fracti curandi rationes.

[recti ſedemus, orthocathedron]

[carpum]

[ſic vt]

[cubito cum brachio]

[vt circumponant]

[media parte faſciæ ncegias]

[ſubiecta, miniſtro qui ad ægri caput eſt, vt eam teneat imperabimus. deinde altero]

[in oppoſita diſtēſionē]

[carpo]

Deligationes.

matione vacet:recénſq; ſit, lineis vtendum faſciis oblongis abundè, circa tres quatuórue digitos latis, aqua madentibus, aut etiam poſca: ſi inflammatio adeſt, lanis tenuibus mollibúſque, oleo imbutis: & ſi quidem in medio brachij fuerit fractura, initium faſciæ ſuper fracturam iniicietur: vbi bis térue illigaueris, ſurſum faſciam ducere conuenit, vt (quemadmodùm[inquit)] ſanguinis influxiones [excipiantur,]atque illic finiatur. Iam verò & ſecunda faſcia vti oportet, initium eius ſimiliter ſupra fracturam iniiciendo, [atque alia eo] modo quo in priori: [rurſus autem] supernè deorſum, atque [iterum] ſurſum reuocare, illic etiam ſic terminabitur. Porrò conſtrictio mediocris eſto, tum noſtri ſenſus, tum ipſius ægrotantis iudicio. At ſi iuxta ſummam humeri compagem contigerit, priore faſcia illam & ſcapulas & pectus comprehendes, vt deligatura fiat, quam Græci Geranida appellant,[q] pérque ſecundam vſque ad cubitum diſpenſabis, ac inde ad ſuprapoſita recurres, cum ſummo humero ſcapulas pectúſque comprehendens, primæ faſciolæ ſimiliter. Quòd ſi iuxta cubiti flexum fractura obuenerit, etiam cubitum colligare expedit, ita vt angularis figura conſeruetur. ſimiliter in aliis quoque artubus, nimirùm cubito, femore, tibia, cum fractura in parte, aut etiam iuxta [articulamentum,]& non in medio membro exiſtit,[r] [poſt articulum faſciam iniicere] expedit. Recentiores itaque ſecundum deligaturam protinus ferulas etiam iniiciunt, vt[adaptationis] figura contineatur, conſtringentes ipſas prout ſenſus & tumor ex inflammatione poſtulat: veteres autem, à die ſeptimo ferulas accommodarunt. nam intra hunc inflammatione declinante membrum redditur tenuius. At Hippocrates tertio quoque die ligamenta ſolui iubet,[s] ne [tenſio] quæpiam, aut motus præter ſolitum contectæ particulæ obueniat, aut eius quod iam infixum fracturæ eſt, perſpiratus prohibeantur, propter [quos] non ſolùm [noxius] pruritus quibuſdam accidit, ſed etiam eroſa à ſaniei acrimonia nonnunquam cute, exulceratio concitatur. Itaque aquæ temperatæ tantùm ſuperfundere ratio eſt, quantùm ſaniem diſcutere ſufficit. Poſt ſeptimum diem, ex maiore interuallo ſoluere conuenit, ceu partes non amplius ſaniem [excernere] deſiderent. imò etiam calli [obfirmatio]hoc modo fœlicius prouenit. Cæterùm ferulæ iuxta ſequentem rationem debent

[inquit Hippocrates]
[cohibeantur]
[aliaq; faciendo eo]
[deinde]
[inde]
Gruina deligatio.
[articuli extremum]
[vnà cum articulo fractum os faſciare]
[directæ partis]
[τάσις apud Galen. lib. 6. Meth. cap. 7. ἄση faſtidium]
[quod]
[faſtidioſus ἀσώδης]
[excerni]
[generatio]

bent iniici. Splenia triplicia oleo imbuta ſuper faſcias circundantur: Si igitur membrum craſſitudine fuerit æquale, ſimiliter : ſi inæquale, partibus magis concauis per ſplenia repletis, æquale ipſum craſſitie ferulis accommodandis efficiemus : deinde lana aut ſtuppa ferulas mediocriter inuolutas, in orbem fracturæ circundamus, non minore quàm digiti ſpatio inuicem diſtanteis, eáſque moderatè constringemus : ita tamen, vt quatenus fieri licet, ferulas propius accedere articulum prohibeamus, præſertim iuxta interiorem flexus partem. vlcera ſiquidem in ipſis nonnunquam & neruorum inflammationes pariunt. [t] verùm illic laxiores ipſas eſſe oportet, quemadmodùm valentiores, vbi fractura [curuatur.] Præſtiterit autem thoraci etiam brachium mediocriter colligare, ne ipſum loco motum, figuram peruertat. At ſi quandoque inflammatio fuerit, (eam verò agnoſces ex ambiente tumore, ac rubore, & quòd membrum nunc multò magis quàm priùs ſtringatur) [u] vel ſi confractum membrum, diſtortum ſit,& nihil horum appareat, ſed ligamēta laxa, vel econtrario ſtrictiora, quàm par eſt,inueniantur, ſolutis ipſis deligatura inſtauranda eſt. Reſupinari igitur ægrotus debet, ita vt ſuper ſtomachum manum contineat:brachio ſubiicietur [x] molle quiddam pellem ſuper ſe habens, vt ſuperfuſionum influxus excipiat. Superfundetur autem quotidie oleo calido, præſertim quum vrget inflammatio, quando etiam cibus tenuis exhiberi debet : poſteà mediocris,ad calli generationem : quies indicitur vſq; dum fracta occalluerint. occalleſcunt autem brachium & tibia, diebus circiter quadraginta, poſt quos vbi ſolueris faſcias, & [lauacro vſus fueris,] emplaſtris ad fracturas factis perſanare conuenit. hæc tractandi ratio omnibus aliis propemodùm confractis artubus conuenit.

[eminet]

[balneo æger vſus fuerit]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Manubrij ligonis. *In Græco codice malè habetur* ὄιου συλίου, *pro* ὄιου σειλεὸς. *Exponit autem Galenus, rationem administrationis huius commentario ſecundo in librum Hippocratis de fracturis.*

In medio membro. *Græca ſonant,* ἐν μέσῳ τῷ κώλῳ. *frequenter vertunt* τὰ κῶλα *artus. Celſus autem lib.8. videtur etiam in articulis enumerandis, dictione, membri, vti, primùm in hac ſententia, Si breuius adhuc membrum eſt, & oſſa loco ſuo non ſunt. Item, donec*

κῶλα. Artus. Membra.

id memb

id membrum confirmetur, de humeris, brachiis, cruribus, feminibus, digitísque confractis verba faciens.

CORNARII.

q *Secunda autem vſque ad cubiti gibbum diſtribuatur.*

r *articulus ſimul deligandus eſt.*

s *vt ne aperto citra reſolutionem membro, tenſio aliqua aut pruritus accedat, neque diutius perſpirationes impediantur firmata iam fractura, ob quas contingit, vt non ſolùm anxiè quidam pruriant, ſed, &c. Græcè legito,* ὅπως μὴ τάσις τὶς γίνοιτο, μήτε κνῆσις ἀλύτως, *&c.*

t *breuiores ipſas circa articulos eſſe oportet. pro* βραδυτέρας, *lege* βραχυτέρας.

v *aut etiam fractura diſtorta ſit, aut etiam nihil horum.*

x *cerucal molle,* ὑπαυχένιον μαλακόν.

De Cubito, & Radio. *Cap.* C.

CVbitus Radiúſque, interim vterque [iuxta eundem locum] frangitur, interim alter duntaxat, vel in medio, vel in parte iuxta flexuram, aut brachiale. Omnium itaque deterrimum eſt, quùm ambo [eadem parte] franguntur, deinde etiam cubitus ſolus. At Radius fractus, aliis faciliùs curatur.[y] ſiquidem [maiòr cubito non eſt, ſed illum ipſum] ſubiectum habet, vt veluti inſideat. Porrò ſi ipſorum alter duntaxat fractus fuerit, in illo [maximè intenſionem] validiorem moliemur: ſi vterque, ſimiliter [intendemus,] manu anguli modo figurata, vt pollex omnium digitorum altiſſimus, exiguus digitus humillimus habeatur. ſic enim cubitũ radio ſubiici cõtinget. At ſi valentiore opus ſit [intentione,] ambobus potiſſimùm cõfractis, non ſolùm manibus, ſed etiam funibus [intendere aggrediemur,] vt in capite de brachio cõprehenſum eſt. Cæterùm omnis deligatura, & reliqua præſidia, vnà cum ferularum iniectione, [hîc] adhibenda ſunt, dum callus os firmarit. Firmatur autem cubitus diebus plurimùm triginta. Ac [repoſitio] ipſius ſimilis erit ei, quam brachium fractum vendicat, præter ea quæ ipſi ſubiiciuntur.

[ſimul]
[ſimul]
Radij fractura curatu facilior.
[minor eſt cubito, & cubitum ipſum. Apud Hippo. verò legitur. Nam quamuis cubito ſit craſſior, tamen illũ, &c.]
[præcipuè diſtenſionẽ]
[diſtendemus]
[diſtẽſione]
[hîc pariter vt in humero]
[collocatio]
[metacarpij &釘 internodij digitorum]

ANNOTAT. CORNARII.

y *Et ſi non maior ſit cubito, illum tamen ipſum ſubiectum, &c.*

De ſumma manu, & ipſius digitis. *Cap.* CI.

BRachialis [& aduerſæ eius partis, & in digitis articulorum] oſſa, quùm laxa fiſtuloſaq; natura ſint, contunduntur quidem plerunque, rarò autem franguntur. Ægro igitur in alto

in alto sedili collocato, [z] medicus in altero quodam æquali aduersus sedebit, priusquàm manum imponat: ac tensis per ministrum iis quæ fracta sunt, duobus digitis [ipsa] conformabit, pollice & indice [digito [a] prius compressa. deligatura vtetur, quo tempore vrget] inflammatio. Nam propter laxitatem facilè in ipsis callus amplior cõcrescit.† At si acies digitorum, aut digitus [simpliciter confractus est,] siquidem magnus & pollex appellatus fuerit, post commodam deligationem [ab inferiore parte, ipsum vtique cum manu] ligabis, ne dimoueatur: si ex aliis quispiam, vel index, vel paruus digitus, proximo colligabitur: sin aliquis ex mediis, iis qui vtrinque habentur, vel etiam omnes deinceps ligari vnà debent: melius enim conquiescunt, [quẽadmodùm] si confracti ferulis quoque colligentur.

[medicus ipsa] [digito: compressaq́; ligatura vtetur, nisi vrgeat] † Digitorũ fractorũ curatio. [simplici fractura læsus est] [cum volæ parte ei subiecta, quam θέναρ dicũt] [quàm]

ANNOTAT. CORNARII.

z præcipiendum est ei, vt in tabellam aliquam planam, manum pronam ponat, & extentis per, &c.

a Verùm appressa deligatione vtendum est, quo tempore inflammatio accedit.

De Femore. Cap. CII.

EAdem de femore dicenda sunt, quæ de brachio prodidimus. peculiariter autem magis femur fractum, in anteriorem partem & exteriorem promouetur. etenim [in his] naturaliter [dilatatum est:] instauratur autem manibus, funiculis, & [antennis æquiualentibus,] vna, supra fracturam posita, altera, subter. Quòd si [in parte] fractura euenerit, ídque iuxta femoris caput, dimidio fasciæ lana circundo, [ne corpora incidat, iuxta inguina] disponemus, & initia ad caput reducta, famulo vt partem contineat, trademus: infra autem fracturam fune circumposito initia [ad intentionem] alteri ministro exhibebimus. Quòd si ad genu fractura habeatur, funem sanè supra fracturam iniicimus, initia eius ad extensionem [dispensamus,] genu etiam ipsum [implicito quodam] fune continemus: [b] hanc autem partem restituimus ægro decumbente, & crure exporrecto: quæ pungunt ossa, vt subinde dictum est, [eleuata, superius] tollemus. reliquam curationem in capite de brachio exposuimus. cæterùm callo firmatur femur quinquaginta circa diebus. At quomodo reponi debeat, post totius cruris disciplinam [c] cõprehensum est.

[versus ea] [inclinant] [rudẽtibus æqualiter tẽsis] [in extrema parte] [ne partes discindat in peritonæo] [vt distendat] [seruo damus] [lana etiam contectum] [incisa summa cute.]

ANNOT.

ANNOT. CORNARII.

[à multis partibus infernè ac supernè]

b *Atque sic iacente adhuc homine, & extento crure fractam partem componimus. Ossa verò pungentia sursum tracta tollimus.* τὰ ἐπινύσσοντα δὲ τῶν ὀστέων, ὡς πολλάκις εἴρηται, ἀνατείλαντες εἰς τὰ ὑπερθεν αἴρομεν.

c *dicetur,* εἰρήσεται.

Fracturarum patellæ curationes.

De Patella. Cap. CIII.

Patella [d] os laxũ est ac molle, validè [corporibus superiore & ima parte] comprehensum, frequẽter sanè contunditur, rarò autem frangi solet. [sustinet autem rupturã] per crassitudinem, & in tenuia fragmenta [finditur,] cum vulnere, vel sine vulnere. Nota verò conspicua, ([e] motus enim continuitatis intercidit) & cauitas & sonitus. [f] Instauratur autem pars cruris extensa: nam quæ bifariam fissa est digitis eousque committitur, donec fracturæ labra [suprà sese] contingant, & inuicem iungantur: quæ verò in tenuia fragmenta fissa est, manu conformatur. [etenim] callo non generato, eò quòd pars vtraque per musculos [cognatos & neruos, à femore & tibia] [g] in contrarium non retrahatur, [tamen multitudo distentionis contrahet,] & functionis difficultatẽ affectis inducet: neq; enim [laborãibus] ipsis diutius genu [sustinet,] & obambulando illi impediũtur, præsertim [ascensuri] siquidem [in æquabili per planiciem motu] actionis difficultas occultatur: in [ascensu] autem, eo quòd genu, in cruris eleuatione & [positu] non inflectatur, deprehenditur. Iam verò ossiculum si quod pungit, [eleuatum priùs] eximito, ac curationem consentaneam adhibeto.

[finditur autem per] [cõminuitur] [mutuo sese. ita etiam Corn.] [porrò] [& tendines femori ac tibiæ impositos] [tamẽ cruris distensio magnã distantiæ partem contrahit. quòd autẽ callus genitus nõ sit, id functionis, &c.] [laborare] [permittit] [in accliui] [cũ per plana incedũt] [accliui] [sublatione] [incisa cute]

ANNOTAT. CORNARII.

d *Laxum os est genu patella.*

e *Solutio enim continuitatis occurrit.* ἡ λύσις γὰρ ὑποπίπτει τῆς συνεχείας.

f *Componitur autem pars crure extento. Legendum* καταρτίζεται δὲ τὸ μέρος τοῦ σκέλους ἐκταθέντος, &c.

g *in contrarium retrahatur: tamen multum de distantia contrahetur, & actionis, &c.* διὰ ἀντισπᾶσθαι μέρος ἑκάτερον ὑπὸ τῶν, &c. *negatione* μὴ *post* διὰ τὸ *expuncta.*

De Tibia. Cap. CIIII.

Tibia cubito respondens, eandem curationem recipit. etenim illa duobus ossibus fulta, altero crassiore & cognomini, altero tenui, quod ex similitudine perone Græcis quasi

quaſi fibula, latinis ſura dictum eaſdem fracturarum differentias recipit, in omnem enim partem diſtorquetur, quum ambo oſſa confracta fuerint: in treis autem, quum alterum, [intra & extrà: [tibia quidem, [retro:] ſura: [anterius.] quapropter etiã ipſa ſimiliter reſtituitur manibus, aut funiculis[h] ſuperioribus, quàm fracturæ funes ſunt, interim ipſi tibiæ circundatis, interim femori. Nam quùm genu ſit validius, [articulum integrum per tentionem ſeruabimus.] Similiter[i] & inferiore fracturæ funiculo, vt in cubito dictum eſt: reliqua vt in capite de brachio tradidimus.

[antrorſum & retrorſum] *[intro]* *[extra]* *Fracturarum tibiæ inſtauratio.* *[eius articulus in huiuſmodi tenſione minimè læditur]*

ANNOTAT. CORNARII.

h *Ita vt laquei ſupra fracturam aliquando ipſi tibiæ circundentur, aliquando fæmori.*

i *Similiter etiam loris infra fracturam vtendum eſt, velut de cubito dictum eſt. Græcè legendum.* ὁμοίως καὶ τῷ κατωτέρῳ τοῦ κατάγματος βρόχοις χρηστέον, ὥσπερ ἐπὶ πηχέων εἴρηται.

[circundetur]

De Pede ſummo. *Cap.* CV.

TAlus nequaquàm frangi ſolet, eò quòd vndequaque tibia, ſura & oſſe, quod ob teſſeræ ſimilitudinem vocatur Cyboides, [cuſtodiatur] muniatúrque. At os quod à cymbæ figura dicitur Scaphoides, & [ſupernæ pedis regionis,] item pedis digitorum oſſa, ipſúmque Cyboides, ſimiliter iis quæ in [brachiali & oppoſita eius parte,] manúſque digitis ſunt, franguntur, quarè etiam quę de illis diximus, ne eadem repetantur, illinc huc transferre conſilium eſt.

[tarſi] *[carpo & metacarpio]*

Quomodo Crus reponi debeat. *Cap.* CVI.

FŒmore fracto, aut tibia, non minori cura repoſitionem ipſius, quàm reliquam curationem obibis. Nam partium confractarum æqualitas, hac potiſſimùm probè adminiſtrata, conſeruatur. [Nõnulli igitur canali, quam Solenem Græci dicunt, nunc lignea, nunc fictili, membrum] fractum, aut etiam crus ipſum repoſuerũt: alij verò ſola ea quæ cum vulnere fracta ſunt, eò quòd hæc ferulis nequeant conſtringi. in totum verò Solenarũ vſum poſteriores damnarunt, multis ſanè de cauſis, ſed præcipuè, quod ipſarum duritia parti bus negotium faceſſeret. Neque tamen [alienum eſt,] artus cum vulnere fractos ferulis excipere, vt oſtendemus. Aeger itaque reſupinabitur, ac indumentum aliquod craſſum cruri æquale, [in longitudinem] vtrobique contractum & inuolu-

Reponendi cruris modus. *[Ex Gal. lib. 1. de fracturis legendum puto, Nonnulli igitur canali ligneo imbricum fictili teſtæ ſimili, membrũ, &c.]* *Canalium vſus.* *[vetant]* *[longitudine]*

tum, vt canali per mediam concauitatem oblongam proportione respondeat, [k] subiicietur: pellis super † ipsam molliuscula explicabitur, quæ superfusiones excipiat, deinde in longũ crus concauitati huic canalem referenti, insinuabitur. à lateribus alia vestimenta lanæ've apponentur, ne membrum in latera declinet, pedis autem ima pars asserculum rectum panniculo circundatum, propter mollitiem, [assumet: ac maioris securitatis gratia,] media fasciarum duarum triúmve, vestimento canalis modo præparato subiicientes fractum membrum [ipsi] leuiter deligabimus. At si æger non tolerans conetur pedem totum cõtrahere, [l] conuenit, [id facere quod in superiore pedis parte dictum est: deinde] blandè cum asserculo deligare, ne inuiti inter dormiendum, [vt verisimile est,] pedem [contrahant.] Aliqui verò etiam stragula lecti per medium pertundunt, vt [ipsi] sint immobiles, & per foramen vrina & stercus reddatur, vsque dum callus [coalescat.]

† Sub indumenti cauitatem.
[attolletur, [& vt tutior sit] simul cum ipso] [hunc pedio fasciis obuoluto] [vt fieri solet] [retrahant] [ægri] [solidetur]

ANNOTAT. CORNARII.

k *Cruri qua maximè parte fractura est subiicietur. pellis, &c.*
l *Hunc iuxta summum pedem obuolutum, leniter ad tabellam deligare oportet, vt ne, &c. & mox. Ad pedis vero vestigium asserculum, &c.*

De Fracturis quæ cum vulnere incidunt. *Cap.* CVII.

FRactura cum vulnere facta, siquidem sanguis profundatur, hunc priùs sistemus: si inflammatio fuerit, præsidiis in eam efficacibus vtemur. Carnibus contusis, partem affectam scarificabimus, metu, ne in Gangrænam incidat, sublato: at si illa quoq; accesserit, aut alia quæpiam serpens putredo, conuenienter occurremus. habes autem horum singulorum curationem quarto volumine explicitam. At si nihil horum adfuerit, neque ossa [largiter denudata] sint, hamulis suturísque vsi, remedio cruentis apto, his medebimur, sic, vt officula refracta, [vt verisimile est,] & pungentia innatantiáque primùm auferamus. Quòd si magnum aliquod os emineat non commissum propter magnitudinem, [in intensione] huic prospicies. Siquidem Hippocrates fœmore & brachio confractis [m] ossa excedentia statim eiicere dehortatur, periculum his futurum prædicens ex inflammatione, quam tensio crearit, vel etiam conuulsione, vt credibile est, musculorum neruorúmque. Tempus verò nonnunquàm administratio

[valde nudata] [vt accidere solet] [dum membrum extẽderetur]

ſtrationem[commodam]inuenit. In quocunque igitur oſſe quod[ex ſede ſua excidit,]manum admouere volumus, nequaquàm in inflammatione aggrediemur,ſed primo ſtatim die,antequàm inflammatione occupetur:aut nono, inflammatione iam finita. Adaptamus verò oſſa vecte quam Græci Mochliſcon vocant,eſt autem ea inſtrumentum ferreum ſeptem octóve digitos longum,mediocriter craſſum, ne inter commouendum inflectatur,acutum in ſummo,latúmque,& leuiter inflexum, cuius acutum extremum ſuperpoſito oſſis [tuberculo] ſubiicientes, [ex altero in oppoſitum tendentes ſimul, & mediocri intentione membri facta, inter ſe]fineis fracturæ committiemus:quod ſi facere nequeamus, ſcalpris exciſoriis obuerſas acies habentibus quod eminet auferemus,aut ſerra ſubſecabimus, quemadmodùm in fiſtulis docuimus:oſſiúmque aſperitudine [adæquata,] & membro directo,medicamentis quæ in linteolis illinantur, curabimus. Maximè autem animum adhibere oportet in membris coniugalibus,aut[à iugis] appellatis,[n] [altero autem in ipſis oſſe particulatim ſerra abſciſſo, vt] membrum [in contractum] maneat,[etiam]intenſione accurata[vtemur.]deligatura verò hoc modo adhibenda eſt. Circulares [itaque faſciæ,]partibus [vulneris vtrobique] iniici debent, obliquæ verò, per vlceris longitudinem, vt [o] in literæ Græcè X ſimilitudinem [concluſio omnium fiat.] Si ſordidum adhuc vlcus eſt, purgantia adhibebimus: ſi purum, quæ carnem inducunt, linteolis illita, [aliámque] comprobatam vſu [materiam.] Hippocrates [piſſera emplaſtro] in linteolis vtitur, id autem eſſe dicunt tetrapharmacum baſilicum. Vbi caro increuerit, ferulæ iniicientur, aliqui verò per initia ipſas accommodant,vlceris locū vitantes,& pro vſu vrgente ipſas conſtringentes, vel rurſus remittentes. In quibus autem † ſquama ab oſſe recedet, notabimus quidem hoc inde quòd copioſus humor & tenuis excernatur, caro autem vlceribus vacua inaníſque facta attollatur:deligatura quidem laxiore ad curationem vtemur,hamulo autem, aut eiuſmodi quopiam ſquamam euellentes, iterum validiore deligatura vtemur. porrò per totum vlceris tempus medicamen

[eā vtilem] [eminet] Nulla eminentia oſſa tempore inflammationis reponenda. Vectis deſcriptio. [extremo] [et ſuper altero in contrariā partem obnitētes, ſimul & mediocriter membrum diſtendimus, & inter ſe] [complanata] [biiugis] [alterius in ipſis oßis parte ſerra præſecta, ne] [contractū] [vt] [vtamur] Deligaturæ. [faſciarum ductus] [vulneri vtrobique vicinis] [vt omnium circuitione vulneris hiatus claudatur] [quorum] [materiam habemus.] [picato cerato] † Squamæ oßium.

aliquod ex iis quæ inflammationem arceant [linamento illi-
[vt linamẽta cõtineat] tum,]vulneri incumbet, ac simplices fasciæ iniicientur, quæ singulis curationibus solui debent, quum aliæ suprà dictæ maneant, vt in capite de brachio expositum est.

ANNOTAT. ANDERNACI.

μοχλισκός. Adaptamus verò ossa vecte. *Hoc est in locum suum commodè restituimus. Cæterùm μοχλισκὸν quod à μοχλὸς descendit, vectem reddidimus. vide Hippocr. libr. de fracturis, vbi habet, σιδήρια χρὴ ποιεῖσθαι κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ὅνπερ ἔχουσιν οἱ μοχλοὶ οἷς οἱ λατύποι χρέονται, τὸ μέντοι πλατύτερον, τὸ δέ τι στονώτερον, &c.*

Membra coniugalia. Membra aiuga. Membris coniugalibus. *Dicuntur membra coniugalia, cum duo inuicem iungantur, vt in cubito duo ossa, in tibia item duo. Rursus aiuga, quæ sola sunt, nulli consimili iuncta, vt brachium, femur, aliáque id genus. Apud Galenum in anatomicis φλὲψ ἄζυγος de vena, quæ ex paribus thoracem intercurrentibus, sola absque pari relinquitur, mentionem faciens.*

Vt in litera χ. *Græcè est κατὰ τὸν χιασμένον, malè, pro χιασμὸν, vt in sequentibus etiam habetur. Est autem χιασμὸς, imitatio literæ χ.*

μοτοφύλαξ. ἐμμοτόν. Linamento illitum. *Idem μοτοφύλαξ & ἐμμοτὸν apud Græcos est. prius quā in lintheolo seruatum significat: alterum in lintheolo illitum.*

CORNARII.

m *Eminentia ossa penitus reponere dissuadet. Græcè, pro ἐκβάλλειν lege ἐμβάλλειν. hoc modo. ἐξέχοντα ὀστᾶ καθάπαξ ἐμβάλλειν ἀποτρέπει. vide lib. Hipp. de fracturis.*

n *Vbi vtrunque in ipsis os ex parte defectum est, quò incontractum maneat membrum, vt etiam exacta extensione vtamur.*

o *Ita vt iuxta literæ Græcæ. χ. figuram Chiasmum dictam, & Latinis decussationem à denarij numeri nota. X. similitudine, fasciæ expandantur. Græcè legendum κατὰ τὸν χιασμόν.*

Si præter modum fracturis callus obducatur.

CAPVT CVIII.

IN modici fracturarum calli indecoram omnino speciem efficiunt, nonnunquàm etiam functiones impediunt, si propè articulū coaluerint. Si igitur recens adhuc callus coierit, remediis admodùm astringentibus vtemur p deligatura ipsa accōmodantes. Nonnunquàm verò & plumbea imposita lamina, id quod requiritur, effecimus. At si lapidosus so-
Calli imminutio.

lidúſque fuerit,incidentes ipſum rademus, id quod eminet, ſcalpris auferentes: ſi res exigat,etiam terebris vſi.

ANNOTAT. CORNARII.

p *Per deligationem ea apprimentes.*

Si distortum membrum callus firmarit. *Cap.* CIX.

QVibus membrum diſtortum callus firmauerit, difficultate functionum obeundarum haud exigua ſubſequente,præſertim ſi in pedibus fuerit, [repoſitionis] quidem modus non recipiendus eſt, vt qui extrema inferat diſcrimina. verùm ſi callus[nondum radices egerit,] laxãtibus ſuperfuſionibus, & cataplaſmatis ex ficis pinguibus & columbarum ſtercore, aliíſque medicamentis quæ à callo ſoluendo Porolytica dicuntur, vtimur. Inſuper per manus frictione, & confractione hunc diſſoluemus. Quòd ſi lapidoſus euaſerit, ſcalpello ſuperficie diuiſa, exciſoriis ſcalpris [conſortium ab oſſe] liberabimus, deinde fracturæ medebimur, vt ſuperius à me dictum eſt.

[refractionis. Sic etiã Corn.]

[recens contractus eſt]

[oßis coalitum]

Si fracturæ callo non firmentur. *Cap.* CX.

FRacturæ nonnullæ ſine callo permanent, ſuprà definitum naturæ tempus, aut ob continuas reſolutiones, aut immodicas ſuperfuſiones, aut motum intempeſtiuum, aut faſciarum copiam, aut quia totum corpus alimentum non percipit, in quibus etiam tenuius fieri membrum contingit. Itaque cum alias occaſiones, tum maximè corporis inediam tollere conandum eſt, q partim per calidiora alimenta materiam [particulæ diſtribuendo,] partim cibum ſubminiſtrando ſufficientem, item lauacra,& reliquas [animi] voluptates. Porrò notæ eos qui callo iam firmantur comitantes, hæc inter alias ſunt præcipuæ: ſi faſciolæ cruorem referant, etiam non oborto vulnere, quod forſan accidit, calli ſubſtantia [quando]coaleſcit [fiſtulis] oſſium inſperſas ſanguinis guttas [extundente.]

Calli generationem impeditia.

Callum generantia.

[in partem eliciendo]

[corporis et animi]

Notæ calli obductionis

[quando circa oſſa]

[cauernis]

[exprimente]

ANNOTAT. CORNARII.

q *Ita vt partim per calidiorum adhibitionem, materiam ad partem attrahamus, partim vt alimentum ſufficiens ſuggeramus.* τοῦτο μὲν διὰ θερμοτέρας προσφορᾶς ὕλην ἐπισπωμένους τῷ μορίῳ. τοῦτο δὲ τροφὴν ὑποτυποῦντες. αὐτάρκη. *Videtur itaque* διὰ θερμοτέρας προσφορᾶς *ſignificare calidiorum rerum forinſecus adhibitionem. & fortaßis pro* θερμοτέρας *legendum* θερμοτέρων. *tales autem ſunt frictiones, vnctiones calidiores, calidæ aquæ affuſiones, in qui-*

bus modus is seruandus est, vt tunc desinamus, cum carnes in rubicundam molem attolluntur, velut Gal. 6. method. docet. Quanquam προσφορὰ non externam adhibitionem, sed alimenti assumptionem Græcis Medicis significet. Sed de hac ipsum hîc non loqui, indicio est id quod subdit de alimenti sufficientis exhibitione, & quod vox ἐπισπωμένους forinsecus admotis magis competit.

De ossibus luxatis. Cap. CXI.

Quid Luxatio.

QVùm luxationes fracturis proximæ sint, de iis verba facere aggrediemur. Luxatio igitur est, vt summatim dicam, quum articulus à proprio sinu, ad insolitum excidit, in qua motus arbitrarius impeditur. differentias ipsius alias dicere non habemus, nisi eam duntaxat quæ ex maioris minorísque ratione sumitur. quùm enim articulus in totum exciderit, communi generis vocabulo affectus Græcis Exarthrema, latinis luxatio dicitur: quùm autem aliquatenus duntaxat emotus est, [r] aut vsque ad superficiem è sinu elapsus, Pararthrema.

Luxatio. Subluxatio

ANNOTAT. ANDERNACI.

Differentias. Celsus ita scriptum reliquit. Mouentur autem ea sedibus suis duobus modis. Nam modo quæ iuncta sunt inter se dehiscunt: vt cum latum scapularum os ab humero recedit, & in brachio radius à cubito, & in crure tibia à sura. Interdum saltu, calcis os à talo. Modo articuli suis sedibus excidũt, &c. primum παράρθρημα dicere poteris: alterum ἐξάρθρημα.

παράρθρημα. ἐξάρθρημα.

Vsque ad superficiem. In Græco legitur μεχρὶ τῆς ἰσφῦος malè nimirum pro μεχρὶ τῆς ὀφρύος.

CORNARII.

r Aut vsque ad cauitatis supercilium delatus. Græcè ὀφρύος. Est autem ὀφρὺς supercilium & margo cauitatis eius in quam os insertum, cum altero osse articulum constituit.

[maxilla inferiore] Superior maxilla nõ luxatur, inferior facilè subluxatur, raro omnino luxatur.

De Maxilla. Cap. CXII.

RVrsus à superioribus incipientes de [maxilla] dicamus. Nam quùm [malæ sint immobiles,] luxatione non periclitantur. maxilla autem [toto loco non mouetur,] quòd capita ipsius [malis] firmiter ac tutò insinuata sint, modicã verò peruersionem quã Pararthrema vocauimus, subinde experitur, quòd ob musculos qui ipsam continent ex continuo mandendi loquendíq; exercitio in mollitiem elanguescenteis, qualibet de causa facilè laxetur, quod verbũ apud Hippocratem σχᾶται dicitur, in quibus sine aliqua difficultate articu

[superior sit immobilis] [raro & ægrè prorsus luxatur] [superiori]

articulus ſponte in proprium locum reuertitur. verùm de maxilla in totum luxata, ſatis eſt illius verba exponere, quæ compendioſa, integra, & perſpicua exiſtunt. Scribit itaque hunc in modum. Excidit quidem maxilla raro, laxatur autem ſubinde oris hiatu, quomodo etiam aliæ plures muſculorum neruorúmque peruerſiones, id efficiunt. Clarum itaq; hinc potiſſimùm eſt, quandocunque exciderit. Nam maxilla in anteriora propellitur, & ad contraria eius vndè prolapſa eſt, peruenit, [oſſisque tuberculum] iuxta malas tumidius apparet, difficulter ægri maxillam committunt. Qualis autem repoſitio ipſis congruat, manifeſtò liquet. alium enim continere caput oportet, alium comprehendentem ab interiore parte & exteriore digitis iuxta mentum hiante homine quàm mediocriter poteſt, primùm quidem maxillam commouere aliquandiu, & huc, illuc manu diducere, ipſique homini iubere, vt laxam maxillam habeat, ſimúlque [remittat, & concedat, [vt repentè potiſſimùm [laxetur,] tribus pariter figuris, mente adhibita. [Ratio ſiquidem eſt illam ex] peruerſione in naturalem ſtatum [reducere.] Oportet autem maxillam in poſteriora propellere, item conſequenter [his] committere, neque hiare. Inſertio igitur hæc etiam in aliis figuris fieri non poterit. medicina autem modica ſufficiet, ſplenium appoſitum ceratum faſcia laxiore deligare. Sed tutius eſt, reſupinato homine firmare caput ipſius puluinis ſubiectis quàm pleniſſimis, vt [quàm minimè cedat.] Cæterùm vulnerati caput aliquis continebit. Sin autem vtraque [eadem] maxilla eluxata fuerit, curatio [quidem] adhibebitur: verùm committere minus hi os poſſunt, vt quibus [prominentiores maxillæ ſint.] rectitudinem autem [indeflexam] maximè cognoſces, dentium & ſuperiorum & inferiorum terminis, [ſecundum horum directam aciem] confert illas quam citiſſimè inſerere. quomodo autem inſerentur, expoſitum eſt. Quòd ſi locis ſuis non inſinuentur, periculum de [anima] ſubſequetur ex febribus continentibus, & torpido Caro. Nam muſculi hi dum alterantur, & præter naturam intenduntur, Carum inducunt. venter ſolet his clulioſa deiicere, vel ſyncera pauca, & ſi etiam vomant [indiſcreta] eiiciunt. hi igitur decimo die potiſſimùm moriuntur. ac hoc modo * iniectionis nos ſubinde vſi ſumus, fomentis priùs ex hydrelæo calido per ſpon-

Luxationis maxillæ inferioris repoſitio.

[eiúſq; vertex]

[moueat & obſequatur]

[concutiatur]

[Nam ex]

[reducitur]

[ægrum os]

[vt nihil cedant]

[parte]

[eadem]

[prominentior maxilla ſit]

[non diſtortam]

[è directo ſitis]

[vita]

[ſyncera]

giam super luxatam maxillam adhibitis, quando potissimùm ægrè potest restitui, hominéque humi collocato, post ipsum nos [sedentes,] quemadmodùm ab Hippocrate traditum est, [operamur.]

[stantes] *[luxationẽ reponimus]*

ANNOTAT. ANDERNACI.

De maxilla. *apud Græcos γένυς cum voce κάτω significat maxillam: cum voce ἄνω, malas. quanquàm barbari maxillam inferiorem & superiorem appellent. Græci etiam dictione γνάθος in eodem significatu vtuntur.*

σχᾶται. Σχᾶται. *Galenus commentario secundo in librum Hippocratis, de articulis exponit quid sibi velit σχᾶται, in hunc modum: ὥστε τὸ σχᾶσθαι μυῶν καὶ νεύρων ἐστὶ πάθος ἄνευ ἀρθρήματος. ὁποῖον δέ τι τὸ πάθος τοῦτ' ἐστὶ, δῆλον μὲν κἀκ τοῦ φάναι παραλλαγαί. hoc est, quare σχᾶσθαι musculorum & neruorum affectus est citra articulamentum. Qualis autem affectus hic sit, constat quidem ex eo quod dicit, peruersiones.*

Maxillam committunt. *Hippocrates legit συμβάλλουσι τὰς κάτω γνάθος. codex impressus Pauli dictionem κάτω non habet. Tu lectionem corrigito secundum Hippocratem, ex quo hæc ad verbum sumpsit.*

Sin autem vtraque maxilla. *Græca sonant, ἢν δὲ ἀμφότεραι αἱ γνάθοι. Hoc est, si maxilla vtraque parte luxata fuerit, non vt recentiores interpretantur, maxilla inferior, & superior, quæ malæ rectius dicendæ sunt. Galenus orationem Hippocratis, vnde hæc sunt transcripta, in eum modum interpretatur. ἐν ταύτῃ τῇ ῥήσει δοκεῖ γνάθους ὀνομάζειν οὐ τὴν γένυν ὅλως, ἀλλ' ἑκάτερον τῶν μερῶν, καθ' ἃ πλατύνεται αὐτή. δοκεῖ δὲ καὶ τὰ κάτω πέρατα κατ' ἄγυμνον καὶ ἄσαρκον τὸ ὀστοῦν ὀνομάζειν γένυας, &c. Quæ ita exponere poßis. In hac oratione videtur γνάθους non absolutè, maxillam appellare, sed vtranque partem, in quibus ipsa dilatescit. videtur etiam ima extrema in quibus os nudum & ex carne est, maxillas nominare.*

Interpretatio Hippoc.

Secundum horũ directam aciem. *Pauli codex Græcus habet κατὰ τάξιν, fortè καθ' ἴξιν & vt Gal. dicit καθ' ἰθυωρίαν, vt scilicet dentes primores in maxilla, primoribus in malis, Canini caninis, molares molaribus respondeant. Hippocratis verba hæc sunt, τὸ δὲ ἀτρεκὲς μάλιστ' ἂν γνοίης τοῖσιν ὀρθοῖσι τῶν ὀδόντων τῶν τε ἄνω καὶ τῶν κάτω καθ' ἴξιν.*

καρώδεες οἱ μῦες. Nam musculi hi dum alterantur & præter naturam intenduntur, carum inducunt. *Græca ita sonant. καρώδεες οἱ μύες οὗτοι καὶ ἀλλοιούμενοι, καὶ ἐντεινόμενοι παρὰ φύσιν. Galenus*

locum

locum exponens commentario suprà citato inquit, vtrunque, & alteratio, & musculorum tensio carum potest efficere. Nam tensio hæc fit, filamentis quæ prius erant laxa, nunc omnibus secundum rectam lineam extensis. Alteratio, dum calefacti, aut refrigerati, aut humectati præter modum fuerint, aut inflammationem, aut erysipelas fuerint experti.

Quomodo caros.

Hic igitur decimo die potissimùm moriuntur. *Mutilus est codex Græcus Pauli. habet enim* οὗτοι οὖν καὶ θνήσκουσι καὶ μάλιστα *: pro quo legendum est,* οὗτοι οὖν θνήσκουσι δεκαταῖοι μάλιστα, *vt habet Hippoc. lib. de articulis. Gal. ibidem exponit dictionem* μάλιστα, *pro* ἐπὶ τὸ πολὺ, *quod est plurimùm, magna ex parte, & vt nos diximus, potissimùm.*

CORNARII.

s *repositionis.*

D clauicula & summo humero. *Cap.* CXIII.

CLauicula interiori quidem extremo non excidit, vt quo pectori cōmittatur: vnde ne mouetur quidem in ipso. At si violentia cuiusdam acuti extrinsecus ferientis auellatur, quemadmodùm fractura ipsius instaurari debet. Extremum autem, ipsius quod humeri articulamento inseritur, non admodùm sanè excidit, à bicipiti musculo summoque humeri tuberculo prohibitum. imò neq; violento quodam motu clauicula priuatim agitatur, t propter solam thoracis factam separationem. Vnde homo solus inter animātia clauiculam obtinet: quam si in palæstra, vt [verisimile est,] peruerti contingat, conformatione per manus dirigitur, & spleniis multiplicibus accommodatis vnà cum deligatura decenti: eadem curatione etiam summus humerus peruersus in propriam sedem reuertitur. Est autem officulum cartilagineum quod clauiculam scapulis colligat, in resiccatis mortuorum cadaueribus occultatum, quod loco motum, imaginem imperitis exhibet, brachij caput excidisse, etenim in hoc [exterior] humeri pars [acutior] apparet: concauum autem, id vnde excidit: verùm notis quas deinceps subiungam, ipsa discernentur.

Clauiculæ quà pectori cōmittitur luxatæ instauratio.

[accidit]

Subluxationum clauiculæ & summi humeri repositiones.

[suprema]

[tumidior. ὀγκηροτέρα *Hippoc.]*

ANNOT. CORNARII.

t *vt quæ propter solam thoracis distentionem facta sit.*

De humero luxato. *Cap.* CXIIII.

BRachij caput scapularum sinui insertum, excidit quidem frequenter, verùm neque in superiorem partem, vt

Brachij caput quas in partes luxari & non luxari potest.

quod ſcapularum proceſſus ancoræ ſimilis impediat: neque in poſteriorem, propter ipſas ſcapulas: neque tamen in anteriorem, ob muſculi bicipitis tendinem, [ipſumque humeri faſtigium.] Sed rarò quidem in interiorem exterioremque prolabitur, [continuè] verò, præſertim macilentioribus, ad ima. atque his ſanè facilè & excidit, & rurſus inſeritur: multa autem carne præditis contrà, rarò quidem elabitur, ſed ægrè in ſedem ſuam compellitur. Quibuſdam itaque etiam [non luxatis ex ictu] frequenter elapſi loco [membri] ſuſpicio oritur, eò quòd valida inflammatio ſubſequatur. Porrò quibus in imam partem luxatus humerus eſt, hoc modo agnoſces: affectus humerus ſi cum ſano conferatur, multùm differt,[u] quùm exterior eius pars vnde excidit, concaua appareat, vt in [ſummo humero] eluxato diximus, quod [acutius] quàm naturaliter eſſe debet, apparet, & brachij caput elapſum in ala manifeſtò occurrit, ac manus huius cubitus à coſtis magis receſſit: quibus quidem coſtis ſi ipſum adigas, cum dolore admouetur, neque ægri manum [extenſo] cubito ad aurem poſſunt reducere, neque alium motum multiplicem per eam moliri. In pueris itaque vel in quibus recens nec ampla facta eſt eluxatio, etiam nodo medij digiti flexi eminente medici manus, vel ipſius affecti ſanæ manus, ſi non puer ſit, frequenter reſtituta eſt, vt inquit Hippocrates. valentius autem hoc modo luxata inſeruntur. Homo lotus, & ſuperfuſionibus laxandi virtute præditis vſus, reſupinari humi debet, & pila mediocris vel coriacea, vel alia quæpiam non admodum mollis alæ accommodabitur, ac ſedens medicus aduerſus ægrum, iuxta latus affectum, ſi quidem dexter humerus luxatus ſit, dextri pedis calcem ſuperponet pilæ alæ ſuppoſitæ, ſi ſiniſter, ſiniſtri. ac affectam manum prehenſam ad pedes trahet, ſimúlque calcaneo alam in diuerſum propellet, ita vt aliquis poſt caput [ad alterum humerum reſiſtat,] ne corpus [circum diuellatur.] Eſt & alia ratio immittendi, quæ humero ſubnixo perficitur, quod Græci κατωμίζειν dicunt. Adoleſcens, aut longior ægrotante, aut altius conſiſtens iuxta affectum latus, ægri [indidem] collocati alæ ſuum ipſius humerum ſubiiciet, & manum eleuatam ad ventrem ſuum attrahet, vt reliquum ægri corpus poſt eum qui humerum ſuum alæ ſubiecit ſublime pendeat. At ſi æger leuior fuerit, alius quiſpiam puer leuis ex ipſo ſuſpendetur.

[& acromion]
[crebro]
[vulneratis nec luxatis]
[oßis]
Nota humeri in imã partem luxati]
[acromio]
[tumidus]
[extenſo foras]
Repoſitio luxati in ima humeri.
[ſupremam retrahat humeri partẽ]
[trahentem ſequatur]
[ex aduerſo]

ſpendetur. Nã manu ac reliquo corpore in contraria detractis ad ima, ſubiectus alæ humerus facilè elapſum articulum reponit. atque hoc etiam [ligno] quod Græci Hyperon dicunt, efficimus. Eſt autem id, lignum oblongum, rectum, quod in pauimento ſuper aliud quoddam ſolidum ponitur. huius igitur ſummum extremum rotundum, quod non admodùm craſſum, neque tamen tenue eſt, alæ ægri aut ſtantis, aut ſedẽtis, ſubiicietur, iuxta totam ipſius longitudinem. Ac manu [per] lignum iſtud porrecta & detracta: reliquo autem corpore contrà inferiùs vergẽte, vel ſua ſponte, vel alio quodam [trahente,] reſtitutio fiet.* Atq; hoc in ſcalæ gradu fieri debet, quemadmodùm in confracto brachio per tenſionem fieri dicebamus. hic autem rotundũ quoddam corpus ſuper gradum deligatur, quod ægrotantis alæ poſſit adaptari, & brachij caput propellere. Porrò ſi ob vetuſtatem affectus, aut corporis duritiem, repoſitio nobis faceſſat negotium, vtemur etiam ratione quæ per ſpatham ligneam, Amben appellatam fit. Eſt autem Ambe lignum quod longitudinem duorum cubitorum habet, latitudinem quatuor digitorum, craſſitudinem inſtar digiti, alterum extremum [rotundum, quòd] etiam promptè in alæ ſignum ingreditur, perinde vt ligni quod Hyperon vocatur, extremum. hoc itaque extremum panniculo circundatum, quò lenius exiſtat, capitulo brachij [iuxta alam] accommodabimus, totam verò manum ad lignum intenſam cum eo deligabimus, iuxta brachium, cubitum & eius extremum. deinde ligno obliquo inter duas columnulas rectas adaptato, vel rurſus ſupra ſcalæ gradum manu traiecta cum ligno, vt ala per transuerſum gradui accommodetur, manum infra trahentes, ſinemus in alteram partem reliquum corpus in ſublimi pendere. tunc enim articulus ingredietur. Vbi fuerit repoſitus, mediocris ex lana pila, ſi quidem inflammationem pars non ſentiat, ſicca, ſi ſentiat, oleo madẽs alæ iniecta, deligabitur. per hanc autem alam & humerũ & alteram alam vinculi deligationes literæ X figura potiſſimùm apparebunt. ita vt in hunc modum facta deligatura ſuper affectum humerum accommodetur, brachium autem coſtis colligetur, ipſeque cubitus & ſumma manus ex ceruice [deuinciantur,] ne rurſus [de integro] articulus excidat. Poſt ſeptimum diem vel tardius vbi faſcias diſſolueris, mediocri vti frictione præ

Repoſitio per piſtillũ.
[piſtillo]
[iuxta]
[deprimẽte. quod fit manu iniectæ clauiculæ, & eã premente]
Repoſitio per ſcalæ gradum.
Repoſitio per ſpathã.
[rotundum cum margine paulum eminẽte, ad humeri caput conuerſa, nõ in coſtas: quod etiam]
[in ala]
Deligationes per decaſſationẽ.
[ſuſpendantur]
[nuper luxatus]

ne præ

ne præstat, eo quòd corpore solidiore facto, articulus ita firmetur, vt non facilè prolabatur. Quod si autem crebro prolabatur, aut humiditatis vitio, aut ob aliam quampiam iam diu factam elabendi viam, ad vstionem veniendum est, sicut suprà comprehendimus. Quùm autem vel infantibus in vtero, aut æditis quidem in lucem, sed adhuc increscentibus, [particula] fuerit luxata, necdum reposita, in humero quidem carnes nihil à naturali figura deficiunt: neq; enim manus [quodcunque opus] perficere impeditur, os autem brachij breuius permanet, non augescens, ac tales nominantur Galiancones. In fœmore etiam os incrementum non sentit, & totum crus contabescit, quùm enim corpus pondus corporis ferre nequeat, non exercetur, ac in aliis membris luxatis manentibus quæ subiiciuntur partes, [omnium iniuriis expositæ sunt.]

Vstio. *[pars ea]* *[omnes actiones]* *Galiancones.* *[omnes læduntur]*

ANNOTAT. ANDERNACI.

Processus ancoræ similis. *Est hic processus interiore in parte exiguus, acutúsque ancoræ modo, qui etiam ab aliis κορακοειδὴς dicitur, quòd extrema ipsius pars, in corniculæ rostrum exterius inclinat.*

Musculi bicipitis. *Vide Galenum de vsu particularum, & de Anatomicis tractationibus. Est autem ex colli musculis anterioribus, qui in duplici capite ligamenta fortia obtinet, vnum ex processu ancorali, alterum ex elata superficie scapularum ceruicis.*

Ipsúmque humeri fastigium. *Quidam anotomici scapularum cum iugulo compactionem Græcè nominant ἀκρώμιον, quasi dicas, summum humerum: alij tertium os esse prædicant, quod in ipsis tantùm hominibus deprehenditur. Vbi igitur in Græco codice habetur ἀκρώμιον, ego reddidi summum humerum, aut humeri fastigium.*

Lignum quod Græci hyperon. *Lignum est pastilli modo factum, vnde etiam nomen habet, frequens apud Hippocratem de articulis.*

Atq; hoc in scalæ gradu. *Celsus lib. 8. de humero luxato Paulo consentit, sic (inquiens) brachium deligatum super scalæ gallinariæ gradum traiicitur, ita altè, vt consistere homo ipse nō posšit. Hippocrates hanc restitutionem per scalæ gradum separat ab ea quæ fit per hyperium. estq; apud illum, quintus restituendi modus. quanquam in sexto modo, scalæ etiam faciat mentionem.*

Ambæ. *Ad verbum transcripsi ex Hippocrate. & Celsus Hippocratem lib. 8. quasi expresšit in hunc modum. At si vastius corpus, neruíue robustiores sunt, necessaria est spathula lignea, & quæ*

crasšitud

craßitudinem duorum digitorum habet, & longitudine ab ala ad digitos perueniat. In qua summa capitulum est rotundum & leniter cauum, vt recipere particulam aliquam ex capite humeri poßit.

Panniculo circundatum. *Celsus idem aliis verbis exponit. Eáque spatha fascia inuoluta, quo neruis tactu lædat, ad alam à brachio dirigitur.*

CORNARII.

v Nam & summa humeri pars, vnde elapsus factus est, caua apparet, & summus humerus, velut de ipso subluxato diximus, acutior quàm pro naturali modo videtur. & brachij caput, &c.

x Sed & hoc in scalæ gradu fieri potest.

y fasciæ deligationes iuxta chiasmum ac decussationem factæ appareant, decussatione affecto humero incumbente. Brachium autem &c.

[eminentiarum]

Cubiti luxati signa.

De Cubito. *Cap.* CXV.

QVantò cubiti articulus humero magis varius creatus est, tantò plus negotij prolapsus exhibet, & tardiùs quidem excidit, sed difficiliùs reponitur, propter [tuberculorum] sinuúmq; frequentiam. Nonnunquam igitur solùm aliquatenus detorquetur, quem casum Parathrema dixi, sæpe verò etiam ex toto in omnem partem prolabitur, præcipuè in priorem & posteriorem, quod facilè dignoscitur, [eò quòd excidit oculis & tactui obiecto,] in quodcunque prolapsum sit, & sinu vnde excidit apparente. Hæc verò potissimùm sani cubiti [inspectio] coarguit. Conuenit autem protinus mẽbrum reponere priusquàm inflammatione occupetur: siquidem eam expertum, difficulter curatur. Quædam etiam nullam prorsus curationem recipiunt, maximè si in posteriora prolapsa sint. Hæc enim luxatio omnium quæ in cubito fiunt, maximè dolorifica est & periculosa. Quòd si modicè articulus [inuersus] sit, moderata etiam intensione restituitur. sic vt ministri [manum exporrectam iuxta brachium] cubitúmque contineant, & in aduersa retrahant, medicus autem suæ manus palma quod excessit in suam sedem compellat. Hippocrates in priora luxationem subito [manus inflexu instaurat:] vt palma ipsius humerum [iuxta rectum pulset:] in posteriora verò, subita rursus & [diutius facta] extensione, quoniam luxatio in priorem partem, violenta potissimùm extensione efficitur: quæ in posteriora, flexu similiter vehementi. Quòd si luxatio [perseueret,] etiam validam magis

[oculis & tractui eo excidit occurrente]

[collatio]

Luxatio cubiti in posteriora, periculosa & dolorifica.

Luxati cubiti repositiones.

[elapsus]

[brachium exporrectũ ad humerũ]

[& vehementi brachij inflexu]

[è directo situm feriat]

[magna]

[diuturna est]

magis intensionem vsurpabimus, eiusmodi verò est potissimùm quam Hippocrates in brachio confracto exposuit, vbi ligonis manubrium adhibebat. Porrò recentiorum aliqui hunc in modum [adaptant.] ministris duobus manum, vt dictum est, intendentibus, ita vt alter sursum ad alam contineat, alter deorsum iuxta brachiale, medicus aduersus ægrotanti consistens, duabus palmis iuxta articulum, brachium circundat, ac vbi iusserit [vestimentum contractum in] oblongum, vel latam fasciam manibus [ipsius] simul, & ægrotantis brachio circundare, & [in exteriora imáque propter summam manum retrahere,] ipse deinceps [cum tensione constrictas ipsas trahit,] donec cubiti articulum [excedant.] Cæterùm [manus] priùs oleo illini debet, vt lubrica fiat, & facilè medici [palmis deducatur.] Sic enim [prolapsa, si per trahentium] manuum vi premantur, in propriam sedem reuertuntur. Postquam sunt reposita, in anguli modum [figurata manu,] ex spleniis & conuenienti deligatura curationem petemus.

[restituũt] [linteũ duplicatum] [suis] [prorsum ac deorsum versus manum ægri trahere] [tensis, obstrictis, & tractis manibus sequitur] [excedat] [ægri brachium] [palmæ sub labantur] [ossa luxata cum detractorum] [figurato brachio]

ANNOTAT. ANDERNACI.

Sani cubiti inspectio. *Methodus hæc est, quam Hippocr. lib. de medicina exponit: quámque Galenus similitudinis, & dissimilitudinis. Optimè enim affecta pars cognoscitur, si cum sana conferatur. Codex autem Græcus malè habet πάθησις pro μάθησις. Quid enim sibi vult, ἡ τοῦ ὑγιαίνοντος ἀγκῶνος ἐλέγχει πάθησις. hoc est sani cubiti affectus arguit. quomodo id quod sanum est, simul affectum est? Melius igitur mea sententia μάθησις quod est disciplina. ego dixi inspectio.*

De brachiali & digitis luxatis. Cap. CXVI.

BRachialis digitorúmque luxatio nullum facessit negotium per se, nisi cum vlcere facta fuerit. de hac igitur in capite de luxationibus quæ cum vlcere fiunt tractabitur. At sine vlcere luxatis, mediocri intensione, & remediis quæ inflammationem pellunt, medebimur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Appellaui Brachiale eam vincturam, qua brachium cum extrema manu committitur. Celsus palmam nominare videtur in octauo. Græci dicunt καρπόν.

De vertebris spinæ. Cap. CXVII.

Luxatio vertebrarũ statim mortem adfert.

VErtebræ spinæ si ex toto prolabuntur excidúntque, præsentaneam mortem inferunt. Medulla siquidem ipsius

spinæ

ſpinæ vel quamlibet compreſſionem non ſuſtinet, quùm & ſolus ex ipſa neruorum proceſſus ſi contundatur, hominem in periculum perducere ſufficit. Peruerſionibus autem ſubinde affligitur, nunc in priorem partem diſtorta, ac vitium Lordoſin Græci appellant: nunc in poſteriorem, & Cyphoſin à loco gibbato vocant: interim verò in latera, quod Scolioſin nuncupant. Quùm igitur multæ ſimul vertebræ paululum [adeò] peruerſæ fuerint, plurium ſimul peruerſio ex circulari flexus rotunditate fieri apparet, ac putant nonnulli decepti, ab vna vertebra ampliter peruerſa id fieri. Nam magna diſtorſio non rotundum, ſed angularem ſpinæ flexum molitur, quando etiam magis periculum ſubſequitur. Si igitur introrſum ſpina eſt peruerſa, reſtitutionis ſpes nulla eſt, eò quòd per ventrem, anterius oppoſitio fieri nequeat. qui enim in ſcala ſic affectos intendunt, aut cucurbitulas admouent, aut ſternutamenta, aut tuſſim, aut flatus excitant, quid tandem promouere putati ſint, Hippocrates abundè oſtendit. Quoniam verò ſubinde cuiuſdam oſſiculi [ſpinæ] refractio facta, cauum locum repræſentat, quemadmodùm in capite de fracturis comprehenſum eſt, aliqui vitium Lordoſin eſſe crediderũt, deinde hoc celeriùs perſanato (promptè enim callo firmatur) Lordoſin curatu facilem exiſtere pronuntiarunt, & ſi nullam curationem, aut certè difficilem recipiat. his etenim vrina ſupprimitur, aluus non reſpondet, corpus inhorreſcit, poſteà etiam ſine voluntate excrementa prorumpunt. Hæc autem eueniunt, neruis & muſculis conſortij lege laceſſitis, ac celeriter ægri moriuntur: præſertim ſi ſuperiores & ceruicis vertebræ affectum fuerint expertæ. Cui verò iam inde à paruulo potiſſimùm vertebræ gibbatæ protuberant, vitium longum eſſe, neque celeriter mortem, ſed morbum acceſſire, & inſanabile Hippocrates prodidit. At quibus recens hic gibber ex caſu prouenerit, machinæ quidem per ſcalam, & rectam ægri ſuſpenſionem, ac vtris inflationem adhibitæ, ridiculæ ſunt. ſola autem Hippocratis [adaptatio] ſufficiet. Conuenit enim, inquit, lignum magnũ quod tantam longitudinem ac latitudinem habeat, vt hominem excipiat, aut ſcamnum [huic] æquale, [z] propè parietem deponere, ac iuxta hunc ita extendere, vt in longitudinem pede non amplius abſit, & veſtimenta quædam ſuper ipſum explicare, ne hominis corpus infringatur, ([a] erit autem

Lordoſis. *Cyphoſis.* *Scolioſis.* *[ſimul]*

Lordoſis incurabilis.

[in vertebrarum criſtam]

Gibboſitas à puero incurabilis.

[reſtitutio] Gibbi ex Hipp. reſtitutio] *[ægro]*

autem hic lotus antequàm ſuper lignum ſcamnúmue inſideat,) deinde loro pectus ipſius bis circundatum, per alas iuxta dorſum vincire, initia lori ligno oblongo, piſtillo ſimili, deligare, atque hoc ſuper pauimentum iuxta ligni aut ſcamni ſubiecti extremum conſtituere,& miniſtro poſt ægri caput ſtanti ex ſuperiore parte continendum tradere, vt imo [quidem] extremo contrà [fixo,] altiore ſupra caput tracto, opportuna fiat intenſio: altero autem loro pedes ſimul & ſuperiores talorum partes deligantes, & rurſus alio, ſuperiora ilium & lumbos. ita vt huius in lumbis fiat connexio, iterum extrema horum [ligamentorũ] cõiungemus: [alij] autẽ ligno piſtillo [reſpõdenti,] ſimiliter prædicto illigantes, ſtatuemus in ligni aut ſcamni extremo quod iuxta pedes eſt, lignum piſtillum repræſentãs, [ad prioris ſimilitudinem,] deinde famulis iubebimus, vt [per ligna] retractionem in diuerſa moliantur. Quidam verò aſellis dictis hanc efficiunt. ſunt autem hi, axes qui [contra] rectum lignum vertuntur: vtroque huius magni ligni aut ſcãni latere, iuxta extrema ad pedes, capútque [ſita, lora inuoluantur.] Quùm autem ſic intenſio ipſa adminiſtratur, manus palma gibberũ [conſtringemus:] ſi autem vſus poſtulat, etiam ſuper ipſum inſidebimus, [nullum veriti periculum.] At ſi ne ſic quidem ſpina inſtauretur, & æger preſſionem ferat, vtile eſt parietem adiacentem in longum canalis modo exculpere è regione gibberi, vt ſculptura cubiti longitudinem habeat, neq; altior ſit ægrotantis ſpina, neq; multo humilior, imò ſcalpturam priùs præparatam eſſe oportet. huius enim cauſa etiam lignum ab initio prope parietẽ poni [maluimus.][b] deinde aſſeris mediocris alterum [finem ad ima] comprimemus, donec ſenſibiliter ſpina dirigatur. verum, vt inquit Hippocrates, ſola intenſio citra aſſerem, rurſusq; per aſſerem ſola curatio, id quod requiritur poteſt efficere. Quòd ſi hoc verum eſt, non alienum etiam in Lordoſi & Scolioſi per initia intenſionem prædictam,[c] ſine conſtrictione videlicet, moliri. Poſt [adaptationẽ] verò, lamina lignea quæ latitudine treis digitos æquet, longitudine gibbero reſpondeat & aliquam ex ſanis vertebris comprehẽdat, loro lineo aut ſtuppa propter duritiem inuoluta, vertebris ipſis imponi & conuenienter deligari debet. victus adhibebitur tenuis. At ſi poſt hæc quędam gibberi reliquiæ remanſerint, laxantibus emollientibúſque remediis cum

[quidem ſcamni] *[nitente]* *[lororum]* *[alteri]* *[ſimili]* *[perinde ac prius]* *[piſtillis]* ***Extenſio per Aſellos.*** *[ſupra]* *[ſita, quibus lora ad uoluuntur]* *[prememus]* *[ſi nullus periculi metus fuerit]* ***Reſtitutio per ſculpturam in pariete.*** *[iuſſimus]* *[finẽ rimæ exculptæ in pariete indimus, alterum ad ima]* *[repoſitionem]*

cum laminæ appreſſu, perdiu vtendum eſt. aliqui verò plumbeam laminam vſurparunt.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Vertebræ ſpinæ. *Hoc caput Paulus magna parte ex Hippocrate tranſcripſit. Auicenna autem quaſi ad verbum ex Paulo transtulit. In hoc diſcrepamus, vbi ego ſculpturam verti, ille foueam habet: vbi ego aſſerem, ille tabulam.*

CORNARII.

z *Ad parietem apponere in longitudinem extentum, non ampliori quàm pedis ab illo distantia.*

a *Deinde hominem lotum pronum ſupra lignum illud aut ſcamnum extendere. Deinde loro, &c.*

b *Et postea tabulæ moderatæ alteram extremitatem in parietis rimam immittimus, altera verò gibboſitatem deorſum deprimimus. Græca ſic restituenda ex Hipp.* κἄπειτα σανίδος συμμέτρου τὸ ἕτερον πέρας εἰς τὴν τοῦ τοίχου γλυφὴν ἐμβαλοῦμεν, τῷ δ' ἑτέρῳ τὸ κύφωμα ἐπὶ τὰ κάτω πιέσωμεν.

c *Citra videlicet depreſſionem.*

De Coxa luxata. *Cap.* CXVIII.

QVùm alia corporis oſſa interim paulùm excedant, interim toto loco excidant, coxæ humeríq; articulus ſoli luxationi opportunus eſt, qua tota ſede promouetur, atque ex his, magis coxæ articulus, quoniam ſinum & rotundum, & profundum poſſidet, ad hæc, quòd elatioribus marginibus munitus ſit. At ſi quandoque articulus ob vim quandam vehementem ſinu ſuo exciderit, etiam multæ luxationis ſecundum minoris maioríſq; rationem, differentiæ proueniunt: quatuórq; modis, imò locis, coxa luxatur: vel enim in interiorem partem, vel exteriorem, vel priorem, vel poſteriorem, prolabitur: verùm intrò quidem & extrà [continuè, &] multò frequentiùs intrò: in anteriora autem & poſteriora, rariùs. Quibus itaq; in interiorem partem coxa prolapſa eſt, iis crus affectum, ſi cum ſano conferas, longius ſpectatur, & genu [prominẽtius,] & ad inguina crus inflectere nequeunt, & in regione ſcroti & ani intermedia tumor manifeſtus occurrit, tanquàm fœmoris capite illic deſidente. Quibus autem in exteriora promota eſt, iis contrariæ notæ eueniunt. ſi quidem crus breuius apparet, & inter ſcrotum & anum [in ſinum dehiſcit,] iuxta clunes in tumorem attolli-

Luxationis coxæ 4. differentiæ.

[crebro: at]

Signa coxæ intro prolapſæ.

[magis demiſſum quã ſanum]

Signa foras prolapſæ.

[cauitas occurrit]

[*introrsum magis conuertitur*] tur, & genu [interius demergitur,] crus inflectere ægri possunt. Si in priorem partem prolapsa est, [crus sine dolore] genu extendunt, non autem ad interiorem partem inclinare possunt, incedere conantes. Vrina his supprimitur, inguina intumescunt, nares rugosæ excarnésque apparent, calci inter ambulãdum innituntur. Porrò quibus in posteriora excidit, non aut poplitem, aut genu extendunt, neq; inflectere possunt prius quàm inguina flexerint, atque his crus breuius, inguina laxiora apparent, & [per] nates fœmoris caput eminet. Quibus sanè iam inde à pueritia, aut certè longiore temporis spatio articulus prolapsus curæ non fuit, [d] etiã præsidium nihil promouerit, membro iam in orbem coacto.[e] Quibus autem continenter excidit, hi curationem Hippocratis assument. quapropter statim reponi luxata debent. vetustæ siquidem coxæ luxationes nullo modo consanescunt. Cõmuniter itaque in quatuor luxationibus instauratio congruet, tum quæ conuersione articuli & circunductu fit, tum quæ intensione. Si enim affectus recens fuerit, & æger iuuenis, nonnunquàm fœmur cõtinentes circumagentésq; huc illuc, articulum reposuimus. Quòd si in interiorem partem luxatio declinauerit, etiam crure tantum subitò & valenter ad inguina quàm intimè flexo, id quod requiritur efficimus: sin autem his non cesserit, intensione vtendum, primũ per manus adhibita, quæ crus ab inferiore parte trahant ac [per] fœmur tibiámq; [constringant,] ex superiore autẽ parte, sub alis corpus [circundent]. Quòd si etiam valentior desideretur intensio, funibus contextis aut implicitis, vel loris, crus deligare, omnino quidem supra talum: vt autem genu nihil patiatur, [hoc quoq; superius,] oportet: at pectoris regionem vincire necesse non est, verùm, vt dictum est, manibus subter alas comprehendatur, lorique mollis & validi medium iuxta regionem inter scrotum & anum adaptatum in humeros reducemus anterius per inguina & clauiculam, posterius[f] per summas partes, duóq; lori initia ministro trademus, deinde omnes simul trahentes, vt ægrotantis corpus eleuetur, intensionem molientur. hic quidẽ intendendi modus communis est quatuor fœmoris luxationũ differẽtiis, [g] priuatim autem in singulis modus quo ossa vecte in sedem suam compelluntur, Græci Mocliam dicunt, euariat: Intenso enim homine, si quidem in interiorem partem articulus

In priora emotæ.
[*sine dolore genu, &c.*]
In posteriora.
[*ad*]

Luxatæ costæ repositiones variæ.

[*per*]
[*constringantur*]
[*amplectantur*]
[*etiam supra id*]

exci

excider it, lori per regionem quæ ſcrotũ & anum interiacet, traiecti medium inter fœmoris caput ipſámque regionem à ſcroto ad anum tendentem, diſpenſari conuenit, referri autem lorum per inguina adiacentia & clauiculam expedit. At adoleſcens quidam duabus vlnis affectum fœmur, quà craſſius eſt, circundatum, in exteriora valenter extrahet. Atq; hic modus [inſerendi] aliis expeditior eſt, cui ſi articulus nõ ceſſerit, aliis quoque vtendum, variis quidem magis, ſed hoc efficacioribus. intendi etenim hominem ſuper lignum grandius aut ſcamnum oportet, in quo etiam ſpinæ gibbero vitiatos intendimus. Inſculpentur autem per totum ferè oblongæ quædam ceu foſſæ, quæ latitudinem altitudinémque trium digitorum, non maiorem habeant, diſſidẽtes inuicem non magis quam digitos quaternos, vt vecte [iuxta extremum in ipſis reſiſtente,] in quamcunque partem conueniat reſtituatur membrum. Per medium autem lignum aut ſcamnum, aliud impingatur lignum pedalis longitudinis, ligonis manubrij modo craſſum, vt[h] ſub hoc intẽſo homine, lignum medium inter regionem à ſcroto ad anum porrectam & fœmoris caput conſiſtat. Simul enim corpus iis qui à pedibus trahunt porrigi prohibebit, eóque ne vſu quidem ſæpè venit in contraria ex ſuperiore parte intenſio: ſimul autem intenſo quoq; homine ipſum lignũ fœmoris caput foras propellet. ac intenſio ad [ſuperius] dictum modum adminiſtrabitur, præſertim pedis. Quòd ſi ne ſic quidem in ſedem ſuã redierit, impactum lignum rectum auferri debet, ex latere autem huius ſitus vtrinq; ſingula ligna infigentur, tanquàm poſtes, non minus quàm pedalis longitudinis. his aliud lignũ adaptabitur gradus ſcalæ modo, vt trium lignorum figura H literam repræſentet, [i] nam paulò [inferius ſummis, medium] lignum accommodabitur. Deinde in ſanum latus iacente homine ſanum quidem crus inter hos poſtes ſubter gradum [quodammodò ducemus,] affectum autem crus ex ſuperiore parte ſuper hunc ponemus, vt ipſi fœmoris capiti accommodetur, ſubſtrato priùs ei multiplici veſtimento, ne femur contundatur. aliud autem lignum mediocriter latum tantam habens longitudinẽ vt à fœmoris capite vſq; ad talum ſubiectum pertineat, intrinſecus cruri alligabitur. [k] Vbi iam facta eſt [hæc intenſio,] aut per piſtillum, vt in gibbero priùs diximus, detrahere ad ima crus cum alligato ligno oportet:

[reponendi]

[in ipſarum profundum ſubeunte]

[ſupra]

[infra lignorum verticẽ trãſuerſum lignum]

[ſummittemus]

[aut per axes hæc tenſio, aut]

vt violentia hac fœmoris caput in propriam sedẽ reuertatur. Cæterùm est & alius reponendi modus sine intensione per lignum, ab Hippocrate commendatus. Manus enim, inquit, ægrotantis molliter costis alligare oportet, & pedes vtrosq; valido loro molli per talos & super genu deuincire, vt quatuor digitorum spatio inuicem distent: intenso autem affecto crure duobus digitis magis quàm alterum, hominem suspendere, vt caput cubitos duos à terra absit. Adolescens verò aliquis peritus vlnis suis femur affectum comprehendens quà crassissimum est, vbi & caput fœmoris, subitò [pendere ex homine cogetur.] facilè nanque articulus ingredietur. Hic reponendi modus aliis quidem simplicior est, vt qui nõ multo apparatu peragatur, sed veluti miserabilem ipsum, plerique medici auersantur. Porrò si in exteriora membrum fuerit luxatum, homo [superius intendi] debet, lorum autem [iuxta regionem inter scrotum & anum per] oppositas parteis ferri conuenit, inguina dico & clauiculam, medicum autem ab exteriore parte introrsum [agitare iuxta conuenientem foueam ex iis quæ insculptæ sunt, ministro quodam vectem ad sanum clunem ne cedat, obiiciente.] Sin autem in priora promotus est articulus, homine intenso vir quidam validus dextræ manus palmam affectis inguinibus imponens, altera comprimet, simul ad ima, [genu] versus constringet. At si in posteriora prolapsum est articulamentum, non opus est quidem hominem [in sublime vsque intendi, sed in solido iacere,] quemadmodùm etiam si in exteriora articulus exciderit. [Sicuti autem] in gibbero dicebatur, super lignum aut scamnum homo pronus intendetur, vinculis non per ilia, sed in crure, vt nuper dictum est, porrectis. Iam verò vti conuenit constrictione per asserem adhibita, iuxta clunium regionem, vbi & articulus excidit. atque hæc sanè de coxendice ex causa [foris aduueniente] luxata, dicta sint. quoniam verò propter copiam humiditatis, veluti humerus, sic etiam coxa prolabitur, vstione vtendum est, quemadmodùm in capite ipsius comprehendimus.

[homini appensus deorsum selibrat] *[in superiorem partem tendi]* *[per perinæũ super]* *[pellere lato vecte, ministro quodam ad sanum clunẽ contranitẽte, vel manu, vel simili vecte in aliquam cõuenientẽ fossam scalptã demisso, ne cluniscedat]* *[et genu]* *[crure super scalæ gradũ elato disten di, vt in luxatione introrsum facta, nec supinum, & in humeros iacentem]* *[sed vt]* *[externa]* *Vstio coxæ ex copia humiditatis luxatæ.*

ANNOTAT. ANDERNACI.

Intenso autem affecto Crure. *Mutilus est codex Græcus impressus vel Basileæ, vel Venetiis: id quod etiam ex Auicenna manifestè constat. Habet autem codex in hunc modum.* ἐντεταμένου τοῦ πεπονθότος ὑπὸ τῶν τενόντων ὡς δύο δακτύλους. *nimirum pro*

ἐντε

ἐντεταμένου δὲ τοῦ πεπονθότος σκέλους πλέον τοῦ ἑτέρου ὡς δύο δακτύλους.

Comprehendens qua craſſiſſimum. *Hîc etiam malè in Græco legitur κατὰ τὸ βραχύτατον, pro κατὰ τὸ παχύτατον.*

CORNARII.

d *In his deſperata eſt curatio, callo membro iam obducto. Græcè ἄπορος ἡ θεραπεία φθάσαντος ἤδη τυλωθῆναι τοῦ κώλου.*

e *Quibus verò recens luxatio contingit, his Hippocr. curatio ſuccurret. Celeriter itaque ad repoſitionem progredi oportet: vetuſtæ, &c.*

f *Per dorſum. Græcè enim legendum διὰ τοῦ μεταφρένου, pro διὰ τοῦ αὐχένος. & paulò ante ἐπὶ τὸν ὦμον in humerum, pro ἐπὶ τῶν ὤμων.*

g *Verùm in vnaquaque priuatim modus impulſionis variat. Dum enim homo extenditur, ſi quidem intro, &c.*

h *Vt dum homo extenditur lignum hoc inter fœmoris caput, & inter fœmineum interueniat. Græcè legito. ὥστε κατατεινομένου τοῦ ἀνθρώπου τοῦτο ξύλον μεταξὺ φθάσαι τοῦ περινέου.*

i *Hoc autem continget, ſi paululum infra ſumma. τοῦτο δὲ εἴη, ἐὰν μικρῷ κατωτέρω.*

k *Dum autem ſit extentio, aut piſtillis, velut antea in gibboſitate diximus, aut aliquo alio inſtrumento detrahere. In Græcis deſunt, ἢ διὰ τινὸς ἄλλου.*

De Genu articulo. *Cap.* CXIX.

Genu luxatio tribus modis.

GEnu in treis parteis promouetur, interiorem nimirum, exteriorem, & iuxta poplitem. in priorem enim prolabi oppoſita patella prohibetur. Eiuſdem igitur intentionis vtentes modis, interim per manus ſolas, interim etiam funibus, decenter deligabimus, reliquámque adferemus curationem, hoc ſpectantes vt particula diutius immobilis conſeruetur.

De Tali articulo, vbi etiam de pedis digitis agitur.

CAPVT CXX.

Malleoli luxati reſtitutio.

TAli articulus ſi paulùm exceſſit, modica etiam intentione curatur: [ſi toto loco mutatus eſt,] vehementiore indiget auxilio. Tentandum itaque & hîc per manus validiore intenſione vti. Quòd ſi non reponitur, homine humi reſupinato, extenſóque, longum aliquem & validum palum inter duo femora [iuxta regionẽ ſcroto & ano interiectam]

[ſi prorſus euectus eſt]

[ad perinæum]

humi [per ima] rectum defigemus, vt corpus aduersus eum renitens, [ad pedis intentionem] non cedat, imò prius [defigetur,] quàm homo decumbat. Quòd si magnum illud [lignum] adest, quod pedale aliud lignum per medium habere defixum diximus, super hoc intensionem moliemur, ministro vno fœmur cõtinente retrahentéque, alter manibus aut loro pedem trahet, medicus luxatum manibus diriget, alterúmque pedem [alius ad ima] continebit. A repositione deligari tutò pes debet fasciis [ad superiorem pedis partem, aliis] ad talum distributis, cura adhibita ne posterior tendo iuxta calcem constringatur. In hoc casu vsque ad dies quadraginta in quiete homini perseuerandum est. nam incedere ante absolutam curationem tentantes, [particulam reddunt inutilem.] At si quis ex saltu, vt fieri solet, calcis os peruerterit, vel etiã aliam quampiam inflammationis affectionem excitarit, blanda quadam intensione, conformatione, fomentis inflammationi [contrariis,] & fasciis firmis id dirigendum est, homine similiter vsque dum consanuerit, in lectulo perseuerante. Cæterùm digitorum peruersio, vt in manibus dicebamus, non difficulter moderata tensione emendatur. In omnibus autem luxatis peruersisque, postquàm instaurata sunt & conquierint, inflammationem in articulis, vt verisimile est, remanentem, [aut] tumorem, [quæ] etiam diu [membra à functionibus impediunt,] mollientibus remediis persanabimus, quorum materiem nullus qui in artis operibus versatur, ignorat.

[alte depactum, ac] [in pedis tẽsione] [palus defigatur] [scamnum] [alius minister ad ima trahet, &] Deligatio. [ad tarsum et] [partis actionem lædunt] Ossis calcanei luxatio. [contrariis vtendum] Digitorum pedis luxatio. [quæ] [vel] [mẽbri functionem impedit]

ANNOTAT. CORNARII.

De malleoli luxatione. Sic in contextu pro talo malleolum legit Corn.

De luxatis cum vlcere. Cap. CXXI.

Restitutio luxationis cum exulceratione quã periculosa.

IN luxatis cum vlcere multa requiritur prudentia. Dum enim hæc inseruntur, extrema pericula, nonnunquàm & mortem inferunt. inflammatis enim extensione iis qui adiacent neruis & musculis, dolores validi, conuulsiones, & febres acutæ oboriuntur, præsertim in cubiti gibbero genu, & superpositis partibus. Nam quò principalibus sunt viciniora, hôc maius periculum concitant. Hippocrates itaque horum repositionem, valentiorémq; deligaturam omninò auersatur: solis autem quæ inflammationem abigunt leniúntq; præsidiis, per initia vti præcipit. Sic enim ipsis super-

esse

esse forsan licebit. Quod autem ipse in solis digitis consulit, id nos reliquis etiam articulis facere tentabimus, ac inter initia statim quùm pars adhuc inflammatione caret, prolapsum articulum mediocri intensione reponemus: quod si secundum animi institutum euenerit, persistemus, sola ratione quæ inflammationem arcet, vtentes: si inflammatio quæpiam, aut conuulsio, aut aliquid prædictorum contigerit, rursus [eiicere] ipsos necessarium est, siquidem citra vim porrigantur. at si [hoc quoq; discrimen] metuamus, (non enim [porrigentur] forsan inflammata) satius est per initia in maioribus quidem articulis repositione supersedere. vbi verò inflammatio declinauerit, (id autem fit post septimum nonúmve diem) præfati etiam periculum, quod ex repositione futurum sit, tum quòd si non repositum fuerit, claudi omnino superuiuent, conabimur tutò, administrationem obire, vtentes, [propter commoditatem,] etiam vecte. Porrò vlceris curationem vt in fracturis cum vlcere dictum est, administrabimus.

Restitutio luxationis minorũ articulorum cum vlcere.

[reponere]

[Ex supradictis periculis aliquod]

[cedent]

Restitutione maiorum articulorum cum vlcere supersedendum.

[citra vim vt commodius fiat]

De luxatione cum fractura facta.

CAPVT CXXII.

AT si luxatio sine vlcere cum fractura euenerit, communi intensione & per manus conformatione vtendum est, vt in simplicibus fracturis docuimus: cum vlcere autem rursus, ex fracturis cum exulceratione & luxationibus priuatim expositis, congruam administrationem petemus.

* * *

PAVLI AEGINETAE LIBER VII. IOANNE GVINTERIO ANDERNACO INTERPRETE.

*

De temperamentis, quæ per gustatus qualitates deprehenduntur. *Caput I.*

Ex odore de temperamento non est iudicandum.

DE sensilium corporum temperamento coniecturam ex odoratu aliquam sumere, haud est securum. Nam inodora, substantiis crassa quidem sunt, sed quanto sint calore, & frigiditate prædita non ita constat: odora verò, & tenuia quodammodò sunt & calida, sed quatenus id sint, neutiquàm ostenditur, eò quòd substantiam habeant inæqualem. Multò adhuc minus ex coloribus exactè quid licet colligere, cùm in singulis calida, frigida, humida & sicca reperiantur. Verùm in gustatu omnes similiter particulæ corporum gustabilium, vt hoc vocabuli vsurpem, linguæ obiiciuntur, sensúmque mouent: vt manifestò ex ipso quoque temperamentorum vires deprehendamus. Quod igitur astringit, cogere, obturare, densare, repellere, incrassare, atque ante hæc omnia, refrigerare, siccaréque est idoneum. Acidum, incidere, diuidere, extenuare, aperire, & perpurgare citrà calefactionem potest. Acre, similem acido affectum præstat, extenuando purgandóque, sed acidum refrigerando euariat: acre, calefaciendo: prætereà illud repellit, hoc attrahit, dissipat, rumpit, crustas inducit. Pari modo etiã amarum, meatus expurgat, abstergit, extenuat, incidit succorum spissitudinem, sine calore manifesto. Aquosum frigidum, incrassat, cogit, contrahit, obturat, sensum aufert, stuporémque

Neque ex coloribus.

inducit. Salſum contrahit, ſtringit, condit, ſiccat, citra inſignem caliditatem frigiditatémue. Dulce, laxat, concoquit, emollit, rarefacit. Oleoſum, humectat, emollit & laxat.

ANNOTAT. VNDERNACI.

Liber hic ſeptimus Pauli de ſimplici & compoſita medicina, partim ex Galeno, partim ex Dioſcoride, partim etiam ex Oribaſio, tranſcriptus eſt. Ordines Galenus præcipuè, vires & deſcriptionem Dioſcorides, compoſitionem medicamentorum Oribaſius tradidit: quanquam hic quoque à Galeno & aliis miſturarum rationem acceperit. In codice Græco habetur ἐκνεκροῖ, hoc eſt ad verbum, emortuum reddit: nos diximus ſenſum aufert.

De ordine & interuallo temperamentorum. Cap. II.

MOderatum ſanè medicamentum ita vt temperatura ei reſpondeat cui admouetur, inde quod nec ſiccet, nec humectet, nec refrigeret, nec calefaciat, ipſum neque ſiccum, neque humidum, neque frigidum, neque calidum nominare conuenit. Quod autem ſiccius eſt, aut humidius, aut calidius, aut frigidius, à propellente appellatur facultate. Præſtat autem in vnoquoque exceſſu, quatuor, quantùm ad vſum ſpectat, ordines ſtatuiſſe: calidum quidem nominantes in primo ordine, quod vtique nos calefacit, ſed non euidenter, vt illius rationali quadã demonſtratione indigeat. Simili ratione, frigidum, & ſiccum, & humidum quodcunque demonſtrationem requirat, nondum actionem validam neque euidentem ſortitum. At quæ manifeſtò iam ſiccare, vel humectare, vel calefacere, vel refrigerare poſſunt, ad ſecundum huiuſmodi ordinem referentur: quæ vehementer iam, ſed non ſummè id faciunt, tertio annumerantur. quæ verò ſic calefaciunt, vt cruſtas inducãt, quarti ſunt ordinis. ſimiliter quæ refrigerant, vt iam ſenſu priuent, hæc quoque ad quartum relegantur. Porrò ſiccius medicamentum nullum eſt inuenire quarti ordinis, ſi non vrat: nam ſi quod ſummè exiccat, id planè vrit. Huius notæ ſunt, chalcitis, miſy & calx. Tertij verò ordinis ſiccantium poteſt aliquod eſſe etiam nõ vrens, quemadmodum quæ vehementer aſtringunt omnia, è quorum numero eſt omphacium, rhus, & alumen.

Temperatum.

Excedens.

Quatuor ordines exceſſuum.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Moderatum ſanè medicamentum. *Galenus ſecundum genera inquit, Medicamẽtum affectioni cui adhibetur, potentia reſpondere oportet. Cæterùm hîc ordines quatuor enumerat, quos Græci τάξεις τάξεις.*

ἀποστάσεις. καὶ ἀποστάσεις *nominant. Galenus etiam* ἀριθμοὺς *, hoc est numeros appellat. nos ordines, interualla, abscessus, & gradus appellamus.*

Vt iam sensu priuent. *Græcè est,* ὡς ἤδη νεκροῦν*, quasi dicas, vt iam mortificent : hoc enim frigida vehementer in membris efficiunt,* ἐκνεκροῦν. *vt emoriantur, sensuq; priuentur. In summa nihil aliud est* ἐκνεκροῦν*, quàm vita & sensu priuare.*

De particularium simplicium medicamentorum facultatibus. Cap. III.

Abrotonum.

ABrotonum & calefacit & siccat in tertio abscessu, discũtiendi incidendique facultate præditum, modicè verò astringit, totique corpori cum oleo infricatum, rigores circuitu remeantes persanat, stomacho minùs amicum est. crematũ maiores in siccando vires acquirit, quàm quod ignem non est expertum. Capillorum defluuia (quas Alopecias vocant) cum tenui quodam oleo inunctum explet.

Agallochum.

AGALLOCHVM lignum est Indicum Thuiæ ligno similæ, odoratum. Mansum animæ suauitatem commendat. Item in suffitum adhibetur. Radix eius pota drachmæ pondere, flaccidum ex superflua humiditate stomachum resolutúmque confirmat. Adhæc iocinorosis, dysentericis, pleuriticísque opitulatur.

Agaricum.

AGARICVM radix est, in arboris trunco prognata, corpore fungoso, quæ ex aëria terrestrique substantia coaluerit. vis eius est discutere, & crassos humores incidere. Viscerum maximè obstructionibus purgando medetur.

Ageraton.

AGERATON vim habet discutiendi, & leniter etiam inflammationem quodammodò arcet.

Agnus, qui vitex dicitur.

VITEX qui Græcè agnus vel lygos appellatur, in tertio ordine tum calefacit, tum siccat, substantia tenuis est, eoque flatus abolet, castitati conseruandæ facere creditur, nõ modò commanducatus potúsq;, verùm etiam in cubitum substratus. Semen ipsius etiam iocinoris & lienis infarctus liberat epotum. Frixum autem minus est flatulentum, & facilè in membra distribuitur.

Agrestis, gramen.

GRAMEN Parnasi admodum vtile est. Siccat, & modicè refrigerat: tenuiúmque partium & subacerbum existit: eoque cruenta vulnera glutinat: Decoctum eius calculos confringit.

Anchusæ quatuor.

QVATVOR sunt anchusæ, non eiusdem omnes facultatis. Nam Onocleæ appellatæ radix astringendi vim habet, & quiddam subamarum, ad lienis renúmq; dolores efficax, cataplasmatis autem modo cum polentis applicata erysipelatis succurrit: folia minus radice refrigerant desiccántque, hinc ad alui profluuium bibuntur. Quæ dicitur Lycopsis, astringens quodammodò efficacius, similiter erysipelatis cōuenit. Onochelos verò seu Alcibiadios nuncupata medicatior quodammodò, viperarum morsibus succurrit forma cataplasmatis adhibita, alligata & comesta. Quarta omnibus aliis breuior, sine nomine propemodùm, maiore quàm Alcibiadios, amaritudine donata: latis alui lumbricis instar acetabuli pota benefacit.

Onoclea.

Lycopsis.

Onochelos & Alcibiadios.

Adarce.

ADARCE veluti spuma quædam est aquæ salsæ in cremiis & arundinibus concreta, tantum verò acrimoniæ habet & caloris, vt extrinsecus cum aliis imposita ferè vrat: intrò eam assumere nulli licet.

Adiantum.

ADIANTVM siccat, extenuat, & modicè discutit, calore ac frigiditate medium quodammodò est: Alopeciis igitur medetur, tumores discutit, calculos potu confringit, è pulmone reiectiones desiccat, alui profluuium sistit.

Aizoon, semperuiuum.

SEMPERVIVVM duplex, refrigerat quidem ex tertio abscessu, desiccat autem astringítque mediocriter. Hac ratione igitur valet erysipelatis, & ad herpetas inflammationésque ex fluxione concitatas conuenit.

Aetonychon.

De Aetonycho in capite de lapidibus pertractabitur.

Athera.

ATHERA pulticula est sorbilis è zea molita, aut è frumento confecta, infantibus accommodatur. Item cataplasmatis vice illinitur.

Aegilops

Aegilops.

AEGILOPS discutiendi facultate prædita est, vnde etiã indurescentibus inflammationibus & ægilopi, quæ oculorum fistula est, opitulatur.

Aegiros, populus nigra.

POPVLVS nigra [m] in primo ordine calefacit, modicè siccat, & tenuis est substantiæ, cuius folia cum aceto cataplasmatis instar applicata, podagricos dolores sopiunt. Quæ verò ex ea distillat resina, floribus calidior miscetur acopis, & malagmatis. fructus cum aceto potus comitiales auxiliatur.

Aedæon, hoc est pudendum masculi cerui.

PVDENDVM cerui masculi siccatum tritúmque ex vino potum, viperarum morsibus subuenit: miscetur autem compositis remediis.

Aethale, fuligo.

AETHALE & lygnys in litera L, exponetur.

Aethiopis.

AETHIOPIS similia verbasco habet folia, radicis decoctum potu datur ischiadicis, pleuriticis & sanguinem reiicientibus, & arteriæ asperitates cum melle lenit.

Aima, sanguis.

Sãguis suillus. *Columbinus.* *Noctuæ sanguis,* *Vespertilionis,* *Ranarum,* *Chamæleõ.* *Ricin.* *Capræ,* *Gallinæ,* *Agni,* *Hœdi,* *Vrsi, &c.*

SANGVIS frigidus nullus est, verùm suillus humidus est, & minus calet, humano maximè temperamento similis. Columbarum vero, palumbi & turturis, temperatus quodammodò, oculorum liuores ex ictu, Hyposphagmata dicunt, medicatur, si calidus instilletur. Item crassiori cerebri membranæ infusus, in his quorum calua perforata est, inflammationem arcet. Noctuæ sanguis cum vino aut aqua potus, spirandi difficultatem adiuuat. Vespertilionum, virginum mamillas tuetur, & pilorum incrementa illitum prohibere dicunt. Similiter sanguis ranarum, chamæleontis, & ricinorum qui in canibus hærentes inueniuntur, sanguis facit. Galenus autem hæc facto rei experimento falsa esse pronuntiat. Caprarum verò siccitatis nomine aquas cutem subeuntes cum melle potus iuuat, renúmque calculos conterit. Gallinarum cohortalium sanguis è cerebri membrana profluuia coërcet. Agninus comitialibus prodest: hœdinus nuper coagulatus circa heminæ dimidium cum pari aceto cõtra cruentas pectoris excreationes bibitur. Vrsorum, syluestrium caprarum, hircorum, & taurorum, abscessus maturare fertur.

ſertur. Terreſtris crocodili, oculorum claritatem efficit. Equarum quæ ſunt expertæ admiſſuram, remediis exedentibus, σηπτικὰ Græci vocant, admiſcetur. Antidotum ex ſanguinibus quod in letalia medicamenta efficax eſt, anatis, hœdi, & anſeris, ſanguinem recipit.

Aera, lolium.

LOLIVM calore & ſiccitate ad tertium ferè ordinem pertingit, iridi facultate ſimile.

Acacalis.

ACACALIS fruticis, in Ægypto naſcẽtis fructus eſt, cuius dilutum collyriis claritati oculorũ efficacibus miſcetur.

Acacia.

ACACIA tertij quidem deſiccantium ordinis eſt, primi verò refrigerantium: at ſi elota fuerit, ſecundi. Eſt autem acerba & terreſtris.

Acalyphe, vrtica.

VRTICAE & fructus & folia tenuem habent ſubſtantiam, citráque roſionem ſiccant, tumores diſcutiunt, abſtergunt, ventrem ſubducunt, mediocriter flatulenta, quare etiã ad venerem incitant.

Acanthus.

ACANTHVM alij à nigro colore foliorum melamphyllon appellant, alij pęderoten, vis eius eſt diſcutere & ſiccare.

Acanthium.

ACANTHIVM tenui calidáque natura præditum, conuulſis auxiliatur.

Acantha leuce, ſpina alba.

SPINA alba radicem ſiccantem & modicè aſtringentem obtinet, eóque & ſtomachicis, & ſanguinem expuentibus, dentiúmque doloribus ſuccurrit: ſemen tenue calidúmque eſt, qua vi conuulſioni quoque medetur.

Acantha, id eſt, ſpina Aegyptia, vel Arabica.

SPINA Ægyptia, ſecundũ alios Arabica, aſtringit ſiccátq; impenſè, vnde & ſanguinem, & alias defluxiones retinet.

Acinos.

ACINOS ocymo ſimilis, mediocres aſtringendi vires habet, ideoq; aluum & menſeis pota ſiſtit: applicata verò panos & ſacros ignes perſanat.

Aconitum.

ACONITVM, quod quidem Pardalianches dicitur, exedentem

Pardalianches.

dentem letalémq; vim habet, quam ob causam intrò nõ assumitur: extrinsecus tamen in carnibus quas exedi oporteat, vti licet. quod verò à lupis Lycoctonon dicitur, similes priori vires sortitum, priuatim lupos, vt illud [n] pantheras, enecat.

Lycoctonũ.

Acoron.

ACORON in tertio abscessu calefacit & desiccat, radice ipsius ad ciendam vrinam, lienísque scirrhum vtimur: cæterùm membranæ oculorum, ob cornu similitudinem cerato idis dictæ, crassitiem extenuat.

Acrides, locustæ.

LOCVSTAE vrinæ angustiis præsertímque mulierum, odoris suffitu prosunt. At quæ alis caret, contra scorpionis morsus cum vino salutariter bibitur.

Acte, hoc est, sambucus, & chamæacte, id est, ebulus.

SAMBVCVS, & ebulus qui chamæacte dicitur, quasi humilis sambucus, vterque desiccandi facultatem obtinet; modicè discutit & conglutinat: potus autem & manducatus, aquam per aluum educit.

Als, sal.

SAL quilibet vim habet vehementer siccam & astringentem: vnde quicquid in corporibus humidum est, id omne depascit, reliquum astrictione leuiter contrahit, qua ratione ad condimenta omnia adhibetur, putredinémque arcet: crematus verò sal magis discutit.

Althæa.

Ebiscus seu Hibiscus.

ALTHAEA seu ebiscus species est maluæ syluestris, vis eius discutit, laxat, inflammationem abigit, lenit, & phymata concoquit: radix autem & semen reliqua sanè intensa habet, verùm exterit etiam vitiligines abstergítque. præcipuè autem semen calculos quoque confringit.

Alimon.

ALIMON dissimilarium partium est, salsum gustu, & leuiter astringens, maxima ipsius pars calore temperata cum humiditate insuperabili est, lactis itaque & seminis vbertatem conciliat.

Alcæa.

ALCAEA syluestris maluæ & hæc genus est, in vino pota intestinorum torminibus & erosionibus medetur, multò magis ipsius radix.

Alcyonium

Alcyonium.

ALCYONII genera omnia quidem abstergunt, discutiúntq;, acri qualitate prædita, sed milesium (est autem° vermiculum purpureúmq;) cæteris præstat: quare combustum, pilorum defluuia, quæ Alopeciæ dicuntur, impetigines, vitiliginésque abstergit. Porrò, quòd in superficie læuorem habet & vehementer acre est, non modò abstergit, verùm etiam excoriat. Postremò, quod lanis succidis respondet, omnium est imbecillimum.

Alcyonij genera.

Alme, quæ muria dicitur.

MVRIA nulli alteri mixta substantiæ, similes habet sali vires, sed imbecilliores aqua contemperata: at salsorum piscium oliuarúmque colymbadum muria valentiùs abster git, contra intestinorum tormina & coxendicum dolores clystere iniicitur.

Muria simplex.

Aloe.

ALOE calefacit in primo, siccat in tertio ordine, stomacho etiam amica est, abstergit dissipátque, aluum subducit: lota verò minùs detergit, sed stomacho gratior est, inflammationem prohibet, & vlceribus cicatricem inducit, præsertim sedem & naturalia infestantibus.

Aloe lota.

Alos Anthos, id est, salis flos.

FLOS salis liquidum est medicamentum sale concremato tenuius, acre, & abundè discutiens.

Alos achne, id est, salis spuma.

SALIS spuma lanugo salis spumosa est, tenuior quidem illo, magísque discutiens, sed minùs contrahit.

Alsine, auricula muris.

ALSINE, quam alij muris auriculam vocant, vim habet helxinæ similem quæ refrigerat humectátque, quapropter ad feruentes inflammationes conuenit.

Alypon.

ALYPI semen bilem atram per inferiora purgat pari epithymo mensura sumptum cum sale & aceto: veruntamen intestina leuiter exulcerat.

Alysson.

ALYSSON quòd à cane rabido morsos iuuet, sic appellatum est, cæterùm siccatoria, discussoria, abstersoriaque vi præditum, renum meatus aperit, ephelidem, quæ aspera discolórque cutis est, exterit.

Alopex, vulpes.

VVLPES viua aut mortua, tota in oleo decocta, discutiendi vim oleo conciliat, adeò vt humores altè fixos in cutem extrahat, hinc articularij in solio eo repleto diutius immorati, incipientem quidem affectum finierunt, inueteratum verò moderatiorem reddidere.

Amaracus.

AMARACVS tertio in ordine calefacit, secũdo desiccat.

Amarantus.

AMARANTVS extenuat, incidit, menseis cum vino potus educit, sanguinis grumos dissoluit cum mulso, omneísq; fluxiones desiccat, stomacho inimicus.

Ambrosia.

AMBROSIA cataplasmatis modo imposita vim habet astringendi repellendíque.

Ami.

AMI ad tertium calefacientium siccantiúmque ordinem refertur, tenue, discutiens, & vrinæ mouendæ efficax, semen ipsius longè vtilissimum est.

Amiantum.

AMIANTVM in Cypro nascitur alumini scisso simile, quod in ignem coniectum accenditur quidem inflammatúrque, sed non comburitur. vtuntur eo nonnulli in desiccantibus psilothris.

Ammos, arena.

ARENA littorum maris affatim desiccat, feruefacta Sole aquas subter cutem exhaurit, corporibus hydropicorum in ea coopertis: torrefacta autem ad sicca fomenta in salis, & milij vicem adhibetur.

Ammoniacum, thymiama, quod Latinis ammoniacum suffimen, & ammoniaci gutta dicitur.

AMMONIACVM thymiama liquor est tanta molliendi virtute præditus, vt scirrhos & tophos discutiat.

Amurca.

AMVRCA secundi calefacientium siccantiúmque ordinis est, eiúsque intensi, hac etenim ratione vlcera in siccis quidem corporibus curat: in aliis autem intendit, irritátque.

Ampeloprasum, agreste porrum.

AMPELOPRASVM, seu porrum syluestre acerrimum est, calidissimúmque in summo ordine: quamobrem etiam exulcerat,

exulcerat, incidítque, viſcerum meatus recludit, ſtomacho inimicum.

Ampelos agria, vitis ſylueſtris.

VITIS ſylueſtris racemi & germina ipſa abſtergendi facultate pollent, item nonnihil aſtringens obtinent.

Ampelos hemeros, vitis ſatiua.

VITIS ſatiuæ facultas reſpondet ſylueſtri, ſed imbecillior eſt.

Ampelos leuce, vitis alba, quæ & bryonia dicitur.

VITIS albæ, quam & bryoniam & pſilothron appellant, germina ſanè ceu ſtomacho grata eduntur, vrinęque cienda ſunt: radix abſtergit, tenuis natura & mediocriter calida, vndè fit vt lienes etiam potu conſumat, extrinſecus autem cum ficis applicata ſcabiei & lepræ medetur.

Ampelos melæna, vitis nigra.

VITIS nigra, quæ & ipſa bryonia nuncupatur, ſuperiori conſimilis eſt, niſi quòd inefficacior.

Amygdala.

AMYGDALA quę quidem amara ſunt, extenuant, viſcoſos craſſóſque humores altiùs hærentes euellunt, tum cutis vitia abſtergunt: arbor eandem vim repræſentat. dulcia verò amygdala moderato calore donata ſunt.

Amylon.

AMYLON ex puro tritico aqua ſub caniculæ æſtu macerato conficitur, quæ (aquam dico) quinquies in die mutatur: quum autem tenerrimum euaſerit, P colo traiecta aqua quã ſuperfuderis, furfures ſecernere ſiccaréque ad ſolem oportet protinus antequàm aceſcat. Cæterùm vis eius eſt refrigerare mediocriter, & ſiccare, & acria lenire.

Amomum.

AMOMVM acoro virtute, reſpondet, ſed hoc quidem ſiccat magis: illud autem expeditiùs concoquit.

Anagallis.

ANAGALLIS vtraque vim habet abundè abſtergentem, ſubcalidam quoq; nonnullam & attractricem, vt etiam aculeos euellat: item ſuccus ipſius naribus inſtillatus caput purgat.

Anagyrus.

ANAGYRVS frutex eſt grauis odoris, acríſque, calefacit & diſcutit, ſemen tenuius, & vomitui ciendo eſt.

Andrachne, portulaca.

PORTVLACA tertio quidem abſceſſu refrigerat, ſecundo autem humectat, qua de re etiam cauſone laborantes ventriculo impoſita, iuuat, & fluxiones repellit, lentore ſuo dentium ſtuporem ex acidis contractum corrigit: ob aſtrictionem verò, & inteſtinorum tormina & ſanguinis profluuia coërcet.

Androſemon.

ANDROSEMI duplex genus eſt, alterum aſcyrrhon vel aſcyrrhoides nominatur ſpecie hyperici, alterum dionyſias, ſemen ipſorum purgat, folia autem magis deſiccant.

Androſarces.

ANDROSARCES amara acriſque herba eſt, vis eius eſt diſcutere & deſiccare, potu tum ipſa, tum ſemen ipſius vrinam promouet.

Anemonae.

ANEMONAE omnes vim habent acrem abſterſoriámque item extrahendi, & oris vaſorum recludendis idoneam, qua piruitam illiciunt, lepras tollunt appoſitu, & lac in mammas ſuggerunt.

Anethum.

ANETHVM calefacit in ſecundo ordine intenſo, ſiccat paulò remiſſius, quod in oleo excoctum diſcutit, dolorem ſopit, ſomnum conciliat, & crudos tumores maturat, vſtum tertij calefacientium ſiccantiúmque ordinis efficitur, ex humiditate nimia flaccidis vlceribus applicatum confert: viride autem humidius minúſque calidum eſt, & concoquit.

Anthyllis.

ANTHYLLIS duplex quidem eſt, ſed vtraque vlcera perſiccat, quæ chamæpityi reſpondet, tenuior eſt, quare etiam comitialibus competit, cæterùm efficacius eadem abſtergit.

Aniſum.

ANISI ſemen acrius eſt, in tertio abſceſſu calefaciens, ſiccánſque: hinc vtique & vrinam mouet, & flatus diſcutit.

Antirrhinon, vel anarrhinon.

ANTIRRHINON ſiue anarrhinon perſimilem inguinariæ vim obtinet, ſed minus efficacem, atque ex illo hoc quoque cognoſces.

Anonis, vel ononis.

ANONIS siue ononis calida facultate est, præsertímque eius radix, cuius succus cum vino potus vrinam ducit, calculos conterit, crustas rumpit & dentes mitigat.

Aparine.

APARINE, quam alij philantropon, alij omphacocarpon appellãt, modicè abstergit & desiccat, item tenue quippiam in se continet.

Apios, pirus.

APIOS temperatura inæqualis est, terrestre aliud sortita, aliud aquosum, ob quod manducata stomachum iuuat sitímque arcet, admota verò forma cataplasmatis, siccat refrigerátque mediocriter.

Apocynon, aut cynocrambe, canina braßica.

APOCYNON aut cynocrambe, dicitur autem & cynomoron quòd celerrimè canes enecet, eadémque vi maleficium & letalis homini est, fœdi admodùm odoris, & calida citra siccitatem, vndè etiam discutiendi facultatem applicata repræsentat.

Apochyma.

APOCHYMA pix est vetus quæ à nauigiis deraditur, tumores diffundit, siccat & discutit.

Arachne, araneus.

ARANEVS cum emplastro subactus, impositúsque fronti, & temporibus, tertianarum febrium circuitus finit, vt Dioscorides memoriæ mandauit: tela ipsius applicata sanguinis fluores sistit, & vlcera in summa cute ab inflammationibus tuetur.

Argemone.

ARGEMONAE facultas est abstergere simul & discutere.

Arisarum.

ARISARVM multò breuius est aro, actiúsque, radicem oliuæ magnitudine obtinet.

Aristolochia, malum terræ.

ARISTOLOCHIA omnis calida, tenuis, abstergens, amara, & subacris, ad medicinas vtilissima. At Rotunda, tenuior, & in omnibus efficacior est. Clematitis hoc est sarmentacea, odorata quidem, sed imbecillior. Longa verò præter alia, media harum est, sed non minus calida, quàm rotunda.

Arceuthos, Iuniperus.

IVNIPERVS calefacit & ſiccat in tertio ordine : fructus autem calefacit quidem ſimiliter, ſed in primo gradu ſiccat.

Arction.

Perſonata. ARCTION, proſopites, folia habet cucurbitæ ſimilia, maiora autem & duriora, diſcutit quidem, ſiccat, & aſtringit, quapropter & folia ipſius vetuſta vlcera perſanant.

Arction.

ARCTION verbaſco ſimile eſt, radicem habet teneram, candidam, & dulcem, vis eius eſt tenuis, ſiccans, & mediocriter aſtringens.

Armeniacum.

ARMENIACVM, vim habet abſterſoriam ſimul cum modica acrimonia & minore aſtrictione : hinc etiam ocularìis medicinis miſcetur, & augendis palpebrarum pilis vſum habet.

Arnabo.

ARNABO odoramentis adnumeratur, ob quod vnguentis potiſſimùm expetitur, calida ſiccáque potentia præditum in tertio ordine, caſſiæ & carpeſio ſimile, vnde Poſidonius vbi cinamomi copia non datur, hoc vtendum eſſe cenſet.

Arnabo cinamomo ſubſtitutũ.

Arnogloſſum, plantago.

PLANTAGO refrigerat pariter & deſiccat in abſceſſu ſecundo, temperata ex aquea & terreſtri ſubſtantia, cui etiam aſtrictionis nonnihil adſit, quare ad maligna vlcera, fluxiones, putredinéſque, ꝗ temperamenti moderatione accommodata eſt, ſanguinis quoq; profluuia cohibet & plurimis congruit: etenim ſiccitatis quæ nequaquàm rodit compos eſt, & frigiditatis quæ nondum ſtuporem inducit.

Plantago plurimis vtilis.

Aron.

ARON calore & ſiccitate primi eſt ordinis, ex terreſtri calida & abſterſoria ſubſtantia & hoc generatum, radices ipſius calidiores ſunt, dracunculus autem efficacior.

Dracontiũ.

Arſenicum, auripigmentum.

ARSENICI vis eſt cauſtica, vtuntur eo & in pilis abolendis, quod ſi diutius adhęſerit, etiam cutem ipſam attingit, vſtum verò tenuius redditur.

Artemiſiæ.

ARTEMISIA vtraq; ſecundo in ordine calefacit, ſiccat in primo, tenui ſubſtantia prædita, eóque renum calculos commi

comminuit, & vteri fomentis accommodatur.

Artos, panis.

PANIS illitus magis diſcutit quàm triticum, ceu & ſalis & fermenti particeps. Nam ad extrahendum ea quæ altè hærent, fermentum idoneum eſt.

Fermentũ.

Aſarum.

ASARVM ſimilem acoro virtutem habet, ſed magis intenſam.

Asbole, fuligo pictorum.

FVLIGO qua pictores vtuntur, ex vitrariis officinis ſumitur, vim habet diſcutientem, adeóque acrem, vt & vrat, & exedat, [r] cæterùm fracta cum roſaceo cerato ad cicatricem perducit.

Aſcalabotes, ſtellio tranſmarinus.

ASCALABOTES animal ad reliqua ſanè inutile eſt, ſed ſcorpionum ictibus impoſitum opitulari ipſum tradunt: expetitur etiam naturalia intendentibus medicinis.

Aſclepias.

ASCLEPIAS calida, ſicca, & tenuis ſubſtantiæ, torſionibus cum vino pota competit, venenatorum autem morſibus & maleficis mammarum muliebriúmque locorum vitiis applicatur.

Aſcyrrhon.

ASCYRRHON in androſæmo expoſitum eſt.

Aſpalathus.

ASPALATHVS diſſimili conſtat virtute, acri & aſtringente, & ob vtranque ſiccat, idcirco & putredini, & fluxionibus vtilis eſt.

Aſparagus.

ASPARAGVS petræus, aut myacanthinus abſtergit vtique, ſed calore, & frigiditate medius eſt: renes & iecur obſtructa recludit, præſertímque radices & ſemen. Item dentium doloribus medetur.

Aſplenon.

ASPLENON tenue quidem eſt virtute, non tamen calidum, hac vtique ratione, & calculos confringit, & lienes conſumit.

Aſtaphis, vua paſſa.

ASTAPHIS domeſtica ſanè concoquit ſimul & aſtringit, & leuiter diſcutit: ſylueſtris autem acris adeò eſt, vt

pituitam per os educat, & vehementer abstergat.

Aster atticus, siue inguinalis herba.

Bubonium siue inguinalis.

ASTER atticus, quam alij herbam inguinalem vocant, ob hoc ipsum quòd non tantum emplastri modo imposita, verùm adalligata etiam bubonibus prodesse creditur, mixtæ est virtutis, discutientis, & refrigeratoriæ.

Astragalus.

ASTRAGALVS frutex est exiguus, cuius radices astringunt, ipse non ignauiter desiccat: vlcera itaque vetusta ad cicatricem perducit, & aluum fluentem radix in vino pota sistit: plurimus in Phæneo Arcadiæ nascitur.

Asphaltus, bitumen.

BITVMEN siccat, calefacitque in ordine secundo: quare vlcera cruenta glutinat.

Asphodelus, hastula regia.

ASPHODELI radix vim habet detergentem discutientémque: concrematæ autem ipsius cinis calidior, siccior, & tenuior euadit, quò fit vt alopeciis medeatur.

Atractylis.

ATRACTYLIS seu cnicum syluestre ex spinosorum genere habetur, vi siccante, & mediocriter calida.

Atriplex.

ATRIPLEX humectat sanè in secundo, refrigerat in primo ordine, qua de causa etiam ventrem celeriter permeat: semen ipsius vi pollet abstersoria, vndè ictericis ex iocinoris obstructione accommodatum est.

Aphace.

APHACE lenticulæ modo astringit, sed manducata ægriùs concoquitur, valentiùs siccat, mediocriter calefaciens.

Aphronitrum.

APHRONITRI vis est discutere & abstergere, vt non solum sordida exterat, sed etiam pruritui, quippe saniem dissipat, medeatur, potum verò stomacho nocet.

Aphros, spuma nitri.

SPVMA nitri proximam nitro facultatem obtinet, sed tenuior substantia, ob quod & læuis, farinæ modo existit.

Achras, pirum agreste.

PIRVM agreste eandem piro domestico virtutem habet, sed magis intensam, quapropter magnis vulneribus glutinandis est.

Absin

Absinthium.

ABSINTHIVM calidum primo abſceſſu eſt, ſiccum tertio, aſtringenti, amara, & acri ſimul donatum qualitate, qua bilioſos in ventriculo humores per aluum & vrinas inanit: quibus autem pituita redundat, hos propter aſtrictionem nihil iuuat. ſuccus ipſius, herba multo calidior eſt.

INCIPIENTIA A LITERA B.

Balanus myrepſica, glans vnguentaria.

QVOD intra vnguentariam glandem veluti carnoſum eſt, abſtergendi incidendíque cum aſtrictione vim habet, eámque ob cauſam drachmæ vnius pondere cum mulſa pota, facilè vomitiones ciet, & inferiorem ventrem ſubducit, cum poſca verò ad viſcerum obſtructiones conuenit: item cutis vitia cum aceto perunctum abſtergit. Cortex verò ipſius valdè aſtringit.

Baccharis.

BACCHARIS odorata eſt herba ſimilis cinamomo, coronaria & acris: huius radicis decoctum meatus obſtructos aperit, vrinam & menſeis citat, folia ipſius quùm ſint aſtringentia, fluxionibus opitulantur.

Balauſtium.

BALAVSTIVM, ſylueſtris punicæ flos eſt, validè aſtringens, ſicca & frigida facultate præditum: itaque ſummæ cutis vlcera ad cicatricem perducit, & fluxiones cohibet.

Balſamum.

BALSAMI, quod veluti lignum eſt, ſiccat & calefacit in ſecundo ordine, ſubtilémque habet ſubſtantiam, liquor autem multò tenuior eſt, fructus proximè hunc virtute accedit, ſed minùs tenuis eſt.

Ballote, marrubium nigrum.

BALLOTE quod alij marrubium nigrum dicunt, acris eſt & abſterſoriæ facultatis, impoſitum cum ſale rabidi canis morſibus medetur.

Batus, rubus.

BATI fruticoſum, abundè aſtringit & ſiccat, qua de cauſa & vulnera committit, & defluxiones ſiſtit, radix autē præter aſtrictionem, non parum etiam ſubtilis eſt, vndè renum calculos confringere eſt idonea. fructus ſi maturus eſt, magis calefacit, ſimúlque mediocriter aſtringit, ac ideo cibo

idoneus est, immaturus autem & acerbus est & validè siccat, præsertim retorridus. Eadem etiam flos efficit.

Batrachion, ranunculus herba.

RANVNCVLI quatuor sunt genera, omnia excellenter calida, sicca, acria, vrentia, adeò vt vlcus cum dolore excitent: quibus si modicè vtaris, cutis vitia tantùm exterunt. radix autem arida sternutamentis ciendis est medicamentum.

Batrachi, ranæ.

RANAE aduersus virulentorum morsus in iusculo eduntur. Crematarum ranarum cinis maximè siccans redditus, sanguinis eruptiones sistit & alopeciis cum pice liquida medetur.

Bdellium.

BDELLIVM tum Scythicum tum Arabicum scirrhos emollit, præsertímque recentes: Arabicum verò vrinæ ciendæ est, calculos comminuit, & cruda concoquit.

Betonica.

BETONICA herba est ramulis exilibus pulegio similibus sed tenuioribus, & propemodùm si gustes, nullam qualitatem referentibus. Nascitur potissimùm locis petrosis, qua & in renum medicinis vtuntur. Est autem apud Romanos alia quędam betonica dicta, quam Dioscorides nominat cestron, alij verò psychotrophon, eò quòd frigidis locis gaudeat. nihil simile cum prædicta habet, præter actionem. at vltrà quòd vrinam ciet, etiam aliis multis benefacit, potissimúmque radix ipsius, cum hydromelite pota vomitionem mouet, folia autem aluum subducunt.

Bechium, tußilago.

TVSSILAGO, quæ Græcis bechion siue bechicon inde dicitur, quòd tusses & recta ceruice spirantes, suffitu iuuet, constat ex calida aquosáque substantia.

Blitum.

BLITVM esculentum olus est, humidum frigidúmque in abscessu secundo.

Bulbus.

BVLBVS esculentus amari simul & astringentis modicè compositus est, siccat glutinátque vulnera, & abstergit. Qui autem vomitum cit, calidiorem quàm alter repræsentat.

Bulbus vomitorius.

Botrys.

BOTRYS, quam alij ambrosiam, alij artemisiam dicunt, plan

planta est insigniter odorata: hæc cum vino pota, subrecta ceruice spirantibus quos orthopnoicos appellant, succurrit.

Bubonium, inguinalis herba.

BVBONIVM in attico astere dictum est.

Buglossum, lingua bubula.

BVGLOSSVM humidum calidúmque temperamento est, eámque ob causam vino iniectum lætitiam animi conciliare dicitur.

Bunium.

BVNIVM, quod alij arction appellant, calidum est, vrinæ & mensibus educendis accommodatum, huic respondet & pseudobunium.

Buprestis.

BVPRESTIS animalculum est cantharidi simile: reponitur itaque sicut & illa.

Butyrum.

BVTYRVM concoquit, & modicè discutit, in teneris corporibus. bubones igitur & parotides iuuat, gingiuas extenuat, & præsertim in infantibus dentientibus, item humores in pectore fixos, linctum concoquit.

Buphthalmon.

BVPHTHALMON similem habet chamæmelo florem, sed multò maiorem acriorémque, ideò & discutiẽtem, adeò vt cerato mixtum duritias remolliat.

Brathy, herba Sabina.

SABINA, cupresso similis calefacit siccátq; in tertio ordine, tenuissimáque est, extenuat & discutit pota, tum in putredines cupresso similiter efficax est.

Britannica.

BRITANNICA astringit & conglutinat, syluestri lapatho specie similis, succus ipsius putredines os infestantes persanat.

Bromus, auena.

AVENA similem hordeo obtinet facultatem, siccat autem & modicè citra corrosionem discutit. iam & nonnullius astrictionis compos est, vnde & alui profluuiis subuenit.

Bryon thalaßion, muscus marinus.

MVSCVS marinus, refrigerat simul & astringit, eoque feruentes inflammationes cataplasmate admotus, iuuat.

Bryon, muſcus.

BRYON, quod alij ſplanchnon dicunt, in quercubus & populis albis, piceíſque inuenitur, diſcutiendi ſimul & molliendi vim moderatam obtinet, potiſſimùm quod cedris adhæret.

Bryonia.

BRYONIA dicta eſt vitis alba.

INITIVM LITERÆ Γ.

Gala, lac.

LAC omne tribus conſtat ſubſtantiis, caſeoſa, ſeroſa, & pingui, quam copioſiſſimam bubulum obtinet, vnde etiam butyrum efficitur. Serum ipſius vim habet abſtergendi, vndè & aluum ſubducit, ſi ipſum per decoctionem ſecernas. id verò quod caſeum refert & craſſum eſt, magis obſtruit, atque ideo acrimoniam obtundit. coctum verò lac aut marinis calculis ignitis in ipſum iniectis, aut alio quodam modo, præſens fit remedium dyſenteriæ, & acrium in ventrem defluxionum. Cæterùm lac totum ad acres oculorum fluores, aliáſque acrimonias conducit. At temperatiſſimum lac, muliebre eſt, mox caprillum, hinc aſininum, ouillúmque, poſtremò vaccinum.

Lac coctũ.

Gale, muſtela.

MVSTELAE concrematæ cinis abundè diſcutit: ex aceto igitur illitus podagricos, & articularios dolores iuuat: inarefacta autẽ inueterataq́; muſtela comitialibus auxiliatur.

Galion.

GALION à coagulando lacte dictum eſt, aparinæ ſimile, ſiccandi vim, mediocrémque acrimoniam habet: flos eius ad ſanguinis eruptiones & ambuſta congruit.

Galopſis, vel galiopſis.

GALOPSIS, quam alij galibdolon appellant, vrticæ ſimilis herba eſt, læuior autem, & fœdi odoris, ſcirrhoſos tumores diſſipat & emollit: item ad vlcera ſerpentia facit in cataplaſmate impoſita.

Garum.

GARVM calefacit exiccátque efficaciter, ac ideo aduerſus vlcera putrida extrinſecus eo vtuntur, prætereà contra inteſtinorum tormina & coxendicis dolores ex partibus inferioribus iniiciunt.

Gentiana.

GENTIANAE radix efficax admodùm eſt extenuare, perpurgare, abſtergere, & meatus infarctos aperire.

Geranium.

GERANIVM id quod foliis reſpondet anemonæ, radicem habet eſculentam, quæ cum vino drachmæ modo pota vteri inflationes diſſoluit. altera geranij ſpecies ad medicinam inutilis eſt.

Ge, terra.

OMNIS terra deſiccat, quæ verò alterius ſubſtantiæ expers eſt, etiam ſine morſu id facit. at ſi ignea quædam ipſi qualitas admixta ſit lotione hanc quoque deponit. Inter cultas igitur terras quælibet pinguis omnium particularum quæ ſiccari poſtulant curationi accommodata eſt. Aegyptio igitur luto vtuntur contra aquas cutem ſubeuntes, & lienoſos affectus, item ad fungoſos laxóſque tumores euidenter proficit. Ex terris medicatis lemnium minium, quæ ſphragis dicitur, ſiccat pariter & aſtringit mediocriter, contra letalia medicamenta præſentis antidoti vires habet, vlceribus malignis cum aceto aut vino medetur, ſanguinis profuſionem quamlibet ſiſtit, & depaſcentem dyſenteriam inteſtino mulſa priùs, deinde muria per clyſterem eloto, coërcet. Minium rubricum vehementius quàm lemnium obſtruentibus quæ emplaſtica dicuntur, miſcetur medicinis, & pota lumbricos interimit, ſed multò lenior eſt Samia quàm Lemnia terra, ceu glutinans & viſcoſa, quare vtendum ea eſt in his quæ leniri oporteat. & ſanguinis reiectiones, quacunque ex parte fiant, compeſcit. Selenuſia & Chia maiore abſtergendi virtute pollent, ideoque mulieribus ad nitorem cutis & læuorem in facie vtilis eſt, vlceribus carnem & cicatricem inducit, præſertim ambuſtis. Cimolia mixtæ facultatis eſt, refrigerantis diſcutientíſque, ídque illota. lota verò magis refrigerat, & ambuſtis ex poſca medetur. Ampelitis (eſt autem ea quæ vitibus inungitur, quòd innaſcentes ipſis vermes enecet) ſiccat & * diſcutit egregiè citra eroſionem. Cretica, aëria eſt, & ſine roſione abſtergit. Erethrias euidenter aſtringit, cõcremata verò & elota ſine roſione deſiccat. præſtantior verò eſt cinerea. Pnigitis ſimiles cimoliæ vires repræſentat, ſed colore nigreſcit. Armenia, quam etiam bolum nominant, ſummè deſiccat, vnde dyſentericis, alui fluxionibus,

Terra Aegyptia. *Lemnia.* *Rubrica Sinopica.* *Samia terra.* *Selinuſia & Chia.* *Cimolia.* *Ampelitis.* *Cretica.* *Erethria.* *Pnigitis.* *Armenia.*

bus, ſputo cruento, tabi, ſpiritus difficultati ex humiditate, vlceribus humidis, & peſtilentialibus vitiis ſtrenuè opitulatur. Cæterùm cum vino tenui diluto bibitur: ſi febris adſit, cum aqua. Alana autem gleba, Armeniæ vim obtinet. ' Ochra vim habet diſcutiendi exedendique. reprimit igitur ſupercreſcentia vlcera, & caua cum cerato mixta replet.

Alana bolus.

Geras, ſenecta anguis.

SENECTA anguis affatim ſiccat: aceto igitur ſubſeruefacta, dentium doloribus medetur. Aſpidis exuuium cum melle tritum delitúmque, oculorum aciem maximè iuuat.

Aſpidis exuuium.

Ges entera, terræ inteſtina, ſeu vermes terreni.

LVMBRICI terræ detriti neruorum vulneribus impoſiti, repentè eueſtigio mirabile adferunt præſidium.

Gigarta, nuclei acinorum vuæ.

NVCLEI acinorum vuæ, deſiccant ordine ſecundo, refrigerant primò. cùm itaq; abundè ſint acerbi, omnibus alui vitiis fluidis conueniunt.

Gingidium.

GINGIDIVM colorem non adeò manifeſtum ſortitum eſt, cæterùm ſiccat in abſceſſu tertio, & aſtringit, qua de cauſa & ſtomacho vtile eſt.

Glaucium.

GLAVCIVM aſtringit, ſed ita vt etiam nonnihil guſtanti ſit ingratum, manifeſtè refrigerat, eaque vi eryſipelatis non tamen validis ſuccurrit.

Glaux.

GLAVX herba calida & humida temperamento eſt, vndè ad lac generandum efficax eſt.

Glechon, pulegium.

PVLEGIVM calefacit, & extenuat vehementer, vnde ſi cataplaſmate applicetur, ruborem excitat, & craſſos viſcoſoſque humores è thorace & pulmone emolitur.

Glœos, ſordes balneorum.

SORDES balneorum calefaciunt modicè, emolliunt, diſcutiunt, rhagadibus ani & condylomatis accommodatæ.

Glycyrrhiza, dulcis radicula.

GLYCYRRHIZA tepidi humidiq; temperamenti eſt, alicuius etiam aſtrictionis particeps, vnde & aſperitates leuigat, non arteriæ tantùm, ſed etiam veſicæ. ſcabiei medetur: eadem ſitim arcet.

Glycyſide

Glycyside, pæonia.

GLYCYSIDE quam alij pentameron, nonnulli pæoniam vocant, radicem habet acrem, & leuiter ſubamaram & ſiccantem, cui etiam aſtrictionis nonnihil ineſt: quapropter menſeis ciet, renes & iecur purgat, inſtar amygdalæ pota cum vino: at ſi hoc auſterum fuerit, alui quoque fluores coërcet: adalligata verò puero, morbum comitialem abigit.

Gnaphalium, centunculus.

CENTVNCVLVS dictus eſt gnaphalium, quòd foliis ipſius teneris loco tomenti, gnaphalon dicitur, vtamur. ſunt autem calida & modicè aſtringentia, atque hinc ad dyſenterias cum vino auſtero bibuntur.

Gongylis, rapum.

RAPI & radix & ſemen flatulenta & ſemini creando ſunt, venerémque excitant.

Gordylion.

GORDYLION alij ſeſeli appellant, calidum eſt, vrinæ & menſibus educendis habile, radix ipſius cum melle lincta, quæ in thorace hærent, educit.

Gyris, pollen farinaceus.

POLLEN virtute reſpondet amylo, ſed calidior eſt.

Gypſum.

GYPSVM vim habet ſiccantem opplentémque, propter quam ad ſanguinis eruptionem conuenit temperatum cum polline, candido oui liquore: vſtum vim opplendi non ſimiliter retinet, verùm magis ſiccat & repellit, præſertim cum poſca.

QVÆ A' Δ INCIPIVNT.

Dades, tedæ.

TEDAE acre quiddam habent, item vim concoquendi, & abſtergendi nonnullam, vnde aceto incoctę dentium doloribus ſi hoc aceto colluantur, ſuccurrunt: at ſi mel adiectum fuerit, pituitam per os educunt. mixtæ etiam eclegmatis faciles è thorace excreatus reddunt.

Damaſcena.

DAMASCENA, quum ad pruna ventum erit, exponam.

Damaſonium.

DAMASONIVM abſterſoriam quandam vim obtinet,

qua

qua calculos conterit, & quæ per aluum diffluunt, ad vrinas deriuat.

Daucus.

[u] DAVCVS, quod & staphylinus dicitur, duplex est, cuius radix flatulenta est, & venerem mouet. Syluestris dauci semen minimè flatus creat, sed vrinam & menseis citat, quémadmodùm & herba ipsa.

Daphne, laurus arbor.

LAVRI arboris folia siccant & calefaciunt insigniter, magis quoq; fructus: radicis cortex amarus & leuiter astringens calculos comminuit, & iocinorosis opitulatur cum vino odorato triobolari pondere potus.

Daphne herba, laurus alexandrina.

DAPHNE herba, quæ & Alexãdrina dicitur, calida, acris, & subamara est, idcirco menseis & vrinas commouet: laureola verò, quæ daphnoides Græcè nuncupatur, eiusdem facultatis est: tum chamædaphne, quasi dicas humilem laurum, quæ & ipsa commanducatur.

Daphnoides. *Chamædaphne.*

Derma, pellis.

PELLIS ouina recens detracta, calens adhuc iis qui flagris cæsi sunt circumposita, mirificè auxiliatur. At hippopotami pellis combusta, & cum aqua læuis imposita Phymata discutit. At viperæ pellis detrita impositaque, Alopeciis mirabiliter pilos reficit.

Pellis Hippopotami. *Viperæ.*

Dermata, hoc est, pelles seu coria veterum calceamentorum.

CORIA veterum calceamentorum crematorum cinerem reddunt siccatorium, vnde ex calceis pedum attritibus nondum inflammatis, ambustis, intertriginibus, & tuberculis medentur.

Dictamnon.

DICTAMNVM tenuius est virtute pulegio, cætera simile. quod autem vocatur pseudodictamnon imbecillius est.

Dionysias.

DIONYSIAS dicta est in androsæmo.

Diphryges.

DIPHRYGES mixtæ est facultatis: habet enim quippiam astringens, & mediocriter acre, ideoque malignis vlceribus præsens est remedium.

Dipsacos, quod labrum veneris dicitur.

DIPSACI spinæ radix in secundo ordine desiccat, non-nullam

nullam verò abstergendi vim simul obtinet.

Dorycnion.

DORYCNION simile temperamento est papaueri & mandragoræ, immodicè refrigerans: siquidem modicum, stuporem inducit: copiosius assumptum, interimit.

Dracuntium, dracunculus.

DRACVNCVLVS simile quiddam aro habet, sed eo acrius, amarius, calidius, tenuiúsque est. Item astrictionis nõnihil habet coniunctum. Radix ipsius pota viscera purgat, & peruicacium seu malignorum vlcerum excellentissimum est remedium, folia respondent: semen valentius est.

Dryopteris filicula.

FILICVLA dulcis, acris, & leuiter amara est: radix acerba est, cæterùm vim habet exedentem, qua & pilos abolet.

Drys, quercus.

QVERCVS & folia & fructus siccante & tepida vi pollent, quamobrem vulnera recentia glutinant, inflammationibus incipiẽtibus medẽtur: at quod sub glandis corio mẽbranosum, fructus carnem ambit, cùm valentius astringat, ad fluxum muliebrem, alióśque fluidos morbos exhibetur.

QVÆ AB E INCIPIVNT.

Ebenus.

EBENI ligni vis est excalfactoria, detersoria, & subtilis: vnde etiam caliginem oculorum abstergere creditur, aliísq; ocularíis miscetur medicinis.

Encephalos, cerebrum.

CEREBRVM leporis coctum detritum, comestúmq; infantium dentitionibus vtile esse fertur: nonnulli vero tremoribus succurrere manducatum, literis prodiderũt. At galli cerebrum cum vino potum ad venenatos morsus efficax esse Dioscorides pronuntiat, & sanguinis è cerebri membranis eruptionem cohibere. Cameli cerebrum Galeno autore siccum cum aceto potum, comitiales persanat. Idem facit mustelæ cerebrum. Hirundinum cum melle in oculorum suffusiones efficax est. Cerebrum ouillum similiter præparatum, infantium dentitionibus exactè opitulatur.

Leporis cerebrum. *Galli.* *Cameli.* *Hirũdinis.* *Ouis.*

Elæa, olea.

OLEAE ramusculi quantùm astringunt, tantùm etiam refrigerant: fructus qui exactè ematuruit, moderatè calidus

est,

eſt, immaturus maiorem tum aſtringendi, tum refrigerandi vim repræſentat.

Elæa, hoc eſt olea Aethiopica.

OLEAE Æthiopicæ lacryma ammoniaco tenui ſimilis, vires habet exterſorias: quare ad cicatrices, albugines, hebetudinéſque oculorum ea vtuntur, & ad dentium dolores, ſi cauis ipſorum iniiciatur, efficax eſt: nonnulli verò ſyluaticam eſſe hanc oleam aſſerunt.

Elæon, oleum.

OLEVM ex oliuis drupis dulce calidúmque mediocriter eſt, magis humectans: at quod ex immaturis oliuis exprimitur, Græci Omotribes appellant, tantæ aſtrictionis particeps eſt, quantæ etiam frigiditatis. Elotum verò oleum morſu ac roſione caret. vetus quantò diutius reſeruatum, tantò magis calefacit, diſcutítque, præſertim ſi iam inde ab initio tenue extiterit. iudicatur autem id, ſi purum ſit, pellucidum, ſi paucum magnam corporis partem inungat, & ex facili cutem penetret, combibatúrque. huiuſmodi nimirum eſt Sabinum: quod autem ex agreſti olea funditur, abſtergit ſimul & aſtringit, ſqualidiſſimúmque id eſt, pro oleorum ratione. ricininum verò æquales veteri vires obtinet: reliqua verò, nempe ſeſaminum, aut raphaninum, & quæ eius ſunt generis pro ſubſtantiis ex quibus conſtant, vires quoque diuerſas præ ſe ferunt.

Oleũ omotribes. *Lotum.* *Vetus.* *Olei tenuis dignotio.* *Olea reliqua.*

Elæomeli.

OLEVM in Syria ex trunco quodam arboris emanat craſſius melle & dulcius, quod inſtar duorum cyathorum potum cum aquæ hemina, crudos humores bilioſoſque ex aluo educit: qui verò id bibunt, torpeſcunt, quod extimeſcẽdum non eſt, ſed excitari ipſi debent.

Elaterium.

ELATERIVM ſuccus ſylueſtris cucumeris fructus appellatur, in ſecundo ordine calefaciens: quod menſeis prouocat, fœtus appoſitu propter ſummam amaritudinem necat, euacuationem etiam ex naribus cum lacte inſtillatum molitur: ab inferioribus partibus inditum, pituitam, nonnunquam etiam ſanguinem extrahit.

Elate, abies.

ABIES arbor calefacit ſiccátque vt nigra populus ſimiliter: de reſina ipſius in reſinarum ſermone agemus.

Elatine.

ELATINE herba est parietariæ similis, mediocri frigiditate & astrictione donata.

Elaphoboscus.

ELAPHOBOSCVS virtutis est calefactoriæ & siccæ in secundo abscessu, substantia tenuis.

Elelisphacus, saluia.

SALVIA euidenter calefacit & leuiter astringit.

Helenium, inula campana.

HELENIVM calidum est & siccum cum excrementitia humiditate, quare & eclegmatis temperatũ infarctos thoraci humores educit, ac ex eo in particulis ruborem excitant.

Eleoselinon, palustre apium.

ELEOSELINON in aquosis natũm locis idem potest quod hortense apium, licet maius ipso existat.

Ebur.

EBORIS ex vngue ramenta si obducantur, reduuiis prosunt: item ossium dentiúmq; ipsius quum sint siccæ facultatis & abstersoriæ, huiusmodi miscentur medicamentis.

Helcysma, argenti recrementum.

HELCYSMA, argenti est excrementum, viribus plumbagini respondens: quippe astringit, simul atque extrahit, quò fit vt emplastris quas Phęas appellant & iis quæ cicatricem ducunt, admisceatur.

Helleborus, veratrum.

VERATRVM vtrunque calefacit & desiccat in tertio abscessu, item acre est & abstersorium, vndè etiam ad leprosa cutis vitia conuenit: nigrum verò si fistulis inseratur tribus diebus callum exterit.

Helechryson.

HELECHRYSON alij chrysanthon, alij amaranthum appellant, coronarius est frutex, coma aurum referente, quæ cum vino pota vrinæ angustiis, serpentium morsibus, coxarum dolori, & ruptis accommodata est, ex mulso pota menseis educit, sanguinémque concretum dissoluit, & destillationibus auxiliatur.

Helxine, parietaria.

HELXINEM alij perdicium, alij parthenium, quidam sideritim, quidam heracliam nuncupant, vis eius est abstergere, ac leuiter astringere, cum humiditate subfrigida.

Helxine.

HELXINE quæ & cisampelus dicitur, vim habet discutiendi.

Elymus, quæ & meline dicitur, panicum.

PANICVM simile est milio, siccans, refrigeránsque extrinsecus inductum: cæterùm & alui fluores desiccat.

Empetron.

EMPETRON, quod ab aliis prasoides nominatur, pituitam & bilem purgat. est etiam salsum: quare abstersionibus accommodatur.

Epithymum.

EPITHIMVM in tertio abscessu siccat & calefacit, thymo efficacius.

Epimedium.

EPIMEDII virtus est mediocriter frigida cum humiditate aquosa: quod si obducatur, mammas erectas conseruat. dicitur etiam sterilitatem potu facere.

Epimelis.

EPIMELIS, quæ etiam ab Italicis rusticis vocatur vnedon, malus est syluestris, cuius fructus acerbus & stomacho inimicus est, capitíque dolorem mouet.

Epipactis.

EPIPACTIS, quæ & elleborine appellatur, aduersus venena & iocinoris affectus bibitur.

Erebinthus, cicer.

CICER quod quidem consuetum legumen est, flatus creat, valentis materiæ, aluum facilem reddit, vrinam mouet, lacti seminíque generando accommodatum: idem menseis elicit. at crios appellatum, hoc est, arietinum, aliis magis vrinæ ciendæ est, decoctum ipsius præsertim nigri calculos quoque in renibus conterit: quod autem orobiæum ab eruo vocatur, calidius his est & subamarum. Syluestria quouis modo domesticis sunt validiora.

Arietinũ.

Eruinum.

Eria, lanæ.

LANAE quidem sordidæ fomentis vtiles sunt, nam pinguitudo ipsarum, quam œsypon Græci appellant, butyri modo, concoquit: at quæ sordibus carent, materiæ rationem duntaxat obtinent: concrematæ verò vim habent acrem, calidam, siccam simul & tenuem, vt etiam flaccidas ex vligine vlcerum carnes protinus absumant.

Oesypus.

Lanæ puræ

Vstæ.

Erice.

ERICE vi pollet diſcutiente citra roſionem, ſed flore ipſius potiſſimùm, & foliis vtendum eſt.

Erinon.

ERINON aquatica herba eſt, cuius ſeminis drachmæ duæ cum mellis drachmis quatuor illiti, oculorum fluxiones ſiſtunt, ſuccus aurium doloribus benefacit.

Hermodactylus.

HERMODACTYLI radix & per ſe, & ipſius decoctum vim habet purgandi: priuatim etiam arthriticis tunc quùm humores defluunt exhibetur. verùm ſtomacho nimis quàm aduerſatur.

Herpyllum, ſerpillum.

SERPILLVM calefacit, vt & vrinam, & menſtrua commoueat.

Erythrodanon, rubia.

ERYTHRODANON rubra tinctorum radix eſt, acerba amaráque, lienem, iecur & renes ita purgat, vt cruenta quoque per vrinam & menſeis euocet: ac cutis vitia quæ abſterſionem poſtulant, exterit.

Eryſimon.

ERYSIMI ſemen igneum calefactoriúmque eſt, vti naſturtium, quare in fermento toſtum, thoracem purgat in eclegmatis aſſumptum, duritiáſque emollit, & cęcos cancros inductum adiuuat.

Euzomon, eruca.

ERVCA, & ipſa priori ſimilis temperamento, flatulenta eſt, ob quod ad venerem inſtigat, ſemen ipſius vrinam quoque mouet. Cæterum ſylueſtris domeſtica valentior eſt.

Eupatorium.

EVPATORIVM tenuem vim & incidentem ſine conſpicuo calore habet, qua iecur obſtructum expurgat: eſt & nonnullius aſtrictionis particeps.

Euphorbium.

EVPHORBIVM adurentem vim ſortitum eſt ſubtilémque, aliis liquoribus ſimiliter.

Ephemeron.

EPHEMERON, non venenum illud ſed quod iris ſyluatica nominatur, miſtæ poteſtatis eſt, & repellentis, & diſcutientis.

Iris ſylueſtris.

Echidna, id est, vipera.

VIPERAE carnes calidæ & ſiccæ temperatura euidenter exiſtunt, quæ corpus totum per cutem expurgant, hinc multi quos elephantia malè habebat, eſu potúve ipſarum conſanuerunt: quæ in maritimis, aliíſque locis aridis degunt, magis ad ſitim faciundam ſunt efficaces.

Echinus herba.

ECHINVS herba quidem acerba eſt, quæ repellat, & ſiccet.

Echinus, erinaceus.

ERINACEI autem terreſtris caro inueterata ſiccatáque validè diſcutit exiccátque: pota igitur elephanticis, malo habitu præditis, & aliis plurimis auxiliatur: pellis ipſius concrementa vehementius ſiccat & diſcutit, alopecias cum pice liquida peruncta ſanat. Marini erinacei quod eſui idoneum eſt, vrinam citat, & aluum reddit facilem: teſta cremata, terreſtri reſpondet.

Pellis Erinacei.
Erinaceus marinus.

Echion.

ECHION, alij doriada, nonnulli alcibiadion vocant, ſpinoſa herba eſt, quæ non modò à ſerpente commorſis cum vino pota auxiliatur, ſed præſumentes quoque percuti non patitur.

Hepſema, ſapa.

HEPSEMA muſtum decoctum, quod alij ſiræon appellant, calefacit modicè & concoquit: eſt autem medicamentum & emplaſticum, & roſionis expers.

QVAE À Z INCIPIVNT.

Zea.

ZEA tritico viribus reſpondet, medium inter calorem, & ſiccitatem obtinens, leuiter exiccat, necnon vim opplendi quam vocant emplaſticen, obtinet.

Zingiber.

ZINGIBERIS radix impenſè quidem calefacit, ſed non primo ſtatim occurſu, quòd ineuictæ cuiuſdam & craſſioris humiditatis particeps ſit, propter quam etiam facilè perforatur: firmam autem conſeruat caliditatem.

Zythus.

ZYTHVS compoſitæ eſt ſubſtantiæ, etenim acris eſt, ceu ex putredine procreatus, & frigidus, ex qualitate acida, eóque

cóque praui ſucci habetur.

Zyme, fermentum.

FERMENTVM & ipſum contrariis conſtat qualitatibus, quippe acoris cuiuſdam frigidi, ac è putredine nati caloris, tum eius qui ex ſalis & farinæ natura contrahitur, compos eſt: quare non mediocriter calefacit atque diſcutit.

Zomos, Piſcium ius.

RECENTIVM piſcium ius eſculentum aluum per ſe, & cum vino potum deiicit. priuatim verò in hunc vſum conficitur ex phycidibus, ſcorpionibus, iulidibus, percis, & ſaxatilibus aliis teneris ſimpliciter cum aqua, oleo, anetho, & ſale. Item eorum quæ teſtacea cute integuntur, tellinarum, hiatularum, conchularum, & veteris galli cum ſale diutiſſimè excocti iuſculum, ventrem ſubducit, [x] econtrario gallinæ ius comprimit.

QVAE AB H INCIPIVNT, QVOD Latini in E longum vertunt.

Hedyoſmus, Menta.

MENTA in tertio ordine calida, tenuis, acris cum humiditate ſemicocta exiſtit, cuius cauſa etiam in venerem incitat: ſed amari quoq; nõnihil obtinet, quo lumbricos enecat. Quà verò acerba eſt, recẽtes ſanguinis reiectiones coërcet.

Hedyſarum.

HEDISARVM aut pelecinos amarum eſt, leuitérque aſtringit, vndè potum ſtomacho gratum redditur, cæterùm viſcera obſtructa repurgat.

Heliotropium.

HELIOTROPIVM maius, quod & ſcorpiurum vocant, calidam, ſiccam, & abſtergentem vim præ ſe fert, cuius decoctum potu educit pituitam, bilémque: applicatum verò ſemen ipſius myrmecias & huius notæ vitia perſiccat. Minus autem heliotropium, & hæc abolet & latas tineas interimit, ſi cum ſemine ſuo, adiecto, nitro, hyſſopo, & naſturtio bibatur.

Electrum, Succinum.

ELECTRVM populi albæ lacrymam dicunt, quæ iuxta amnem Eridanum deſtillat, & in ſpiſſitudinem coit, aureo colore: quod ſi læuigatum bibatur, ſtomachi & alui fluxiones, & ſanguinem compeſcit.

Hemerocalles.

HEMEROCALLIS radix viribus lilio respondet, perinde ac illud ambustis opitulatur.

Hemionitis.

HEMIONITIS astringens simul & amara est, idcirco lienosis cum aceto pota succurrit.

Hepar, Iecur.

Canis iecur IECVR rabidi canis tostum comestúmque, iis qui ab eo commorsi sunt subuenire fertur. *Capra,* Caprilli iecoris inassati sanies lusciosos iuuate instillata, vaporémque eius decocti oculis recipi iubent: idem quoque iecur esse, manducatum verò comitiales coarguere. *Hirci,* Idem præstare & hircinum ferunt. *Lacertæ,* Adhæc lacertæ iecur dentibus corrosis impositum, dolorem sopit. *Lupi,* Item lupinum, medicamini hepatico quod constat eupatorio iniicitur. *Asini,* Asininum tostum comitiales, si ieiuni id manducent, adiuuat. *Apri,* Apri iecur recens inarefactum tritúmque cum vino, ad serpentium morsus bibitur. *Mergi,* At mergi iecur siccum epotum, calculos eiicit.

Erigerum, senecio herba.

SENECIO mixtas habet vires, refrigerat & modicè discutit.

Eryngium.

ERYNGIVM calefacit quidem non manifestò, siccitatis autem haud obscuræ, nec modicæ particeps.

QVAE À Θ INCIPIVNT.

Thalaßion hydor, marina aqua.

AQVA marina acris, calfactoria mediocriter, desiccans, & pota stomacho quidem contraria est, ventrem autem turbat, pituitámque educit: si calida superfundatur, extrahit, & discutit.

Thalietrum.

THALIETRVM siccandi vim sine rosione habet, hinc vlcera inueterata cicatrice obducit.

Thapsia.

THAPSIA acris est, & valenter cum humiditate calefacit: ex alto igitur trahit insigniter, attractúmque eadem discutit.

Theion, sulphur.

SVLPHVR trahendi & ipsum vim obtinet, calidum & substan

ſubſtantia tenue, vt aduerſus pleraque virulenta animalia reſiſtat, præſertim turturem marinum, dracone̍mque, vel ſiccum inſperſum, vel ſaliuæ quoque miſtum, vel vrinæ pueri, vel oleo, vel melli; item ſcabioſa corporis vitia mirificè perſanat.

Thermos, lupinum.

LVPINVM eſculentum quidem, opplendi viribus pollet: amarum verò, abſtergit, diſſipat, & ſine roſione deſiccat: tineas occidit inductum & potum, item viſcera purgat cum ruta & pipere potum. Sed & cutis vitia extergit, tumores diſſipat, cum oxymelite applicatum: ſylueſtre autem amarius eſt & omni ex parte ſatiuo valentius.

Thelypteron.

THELYPTERON, quam nonnulli nymphæam vel pterin appellant, filici ſimilis facultate, quæ cum vino pota latas & teretes ventris tineas interimit, fœtum in vtero corrumpit: folia ipſius manducata aluum emolliunt.

Thlaſpi.

THLASPI ſemen eſt viribus acre, vt inteſtinos abſceſſus potu rumpat, menſeis prouocet. ab inferioribus partibus iniectum coxarum dolores finit, cruenta vacuans, ac alioquin ſuprà infráque bilioſa inſtar acetabuli potum, expurgat.

Thridax, lactuca.

LACTVCA olus eſt non ſummè frigidum humidúmve, ſed pro fontanæ aquæ temperamento, quapropter calidis inflammationibus conuenit: prætereà ſitim potu reſtinguit, & genituræ fluorem veneríſque inſomnia cohibet. Sylueſtris lactuca hac minùs & refrigerat & humectat, verùm ſucculentior exiſtit.

Thymus.

THIMVS in tertio ordine calefacit & deſiccat, glutinoſos craſſóſque humores incidit.

Thymbra, ſatureia.

SATVREIA agreſtis quidem eadem quæ thymus præſtat: hortenſis autem in omnibus quidem imbecillior, ſed ad cibum laudatior.

Thymelæa.

THYMELAEA, vndè granum cnidium fit, ſimileis ei vires obtinet.

QVÆ AB I INCIPIVNT.

Idæa radix.

IDAEA radix gustu acerba & viribus, sanguinis eruptionibus & rheumaticis affectibus, tum pota, tum extrinsecus imposita accommodatur.

Hidros, sudor.

YSVDOR per se contrahere efficax est. miscetur autem in palæstris exercitantium sordibus, quibus astringendi vis duntaxat inest, ac redditur totum discussorium. Mammis igitur inflammatione tentatis efficax est remedium, & feruori ipsarum restinguendo, benefacit etiam bubonibus: at si fuerint sicciores, cum cyprino, aut rosaceo emolliri debent.

Ixos, viscum.

VISCVM calefacit cũ acrimonia, humores ex alto validè elicit, & thapsiæ modo discutit, hac tamẽ multò est ignauius.

Ion, viola.

VIOLAE folia aquea frigidáque substantia præpollenti constant.

Ios, ærugo.

ÆRVGO acrem gustu qualitatem præ se fert, [a] item discutit, consumit, inciditque non teneram modò, sed duram quoque carnem: at si momentum ipsius cerato copiosiori misceas, medicamentum fiet quod citra rosionem abstergat.

Hippocampus.

HIPPOCAMPVS marinum animal est, cuius cõcremati cinis cum liquida pice alopecias explet.

Hippolapathum, grandis rumex.

HIPPOLAPATHVM in palustribus locis nascitur, lapatho consimile.

Hippomarathron, grande fœniculum.

HIPPOMARATHRVM cachryi proximum, magis quàm fœniculum desiccat, vndè & aluum fluentem sistit, & calculos confringit, menséisque mouet. semen ipsius coriandro simile, respondet quidem ei viribus, sed imbecillius est.

Hippopotamus.

HIPPOPOTAMI, quod est equi fluuiatilis, testiculus aridus potus ad serpentium morsus efficax est.

Hipposelinon, grande apium.

HIPPOSELINON cum apio domestico virtute conuenit, nisi esset imbecillius.

Hippo

Hippuris, cauda equina.

HIPPVRIS astringentem cum amaritudine qualitatem possidet, eoq; valenter simul & sine rosione desiccat, ac vulnera maxima committit, intestinorum ramicibus opitulatur, & vitiis fluidis cum vino pota medetur.

Hippophaes, lappago.

HIPPOPHAES, quod alij hyppophæon vocant, quo vesteis expoliũt, surculosus frutex est, è cuius radice thapsiæ modo liquor colligitur, qui cum erui farina instar drachmæ datus, bilem ac pituitam purgat: item totus ipse frutex siccatus ad purgationes accommodatur.

Iris.

IRIS affatim calefacit, extergit, & maturat, tenuis substantia, tussi vtilis, humores in pectore contumaces faciles ad excretionem facit, torsionibus ventris medetur, sordida vlcera purgat, cum mulsa pota aluum inanit.

Isatis, glastum.

ISATIS domestica qua tinctores vtuntur, siccãdi vireis & astringendi habet. his etiam magna vulnera in duris glutinat corporibus, sanguinem erumpentem compescit, laxos cedentésque tumores discutit, ac omnibus malignis vlceribus resistit. Syluestris autem cùm magis rodat, magisq; ideo siccet, valentius aduersus humidas putredines pugnat, ad cætera deterior, vt quæ mordeat. cæterùm ob virium vehementiam lienosis quoque vtiliter adhibetur.

Isopyron, aut phasiolum.

ISOPYRVM phasiolúmue semen amarum ac modicè acerbum occupat, ob quod crassos glutinosósque humores & abstergit & incidit, sic vt corpora contrahat stringátque, hinc etiam quæ altè desident expurgat, excreationibus sanguinis non aduersatur.

Itea, salix.

SALICIS & folia & flos facultate constant quæ citra rosionem siccet, habent etiam nonnullam astrictionem: cortex autem paulò siccior est, cuius perusti cinis ex iis habetur quæ vehementer exiccent, quippe clauos & myrmecias cum aceto exterit.

Ichthyocolla, gluten piscium.

ICHTHYOCOLLAE vis est opplere & siccare. rectè miscetur emplastris capitis & glutinantibus, & iis quæ ad le-

pras tollendas & erugationem faciei conficiuntur.

QVÆ A K INCIPIVNT.

Cancanus.

CANCANI radis modicè ſiccat, & ſine roſione ad opplendum infarciendúmque accommodata, quare ex vino lincta manſaque tragacanthæ & dulcis radiculæ modo, arteriæ ſcabriciem iuuat.

Cancamum.

CANCAMVM lacryma eſt arboris in Arabia, myrrhæ ſimilis, odore grato, qua etiam ad ſuffitum vtuntur. vis eius eſt obeſos extenuare, abſtergere, & aperire obſtructa.

Cadmia.

CADMIA vtraque ſiccat, ſed quæ botryitis quaſi acinoſa appellatur, tenuioris eſt ſubſtantiæ, placitis autem dicta craſſioris. Cæterùm concremata cadmia ſine morſu deſiccat, abſtergit, caua vlcera tum in oculis, tum in toto corpore explet, & præſertim humidiora in naturis mollioribus, in durioribus efficacium magis vſus eſt.

Cacalia.

CACALIA viribus & vſu cum cancano conuenit.

Calamagroſtis, gramen arundinaceum.

CALAMAGROSTIS ſiccat, hinc ſuccus decoctúmque radicum ipſius ocularijs miſcetur medicinis: ſemen vrinam cit, & ſtomacho benefacit.

Calamintha, nepita.

NEPITA tertio ordine calida & ſicca temperamento eſt, tenuis acrisque, menta longè valentior: ſiquidem eſt veluti ſylueſtris menta. facilè igitur quæ altè hærent ad ſe trahit, eoque ſudores mouet, totum corpus digerit, ac rigores febrium qui circuitu remeant, finit extrinſecus cum oleo infricata ſtrenuè. [a] quinetiam ad coxarum dolores ab inferioribus iniicitur, & vitioſos humores in cutem erumpentes abſtergit.

Calamus.

CALAMVS odoratus in ſecundo ordine calefacit, & ſiccat, ineſt ei quippiam & ſubtile & aſtringens: vrinam itaque citat, & ſtomachicis, tum quæ vtero & iocinori faciunt medicinis temperatur. Calamus autem phragmites extergit, folia ipſius viridia mediocriter refrigerãt, cortex crematus ca-

lefacit ſiccátque in tertio ferè abſceſſu: radicem cum bulbis applicatam ſpicula & aculeos extrahere prædicant.

Campæ, erucæ olerum.

ERVCAE olerum cum oleo inunctæ, tutos à virulentorum animalium morſibus conſeruare dicuntur.

Cantharides.

CANTHARIDES quæ in tritico reperiũtur luteis tranſuerſim cingulis inuolutæ, aceti feruefcentis vapore ſuffocatæ, ad plurima vtiles redduntur: quippe vngues ſcabros cum cerato eiiciunt, clauis ſcabioſiſque affectibus opitulantur. iam verò & exedentem vrentémque vim habent. nonnulli verò etiam medicamentis vrinam prouocantibus momentum ex ipſis admiſtum exhibuerunt.

Cannabis.

CANNABIS ſemen flatus diſcutit, & ſiccat, vt & genituram exarefaciat, ſuccus ipſius viridis ad aurium dolores ex obſtructione creatos efficax eſt.

Canopon.

CANOPON ſambuci flos eſt, de quo prius dictum eſt.

Capnion, ſecundum alios capnos, fumaria.

FVMARIA inde nomen ſortita eſt, quòd ſuccus ipſius copioſas lacrymas eliciat, etenim oculorum facit claritatem: acris amaráque eſt, vnde vrinas bilioſas liberaliter prouocat, iocinoris obſtructioni langoríque medetur, ſtomachum confirmat, & aluum emollit.

Capparis.

CAPPARIS radix extergit, probè purgat, incidit, diſcutítque tum amaritudine, tum acrimonia: at acerbitate contrahit, ſtringit & denſat. quapropter lienes induratos & pota & extrinſecus impoſita, iuuat, menſeis promouet, pituitam per os educit, maligna vlcera ſanat, dentium dolores ſopit, tumores diſcutit, & vitiligines, quas Alphos dicunt, aurium vermes enecat: folia autem & fructus ſimilem quidem, ſed imbecilliorem vim poſſident.

Cardamum, naſturtium.

NASTVRTII ſemen ſinapis modo vrit, vnde etiã inductum ruborem in cute excitat: cæterùm craſſos humores, cum aliis potum incidit. herba verò arida viribus reſpõdet, humida moderatior, ideóque crudam ipſam aſſumunt.

Cardamomum.

CARDAMOMVM acre quidem & ipſum eſt, verùm naſturtio inualidius. compos eſt etiam nonnullius amaritudinis, qua tineas alui interimit, & ſcabiem cum aceto exterit.

Caris.

CARIS in pollinem detrita, & cum radice bryoniæ pota tineas occidit.

Cancri.

CANCRORVM concrematorum cinis, fluuiatilium ſanè ſiccat, erinaceorum & cochlearum modo, at totius ſubſtantiæ proprietate, canis rabidi morſibus potu mirabiliter efficax eſt: vt in aliis dictum eſt. marinorum cinis eximia donatus ſiccitate his quidem non conuenit, ſed iis qui magis ſiccari deſiderant, proficit. fluuiatilis cancer tritus ſi inducatur, ſpicula & aculeos eiicit.

Cancri marini cinis.

Caros.

CARI ſemen & ſiccat & calefacit in tertio ferè gradu, flatus diſcutit, vrinám mouet, ídque non ſemen duntaxat, ſed etiam tota planta.

Carpeſium.

CARPESIVM odoratum eſt, tenue, viſcera obſtructionibus liberat, vrinas mouet, & renes calculo laborantes purgat.

Caria, nuces.

NVX arbor tum in coliculis, tum in foliis aliquid habet aſtringens, plurimùm autem in nucum coriis exiſtit. ſuccus itaque eorum decoctus cum melle, ſtomaticúm fit medicamentum: interius inde putamen carinatũ vſtum extenuandi vim acquirit, & ſine roſione ſiccat. quod in eo clauditur edendo aptum, natura oleoſum, facilè in bilem conuertitur, confectúmque ex eo oleum extenuandi tumores, & putredines, quas Sepedonas dicunt, diſcutiendi vim obtinet. Flaceſcentes autem vetuſtate nuces, cutis vitia abſtergunt. At auellanæ, quas & ponticas vocant & leptocaria, frigidiores ſunt & auſteræ, in cæteris, iuglandibus æquales.

Nux Pontica.

Caryophyllon.

CARYOPHYLLON, quaſi dicas nucifolium, non eam habet ſubſtantiam quæ nomine prætenditur, ſed ex India veluti flores cuiuſdam arboris feſtucacei & nigri ſunt, longitudine ferè digitali, odorati, acres, ſubamari, calidi & ſicci

in tertio propemodùm ordine: qui multiplicis vſus ſunt, tum ad obſonia, tum ad alia multa medicamenta.

Caſſamum.

CASSAMVM hoc nonnulli balſami fructum eſſe dicũt, de quo ſuprà egimus.

Caßia.

CASSIA calefacit & ſiccat in tertio ferè abſceſſu, tenuis abundè, acris, & modicè aſtringens: incidit igitur ſimul & diſcutit, robúrque inſtrumentis adiicit, poſtremò & menſeis euocat.

Caſtorium.

CASTORIVM calefacit ſiccátque cum extenuandi viribus eximiis, quibus præter alias actiones, etiam neruorum qui ex copia humorum malè habent, affectibus, congruit, & refrigeratos facilè recalfacit, & extrinſecus applicatum & potui datum, ídque ita, vt nullam aliam offendat particulam, etiamſi mediocriter febris affligat, quemadmodùm in veternis & lethargis, ſed & menſibus retentis proficit, & ſecundas expellit. at in cerebri & pulmonis vitiis etiam ſuffitus caſtorij inſpiratu hauſtus, præclarè opitulatur.

Caucalis.

CAVCALIN alij daucum ſylueſtrẽ appellant, nam dauci modo calefacit, ſiccat, vrinam mouet, & ſalſamento ad repoſitionem conditur.

Cenchros, milium.

MILIVM refrigerat in primo abſceſſu, ſiccat in ſecundo, habet etiam modicam extenuandi facultatem: extrinſecus igitur in ſacculis ad fouendum & cataplaſmatis modo adhibitum, deſiccare conſueuit.

Cedrus.

CEDRVS & quæ fruticoſa eſt iunipero ſimilis, & quę arbor, calefaciunt, ſiccántque in tertio ordine. confectum ex eis oleum quod Cedræam appellant, etiam quartum attingit, ſubtilis admodùm ſubſtantiæ. hinc teneras carnes expeditè & citra dolorem exedit, duras autem præſertímque demortuas ſiccat, & à putredine aſſerit, pediculos, pulices, aſcaridas, & aurium vermeis interficit, aliaque plura facit. *Cedraea.*

Centaurium.

CENTAVRII maioris radix acris, calida, & terreæ aſtrictionis compos eſt. menſeis itaq; promouet, fœtus corrumpit,

pit, eiicítque, vulnera glutinat, sanguinem spuentibus, & reliquis pectoris vitiis præsens est remedium. Minoris centaurij radix inefficax est, coliculi validè & citra morsum siccant, vnde non solùm ad quæ maius centaurium valet, sed etiam coxendice laborantibus, ipsius decoctum inferius iniectum, biliosa vacuat, nonnunquam & cruenta, ac valde proficit.

Centaurij minus.

Ceras, cornu.

CORNV caprillum hircinúmque concrematum denteis nitidos reddit, gingiuas nimia humiditate flaccidas compescit. Cerui autem cornu cum vino maceratum tritúmque, deinde circumlitum mobileis sistit denteis. Crematum, mox lotum, dysentericis, cœliacis, sanguinem expuentibus, & arquaticis, duorum cochlearium instar auxiliatur: miscetur etiam ocularis medicinis. Taurinum cornu cum aqua potum, sanguinis eruptiones cohibet.

Cornu capræ. *Cerui.* *Tauri.*

Cerasia.

CERASIA dulcia quidem citius per aluum descendunt, austera stomacho vtiliora sunt. acida verò ob incidendi vim quam habent pituitosis excrementosisque stomachis prosunt: gummi verò cerasi arboris arteriam exasperatam læuigat, & calculo laborantibus cum vino potum succurrit.

Gũmi cerasi.

Ceratonia arbor.

CERATONIAE fructus quæ ceratia dicuntur, siccandi & astringendi virtutis, nonnullius etiam dulcedinis particeps est.

Cephalæ capita.

MENARVM sale conditarum capita cremata, vim siccandi non admodùm acrem acquirunt: hinc sedis rimas & guttur diu induratum scyrrho sanant. Smaridis caput totum combustum ad alopecias cum adipe vrsino proficit. Idem præstat etiam muris caput crematum cum melle. Milui aridum sine plumis, modo quo tribus digitis comprehendi queat, cum aqua potum [b] ani dolores finit. Lacertæ verò caput aculeos educere tradunt, myrmecias, verrucas, & clauos exterere.

Capita menarum. *Smaridis,* *Muris,* *Milui,* *Lacertæ.*

Cecis, Galla.

GALLA, omphacitis quidem medicamentum est affatim astringens, eamque ob causam siccat, fluxiones repellit, contrahítque, laxa stringit, & partes imbecillas firmat, fluidisque

disque omnibus affectibus accommodata est: ponitur autem in tertio siccantium ordine, secundo refrigerantium. Altera quæ flauo colore, inanis magnáq; est, non tantam in siccando & astringendo habet efficaciam. sedis inflammationes & procidentias excocta iuuat: gallæ verò combustæ, & aceto restinctæ, sanguini supprimendo sunt.

Galla flaua.

Cepæa.

CEPAEA portulacæ similis est. folia ipsius contra vesicæ scabies vtiliter bibuntur: radix cum asparago, quem myacanthinum, hoc est, corrudam appellant, pota, vrinæ stillicidia, quæ ex obstructione fiunt, abigit.

Cera.

CERA quum temperata sit, reliquorum medicamentorum materia efficitur. ipsa verò per se ex iis est, quæ leuiter abstergunt: nam & discutientem & calidam vim exiguam obtinet.

Ceryces, buccina.

BVCCINORVM testa concremata excellenter desiccat citra rosionem, vnde vlceribus maleficis accommodatur: at in iis quæ putredinem experiuntur, cum aceto, aut vino, aut oxymelite ipsis vtendum est. oleum in quo veluti caro ipsorum adhuc viuentium excocta sit, aurium dolores si instilletur, discutit.

Cici, ricinum.

RICINI fructus quemadmodùm purgat, abstergit, discutit, sic etiam folium, sed imbecillius. de oleo tractatum est.

Cinnabaris.

CINNABARIS acreis mediocriter vires habet, item nonnihil etiam astrictionis.

Cinnamomum.

CINNAMOMI vis est summè tenuis, nõ item æquè calida, sed tertij ordinis, nihil autem ex iis quæ parem ipsi calorem referunt adeò siccat, propter substantiæ tenuitatem. Cinnamomis autem veluti inualidum quoddam cinnamomum est, quod nonnulli pseudocinnamomum vocant.

Cinnamomis.

Circæa.

CIRCAEAE radix calida est & odorata, quæ cum vino pota fœminarum locos purgat; semen in sorbitione sumptum lac generat.

Cisseris

Cisseris, pumex.

PVMEX absterſorius eſt præſertim dentium, non modò viribus, ſed etiam ſcabritie. coniicitur autem in medicamẽta quæ carni vlceribus inducendæ ſunt, item in ea quæ cutis labes exterunt. Crematus tenuior quidem, ſed mordax redditur: lotus, id quod mordet, deponit.

Cisthos.

CISTHOS aut Ciſſaros frutex eſt aſtringens & modicè frigidus virtute, folia ipſius & germina adeò ſiccãt, vt etiam vulnera conglutinent: at flores quum in ſecundo ferè gradu ſicciores ſint, dyſenteriis, aliiſque fluidis vitiis accommodati ſunt: extrinſecus illiti, putrida vlcera compeſcunt.

Cissos hedera.

HEDERA contrariis conſtat viribus, vt quæ aſtringat & refrigeret. Item acris eſt & calida, aqueæ ſubſtantiæ & tepidæ quum viridis eſt, particeps: cuius folia vino incocta vulneribus glutinandis, ambuſtis, & lienoſis ſalutariter adhibentur, ſuccus ipſorum naribus ad pituitam educendam infunditur. item diuturnis aurium defluxionibus ſuccurrit: lacryma hederæ, vt quæ acrior ſit, pediculos enecat, & pilos abolet.

Citrium, quod & malum medicum dicitur.

CITRII medium acidum aut qualitatis expers eſt, in quo ſemen tertij refrigerantium ſiccantiúmque ordinis habetur. cortex ſiccat in ſecundo quidem abſceſſu, ſed nõ item refrigerat, acri virtute præditus. caro ipſius craſſi ſucci eſt pituitæ generandæ apta, & frigida: ſemen diſcutit, & in ſecundo ordine deſiccat, folia arboris ſiccandi diſcutiendique vim repræſentant.

Cichorium, intybus ſylueſtris.

CICHORIVM picriſue tanquam ſyluatica ſeris eſt, refrigerans ſiccánſque in primo abſceſſu: habet etiam vim aſtringendi, qua ad hepaticas dyſenterias conuenit.

Clematis.

CLEMATIS quibuſdam daphnoides, aliis myrſinoides, nonnullis polygonoides, ſarmenta habet oblonga, craſſitudine iunci quem holoſchœnum dicunt, folium verò lauri, ſiccandi virtute pollet, qua alui fluores, quam diarrhœam dicunt, dyſenteriam, & dentium dolores finit: contra venenatorum morſus rectè imponitur.

Clematis altera.

Clematis altera arboribus smilacis modo circumuoluitur, acri & caustica facultate donata. huius semen cum aqua potum, pituitam & bilem per inferiora educit: folia autem ad lepras arcendas inducuntur.

Clinopodion.

Clinopodii vis est calida siccáque, nondum verò adurens, sed tertij ferè ordinis.

Cnicus.

Cnici semine ad purgandum aluum duntaxat vtimur. si quis extrinsecus eo vtatur, tertij siccantium ordinis erit.

Conchylia.

Conchylia buccinis facultate proxima sunt.

Cœlia, venter.

Venter mergi, aut recens coctus, aut inarefactus, esu stomacho vtilis esse dicitur: similiter etiam gallinarum interior alui membrana sicca potui data: verùm Galenus experimento falsum vtrunque se inuenisse scribit. Palumbi verò auis ventrem paulatim potum calculos per vrinam elicere, testis est Dioscorides. Mustelæ aluus pota contra quælibet venenata amuletum dicitur.

Venter mergi.
Gallinæ.
Palumbi.
Mustelæ.

Coccos, cnidios granum gnidium.

Granvm gnidium semen est thymelææ, non chamælææ, vt quidam opinati sunt, acri & adurente facultate præditum. hoc epotum, per inferna aquas detrahit.

Coccos baphicos, granum tinctorium.

Granvm tinctorium leniter siccat, vndè magnis & neruorum vulneribus, cum aceto aut oxymelite læuigatum, commodè imponitur.

Coccymelæa, prunus.

Prvni fructus ventrem subducit, recens magis, aridus minus: decocto ipsius, gutturis inflammationes vtiliter colluuntur. Gummi quod ex arbore destillat, incidendi vim extenuandíque testatur, ob quod nonnulli frangendis vesicæ calculis esse cum vino potum affirmant: ex aceto, puerorum impetigines persanare. Syluestrium prunorum baccæ euidenter astringunt, ventrémque reprimunt. Nominatur hæc planta in Asia prumnum. Domestica verò pruna siccata apparent, quæ nunc Damascena appellantur, quemadmodùm Galenus memoriæ mandauit.

Gummi pruni.
Pruna syluestria.
Damascena.

Colla, glutinum.

GLVTEN quod ex simila & polline conficitur, emplasticam vim & concoctricem repræsentat.

Colocyntha, cucurbita.

CVCVRBITA humidi, frigidíque in secundo abscessu temperamenti est, vndè tota si applicetur, calidas refrigerat inflammationes.

Colocynthis, cucurbita syluestris.

CVCVRBITA syluestris validam purgandi vim obtinet: viridis ipsius succus infricatus, coxendicum doloribus auxiliatur.

Comaros, arbutus.

ARBVTVS, & arbor, & fructus acerbæ qualitatis est, vocant eum [d] memyrcœlon: cæterùm stomacho aduersatur, & capitis dolorem facit.

Commi, gummi.

GVMMI siccante vi & emplastica pollet, & nimirum asperitatibus medetur.

Conia, lixiuium.

Lixiuium ex fici & tithym. cinere.

Protostacton.

LIXIVIVM veluti cineris lotium nominatur: omnium maximè abstersorium & siccans est, quod ex fici & tithymali cinere præparatur, ac ferè iam exedens: quòd si calx etiam cineri addatur lixiuium redditur adurens: quod iam etiam protostacton nuncupant, clysterium potissimùm medicinis miscetur. Vehementissimum verò omnium est, quod ex sola calce conficitur.

Conyza.

CONYZA vtraq; siccat & calefacit in tertio ordine, hinc etiam oleum in quo decoquitur rigores febrium circuitu remeantes discutit: flores idem præstant, quorum decoctum menseis citat, & fœtus extrahit: quæ verò in humidis regionibus nascitur, odore grauior & inefficacior est.

Copros, stercus.

Caninum stercus.

STERCVS quodlibet calefacit, maximè siccat & discutit: variat autem pro animantis quod ipsum reddit temperamento, & victus ratione. itaque canum quum ossa vorauerint fimus inarefactus, dysenterias cum scisso lacte, quod Græci schiston vocant, potus, sanat. idem vetusta vlcera reficit, si medicamentis in ea efficacibus misceatur. Hoc anginæ, tonsillarúmque inflammationes cum melle inunguntur.

At

At puerorum qui victu non superfluo educati sunt stercus, huic malo magis prodest. Luporum quod & ipsum candidius in fruticibus reperitur, coli doloribus strenuè succurrit, non potum modò, sed corpori etiam adalligatum : alligetur autem ex lana ouis à lupo enectæ, aut pelle ceruina. † Caprillum stercus acrius, magísque discutiens, scirrhosos tumores applicatum dissipat, præsertim in duris corporibus : crematum verò valentius abstergit, extenuátque. Bubulum extrahendi quandam vim obtinet, ideóque vesparum & apium ictibus medetur : quinetiam toti corpori in sole oblitum aquas inter cutem præclarè iuuat. Ouium verò cum aceto myrmecias, acrochordonas, furunculos & clauos, persanat. Columbarum syluestrium, quas palumbes latini dicunt, aliis longè acrius cum nasturtij semine cutem exulcerat. Gallinarum ex oxymelite, aut aceto, aut mulso potum, vomitione strangulantes fungos educit, præsénsque est remedium: hoc quoque colico dolore conflictantibus potui quidam exhibebant. Nonnulli verò & ciconiarum fimum orthopnoicos potum auxiliari affirmant. Murium fimus reliquis abstergit efficaciùs, eóque alopecias curat, & infantium sedi appositus, ad excretionem proritat. Sturnorum qui oryza pasti fuerint, abstergendi vim præ se fert, qua cutis asperitates, quas ephelidas Græci vocant, exterit. Terrestrium crocodilorum fimus vitiligenes, quas alphos dicunt, extergit: quemadmodum fluuiatilium, oculorum albugines extenuare creditur.

Puerorum *Luporum.* *† Aliter in antiquis codicibus, quæ ab Aetio tralata sunt tu apud eũ lege. Goup.* *Bubulum stercus.* *Ouillum.* *Columbinũ.* *Gallinaceũ.* *Ciconiarum fimus.* *Murium.* *Sturnorũ.* *Crocodilorum.*

Corallium.

CORALLIVM veluti arborea planta est in lapidis duritiem coalescens, [c] crescit non in terra, sed in alto maris, colore rubrum, lapidi simile, siccandi validam, astringendi mediocrem vim possidet, ideóque cruentis sputis, & dysentericis vtile.

Coris animal, cimex.

CIMEX acri virtute pollet. Scribunt igitur quidam cum aceto potum hirudines eiicere.

Coris herba.

CORIS herba, quam alij vocant hypericon, acris est, & odorata, semen eius ad vrinam & menseis ciendos bibitur: succurrit & phalangiorum morsibus, item ad opisthotonon cum oleo inungitur.

Corianum seu corium, coriandrum.

CORIANDRVM ex contrariis viribus compositum est, tenuis substantiæ, terrenæ, amaræ, aquosæ autem humiditatis tepidæ particeps, habétque modicam vim astringendi, quapropter inflammationibus, erysipelatis non admodùm feruentibus conuenit, tumores molliusculos cum quodam in id efficaci discutit. Semen modicè quidem cum passo bibitum, tineas pellit: liberalius autem sumptum, mentem tentat.

Corydos, aut corydalus, Galerita siue alauda.

ALAVDA auis simplici iure elixa, coli cruciatibus opitulatur: assumi autem continuè & sæpè cum ipso iure debet.

Coronopus, pes cornicis.

CORONOPODIS radix & [f] ipsa ad colicos cruciatus proficere manducata creditur.

Costus.

COSTVS modicum quidem amaritudinis, plurimum verò acris & calidæ qualitatis habet, vndè in quibus vel calefacere particulam quampiam cogites, vel ex alto in summa humorem aliquem elicere, ad costum confugiendum est: vrinam igitur & menseis ducit, tineas enecat. Quùm verò & flatulenti cuiusdam particeps sit, venerem cum mulso potus stimulat, coxendicum doloribus, resolutis, febrium rigoribus antè accessiones, cum oleo infricatus, conducit.

Cotyledon, acetabulum.

ACETABVLVM refrigerat, repellit, abstergit, & dissipat: folia ipsius cum radice manducata calculos comminuere, & vrinam ciere creduntur.

Cochlea.

COCLEAE concrematæ impensè siccant, & mediocriter calefaciunt, conferunt dysenteriis, quas nondùm putrelago obsedit, si misceantur harum partes quatuor, piperis albi pars, vna, gallarum partes duæ. At quæ ignem non sunt expertæ, si cum tegumentis in pollinem coactæ ventri imponantur, aquam subter cutem exinaniunt. prosunt item articulariis doloribus applicatæ, quoad sua sponte deciderint: in vniuersum humorem altè insertum validè desiccant.

Crania, cornus.

CORNI arboris fructus acerbus, si edatur, validè ventrem astringit. folia autem & germina acerbitate vehemen-

tet

ter ſiccant, adeò vt etiam maxima durorum corporum vulnera conglutinent.

Crambe, braſſica.

BRASSICA quæ edendo eſt ſiccat, & manducata, & à foris impoſita, non tamen acrem conſpicuè vim oſtendit, eóque vulnera glutinat, & doloſa malignáque vlcera, ac tumores ſolui contumaces perſanat: habet etiam nonnihil abſterſorium, quo lepras exterit. Semen ipſius potum tineas occidit, præſertim Aegyptiæ: caulium crematorum cinis adurente vi conſtat, cum adipe longis laterum doloribus vtilis. Syluestris autem braſſica, ſatiua in omnibus validior eſt, vndè nec intra corpus citra noxam ſumitur. Marina, ſubſalſa leuitérque amara, aluum ſoluit.

Cratæogonos.

CRATAEOGONI herbæ ſemen & acre guſtanti deprehenditur & frigidum, milio ſimile.

Crethmon.

CRETHMON ſalſum eſt ſimul & amarum, ſed modicè, quarè & vis ipſius eſt abſterſoria & deſiccans.

Crithe, hordeum.

HORDEVM refrigerat ſiccátque in primo abſceſſu, verum nonnihil etiam extergit: cæterùm fabarum lomento ſiccitate præcellit, minus flatulentum eſt, polenta hordeo multo magis ſiccat, ptiſana præterquàm quod largius humectat, etiam † abſtergit vehementius.

Crimnon.

QVOD in tritici & zeæ farina craſſius eſt, crimnon appellatur, validiùs nutriens quàm polenta: ægriùs autem conficitur.

Crinon, lilium.

LILII flos temperamento mixtus eſt, ex tenui ſubſtantia, terreſtri & nonnulla aquoſa temperata: quapropter oleum quoque ex eo confectum diſcutiendi vireis, molliendíque repræſentat, vuluæ inflammationibus accommodatum. Radix ac folia ſiccant, abſtergunt, diſcutiúntque mediocriter, quò fit vt ambuſtis conferant: ſuccus ipſorum, & neruorum vulneribus cum oxymelite prodeſt.

† panes qui ex hordeo conficiūtur, minùs alūt quàm qui ex tritico. Quæ huc traducta ſunt ex Aetio. Goup.

Crocodilion.

CROCODILII ſemen & ſuccus calidam, ſiccam & diſcutientem vim præ ſe fert, vrinas itaque & menſeis mouet:

radix excreationes è pectore iuuat, item sanguinem per nareis ducit.

Crocus.

CROCVS ad secundum calesacientium ordinem, ad primum siccantium refertur, astringit & concoquit.

Crommyon, cepa.

CEPA ex quarto calefacientium ordine habetur, substantiæ crassioris, quamobrem hæmorrhoidas appositu aperit: item abstergit: vitiligines, alphos dictas, cum aceto exterit, & [h] alopecias ocius alcyonio pilos restituit, succus oculis suffusis aut crassi humoris vitio hebetibus auxiliatur.

Cyamos, faba.

FABA non multum à medio temperamento recedit, [i] siue refrigerando, siue siccando: caro ipsius nonnullius etiam abstersoriæ qualitatis est, excreationibus è thorace & pulmonibus vtilis: quùm autem cortex fabæ nonnihil quoque astringat, tota ipsa faba in posca decocta cœliacis, & dysentericis conducit, inducta verò cataplasmatis modo inflammationibus & tumoribus medetur, lac in mammis extinguit.

Cyanos.

CYANOS acrem habet vim detrahendi, & discutiendi maiorem quàm cinnabaris: astrictionis quoq; particeps est.

Cyclaminus.

CYCLAMINVS varias vireis habet: etenim extergit, incidit, aperit, attrahit, & dissipat. succus itaq; ipsius hæmorrhoidas sedi admotus aperit, duritias cum aliis discutit: cum melle, suffusis proficit, per nareis purgat, abdomini inunctus aluum subducit, fœtus corrumpit: radix autem tota succo quidem est imbecillior, sed & ipsa vehemens adeò est, vt cum mulsa instar trium drachmarum pota, interanea expurget: cæterùm cutis vitia exterit. Altera cyclaminus, quam etiam cissanthemon vocant, radice donata inutili, semen habet efficax, vt potum priori similia faciat.

Cissanthemon.

Cyminum, cuminum.

CVMINVM in tertio ordine calefacit, vrinam mouet, & flatus discutit.

Cynosbatos, rubus caninus.

RVBI canini fructus non instrenuè astringit: folia id præstant mediocriter. at quod in fructu lanæ speciem præ se

fert,

fert, ceu arteriæ inimicum caueri debet.

Cyparissus, cupressus.

CVPRESSI galbuli & turiones ſiccandi viribus pollēt, nullo calore conſpicuo: quapropter vulnera magna in duris corporibus conglutinant, & ſuperfluis putredinibus in alto fixas humiditates, citra noxam depaſcuntur, inteſtinorúmque ramicibus opitulantur.

Cyperus, iuncus anguloſus.

IVNCVS anguloſus calefacit, ſiccátque citra morſum, hinc etiam humidioribus vlceribus cicatricem mirabiliter inducit, ac oris vlcera perſanat: habet & vim quandam inciſoriam, qua calculos comminuit, vrinam & menſtrua promouet.

Cypros.

CYPRI folia & ſurculi mixtis conſtant viribus, diſcutiente & aſtrictoria, tum ea quæ ſine offendiculo & morſu ſiccet: ideóq; decoctum ipſorum ambuſtis ſuperfuſum prodeſt, ac igneis inflammationibus congruit. Item oris eruptiones, quas Aphthas vocant, commanducata perſanat: item medicinis lieni dicatis miſcetur.

Cytiſus.

CYTISI folia diſcutientis leniter,& tepidæ naturæ ſunt. quemadmodùm & maluæ.

Conium, cicuta.

CICVTAE vires ſummè refrigeratorias eſſe, omnibus conſtàt.

Conos.

CONI cortex & folia, pinum viribus repræſentant, ſed acriora efficacioráque ſunt: fructus, quem etiam ſtrobilon appellant, viridis, amarum quiddam & acre, cum humiditate poſſidet, quarè thoracis affectibus ad facilem excreatum accommodatur: eſculētus in aqua maceratus vt acrimoniam exuat, temperatus redditur, roſionis expers, opplens obſtruénſque, vt etiam aſperitates læuiget.

Nux pinea.

QVÆ AB L ORDIVNTVR.

Lagopus.

LAGOPVS ſiccæ facultatis eſt, qua alui fluores deſiccat.

Ladanon:

LADANON à ciſtho ladone dicta gignitur, quam de-

paſcentes capellæ barbis ſuis & villoſis cruribus ſucculentum & pinguius ex herba deferũt, quod congeſtum ladanon eſt medicamen præſtantiſſimum, in ſecundo ferè abſceſſu calidum, natura tenue, emolliens mediocriter, diſcutiens & concoquens, eóque vteri affectibus peculiariter conuenit: habet præterea nonnullas aſtringendi vireis, quibus defluos capillos confirmet.

Lathyris.

LATHYRIN & ipſam tithymali ſpeciem eſſe dicunt, quòd eius ſuccus, illius modo purget: ſemen autem huius præcipuam purgandi vim habet.

Lapſana.

LAPSANA manducata ſtomacho nocet: inducta verò cataplaſmate nonnihil abſtergit diſcutítque.

Lapathum, rumex.

Oxylapathum.

RVMEX mediocriter diſcutit: acuta rumex, quæ oxylapathum dicitur, præter id etiam pauxillum repellit: ſemen autem præſertim oxylapathi, aſtringens, alui profluuia, diarrhœas dicunt, & dyſenterias perſanat, folia verò ſemini contraria faciunt: hæc etenim comeſta aluum mouent, illud potum ipſam comprimit.

Lemonium.

LEMONII fructus auſterus cum vino cœliacis, dyſentericis, & ſanguinem ſpuentibus datur, item ad fluorem muliebrem acetabuli menſura.

Lichen herba.

LICHEN herba in petris naſcens muſcum repræſentat, vis ei eſt exterendo purgare, mediocriter ſiccare, & refrigerare: impetigines ſanat, inflammationes arcet, & vt Dioſcoridis verbis vtar, ſanguinis eruptiones ſiſtit.

Lichenes equorum.

LICHENES equorum triti cum aceto, comitialibus, & omnium venenatorum morſibus mederi feruntur.

Leontopetalon.

LEONTOPETALI radix & ſiccæ & calfacientis in tertio ordine facultatis eſt, nec non diſcuſſoriæ.

Lepidion.

LEPIDION, quam & hiberida vocant ex quarto calefacientium gradu eſt, naſturtio proximum viribus, minus autem eo deſiccat.

Lepis, squama.

SQVAMA omnis validè siccat, astringit, nec ignauiter mordet. Sed æris amplius siccat, extenuátque, cui nonnihil æruginis adest, magisque ea quę ex Cypriis clauis raditur, quam propterea etiam helitim quasi claualem appellant. At ferri squama liberaliùs astringit, atque hac magis stomo- matis, quapropter ad contumacia malignáue vlcera præstã tior est, sed [k] æris, carnem magis purgat & consumit.

Aeris squa ma.
Helitis.
Ferri squa. ma.

Leucacanthum.

LEVCACANTHI, quod alij polygonatum, alij ischiada vocant, radix incidit quidem, & in tertio ordine siccat, in primo autem calefacit.

Leucas.

LEVCVS calefacit siccátque in tertio ordine, acrimonia verò præpollet.

Leucoion, viola alba.

ALBAE violæ totus frutex abstergendi extenuandique vireis possidet, magis autem flores, & ex eis, fícciores: idcirco & menseis stimulant, fœtus corrumpunt expellúntque. ac si quis aquæ mistura vim ipsorum obtundat, etiam inflammationibus conducent, præsertim vteri: radices eadem præstant, crassiore magisque terrestri natura præditæ: ex aceto inflammationibus in scirrhum indurescentibus imponuntur.

Leuce, populus alba.

POPVLVS alba aquosa, tepida, terrestrique constat substantia, viribus abstersoriis.

Libanotides, rosmarinus.

LIBANOTIDES tres numerantur, vna sterilis, duæ fructum ferentes. vires illis extergendi, incidendi, discutiendi, & emolliendi: succus earũ oculis ex humorũ crassitie hebetibus salutariter ex melle imponitur. coronarię verò libanotidis decoctæ ius regio morbo laborantibus rectè bibitur.

Libanotos, thus.

THVS in secundo ordine calefacit, in primo siccat, habet & modicã quandam vim leuiter astringentem: cortex ipsius manifestò astringit, siccátque in secundo abscessu absolutè, crassior thure & minùs acris, hinc sanguinem spuentibus, dysentericis, cœliacis, & stomachicis, tum foris impositus, tum intrò assumptus, salutaris est. [l] Surculus ipsius calefacit

ſiccátque tertio in abſceſſu, atque nonnihil extergit: quocirca oculorum vlcera, & purgat & explet.

Lygnis, fuligo.

FVLIGO ſpecierum quarundam concrematarum, nempe thuris, myrrhæ, terebinthi, ſtyracis, picis liquidæ, cedri, veluti tenuiſſimus quidam puluis eſt, qui Græcis æthale dicitur, cum fumo aſcendens. obtinet quidem ſiccantem & terreſtrem tenuémq; ſubſtantiam, particulares autem ipſius differentiæ ſecundum materiæ combuſtæ rationem fiunt. Vtuntur ea potiſſimùm in medicinis ocularìis, & ad honeſtandas palpebras accommodatis. at thuris fuligo omnium eſt vtiliſſima, vt quę mitior: cõtrà pini, coni, & piceæ valẽtior eſt, quo fit, vt ad glabreſcentes palpebras, diſtillantes & eroſos oculorum angulos, illacrymantéſque, rectè adhibeatur.

Ligyſticum, liguſticum.

LIGVSTICI & radix & ſemen adeò calefaciunt, vt mẽſeis citent, flatúſque probè diſcutiant.

Lithargyros, argenti ſpuma.

ARGENTI ſpuma medij inter metallica ordinis eſt, eoq; ceu materie ipſa aliis medicinis miſta ſubinde vtimur, ſiccat tamen mediocriter, abſtergit & aſtringit: inde femorum attritus perſanat.

Lithi, lapides.

Hæmatites. LAPIDES omnes terræ modo deſiccant, ſed hæmatites aſtringit, & abundè ſiccat. quare etiam oculorum aſperitates exterit, quùm quidem inflammatione carent, ex aqua: quum verò illa tentantur, ex ouo: cæterùm ad ſputa cruenta bibitur vtiliter, vlcera ſupercreſcentia compeſcit. *Schiſtos.* Schiſtos lapis ſuperiori quidem conſimilis eſt, ſed imbecillior, mox *Galactites.* galactites, id eſt, lactarius ſequitur. *Melitites.* Melitites cuiuſdam etiam caloris compos eſt. *Moroxus.* Moroxus, quem etiam leucographida vocant, quò prædictis omnibus mitior eſt (nullas enim habet vireis efficaciores) eò moderatior, magisq́ue dolorem lenit, eámque ob cauſam in teneris corporibus cum cerato ad cicatricem vlceribus obducendam illo vtuntur. *Iaſpis.* Iaſpis qui ſubuiridi colore eſt, quum efficacior ſit, oculorum cicatrices & pterygia extenuat: viridis autem Iaſpis adalligatus & in anulo geſtatus ſtomachum adiuuat. Iudaicus dictus, renum *Tecolithos.* calculos conterit, vnde etiam recentiores tecolithon appel- *Pyrites.* lant. Pyrites ex eorum numero eſt, qui validè diſcutiunt tumores,

mores sanguinémque in grumos concretum: cuius quum facultas nō est, molari vtuntur. Phrygius præter quàm quòd valenter desiccat, nōnihil etiam astringit roditq;, vnde & repellere & discutere potest, eoq; ocularijs miscetur remedijs. Ageratus astringendi discutiendiq; virtutis compos, gutturis inflammationem iuuat. Asiæ petræ flos tam subtilem naturam habet, vt carnes humiditate flaccidas citra rosionem absumat. Gagates affatim siccans inflationibus præsertim diuturnis expedit. Magnes, quem & Heraclium lapidem vocant, æquales hæmatiti vireis repræsentat. Arabicus ebori similis, siccandi detergendique vireis habet. Alabastritæ combusti cinerem stomachicis nonnulli bibendum exhibent. Smyris extergit, dentibus purgandis accommodatus. Qui in spongiis inueniuntur lapilli, renum calculos frangunt. Similes his vireis habent qui in [m] Argæo Cappadociæ monte nascūtur. Similiter & ophites dictus, qui adalligatus contra viperarum morsus confert. Ostracites, hoc est, crustaceus, & geodes à terra quam intra se complectitur appellatus, abundè siccare feruntur, ideoque inflammatis tumoribus mederi. Naxiæ cotis detrimentum refrigeratorium esse dicunt, vt & virginum mammas & puerorum testiculos ne crescant reprimat. Quod verò ex olearia cote detritum fuerit, abstersoria vi donatum alopecias explet. Hieracitin & Indicum lapidem alligatum contra hæmorrhoidas valere perhibēt. Sapphyrus potus, scorpionum ictibus aduersatur. Aphroselenes, comitialibus potui datur. Armeniacus, inferiorem ventrem purgat, sed stomacho nocet.

Molaris. Phrygius. Ageratus. Asiæ petræ flos. Gagates. Magnes. Arabicus. Alabastrites. Smyris. Spōgiarum lapilli, & Argæi mōtis. Ophites. Ostracites. Geodes. Cos Naxia. Cos olearia. Hieracitis & Indicus. Sapphyrus. Aphroselenes. Armeniacus.

Lithospermon.

LITHOSPERMON, quod alij Liosporon, alij Heraclion vocant, herbæ aëthonychi dictæ, semen est lapidosum, album, quod cum vino albo potum calculos frangit, & vrinas eiicit.

Linospermon, lini semen.

LINI semen ex primo gradu calidum est, inter humectantia siccantiaque medium. manducatum flatibus creandis est, etiam si frictum fuerit.

LinoZostis, herba mercurialis.

HERBA mercurialis aluum liberaliter subducit, inducta cataplasmatis modo discutit. Sciendúmque est eius semen [*] infricatum corporis excrescentias præter naturam, quas vulgus

vulgus vocat narphia, abolere, sicut experientia comprobatum est. Sed viride semen esse oportet, & frequenter ipsum tuberculis illis infricare.

Litrum, nitrum.

LITRVM medium inter aphronitrum & salem virtute est. crematum magis extenuat discutítque, & si intrò sumatur, crassos viscososque humores [o] plus cæteris incidit & extenuat. Chalastreum verò (est autem Chalastra [p] Thessaliæ locus) acrius siccantiúsque est, quare ad capitis destillationes & articularios cruciatus eo vtuntur.

Plin. lib. 31. cap. 10. Optimum copiosumq; in Clytis Macedoniæ, quod vocãt Chalastricum, candidum, purumq;, proximum sali.

Lonchitis.

LONCHITIDIS, cui semen triangulũ est, cuspidis modo, radix dauco æqualis vrinam mouet: eius verò quæ scolopendrio respondet, folia viridia, vulnera glutinant, sicca verò cum aceto pota lienibus scirrho induratis, medentur.

Lycopsis.

LYCOPSIS radix quum sit astrictoria, cum polenta admota in cataplasmate Erysipelatis authore Dioscoride conuenit: si læuis cum oleo inungatur, sudores elicit.

Lycium.

LYCIVM ex diuersis genere substantiis constat, calida, tenui, & discutiente, terrestri verò frigida & leuiter astringente, vt in secundo abscessu desiccet, calefaciendo refrigerandoque medium est. hac de causa ceu abstersorio in oculis obscuratis eo vtuntur, tanquam astringenti, in cœliacis, dysentericis, & maleficis vlceribus: at contra inflammationes, vt discutienti. cæterùm primas obtinet Indicum.

Lysimachium.

LYSIMACHIVM vim habet excellenter astrictoriam, qua & vulnera glutinat, & sanguinem cõpescit, tum ipsum, tum ipsius succus, dysentericos & potum & ab inferioribus partibus iniectum, sanat.

Lychnis.

LYCHNIDOS coronariæ semen calidum est & siccum in secundo abscessu, eoque absoluto.

Lotus herba.

LOTVS domestica, quam nonnulli triphyllon appellant, abstersorias vireis obtinet & modicè siccanteis, calore temperata est. At syluestris loti semen ad secundum calefacientium ordinem refertur, habet autem nonnihil etiam abstersorium,

Lotus syluestris.

ſorium. Aegyptiæ ſemen in panes quoque effingitur.

Lotus arbor.

LOTVS arbor extenuat, ſiccat, & mediocriter aſtringit, qua de cauſa ad fluxum muliebrem, alui fluores pota cum vino aut aqua, aut etiam in aluum data, ſalutaris eſt, pilos defluos confirmat.

QVÆ AB M AVSPICANTVR.

Macer.

MACER cortex eſt qui ex India importatur, tertio ordine ſiccat, inter calorem & frigiditatem medium obtinet: eſt etiam aſtringens tenuiſque, vnde cœliacis & dyſentericis auxiliaris habetur.

Malobathron.

MALOBATHRI folium æquales ſpicæ nardi vireis repræſentat.

Malache, malua.

† MALVA ſylueſtris mediocriter diſcutit & emollit: hortenſis autem, ceu humidior, etiam imbecillior eſt: ſemen tantò viribus præſtat, quantò & ſiccius eſt.

† Plura apud Aetiū de hac legūtur. Goup.

Mamiras.

MAMIRAS veluti radicula herbæ cuiuſdam eſt, ceu geniculis frequentibus nodoſis, quæ cicatrices & albugines extenuare creditur, exterendi nimirùm facultate prædita.

Mandragoras, mandragora.

MANDRAGORA tertij refrigerantium ordinis eſt: mala ipſius caliditatem quampiam & humiditatem referunt, vndè ſoporem grauem homini poſſunt acceſſire: at radicis cortex vehementiſſimus, non refrigerat modò, ſed etiam ſiccat: interior eius pars imbecillior eſt.

Manna thuris.

MANNA thuris ſimileis thuri vireis habet, ſed remiſſas & ſenſim aſtringentes.

Marathron, fœniculum.

FOENICVLVM calefacit in tertio ordine, in primo ſiccat. hinc etiam lacti generando eſt, & ſuffuſis auxiliatur.

Maſtiche.

MASTICHE, Chia quidem calefacit ſiccátque in ſecundo abſceſſu: cæterùm compoſitæ eſt facultatis, aſtrictoriæ ſimul & emollientis: hanc ob rationem ſtomachi, ventris, inteſtino

intestinorũ & iocinoris inflammationibus conuenit. Aegyptia, nigriore colore quodammodo, siccat magis & discutit, minùs astringit, hinc furunculos quoque dissipat.

Melan, atramentum Indicum.

ATRAMENTVM Indicum authore Dioscoride in genere leniter astringentium est, quæ inflammationes laxosq́ tumores, œdemata vocant, rumpunt, vlceraque purgant.

Melanteria, creta sutoria.

CRETA sutoria impensè astringit extenuátque.

Melan, atramentum scriptorium.

ATRAMENTVM quo scribimus abundè & ipsum desiccat: solutum verò posca ambustis si illinatur, præsenti est remedio.

Melanthion.

MELANTHION in tertio ordine calefacit & desiccat. est etiam tenui natura præditum: vnde destillationibus in fauces, olfactu prodest, intus assumptum discutiendis flatibus singulare: est etiam amarum, vnde tineas interficit: abstergit & incidit, hinc orthopnœis quoque conuenit. item lepras exterit, myrmecias eiicit, & menstrua incitat.

Meli, mel.

MEL calefacit & siccat ordine secundo, abstergítque insigniter: coctum verò minùs quidem acre redditur, detersorium, & ventri subducendo accommodum, sed magis nutrit. Amarum mel, sicut & id quod in Sardinia fit, mistas habet vireis, terrestrem & calidam. At mel Sachar quod ex fœlici Arabia conuehitur, minùs dulce nostro est, sed æqualeis vireis obtinet, præter quàm quòd nec stomacho noceat, nec sitim faciat, quemadmodum hoc Nostras.

Mel amarum.
Mel Sachar.

Melia, fraxinus.

FRAXINVS nota arbor est, folia eius pota viperarum morsibus succurrunt: cortex crematus, illitúsque ex aqua lepras separat, ligni verò ramenta si bibantur, letalia esse ferunt.

Melilotos, sertula Campana.

SERTVLA campana mixtis facultatibus pollet: astringendi, discutiendi & concoquendi.

Melissophyllon, apiastron.

APIASTRVM viribus marrubio per omnia respondet.

Memecylos

Memecylos.

MEMECYLOS arbuti fructus, in litera C comprehensus est.

Mespila.

MESPILA, alij tricocca quasi trigrania vocant, fructus est affatim acerbus, & vix esculentus, aluúmque continens: germina foliaque mespili impensè acerba sunt.

Medion.

MEDII radix vireis semini contrarias præ se fert, quippe austera est, & fluxiones comprimit, ideoque muliebrem fluxum sistit: semen quum tenuis incidentísque sit facultatis, menseis quoque proritat.

Mecon, papauer.

PAPAVER multiplex est: hortensis quidem, quod etiam Thylacitin, ceu Vtricularium vocant, semen est esculentum, si cum pane assumatur, mediocriter somnum concilians. At Rhœas appellatum, inde quòd semen ipsius celeriter defluat, validius hortensi est: manducatur itaque non per se, sed momentum copiosiori melli mixtum. Quod veluti decidenti, ac depresso calyce est, nigrum semen habet & medicatum, nimis quàm frigidum. Quod prolixiore & proceriore constat calyce, medicatius quàm cætera omnia existit, vt etiam stuporem inducat, quousque interimat. Nam & ipsum & eius lacryma, quam per excellentiam opion nuncupant, quarto refrigerantium abscessui asscribuntur. Corniculatum papauer abstergendi vireis sortitur, ideoque radicis ipsius decoctum potu iocinorosis auxiliatur: folia autem & flores perquàm sordida vlcera expurgant, crustásque tollunt. Heraclion & aphrodes, id est spumosum papauer dictum, semen habet pituitæ purgandæ accommodatum.

Hortense papauer. Rhœas. Nigrum. Syluestre. Corniculatum. Spumosum.

Mela, mala.

MALIS omnibus frigida & excrementitia inest humiditas: & quæ in eorum censu resoluta & aquosa sunt, frigiditate cæteris & humiditate præstant: dulcia, aquosa quidem, non tamen manifestè frigida sunt, austera dulcibus quidem frigidiora, sed minùs humida: acida frigida quidem & ipsa, verùm incidendi humores ventriculo inhærentes vim testantur: acerba, cuiusmodi cotonea & struthia sunt, frigido & terrestri donata temperamento, ventrem supprimunt, vulnera

Aquosa. Dulcia. Austera. Acida. Cotonea.

nera glutinant pari modo folia, ſucci, & cortices arborum inter ſe differunt.

Melea, malus Perſica.

MALI Perſicę ſurculi, & folia euidenter amara ſunt, eoq́; conciſa tritaq́ue vmbilico impoſita, tineas enecant: fructus autem ipſius, nempe perſicum hoc eſculentum, in ſecundo ordine frigidum humidúmque exiſtit.

Melea, malus Armeniaca.

MALI Armeniacæ fructus, quæ nunc vocant mala præcocia, conſimiles perſicis vireis refert.

Meon.

MEI radices in tertio ordine calefaciunt, in ſecundo ſiccant, ideoq́ue vrinam & menſeis cient: liberaliùs meon aſſumptum, capitis facit dolores.

Milax.

MILAX tam læuis quàm aſpera, arbores amplexa, calidam acrémque facultatem poſſidet.

Miſy.

MISY medicamentum eſt ex iis quæ cruſtam faciunt & adurunt, valentérque aſtringunt, minùs autem quàm chalcitis erodit, quoniam tenuius ea eſt: cæterùm chalcitis & ſori vetuſtate in miſy mutantur, vt ait Galenus à ſuperficie incipiente ſtatim mutatione.

Molybdæna, plumbago.

PLVMBAGO argenti ſpumæ vireis habet à medio temperamento ad frigidius digreſſa.

Molybdos, plumbum.

PLVMBVM refrigeratoriæ virtutis eſt, habet & humidæ ſubſtantiæ plurimum, quod ex frigore coaluerit. Quod ſi id perfundatur teratúrq́; aut vino, aut immoturo oleo, aut quodam ſucco refrigerante, ad naturalium & ſedis vlceroſas inflammationes excellentiſſimum erit remedium: lamina verò plumbea ſuper lumbos geſtata, veneris inſomnia cohibet. Item bractea tenuis ganglio impoſita, ipſum diſſipat. Concrematum plumbum validiùs quidem ſiccat, ſed & acrimoniæ nonnihil obtinet: ſi eluatur, tum ſine roſione ſiccat, tum maleficis vlceribus præſentaneum eſt remedium.

Moræa, morus.

MORI fructus maturus quidem aluum ſubducit, & medicamentis ſtomaticis, & aliis quæ moderatam requirunt aſtrictio

aſtrictionem vtiliter miſcetur: immaturus vbi exaruerit, perquàm obſtruens fit medicamentum. cortex autem radicis arboris etiam amaritudinis cuiuſdam particeps, purgare poteſt, eóque latas ventris tineas occidit: foliorum autem ſurculorúmque vis, ſubducentium & comprimentium media quodammodò exiſtit.

Myagros.

MYAGRI ſemen pingue eſt. quod in eo oleoſum habetur, opplendi vires repræſentat.

Myaces mituli.

MITVLI combuſti, eundem cum buccinis effectum præſtant. propriè verò eloti palpebrarum aſperitatem & albugines cum melle exterunt: caro ipſorum canum morſibus vtiliter imponitur.

Myaron.

MYARON, quam alij melampycnon appellant, herba ferulacea eſt & pinguis: videtur autem ipſius pinguitudo corporis aſperitates læuigare.

Myelos, medulla.

MEDVLLA facultatis eſt quæ indurata ac in ſcirrhum concreſcentia corpora emollit. Laudatiſſima eſt ceruina, mox vitulina: taurina verò hircináque acrior eſt, magíſque ſiccat, & quæ in artubus continetur, pinguior eſt magíſque emollit: quæ de ſpina elicitur, durior ſqualidiórque eſt.

Mycetes, fungi.

FVNGI frigidi & humidi admodùm temperamento ſunt: nonnulli ipſorum manducati, etiam exitium adferunt, præſertim qui inter ipſos natura conſtant putridæ qualitatis participe.

Myoſote, muris auricula.

MVRIS auricula dicta eſt alſine.

Myxa.

MYXA arboris fructus eſt minor quidem prunis, facultate verò conſimilis.

Myrica, tamarix.

TAMARIX incidit extergítque ita vt manifeſtè non ſiccet, habet autem aſtrictionem nonnullam, qua de cauſa decoctum ipſius potum lienes adiuuat, item dentium doloribus medetur: fructus autem & cortex ipſius gallæ virtute

proximus est: cinis arboris vehementiùs exiccat.

Myriophyllon, millefolium.

MILLEFOLIVM tantam siccandi vim possidet, vt vulnera conglutinet.

Myrrha, vel myrrhis.

MYRRHA in secundo ordine calefacit, ac nonnihil etiā extenuat, radix ipsius odorata dulcísq; est, mensibus mouendis, & humoribus ex thorace & pulmone repurgādis idonea.

Myrrhine, seu myrsine, myrtus.

MYRTVS ex diuersis composita est substantiis. pollet in ea terrestris frigiditas, qua valenter siccat: at myrtula quæ soboles myrti est, tuberosa, caudicem ipsius & ramos amplexa, vehementiùs astringit & siccat. iam vero & folia aridiora viribus magis siccant: item fructus succúsq; tum foris applicatus, tum intus assumptus persimileis vires præ se fert.

Myrta.

Moly.

MOLY, quod nonnulli rutam syluestrem, alij zarmalam dicunt, Syrij besasam, tertio calefacientium ordini annumeratur, substantia tenue, hinc crassos humores viscosósq; incidit, discutit & vrinam promouet.

QVÆ AB N INCIPIVNT.

Nascaphthon.

NASCAPHTHON, sunt qui nacaphthon dicunt, Indicum est odoramentum, quod ad astrictos fœminarum locos suffitu vaporetur.

Napi sinapi.

SINAPI calefacit siccátque in quarto abscessu.

Nardostachys, spica nardi.

SPICAE nardi radix calfacit in primo, siccat in secundo ordine particeps est etiam astringentis cuiusdam qualitatis, acris, & subamaræ. iocinori igitur prodest & stomacho extrinsecus admota & ebibita, vrinam mouet & interaneorum fluxiones desiccat: sed Indica valentior est quàm Syriaca, & nigrior.

Nardus Gallica.

NARDVS gallica superiori vireis habet similes quidem, sed imbecilliores, præterquàm ad vrinam ciendam: calidior enim est quàm illa, minúsque astringit.

Nardus montana.

NARDVS montana, quæ nonnullis thylacitis, pyritísque dicitur,

dicitur, commemoratis est infirmior.

Nartex, ferula.

FERVLAE semen extenuat calfacítq;: medulla ipsius viridis adhuc, astringit, eóque sanguinem spuentibus & cœliacis accommodata est.

Narce, torpedo marina.

TORPEDO marina viuens capiti imposita dolores eius arcet, idque forsan eodem illo torpore quem membris eam contingentibus inducit: oleum in quo viua decocta fuerit, ad acriores articulorum cruciatus leniendos inungitur. eadem torpedo anum procidentem coërcere apposita fertur.

Narcissus.

NARCISSI radix adeò desiccat, vt maximis vulneribus sit glutinandis, imò etiam tendinum præcisionibus confert: cæterùm abstergendi & attrahendi vim quandam habet.

Neuras, seu poterion.

NEVRAS, quod alij poterion vocant, sine rosione desiccat, vt & ipsa neruos præcisos glutinet: radices autem potissimùm hunc effectum præstant, & impositæ, & potæ.

Nerion, aut rhododaphne.

NERION extrinsecus applicatum vim refert discussoriam: si intus assumatur, occidit.

Nymphæa.

NYMPHAEA vireis habet sine rosione siccas, quibus & ventrem reprimit, & genituram arefacit: verùm alba radice donata valentior est, eóque fluxum muliebrem cum vino nigro & austero pota persanat: quæ nigram refert, detersoria quoque vi nonnulla pollet, eáque vitiligines, alphos dictas cum aqua exterit: alopecias cũ pice liquida illita replet.

QVÆ AB Ξ ORDIVNTVR.

Xanthion, aut phasganion.

XANTHION phasganiúmve fructum fert discutiendi viribus præditum.

Xiris, aut Xyris.

XIRIS naturæ tenuis est, discussoriæ, & extrahentis, ac nimirùm siccatoriæ, præcipuè semen, quod & vrinam cit, & lieni in scirrhum indurescenti medetur.

Xiphion, gladiolus.

GLADIOLI radix trahit, discutit, & siccat.

QVÆ INITIVM HABENT AB O.

Oë, sorbus.

SORBVS arbor cuius fructus oä, à nonnullis οὖα dicitur, astringendi vim obtinet, sed minorem mespilo.

Othonna.

OTHONNAM, alij herbæ esse succum in Arabia ad Aegyptum nascentis affirmant, alij lapidem Aegyptium: detergit autem eroditque, omnia quæ claritati oculorum officiunt, exterens.

Oenanthe.

PLVRIMVS sanè vsus syluestris vitis florem abundè astringentem esse fatetur: & ventrem potissimùm corroborare. Dioscorides autem aliam describit œnanthen contrariis donatam viribus, vndè secundas eam eiicere, & vrinæ stillicidio, morbóque regio mederi tradit.

Oenos, vinum.

VINVM ex iis est, quæ in secundo ordine calefaciunt, siccántque: quod admodùm vetustum est, in tertio. Mustum verò in primo.

Oesypus, lanæ pinguitudo.

OESYPVS in sermone de lanis explicata est.

Olynthi, grossi.

GROSSI acrem & discussoriam vim obtinent, liquoris gratia qui in ipsis continetur. cocti igitur duros tumores dissipant: crudi myrmecias & thymos exterunt.

Olostium.

OLOSTIVM siccat astringítq;. hinc eo ad rupta vtuntur.

Omphacium.

OMPHACIVM succus est vuæ immaturæ, astringens egregiè & siccans in tertio abscessu: eóque fluidis affectibus & præsertim stomachicis, accommodatur.

Oenagra.

OENAGRA, quam nonnulli œnotheram, alij œnothurin dicunt, frutex est arboreus, cuius radix inducta, ferocientia vlcera mitigat.

Onosma.

ONOSMA, vel onomis, vel phlomitis, vel ononis, acrem amarámque vim obtinet: eámque ob causam folia eius cum vino pota fœtus occidunt expellúntque.

Onobrychis.

ONOBRYCHIS vi rarefaciendi & diſcuſſoria, tubercula, quæ phymata dicuntur, diſſipat, vrinæ ſtillicidio medetur,& ſudores prouocat.

Oni,aſini ſeu multipedæ.

MVLTIPEDAE quæ ſub aquariis vaſis agunt, & in orbem ſe conduplicant, diſcutiunt ſiccántque,potæ cum vino vrinæ anguſtiis & arquato medentur, anginæ itidem cum melle iiſdem illinuntur. Item detritæ cum roſaceo calfactæque in mali punici cortice, auribus dolentibus ſalutariter inſtillantur.

Onyches,conchulæ Indicæ.

ONYCHES conchyliorum Indicorum opercula ſunt, quæ ſuffitu ſtrangulatione vuluarum concidentes fœminas excitant, item comitiales: potæ verò aluum turbant.

Ononis.

ONONIS radice conſtat quæ in tertio ferè gradu calefacit, cortex ipſius extergit, & incidit, vndè etiam calculos conterit.

Oxos,acetum.

ACETVM mixtæ eſt naturæ frigidæ & calidæ,ſed vtriuſque tenuis: frigida tamen calidam excellit. cæterùm in tertio ordine ſiccat.

Oxyacanthos,

OXYACANTHVS arbor piro ſylueſtri & figura & viribus ſimilis eſt,habet & ſubtile quippiam coniunctum: ſed fructus ipſius myrti baccis reſpondet.

Opos, liquor.

LIQVORES, & Cyrenaicus, & Medicus, & Syriacus per excellentiam dicuntur, calidi natura, & ſpirituoſi inſigniter: verùm Cyrenaicus cæteris eſt calidior tenuiórque.

Origanum.

OMNIA origani genera incidendi,extenuandi, ſiccandi,& calefaciendi vireis in tertio abſceſſu oſtendunt.

Oreoſelinum,apium montanum.

APIVM montanum viribus domeſtico æquale eſt, ſed inualentius

Orobanche.

OROBANCHE ſicco & frigido temperamento eſt, ſecundum primum ordinem.

Orobos, eruum.

ERVVM calefacit in primo gradu, ſiccat in ſecundo, amarúmque eſt, quapropter incidit, detergit, obſtructa aperit: liberaliùs ſumptum ſanguinem per vrinam expellit.

Orminon.

ORMINON marrubio ſpecie ſimile eſt, calidum, mediocriter ſiccum & abſtergens: venerem igitur ſtimulat, & oculorum craſſities cum melle repurgat, tumores laxos quæ œdemata vocant diſcutit, & extrahit aculeos. Syluestre domeſtico eſt valentius.

Oryza.

ORYZA vim quandam aſtrictoriam præ ſe fert: qua etiam ventrem mediocriter cohibet.

Orchis herba.

ORCHIS herba (nominatur autem etiam cynoſorchis, id eſt, teſticulus canis,) radicem habet bulboſam & duplicem: vis autem maioris, humida & calida, eóque veneri incitandæ eſt: minoris, calida & ſicca, contrà igitur venerem coërcet.

Orchis, ſerapias.

ORCHIS, quæ & Serapias dicitur, aliis triorchis, priore valentiùs deſiccat, quare laxos tumores cedentéſq; diſſipat, vlcera ſordida & putredini obnoxia repurgat, herpetas abigit: inarefacta autem magis ſiccat. Quoniam verò ſubſtringere idonea eſt, aluum quoque cum vino pota retinet.

Oſyris.

OSYRIS, [t] ex qua medicamenta ad exterendam læuigandámque cutem, Græci coremata vocant, fieri ſolent, amara eſt, & iecoris laxandi vireis habet.

Oſta, oſſa.

OSSA concremata vehementer diſcutiunt ſiccántque: præſertim id facere dicuntur humana: atqui ſuillus talus combuſtus inflationibus & circa vmbilicum torſionibus mederi dicitur. quinetiam oſſa cremata ſi potui quis exhibeat, morbum comitialem, & articularios dolores abigunt. Bubulus talus vſtus, mobileis firmare dentes prædicatur, cum melle potus teretes tineas educit, cum oxymelite lie-

Talus ſuillus. *Bubulus.*

nem

nem consumit, & vitiligines, quas vocant leucas, illitus abolet, item ad venerem commendatur: fœmora bouis cremata potu sanguinis eruptiones, & alui fluxum compescunt.

Ostraca, testæ.

TESTAE fornacium tritæ siccant extergúntque, hinc dentifriciis accommodantur, illitæ cum aceto prurigini, pustulis, quæ appellantur exanthemata, conferunt, cerato exceptæ strumas discutiunt.

Ostrea.

OSTREORVM testa cremata æqualem buccinis vim, sed minùs crassam repræsentat. abstergit igitur faciei labes, & dentibus nitorem conciliat: elota rosionem amittit, ad carnem cicatricémque humidis vlceribus inducendam accommodata.

Ouron, vrina.

VRINA quælibet calida est & acris, sed humana omnium aliorum animalium, exceptis maialibus, infirmior est. cæterùm vehementer abstergit: quapropter nonnulli potione eius in peste vsi, mortem euaserunt, eadem lepras, vlcera putredinem experta, capitísque manantia vlcera, quæ vocantur achores, & furfures persanat. item pedum attritus nondum inflammatione occupatos. At pueri venerem non experti vrina omnium efficacissima est, vndè etiam chrysocolla conficitur. Mulorum, articularibus doloribus congruit. Caprarum & camelorum, aluum deiicit. ideóque contra aquam subter cutem bibitur.

Vrina hominis. Maialium. Pueri. Muli. Capræ & cameli.

QVÆ A Π INCIPIVNT.

Pancration.

PANCRATION & specie & viribus scillæ simile est, verùm imbecillius.

Paliuron.

PALIVRI folia & radix astringunt, eóque aluum fluentem sistunt, tubercula, quæ dicuntur phymata, non nimis calida discutiunt: Semen eius tam vehementi incisoria virtute valet, vt & calculos conterat, & excreationibus è pectore auxilietur.

Paliuri semen.

Panaces.

PANACES Herculeum est ex quo opopanax dictus cõficitur, in tertio ordine calefaciens, in secundo siccans, emolliens, discutiénsque: radicis cortex liquore imbecillior, habet

nonnihil & abstergens, & carni ducendæ idoneum: semen ipsius menseis quoque citat. Asclepion panaces & Chironium priori calidiora sunt, hinc floribus ipsorum & semine ad malefica vlcera & phymata vtuntur.

Papyrus.

PAPYRVS ignem non experta, materia quædam efficitur: vsta, siccat chartæ crematæ modo, verùm papyri cinis viribus inferior est.

Paronychia.

PARONYCHIA inde nomen accepit quòd digitorum reduuias, quæ Græcis dicuntur paronychiæ, medeatur. vis eius est extenuare & siccare, idque citra rosionem.

Pentaphyllon, quinquefolium.

QVINQVEFOLIVM in tertio ordine desiccat, minimè acre, eóque in multos vsus accommodatur.

Peplon, herba.

PEPLON nonnulli papauer spumeum dicunt: & hic frutex liquorem habet, & tithymalorum modo purgat.

Peplion.

PEPLION quoque liquorem habet, & magna ex parte maritimis locis nascitur, cætera quidem inutile, semen autem ipsius feruidi saporis vt peplum expurgat.

Peperi, piper.

PIPERIS radix costi vireis refert: fructus nuper quidem germinantis arboris, oblongum est piper, humidius natura & calidum: fructus veluti acerbus, immaturúsque, album est piper, nigro acrius, vt quod impendio magis assatum sit: vtrunque verò & calefacit & desiccat.

Pepon.

PEPON abstersoriæ facultatis est, inde veluti caro ipsius ephelidas & consimilia faciei vitia exterit, semen renes obstructione liberat.

Periclymenon.

PERICLYMENI folia & semen incidendi simul & calefaciendi vireis obtinent, quapropter vrinam cruentam excernunt, ad sex dies pota: [u] semen autem ad quadraginta dies potum lienosos & ægrè spirantes adiuuant.

Peristereon, verbenaca.

VERBENACA adeò desiccat astringítque, vt vulneribus glutinandis, † & sanguinis eruptioni sistendæ sit.

† Itaque ea vtuntur in malignis vlceribus & ad partes vicinas serpentibus. In Antiquis Græcis sic. Goup.

Persea,

Persæa, seu persica.

PERSAEA arbor est Aegypti, cuius folia & siccant & astringunt, eoque sanguinis eruptionem compescunt.

Petasites.

PETASITES tertio siccantium ordini ascribitur, vnde ad malefica & phagedænica vlcera eam vsurpant.

Petroselinon.

PETROSELINI semen calidum siccúmque est in tertio abscessu, vi incisoria præditum, vrinam, menseisque copiosè trahit, flatibus discutiendis accommodatissimum.

Peucedanum.

PEVCEDANI liquore & succo affatim calefacienti, discutienti, extenuantique vtimur, tum naribus admoto, tum in potione assumpto, ad pulmonum & pectoris vitia ex humorum crassitudine contracta: item ad lienem scirrho induratum. dentibus autem perforatis impositus, dolorem protinus sopit, neruorúmque affectibus idoneus est: radix squamas ossium separat, maleficis vlceribus succurrit, in tertio ordine & calefaciens & desiccans.

Peucæ, pinus, vel pinaster.

PINVS piceæ viribus respondet, sed moderatior est.

Peganum, ruta.

RVTA syluestris ad quartum calefacientium siccantiúmque ordinem refertur: satiua, ad tertium, cuius vis est crassos lentósque humores incidere, & dissipare, vrinam mouere, attenuare, & flatus discutere, vnde & venerem coërcet.

Pissa, pix.

PIX arida quidem in secundo abscessu desiccat, minùs calefacit: liquida econtrario, imò etiam extergit, maturat, discutit, acrísque est: eámque ob causam vngueis scabros educit, impetigines exterit, tumores maturat. Valentior autem est liquida, vt etiam suspiriosis & purulenta excreantibus, lincta subueniat; sed arida vulneribus magis glutinandis est.

Pissełæon, oleum picinum, seu picis flos.

PICINVM oleum ex liquida fit pice, qua natura tenuius existit.

Pistacia.

PISTACIORVM fructus esus stomacho mediocriter conducit, iecur obstructum laxat, præcipuè summi & odo-

rati eorum operimenti ex vino decoctum. prosunt etiam cõtra serpentium morsus.

Pityides.

PITYIDES fructus sunt picearum, mistæ facultatis, astrictoriæ & acris, quam ob rem reiectionibus è pectore opitulantur.

Pityocampæ, picearum erucæ.

PICEARVM erucæ eiusdem sunt virtutis quàm cantharis & buprestis obtinet.

Pityos phlæos, piceæ cortex.

PICEAE cortex astringendi vim eximiam possidet, qua intertrigines & ambusta illitus persanat, ventrem potus reprimit: folia etiam vulnera conglutinant.

Pityusa.

PITYVSAM quoque nonnulli tithymali speciem affirmant, quoniam & liquorem habet, & perinde vt illæ purgat.

Platanus.

PLATANVS vi humidiore & frigidiore pollet, eaque de causa folia viridia ad inflammationes nascentes proficiunt: cortex & pilulæ quoniam maiorem siccandi potentiam habent, in aceto decoctæ dentium dolores sopiunt, ambusta cum adipe persanant. Cortex autem crematus siccat vehementiùs & abstergit, eoque lepras pellit, & humidis vlceribus medetur.

Pneumon, pulmo.

Pulmo agni. Suis. Vulpis. Marinus.

PVLMO agninus, suillúsque attritus pedum ex calceis curare creditur: vulpinus sale inueteratus si bibatur, suspiriosis proficit: marinus recens detritus podagris & pernionibus succurrit.

Polemonium.

POLEMONIVM, quod aliis philetærion dicitur, tenue est, & siccandi viribus donatum, inde nõnulli contra coxendicis dolores, dysenterias, lienem scirrho induratum, radicem eius cum vino propinant.

Polium.

POLIVM minus, quo & in antidotis vtimur, tertij calefacientium siccantiúmque ordinis est: itaque omnia viscera obstructa laxat, vrinam menséisque trahit: viride adhuc, magna glutinat vulnera, aridum maleficis inspersum vlceribus proficit.

Polygalon.

POLYGALON folia habet gustu mediocriter acerba: potum, lac quoque generare putatur, calidi humidíque temperamenti compos.

Polygonaton.

POLYGONATVM variæ particeps est facultatis, astrictoriæ, acris, amaræ, & cuiusdam gustu ingratæ, quæ verbis nequeat exprimi: quapropter in multipliceis vsus haud est accommodatũ. radicem ipsius nonnulli vulneribus inducũt, & faciei labes, [x] quas ptilos dicunt Græci, eo abstergunt.

Polygonon, sanguinaria.

SANGVINARIA habet sanè vim quandam astringendi, sed humiditas in secundo ordine frigida in ea præpollet, stomachi feruori frigida inspergitur vtiliter, erysipelatis, inflammationibúsque calidis illinitur: ac talis quum sit, fluxiones repellit, atque hac ratione siccatoria esse putatur. fœmina autem mas efficacior est.

Polycnemon.

POLYCNEMON in secundo ordine calefacit & desiccat, eoque vulnera glutinat.

Polypodium, filicula.

POLYPODIVM siccat abundè citra morsum: potum, inferius purgationem molitur.

Pompholyx.

POMPHOLYX sine rosione siccat, ideoque cancrosis vlceribus aliisque maleficis opitulatur: item cum ocularíis medicinis miscetur.

Porphyræ, purpuræ.

PVRPVRAE crematæ testis similem vim sortitæ sunt, opercula ipsarum cum oleo incocta pilos fluidos confirmant, cum aceto pota lienes tumidos sanant: suffitu fœminas locorum strangulatu concidentes excitant, secundásque eiiciunt.

Potamogeton.

POTAMOGETON refrigerat & astringit, perinde vt herba sanguinalis iisdem virtutibus præditum.

Poterion.

POTERII, quod alij phrynion dicunt, radices concisæ neruos præsectos & vulnera conglutinant. decoctum ipsius epotum neruorum affectibus auxiliatur.

Prasion, marrubium.

MARRVBIVM in secundo ordine calefacit, amplius autem siccat, iecur lienémque obstructum laxat, excreationes è thorace & pulmonibus, menseisque promouet: in cataplasmate verò inductum extergit, discutitque, præcipua extersoria incisoriaque vi præditum.

Prason, porrum.

PORRVM mali succi est & acris. vt autem Dioscorides memoriæ prodidit, grauia facit insomnia, aluúmque bonam, vrinam ciet, & extenuat: habet & abstergendi vim aliquam, qua pectoris excreationes elicit ptisanæ incoctum, semen verò ipsius nephriticis temperatur medicinis: folia etiam nonnihil astringunt, ac eam ob causam succus ipsorum sanguinem supprimit.

Prinos, ilex.

ILEX simileis quercui vireis habet, sed multò ea est validior.

Propolis.

PROPOLIS calefacit quidem in secundo abscessu, abstergit autem mediocriter, tenuisque naturæ est, & meatuum apertoriæ.

Ptarmicæ.

PTARMICAE folia sternutamenta mouent, totus autem frutex viridis, sugillata, liuorésque alios disiicit: est enim herba calida & sicca, viridis secundi ordinis, arida tertij.

Ptelea, vlmus.

VLMVS siccare valet & abstergere, eoq; vulnera glutinare, cortex autem magis, si recens fasciolæ modo vulneribus circumuoluatur, cum aceto lepras quoque tollit: radices idem præstant, si ossa fracta quæ solidari tophacea cicatrice, quam Poron dicunt, desiderant, decocti ipsarum iure perfundantur.

Pteris, filix.

FILIX vim siccandi & amaram repræsentat, eaque fœtus corrumpit, latásque tineas enecat, instar quatuor drachmarum cum mulsa pota: quoniam verò modicè constringit, vlcera citra rosionem desiccare potest.

Pycnocomon.

PYCNOCOMON discutiente vi extrahenti acrique donatum est: folia igitur panos & furunculos dissipant, semen

præterea

prætereà infixa corpori ſpicula extrahit, radix flauam bilem purgat.

Pyrethron.

PYRETHRI radix adurentem poteſtatem occupat, dentium qui frigori paruerunt dolores lenit, item ad febrium rigores ante acceſſionem infricatur cum oleo, adhæc iis quorum corpora ſtupent, & reſoluta ſunt, efficaciſſimè adhibetur.

Pyros, triticum.

TRITICVM in primo ordine calefacit, verùm ſiccando humectandoq́ue medium eſt, nonnihil etiam glutinoſum, & obſtruendi efficax obtinet.

Pytia, coagulum.

COAGVLVM omne naturæ acris eſt, tenuis, diſcutientis, & nimirùm ſiccantis. ſed leporinum comitialeis ſanare cum aceto potum, literis mandarunt: florémque muliebrem emendat, lac in ventre concretum ſoluit, ſimiliter etiam ſanguinem: nonnulli verò cruentas pariter è thorace excreationes cohibere ipſum tradunt: equinum verò coagulum cœliacis & dyſentericis prodeſſe: phocæ autem caſtorij vireis præ ſe ferre.

Leporinum coagulum.

Equinum.

Phocæ coagulum.

QVÆ AB P INCIPIVNT.

Rhacos, attritæ veſtis fragmentum.

ATTRITARVM è lana veſtium fragmenta concremata, ſimileis eidem lanæ vireis repræſentant. Linei autem panniculi quùm adhuc vtuntur, tenuem ex ſe fumum reddunt, qui etiam deſtillationes in guttur liberet, & vuluæ ſurſum recurrenti ſalutaris ſit: cremati iam ad lanæ virtutem accedunt.

Linei panniculi.

Rhamnus.

RHAMNVS ſiccat in ſecundo, refrigerat in primo abſceſſu, quare herpetibus & eryſipelatis non admodùm calidis medetur. ſed teneris eius foliis vtendum eſt.

Raphanus.

RAPHANVS in tertio abſceſſu calefacit, in ſecundo ſiccat: ſylueſtris efficacior eſt, in ambobus autem ſemen valentius. itaque ſugillata, alióſque liuores diſiicit.

Rheon, rha.

RHEON, quod alij rha dicunt, cõpoſitum eſt ex terreſtri

frigida

frigida & tenui ſubſtantia, aëreaque calida & leniter acri: eámque ob cauſam conuulſis, ruptis, orthopnœis opitulatur: quòd diſcutiendi vim habeat, liuores emendat: quòd aſtrictoriam, cruentas excreationes, cœliacos, & dyſentericos ſanat: vtraque verò facultate, iocinoroſos iuuat.

Rhetinæ, reſinæ.

RESINAE omnes & calefaciunt & deſiccant, verùm terebinthina principatum obtinet, diſcutientis naturæ, emollientis, tenuis & abſterſoriæ, eoque ſcabiem corrigit: & larix huiuſmodi eſt.[y] Quæ verò è pinu diſtillauerit, atque hac magis adhuc ſtrobilina, acrior eſt, non tamen aut diſcutit magis, aut attrahit: medium inter ipſas locum tenet,[z] & quæ de picea, & quæ de abiete raditur.

Rhoda, roſæ.

ROSAE mixta conſtant ſubſtantia, aquoſa ſcilicet, calida, aſtringenti, & amara: flos autem ipſarum magis adhuc aſtringit, eoque deſiccat.

Rhodia radix.

RHODIA radix calefacit in ſecundo abſceſſu, tenui & diſcutiente vi prædita.

Rhœa ſiue rhoe, malum punicum.

MALVM punicum omne aſtringendi vires eximias habet, quibus refrigerat ſiccátque: verùm dulce aliis minùs: auſterum magis refrigerat, ſicciúſque eſt, & ſtomacho amicum. acidum refrigerat quoque, & maiorem quandam incidendi virtutem repręſentat. verùm acini ſucco magis aſtringunt, ſiccántque: efficacius his adhuc malicorium, quod Sidion Græci vocant: huic virtute reſpondet mali flos, qui Citinus appellatur.

Rhus.

RHV coriariæ à medicis dictæ fructus præcipuè & ſuccus magno in vſu ſunt,[a] quùm illa aſtringendi ſiccandique vim ex tertio ordine habeat, detergendi è ſecundo.

Rypos, ſordes.

SORDES ex ſtatuis æreis, aut vaſis in quibus multũ olei inhæreſcit, detractæ ſic, vt nõnihil æruginis admixtũ ſit, diſcutiendi vireis habent, ſiccandiq; mediocriter & emolliẽdi, eoq; immatura phymata diſcutiũt. At de ſordibus quæ in palæſtris habentur, quas nonnulli etiã Patos vocant, in ſudore dictum eſt. Aurium ſorde culæ reduuiis mederi dicuntur.

Aurium ſordes.

QVÆ

QVÆ AB Σ INCIPIVNT.

Sagapenum.

SAGAPENVM, ceu ferulæ liquor eſt, calidus & tenuis, cui & abſterſoria quædam vis ineſt, qua & oculorum cicatricibus & ſuffuſionibus prodeſt.

Salamandra.

SALAMANDRAE vſtæ cinerem nonnulli medicinis exedentibus, tum iis quæ ad lepram & ſcabiem componuntur, admiſcent.

Sampſuchum.

SAMPSVCHVM calefacit, ſiccátque in tertio abſceſſu, eſt etiam enuis naturæ & diſcuſſoriæ.

Sandaracha.

SANDARACHA adurentis eſt facultatis, quemadmodum & auripigmentum.

Sandyx, vel ſiricum.

SANDYX, aut ſiricum extenuat & ſiccat, non tamen calefacit.

Saprotes, caries lignorum.

LIGNORVM caries, præſertim vlmi, humentia purgat vlcera & explet.

Sapo.

SAPO abſtergendi vim habet.

Sarcocolla.

SARCOCOLLA perſicæ arboris lacryma eſt, opplendi & citra roſionem ſiccandi vireis ſortita, atque ideo vulneribus eſt glutinandis.

[h] *Saxiphages, ſaxifraga.*

SAXIFRAGA vrinam mouet, & calculos conterit.

Satyrion, trifolium.

SATYRION, aut triphyllon humidi eſt temperamenti & calidi, item flatuoſum, vnde veneris appetentiam facit: nonnulli opiſthotonis cum vino auſtero potum ſalutare eſſe tradunt. Galenus in commentario de theriaca trifolium ait hyacintho ſimile eſſe, [c] quum aëre inturgeſcens, ſemen ſylueſtri cnico æquale habet: decocti ipſius ius ſuperfuſum phalangij aut viperæ morſus ſanare: ſano idem potui datum, ſimilem animalium horum ictibus affectum conciliare.

Saura, lacerta.

LACERTAE iecur & caput ſuo loco expoſita ſunt: [d] totum

tum autem caput dissectum impositúmque scorpionum ictibus medetur.

Selinon, apium.

APIVM tanti caloris est, vt & vrinas & menseis eliciat: cæterùm flatus discutit, præsertímque eius semen.

Seris, intybum.

SERIS subamarum olus est, admodum refrigerans humectánsque: habet etiam nonnihil astrictionis.

Seriphum.

SERIPHVM calefacit quidem in secundo, siccat autem in primo ordine, consimile absinthio, minus tamen eo astringit, magis calefacit, animalia ventris occidit, mediocriter stomacho aduersatur.

Seseli.

SESELIS radix magisque semen insigniter calefacit, tenuísque substantiæ est, vrinam quoque ciet, comitialibus, & orthopnœæ accommodatum.

Sepiæ testa.

SEPIAE testa persimilis est ostreo quod ad vireis attinet, sed tenuior substantia & abstergens, eoque in cinerem redacta, vngueis cum sale fossitio extenuat: ignem non experta si infricetur, ficus exterit, & cutis labes abstergit.

e *Sesamoides.*

SESAMOIDIS albi semen calefacit, detergit, & rumpit.

Sesamum.

SESAMVM non parum lentoris, pinguísque obtinet, idcirco opplere, mollire, & mediocriter calefacere idoneum est.

Seps.

SEPS, quam nonnulli chalcidicam lacertam dicunt, in vino pota, propriis morsibus succurrit.

Sialon, saliua.

SALIVA hominis ieiuni maximè discutit & abstergit, eoq; infantium impetigines illita exterit & furunculos cum tritico, nimirùm manso imposita maturat, & sugillata delet, feris hominem occidentibus maximè aduersatur.

Sideritis.

SIDERITIS Heraclia & helxine dicta est. Achillea autem sideritis illi quidem consimilis est, sed magis astringit, eoque fluidis affectibus accommodata.

Sideros,

Sideros, ferrum.

FERRVM aqua restinctum subinde, vehementem desiccandi vim aquæ conciliat, quæ pota lienosis conducit: vinum autem in quo id restinctum est cœliacis, dysentericis, cholera infestatis, stomacho resolutis, auxiliatur.

Sicyos, cucumis.

CVCVMIS esculentus quidem viridis, refrigerat humectátque in secundo ordine: caro ipsius feruidas solatur inflammationes, semen abstergendi incidendíque virtute pręditum, vrinas mouet, & corpus nitidum efficit. aridus siccat in primo ordine, magísque abstergit, & semen, & radix.

Sicyos agrios, cucumis syluestris.

CVCVMERIS syluatici seminis succus elaterium dictus est. qui autem è radice & foliis premitur, elaterio similis est, sed imbecillior: radix detergit, dissipat, emollit: succus siccandi vireis habet.

Silybon.

SILYBON spinosus frutex est, albo chamæleonti persimilis, esui accommodatus: radicis liquor drachmæ pondere cum mulsa potus, vomitiones excitat.

Silurus.

SILVRVS sale conditus si edatur arteriam humentem expurgat, applicatus corpori spicula educit.

Silphe, blatta quæ in pistrinis inuenitur.

BLATTAE quæ in pistrinis inueniuntur interanea decocta contritáque, aurium dolores persanant.

Silphium, laserpitium.

LASERPITIVM probè calefacit, flatulentum est etiam & concoctu peruicax: à foris corpori applicatum efficacius deprehenditur, magísque liquor ipsius, extrahendi potens, item & superexcrescentia amoliendi vim quandam obtinet.

Sison.

SISON calidus est, vrinam mouet, concoctionem adiuuat, menseis educit, & viscera obstructa aperit.

Sion.

SION calidum, vrinam citat & discutit, renum calculos frangit, menseis euocat.

Sisarum, siser.

SISARIS radix cocta stomacho vtilis est, & vrinæ ciendæ: calida in tertio ordine. semen tenue est, discussorium,

validúmque, idcirco iis quos singultus & torsiones circa vmbilicum malè habent, cum vino exhibetur.

Sisymbrium.

SISYMBRIVM sunt qui cardaminem vocant, cardamo, hoc est, nasturtio assimilatum: aridum quidem calefacit siccátque in primo abscessu: humidum autem in secundo.

Scammonia.

SCAMMONIA calfacit, discutit, & biliosa extergit, magísque eius liquor, qui iam & phymata dissipat, fœtus appositu corrumpit, lepras exterit, diuturno capitis dolori cum oxyrhodino superfunditur: radix autem tum ipsa, tum decoctum eius potum, purgat: cum aceto autem & farina hordeacea decocta, coxendicum doloribus applicatur.

Scandix.

SCANDIX syluestre olus est, calefaciens siccánsque in secundo gradu, vrinam propellit, & viscera obstructione liberat.

Scincos, terrestris crocodilus

SCINCI carnes renibus proximæ, naturalibus arrigendis bibuntur. rursus semen lactucæ cum aqua potum eadem contraria virium lege videtur remittere: item lentis decoctum cum melle.

Scilla.

SCILLA incidit, calefacit & desiccat in secundo ordine: præstat autem eam assam aut elixam sumere.

Scolopendra marina.

SCOLOPENDRA marina in oleo elixa inunctáq; pilos abolet: vsta etiam pruritum excitat.

Scolopendrion.

SCOLOPENDRION asplenon est.

Scolymon, carduus.

CARDVVS calfacit, siccátque in ordine secundo, radix eius cum vino decocta, vrinas fœtidi odoris liberaliter educit, & alarum totiúsque corporis graueolentias corrigit.

Scordion, trixago palustris.

SCORDIVM variis pollet facultatibus, vt quod amarum, acerbum, & acre sit. purgat igitur simul & calfacit viscera, vrinas & menstrua concitat, refrigerata omnia excalfacit, vulnera glutinat, repurgátque: aridum inspersum cicatricem inducit.

Scor

Scordon, allium.

ALLIVM calefacit ſiccátque in quarto abſceſſu: at ſylueſtre allium quod ophioſcordon, quaſi anguinum allium, & agrioſcordon dicitur, domeſtico valentius eſt. *Allium ſylueſtre.*

Scordopraſon.

SCORDOPRASON porri & allij mixtas habet vireis, & guſtatum.

Scorpioides.

SCORPIOIDES excalfacit abſceſſu tertio, ſiccat, ſecũdo.

Scorpius.

SCORPIVS terreſtris crudus impoſitus, aut toſtus in cibo, proprij ictus remedium efficitur: marinus autem fel habet oculorum ſuffuſionibus vtile. *Scorpio marinus.*

Scoria, recrementum.

RECREMENTVM omne validè exiccat: ferri ſtercus aliis amplius, quod excoctum & in tenuiſſimum pollinem detritum cum aceto auribus ſuppurantibus mirificè proficit, item iis qui aconitum biberunt: cum oxymelite potum remedio eſt. Plumbi recrementum eidem reſpondet, ſed magis aſtringit. *Ferri ſcoria.* *Plumbi recremẽtum.*

Smilax, aut cactus arbor taxus.

SMILAX vel cactus arbor eſt viroſæ virtutis.

Smyrna, myrrha.

MYRRHA è ſecundo calefacientium ſiccantiúmque ordine eſt: capitis igitur vulnera inſperſa glutinat, item amaram vim obtinet, qua tineas, & fœtus occidat: adhæc abſtergit, eóque ocularíis medicinis temperatur, & humores pectori infixos expurgat, ita vt guttur non exaſperet. Bœotica myrrha vireis habet calefaciendi, emolliendi, & diſſoluendi.

Smyrnion.

SMYRNION, quidam hippoſelinon, quidam apium ſylueſtre nominant, calefacit & ſiccat tertio ordine, apio quidem fortius, petroſelino autem inualidius, vrinæ & menſibus educendis accommodatum.

Sonchus.

SONCHVS aſtringit, & manifeſtè refrigerat, tum corpori admotus, tum manducatus: exarefactus autem mediocriter calefacit.

Sparganium.

SPARGANIVM ſiccandi & hoc vireis refert.

Spartos, genista.

SPARTI quo viteis ligant, & ſemen & flos cum mulſa inſtar quinque obolorum pota, per ſuperiora purgant, veratri albi modo ſine periculo: ſemen autem per inferiora quoque purgat: virgulæ ipſius ad coxendicum dolores proficiunt.

Speclarium, lapis ſpecularis.

SPECVLARIVM, alij per ph. ſcribunt ſpheclarium, quo nonnulli loco vitri in feneſtris vtuntur, eóque diaphanes à perſpicuitate appellatur, ſubſtantia gypſeum, vireis habet concrematis teſtis aut oſtreis ſimileis.

Spongos, ſpongia.

SPONGIA recens quæ marinum odorem adhuc reſeruat, ſi cum aqua, aut vino, aut poſca imponatur, vulnera glutinat. cremata aeris eſt virtutis, & diſcuſſoriæ: cum bitumine autem & pice liquida vſta, appoſitáque ex igne, ſanguinis eruptiones compeſcit.

Spodium, cinerula.

SPODIVM pompholygi viribus æquale eſt.

Staphylinus, paſtinaca.

PASTINACA vrinas mouet, menſeis proritat, præſertim ſemen ipſius & radix, folia autem abſtergendi viribus prædita phagedænicis affectibus congruunt, & viridia cum melle: ſylueſtris autem paſtinaca ad omnia valentior eſt domeſtica. *Paſtinaca ſylueſtris.*

Stachys.

STACHYS marrubio ſimilis frutex tertium in calefaciendo ordinem occupat, menſeis itaque excitat, fœtus, occidit, & ſecundas expellit.

Steata, adipes.

ADEPS omnis humanum corpus & humectat, & calefacit, ſed pro diuerſis animalium temperamentis virtus eius euariat. Suillus igitur omnium humidiſſimus eſt, vt ad olei naturam accedat, vndè etiam roſiones obtundit. Caprillus, ſiccior eſt, & celeriter concreſcit, eóq; iis qui in longanone roſiones experiuntur, ab inferiori parte iniicitur. Anſerinus calidior eſt, maiorémque tenuitatẽ obtinet. Inter vtrunque hunc gallinarum, gallorúmq; adeps conſiſtit. Leoninus calore omneis, & tenuitate ſuperat, & propterea etiam vi diſcuſſoria. Bubulus inter ſuillum & leoninum medius tempera

Suillus adeps. Caprillus. Anſerinus Gallinaceus. Leoninus. Bubulus.

peramento existit. Vrsinus alopeciis medetur. Vulpinus aurium doloribus, quemadmodùm Viperinus pilos abolere, & oculorum suffusiones impedire fertur. In omni autem adipum specie calidior, sicciórque est marium, atque ex his eorum animalium quæ testes habent, magis quàm illorũ quibus hi sunt execti, & vigentium ætate efficacior quàm aliorum. cæterùm vetustate omnis adeps redditur calidior.

Vrsinus. *Vulpinus.* *Viperinus.*

Stimmi.

STIMMI præter quàm quòd siccat, etiam astrictionem habet, ob quam ocularijs collyriis miscetur.

Stœbæ.

STOEBAE semen & folia in tertio ordine desiccant, viribus donata astrictoriis, eámq; ob causam vulnera magna conglutinant: decoctum ipsorum dysenteriis, sanguinis eruptionibus, auribus purulentis auxiliatur: folia applicata oculis ex ictu suffusis conferunt.

Stœchas.

STOECHAS adaperit, extenuat, detergit, & viscera omnia, totúmque corporis habitum confirmat.

Stratiotes.

STRATIOTES aquaticus frigidus est natura: terrestris etiam astringendi vim habet, qua vlcera committit: nonnulli eo & ad sanguinis eruptiones, & ad fistulas vtuntur.

Strychnon, solanum.

SOLANVM hortense esculentúmque astringit, & in secundo ordine refrigerat. Solanum halicacabum hortensi simile, vrinæ ciendæ idoneum, semen habet acino vuæ æquale. hypnoitici, id est, somnifici solani radicis cortex, cum vino denarij pondere potus, somnum conciliat, semen habet ad vrinam mouendam accommodatum, ex tertio refrigerantium ordine: vndè corymbi eius plures duodecim epoti, furorem accersunt. Quartum verò genus solani intus assumptum, inutile est, à foris autem applicatum vlcera depascentia curat, refrigerando, siccandóque ad secundum ordinem relatum.

Halicacabum. *Somnificũ solanum.*

Stypteria, alumen.

ALVMEN omne, maximè acerbum est, substantiáque crassum: tenuius autem reliquis est quod vocatur scissile, mox rotundum, & astragaliote. Crassum admodùm est liquidum, & quod placites & plinthites appellatur.

Styrax.

STYRAX calefacit, emollit, & concoquit: tussi, destillationi in fauces, & grauedini vtilis: menseis idem & potus, & appositus extrahit.

Syca, ficus.

FICVS aridæ [h] in secundo ferè ordine siccant: pingueis autem, duros tumores magis maturant, acriores detergunt, discutiúntque, decoctum ipsarum mellis speciem referens, quod iam nonnulli siræon appellant, viribus melli respondet. virides autem ficus, imbecillioris virtutis sunt: vtræque tamen & virides & aridæ aluum subducunt. At ficus caprifici, acres discussoriæ sunt, quemadmodùm ex domesticis grossi.

Ficus caprifici. Grossi.

Syce, ficus arbor.

FICVS arbor calidi tenuísque temperamenti est, adeò vt liquor & foliorum succus non rodat modò, aut abstergat vehementer, sed etiam exulceret, ora venarum aperiat, & myrmecias exterat: iam verò & purgandi vim obtinet. At syluestris ficus, quam caprificum vocant, in omnia efficacior domestica est.

Caprificus.

Sycomorus.

SYCOMORI fructus nullius nutrimenti est, & stomacho noxius, liquor arboris vi pollet emolliendi, glutinatoria vulnerum, discussoria tumorum: bibitur inungitúrque ad serpentium morsus, lienes scirrho induratos, stomachi dolores, & in accessionibus febrium horrores sanat.

Symphytum petræum.

SYMPHYTVM petræum contrariis constat virtutibus, habet enim aliquid quod incidat, pus in thorace & renes expurget: habet etiam aliquam contrahendi virtutem, qua sanguinis excreationibus medeatur, conuulsis, ruptis, mulierum fluori rubro, intestinorum ramicibus. item calida quædam humiditas ei inest, qua sitim arcet, & arteriæ asperitates sanat. Symphyton alterum nempe magnum, viscosum quippiam & quod pruritum excitet, repræsentat, scillæ simile. Vtuntur eo, vt superiori.

Symphytū magnum.

Spondylion.

SPONDYLII semina & radix virtute acri & incisoria, suspiriosis, comitialibus, & arquatis succurrunt. radix autem circumrasa, fistulísque imposita illarum callos tollit:

succus

ſuccus è flore ipſius expreſſus, veterrimis aurium vlceribus inſtillatur.

Schinos, lentiſcus.

LENTISCVS in omnibus ſui partibus ſiccat ſecundo ordine abſoluto, calefaciendo autem & refrigerando medius eſt, adeò aſtringens, vt ad hypociſthidis ſuccum aſtrictione accedat.

Schœni anthos, iunci odorati & rotundi flos.

IVNCI odorati & rotundi flos modicè calefacit, minùs aſtringit, tenuem naturam ſortitus, qua vrinam mouet & menſeis trahit, obſtructáque reſerat in fomentis, potu & cataplaſmatis adhibitus: radix adhuc magis flore aſtringit, ſed ille calidior.

[i]*Schœnos elia, iuncus paluſtris.*

PALVSTRIS iuncus duplex eſt, ſed eius qui vocatur oxyſchœnos, ſemen eſt ſomnificum: holoſchœni autem dicti, minus: idem & capiti dolorem facit. vtriuſque ſemen frixum ſi cum vino bibatur, alui fluores deſiccat, & mulierum fluxiones cohibet.

Sori.

SORI vireis miſy æqualeis obtinet, longè illo natura craſſius.

QVÆ A T INCIPIVNT.

Tarichos ſalſamentum thynni.

[k]CONDITANEI thynni caro acris eſt & deſiccatoria: morſis igitur à vipera, quam præſterem dicunt, quàm plurimùm eius eſui datur, vinúmq; ſuperbibitur liberalius, & vomitus excitatur: eadem ad acrimonias eſitatorum valet, item rabidorum canum aliorúmque ſerpentium morſibus vtiliter applicatur.

Taurocolla, glutinum bubulum.

TAVROCOLLA aliis xylocolla dicitur, ex boum coriis confecta, vim habet inſigniter abſterſoriam, cóque aceto ſubacta impetigines & ſummæ cutis lepras exterit, ambuſtis, ſi aqua calida ſoluatur, inflammationem oboriri non ſinit: eadem oxymelite ſoluta vulneribus accommodatur.

Tellina.

[l]TELLINAE conditaneæ crematæ, adurentem cinerem reddunt, qui cedrino liquori miſtus euulſos radicitus palpebrarum pilos, ſi inſtilletur naſci iterùm prohibet.

Terminthos, terebinthus.

TEREBINTHVS calefacit in ordine ſecundo, ſiccat autem ſi viridis eſt in primo, ſi aridus ſecundo. fructus vbi inaruerit, ad tertium ſiccantium ordinem refertur: hac igitur ratione & vrinam mouet, & lienes adiuuat.

Tettiges, cicadæ.

CICADAE crudæ ſiccatæ ad colicum dolorem potui dantur, aut tres, aut quinque, aut ſeptem, cum totidem nůmero piperis granis. quidam toſtas contra veſicæ dolores potui exhibent.

Teutlon, beta.

BETA nitroſam vim habet, qua abſtergit, diſcutit, & per nareis purgat, ſed alba elixa pleniùs, inflammationi arcendæ fit idonea, & modicè diſcutit.

Teucrion.

TEVCRION calfacit in ſecundo, ſiccat in tertio ordine, vi inciſoria tenuíque, lienibus medetur.

Tephra, cinis.

Acerborũ cinis.

CINIS non omnis idem exactè habet temperamentum, ſed pro materiæ combuſtæ differentia euariat: acerbarum ſanè arborum cinis, nempe quercus & ilicis, aſtringendi vim nõ modicam obtinet, qua ſanguinis eruptionem compeſcit, quùm nullius alterius datur facultas: acrium verò, puta fici & tithymali cinis, acrior & magis deterſorius efficitur.

Acrium.

Telephion.

TELEPHION in primo abſceſſu calefacit, ſecundo autem deſiccat: eſt itidem abſterſorium, quapropter vlceribus putredinem expertis conuenit, & vitiligines, tum leucas, tum alphos, cum aceto abolet.

Telis, fœnugræcum.

FOENVGRAECVM ex ſecundo ordine calidum eſt, è primo ſiccum, idcircò feruidas inflammationes irritat: minus autẽ calidas & induratas ſcirrho magis diſcutiẽdo perſanat.

Tithymalus, herba lactaria.

TITHYMALI omnes è quarto calfacientium ordine ſunt, acrimoniæ & validæ amaritudinis participes: ſed radix quùm ſit quodãmodò imbecillior, aceto incocta dentiũ eroſorum dolores finit: liquores vehementiore donati virtute, dentium cauis imponuntur, reliquum corpus ſi attingant, adurunt, quare etiam pilos modicè delitos auferunt, item

myrmecias, verrucas & huius generis alia tollunt: & cutis labes abstergunt, maligna vlcera, & phagedænica curant. Cæterùm ex septenario ipsorum numero validissimi sunt, appellati characias, myrsinites, & qui in petris arboris modo nascitur: hos sequitur qui verbasco similis est, & cyparissias, deinde paralius, quasi dicas maritimus, postremò helioscopius.

Tithymalorum genera septem.

Titanus calx.

†CALX viua quidem vehementer adeò vrit, vt crustam inducat: [m] restincta verò crustam quidem subitò excitat, sed post diem vnum non amplius: calefacit tamen & consumit carnes: si lauetur, ídque aqua marina, validas discutiendi vireis acquirit.

† Calx viua vrit multùm, vt crustam inducat. extincta autē statim crustā efficit, sed post aliquot dies vis eius remittitur, calefacit tamen, & tabefacit carnes. Si autē lauetur sine morsu redditur, præsertim si sæpius lota fuerit: marina verò aqua abluta vim digerēdi habet. Ex veteribus lib. Græcis. Goup.

Tragacantha.

TRAGACANTHA persimiles gūmi vires repræsentat.

Tragium.

TRAGIVM frutex est in Creta lentisco similis, virtute calida in tertio abscessu, attractoria, discutiente, & tenui: aculeos igitur educit, calculos comminuit, menseisque citat, instar drachmæ potum. Sed alterum tragium, hoc amarius est, scolopendrio assimile, nascitur multis in locis, tanta astringendi virtute præditum, vt fluidis affectibus commodè faciat.

Tragoriganum.

TRAGORIGANVM origani virtutes habet, & nonnullam etiam astrictionem.

Tribolos, tribulus.

TRIBVLVS mediocriter refrigerat: sed terrestris siccando valentior est, aquaticus leuiter etiam humectat: vterque contra inflammationum generationes, omnésque influxus conuenit; terrestris fructus quum tenuis existat, renum calculos conterit.

Tribulus aquaticus.

Tragoßitodes, tragus frumentaceus.

TRAGVS frumentaceus zeæ respondet, sed difficilius in stomacho conficitur, & aluum emollit.

Trigle, mullus.

MVLLVS piscis continuè esus claritati oculorum nocet, crudus dissectus & impositus marini draconis, scorpionis, & aranearum morsibus succurrit.

Tripolium.

TRIPOLII radix calida eſt in tertio abſceſſu & acris.

Triches, crines.

PILI combuſti perſimilem lanis concrematis vim obtinent.

Trigon, paſtinaca marina.

MARINAE paſtinacæ aculeus impactus denti infirmo, ipſum conterit excutitque.

Tryx, fæx.

FAEX vini ignem non experta compoſitis viribus conſtat, vt quæ abundè deſiccet diſcutiátque: aſtrictoria autem facultas ei ex vini vnde confit ſpecie, accedit. Vtendum igitur eſt ea tum in humidioribus, tum in fluidis affectibus, phygethla diſcutit, lac, mammis eo refertis impoſita, extinguit: cremata verò, quam etiam Sphecien appellant, adurentem vim acquirit, quapropter & medicamentis quæ adurunt, ipſam miſcemus. vngueis igitur ſcabros cum reſina eiicit: pilos cum oleo lentiſcino per noctem totam inuncta, flauos efficit. Lota oculorum medicinis abſterſoriis temperatur. Aceti fæx in omnibus velentior eſt iam dicta, magisque aſtringit.

Troglodytes, paſſer.

TROGLODYTES paſſer eſt omnium auium excepto regulo minimus, in ſepibus potiſſimùm degens, qui & toſtus & crudus ſalſus manducatus renum calculos conterit: cremati ipſius cinis epotus, idem præſtat.

Tyros, caſeus.

CASEVS recens & mollis repellendi vim obtinet, leuiter refrigerans, quare & vulnera impoſitus conglutinat: at qui oxygalactinus dicitur, præter hanc facultatem etiam diſcuſſoriam modicam poſſidet, magisque vulnera conglutinat: vetuſtus, isque pinguis magis diſcutiendi virtutem præ ſe fert, qua articulariorum quoq; tophis accommodatus eſt, præſertim cum ſuillæ carnis & ſalſæ & pinguis decocto.

Oxygalactinus.

Vetuſtus caſeus.

QVÆ AB Y INCIPIVNT.

Hyacinthus.

HYACINTHI radix bulbi ſpeciem repræſentans, primi in ſiccãdo ordinis eſt, ſecundi refrigerando. pueros itaq; impuberes diu cõſeruare cum vino inducta creditur: ſemen leuiter

leuiter abstergit astringítque, idcirco arquatis cum vino datur, vt quod desiccet magis quàm refrigeret.

Hyalos, vitrum.

VITRVM læue cum vino tenui & albo potum, vesicæ calculos comminuere dicitur.

Hydnon, tuber terræ.

TVBER terræ terrestri constat substantia cum modica quadam virtute tenui.

Hydrargyros, argentum viuum.

ARGENTVM viuum in medicinæ vsum non adeò accommodatur, quòd venenum repræsentet: nonnulli verò concrematum ipsum in cinerem, mixtúmque aliis speciebus, colicis & iliosis potioni exhibuerunt.

Hydropeperi, aquaticum piper.

HYDROPIPER herbula est calida, sed non piperis modo. viride cum semine suo inductum, sugillata & tumores scirrho induratos discutit.

Hydor, aqua.

AQVA præstantissima & alterius substantiæ expers, refrigerat, humectátque, ex peculiari sua natura: vbi autem ascititium calorem assumpserit, quandiu eum seruat, calefacit: frigida autem facta, refrigerat. Porrò quæ nonnihil mixta est, vt nitrosa aut bituminosa, adiunctæ substantiæ vireis acquirit. Pluuialis autem nonnihil etiam astrictionis habet, ob quam oculariis miscetur medicinis. Qualem verò conueniat laudatissimam esse aquam, in primo libro comprehensum est.

Aquæ mixtæ.
Pluuialis.

Hyoscyamus, altercum, seu herba Apollinaris.

ALTERCVM cuius semen nigrum est, item cuius flauũ, venenosum est: accommodatissimum verò curationibus, quod & semen & florem candidum habet, ex tertio refrigerantium ordine.

Hypericum.

HYPERICVM duplex est, alterum quod androsæmon & ascyrrhon appellatur, expositum est: alterum verò calefacit & siccat, tenui substantia præditum, eóque vrinas elicit & menstrua citat totum ipsius semen: quod si cum foliis inducatur viride, cicatricem vulneribus obducit, † arida verò folia insperſa vlceribus medentur, dantur etiam potioni aduersus coxarum dolores.

† Sicca autem insperſa præhumida vlcera sanant. Goup. ex veterib. lib.

Hypecoon.

Hypecoon refrigerat in tertio ordine, papaueri viribus proximum.

Hypoglossum.

Hypoglosson frutex pusillus est, cuius radix & succus emolliendi virtute pollent.

Hypocisthis.

Hypocisthis eorum quæ ad radices cisthi & cisthari appellati subnascuntur, nempe cytinorum, succus est, medicamentum ad omneis fluidos affectus efficacissimum, vt quod particulas siccet corroborétque.

Hypophæston.

Hypophaeston species est spinæ fulloniæ, quemadmodum & hippophaës, ex huius capitulo, foliis, & radicibus, succus expressus siccatúsque trium obulorum pondere, cum mulsa pituitam & aquam euacuat. maximè congruit orthopnœis, comitialibus & neruorum affectibus.

Hyssopum.

Hyssopvm in tertio ordine & calefacit & desiccat, tenuísque substantiæ est.

QVÆ À Φ AVSPICANTVR.

Phaci, lentes.

Lentes in secundo ordine siccant, medio caloris & frigiditatis temperamento donatæ, sed astrictionis quoq; nonnihil habent. Totum verò lentis corpus siccat, aluúmque sistit: decoctum ipsius proritat, ideoque prior aqua defunditur, quum comprimendi gratia lentes assumuntur.

Phacos, lenticula palustris.

Lenticvla palustris humectat refrigerátque in secundo abscessu.

Phalaris.

Phalaridis succus, folia & semen pota, vesicæ doloribus auxiliantur: habet eadem herba & tenuem quandam vim, naturámque calidam.

Phalangites.

Phalangites quòd phalangiorum morsibus medeatur, nomen hoc inuenit: est & tenuis naturæ compos, qua torsionibus circa vmbilicum auxiliari putatur.

Phellos, suber.

SVBER præsertim ex vinorum cadis, combustum, cinerem reddit siccando vehementissimum, qui medicinis ad dysenterias inscriptis admiscetur.

Philyras, tilia.

TILIAE arboris folia, syluestri oleæ similiter astringunt, quibus commanducatis, oris vlcera iuuantur, eorúmque decocto colluuntur: quod etiam potum & vrinam & menseis trahit.

Phlomos, verbascum.

VERBASCI genera plura sunt, inter quæ est & dicta thryallis: cæterùm folia omnium siccantem & mediocriter astrictoriam vim referunt: præcipuè eius quod aurei coloris est, & quod acerba sint, fluidis conferunt affectibus: nonnulli & dentes ex eis colluunt.

Phœnix herba.

PHOENIX, aliis rhu, herba est lolio consimilis, astringendi viribus donata, in vino austero pota, omneis fluidos affectus sistit.

Phœnix arbor, palma.

PALMAE fructus qui iam ematuruit, calidus mediocriter est, visceribus roborandis & stomacho idoneus, tum intus assumptus, tum foris applicatus: reliqua palmæ portio vehementer astringens est, quamobrem stomachicis, & hepaticis medicinis temperatur: longè magis astringit quod fructus enascentis veluti inuolucrum est.

Phormion.

PHORMION tenuis, abstersoriæ & attractricis facultatis est: semen igitur cum melle albugines extenuat, & spicula è corporibus extrahit.

Phu.

PHV radicem habet nardi persimilem, quæ tamen ad pleraque infirmior sit, sed vrinas magis quàm ea elicit, nardi gallicæ modo.

Phyllum, folium.

PHYLLON, Malabathri folium est, de quo in illius capite diximus.

Phycos, fucus.

PHYCOS refrigerat, siccátque in secundo abscessu, ac mediocriter etiam astringit.

Phylites.

Phylites.

PHYLITES quum acerba quadam prædita sit qualitate non immeritò alui profluuiis pota auxiliatur.

QVÆ A` X AVSPICANTVR.

Chalbane galbanum.

GALBANVM calore tertium ferè ordinem accedit, siccitate secundum, molliendi & discussoria vi donatum.

Chalcitis.

CHALCITIDIS vires astrictoriæ, acres, adurentésque sunt, & crustam inducunt. tenuitate media inter misy & sori consistit: vsta tenuior redditur.

Chalcanthon, atramentum sutorium.

CHALCANTHON aqua est in Cypri metallis coalescens, valentissimæ astrictionis cum calore nõ ignauo, quod omnium efficacissimè humidas carneis conseruat suo condimento, desiccátque. longiore temporis processu in chalcitidem mutatur.

Chalcos, æs combustum.

AES combustum acre quiddam habet & astrictionis particeps est: quapropter ad cicatricem vlceribus obducendam in siccioribus corporibus præstantissimum est: si eluatur, teneris vtilius est, quàm illotum.

Chalci anthos, æris flos.

AERIS flos tenuioris naturæ est, quàm æs cõcrematum, eiúsque squama: mixtus itaque collyriis palpebrarum & asperitates, & ficus exterit.

Chamædrys.

CHAMAEDRYS in tertio ordine calefacit, siccátque. lienes igitur consumit, vrinas & menstrua elicit, viscerum obstructiones expurgat.

Chamæ cissus, hedera terrestris.

HEDERAE terrestris flos quum amarus insigniter existat, iecoris meatus adaperit: item contra coxendicum dolores exhibetur.

Chamæleuce.

CHAMAELEVCE in tertio abscessu calefacit, in primo desiccat.

Chamæleon.

CHAMAELEONTIS nigri radix calefacit siccátq; pro-

pemod

pemodum in tertio ordine, eſt & abſterſoriæ facultatis particeps, qua cutis labes exterit: item duros tumores diſſipat emollítque, & phagedænica vlcera admota in cataplaſmate perſanat: ſi autem intra corpus ſumatur, veneni loco eſt. Albi radix ſuperiori proportione reſpondet, ſed amarior eſt: quæ ſi cum vino auſtero inſtar acetabuli bibatur, latas ventris tineas enecat: facit etiam ad aquam inter cutem.

Chamæmelon.

CHAMAEMELON ſiue anthemis calefacit ſiccátq; in primo abſceſſu, prætereà virtute tenui, diſcuſoria, laxanti & odorata conſtat.

Chamæpitys.

CHAMAEPITYS ſecundo gradu calefacit, tertio deſiccat, quam ob cauſam & purgare & abſtergere viſcera, potiſſimùm iecur poteſt: item vrinas menſeiſque trahit, magna vulnera conglutinat, putredinem expertis medetur, duritias diſcutit, decoctum ipſius etiam coxendicum doloribus ſalutare eſt.

Chamædrops.

CHAMAEDROPS, quidam & hoc chamædryn vocant, alij etiam teucrion, viribus chamædryi reſpondet.

Chamæſyce, humilis ficus.

CHAMAESYCE abſterſoria & acri facultate pollet: qua propter & ſurculi ipſius & liquor myrmecias, verrucáſque abolent, craſſas oculorum cicatrices cum melle abſtergunt, hebetudini, & ſuffuſioni incipienti medentur.

Chamælæa, oleago.

OLEAGO abſterſoria facultate, ſordida vlcera & cruſtas cum melle purgat.

Chelidonium, herba hirundinaria.

CHELIDONIVM in tertio ordine calefacit, valentérq; abſtergit: ſuccus ipſius claritati oculorum vtilis eſt: radix arquatos cum vino & aniſo pota, obſtructione liberat: manducata dentium doloribus auxiliatur. Minus chelidonium quarto calefacientium ordini aſcriptum, acrius eſt, vt inductum cutem exulceret: vngueis ſcabroſos eiicit: ſuccus autem ipſius per nareis purgat. *Minus chelidon.*

Chelidones, hirundines.

HIRVNDINVM crematarum cinis cum melle illitus, angina-

anginarum inflammationes persanat: idem oculorum claritati benefacit.

Chole, fel.

FEL omnium aliorum animantis humorum calidissimum est, colore tamen inter se differt: siquidem quod flauum, pallido calidius: & flauo, æruginosum. prætereà variat pro animantium quæ id habent ratione, quatenus suillum omnibus aliis infirmius est, eoque circa rosionem aurium vlceribus medetur. Ouillum maioris acrimoniæ est quàm suillum, & ouillo caprillum efficacius. caprino æqualia vrsorum & boum existunt. taurinum vehementius: hoc, fel hyænæ superat, rursus hyæna vincitur à pisce callionymo dicto, & scorpione, cuius animantis fel suffusionibus oculorum, hebetudini, & albuginibus accommodatur: item marinæ hirundinis. at capræ syluestris fel etiam lusciosis conferre dicitur. cæterùm omnium volucrum fel, tum acrius, tum siccando vehementius est quàm quadrupedum: inter has ipsas autem gallorum & perdicum aliis est præstantius: accipitrum & aquilarum acrimonia & rosione quodammodo superat, æruginoso colore, nonnunquam etiam nigro.

Fel suillũ. Ouillum. Caprinum. Vrsinum. Bubulum. Hyænæ. Vranoscopi. Scorpionis. Hirũdinis marinæ. Capræ syluestris.

Chondrilla.

CHONDRILLA intybi species subamara gustu est, propterea etiam maiorem siccandi vim quàm illa obtinet.

Chondrus.

CHONDRVS tritico persimilis est, nisi quòd glutinosior.

Chrysocolla.

CHRYSOCOLLA altera in metallis reperitur, altera in rubri æris pila ac tali pistillo in vrina pueri venerem non experti, sub caniculæ æstu contrita, præparatur. hæc igitur abstergit, discussoria, siccantéque vi prædita maiore, quàm ea quæ in metallis inuenitur, vt etiam carnẽ absumat citra rosionem: ob quod vlceribus maleficis accommodata est: concremata verò minùs erodet.

Chrysocome.

CHRYSOCOMAE, quæ etiam chrysitis dicitur, radix acri simul & astringente vi existit: quare non multi in medicina vsus est, quanquam peripneumonicis & iocinorosis in mulso elixa exhibeatur: cæterùm menseis educit.

QVÆ

QVÆ A Ψ ORDIVNTVR.

Pseudobunium.

PSEVDOBVNIVM bunij speciem repræsentat, calefacit, discutit & abstergit. torsiones igitur circa vmbilicum, stillicidia & laterum dolores soluit: strumas etiam cum sale & vino inductum disiicit.

Pseudo dictamnon.

PSEVDODICTAMNON imbecillis dictamni vires habet.

Psimmythion, cerusa.

CERVSA refrigerat & opplet.

Psyllium, herba pulicaris.

HERBAE pulicaris semen secundi refrigerantium ordinis habetur, siccando humectandòque medium est.

Psoricon.

PSORICON, chalcitide duplicata, argenti spumæ mixta, efficitur, vtrisque tamen aceto prius detritis, ac in recentem ollam coniectis, quæ diebus quadraginta sub fimo delitescit: sic enim maiorem siccandi vim, tenuiorem & minus rodentem quàm chalcitis, acquiret.

QVÆ AB Ω INCIPIVNT.

Oon, ouum.

OVI candidum & tenue, nullius planè erosionis compos, mediocriter refrigerat. vtendum igitur eo in oculis, pudendorum vlceribus, aliísque omnibus malignis: miscetur etiam medicamentis emplasticis, quæ sanguinem supprimunt. luteum verò pari facultate præditum medicamentis temperatur ad inflammationem arcendam efficacibus: tostum verò magis siccat, minùs lenit. Porrò totum ouum aceto incoctum si assumatur, ventris fluxiones desiccat: si acerbum aliquod adiunxeris, vt, gallam, aut rhun, aut balaustium, ac frixeris, multò redditur efficacius: ambustis autem crudum impositum, protinus auxiliatur. Sorbile assumptum, pectoris vitia concoquit lenítque, & arteriæ asperitates læuigat. Præponetur autem recens veteri: & gallinaceum reliquorum animantium ouis.

Ocimum.

OCIMVM secundo calefacientium ordini ascribitur: habet & humiditatem quandam excrementitiam, propter

quam neque vtile est intus assumptum: extrinsecus autem inductum discutit, & concoquit.

Ocimoides.

OCIMOIDES, nonnulli philæterion nuncupant, inutilis quidem radix est: semen verò tenue est, & sine rosione siccat.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Lignum aloës.

Agallochum. *Aetius lignum hoc describens, à similitudine quadam coloris Aloes, Xylaloen nominauit. Hunc secuti recentiores quidam non dubitarunt Lignum aloës appellare. In Sumatra nuper à Lusitanis inuenta, magna copia esse fertur. Ad odorem gentes hæ vtuntur. Nam si in manu lignum hoc retineatur, optimum spirat odorem.*

πλάδος.

Flaccidum ex superfl. *Gale. πλάδον interpretatur περιττὴν ὑγρότητα. Cùm itaque humiditate ea stomachus est irriguus, flaccescit, resoluitúrque. Hæc dixi, vt intelligas, Lector, versionis meæ rationem.*

Anchusæ quatuor. *Ex Galeno transcripsit: quanquàm & Dioscorides ferè omnia habeat. Verùm Galenus & Paulus in hoc à Dioscoride dissentiunt, quòd Onochelon viperarum morsibus conuenire dicant, forma cataplasmatis adhibitam, adalligatam, & comestam, his verbis, καταπλασσομένην τε περιαπτομένην, καὶ ἐσθιομένην. Dioscorides de foliis ἐσθιόμενα καὶ πινόμενα, καὶ περιαπτόμενα.*

Polytrichū. Callitrichū. Trichomanes.

Adiantum. *Adiantum & Polytrichon idem sunt, Callitrichum, & Trichomanes etiam idem. Duæ igitur species tantum sunt, non quatuor, vt officinæ putant. Vna herba est adiantos in duas partes separata. vna propriè adiantum dicitur, de qua Dioscorides priuatim in vno capite tractat: foliis magis albis, coriandro similibus & longioribus. Altera pars sequenti capite explicatur, dicitúrque Trichomanes, foliis filicis tenuibus, nigrioribus primò, & breuioribus. hæc propriè vocatur Callitrichon. Pharmacopolæ in duobus communi vocabulo Capilli veneris vtuntur.*

Capilli veneris.

Athera. *Ex Dioscoride sumptum. verum clausula hæc apud illum non adest, ἀπὸ σίτου quod est è frumento, nec apud Galenum nec Oribasium inuenitur.*

Aegilops. *Auenæ secundum genus. Primum βρόμος dicitur.*

Quid loco acatiæ veræ sumi poßit.

Acacia. *Veterum acaciam non habemus, vtimur autem quadàm ex fructu pruni syluestris facta. verùm rectè aliquis vtetur loco acacia*

ciæ veteris, rhu obsoniorum, quod Sumach vocant officinæ, vt quidam eruditus annotauit.

Acanthus. *Si Dioscoridis acanthum, & nostram Brancham vrsinam conferas, idem planè esse intelliges. Verg. dixit, mollis acāthus.* *Brancha vrsina.*

Acinos. *Ex Dioscoride tantùm hoc transcriptum est, vbi φύγεθλον interpretatus sum panum, & ἱεροὺς πέλεθα sacros ignes.*

Acoron. *Acorus veterum, Galanga nostra est. noster autem acorus species gladioli.* *Acorus veterum.*

Amaracus. *Paulus & Galenus duo capita de amaraco & sampsucho faciunt: easdemq; vires vtrique attribuunt. ac si autores conferas idem plane sunt. Amaracus autem magis apud cyprum celebratus, sampsuchus in tota Græcia. præterea amaracus paulò erit odoratior, quam hodie apud Gallos maioranam gentilem dicunt, quæq; magis humi serpit. Sampsuchus erectior minusq; odoratus. Dioscorides etiam diuersa fecit capita de vnguento amaracino & sampsuchino, quod alterum ex nobiliori maiorana in Cypro et Cyzicenis, alterum per totam græciam fieret. Galeni autem Amaracus est, quam hodie Matricariam nominamus.* *Amaracus. Sampsuchus.* *Matricaria*

Amaranthus. *Nota herba est apud Gallos. vocant eam passeue lutum, quòd coloris gratia sericum coccineum vincat. annotauit Ruellius.* *Amaranthus.*

Ambrosia. *Frequens reperitur in Gallia inter exiles & madidas segetes qua messores se coronant. Vinosa herba rusticis dicitur, aliis vinosa ruta, quòd folio rutam, & odore vinum imitetur. Quam officinæ ambrosiam nominant, polemonium antiquorum est, non ambrosia.* *Ambrosia* *Polemoniū.*

Ampeloprasum. *Exulcerat. Græcus codex habet ἑλκοῖ. at ego legendum ex Galeno censeo ἑλκοῖ.*

Anemonæ omnes. *Hoc est omnes satiuæ species. Duo enim genera tantùm habentur. Satiuum, & syluestre. Satiuum nos papauer rubrum appellamus: eóque vtimur in triticis nascente. veteres autem nunquàm papaueris nomine vocarunt. Germani, clapperrosen, Galli passe fleur. Ipsa nomenclatura à vento sumpta est, quòd eo flante, flos ipsius aperiatur. Erratica nuncupatur Gallis coquerelles, primo vere crescit flore purpureo. mulierculæ hac noua tingunt.* *Duo genera Anemonæ.*

Lac in mammas suggerunt. *Ex Galeno hæc omnia sunt transcripta. Verùm in illo ἀνασπῶσι quasi dicas, sursum in mammas adducunt: In Paulo autem & Dioscoride κατασπῶσι.* *ἀνασπῶσι.*

Aparine. *Addenda in codice Græco particula τι. nam sententia imperfecta est si tantum legas ἔχει δὲ περὶ λεπτομερὲς. fac igitur ἔχει δὲ καί τι λεπτομερὲς.*

Aristolochia. *Duabus tantum speciebus in officinis vtimur, Longa, & Rotunda. Sarmentacea negligitur, vnguentis alioquin vtilißima.*

Lappa. Maior. Minor. Arction prosopitis. *Herba est, quam officinæ vocant Lappam maiorem. Alterum, arction verbasco simile, Lappam minorem appellant.*

Armeniacum. *Hoc est lapis armenius apud Dioscor. lib. 5.*

Arnabo. Arnabo. *Idem est, quod Serapio vocat Zurumbet, Caßiæ fistulæ, & cubebis viribus respondens.*

Arthemisia. Artemisia. *Duplex, monoclones, & polyclones, matricaria species illius est, per vnum & plures ramos distincta. Nam & hæc plures habet ramos.*

Baccara. Asarum. *Vulgus Baccharum appellat. Germani Hasel vurtz, Galli, Cabaret.*

Fuligo. *In Græco est κατάγματα. Sic etiam habet Dioscorides. Nescio cur Oroscius φαύματα legendum censeat: cùm ipse quoque fracturæ oßium ad cicatricem venire dicantur. si quidem rarò sine vlcere carnis fractura accidat, nec κατάγματα solùm de capitis fracturis dicitur, sed omnium membrorum. quod intellexisset Oroscius si Hippocratis librum de fracturis legisset.*

Mumia. Asphalthus. *Vero asphaltho in officinis caremus. Possumus autem ipsa Mumia loco ipsius vti. Nam in Syria pauperes mortui bitumine implentur, vendunturq; posteà. Diuites autem myrrha, aloe, croco, balsamo, aliisque id genus conduntur.*

Asphodelus. *Pharmacopolæ, aphrodilorum vocant.*

Atriplex. *In Græco codice videtur addendum ταχέως. Nam διὸ καὶ κατὰ γαστέρα διεξέρχεται, quod est, quare etiam per ventrem transit, imperfecta est sententia, & communis cum aliis omnibus. Nam per ventrem vniuersa quidem transeunt: alia verò citò, quæ ταχύπορα, alia tardè, quæ βραδύπορα dicuntur. Legendum igitur cum Galeno διὸ καὶ κατὰ γαστέρα διεξέρχεται ταχέως.*

Vngula caballina. Bechion. *Officinæ vocant vngulam caballinam.*

Borago. Buglossum. Buglossum. *Dioscoridis & antiquorum Buglossum est, quam hodie boraginem vocamus. Ei verò quam buglossam appellant officinæ, respondet veterum Cirsion dictum. Itaque buglossum duplex erit, alterum minus, dicetúrque nostra vulgaris borago: alterum maius, quod Cirsion apud veteres dici monuimus.*

Sabina. *Duplex est, altera Cupresso similis, altera tarmarici. Germani seuerbaum, Galli sauinier appellant.*

Corallina. Muscus marinus. *Officinæ Corallinam vocant. In Græcia ad vermes*

vermes puerorum quasi præsentaneo remedio vtuntur. Imò etiam purgare dicitur: etiam vim astringentem veteres ei ascripserunt.

Lemnium minium. *Celsus minium vertit μίλτον. Manardus corrigit Barbarum, quòd minium dixerit, non rubricam, ipse culpandus. Cæterùm officinæ vocant Terram Sigillatam, quam multis annis fictitiam, imò etiam hodie vendunt, rubricam quandam ex terra sigillata & bolo armeno mixtam exhibentes. veram nunc Venetiis ex Lemno allatam habes: quæ ibi in colle quodam fuluo colore nascitur. olim Dianæ sigillo eam imprimebant, vndè etiam sphragis dicitur. nunc Turcico insignita est.* *Minium.*

Terra armenia. *Hactenus globulos quosdam in medio impressos ex Germania allatos pro bolo armeno officinæ vendiderunt. verus autem bolus armenus est, terra illa sigillata turcicis literis, si supremam & inferiorem partem auferas. nam cum in Turcia imprimunt, adiiciunt sabulum album, vt melius signum recipiat.*

Senecta anguis. *Hoc est exuuium, quod verno tempore deponunt.*

Nuclei acinorum vuæ. *Græcus codex deprauatus est, qui habet, ψυχρὰ hoc est frigidi, pro στρυφνὰ quod est acerbi. Dioscorides dixit στυπτικὰ hoc est astringentes.*

Gingidium. *Paulus siccare dicit ordine tertio: Galenus κατὰ τὴν δευτέραν ἀπόστασιν, hoc est secundo ordine vel abscessu.* *Nota.*

Pollen farinaceus. *Tritici intelligendum est.*

Tedæ. *Teda propriè dicta, à Græcis δάς & δάδιον vocatur. sui generis arbor in Illyrico est, redundantior humore quàm reliquæ, parcior liquidiórque quàm picea, flammis & lumini sacrorum quoque grata. Impropriè tedas appellamus, tum piceæ satiuæ partes imas, tum alia quoque ligna, quæ flamma olei vel picis illitu concepta faculæ modo lucent.* *Teda.*

Daucos. *Vero dauco caremus, qui in Creta nascitur, Noster daucus in officinis est species pastinacæ syluestris. Cùm autem easdem vires habeant, nil refert, hoc loco dauci vti.*

Dictamnus. *Hanc non habemus. In Creta tantùm nascitur, vndè facilè haberi potest. quam officinæ pro Dictamno vendunt, non est, nec etiam pseudodictamnus.* *Dictãnus.*

Dracunculus. *Duplex est: maior, & minor. maior Serpentaria in officinis appellatur.*

Quercus. *Quod sub glandis corio. Dioscorides etiam habet, Tunica glandis putamini subiecta.*

Ebenus. *Paulus habet Græcè ὑδροτακτοῦντα nullo sensu pro ὑδρο-ποιοῦντα. Sic etiam Dioscorides.*

Veratrum. *Olim veratrum album in vsu frequentißimum erat: nunc nigrum, idq́; solùm fortè quòd illud molestius euacuet. At veratrum album si rectè correctum exhibeatur, citra molestiam purgat, maximè atra bile laborantes, & lue Hispanica.*

Hermodactylus.

Hermodactylus. *Alius hic est ab eo quem officinæ hermodactylum appellant. Hermodactylos, Serapion duos, comprehendit, ephemerum, et colchicum. Illud non lethale, hoc perniciosum. Sed in Italia colchicum minùs noxium est: officinarúmque hermodactylus, colchicum existit. Soluit ad sanguinem vsque. Ephemero caremus.*

Eupatorium. *Eupatorium antiquorum est nostra agrimonia: quid autem nostrum Eupatorium sit adhuc me nescire fateor.*

Spelta.

Zea. *In Germania inferiori, & Italia speltam appellant.*

Zithus. *Potus est ex hordeo aqua resoluto. vocant vbiq; cereuisiam: quanquàm ea ex aliis etiam frugibus fieri soleat.*

Isatis. *Glastum Latini vocant. Galli Guadum.*

Caucamum. *Serapionis lacca est, non autem ea quam officinæ vendunt. Tria enim nomine laccæ veneunt: Vnum verum caucamum: Alterum grana quadam arte facta: Tertium vndè color carmesinus confit.*

Cadmia. *Manifestus error in græco. Legendum enim βοτρυΐτιν λεπτομερεστέραν, πλακῖτιν δὲ παχυμερεστέραν.*

Calaminthæ.

Calamintha. *Nepita Romanis vocatur. Tres sunt species. Prima foliis ocymi, Altera odorem pulegij habet, Tertia foliis mentastri. Officinæ secundam vocant herbam cattorum. Tertiam calamenthum, quæ cæteris est ignauior. Quidam secundam speciem propriè Nepitam à Romanis nominari dicunt. Galenus autem libello de paratu facilibus inquit, Calamintham absolutè Nepitam Romanis appellari.*

Caros. *Officinæ Carui appellant.*

Cubebæ.

Carpesium. *Myropolæ Cubebas nominant.*

Nux. *In Græco deesse aliquid ex dictione κἂν intelligo. Nam Galenus ita habet, κάρυα τὸ δένδρον ἔχει μέχρι κἂν τοῖς βλαστοῖς στυπτικὸν, κἂν τοῖς φύλλοις. Tu igitur hinc restitue.*

Cassia. *De caßia odorata hîc intellige. Caßia fistula antiquis eadem erat quæ odorata. Officinarum Cinamomum, seu canellæ vilioris frustra, Caßia illa antiquorum videtur. Nunc autem vulgus caßiam fistulam accipit pro siliqua illa humore nigro intus plena, veteribus incognita. qua purgamus hodie bilem.*

Cera

Cerasia. *acida, inquit, conueniunt phlegmaticis & excrementosis stomachis. Malè in codice Graco legitur* φλεγματώδεσι καὶ φλεγματικοῖς. *Mutanda autem ex Galeno* φλεγματώδεσι καὶ περιττωματικοῖς.

Ceratoniæ. *Pauli codex Græcus habet,* ξηραντικῆς ἐστὶ καὶ ψυκτικῆς. *hoc est siccantis facultatis est & refrigerantis. Galenus pro* ψυκτικῆς, *legit* στυπτικῆς. *hunc nos sumus imitati.*

Nota.

Galla. *Duo gallarum genera tantùm in vsu medicorum sunt: vnum solidum, alterum perforatum. aliorum complurium nullus est vsus.*

Cinamomum. *Hoc caremus. Nam quod nos Cinamomum, aut canellam vocamus, cassia potius fistula antiquorum existit. Nam cinamomum fistula aut canella non est, sed arbustum. vide Galenum de Antidotis.*

Hedera. *Quod officinæ gummi hederæ, appellant, non est lacrima hederæ, sed alterius cuiusdam arboris quam ignoramus. potest autem haberi lacrima vera hederæ.*

Gummi Hederæ.

Cichoreum. *Paulus vocat cichoreum, syluaticam serem, seu intybum. Græci tamen alij cichorei vocabulo tam domesticam quàm agrestem appellant. Domestica duplex est. vna latioribus foliis, lactucæ similibus quam vulgus corrupto vocabulo Endiuiam, quasi intybum nuncupant. Altera strictioribus foliis. Officinæ has duas scariolam quoque nominant. Iam syluatica etiam duplex habetur: ac proprio nomine cichoreum seu picris, ab amaritudine dicitur. Quanquàm Græci alij cichorei nomine, tam domesticam quàm agrestem serem accipiant. At quam hodie vulgus herbariorum Endiuiam ostendit in aruis sponte nascentem, folio lactucæ pusillo aculeato, caule spinulis horrido, candicante, cui succus inest lacteus, syluestris lactuca existit.*

Intybi species.

Clematis. *Vis habetur in codice Græco* κληματῖτις *pro* κληματίς.

Cnicus. *Officinæ Cartamum appellant.*

Gummi. *Arabicum intellige, absolutè dictum.*

Lixiuium. *Protostacton. multi etiam celebres viri transtulerunt cinerem qui primus distillauerit. verùm ideò non est dictum lixiuium protostactum: sed quod primarium sit lixiuium, & principale.*

Lixiuium protostactō.

Costus. *Vero costo caremus. Potest autem ex Arabia, aut Syria haberi.*

Hordeum. *Polenta Græcis* ἄλφιτα *dicitur. Est autem propriè hordeum torrefactum. Ptisana verò hordeum decorticatum.*

Cyclaminus. *Duplex, prima species panis porcinus officinis, aut Rapum terræ latinis à rotunditate dicitur. Altera Sigillum Mariæ, officinis appellatur.*

Sigillum Mariæ.

Lichen. *Hæc est herba, quam officinæ hepaticam nominans, iocinorum fibris similis.*

Leucoion. *Per se signat violam albam quam gariophyllatam albam vulgus nominat. Refertur tamen nomen hoc leucoion, etiam ad omnes alias violas: præsertim ad eas quæ primo vere nascuntur, siue albæ, siue purpureæ, siue luteæ fuerint. Apud Columellam, habetur, Leucoia candida.*

Fuligo. *Fuliginem pini, coni, & piceæ acriorem esse prodit. Mirum in modum variant interpretes in his vocibus reddendis, miseréque se torquent. Gaza πεύκην transfert pinum: πύτιν, piceam: Κῶνον, Conum. Hunc ferè secutus est Marcellus, nisi quod πεύκην exponat tedam: Conum autem nucem pineam interpretatur, vt accipit Dioscorides, aliique veteres Græci. Galenus autem Conon arborem appellat, fructum eius, hoc est nucem, κόκκαλον, & στρόβιλον. Atque hoc pacto apud Paulum accipi debet.*

πεύκης. πύτις. κῶνος.

Lapides. *In Græco est μίροξος, lege μόροξος. Dioscorides vocat μόροχθον. alij etiam μόλοχθον.*

Lycium. *Officinæ verum Lycium non habent.*

Atramentum Indicum. *Dioscorides vocat lapidem Indicum. præterea astringentis esse naturæ tradit. vnde codex Pauli Græcus emendari debet, legendúmque τῶν σ]υφόντων pro τῶν ψυχόν]ων.*

Melanteria. *Verti, creta sutoria, ex Scribonio qui ea caligulas calceamentorum tingi scribit.*

Melanthium. *Nigella est. Quam officinæ ostendunt, vera non est. Nam semen est subflauum, cùm nigrum esse debeat, acutum, boni odoris. Galli nielle noyre. Germani ratten appellant.*

Myxa. *Officinæ Sebestem nominant.*

Oenanthe. *Duplex, vna solani foliis herba, quæ vitis non est. sed ob fructum racemosum vitis appellatur. Altera labrusca, quæ à vite domestica nihil differt, nisi quia syluestrem habitum referat, nec colitur. vocant Oenanthe, labruscæ flores, quanquàm & herba sit eiusdem nominis.*

Opos. *Codex Pauli Græcus ὄπιον habet, Galenus ὄπος. Superius de lacryma papaueris quæ opium dicitur, actum est. Hîc de laserpitij liquore: qui partim belzuinum, partim assa fetida dicitur officinis.*

ὄπος.

Eruum

Eruum. *Dubitatur, an officinarum eruum verum ſit: nam intus flaueſcit, cùm album eſſe debeat.*

Orminum. *Vulgus in Gallia vocant Toute bonne, aut Balſamitie.*

Oryza. *Vulgus Rizum appellant, prima adempta litera.* *Rizum.*

Petroſelinum. *Verum petroſelinum non habemus. fortè noſtrum eſt apium hortenſe, quod Dioſcorides condimentis accommodatum dicit.*

Peuce. *Vbique interpretes Græcorum* πεύκην *pinum, interim pinaſtrum reddunt.*

Piſtacea. *Officinæ, phiſtica nominant, aut phyſticorum grana. codex Græcus malè habet* λεπτῶν *pro* λεπῶν. *Phyſtica.*

Pityides. *Dioſcorides pini, piceæq; fructus nominat. Galenus piceæ tantùm: illóſque abuti dictione ait, qui vtriuſque arboris fructum ita appellant. Sunt autem interni nucum pinearum nuclei.*

Poligonatum. *Officinæ Sigillum Mariæ, vel Salomonis dicunt, item genicularem & fraxinellam.* *Sigillum Mariæ.*

Pompholyx. *Officinæ Tutiam nominant. codex Græcus* σαρκώδεσι, *hoc eſt carnoſis vlceribus, pro* σαρκινώδεσι *habet.* *Tutia.*

Propolis. *Vnguentarij Ceram virgineam nuncupant.*

Reſinæ. *Dici non poteſt, quàm interpretes Græcorum tum antiqui, tum recentiores in arborum quæ reſinas fundunt, nomenclaturis euarient. È pinu dixi, quam Græci* πεύκην *vocant. hanc Marcellus Tedam exponit, qua ratione, ignoro. Gaza, Hermolaus pinum aut pinaſtrum. Strobilina, Hermolaus vertit, Reſina è Strobilo, vt hæc etiam ſit arbor. Nam Plinius de pinu & pinaſtro agens, Eaſdem arbores alio nomine eſſe per oram Italiæ, quas ſtrobilas vocant, plerique arbitrantur, &c. Eadem igitur arbor eſt ſtrobilus, quæ Conos ſuperius dicta eſt, pineas nuces ferens. Ruellius interpretatus eſt Reſinam Strobilinam, quæ ex nucibus pineis fiat: ſecutus Plinium, qui ſextodecimo libro inquit, Pinus fert minimum reſinæ, interdum ex nucibus ipſis. Itaque confundunt hæc nomina* πεύκην, κῶνον, στρόβιλον. *addit etiam* πίτυν, *pro pinu, aut pinaſtro, aut picea: cùm inter ſe etiam viribus reſpondeant, eoq; minus periculi eſt in expoſitionum diuerſitate.* *Nota.*

Rhus. *Officinæ ſumach appellant.*

Sagapenum. *Seplaſiarij Serapinum vocant.*

Sandaracha. *Officinæ veram ſandaracham non habent, aut ſaltem ignorant, vernicem eam vocantes. vera autem eſt, quæ in argenti fodinis cum auro & argento inuenitur, flammeo colore ruffeſcit, ita vt* *Sandaracha vera.*

cinnabarim quasi referat., odore sulphuris viui. Id quod in auripigmento rubrum est vera est, sandaracha, licétque auripigmento loco sandarachæ vti, cùm idem quasi sint, simúlque, alterum alteri iunctum ex fodinis colligantur. Hoc solùm differunt, quòd auripigmentum nondum à natura perfectum sit: sandaracha autem per concoctionem naturæ, debitum colorem acceperit.

Seseli. *Tria sunt genera seselios, Maßiliense, Aethiopicum, & Peloponnesiacum. Maßiliensis descriptio conuenit cum nostro sileri montano, vt vocant vulgares. at quod officinæ ostendunt, Aethiopici semen videtur. facillimum est, verum comparare.*

Sylphium. *Laserpitium herba est. Liquor Laser vocatur. Affertur partim ex Aphrica, Armenia, & India, suauißimo odore, præsertim Cyrenaicum, vnde etiam liquor Cyrenaicus apud autores vocatur. atque hic officinis dicitur, assa odorata, seu belzuinum: partim ex Media & Syria viroso odore, quod liquorem Medicum, & Syriacum nuncupant. officinæ verò, assam fœtidam.*

Assa odorata.

Assa fœtida.

Sisymbrium. *In Gallia officinæ Mentam aquaticam appellant. In Italia Menta florentina vel menta gentilis aut nobilis. Nam magis odoratum est. Nisi colatur, in nepitam degenerat.*

Scammonium. *Officinæ rarò verum habent.*

Scolopendrium. *Seplasiarum Ceterac existit.*

Scordion. *In fine sententiæ legitur in Græco codice* ἐπιπλαττόμενον, *pro* ἐπιπαττόμενον. *non enim illini, sed inspergi sicca debent.*

Myrrha.

Myrrha. *Quam officinæ vendunt myrrham, est deterrima species myrrhæ. Optima subuiridis esse debet: confracta, candida vnguium modo. Legitur rursus in codice Græco male* ἐπιπλαττομένη, *pro* ἐπιπαττομένη.

Solanum. *Vulgus Solatrum nominat.*

Aluminis species.

Alumen. *Alumen scißile officinæ vocant Alumen plumæ, nimirùm quòd si frangitur, capillamenta ipsius, veluti pluma esse videantur. Alumen rotundum rarò in officinis inuenitur. nonnunquam tamen inter figulorum lapides conspicitur, quibus vstis, plumbóque mistis, vitrum paternum & laucium parant. Alumen liquidum, vocat seplasia, rochæ alumen. cùm foditur, liquidum est, posteà durescit: & si igni admoueatur rursus liquescit. Quod placites & latercularium à Galeno & Paulo nuncupatur, fortè est officinarum alumen scaiolæ, ex Gipsi fodinis, pellucens tanquam subtilißima ipsius portio. Sunt adhuc alia aluminis Genera in officinis, sed fictitia, Zuccarinum, quod ex alumine liquido aqua rosacea, & albumine oui conficitur. Mulieres hinc fucum parant. Item alumen catinum*

ex her

ex herba quadam cali vulgò dicta. quæ autem sit adhuc ignoro.

Styrax. *Officinæ storax dicunt. Sed quam illæ vocant styracem liquidam, myrrha est stacte. Calamitis autem storax, verus styrax est, de quo veteres tractant.* Styrax. Stacte.

Symphytum. *Variant sententiæ recentiorum in huius herbæ cognitione. Adiectum est in codice Græco γλισχρόν τι καὶ λυημῶδες. Galenus habet γλισχρόν τι καὶ δακνῶδες, quod est viscosum quippiam & mordax.* Nota.

Schœni anthos. *Officinæ squinanthos corrupto vocabulo appellant. verti ego odorati ad differentiam palustris, & rotundi, ad differentiam quadrati seu angulosi. Sæpè autem alterum tantùm adiicio, vel odorati, vel rotundi.*

Calx. *Perperam in codice Græco erat.* συνάγει *pro* θερμαίνει, *hoc est calefacit. Gemusæus dißimulat me id ante eum annotasse.*

Tragus frumentaceus. *Ita dicitur, vt ab herba distinguatur. Nam herba quædam etiam Tragos dicitur.*

Altercum. *Deerat in codice Græco* τῶν ψυχόντων. *Instauraui ex Galeno.*

Aes. *In siccioribus corporibus conuenire dicit ad cicatricem ducendam. Sin autem eluatur, in teneris vltima clausula, deerat in codice Græco, necessario addenda, propter superiorem sententiam, nempe in siccioribus, hoc est duris. Legendum itaque venit,* ἐν ᾗ πλυθεὶν τὸ ἀπλύτου ἐπὶ τῶν ἁπαλοσάρκων χρησιμώτερον. *Ad verbum ferè ex Galeno.*

Chamædrys. *Quasi dicas humilis quercus. vnde etiam vulgus, querculam minorem appellat.*

Chamæpitys. *Hoc est humilis pinus aut picea. officinæ Iuam muscatam vocant hanc antiquorum chamæpitin.* Iua muscata.

Chrysocolla. *Officinæ vocant Borax.*

Ocymum. *Vulgò Basilicum dicitur.*

CORNARII.

m *tertio quidem ordine calefacit. Legendum enim Græcè, κατὰ τὴν .γ. τάξιν, ex Galeno, qui apertis verbis* ἐκ τῆς τρίτης ἀποστάσεως *esse dicit. Ita etiam Aetius lib. 1.*

n *pardos.*

o *vermi simile,*

p *excolatur, & rursus affusa aqua furfures separantur, & in sole siccatur citò priusquam acescat. Græcè legendum,* διηθήσαντας τὸ ὕδωρ, καὶ ἄλλο πάλιν ἐπιχέοντας χωρίσαι τὸ πίτυρον.

q *conuenit. Et ob temperamenti commoderationem etiam sanguinis erup*

nis eruptiones cohibet, & plurimis competit.

r *Vsta verò ad cicatricem perducit cum rosaceo cerato.* ἀπουλοῖ δὲ καὶ τὰ καύματα σὺν ῥοδίνῃ κηρωτῇ. *Dioscor. tamen* κατάγματα *ha-bet. Alij* τραύματα *legunt.*

s *& discutit fortiter, neque id citra erosionem.*

t *Dioscor. non gordylium, sed tordylion appellat. Ipse quoque Paul. suprà lib. 3. cap. 25. tordylium appellauit. Quare tordylium omnino vocari putarem, nisi hîc ex ordine sub litera. Γ. relatum esset, vt v-traque appellatio recta esse videatur.*

v *Daucus qui & Staphylinus dicitur, duplex est. Satiuus, cuius radix flatuosa est, &c.* δαῦκος ὁ καὶ σταφυλῖνος, διττός ἐστιν, ἥμε-ρος οὗπερ ἡ ῥίζα φυσώδης τέ ἐστι, *&c.*

x καὶ ὁ τοῦ παλαιοῦ δὲ ἀλεκτρυόνος σὺν ἁλσὶν ἐπὶ πλεῖστον ἑψηθέν-τος ὑπακτικὸς γίνεται. ὁ δὲ τῆς ἀλεκτορίδος τοὐναντίον ἐπικρατητι-κός. *Ex quibus apparet Paulũ* ἐπικρατητικὸν *opposuisse* τῷ ὑπακτι-κῷ. *Et hoc ex Gal. lib. 2. simpl. medic. vbi sic legitur:* ὁ γὲ μὴν τῶν ἀλεκτορίδων ἁπλοῦς ζωμὸς ἐπικρατητικῆς ἐστι δυνάμεως ὥσπερ ὁ τῶν πα-λαιῶν ἀλεκτρυόνων ὑπακτικός. *Quanquam Gale. locus non hanc quam Paulus intellexit contrarietatem inducat, &* ἐπικρατικῆς *le-gendum esse suspicer pro* ἐπικρατητικῆς, *vt contemperandi vim acci-piamus, quam Dioscor. apertè gallinæ iusculo attribuit.* ὁ δὲ ζωμὸς τῆς ἀλεκτορίδος, *inquit,* μάλιστα δίδοται ἐπικράσεως χάριν τῶν φαυλοτή-των, καὶ ἐπὶ τὸν στόμαχον πυρουμένων, λιτῶς σκευασθείς, *id est con-temperandi humores gratia, & in stomachi ardore. Si itaque Diosco-ridis sententia recta est, sicut rectissimam esse censeo, apud Galenum* ἐπικρατικῆς, *vel* ἐπικεραστικῆς *legi debet, & non* ἐπικρατητικῆς, *id quod Paul. cùm non satis animaduerteret,* ἐπικρατητικὸς *dixit, &* τοὐναντίον *de suo adiecit, vt omnino contrarietatem horum iusculorum induceret.*

y *Sudorem per se colligere operosum est. Miscetur autem in palæ-stris eorum qui se exercent ad puluerem, paton appellatum, qui re-pulsoriam solùm vim habet, & euadit totum hoc discussorium.*

z *discutitque ac tollit & consumit.* διαφορητικός τε, καὶ καθαιρετι-κὸς, καὶ τμητικός. *sed pro* τμητικὸς *legendum,* τηκτικὸς, *id est consu-mit. nisi quis* σηπτικὸς *malit, non longè diuersa significatione. In Gal. verò & Aetio hoc loco falsò* στυπτικὸς *legitur.*

a *tum si intra corpus bibatur. Sed & ad coxendicum dolores im-posita, ipsos soluit.*

b *podagricis prodest.*

c *ex leuiter concoquentibus est.*

d Memecylon.

e non in terrra nascens, sed in cœnosa maris parte. οὐκ ἐν χέρσῳ φυόμενον, ἀλλ' ἐν τῷ πέλματι τῆς θαλάσσης. Non autem legendum puto πέλματι, vt velut de pediculo, aut planta, aut alto maris accipiatur, sed τέλματι vt cœnosam partem intelligas.

f etiam ipsa cœliacis commoda esse in cibo accepta. Græca habent ἰσχιακοῖς ὠφελεῖν. Sed Dioscor. Gal. Aetius palam κοιλιακοῖς habēt, quomodo etiam legendum esse eo clarum fit, quod radicem eius στυπτικὴν esse Dioscorides scripsit.

g acre gustantibus est, & vehementer vtentibus. Ita legendum ex Gal. Nam ψυχρὸς falsò pro σφοδρῶς posuit quis, & χρωμένοις vocem reiecit.

h & alopeciis affrictum citius quàm alcyonium pilos producit. καὶ ἀλωπεκίαις παρατριβόμενον θᾶττον ἀλκυονίου, &c.

i tum perfrigerando, tum calefaciendo. Græcè sic: κατά τε τὸ ψύχειν καὶ ξηραίνειν. Idem habet Gal. vnde Paulus transcripsit. Idem Aetius. Sed non immeritò in dubium venit, quod sit medium temperamentum quod faba habeat, tum perfrigerando, tum siccando: cùm medium videatur inter opposita interuenire, & id sit quod ab vtrisque extremis æqualiter distet. Cùm igitur inter frigidum & siccum non sit contrarietas, quomodo medium temperamentum inter ipsa esse potest? Mihi sanè pro ξηραίνειν videtur legendum esse θερμαίνειν, vt inter calefaciendum & refrigerandum medium temperamentum faba habeat, velut Dioscor. dixit: κύαμος μέσος θερμοῦ καὶ ψυχροῦ ἐστι. Et potest vox ξηραίνειν per incogitātiam transscribentis in Gal. irrepsisse, atque ita de Gal. per Paulum & Aetium non satis animaduertentes transsumpta esse.

K Sed & carnem magis deprimit ac consumit, quàm quæ ex aëre est.

l fuligo thuris calefacit & siccat. Hîc & in Paulo, & Gal. falsò legitur, ὁ δὲ θαλλὸς αὐτοῦ θερμαίνει. Non enim de ramo aut surculo thuris leguntur, sed de fuligine, quæ ἄιθαλος & αἰθάλη dicitur, item λιγνὺς. Quare in vtroque lege ὁ δὲ ἄιθαλος.

m Aegro.

n eminentiis corporis præter naturam affrictum, &c. Quæ sint hæ eminentiæ, & an Narphia, velut exemplaria Pauli habent, aut Carphia, velut Aetius lib. I. tradit vulgò appellentur, non satis constat. Videtur autem non Græca, sed vulgaris & alicuius gentis barbara esse appellatio, vt res mysterij speciem præferret. Suspicor autem de cicatricum eminentiis ipsos loqui, quas οὐλὰς dicere inuiderunt.

Certè

Certè cicatricum apud Germanos appellatio ναρφίων vocem penitus refert.

o *plus quàm sal. In Græcis falsò legitur, πλίον τ̃ ἄλλων, pro πλίον τῶν ἀλλῶν.*

p *Thessalonice.*

q *ex iis est quæ leuiter frigefaciunt, & rumpunt inflammationes ac tumores laxos. Hic locus est apud Dioscorid. lib. 5. Sed συφόντων falsò legitur illic, pro ψυχόντων, velut rectè habet Paulus. ψυχόντων enim vox ad φλεγμονὰς peculiariter refertur, sicut ῥησσόντων ad οἰδήματα.*

r *Aut quod oblongiorem calycem habet, & aliàs contractiorem. De papaueris syluestris altera specie hæc verba habet, Græcè sic, ἡ δὲ τὴν κωδίαν ἐπιμηκεστέραν ἔχουσα καὶ ἀναυξεστέραν. Atque hæc ex Gal. apud quem sic legitur, ἡ δὲ ἐπιμηκεστέρα μὲν ταύτης, ἔλη δὲ ἀυξανεστέρα καὶ αὐχμηροτέρα. falsò tamen legitur ἀυξανεστέρα, pro ἀναυξεστέρα, quod declarat vox αὐχμηροτέρα, squalidior,*

s *Myagros, quam alij vocant Melampyron, herba est sarmentitia ac pinguis. Pinguedo ex ipsa corporis asperitates explanare videtur. Et semen myagri pingue, &c. Primùm falsò legitur in Græcis μελάμπυνκον pro μελάμπυρον, vt ex Dioscor. patet. Deinde ordo conturbatus est, & primùm habetur myagri semen, & interpositis Mitulis, sequitur μύαρ@, &c. quasi myaros alia herba sit, ab ea quæ semen illud de quo primùm dixit, producit. Restituatur autem ordo ex hac mea translatione.*

t *ex qua scopas faciunt, amara est, & hepar ab obturatione liberat. ὅσιερ δὲ ἦς τὰ κορήματα γίνεται. Idem habent Gal. & Aetius. Quid autem hîc sint κορήματα non satis constat. Alij medicamenta ad læuigandam cutem accipiunt, alij pupillaria medicamenta, alij simpliciter smegmata, Plinium in hoc secuti, qui dixit: Smegmata mulieribus faciunt ex his. loquitur autem de osiridis ramulis. Nec satis etiam constat an linaria herba, vulgò dicta sit ea quæ illis authoribus osiris dicatur, etiam si multi sint in ea sententia. Ego verò κορήματα, neque ἀπὸ τ̃ κορῶν, id est à pupillis dicta puto, neque vlla smegmata, aut medicamenta ea voce accipio, sed nomen ductum esse iudico à verbo κορεῖν, quod verrere ac purgare significat, vt κορήματα sint scopæ ac verricula extersoria, qualia etiam hodie in vsu sunt ad vestimenta purganda. Nec de Plinij lectione studiosos cælare volo, esse apud me manu scriptum vetustißimum exemplar, quod non smegmata, sed megmata habet: ita vt clarum non sit megmata ne an magmata sit legendum, vt fortaßis Plinius, Magmata mulieribus*

faciunt ex his, scripserit, & posteà magmata genuina Plinij vox in Megmata transierit. Sunt autem μάγματα eadem forma ac significatione à verbo μάττειν, quod extergere ac mundare significat, dicta qua κορήματα ἀπὸ τοῦ κορεῖν. Sed sit hæc etiam coniectura.

v verùm si ad quadraginta dies bibantur, lienosis, &c. Græca enim sic emendanda: ὥστε τὸ οὖρον ἐκκρίνειν πινόμενα ἄχρι δὲ ἡμερῶν. πινόμενα δὲ ἄχρι τεσσαράκοντα ἡμερῶν, ὠφελεῖ.

x Legitur falsò, πίλους pro σπίλους.

y At resina piceæ, atque hæc adhuc, &c.

z resina ex pinu, & ex abiete.

a Abunde autem astringit, & siccat ordine tertio, frigefacit secundo. Græca falsò habent: καὶ ξηραντικοῦ ἐκ τῆς τρίτης τάξεως, ῥυπτικοῦ δὲ τῆς δευτέρας. pro ῥυπτικοῦ enim legendum ψυκτικοῦ. Nulli enim traditi sunt secundarum qualitatum gradus. Et Gal. apertè dicit Rhoem esse pharmacũ ξηραντικὸν μὲν ἐκ τῆς τρίτης τάξεως, ψυκτικὸν δὲ ἐκ τῆς δευτέρας. Ita etiam Aetius.

b Sarxiphages.

c quum veris tempore prægnans, semen habet cnico syluestri simile. Et mox. Si verò sano loco adhibeatur, &c. Locus est in lib. de Theriaca ad Pisonem, ex quo etiam Pauli locus emendatur: legendum enim, τοῦ ἔαρος ἐγκύμων. Et posteà, ὑγιεῖ δὲ τόπῳ προσφερόμενον.

d Tota verò resecta & imposita, &c.

e Sesamoides magnum, quod & Anticyricum veratrum nominatur, eò quod semen eius similiter vt veratrum purgat: hoc & reliqua facultate veratro simile est, & extergendo, & siccando similem illi vim habet. Sesamoidis albi, &c. calidáque est secundo ordine.

f Sisymbrium tenuium partiũ discussoriæq; ac calefacientis & siccantis est facultatis ac temperamenti tertio ordine. At semen quoq; tenuium partium est, discussoriúmque ac forte. Quare etiam singultientibus datur, & iis quos tormina, &c. Deinde. Sisymbrium, quod & Cardaminen, &c. Et mox. Aridum quidem calefacit, siccátque ordine tertio. Sic restituenda sisari, & duorum sisymbriorum lectio ex Galeno.

g Sed & contacta pruritum excitat. Falsò legitur in Græcis καυθᾶσα: legendum enim ψαυσθᾶσα ex Dioscoride.

h calidæ sunt secundo ordine.

i Schœnos læa, id est succus lævis.

k Tarichorum, id est salsamentorum caro acrem, &c.

l Tellinæ aßiccatæ.

m Extincta verò vrit quidem statim, sed post dies non amplius.

Contrahit

Contrahit tamen, & consumit carnes. Si verò lota fuerit mordacitatem amittit, sæpe ex aqua lota. At si fuerit ex aqua marina, &c. Illud post dies non amplius declarant Galenus & Aetius sic, quod post diem vnum atque alterum minùs vrat, ac minùs crustam inducat: verum post tempus crustam omnino non efficiat, calefaciat tamen adhuc, & carnes consumat. Quod igitur contrahit dixit, hoc est σωύτει, illi θερμαίνει, hoc est calefacit dixerunt. Non tamen in Paulo θερμαίνει substituendum pro σωύτει: commodissimè enim & de industria hoc verbo Paulus vsus est, quod inter cætera significat contraho, ita vt propè sequatur consumptio. Porrò mox explenda est lectio ex Galeno & Aetio hoc modo: εἰ δὲ πλυθεῖσα ἄδηκτος γίνεται ὕδασι πολλάκις πλυθεῖσα. διαφορητικὴ δὲ ἱκανῶς γίνεται θαλάσσῃ πλυθεῖσα.

n *Trifolium, triphyllon, alij asphaltion, alij oxytriphyllon, alij menyanthes nominant. Est autem vis ipsius calida & sicca tertio ordine. Totum hoc elapsum fuerat.*

o *vlceribus humidis ac putredinosis inspersa.* ἐπιπαττόμενα τὰ πλαδαρὰ καὶ σηπεδονώδη.

p *moderatè extersoriam.*

q *vrinæ stillicidia.*

De medicamentis simplicibus, quæ flaua bili purganda sunt. Cap. IIII.

Aloe mane danda.

ALoës drachma cum aqua mulsa manè datur. qui vesperi eam exhibent, aut secundum cibum, noxam inferunt, [r] quippe alimentum in membra digerit, flauam bilem vacuat, minus trium obolorum instar assumpta, vt quæ crassiora tantùm excrementa abundè educat. Cæterùm cùm omnia purgantia medicamina stomacho aduersentur, sola aloë conducit. qui verò amaritudinem eius non sustinent, in catapotia coactam assument. Sciendum verò est, medicamenta ea non simplici quodam temperamento, verbi gratia, caliditate purgare, (omnia siquidem calida, quale piper est, vacuationem molirentur) verùm totius substantiæ proprietate, quo modo lapis magnes ferrum attrahere demonstratus est. Porrò ex purgantium medicaminum numero ea quæ ventrem duntaxat emolliunt, primo libro sunt exposita: efficacioribus autem vtimur vel ad materiam deriuandam, vel ad affectum induratum agitandum remouendúmque, aut ad corpus reficiendum, mutandúmque ipsius tempera

Aloe stomacho grata.

Medicamẽta quæ vi euacuant.

Purgantiũ scopus.

temperamentum, aut ad noxium humorem eliciendum. Iam verò sunt nonnulli etiam mixti ex prædictis modi, inuicem connexi. Cæterùm purgationibus hos vti conuenit qui viribus pollent, & mente constant, primósque ætatis limites euaserunt, nondum verò ad extremos peruenerunt, item qui stomacho robusto sunt, & copiosam materiam inutilem in corpore collegerunt, non multi adeò sanguinis compotes. Tempus autem purgationis, si nulla vrgeat necessitas, vernum maximè & autumnale opportunum est.

Qui purgandi, & quo tempore.

Quæ bilem vacuent.

QVAE bilem educunt, quouis anni tempore præterquàm in hyeme rectè vsurpantur: ætate verò florida, & declinante: habitu sicco, musculoso, nigri coloris, vel rubri: viris magis quàm mulieribus: item in quibus cibi continuè corrumpuntur, aluus astricta est, amara bilis redundat, iracundis, paucam vrinam reddentibus, cibo vsis sicco & calido. In affectibus, arquato, iecoris imbecillitate, pleuritide, phrenitide, angina, insania, cephalæa, lippitudine, erysipelate, lepra, febri, & quibus bilis superat. Datur aloë capite grauatis, lippientibus, siticulosis, & qui per somnum imaginibus torquentur sine febri, adhæc qui horroris discursum in corpore sentiunt, flatus acreis ædunt, intestinis roduntur, quibus stomachus immodicè æstuat, aut nausea humoribus os eius rodentibus euertitur: postremò, quibus ob recrementorum abundantiam clyster nequit iniici: abundè siquidem inanit, [s] sic vt totum corpus non commoueat, nisi copiosa admodùm fuerit exhibita: bilem autem intestinis, aluo & stomacho inhærentem educat. Veratrum conuenit & acuto & longo morbo laborantibus, qui medicamentum bili ducendæ idoneum requirunt, quales sunt qui insania, altera capitis parte (Heterocranici dicuntur) humorum impetu in oculis decumbente, & pectoris affectibus torquentur: accommodatissimum est visceribus vteri & vesicæ vitiis medicinam requirentibus. Laudatur etiam ad longam asperæ arteriæ affectionem, arquatum, eruptiones quæ exanthemata dicuntur, impetigines, vel herpetas, vel erysipelata, vel lepras. Veratrum nigrum bilem flauam potissimùm è toto corpore citra molestiam educit, quam ob causam iis qui non grauiter febricitant, magísque febri carentibus instar drachmæ exhibetur,

Quibus & quando bilis ducẽda.

Aloe quib. danda.

Veratrum quando & quib. dandum.

radicibus in mulſa & aqua maceratis, aut cum melle catapotiorum modo: verùm ita exhibetur, vt ieiunium præceſſerit. Sunt qui miſceant ei pulegium, vel ſatureiam, vel aliquod ex iis quæ ſubitò tranſeunt, ſtomacho non inimica. Scammonia perinde vt veratrum purgat, magis flauam bilem: cæterùm inter omnia quæ purgationem moliuntur, aduerſiſſima ſtomacho eſt. datur igitur iis qui febri carent & ſtomacho ſunt meliori, ad pondus quatuor obolorum cum ſale aut pipere, aut zingibere, aut quodam ſtomacho vtili, quod protinus corpus permeet, aut etiam cum melle: item cum gummi quoque fiunt catapotia. Colocynthidis, hoc eſt, cucurbitæ ſylueſtris medulla bilem potiſſimùm vacuat, & mucoſa non à ſanguine tantùm trahit, quemadmodùm veratrum & ſcammonia, ſed etiam à neruis & neruoſis partibus inſtar drachmæ in aquæ mulſæ cyathis duobus, quibus & ruta incocta ſit, epota: lęuigetur autem accuratè, quoniam aſperitates ipſius interaneis adhærentes, vlcera concitant, & neruos conſortij lege afficiunt. Exhibetur rectè, capite dolentibus, nempe quum cerebri membrana, vel ea quæ caluariam cingit, vitiata fuerit, vt vertiginoſis, heterocranicis, cephalæa infeſtatis, comitialibus, apoplecticis, conuulſis, vt in vtramlibet partem deprauata ſit facies, qui cynicus ſpaſmus dicitur, diuturno in oculos fluxu vexatis, orthopnoicis, ſuſpirioſis, vetuſta tuſſi conflictantibus, prætereà iis quos articularij dolores, & renum aut veſicæ affectus malè habent. Elaterium ſcammoniæ modo euacuat. deligendum verò porraceum, leue, & anno non vetuſtius, triobolari pondere cum lactis hemina læuigatum exhibetur. Tithymalus bilem elicit, non aliter quàm elaterium & ſcammonia. dantur liquoris guttę quatuor aut quinque cum polenta maceratæ, quæ ſtatim deglutientur. Nam in orę diu retentæ, linguam exulcerant, eiúſque viciniam.

Scammoniæ vſus. *Colocynthidis vis, & quibus exhibenda.* *Elaterij vſus.* *Tithymali vires.*

Granorum Lathy. Lathyrides bilem purgant ſicut veratrum & ſcammonia: offerentur igitur ſeptem octóve, & vſq; ad quindecim: robuſtis ſanè & qui liberaliore indigent purgatione manducari pręcipe, imbecillioribus & malo pręditis ſtomacho, integras ipſas deuorare. Peplij turionum qui ſemper ſicci exiſtunt, inſtar octo obolorum in mulſa datum bilem educit, veratri modo, & flatus diſiicit. Agaricum ſimileis cucurbitæ ſylueſtri vireis habet, tardum ad functionem obeundam, non

Peplij. *Agarici vis & electio.*

autem

autem ſtomacho admodùm inimicum: datur læuigatum drachmis duabus cum mulſa. ſit autem albiſſimum, vehementer fragile, non adeò lignoſum, neque teredinibus obnoxium. Iris illyrica ſimili modo purgat octo obolorum inſtar ex mulſa aſſumpta. Sit autem nec vetuſta, nec teredines experta. Centaurium minus bili & mucis purgandis aptum, coxendicum doloribus peculiariter conuenit: ius ipſius drachmæ & ſemiſſis pondere in aquæ hemina decocti ad dimidias bibitur. Tragorigani flos cum ſemine inſtar duarum drachmarum ex mulſa datur, quibus etiam veratrum nigrum: verùm flos ille gratior quidem ſtomacho exiſtit quàm veratrum, minùs autem purgat. Chamælææ drachmæ quatuor in mulſæ heminis duabus ad quartas decoctæ, perinde vt veratrum, purgant. Nonnulli vero chamælææ & abſinthij dupla portione catapotia fingunt, exhibéntque. Ariſtolochiæ clematidis, hoc eſt ſarmentariæ ſeminis drachma in mulſa pota, colocynthidis more purgat. Polypodij radix arida, ſi læuis mulſæ inſpergatur, aut cum ea conteratur, eundem quem colocynthis effectum præſtat.

Iridis vſus. *Centaurij.* *Tragorigani.* *Chamælææ* *Ariſtolochiæ.* *Polipodij.*

Quæ bilem atram vacuent.

MEDICAMENTIS atram bilem ducentibus vtemur præcipuè in melancholicis, furibundis, iracundis, hominum conſortia exoſis, aut ſeceſſu gaudétibus, item in his qui dum à morbo reficiuntur, purgationem deſiderant, autumno feruidiore, habitu ſicco & parum muſculoſo. Epithymum laudatiſſimum eſt remedium inter ea quæ atræ bili vacuandæ ſunt. dantur ipſius drachmæ quinque læuigatæ ex lactis hemina. Epithymbrum quod thymbræ ſuperna-ſcitur vt epithymum ſimiliter euacuat, ſed imbecillius eſt. Pulegium atram ducit bilem inſtar acetabuli in mulſa potum. Tragorigani heracleotici idem modus, vti pulegium vacuat, ceterùm ambo deſiccant. Alypi ſemen inferius atram purgare bilem pari epithymo menſura cum ſale & aceto dictum eſt, inteſtina verò ſi fidem Dioſcoridi accommodamus, leuiter exulcerat. Eſt autem meo iudicio, quæ nunc alypias vocatur: exhiberi debet in mulſa. Parthenium ſimiliter ſiccum ſi potetur eadem ſolet extrahere. Alyſſon cum ſale epotum non aliter quàm ſuperiora expurgat.

Atram bilem vacuātia quibus & quando danda. *Epithymi vſus.* *Epithymbri.* *Pulegij.* *Tragorig.* *Alypi.*

Quæ pituitæ vacuandæ sint.

Pituitam purgantia quibus & quando exhibenda.

EORVM quæ pituitam educunt vſus eſt in habitu frigidiore & ſenio confectis pérque hyemem, in reſolutis, apoplecticis, inturgeſcentibus tumore laxo fungoſóque, quod œdema dicunt, inſuper in his qui multum pituitæ in ventriculo, aut pectore, aut ſtomacho collegerunt, & in mulierum fluore. Congruunt etiam copioſa emungentibus, craſſa excreantibus, faſtidioſis, & coxendicum cruciatu detentis, quum[u] muci articulis incubuerint, aut elephanticis: maximè autem conueniunt iis qui aqua inter cutem laborant, cui nomen eſt anaſarca. Styracis albi drachmæ pondus cum reſina terebinthina æquali modo deuoratum, pituitam euacuat. Oleæ radicis cortex drachmæ inſtar cum vino aut aqua. Pyrethri oboli nouem ex aqua. Lychnidis ſeminis drachmæ duæ. Cyclamini radicis drachma cum hydromelite. Scordij drachmæ duæ cum melle. Chamæpytis in pollinem detrita, exhibitáque in catapotiis. Squamæ Cypriæ drachma ſemis cum reſina pari in catapotiis valentiùs purgat pituitam. Lauri foliorum viridium ſeſquidrachma. Cucumeris ſylueſtris radicis corticis oboli duo. Ricini grana quadraginta, crotones dicti, putaminibus detractis eduntur, ſimilémque effectum præſtant.

E' Styrace purgatio. Oleæ radice Pyrethro Lychnide Cyclamino Chamæp. Squama Cypria Lauri fol. Cucu. ſylueſtri. Ricinis.

Apij dimidium quod ad radicem eſt manducatum: nonnulli id chamæraphanon appellant, hoc eſt, humilem raphanum, Bdellij drachmæ duæ ex hydromelite. Peculiariter autem gummi oculis defluentibus idoneum.

Chamæ raphano.

Quæ aquam educant.

Aquas vacuantibus in quibus vtendum.

AQVAM elicientibus vti conuenit in his quos aqua ſubter cutem, ab vtre aſcites dicta, malè habet, in mulieribus albo fluore infeſtatis, item in iis quos vlcera fluida torquēt.

Squamæ Cypriæ drachma cum mulſa pota aquam educit: aceti verò momentum ſuperſorbere oportet, ne per vomitum reddatur. Coccum gnidium cortice detracto læue cum melle cocto[x] potum ne fauces attingat, aquas trahit. dantur autem grana aut viginti, aut vigintiquinque, aut triginta: valentioribus quadraginta. Euphorbij drachma cum melle cocto pota pituitam emolitur, magis autem aquas.

Lonchitidis ſeminis oboli octo cum mulſa aquas purgāt.

Cneoron ſimiliter aquas trahit cum polenta potum. Cnici ſeminis drachmæ quinque læuigatæ ptiſanæ incoquuntur cum

Squama Cypria. Coccū Gnidium. Euphorb. Lonchitis. Cneoron. Cnicum.

cum salis momento, sorbentúrque. [z] Ammoniaci suffiminis drachma in mulsa pota aquam educit. Nonnulli verò lienosis id cum posca exhibent. Sambuci corticis radicis succus instar vnciarum duarum potus cum vino aquas educit.

Ammoniacum. *Sambucus.*

ANNOTAT. ANDERNACI.

Ad affectum induratum. *Rectè dixit μοχλεῦσαι quasi vecte quadam agitare. Malè autem in codice Græco διηρρωμένην pro διεκληρωμένην.*

Sed etiam à neruis & neruosis partibus. *Oroscius legit in codice Græco ἀπὸ πλευρῶν, quod est à costis aut latere vt idem vertit, pro ἀπὸ νεύρων. Aetius & Oribasius nobiscum sentiunt.*

Elaterium. *Paulus aliter quàm Dioscorides Elaterium commendat porraceum. Nam candidum colore optimum videtur Dioscoridi, nisi porraceum aliter intelligi debeat, quod Græci πρασίζον nominant.*

Lathyrides. *Species Tithymali est. Capit hîc Paulus Lathyrides pro ipsis granis fruticis, cùm alioquin lathyris ipse frutex vocetur. Dioscorides, & Aetius σπερμάτια hoc est grana Lathyridis septem aut octo propinant.*

Polypodium. *In Græco codice est ἐπιπλαδᾶσα pro ὑδιπαδᾶσα.*

CORNARII.

r *Corrumpit enim alimentum. Vacuat autem flauam bilem: si verò minus detur, nimirum trium obolorum pondere, stercorum solùm abundè euacuat. Græce legitur, διαφορεῖ γὰρ τὴν τροφὴν. id est digerit alimentum. Et poterat tolerari hæc sententia, si alimentum in corpus crudum adhuc, & non concoctum distribui intelligamus. Verùm mihi magis arridet vox διαφθείρει.*

s *Totum quidem corpus non euacuans, nisi valde multa detur, sed insidentem intestinis, ventríque ac stomacho bilem educens. ὅλον μὲν οὐ συγκινοῦσα τὸ σῶμα. Videtur pro συγκινοῦσα legendum κινοῦσα ex Aetio lib. 3. cap. 24.*

t *Sed ambo sicca. Hîc de siccandi vi non loquitur; sed ambo sicca & non viridia exhibenda esse intelligendum est. vt paulo post de parthenio dicit. Parthenium siccum potum eadem ducit.*

u *Quum articulus submucosus aut pituitosus fuerit. καὶ ἰσχιαδικοῖς ἐπειδὰν τὸ ἄρθρον ὑπόμυξον ἢ ἐλεφαντῶδες ᾖ. Quid hîc facit ἐλεφαντῶδες? Verùm quid pro eo reponendum ostendit vox præcedens ὑπόμυξον, quæ similem aut non multum diuersam significatione*

vocem exigit. Eam autem esse φλεγματώδεις nemini dubium esse debet.

x *Deuoratum. Legendum καταποθείς, non enim bibi sed deuorari debet. Sic mox euphorbij drachma cum melle cocto deuoranda exhibetur, quo loco πινομένη falsò pro καταπινομένη legitur. Et Cneoron cum polenta voratum habetur, vbi in Græcis itidem Καταπινόμενον legendum pro πινόμενον.*

z *Ammoniaci thymiamatis drachm. duæ. Exemplaria Græca drach. vnam habent, quod pondus debilius esse videtur. Manuscripta <.β. habent, drach. duas. Sed hoc sit vsuro liberum.*

De compositis medicamentis purgantibus.

CAPVT V.

Catapotia ex aloe.

COlocynthidis medullæ pars vna, absinthij succi pars vna, aloës partes duæ, scammoniæ partes duæ: ex aqua granula ad erui magnitudinem finguntur. dantur vndecim numero.

Oxymeli Iuliani.

RVTAE, origani, singulorum quadrans, thymi comæ triens, anethi sescuncia, iridis vncia, mādragoræ radicis sescuncia, agarici sextans, tedarum pinguium vnciæ duodecim, cocci gnidij triens, lathyridum, alypiadis, singulorum quadrans, polypodij sextans, phylli, costi, spicæ nardi singulorum vncia, rheupontici sescuncia, scillæ, sambuci turionum, canopi, (qui est sambuci cortex) singulorum quadrans, asari vncia, pulegij quadrans, epithymi, veratri, acori, singulorum sextans, sij, amomi, hyperici, cumini, singulæ vnciæ, anisi sextans, aceti sextarij decem, mellis sextarij quinque: herbæ per triduum in aceto madescunt, deindę excoctis dum amplius dimidio consumptum fuerit, mel adiicitur: vbi vnita fuerint, & illis abiectis admiscentur lathyrides, costus, coccum gnidium, spica nardi læuigata, & si voles postquàm perfectè coctum fuerit oxymel, illa impones. Modus summus est vncia, aut pro virium ratione: benefacit podagricis affectibus & comitialibus, ac in quibus vacuare simul & crassos humores educere opus est.

Canopum.

Purgatio ad ducendum aquas quæ constat caryophyllo.

Aloës, epithymi, caryophylli, cocci gnidij, petroselini, rheupontici, singulæ semunciæ, euphorbij scrupuli quatuor, mellis

mellis quod satis est. datur cochlearis mensura.

Purgatio ex rhodomelite confecta, Alexandri.

ROSARVM succi sextarij duo, mellis sextarius, scammoniæ vnciæ quatuor. summus modus est quinque cochlearia: leuior, duo: medius tria.

ALITER. Mellis libra, rosarum succi libra, piperis drachmæ duæ, scammoniæ drachmæ octo, masticհes drachmæ quatuor, zingiberis drach. duæ.

ALIO modo, quo ego vtor, Spicæ nardi, asari, epithymi, singulorum semuncia: macerantur in aquæ hemina per triduũ: vbi mediocriter incoxeris, misceto aquæ rosarum succi sextarij dimidium, mellis tantundem. Postquàm adusq; spissitudinem fuerint incocta, scammoniæ sescũcia admiscetur.

Purgatio ex malis cotoneis.

MALORVM cotoneorum tostorum vnciæ quatuor, [a]piperis vnciæ sex, scammoniæ drachma, mellis vnciæ quinq;: trita exhibentur cochleario instar vnciæ, aut pro viribus.

Compositio dia citrin, quod est, ex malo medico. stomacho vtilis.

MALI medici corticis carnísque pondo in aquæ sextario vno & dimidio ad tertias decoquitur, mellis sextarius dimidius adiicitur: vbi mellis spissitudinem ex coctione acceperint, inspergitur læuigati piperis longi vncia, scammoniæ tostæ in fermento tantundem.

Bucellatus purgans.

SCAMMONIAE tostæ vncia, piperis, apij semini, singulorum scrupulum, fœniculi, anisi, singulæ vnciæ, mellis libra: tosta mediocriter instar vnciæ dantur in condito.

Oliuæ purgantes.

SCAMMONIAE vncia, piperis tantundem, epithymi, cumini torrefacti, petroselini, rutæ, foliorum menthæ viridis, singulorum drachmæ quatuor, laserpitij drachma, palmularum vnciæ quinque, mellis tantundem, aceti heminæ duæ, oliuarum colymbadum sextarius, scissarum videlicet: quidam & gari momentum addunt.[b] Modus est quinque scrupula aut septem aut nouem.

Pastillus purgans.

SCAMMONIAE drachmæ quatuor, euphorbij tantundem, phylli, piperis, singulorum drachmæ duæ, mellis libra, datur instar vnciæ.

Phusca purgans, & stomacho grata.

CVMINI, fœniculi, singulorum vncia, pulegij, apij, anisi, singulorum semuncia, epithymi, scammoniæ, singulorum vncia, salis vnciæ duæ. Summus modus datur scrupulis duobus in posca, nonnulli etiam euphorbij scrupula quatuor adiiciunt.

Vinum purgans in hydropicis.

SCILLAE tres vncię, apij seminis vncię sex, piperis drachma, capparis radicis drachmæ quatuor, cocci gnidij cortice exuti drachma, folij malabathri galbuli duo, vini heminæ duodecim, mellis sextarij tres: scillla contusa vino superfunditur, reliqua læuigata miscentur.

Halatia, quasi dicas ex sale confecta, purgatio.

SALIS communis torrefacti drachmæ sex, apij seminis, zingiberis, panis sicci, singulorum scrupula sex, anisi, piperis singulorum semuncia, scammoniæ, epithymi, singulorum vncia. datur circiter cochleare.

Compositio dia Hermodactylu, ad podagram.

HERMODACTYLI quadrans, anisi, cumini æthiopici, ameos, thymi summitatem, piperis albi, zingiberis, singulorum scrupula tria, epithymi semuncia: exhibentur scrupulis quatuor. quidam scrupula sex dant manè cum condito, aut mulsa,[c] aut aqua calida.

ALITER eadem purgatio. Hermodactyli vncia, cumini æthiopici, anisi, agarici, zingiberis, singulorum scrupula sex, mastiches, spicæ nardi, singulorum scrupula duo, musci siliqua, cnici scrupula duo. datur quatuor scrupulis cum hydromelo. Scammoniam, quòd stomacho sit inutilis, auersamur. Si autem liberaliore vacuatione opus sit, scammoniæ siliquas treis mensuræ admiscebis: loto exhibetur.

Catapotia, quæ constant lapide armenico, arthriticis potißimùm exhibenda.

ALOES vnciæ quatuor, scammoniæ semuncia, agarici vncia, epithymi tantundem, lapidis armenici scrupula duodecim, cassiæ vncia, spicæ nardi vncia, scillæ tostæ sextans, croci scrupula duodecim: rhodomelite excepta duobus scrupulis exhibentur.

Compositio dia Coronopodiu, ad eadem efficax, ad quæ ex Hermodactylo confecta, stomacho vtilis.

ZINGIBERIS scrupula duo, piperis scrupulum, agarici

scrupu

ſcrupula decem, cnici partis interioris ſcrupula quatuor, coronopodij radicis ſcrupula ſex.[d] dantur ſcrupula tria: quibus aluus eſt difficilis, ſiliquæ viginti tres, quæ faciunt omnino obolos ſeptem, aut ferè octo. vbi venter inanitus eſt, ad lauacrum duces, inde ouis & pane enutries.

Medicamentum ex Cyrenaico liquore ad febrem quartanam.

LACTIS cyrenaici, piperis, zingiberis, rutæ foliorum, ſingulæ drachmæ. datur ad nucis auellanæ magnitudinem.

Puls ad purgandum, tumoribus laxis, & elephanticis ſingulariter efficax, & in quibus humorem craſſum glutinoſumq́; emoliri voles.

CVCVRBITIS duabus ſylueſtribus circuncißis ſemen eximetur, interiore ipſarum carne relicta, dulci oleo ipſas replebis, & propriis operculis obtectas pernoctare ſines, in ſequẽti die vacuato oleo cucurbitas in aqua decoques dum tabeſcant, deinde ipſis proiectis, oleo aquæ temperato nigri veratri triobolum adiunges, ſcammoniæ drachmã: vbi iam cum his pulticulam è ſimila, aut panem ſiccum læuigatum incoxeris, inde ægroto dabis tenui pridie vſo victo, ad nucũ auellanarum octo aut decem, aut plurimum quatuordecim magnitudinem, & potioni aquam calidam exhibebis.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Colocynthidis medullæ. *Hæc ſunt Catapotia, quæ officinæ vocant Cochias. Deprauata autem eſt ſcriptura in codice Græco: habet enim ἀλόης μι. α. hoc eſt, aloes pars vna. Gale. vnde Paulus tranſcripſit, libro primo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, ἀλόης habet μι. β. hoc eſt partes duæ.*

Purgatio ex malis cotoneis. *Nimis magnum videtur pondus piperis, nempe vnciæ ſex, fortè drachmæ ſex.*

Oliuæ purgantes. *Habetur in compoſitione oliuarum colymbadum, ſciſſarum, hoc eſt, vt melius perfundi liquore poßint. Aetius libro tertio, inquit, oliuas ſigillatim tribus ſciſſuris inſectas in eodem liquore aliquot diebus conficito & vtere.*

Catapotia ex lapide armenico. *Scammoniæ pondus erat nimis grande, vnciæ ſex, mendumq́; in codice Græco eſſe puto. nam legitur <o. ς. hoc eſt vnciæ ſex pro Γo. S. quod eſt ſemuncia: facilis lapſus, cùm quaſi eadem literæ vtriuſque facies ſit.*

Vbi venter inanitus. *In Græco lege poſt κένωσιν, γαστὴρ. Non fuit verſa in γαστὴρ, ἡ ὅλη dictio.*

Puls. *In titulo est Græcè, ὠδιλιποῖς, tu fac οἰδηλιποῖς, quasi œdematosis.*

CORNARII.

a piperis semuncia. Pondus sex vnciarum nimium esse puto. Quare pro πεπέρεως ΓΟ.ϛ. legendum puto ΓΟ. S. id est vnciæ dimidium. Aetius lib. 3. cap. 92. piperis & zingiberis singulorum drachmas duas habet. At scammoniæ drachmæ vnius pondus minus esse pro reliquorum modo videtur. Aetius idem pondus in reliquis cum Paulo seruans, scammoniæ drachmas sex habet. Nihil tamen hîc mutaui. Præterea Aetius cochlearium vnum dat, quomodo etiam in Paulo legendum, nimirùm διδε κοχλιάριον. α. & non κοχλιάριον ΓΟ. α.

b Dantur ex his quinque, aut septem, aut octo.

c aut mero feruefacto. ἢ ζεστακράτε. Per ζεστάκρατον vinum meracum feruefactum accipio, vt sit quasi ζεστὸν ἄκρατον.

d Græca sic corrigito: ἢ δόσις γράμματα γ. τοῖς ἢ δυσκοιλίοις κεράτια Κγ. ἃ ποιεῖ πάντως. ζ. ἢ ὀκτὼ συνέγγυς ὀβολεῖς. vt quum in communi scrupuli tres, aut oboli sex, aut siliquæ octodecim huius medicamenti exhibeantur, his qui ægrè soluuntur, dentur scrupuli ferè quatuor, aut oboli ferè octo, aut siliquæ viginti tres.

Quomodo eos qui purgantur tueri conueniat, quidq; faciundum vbi medicamentum purgans assumptum nihil profecerit.[e] *Cap.* VI.

Dãdum ieiuno pharmacum.

SVmmatim in omni purgatione afficaci, medicamentum homini quem certa priùs victus ratione alueris, ieiuno & concoctione obita trades, ac à somno quoad in totum purgatus fuerit, arcebis, motu mediocri si fieri potest adhibito, cibo omni & potu abstinere vsque ad consummatam purgationem compelles.

Ex commentariis Philagrij.

Cibus statim ab epoto pharmaco.

AT si inediam non tulerit, aut quòd ventriculi os ad bilem contrahendam expeditum ex longa penuria præcedente habeat, aut alia eiusmodi de causa, dabitur ipsi panis ex vino aquoso, aut ptisanæ cremor, aut chondri, idque nondum incepta vacuatione, (vt ne cibus corrumpatur) sed protinus vbi medicamentum fuerit epotum: sic enim nonnunquam ad celerem medicaminis motionem pondere suo opitulatur. Si verò quocunque medicamento ad aluum emolliendam assumpto quis non purgetur, neque vacuetur, nullo accedente periculo nihil moliendũ est. At si magnitudo morbi

morbi vrgeat, [f] aut æger vellicetur, distendatur, & lancinationem expertus fuerit, clyster statim necessariò iniicitur. Si ne sic quidem venter respondeat, corpore rosionem & veluti euersionem sustinēte, lauare liberaliter inungendo oportet: vbi repletum est grauatúrque, sanguinis dimissio congruet, præsertim vbi multi compos sanguinis homo fuerit, oculos rubros habeat, & emissitios, non ex natura, sed acquisitò ex medicaminis potione. Vbi horum nihil infestat, sed morsus & vellicatus affligit, à balneo cibum protinus offeres, vinum liberalius potui dabis, atque intereà clysterem inseres, nisi subsistat cruciatus, rursusque lauabis. Esto autem oleum quod in aluum dabis rutaceum, aut ex alio quopiam flatus [g] expertè præparatum.

Non purgatorum dolores.

ANNOTAT. CORNARII.

e *Ex Philagrio. Hîc sunt verba ista reponenda.*

f *aut æger lancinetur, & distendatur, & velut serra secetur.* ἢ σπαράττοιτο, ἢ διατείνοιτο, καὶ πεπρισμένος ὁ κάμνων εἴη. *Per* πεπρισμένος *serratum accipio, qui se velut serra secetur, affligi sentit, à verbo* πρίζω. *Posset etiam legi* πεπρησμένος *à verbo* πρήθω, *vt incensus ac velut ardens accipiatur, & vtranque afflictionem verisimile est non purgatis contingere.*

g *flatus discutiente.*

Si purgatio modum excedat. Cap. VII.

SI purgatio maior sit impendio, cutis infricari debet, & lauari calida: ante balneum vinū tenue, fuluum & flauum dari, tale siquidem celerrimè in totum corpus distribuitur: item panis ex eo madens & malum punicum. Quòd si euacuatio perseueret, artus vinculis excipientur, quæ è summo deorsum distributa, constringant, & nonnihil sanguinis & spiritus excipiant: dabitúrque potui theriaces ex carnibus viperarum momentum. deducit enim in cutem, subitoque reuellit humorum in ventriculum confluxum, obtunditque medicinæ purgantis quod ceu virosum est & medicatum. huius penuria pastillos theriacos, prætereà compositionem diaspermaton, & Philonium appellatam: imò etiam cucurbitulis supra stomachum, & cataplasmatis ex polenta & mulso vti, prodest, deinde epithematis astringentibus: maximè verò ex totius corporis frictione, & medicaminum potu, adiuuantur. Aër ipsis vitandus, qui frigidus nimium aut calidus existat: ille siquidem materiam à foris intrò compellit,

Vinum tenue.

Theriaca.

Erosioni intestinorum ex pharmaco cõmoda.

lit, fluorémque auget: hic discutit, & vireis resoluit. At si ex intestinorum quæ medicamento irritantur, erosione, vacuatio augeatur cataplasmatis obducere commemorata oportet, & in aluum dare quæ acrimoniam retundunt, adipem anserinum scilicet, vinum dulce, nardum, & consimilia.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Frictione & medicaminum potu. *Non purgantium, sed obtundentium vim medicaminis præsumpti, intelligito.*

De Hieris antidotis. *Cap.* VIII.

Hiera Antiochi.

CHamædryos, agarici, colocynthidis medullæ, stœchados, singulorum drachmæ decem, opopanacis, sagapeni, petroselini, aristolochiæ sarmentaceæ, piperis albi, singulorum drachmæ quinque, cinnamomi, spicæ nardi, myrrhæ troglodytidis, croci [h] foliorum, singulorum drachmæ quatuor, mellis quod satis est.

ALITER. Colocynthidis carnis drachmæ viginti, scillæ tostæ, agarici, ammoniaci thymiamatis, veratri nigri corticis, scammoniæ, hyperici, singulorum drachmæ tres, epithymi, polypodij aridi, bdellij, aloës, chamædryos, marrubij, cassiæ, singulorum drachmæ octo, myrrhæ troglodytidis, opopanacis, sagapeni, petroselini, piperis communis & longi & albi, cinnamomi, croci, castorij, aristolochiæ longæ, singulorum drachmæ quatuor, mellis quod sufficit.

Hiera Iusti.

EPITYMI drachmæ duodecim, marrubij, stœchados, chamædryos, veratri nigri, scammoniæ, agarici, piperis longi, scillæ tostæ, singulorum drachmæ sedecim, euphorbij, colocynthidis carnis, aloës, croci, gentianæ, petroselini, guttæ ammoniaci, sagapeni, singulorum drachmæ octo, opopanacis, polij, cinnamomi, myrrhæ, spicæ nardi, iunci odorati floris, pulegij, singulorum drachmæ quatuor, aristolochiæ longæ & rotundæ, vtriusque drachmæ duæ, mellis quod satis est. datur scrupulis duobus, aut tribus, aut quatuor cum mulsa & sale.

Hiera Galeni.

CHAMAEDRYOS, piperis longi, piperis albi, stœchados, veratri nigri, scammoniæ, spicæ nardi, scillæ tostæ, (nõnulli etiam epithymi) singulorum drachmæ sedecim, myrrhæ,

rhæ, croci, ammoniaci suffiminis, euphorbij, singulorum drachmæ octo: excipiuntur melle.

Hiera Rufi.

Cvcvrbitae syluestris, quæ sicyonia vel colocynthis dicitur, carnis drachmæ octo, chamędryos drachmę decem, sagapeni drachmæ octo, petroselini, aristolochiæ rotundæ, piperis albi, singulorum drachmæ quinque, cinnamomi drachmę quatuor, vel cassiæ octo, spicæ, croci, polij, myrrhę, singulorũ drachmæ quatuor, mellis quod satis est.

Hiera Archigenis.

Marrvbii, agarici, chamædryos, colocynthidis carnis, stœchados, singulorũ drachmæ decem, opopanacis, sagapeni, petroselini, aristolochiæ rotundæ, piperis albi, singulorum drachmæ quinque, cinnamomi, spicæ nardi, myrrhæ, polij, croci, singulorum drachmæ quatuor. arida tunduntur simul & incernuntur: opopanax autem, sagapenum, & myrrha contusa, mulsa per noctem vnam in pila macerantur: deinde læuigantur, & sicca his admiscentur, melle optimo excepta reponuntur in vitreo vase aut plumbeo. hæc ratio omnium hierarum communis est. Summus ipsarum modus est drachmæ duæ: assumatur & salis drachma, mellis heminæ duæ, aquæ quantum satis est. Quòd si vehementiores ad purgandum voles efficere, quibus scammonia non inest, iniicietur & his singulis ex illa obolus.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Mellis quod sufficit. *Post τὸ ἀρκοῦν. In codice Græco, adde ἄλλως. Hoc est aliter.*

Hiera Archigenis. *In Græco codice, pro πολίου quidam φύλλου legunt.*

Quæ sedi & vmbilico illita purgent. Cap. IX.

Illitio sedis ad flatus excutiendos.

Rvta cum melle in tenuissimũm pollinem redigitur, vt vnus succus fiat, & penitissimè intra sedem delinitur. Efficacissimum verò est si cumini momentum & nitri assumat, vel cyclamini succum: stuppa exceptum imponitur, aut glandis forma melle apposito, flatus siquidem multi erumpunt, ventrem leuantes.

Perunctio sedis ventrem mouens, [k] *Chezanance.*

Alvmen cum melle læuigatũ coquitur quoad fuluum reddatur,

reddatur, atque hoc ſedes perungitur, facilè enim copioſa citra laborem ſubducit.

Medicamentum quod vmbilico illinitur epomphalium dictum, ad aluum ſubducendam.

CYCLAMINI drachmæ quatuor, nitri drachmæ tres, veratri nigri & albi, ſingulorum drachmæ duæ, colocynthidis drachmæ tres, ſcammoniæ drachmæ duæ, elaterij ſucci drachmę quatuor, cocci gnidij totidem, caricarũ pinguium vnciæ duæ, fellis taurini vncia.

Aliud laudatiſſimum.

ELATERII, lathyridis, galbani, cyclamini, veratri nigri, ſingulorum drachmæ quatuor, colocynthidis carnis drachmæ octo, cucumeris ſyluatici recentis, ſcammoniæ, cocci gnidij, tithymali, ſingulorum drachmæ duæ, terebinthinæ drachmæ tres: excipito hæc felle taurino, & vnguinis modo vtitor.[l] Quidam verò adiungentes faui vncias ſeptem, & ſicyonij quod ſatis eſt, emplaſtri modo impoſuerunt.

ANNOTAT. CORNARII.

k *Chezananca, id eſt Cacagoga. Nam* χεζανάγκη *appellata videtur* ὅτι τὴν τοῦ χέζειν ἀνάγκην εἰσφέρει, *id eſt quod cacandi occaſionem inducat. vnde ad Græcæ vocis ſimilitudinem Cacagogam dixi.*

l *Quidam ceræ ſeptunce addito, & olei ſicyonij quantum ſatis eſt, &c.* κηρίου *falsò pro* κηροῦ.

Quæ medicamenta vomitum citent, & quomodo veratrum exhibeatur. Cap. X.

Vomitoriorum medicametorum vſus.

VOmitu vtuntur & ſani, qui ciborum humorúmue copia grauantur: & acuto morbo laborantes quum à pituita aut eiuſmodi quodam infeſtantur. At medicamentis vomitum facientibus neque ſani, neque acuta ægritudine occupati, vti permittentur: ſed in longis proſunt affectibus, & præſertim induratis, quæ validam commotionem deſiderent, qualis eſt podagra, morbus comitialis à ſtomacho originem trahens, elephantia, aqua ſubter cutem, melancholia, & perſimiles. Aduerſatur vomitus ſanguinem excreantibus, malo præditis ſtomacho, & iis qui ſuffocationibus opportuni ſunt. Promptiſſimum igitur ad vomitum ciendum eſt Cyprinum, digitis aut pinnis in id intinctis, demiſſisq; in guttur. item nardi gallicæ radicum drachmæ ſeptem, ex mulſa potæ ſurſum valenter purgant: ſimiliter etiam radicum betonicæ, quæ Ceſtron dicitur, quinque aut ſex drachmæ cum mulſa

Vomitus quibus noxius.

Vomitoria medicamenta.

mulſa ſumptæ, & daphnoidis tria folia viridia in læuorem coacta comeſtaque. Item elaterij obolus in aqua aſſumptus, ſurſum pituitam & bilem expurgat: & herbæ pediculariæ grana quindecim cum mulſa craſſiore: ex bulbis autem qui manducari ſolent, ſi crudi aſſumantur. Narciſſi autem elixi ſurſum per vomitum purgant. idem facit apij radicis pars ſuperior, aëri proprior comeſta, vocant eam nonnulli Chamæraphanon: inferior autem pars per inferna purgat, tota verò ſumpta vtrinque: raphani prædictis minùs quidem purgant, ſed vtiliùs: cæterùm conuenit ipſas acreis & recenteis adhuc minutim conciſas, ante duas tréſue horas in oxymelite maceratas quàm fieri poteſt multas, aſſumere, ter quatérue à cœna vomitu excitato: ſemel autem ieiuni voment, & ſæpe oxymel abſorbebunt: vbi duabus horis inambulauerint, egelidam bibentes aquam, digitis aut pinnis in os demiſſis voment.

Bulbi ſubaudi.

Vomitus ex raphanis.

Quibus modis veratrum exhibeatur.

VERATRVM dari debet, vbi longi velentéſque morbi ſunt, & ſpes ex aliis præſidiis adempta eſt, quòd ægritudo omnibus ipſis fortior extiterit. Conueniet autem ſiue continuê infeſtauerit morbus, vt aqua inter cutem, elephantia, malus corporis habitus, reſolutio, & id genus alia: ſiue ſtatis temporibus repetat, vt morbus comitialis, podagra. Porrò quum plures hellebori exhibendi modi exiſtant, ſimplicior quidem & præparatio potior ad id aſſumendum, talis eſt. Raphano arundine compuncto diſſectoque veratri albi optimi radicum præſegmina inſeruntur: ac vbi vna nocte in eo permanſerint, proiiciunt: raphanus minutim conciſus, cum oxymelite in dictum modum ægro exhibetur, nimirùm vomitionibus aſſueto, atque is horis quot diximus interpoſitis ad vomitum cogendus eſt. At proprius veratri exhibendi modus hic fuerit. Veratri optimi ſextans, in aquæ hæmina diebus quinque maceratus, ad aquæ tertias incoquitur: vbi expreſſum veratrum eſt, aquæ miſcetur tantundem mellis: excoctum vſque ad ſpiſſitudinem prædicto modo, laboranti exhibetur, præterquam vomere prius exercitato etiam ieiuno, probéque defuncto concoctione, & cui aluus reſponderit, vel ſua ſponte, vel clyſtere ſemel bíſue ſecundum virium rationem ſollicitata. Omnium verò efficaciſſimus modus talis eſt. Diſſectis veratri radicibus

in ſeſa

in ſeſami magnitudinem (nam in tenuiſſimum redactæ pollinem virium efficacia ſtrangulationes pariunt) veratri plurimum drachmas duas, modicè vnam, imbecillioribus ptiſanæ cremori aut halicæ, aut id genus alicuius incoctam, potui dabis: valentioribus ex aqua calida aut mulſa. Incipit autem purgatio poſt tres quatuórue horas: quibus tardior eſt, ij meliùs purgantur. Quod ſi vomitus lentè obodiatur mulſa potui data, vomere æger cogendus eſt, pinnis oleo madidis in os demiſſis. ſi ne ſic quidem proficiatur, in balneum deduci debet. Vbi iam vomere inceperit, ſi vacuatio paulatim reſpondeat, nullum ægro negotium faceſſere oportet. ſin autem vellicatum aut conuulſionem experiatur, hydrelæum potui dabitur, ſimul & in aluum ab inferiore parte indetur: quod alioquin in his qui helleborum aſſumunt, nonnunquam fieri ſolet, vnde medicamenti coaceruationem faciliùs ferunt. Si anima deficiat, naribus quæ odorem mouent admotis & conſimilibus vireis recolligere, aliiſque vt veriſimile eſt ſuperuenientibus caſibus, eadem accommodare oportet. At multa facta inanitione, cibus dari, ſomnúſque permitti debet, & alia ſicuti in his qui nimium purgantur diximus, factitanda ſunt. Si perſeueret vacuatio, cucurbitulas ſtomacho defigere, & artus vinculis excipere conuenit: ſin autem pro ratione facta ſit, mulſæ iuſta portio propinabitur, qua ſuperfluitates è medicamento reliquæ eluantur: mox cibus boni ſucci offeretur. Iam verò in iis qui medicamenta per os abominantur, omnino autem hellebori potionem requirunt, Antyllus huiuſmodi quodam vſus eſt clyſtere: hellebori albi drachmæ duæ in aquæ ſextario per diem & noctem vnam macerantur, ſequenti die veratrum in aqua ad dimidias coquitur, inde in aluum datur, vt vomitum concitet, ſuperius purgat paulò imbecillius quàm veratri potio. Vbi abundè purgatum eſt, glande acri impoſita, aluus irritatur, vt quod iniectum eſt reddatur, & æger non amplius vomat. Facta excretione, mulſa ſemel bíſue inteſtinis abluendis iniicitur. ipſe verò Antyllus tradit fieri etiam glandem ex helleboro albo tuſo cribratoque: deinde decocto melle excepto, ac clyſteris modo ex helleboro præparati, ſuperiorē ventriculum purgare, verùm hic eſt modus probatior. Nam purgationem partire in vices nobis licet: pondus igitur ſit veratri drachmæ duæ: cæterùm

Clyſteres ſurſum purgantes.

Glans ſurſum purgãs.

cæterum glans circumaptetur aut vinciatur ſtuppa ſolidiore, cuius initium extrinſecus per ſedem recipiatur, quò glandem vbi ſatis purgando profecerit, auferre poſſimus. hic modus purgat quidem abſolutiſſimè, non autem ſuffocationem aut aliud quoddam periculum inducit.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Præcipuè induratis. *Melius in codice Græco legitur τῶν σκληρωμένων pro τῶν ἐνσκιῤῥωμένων, quod eſt ſcirrho obductis. Nam ſcirrhus nunquàm poteſt emolliri aut diſcuti, aut medicamentis intrò ſumptis amoueri.*

Apij radicis. *Apios herba eſt, cuius radicis alia pars ſurſum, alia infrà purgat. ne putes hîc apium, quod Græci σέλινον dicunt, intelligi.*

Purgatio paulatim reſpondeat. *In Græco eſt κατὰ λόγον, fac tu κατ᾽ ὀλίγον.*

De differentia antidotorum. *Cap.* XI.

PRæfatio Galeni de antidotis in hunc modum habet. Medicinas quæ non extrinſecus impoſitæ, ſed intra corpus aſſumptæ affectibus medentur, antidota veteres nuncupant: cæterùm triplex ipſorum eſt differentia, quædam enim letalium medicamentorum gratia offeruntur, quædam ob beſtias virus iaculanteis, quas Græci ἰοβόλους appellant, quædam verò morbis ex prauo victu contractis auxiliantur: nonnulla treis hos vſus promittunt, quemadmodùm etiam quæ theriaca dicitur.

Antidotus quid.

Antidotorum differentiæ tres.

Hedychroi quod theriacen ingreditur, confectio.

ASPALATHI radicis corticis, calami aromatici, coſti, aſari, xylobalſami, phu, amaraci, maſtiches, ſingulorũ drachmæ ſex, carpobalſami drachmæ duæ, mari drachmæ ſedecim, iunci odorati floris drachmæ duæ, cinnamomi drachmæ vigintiquatuor, amomi, caſſiæ, rha, ſingulorum drachmæ octo, nardi Indicæ, phylli, ſingulorum drachmæ duodecim, myrrhæ drachmæ vigintiquatuor, croci drachmæ duodecim: vino primi meriti excepta, in paſtillos coguntur, manu in opobalſamum intincta.

Quomodo paſtilli ſcillini præparentur.

SCILLA luto aut cruſta ex panificio & opere piſtorio oblita, modicè torretur, inde carnis ipſius partes, duæ, cum erui farinæ vna capiuntur, ſimúlque læuigantur & finguntur paſtilli.

Quomodo pastilli theriaci fiant.

SVMVNTVR viperæ quatuor aut quinque, fului coloris & recens captæ, & quaternis digitis à capite & cauda amputatis, totáque cute detracta & interaneis exemptis, reliquum corpus in fictili nouo cum anetho & sale modico discoquitur, dum spinæ à carnibus segregentur: deindè his exceptis ablatísque accuratè à spinis carnibus, & panis puri æquali modo addito, læuigantur omnia pariter, formantúrq; orbiculi manu in opobalsamũ intincta: in vmbra[m] refrigerantur.

Quomodò paretur theriace antidotum.

PASTILLORVM scillinorum drachmæ quadraginta octo, pastillorum theriacorũ, pastillorum hedychroi, cinnamomi, piperis communis, lacrymæ papaueris, singulorum drachmæ vigintiquatuor, rosarum siccarum drachmæ duodecim, scordij, napi buniados seminis, iridis illyricæ, agarici, dulcis radiculæ, opobalsami, singulorum drach. duodecim, myrrhæ, croci, zingiberis, rheu pontici, quinquefolij radicis, nepitæ, iunci quadrati floris, marrubij, petroselini, stœchados, costi, piperis albi & longi, dictamni, thuris masculi, terebinthinæ, masticheṡ chiæ, cassiæ, nigræ, nardi indicæ, singulorum drachmæ sex, polij floris, styracis, apij seminis seseli, thlaspis, ameos, chamædryos, chamępityos, hypocisthidis succi, malabathri, nardi gallicæ,[n] nardi, mëu, gentianæ, anisi, fœniculi seminis, lemniæ terræ, chalcitidis tostæ, amomi, acori, carpobalsami, phu pontici, hyperici, acaciæ, gummi, cardamomi, singulorum drachmæ quatuor, dauci seminis, galbani, sagapeni, bituminis, opopanacis, castorij, centaurij tenuis, aristolochiæ sarmentitiæ, singulorum drachmæ duæ, mellis attici pondo decem, vini falerni sextarij duo: coniectis in pilam, liquore hypocisthidis, myrrha, sagapeno, dulci radicula, styrace, acacia, & opopanace[i], mellis momentum instillatur, contusáque dissoluuntur, deinde vino superfuso, vt illa superet per triduum madescunt: inde reliqua contusa in vnitatem coguntur,[o] mel despumatum: cæterùm in argenteo aut vitreo vase non adeò pleno medicamentum reponitur, frequenter operculum aufertur. Vsus eius est, quum vrget necessitas, in iis qui à feris commorsi sunt & venena assumpsere, post annum ætatis septimum, sic vt instar nucis auellanæ, cum tribus vini cyathis, quotidie bis bibatur. Similiter facit ad eos qui ex quadam latente causa periclitati sunt,

Vsus Theriaces.

ſunt, corruptela quæ corpus conficit, letalis medicamenti qualitatem imitata, p quemadmodùm in peſtilẽtia correptis potiſſimùm accidit, ſemel quotidie. in aliis verò affectibus à decem annis vſq; ad viginti, vſus eius celebratur, in tuſſi, thoracis doloribus aut laterum, ſi febris abeſt, cum mulſo: ſi illa vrat, cum hydromelite, ſub noctem ad fabæ Aegyptiæ magnitudinem exhibetur. Sanguinem autem excreantibus omnibus, ſi morbus recens eſt, ex poſca: ſi vetuſtior, ex ſymphyti decocto, quantùm faba Aegyptia explet, idq; manè, & veſperi. At quos inflationes & torſiones circa vmbilicum, aut morbus cœliacus malè habet, ex aqua calida ad fabæ Aegyptiæ magnitudinem mane aſſument. cæterùm appetentiam vehementem excitat, rigores, perfrictionem, & bilis vomitum, præſumptum antè acceſſiones diſcutit, menſtrua ducit, & fœtus mortuos eiicit, fabæ Aegyptiæ inſtar potum ex mulſa, aut paſſo in quo ruta aut dictamnum decoctum ſit. Item ad vocem abſciſſam valet & per ſe, & cum duplicato tragacantho ex mulſo aut paſſo potum, atque ſub lingua retentum eliquatúmq; lienoſis, iocinoroſiſque ex poſca, ſi ſcirrhus adeſt, ex oxymelite, aut aceti ſcillini ſeſquicyatho: in nephriticis cum mulſo circa fabæ Aegyptiæ magnitudinem: dyſentericis tantundem cum decocto rhu, mane & veſperi. Ad lippitudines autem ſummè etiam in hunc modum temperatum facit: antidoti & opobalſami vnciæ duæ, mellis cyathus: mixta paulatim vnguntur. Item denteis abſtergit. pleriq; verò vt ſanitatem ab iniuriis vindicent, noua Luna ad Gręcanicæ fabæ magnitudinem ex eo ſumunt, concoctione benè obita cum vno mellis cochleari, & duobus aquæ cyathis. Similiter etiam in peregrinationibus eo vtuntur, quùm praui cuiuſdam aëris aut aquarum in itinere ſuſpicionem habent.

Sales Theriaci.

SVMVNTVR viperæ recens captæ numero quatuor, mox ſalis ammoniaci aut communis modius Italicus, deinde cum ipſo in pilam coniecto tunditur in craſſiores partes gentianæ ſeſquilibra, ariſtolochiæ rotundæ ſeſquilibra, centaurij tenuis comæ libræ duæ, cardamomi, marrubij, ſingulorum vnciæ ſex, ſcordij, apij, chamædryos, creticę, ſingulorum libra, rutæ ſatiuæ ſeminis libra: melle attico in vnitatem coguntur, & dimidia ipſorum pars in nouum fictile coniicitur, deinde quatuor viperæ viuæ, quibus adduntur

etiam ſcillæ teneræ recentes quinque minutim conciſæ, hinc reliqua miſturæ portio dimidia ſuperiniicitur: ac vbi olla cooperta diligenter fuerit, tribus quatuórve foraminibus operculum ipſius pertundes, vt per ea vapor toſtionis modum ſignificet. Primùm enim videbitur fumus exire copioſus, obſcurus, admodúmque turbidus, qui ignem beſtias iam inuaſiſſe nuntiet, quando te animum diligenter aduertere conuenit, ne tandem fumi huius aërem è viperarum exhalatu vitiatum inſpires. Poſteà, vbi vapor ceſſauerit, & tenuem quandam flammam per foramina eiaculatam conſpexeris, tunc ipſa toſta eſſe quàm optimè cenſeto, atque ita fictili ab igne ſublato tota die noctúque refrigerantur. Deinde ollam aperito, exemptóſque inde carbones diligenter tundito, & cum hiſce miſturis incernito: rutæ ſylueſtris ſeminis, hyſſopi cretici, ſingulorum vnciis nouem, fœniculi ſeminis, nardi gallicæ, ſtachyos Scythici, ſingulorum vncis ſex, petroſelini macedonici, malabathri foliorum, ſingulorum vnciis quatuor, amomi vuæ, ormini ſeminis torrefacti, ſingulorum vnciis tribus, origani ſummitatum, thymi ſummitatum, ſingulorum [q] vnciis nouem, baccarum iuniperi, [r] piperis albi, piperis nigri, fœniculi, ſingulorum libris duabus, laſerpitij radicis vnciis decem, coriandri ſeminis, zingiberis non perforati, ſatirij ſeminis vel radicis, pulegij montani, ſeſelis maſſaliotici, tordyli montani ſeminis, menthæ, ſingulorum vnciis ſex, caſſiæ fiſtulæ vnciis duabus, cinnamomi vncia. Porrò ego ſales ipſos præparaui, non combuſtis beſtiis, ſed ipſarum paſtillis quemadmodùm in theriaca, ſic vt hos iis quæ cum beſtiis cremantur admiſcerem, quò ſi quam in ſe amarulentiam haberent, eam per aduſtionem deponerent: tantúmque paſtillorum modum inieci, quantum viperarum quaternionem habere coniiciebam, atque hac ratione longè præſtantiſſimi euaſerunt.

Antidotum Mithridatis, dia ſcincu.

MYRRHAE troglodyticæ, zingiberis, cinnamomi, ſingulorum drachmæ decem, ſpicæ nardi, thuris, thlapſis, opobalſami, iunci odorati floris, coſti, ſtœchados, ſeſelis, galbani, reſinæ terebinthinæ, piperis longi, caſtorei, hypocyſthidis ſucci, ſtyracis, malabathri foliorum, ſingulorum drachmæ quatuor, caſſiæ nigræ, polij, piperis albi, ſcordij, dauci ſeminis, carpobalſami, cyphios, bdellij, nardi gallicæ, gummi,

mi, petroselini, opij, cardamomi, fœniculi seminis, gentianæ foliorum rosæ, singulorum drachmæ octo, dictamni, anisi, acori, phu, singulorum drachmæ tres, mēu athamantici, acaciæ, alui scinci, hyperici seminis, singulorum sesquidrachma, vini & mellis quod satis est. Præparatur theriacæ modo. [s] Galenus tradit ad eadem hoc valere, ad quæ illa, præterquàm ad viperæ morsus: in eos enim Theriace efficacior est.

Præparatio

Vsus.

Antidotum dia hæmaton, hoc est ex sanguinibus, ad omnia venenata, & lethalia medicamenta.

PIPERIS albi & longi, costi, acori, phu, anisi, dictamni cretici, singulorum drachmæ duæ, amomi, opobalsami, rutæ syluestris seminis, fœniculi seminis, cumini æthiopici, anethi, anatis masculi sanguinis sicci, hœdi sanguinis, anserini sanguinis, anatis fœminæ sanguinis, napi syluestris seminis, singulorum drachmæ tres, gentianæ radicis, trifolij, iunci odorati floris, lacrhymæ thuris, rosarum siccarum, singulorum drachmæ quatuor, cinnamomi drachmæ duæ, scordij drachmæ octo, petroselini, pollij, myrrhæ, nardi, singulorum drachmæ sex, cassiæ drachmæ tres, lactis cyrenaici totidem, stœchados drachmæ quinque, asari drachmæ duæ, guttæ ammoniaci drachmæ tres, mēu athamantini drachmæ duæ, agarici tantundem, carpobalsami grana viginti, mellis cocti quod satis est.

Oxymeli simplex.

ACETI quàm acerrimi albi sextarius, aquæ sextarij duo, mellis sextarius, ad liquidioris mellis spissitudinem incoquuntur, sic vt mel intereà despumetur.

Acetum scillites.

SCILLAE albi coloris in taleolas concisæ [t] libræ sex, quadraginta diebus in vmbra siccantur, deindè vbi rursus purgatæ fuerint, in aceti generosi sextariis duodecim, diebus sexaginta in sole madescere sinuntur, vase bene operculato. post eum numerum dierum scilla ex aceto expressa proiicitur, ipsum verò acetum defæcatum transfunditur. Nonnulli verò [u] scillæ libram in aceti sextarios sex coniiciunt: alij viridem [x] scillam in acetum pari vtriusque modo demittunt, sinuntque vsque ad menseis sex, atque hoc modo maiorem incidendi vim acquirit. Valet autem acetum scillatum col-

lutum ad fluida oris vitia,& plerisque interaneorum affectibus potum medetur, quibus exulceratio coniuncta non est. item aliis compluribus efficax est.

Oxymeli Scillinum.

SCILLAE partis internæ tenerioris libræ duæ, aceti acris albi sextarij quindecim, piperis, petroselini macedonici, singulorum vnciæ duæ, dauci cretici, ameos,anisi,nardi gallicæ, ligustici, asari, cardamomi, spicæ nardi, amomi, rheu pontici, singulorum semuncia, fœniculi seminis, cumini, laseris, zingiberis, pyrethri, hyssopi cretici, costi, pulegij, singulorum vncia, menthæ viridis fasciculus, rutæ viridis turiones quinque,mellis attici sextarius,sapæ sextarij duo,apij viridis fasciculus:interior scillæ pars alba contusa in acetum mittitur, sinitúrque diebus septem sub caniculæ æstu madescere, deinde scilla sublata, arida quidem iam contusa: viridia autem non contusa in acetum coniiciuntur, Rursus post dies septem omnibus exemptis, mel & sapa aceto adiiciuntur, excoctáque vsque ad spissitudinem in vitreum vas defunduntur. Cæterùm præsidio hoc & ieiunus [y] instar potionis vtere, & cum cibo instar condimenti: est enim longè vtilissimum.

Vsus.

Medicamentum[z] Galeni è scilla, comitialibus potissimùm efficax.

SCILLA minutim manibus contusa in vas in quo mel solet colligi, demittitur,eóque diligenter operculato in loco ad meridiem spectante sub æstu caniculæ reponitur,quadraginta diebus post caniculæ sidus in superficie vase soluto scillę corpus effluxisse deprehendes,exceptus igitur ipsius succus melle optimo edulcoratur, datúrque comitialibus quotidie cochleare, pueris exiguum, prouectis magnum. Ipsúmque scillæ corpus tritum cum melle datur cochleari, atque hoc virtute secundum est.

Philonis antidotum.

PIPERIS albi drachmæ viginti,alterci drachmæ viginti,lacrymæ papaueris drachmæ decem, croci drachmæ quinque,pyrethri,euphorbij,spicæ nardi,singulæ drachmæ,mellis attici vel alterius generosi probè cocti quantùm sufficit. datur prouectioribus ad nucis auellanæ magnitudinem:minoribus fabæ instar:pueris,ciceris.Medicamentum est quod dolorem sopit,& somnum accersit.

Vsus Philonij.

Atha

Athanasia dolorem leniens, pleuriticis accommodata, authore Oribasio.

CASSIAE drachmæ octo, ſpicæ nardi, amomi, croci, opij, ſtyracis, myrrhæ, coſti, ſingulorum drachmę quatuor, mellis deſpumati quod ſatis eſt. datur quemadmodum Philonium.

Medicamentum ex duplici pipere, eiuſdem effectus.

CARDAMOMI, caſtorei, opij, ſingulorum drachmæ tres, myrrhæ, coſti, piperis albi & longi, galbani, ſingulorum drachmæ tres, croci totidem: excipiuntur melle decocto, & ad fabæ magnitudinem exhibentur.

Medicamentum dia codion, id eſt, ex papaueris capitibus, & ſapa.

CAPITA papaueris viridia minimè aquoſa octa decémve [a] die poſtquam decerpta ſunt, incoquuntur cum dulcis radiculæ vncia, madefacta in ſapæ ſextario rurſus incoquuntur dum tabeſcāt, vbi mediocris ſpiſſitudo facta eſt, ab igne ſublata defunduntur vſus medicamenti eſt in febribus vbi ſopire opus eſt, & quum tenuis defluxio à capite in thoracem defertur. *Vſus.*

Medicamentum ex capitibus papaueris & melle.

CAPITA papauerum, vt dictum eſt, & dulcis radiculæ vncia, in aquæ pluuialis aut [b] puteanæ ſextario donec intabeſcant excoquuntur. vbi expreſſa fuerint, ſemiſextarius mellis decocto iniicitur: excocta vſque ad ſpiſſitudinem, dantur, in quibus prętérquàm quòd dolorem lenire, & ſomnum conciliare oportet, etiam purgatione opus eſt, & abſterſione eorum quæ in pectore aut pulmonibus renibúſque inhæreſcunt. *Vſus.*

Dia codion, compoſitum.

AQVAE, in qua papauerum capita decocta ſunt ad prædictam commodè rationem, ſextarius, vini dulcis heminæ duæ, mellis libra, croci, hypociſthidis ſucci, ſingulorum drachmæ quatuor: concoquuntur vſque ad ſpiſſitudinem. verùm ſtomacho vtilius eſt medicamentum ex melle, capitum papaueris decocto, & malis cotoneis præparatum: efficacius ſi præter capita, ſertula campana & dulcis radicula aquæ incocta fuerint.

Eclegma ex marrubio, ſimplex, tabidis maximè accommodatum.

MARRVBII comæ libra in aquæ heminis ſex decoqui-

tur ad tertias, inde herba proiicitur, [c] adiicitur autem aquæ mel: ea incoquuntur vſque ad mellis ſpiſſitudinem. inſtar cochlearis exhibetur.

Ex marrubio, compoſitum.

MARRVBII comæ, iridis illyricæ, hyſſopi, pulegij, dulcis radiculæ, apij, ſingulorum ſextans, caricarum pinguium quadrans, nuclei pini reſinati tantundem: craſſius contuſa, arida cum caricis in aquæ ſextarios tres demerguuntur, coquuntúrque vſque ad tertias, illis exemptis, aquæ, mellis libræ duæ induntur, & ad craſſitudinem melleam incoquuntur.

Medicamentum ex eruis.

AMYGDALARVM amararum ſextans, farinæ erui triẽs, hyſſopi tantundem, iridis ſemuncia, nucleorum pini torrefactorum vnciæ duæ, mellis ſextarius. vel quod ſatis eſt.

Medicamentum [d] dodecatheon.

IRIDIS Illyricæ triens, erui triens, hyſſopi, vrticæ ſeminis, dulcis radiculæ, fœnugræci, ſingulorum ſextans, bulborum, ſeminis lini torrefacti, ſingulorum triens, melanthij ſcrupula octodecim, pulegij ſcrupula ſex, nucleorum pini torridorum ſextans, piperis ſcrupula ſex, mellis quantùm ſufficit.

Antidotum, ſotera.

SPICAE nardi ſcrupula trigintanouem, myrrhæ ſcrupula viginti ſeptem, croci ſcrupula trigintaſeptem, caſtorij ſcrupula trigintanouem, [e] opij ſcrupula trigintaſex, petroſelini ſcrupula quadragintaquinque, aniſi ſcrupula nouem, apij ſcrupula ſeptem, iunci odorati floris ſcrupula trigintaſex, caſſiæ ſcrupula duodecim, piperis longi totidem, ſinonis ſeminis ſcrupula ſex, ſtyracis ſcrupula octodecim, amomi ſcrupula duodecim, ſeſelis totidem, hedychroi, coſti, aſari, ſingulorum ſcrupula octodecim, mellis quod ſatis eſt.

Ex ſtyrace bechicon, hoc eſt, tuſſi efficax.

AMOMI, caſſiæ, ſingulorum ſextans, ſtyracis, ſpicæ nardi, ſingulorum ſeſcuncia, croci, piperis albi, ſingulorum vncia, mellis ſextarius. exhibetur cochlearium.

Medicamentum Philoxeni, purulentis & longa defluxione infeſtatis idoneum.

RESINAE terebinthinę drachmæ vigintiocto, nardi drachmæ ſedecim, myrrhæ ſtillatitiæ drachmæ ſex, cardamomi,

mi, bulborum tantundem, croci drachmæ duodecim, galbani drachmæ ſedecim, amygdala amara octoginta, mellis hemina: ex aqua potatur, quantum faba Aegyptia explet.

Eſdra, multiplicis vſus: vehementer enim deſiccat.

AMOMI ſcrupula ſex, croci ſcupula octodecim, dauci ſeminis ſcrupulum vnum & dimidium, fœniculi ſeminis ſcrupula tria, caſſię ſeſquiſcrupulum, iunci odorati floris ſcrupula quatuor & dimidium, cinnamomi ſcrupula tria, hypociſthidis ſucci ſcrupula quatuor & dimidium, ſulfuris [f] vnciæ quinque, papaueris ſeminis ſcrupula quinque, pyrethri ſcrupula tria, petroſelini ſeſquiſcrupulum, iridis illyricæ ſcrupula ſeptem & dimidium, alterci ſeminis ſcrupula tredecim & dimidium, ſpicæ nardi ſcrupula ſeptem & dimidium, rutæ ſeminis ſeſquiſcrupulum, anethi ſcrupula tria, [g] cardamomi vnciæ tres, roſarum ſiccarum ſcrupula quatuor & dimidium, [h] nerij floris ſeſquiſcrupulum: eſt autem veluti fibra ex qua oritur roſa, rhododaphnes & roſæ ipſius ſingulorum ſcrupula tria, rheu ſcrupula ſex, gentianæ ſcrupula ſex, hedychroi ſeſquiſcrupulum, tragacanthæ ſcrupula quindecim: lycij ſcru pula ſex, citri arboris foliorum ſcrupula ſex, ocimi ſeminis ſeſquiſcrupulum, aniſi ſcrupula tria, coſti, myrrhæ, ſingulorum ſcrupula ſex, bdellij ſcrupula ſedecim, artemiſiæ ſucci ſcrupula tredecim, rhu ſyriaci ſcrupula vigintiquinque & dimidium, aſari, [i] vteri mergi, lapidis iaſpidis, ſingulorum ſcru pula tria, piperis ſcrupula quindecim, caſtorij ſeſquiſcrupulum, cimoliæ ſcrupula ſex, ſiſonis ſcrupula nouem, ſtyracis totidem, opobalſami ſcrupula duodecim, ſeſelis herbæ ſequiſcrupulum, mellis vnciæ vigintiocto, vini quantum ſatis eſt.

Medicamentum ex malorum cotoneorum carnibus.

MALORVM cotoneorum purorum libræ tres, coquuntur in vini peruetuſti ſextariis tribus, deinde conteruntur: quibus piperis, aniſi, liguſtici, ſingulorum contritorum vncia admiſcetur. Nonnulli etiam zingiberis ſemunciam indunt. quidam in vicem vini, aceto vſi ſunt.

Medicamentum ex ſuccis malorum, ad appetentiam abolitam & ægram concoctionem probatum.

MALORVM cotoneorum maturorum ſucci ſextarij duo, mellis laudati tantundem, aceti ſextarius, zingiberis vnciæ tres, piperis albi vnciæ duæ: incoquuntur ad ſpiſſitudinem.

hoc Galenus ad eos qui perfrixerunt præparat: in quibus autem bilis redundat, sine pipere & zingibere conficitur.

Quomodo paretur meloplacontium.

MALORVM cotoneorum purorum libræ sex in vino coquuntur quousque intabescant, [k] inde exemptæ conteruntur, nonnulli mellis libras octo adiiciunt, coquuntque igne lento, ferula agitantes. vbi tam spissum totum euaserit, vt manus quodammodo non inquinet, etiam tunc addunt cõtusi piperis vncias tres, anisi tantundem, petroselini vnciam. Sunt qui zingiberis vnciam & masticihes tantundem misceant: deinde mixta instar semunciæ formant, & cum lauri foliis componunt.

Cydonatum contusum fragmentis saluis.

MALORVM cotoneorum purorum frustulatim concisorum libræ octo, in vini sextariis totidem incoquũtur temperatè, vt non dissoluantur, deinde mellis despumati libræ octo, piperis vnciæ octo, petroselini, anisi, singuli quadrantes, zingiberis quincunx, spicæ nardi sescuncia, caryophylli vncia, ipsis admiscentur: omnia contusa ac modicè incocta vsque ad iusculi spissitudinem auferuntur, quibus refrigeratis fragmenta simul cum iure componuntur.

Medicamentum dia trion pipereon, ex triplici pipere.

PIPERIS communis, albi & longi, singulorũ drachmæ septem, zingiberis, anisi, thymi summitatum, singulorum drachmæ duæ, mellis quod satis est.

Aliud, Oribasij.

PIPERIS albi vnciæ duæ, piperis nigri & longi, spicæ nardi, cinnamomi, ameos, caroi, hissopi, seselis, dauci, petroselini, singulæ vnciæ, zingiberis drachmæ quatuor, mellis libræ tres.

Aliud.

PIPERIS communis quadrans, albi vncia, longi tantundem, petroselini, cinnamomi aut cassiæ duplicatæ, zingiberis, singulorum vncia, mellis vncia vna & viginti, vel quod satis est. ego etiam thymi comæ vnciam miscui.

Diospolites.

CVMINI aceto macerati torrefactique vncia, piperis, zingiberis, singulorum vnciæ duæ, rutæ viridis sescuncia, nitri drachmæ duæ & semis: melle excipitur.

Medica

Medicamentum dia Calaminthes, id est, ex Calamintha.

PETROSELINI, pulegij, seseleos, calaminthæ, singuli quadrantes, apij seminis vncia.[l]

Medicamentum dia citriu, hoc est, ex malo medico, tardè concoquentibus efficax.

ACETI heminæ tres, mali medici carnis libra, hyssopi, rutæ,[m] singulorum fasciculus: per [n] noctem in aceto madefacta ad tertias decoquuntur, expressaque proiiciuntur: aceto miscetur mellis sextarius, rursúsque incoquuntur ad mellis spissitudinem: vbi incrassata fuerint, insperguntur asari, mēu, piperis albi, singuli sextantes. exhibetur cochleare manè, & dormituro.

Picra, hoc est amara, compositio Galeni.

ALOES drachmæ centum, xylobalsami, mastiches, croci, spicæ nardi, asari, cinnamomi, singulorũ drachmæ sex. Quidam addunt etiam iunci odorati floris & cassiæ vtriusque drachmas sex. exhibetur drachma ex hydromelite.

Picra ex oxymelite ad stomachicos, vterum, & aquam inter cutem.

ALOES vnciæ quatuor, phylli vnciæ duæ, costi, cassiæ, amomi, iridis, singulorum drachmæ, fœniculi radicis corticis libra, mastiches, nardi gallicæ, zingiberis, singulorum drachma, piperis drachma, mēu drachma, aceti, mellis, vtriusque sesquisextarius: fœniculum in aceto priùs excoctum proiicitur: deinde mel additur. Vbi vsque ad melleam spissitudinem incoxeris, reliqua detrita insperges.

Medicamentum ex lupino iecore præstantissimum.

GENTIANAE, chamæpityos, petroselini, marrubij,[o] succi arcij, sinapis, scolopēdrij, radicis panacis,[p] minij, erythrodani, brassicæ seminis, aristolochiæ longę, piperis albi, spicæ nardi, costi, erucæ seminis, eryngij radicis, polij, echij, eupatorij, baccarum iuniperi, lupini iecoris, helenij, pares modi: melle discocto excipiuntur, mulsoque probè cocto, ad nucis auellanæ magnitudinem dantur.

Theodoretus dia anacardion.

ANACARDIORVM sescuncia, croci, cassiæ, phylli, spicę nardi, caryophylli, mēu, agarici, iunci odorati floris, rheu, epithymi, singulorum drachmæ quatuor, acori, piperis, singulorum sescuncia, aloēs vnciæ tres, saxifragæ, mastiches, iridis illyricæ, singulorum sescuncia, myrobalanorum vncia,

cia, q mellis libræ ſex, vel quantum ſufficit.

Theodoretus r altera dia anacardion.

ALOES drachmæ ſexaginta, agarici drachmæ viginti-quatuor, croci, caſſiæ, rheupontici, acori, cinnamomi, maſtiches, ſingulorum drachmæ decem: coſti, rutæ ſeminis, piperis albi, ſingulorum drachmæ octo, ſpicæ nardi drachmæ tres, xylobalſami, aſari, chamædryos, mëu, ſingulorũ drachmæ quatuor, mellis quod ſatis eſt. Nonnulli hîc quoque addunt anacardia duo. datur drachmis binis cum mulſa.

Medicamentum cyphoides, ad iecoroſos & pectoris vitia.

VVAE paſſæ carnis drachmæ vigintiquinque, croci drachma, calami odorati drachmæ duæ ſemis, bdellij drachmæ duæ & ſemis, caſſiæ ſeſquidrachma, cinnamomi tres oboli, ſpicæ nardi totidẽ, iunci odorati drachmæ duæ ſemis, myrrhæ, reſinæ terebinthinæ, ſingulorum drachmæ quatuor, aſpalathi ramenti oboli duodecim, mellis drachmæ ſedecim, vini quantum ſufficit.

Aliud cyphoides, Alexandri.

CROCI, cinnamomi, bdellij, ſingulorum drachmæ quatuor, myrrhæ, calami aromatici, ſingulorum drachmæ duæ, aſpalathi, iunci odorati floris, ſingulorum drachmæ tres, caſſiæ, nardi, ſingulæ drachmæ, terebinthinæ reſinæ drachmæ ſedecim, vuæ paſſæ carnis drachmæ centum ſexaginta, mellis ſeſquihemina, vini Chij quod ſufficit.

Dia bacanu medicamentum, Hepati accommodatum.

BACANI vncia, coſti tantundem, phylli ſcrupula octo, piperis albi ſcrupula ſex, ſpicæ nardi totidem, mellis quod ſatis eſt. datur cochlearium cum temperatura conditi.

Medicamentum Zopyrios.

MYRRHAE drachmæ quinque, croci, caſſiæ, ſingulorum drachmæ quatuor, cinnamomi drachmæ tres, ſpicæ nardi drachmæ duæ, iunci odorati floris tantundem, piperis albi ſeſquidrachma, thuris drachma, coſti drachma, mellis quod ſatis eſt.

Compoſitio pæonia.

STYRACIS calamitis drachmæ ſex, thuris, amomi, croci, ſingulorum ſeſcuncia, ſpicæ nardi drachmæ ſex, phylli drachmæ duæ, piperis albi drachmæ ſex, & communis octo, myrrhæ vncia, coſti tantundem, mellis quod ſatis eſt.

Catapotia

Catapotia Dosithei ad iecur inscripta.

ALOES vncia, spicæ nardi, phylli, costi, singulorum scrupula duo, agarici scrupula octo, masticheſ scrupula tredecim, epithymi scrupula quatuor, rheu scrupulum.

Oxymeli splenicum, hoc est, lieni dicatum.

CAPPARIS radicum corticis, scolopendrij, spicę nardi, asari, iridis, iunci odorati floris, iunci quadrati floris, anisi, cumini, fœniculi, acori, ericæ fructus, singulorū vncia, myricæ foliorum, salicis foliorum, apij radicis, thuris arboris, scillæ, singulorum vnciæ duæ, aceti sextarij tres, mellis tantundem, guttæ ammoniaci vnciæ tres. pręparatum modo scillini, duobus cochleariis exhibetur.

Oxymeli, calculosis efficax.

SAXIFRAGAE, betonicæ, graminis adianti, spicę nardi, carpesij, asari, eryngij, singulorum vncia, petroselini macedonici, rutæ seminis, singulorum semuncia, fœniculi viridis, iridis, scillæ tostæ, chamædaphnes, singulorum vnciæ duæ, capparis radicum corticis vnciæ tres, sij vnciæ duæ, aquæ, aceti, mellis, singulorum sextarij duo.

Phusca, ad conterendum calculos.

PVLEGII, mastiches, apij seminis, menthæ siccæ, singulorum vncia, salis communis torrefacti libra, coriandri seminis, spicæ nardi, anisi, ameos, singulorum scrupula sex, phylli scrupula quatuor, piperis albi semuncia, vel communis vncia, lithospermi vnciæ sex, betonicæ totidem, aceti generosi sextarij quinque: omnia contusa, cribrata, & in tenuissimum pollinem detrita, per triduum aceto madescũt, deinde diebus quadraginta insolantur: vbi vsus inciderit, nigrum cicer, asparagi radicem, apium, & adiantũ decoquis, in huius decocti misturam heminas duas aceti superinfundis, & ęgro in calido balnei solio propinas. Nonnulli verò pulueris ex prędictis speciebus, scrupula duodecim cum posca dictarũ herbarum iuri temperata exhibent, & nihilo minus medicamentum proficit.

Conditum calculos confringens.

PIPERIS albi, saxifragæ, spicæ nardi, lithospermi, betonicæ, singulorum vncia, petroselini, phylli, singulorum sescuncia, rutæ syluestris seminis semuncia, mellis sextarius, vini ascalonitis sextarij sedecim.

Medicamentum

Medicamentum ex sanguine hircino.

QVVM vua inceperit maturescere, hirci ætate florentis sanguinis in sole siccati cochlearia duo calculosis exhibeto cum passo cretico. Quidam verò amomi & phylli, vtriusque treis vncias miscent. Alij etiam myrrhæ quatuor scrupula.

Ex cicadis medicamentum nephriticum.

LITHOSPERMI, raphidis piscis combusti, seselis, singulorum vncia, ameos, cucumeris satiui, seminis, saxifragæ, vuę passæ acinis exemptis, althęæ seminis, phaseoli albi, lyncurij, singulorum semuncia, spicæ nardi, phu, mëu, lapidum ex spongiis, singulæ drachmæ, adianti, paliuri seminis interioris, sij sicci, rubi radicis, graminis, polypodij, singulorum drachmæ tres, hircini sanguinis desiccati, vt dictum est, scrupula sex, cicadarum siccarum sine capite, pennis, & pedibus, triens, piperis albi drachmæ sex, mellis probè cocti quod satis est. datur instar nucis auellanæ in condito[s] tribus obolis, aut decocto saxifragæ, aut sij, aut radicis asparagi, aut rorismarini, aut quinque folij, aut struthij radicis.

Medicamentum ex lithospermo.

LITHOSPERMI, betonicæ, saxifragæ, petroselini, piperis albi pares portiones, cum melle excipiuntur.

Medicamentum ex [t] marrubij semine.

PIPERIS albi & nigri, dauci cretici, cucumeris satiui, seminis fœniculi, seminis marrubij, seminis petroselini macedonici, pyrethri, zingiberis, phylli, singulæ vnciæ, mellis quod satis est.

Medicamentum ex lapide Iudaico, qui Tecolithos dicitur.

SPICAE nardi, hyssopi, lapidis Iudaici, singulorum scrupula octo, piperis scrupula duodecim, zingiberis, petroselini, costi, saxifragæ, singulorum scrupula sex, cassiæ, apij seminis, singulorum scrupula tria, cyperi scrupula sex, ramenti eboris scrupula quatuor, cardamomi ligni scrupula sex, [u] seminis lini scrupula quatuor, mellis quantum sufficit.

Medicamentum ex syluestris maluæ semine.

CVCVMERIS domestici seminis drachmæ duodecim, alterci seminis drachmæ sex, cicutæ seminis drachmæ tres, (alij sex) opij, fœniculi, maluæ syluestris seminis, croci, singulorum drachmæ tres, apij seminis drachmæ sex, cassiæ drachmæ quatuor, [x] amygdala basilica decem, nuces auellanę

lanæ totidem, aſari drachmæ quatur: paſſo Cretico excepta dantur tribus obolis, ſi febris abeſt, cum ſapa. Nonnulli melle excipiunt.

Medicamenta ex bellariis nephriticum, veſicæ & renum exulcerationi idoneum.

VVAE paſſæ albæ cui acini ſint exempti, nucleorum pini recentium, ſingulorum vnciæ duæ, cucumeris ſeminis cortice exuti, baccarum myrti nucleo ablato, amygdalarum amararum, palmularum pinguium, apij ſeminis, papaueris ſeminis, croci, ſingulorum drachmæ, myrrhæ vnciæ duæ: inſtar drachmæ ex paſſo ieiuno propinatur.

Satyriacum antidotum.

ZINGIBERIS, ſatyrij ſuperioris, ſingulorum drachmæ octo, ſcinci caudæ, mëū, aſari, petroſelini, cardamomi, ſeſelis, ſingulorum drachmæ quatuor, erucæ ſeminis, cinnamomi, ſingulorum drachmæ tres, ormini, piperis albi, cnici ſeminis, ſingulorum drachmæ duæ, iunci odorati floris, ſpicæ nardi, ſingulæ drachmæ, ſanguinis hircini myſtrum, [y] datur drachma imbecillioribus cum lacte.

Catapotia ex xylomacere, dyſentericis vtilia.

XYLOMACERIS, opij, rheu, ſingulorum ſcrupula ſex, gallæ, myrrhæ, ſingulæ vnciæ. excipiuntur vino ſpathite.

Podagrica remedia.

Medicamentum ex corallio, quod diacorallium vocatur, podagricis idoneum.

RHEV barbarici, pæoniæ, myrrhæ troglodytidis, ſpicæ nardi, ſinguli ſextantes, phylli vncia, caryophylli grana quindecim, [z] anagallidis phœnicei coloris quam vocant Corallion, ſemuncia, ariſtolochiæ longæ vnciæ quatuor, & rotundæ totidem. datur inſtar ſcrupuli quotidie, cōcoctione probè defuncto. Incipiēdum verò eſt ab æquinoctio autumnali, quod circa vigeſimumquartum menſis Septembris diem accidit, capiēdúmq; deinceps ad dies quinquaginta, deinde relinquetur quindecim dierum interuallo, atque ſic facere oportet quouſq; dies quibus aſſumitur, abſoluantur trecēti ſexagintaquinque. Sub caniculæ ortu omnino abſtinendum eſt, hoc eſt, à vigeſimoquarto die Iunij vſque ad Auguſti finem. Vitari debet venus, carnes præſertim ſuillæ, ſalſamentum, garum, beta, daucum, menta, & lactuca non cocta, peponéſque, [a] piſcium capita, cammari, tum qui molli, tum qui teſtacea

Aequinoctium autumnale.

Caniculæ tempus.

testacea cute præditi sunt, legumina omnia, & summatim quæ crassi succi sunt, vinum nigrum & liberalius. Balneum conuenit & quotidianum exercitium, vel pedibus, vel equo, vel gestatione obitum. Qui verò habitu ficciore sunt, etiam si plenius nutriantur, non offenduntur.

Aagpeti compositio ad podagram.

PHYLLI, rheu barbarici, croci, spicæ nardi, myrrhę, troglodytidis, costi, chamædryos, singuli sextantes, aloës hepaticæ quincunx, hyperici, pæoniæ, singuli quadrãtes, aristolochiæ longæ, phu, mëu, damasonij, anagallidis, singuli trientes: vtendi modus idem est qui in compositione dia coralliu.

Compositio atactos ad podagram.

PHYLLI, mëu, damasonij, anagallidis cui flos est cæruleus, erythrodani, masticheſ, croci, cassiæ, aloës hepaticæ, gentianæ, chamędryos, singulorum vnçia, caryophylli, asari, piperis albi & nigri, singulorum semuncia, spicæ nardi, myrrhæ, rheu barbarici, pæoniæ radicis, aristolochiæ longæ & rotundæ, singulorum vnciæ duæ. Similis vsus est.

Procli compositio, podagræ & coxendicum doloribus accommodata.

CHAMAEDRYOS vnciæ nouem, centaurij vnciæ octo, aristolochiæ vnciæ septem, gentianæ vnciæ sex, hyperici vnciæ quinque, petroselini macedonici vnciæ quatuor, mëu vnciæ tres, agarici vnciæ duæ, phu vncia vna, mellis attici heminæ duæ.

Medicamentum ex rebus septem constans, ad eadem.

HYPERICI, aristolochiæ longæ, singulorum vncia, centaurij, chamæpityos, agarici, singulorum tres vnciæ, chamædryos vnciæ sex, gentianæ vnciæ quinque. Nonnulli etiam petroselini vnciam addunt, [b] mellis drachmas quinque. datur instar drachmæ.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Hedychroi. *Paulus ad verbum quasi ex commentario Galeni ad Pamphilianum transcripsit: sed exemplaria mirum in modum variant.*

Carpobalsami. *Huc vsque conueniunt scripturæ. Galenus in citato libello Carpobalsamum non habet: verùm primo de Antidotis, opobalsamum addit, non Carpobalsamum. Præterea in ponderibus dissentiunt, & in nonnullis alijs simplicibus medicamentis. Galeni itaq; ad Pamphilianũ codex ita pergit, Iunci odorati floris drachmæ*

duodecim

duodecim, ſecundum alios, vigintiquatuor. Cinamomi drachmæ duodecim, amomi, caßiæ, rhapontici ſingulorum drachmæ quindecim, nardi indicæ, folij ſingulorum drachmæ ſedecim, myrrhæ, croci, ſingulorum drachmæ duodecim, vino falerno excipito in opobalſamum manus intingens. Alia habetur in commentario de Antidotis, ſed variat magis.

Paſtilli ſcillini. *Carnis ipſius partes duæ, hoc eſt, vt Galenus ait drachmæ centum viginti, erui farinæ drachmæ ſexaginta.*

Paſtillorum Hedychroi. *Deeſt in Græco ἀρτίσκων. Anteà verteram magmatis hedychöi, ſecundum Galenum de Antidotis.*

Roſarum ſiccarum drachmæ duodecim. *Textus Græcus habet. ∠. ιε. hoc eſt drachmæ quindecim. Oroſcius caſtigans locum, ait legendum ∠. ια quod eſt drachmæ vndecim. Ego ∠. ιβ. hoc eſt drachmæ duodecim, ſcribendum eſſe indico, Galeni exemplaribus tum de Antidotis, tum ad Pamphilianum, tum verſibus Andromachi conſentientibus.* *Nota.*

Napi ſeminis. *Galenus adiicit γογγύλιδος ἀγρίας, quod eſt Rapi ſylueſtris.*

Dictamni. *Poſt dictamni habetur in Græco ἀνθοῦ, quod expungi debet.*

Maſtiches Chiæ. *Pauli codex Chiæ non habet. Ex Galeno addendum.*

Caſſiæ nigræ. *Galenus Caßiæ fiſtulæ nigræ.*

Nardi Indicæ. *Paulus ναρδοστάχυος hoc eſt ſpicæ nardi. Sed Galenus vbiq; nardi indicæ habet, quanquàm Aetius ſpicæ nardi etiam legat. Poſt nardi Indicæ, deeſt pondus in Græco ∠. ϛ. hoc eſt drachmæ ſex.*

Carpobalſami. *In Codice Græco tantùm erat βαλσάμου. Ex Galeno iſtaurandum καρποβαλσάμου.*

Phu pontici. *malè legebatur in Græco φοῦ ἰπύου, pro φοῦ ποντικοῦ.*

Centaurij. *Omnes Theriacæ deſcriptiones apud Galenum habent κενταυρίου quod eſt centaurij tenuis.*

Liquore hypociſthidos. *Perperam in Græco ὕπνον ὑποκισθίδος pro ὄπον ὑποκιστίδος.*

In nephriticis cum mulſo. *Malè Græcus codex habet ἐπὶ νεφρικῶν μετ᾽ ὀξυμέλιτος pro ἐπὶ νεφριτικῶν μετ᾽ οἰνομέλιτος, ex Galeno caſtigatum.*

Sumuntur viperæ. *Ex libello Galeni de Theriaca ad Pamphilianum ad verbum ſunt tranſcripta, niſi quòd deeſt in illo, apij.*

Rutæ ſatiuæ ſeminis libra. *Paulus habet ℥. β. hoc eſt ſex.*

tarij duo; malè nimirum pro λι. α, vt habet Galenus.

Malabathri foliorum. *Codex Pauli habet ſingulorum vncia. Galenus vnciis quatuor. Ita etiam Aetius.*

Thymi ſummitatum. *Hîc quoque caſtigandus codex. Legendúmque Γο.θ.pro Γο.β.ſecundum Galenum & Aetium.*

Piperis nigri, fœniculi ſingulorum libris. *Malè in codice Græco Pauli λι.η.habet pro λι.β. ſed facilis error erat, ponere β. pro η.primum ſignat.β.ſecundum, literam ἦτα, quam Latini in e vertunt. valet autem in numero, octo.*

Tordyli montani. *Deeſt in codice Pauli, ex Galeno planè reſtituendum.*

Philonis antidotum. *In Græco eſt ὑοσκυάμου ∠.η.vbi legendum ὑοσκυάμου ∠.κ.*

Eſdra. *in fine compoſitionis quidam legunt σέρεως hoc eſt intybi pro σεσέλεως.*

Medicamentum Cyphoides. *Textus Græcus & mutilus, & deprauatus eſt. Legendum enim καλάμου ∠.β.S. βδελλίου ∠.β.S. κασσίας ∠.α.S.κινναμώμου τριώβολον, νάρδου στάχυος ∠.γ.σχοίνου ἄνθους ∠.β.S.*

Compoſitio atactos, Piperis albi & nigri. *Deeſt in codice Græco πεπέρεως.*

CORNARII.

m *Siccato.*

n *Vox νάρδου expungenda, quùm ante ſpicam nardi habuerit.*

o *Mel ipſum deſpumetur.*

p *Quemadmodum in peſtilentibus conſtitutionibus fieri ſolet. Legendum enim Græcè, Καθάπερ ἐπὶ τῶν λοιμωδῶν καταστάσεων μάλιστα γίνεται.*

q *Singulorum ſextantem.*

r *Piperis albi & longi, ſingulorum lib. II. Græce habetur πεπέρεως λευκοῦ, μαράθρου λι. η. Sed pro μαράθρου lege καὶ μακροῦ ex Aetio: quanquam Gal. nigrum piper habet. Fœniculum autem hîc locum non habet: nam antea habitum eſt ſexuncis pondere. Pondus autem lib.8.nimium eſt, & pro η.dualis numeri nota β. reponenda ex Aetio & Galeno.*

s *Nondum hæc reperi in Gal. neque hanc deſcriptionem. Eſt lib. 2. de Antid. compoſitio διὰ σκίγκου λεγομένη, ſed ab hac longè varia. Habetur eodem loco antidotus ex ſanguinibus, ſed in paucioribus ab hac euariat.*

t *Minam vnam lege. Nam malè habent Græca μνᾶς.γ. quum ſequan*

sequantur aceti sextarij duodecim, qui minas sex scillæ vix intexerint. Rectè igitur Diosco. minam vnam scillæ in aceti sextarios duodecim immittit. At sicut hoc in Diosco. rectè, ita dierum quibus insolari hæc debent numerus falsò legitur. ζ. enim suppositum est pro ξ. id est septem pro sexaginta.

u Scillæ minam vnam.

x Viridis scillæ idem pondus in acetum coniiciunt.

y Velut potione quæ ante cibum sumi solet. ὡς προποτίσματι. Sunt autem προποτίσματα eadem quæ προπόματα.

z Medicamentum hoc Gal. habet in consilio puero in morbo comitiali dato.

a Postride vt decerpseris cum glycyrrhizæ vncia vna in sapæ sextario vno, ad diem vnum macerata coquito donec, &c. Græcè legito. Κωδυὰς χλωρὰς ἀνύδρους. κ. ἡ. ι. μετὰ τὸ ἐπαρθῆναι.

b Fontanæ.

c Parem mellis mensuram aquæ adiicito. Ἐπιβάλλων δὲ ὕδατι μέλιτος ἴσον.

d Hoc medicamentum à numero rerum quas duodecim recipit δωδεκάθεον appellatum est, vt quod velut duodecim deos vi sua repræsentet. Noti autem sunt versus de XII. diis Romanis,

Iuno, Vesta, Minerua, Ceres, Diana, Venus, Mars:
Mercurius, Iupiter, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

e Neque opium, neque asarum lego.

f Sulfuris scrupula quinque.

g Cardamomi scrupula tria.

h Floris nerij (est autem velut siliqua ex qua rosa rhododaphnes emergit) & rosæ ipsius, singulorum scrupula tria. Sic enim Græca legenda. νηρίου ἄνθους (ἔστι δὲ οἷον λοβὸς ἐξ οὗ ἀνίσχει τὸ ῥόδον τῆς ῥοδοδάφνης) καὶ τοῦ ῥόδου αὐτῆς, ἀνὰ γρ. γ. Est enim idem frutex qui nerium & rhododaphne & rhododendron appellatur.

i Ventris mergi.

k Deinde ad excolata ac trita quidam adiiciunt, &c. ἅτα πρὸς τὰ σιρωθέντα καὶ τριβέντα.

l Cacuminum thymi vnc. I. ligustici trientem, piperis vnc. XII. Mellis quod satis est.

m Origani.

n Per diem ac noctem.

o Fellis vrsini. Legendum χολῆς ἄρκτου ex Aetio, pro χ. αἰκίου.

p *Minij* μίλτυ. *Aetius pro hac voce terram Lemniam habet, quæ sphragis dicitur. Hæc igitur etiam in Paulo intelligenda videtur. Quanquam Gal. lib.I. Antid. melius esse dicit, vt non μίλτος, id est minium, sed terra appelletur, quum sit quædam Lemnia miltos, quæ in Lemno nascitur, ad alios vsus commoda.*

q *Mellis lib.I.*

r *Absque anacardiis.*

s *Aut decocto tribuli, aut saxifragæ, aut sinonis, aut radicis asparagorum, aut graminis.*

t *Ex semine porri.* ἢ διὰ πρασοσπέρμυ. *Quare etiam in compositione* πράσυ σπέρμα, *porri semen, & non* πρασίυ, *id est marrubij legendum. Porri autem semen in renales compositiones misceri suprà testatus est Paulus.*

u *Lithospermi scrup. quatuor.* λιθοσπέρμυ. *Non enim lini semen huc facit, sed lithospermon, quod etiam in præcedentibus renalibus compositionibus adhibetur, & calculos frangere traditur.*

x *Amydalas.* χ. *nuces regias.* χ. *nuces ponticas.* χ. *Sic Græca restituenda* ἀμύγδαλα. *ι.* κάρυα βασιλικὰ. *ι.* κάρυα ποντικὰ. *ι.*

y *Datur drachma. I. cum vino, debilioribus cum lacte.* δίδοται ∠.α. μετ᾽ οἴνυ, τοῖς ἀσθενεστέροις μετὰ γάλακτος.

z *Anagallidis russeum id est puniceum florem habentis, quam vocant corallium. Dixit* ῥόσιον ἄνθος *florem anagallidis, qui ab aliis dicitur* φοινικῦν ἄνθος, *Latina vsus voce. Marcellus Medicus antiquus etiam eruum russeum appellauit. Hæc verò antidotus non ex corallio, quám suprà velut arboream plantam appellauit, quæ in lapidem indurescit, nomen habet, sed ex anagallide altera, quæ quia russeum colorem habet, corallium nominatur.*

a *A piscibus capitonibus, gobiis, mollibus, & testa intectis.* ἰχθύων ἢ κεφάλων, κωβίων, &c.

b *Mellis heminam.* I. μέλιτος κο.α.

De Pastillis. *Cap.* XII.

Pastillorũ genera tria.

PAstilli Græcè Trochisci à figura rotularum nominantur. Tres sunt eorum species, alij nanque sunt potabiles, alij in aluum dantur, alij delinuntur. Ex his igitur qui potantur, alij comprimunt aluum, aut sanguinem, aut aliam quampiam fluxionem, refrigerando, aut astringendo, aut opplen

Pastilli qui bibuntur.

opplendo, aut desiccando eam cohibentes: quemadmodùm qui constat spina ægyptia, & qui seminibus, consimilésque: alij dolorem sopiunt, vel quòd sensum obstupefaciunt, vt crocodes dictus, vel quòd humores diffundant, veluti ex aromatis confecti: alij lienem, aut renes, aut iecur obstructione liberant, vt qui ex amaris amygdalis confit. Eorum verò qui in aluum induntur, nonnulli acrimoniam obtundunt, vt in dysenteriis, quemadmodùm ex pompholyge, amylo, terra samia, cum cremore ptisanæ aut eiusmodi aliquo iniecti, nonnulli alui aut sanguinis profluuium astringunt, sicuti qui alumine, acacia, & omphacio constant, qualis est qui Philippo ascribitur, vel ex spina Aegyptia, cum rosarum succo, aut plantaginis inditi: nonnulli adurentes, dysenteriæ quam vlcera depascentia exercent, idonei: ex sandaracha, auripigmento, calce, charta combusta, confecti. Inserentur autem cum succo lenticulæ aut oryzæ, sic vt intestinum prius muria elotum sit, ægérque cibum & potum anteà assumpserit, ne aliquid medicamenti virtutis reliquum, ad stomachum rapiatur. Cæterùm vtiles sunt pastilli qui ab inferioribus partibus iniiciuntur, ad affectus potissimùm qui infra vmbilicum infestant. Nam superius vis ipsorum peruenire non potest. At qui delinuntur simileis illis vireis obtinent: verùm astringentes, in herpete, papulis, quæ dicuntur exanthemata, intertriginibus, sanguinis eruptionibus, & fluidis vlceribus proficiunt: cuiusmodi est Andronius & Polyidæ. qui verò obtundunt, carbunculis & maleficis vlceribus expediunt: vtpotè Leucus dictus, & dialotarion. vrentes, sicut iam comprehensi, cuius generis habentur & Faustiani, serpentibus naturalium & sedis vlceribus, pterygiis, & carnosis narium vitiis accommodatur.

Qui in aluum infunduntur.

Qui illinuntur.

Pastillus æster dictus.

Croci, opij, castorei, spicæ nardi, cassiæ, myrrhæ, lemniæ cretæ, mandragoræ corticis, singulorum triens, dauci, apij, anisi, seselis, alterci seminis, styracis, singulorum drachmæ octo: vino læuigantur.

Pastillus trigonus.

Apii seminis, alterci seminis singulorum drachmæ duæ, anisi drachmæ quatuor, opij drachmæ tres: aqua teruntur.

Pastillus à seminibus dia spermaton dictus.

ANISI, ameos, fœniculi seminis, singulorum drachmæ quatuor, apij seminis, opij, alterci seminis, singulorum drachmæ duæ: aqua læuigantur.

Pastillus crocodes, hoc est croceus.

ANISI, dauci cretici seminis, singulorum drachmæ quatuor, myrrhæ, castorei, singulorum drachmæ duæ, croci, opij, singulorum drachmæ tres, apij seminis, styracis, singulorum drachmæ quatuor, alterci seminis drachmæ sex: ex aqua deteruntur.

Pastillus diarhodon.

ACACIAE, gummi, rosarum floris, balaustiorum, hypocisthidis succi, gallarum, singulorum drachmæ tres, rosarum viridium succi, plantaginis seminis, singulorum drachma, lycij Indici tantundem.

Pastillus dia corallij.

ALTERCI seminis, thuris, singulorum drachmæ octo, terræ samiæ, corallij, minij Sinopici, opij, singulorum drachmæ quatuor, amyli, balaustiorum, singulorum drachmæ duæ: succo polygoni excipiuntur.

Pastillus dia electru, hoc est, ex succino.

HERBAE pulicaris vnciæ quinque, mastiches vnciæ quatuor, succini scobis, iridis, croci, singulorum vnciæ quatuor, opij vnciæ duæ.

Pastillus ex spina Aegyptia.

SPINAE Aegyptiæ, rhu, thuris, acaciæ, aluminis scissi, hypocisthidis, succi, gallæ, lemniæ cretæ, corallij, symphyti, terræ samiæ, aloës, ladani, pares portiones: vino subiguntur.

Alius pastillus, quem Galenus aphrodisiasticon clidion scribit.

SATIVAE punicæ floris, spinæ Aegyptiæ, balaustiorum, hypocisthidis succi, acaciæ, singulorum drachmæ sex, lycij, rhëu pontici, opij, singulorum drachmæ quatuor, myrrhæ drachmæ duæ: excipiuntur vino myrteo, vel rosarum baccarúmve myrti decocto.

Clidion Oribasij, ad dysentericos & cœliacos.

GALLAE omphacitidis drachmæ octo, opij drachmæ quatuor. ex aqua finguntur catapotia. dantur terna aut quaterna.

Pastillus ex cornu ceruino dysentericis et sanguinē excreātib. salutaris.

COCHLEARVM drachmæ duodecim, cornu ceruini combu

cōmbusti, gallæ torrefactæ, acaciæ inarefactæ singulorum drachmæ quinque oboli duodecim, baccarum myrti nigræ drach. quindecim, opij siccati, hypocisthidis succi singulorum drach. quinq;, labruscæ floris drachmæ sex, mandragoræ radicis succi, terræ samiæ, quæ aster dicitur, singulorum drachmæ duodecim, rhu obsoniorum drach. quatuordecim, malicorij torridi drachmæ septem, thuris drachmæ octo, piceæ corticis exarefacti drachmæ quatuordecim, alterci seminis siccati drachmæ decem, rhu coriarij sextarij duo, vini nigri quantũ rhu in coquẽdo vt vinũ fiat crassissimum, satis est, atq; hoc percolato reliqua excepta in pastillos coguntur.

Pastillus amazonum.

APII seminis, anisi singulorum drachmæ sex, absinthij comæ drachmæ quatuor, myrrhæ, piperis, opij, castorei, singulorum drachmæ duæ, cinnamomi drachmæ sex, aqua subiguntur.

Pastillus ex amygdalis amaris.

ANISI, apij seminis, asari, amygdalarum amararum, absinthij comæ, paria pondera: ex aqua finguntur pastilli, qui drachmam pendeant. dantur febri carentibus ex mulso: febricitantibus cum hydromelite.

Pastillus ex erica, lieni dicatus.

ERICAE fructus drachmæ quatuor, piperis albi, nardi syriacæ, suffiminis ammoniaci, singulorum drachmæ duæ; ammoniacum aceto soluitur, aridísque admiscetur. finguntur pastilli qui singuli drachmam expleant. exhibentur singulatim cum oxymelitis cyatho.

Pastillus ex vesicariis, diaphysalidon vocant.

CVCVMERIS satiui excorticati seminis vnciæ quatuor, alterci seminis, cicutæ, singulorum vnciæ duæ, fœniculi, rumicis seminis, croci, nucleorũ pini, amygdalorum amarorũ, opij, singulę vnciæ, vesicariæ sextarij tres, vini quod sufficit.

Pastillus Philippi, ad dysentericos.

BALAVSTIORVM, acacię, hypocisthidis succi, opij, rhu, thuris, myrrhę, croci, gallę, aloës rhẽu pontici, malicorij, baccarum myrti, singulorum drachmæ quatuor: excipiuntur vino austero, formantúrq; pastilli triobolares. dantur si febris abest, cum vino: febricitantibus, cum hydromelite.

Pastillus musæ.

ALVMINIS, aloës, myrrhę, atramenti sutorij, singulo-

rum ſeſcuncia, malicorij, [d] croci, crocomagmatis, ſingulorum drachmæ ſex. excipiuntur vino.

Quomodo crocomagma paretur.

CROCI vncię duæ, roſarum, amyli, myrrhæ, aloës, thuris, gummi, ſingulorum vncia, coſti, ſpicę nardi, ſingulorum drachma: vino ſubiguntur. At in capite de oleo crocino alia quoque crocomagmatis confectura dicetur.

Paſtillus Neræ ex Heræ commentariis.

MYRRHAE, aloës, croci, ſingulorum drachmæ octo, aluminis ſciſſi drachmæ centum: aqua excipiuntur.

Polyidæ, ſphragis.

ALVMINIS ſciſſi drachmæ tres, thuris drachmæ quatuor, myrrhæ drachmæ octo, atramenti ſutorij drachmæ duæ, floris ſatiuę punicæ drach. duodecim, fellis taurini drach. ſex, aliàs drachmæ ſedecim, aloës vncia: vino auſtero excipiuntur.

Paßionis paſtillus.

SQVAMAE æris drachmę duodecim, æris combuſti, ſalis ammoniaci, aluminis rotundi, æruginis raſæ, thuris, ſingulorum drachmæ octo, vini quod ſufficit.

Paſtillus Andronius.

SATIVAE punicæ floris drachmæ decem, gallæ drachmę octo, myrrhę drachmæ quatuor, ariſtolochiæ rotundæ drachmę quatuor, atramenti ſutorij, croci, aluminis ſciſſi, crocomagmatis, miſyos, thuris, ſingulorum drachmæ duæ. lęuigantur in vino aſtringenti, vel aceto.

Paſtillus Fauſtini.

AVRIPIGMENTI drachmæ duodecim, ſandarachæ drachmę ſex, calcis viuę drachmę octo, chartę combuſtæ drachma: myrti baccarum ſucco vel decocto excepta, in paſtillos redigito, & cum myrti baccarum, lenticulę, & rubi radicum decocto immittito.

Paſtillus ex charta dia chartin appellatus.

CHARTAE combuſtę [e] triginta duę, calcis, auripigmenti, ſandarachę, ſingulę vncię: ſucco plantaginis excipiuntur.

Paſtillus cui nomen eſt thronus Marcellius.

CHARTAE combuſtę drachmę decem, ſandarachę, auripigmenti, ſquamę æris, aluminis ſciſſi, ſingulorum drachmę quatuor, balauſtij drachmę tres, opij drachmę duę, [f] calcis non reſtinctę drachmę tres, omphacij drachma, hypociſtidis

ciſtidis ſucci drachmæ tres: vino myrteo excepta coguntur in paſtillos qui drachmas quatuor pendeant: vbi decoxeris in vino malicorium, myrti baccas, & roſas vſque ad tertias, dato paſtillum vnum, [g] aut in totum quatuor, ex ſex vini cyathis.

Paſtillus à ſubere, dia phellon dictus.

GALLAE, chartæ, [h] fęculæ vini, panis, ſingulorum concrematorum drachmæ quindecim, in alio habetur etiam cornu ceruini combuſti drachmæ quindecim, auripigmenti drachmæ duæ, ſandarachæ, calcis, vtriuſque drachmæ quindecim, acaciæ, ceruſæ, ſingulorum drachmæ quinque, argenti ſpumæ drachmæ tres: vino læuigantur.

Bithynus.

MALICORII drachmæ decem, cadmiæ vnciæ tres, ariſtolochiæ, gallæ, panacis radicis, iridis, atramenti ſutorij, aluminis ſciſſi, chalcitidis, miſyos, ſquamæ æris, mannæ thuris (nonnulli etiam coſti) ſingulorum ſeſcuncia: aceto ſubiguntur.

Paſtillus dia caſtoriu, ad vlcera, nomas & defluxiones.

CROCI, aloës, thuris, ſingulorum vncia, florum mali punicæ, aluminis ſciſſi, caſtorij, mannæ thuris, æruginis raſæ, ſingulorum vncia, minij ſinopici libra: excipiuntur vino veteri.

Paſtillus dia caſtoriu, colicis efficax.

MYRRHAE, caſtorij, ſingulorum ſcrupula ſex, croci, opij, ſingulorum ſcrupula nouem, aniſi, apij ſeminis, dauci ſeminis, ſingulorum ſemuncia, alterci ſeminis ſcrupula octodecim.

Paſtillus dia œnelæu, hoc eſt, ex vino & oleo mixtis, ſedis & naturalium vitiis vtilis.

CERVSAE vnciæ decem, argenti ſpumę vnciæ quinque, thuris, recrementi plumbi, aluminis ſciſſi, ſingulorum vncię duę: vino marinæ expertè lęuigantur. in vſu vino & roſaceo, aut vino & myrteo ſoluuntur.

Paſtillus ex lapide phrygio, naturalium vitiis accommodatus.

LAPIDIS phrygij combuſti reſtinctique ter, primùm butyro vel roſaceo, deinde vino, poſteà melle, vnciæ duę, roſarum floris vnciæ quatuor, malicorij vncia.

Pastillus dia lotarion, quod est ex loto syluestri, ad sedis & naturalium vitia.

CERVSAE, amyli, glaucij, croci, aluminis, æquales portiones: teruntur succo loti syuestris, aut vino.

Pastillus leucus.

TERRAE samiæ triens, pompholygis, cerusæ, amyli, singuli sextantes, opij scrupula quatuor: aqua subiguntur.

Pastillus dia alicacabu, hoc est, ex vesicaria.

SPVMAE argẽti drachmæ vigintiquatuor, cerusæ drachmæ duodecim, aut vna & viginti, vesicariæ drachmæ octo, atramenti sutorij drachmæ quatuor, aluminis scissi tantundem, minij quod ad colorem satis est: aqua excipiuntur.

Pastillus ex duplici veratro, idem verò ex duabus acaciis.

ACACIAE nigræ & fuluę, glutini fabrilis (in alio piscium glutinis) singulorum vncię quatuor, guttę ammoniaci, glaucij, aloës, singulorum vncię duę, thuris masculi, veratri nigri & albi, singulorum vncia: aceto scillino excipiuntur, cùm vsus incidit eodem vel communi soluta, ante balneum, & rursus post id inunguntur.

Pastillus Criogenes.

MYRRHAE, ęris combusti, aristolochię rotundę, ęruginis rasę, squamę stomomatis, verbenacę rectę, aluminis rotundi, singulorum vncia, aceti quantum satis est. decerpi autem debet verbenaca, cùm Sol est in ariete. Fit etiam emplastrum in hunc modum: pastilli, cerę, colophonię, olei, par mensura, aceti quod ad lęuigandum pastillum sufficit.

Pastillus à nigro viridíque colore dictus melanchlorus.

MYRRHAE, aloës, squamę ęris combusti, auripigmenti, aluminis scissilis, & rotundi, iridis, chalcitidis, misyos, salis fossitij, atramenti sutorij, cerusę, nitri, argenti spumę, panacis radicis, cadmię, malicorij, gallę, aristolochię rotundę, squamę stomomatis, ęruginis rasę, singulorum vncia, aceti quod satis est. Fit etiam hoc modo emplastrum: pastilli vncię duę, colophonię, cerę, olei, singulorum vncię sex, aceti quod pastillo subigendo satis est.

Pantolmius ad chironia malignáque vlcera, & defluxiones.

CASSIAE, ęris cremati, cerusę, argenti spumę, ęruginis rasę, aluminis scissi, rotundi, liquidi, & lateritij quod plinthitis

thidis dicitur, panacis radicis, ariſtolochiæ longæ & rotundæ, malicorij, atramenti ſutorij, portulacæ, † iridis aſtragalitidis, chalcitidis, miſyos, guttę ammoniaci, ſalis ammoniaci, æruginis ferri, ſquamę æris, aloës, diphrygis, thuris, gallę, ſarcocollæ, plumbi cremati, foliorum oleæ, ſoreos, myrrhæ, cretæ ſutoriæ liquidę, balauſtiorum, ſpinæ Aegytiæ, ſulfuris ignem non experti, nitri, rhu rubri, rhu ſyriaci, chryſocollæ, rhu coriarij, acaciæ, ſalis ſpumæ, omphacij, auripigmenti, ſingulorum pares modi: cum aceto diebus triginta, ſub caniculæ ſidere lęuigantur.

† Huius meminerũt Gal. lib. 1. κατὰ τόπους, cap. 1. & Aetius lib. 13. cap. 3. Dicitur autem Iris Aſtragalitis, quòd radice referat aſtragalum, quæ à Plinio eadẽ de cauſa Raphanitis dicitur, quòd ſcilicet aſtragulus raphani modo radicem gerat. Et eſt altera iridis Illyricæ ſpecies.

Paſtillus Nymphodoti.

APHRONITRI vncia, nitri Alexãdrini, ſaponis gallici, ſingulæ vncię, ſalis cappadocij, maſtiches, gallæ, ſingulorum drachmæ quatuor, foliorum roſæ, amomi, amyli, ſingulorum vncia, phylli drachma, aluminis ſciſſilis, coſti, ſingulorum drachmæ duæ, vini myrtei quod ſatis eſt.

Paſtillus ex thapſia, hemicranico dolori efficax.

SVCCI thapſiæ drachmæ ſedecim, myrrhæ drachmæ octo, opopanacis, euphorbij, ſingulorum drachmæ ſex, nitri, [k] liquoris parthenici, ſingulorum drachmæ quatuor, piperis, ſagapeni, ſingulorum drachmæ duæ, aceti quantum ſufficit. Vbi vtendum eſt, aceto inunctum poſt horas ſex abluito: at ſi voles remiſſiore vti, cerato pari exceptum illinito, noctémque ſinito.

Paſtillus qui ano ſubiicitur, hypotheton dictus, ad dyſenteriam, & ani dolores.

TERRAE ſamiæ, amyli, ſingulorum quadrans, croci ſextans, acaciæ, tragacanthæ, ſingulæ vnciæ, caſtorij, thuris, lycij, ſingulæ ſemunciæ: in calidioribus, etiam opij ſemuncia adiicitur: herbæ pulicaris ſucco excipiuntur, [l] finguntúrque paſtilli.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Terra ſamia cum cremore ptiſanæ. *In Græco eſt, διὰ χυλοῦ πτισάνης, forte μετὰ χυλοῦ.*

Herbæ pulicaris ſucco. *In fine capitis puto Græcum codicem eſſe deprauatum: quàm proximè autem licuit, ad veritatem conuerti.*

CORNARII.

c *Gale. lib. 7. κατὰ τόπους Aphrodiſiaſticum clidion, clauiculam Veneream refert.*

d *Crocum verſio mea non habet.*

e *libræ 2.*

f *Calcis viuæ drach.20.*

g *aut ſimpliciter drach.4.*

h *ſuberis vſti falsò legitur* σφέκλης κεκ. *id eſt fæcis vini vſtæ, pro* φελλοῦ κεκ. *id eſt ſuberis vſti, ex quo paſtillus nomen habet, vt Aetius lib.9.cap.49.*

i *Hic paſtillus nomen habet ex eo quòd verbenaca quam recipit colligenda eſt, quum ſol eſt* ἐν κριῷ, *id eſt in ariete.*

k *ſucci parthici.*

l *& paſtillos oblongos efforma Græca ſic reſtitue,* καὶ πλάττε ἐπιμήκεις τροχίσκους. *Aut* καὶ πλάττε ἐπιμήκη κολλύρια. *Nam collyria etiam dicuntur glandulæ in anum ſubdititiæ.*

De medicamentis quibus aridis vtimur, & ſmegmatis.

Cap. XIII.

Catapaſmata.

ARidorum medicamentorum quæ ſanè & catapaſmata ab inſpergendo vocantur, alia vlceribus congruunt, alia cuti applicantur: ex iis quæ vlceribus faciunt, quędam cauis carnem inducunt, quędam excreſcentia reprimunt, quędam cicatricem generant, quędam vrunt exedúntque, nonnulla ſanguinem coërcent. *Puluilli carnem generantes.* Quæ igitur carni generandæ ſunt, vel repurgando ſordida, carnem creant, vt quæ conſtant ex eruo, ariſtolochia, iride, panace, myrrha, thure, aloë: vel humiditatem circunfluam deſiccando, veluti quæ fiunt ex ære, diphryge, ſquama, charta combuſta, piceæ cortice, & ſpina, quę & ipſa cicatricem obducunt: vel acrimoniam roſionémque obtundendo, qualia ſunt ex pompholyge, amylo, ceruſa, fęce combuſta, [m] oſtreis crematis, terra ſamia, & conſimilibus, & quæ compoſitorum ex his vireis habent. *Carnem deprimentes.* [n] Ex reprimentibus lenia quidem ſunt, quę conſtant ſquama æris, quæ miſy, chalcitide combuſtis, & galla: valentiora ſunt, quę atramento ſutorio, ærugine, miſy, chalcitide, ignem non expertis. *Vrentes.* [o] Vrentia verò exedentiaque fiunt ex calce, auripigmento, ſandaracha, & fęce vini combuſta, quam vocant Spheclen, hoc eſt fęculam: atque hęc omnia componuntur: cęterùm in tenuiſſimum redacta pollinem, ſi vlceribus inſpergantur minùs rodũt: ſi ſpiſſiora, magis, ídq; vrendo faciendoque cruſtam. *Sãguinem cohibentes.* Sanguinem reprimentia aut aſtringendo, aut refrigerando, aut ſiccando, [p] aut opplendo illum coëcent: quorum materiam capite de paſtillis ſumus exequuti.

exequuti. At eorum quæ cuti admouentur, alia abstergunt exterúntque, vt ex cimolia, pumice, lomento, fermento hordei, peponum carne, & salis flore confecta: alia extenuant & discutiunt, qualia fiunt ex veratro, alcyonio, sulfure, herba pediculari, sinapi, pyrethro, semine rorismarini, q terra lemnia, sepię testa: atque hęc, assumpta calce & auripigmento cum liquore aliquo, pilis abolendis idonea, & smegmata fiunt. Quędam capiti admouentur, vt fluxum ex eo ruentem desiccent: cuiusmodi sunt ex nitro, sale, galla, malicorio, & id genus aliis pręparata. omnia verò smegmata cuti non inunctæ accommodari debent.

Cuti admouendi.

Smegmata.

Cephalicus puluis, capiti conueniens.

ERVORVM quincunx, iridis sescuncia, mannæ thuris sescuncia, aristolochiæ, squamę æris, singulorum sescuncia.

Alius.

PICEAE corticis drachmę sex, thuris drachmę quatuor, pumicis tantundem, iridis drachmę duę, resinę siccę drachmę sex, aristolochię drachmę duę.

Ex aloë, dia aloes dicitur.

ALOES drachmę sex, erui drachmę octo, mannę thuris drachmę quatuor, gallę drachmę tres, aluminis scissi drachmę duę.

Diasphecles, hoc est, ex fæce vini combusta, Manethonis.

CADMIAE combustę & r illotę vncia, terrę samię vncia, fęcis vini combustę vncię quatuor, lapidis specularis vncię quatuor, thuris vncię quatuor. quidam & amyli vncias quatuor addunt.

Melitera Oribasij.

CHALCITIDIS, squamę ęris, gallę, balaustiorum, s aristolochię longę, singulorum vncia, malicorij, aluminis scissi, singulorum semuncia.

Medicamentum ex ostreis, dia ostreon dicitur.

CADMIAE, thuris, singulæ vnciæ, ostreorum combustorum vnciæ tres.

Medicamentum ex thure, dia Libanu.

ARGENTI spumæ, thuris, squamę æris, t mali punici, amyli, cerusæ, pares modi.

Aphroditarium.

THVRIS. squamę æris, u mali punici, amyli, cerusę, paria pondera.

Rhodia

Rhodia, ad supprimendum sanguinem, vlcera depascentia, & excrescentia.

GALLAE crudæ drachmæ sex, gallæ combustæ restinctęque vino, aridę, drachmæ duodecim, squamę æris nigri, si non sit, rubri, drachmæ octo, atramēti sutorij drachmę vigintiquatuor, aluminis scissi drachmæ vigintiseptem: terun-tur diebus sat multis.

Medicamentum xanthon, hoc est, flauum.

CHALCITIDIS combustæ drachmę quadraginta, atramenti sutorij vsti drachmæ viginti, misyos cremati drachmæ decem, æris vsti drachmę quinque.

Medicamentum à murino colore psaron dictum.

MISYOS quincunx, gallarum triens, chalcitidis sextans, squamę æris tantundem, atramenti sutorij vncia, æruginis rasæ sextans.

Medicamentum heliocæs, adurens.

AVRIPIGMENTI libra, calcis viuæ libræ duę: aqua lęuigato per dies caniculę, deinde siccatis vtitor.

Antheron.

CYPERI drachmæ octo, myrrhę drachmę duodecim, sandarachę drachmæ tres, rosarum floris drachmæ duę, croci drachma, crocomagmatis, aluminis scissi, iridis Illyricæ, singulorum drachmæ duę.

Medicamentum ex charta, quod Græci dicunt dia chartu, ad nomas oris potissimùm & naturalium vlcera.

ÆRIS squamę, chartæ combustę, singulorum drachmæ octo, auripigmenti, sulfuris viui, sigulorum drachmæ duodecim, plumbi cremati drachmę sex. Ad humidiores quidem sepedonas, sicco vtitor: ad siccas, rosaceo macerabis, nōnunquam & melle cum rosaceo.

Medicamentum ex myrto syluestri, dia oxymyrsines appellatum, ad eadem.

RHVS coriarij x vncię duodecim, myrti syluestris foliorum, sandaraches, singulorum drachmæ octo, salicis foliorum siccorum, malicorij, singulorum drachmæ sex, aluminis scissi, chrysocollæ, aloës, chalcitidis crudæ, squamę, auripigmenti, salis communis, singulorum drachmæ quatuor.

Medicamentum Maßalioti,

y NITRI, opij, chrysocollæ, lapidis asij, sandarachæ, misyos,

ſyos, chalcitidis, aluminis ſciſſi, diphrygis, æqualia pondera: ſicco vtitor.

Smegma aridum, quod aſclepios dicitur.

BACCARVM lauri, nitri alexandrini, ſalis torrefacti, ſalis cappadocici, ſtillæ ammoniacæ, aphronitri, pumicis, ſingulorum libra, veratri nigri, herbæ lanariæ, pyrethri, fæculæ quæ eſt vini fæx combuſta, herbæ pediculariæ, ſinapi, iunci rotundi, aluminis ſciſſi, iunci quadrati floris, iridis, gallæ, ſingulorum vnciæ ſex, ſampſuci libra, viticis ſeminis, pulegij, farinæ fabarum, & lupini, ſingulorum vnciæ ſex, chamęleontis nigri, ſulfuris, gummi, thuris, piperis, cucumeris ſylueſtris radicis, marrubij, cimoliæ, pæonię, ſepiæ teſtæ, fœnugręci, phylli, coſti, cumini, euphorbij, ſpicæ nardi, ſingulorum vnciæ tres. Alexander autem pręter hæc adiicit ſalis ex nitri fontibus, ſalis Tragaſei, ſingulorum libram, adarces vnciam, aluminis liquidi, nardi gallici, cnici, cocci gnidij, graminis aridi, bryoniæ ſiccæ, ſingulorum treis vncias.

Smegma peponatum.

THVRIS, maſtiches, ſtillæ ammoniacæ, ſingulæ vnciæ, tragacanthi ſeſcuncia, ſucci vuæ acerbæ dodrans, peponis, ſeminis recentis quadrans, ſimilæ ſextarij quinque, ouorum vnius & viginti albumina, iridis triens. quidam & veratri nigri ſextantem miſcent.

Aliter Critonis.

LOMENTI modius, ſimilæ ſextarij quatuor, trifolij, glãdis vnguentariæ, iridis Illyricæ, ſingulorum libræ quatuor, guttæ ammoniaci, coſti, ſingulorum libra, [z] ouorum tenuia aquata, peponum carnis ſextarij duo, vuæ acerbæ ſucci tantundem: [a] macerantur, redactaq; in paſtillos ſiccantur: deinde contuſa incretaque in vſum adhibentur.

ALITER. Tragacanthæ, thuris, maſtiches, guttæ ammoniaci, ſingulorum drachmæ decem, omphacij drachmæ quinque, ſimilaginis ſextarij quinque, candidi ouorum liquoris vncia, peponum carnis vnciæ decem: præparatur vt ſuprà dictum eſt.

Smegma quod capitis defluxiones exiccet.

NITRI Alexandrini rufi vnciæ quinque, ſalis communis torrefacti ſeſcuncia, ſalis cappadocij vncia: hæc aceto quàm acerrimo macerata [b] in patinam fictilem coniiciuntur, atque in furno vruntur, dum redigantur in carbones: inde

inde refrigeratis læuigatíſque ad abſtergendum vtitor, vinum in balneo inſtillans.

Sapo Conſtantini.

ROSARVM ſiccarum, aloë, gallæ, malicorij, malabathri, ſarcocollæ, ſingulorum tres vnciæ, balauſtiorum, myrrhæ, ſandarachæ, ſpicæ nardi, ſingulorum vnciæ duæ, coſti vncia, ſaponis gallici libra. excipiuntur iure lupinorum.

Puluis pilos abolens, vnde pſilothrum dicitur, ad podagram.

MASTICHES, thuris maſculi, herbæ pediculariæ, veratri albi, ſpumæ argenti, ſingulorum vnciæ tres, phylli, amyli, veratri nigri, lapidis aſij floris, ſingulorum vncia, alcyonij, pumicis toſti, cimoliæ, ſampſuchi, ſingulorum vnciæ tres, ſpicæ nardi vncia. Nonnulli etiam aloës vnciam addunt. contuſum in vaſe puluerem reſeruato: vbi neceſſitas inciderit, oryzæ cremor & ptiſanæ in ollam coniicitur: poſtquàm inferbuerit, pulueris, ſaponis, gallici, auripigmenti, aluminis ſciſſi, ſandarachæ, ſingulorum ſeſcuncia additur, calcis viuæ recentis libra. Vtitor vnguento menſe ter, nono videlicet lunæ die, decimonono, & vigeſimonono, idque vſque ad annum: poſt hunc, ſemel menſe, quùm vigeſimumnonum luna diem agit.

ANNOTAT. CORNARII.

m *lapide ſpeculari.*

n *Ex his quæ ſuperexcreſcentem carnem deprimunt.*

o *Vrentia verò & erodentia ex calce, & auripigmento, & ſandaracha, & fæcula, quæ eſt fæx vini vſta, componuntur. Omnia verò hæc in tenuiſſimum, &c. Hæc tranſpoſita & malè diſtincta ſic collocentur.*

p *aut meatus obducendo, aut vrendo, aut cruſtã inducendo ſiſtunt.*

q *limnitide ſiue adarce, & ſæpiæ. Limnitidem hîc exponit, ne quis in illorum errorem labatur, qui limnitidem terram lemniam accipiunt. Eſt enim limnitis idem quod adarce, ſiue adarcion, teſte Gal. lib.1. κατὰ τόπους. cap.1. Item paulo infrà cap.19.*

r *& lotæ.*

s *erui, ſingulorũ quadrantẽ, ariſtolochiæ longæ vnc.1. malicorij, &c.*

t *Rhoidarij. In hoc puluillo, itemq; ſequenti habetur rhoidarium, quod non ſignificat malum punicum, veluti ſit diminutiuum ἀπὸ τῆς ῥοιᾶς. Sed rhoidarium confectio quædam eſt ex rhoe olere, quæ quomodo præparetur docet Aetius lib.2. cap.68.*

v rhoida

w *Rhoidarii.*

x *Rhois coriarÿ ſextantem.*

y *Nitri toſti. pro ὀπίου lege ὀπτοῦ. Nullius enim vſus eſt opium in puluillis.*

z *Ouorum albumina ſeptem.*

a *Miſce & efformatos paſtillos ſicca.*

b *In ſacculum lineum mittito, & vrito in camino donec, &c.*

De medicamentis liquidis quæ illinuntur, ad oris vitia, vndè ſtomatica dicuntur, ac guttur accommodatis. Cap. XIIII.

QVantò rarior molliórque eſt ſumma oris tunica cute, quæ corpus totum obtegit, tantò etiam magis ſtomaticorum medicaminum vſus euariat. Quùm igitur inflammatio incipit, ea requiruntur medicamenta quæ humoris influxum repellant, cuiuſmodi ſunt, arida quidem, omphacium, galla omphacitis, ſuccus rhu, hypociſthidis, alumen, cortex piceæ & thuris, balauſtia, & generatim omnia quæ aſtringunt, ita vt inſuauem ingratámque & letalem vim non repræſentent: liquida verò, ſuccus mororum tum quæ batina, tum quæ ſycamina dicuntur, item nucum viridium corticis, & mali punici, præſertim acidi, & malorum cotoneorum, [c] muſtum, aminæúmque. mel autem per initia ſolum vt medicamenta adhæreant temperatur. at quum humor ſubſtiterit, miſceri debent quæ concoquant & mediocriter diſſipent, cuius generis eſt crocus, myrrha, & dulcis radiculæ ſuccus. at per totum id temporis quod ſtatum & declinationem intercedit, rectè vſurpatur mixtum aliquod ambobus, repellente puta & diſcuſſorio: & per initia quidem ſuperabunt repellentia, deinde diſcutientia: in morbi declinatione ſolis vti diſcutientibus abſq; abſtrictione oportet, qualia ſunt nitrum, aphronitrum, origanum, hyſſopum, thymus, nepita, iris, beſaſa, conſimiliáque. liquor tunc ſapa eſto, tum quæ ex mulſo decocto, tum quæ ex caricis & palmulis conficitur, ipſúmque dulce muſtum cum melle: vbi verò veluti reliquiæ quædam inflammationis remanſerint, etiam ſulfur ignem non expertum miſcebimus: ſuccum autem primùm cum melle incoquemus, dum liquidioris mellis ſpiſſitudo fiat, inde ſic arida in tenuiſſimum pollinem pertrita inſpergemus, poſteà modicè coquemus, quoad omnia exactè in vnitatem cogantur, quo facto in vitreum vas medicamentum transfundemus.

Dia moron simplex.

MORORVM ſucci ſextarij tres,priùs excoquuntur dum tertia portio fuerit abſumpta,adiectóque mellis ſextario,rurſus incoquuntur ad melleam ſpiſſitudinem.

Dia moron compoſitum.

MORORVM ſucci heminæ ſex,vſque ad ſtrigmenti craſſitudinem coquuntur,deinde admixtis læuis croci drachma, myrrhæ duabus, ſucci vuæ acerbæ vna, aluminis ſciſſi ternis obolis,mellis hemina,quouſque ſpiſſeſcant,incoquuntur.

De moris batinis,quæ rubi fructus ſunt.

ITEM quod ex moris batinis conſtat,eodem modo præparatur,maiore vi aſtrictoria præditum.

Dia caryon,quod eſt ex nucibus,ſimplex.

VIRIDIVM nucum corticis contuſi ſucci heminæ quinque,mellis hemina,[d] coquuntur ad dimidias.

Dia caryon compoſitum.

PER initia quidem & in vigore oris inflammationum, miſceri debent croci , & aluminis, ſingulæ drachmæ , myrrhæ duæ:in declinatione verò ad diſcutiendum,nitri drachma , ſulfuris tantundem, cum prædicta nucum corticis ſucci,& mellis menſura.

Medicamentum ex ſucco mali punici.

MALI punici cui nuclei ſunt adempti , dulcis ſucci ſextarij quatuor,mali punici acidi ſucci ſextarij duo,mellis ſextarius , [e] myrrhæ amineæ drachmæ octo , crocomagmatis, gallæ ſingulorum drachmæ octo,aluminis ſciſſilis drachmæ quatuor, iridis illyricæ drachmæ octo , omphacij drachmæ octo: conficitur quemadmodùm quod moris conſtat.

Aliter idem.

[f] MALI punici dulcis cum corio ſuo combuſti ſucci ſextarij ſex , mellis generoſi ſextarius , aluminis ſciſſi vncia, myrrhæ ſemuncia.

Medicamentum è muſto,dia gleucous dicunt.

MVSTI ſextarij ſex,gallæ,aluminis ſciſſilis, ſingulorum drachmæ duæ , croci , myrrhæ , ſingulæ drachmæ. Si lenire voles,dulce eſto muſtum:ſi repellere,auſterum.quod autem neutrum eſt,mediam inter hæc vim obtinet.

Aegyptia ſtomatica.

MELLIS pondo,olei bes, reſinæ terebinthinæ ſextans, croci drachmæ quatuor:in cacabo liqueſiunt.

Medi-

Medicamentum dia besasa, ex ruta syluestri.

ANISI seminis, apij seminis, iunci odorati floris, ameos seminis, aluminis scissi, iridis illyricæ, besasa, quod nonnulli harmala vocant (est autem ruta syluestris) cinnamomi, myrrhæ, troglodytidos, croci, gallæ, singulorum vncia, aristolochiæ longę, cassiæ, crocomagmatis, rosarum siccarum, singulorum vncia, costi, hirundinum cineris recentis, singulorum vnciæ tres, nardi Indicæ, amomi, singulorum semuncia, mellis quod satis est.

Besasa. *Harmala.*

ANNOTAT. CORNARII.

c *Et mustum aminæum. Legendum Græcè* καὶ γλεῦκος τοῦ ἀμιναίου, *vt de solo aminæo musto accipiamus.*

d *Coquitur velut ea quæ ex moris fit. Legito Græcè* ἕψεται ὡς τὸ διὰ μόρων.

e *Myrrhæ mineæ.*

f *Malorum punicorum vnà cum putamine contusorum succi sextarij, &c. Legito Græcè* κεκομμένων, *id est contusorum, non* κεκαυμένων. *Quis enim ex vstis succus elici possit? Huius autem sextarij sex recipiuntur.*

Dulces vtilésque potiones. *Cap. XV.*

DVlcium simul & vtilium potionum aliæ ex vino conficiuntur, coniectis in id quibusdam speciebus, exempli gratia, pipere, absinthio, casamo, aliísque compluribus, vndè etiam appellationem nonnunquàm sortiuntur, aliquando melle admixto, interim non: [g] aliæ ex aqua in qua decoquantur mala, vel rosæ, vel similia quædam, nempe vua acerba, mala punica myrti baccæ, eóq; mel optimum despumatum miscetur, [h] tum quod firmum sit, tum quod dulce, interdum etiam vtile: si illud [i] excipias quod à cibyra in paruis vasculis asportatur, asterum: item hydromalum vinosum, quod etiam sine melle fieri nouimus, quemadmodùm apomeli ex melle solo & aqua, citra alterius cuiusdam substantiæ misturam. Imò etiam ex vino confectæ potiones, quas & propomata Græci nominant, mellis despumati sextarium vnum, ad vini quaternos recipiunt, componuntúrque citra coctionem. At quæ ex aqua & liquore fiunt, si quidem coquantur, vnum mellis ad treis liquoris, cuius duæ ferè partes inter coquendum sint absumptæ, sextarios assumunt. [k] sin minus, vnum mellis ad binos liquoris. cæterùm quæ non coquuntur, diu satis insolare prorsus oportet, & præsertim ompha-

Propomata.

comeli. Ex aqua verò temperatas potiones coquere conuenit, quòd propter imbecillitatem facillimè mutentur. omnes autem in fictilia vasa exigua [1] oblita transfundendæ sunt, iisque tutò operculatis in apricis locis vsque dum excoquantur reponendæ. attenuantibus autem & probè aqua temperatis vti conuenit. Omphacomeli postquàm musti modo inferbuerit crassúmque euaserit, tunc operiri vas debet. his igitur quæ vino constant, quum febris abest, potissimùm vtimur, vel solius voluptatis gratia, præter eas quæ scammonia aut grano gnidio aut eiusmodi purgantibus medicamentis componuntur, vel propter eiusmodi affectus in quibus & medicamentis in illas coniectis, per os vti licet. Ex aqua autem aut succo aliquorum confecturæ febricitantibus conueniunt, interdum ceu hedysmata hoc est dulciaria, quum morbus vino vti non permittit: interdum ceu affectui commodæ, quemadmodùm apomeli ad saliuam educendam, aut vrinas citandas, aut aluum emolliendam, aut extenuandum humorem: hydromalum autem & hydrorosatum siticulosis, febre ardenti pressis, resolutis, & stomacho vitiosis. Omphacomeli, myrtites, rhodostacton, hoc est, mel rosaceum, & rhœtes, cœliaco affectui, dysenteriis, vomitionibus, aliísque fluidis vitiis congruunt. Iam verò his collutionibus subinde in stomaticis affectibus vtimur.

Hydromalum ex malorum cotoneorum succo.

MALORVM cotoneorum nucleis exemptis contusorum succi sextarij duo, mellis sextarij tres, aquæ sextarij sex, incoquuntur despumando ad tertias.

ALIVD. Malorum cotoneorum frustulatim concisorum nucleis ablatis pondo quinque, in aquæ fontanæ sextariis decem incoquuntur dum intabescant. ablata ab igne, refrigeratáque eximuntur, expressóque succo proiiciuntur, aquæ modo dimidia mellis mensura temperatur, iterúmque incoquitur despumando, quoad octaua portio absumpta fuerit. Nonnulli verò ex dulcibus etiam malis similiter hydromalum componunt.

Hydrorosatum.

ROSARVM vnguibus exemptis libræ quatuor, aquæ sextarij quinque, mellis sextarij duo.

Rhodomalum.

SVCCI malorum cotoneorum sextarius, rosarum tre-pondo,

pondo, mellis ſextarij tres, aquæ ſextarij quinque. Verùm quoniam roſæ non eodem tempore cum malis inueniuntur, conuenit eas cum melle quando colliguntur componere, ac vbi mala prouenerint, totam compoſitionem moliri.

Omphacomelitis præparatio.

VVAE acerbæ ſucci ſextarij tres, mellis ſextarius: mixta diebus quadraginta inſolantur, vel diſcoquuntur.

Quomodo Myrtites fiat.

MYRTI baccarum ſucci ſextarij tres, mellis ſextarius, ad tertias decoquuntur.

Apomeli ex commentariis Philagrij.

FAVORVM melle ſcatentium alborum pondo, aquæ fontanæ trepondo & dimidium. confractis fauis vnitíſque aqua cum melle incoquitur, dum & ſpuma ipſius & id quod veluti ceroſum ſupernatat, particulatim relinquatur, atque tunc refrigerata diligenter transfunduntur.

Rhodoſtacti compoſitio.

ROSARVM quibus vngues ſint exempti ſucci ſextarios duos, mellis ſextarium, incoquito deſpumans quoad quarta pars fuerit abſumpta.

Rhœtis confectio.

MALI punici ſucci ſextarij tres, mellis vnus, ad tertias decoquuntur.

ANNOTAT. CORNARII.

g *Partim ex aqua, in qua decoquuntur mala aut roſæ, cum quibuſdam ſuccis, velut vuæ acerbæ, malorum punicorum, myrti baccarum. Admiſcetur his mel. Græca ſic reſtitue.* τὰ δὲ ἐξ ὕδατος, ἐν ὥπερ ἀφεψοῦνται μῆλα ἢ ῥόδα μετά τινων χυλῶν, οἷον ὀμφάκος, *&c.*

h *Et conſeruationis & iucunditatis gratia.*

i *Excepto auſtero & vinoſo hydromelo, quod in paruis vaſis à Cebira affertur, quod etiam, &c.*

k *Si verò non coquantur, vnum, &c.*

l *Picata.*

De collyriis & adglutinamentis. Cap. XVI.

VAria ocularium medicamentorum materies exiſtit, etenim liquores, ſucci, ſemina, fructus, particulæ ſtirpium, & metallica his inſeruntur. ex quibus alia acrimoniam leniunt, & veluti opplent obſtruúntque, vtpotè pompholyx, ſpodium, amylum, plumbum, terra ſamia, quæ aſter dici-

Ocularia medicamenta acrimoniam lenientia.

tur,cadmia,eáq; omnia lota,& candidus oui liquor. Quibus ita vtendum est, vt caput prius vacuationem experiatur: nam si repletum fuerit, metus est ne oculorum tunicæ humoribus distentæ perrumpantur. Alia cōtrariam his naturam obtinent, nempè acrem, recludendis vacuandísque iis quæ diu impacta fuerunt accommodata, quemadmodùm liquores Cyrenaicus, Medicus, sagapenus, euphorbium, & consimilia. Nonnulla sordidis vlceribus abstergendis conueniunt, qualis est squama æris, ipsúmque æs, chalcitis, misy, sori, flos æris, stimmi, concremata omnia. Quædam his vicina sunt, smectica ab exterēdis sordibus appellata, cuiusmodi est auripigmentum, sandaracha, & lapidis asij flos. Sunt & astringentia, atque ex his quæ mediocriter id faciunt, vehementer lippitudini, vlceribus, & defluxionibus conducunt, nempe rosarum folia, flores, fructus, spica nardi, phyllum, crocus, glaucium, & hypocisthis. Quæ vehementiorem astringendi vim repręsentant, oculorum claritati conducentibus potissimùm medicinis miscentur, cuius generis est omphacium, acacia, balaustium, satiuæ punicæ flos & galla. Alia concoquunt discutiúntque, vt myrrha, crocus, castorium, lacryma thuris, fœnugręci succus. Porrò ex compositis oculorum remedijs,[m] alia delinuntur, simplicémque appellationem habent, alia xerocollyria, alia hygrocollyria vocantur. Quę igitur delinuntur, omnem comprehensam materiam recipiunt, omnibúsque conferunt affectibus: cæterùm vere præsertim præparari debent, æstate siquidem virtus ipsorum perspirat euanescítq;, hyeme species gelu rigidæ temperari nequeunt. Conterere autem ea oportet liquore non copiosè affuso, ne metallica subsidant, aromata supernatent, verùm modicè, vt sordium modo conterantur. Aqua verò pluuialis erit, tum quòd tenuis sit, tum quòd modicè astringat.[n] Siquidem vino aut succo aliquo læuigare oportet, ipsa quoque terenda sunt metallica sanè longo tempore, quæ autem succo constant, exiguo. demum vbi satis læuia euaserint, gummi adiicietur in formam redacta, vasis maximè æreis aut vitreis reponentur. Cæterùm iis quæ è succo conficiuntur, protinus vti licet: metallica vetustate redduntur meliora. Porrò inter collyria, arida quædam consumunt exterúntque callos, ficos, vngueis, scabiosáque vitia, è chalcitide, ærugine & misy composita: quædam lacrymas mouent, obstructio

Acria ab obstructione liberantia.

Detergentia.

σμηκτικά.

Astringentia.

Concoquentia & discutientia.

Plasta ocularia.

Arida collyria.

ſtructionibus & hebetudini accommodata, quæ tum ex his, tum ex pipere & ſpica nardi fiunt. Sunt quæ præſeruent, tueantúrq; oculos ab humorum influxu, cuiuſmodi ex lapide phrygio, ſarcocolla, glaucio, aloë, cadmia, ſtimmi, croco: omnia in tenuiſſimum pollinem coacta oculis applicantur. At liquida collyria fiunt ex melle attico, opobalſamo, oleo ob vetuſtatem tenui, fœniculi ſucco, diuerſorum animalium felle, liquore cyrenaico, aliíſque compluribus. Conferunt hebetudini, ſuffuſioníque incipienti, medicamenta quæ extenuent, calefaciant, purgéntque. Vtendum his eſt, & omnibus acribus, vbi caput repletione caret, ſub dio, aëre, puro, auſtrino, non nimis frigido, neque item calido nimium. At agglutinamenta quæ Anacolemata Græcè dicuntur, ex medicamentis præparantur quæ obſtruunt, oppléntque, glutinant, ſtringunt, aut refrigerant, aut aſtringunt, ſicántve, qualis eſt farinæ pollen, manna, terra ſamia, myrrha, cochleæ, acacia, opium, cum candido oui liquore. glutinantur fronti in° quibus humor non intra caluariam deliteſcit, ſed extrinſecus affligit.

Liquida.

Agglutinatoria.

Collyrium quod protinus dolorem ſedet monohemeron appellatum, ad incipientem vetuſtámque lippitudinem.

ACACIAE drachmæ trigintaſex, gummi drachmæ trigintaduæ, cadmiæ drachmæ vigintiquatuor, æris cremati & eloti drachmæ octo, opij drachma: vino auſtero læuigantur. Medicamentum diſcutit & ſiccat.

Chiacum collyrium.

MINII ſinopici, gallæ omphacitidis, croci, roſarum recentium vnguibus exemptis floris, quem Thylaca vocamus, gummi, ſingulorum vnciæ quatuor, opij vncia: vino aminæo, aut falerno, aut chio auſtero teruntur. Sit autem vinum marinæ expers.

Cygnarium.

CADMIAE vſtæ elotæque vnciæ ſex, ceruſæ lotæ vnciæ quatuor, pompholygis tantundem, amyli vnciæ duæ, tragacanthæ, opij torrefacti, gummi, ſingulorum vnciæ duæ: aqua pluuiali læuigantur.

Rubens cygnus.

CADMIAE crematæ elotæ ſextans, terræ ſamiæ, quæ aſter dicitur tantundem, ceruſæ triens, pompholygis bes, amyli ſextans, opij ſextans, acaciæ, tragacanthæ, ſingulæ

vnciæ, gummi triens: aqua cœlesti subiguntur.

Albus cygnus.

CADMIAE vnciæ quindecim, cerusæ vnciæ septemdecim, opij drachmæ octo, thuris drachmæ septem, amyli vnciæ septem, gummi drachmæ tredecim: aqua cælesti teruntur.

Pelarion ad vlcera.

CADMIAE, cerusæ, singulorum drachmæ vigintiquatuor, acaciæ, opij, singulorum drachmæ octodecim, gummi, tragacanthæ, amyli, singulorum drachmæ nouem, myrrhæ drachmæ tres, æris, croci singulorum sesquidenarius: aqua conteruntur.

[p] *Phæon ad oculos sanguine suffusos, & magnos affectus.*

CADMIAE teneræ drachmæ vigintiquatuor, cerusæ drachmæ sedecim, æruginis rasæ drachmæ duodecim, stimmi drachmæ octo, aluminis scissi drachmæ tres, chalcitidis vstæ drachmę tres, nardi Indicę drachmę quatuor, omphacij drachmę duę, æris drachma, squamæ ęris drachmæ octo, ericæ fructus drachmæ tredecim, lacrymæ papaueris drachmæ vigintiquatuor, croci drachmæ quatuor, castorij drachmæ tres, myrrhæ drachmæ, sex, lycij Indici, acaciæ, gummi, singulorum drachmæ quatuor, rosarum recentium drachmæ duæ & semissis: vino falerno, aut surrentino, aut aminæo, aut chio austero perteruntur. [q] inungitur per triduum, aquæ instar dilutum ex fœnugræci succo instillatum, deinde ex ouo aut lacte, postremò aqua crassius.

Collyrium ex decoctis, dia zematon dicitur.

CADMIAE vnciæ sedecim, cærusæ vnciæ octo, amyli, opij, tragacanthæ, acaciæ, singulorum vnciæ duæ, gummi vnciæ sex: læuigantur decocto rosarum siccarum, meliloti, capitum papaueris, dulcis radiculæ, pari singulorum modo.

Collyrium dia hydrias, repellens.

[r] LIQVORIS qui in vasis cerealibus tophi modo concretus reperitur, libræ tres, cadmiæ vstæ & elotæ libra, cerusæ, pompholygis, terrę samię, qui aster dicitur, singulorum elotorum vncię sex, thuris vncia, myrrhæ tantundem, succi lini seminis, herbę pulicaris, ptisanę, fœnugręci, singulorum libra, tragacanthę vnciæ sex, gummi libra.

Collyrium [s] Ilambonis.

CADMIAE vnciæ octo, pompholygis vncię quatuor, cerusæ

rusæ libra, tragacanthæ, gummi, opij, singulorum vnciæ quatuor: aqua pluuiatili teruntur.

Cinereum, quod spodiacon dicitur, ad inflammationes, defluxus, & chemosin.

THVRIS, stimmi, singulorum drachmæ centum, cadmiæ, cerusæ, vtriusque drachmæ vigintiquatuor, terræ samiæ, papaueris lacrymæ, singulorum drachmæ tres, gummi drachmæ quindecim: læuigantur oleæ coliculi succo. fit autem is in hunc modum: teneriora oleæ folia elota contunduntur in mortario, paululo aquæ superfuso, per linteolum exprimuntur.

Collyrium ex oleæ turionum succo tenerum, dia thalias vocatur.

THVRIS drachmæ quatuor, stimmi drachmæ quindecim, cadmiæ drachmæ vigintiocto, cerusæ drachmæ quadragintanouem, terræ samiæ drachmæ octodecim, opij drachmæ sex, gummi drachma, plumbi vsti elotique drachmæ octo: excipiuntur oleæ turionum succo.

Dia thalias, rursum.

ÆRIS cremati drachmæ duodecim, sandicis vnciæ vigintiquatuor, foliorum oleæ vnciæ duæ, opij tantundem, gummi vnciæ decem, vino spathite vel aminęo excipiuntur.

Dia smyrnon claudiacum.

GLAVCII, sarcocollę, singulorum drachmæ quadragintaocto, croci drachmæ vigintiquatuor, opij, myrrhæ, lapidis hęmatitis, singulorum drachmæ sex, tragacanthæ drachmæ quadragintaocto, gummi drachmæ sedecim: vino Italico subiguntur. vsus est ex ouo.

Aliud dia smyrnon ad rhyadas & ægylopas.

CADMIAE lotæ, lapidis hęmatitis eloti, singulorum drachmæ vigintiocto, myrrhæ, spodij Cyprij, singulorum denarij vigintiquatuor, opij drachmæ octo, croci drachmæ quatuor (alij octo) piperis albi grana triginta: gummi drachmæ sedecim: vino Italico teruntur. ex ouo adhibetur collyrium: si vitium sit recens, aquatum.

Stacticum Prosechij.

CADMIAE, gummi, singulorum drachmæ viginti, stimmi, atramenti sutorij, singulorum drachmæ octo, opij drachmæ quatuordecim, æruginis rasę drachmæ decem, piperis albi drachmæ sex, croci drachmæ octo, misyos crudi tan-

tundem, opobalſami drachmæ quatuor: aqua conteruntur.

Hygidion Ammonij.

CADMIAE, æris, ſingulorum drachmæ ſedecim, ceruſæ, caſtorij, aloës, croci, ſingulorum drachmæ quatuor, ſquamæ drachmæ quinque, roſarum floris, plumbi vſti, ſingulorum drachmæ octo, lycij drachmæ tres, lapidis ſchiſti drachmæ quatuor, opij drachmæ decem, acaciæ drachmæ quadraginta, gummi drachmæ quadragintaocto: aqua excipiuntur.

Olympos, ſeu olympiacum.

ACACIAE, ſpicæ nardi, thuris, ſingulorum drachmæ octo, æris cremati elotique, ſtimmeos vſti & loti, ceruſæ concrematæ lotęque, cadmiæ, ſingulorum drachmæ duodecim, myrrhæ, [t] opij arefacti, ſingulorum drachmæ quatuor, croci drachmæ quinque, æruginis raſę drachmæ tres, lapidis ſchiſti, ſquamæ rubræ, lycij Indici, omphacij, ſingulorum drachma, caſtorij, roſarum floris, ſingulorum drachmæ duę, phœnicobalanorum drachmæ quatuor: ſimiliter [u] oſſea palmularum vſtarum ligna numero quinque, gummi vnciæ quinque aqua pluuiali ſuperfunduntur, in qua commadeſcent tres dies, totidémque noctes, calami odorati, alterci ſeminis, roſarum ſiccarum, ſingulorum drachmæ quatuor, phylli drachma.

Nardinum.

CADMIAE, croci, gummi, ſingulorum drachmę trigintaſex, æris vſti drachmæ octodecim, ſtimmi, acaciæ, ſingulorum drachmę triginta, nardi Syriacę drachmę duodecim, opij, myrrhę, ſingulorum drachmę ſedecim: aqua ſubiguntur.

Theodotium minus.

STIMMI, acacię, ſingulorum drachmę viginti, ęris vſti drachmę octo, ceruſę drachmę quatuor, myrrhę totidem, ęruginis drachmę duę, aloës, ſucci papaueris, lycij, ſingulorum drachma: pluuiatili aqua lęuigantur.

Rhinarium.

LAPIDIS hęmatitis, lapidis ſchiſti, ſingulorum drachmę ſedecim, æris combuſti, cadmię, æruginis, ſingulorum drachmę octo, opij drachmę quinque, chalcitidis drachmę duæ, gummi drachmę octo: vino excipiuntur.

Xyſter.

Xyster.

PVMICIS, misyos, ostreorum, singulorum crematorum vnciæ sex, cadmiæ, opij, chalcitidis vstæ, croci, aloës hepaticæ, castorij, phylli, singulorum drachmæ duæ, stimmios, acaciæ, singulæ vnciæ, æris combusti vnciæ quatuor, myrrhæ troglodytidis drachmæ quatuor, spicæ nardi drachma, cerusæ drachmæ octo, gummi drachmæ quatuor: aqua cælesti superfunduntur. Nonnulli etiam vinum miscent,

Hecatombe, ad cicatrices crassas.

CADMIAE vstæ lotęque, æris cremati & eloti, vniuscuiusque drachmæ octo, stimmios combusti, acaciæ rubentis, gummi, singulorum drachmæ quindecim, aloës, gallæ, æruginis vermicularis, castorij, lycij, spicæ nardi, croci, opij, myrrhæ, cerusæ, hebeni ramenti, chalcitidis, singulorum drachma, rosarum drach. sexaginta: aqua pluuiali teruntur.

Collyrium ex cornu, dia ceratos dicitur, Galeni.

PLVMBI combusti, cornu ceruini cremati, singulorum vnciæ duæ: cerusæ, squamę æris, amyli, thuris, sepiæ testæ combustæ, æruginis, myrrhæ, gummi, singulorum vncia: aqua pluuiali excipiuntur.

Collyrium è thure, dia Libanu nuncupatur.

THVRIS vnciæ sex, cadmiæ, pompholygis, terræ samiæ quæ aster dicitur, amyli, gummi, singulorum vnciæ tres, cerusæ vnciæ sex, squamæ æris vnciæ quatuor, tragacanthæ vnciæ tres, opij vnciæ sex: aqua cælestis adiicitur.

ˣ Libanium.

CADMIAE elotæ, amyli, singulorũ denarij duodecim, cerusæ tantundem, spodij, pompholygis, terræ samiæ quæ aster dicitur, plumbi vsti & loti, tragacanthę, singulorum denarij octo, opij denarij duodecim, gummi denarij quatuor: aqua pluuialis additur, & ouorum viginti albumina. Sunt qui etiam myrrhæ denarios quatuor addant.

Aster magni.

POMPHOLYGIS, cadmię, cerusæ, singulorum drachmę sedecim, plumbi drachmæ octo, amyli drach. octodecim, thuris drachmæ decem, terræ samiæ quæ aster dicitur drach. duodecim, myrrhæ drachmæ duæ, tragacanthæ, gummi, singulorum drachmæ octo: aqua additur.

Vranium.

ʸ TERRAE samiæ, piperis, singulorum vnciæ tres, spodij

eloti vncia, gummi vnciæ quatuor, ſtimmios cremati elotique vnciæ duæ, ſquamæ lotæ vncia, opij drachmæ ſex, cadmiæ combuſtę & elotæ drach. duę: aqua pluuiatilis admiſcetur. Carnem inducit, repellítque.

Collyrium ex ſucco fœnugræci.

CADMIAE, tragacanthæ, ſingulorum vnciæ octo, ceruſæ vnciæ triginta, amyli tantundem, opij vncia: lęuigantur ſucco fœnugræci.

Collyrium Cleonis.

POMPHOLYGIS, plumbi, ſingulorum vnciæ quinque, croci ſeſcuncia, [x] ſquamæ æris quod ſtomoma dicitur vncia, gummi vnciæ duæ: aqua pluuialis additur, aquatum illinitur.

Dia rhodon, hoc eſt, ex roſis, quæ ſeptuaginta duas vncias pendunt.

ROSARVM viridium vnciæ ſeptuagintaduæ, cadmiæ vſtæ & elotæ drachmæ vigintiquatuor, æruginis raſæ drachmæ duæ, ſpicæ nardi drachma, ſquamę æris elotæ drachmæ duæ, ſtimmios combuſti elotique, opij, myrrhę, ſingulorum drachmæ tres, croci drachmæ octo, amyli drachmæ duæ, gummi drachmæ vigintiquatuor: aqua pluuialis admiſcetur.

Album dia Rhodon.

CADMIAE crematæ & lotæ, ceruſæ elotæ, ſingulorum libra, amyli, opij, tragacanthæ, ſingulorum vnciæ tres, aloës ſeſcuncia, gummi vnciæ tres, croci ſeſcuncia, roſarum vnguibus detractis vnciæ ſex: aqua miſcetur.

Collyrium ex aloe, dia aloes nuncupatur.

CADMIAE, ceruſę, aloës, ſingulorum vncię decem, roſarum viridium vncię ſex, amyli vncię tres, opij vncia, tragacanthę vncię duę, gummi vncię tres: aqua pluuiatilis adiicitur.

Crocinum dia rhodon.

SPICAE nardi, roſarum ſiccarum, aloës, ſingulorum drachmę duę, alterci albi ſeſquidrachma, croci drach. quatuor & ſemiſſis, glaucij ſex, ſarcocollę tantũdem, opij drach. duę, tragacanthę vncia: aqua pluuialis additur.

Nili dia Rhodon.

ROSARVM tenerarum drachmę quatuor, croci drachmę

mę duę, papaueris obolus, gummi drachmę quatuor: aqua cęlesti excipiuntur.

Lynceus ad claritatem oculorum.

CADMIAE, ęris combusti, guttę ammoniacæ, singulorum drach. duodecim, myrrhæ, lapidis hæmatitis, opij thebani, singulorum drach. sex, aloës hepaticæ, fellis taurini, galbani, sagapeni, singulorum drachmæ quatuor, æruginis rasæ, opopanacis, salis ammoniaci, singulorum drachma, gummi drachmæ sex: aqua pluuiali teruntur.

Proteus ad idem, cicatricésque extenuat.

CADMIAE, cerusæ, chalcitidis crudæ, singulorum denarij quadraginta, piperis sesquidenarius, liquoris cyrenaici drachmæ octo, croci denarij duodecim, opij thebani denarij decem, sagapeni denarij duodecim, oliuæ Aethiopicæ denarij duodecim, auripigmenti, aluminis scissilis, singulorum denarij octo, myrrhæ denarij duodecim, suffiminis ammoniaci denarij viginti, opopanacis denarij sedecim, opobalsami denarij decem, gummi denarij viginti: aqua pluuiali excipiuntur.

Collyrium ex succo fœniculi.

CADMIAE drach. septẽdecim, atramenti Indici drachmæ sedecim, piperis longi drachmæ tredecim, & albi duodecim, liquoris cyrenaici drachmæ octo, opobalsami drachmæ sex, spicæ nardi drachmæ sex, sagapeni, opopanacis, singulorum drachmæ quinque, opij drachmæ quatuor, euphorbij drachma, gummi drachma: succo fœniculi læuigantur.

Collyrium ex opobalsamo.

CADMIAE, cerusæ, singulorum drachmæ octo, omphacij drach. quatuor, piperis [a] albi vnciæ sedecim, opij drachmæ quatuor, opobalsami, gummi, singulorum drachmæ sedecim: aqua pluuialis additur.

Thalasseros.

CADMIAE vnciæ octo, æruginis vnciæ duæ, atramenti Indici vnciæ octo, piperis albi vnciæ quatuor, liquoris medici vncia, opobalsami vnciæ duæ, gummi vnciæ sex: aqua adiicitur.

Harmation.

GVTTAE ammoniaci, æris combusti, corticis thuris, singulorum drach. quatuor, æruginis drachma, gummi drachmæ quatuor: aqua cælesti excipiuntur.

Collyrium

Collyrium malabathrinum, quod & Isotheon dicitur.

CADMIAE drachmæ sedecim, æris vsti & eloti drachmæ quatuordecim, opij, lycij Indici, malabathri, nardi Indicæ, croci, aloës, singulorum drachmæ duæ, cerusæ drachmæ octo, castorij drachmæ duæ, myrrhæ drachmæ quatuor, acaciæ, stimmi, singulorum drachmæ quadraginta: aqua teruntur. vsus ex ouo.

Crassius ex vino.

CADMIAE, lapidis hæmatitis, & schisti, singulorum drachmæ quadraginta, æris vsti drachmæ triginta, chalcitidis drachmæ trigintaduæ, papaueris seminis drachmæ tredecim: papaueris semen aqua decoquitur, succus expressus aliis adiicitur: quæ læuigantur vino spathite vel aminæo.

Aliud ex vino.

ÆRIS combusti, cadmiæ placitidis, singulorum vnciæ nouem, lapidis hæmatitis eloti vnciæ sex, croci, myrrhæ, aloës, suffiminis ammoniaci, singulorum vnciæ tres, lycij Indici, spicæ nardi, singulorum sescuncia, piperis albi grana centum quinquaginta, acaciæ rubentis vnciæ nouem, gummi vnciæ tres: vino falerno aut aminæo teruntur.

Collyrium ex duobus lapidibus ad aspritudinem.

LAPIDIS hæmatitis, schistique, cassiæ, singulorũ drachmæ octodecim, æris, cadmiæ, opij, æruginis rasæ, singulorum drachmæ nouem, gummi tantundem, chalcitidis vstæ drachmæ sex: aqua teruntur.

Aridum collyrium Galeni, quod oculos tuetur.

LAPIDIS phrygij minutim contusi vstique in ollula quousque incandescat, & restincti butyro non veteri: deinde iterum similiter cremati, extinctique vino falerno, ac tertium vsti & extincti melle siccatique libra, æris cremati, piperis albi, phylli, singulæ vnciæ, stimmi sescuncia: omnibus in læuorem detritis quum medicamentum ab igne auferetur, liquoris balsami non crassi (id enim arescere medicamentum prohibet) sed lucidissimi vnciam iniicies. Vti autem eo conuenit in palpebris duntaxat, sic vt specillo illato tunicę nõ attingantur, sed vt solùm medicamentũ palpebris apertis illinatur. Inungi autem debet non semel, verùm sæpius, tum ante cibum, tum secundum ipsum, magísque vbi iam lippitudo sentitur. Mirum enim est, quàm omni alio medicamento securius ab iniuria vindicet.

Aridum

Aridum dia crocu.

SARCOCOLLAE drachmæ octo, croci drachmæ quatuor, glaucij tantundem: inungitur frequenter die. Nonnulli verò aloën quoque miſcent.

Aliud aridum ad ſiccam lippitudinem quæ xerophthalmia dicitur, ſycoſin, ſepedonas, carnis excreſcentias.

CADMIAE drachmæ decem, chalcitidis drachmæ viginti, piperis grana quindecim, nardi gallicæ drachma: teritur cadmia & chalcitis cum vino: vbi inaruerint, reliqua adiiciuntur, coguntúrque in tenuiſſimum puluerem.

Hygra, hoc eſt liquidum collyrium, ex Caucalide.

CAVCALIDIS ſucci, chamędryos, coronopodis, interdum & othonnæ ſucci par menſura. Eſt autem othonna magnum chelidonium.

Aliud ad ſycoſin, quæ eſt veterrima palpebrarum aſperitudo, encanthidas, & excreſcentiam carnis.

MISYOS toſti drachmæ ſex, atramenti ſutorij drachmę quatuor, mellis attici ſextarius.

Eraſiſtrati panchreſtos hygra, mirifica eſt in ocularius vitiis, tonſillis, pudendis & auribus ſuppurantibus.

ÆRIS drachmæ ſex, miſyos toſti, myrrhæ, ſingulorum drachmæ tres, croci ſeſquidrachma, piperis drachma, vini chij & paſſi cretici, vtriuſque ſeſquihemina: omnibus in vino lęuigatis, dum inaruerint, paſſum ſuperfunditur, & vſque ad melleam ſpiſſitudinem incoquuntur.

Agglutinamenta oculorum qui defluxionibus infeſtantur.

TERRAE ſamiæ, mãnæ, thuris, myrrhæ, pares modi, oui aquato excepti, in linteúmque illiti fronti imponuntur.

ALIVD. Alterci ſeminis drach. opij tantundem, myrrhæ drach. duæ, croci drachma, farinæ pollinis drach. quatuor, ouorum toſtorum lutea duo. albumine oui excipiuntur.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Siquidem vino aut ſucco. *Codex Græcus hîc rurſus deprauatus eſt. Habet enim,* εἰ μὴ οἴνῳ ἢ χυλῷ τινὶ λειοῦντι καὶ ῥίβειν, *&c. pro* εἰ μὲν οἴνῳ, καὶ ῥίβειν δεῖ αὐτά.

CORNARII.

m *quædam effinguntur, & plaſta ſimpliciter appellantur, quædam arida collyria, quædam liquida exiſtunt. Quæ igitur in maſſas coacta effinguntur, omnem comprehenſam, &c.*

n *ſi non vino, aut ſucco quodam teruntur.* τὸ γὰρ ὕδωρ ὄμβριον ἔστω

διὰ

διὰ τὸ λεπτομερὲς, καὶ τὸ μετρίως τύφον αὐτοῦ, εἰ μὲν οἴνῳ ἢ χυλῷ τινὶ λειοῦνται. καὶ τρίβειν αὐτὰ μετὰ, &c.

o in quibus non sub caluaria humor. ὑπὸ τὸ σκύφιον. Quid autem sit σκύφιον, dictum est lib. 6. cap. 7.

p fuscum. Ad suppuratos oculos. Græcè enim lege πρὸς ὑποπύους.

q Illinitur ter in die aquosum cum fænigræci succo dilutum: deinde, &c.

r Tofi qui in vasis calfactoriis æneis reperitur. Corrupta sunt Græca. πώρου τοῦ ἐν τοῖς θεσμοφορίοις ἀγγείοις εὑρισκομένου. Nō enim in Thesmophoriis aut cerealibus vasis (sunt enim Thesmophoria Cereris sacra) hic tofus reperitur, sed in hydriis calefactoriis æneis concrescit. pro θεσμοφορίοις itaq; legendum θερμαντηρίοις. Sunt autem θερμαντήρια ἀγγεῖα vasa in quibus aquam calefacimus, quæ & Caldaria dicuntur. Gal. lib. 4. τῶν κατὰ γένος tofum hunc lapidi speculari viribus similē esse dicit. διὰ αὐτῆς δ' αὐτῶ δυνάμεώς ἐστι, καὶ ὕαλος κεκαυμένη, καὶ τὸ συνιστάμενον πωρῶδες ἐν τοῖς θερμαντηρίοις χαλκείοις. Idē Gal. cōm. 1. & 3. in sextū Epidem. Hipp. calculorum generationē in homine eodem modo fieri dicit, quo generantur tofi in aquis natura calidis, & in vasis in quibus aqua quotidie calefit. vide locum. At verò hic tofus aliàs etiam ὑπόσταθμη dici solet. Sic Paulus lib. 3. cap. 67.

s Nilamonis. Cadmiæ vncia vna.

t opij torrefacti.

v ossa palmularum vsta numero v.

x Libyanum.

y Terræ asteris lotæ quadrantem. γῆς ἀστέρος πεπλυμένης ℥ο. γ. falsò autem legi πεπέρεως pro πεπλυμένης, ex eo clarum fit, quod si duo medicamenta accipienda essent, particula ἀνὰ ponderi ℥ο. γ. præposita fuisset.

z squamæ stomomatis ferri vncia.

a piperis albi drachmæ sedecim. ℥ο. ιϛ. vnciæ sedecim. Quia verò hoc pondus nimium est reliquorum proportione: omnia enim sex vnciarum sunt, legendum videtur <. ιϛ. drachmæ XVI. vel senarij notæ in notam quæ dimidium significat, mutanda vt sesquiuncia accipiatur. ℥ο. α. S.

De emplastris, & medicamentorum quæ in illa mittuntur coctione, tum qui ceræ modus cum oleo esse debeat, ex commentariis Antylli.

Cap. XVII.

Quæ in emplastra recipiuntur.

Medicamentorum quæ emplastra ingrediūtur, alia sunt terrestria, vtpote metallica, lapidúmque, & terræ species

cies, floces, cinis, & conchylia, alia ſunt oleamenta, alia lacrymæ, alia liquari poſſunt: quædam liquores, quædam ſucci ſunt: ſemina verò, herbas, & radices pauca recipiunt. Cæterùm ex ipſis emplaſtris nonnulla ſunt vulneraria, quæ enę-ma Græcis quòd cruentis iniiciantur: colletica, quòd glutinent: & catagmatica, quòd fracturis accommodentur, appellamus. Conſtare autem ex ſiccantibus nõ ſummè, verùm ſecundi ordinis abſoluti, & tertij incipientis oportet. cuiuſmodi ſunt ſalis, quercus, cupreſſus, piceæ & pini cortices, myrrha, thuris lacryma, bitumen, aloë, ariſtolochia, cinis ſarmentaceus, ceruſa, ſpuma argenti, & pleraque ex metallicis. Coqui debent quouſq; manus non amplius inquinent. Porrò quę cicatricem ducunt emplaſtra & ipſa ex ſiccantibus componuntur, verùm efficacioribus quàm glutinatoria, quod genus eſt, æs combuſtum, ſquama tum æris tum ferri, ærugo, chalcitis, æris flos combuſtus, alumen, galla, plumbago, cadmia, pumex, & oſtracea. Diſcutientia verò ex calefacientibus & ſiccantibus modicè fiunt, nempè ariſtolochia, thapſia, oleo veteri, & raphanino, melle, opobalſamo, pice, reſina terebinthina, galbano, ſale combuſto, ſalis flore. Quæ emolliunt, ex argenti ſpuma, adipibus, medullis, oleo veteri, propoli, ammoniaco, ſtyrace, galbano, bdellio, maſtiche, reſina terebinthina, vel radice althęæ, & cucumeris ſylueſtris, prępar ãtur. Siccãtia, ex ſulfure, nitro, ſale, cinere, & bitumine. Ad extrahendam accommodata, fiunt ex ſale, nitro, propoli, ærugine, fermento, ſtercore, ſulfure, terebinthina. Quæ concoquunt, ex cera, ladano, vua paſſa, amomo, croco, thure, pice, maſtiche Aegyptia, ſtyrace, myrrha, galbano, butyro, œſypo, adipe, ærugine. Pus mouentia, ex hydrelæo, polline, pane triticeo, chondro, butyro, adipe ſuillo & vitulino, thure, pice, reſina. Quæ verò leniũt, argenti ſpuma conſtant, ceruſa, oleo, anetho, chamæmelo, amylo, cera alba. Iam verò enæma dicta, recentibus adhuc vulneribus & fracturis iniici debent, adiuuatíque è ſumma ſpleniorum parte ſpongiis poſca madentibus ſimul illigatis, ſolui tertio quoque die, & rurſus eadem ſplenia non alia accommodari oportet. At quæ emolliunt, extrahunt, diſcutiunt, concoquunt, & pus præterea mouent, poſt cataplaſmatum ceratorúmq; vſum adhibentur. Quæ[b] leniunt etiam per initia ſtatim, ſummis potiſſimùm partibus applicantur.

Colletica & Catagmatica.

Sicatricem ducentia.

Diſcutientia.

Mollientia.

Siccantia.

Attrahentia.

Concoquentia.

Suppurantia.

Lenientia.

Cæterùm quomodo coquantur, deinceps exequemur.

Basilicum tetrapharmacum.

Cerae, resinę colophoniæ, picis, seui taurini; pares portiones.

Emplastrum ex succo lini seminis[c] *discutiens detergensq́;.*

Olei veteris dupondo, ceræ vnciæ viginti, resinæ colophoniæ, adipis suilli, singulorum pondo & dimidium, argenti spumæ pondo, cerusæ vncię sex, succi lini seminis tantundem, farinæ pollinis vncia, thuris vnciæ quatuor.

Emplastrum ex melle, dia melitos dicitur.

Argenti spumæ, ceræ, olei, singulorum libræ quatuor, terebinthinæ resinæ libræ duæ, mellis, adipis suilli, singulorum libra.

Alivd. Argenteæ spumæ libræ sex, olei libræ quinque & semissis, resinæ colophoniæ libræ septem & semissis, ceræ libræ tres & semissis, mellis libræ tres.

Emplastrum à succo dia chylon dictum.

Argenteae spumæ pondo sex, olei, æstate quidem pondo septem, hyeme verò pondo nouem, fœnugręci semisextarius, lini seminis tantundem, althææ trepondo: althæa, semináque in viginti aquæ sextariis discoquuntur, quoúsq; paululum ex ea relictum fuerit, inde succi pondo quatuor exprimuntur miscentúrque oleo ac incoquuntur dum ebullire desierint, post hæc argenti spuma in tenuissimum pollinem detrita inspergitur, postremò omnia igne non acri excoquuntur, vsque dum digitos intinctos non inquinent.

Emplastrum ex polline farinaceo, dia gyreos appellatum.

Farinacei pollinis, guttæ ammoniaci, singulæ libræ, resinæ è picea derasæ, ceræ, adipis suilli, singulorum libræ duæ, succi lini seminis quod satis est.

Emplastrum ab herbis botanicum dictum.

Lapathi,[d] rhe pelæi, anchusæ chœrospelethi, hoc est, onocleæ, heptaneuri, plantaginis, singulorum vnciæ tres, olei libræ sex, adipis suilli tantundem: herbæ oleo excoctæ proiiciuntur, reliqua cum oleo eliquantur.

Emplastrum ex hastula regia, dia asphodelu dicitur.

Hastvlae regiæ radicis succi libra, rosacei, chamæmelini, adipis anserini, singulorum vnciæ duæ, adipis suilli vnciæ tres, ceræ vnciæ quatuor.

Empl

Emplastrum è fermento, abscessus rumpens.

FERMENTI, axungiæ, ſingulorum vnciæ ſex, ſalis vnciæ quatuor, piceæ reſinæ vnciæ tres, ceræ vnciæ quatuor, aphronitri vncia, guttæ ammoniaci vnciæ duæ, mellis vnciæ ſex, ſaponis vnciæ duæ.

Emplastrum dothiene.

SVFFIMINIS ammoniaci pondo, nitri Alexandrini vnciæ ſex, aphronitri tantundem, adipis ſuilli pondo duo, ceræ totidem, reſinæ terebinthinæ pondo, olei veteris vncia, aceti quod ſatis eſt.

Emplastrum ex radice lanaria, dia ſtruthiu dicitur, ſtrumas diſcutiens.

ARGENTI ſpumæ, radicis lanariæ, ariſtolochiæ ſingulorum triens, galbani, ſquamæ æris, aloës, ſingulæ vnciæ, mannæ thuris ſextans, ſtillæ ammoniacæ ſelibra, reſinæ è picea vnciæ ſedecim, aceti ſcillini ſextarij quatuor, ad aridorum læuigationem.

Smilion ad abſceſſus.

OLEI veteris ſeſquilibra, argenti ſpumæ, nitri rubri, ſalis ammoniaci, lixiuij è ficu cui calx ſit admiſta, protoſtactos dicitur, reſinæ, ſingulorum libra, galbani, guttæ ammoniaci, ſingulorum vnciæ tres, atramenti ſutorij vnciæ quatuor, ceræ vnciæ ſex, æruginis, opopanacis, ſingulorum vncia, aceti quod ſatis eſt. argenti ſpuma & ærugo in oleo coquuntur dum manus non inquinent, deinde reliqua admiſcentur.

Emplastrum dia ſcorodon, hoc eſt, ex alliis, ad rumpendum.

CERAE vnciæ ſex, reſinæ colophoniç vnciæ quatuor, reſinæ pityinæ hoc eſt ex picea arbore vnciæ tres, ſeui taurini vnciæ quatuor, nitri rufi ſeſcuncia, allia pura viginti, olei dimidium ſextarij: allia in oleo excocta proiiciuntur, reliqua miſcentur.

Emplastrum dia apyranu ad diſcutiendum.

ADIPIS anſerini, & faſianorum, ſingulorum vnciæ tres, olei veteris vnciæ vigintiſex, herbæ pulicaris vnciæ tres, vrticæ ſeminis, radicis apyrani viridis, ſingulorum libra, ceræ albç vnciç decem, emplaſtri quod dia chylon inſcribitur vnciç duæ, reſinæ terebinthinæ vncia. Radix apyrani minutim conciſa cum herba pulicari in oleo madeſcit, ſeménque vrticæ per noctem & diem: ac vbi excocta fuerint, ipſa quidem proiiciuntur: quæ liquari poſſunt, oleo mixta ſoluuntur.

Emplastrum [f] *pyrine, ad duritias & scirrhos.*

ALTHAEAE, palmularum, aut dactylorum qui nicolai dicuntur, singulorum libræ duæ, fœnugræci, lini seminis, singulorum sextarij dimidium, chamæmeli, meliloti, palmularum corticis singulorum vnciæ sex, [g] vini aminæi sextarij dimidium, spumæ argenti libra, cerusæ, resinæ colophoniæ, singulorum libræ duæ, ceræ, resinæ terebinthinæ, singulorum libra, olei veteris libræ quinque, aquæ libræ duæ, panis aridi contusi cribratíq; libræ quinq;: herbæ in vino decoctæ exprimuntur, succo panis immadescit, [h] sequenti die læuigatur, argenti spuma, cerusáque in aqua, deinde oleo iniecto incoquuntur, dum medicamentum digitos non coinquinet, inde reliqua adduntur, sublatis ab igne panis inditur, validéque rudicula agitatur. adiunguntur etiam æruginis rasæ, & salis floris, singulorum vnciæ sex, iridis, aristolochiæ, singulorum vnciæ sex, terebinthinæ resinæ libra.

Pelarion ex scoria argenti, dia elcysmatos dicitur, [i] *ad similia abrasis.*

CERAE, seui taurini, singulorum vnciæ quinque, scoriæ argenti vnciæ sex, resinæ colophoniæ vnciæ quatuor, picis, olei, singulorum vnciæ duæ: scoria argenti arida læuigatur vino vel succo fœnugræci, quòd si scoria desideretur, plumbagine vtimur.

Emplastrum ex althæa, podagricis aliisq; duritiis, accommodatum.

SVCCI fœnugræci, & lini seminis, & althææ, singulorum trepondo, olei dupondo: incoctis vsque dum succus absumatur, colophoniæ resinæ pondo adiicitur, item terebinthinæ resinæ pondo, hederæ lacrymæ quadrans: vbi soluta fuerint, & ab igne sublata, ceræ pondo iniicitur, galbani triens: vtraque simul contusa, solutáque rudicula agitantur.

Cißinum ad neruorum vulnera, [k] *punctus, & maximè diuturna.*

SQVAMAE rubræ vnciæ quatuor & semissis, thuris vncia, misyos sescúcia, chalcitidis drachmæ quatuor, [l] aceti sex: læuigantur æstiuo sole vsque dum acetum fuerit consumptum, [m] deinde solutis ceræ vncias octo, olei octodecim misceto. Si autem diuisus fuerit neruus & nudus sit, in vicem galbani, resinæ terebinthinæ vnciæ duæ induntur.

Melanchloron ad eadem, & cruentis aptum.

MALICORII, æris combusti, gallæ, aristolochiæ rotundæ, salis ammoniaci, squamæ æris, aluminis scissi & liquidi, (alij vice liquidi rotundum ponunt) iridis, misyos, atramenti

suto

ſutorij, chalcitidis, æruginis raſæ, cadmiæ, aloës, myrrhæ, thuris, panacis radicis, argenti ſpumæ, ceruſæ, pares omnium portiones, teruntur in ſole æſtiuo cum aceto diebus pluribus, finguntúrque paſtilli. Emplaſtrum verò fit hunc in modum: medicamenti vnciæ duæ, ceræ vnciæ ſex, olei vnciæ octo, in neruorum vulneribus veteris, in aliis communis, temperantur.

Emplaſtrum ex ſenetione, quod dia erigerontos dicitur.

SENETIONIS ſucci libræ duæ, olei veteris ſeſquilibra, cyprini olei vnciæ quatuor, axungiæ veteris libra, reſinæ terebinthinæ vncia, galbani ſemuncia, [n] reſinæ piceæ ſex, æruginis, thuris, [o] hyſſopi medicamenti, ſingulorum vncia, ſquamæ æris ſcrupula octo, ceræ vnciæ decem, apochymatis vnciæ quatuordecim: oleum & ſuccus ad ſordium ſpiſſitudinem incoquitur cum adipe ſuillo: arida cyprino læuigantur, galbanum cum cera contunditur & cacabo demittitur, apochyma ſi quidem ſiccum fuerit, læue incretum ponderato inſpergitóque: quòd ſi in læuorem deteri nequeat, portione olei ſolutum excipiatur, atque tunc omnia miſceantur.

Emplaſtrum Mnaſæi diſcutiens.

CERAE, axungiæ porcinæ, ſingulorum libra, reſinæ colophoniæ vnciæ ſex, argenti ſpumæ libræ duę: vini generoſi libræ quatuor adiiciuntur.

Ariobarzanion, ad eoſdem affectus.

ARGENTI ſpumæ ſeſcuncia, ceruſæ libra & quincunx, aquæ marinæ vnciæ vigintiquinque, olei veteris ſeſquilibra, buccinorum concrematorum vnciæ ſeptem & ſemis, ceræ rufæ vnciæ nouem, reſinæ terebinthinæ vnciæ ſex, thuris vnciæ tres, ſcrupula tria & dimidium.

Emplaſtrum ex dracunculo.

CERAE, reſinæ colophoniæ, picis aridæ, axungiæ, reſinæ, ſingulorum libræ quatuor, guttæ ammoniacæ libræ duæ, dracunculi radicis libræ quinque: radix arida læuis aliis ſolutis inſpergitur.

Pſitacium.

CERAE, reſinæ colophoniæ, adipis ſuilli, alterci foliorum tenerorum, vel ſucci eorum, æqualis modus. In Alexandria autem ceræ libræ duæ ſemis, alterci libræ duæ, axungiæ libræ duæ ſemis, [p] colophonię reſinæ libræ decem miſcentur, magíſque diſcutit medicamentum.

Myrſinatum.

ARGENTI ſpumę, ceruſę, ſandycis, plumbi combuſti & eloti, ſingulę vnciæ, ceræ vnciæ ſex, olei myrtei libra, vini quod ſatis eſt.

Emplaſtrum ex ceruſa, vel ouis.

CERAE tractę vncię ſex, roſacei ſeſquilibra, argenti ſpumæ vncię duæ, ceruſæ tantundem, amyli vncię, tres, ouorum quinque aquata.

Emplaſtrum, quod liquidum ſit, parhygrum vocatum, Oribaſij.

ARGENTEAE ſpumę ſeſcuncia, ceruſę tantundem, ceræ triens, pinguis ſuilli ſeptunx, reſinę colophoniæ dodrans, lini ſeminis ſucci, olei, ſinguli dextantes: mirificè facit ad calcanei rimas. in vlceribus autem (inquit) vitant, nam ea tetri odoris reddit.

Emplaſtrum dia Cadmias, cicatricem inducens.

CHALCITIDIS vſtę vnciæ duę, cadmię, mannę thuris, ſingulorum vncia, ceię, reſinę colophonię, olei myrtei, ſingulorum libra, vini quod ſatis eſt.

Palmulatum, phœnicine dicitur.

AXVNGIAE veteris librę duę, olei veteris librę tres, argenti ſpumę tantundem, chalcitidis crudę vncię ſex: primùm chalcitis cum oleo in pila commodiore lęuigatur, vel in ſole: vbi ſordium ſpiſſitudo facta fuerit, etiam ſpuma argenti prius detrita ſuperiniicitur, poſteà adeps: poſtquàm probè in pollinem redacta fuerint, leni igne incoques, quoad digitos non inquinent, palmarum rudicula agitans.

Emplaſtrum ex Anchuſa, ambuſtis efficax.

CERAE albę vncię nouem, roſacei vncię octodecim: his liquatis porphyridos anchuſę radicis ſiccę lęuiſſimę vncias quatuor inſpergito. ALIVD. Anchuſæ radicis viridis, [q] marrubij, gummi, ſingulorum vnciæ tres, decoctę in olei vnciis nouem proiiciuntur, oleo ceræ [r] albæ vnciæ quindecim ſuperiniiciuntur, omniáque ſoluuntur.

Emplaſtrum ex Pompholyge, pompholygeron appellatum.

POMPHOLYGIS vnciæ duæ, argenti ſpumæ vnciæ tres, læuigantur cum lini ſeminis ſucco, adiiciuntur ipſis liquatæ refrigeratæque ceræ vnciæ ſex, adipis anſerini vel gallinacei vnciæ duæ, chamæmelini vnciæ ſex.

[s] *Philoçotyche, dolorem leniens, ad ſedem vtilis.*

THVRIS vnciæ ſeptemdecim, myrrhę vnciæ, ſeptem, opij drach

drachmæ quatuor, aluminis sciſſilis drachmę duę, butyri drachmę quatuor, [t]ouorum tenuium lutea quatuor, cadmiæ crematæ & elotę drachmæ quatuor, pompholygis drachmę sex, ceræ tyrrhenicę drachmæ octo, adipis anserini drachmæ sedecim, medullę ceruinę drachmæ vndecim, plumbi cremati elotique drachmæ nouem lapidis hęmatitis drachma, [u]hyſſopi liquidi drachmę quatuor: arida lęuigantur cum vino Italico. quę liquari poſſunt, admiſcentur.

Emplastrum Amithaonis, ad articulos recenti cicatrice contractos, conuulsosq́; : est etiam ad extrahendum efficax.

AMMONIACI, cerę, bdellij, singulorum drachmę octo, resinę terebinthinæ, iridis illyricę, galbani, singulorum drachmæ viginti.

Emplastrum Aristophanium emolliens.

PICIS librę quatuor, apochymatis libræ duæ, ceræ libra, opopanacis vncia, aceti hemina.

Emplastrum ex plumbagine ad calidas affectiones.

PLVMBAGINIS vncię quatuor, spumę argenti vnciæ duę, cerusæ tantundem, ceræ vncię octo, myrtei librę duę, vino læuigantur arida.

Coracon ex oxymelite, ad naturalium vitia & nomas accommodatum.

GALLAE vncię duæ, squamę sescuncia, chalcitidis, thuris, singulorum vncia: teruntur aceto diebus compluſculis, deinde mellis vncię quinque miſcentur. vbi verò seorsim ceratum feceris, ex myrtei vel rosacei vnciis duabus, seui taurini vnciis octo, cerę vnciis quatuor, resinæ terebinthinæ vncia, mixta simul lęuigato & vtitor, quemadmodùm medicamento quod charta constat, tum ex penicillo, tum ex linamento.

Emplastrum ex oxelæo.

ARGENTI spumæ pars vna, olei, aceti, singulorum partes duæ, nonnulli treis ponunt.

Emplastrum ex achate, discutiens emolliensq́;.

LAPIDIS achatis semiuſti sescuncia, ceræ vnciæ quinque, resinæ frictæ vnciæ tres, olei vncia.

Isis, cruentis accommodata, ad glutinandum, carnem inducendum, & purgandum.

SQVAMAE æris, æris combuſti, ariſtolochiæ rotundæ,

ſingulorum drachmæ octo, aluminis ſciſſi drachmæ ſex, ſalis ammoniaci, thuris, guttę ammoniacæ ſingulorum drachmæ octo, myrrhę, aloës, galbani, ſingulorum drachmæ duodecim, dracunculi radicis ſucci drachmæ octo, ceræ libra, reſinę colophoniæ libræ duæ, olei veteris vnciæ tres, aceti quod ſatis eſt.

Athena, ad vlcera ſordida, impacta, neruorum vulnera.

MALICORII, æris cremati, gallę, ariſtolochiæ rotundæ & longę, ſalis ammoniaci, guttæ ammoniacę, ſquamę æris, aluminis ſciſſilis, & rotundi, iridis, miſyos, atramenti ſutorij, chalcitidis, æruginis raſæ, cadmiæ, aloës, myrrhæ, propolis, galbani, ſingulorum vncia, ceræ drachmæ ducentæ, picis tantundem, reſinæ colophoniæ drachmæ centum, olei vnciæ ſex, aceti quod ſatis eſt.

Emplaſtrum dia dictamnu, glutinans, ad canum morſus, & omnigena vlcera.

℞ ARGENTI ſpumæ pondo duo, ſquamæ æris vncias ſex, æris cremati vncias octo, aloës vncias octo, galbani vncias duodecim, olei veteris ſextarij duo, diphrygis vnciæ tres, gentianæ ſeſcuncia, ariſtolochiæ, æruginis raſę, ſingulorum vnciæ duæ & ſemis, dictamni tantundem, colophoniæ pondo, mannæ thuris vnciæ tres, guttæ ammoniaci vnciæ ſex, propolis vncię duæ, ceræ vnciæ ſex & ſemis. primùm oleum cum argenti ſpuma incoqui debet dum incraſſeſcat, nec digitos inquinet, deinde lebete depoſito æruginem & ſquamam iniicies, rurſúſque incoques, dum manum non inficiant, iterúmque cacabum ab igne tollens, reſinam & ammoniacum incretum adiicies, mouens donec feruere deſinant, mox in ignem repones, ac vbi modicè inferbuerint, æs & diphryges admiſcebis, ac rurſus coques vſque dum firma ſpiſſitudo facta fuerit, deinde ceram iniicies, eáque diſcocta vt digitos non coinquinet, propolin immittes, his abundè refrigeratis, mox aloën, mannam thuris, dictamnum, ariſtolochiam, gentianam, ſingula læuiſſima inſperges.

Barbara, emplaſtrum quod cruentis protinus vulneribus iniicitur, & fracturarum callos firmat.

BITVMINIS Iudaici, picis aridę, ceræ, reſinæ, ſingulorum libra, terebinthinæ vnciæ duæ, argenti ſpumæ, vncia, ceruſæ ſeſcuncia, mannæ thuris vnciæ duæ, opopanacis vnciæ

ciæ duæ,[z] zingiberis vnc. duæ, olei vnciæ tres, aceti quantum sufficit.

Emplastrum ex salicibus, dia iteon appellatur, glutinans, cruenta excreantibus, & purulentis efficax, thoraci impositum.

MISYOS, chalcitidis, æruginis, cerusæ, gallę, aluminis scissilis & rotundi, cretæ sutorię, singulorum vnciæ sex, ceræ libræ duę, resinæ piceæ libræ duę, picis tantundem, malicorij vnc. sex, bituminis libræ duę, salicis foliorum totidẽ, olei rosacei vnciæ quatuor, atramenti sutorij vnc. sex, aceti quod satis est. sunt qui terebinthinæ vncias nouem addant.

Emplastrum Nicolai ad recentia vulnera, & sinus glutinandos aptum.

SQVAMAE æris vnciæ quatuor, æruginis rasę sescuncia, argenti spumæ tantundem, aristolochię longę & rotundæ, singulorum vncia, aluminis scissilis & rotundi, singulorum vncia, atramenti sutorij vncia, sulfuris viui vncia, gallæ omphacitidis vnciæ quatuor, salis ammoniaci vncia, misyos vncia, origani vncia, chamęleontis vncia, cadmiæ botryitidis vncia, veratri albi vncia, peucedani vnciæ tres, apij seminis vnciæ duæ, symphyti radicis sescuncia, cerusæ sescuncia, mandragoræ succi semuncia, chalcitidis sescuncia, terræ samię, quæ aster dicitur vncia, thuris masculi vncia, aloës vncia, bdellij vnciæ duę, opij thebani tantundem, [a] zingiberis troglodytici semuncia, stillæ ammoniacę vncia, fœnugręci vncię sex, perdicij herbę succi vncię sex, [b] ceræ flauæ vnciæ tres, resinę colophonię libræ duę, resinę pityinę, hoc est è picea libra, [c] polentæ tantundem, mastiches vncię sex, picis nigræ libræ duę, olei veteris libra, styracis vncia, opopanacis sescuncia, aceti quod satis est.

Icesios ad strumas, abscessus, lienem, articulos, & coxendicum dolores.

ARGENTI spumæ denarij centum viginti, olei veteris sextarij duo, aceti sextarius, æruginis sesquidenarius, piceæ corticis denarij octo, chamęleontis radicis, euphorbij, hypocisthidis succi, propolis, [d] zingiberis, helenij, pyrethri, singulorum denarij sedecim, ceræ libræ tres.

Emplastrum Neronis, ad ictus, omnémque particularum carnosarum dolorem.

OLEI veteris sesquilibra, argenteæ spumę libra, ceræ,

resinæ piceæ, singulorum vnciæ septem & semissis, guttæ ammoniaci vncię quatuor, cerusę tantundem, galbani, mannæ thuris, [e] zingiberis, thuris, singulorum vncia.

Oxera, multiplicis vsus.

PICIS aridę libræ duę, ceræ libra, guttę ammoniacæ vncia, resinæ therebinthinę selibra, galbani vnciæ duę, mannæ thuris vnciæ duę, aceti sesquisextarius.

Aceratos, hoc est ceræ expers, emplastrum Galeni, glutinat, concoquit, vlcera ad suppurationem perducit, ex ricinino aut veteri oleo, medicaminis in linteolos illiti modo, solutum.

ARGENTI spumæ trepondo, olei ricinini, aut veteris pondo quatuor, aceti quàm acerrimi dupondo, æris squamę nigrę, chalcitidis, æruginis, singuli sextantes: argenti spuma cum oleo incoquitur, dum strigmenti fiat spissitudo, deinde metallica compluribus diebus ex aceto lęuigata adiiciuntur.

Emplastrum ex metallicis.

CHALCITIDIS vncia, misyos vncię duę, squamę æris vncię tres, thuris tantundem, colophonię vncię duę, galbani sescuncia, cerę libra, olei quincunx, aceti quod satis est.

[f] *Armenia, fracturis accommodata.*

CHALCITIDIS vncię quatuor, squamę æris vnc. duæ semis, æris cremati vncia, thuris vnc. duę, olei libra, aceti tantundem: coquuntur metallica in oxelęo, dum manum non inquinent, inde thus adiicitur.

[g] *Melæne Serapionis.*

SPVMAE argenti libra, cerę vncię septem, guttę ammoniaci vncię tres & semis, galbani, æruginis, singulorum denarij nouem, resinę colophonię vncię septem, myrrhę drachma, olei sesquihemina: argenti spuma cum oleo incoquitur, quousque digiti intincti non inquinentur, deinde adiiciuntur reliqua.

Anicetos, ab insuperabili vi appellatum emplastrum: glutinat, discutit, squamas separat, & ad articulos recenti cicatrice contractos valet.

BACCARVM lauri, iridis aridę, thuris, singulorum drach. sexagintą, ęris combusti drachmę viginti, nitri, salis, ammoniaci,

moniaci, ſingulorum drachmæ viginti, pyrethri, herbæ pedicularię, ſeminis roris marini, grani gnidij, ſinapis, columbarum ſtercoris, ariſtolochię, cumini, æruginis, iunci quadrati, erucæ ſeminis, ſingulorum drach. octo, aceti heminæ duodecim : lęuigantur ſub æſtu caniculæ, quouſque acetum conſumatur: deinde decocti caricarum craſſiſſimi vncię nouem adduntur, quibus mixtis paſtilli fiunt, ſiccantúrque. vbi vtendum eſt, paſtillorum ipſorum vnciæ duæ lęuigatæ aceto miſcentur, reſinæ vnciæ tres, cerę tyrrhenicę vncię duæ, olei tantundem.

Emplaſtrum ex lolio, dia æron dicitur.

PICIS libræ duæ, reſinæ piceæ vnciæ nouem, ceræ tyrrhenicæ vnciæ quinque, olei vnciæ tres, bituminis increti vnciæ duæ, lolij farinæ ſextarius, aceti quantum ſufficit.

Emplaſtrum ex liquore ſycamini.

ARGENTI ſpumæ, picis aridæ, ſeui taurini, ſingulorum vnciæ octo, terebinthinæ vnciæ tres, ceræ vnciæ quinque, æruginis raſę, opopanacis, galbani, ſingulorum vncia, olei ricinini, aut ſuſini, aut admodum veteris hemina, picis liquidæ tantundem, liquoris ſycamini, cuius fructus ſycomora dicuntur, hemina.

Emplaſtrum à duplici colore dichromon appellatum.

ÆRIS combuſti, aluminis ſciſſilis, guttæ ammoniacæ, ſingulorum vncia, ceræ libra, reſinæ colophoniæ libra, ſeui ſuilli libra, aceti quod ſatis eſt.

[h] *Inde conglutinans ad vlcera quæ ſerpendo depaſcunt, & ſanguinis ſputum.*

CERAE, reſinę frixæ, picis aridę, bituminis liquidi, zacynthi, ſingulorum libra, ceruſę, chalcitidis, miſyos, cretæ ſutoriæ, aluminis ſciſſilis & rotundi, gallę omphacitidis, ſingulorum vnciæ ſex, aceti quod ſatis eſt.

Emplaſtrum ex cinere aſpidum, diſcutit ſtrumas & podagras.

RESINAE terebinthinæ, [i] lapidis hęmatitis, bituminis Iudaici, ſingulorum drachmæ trecentæ ſexaginta, ceræ, baccarum lauri, guttæ ammoniacæ, aphronitri, ſeui vitulini, ſingulorum drachmæ trecentæ quadraginta, lapidis pyritis, calcis viuę, ſingulorum drachmæ centum quadraginta, cineris aſpidum totidem, olei veteris heminæ duæ: refrigerato medicamento cinis inſpergitur. fit etiam ſine ci-

nere,

nere, quòd nonnulli eum auersentur, [k] & nihilominus etiam efficit.

Leæna, siccat, discutitque.

SVFFIMINIS ammoniaci, plumbaginis, singulorum drachmę centum, sinapis drachmæ octo, chamęleontis radicis drachmę sedecim, resinæ colophoniæ drach. centum, squamæ æris, lanariæ radicis, singulorum drach. quinque, euphorbij, æruginis, singulorum drachmę octo, aristolochię drachmæ sedecim, pyrethri drachmę octo, olei veteris hemina, raphanini quantum sufficit.

Aliter leæna, noxia educit in superficiem, humorésque euacuat.

ATRAMENTI sutorij vncię duę, auripigmenti vncia, veratri nigri, thoracum cantharidum, singulorum sesquidrachma, sandarachę vncię tres, ceræ sesquilibra, resinæ frictę libra, olei heminæ duę.

Macedonicum.

CERAE, resinæ colophonię, picis, seui taurini, lacrymæ thuris, pares portiones: eliquatis, ac sublatis ab igne lacryma thuris inspergitur.

Sphærion ad ardores.

CERVSAE, argenti spumę, calcis viuę, singulorum vncię tres, ceræ sescuncia, [l] aluminis berenicarij, rosacei, singulorum vncia: liquefacta aridis superfunduntur, ac orbiculi formantur, quum vsus incidit, olei vncias sex liquato cum duabus cerę: adiicitoque medicamenti vnciam, & agitato: refrigeratum ex aquæ vnciis nouem contundito: ego etiam ternas rosacei vncias addo.

Emplastrum ex ochra, inflammationem arcet, tum sponte, tum in iudicio tortis idoneum.

OCHRAE atticæ libræ duę, cretæ libra, argenti spumę vnciæ octo, vino lęuigatæ cerę, resinæ colophonię, picis, resinę piceæ, singulorum libra, resinæ terebinthinæ vnciæ octo, olei libræ duę, hunc in modum soluuntur: cerę libra, olei veteris libræ tres, medicamenti libra vino contunduntur.

Emplastrum ex cedria, glutinat, discutit, abstergitq́;.

CERAE, picis aridę, singulorum libra, resinę colophonię vnciæ octo, cedrini liquoris vnciæ sex: liquata simul incoquuntur, dum digitos non coinquinent.

Aliud

Aliud emolliens.

CERAE, picis, ſingulorum vnciæ octo, reſinæ colophoniæ drachmæ viginti quinque, propoleos drachmæ ſeptemdecim, cedrini liquoris drachmæ viginti.

Emplaſtrum ex pumice, ad cicatricem ducendam.

MYRTEI libræ duę, ceræ libra, pumicis cremati vinoq; reſtincti drachmę ſex, ſquamæ ferri quod ſtomoma dicitur drachmæ ſex, æris vſti, cimolię, ſingulorum drachmę quinque: ſuper linamentum ſpongiamq; ex aqua accommodato.

Emplaſtrum paula, ſtrumis & bubonibus efficax.

CERAE, reſinę colophonię, nitri, ſingulorum libra.

Emplaſtrum ex nitro, ad carbunculos.

NITRI toſti vncię tres, cerę, olei, reſinę colophonię, ſingulorum [m] ſeſquidrachma, liquoris cyrenaici, aut medici drachmæ decem: imponitur in linteolis ſolutum.

Emplaſtrum ex anemone.

ANEMONAE vnguibus detractis vncię duę, cerę vncię quinque, olei vncię quatuor, reſinę vncię quinque & ſemis, colophonię reſinæ libræ duæ & ſemis.

Emplaſtrum Macharionis viride, ad coxendicum cruciatus, articulos infarctos, & abſceſſus.

OPOPANACIS, galbani, æruginis, myrrhę, iridis, guttæ ammoniaci, ariſtolochię, ſingulorum vncia, reſinæ terebinthinę, ceræ, olei omphacini, ſingulorum vnciæ ſeptem.

Viride aliud ſimplex.

RESINAE libræ tres, cerę libra, æruginis raſę ſelibra, thuris drachmæ vigintiquinque, aceti quod ſatis eſt.

Aliud viride, ad humida vitia, & carnis excreſcentias.

RESINAE colophonię vncię ſex, æruginis raſę ſeſcuncia, ceræ vncię duę, ſalis cappadocij vncia, roſacei vncię duę, aceti quantum ſufficit.

Peganera ad pleuriticos.

RVTAE viridis pondo, butyri ſeſquipondo, reſinæ terebinthinę pondo & quadrans, [n] hyſſopi medicamenti tantundem, opopanacis quadrãs, galbani tantundem, anethi põdo.

Emplaſtrum dia ſtactes, hoc eſt, ex lixiuio, coxendicum doloribus, articularijs, & tumoribus œdema referentibus vtile.

CERAE, olei veteris, lixiuij quod habet calcem admiſtam, ſingulorum libra, reſinę frictę, nitri Alexandrini, nitri albi,

albi resinę terebinthinę, singulorum vnciæ sex: vtrunque nitrum lixiuio teritur.

Emplastrum è nitro ad abscessus, scirrhos, & tumores.

OLEI veteris, ceræ, aphronitri, saponis, lixiuij, singulorum libra, resinæ terebinthinę vncię sex, galbani, propolis, guttæ ammoniaci, singulorum vncia: pręparatur quemadmodum superius.

Emplastrum ex sale, dia halon dicitur.

CERAE vncię quatuor, olei libra, salis communis vnciæ quatuor, aphronitri tantundem, cerusę vncię octo, aceti vnciæ duę, ad arida conterenda.

ALITER. Salis communis, nitri, singulorum vncię quatuor, ceræ, olei veteris, singulorum vncię sex, aquæ marinæ quod satis est.

Emplastrum diapternes, ex perna, tophos soluit.

PERNAE suillę veteris pinguis, guttę ammoniaci, casei veteris vaccini aut caprilli, seui taurini, apochymatis quæ est nauis rasura, singulorum libra, medullę ceruinę vnciæ octo, [o] hyssopi cerati vncię tres, cyprini olei vncię sex, vini Aegyptij quod satis est.

Emplastrum dia cinnabareos, hoc est, ex cinnabari ad tophos aliosq; omnigenos tumores induratos, dicitur [p] pamplethes.

ARGENTI spumæ libra, olei veteris sextarius, squamę æris vncia, æris vsti tantundem, cinnabaris scrupula octodecim, lapidis magnetis viui vncia, lapidis phrygij drachmæ sex, lapidis pyritis, cadmię æruginis rasę, thuris, singulorum vncia, diphrygis vnciæ duę, aloës sescuncia, galbani tantundem, lapidis onitis scythici scrupula octodecim, lapidis hęmatitis vncia, propolis libra & scrupula vigintiocto, ceræ vncię septẽdecim, lapiditis perdicitis vncia, (in alio perdiciati habet) betonicę vnc. & scrupula octo, gentianę vncia, aristolochię longę & rotundę drachmę quatuor, chamęleontis nigri vncia, dictamni scrupula quadragintaduo, resinę aridę libra, seui struthiocameli libra. lapides cum spuma argenti teruntur seorsum, adiectis salis floris libris duabus, donec totum absumatur.

Emplastrum ex auellanis, dia leptocaryon dicitur, ad articulorum tophos probatum.

LIXIVII quod calcem habet adiectam vncię sex, auellanarum

lanarum partis interioris vnciæ duæ, aphronitri vnciæ ſex, olei veteris libra, ſaponis gallici vnciæ quatuor, mellis vnciꝫ octo, ouorum ſex aquata, ceræ vnciæ decem, reſinꝫ terebinthinæ vnciæ duꝫ: lꝫuigantur ex lixiuio.

Dia turpænes ceratum ad podagram, dolorem leniens mirabiliter.

QVINTO Martij menſis die, olei communis ſextarios duos lebeti in domo ſubterranea infundito, coquitoque lignis è vite: vbi inferbuerit, turpꝫnæ marini piſcis libram adiicito, ꝗaſphalacis animâtis, quod nonnulli Madamudam vocant, ſanguinis vncias quatuor, incoquitoq; dum carnes piſcis diſſoluantur aut torreſiant, deinde exemptis illis, ʳolei & ceræ momentum adiicito in ſpiſſitudinem, vt molliſſimũ fiat ceratum, quod linteolo illitum impones.

Emplaſtrum ex vrina muli, podagricis vtile.

VRINAE muli ſextarij quatuor, argẽti ſpumæ librꝫ duꝫ, olei veteris myſtrum, trita diu omnia vt ſtrigmenti ſpiſſitudo fiat, incoquito donec digitos non inquinent.

Emplaſtrum ex lapidis Aſij flore, philagrij ad ſcirrhos.

PEVCEDANI radicis, aſij lapidis floris, ſi non adſit, ſalis, guttæ ammoniacæ, lanarum ſuccidarum crematarum, ſingulorum vncia, ariſtolochiæ rotundæ, pumicis, canini ſtercoris, æruginis raſꝫ, ſquamæ æris, miſyos, ſingulorum ſcrupula octodecim, caſtorij tantundem, myrrhæ vnciꝫ tres, aceti quàm acerrimi tantundem, ceræ vnciæ dudecim, & ſemis, reſinæ è picea, picis brutiæ, ſingulorum vnciꝫ octodecim ſemis, ſcrupula ſex, olei veteris quod ſufficit.

Ex eodem Galeni.

CERAE, reſinæ terebinthinæ, ſingulorum libra, lapidis aſij, mannꝫ thuris, ſingulorum tres vnciꝫ, cyprini vnciꝫ duꝫ, aquæ lixiuæ quantum ſatis eſt.

Emplaſtrum ex ſalis flore, articularis in declinatione accommodatum.

RESINAE terebinthinꝫ, reſinꝫ frictꝫ, reſinæ è picea, ceræ, ſingulorum libra, picis aridæ, aluminis ſciſſilis, ſalis floris, ſingulorum ſelibra: coquuntur in lebete.

Emplaſtrum quod nutriendæ vlcerum carni eſt.

ROSACEI, reſinæ terebinthinæ, mellis, ſingulorum vnciæ duæ, ceruſæ, butyri, ſingulorum vncia, alij etiam thuris vnciam addunt.

Emplastrum Italicum ad purgandum sordida, inducendúmque carnem.

ERINAEI (dico autẽ syluestris ficus) tenerum corticem oleo excoctum proiicito, ceræ rufæ quãtum satis est in oleo liquefacito, in linamenta illito vtitor.

Entaticon, quasi dicas intensorium.

SATYRII, pudendi ceruini, scinci caudæ, singulorum drach. duę, erucę seminis, pyrethri, seminis rorismarini, cerę, singulorum drach. quatuor, resinæ terebinthinæ drachma, oua passerum troglodytarũ tria, stelliones transmarini tres, olei laurini vel irini quod satis est: macerantur viui in aceto stelliones ad dies triginta, vase cui insunt in fimo defosso.

Chryse, cruentis vulneribus accommodata.

THVRIS, aluminis scissilis, singuli sextantes, colophoniæ resinæ libra, olei quadrans, auripigmenti sextans,[s] aceti cum oleo mixti quod satis est.

Catagmatice quod est fracturis idoneum medicamentum, Oribasij.

PICIS brutiæ libra, vnciæ quatuor, argenti spumæ tantundem, thuris vnciæ octo, resinę terebinthinæ vnciæ quinque, seui taurini libra, vnciæ quatuor, galbani, opopanacis, singulorum vncia, ceræ vnciæ quatuor, olei veteris libra, aceti vnciæ quinque.

Catagmatice ad fracturas cum vulnere citraq; id factas, [t] *ex commentariis Heracleti.*

PICIS aridæ mina, argenti spumæ tantundem, mannæ thuris minæ dimidium, seui vitulini mina,[u] ceræ tyrrhenicæ vigintisex, opopanacis vnciæ octo, æruginis rasæ, æris cyprij,[x] singulorum minæ quinque & decima eius portio, resinæ terebinthinæ sesquimina & quinta portio, æris vncia, ricinini, aut olei veteris hemina, aceti hemina semissis.

[y] *Liquidi hyssopi medicamenti præparatio.*

SERTVLAE campanæ vnciæ quatuor, cardamomi vncię duæ, lanarum bene sordidarum vnciæ sex: macerata in vini duobus sextariis ad triduum incoquito, dum paululum fuerit reliquum. his ablatis miscentur vino olei vnciæ tres, coquuntúrq; dum exiguum supersit, atq; vino etiam tunc adiiciuntur resinæ colophoniæ vnciæ decem, terebinthinæ tantundem: nonnulli verò & ceræ dextantem miscent, hyssopi herbæ vnciam, aliísque incoquunt: alij lanas vino eluunt: vbi desiccauit,

deſiccarint, vinum cum ſordibus lanarum addunt, quas pinon etiam appellant quum vſus incidit, treis ex eo vncias mittunt, tum reliqua vt comprehenſum eſt.

ANNOTAT. CORNARII.

Oeſypo. *In principio Capitis Græcus codex habet, ὑασώπῳ pro οἰσύπῳ hoc eſt Oeſypo.*

Lixiuij ficu cui calx. *Græci hoc lixiuium vocant κονίαν προτόστακτον. Multi vertunt, lixiuium quod primum diſtillauerit. Paulus autem libro ſeptimo ipſe interpretatur, lixiuium cui calx ſit admiſta.*

Emplaſtrum ex dictamno. *Textus Græcus deprauatus corrigi debet ex Galeno de compoſitione medicamentorum ſecundum genera in hunc modum, λεπίδος ∠. S. χαλκοῦ κεκαυμένου ∠. η. ἀλόης. ∠. η. χαλβάνης. ∠. ιβ. vt nos vertimus.*

Ariſtolochiæ rotundæ & longæ drachmæ quatuor. *In emplaſtro dia cinnabareos codex Græcus habet pondus præſcriptum Γο. S. quod eſt ſemuncia. Sed quatuor drachmæ valent ſemuncia. puto ſuperfluum.*

Olei veteris. *In fine Emplaſtri ex lapidis aſij flore. Græcus codex ſuperfluè habet. ὄξους δρυμιτάτου. Nam ſuperius mentionem aceti fecerat Paulus.*

CORNARII.

b *Mitigatoria verò etiam ab initio ſtatim in ſummis doloribus commodant. Græcè legitur. ἐπὶ τῶν ἄκρων μᾶλλον ἐπιθετέοι: ac ſi mitigatoria emplaſtra ab initio extremis partibus commodent. Verùm pro μᾶλλον legendum puto ὀδυνῶν, vt intelligamus mitigatoria emplaſtra à principio adhibenda eſſe ſi ſummi ſint dolores.*

c *Diſcutit & rumpit.*

d *Olei ſtrigmentitij. ῥυπελαίου vox ſatis obſcura mihi ſignificàre videtur oleum illud cum ſordibus humanorum corporum permixtum, quum & in balneis, & in paleſtris ac gymnaſiis vngerentur. Deinde Anchuſam Onocleam Chœroſpelethroni appellari dicit, hoc eſt vt ego intelligo iugerum porcinum, quæ appellatio non temere neque apud Dioſco. neque alibi occurrit. Meminit eiuſdem lib. 3. cap. 42. Poſtea ἑπταπλεύρου ἀρνογλώσσου pro vna plantagine ſeptem neruos habente, quæ maior à Dioſco. appellatur, accipio.*

e *Quæ ſit radix Apyrani ex qua emplaſtrum hoc nomen habet, nondum compertum habeo.*

f *Pyrinum, id eſt triticeum ex pane appellatum. Nicola. idactyli*

appellati per Augustum Cæsarem à Nicolao Damasceno Philosopho Peripatetico, qui illos quotannis Augusto inde transmittebat, & alioqui ipsos dactylos & morum suauitate, & corporis proceritate, & rotundæ ac plenioris faciei rubore referebat.

g Vini Aminei sextarij sex. Græcè est. ξ. S. Sed tam exigua mensura ad cocturam non sufficit. Lego itaque ξ. ϛ.

h Sequenti die spuma argenti & cerussa in aqua teritur, deinde adiecto oleo donec non inquinet, coquitur: inde reliqua, &c.

i Ad desquamata, & alia similia. Hanc descriptionem habet Aetius ad verbum Serm. 15. cap. 38. Ex quo loco docemur etiam hîc legendum esse πρὸς ἀποσύμματα καὶ ἄλλα ὅμοια.

Et puncturas maximè diuturnas.

l Aceti heminas sex. Legendum Græcè ὄξους. κο. ϛ.

m Deinde soluta ammisce, ceræ bessem olei vnc. XVIII. lacrymæ hederæ, galbani, singulorum quadrantem. Hæc exciderant κισσοῦ δακρύου, χαλβάνης ἀνὰ Γο. γ.

n Resinæ piceæ vnc. S.

o Oesypi.

p Colophoniæ lib. I. & magis discutit.

q Marrubij comæ. Legendum enim πρασίου κόμης, non κόμμεως. Est enim gummi hîc ineptum, vt cum anchusa & marrubio in oleo coquatur.

r Ceræ albæ vnc. V. Γο. ε. non Γο. ιε.

s Phycothyche, ex Aetio.

t Ouorum assatorum. ὠῶν ὀπτῶν non λιπτῶν legendum.

u Oesypi.

y Ex Gal. lib. 5. κατὰ γένη, & ex Aetio lib. 15. cap. 13. sic restituenda Pauli lectio. Spumæ argenti lib. II. S. squamæ æris vnc. I. S. olei veteris sextar. II. diphrygis quadrantem, gentianæ vnc. I. S. aristolochiæ, æruginis rasæ, singulorum vnc. II. S. dictamni, æris vsti, singulorum vnc. II. S. colophoniæ lib. I. mannæ, galbani, aloes, singulorum quadrantem, guttæ, &c. In Græcis verò pro σχιστῆς lege ἰοῦ ξυστοῦ. & post διφρύγους adscribe χαλκοῦ κεκαυμένου cum particula ἀνὰ ante pondus. & post μάννης adde χαλβάνης, ἀλόης rursus cum particula ἀνὰ ante pondus. Ad finem pro μολυνθῇ lege παχυνθῇ. & pro διαψυγῆσαι lege διαψυγῆσιν.

z Myrrhæ sextantem. Vnde verò nata sit erroris occasio vt zingiber pro myrrha supponatur in secundum libri 5. caput ostensum est.

a *Myrrhæ Troglodyt. &c.*
b *Ceræ flauæ lib.* III.
c *Bituminis.*
d *Myrrhæ.*
e *Myrrhæ.*
f *Harmonia.*
g *Empla. Melinum.*
h *Empl. Indicum.*
i *Lapidis Asij.*
k *Et nihilominus efficax est propter Asium lapidem.*
l *Nitri berenicarij. Paulus hîc* βερενικάριον *simpliciter pro nitro berenicario accipit. Falluntur itaque qui vernicem, item qui alumen ea voce accipiunt.*
m *Vnc.* I. *S.*
n *Terebinthinæ vnc.* XV. *opopanacis quadrantem, galbani quadrantem, olei anethini lib.* I.
o *Oesypi cerati.*
p *Pampathes.*
q *Et sanguinis talpæ animalis, quod à quibusdam asphalax, ab aliis Madaniudan dicitur, &c.*
r *Ad excolatum oleum adiice ceræ moderatum modum in spißitudinem, &c.*
s *Auripigmentum cum aceto teritur.* ὄξει λείου τὸ ἀρσενικὸν *pro* ὀξηλαίου τὸ ἀρνοῦν.
t *Ex Heraclida.*
u *Ceræ tyrrhenicæ vnc.* XXVI.
x *Singulorum quintam & decimam minæ partem, terebinthinæ minam* I. *S. olei ricinini aut veteris, &c.*
y *Oesypi liquidi.*
z *Huic capiti annectenda sunt hæc. Qui ceræ modus cum oleo esse debeat. & quæ sequuntur in fine cap.* 24. *de peßis. Deinde subiungenda hæc. Quomodo medicamenta quæ emplastra ingrediuntur coqui debeant. & quæ huic titulo subsunt in eodem cap.* 24. *Et reuera iuxta tituli promißionem huc videntur transferenda.*

De Malagmatis & epithematis. Cap. XVIII.

Inter ea quæ malagmata dicuntur, alia mediis corporis partibus iniiciuntur, longa inflammatione conflictantibus, aut induratis, aut æstu flagrantibus, aut perfrictionem fluxionémve expertis: alia articulis, quibus humores sint

Malagmata.

impacti vel neruis refrigeratis, vel etiam aliis particulis scirrho obsessis congruunt. de his igitur tum in capite de emplastris tractatum est, tum vbi ad acopa ventum erit disseretur. Porrò inter malagmata mediis corporis regionibus accommodata, (epithemata propriè nuncupantur) quæ quidem stomacho, & iocinori admouentur, qualiacunque illa fuerint roborantem ex astringentibus vim postulant. Sine his etenim vitæ aliquod discrimen intulerint, cum illa nempe stomachus & iecur communes aliarum partium alimenti, sint officinæ. Quamobrem eiusmodi medicamenta ex aromatis potissimùm conficiuntur. Stomacho igitur iniici debent, si non concoquit, aut infirmatur, aut inflatione laborat, malagmata ex seminibus, meliloto, aloë, absinthio, sampsucho, nardo, & mastiche. Iecori autem ex myrobalano confecta, ammoniaco, pinguibus, & chamæmelino. At lieni applicantur, quæ constant calce viua, auripigmento, cappari, salicibus, cardamomo, ærugine, ammoniaco, & aceto: iis autem qui alui fluore laborant, ex œnanthe, alumine, melino, & aliis astringentibus præparata. atque hæc etiam per abusionem communiter malagmata nominant, & si diuersam à molliendo vim repræsentent. Si verò ardor viscera vrgeat, in febribus ardentibus, ex croco competunt malagmata, rosaceo, succo lini seminis, aut intybi, aut herbæ seminalis, adipe suillo, & spuma argenti: si perfrixerunt, ea quæ opobalsamum, phyllum, casamum, & piper recipiunt. Pectori, quum sanguis eiicitur, prosunt astringentia siccantiáque, ex alumine, salice, & bitumine. In tabe quæ phthisis dicitur, conducunt ex baccis lauri, marrubio, cardamomo, & lixiuio confecta.

Epithemata.

Epithemata stomachi.

Hepatis.

Lienis.

Ventris.

Malagmata per abusionem.

Malagma ex sertula campana, dia meliloton dicitur.

CROCI, nardi gallici, iunci angulosi, cardamomi, iridis, myrrhæ, singulorum vnciæ duæ, sertulæ campanæ libra, stillæ ammoniacæ tantundem, ceræ libræ tres, resinæ terebinthinæ libra, olei cyprini libræ tres, gleucini libræ duę, bdellij vnciæ sex, nonnulli etiam cyphi vncias duas addunt, vini quod satis.

Polyarchion ex commentario Galeni de compositione medicamentorum secundùm locos.

CERAE, resinæ terebinthinę, bdellij, suffiminis ammoniaci, cardamomi, iunci quadrati, singulorum mina, sertulæ campa-

campanæ, amomi, nardi Indicæ, croci, myrrhæ, thuris, xylocinnamomi, ſingulorum drachmæ vigintiquinque, olei cyprini hemina, vini Italici quod ſatis eſt: præparato ac vtitor, interim meraco, interim cerato quod ex cyprino fit, ſoluto.

Aliter polyarchion.

XYLOBALSAMI, coſti, iridis, iunci quadrati, myrrhæ, iunci rotundi floris, cardamomi, thuris, ſpicæ nardi maſtiches, ſtyracis, bdellij, amomi, phylli, croci, caſſiæ, pyrethri, ariſtolochiæ longæ, ſingulorum vncia, guttæ ammoniacæ ſeſcuncia, reſinæ frictæ tres vnciæ, reſinæ terebinthinæ libra, medullæ ceruinæ vnciæ duæ, ceræ libræ duæ, opobalſami vnciæ ſex, vini vnciæ octo.

Philagrianum.

CROCI ſeſcuncia, aloës, ammoniaci thymiamatis, bdellij, ſtyracis, ſingulæ vnciæ, adipis anſerini ſextans, [a] hyſſopi medicamenti triens, palmularum ſextans, ceræ libra, nardi, ſelibra, melini vnciæ ſex, [b] vini quod ſufficit ad ſicca læuiganda: per triduum macerantur mouentúrque rudicula ter die, deinde incoquuntur oleo, ſecundo die cardamomum aqua pridie maceratum, tertio autem crocus, vino. Nonnulli cum croco etiam alias quinque myrrhę vncias adiiciũt: illis autem exemptis, oleum purum reponunt, omni verò ſpecierum fæce in paſtillos coacta ſiccatáque, id habent quod crocomagma dicitur.

Mendeſium.

DICTVM eſt Mendeſium quòd in Aegypto reperiatur, vbi & Mendes, hoc eſt, caper colitur. Recipit autem olei balanini [c] libram, aliàs ſextarios decem, myrrhæ, caſſiæ fiſtulæ, ſingulorum vncias treis, reſinæ terebinthinæ librã, [d] in alio, ſextarios decem, cinnamomi vncias treis: hoc non decoquitur, ſed aridis inditis diebus ſexaginta agitatur, inde liquefacta terebinthina in partem olei mittitur, poſteà rurſus diebus aliis [e] ſeptem mouetur, atque ſic reconditur.

Marciatum.

[f] MASTICHES, ceræ, ſtyracis, ſingulorum vnciæ tres, hyſſopi medicamenti ſemuncia, opobalſami ſeſcuncia, nardini, gleucini, olei omphacini, ſingulorum vnciæ tres, medullæ ceruinæ ſeſcuncia, terebinthinæ vncia.

Iniectio prima dia omphacos.

ASPALATHI, rudiculæ palmarum, ſertulæ campanæ,

iridis, iunci rotundi floris, xylobalſami, roſarum ſiccarum, calami aromatici, ſingulorum vnciæ tres, olei omphacini libræ decem, vuæ immaturæ ſucci tantundem.

g Iniectio ſecunda, ex caryophyllo.

AMMONIACI, ſpicę nardi, coſti, caryophylli, caſſiæ, caſami, ſingulorum vnciæ tres. in alio etiam habetur arnabo vnciæ tres, vini quod ſufficit.

Iniectio tertia.

THVRIS, guttę ammoniaci, ſtyracis, bdellij, myrrhæ, maſtiches, ſingulorum vnciæ tres, vini quod ſatis eſt, ceræ albæ vnciæ quinque, opobalſami vnciæ ſex, nonnulli vncias octo. Primæ iniectionis medicamenta, pridie in vuæ acerbæ ſucco oleóque macerantur, ſecundę ſeorſim in vino aminęo aut alio veteri ac odorato, mouentúrque quotidie rudicula palmea: [h] tertiæ ad triduum, poſt quod in cacabo nitente primũ iniectionis primę medicamenta incoquuntur, quouſque pauxillum ſucci vuæ acerbæ relictum fuerit: mox ſecundæ iniectionis ſpecies cum vino immittuntur, rectiùs autem fiet ſi priùs aliis exemptis, puro deinde oleo ipſæ adiiciantur, coquantúrq; donec paululum vini ſuperſit, ne aduratur oleum: ſublata ab igne eximito, ſupérque adiicito rurſus oleo puro tertiæ iniectionis medicamenta, priùs ex vino in pila ſoluta præter ſtyracem quemadmodùm prædixi, hic enim cum aliis inditus promptè ſoluitur. Coques autem carbonibus quouſque bene habere tibi videantur: ſublata ab igne refrigerari ſinito, inſequenti die exceptis diligenter ex oleo calfactíſque abundè ſuper ignem ceram adiicito, inde ſublata, rudicula agitato, vbi refrixerint, opobalſamum admiſceto, & vitreis vaſis reponito.

Gleucinum, iniectio prima.

OLEI ſextarij decem, muſti aminæi ſextarij ſex, aſpalathi vnciæ quatuor, palmæ fructus operimenti quod ſpathe dicitur vnciæ ſex, iunci rotundi floris tantundem, ſertulæ campanæ vnciæ quatuor, roſarum vncia, myrrhæ vnciæ tres, foliorum lauri vnciæ duæ, arboris thuris vnciæ ſex, xylobalſami totidem, inulæ campanæ vnciæ ſex, ariſtolochiæ longæ vnciæ tres, iridis tantundem: hæc macerantur in muſto.

Altera iniectio.

NARDI gallicæ vncię quatuor, caſami, qui eſt balſami fructus vncię duæ, cyperi, caſſiæ, ſpicæ nardi, aſari, amomi, coſti,

costi, sampsuchi, singulorum vnciç tres, calami aromatici, caryophylli, phylli, singulorum vncia, cardamomi vnciæ quatuor, balsamum vino odorato madescit.

Iniectio tertia.

MASTICHES triens, myrrhæ troglodyticæ, bdellij, singuli sextantes, ladani quadrans, styracis liquidi, thuris masculi, singuli trientes, opobalsami selibra, nonnulli & croci sextantem addunt, præparatur quemadmodùm medicamentum ex vua acerba, nisi quod ceram non recipiat: hic autem septem diebus oportet species duarum iniectionum macerari.

Nardus cizicine, iniectio prima.

OLEI primi meriti sextarij decem, aspalathi, cyperi, inulæ campanæ, iridis, xylobalsami, aristolochiæ, cardamomi, iunci rotundi floris, singulorum vnciæ sex, sampsuchi vnciæ quatuor, herbæ sabinæ vnciæ duæ, nonnulli & calami odorati vncias duas immittunt: hæc in vini odorati sextariis quaternis commadescunt.

Altera iniectio.

CASSIAE, casami, arnabo, singulorum vnciæ duæ, spicæ nardi vnciæ tres, caryophylli vncia, costi, amomi, singulorum vnciæ duæ, nonnulli etiam nardi gallicæ vncias duas addunt, atque hæc in vino macerantur.

Tertia iniectio.

MYRRHAE troglodyticæ, aloës, thuris, singulorum vnciæ duæ, styracis vnciæ tres, mastiches vnciæ quatuor, opobalsami vnciæ sex, quidam & croci vino læuigati vnciam miscent. præparato & hoc sicut comprehensum est.

Decamyron.

SPICAE nardi, phylli, euphorbij, piperis, costi, adarces, singulorum vncia, mastiches sescuncia, opobalsami vnciæ sex, nardini libra, [i] ceræ libræ tres.

Pentamyron.

STYRACIS vncia, mastiches vnciæ duæ, ceræ albæ vnciæ tres, [k] opopanacis vnciæ quatuor, nardini vnciæ quinq;.

Euodes, à grato odore dictum.

CROCI, aloës, mastiches, absinthij, styracis, œnanthæ, casami, caryophylli, singulorum vnciæ tres, nardi libra, ceræ tantundem, melini vnciæ sex, palmulæ duodecim, vini quod satis est.

Baion.

CARDAMOMI, caſſiæ, œnanthæ, nardi gallicæ, balauſtiorum, propolis, ſingulorum ſcrupula octo, herbæ ſabinæ, caſami, amomi, ſingulorum ſcrupula ſex, iunci rotundi floris ſcrupula octodecim, iridis ſcrupula quatuor, caryophylli ſeſquiſcrupulum, ſuffiminis Crinati vnciæ duæ, thuris, myrrhæ, ſingulorum vncia, ladani vnciæ ſex, bdellij, maſtiches, aloës, nardi, olei lentiſcini, ſingulorum ſemuncia, reſinæ acernæ quæ zygia dicitur, reſinæ piceæ, reſinæ terebinthinæ, ſingulorum vnciæ tres, opobalſami vncia, guttæ ammoniaci ſcrupula ſex, ceræ vnciæ ſex: œnanthino liquida læuigantur, aridáque contuſa. in alio exemplari piperis quoque ſcrupula octodecim inuenio: nonnulli & moſchi ſcrupulum vnum addunt.

i. liliacei.

Galenium.

CROCI ſemuncia, aloës vncia, maſtiches tres vnciæ, abſinthij ſeminis ſcrupula octo, œnanthes tantundem, palmulæ maiores tres, ceræ vnciæ tres, olei melini vnciæ ſex.

Erythrium.

STYRACIS vnciæ quinque, malorum cotoneorum vnciæ viginti, maſuchæ vel maſuaphij, croci, ſingulorum drach. decem, [1] pſichę, cyphios, ſingulorum drachmę quinque, œnanthæ vnciæ duæ ſemis, caſami, abſinthij, ſingulorum drachmæ decem, caryophylli ſcrupula quindecim, guttæ ammoniaci ſcrupula decem, opobalſami ſcrupula ſex & ſemis, nardi vnciæ quinque, reſinæ colophoniæ, gleucini, melini, ſingulorum vnciæ decem, roſacei drachmæ decem, propolis vnciæ quinque, reſinæ terebinthinæ vnciæ decem, mellis cochlearia decem, phylli drachmæ decem, ſpicæ nardi tantundem, ceræ vncię ſeptem & ſemis: vino falerno aut aminæo conteruntur.

Malagma Nili ad lienem, omnémque duritiem.

CERAE pondo, guttæ ammoniaci põdo, olei cyprini pondo, croci ſemũcia, ſecundũ alios vncia, aceti quantũ ſatis eſt.

Citrinum.

CERAE, reſinæ colophoniæ, ſingulorum libra, ſuffiminis ammoniaci, auripigmenti, calcis, aluminis, aceti, ſingulorum cyathi octo, læuigantur arida in aceto.

Malagma quod ad Cureum autorem refertur.

PICIS aridæ libra, ceræ, reſinæ piceæ, guttæ ammoniaci, nitri,

nitri, baccharum lauri aridarum, ſeui taurini, ſingulorum libræ duæ, farinæ fœnugręci ſextarius, pollinis frumentacei tantundem, chamęleontis nigri radicis ſiccæ libra.

Malagma ex ſtercore caprillo Oribaſij, ad lienoſos, hydropicos, & iecur induratum.

CYPRINI, aut vetuſtiſſimi olei libræ tres, ceræ libræ duæ ſemis, fimi caprarum, baccarum lauri cortice detracto, iridis Illyricę, ſingulorum ſextarij decem, reſinæ terebinthinæ libra, ſinapis, nitri, cyperi, raphani ſeminis, capparis radicis corticis, ſingulorum vnciæ tres, cucurbitæ ſylueſtris carnis vnciæ duę, fœnugręci vncia: interim arida excipiuntur liquidis, interim aceto macerata: quòd ſi aluus profluat, cucurbita iniici non debet.

Ex fimo caprillo ſphongion, hydropicis efficax.

PICIS brutiæ librę duę ſemis, nitri libra vna, cucurbitæ ſylueſtris carnis, pyrethri, opopanacis, cocci gnidij, ſingulorum vnciæ tres, capparis radicis corticis, thuris, iridis, adipis taurini, elaterij, ſquamę æris, apij ſeminis, lathyridum, ſingulorum vnciæ ſex, baccarum lauri ſextarij dimidium, fœnugręci farinæ ſemuncia, fellis taurini vnciæ duę, olei cyprini ſextarij dimidium, ceræ libra, reſinæ frictę librę tres, caprilli ſtercoris montani, cachryos, cyperi, cardamomi, ſingulorum vnciæ ſex.

Ex baccis lauri.

CERAE, reſinæ, picis, baccarum lauri, ſeui taurini, ſingulorum libra, nitri, guttæ ammoniacę, ſingulorum vncię ſex, aceti quantum ſufficit.

Medicamentum dia ſpermaton, hoc eſt, ex ſeminibus.

CARDAMOMI, cyperi, herbæ ſabinę, nitri, baccarum lauri, caſſię, ſertulæ campanæ, fœnugręci, nardi gallicæ, apij ſeminis, ſampſuchi, aniſi, panacis radicis, thuris, guttæ ammoniaci, terebinthinæ, ſingulorum vnciæ tres, mellis, ceræ, nardi, ſingulorum libra, ſeui taurini tantundem.

Malagma à fœdo odore dyſodes dictum, ad pleuriticos.

RESINAE piceæ libra, cerę, rutę viridis, cyprini, ſingulorum vncię ſex, ſulfuris viui, opopanacis, ſagapeni, ſingulorũ drach. quatuor, nonnulli & galbani tantundem addunt.

Malagma dia ſampſychu.

CERAE pondo, reſinę terebinthinæ pondo duo, ſampſu-

chi, baccharum lauri, fœnugręci, singulorum sextarius, nardini quod satis est.

Malagma Apollophanis, ad iecorosos.

CERAE drach. octoginta, resinę terebinthinę, mannæ thuris, singulorum drach. quadraginta, mortario irini sedimento vncto contunduntur.

Copton ad duritiem stomachi & iocinoris.

PROPOLIS vnciæ sex, styracis vnciæ duę, mastiches vncia, resinæ terebinthinæ semuncia, fęcis nardini quantum satis est.

Malagma ex œnanthe.

ŒNANTHAE, aloës, croci, acacię, aluminis scissilis, rosarum siccarum, absinthij succi, gallæ, omphacij, rhu syriaci, mannę thuris, singulorum drachma, olei myrtei, cerę, vtriusque libra, palmulæ magnæ quinque, vini quod sufficit.

Antylium.

ALVMINIS scissilis semuncia, aloës vncia, masticheś scrupulum, œnanthes scrupula sex, omphacij scrupula octo, rosarum siccarum tantundem, rhu syriaci scrupula decem, spinæ Ægyptiæ totidem, balaustiorum scrupula viginti, gallarum scrupula quindecim, cerę vncię quinque, olei melini quod sufficit.

Malagma ex vinaceis, dia gigarton dicitur.

CROCI, sandycis, labruscę, singulorum vncia, aluminis sicci vncię quatuor, balaustiorum, omphacij, rosarum floris, myrtorum siccorum, singulorum vncię duæ, cerę albæ libra, olei melini libræ duę, malorum cotoneorum vnciæ quatuor, dactyli qui Nicolai dicuntur, decem, vini aminęi quod satis est, vinaceorum aridorum vnciæ octo. in vsu, medicamenti vnciis tribus, ceræ vnam misces.

Anethine.

ANETHI viridis vnciæ sex, sertulæ campanę vnc. duę, chamęmeli tantundem, [m] capitum papaueris viridium decē, excoctorum iuris librę tres, & olei quod sufficit: vbi verò cōsumptum fuerit ius, adipis suilli recentis librę duę addun tur, tritísque priuatim scillę tostę interioris vnciis duabus, & medullę ceruinę totidem, omnia miscentur.

Ambrosia ad febreis arcendas apta.

ARGENTI spumę libra, adipis suilli recentis vncię sex, lini seminis succi tantundem, cerę albę vncię nouem, rosacei libra,

libra, mellis vnciæ tres, croci vncia, nonnulli etiam ouorum decem lutea cruda addunt.

ANNOTAT. ANDERNACI.

Sertulæ campanæ. *In malagmate polyarchio, Deest μελιλώτου. Instauratum ex Galeno.*

Pentamyron. *In medicamento quædam sunt superflua, & nomen ipsum Græcum indicat, quinque tantùm significans. & Oribasius consentit. Ita autem sonant ea quæ adiiciuntur. folia tum, phylli vnciæ tres, ammoniaci vncia. Caßiæ vnciæ sex, Ladani, &c. aut in fine addendum, ladani vnciæ sex.*

Seui Taurini. *In medicamento diaspermaton deest codici Græco λ. ι. Vt sit seui taurini libra. Sic etiam habet Alexander medicus.*

Copton. *Sic dicitur medicamentum, quod non coquitur, verùm tunditur, & succis aut liquidis affusis, ad figuram malagmatis redigitur.*

CORNARII.

a *œsypi.*

b *οἴνου τὸ ἀρκοῦν εἰς τὴν τῶν ξηρῶν λείωσιν. Vini quod satis est ad arida terẽda. Huius malagmatis finis est. Quæ verò sequũtur pertinent ad Crocinum, quod describitur cap. 20. Quæ verò in Crocino habentur post hæc verba οἴνῳ λεῖα, vino trita, etiam aliò pertinent, & non ad Crocinum oleum siue vnguentum. Sed & sequentia vsque ad malagma Euodes, id est odoratum, omnia huc non pertinent, sed ad finem 20. cap. post Crocinum locanda sunt. Non enim malagmata sunt, sed olea & vnguenta Mendesium, Marciatum, Gleucinum, Nardinum, Decamyron, Pentamyron, foliatum, ad cuius finem pertinent ea quæ Græci codices post Crocinum habent: ita vt hoc loco post Malagma Philagrianum, sequatur mox Malagma Odoratum, & interposita omnia ad 20. caput referantur, & post Crocinum locentur. Eodem errore etiam suprà, ceræ ad oleum addendæ modus, & coctura eorum quæ in emplastra mittuntur ratio, ad cap. 17. finem pertinens post pessos translata fuit ad cap. 24. finem, vt suprà dictum est.*

c *lib. x.*

d *terebinthinæ lib. x.*

e *sexaginta.*

f *œsypi.*

g *Iniectio secunda. β. ἐμβολή. tituli loco simpliciter legẽdum. Deinde sequuntur medicamenta secundò iniicienda. φύλλου, ἀμώμου, ναρδοστάχυος. folij amomi, spicæ nardi. Sed & hîc ἀμμωνιακοῦ falsò legitur*

gitur pro ἀμώμου. Hîc enim aromata iniiciuntur, tertio loco succulenta, inter quæ ammoniacum.
h palmea ter, in dies tres. Post quos in cacabo stanno oblito coquito. Primùm primæ iniectionis medicamenta, &c.
i Ceræ vnc. sex. κηροῦ λι. γ. corruptum ex Aetio emendandum, κηροῦ Γο. ϛ. à quo hoc vnguentum Decamæron à decem partibus, hîc Decamyron à decem rebus quibus constat nominatur.
k opobalsami vnciæ tres. ex Aetio.
l micarum panis.
m capita papaueris viridia x.

De acopis, inunctionibus, dropacibus, & sinapismis.
Cap. XIX.

Acopa propriè.

ACopa inde nomen sortiuntur, quòd præcipuè ad lassitudinis, quæ copos Græcè dicitur, nempe tensiuæ, vlcerosę, & eius quæ ossa defatigat, sensum conueniant, quanquam aliis quoque morbis compluribus sint ex vsu. Alia siquidem ipsorum calefaciendi vim habent, [n] alia emolliendi. †Quæ calefaciunt, pipere, pyrethro, semine rorismarini, & consimilibus constant, neruorum vitiis, perfrictionibus validis, & quæ vix vllo calore possunt euinci, accommodata. Quæ emolliunt, durities, scirrhos, & infarctos articulorum sinus discutiunt, quorum materies capite de emplastris cõprehensa est. [o] At emolliẽtibus quæ adarce, semine rorismarini euphorbio, cocco gnidio, & id genus aliis componuntur, in diuturnis affectibus, & qui ægrè possunt elidi, quibus etiam sinapismus congruit, vtimur. Porrò spissitudinem vniuersa acopa inter cerata & emplastra mediam habere conuenit. Vnguina verò acopis similia, liquidiorem propemodùm substantiam obtinent. At dropax duplicem recipit præparationem, hanc emplastro, illam malagmati consimilem, nonnulli & calidum ipsum illinunt: materiam verò acopis & emplastris confinem. Cæterùm vsum cataplasmatis exhibet, diuturnis affectibus iisdem quibus & sinapismus, vtilis, ideoque ante illum assumitur, quo corpus sinapi reddatur idoneum, à sinapismo adhibetur, vt affectus reliquias discutiat. Sinapismus materiam quidem variam non habet, verùm diuturnis potissimùm affectibus post deprehensam probatámque aliorum præsidiorum vim, efficacissimus est, vtilissimè autem applicatur capiti in eius dolore, quẽ cephalæam dicunt, & quum altera duntaxat ipsius pars affligitur, Græci

† τὰ δ' ἀμυκτικά. Oroscius tamen legit ἀμυντικά. Goup.

Illinitiones. Dropax.

Dropacis materia & vsus.

Sinapismi materia, & vsus.

Heterocra

heterocraniam vocant, in morbo comitiali, vertiginibus, & insania: pectori autem in suspirio, orthopnœa, hoc est, cùm non nisi recta ceruice spiritus trahitur, & tussi longa. At in diuturna humorum è capite in fauceis destillatione, & caput & thorax sinapi oblini debet: Item stomachus & venter in longis ipsorum morbis eodem obducuntur. Iam conueniens est præsidium sinapi coxendicum & podagricis doloribus, omníque parti resolutę, aut alio quodam modo perfrictionem expertæ, vt difficulter excalfieri possit. At tunc profecisse satis id putato, vbi dolor subsequutus fuerit validus, & caro liuidior altiorque euaserit: P & postquàm ablatum fuerit, mitius pustulæ eruperint. Quòd si etiam sensus perierit, animum adhibere negotio conuenit, parte quam oblinueris sæpius detecta: nam si vel immodicè adurantur ita affecti, non persentiscunt. Præterea in acutis morbis, vtpotè lethargo, profunda in somnum delatione (cataphora dicitur) & catocho, sinapi inducitur, per initia quidem, cruribus: vbi verò materia radices egerit, capiti. Porrò qui ita frigori patuerunt, vt vix vllo modo queant incalescere, iis crura & inguina sinapi oblinuntur. In his autem qui continua febre laborant, vlcúsque habent, tum in cartilaginosis, tum locis excarnibus, vitari debet sinapismus: nam partes carnibus vacuæ si obducantur sinapi, vruntur, interim etiam nigrescunt.

Bromion acopon.

CERAE, resinæ colophoniæ, singulorum libra, adipis suilli vnciæ quatuor, butyri vnciæ sex, althææ, fœnugræci, seminis lini, singulorum libræ duæ, olei libra, galbani vnciæ duæ & semissis, excocto succo cum oleo quousque magna illius pars fuerit absumpta, reliqua cum cera & galbano adiiciuntur.

Acopon à varietate pœcilon dictum.

SVCCI althææ, fœnugræci, seminis lini, rutæ, cumini, singulorum libræ duæ medullæ ceruinæ, olei veteris, adipis anserini, opobalsami, nardi, singulorum libra, cerę, colophoniæ & resinæ, singulorum sesquilibra, euphorbij, resinæ terebinthinæ, opopanacis, singulorum vnciæ sex, castorij vnciæ tres, herbarum vnde succus exprimitur, singularum libra iniicietur: coques vt superius.

Acopon

Acopon Azanitæ.

ADIPIS ſuilli libræ duæ, ſeui taurini, reſinæ colophoniæ, ꝗ hyſſopi medicamenti, ceræ, ſingulorum libra, galbani vnciæ tres.

Acopon Baſilij.

ALTHAEAE, chamæmeli, ſertulæ campanę, lini ſeminis, fœnugræci, ſingulorum ſeſcuncia, amomi vnciæ tres: hæc macerantur in vini Aſcalonij aut Cilicij ſextariis octo, per triduum, coquuntúrque ad melleam ſpiſſitudinem, deinde ſucci libræ quinque cum olei veteris libris quatuor & ſemiſſe, decoquuntur quouſque modicum ſucci fuerit relictum, adiiciuntur butyri vnciæ ſex, reſinæ terebinthinæ vnciæ quatuor, adipis anſerini vnciæ quindecim, medullæ ceruinæ cum momento olei læuigatæ vnciæ quinque, ceræ albæ libræ tres.

Lyſiponium.

PIPERIS, caſtorij, ſtyracis, maſtiches, aloës, inulæ campanæ, iridis, ſingulorum vnciæ quatuor, euphorbij, coſti, guttæ ammoniaci, myrrhæ, ſampſuchi, thuris, cyperi, caſſiæ fiſtulæ, ſeminis roriſmarini, ſingulorum vnciæ tres, adarces, amomi, bdellij, xylobalſami, ſingulorum vnciæ duæ, malabathri, ſpicæ nardi, pyrethri, croci, ſingulorum vncia, opobalſami libra, nardini, cyprini, gleucini, ſingulorum libræ duæ, ceræ libra.

Acopon à fœdo odore dyſodes appellatum, ex opere de compoſitione medicamentorum ſecundum genera.

CERAE, reſinæ, terebinthinæ, ſingulorum drachmæ vigintiquatuor, galbani, ſuffiminis ammoniaci, ſingulorum drachmæ ſex, olei veteris heminæ duæ, medullæ ceruinæ drachmæ octo: vtitor mero & diluto.

Aliud dyſodes.

RESINAE terebinthinæ drachmæ ſedecim, ceræ drachmæ vigintiocto, œſypi, mellis, ſingulorum drach. ſex, medullæ ceruinę vnciæ ſex, ſtillæ ammoniacæ, galbani, aphronitri, baccarum lauri, ſingulorum vnciæ ſex, olei veteris ſextarius, vini cyathi duo: quidam etiam caſtorij drachmas treis admiſcent.

Barbaricum, dia euphorbiu, ad coxendicum dolores, & alia pleraque.

OPOPANACIS vncia, ceræ tyrrhenicę libra, reſinę terebinth

rebinthinę libræ duæ & ſemis, galbani vncia, ſtillæ ammoniacæ vnciæ duæ, euphorbij, caſtorij, piperis albi, ſingulorũ vnciæ duæ, medullæ ceruinæ vnciæ quatuor, œſypi tantundem, [r] lemneſtidis (eſt autem adarce) ſemuncia, olei ſtyracini, laurini, irini, amaracini, ſingulorum vnciæ ſex, olei veteris libræ duæ, hedichroi vnciæ ſex.

Acopon cui nomen eſt pyxis.

RESINAE colophoniæ ſeſquilibra, reſinæ terebinthinæ vnciæ octo, guttæ ammoniaci vnciæ tres, thuris vnciæ nouem, olei veteris libræ duæ, ſucci lini ſeminis libra, lactis vaccini tantundem, adipis anſerini vnciæ ſex, butyri vnciæ octo, ouorum vigintiquatuor albumina, pręparatum buxeo vaſe reponitur.

Acopon ex abiete Galeni.

ABIETIS ſeminis [s] cocti modius Italicus, hoc eſt, ſextarij duodecim, olei libræ quindecim, ceræ libræ quatuor, reſinæ ſtrobilinæ, aut terebinthinę vnciæ quatuor. Contuſum abietis ſemen, oleo iniicitur. Vbi quadraginta diebus in eo fiueris, expreſſum proiicito, mixtis reliquis vtitor, ad labores ſpontaneos, reſolutiones, & articulorum perfrictiones. At ſi neceſſitas vrgeat coquere oportet ſemen abietis cum oleo mixtum, ne nimium aduratur, & aquæ ſextariis quatuor, idque in podagricis & articulariis affectibus.

Aliud ad idem.

OLEI heminæ vigintiquinque, id eſt, ſextarij duodecim & ſemis, fructus abietis modius, [t] hoc eſt, libra ſemis, reſinæ abiegnæ libræ tres, ſtrobilinæ vel terebinthinæ libræ tres, ceræ libra.

Acopon ex nigra populo, dia ægyros dicitur, ad eadem.

LOCO fructus abietis, nigræ populi fructus æqua portio additur, & reliqua ſimiliter illi præparantur.

Vnguentum Zoſimi ad tremulos celebratum.

RESINAE piceæ [u] vncię ſedecim, ceræ vnciæ quatuor, olei veteris libra, opopanacis vnciæ duæ, adarcæ vncia, euphorbij tantundem, nitri vnciæ quatuor, aphronitri teneri totidem: nitrum, euphorbium, adarce cum vino læuigantur, deinde adiicitur opopanax, ſimulq; in lęuorem teritur, ſeorſim autem quæ liquari poſſunt, cum anchuſa ad colorem accipiendum eliquantur, refrigerata excipiuntur.

Dropax

Dropax Gallus, Oribasij.

RESINAE colophoniç quæ thus redolet, piceæ & lignosæ dictæ, quç sola in Italia nascitur, apochimatis, picis aridæ, ceræ, singulorum libræ quatuor, resinç frictæ vnciæ quindecim, picis brutiæ libræ duç, nitri libra, bituminis, galbani, adarces, pyrethri, singulorum vnciæ sex, opopanacis, euphorbij, veratri albi, piperis, singulorum vnciç quatuor, sulfuris viui vnciæ tres, castorij, ammoniaci, vuæ passæ syluestris, staphis agria dicitur, singulorum vnciæ duæ, olei sicyonij libra, opobalsami vnciæ sex.

Aliter simplex.

CERAE pondo, picis siccæ pondo, picis brutiæ pondo, resinæ piceæ sesquipondo, frictæ pondo & quadrans, loco prius nitro extersо imponitur.

Quomodo sinapismus fiat.

FICVS siccatæ pridie in aqua tepida macerari debent, die insequenti probè expressæ valenter lçuigari, deinde acre sinapi, cuiusmodi est syriacum ægyptiúmque priuatim conteri, diluto illarum affuso, factaque massa admisceri, & siquidem vehementem sinapismum voluerimus inducere, parteis duas sinapis cum vna ficuum temperabimus: sin imbecillem, econtrario: si mediocrem, æqualeis. Cæterùm sinapi antequam deteratur, aceto commadescens, vt nonnulli factitant, languidius euadit. At sinapi ablato, etiam balneum vtile est. Si dolor vehemens rubórue accesserit, & pustulæ, linteolum succo maluæ aut fœnugrçci cum rosaceo madefactum imponemus, deinde rosaceo cerato cum cerusa vtemur. Verùm in resolutis in quibus sensus labefactatus est, cura adhibebitur, vt sæpius partẽ retegamus, inspiciamúsq;. Quum enim admota non percipiant, sçpe immodicè exusti sunt. Item caprarum fimus cum aceto illitus sinapi est efficacior, & præsertim in coxendicum doloribus.

Acopon ex atramento librario, cutis ruborem peculiariter inducens, idq; potissimùm in iis, quibus altera capitis pars dolet, ex commentariis Alexandri.

EVPHORBII, atramenti librarij, singulorum drachmæ quatuor, myrrhæ troglodyticæ, crocomagmatis, piperis albi, singulorum vnciæ tres, croci drachmæ duæ, aceti quod satis est ad hæc probè læuiganda, vtque spissitudo sordibus similis

ſimilis ipſi fiat: quo facto illines, à media ſuperciliorum parte, incipiens, aduſque tempora tota, præſertim ſi æger pilis careat: vbi refrigerata fuerint, rurſus illines: & quum præſidium bene profecerit, in balneum hominem deduces.

ANNOTAT. CORNARII.

n *Quædam mollitoria, quædam lancinantia.*
o *At lancinantibus.*
p *Et vt poſt balneum leniter puſtulæ erumpant.*
q *Oeſypi.*
r *Limnitidis.*
s *Maturi modius Italicus vnus, hoc eſt ſextarij.* XVI.
t *Modius, hoc eſt ſextar.* XVI.
u *Vnciæ ſex.*

Quomodo diuerſa olei & vnguentorum genera conficiantur.

CAPVT XX.

INunctionum vnguentorúmque vel olei generum quę vnguenta repræſentent, alia ſunt ſimplicia, vna olei ſpecie iniecta, alia compoſita ex pluribus conflata. Ac ſimplicium alia ex floribus oleo incoctis efficiuntur, verbi cauſa roſaceum, chamæmelinum, ſuſinum. Quædam ex fructibus, & ſeminibus conficiuntur: quædam ex ſurculis quibuſdã nempe rutæ, qui etiam ſimul cum oleo coquuntur. At cùm nullus florum coctionem recipiat, inſolantur potius. verùm ſi validam odoris gratiam repræſentent, [x] & pluribus diebus conſtantem, ex inſolatu tenuius ipſorum oleum magíſque vtile redditur, quemadmodùm roſaceum & chamęmelinum. Qui inualidiores ſunt faciliúſq; difflari poſſunt, minus inſolatum tolerant, vt quorum virtus promptè euaneſcat, vtpotè lilium & viola. Ex iis quæ fructibus & ſeminibus conſtant, nonnulla illis integris oleo iniectis conficiuntur, veluti melinum, nonnulla contuſis vel læuigatis, oleamine ipſorum ſequeſtrato, vel expreſſis [y] ipſis in conchulas: vel ex aqua calida, ſic vt ipſa diſcernantur, exempli cauſa, caryinon, ſeſaminum, amygdalinum, lentiſcinum, laurinum, ricininum, raphaninum, atque eius notæ alia. Porrò quæ ex ſtirpibus odoratis componuntur, præparari potiſſimùm ſolent, illis oleo incoctis cum vino vel muſto, vel aqua, atque eiſdem deinde exemptis. [z] Liquoribus autem quibuſdam oleo contemperatis, interim & adipibus vel medullis, ex huiuſmodi aliquo exactam olei ſpiſſitudinem ſortita, ſimplici ſermone

Olea & vnguenta ſimplicia.

Illitiones ſimpliciter dictæ.

vnguenta vel inunctiones nominantur, vt gleucinum, nardinum, sicyonium & cyprinum. Sunt quæ acopa crassitudine repræsentent, ceram aut resinam aut eiusmodi quippiam recipientia, vocantúrque myracopa, veluti decamyron, amaracinum, atque his similia. Iam verò aliqua vna vice coquuntur, quæ non diuersam recipiunt materiam, sicuti metopion, mastychinum, sicyonium: aliqua duabus tribúsve, & quatuor iniectionibus. Primùm contumacioribus incoctis, vt aspalatho, spatha, thure arbore, lauro: inde aromatis, phyllo, spica nardi, amomo, herba sabina: postremò liquoribus, adipibus & medullis: si autem eueniat, cera quoque & resinis inditis. At balsami liquor neutiquàm coquitur, sed post absolutam coctionem vnguento mediocriter refrigerato instillatur. imò ex ipsis vnguentis sunt quæ nullam coctionem recipiant, sed tantùm misceantur, quale est mendesium. Nonnulli verò viride vnguentum reddere cogitãtes, vbi ab igne sustulerint, in olei sextarium intingunt, æruginis rasæ in exactum detritæ læuorem sescunciam, immiscentes, quemadmodùm in cyprino & amaracino. Cæterùm simplicia quidem vnguenta specierum quæ in ipsa mittuntur, naturam, vel eorum ex quibus contusis facta sunt, obtinent, vt oleum veluti materiæ rationem obtineat. At quæ variam magis compositionem sortita sunt, tota eorum natura ad calidum inclinata est, sed quædam validè calefaciunt emolliúntque, vt etiam articulis recenti cicatrice obductis & finibus eorum infarctis conueniant, veluti metopium, mendesium, marciatum: mediocrius autem est pentamyron, quemadmodum decamyron valentius, vt etiam summa rodat: [a] mediocriter autem calida tenuiáque. At verò modicè calida extenuant leniunt & concoquunt, quale est susinum, amaracinum, irinum, crocinum, foliatum. Alia præterquàm quòd calefaciunt, abundè siccant incidúntque, veluti cyprinum & sicyonium. Alia calefaciunt quidem insigniter, sed vires magis confirmant, vndè stomacho potissimùm & visceribus resolutis comperunt, qualia habentur mastychinum, nardinum, & gleucinum. Valentius adhuc corroborat, quod ex vua acerba conficitur. Iam nonnullis vnguentis ob gratum duntaxat odorem vtuntur, vt foliato, spicato, commogeno [b] & quæ moschelæa, quasi dicas, ex musco & oleo confecta nuncupantur.

Myracopa.
Cocturæ variæ.
Viridia vt fiant vnguenta.
Simplicium vis.
Olea simplicia, & eorum vis.

Rosacei confectio.

ROSARVM rubrarum detractis vnguibus marcescentium die noctéque vna, vnciæ tres, olei omphacini sextarius, vrna diligenter constricta ne perspirent, insolabis sub dio diebus quadraginta, atque sic repones non in pauimento, sed assere. Aliqui verò vice insolatus in puteum vrnam diebus quadraginta mittunt, vt ex frigiditate odoris gratia conseruetur. Alij verò ipsam sub terra defodiunt.

Chamæmelinon.

CHAMAEMELI floris sine albis foliis marcescentis per diem noctémque vnam, olei sextarius Italicus, vase linteo simplici contecto vt perspiret, insolatur, idque diebus quadraginta, inde[c] securè hoc percolatum repones.

Anethinum.

ANETHI viridis comæ arefactæ vncia, olei dulcis sextarius Italicus. Simili modo insolantur, fiet autem & pro temporis ratione anethinum cum insolatus desideratur, sicci enim anethi comam decoquentes cum oleo in cacabo vtuntur, & chamæmelino similiter: verùm hæc imbecilliora sunt iis quæ ex viridibus fiunt & præsertim insolatis.

Liliaceum alij susinum dicunt, quòd in Susis forsan reperiatur.

FOLIORVM alborum liliorum similiter marcescentium vnciæ duæ in olei sextarium Italicum coniectæ, exactè circumstringuntur, ne euaporent, & per triduum insolantur, inde primis exemptis proiectísque, aliæ duæ vnciæ iniiciuntur per triduum subsequens, atque sic reponuntur.

Susinum compositum.

OLEI sextarij tres, calami odorati libræ[d] quinque, myrrhæ vnciæ quinque,[e] cardamomi libræ tres, lilij foliorum vnguibus ablatis arefactorum libra, cinnamomi vnciæ tres, croci cilicij vnciæ quinque: tota confectio tribus iniectionibus distinguenda est. Primùm myrrha & calamus odoratus, vino ad dies quinque macerata ter die mouentur, inde oleo modicè incoquuntur, deinde cardamomum aqua maceratum triduo mouetur, similitérq; rursus cum oleo ad horam vnam incoquitur, inde exemptis illis tertiam liliorum partem oleo puro inseremus, tribus diebus pòst his quoque exemptis reliqua liliorum tertia portio immittetur, iterúmq; post triduum exemptis proiectísque primis, postremò tertia pars cum croco læuigata iniicietur. Secũdùm alios tres dies

ablato oleo cinnamomum contuſum indetur. Huius in vicem, Arnabo, aut carpeſium, aut caſſiæ duplicatum, atque reponetur.

Violaceum.

VIOLACEVM præparant, modò purpurearum, modò crocearum, modò candidarum violarum foliis vngue deſecto, trium vnciarum pondere coniectis [f] in olei omphacini ſextarios quinque Italicos: circumſtricta exactè, ne perſpirent, ad dies decem inſolantur, tertióque eadem mutantur ad triduum, quemadmodùm lilia: ad repoſitionem autem pauca iniiciunt exactè arida.

Subaudi folia violarũ.

Melinum.

HOC efficitur ex malis cotoneis extrinſecus [g] panniculo inuolutis, & in fruſta cum ſuis corticibus diſſectis, [h] deinde vnciis ternis illorum, in decem olei omphacini ſextarios Italicos coniectis, atque quadraginta dies inſolatis.

Seſaminum.

SESAMINVM oleum fit, contuſis vel læuigatis ſeſamis, expreſſiſq; per fiſcellas in cochleis, oleo ipſo ceu in aqua calida ſegregato, vaſiſque vitreis repoſito.

Raphaninum.

EODEM modo fit raphaninum in Aegypto, ex ſemine raphani qui tenuem radicem habeat contuſo ſegregatóque.

Ricininum, ſiue cicinum.

Croton.

HOC quoque ſimiliter in Aegypto fit, ex ſemine ricini qui croton dicitur, pari modo contuſo aut læuigato.

Aegirinum.

VERNO tempore oleum fit Aegirinum, hoc eſt, ex nigra populo, quum reſina circa ſemen copioſa exiſtit: etenim grana populi contuſa vnciis quatuor in dulcis olei ſextarium immittunt, diebúſque quadraginta inſolant, vel horis tribus in lebete decoquunt, atque ſic exempta reponunt.

Amygdalinum.

CONFICITVR hoc quoque ſicut prędictum, amygdalis amaris iiſque puris contuſis, aqua modica irroratis ſeparatíſque vt comprehenſum eſt: Nonnulli tuſa amygdala vnciis duabus, dulcis olei ſextario Italico immiſſa, [i] in cacabo decoquunt.

Amygdalinum, quod & metopion dicitur.

Metopion.

AEGYPTII huius olei inuẽtores metopion ipſum nuncupant,

cupant, quòd galbanum recipiat: germen autem vndè galbanum naſcitur, metopion appellatur. Hæc recipit, olei omphacini ſextarios viginti, amygdalarum amararum libras duas, cardamomi libram, iunci rotundi floris, calami odorati, carpobalſami, ſingulorum libram, myrrhæ, galbani, ſingulorum vncias ſex, reſinæ terebinthinæ, libras duas, vini odorati ad arida imbuenda ſextarios quatuor, mellis attici libras treis: reſinam & galbanum in læuorem redacta ex olei parte ſoluta, reliquis incoctis adiiciemus, necnon ipſum mel: Mixta verò accuratè omnia ab igne tollentes, quum tepidum eſt medicamentum eximimus, nam refrigeratum concreſcit.

Balaninon.

BALANINVM oleum perinde vt ſimplex amygdalinum præparatur, [k] ex querneis glandibus.

Caryinum.

HOC quoque vt ſupra dictum eſt, vetuſtis nucibus conficitur.

Laurinum.

PVRVM quidem laurinum ſimili ratione & lauri fructu confit, mixtum verò hęc recipiet: [l] maturarum oliuarum ſextarium, cum duobus baccarum lauri miſcemus: teruntur omnia exprimúnturque. Nonnulli æqualem amborum portionem miſcent.

Lentiſcinum.

LENTISCINVM oleum laurini modo ex lentiſci ſemine conficitur, idque bifariam & per ſe, & cum oliuis immaturis.

Maſtichinum.

MASTICHINVM ſimpliciſſimum quidem fit, chiæ maſtiches vncia, omphacini olei ſextario Italico immiſſa, excoctáque in cacabo. Nonnulli verò abſinthij & ſtyracis, ſingulorum vnciam adiungunt.

Maſtichinum magis varium.

OLEI ſextarij quinquaginta, inulæ campanę libræ quinque, xylobalſami libræ decem, iunci rotundi floris libræ quinque, cardamomi libræ ſeptem, maſtiches libræ quinque, xylomaſtiches libræ octo, reſinæ terebinthinæ libræ tres, abſinthij comæ libra, vini odorati ſextarij quinque, aquæ ſextarij decem, arida vino antè tertium diem macera-

ta oleo miſcentur & aqua, horis ſex coquuntur, ac maſtiche & terebinthina iniicitur : accuratè mixta [m] excipiantur : refrigerata transfunduntur.

Sicyonium ſimplex.

RADIX cucumeris ſylueſtris marcida duarum vnciarum pondere in olei ſextarium Italicum mittitur, atque in lebete coquitur, fitque ſicyonium.

Sicyonium compoſitum.

OLEI ſextarij decem, cucumis ſylueſtris radicis deraſæ pondo, ſerpylli, ſertulæ campanæ ſingulorum vnciæ ſex, tedarum piceæ pinguium, althææ ſingulorum vnciæ quinque, ſcolopendriæ vnciæ ſex, fœnugræci ſextarij duo. Fœnugræcum aqua primùm die vno priùs commadeſcet, deinde exemptum inditur commemoratis vnà cum oleo, & vini ſextariis duobus, omnibúſque incoctis adiiciuntur medullæ ceruinæ cum momento olei læuigatæ vnciæ quatuor, adipis gallinarum totidem, rurſus [n] exceptum oleum in aliud vas transfunditur. Nonnulli ipſum poſt coctionem diebus quadraginta inſolant.

Aliud ſicyonium efficacius.

ELATERII ſucci ſextarij tres, ariſtolochiæ rotundæ & longæ, ſtyracis, inulæ campanæ, hyſſopi, iridis, cucurbitæ ſylueſtris, pulegij, origani, cyperi, thuris arboris, centaurij, foliorum lauri, ſingulorum vnciæ duæ, olei ſextarij quinque. Miſta incoquito dum parum ſucci relictum fuerit.

Cyprinum ex commentariis Poſidonij.

[o] OLEI ſextarius, iunci quadrati, inulæ campanæ, iridis, ſingulorum libra, ſampſuchi, hyſſopi, viticis ſeminis, eleliſphaci, ſingulorum vnciæ tres, [p] iunci quadrati floris libra. Reliqua omnia pridie in vino macerata coquũtur cum oleo horis ſex. Excepto oleo puro, iuncus quadratus iniicitur. Siquidem adſit viridis cum teneris virgultis non conciſis, ſin minùs, certè aridus contuſus cum aquæ momento, coquetur ſeſquihora. At ſi voles ipſum tingere poſtquàm ab igne fuerit ablatum, indito æruginis puræ ſeſquilibram. Poſidonius autem acrimoniam æruginis vitans, à coctione (inquit) triduum dimittes oleum in cacabo [q] bene humido, & tingetur, ita vt virtus ipſius non offendatur.

Alia ſcriptura cyprini.

[r] CYPERI foliorum, lauri foliorum, iridis, cyperi, eleliſphaci,

ſphaci, ſingulorum quadrãs, thuris arboris, ariſtolochię longæ, viticis ſeminis, ſingulorũ triens, inulæ campanæ, aſpalathi, ſingulorũ vnciæ ſex, rutæ vnciæ duæ, cupreſſi vnciæ duę, olei ſextarij decem. Hæc priùs vino madefacta, incoques oleo: vbi exemeris iniice rurſus xylobalſami, xylocaſſiæ ſingulorum vncias quatuor, ſampſuchi, cumini, myrti, ſtyracis, maſtiches, ſingulorum vncias tres, opopanacis vncias duas, iunci[s] quadrati floris vncias ſex, æruginis vnciam.

Amaracinum.

INVLAE campanæ [t] pondo, xylobalſami libræ viginti, cyperi libræ octo, iunci rotundi floris, aſpalathi, herbæ ſabinæ ſingulorum libræ octo, opopanacis, amaraci ſeminis ſingulorum libræ duę, [u] olei primi meriti ſextàrij duo, vini odorati ſextarij quinq;. Alia omnia ſuperius dicta primam iniectionem habent vino priùs macerata, ſecundã herba ſabina, atque illa quidem horis ſex incoquuntur. hoc autem tribus. nonnulli etiam hoc tingentes æruginis vncias tres iniiciũt.

Irinum.

IRIDIS, aſpalathi, cyperi ſingulorum libræ quinque, opopanacis vnciæ tres, anchuſæ vnciæ duæ, olei ſextarij triginta, aquæ ſextarij quindecim. Sunt qui adiiciant iunci rotundi floris vncias ſex, caſſiæ vncias tres, xylobalſami vncias ſex, nardi gallicæ, tantundem, [x] omnia contuſa aqua pridie macerantur, inde oleo diebus quinque incoquuntur in lebete ad ſex horas: reponitúrque vnguentum.

Crocinum, in quo & alterius crocomagmatis confectura explicatur. [y]

OLEI omphacini odorati libra, calami odorati, myrrhæ troglodyticæ ſingulorum vnciæ quinque, cardamomi vnciæ ſeptem, croci cilicij vnciæ ſex. primùm iniiciatur calamus & myrrha vino læuigata [z], & antè vnciæ modo repoſita, [a] piperis albi grana quadraginta, myrrhæ troglodyticæ drachma, tuſa, cribratáque teruntur rurſus in mortario adiecta olei nardini libra. vt aut medicamentum reddatur, nigrius, nucum cortices combuſtos detritóſque in mortario adiicito: [b] inde opobalſami cochlearia tria, ceræ ſeſquilibram admiſceto.

ANNOTAT. CORNARII.

x *Et durantem, ſi pluribus diebus inſolentur, tenuius, &c.*

y *Expreßis ipſis in cochleis, aut per aquam, &c.*

z *Ad oleum admiſceantur ſucci quidam, quandoque etiam adi-*

pes, aut medullæ. Ex talibus autem quæ exactè oleosam compagem habent, simplici sermone.

a *Rodat. Quædam verò moderatè quidem calida sunt, sed tenuium partium, ideóque & mitigant, & concoquunt.*

b *Et ex moscho facta, moscholea dicta.*

c *Securè opertum reponito.*

d *Calami odorati vnciæ quinque.*

e *Cardamomi vnciæ tres. Fieri enim non potest, vt tanta rerum moles, octo libris recepta, ab olei sextariis tribus comprehendatur.*

f *Olei omphacini sextar. Italicus vnus.*

g *Panniculo detersis.*

h *Libris tribus.*

i *In duplici vase, semper pro eo quod hîc & alibi sæpius legitur in lebete, vel in cacabo. Quod semel dictum sit.*

k *Non ab his quæ in quercubus nascuntur glandibus, sed ex his quæ vnguentariæ glandes & myrobalani appellantur. Græcè est* ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς δρυσὶ βαλάνων. *Hoc autem falsum esse, & nullum oleum ex quernis glandibus exprimi, sed ex glandibus vnguentariis Diosc. lib. 4 testatur.* ὃν τὸ ἐντὸς θλιβόμενον ὥσπερ τὰ πικρὰ ἀμύγδαλα ἐξίκοιν ὑγρὸν, ᾧ εἰς τὰ πολυτελῆ μύρα ἀντ' ἐλαίου χρῶνται. *Quare Pauli locus sic emendandus.* οὐκ ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς δρυσὶ βαλάνων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν μυρεψικῶν καλουμένων βαλάνων. *Sic Aetius lib. 1. parare docet, & myrobalaninum appellat.*

l *Ad oliuarum maturarum sextar. v. baccarum lauri sextar. I. iniicitur. Sic emendanda ex Aetio.*

m *Excolantur.*

n *Excolatum.*

o *Olei sextar. XXV.*

p *Floris, cypri siue ligustri libra. Hîc Græca falsò habent* κυπέρου τοῦ ἄνθους *pro* κύπρου, *ex quo Cyprinum dicitur. Et mox legendum. Ad excolatum oleum ligustrum iniicitur.*

q *Non oblito.*

r *Foliorum ligustri.*

s *Floris ligustri sexuncem.*

t *Elenij lib. x.*

u *Olei primarij sextar. lxxx.*

x *Omnia contusa, aqua & oleo præmacerantur ad dies. v. & in duplici vase coquuntur ad, &c.*

z *In hunc locum post* οἴνῳ λεῖα, *id est vino læuigata transferenda sunt verba quæ supra cap. 18. ad Malagma Philagrianum*

accreuisse dixi. Ea enim Crocini parandi modum docent, & crocomagmatis mentionem faciunt. Et non ea solùm verba huc transferantur, sed & consequentia in illo cap. supposita vsque ad Malagma odoratum, quod post Phylagrianum istic statim sequi debet: ita vt foliatum huius 20. capitis vltimum locum teneat, & verba quæ falsò Crocino cohærent, ad foliatum adiiciantur: eius enim descriptionem absoluunt. Meminit autem suprà cap. 12. inter pastillos, alterius crocomagmatis mẽtionem in Crocino se facturũ esse, id quod nunc facit.

a Foliatum. Folij quadrantem, amomi vnc. 1. casiæ sexuncem, ladani vnc. 1. piperis albi grana quadraginta, &c.

b Deinde opobalsami cochlearia tria admisceto, ac vtitor.

De œnantharis. *Cap.* XXI.

NOn quòd œnanthen, hoc est, labruscam habeant hæc, (nonnulli enim ne œnanthen quidem recipiunt) sed ex vino & flore liliorum nomen hoc sortita sunt. Vsus œnãthariorum apud quosdam odoris gratia duntaxat & delitiarum adhibetur, sic vt qui eis vtuntur, à lauacro perfundantur: & mensæ ipsis per spongiam oblinantur. At apud eos qui rectè vtuntur, etiam fiunt præsidia tum in resolutis, tum in iis quos syncope premit, si roborantibus stomachi cataplasmatis admisceantur. Item in iis, qui se à morbo præsertim febrili recolligunt, vbi lauacro egrediantur per totum corpus diffundentur: naribúsque admouebuntur, adhuc spirantibus. Trahuntur enim in altum, & spiritum animalem, vitalémq; confirmant. Adhæc vtilia sunt ad morbum pestiferum vitandum, cùm eiusmodi mutationem aër sustinet. Refertur autem huiusmodi vnguentum ad Posidonium authorem, à quo vocatur mesopotamenon.

Oenanthini confectio.

CASSIAE, myrrhæ, thuris, phylli, amomi, mastiches, costi, carpobalsami, opobalsami, singulorum vnciæ tres, styracis pinguis vnciæ quatuor, vini odorati aminęi, Italici sextarij decem, contusa omnia, cribrataque, styracem verò minutim cõcisum componito in vrnam oris ampli, [c] cum foliis liliorum pridie refrigeratorum, è domo vna in alteram & vnguibus detractis: sint autem lilia numero trecenta. deinde vinum adiicitur, & opobalsamũ, mista, commotaq; ante iniectionem, & cõstricto vrnæ ostio quadraginta diebus insolantur. [d] Balnei vsus est in viriũ ex morbo recreatione. Do-

mus irrorabitur vnguento, vaſaque, & ſpongiæ intinctæ faciei admouentur.

Alia confectio, noſtra.

Costi vnciæ tres, ſpicæ nardi, arnabo, caryophylli, ſingulorum vncia, amomi vnciæ tres, caſſiæ, œnanthes, calami, ſingulorum vncię nouem, ſtyracis, opobalſami, ſingulorum vnciæ quatuor, lilia trecenta, vini falerni ſextarij decem. Simili modo præparatur.

ANNOTAT. CORNARII.

c *cum foliis lilij pridie ſiccatis & exunguibus alternatim locatis.*

d *Et vtere à balneis poſt refocillationem ex morbo.*

De ſuffimentis & cyphi. *Cap.* XXII.

Cyphis materia inter medicamenta quæ potui dantur & antidota exiſtit. vſus eſt eius incenſi ad odorem gratum conciliandum, quemadmodum & ſuffiminum. Interim naribus admouetur, vt deſtillationes ex capite in ſubiectas partes concoquat, grauedinéſque, & obſtructione liberet, purgétque cerebri ventriculos, item peſtilentialibus morbis euitandis. Iam per os quoque aſſumitur, tum ad hæc, tum ad ea quæ pectori inhæreſcunt, concoquenda: necnon ad frigidiores iecoris affectus, vnde & Cyphoide appellata Antidota veteres inuenerunt. Miſcetur autem compoſitis medicinis, præcipuè epithematis & antidotis.

Roſatum ſuffimen.

Costi, amomi, myrrhæ, caſſiæ, ſingulorum vncia, ſtyracis, chiæ, bdellij, [e] conchulæ Indicæ, muſci, ladani, ſingulorum drachmæ duæ, roſarum purarum vnciæ vigintinouem, opobalſami modicum, vini quod ſufficit.

Suffimen lirinum: quod crinaton dicunt.

Liliorvm vngue deſecto libra, ſtyracis primæ notæ, vnciæ nouem, ſpicæ nardi, vnciæ tres, coſti, caryophylli, amomi, maſtiches, [f] conchulæ Indicæ combuſtæ, mellis, ſingulorum ſeſcuncia, opobalſami vnciæ quinque, vini quantum ſatis eſt, lęuigata coguntur in paſtillos.

Cyphi magnum quod vocant ſolare, ex rebus triginta ſex confectum.

Styracis, myrrhæ, ladani, aſpalathi, inulæ campanæ, ſingulorum vnciæ ſex, nardi gallicæ, phylli, cupreſſi ſeminis, guttæ ammoniaci, ſtrobili, ſplanchni aut loco ipſius [g] conchularum Indicarum maiorum, carpobalſami, ſingulorum vnciæ

vnciæ tres, cassiæ, iridis, seselis, sphagni, cyperi, cardamomi, calami odorati, singulorum vnciæ quinque, rosarum siccarum, croci, spicæ nardi, herbæ sabinæ, hastulæ regię radicis (alij succi) singulorum vnciæ quatuor, lacaphthi, hoc est, piceæ corticis vel alterius cuiusdam arboris vncię nouem, costi, iunci rotundi floris, singulorum vnciæ duæ, baccas iuniperi maiores quadraginta, minores quinquaginta, amomi, resinæ terebinthinę, palmularum purarum, singulorum libra, ficuum siccatarum granis exemptis, vuarum passarum acinis ablatis, singulorum libræ duę, mellis despumati libræ quinque. Posidonius etiam vini odorati sextarios tres adiicit.

Lacaphthũ

Aliud cyphi, quod rebus vigintiocto constat, lunare appellatum.

BDELLII, inulæ campanæ, singulorum vnciæ septem, iunci rotundi vnciæ duæ, sphagni vnciæ quinque, baccæ iuniperi minores quinquaginta, cardamomi vncię quinque, aspalathi vnciæ septem, cassiæ fistulæ vncię quinque, spicæ nardi vnciæ duę, cyperi vnciæ quinque, hastulæ regiæ radicis, herbæ sabinæ, singulorum vnciæ quatuor, cupressi seminis, nardi gallicę, malabathri cum foliis, rosarum siccarum, singulorum vnciæ tres, costi, croci, singulorum vnciæ duæ, ladani, myrrhæ, singulorum vnciæ septem, caricarum pinguium, vuarum passarum, acinis exemptis, singulorum librę duæ, strobilorum vncię octo, resinę terebinthinę libra, styracis vnciæ septem, palmularum pinguium libra, mellis libræ quinque, vini odorati quantum satis est.

ANNOTAT. CORNARII.

e *onychon. Sunt autem ὄνυχες conchylij Indici testa odorata ad suffitus apta.*

f *onychon vstorum.*

g *onychon maiorum.*

Confectio masuchæ, quod nonnullis Masuaphion vocatur. Cap. XXIII.

MEliloti sextans, xylobalsami, aspalathi, herbæ sabinę, myrrhę, amomi, iunci rotundi floris, foliorum lauri, myrrhæ stillatitiæ, styracis, calami odorati, sampsuchi, singulorum vnciæ duę, iridis vnciæ quinque, phylli, croci, singulorum vncia, opobalsami semuncia, gummi libra, rosarum siccarum vnciæ sex, vini quantum sufficit.

Ex com

Ex commentariis Antylli, de pessis. *Cap.* XXIIII.

Pessorum differentiæ tres.

PEssi mulierum locis admouentur: cæterum generales ipsorum differentiæ tres existunt, alij siquidem emolliunt, alij astringunt, alij aperiunt. Emollientes inflammationibus vteri, exulcerationi, perfrictioni, strãgulatui, auersioni & inflationibus accommodantur. Fiunt autem ex cera tyrrhenica, cyprino, susino, pinguedine anseris aut gallinæ, butyro insulso, resina deusta, medulla ceruina, fœnugræco, & quæ sunt eius generis. Aperientibus vtimur, quum purgationem suppressam irritare statuimus, aut vuluam conniuentem compresśámue emendare. Pręparantur hi ex melle, artemisia, dictamno, brassica, succo dulcis radiculæ, porro, succo rutę, scammonia, & similibus. Astringentes in contrarium aperientibus vsum exhibentur, nam fluxum muliebrem cohibent, & adapertum contrahunt vterum, prolapsumq; reprimunt. Materia verò astringentium [e] priùs in capite de collyriorum etiam modo comprehensa est. Cęterùm conuenit pessi crassitudinem instar strigmenti & paulò spissiorem facere: deinde lanam linamento tortili similem, duplicatam in medicamentum tinctam ori vuluæ condere, sic vt stuppam pręlongam habeat alligatam, quo pessus facilè possit extrahi, quando visum fuerit.

Pessi emollientes. *Aperientes.* *Astringẽtes.* *Pessi forma.*

Pessus crocodes, ad inflammationes, auersiones, duritias & inflationes.

CERAE albæ, medullæ vitulinæ, singulorum drachmæ sedecim, medullæ ceruinæ drachmæ vndecim, adipis anserini drachmæ octo, adipis gallinæ drachmæ octo, mastiches drachmæ quatuor, [h] hyssopi medicamenti drachmæ tres, mellis drachmæ duę, croci drachmæ octo, rosacei quod satis est: crocus lacte muliebri læuigatur.

Pessus ab aureo colore dictus Chrysos emolliens laudatissimus.

CROCI drachma, œsypi tantundem, medullæ ceruinæ drachmæ duę, resinæ terebinthinę, cerę, adipis anserini, singulorum drachmæ tres, ouorum tostorum lutea sedecim, irini & rosacei quod satis est ex æquo.

Pessus libanius, menses euocans, & vuluæ vitiis singulariter accommodus.

NARDINI vnguenti vnciæ sex, ceræ tyrrhenicę vnciæ quinque, susini vnguenti vncię quatuor, adipis suilli recentis

vnciæ tres, anſeris & gallinæ adipis, medullæ ceruinę, amaracini vnguenti, ſingulorum vnciæ duę, ſeui taurini, reſinæ terebinthinæ, œſypi, ſingulorum vncia: lebete eliquantur, omnéſque reliqui peſſi.

Enneapharmacus.

ROSACEI vnguenti, ricinini, reſinæ terebinthinę, cerę, mellis, adipis anſerini & bouilli, medullæ ceruinę & butyri pares portiones.

Titianus emolliens.

CERAE vnciæ ſex, reſinę colophoniæ vnciæ quatuor & ſemis, ſeui taurini vnciæ quatuor, guttæ ammoniaci tantundem: ammoniacum aqua ſoluitur.

Peſſus Aegyptia.

MELLIS, reſinæ terebinthinę, butyri roſacei vel ſuſini, croci, ſingulæ partes: in quibus autem inflammatio abeſt, & ſordidis, æruginis dimidiam addunt.

Gone ad concipiendum.

BVTYRI vncię ſex, [i] hyſſopi medicamenti, medullę ceruinæ, adipis anſeris & gallinę, reſine terebinthinę, aloës, ſingulorum vnciæ tres, cerę tyrrhenicę vncię ſex, roſacei librę duę, myrrhę, caſſię, ſingulorum vncię duę, ſpicę nardi vncia, mellis quod ſatis eſt.

[k] *Quomodo medicamenta quæ emplaſtra ingrediuntur coqui debeant.*

Argenti ſpuma.

In medicaminum coctionibus argenti ſpuma cum oleo decoquetur. Conuenit autem lęuigatam rurſus ex oleo conterere, vt ſordium fiat ſpiſſitudo, inde leni igne continenter excoquere, mouendo. initio igitur intumeſcit, & in bullas attollitur: vbi verò iam ferè ſatis incocta fuerit, colorem ſęci ſimiliorem recipit. Modus coctionis eſt, quum à tumore ſubſidet, & manus non inquinat.

Plumbago.

PLVMBAGO ſimiliter argēti ſpumę excoquitur, ſed eo vſque dum nō modò digitos non inquinet, verùm etiam ex igneo colore in rufum & vehemēter floridum elangueſcat.

Aes crematum.

ÆS crematum non protinus ab initio ad coquendum iniicitur, ſed vbi emplaſtrum ſemicoctum fuerit. finis coquendi

quendi est quum color ipsius, nisi admodum exiguum indatur, superet, & emplastrum rusum efficiat.[l]

Sori & diphryges.

SORI & diphryges dimittuntur & ipsa [m] inter coquendum lebeti: diphryges autem sicut & squama, eousque coquitur dum colore reliqua vincat. sori peculiarem coctionis finem non habet, sed is omnibus communis est, vt emplastrum spissum reddatur, digitósque non inquinet.

Chalcitis.

CHALCITIS incoquitur æris modo, coctionémque ipsius metimur inde, si emplastrum fuluum magis & phœniceum euaserit.

Flos æris.

ÆRIS flos similiter æri coquitur, sed eo modo qui communis esse coctioni solet.

Atramentum sutorium.

ATRAMENTVM sutorium in media coctione emplastro inditur, [n] coctum verò vehementiorem eius colorem efficit, & si alia ei non resistant, nigrum.

Misy.

MISY postremò adiicitur, quãdiu autem coqui debeat, propriè definitum non est.

Auripigmentum & sandaracha.

AVRPIGMENTVM & sandaracha in coctionis fine iniiciuntur.

Plumbum vstum.

PLVMBVM vstum in media coctione adiungitur.

Cerusa.

CERVSA in alba emplastra postremò mittitur: sic enim colorem conseruat, magísque albescit: in nigra autem, principio: cocta enim largius, nigrescit.

Aerugo.

ÆRVGO viridibus emplastris post coctionem iniicitur. In quibusdam neutiquam ollæ inditur, sed cum aceto detritæ ipsi manentique in pila reliqua superfunduntur. In melinis emplastris, quum semicocta est cõfectio immittitur: nam moderatam cõsequuta coctionem, melinum quasi mali cotonei colorem efficit. at in his quæ diprosopa, & dichroma dicuntur, per initia statim æruginem incoquimus. [o] in quibusdam enim per coctionem primùm melinum colorem inducit

inducit, qui duplicem repræsentat, postremò fuluum.

Alumen.

ALVMEN plerunque secundum coctionem additur, peculiarem verò coctionis modum nullum habet.

Minium, cadmia & pompholyx.

MINIVM in fine admiscetur, cadmia & pompholyx per initia immittuntur.

Sal nitrum, sulfur.

SAL & nitrum in medio coctionis, sulfur in fine adiicitur, coctio autem ipsius emplastra nigrefacit.

Terra & lapides, pumex, conchylia.

TERRAM omnem & lapides plerunque ad coctionis finem iniicimus, item pumicem & conchylia combusta.

Oleum & reliqua pinguia.

OLEVM si quidem per initia fuerit iniectum resinæ aut pici liquidæ, emplastrum non spissescit, quare vbi crassa euaserint incocta, rectè inditur: reliqua verò pinguia salis expertia, iuxta mediam coctionem adiungere conuenit.

Vnguenta.

VNGVENTVM irinum coctionem quidem fert, sed cyprinum & rosaceum minùs: reliqua neutiquam, quare ad finem coctionis immittenda sunt.

Cera.

CERA priuatim sola non coquitur, vt quæ aduratur, neque cum resina liquida, aut pice liquida: non enim coit spissaturq́, verùm superiniicitur, vel oleo puro, vel oleoso cum quodam metallico incocto, aut resinæ, aut pici priùs incoctæ, p ac priùs quàm reliqua quæ possunt iniici spissescet.

Resina.

RESINA arida, cum cera immittitur: liquida ante omnia alia ipsa priuatim decoquitur, nisi admodum paululum eius assumatur.

Pix.

PIX ante reliqua omnia additur. q Modus autem coctionis, liquidæ, dum inspissatur: aridæ, maximè dum non amplius inter coquendum ebullit, neque inturgescit.

Apochyma pix nauibus derasa.

APOCHYMA læuigatum, cribroque' ab excrementis suis secretum, emplastro posteaquam coctum fuerit, inspergitur. Si autem molle fuerit, cum oleo soluitur, sed prima

ratio coquendi exactior est, quòd scilicet in secunda pondus non conseruetur.

Bitumen.

BITVMEN inter initia iniectum coquitur, non autem id in læuorem deterere oportet, quoniam asperitudines fici oliuarúmque granis interioribus simileis, obtinet. Quapropter in crassiores particulas confringendum est, coquendúmque in aceto, sic vt non agitetur vsque dum ebullire desinat. Ego verò (inquit Timocrates) in oleo decoquens, voti compos euasi.

Propolis.

PROPOLIN emollire & discoquere oportet: siquidem à coctione neutiquam diffunditur. At si & cerã emplastrum recipiat, propolin cum illa quemadmodum & galbanum, contusam iniiciemus.

Ammoniacum.

AMMONIACVM circiter mediam coctionem iniicitur: detritum verò si potest fieri, & in tenuem redactum puluerem inspergere conuenit: sin minus, cum liquore quodam læuigatum iniicere: si emplastrum cruentis vulneribus adaptabitur, cum aceto aut vino: si fistulis aut strumis omnino cum aceto: at si molle futurum est, qualia sunt quæ ano accommodantur, cum aqua: [r] inde in sordium spissitudinem coactum aliis refrigeratis infundere, ne efferuescat.

Opopanax.

OPOPANAX multò post ammoniacum inditur: omnino autem paucam coctionem requirit. Idem etiam ex vino, acetóue priùs læuigandus est.

Galbanum.

GALBANVM neutiquam coctionem tolerat, verùm emplastro ab igne sublato, quò spissescat, sic vt digitos non inquinet, emollitum inditur.

Sagapenum.

SAGAPENVM tunditur in pila, & teneriusculum redditum cum emplastro vbi ab igne sublatum fuerit, emollitur.

Aloe.

ALOE secundum coctionem inspergitur.

Lacryma papaueris.

LACRYMA papaueris pridie in aqua modica maceratur,

tur, inde in pila læuigatur, mox etiam emplaſtrum ei ſuperfunditur.

Thapſia.

THAPSIA inſpergitur poſtrema, vel liquore quodam læuigatur.

Bdellium.

BDELLIVM in læuorem pertritum, emplaſtro ab igne iam ſublato inſpergitur: at ſi pingue exiſtat & læuigari non poſſit, ſagapeno ſimiliter ipſum contuſum, ac in emplaſtri figuram coactum, poſt coctionem ſimul cum emplaſtro molliemus.

Thuris lacryma, & manna.

LACRYMA thuris & manna coctione iam abſoluta inſperguntur, [s] in ſordium ſpiſſitudinem coacta ex melle modico aut aceto, aut aqua aut vino, ſi emplaſtrum liquorem recipiat.

Myrrha.

MYRRHA vbi iam coctio finita eſt, inditur.

Semina, radices, & herbæ.

SEMINA, radices, & herbę nullam coctionem ſuſtinent: læuigatis igitur & in pila etiamnum ſubſiſtentibus liquida ſuperfunduntur.

Qui ceræ modus cum oleo eſſe debeat.

QVOD ſi vnguina quæ Græci à leuanda laſſitudine acopa appellant, conficere conſtitueris, oleum ceræ quadruplum immittes: at ſi liquidum ceratum, vt in fracturis præparamus, duplicatum. Si medicamentum quod emplaſtri figuram habeat efficere cogitauerimus, portionem olei ceræ æqualem miſcebimus, ſi aër ambiens moderatus extiterit: at ſi cera vetus aut ſqualida, aër frigidus fuerit, oleum paulò copioſius quàm cera erit: quemadmodùm & ſi cera pinguis, aër exiſtat calidus, paulò minor olei portio erit, paulum autem hoc, medij in vtramlibet partem exceſſus duodecima erit portio, etenim vndecim & tredecim olei vncias, ceræ libræ admiſcebis.

ANNOTAT. CORNARII.

h *Oeſypi.*
i *Oeſypi.*
k *Hæc omnia quæ ſequuntur in cap. 17. de Emplaſtris transferen-*

da esse iam dictum est, his rursus præponendo ista, Quis ceræ modus cum oleo esse debeat, & quæ sequuntur.

l Squama æris coquitur vt æs, & eodem tempore immittitur, & eandem cocturæ rationem habet. Nisi enim color eius præualuerit, & emplastrum fuluum effecerit, nondum iustam cocturam habet. Sed & ferri squama eodem tempore inicitur, & fuluum colorem inducit. Hæc de vtraque squama vsque ad Sori & Diphryges desunt in Græcis codicibus, quæ reposuimus ex Aetij lib. 14. cap. 25. Quod autem hæc non vltro relicta sint à Paulo, declarant verba quæ de Diphryge habet, velut qui squamæ mentionem fecisset.

m In medio cocturæ. Legendum enim μέσον τῆς ἑψήσεως, non μετὰ.

n Et dum coquitur, liuidiorem emplastri colorem facit, pro σφοδρότεραν lege πελιδνοτέραν χροίαν, ex Aetio.

o perseuerans enim in coctura, primùm melinum colorem inducit, deinde duplicem faciem repræsentans, postremò fuluum colorem efficit. Græca corrupta sic restituantur. ἐπιμείνας γὰρ κατὰ τὴν ἕψησιν, πρῶτον μὲν μήλινον ἐπάγει, εἶτα διπρόσωπον γινόμενον, τελευταῖον κιῤῥὸν ἀπεργάζεται τὸ χρῶμα.

p Et priùs spissatæ cum aliis quæ iniici debent. ἢ ῥητίνη, ἢ πίσση προεψηθεῖσα, καὶ πρότερον συστάση μετὰ τῶν ἄλλων τῶν ἐχόντων ἐμβληθῆναι.

q Modus autem liquidæ est, vt dum coquitur, spissetur. Siccæ verò maximè cum aceto, vt non ampliùs bullas emittat, neque intumescat. Græcè συνέψει corruptè pro σὺν ὄξει. ex Aetio.

r Deinde ita leuigatum. Lege λειώσαντας pro γλοιώσαντας.

s Trita cum modico melle. Lege λειωθέντα pro γλοιωθέντα.

De medicamentis inuicem succedaneis ex commentariis Galeni.

CAPVT XXV.

IN Alexandria (inquit) muliere quadam morbo periclitante cum quæsissem lichnidem, nec eius fuisset data copia, nisi protinus vice lichnidis vsus fuissem acanthij semine, perijsset mulier. Vndè rogatus ab amicis ad hanc succedentium inuicem medicaminum expositionem veni, secundùm literarum seriem exorsus.

VICE Abrotani, origanum.
Absinthij, abrotanum.
Acanthæ, [t]Cerasiorum acanthus.
Acanthij seminis, lychnis.
Aconiti, radix iridis syluestris.
Acori, asari radix.

Actes.

Actes, hoc est, sambuci, acantha.
Adianti, [n] aphroselinum.
Adipis vulpini, adeps vrsinus.
Adipis ceruini, adeps anserinus.
Adipis [x] suilli, adeps vulpinus.
Aeruginis ferri, excrementum ferri.
Aethiopicæ oliuæ, lacrymæ acaciæ partes duæ.
Agarici, [z] euphorbium.
Agriostaphidis, hoc est, syluestris vuæ passæ, dactyli Syriaci.
Alicacabi, semen Solani.
Aloës, [a] Galenus Agalochi, centaureum, & impressus Pauli codex, aloës Indicæ, aloës viridis folia vel glaucium, vel lycium, vel centaureum.
Aluminis, sal fossilis.
Amianti, aphroselinum.
Ammoniaci thymiamatis, propolis.
Ammoniaci salis, sal Cappadocum.
Amyli, aridus pollen.
Amygdalarum amararum, absinthium.
Anacardij, psycha herba.
Anchusæ, hyacinthus.
Aracis, hoc est Cicerculæ, sesamum.
Aristolochiæ rotundæ, aristolochia longa.
Argemones, seriphion.
Armeni lapidis, atramentum Indicum.
Asbesti, hoc est calcis viuæ, adarce.
Asij lapidis, Gagates lapis, vel sal ammoniacus [b] crematus.
Asphalti, hoc est bituminis, pix liquida brutia.
Aspalathi, ericæ semen [c].
Asphodeli radicis, betæ succus.
Auripigmenti, sandaracha.

B

Balsami liquoris, myrrha stacte.
Bdellij sphagnus aromaticus.
Buccinorum, ostrea.
Buprestis, [d] blattæ pedentes.
Butyri, lac bubulũ concretũ.

C

Cadmię, leucographis Aegyptia.
Calamintha, mẽta syluestris.
Calami odorati, sphagnus.
Canthatidum, phalangia.
Capparis radicis, radix ericę, vel myricæ.
Cardamomi, cyperis [e] ammoniaca.
Casiæ, [f] cinnamomum.
Castorei, [g] blattarum pedentium intestina.
Cedri baccarum, ladanum.
Ceraunij, leucographis.
Ceræ, lomentum cum propoli coquitur, & contunditur.
ceruini cornu, caprillũ cornu
Cerusæ, recrementũ plumbi.
Chamædryos, rumicis syluestris radix.

Chamæmeli, Anthemis.

Cicios, hoc eſt, ricini, ſordes palæſtrarum.

Cicutæ,[h] ſemen coriandri.

Cinnabaris, rhodoeides.

Cinamomi, caſiæ duplum.

Clinopodij, heliotropium.

Cnidij ſeminis, ſemen viticis.

Colocynthidis, ſemen ricini quod eſt crotonis.

Colophoniæ, apochyma, ſeu pix deraſa nauibus.

Comareæ, ammoniacum thymiama.

Corallij, moly.

Coſti,[i] cedrinæ baccæ. Galenus, coſti, ammoniacum, baccarũ cedri, baccæ lauri.

Cotyledonis, [k] anacardium.

Crinanthemi, aphrodiſium.

Croci, crocomagma.

Crocodyli adipis, adeps cani marini.

Crocomagmatis, aloë Indica.

Cymini, ſemen braſſicæ.

Cymini Aethyopici, melanthium.

Cynoſbati, halicacabi ſemen.

Cyperi, Iuniperus maior.

Cypheos, carica cremata.

Cyrenaici liquoris, ſyriacus liquor.

Cucumeris, anchuſa.

D

Dauci ſeminis, ſemen ſij.

Dictamni, ſaluia.[l]

Diphrygis, lapis phrygius.[m]

Dorycnij, ſemen alterci.

Dracunculi,[n] apobroſimum.

[o] Galenus addit Damaſonij, eryngium.

E

Ebeni, lotinum aridum.

Ebiſci radicis,[p] folia mori.

Elaterij ſucci, eiuſdem herbæ ſuccus.[q]

Eleliſphaci, hoc eſt, ſaluiæ, nepita.

Hellebori nigri,[r] radix papyri.

Eneaphylli, potamogiton.

Ericæ ſeminis, galla omphacitis.

Erini[s] foliorũ, fimus ciconiæ.

Eryſimi foliorum, herba lanaria.

Erucæ ſeminis, eryſimi ſemẽ.

F

Fœculæ vini combuſtæ, ſandaracha.

Fellis cameli, fel aſcalabotæ.

Fellis muris aranei, fel cameli.

Fellis hyenæ, fel perdicis.

Fellis viperæ, fel ichneumonis.

Fici liquoris, liquor mori.

Fimi palũbini, fimus colũbæ.

Fimi Aluri, fimus ichneumonis.

G

Galbani, ſagapenum.

Gentianæ [t] radicis, apij odorati radix.

Glycyrrhizæ ſucci, ſycamini ſuccus.

Gongilidis, hoc eſt rapæ, heliotropium.

H

Hederę ſucci, perſicus liquor.

Hippu

i. loti arborus lignum.

Aſphalti.

Hippuris, chamæpitys.
Hormini, lini ſemen.
Humidæ picis, ſuccus panacis.
Hyacinthi, flos Iſateos.
Hyenæ adipis, vulpis adeps.
Hyenæ fellis, fel perdicis.
Hyoſcyami, quod eſt alterci, rubi canini ſemen.
Hyperici, anethi ſemen.
Hypocyſthidis ſucci, acatiæ ſpinæ ſuccus.

I

Iridis Illyricæ, helenium odoratum.
Iunci odorati, cardamomũ.

L

Lacrymæ papaueris, ſuccus mandragoræ.
Ladani, ſampſuchum.
Lanariæ radicis veratri nigri radix.
Lapathi radicis, pyrethri radix.
Lapidis pyritæ, lapis pyrobolus.
Lapidis phrygij, lapis argyrites.
Lapidis magnetis, lapis phrygius.
Lapidis aſij, lapis gagates.
Lathyridum, granum cnidiũ.
Lauri baccarum ſerpillum aridum.
Lentiſci,[u] polygoni radix.
Lepidij, erythrodanum.
Lepidij radicis, folia capparis.
Leporis marini, [x] cancer fluuiatilis.
Leucini[y] floris, ſtruthion, ſeu lanaria.
Ligni balſami, radix violæ candidæ.
Lini ſeminis, fabæ ſuccus.
Loti ſeminis, Betæ ſemen.
Lybiſtici[z], ſemen ſtaphylini.

M

Malabathri, caſſia vel nardus Indica.
Magnyſinæ vitreæ, labrum Italicum.
Malorum cotoneorum, melilotum.
Maluæ, fœnugræcum.
Mandragoræ, [a] oleæ lacryma.
Mandragoræ ſucci, dorycnium.
Mannæ thuris, cortex thuris.
Maſtiche, lentiſci [b] medulla ſeu cor.
Medullæ ceruinæ, adeps cerui, vel medulla vituli.
Mellis, ſapa.
Mellis Attici crudi, mel aliud deſpumatum.
Mẽu, myrobalanus.
Myrſinites vinum, ſuccus mori.
Miſyos Cyprij, ochracypria.
Muſcerdæ, muſcæ tantundem.
Mororum ſucci, ruborum folia.
Myrobalani,[c] peucinum.
Myrrhæ trogloditidis, calamus odoratus.
Myrtei olei, lentiſcinum.

Myrti, ſuccus mori.
Miſy torrefactum, diphryges.

N

Nardi Syriacæ, iuncus odoratus.
Nepitæ, menta ſylueſtris.
Napi, gongylidis ſemen.

O

Ocymi, ſiſymbrium.
Ocymoides, ſyluatica menta.
Oenanthes [d] ſucci, ampelini arboris ſuccus.
Olei ricinini, oleum laurinũ.
Olei veteris, duplum olei coquitur cum adipe ſuillo veteri.
Oleæ lacrymæ, hypociſthidis ſuccus.[e] Galenus oleæ Aethyopicæ lacrymæ.
Opocarpaſi, liquor myrti.
Opopanacis, lac ſycamini.
Orizæ, hordeacea farina.
[f]Ornithogallorum, anthani.

P

Papaueris liquoris, mandragoræ ſuccus.
Periſtereonis, chameleuce.
Peucedani liquoris, ſuccus glycyrrhizæ.
Picis liquidæ, opopanax.
Pityocampæ, veſpæ, in Cedriam.
Piperis, zingiber.
Polypodij, radix [g] Chamę'ęæ, vel chamæleontis.
Polytrichi, abſinthium.
Propolis, ladanum.
Populi nigræ ſurculorũ, ſampſuchus.
Pſyllij, lenticula paluſtris.
Pterei, cneori ſemen.
Pulegij, hyſſopus.
Pyrethri, zingiber.
Pumicis, terra Cretica.
Phu, ſphagnus.
Phyci, anchuſa.

Q

Quercus, chamæleon.

R

Rapæ, heliotropium.
Radicis rumicis, Cinira.
Raphanini olei, ricininum.
Recrementi plumbi, helcyſma.
Recrementi æris Cyprij, melanteria Aegyptia.
Reſinæ piceæ, reſina terebinthina.
Reſinæ colophoniæ, apochyma.
Rhodoidis, ſinopis.
Rhododaphnæ liquoris, viſcus quercinus.
Roſarum ſiccarum, Perſææ folia ſicca.
Rhu, [b] centaureum.
Rubi canini, veſicarię ſemen.
Rumicis, pyrethri radix.

S

Sabini olei, oleum ricininũ.
Sagapeni, piceæ reſina arida.
Salamandræ, lacerta viridis.
Salis ammoniaci, ſal Cappadocicum.
Salicis liquoris, nigræ hederæ liquor.
Saluiæ, nepita.
Sampſuchi, rhus culinarius ſiccus,

ſiccus.
Santonici, abrotanum.
Satyrij, ſemen erucæ.
Scammonij, [i] ricini.
Scillæ, bulbus.
Scinci, ſatyrium.
Scordij, albi papaueris caput.
Semperuiui, [k] lactuca ſerapiadis, radix pæoniæ.
Semperuiui ſucci, lactucæ ſuccus, aut folia.
Sepiæ teſtæ, pumex.
Serpylli, potamogiton.
Seſami, ſemen lini.
[l] Seſamoides, expreſſum amaracinum.
Sinapis, cardamomum.
Siſonis, aniſi.
Siſymbrij, ocymum.
Sphagni [m] odorati, iuncus cultus.
Sphec1æ, hoc eſt fæcis vini combuſtæ, ſandaracha.
Stimmeos tuſi, ſquama æris,
Styracis, caſtoreum.
Strobilorum, ſemen cucumeris.
Sruthij radicis, radix veratri nigri.
Sulphuris viui, ſandaracha.

Syrici, ſpuma argenti.

T

Terræ Samiæ, leucographis Aegyptia.
Terræ erythriadis, calx Thebaica. [n] Galenus addit terræ teneræ, plumbago.
Thapſiæ, [o] Elydrion.
Thapſiæ ſucci, chamæleontis nigri ſuccus.
Thermuntiadis [p], lycopſolos.
Troximi [q] maiounium, aut maioulium.
Thuris, ampelites.

V

Vini Italici, vinum mendeſium.
Vuæ acerbæ, galla omphacitis.
Vuæ paſſæ ſatiuæ, palmulæ.
Viſci quercini, chamæleon [r] niger.
Vulpini adipis, vrſinus adeps.
Vulturis ſimus, columbinus ſimus.

X

Xylobalſami, violarum album radix.

Z

Zingiberis, pyrethrum.

ANNOTAT. CORNARII.

t *Acanthæ, Acanthi ſiliqua.*
Acanthi ſiliquis, Acantha.
u *Amianti, Aphroſelenon.*
x *Adipis vitulini, Adeps porcinus vetus.*
z *Agarici, Epithymum aut Euphorbium.*
a *Aloe, Ibidis fructus. Aloe Indica, Aloes viridis folia, Glaucium Lycium, Centaurion.*

b *Aut Sandaracha.*
c *Aut viticis.*
d *Blatte capite detracto.* σίλφαι κεφαλῆς δίχουσαι.
e *Xylocarpaſum.*
f *Cinnamomi dimidium, aut herba ſabina.*
g *Caſtorei, Silphium.*
h *Pſyllij ſemen.*
i *Coſti, Ammoniacum, Cedri baccæ, Elenium.*
k *Onocardium.*
l *Aut pulegium.*
m *Aut miſy torrefactum, aut æs vſtum, aut lapis pyrites.*
n *Aron.*
o *Damaſonij, Carpeſium, aut Calamintha.*
p *Radix papyri.*
q *Porri ſuccus.*
r *Struthij radix.*
s *Erinei foliis, folia mori.*
t *Gentianæ, Elenium.*
u *Lentiſci, Terebinthus.*
x *Concha marina.*
y *Leucoij floris.*
z *Lyguſtici ſeminis, radix eiuſdem, aut paſtinacæ, aut laueris ſemen.*
a *Mandragoræ, Dorycnium.*
b *Lentiſci ſuccus.*
c *Peucedanum.*
d *Oenanthes, Omphacium ſiccum.*
e *Oleæ Aethiopicæ lacrymæ, acaciæ partes duæ.*
f *Ornithogalo, Anthyllis.*
g *Chamælæa.*
h *Rheo, centau.*
i *Scammonij, Colocynthis, ricini ſeminis pars interna, lathyris.*
k *Serapiadis, pæoniæ radix.*
l *Seſamoide, quod ab expreſſo amarantho reſtat.*
m *Sphagni, iuncus odoratus, herba ſabina.*
n *Dele.*
o *Naſturtij, aut erucæ ſemen.*
p *Lycopſis.*
q *Maiulium appellatum, ſiue lactuca.*
r *Albus.*

De

De ponderibus & mensuris. Cap. XXVI.

Pondus, grauitate dimensum iudicatur, mensura autem vasis capacitate: vas autem, siccæ quantitatis aut humidæ mensura est, vt tres quantitatis quæ mensuratur, sint differentiæ, vna quidem ponderis, altera verò aridæ substantiæ qualis ea quæ in cumulum cogi potest, porrò tertia humidæ est substantiæ. Cùm autem multa propeq́ue infinita sint pondera & mensuræ, pro regionum diuersitate, & vtentium consuetudine, de iis quæ omnibus in vsu communi sunt, nobis sermo erit præcipuus.

De notis ponderum & mensurarum.

QVONIAM verò nonnulli literis non integris, sed notis, signísque pondera & mensuras demonstrant, satius fuerit, veteres in hac re imitari, & primum characteras ipsos exponere. Primum igitur χ litera, cùm suprascriptũ habet α, chalcum, hoc est æreolum signat, exempli gratia, χ͂. Si ο habeat, choa, quod est congium, χ͂. Si οι, chœnicem, χ͂ι. Si κ. chemã, χ͂. At κ si ι habeat suprapositũ, & lineã rectã, quæ per obliquum inferius cornu ipsius secet, ceratium, hoc est siliquam notat, vt κ͂. Si υ superiectum est, cyatum κ͂. Si ο, cotylam, hoc est heminam, κ͂. At linea circumflexa quam nihil aliud circunstat, & quę per obliquum ponitur, obolũ notat, ⌐. Si duæ huiusmodi lineæ sint, quas nihil circunstat, duos signant obolos, =: qui obuli gramma, hoc est scrupulum faciunt, is notatur litera Γ, quæ ρ literam habet annexam, recta quadam linea diuisam, Duæ ∫ χ autem coniunctæ atq; altera parte in angulum coactæ, duobus κ literæ cornibus similem ad rectam lineam spectantibus, notant drachmam, quæ alio nomine vocatur olca, <. propriè verò olca per λ scribitur, cui in medio litera ο sit addita, λ. Verùm si λ adiectum ι habet, libram signat, λι. Nonnulli verò alteram λ literæ lineam obliquè secantes libram ostendunt, λ. At cum Γ litera, in ipso sui angulo ο habeat, vnciam denotat. <ο. Quòd si μ in summo vertice habeat oppositum ν, minam refert, μ͂. Si υ, notat mystrum. μ͂. Si ι, medimnum, μ͂. Si ο, modium, μ͂. Porrò τ post se habens ρ, & ' υ, signat tryglion, τρυ. At ξ cui iuxta sit positum ι, xesten, qui sextarius, ostendit, ξι. Si ο apponitur, oxybaphum, id est acetabulum ξο. Aliqui verò sextarium linea recta ξ secantes conficiunt. ξ.

Sed κ adiectum literæ μ, heminam κμ: κ addito ρ, incumbente ipsis μ, ceramium valet. κρ:

De ponderibus.

MINA Attica & Ægyptia habet vncias ſedecim. Romana viginti. Libra vncias duodecim. Vncia drachmas octo. Drachma habet ſcrupula tria. Scrupulum, obolos duos. [t] Obolus, ſiliquas duas. Siliqua, æreolos duos, & duas tertij partes [u].

De menſuris liquidis.

ITALICVM ceramium habet congios octo, Congius ſextarios ſex, Sextarius cochlearia duo, quę nonnulli tryblia nuncupant. Hemina idem tryblium continet myſtra magna tria, acetabula autem quatuor. Nam [x] magnũ myſtrum habet acebulum. Acetabulum ſeſquicyathum habet. Cyathus, chemas paruas, ſeu myſtra parua duo. [y] At ſi voles & ponderum liquidorum menſuram ſcire, permultæ liquidarum rerum ſecundum lancis momentum differentiæ habentur, vt in olei, vini, & mellis exemplo dicemus. Mel igitur vino põderoſius quarta parte, itémque decima eſt: quò fit vt ferè tertia ponderis pars melli accedat: capit enim integram huius menſuram, & inſuper trientem. Mel autem oleo ex media parte grauius eſt: continet enim totum olei modum, & vltrà, ſemiſſem. Vinum oleo nona parte ſupereminet, totum enim ipſius pondus continet, & nonam eius partem. Quò autem res fiat dilucidior, omnium menſurarum pondus ſigillatim veluti in tabula depictum ſubiecimus. ex qua liquidò conſtat, per podera quæ ſingulis menſuris ſubiecta ſunt, oleum, vinum, & mel, ex ordine demonſtrari.

	Olei	Vini	Mellis.
Ceramium Italicum habet	lib.72.	lib.80.	lib.108.
Congius	lib.9.	lib.10.	lib.13.S.
Sextarius	lib.1.℥.6.	lib.1.℥.8.	lib.2.℥.3.
Hemina	℥.9.	℥.10.	℥.13.& S.
Myſtrum magnum	℥.3.	℥.3.℈.8.	℥.4.& S.
Acetabulum	ʒ.18.	℥.2.℈.12.	℥.3.℈.9.
Cyathus	ʒ.12.	ʒ.12.℈.4.	℥.2.ʒ.2.
Myſtrum paruum	ʒ.6.	℈.20.	ʒ.9.

ORIBASIVS ſecundum Adamantium author eſt ſextarium Italicum vini menſura quidem vnciarum vigintiquatuor

tuor eſſe, pondere verò vnciarum viginti: ſextarium pondere mellis duas libras, & dimidiam habere.

De aridis.

ÆGYPTIA artaba habet modios quinque. Modius Ægyptius & Italicus Chœnices octo. Chœnix ſextarios duos. Sextarius, ſemiſextarios duos, quos & heminas vocant. Hemina habet cyathos octo. Atticus medimnus habet ſemiſextaria, quæ hemiecta vocãt duodecim. Hemiectum chœnices quatuor. Ita medimnus [z] habebit minas quadragintanouem, ſextarios nonagintaſex. Huiuſmodi autem menſurarũ pondus exponere haud facilè, quòd aridarum rerum infinitæ iuxta momenti lancis rationem differentiæ exiſtant.

ANNOT. CORNARII.

s *& v. incumbens habens Tryblium ſignificat, τϱυ. ξ. autem ſupra ſe. ε. habens Xeſten, id eſt Sextarium deſignat. ξε. Si verò o. habeat ſupraſcriptum oxybaphum, id eſt acetabulum. ξο.*

t *Obolus, ſiliquas tres.*

v *partes. Ita vt obolus æreolos octo complectatur.*

x *Magnum enim myſtrum continet acetabulum vnum, & tertiam ipſius partem. Sic enim legendum, τὸ γὰρ μέγα μύστρον ἔχει ὀξύβαφον. ᾱ. καὶ τρίτον.*

y *Quòd ſi velis liquidorum iuxta pondus ſcire dimenſionem.*

z *habebit modios ſex, Chœnices quadragintaocto, ſextarios nonagintaſex.*

FINIS.

INDEX EORVM

QVÆ HOC OPERE CONTINENTVR.

***

Acopon

Aes

cydonaton

Dia

Dichromon

H

L

Liosporon

Malagma

Modius

N

O

Oleum

Pastil

pollen

Serpil

Thalie

Vigiliæ

FINIS.